AN ÍT TESTAMENTO
in k'ál i Ajátik Jesucristo

Bibles International®
609 36th Street SE
Grand Rapids, Michigan USA
49548-2317

Tenek New Testament
10M

ISBN 1-59645-185-8
© 2017

Bibles International®
The Bible Society of Baptist Mid-Missions

NIK'ADH OLNAXTALÁB

Jamat bijláb ti in ay . . . . . .*iv*

New Testament

Mateo	Mat	1	1 Timoteo	1Ti	492
Marcos	Mrc	82	2 Timoteo	2Ti	502
Lucas	Luc	133	Tito	Ti	509
Juan	Jn	217	Filemón	Flm	514
T'ajnéláb	T'aj	278	Hebreos	Heb	517
Romanos	Rom	353	Santiago	San	543
1 Corintios	1Co	388	1 Pedro	1Pe	553
2 Corintios	2Co	419	2 Pedro	2Pe	563
Gálatas	Gal	440	1 Juan	1Jn	569
Efesios	Efe	452	2 Juan	2Jn	578
Filipenses	Flp	463	3 Juan	3Jn	581
Colosenses	Col	471	Judas	Jud	583
1 Tesalonicenses	1Te	479	Apocalipsis	Ap	587
2 Tesalonicenses	2Te	487			

Glosario k'ibatkáw 625

Lejkix káw 635

Ka exla' in além, in nakém ani in jalbíl .681

Mapa tsabál 683

JAMAT BIJLÁB TI IN ÁY

1 Corintios	1Co
1 Crónicas	1Cr
1 Juan	1Jn
1 Pedro	1Pe
1 Reyes	1Re
1 Samuel	1Sa
1 Tesalonicenses	1Te
1 Timoteo	1Ti
2 Corintios	2Co
2 Crónicas	1Cr
2 Juan	2Jn
2 Pedro	2Pe
2 Reyes	2Re
2 Samuel	2Sa
2 Tesalonicenses	2Te
2 Timoteo	2Ti
3 Juan	3Jn
Abdías	Abd
Amós	Am
Apocalipsis	Ap
Cantares	Can
Colosenses	Col
Daniel	Dan
Deuteronomio	Deu
Eclesiastés	Ecl
Efesios	Efe
Esdras	Esd
Ester	Est
Éxodo	Exo
Ezequiel	Eze
Filemón	Flm
Filipenses	Flp
Gálatas	Gal
Génesis	Gen
Habacuc	Hab
Hagueo	Hag
Hebreos	Heb
Isaías	Isa
Jeremías	Jer
Job	Job
Joel	Jl
Jonás	Jon
Josué	Jos
Juan	Jn
Judas	Jud
Jueces	Jue
Lamentos	Lam
Levítico	Lev
Lucas	Luc
Malakías	Mal
Marcos	Mrc
Mateo	Mat
Mikeas	Mik
Nahum	Nah
Nehemías	Neh
Números	Num
Oseas	Ose
Proverbios	Pro
Romanos	Rom
Rut	Rut
Salmos	Sal
Santiago	San
Sofonías	Sof
T'ajnéláb	T'aj
Tito	Ti
Zacarías	Zac

An Santo Ítkáw jant'ini' ti in Dhucha' a
MATEO

An Dhuchum: A Mateo
An Báts'ul Dhuchlab: An Judíochik
An Tamub: 50 TC

An Biyál Testamento in kwa'al yántolom i ok'xidh tsu'bidhkáw abal in che'éltal an ♦Mesías. Talbél ti wat'enek 400 i tamub tam ti a Dios in bína' an taltaláb káw ti Biyál Testamento, jajá' in bína' in Tsakámil ti axé' xi tsabál. An k'a'ál tsé'lom ♦Dhuchlab in ólnál an Ítkáw abal a Jesús in xe'tsintal, in tsemtal ani in ts'akíltal. Abal ki in tejwa'médha' abal a Jesús in putuw in ok'xidh uludhtal an Biyál Testamento. Ti tamub 50 TC a Mateo in dhucha' in Ít káwintal. A Mateo in ts'ejka' axé' xi ♦Dhuchlab expidhk'ij abal ki in tejwa' ólchij an Judíochik abal a Jesús já'its an Mesías.

A Mateo in ko'oy júnakej in bij, já'its Leví. Ok'xidh ki in exla' a Jesús, jajá' pélak i báts'ul impuesto (Mrc 2:14). An Romanojíb in teynadh abatnálakchik an Judío ti nixé' xi k'ij, ani an Judíochik in tsu'talak ti tomólnax axé'chik. An Báts'ul impuesto in tamkuyalakchik i tumín abal an Romanojíb, po ets'ey in dhayál jún i wé' abal jajá'chik. An Ajátik in k'ániy a Mateo ti bá' axé' xi k'wiyadh t'ojláb, ani jalk'unchat in éy, ani bijiyat ti apóstol ani talbél éyan abal ki in dhucha' axé' xi Ítkáw.

An k'a'ál versículo in tejwa'médhál in áytal an ♦Dhuchlab. A Jesús já'its an Mesías. Jajá' já'its in Tsakámil a Abraham, já'its jant'ini' an yanél xits'áláb a xi ti k'a'ál kidhél. Já'its jayej in Tsakámil a David. Ti in putát in dhuchlábil a Mateo in ólnál yán jant'ok'ij abal a David ani an Ts'alejláb. A Jesús pél i Ts'alej a xi in putuwal an ♦ok'xidh uludhtaláb ti Biyál Testamento. Jajá' já'its an Mesías ti Israel. Jajá' jayej já'its an Mesías abal patal an ♦kwenél k'wajílom. An taltaláb káw ti al axé' xi ♦Dhuchlab in ólnál a Jesús in abatnaxtal abal ki in t'aja' in exóbalilchik abal ti patal an ♦kwenél k'wajílom ti tsabál.

Xó', abal ki in tajk'anchij más an ajumchik, a Mateo in alwa' ts'ejkakay axé' xi ♦Dhuchlab. A Mateo in lewa' ti óx pejach in xe'tsintal ani in t'ojlábil a Jesús. Ti k'a'ál, já'its in t'ojojontal an Ts'alej (1:1-4:16). In Tsabchíl, in t'ojlábil an Ts'alej ti yántolom i k'wajíl (4:17-16:20). Ani ti in óxchíl; in tsemtal, in jolimtal ani in ts'akíltal an Ts'alej (16:21-28:20). Ti al junchik ti axé' xi óxlom pejach, a Mateo in takuy ani in dhucha' jawa' a xi in tomnál ki exla' ti in xe'éts a Jesús, a xi jayej in takuy i exbadhkáw ani in yánedha' ti junkats i t'ilab. Aniyek'ij in wichk'onál in exóbchixtal k'al an biyál t'ilab. An exóbchixtaláb a xi más exlómtej já'its an exóbchixtaláb ti bolchal (5-7).

A Jesús já'its an Ts'alej, an Mesías abal patal an ♦kwenél k'wajílom ti tsabál. Yejentál ki bela' jajá' ani ki ts'at'énchij.

An óx pejach ti a Mateo

I. In t'ojojontal an Ts'alej (1:1-4:16)
II. In t'ojlábil an Ts'alej ti yántolom i k'wajíl (4:17-16:20)
III. In tsemtal, jolimtal ani in ts'akíltal an Ts'alej (16:21-28:20)

In Xits' Yanétal an Ajátik

Luc 3:23-38

1 An t'i'at ♦Dhuchlab abal in xits' yanétal a Jesucristo,
tsakamláb k'al a David, tsakamláb k'al a ♦Abraham.
2A ♦Abraham in tsakámna' a Isaac, ani a Isaac in
tsakámna' a Jacob, ani a Jacob in tsakámna' a Judá ani in
ebchalchik. 3A Judá, k'al a Tamar in tsakámna' a Fares
ani a Zara, ani a Fares in tsakámna' a Esrom, ani a Esrom
in tsakámna' Aram, 4a Aram in tsakámna' a Aminadab,
ani a Aminadab in tsakámna' a Naasón, ani a Naasón in
tsakámna' a Salmón; 5a Salmón k'al a Raáb, in tsakámna' a
Booz, ani a Booz k'al a Rut in tsakámna' a Obed, ani a Obed
in tsakámna' a Isaí; 6a Isaí in tsakámna' an ts'álej David.

Ani an ts'álej David k'al in tomkílak a Urías in tsakámna'
a Salomón; 7a Salomón in tsakámna' a Roboam, ani a
Roboam in tsakámna' a Abías, ani a Abías in tsakámna'
a Asa, 8a Asa in tsakámna' a Josafat, ani a Josafat in
tsakámna' a Jorám, ani a Jorám in tsakámna' a Uzías; 9a
Uzías in tsakámna' a Jotam, ani a Jotam in tsakámna' a
Acaz, ani a Acaz in tsakámna' a Ezekías; 10a Ezekías in
tsakámna' a Manasés, ani a Manasés in tsakámna' a Amón,
ani a Amón in tsakámna' a Josías; 11a Josías in tsakámna'
a Jekonías ani in ebchalchik, ti in k'ijil an ne'dhaxtaláb ti
Babilonia.

12Talbél an ne'dhaxtaláb ti Babilonia, a Jekonías
in tsakámna' a Salatiel, ani a Salatiel in tsakámna' a
Zorobabel; 13a Zorobabél in tsakámna' a Abiud, ani a Abiud
in tsakámna' a Eliakím; ani a Eliakím in tsakámna' a Azor.
14A Azor in tsakámna' a Sadok, ani a Sadok in tsakámna'
a Akim, ani a Akím in tsakámna' a Eliud, 15a Eliud in
tsakámna' a Eleazar, ani a Eleazar in tsakámna' a Matán,
ani a Matán in tsakámna' a Jacob; 16a Jacob in tsakámna' a
José, in tomkíl a María, ju'táj ti wa'tsin a Jesús, bijidh ti a
Cristo.

17Tám, patal an xits' yanétaláb ma k'al a ♦Abraham ani
ma k'al a David pél i lajuj tsé' i xits' yanétaláb, ani ma k'al
a David, ma ti ne'dhaxtaláb ti Babilonia pél i lajuj tsé' i
xits' yanétaláb, ani ma ti ne'dhaxtaláb ti Babilonia ma k'al a
Cristo pél i lajuj tsé' i xits' yanétaláb.

1:1 *Luc 1:32, 69; Gal 3:16; Ap 22:16*
1:5 *Heb 11:31*
1:16 *Mat 27:17; Luc 1:27*

In Wa'tsintal an Ajátik

Luc 2:1-7

18Xó', in wa'tsintal a Jesucristo antsé' ti k'alej. Tam ti k'wajatak a María in mím konodh abal ti tomikláb k'al a José, ok'oxej ka junkúxin, elan abal tsakámlidhak ti k'al an Espíritu Santo, **19**kom a José, in tomkíl a María, pélak jún i bolidh inik, ani kom yab in lé'ak ki in at'ax t'ilabna', in tsalpay ki in tsinat jilkakay. **20**Po tam ti k'wajatak ti tsalpopól k'al axé', jé'itsk'ij, jún in ♦ángelil an Ajátik tejwa'méj ti in wachíb ani in uluw: Tatá' José, in tsakámil a David, yab ki it jik'ey ka bats'uw a María ti a tomkíl, kom pél k'al an Espíritu Santo ti tsakámlidh. **21**Ani ne'ets ki in ko'oy jún i tsakam t'ele', ani ka punchij ti in bijiy Jesús, kom Jajá' ne'ets ki in k'ániy in bichówil ti k'al in walab. **22**Patal axé' wat'ey abal ka putun jawa' a xi in uluw an tsu'bidh káwlómej ti in ebál an Ajátik, tam ti in uluw:

23*Xó' ka tsu'uw, jún i ít chidhan ne'ets ka tsakámlin, ani ne'ets ki in ko'oy jún i tsakam t'ele', ani ne'etschik ki in bijiy Emmanuel*

(Isa 7:14)

(axé' in lé' ki in uluw:
A Dios k'al wawá').

(Isa 8:8, 10)

24Ani tam ti ejtsin a José, in t'aja' jant'ini' in ♦ángelil an Ajátik in abámal, ani in bats'uw in tomkíl; **25**po yab in exla', ma ti in ko'oy in k'a'ál tsakámil; ani in punchij in bij Jesús.

1:18 *Luc 1:35*
1:20 *Mat 27:19; T'aj 5:19*
1:21 *Luc 1:31; 2:11; Jn 3:17; T'aj 5:31; Rom 11:14; Ti 2:14*
1:22 *Mat 2:15; Luc 4:21; Jn 13:18*
1:24 *T'aj 5:19*
1:25 *Luc 1:31*
2:1 *Luc 1:5; 2:4-7*
2:2 *Mrc 15:2; Luc 23:38; Jn 1:49*
2:5 *Jn 7:42*

In Tsa'bixtal an Tsalpadh Inikchik

2 Xó', tam ti wa'tsin a Jesús ti Belén, tsabál Judea ti a k'icháj tam ti a Herodes pélak i ts'álej, xó' ka tsu'uw, ulits ti Jerusalén i tsalpadh inikchik a xi tálak ti akan k'ij, **2**ani in ulalak: ¿Ju'táj ti k'wajat in Ts'álejil an Judíochik a xi wa'tsinének? Kom i tsu'chámal in ótil ti akan k'ij, ani u tál ki k'ak'na'.

3Tam ti an ts'álej Herodes in ats'a' axé', lej jik'pan ani k'al jajá' ti in putát Jerusalén. **4**Tám, in tamkuy patal an ♦ok'ox pale'chik, ani an bajudh exóbchixchik k'al an bichow, in konówiy ju'táj ti ne'ets ka wa'tsin an Cristo. **5**Ani jajá'chik

in ucha': Ti Belén tsabál Judea, kom antsaná' k'wajat dhuchadh k'al an tsu'bidh kawlómej:

6*Ani tatá' Belén, tsabál Judea, ¿yabxe' lej wé' a jalbíl ti ba' an ok'lekchik ti Judá? Kom ti tatá' ne'ets ka kalej jún i ok'oxlom a xi ne'ets ki in kó'bitsiy u bichówil Israel.*

(Mik 5:2)

7Tám, a Herodes in kaniy tsinatk'ij an tsalpadh inikchik ani in alwa' konówiy an k'ij jayk'i' ti tejwa'méj a ót. **8**Tám, in aba'chik ti Belén, ani in ucha': Ki it k'alejchik ani ka alwa' aliy an tsakam, ani tam ka ela', ti ki in tso'óbliy abal ki in k'alej neyej ku k'ak'na'.

9Jajá'chik, tam ti in ats'a' an ts'álej, k'alej. Ani xó' ka tsu'uw, a ót a xi in tsu'úmal tiwa' ti akan k'ij, ok'ox ne'etsak, ma ti ulits ani in alchómna' ju'táj ti k'wajat an tsakam. **10**Ani tam ti in tsu'uw a ót, lej kulbéjchik k'al jún i lej pulik kulbéjintaláb. **11**Ani tam ti otsenekits ti atáj, in ela'chik an t'ele' k'al in mím María, tám, pak'lunchik ki in k'ak'na'. Ani in japiychik in dhayadh tesorojil in pidha' i ts'ejwalixtaláb; i oro, i ♦olibano ikbaxtaláb ani i ♦mirra k'uwixtaláb.

12Po tso'óbliyat ti in wachíb abal yab ka wichiy ti k'al a Herodes, tám, k'alejchik ti in tsabálil ti píl i bél.

2:12 *Heb 11:7*
2:13 *T'aj 5:19; Ap 12:4*

An Dhubchidh Adhláts ti Egipto

13Xó', talbél tam ti k'alenekitschik, jún in ♦ángelil an Ajátik tejwa'méj ti in wachíb a José ani uchan: Ki it kubiy ani ka dhaya' an tsakam t'ele' ani in mím ani ka dhubchij an bél ti Egipto ani ki it k'wajiy taná' ma tu ucha'; kom a Herodes ne'ets ki in aliy an tsakam t'ele' abal ki in tala'bédha'.

14Tám, k'al i akal ts'akiy ani in dhaya' an tsakam t'ele' ani in mím ani k'alej ti Egipto; **15**ani k'wajiy tiwa' ma ti tsemets a Herodes, abal ka putun jawa' a xi in ulúmal an Ajátik k'al in wi' an tsu'bidh kawlómej, in uluw:

Ma Egipto u kaniy u tsakámil.

(Ose 11:1)

16Tam ti a Herodes in tsu'uw abal k'ijidhnájmej k'al an tsalpadh inikchik, lej wat'adh tsakuy, ani in aba' abal ka tsemdháj patal an tsakamchik a xi ma ti tsáb in tamúb ti Belén ani ti in tonídh, jant'ini' an k'ij, tam ti in alwa'

konówiy an tsalpadh inikchik. **17**Tám, putun a xi in uluw an tsu'bidh káwlómej Jeremías, in uluw:

18*Ats'atméj an dhajal ti Ramá, yajal uk'il ani yajajáltaláb, a Rakel in uk'nanchal in tsakámilchik. Ani yab in lé'na' ka kanatbédháj kom taleychik.*

(Jer 31:15)

19Po tam ti tsemets a Herodes, xó' ka tsu'uw, in ♦ángelil an Ajátik tejwa'méj ti in wachíb a José ti Egipto, **20**in uluw: Ki it ts'akiy, ka dhaya' an tsakam ani in mím ani ki it k'alej ti tsabál Israel, kom tsemtsits a xi in aliyalak ki in tsemdha' an tsakam. **21**Tám, ts'akiy, ani in dhaya' an tsakam ani in mím ani k'alej ti tsabál Israel.

22Po tam ti in ats'a' abal a Arkelao pélak i ts'álej ti Judea ti in koytal in pay'lóm Herodes, jik'ey ka k'alej tiwa'. Po tso'óbliyat ti in wachíb abal ka k'alej ti tsabál Galilea, **23**ani chích ani k'wajiy ti jún i bichow in bij Nazaret, abal ka putun a xi in uluwchik an Tsu'bidh kawlómej: Ne'ets ka bijiyat ti Nazaretíb.

2:17 *Mat 1:22*
2:19 *T'aj 5:19*
2:22 *Luc 2:39*
2:23 *Mrc 1:24; Luc 1:26; Jn 1:45*
3:1 *Luc 1:13, 57-66; T'aj 19:3,4*
3:2 *Luc 11:20; Jn 3:3,5; T'aj 1:3,6*
3:3 *Luc 1:76; Jn 1:23*
3:4 *Mat 3:1*
3:6 *Mrc 1:4*
3:7 *Rom 1:18*
3:8 *T'aj 26:20*

In Dhajadh Ólnaxtal a Juan Pujax

Mrc 1:1-8; Luc 3:1-9, 15-17; Jn 1:19-28

3 Ti niwa' a k'icháj a Juan pujax chích ti ólnomkáw ti joltom tsabál Judea, **2**ani in ulal: Ka joltiychik a biyál xe'tsintal, kom an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál utenekits. **3**Kom axé' já'its a xi in uluwak an tsu'bidh káwlómej Isaías, tam ti in uluw:

Dhájantaláb a xi dhájax ti joltom tsabál, ka t'ojojonchijchik in bélil an Ajátik, ka bolidhmédhanchij in bélil.

(Isa 40:3)

4Ani jajá', a Juan k'wa'chimadhak k'al in jujúl i ♦camello, ani in wík'nálak jún i ót', ani in k'apnélil pélak i ts'ili' ani i alte' tsi'ím. **5**Tám, kalenchábak k'al a xi ti Jerusalén, ani patal a xi ti Judea ani patal a xi ti in tonídh Jordán pulik itse', **6**ani pujayábakchik ti Jordán, in lujuwalchik in walab.

7Po tam ti in tsu'uw abal yántolom i ♦Fariseochik ani i Saduceochik che'el ti in pujaxintal, in ucha'chik: Xits' iyalábil i at'ax tsanlom, ¿jita' ti jik'padh ólchámal abal ki it adhláts ti k'ák' tsakúltaláb a xi ne'ets ka chích? **8**Jaxtám, ka

t'ajchij in walíl jant'ini' ti in tomnál jún a xi in joltiyámal in biyál xe'tsintal, **9**ani yab ka tsalpay ka uluw ti a ál tatá'chik: "I kwa'al a ♦Abraham ti pay'lóm," kom naná' tu uchálchik abal a Dios in ejtowal ki in ts'akbanchij a ♦Abraham in tsakámil ti bá' axé' xi t'ujubchik. **10**Aniyek'ij, an jatsaj k'wajatits ti in ibíl an akante'chik; jaxtám, patal an akante' a xi yab in bínál i alwa' walíláb, t'ak'iyáb ani jolowáb ti k'amal. **11**Naná' k'al an chubaxtaláb tu pujayalchik ál i ja' abal ka joltiy a biyál xe'tsintal, po talbél ti naná', ta'tál júnakej a xi más tsáplidh kej naná', a xi in pajab naná' yab in tomnál ku ne'dhanchij. Jajá' ne'ets ti pujaychik k'al an Espíritu Santo ani k'al i k'amal. **12**In ♦ik'ob bet'nomtal k'wajat ti in k'ubak, ani ne'ets ki in wejla' in tsa'umtal, ani ne'ets ki in mulkuw an trigo ti wilte', po ne'ets ki in chika' an pakbil ti k'amal a xi yab jayk'i' teptsinal.

3:9 *Luc 3:8*
3:10 *Luc 3:9; Jn 15:2,6*
3:11 *Mrc 1:4,8*
3:13 *Mrc 1:4*
3:16 *Jn 1:51; T'aj 7:56; Ap 4:1*
3:17 *Mat 17:5; Mrc 1:11; Luc 3:22; T'aj 13:33; Heb 1:1-5; 2Pe 1:17*
4:1 *Heb 4:15*
4:3 *Mrc 3:11; Luc 1:35; Jn 1:34, 49; T'aj 9:20; Rom 1:4; 1Te 3:5; 1Jn 5:10-13,20; Ap 2:18*
4:4 *Jn 4:34*

In Pujantal an Ajátik

Mrc 1:9-11; Luc 3:21-22; Jn 1:31-34

13Tám, a Jesús chích ma ti Galilea tsabál ti k'al a Juan taná' ti Jordán, abal ka pujayat. **14**Po a Juan in oybiyalak in ulal: Naná' u yajinchal ti ki in pujay Tatá', ani ¿Tatá' it tál ti k'al naná'? **15**Po a Jesús tok'tsin ani in ucha': Ka jila'its xó', kom antsaná' in tomnál ki putuw patal i bolidhtaláb. Tám, in jila'its.

16Ani tam ti pujayámejits a Jesús, wi'pachk'ij kalej ti ja', ani jé'itsk'ij japchin an k'ay'lálchik ani in tsu'uw in Espíritujil a Dios a xi pa'ílak ejtíl jún i kuku', ani tálak ti Jajá'; **17**ani jé'itsk'ij ats'atméj jún i káwintaláb ti k'ay'lál, a xi in ulal: Axé' pél u k'ánidhowál Tsakámil, ti k'al Jajá' u kwa'al u kulbéltal.

An Tenekláb in Tilibnál an Ajátik

Mrc 1:12-13; Luc 4:1-13

4 Tám, a Jesús ne'dháj k'al an Espíritu ti joltom tsabál abal ka tilibnáj k'al an ♦Tenekláb. **2**Ani tam ti pabilámadhits tsáb inik a k'icháj, ani tsáb inik i akal, talbél k'a'iy. **3**Ani ulénchat k'al an tilibnax, ani uchan: Max pél ti Tsakámil a Dios, ka ucha' axé' xi t'ujubchik abal ka wenk'on ti k'apnél.

4Po a Jesús tok'tsin ani in ucha': Dhuchadh k'wajat:

Yab expidh k'al i k'apnél ne'ets ka ejátlin an inik, po k'al patal an káw a xi kalel ti in wi' a Dios.

(Deu 8:3)

5Tám, an Tenekláb in ne'dha' ti santo bichow ani in kuba' ti in t'ek'at ts'upk'intal an ♦Tiyópan, **6**ani in ucha': Max pél ti Tsakámil a Dios, ka bet'éna' abal alál ti a bá', kom k'wajat dhuchadh:

Jajá' ne'ets ki in aba' in ♦ángelilchik ti tatá', ani ti al in k'ubakchik ne'ets ti dhaya', abal yab ka t'idhk'wan a akan k'al an t'ujub.

(Sal 91:11-12)

7A Jesús in ucha': K'wajat dhuchadh jayej:

Yab ka tilibna' an Ajátik a Diosil.

(Deu 6:16)

8Junílek'ij an Tenekláb in ne'dha' ti jún i ts'én a xi tekedh t'ek'at, ani in tsu'biy k'al patal an ts'álejláb ti tsabál ani in witsidh puwenchixtalchik, **9**ani in ucha': Patal axé' ne'ets tu pidha', max ki it tudhlun ani ti ki in k'ak'na'.

10Tám, a Jesús in ucha': Winijíts, Satanás, kom k'wajat dhuchadh:

Tatá' ne'ets ka k'ak'na' an Ajátik a Diosil ani expidh Jajá' ka t'ojonchij.

(Deu 6:13)

11Tám, jilan k'al an Tenekláb, ani jé'itsk'ij, an ♦ángelchik chích ti t'ojchichíl abal Jajá'.

4:7 *Rom 16:20; 2Co 2:11; 2Te 2:9; Ap 12:9*
4:10 *Mrc 4:15; Luc 10:18*
4:11 *Luc 22:43; Heb 1:14; Sgo 4:7*
4:12 *Mrc 1:14*
4:13 *Mrc 1:21; Luc 4:23, 31; Jn 2:12*
4:16 *Luc 2:32; Jn 5:35*

In Tujtal in T'ojlábil an Ajátik

Mrc 1:14-20; Luc 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19

12Tam ti a Jesús in ats'a' abal a Juan jolowámej ti wik'axte', wichiy ka k'alej ti Galilea; **13**ani in jila' Nazaret, chích ti k'wajíl ti Capernaum a xi k'wajat walte' pulik lejem, já'its ti in walte'líl an Zabulón ani an Neftalí, **14**abal ka k'alej putudh jawa' a xi in ulúmal an tsu'bidh káwlómej Isaías, tam ti in uluw:

15*Zabulón tsabál, ani Neftalí tsabál,*
An bél a xi ti pulik lejem, jek'at ti Jordán,
Galilea in k'ál an ♦yab Judíochik;
16*An bichow a xi k'wajatak ti bá' an yik'wáx in tsu'uw*
an pulik tajaxtaláb,

Ani a xi k'wajatakchik ti tsabál ani ti in tsalámil i
tsemláj,
Tajk'an an tajaxtaláb.

(Isa 9:1-2)

17Ma ti tám, a Jesús in tujuw ti ólnomkáw ani ki in uluw:
Ka joltiy a biyál xe'tsintal, kom an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál
k'wajat utat.

18Xó', tam ti xe'etsak a Jesús ti in walte'líl an pulik
lejem ti Galilea, in tsu'uw tsáb i ebchaláb, a Simón, bijidh
ti a Pedro, ani in ebchal Andrés, in bet'enál in dhachuxtal
ti pulik lejem, kom pélakchik i dháchul to'ol. **19**Ani in
ucha'chik: Ti ki in ts'at'énchij, ani ne'ets tu t'aja' ti it dháchul
inikchik. **20**Ani wi'pachk'ij in jilóna'chik an dhachuxtaláb,
ani in ts'at'énchij.

21Ani wat'ey taná', in tsu'uw tsáb in tsakámil a Zebedeo,
já'its a Jacobo, ani in ebchal a Juan ti jún i tan k'al a Zebedeo
in pay'lóm; k'wajatakchik in chukuyal in dhachuxtal, ani
in kaniychik; **22**ani wi'pachk'ij in jilóna'chik an tan ani in
pay'lóm, k'alej ki in ts'at'énchij.

23Ani a Jesús in tóniy ti in putát Galilea, exóbchix ti in
♦sinagogajilchik, ani in ólnál in Ítkáwintal an ts'álejláb, ani
in jeldhál patal i yaw'láts ani patal i yajal ti al an bichow.
24Ani pulik ats'atméj in bij ti in putát Siria; ani chi'dhanchat
patal a xi ya'ul, a xi ts'ilk'odh k'al yán i yaw'láts ani a
xi aykidh yajchikidh, a xi otsadh k'al i demoniochik, a
xi olmanalchik, a xi tsámbej, ani in jeldha'chik. **25**Ani
ts'at'énchat k'al yán i mulkunél a xi ti Galilea, ti Decápolis,
ti Jerusalén, ani ti Judea, ani a xi ma jumpok'e' Jordán.

4:18
Mrc 7:31; Jn 6:1
4:19
Mrc 10:21, 28,52; Luc 5:28; Jn 1:43
4:21
Mrc 3:17; Luc 8:51; Jn 21:2
4:23
Mrc 1:39; 3:10; Luc 4:15,44; Jn 6:59; T'aj 10:38; 20:25
4:24
Mrc 1:32; 2:3
4:25
Mrc 3:7; Luc 6:17
5:4
Ap 7:17
5:5
Rom 4:13

A xi Yán ti Pidhóblidh

Luc 6:20-23

5 Xó', tam ti in tsu'uw an mulkunélchik, k'adhiy ti bolchal,
ani tam ti ketlenének uténchat k'al in exóbalilchik. **2**Ani
in japiy in wi' ani in exóbchalakchik, in uluw:

3Yán ti pidhóblidh a xi ts'ejwantálchik ti al in espíritu,
Kom pél in k'ál an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál.
4Yán ti pidhóblidh a xi uk'nalchik,
Kom ne'ets ka kanatbédhájchik.
5Yán ti pidhóblidh a xi maxuchik,

Kom ne'ets ki in bats'uwchik an tsabál ti in k'álábil.
6Yán ti pidhóblidh a xi k'a'íl ani chikélchik k'al an
bolidhtaláb,
Kom ne'ets ka ajwédháj.
7Yán ti pidhóblidh a xi yajnanchix,
Kom ne'ets jayej ka yajnanchatchik.
8Yán ti pidhóblidh a xi t'okat in ichích,
Kom ne'ets ki in tsu'uwchik a Dios.
9Yán ti pidhóblidh a xi koyatmédhom,
Kom ne'ets ka bijiyat ti in tsakámilchik a Dios.
10Yán ti pidhóblidh a xi ájayábchik k'al ti in ebál an
bolidhtaláb,
Kom pél in k'ál an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál.
11Yán ti it pidhóblidhchik tam ki it tidhetál káwnáj ani ki it ájayat, ani ki it t'ilabnáj k'al jawa'k'ij tam odhnax káw k'al i janamtaláb k'al naná' tu ebál. **12**Ki it kulbéj ani ki it k'ijidhbéj, kom púlik a jalbixtal ti k'ay'lál; kom antsaná' ájayat an tsu'bidh káwlómejchik a xi ok'xin kej tatá'chik.

5:7 Sgo 2:13
5:8 Heb 12:14; Ap 22:4
5:9 Rom 8:14; 14:19
5:10 1Pe 3:14
5:11 Jn 15:21
5:12 T'aj 7:52; 2Co 6:10; Col 1:24; Sgo 1:2; 1Pe 1:6
5:13 Mrc 9:50; Luc 14:34
5:14 Jn 8:12
5:15 Mrc 4:21; Luc 8:16
5:16 1Co 10:31; Flp 1:11; Ti 2:14
5:17 Jn 10:34; Rom 3:31
5:18 Mrc 13:31; Luc 16:17

An At'em ani an Tajbaxtaláb

Mrc 4:21-25; 9:49-50; Luc 8:16-18; 11:33-36; 14:33-36

13Tatá'chik pél it at'em ti tsabál; po max an at'em ki in k'iba' in ts'apúw, ¿jant'odha' tám ne'ets ka ts'apuwméj? Yabáts tám jant'oj in jalbíl, expidh abal ka wak'láj eléb ani ka chak'wan k'al an atiklábchik.

14Tatá'chik pél it tajaxtaláb ti k'wajchidh tsabál; jún i bichow a xi k'wajat ti ts'én yab in wit'ál ka tsink'on. **15**Ma ni yab lek'wdháb jún i tajbaxtaláb abal ka ts'akláj ti in alam jún i lejab, po ti in akníl an tajabláb, abal antsaná' ki in tajbay patal a xi k'wajat ti atáj. **16**Antsaná' ka tajbaxin a tajáx ti in tamét an atiklábchik, abal ki in tsu'uwchik a alwa' t'ajnélil ani ki in witsidh puwenchij a Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál.

An Ajátik ani an Éylidhkáw

17Yab ka tsalpaychik abal Naná' in che'nek ku pakuw an ♦Éylidhkáw o an Tsu'bidh káwintaláb. Naná' in che'nek ku putuw ani yab abal ku pakuw. **18**Kom an chubaxtaláb tu uchálchik, ma ka wat'ey an k'ay'lál ani an tsabál, ma ni jún

i tsipti' dhuchlab ti al an ♦Éylidhkáw ani ma ni jún i tsipti' kilodh yab ne'ets ka wat'ey, ma ka putun patal. **19**Jaxtám, jitámakits ki in jek'ómna' jún i abatnadhkáw a xi más tsipíl, ani antsaná' ki in exóbchij an inikchik, lej tsipíl ne'ets ka bijiyat ti ts'álejláb ti k'ay'lál, po jitámakits ki in t'aja' ani ki in exóbchixna', axé' ne'ets ka bijiyat ti púlik ti ts'álejláb a xi ti k'ay'lál. **20**Kom tu uchálchik, max a bolidhtal yab in jek'ónchal in bolidhtal an bajudh exóbchixchik ani an ♦Fariseochik, yab ne'ets ki it otsits ti ts'álejláb a xi ti k'ay'lál.

An Ajátik ani an Tsakúltaláb

Luc 12:57-59

21A ats'ámal abal uluwámej k'al an biyálchik:

Yab ki it tsemdhomáts; ani max jita' ka tsemdhomáts, ne'ets ka jolbidh k'alej ti weladh pílmédhomtaláb.

(Exo 20:13; Deu 5:17)

22Po Naná' u ulal, abal jita' ka tsakuy k'al in ebchal k'al yab jant'oj exbadh, ne'ets ka jolbidh kalej ti weladh pílmédhomtaláb; ani jita' ki in bijiy ti raka tantsu' in ebchal ne'ets ka jolbidhkalej ti al an mulkudh éyal; po jita' ki in ucha': "Tatá' maku'," ne'ets ka jolbidhkalej ti ♦k'amal yajchiktaláb. **23**Jaxtám, max a chi'dhál a ts'akchixtal ti ♦altar ani taná' ka t'ilpa' abal a ebchal in kwa'al jant'oj k'al tatá', **24**ka jila' taná' a ts'akchixtal ti in tamét an ♦altar, ani ki it k'alej; ok'ox ki it wichiy ki it ja'úbnáxin k'al a ebchal, ani tám ki it wichiy ka bína' a ts'akchixtal. **25**Ki it junkudh ts'ejkan k'al a tomólnáxil dhubatk'ij, biyat it k'wajatej k'al jajá' ti bél, abal yab ti bína' a tomólnáxil ti k'al an juez, ani an juez ti k'al an odhnax beletnom abal ki it jolowat ti wik'axte'. **26**An chubaxtaláb tu uchál abal yab ne'ets ki it kalej taná' ma ka jalbiy in taltal an tsé' tumín.

An Ajátik ani a xi Tsáblix k'al in Tomkíl

27A ats'ámal abal uluwámej ti biyál:

Yab ka tsábliy a tomkíl.

(Exo 20:14; Deu 5:18)

28Po Naná' tu uchál, jita' in met'ál jún i uxum abal ki in padhay lé'na', in tsábliyits in tomkíl k'al jajá' ti in ichích. **29**Jaxtám, max a winab tsu'uxtal, in t'ajál ki it walbin, ka

5:19 *Sgo 2:10*
5:20 *Jn 3:5*
5:22 *Mrc 9:43; Luc 16:24; 1Co 13:5; Efe 4:26; Sgo 1:19, 20*
5:28 *2Pe 2:14*
5:29 *Mrc 9:42-47; Luc 17:2; Rom 14:21; 1Co 8:13; 2Co 6:3*

kaldha' ani ka bet'éna' ti tatá', alwa' más, max a k'ibál jún a pejmách ani yab ti in putát a iniktal ka bet'enáj ti ♦k'amal yajchiktaláb. **30**Ani max a winab k'ubak in t'ajál ki it walbin, ka muts'iy ani ka bet'éna' ti tatá', alwa' más max a k'ibál jún a pejmách ani yab ti in putát a iniktal ka bet'enáj ti ♦k'amal yajchiktaláb.

An Ajátik ani an Joltixtaláb k'al a Tomkíl

31Aniyej k'alej uludh:

Jita' in pojkál in tomkíl, ki in pidha' i dhuchlab divorcio.

(Deu 24:1)

32Po Naná' tu uchál, abal jita' in jilál in tomkíl, ani yab k'al ti in ebál i alk'idh ko'óxtaláb, in t'ajchal an uxum abal ka tsáblixin k'al in tomkíl, ani jita' ki in tomikna' an jiladh uxum, in t'ajál ti tsáblix tomikláb.

5:32 *Luc 16:18*

An Ajátik ani an Lujatkáw

5:34 *Sgo 5:12*

33Aniyej a ats'ámal abal in ulúmal an biyál:

5:37 *Jn 17:15; Efe 6:16; 2Te 3:3; Sgo 5:12; 1Jn 2:13, 14*

Yab ki it alk'idh lujat káwin; po ka putunchij an Ajátik a lujat káwintal.

(Lev 19:12; Num 30:1; Deu 23:1-23)

5:39 *Luc 6:28; Rom 12:17, 19; 1Pe 3:9*

34Po Naná' tu uchál, t'ajat yab ki it lujat káwin, ma ni k'al an k'ay'lál, kom pél in ts'alat koytal a Dios; **35**ma ni k'al an tsabál, kom pél in t'ek'tsíl in akan, ma ni k'al a Jerusalén, kom pél in bichówil an pulik Ts'álej. **36**Yab ki it lujat káwin ma ni k'al a ók', kom yab a ejtowal ka t'aja' jún a xi'íl dhakni' o t'unu'. **37**Po antsé' ki it káwin: "Aníts, aníts," o: "Ibáj, ibáj;" kom jawákits más, tál ti ódhiltaláb.

Ka K'ánidha' a Tomólnáxil

Luc 6:27-36

38A ats'ámal abal uluwámej:

Jún a tsu'uxtal ti k'al jún a tsu'uxtal, ani jún a kamab ti k'al jún a kamab.

(Exo 21:24; Lev 24:20; Deu 19:21)

39Po Naná' tu uchál, yab ka tomólna'chik an pojkaxtaláb, po jita' ti ch'apay ti a winab ts'a'úb, ka wilk'inchij a k'watab ts'a'úb jayej; **40**ani max jita' ki in lé'na' ti ódhanchij i káw abal ti tixk'anchij a jodhat kotón, ka jilchij jayej a wát.

41Ani jita' k'al i tsápláb ti kitándha' abal ki it k'alej ma jún i kilómetro k'al ts'ejel, ki it k'alej ma tsáb kalat k'al jajá'. **42**Jita' ti konchal, ka pidha'; ani jita' ki in lé'na' ti konchij matidh, yab ka k'ánchij.

43A ats'ámal abal k'alej uludh:

Ka k'ánidha' a at k'wajíl, ani ka at'a' a tomólnáxil.

(Lev 19:18)

44Po Naná' tu uchálchik, ka k'ánidha' a tomólnáxil ani ka labliy jita' ti at'ax káwliyal, ka t'ajchij alwa' a xi ti at'ál, ani ki it ólon ti in ebál jita' ti odhnál ani ti ájayal. **45**Abal ka t'aja' ti it tsakamláb k'al a Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál, kom Jajá' in t'ajál in k'ichájil ka kalej abal k'al a xi yab alwa' ani k'al a xi alwa', ani in abál an áb ti k'al a xi bolidh ani ti k'al a xi yab bolidh. **46**Kom max a k'ánidhál expidh a xi ti k'ánidhálchik, ¿janéy tam jalbixtaláb a kwa'al? ¿Yabxe' in t'ajál jayej antsaná' an báts'ul impuestochik? **47**Ani max a tsapnédhál expidh a ebchalchik, ¿janéy más a t'ajál? ¿Yabxe' in t'ajál jayej antsaná' an báts'ul impuestochik? **48**Jaxtám, ka t'aja' ti it putudh jant'ini' a Pay'lóm a xi ti k'ay'lál pél i putudh.

An Ajátik ani an Ts'ejwalixtaláb

6 Kwentaj tatá'chik abal yab ka t'aja' a ts'ejwalixtal expidh ti in tamét an inikchik abal ti tsu'uw; kom max antsaná' yab ne'ets ka ko'oy i jalbixtaláb k'al a Pay'lóm ti k'ay'lál. **2**Jaxtámits, tam a t'ajál i ts'ejwalixtaláb, yab ka káwindha' i trompeta ti a tamét ejtíl an nits'bixchik in t'ajál ti ♦sinagoga ani ti bél abal ka puwenchat k'al an inikchik; k'al an chubaxtaláb tu uchál abal in kwa'alitschik in jalbixtal. **3**Po tam a t'ajál i ts'ejwalixtaláb, yab ki in exla' a k'watab k'ubak, janéy in t'ajál a winab k'ubak; **4**abal a ts'ejwalixtal ka k'alej tsinat, ani a Pay'lóm a xi tsu'ux tsinat, Jajá' ne'ets ti jalbinchij ju'táj ti tejwa'.

An Ajátik ani an Ólontaláb

Luc 11:2-4

5Ani tam tatá' it ól, yab ka t'aja' ejtíl an nits'binélom; kom jajá'chik in k'án kulbétnál ka kubiy ti ól ti ♦sinagoga ani ti in ts'upk'intal an bél, abal ka tsu'tat k'al an inikchik.

5:42 *Luc 6:30*
5:43 *Mrc 12:31; Luc 10:27; Rom 13:9; Gal 5:14; Sgo 2:8*
5:44 *Luc 6:27, 28; Jn 15:20; T'aj 7:60; Rom 8:35; 1Co 4:12; 1Pe 2:23*
5:45 *Luc 6:35; Rom 8:14*
5:46 *Luc 6:32*
5:48 *1Pe 1:16*
6:4 *Col 3:23,24*
6:5 *Mrc 11:25; Luc 18:10-14*

An chubaxtaláb tu uchálchik, in kwa'alitschik in jalbixtal.
6 Po tatá', tam it ól, ki it otsits ti a altájil, ani ka mapuy an
wi'leb, ki it ólon ti k'al a Pay'lóm a xi k'wajat tsinat; ani a
Pay'lóm a xi tsu'ux tsinat, ne'ets ti jalbinchij ju'táj ti tejwa'.
7 Ani tam it ól, yab ka alk'idh wichk'óna' a káwintal, ejtíl
an ♦yab Judíochik, kom in tsalpayal abal ne'ets ka ats'an
k'al yántolom in káwintal. **8** Jaxtám, yab ka t'aja' ejtíl
jajá'chik; kom a Pay'lóm in exlál janéy tam yajinchixtaláb a
kwa'al, ma ok'xidh ka konchij; **9** jaxtám, tatá'chik ki it ólon
antsé':

"I Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál,
Santo t'okátlidh a bij.
10 Ka chích a ts'álejlábil.
Ka t'ajan a awiltal ti tsabál,
Jant'ini' ti k'ay'lál.
11 Tu ku pidha' xowé' i k'apnélil a xi chudhél, chudhél.
12 Ani tu pakwlanchij i ne'dhomtal,
Jant'ini' wawá' weyej i pakwlál a xi tu ne'dhanchal.
13 Ani yab tu otsandha' ti al an tilibnaxtaláb,
Po tu jek'ondha' ti k'al an at'ax;
Kom tatá' a k'ál an ts'álejláb,
An ejtodhtaláb, ani an witsidh puwenchixtaláb, abal
ets'ey. ♦Amén."

6:9 *1Pe 1:17*
6:13 *Sgo 1:13*
6:14 *Mrc 11:25, 26; Efe 4:32; Col 3:13*

14 Kom max a pakwlanchal an inikchik in k'ibts'ontal,
tám, a Pay'lóm a xi ti k'ay'lál ne'ets jayej ti pakwlanchijchik,
15 po max yab ka pakwlanchij an inikchik in k'ibts'ontal,
tám, ma ni a Pay'lóm yab ne'ets ti pakwlanchij a
k'ibts'ontal.

An Ajátik ani an Pabiltaláb

16 Aniyek'ij tam it k'ak'nax pabil, yab ka t'aja' ejtíl an
nits'bixchik a xi in yajchik tejwa'médhál in wal, kom
jajá'chik in jalk'uyal in wal, abal ka tsu'tat ti bá' an inikchik
abal k'ak'nax pabil. An chubaxtaláb tu uchál, abal in
kwa'alitschik in jalbixtal. **17** Po tatá', tam it k'ak'nax pabil,
ka k'uwiy a ók' ani ka midhiy a wal, **18** abal yab ki it tsu'tat
ti bá' an inikchik abal it k'ak'nax pabil, po expidh a Pay'lóm
a xi k'wajat tsinat, ani a Pay'lóm a xi tsu'ux tsinat, ne'ets ti
jalbinchij ju'táj ti tejwa'.

An Chubax Ts'alataláb ti K'ay'lál

Luc 12:32-34

19Yab ka tamkuy i dhayadh tesoro ti tsabál, ju'táj ti dhumnal, k'atsel k'al in chík'líl, ani ju'táj ti wa'ats i otsax ani i kwé'; **20**po ka tamkuychik i dhayadh tesoro ti k'ay'lál, ju'táj ti ma ni dhumnal, ma ni yab odhel k'al in chík'líl, ani ju'táj ti yab otsel i kwé', ma ni yab in ne'dhál in kwé'bil. **21**Kom ju'táj ti k'wajat a dhayadh tesorojil, taná' k'wajat jayej a ichích.

22In tajbál a iniktal já'its a tsu'uxtal; jaxtám, max a tsu'uxtal alwa', ti in putát a iniktal k'wajat tajax. **23**Po max a tsu'uxtal odhenek, ti in putát a iniktal ne'ets ka k'wajiy yik'wax. Jaxtám, max an tajáx a xi a kwa'al pél i yik'wáx, ¿jant'odha' walám in puwél an yik'wáx?

24Ma ni jita' yab in ejtowal ki in t'ojonchij tsáb i amuláb; kom ne'ets ki in at'a' jún, ani ne'ets ki in k'ánidha' a xi júnakej, o ne'ets ka junkun k'al a xi jún ani ne'ets ki in alál met'a' a xi júnakej. Yab ne'ets ka ejtowchik ka t'ojonchij a Dios ani an ts'alataláb.

An T'e'pintaláb

Luc 12:22-31

25Jaxtám naná' tu uchálchik; yab ki it t'e'pin k'al a ejatal, janéy ne'ets ka k'apuj, o janéy ne'ets ka uts'a', ma ni k'al a iniktal, janéy ne'ets ka k'wa'chímna'. ¿Yabxe' an ejataláb in jalbíl más kej an k'apnél, ani a iniktal más kej an k'wa'chim? **26**Ka met'a' an ts'itsinchik ti k'ay'lál, yab óm, yab k'ojol, ma ni yab tamkux ti wilte'; ani k'al a Pay'lóm ti k'ay'lál pijchiyábchik. ¿Yabxe' tatá'chik más a jalbíl kej jajá'chik? **27**¿Ani jita' ne'ets ki in ejtow k'al in t'e'pintal ki in nakedha' in xe'tsintal jún i ts'úch?

28Ani ¿jale' ti it t'e'pinal k'al a k'wa'chímal? Ka t'aja' ti kwentaj an witschik ti tsabál, jant'odha' puwel; ma ni yab t'ojnal, ma ni wíchal; **29**ani tu uchál jayej, kej ma ni a Salomón k'al patal in witsidh puwental yab k'wa'chiman ejtíl jún i wits. **30**Ani max a Dios in k'wa'chimyal an ts'ojól a xi xowé' ti tsabál ani kalám jolowáb ti joldhi', ¿awxe' yab lej más ne'ets ti beletna' tatá'chik a xi tsipti' ti it belom?

6:19 *Luc 12:16-21; Heb 13:5; Sgo 5:2,3*
6:20 *Luc 12:33; 1Ti 6:19*
6:21 *Luc 12:34*
6:24 *Luc 16:13*
6:25 *Luc 10:41*
6:30 *Luc 12:28*

31Jaxtám, yab ki it t'e'pin ani ka uluw: "¿Janéy ne'ets
ki k'apuj?" o: "¿Janéy ne'ets ki uts'a'?" o: "¿K'al janéy
ne'ets ku k'wa'chiman?" 32Kom patal axé' in aliyal a xi
•yab Judíochik; po a Pay'lóm a xi ti k'ay'lál in exlál abal
a yajinchal patal axé'. 33Po tatá'chik ok'ox ka aliy in
ts'álejlábil a Dios, ani in bolidhtal; ani patal axé' ne'ets ki it
mak'wchinchat. 34Jaxtám, yab ki it t'e'pin abal kalám, kom
kalám ne'ets ki in ko'oy in kwetém t'e'pintal. Lejat a k'icháj
in kwetém t'e'pintal.

Yab ku Weladh Pílmédhomáts

Luc 6:37-38, 41-42

7 Yab ki it weladh pílmédhomáts abal yab ki it weladh
pílmédháj. 2Kom k'al i weladh pílmédhomtaláb jant'ini'
tatá' it weladh pílmédhom, antsaná' ne'ets ki it weladh
pílmédháj; ani jant'ini' an lejab it lejbaxin, ne'ets ka wichiy
ki it lejbayat. 3¿Ani jale' ti a met'enchal an konlab ti in
tsu'uxtal a ebchal, ani yab a t'ajál ti kwentaj an pelok' a
xi a k'wajat ti a tsu'uxtal? 4O ¿jant'odha' ne'ets ka ucha' a
ebchal: "Ka jila' tu kaldhanchij an konlab ti a tsu'uxtal,"
ani xó' ka tsu'uw, an pelok' ti a tsu'uxtal? 5¡Tatá' nits'bix!
Ka kaldha' ok'ox an pelok' ti a tsu'uxtal, ani tám tik'elej
ne'ets ki it tsu'uxin alwa' abal ka kaldhanchij an konlab ti in
tsu'uxtal a ebchal.

6Yab ka pidha' an pik'o' a xi santo t'okat, ma ni ka jolow
an perla ti in tamét i olom, abal yab ki in chak'wa' k'al in
akan ani ka wilk'in ti mits'chikiy.

7:1 *Luc 6:37; Rom 14:4; 1Co 4:5; Sgo 4:11, 12*
7:2 *Mrc 4:24; Luc 6:38; Rom 2:1*
7:7 *Jn 14:13, 14; Sgo 1:5-8; 1Jn 3:22*
7:11 *Sgo 1:17*

An Ólontaláb

Luc 11:9-13; 6:31

7Ka konoy, ani ne'ets ki it pidhan, ka aliy, ani ne'ets
ka ela', ki it káwin ani ne'ets ki it japchin. 8Kom patal
jita' a xi in konoyal, in bats'uwal; ani a xi in aliyal, in
elál; ani jita' káw, ne'ets ka japchin. 9¿Jita' tam inik ti
tatá'chik, max k'al in tsakámil koncháb i bok'ól, walám
ne'ets ki in pidha' jún i t'ujub? 10¿O max koncháb jún
i to'ol, walám ne'ets ki in pidha' jún i tsan? 11Jaxtám,
max tatá'chik pél it pojkax, ani a exlál ka pidha' i alwa'
ts'ejwalixtaláb a tsakámil, ¿jáy más a Pay'lóm a xi k'wajat

ti k'ay'lál ne'ets ki in pidha' i alwa' ts'ejwalixtaláb jita' k'al
ka konchin? 12Jaxtám, patal jawa' a xi a lé' an inikchik
ki in t'aja' abal tatá'chik, antsaná' ka t'aja' abal jajá'chik
jayej; kom axé' já'its an ♦Éylidhkáw ani an Tsu'bidh
káwintaláb.

An Xuyat Wi'leb

Luc 13:24

13Ki it otsits ti xuyat wi'leb, kom ts'ikodh an wi'leb, ani
kexat an bél, a xi ne'dhom ti tala'bédhomtaláb, ani lej yán a
xi otsel taná'; 14kom xuyat an wi'leb, ani k'its'at an bél a xi
ne'dhom ti ejataláb, ani lej wé' a xi in elál.

Exlantál k'al in Walíl

Luc 6:43-44

15Kwentaj k'al an janam tsu'bidh káwlómejchik, a xi
che'el ti tatá'chik toltómlidh ejtíl i oveja ko'nél, po ti in
ál pél i k'apux lobo pik'o'chik. 16K'al in walíl ne'ets ka
exla'chik. ¿Walám putsiyáb in walíl i t'udhup ti k'idhlom,
o i higo walíláb ti cholichlom? 17Antsaná', patal i alwa'
akante' in bínál i alwa' walíláb, po i yab alwa' akante'
in bínál i yab alwa' walíláb. 18I alwa' akante' yab in
ejtowal ki in bína' i yab alwa' walíláb, ma ni i yab alwa'
akante' in ejtowal ki in bína' i alwa' walíláb. 19Patal an
akante' a xi yab in bínál i alwa' walíláb, kwajláb ani
jolowáb ti k'amal. 20Antsaná tám, k'al in walíl ne'ets ka
exla'chik.

Ma ni Jayk'i' yab tu Exla'chik

Luc 13:25-27

21Yab patal a xi ti in uchál: "Ajátik, Ajátik," ne'ets ka
otsits ti in ts'álejlábil an k'ay'lál; po expidh a xi in t'ajchal
in awiltal u Pay'lóm ti k'ay'lál. 22Yántolom ti nixé' a k'icháj
ne'ets ti in ucha': "Ajátik, Ajátik, ¿yabxe' u tsu'bidh káwin
ti tatá' a bij? ¿Ani k'al a bij i wak'la' yán i demoniochik?
¿Ani k'al a bij i t'aja' yántolom i labidh t'ajnél?" 23Ani
tám, ne'ets ku wichbadh ucha'chik: "Ma ni jayk'i' yab tu
exlámalchik, ki it tixk'an ti k'al naná', tatá'chik a xi in t'ajál i
jek'omtaláb."

7:12
Luc 6:31; Rom 13:8-10; Gal 5:14
7:13
Luc 13:24; Jn 10:7,9
7:15
Luc 6:26; T'aj 20:29; 2Pe 2:1; 1Jn 4:1; Ap 16:13
7:16
Luc 6:44; Sgo 3:12
7:18
Luc 6:43
7:21
Jn 13:13; Rom 2:13; Sgo 1:22; 1Jn 3:18
7:22
Luc 10:20; 1Co 13:1-3
7:23
Luc 13:25-27

Tsáb i Aknixtaláb

Luc 6:46-49

24Jaxtám, jita' a xi in ats'ál axé' xi káwintaláb ani ki in t'aja', ne'ets ku jumbay ejtíl jún i tsalpadh inik a xi in kuba' in k'imá' ba' an t'ujublom; **25**ijkan an áb, ani chích an pulik itse', ani juchun an ik', ani in nixa'chik an atáj, ani yab ijkan, kom k'wajatak kubat ti t'ujublom.

26Ani patal jita' a xi ti in ats'anchal axé' xi káwintaláb, ani yab ki in t'aja', ne'ets ku jumbay ejtíl jún i maku' inik a xi in kuba' in k'imá' ba' i kidhiblom; **27**ijkan an áb, chích an pulik itse' ani juchun an ik' ani in tsapik nixa'chik nixé' xi atáj, ani in ijka'; ani lej k'ak'adh ti pakwlun.

28Xó', tam ti a Jesús kidhban k'al axé' xi káwintaláb, an mulkunél in jik'pa' in exóbchixtal, **29**kom exóbchixak ejtíl jún a xi in kwa'al i éyaláb, ani yab ejtíl an bajudh exóbchixchik.

7:24 *Sgo 1:22-25*
7:28 *Mrc 1:22; Luc 4:32; Jn 7:46*
8:2 *Luc 5:12*
8:4 *Mrc 5:43; Luc 4:41; 17:14*

An Ajátik in Jeldha' jún i Lepralidh Ya'ul

Mrc 1:40-45; Luc 5:12-16

8 Xó', tam ti pa'iy ti bolchal, k'al yán i mulkunél ti ayoknáj. **2**Ani, jé'itsk'ij, chích jún i lepralidh ya'ul, pak'lun ki in k'ak'na' ani in uluw: Ajátik, max a lé'ak, a ejtowal ti ki in t'okedha'.

3A Jesús in lujkuw in k'ubak, in taka' ani in uluw: U lé'; ki it t'okejits. Ani wi'pachk'ij tixk'an in lepra ya'úts.

4Ani a Jesús in ucha': Ka met'a', yab jita' ka ólchij, expidh ki it k'alej ti it met'ental k'al an pale', ani ka bína' an ts'akchixtaláb a xi in aba' a Moisés abal ka tejwa' tso'óbliychik.

An Ajátik in Jeldha' jún i Abatnanél

Luc 7:1-10

5Xó', tam ti a Jesús otsits ti Capernaum, ulénchat k'al jún i centurión abatnom ani lej pakabédhabak, **6**ani in ulal: Ajátik, u abatnanélil k'wajat tu k'imá' kwatsat k'al i tsámbej yaw'láts, lej aykidh yajchikidh.

7A Jesús in ucha': Ne'ets ki in k'alej ani ne'ets ku jeldha'.

8Po an centurión abatnom tok'tsin ani in uluw: Ajátik, yab in t'ajat tomnál abal ki it otsits tu k'imá', po expidh

ka uluw an káw ani u abatnanélil ne'ets ka jelkin. **9**Kom naná' neyej pél jún i inik a xi u kwa'al jita' ti in abatnál, ani u kwa'al i soldadochik a xi u abatnál, ani tam ku ucha' jún: “Ki it k'alej,” ani k'alel; ani júnakej: “Ki it chích,” ani che'el; ani u abatnanélil: “Ka t'aja' axé',” ani in t'ajál.

10Tam ti in ats'a' a Jesús, in jik'pa' ani in ucha'chik a xi k'al ti áykómtejak: An chubaxtaláb tu uchálchik, ma ni ti Israel yab u elámal jún i pulik belomtaláb. **11**Ani tu uchálchik abal yántolom ne'ets ka chích ti akan k'ij ani ti otsel k'icháj ani ne'ets ka koyótschik k'al a ♦Abraham, k'al a Isaac, ani k'al a Jacob ti ts'álejláb a xi ti k'ay'lál; **12**po in tsakamlábil an ts'álejláb ne'ets ka wak'láj eléb ti yik'wáx; taná' ju'táj ti wa'ats an yajajál uk'il ani i wech'ech'él kamablek. **13**Ani a Jesús in ucha' an centurión abatnom: Ki it k'alejits, ani jant'ini' ti a bela', antsaná' ka t'ajan. Ani in abatnanélil jelkin ti nixé' xi oraj.

An Ajátik in Jeldha' in Uxum Iyám a Pedro

Mrc 1:29-34; Luc 4:38-41

8:11 *Luc 13:29*
8:12 *Luc 13:28*
8:18 *Mrc 4:35*

14Xó', tam ti a Jesús ulits ti in k'imá' a Pedro, ani in tsu'chij in uxum iyám kwatsat k'al i k'ak'éltaláb. **15**Tám, in takchij in k'ubak, ani tixk'an an k'ak'éltaláb; ani ts'akiy ani t'ojchichláts abal k'al jajá'chik.

16Ani tam ti uk'tsinal a k'icháj chi'dhanchat yántolom a xi otsadh k'al i demoniochik, ani k'al an káwintaláb in kaldha' an at'ax espírituchik, ani in jeldha' patal a xi k'wajatak ya'ul. **17**Abal ka putun a xi in ulúmal an tsu'bidh káwlómej Isaías, tam ti in uluw:

Jajá' jayej tu umchij i paluwtal ani tu ne'dhanchij i ya'úts.

(Isa 53:4)

A xi in Lé'ak ki in Ts'at'okna' an Ajátik

Luc 9:57-62

18Xó', tam ti a Jesús in tsu'uw abal tomtsímtej k'al jún i púlik i mulkunél, in aba' abal ka wat'ey jumpok'e' lejem. **19**Ani chích jún i bajudh exóbchix ani uchan: Exóbchix, ne'ets tu ts'at'énchij ju'támakits ki it k'alej.

20Ani a Jesús in ucha': An ok ko'nélchik in kwa'al in jólil, ani an ts'itsinchik ti k'ay'lál in kwa'al in pák'w; po in ♦Tsakámil an Inik yab in kwa'al ju'táj ki in kwatsba' in ók'.

21Ani k'al júnakej in exóbalil uchan: Ajátik, ti in walka' ok'ox ki in k'alej ani ku joliy u pay'lóm.

22Ani a Jesús in ucha': Ti ki in ts'at'énchij; ka jila' a xi tsemnek ki in joliy a xi tsemnekchik.

An Ajátik in T'idhpa' an Ik'ladh Áb

Mrc 4:35-41; Luc 8:22-25

23Tam, otsits ti tan, ani ayoknáj k'al in exóbalilchik. **24**Ani jé'itsk'ij dhayk'an jún i pulik ik'ladh áb ti pulik lejem, a xi ma in paxk'iyal an tan k'al in lank'intal; po a Jesús wayámadhak. **25**Ani in exóbalilchik utey ki in bakiy, ani in ucha': ¡Ajátik, tu k'ániy, ti axé' xi tala'bédhaxtaláb!

26Ani Jajá' in ucha'chik: ¿Jale' ti it jik'él tatá'chik tsipti' ti it belom? Tám, ts'akiy ani in wi'idh tawna' an pulik lejem ani an ik'; ani wa'tsin jún i pulik ts'aklantaláb. **27**Ani an inikchik in jik'pa', in uluw: ¿Jita'xe' já'its axé' xi inik, kej ma an ik' ani an pulik lejem u ik'ax ats'ancháb in káwintal?

8:20 *Mrc 2:10*
8:29 *Mrc 1:24; Jn 2:4; 2Pe 2:4*

An Ajátik in Jeldha' an Demoniolidh

Mrc 5:1-20; Luc 8:26-40

28Xó' tam ti ulits jumpok'e' ti in tsabálil an Gadarajíbchik, chích ti tamuwáb k'al tsáb a xi otsadh k'al i demoniochik, a xi kalenekak bá' i jolimtaláb, wat'k'adh putélchik, jaxtám ma ni jita' yabák in ejtowal ka wat'ey ti nixé' xi bél. **29**Ani jé'itsk'ij dhájanchik, in ulal: ¿Janéy a kwa'al k'al wawá' Jesús, in Tsakámil a Dios? ¿Ma ok'oxej an k'ij it che'nek tu ku yajchikiy?

30Taná' yab ów, k'wajatak ti pijchiyáb jún i yetsej kwenél i olom. **31**Tám, an demoniochik in paka'bédhálak, in ulal: Max tu kaldhál, tu walka' ku k'alej ti ál nixé' xi kwenél i olomlom.

32A Jesús in ucha'chik: Ki it k'alej. Xó', tam ti kalejchik, k'alej ti in ál an olomchik; ani xó' ka tsu'uw, ti in yánél nixé' xi kwenél adhláts bá' an pa'ab ti pulik lejem, ani tala' tsemets al an ja'.

33Ani an pijchix olom adhláts, ani chích ti bichow ani in ólna' patal, janéy in wat'a' a xi otsadhak k'al an demoniochik. **34**Ani xó' ka tsu'uw, ti in putát an bichow chích ki in tamuw a Jesús, ani tam ti tsu'tat, paka'bédhábak abal ka kalejits ti in tsabálilchik.

An Ajátik in Jeldha' jún i Tsámbej Ya'ul

Mrc 2:1-12; Luc 5:17-26

9 Ani xó', a Jesús otsits ti tan ani wat'ey jumpok'e' abal ka chích ti in bichówil. **2**Ani jé'itsk'ij, chi'dhanchat jún i tsámbej ya'ul kwatsat ti in waytal. Tam ti a Jesús in tsu'uw in belomtalchik, in ucha' an tsámbej ya'ul: Ki it kanatbéj tsakamláb, a walab pakwladhits.

3Ani xó' ka tsu'uw, junchik i bajudh exóbchix in uluw ti in ál: Axé' xi inik at'ax káw.

4Ani kom a Jesús in exlanchal in tsalápilchik, in uluw: ¿Jale'chik ti it tsalpax yab alwa' ti a ichíxchik? **5**Kom, ¿jawa' más yab k'ibat, ka uluw: "A walab pakwladhits," o ka uluw: "Ki it ts'akiy ani ki it beláts"? **6**Po abal ka exla'chik abal in ♦Tsakámil an Inik uchbidh ti tsabál abal ki in pakwla' i walabtaláb (tám, in ucha' an tsámbej ya'ul), ki it ts'akiy ani ka dhaya' a waytal ani ki it ayin ti a k'imá'. **7**Tam, ts'akiy ani k'alej ti in k'imá'.

8Tam ti an mulkunél in tsu'uw, in jik'pa'chik ani in witsidh puwenchij a Dios, kom antsaná' in uchbiyámal an inikchik.

An Kanixtaláb k'al a Mateo

Mrc 2:13-17; Luc 5:27-32

9Xó', a Jesús wat'ey taná', in tsu'uw jún i inik in bij Mateo, ketél ju'táj ti tamkuyáb an impuesto tumín; ani in ucha': Ti ki in ts'at'énchij. Ani kublemáts ani in ts'at'énchij.

10Ani tam ti a Jesús jedhat koyómadhits ti atáj, xó' ka tsu'uw, yántolom i báts'ul impuesto ani i waláblomchik ulits ani jedhat koyóts k'al a Jesús ani k'al in exóbalilchik. **11**Ani tam ti an ♦Fariseochik in tsu'uw, in ucha' in exóbalilchik: ¿Jale' ti a Exóbchixal k'apul junax k'al i báts'ul impuesto ani k'al i waláblomchik?

8:34 *Luc 5:8; T'aj 16:39*
9:2 *Luc 7:48; Jn 16:33*
9:3 *Jn 10:33*
9:4 *Luc 6:8; Jn 2:25*
9:8 *Luc 7:16; Jn 15:8; T'aj 4:21*
9:11 *Luc 5:30; Gal 2:15*

12Po tam ti a Jesús in ats'a', in ucha'chik: A xi k'wajat lubach yab in yajinchal i ilálix, po a xi ya'ul. **13**Jaxtám ki it k'alej ani ka exóbna' janéy já'its axé':

U lé' i yajnanchixtaláb, ani yab i tsemdhanél.

(Ose 6:6)

Kom yab in che'nek ku kaniy i bolidhchik po i waláblom abal ki in joltiy in biyál xe'tsintal.

An Konowixtaláb k'al an Pabiltaláb

Mrc 2:18-22; Luc 5:33-39

14Tam, in exóbalilchik a Juan chích ti konówiyáb a Jesús, in uluw: ¿Jale' wawá' ani an ♦Fariseochik u pabil yántomíl ani a exóbalilchik yab pabil? **15**A Jesús in ucha'chik: ¿Walám yajajál in ja'úbchik an tomkinélom, biyat k'wajatej an inik tomkinél k'al jajá'chik? Po ne'ets ka chích a k'icháj tam ti an tomkinél inik ne'ets ka tixk'áj, tám ne'ets ka pabilátschik. **16**Yab jita' in k'wa'chiyal k'al i ít toltom jún i biyál k'wa'chim, kom in pach'k'wíl in kinál an k'wa'chim, ani pulikmél ju'táj ti mits'k'adh. **17**Yab jayej jita' in jolowal i ít bók t'udhup bá' i biyál ót' balixtaláb, kom max aníts an ót' balixtaláb mits'k'anal ani an bók t'udhup wak'lanal ani an ót' balixtaláb odhel, po tám, an ít bók t'udhup jolowáb ti ít ót' balixtaláb, antsaná' tsablom u dhaynal.

9:13 *Luc 19:10; 1Ti 1:15*
9:14 *Luc 18:12*
9:15 *Jn 3:29; T'aj 13:2,3*
9:18 *Mrc 5:23*
9:20 *Mrc 3:10; Luc 6:19*
9:22 *Mrc 10:52; Luc 7:50; Jn 16:33*

Tsáb i Labidh T'ajnél

Mrc 5:21-43; Luc 8:41-56

18Biyat k'wajatejak ti in t'ilbayalchik, jé'itsk'ij, chích jún i ok'óxlom ani pak'lun ki in k'ak'na', in ulal: U tsakam chidhánil talelej ti tsemel; po ki it chích ani ka mo'ka' a k'ubak ti jajá', ani ne'ets ka ejátlin. **19**Tám, a Jesús kubiy ani in ts'at'énchij junkudh k'al in exóbalilchik.

20Ani jé'itsk'ij, jún i uxum a xi xits'nalak k'al in ya'úts ma lajuj tsábits i tamub, utey ti in kúx ani in takchij in tolídh in k'wa'chímal; **21**kom in ulalak ti in ál jajá': Max expidh ku takchij in k'wa'chímal, ne'ets ki in jeley. **22**Po a Jesús wilk'iláts ani tam ti in tsu'uw, in ucha: Tsakamláb ki it kanatbéj; a belomtal ti jeldhámal. Ani an uxum lejkin ti nixé' xi oraj.

23Xó', tam ti ulits a Jesús ti in k'imá' an ok'óxlom éyal, ani in waxa' an tsúlimchik ani an mulkunél a xi in t'ajál i ts'iliytaláb, **24**in ucha'chik: Ki it nixk'inchik, kom an tsakam chidhan yab tsemnek po wayámadhk'ij. Tam, teladh te'chikat. **25**Po tam ti an mulkunél kaldháj, otsits ani in teynanchij in k'ubak, ani an tsakam chidhan ts'akiy. **26**Ani axé' lej t'ilabnáj ti in putát ti nixé' xi tsabál.

An Ajátik in Jeldha' tsáb i Jok'tsej

27Xó', tam ti a Jesús wat'ey taná', ayoknáj k'al tsáb i jok'tsej inik, dhajayáb ani in ulal: Tsakámil a David, tu ku yajnanchij weyej.

28Ani talbél ti ulenekits ti atáj, uténchat k'al an jok'tsejchik; ani a Jesús in ucha': ¿A belálchik abal u ejtowal ku t'aja' axé'?

Jajá'chik in uluw: Aníts, Ajátik.

29Tám, in takchijchik in tsu'uxtal, ani in uluw: Jant'ini' ti a belál, antsaná' ka t'ajan k'al tatá'chik. **30**Ani in tsu'uxtal japk'in; tám, a Jesús in wat'adh punúbchijchik, ani in ucha': Ka met'a', yab jita' ki in tso'óbna'. **31**Po tam ti kalejchik, in lej buk'udh t'ilabnanchij in bij ti in putát nixé' xi tsabál.

An Ajátik in Jeldha' jún i Mó'

32Xó', tam ti kalejchik taná', jé'itsk'ij, chi'dhanchat jún i mó', otsadh k'al jún i demonio. **33**Ani tam ti in kaldhanchij an demonio, an mó' káwin; tám, an mulkunélchik in jik'pa' ani in uluw: Ma ni jayk'i' yabák tsu'úmej axé' ti Israel.

34Po an ♦Fariseochik in uluw: Pél k'al an ok'ox demonio in kaldhál an demoniochik.

Yejentál más i K'ojolchik

35Xó', a Jesús in tonidh belchalak ti patal an bichow ani an kwenchalchik, ti exóbchix ti in ♦sinagogajilchik ani in ólnál in Ítkáwintal an ts'álejláb, ani ti jeldhom k'al patal i yaw'láts ani k'al patal i biyál yajal ti bá' an bichówlom. **36**Ani tam ti in tsu'uw an mulkunélchik in yajnanchij, kom k'wajatak walbadh ani alk'idh buk'uk'úl ejtíl i oveja ko'nélchik tam yab in kwa'al i kó'bitsix. **37**Tám, in ucha' in exóbalilchik: K'al an chubaxtaláb an alejláb lej púlik, po an

9:24
Jn 11:11-14; T'aj 20:10; 1Co 11:30; 1Te 4:13-16
9:25
Luc 7:14
9:26
Mrc 1:28; Luc 4:14, 37
9:27
Mrc 10:47
9:28
T'aj 14:9
9:31
Mrc 7:36
9:33
Mrc 2:12
9:36
Mrc 8:2
9:37
Luc 10:2; Jn 4:35

k'ojolchik wé'kats. 38Jaxtám, ka lej konchij an Ajátik, an dhabal alejláb abal ki in aba' an k'ojolchik ti in álej.

An Lajuj tsáb i Apóstol

Mrc 3:13-19; Luc 6:13-19

10 Tám, in kaniy in lajuj tsáb exóbalil, ani in pidha'chik i éyaláb ti k'al i at'ax espírituchik, abal ki in kaldha' ani abal ki in jeldha' patal i yaw'láts ani patal i biyál yajal. 2Ani in bij an lajuj tsáb apóstolchik já'its axé': K'a'ál a Simón, a xi bijiyat ti Pedro, ani in ebchal a Andrés; a Jacobo in kwitólil a Zebedeo ani in ebchal a Juan, 3a Felipe, a Bartolomé, a Tomás, ani a Mateo an báts'ul impuesto, a Jacobo in kwitólil a Alfeo, ani a Lebeo a xi punk'udh bijiyat Tadeo; 4a Simón ijchím Cananísta, ani a Judas Iscariote a xi in t'aja' ti tsinat bínom.

10:1 *Mrc 3:13-15; Luc 4:36*
10:4 *Mrc 14:10; T'aj 1:16*
10:5 *Luc 9:52; Jn 4:4-9; T'aj 8:5,25*
10:9 *Luc 22:35*
10:10 *1Ti 5:18*
10:14 *Mrc 6:11; Luc 9:5; T'aj 13:51*

A Jesús in Abál a xi Lajuj Tsáb

Mrc 6:7-13; Luc 9:1-6

5A axé' xi lajuj tsáb, a Jesús in aba' ani in punúbchijchik, in ucha': Yab ki it k'alejchik ti in bélil a xi ♦yab Judíochik ani yab ka otsa' ma ni jún in bichówil i ♦Samariajíbchik, 6po ki it k'alej ok'xidh ti k'al an k'ibelom ovejachik ti al in k'imá' a Israel. 7Ani biyat it ne'ets, ki it ólnomkáwin, ka uluw: "An ts'álejláb a xi ti k'ay'lál utenekits." 8Ka jeldha' an ya'ulchik, ka t'oka' a xi i lepralidh ya'ul, ka ts'akba' an tsemélomchik, ka kaldha' i demoniochik. Lablidh ts'ejwalidh ti a bats'uwchik, lablidh ts'ejwalidh ka bína'. 9Yab ka ko'oy i oro, ma ni plata, ma ni cobre ti a wík', 10ma ni i ót' talekaj abal ti bél, ma ni tsáb i jodhat kotónláb, ma ni i pajabláb, ma ni i kwayabláb; kom an t'ojnal in tomnál abal ka k'aputs.

11Po jawámakits tam bichow o kwenchal, ju'táj ki it otsits, taná' ka aliy jita' in tomnál, ani taná' ki it koyóts ma ki it kalej. 12Ani tam it otselchik bá' jún i atáj, ki it tsapnédhomáts. 13Ani max an atáj in kwa'al in tomnáltal, a koyatalábil ne'ets ka k'wajiy k'al jajá', po max yab in kwa'al in tomnáltal, a koyatalábil ka wichiy k'al tatá'chik. 14Ani jita' yab ti bats'uw, ma ni ti ats'anchij a káwintal, ki it kalejchik ti nixé' xi atáj o nixé' xi bichow, ani ka tiniy

an pojodh ti a akanchik. **15**An chubaxtaláb tu uchál, abal ti in k'ichájil an weladh pílmédhomtaláb ma wichat in yajaltal abal an tsabál Sodoma ani Gomorra kej abal nixé' xi bichow.

An Ta'tál Ajaxtaláb

16Xó' ka tsu'uw, Naná' tu abálchik ejtíl i oveja ko'nél ti ts'ejel i lobo pik'o'chik; jaxtám, ka t'aja' ti it tsalpadh ejtíl an tsanchik, ani yab odhnax ejtíl i kuku'chik. **17**Po kwentaj k'al an inikchik; kom ne'ets ti bína' ti an ♦tak'bix mulkudh éyal ani ti ♦sinagogachik ne'ets ki it wipiyat; **18**ani ne'ets ki it ne'dhájchik ti k'al i ok'lekchik, ani ti k'al i ts'álejchik k'al Naná' tu ebál, abal ki it tejwa' tso'óblixin ti in tomól jajá'chik ani an ♦yab Judíochik. **19**Po tam ki it bináj, yab ki it t'e'pin abal jant'odha' o janéy ne'ets ka uluw; kom ne'ets ki it pidhan ti nixé' xi oraj, janéy ne'ets ka uluw; **20**kom yab tatá'chik a xi k'wajat ti it káw, po pél in Espíritujil a Pay'lóm a xi káw ti a ál tatá'chik.

21An ebchaláb ne'ets ki in bína' in ebchal abal ka tsemdháj, ani an pay'lómláb an tsakamláb, ani an tsakamláb ne'ets ka ts'akiy ki in tomólna' in pay'lómchik ani ne'ets ki in tsemdha'. **22**Ani ne'ets ti it k'wiynélchik ti k'al patal k'al ti in ebál u bij; po jita' ki in kuxuy ma ti in taltal, axé' ne'ets ka k'ániyat. **23**Ani tam ki it ajayat ti axé' xi bichow, ka dhubchij an bél ti júnakej, kom an chubaxtaláb tu uchálchik, yab ne'ets ka kidhbay ka tóniy ti in yánél an bichow ti Israel ma ka chích in ♦Tsakámil an Inik. **24**An exóbal yab ebál in éy kej an exóbchix, ma ni an abatnanél yab ebál in éy kej in amuj. **25**Lejat abal an exóbal ki in t'aja' ejtíl in exóbchixal, ani an abatnanél ejtíl in amuj. Max an dhabal atáj bijiyat ti ♦Beelzebú. ¿Jale'ak más a xi k'wajat ti in k'imá'?

Jita' in Tomnál ki Ts'ejna'

Luc 12:2-9

26Jaxtám, yab ki it jik'eychik, kom yab wa'ats jant'oj paxk'idh, a xi yab ne'ets ka japidh tejwa'méj, ani a xi tsinat, a xi yab ne'ets ka exláj. **27**Jawa' a xi tu t'ilchal ti yik'wáx, ka t'ila'chik ti tajaxtaláb; ani jawa' a xi a ats'álchik ti a xutsun, ka olna' ti in ók' an atáj. **28**Ani yab ka ts'ejna' a xi

10:15 *T'aj 17:31; 2Pe 2:6; 1Jn 4:17; Jud 1:7*
10:16 *Luc 10:3; T'aj 20:29; 1Co 14:20*
10:17 *Mrc 13:9; T'aj 5:40*
10:18 *T'aj 25:24-26*
10:20 *Luc 12:11, 12*
10:21 *Mrc 13:12*
10:22 *Mrc 13:13; Luc 21:19; Jn 15:21; Ap 2:10*
10:23 *Luc 17:30*
10:24 *Jn 13:16*
10:25 *Mrc 3:22*
10:26 *Mrc 4:22; Luc 8:17*
10:28 *Heb 10:31*

in tsemdhál a iniktal, po a alma ichích yab in ejtowal ki in tsemdha', po anák, ka ts'ejna' a xi in ejtowal ki in k'ibandha' a alma ichích ani a iniktal ti ʼk'amal yajchiktaláb. **29**¿Yabxe' nujuwáb tsáb i tsakam ts'itsin k'al tsé' tumín? Ani a Pay'lóm in exlál tam ijkanal jún ti tsabál, **30**po ma a xi'íl ti a ók' k'wajat ajidh ti in yanél. **31**Jaxtám, yab ki it jik'ey; tatá'chik más a jalbíl kej yántolom i ts'itsin.

32Jaxtám, jita' ti ki in lujudh ólnaxna' ti in tamét an inikchik, ne'ets neyej ku lujudh ólna' ti in tamét u Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál, **33**po jita' ti ki in k'e'átna' ti in tamét an inikchik, ne'ets neyej ku k'e'atna' ti in tamét u Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál.

An Ajátik in T'ajál i Lewáxtaláb

Luc 12:49-53; 14:26-27

10:30 *Luc 21:18; T'aj 27:34*
10:32 *Rom 10:9*
10:33 *Mrc 8:38; 2Ti 2:12*
10:37 *Luc 14:26*
10:38 *Luc 14:27*
10:39 *Jn 12:25*
10:40 *Luc 9:48; Jn 12:44; Gal 4:14*
10:42 *Mrc 9:41; T'aj 10:4; Heb 6:10*

34Yab ka tsalpay abal in che'nek ku chi'dha' i koyataláb ti tsabál; yab in che'nek ku chi'dha' i koyataláb, po i nakat kutsíl.

35Kom in che'nek abal ku lewa' an inik k'al in pay'lóm, an chidhan k'al in mím, ani an uxum al'íbláb k'al in mím al'íb.

36*In tomólnáxil an inik ne'ets ka k'wajiy ti in lej altájil.*
(Mik 7:6)

37Jita' in k'ánidhál in pay'lóm o in mím más kej Naná', yab in tomnál in bijíl k'al Naná'; ani jita' in k'ánidhál an kwitól o in chidhánil más kej Naná', yab in tomnál in bijíl k'al Naná'; **38**ani jita' yab ki in pena' in pelk'odhte'il ani ti in ts'at'ok'na' kuxlab, yab in tomnál in bijíl k'al Naná'. **39**Jita' ki in ela' in ejatal, ne'ets ki in k'iba', ani jita' ki in k'iba' in ejatal k'al Naná' tu ebál ne'ets ki in ela'.

An Jalbixtaláb

Mrc 9:41

40Jita' ti bats'uwalchik, Naná' ti in bats'uwal; ani jita' ti in bats'uwal, in bats'uwal jita' a xi ti in abámal. **41**Jita' in bats'uwal jún i tsu'bidh káwlómej kom pél i tsu'bidh kawlómej, jajá' ne'ets ki in bats'uw i tsu'bidh káwlómej in jalbixtal, ani jita' in bats'uwal jún i bolidh inik kom pél i bolidh inik, ne'ets ki in bats'uw i bolidh inik in jalbixtal. **42**Ani jita' ki in pidha' axé' xi tsakamchik ki in uts'a'

jún i madhab i tsamay ja', expidh kom pél i exóbal, an chubaxtaláb u ulal, yab ne'ets ki in k'iba' in jalbixtal.

In Abát a Juan Pujax

Luc 7:18-35

11 Xó' wat'ey, tam ti a Jesús in kidhbay ki in pidha' an abatnaxtaláb a xi lajuj tsáb in exóbalil, kalej taná' ani k'alej ti exóbchix ani ti ólnomkáw ti in bichówilchik.

2Ani tam ti a Juan in ats'a' ti wik'axte', in t'ajbíl a Cristo, in aba' tsáb in exóbalil, **3**ani ki in ucha': ¿Já'itsxe' tatá' a xi tálak o ki aychij júnakej?

4Tám, tok'tsin a Jesús ani in ucha'chik: Ki it k'alej ani ka ólchij a Juan, jawa' a xi a ats'ál ani a tsu'tal. **5**An jok'tsejchik tsu'ux, an tsámbej akánchik belal, t'okel a xi in kwa'al an lepra yaw'láts, an tsinejchik ots'ox; an tsemélomchik ts'akíl, ani an ts'ejwantálchik ólchinal an Ítkáw. **6**Ani yán ti pidhóblidh jita' yab t'idhk'wanal k'al Naná' tu ebál.

7Ani tam ti kalelitschik, a Jesús in tujchij ki in ucha' an mulkunél ti in ebál a Juan: ¿Janéy it kalejchik a tsu'tal ti joltom tsabál? ¿Jún i pákáb dhiyadh k'al an ik'? **8**Po ¿janéy it kalejchik ka tsu'uw? ¿Jún i inik k'wa'chimadh k'al i alabél k'wa'chim? Xó' ka tsu'uw, a xi paluw in k'wa'chímal k'wajat ti in k'imá' an ts'álejchik. **9**Po ¿janéy it kalejchik ka tsu'uw? ¿Jún i tsu'bidh kawlómej? Aníts, tu uchálchik, wat'k'adh in éy kej jún i tsu'bidh kawlómej. **10**Kom axé', já'its a xi k'wajat dhuchadh:

Xó' ka tsu'uw, Naná' u abál ok'xidh u ólchixal ti a tamét,
A xi ne'ets ti ts'éjkakanchij ok'xidh a bélil.

(Mal 3:1)

11An chubaxtaláb tu uchálchik, abal a xi wa'tsinének ti bá' i uxumchik yab ts'akinek júnakej más púlik in éy kej a Juan pujax; po a xi más tsipti' in éy ti in ts'álejlábil an k'ay'lál, más púlik in éy kej jajá'. **12**Ma ti in k'ichájil a Juan pujax ani ma xowé', in ts'álejlábil an k'ay'lál wa'ats i tsapik umáxtaláb ani a xi yab in walbál, in k'álnál. **13**Kom patal an Tsu'bidh káwintaláb ani an ♦Éylidhkáw in tsu'bidh káwna'chik ma ti k'al a Juan. **14**Ani max a lé'chik ka bats'uw, jajá' já'its a Elías a xi tálak. **15**Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'.

11:3
Jn 11:27; Heb 10:37
11:5
Luc 4:18,19
11:9
Luc 1:76
11:10
Mrc 1:2; Luc 7:27; Jn 3:28
11:13
Luc 16:16
11:14
Luc 1:17; Jn 1:21
11:15
Mrc 4:23; Luc 14:35; Ap 2:7

16Po ¿k'al janéy ku jumbay axé' xi xits' k'wajílom? Já'its ejtíl i tsakamchik a xi ketlel ts'ejel an bichow, ani in dhájayal in junkuwálchik, **17**ani in ulal:

"U tsúlmáts,
Ani yab it bixmátschik;
U yajajál ajatin
Ani yab it uk'inchik."

18Kom chích a Juan, a xi ma ni yab k'apul, ma ni yab uts'al, ani in uluwchik: "In kwa'al i demonio." **19**Chích in ♦Tsakámil an Inik, Jajá' k'apul ani uts'al, ani in ulalchik: "Xó', ka tsu'uw, jún i inik k'apts'uts'ma' ani uts'al bók, in ja'úbnál i báts'ul impuestochik, ani i waláblomchik." Po an tsalpadhtaláb k'al in tsakámil tejwa'mél abal bolidh.

Yajchik káw abal an Jek'om Bichowchik

Luc 10:13-16

11:18 *Luc 1:15*
11:21 *Mrc 6:45; Luc 9:10; Jn 1:44; T'aj 12:20*
11:25 *Luc 22:42; Jn 11:41*
11:27 *Jn 3:35; 10:15*

20Tám, in tujchij ki in k'wiyadh káwliy an bichowchik ju'táj ti in t'aja' wat'adh yán i labidh t'ajnél, kom jajá'chik yab in joltiy in biyál xe'tsintal. **21**¡Ay tatá' Corazín! ¡Ay tatá' Betsaida! Kom max ti Tiro ani ti Sidón t'ajnénekak an labidh t'ajnél a xi t'ajan ti tatá', biyálakits in joltiyámal in biyál xe'tsintal k'al i manadh toltom ani ti joltay'. **22**Jaxtám tu uchálchik, ti in k'ichájil an weladh pílmédhomtaláb, ma wichat in yajaltal abal an tsabál Sodoma ani Gomorra kej abal tatá'chik. **23**Ani tatá' Capernaum, a xi it dhayk'ámej ma ti k'ay'lál, ne'ets ki it ijkáj ma ti ♦Tamtsemláj, kom max t'ajnénekak ti Sodoma an labidh t'ajnél a xi t'ajan ti al tatá', k'wajatakej ma ti a axé' a k'icháj.

24Jaxtám tu uchálchik, ti in k'ichájil an weladh pílmédhomtaláb, ma wichat in yajaltal abal an tsabál Sodoma ani Gomorra kej abal tatá'.

Ki it Chích k'al Naná' ani ki it Koyóts

Luc 10:21-22

25Ti nixé' a k'icháj, a Jesús tok'tsin ani in uluw: Tu puwenchal tatá' Pay'lóm, Ajátik ti k'ay'lál ani ti tsabál, kom axé'chik a tsinkanchij an tsalpadh ani a xi in ejtiyal, ani a japidh tejwa'médhanchámal an t'ele'chik; **26**aníts, Pay'lóm, kom antsaná' ti a kulbétnámal. **27**Patal in pidhach

k'al u Pay'lóm, ani yab jita' in exlál an Tsakamláb, expidh an Pay'lóm, ani yab jita' in exlál an Pay'lóm, expidh an Tsakamláb, ani jita'its an Tsakamláb ki in lé'na' ki in japidh tejwa'médhanchij. **28**Ka chích ti k'al Naná', patal a xi tsekel t'ojnének, ani kitádh ani ne'ets ku pidha' i koyoltaláb. **29**Ka kitna' u yugo kitám ti tatá'chik, ani ki it exóbláts ti k'al Naná'; kom Naná' in maxuj ani u ichích tsa'at; ani ne'ets ka ela'chik i koyoltaláb abal k'al a alma ichíxchik. **30**Kom u yugo kitám yab k'ibat, ani ik'ow u kitám.

An T'ojláb ti K'ak'nadh K'icháj

Mrc 2:23-28; Luc 6:1-5

12 Ti nixé' xi k'ij a Jesús wat'elak ti jún i ♦k'ak'nadh k'icháj bá' jún i t'ayabláb ani in exóbalilchik k'a'ílak, ani in tujuwchik ki in la'uw in t'uchuw walíl ani ki in k'apuj. **2**Ani tam ti an ♦Fariseochik in tsu'uw, in ucha': Xó' ka tsu'uw, a exóbalilchik in t'ajál jawa' yab walkadh ka t'aja' ti ♦k'ak'nadh k'icháj.

3Po Jajá' in ucha'chik: ¿Yabxe' a ajiyámal janéy in t'aja' a David ani a xi k'wajatak k'al jajá' tam ti k'a'ílak? **4**¿Jant'odha' ti otsits ti in k'imá' a Dios, ani in k'apuj an t'iplab bok'ól, a xi yabák walkadh ki in k'apuj, ma ni a xi k'wajatak k'al jajá', po expidhk'ij an pale'chik? **5**¿Yabxe' a ajiyámalchik ti ♦Éylidhkáw, jant'odha' tam ♦k'ak'nadh k'icháj an pale'chik ti al ♦tiyópan in at'axbédhál an ♦k'ak'nadh k'icháj ani yabchik jolbinal? **6**Po Naná' tu uchálchik, abal k'wajat tejé', jún wat'k'adh in éy kej an ♦tiyópan.

7Max a ejtiyalak janéy in lé' ki in uluw:

U lé' i yajnanchixtaláb ani yab i tsemdhanéltaláb,

(Ose 6:6)

yabákchik tám a weladh jolbiyámal a xi yab jolbidh; **8**kom in ♦Tsakámil an Inik pél i Ajátik ti an ♦k'ak'nadh k'icháj.

An Inik a xi Wayenek in K'ubak

Mrc 3:1-6; Luc 6:6-11

9Tám, kalej taná', chích ti in ♦sinagogajilchik. **10**Ani xó' ka tsu'uw, k'wajatak taná' jún i inik a xi wayenekak in k'ubak; ani konówiyat a Jesús ani uchan: ¿Walkadh walám

11:29 *Jn 13:15; Flp 2:5; 1Pe 2:21; 1Jn 2:6*
11:30 *1Jn 5:3*
12:2 *Luc 13:14; Jn 5:10*
12:5 *Jn 7:22,23*
12:10 *Mrc 3:2; Luc 11:54*

ki it jeldhaxin ti ♦k'ak'nadh k'icháj? Po expidh abal ki in ejtow ki in jolbidh káwliy.

11 Jajá' in ucha'chik: ¿Jita' tam inik ti bá tatá'chik, tam in kwa'al jún i oveja ko'nél, ani max ka ijkan ti jún i pok'jól ti ♦k'ak'nadh k'icháj, yabxe' in baliyal in k'ubak abal ki in kaldha'? **12** Tám, xó', ¿jáyxe' más in jalbíl jún i inik kej jún i oveja ko'nél? Jaxtám, walkadh ka t'aja' a xi alwa' tam ♦k'ak'nadh k'icháj. **13** Tám, in ucha' an inik: Ka lujkuw a k'ubak. Ani in lujkuw; ani wichiy alwa' jant'ini' a xi júnakej. **14** Tám, an ♦Fariseochik kalej, ani in ko'oy jún i junkudh t'ilab ti in tomól a Jesús ani jant'odha' ki in ejtow ki in tala'bédha'.

An Takudh Abatwálej

Mrc 3:7-12

15 Po tam ti a Jesús in exla', nixk'in taná'; ani k'al yántolom i mulkunél ayoknáj, ani in jeldhálak patal, **16** ani in punúbchalakchik abal yab ka t'ilabnáj jita' já'its Jajá'. **17** Abal ka putun jawa' a xi in ulúmal an tsu'bidh káwlómej Isaías, tam ti in uluw:

12:11 *Luc 14:5*
12:14 *Mrc 3:6; Luc 6:11; Jn 5:18*
12:18 *Jn 3:34*

18 *Xó' ka tsu'uw, u abatwálej, a xi u takuyámal;*
U k'ánidhowál a xi k'al u alma ichích k'wajat kulbél;
Ne'ets ku punuw u Espíritu ti bá' Jajá',
Ani an ♦yab Judíochik ne'ets ki in ólchij an bolidhtaláb.
19 *Yab ne'ets ti tamchidh tomólnax, yab ne'ets ti janidh dhájnal,*
Ma ni jita' yab ne'ets ki in ats'anchij in dhájantal ti pulik bélchik.
20 *An tsumladh pákáb yab ne'ets ki in pejka',*
Ani an pabilo a xi pawlixej yab ne'ets ki in tepdha',
Ma ki in ebk'a' an bolidhtaláb abal ti átlomtaláb,
21 *Ani ti Jajá' in bij an ♦yab Judíochik ne'ets ki in ko'oy in aychixtal.*

(Isa 42:1-4)

An At'ax Káwílaxtaláb ti in Tomól an Espíritu Santo

Mrc 3:20-30; Luc 11:15-23

22 Tám, chi'dhanchat jún a xi otsadh k'al i demonio, jok'tsej ani mó', ani in jeldha'; tám, an jok'tsej ani mó' ma

tsu'uxin ani káwin. **23**Ani ti in yánél an bichow in lej jik'pa' ani in ulal: ¿Walám, axé' já'its in Tsakámil a David?

24Po tam ti an ♦Fariseochik in ats'a', in uluw: Axé' xi inik yab in wak'lál i demoniochik, po k'al a ♦Beelzebú, an ok'ox demonio.

25A Jesús, kom in exlanchij in tsalápilchik, in ucha': Patal i ts'álejláb tam ka lewáxin k'al in kwetém yanétal, ijkanal; ani patal i bichow o atáj tam ka lewáxin k'al in kwetém yanétal yab ne'ets ka k'wajiy kubat. **26**Ani max a Satanás in wak'lál a Satanás, k'wajat ti lewáx ki in tomólna' ti in bá'; ¿jant'odha' tam, ne'ets ka k'wajiy owat in ts'álejlábil? **27**Ani max Naná' k'al a ♦Beelzebú u wak'lál i demoniochik, ¿a tsakámilchik, k'al jita' ti in wak'lálchik? Jaxtám, jajá'chik ne'ets ti a juez éyalil. **28**Po max Naná' k'al a Dios in Espíritujil u wak'lál i demoniochik, k'al an chubaxtaláb in ts'álejlábil a Dios ulenekits ti tatá'chik. **29**O ¿jant'odha' ti jún ne'ets ki in ejtow ki in otsánchij in k'imá' jún i tsáplidh inik, ani ki in wejlalanchij in k'álábil, max yab ok'ox ki in wik'a'? Ani tam, tik'elej, ne'ets ki in wejlalanchij in k'imá'. **30**Jita' yab k'wajat k'al Naná', k'wajat ti in tomólnál, ani a xi yab tamkux k'al Naná', pél i búk'ul.

31Jaxtám, tu uchálchik, patal i walabtaláb ani i at'ax káwílaxtaláb ne'ets ka pakwlanchat an atiklábchik, po an at'ax káwílaxtaláb ti in tomól an Espíritu yab ne'ets ka pakwlanchat an atiklábchik. **32**Ani jita' ki in uluw jún i tomólnadh káw ti k'al in ♦Tsakámil an Inik, ne'ets ka pakwlanchat; po jita' ka tomólnadh káwin ti k'al an Espíritu Santo, yab ne'ets ka pakwlanchat, ma ni ti axé' xi k'ij, ma ni an k'ij a xi ta'tál ka chích.

33O ka t'aja' an akante' alwa' ani alwa' in walíl, o ka t'aja' an akante' ti yab alwa' ani in walíl yab alwa'; kom an akante' exladh k'al in walíl. **34**¡Xits' iyalábil i at'ax tsanlom! ¿Jant'odha' ti a ejtowal ka káwna' a xi alwa' max yab it alwa'? Kom k'al ti in t'uchém ti a ichích a wi'kóm. **35**An alwa' inik ti in alwa' dhayk'adh tesorojil in ichích in kaldhál jawa' alwa', ani an pojkax inik ti in yab alwa' dhayk'adh tesorojil in ichích in kaldhál a xi yab alwa'. **36**Po Naná' tu uchálchik, abal patal i alk'idh walkadh káw a xi ki in uluw

12:24 *Mrc 3:22*
12:27 *T'aj 19:13*
12:30 *Mrc 9:40; Luc 11:23*
12:31 *Mrc 3:28, 29; Luc 12:10*
12:32 *Mrc 10:30; Luc 20:34, 35; Efe 1:21; Heb 6:5*
12:33 *Luc 6:43,44*
12:34 *Luc 6:45*

an atiklábchik, k'al nixé' ne'ets ki in bína' i kwentaj ti in k'ichájil an weladh pílmédhomtaláb. **37**Kom k'al a káwintal ne'ets ki it bolidhméj, ani k'al a káwintal ne'ets ki it weladh jolbiyat.

In Labidh Tsu'bixtal a Jonás

Luc 11:29-32

38Tám, tok'tsiyat k'al junchik i bajudh exóbchix ani i ♦Fariseochik ani in uluw: Exóbchix, i lé'ak tu ku tsu'biy k'al jún a labidh tsu'bixtal.

39Po Jajá' tok'tsin ani in ucha'chik, an pojkax xits' k'wajílom ani tsáblix k'al in tomkíl in lej aliyal i labidh tsu'bixtaláb, po i labidh tsu'bixtaláb yab ne'ets ka pidhan, expidh in labidh tsu'bixtal a Jonás tsu'bidh kawlómej:

40*Kom jant'ini' a Jonás k'wajiy óx i k'icháj ani óx i akal ti in chukul an pulik to'ol, antsaná' ne'ets ka k'wajiy in ♦Tsakámil an Inik, óx i k'icháj ani óx i akal ti in ichích an tsabál.*

(Jon 1:17)

41An inikchik ti Nínive ne'ets ka ts'akiy ti weladh pílmédhomtaláb k'al axé' xi xits' k'wajílom ani ne'ets ki in weladh jolbiy; kom jajá'chik in joltiy in biyál xe'tsintal k'al in ólnom káwintal a Jonás, ani xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat jún más púlik in éy kej a Jonás. **42**An uxum ts'álej ti talolaj ne'ets ka ts'akiy ti weladh takuxtaláb ti k'al axé' xi xits' k'wajílom ani ne'ets ki in weladh jolbiy, kom jajá' chích ma ti in taltal an tsabál abal ki in ats'anchij in tsalpadhtal a Salomón; ani xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat jún jita' más púlik in éy kej a Salomón.

12:37 *Sgo 3:2*
12:38 *Mrc 8:11, 12; Luc 11:16; Jn 2:11,18; 1Co 1:22*
12:39 *Luc 11:29*
12:45 *2Pe 2:20*

In Wichéltal an At'ax Espíritu

Luc 11:24-26

43Tam an at'ax espíritu ka kalej ti al an inik, belal ti bá i wayelom tsabál, álim ju'táj ti ka koyóts, ani yab in elál. **44**Tám, in ulal: “Ne'ets ki in wichiy tu k'imá' ju'táj ti in kalej;” ani tam ka ulits, in elál jolk'adh, k'wetodh, ani t'ojojodh alabél. **45**Tám, k'alej, in chi'dhál k'al jajá' búk i espíritu k'alchidh pojkax kej jajá', ani otselchik ani k'wajíl taná'; ani talbél in xe'tsintal nixé' xi inik k'alchidh odhel kej

tam ti ok'oxak. Antsaná' ne'ets ki in wat'a' axé' xi yab alwa' xits' k'wajílom.

In Mím ani in Yanétal an Ajátik

Mrc 3:31-35; Luc 8:19-21

46Biyat k'wajatej a Jesús ti in t'ilbayal an bichówlom, xó' ka tsu'uw, in mím ani in ebchalchik k'wajatak eléb ani lé'nábak ka t'ilbayat. **47**Ani uchan k'al jún: Xó' ka tsu'uw, a mím ani a ebchalchik k'wajat eléb ani in lé' ti t'ilbay.

48Po Jajá' in tok'tsiy a xi k'al ti uchábak, in uluw: ¿Jita' já'its u mím ani jita' u ebchalchik? **49**Ani in lujkuw in k'ubak ti k'al in exóbalilchik, in uluw: ¡Xó' ka tsu'uw, axé'chik já'its u mím ani u ebchalchik! **50**Kom jitákits a xi in t'ajchal in awiltal u Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál, já'its u ebchal u uxum ebchal ani u mím.

An Óm T'iplabkáw

Mrc 4:1-9; Luc 8:4-8

13 Ti nixé' a k'icháj kalej a Jesús ti atáj ani ketlej ti in walte'líl an pulik lejem. **2**Ani tamkun yántolom i mulkunél; ani tám, otsits al an tan, ani ketlej, ani ti in yánél an mulkunél k'wajatak walte' ja'.

3Ani in t'ilbaychik k'al yán jant'ókits k'al i t'iplabkáw, in uluw: Xó' ka tsu'uw, an óm kalej ti óm; **4**ani biyat k'wajatak ti óm, talchik ijkan bá' i bél, ani chích an ts'itsinchik ani in k'apuj. **5**Talchik ijkan bá' i t'ujublom, ju'táj ti yabák lej anámlidh; ani wi'pachk'ij kalej kom yabák lupudh an anam. **6**Po tam ti kalej a k'icháj, dhijon, ani kom yabák ibidh, wayey. **7**Talchik ijkan bá' i k'ídhlom, ani an k'ídh puwey ani in ni'ka'. **8**Po jún kwenél, ijkan bá' i alwa' tsabál, ani walin, junchik ma bó' inik, junchik óx' inik ani junchik jún inik lajuj. **9**Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'.

In Exbádh an T'iplabkáw

Mrc 4:10-20; Luc 8:9-15

10Tám, utey in exóbalilchik ani uchan: ¿Jale' ti a t'ilbayalchik k'al i t'iplabkáw?

11A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Kom tatá'chik it pidhach ka exla' an tsinkadh káwchik abal in ts'álejlábil

12:46
Luc 1:43; Jn 2:1,2,12; T'aj 1:14; 1Co 9:5; Gal 1:19
12:50
Jn 15:14
13:2
Luc 5:3
13:11
1Co 2:10, 14; Col 1:27; 1Jn 2:20,27

ti k'ay'lál; po jajá'chik yab pidhach. **12**Kom jita' in kwa'al,
ne'ets ka pidhan, ani ne'ets ki in ko'oy más; po jita' yab
in kwa'al, ma ne'ets ka tixk'anchat jawa' a xi in kwa'al.
13Jaxtám u tawnálchik k'al i t'iplabkáw, kom walkidh
ani yab tsu'ux ani xutsnidh ani yab ots'ox, ma ni yab in
exbayal. **14**Ti jajá'chik putunal in tsu'bidh káwintal a Isaías,
a xi in uluw:

K'al a xutsun ne'ets ki it ots'oxinchik, ani yab ne'ets ka exbay;
Ani k'al a tsu'uxtal ne'ets ki it tsu'uxin ani yab ne'ets ka ejtidh tsu'uw;
15*Kom axé' xi bichow wits'iymének in ichích,*
Ani k'al in xutsun pama'tal ots'ox,
Ani mut'udh in tsu'uxtal
Abal yab ka tsu'uxin, ani in xutsun ka ots'oxin,
Ani ki in exbay k'al in ichích, ani ka wenk'on,
Ani Naná' ku jeldha'chik.

(Isa 6:9-10)

16Po yán ti pidhóblidh a tsu'uxtal, kom tsu'ux, ani a
xutsun kom ots'ox. **17**Kom an chubaxtaláb tu uchál, abal
yán i tsu'bidh káwlómejchik ani i bolidh inikchik in
lej lé'na' ki in tsu'uw jawa' a xi a tsu'talchik, ani yab in
tsu'uw; ani ki in ats'a' jawa' a xi tatá'chik a ats'ál ani yab in
ats'a'chik.

18Jaxtám, tatá'chik, ka ats'anchij in t'iplab káwintal an
óm. **19**Tam jún ki in ats'a' in káwintal an ts'álejláb, ani yab
ki in exbay; che'el an at'ax ani in tixk'ál a xi k'alej t'ayadh ti
in ichích; axé' já'its a xi t'ayan ti walte' bél. **20**Po a xi ijkan
bá' an t'ujublom, axé' já'its a xi in ats'ál an káwintaláb ani
wi'pachk'ij in bats'uwal k'al i kulbéjintaláb; **21**po yab ibidh,
po jún i wé'k'ij, kom tam ka chích an ni'ax yajchiktaláb
o an ájaxtaláb k'al ti in ebál an káwintaláb, wi'pachk'ij
t'idhk'wanal. **22**Ani a xi ijkan bá' an k'ídhlom, já'its a xi in
ats'ál an káwintaláb; po in t'e'pintal axé' xi k'ij k'wajíltaláb
ani in k'ambixtal an tumínladhtaláb in ni'kál an káwintaláb,
ani yab walnal. **23**Po a xi ijkan ti alwa' tsabál, já'its a xi in
ats'ál ani in exbayal an káwintaláb ani walnal; ani in bínál
talchik ma bó' inik, ani talchik óx' inik, ani talchik jún inik
lajuj.

13:15 *Jn 12:40; T'aj 28:26, 27; Rom 11:8*
13:17 *Jn 8:56; Heb 11:13; 1Pe 1:10-12*
13:22 *1Ti 6:9, 10,17*

An Sisania Ts'ojól T'iplabkáw

24Júnakej t'iplabkáw in t'ilchijchik, in uluw: An ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i inik a xi in t'ayál i alwa' iyaláb ti in tsabálil; **25**po biyat an inikchik wayalak, chích in tomólnáxil ani in t'aya' i sisania ts'ojól ti bá' an trigo alejláb ani k'alej. **26**Tam ti an t'ayabláb kalej ani walin, tám, tejwa'méj jayej an sisania ts'ojól. **27**Ani chích in abatnanélilchik an dhabal atáj ani in uchá: "Amuj, ¿yabxe' a t'aya' i alwa' iyaláb ti a tsabálil? ¿Jale' tam ti in kwa'al i sisania ts'ojól?" **28**Jajá' in ucha'chik: "Jún i tomólnax in t'ajámal axé'." Ani an abatnanélchik in ucha': "¿A lé' abal ku k'alej ani ki la'uw?" **29**Po jajá' in uluw: "Ibáj, itájak tam a la'uwal an sisania ts'ojól ka mak'wchidh lá'un jayej an trigo, **30**ka jila' ka mak'wchidh puweychik ma ti k'ojláts; ani ti in k'ijil an k'ojláts ne'ets ku ucha' an k'ojolchik: -Ka tamkuy ok'ox an sisania ts'ojól ani ka wik'a' ti boye' abal ka chikan, po ka tamkuy an trigo tu wilté'il."

An Mostaza Iyaláb T'iplabkáw

Mrc 4:30-32; Luc 13:18-19

31Júnakej i t'iplabkáw in t'ilchijchik, in ucha': An ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún iyaláb mostaza, a xi jún i inik in uma', ani in t'aya' ti in tsabálil, **32**a xi k'al an chubaxtaláb já'its an iyaláb a xi lej t'ijax ti patal an iyaláb; po tam puwenekits, já'its a xi lej puwel ti patal an k'apnél ts'ojól ani wenk'onal ti akante' ani che'el an ts'itsinchik a xi ti k'ay'lál ani in t'ajál in páwk' ti in k'we'él.

An Levadura T'iplabkáw

Luc 13:20-21

33Júnakej t'iplabkáw in ucha'chik: An ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl i levadura, a xi jún i uxum in uma', ani in tsinka' ti al óx i lejab i harina, ma ti in putát jilméj.

In Exbádh an T'iplabkáw

Mrc 4:33-34

34Patal axé' a Jesús in ucha' an mulkunél k'al i t'iplabkáw ani max yab k'al i t'iplabkáw yab in tawnálakchik, **35**abal

13:24 *Mrc 4:26, 30*
13:31 *Luc 17:6*
13:33 *Gal 5:9*
13:34 *Jn 16:25*
13:35 *Rom 16:25, 26; 1Co 2:7; Efe 3:9; Col 1:26*

ka putun jawa' a xi in uluw an tsu'bidh kawlómej; tam ti in uluw:

K'al i t'iplabkáw ne'ets ku japiy u wi',
Ne'ets ku ólna' a xi k'wajat tsinat ma ti in tujtal an tsabál.

(Sal 78:2)

An Ajátik in Wilál an Sisania Ts'ojól

36Tam ti in tak'iyámalits an mulkunél, a Jesús chích ti atáj, ani uténchat k'al in exóbalilchik ani uchan: Tu ku tajk'anchij an t'iplabkáw ti in ebál an sisania ts'ojól ti ts'ulél.

37Jajá' tok'tsin ani in ucha'chik: A xi óm k'al an alwa' iyaláb, já'its in ♦Tsakámil an Inik, **38**ani an ts'ulél já'its an tsabál xe'tsintaláb; ani an alwa' iyaláb pél in tsakámilchik an ts'álejláb, ani an sisania ts'ojól pél in tsakámilchik an at'ax. **39**An tomólnax a xi in t'aya', pél an Tenekláb; an k'ojláts, pél in ta'pantal an k'ij, ani an k'ojol pél an ♦ángelchik. **40**Jaxtám, jant'ini' an sisania ts'ojól mulkuwáb ani chikáb ti k'amal, antsaná' jayej in putuntal axé' xi k'ij xe'tsintaláb. **41**In ♦Tsakámil an Inik ne'ets ki in aba' in ♦ángelilchik, ani ne'ets ki in tamkuy ti in ts'álejlábil patal a xi t'idhk'wandhom ani a xi in t'ajál i jek'omtaláb, **42**ani ne'ets ka jolowatchik ti jól k'amal; taná' ne'ets ka wa'tsin an uk'il ani an wech'ech'él kamablek. **43**Tám, a xi bolidhchik ne'ets ka tajk'an jant'ini' a k'icháj ti in ts'álejlábil in Pay'lóm. Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'.

13:38 *Jn 8:44; 1Jn 3:10*
13:39 *Ap 14:15*
13:44 *Flp 3:7,8*

Óx i T'iplabkáw

44Junílek'ij, an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i tsinkadh tesoro ti jún i tsabál, a xi tam jún i inik ki in ela', in tsinkál junílek'ij, ani k'al i kulbéltaláb k'alej ani in nujuw patal a xi in kwa'al, ani in ts'a'iy nixé' xi tsabál.

45Aniyek'ij, an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i wenk'ol nujul belal a xi in aliyal i alwa' perlachik; **46**a xi tam ti in ela' jún i perla a xi in kwa'al in lej jalbíl, k'alej ani in nujuw patal jawa' in kwa'alak, ani in ts'a'iy.

47Aniyek'ij, an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i dhachuxtaláb, a xi bet'enáb ti pulik lejem, ani in dhachuwal patal i to'ol; **48**ani tam ka t'uchich, in utuwal walte' ja' ani

ketlel ani in jolowalchik ti t'oknal a xi alwa', ani a xi yab alwa' in wak'lál eléb. **49**Antsaná' ne'ets ti in ta'pantal axé' xi k'ij xe'tsintaláb; ne'ets ka kalej an ♦ángelchik, ani ne'ets ki in kaldha' a xi yab alwa' ti bá' an bolidhchik, **50**ani ne'ets ki in jolowchik ti jól k'amal; taná' ne'ets ka wa'tsin i yajajál uk'il ani an wech'ech'él kamablek.

51A Jesús in ucha'chik: ¿A exbayitschik patal axé'?

Jajá'chik tok'tsin: Aníts, Ajátik.

52Ani Jajá' in ucha'chik: Jaxtámits, patal i bajudh exóbchix a xi exoblámadh abal k'al an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál, já'its ejtíl jún i dhabal atáj, a xi in kaldhál ti in dhayach tesorojil jawa' ít ani jawa' biyál.

53Xó', tam ti a Jesús in kidhbay patal axé' xi t'iplabkáw, tixk'an taná'.

An Ajátik yab Bats'uwat

Mrc 6:1-6; Luc 4:16-30

54Ani tam ti ulits ti in tsabálil, exóbchixak ti in ♦sinagogajil an Judíochik, ani jajá'chik in lej jik'pálak ani in ulal: ¿Axé' xi inik ju'táj ti in kaldhál axé' xi tsalpadhtaláb ani axé' xi labidh t'ajnél? **55**¿Yabxe' axé' já'its in tsakámil an dhakúmte'? ¿Yabxe' in mím in bij María, ani in ebchalchik já'its a Jacobo, a José, a Simón ani a Judas? **56**¿Yabxe' k'wajat k'al wawá' patal in uxum ebchalchik? ¿Ju'táj, tam, ti in kaldhál patal axé'? **57**Ani xamk'unalakchik ti in ebál Jajá'. Po a Jesús in ucha'chik: Ma ni jún i tsu'bidh káwlómej yab lét'edh k'ak'náb ti in tsabálil ma ni ti in k'imá'. **58**Ani taná' yab in t'aja' yán i labidh t'ajnél, k'al ti in ebál in yab belomtalchik.

In Tsemtal a Juan Pujax

Mrc 6:14-29; Luc 9:7-9

14 Ti nixé' xi k'ij a Herodes, an ♦tsé'chíláb ts'álej in ats'a' in t'ilabnadh bij a Jesús. **2**Ani in ucha' in abatnanélilchik: Axé' pél a Juan pujax; ts'akinek ti bá' an tsemláj, jaxtám ti jajá' t'ajnal i labidh t'ajnél. **3**Kom a Herodes in abámalak ka yak'wan a Juan, ani in wik'ámal, ani in baliy ti wik'axte' ti in ebál a Herodías in tomkíl in ebchal Felipe; **4**kom uchábak k'al a Juan: Yab walkadh

13:55 *Luc 3:23; Jn 6:42*
13:57 *Luc 4:24; Jn 4:44; 6:61*
14:1 *Mrc 8:15; Luc 3:1,19; 9:7-9; T'aj 4:27*
14:3 *Luc 3:19,20*

ka k'álna'. **5**Ani a Herodes in lé'ak ki in tsemdha', po in ts'ejnálak an bichow, kom ko'oyábak a Juan ti tsu'bidh kawlómej.

6Po tam ti in bajuw in ajíb a Herodes, in chidhánil a Herodías bixmáts ti in tamétchik ani in kulbétna' a Herodes. **7**Tám, in ok'xidh ucha' k'al i lujatkáw abal ne'etsak ki in pidha' jawámakits jajá' ki in konoy.

8Ani an chidhan ok'ox exóbchin k'al in mím, in uluw: Ti ki in pidha' tejé' bá jún i lák in ók' a Juan pujax.

9Tám, an ts'álej yajchik t'e'pin; po k'al ti in ebál an lujatkáw ani a xi k'wajatak jedhat koyómadh, in aba' abal ka pidhan; **10**ani in aba' abal ka muts'inchat in ók' a Juan ti wik'axte'. **11**Ani chi'dhanchat in ók' bá jún i lák ani pidhan an chidhan, ani jajá' in pidha' in mím. **12**Tam, chích in exóbalilchik a Juan, ani in ne'dhanchij in iniktal ki in joliy, ani k'alejchik ki in ólchij a Jesús.

An Ajátik in Pijchiy Bó' xi' i Inik

Mrc 6:30-44; Luc 9:10-17; Jn 6:1-14

14:12 *T'aj 8:2*
14:19 *Mrc 8:6; Luc 9:16; T'aj 2:42; 1Co 10:16; 1Ti 4:4*

13Tam ti a Jesús in ats'a', nixk'in taná', in eyendha' jún i tan, ma ti jún i joltom tsabál, kwetémk'ij, ani tam ti ats'an k'al an mulkunélchik, áynáj k'al in akan ma ti bichowchik. **14**Ani tam ti pa'iy, a Jesús in tsu'uw jún i yetsej mulkunél ani in yajnanchijchik ani in jeldha' a xi ya'ulak. **15**Ani tam ti waklej, uténchat k'al in exóbalilchik ani uchan: Axé' pél i joltom tsabál ani an k'ij wat'elits; ka aba' an mulkunél abal ka k'alej ti kwenchalchik, ani ki in ts'a'iy janéy ki in k'apuj.

16Po a Jesús in ucha'chik: Yab yejentál ka k'alejchik; tatá'chik ka pijchiy.

17Ani jajá'chik in ucha': Tejé' i kwa'al expidh bó' i bok'ól ani tsáb i to'ol.

18A Jesús in uluw: Ti ki in chi'dhanchij tejé'. **19**Ani in aba' an mulkunél ka koyóts ti yaxts'ojól ani in uma' an bó'lom bok'ól ani an tsablom to'ol, ani in dhaya' in wal ti k'ay'lál, in labliy, ani in peja' an bok'ól ani in pidha' in exóbalilchik, ani an exóbalchik abal an mulkunél. **20**Ani patal k'apúts ani ajwéj. Ani in tamkuychik an jilk'omach, ani in t'uchiy lajuj tsáb i t'oknal. **21**Ani a xi k'apútschik pélak walám bó' xi' i inik, ani píl an uxum ani an tsakamchik.

An Ajátik Belal ti Lejem

Mrc 6:45-56; Jn 6:15-21

22Tám, wi'pachk'ij a Jesús in t'ajchij in exóbalilchik abal ka k'adhiy ti tan, ani ka ok'xin jumpok'e' lejem, biyat Jajá' in tak'iyalej an mulkunél. **23**Ani tam ti in tak'iyámalits an mulkunél, k'adhiy ti ts'én abal ka pílméj ti ól; ani tam ti dhamk'un k'wajatak taná' kwetém. **24**Ani an tan k'wajatak ts'ejel pulik lejem, lank'í' ti ja' kom tamuwábak k'al an ik'.

25Po ti in tsé'chíl an akal beletnom, a Jesús k'alej ti jajá'chik belbél eblim an pulik lejem. **26**Ani tam ti an exóbalchik, in tsu'uw belbél bá' an pulik lejem, jik'tson, ani in uluwchik: ¡Pél i labax! Ani dhájanchik k'al i jik'éltaláb.

27Po wi'pachk'ij a Jesús in tawna'chik, in uluw: ¡Ki it kanatbéj! Já'its in Naná'; yab ki it jik'eychik.

28Tám, tok'tsin a Pedro ani in uluw: Ajátik, max já'its it Tatá', ka aba' abal ki in k'alej ti k'al Tatá' eblim an ja'.

29A Jesús in uluw: Ki it chích. Tám, a Pedro pa'iy ti tan, ani beláts eblim ja' abal ka k'alej ti k'al a Jesús. **30**Po tam ti in tsu'uw an tsapik ik', jik'ey ani ts'i'kin ka lupk'in, tám, dhájan, in uluw: ¡Ajátik, ti ki in k'ániy!

31Ani a Jesús wi'pachk'ij in lujkuw in k'ubak, in teyna', ani in ucha': ¡Ay tatá' tsipti' ti it belom! ¿Jale' ti it jalk'ú' tsalpaxin? **32**Ani tam ti k'adhiychik ti tan, an ik' koyóts.

33Tám, a xi k'wajatakchik ti tan utey ki in k'ak'na', in ulal: K'al an chubaxtaláb Tatá' já'its in Tsakámil a Dios.

14:23 *Luc 3:21*
14:26 *Luc 24:37*
14:27 *Luc 1:13, 30; T'aj 18:9; 23:11; Ap 1:17*
14:33 *Mat 4:3*

An Ajátik in Jeldhál i Ya'ul ti Genesaret

Mrc 6:53-56

34Ani tam ti wat'eychik jumpok'e', chích ti tsabál Genesaret. **35**Tam ti an inikchik ti nixé' xi tsabál in exla', in aba' ka ólnáj ti in putát ti nixé' xi tonidh tsabál ani chi'dhanchat patal a xi k'wajatak ya'ul; **36**ani paka'bédhábak abal ka takchin expidh in tolídh in toltómil; ani patal a xi k'al ti takan, jeleychik.

In Ujnám T'ajbíl an Yejtselábchik

Mrc 7:1-23

15 Tám, ulénchat a Jesús k'al i bajudh exóbchixchik ani k'al i ♦Fariseochik a xi ti Jerusalén, ani in uluw:

2¿Jale' a exóbalilchik in jek'om jilál in ujnám t'ajbíl an yejtselábchik? Kom yab in t'akál in k'ubakchik tam k'apul bok'ól.

3A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: ¿Jale' tatá'chik teyej ti a jek'om jilál in abatnadh káwintal a Dios k'al a ujnám t'ajbíl? **4**Kom a Dios in aba', ani in uluw:

Ka lét'edh k'ak'na' a pay'lóm ani a mím; ani jita' ki in at'ax ucha' in pay'lóm o in mím ka t'ajat tsemets.

(Exo 20:12; Deu 5:16; Exo 21:17)

5Po tatá'chik a ulal: "Jita' ki in ucha' in pay'lóm o in mím: -Pél u ts'akchixtal jawámakits tam tolmixtaláb a xi a bats'wal ti k'al naná'. **6**Ani tám, yabáts in lét'edh k'ak'nál in pay'lóm o in mím." Antsaná' a t'ajámal in abatnadh káwintal a Dios ti yab jant'oj in jalbíl, ti in ebál a ujnám t'ajbíl. **7**¡Nits'binélomchik! A Isaías alwa' tsu'bidh káwin ti a ebál tatá'chik, tam ti in uluw:

8*Axé' xi bichówlom ti in uténchal expidh k'al in káwintal,*
Ani ti in lét'edh k'ak'nál k'al in wi';
Po in ichích k'wajat ów ti k'al Naná'.
9*Po ti in jolát k'ak'nál;*
Alk'idh exóbchix k'al in exóbchixtal a xi pél in abatnaxtal i inikchik.

(Isa 29:13)

15:4 *Efe 6:2*
15:9 *Col 2:20-22*
15:11 *T'aj 10:14, 15*
15:14 *Luc 6:39; Rom 2:19*

A xi in At'ax Odhiyal an Atikláb

10Ani in kaniy an mulkunél ani in ucha'chik: Ka ats'a' ani ka exbay. **11**Yab at'ax odhiyáb an atikláb k'al jawa' otsel ti in wi'; po jawa' a xi kalel ti in wi', já'its axé' a xi in at'ax odhiyal an inik.

12Tám, uténchat k'al in exóbalilchik ani uchan: ¿A exlál abal an •Fariseochik in yajna' tam ti in ats'a' axé' xi káw?

13Po a Jesús tok'tsin, in uluw: Patal an t'ayabláb a xi u Pay'lóm ti k'ay'lál yab in t'ayámal, ne'ets ka la'uwat. **14**Ka jila'its; pél i jok'tsejchik, chúmlix k'al i jok'tsejchik. Max jún i jok'tsej ki in t'aja' ti chúmlix k'al júnakej i jok'tsej, tsablom ne'ets ka ijkan ti pok'jól.

15Tám, tok'tsin a Pedro, ani in uluw: Tu ku tajk'anchij axé' xi t'iplabkáw.

16A Jesús in uluw: ¿Tatá'chik teyej yab a exbayal?
17¿Yabxe' a exbayalchik abal patal a xi otsel ti a wi' k'alel ti
a chukul ani wak'láb ti jól? **18**Po a xi kalel ti a wi', ti a ichích
ti kalel; ani axé' in at'ax odhiyal an atikláb. **19**Kom ti a ichích
kalel an yab alwa' tsalap, an tsemdhomtaláb, an tsáblixtaláb
k'al a tomkíl, an alk'idh ko'óxtaláb, an kwé'taláb, an janam
tejwa' tso'óblixtaláb, an at'ax káwílaxtaláb. **20**Axé'chik já'its
a xi in at'ax odhiyal an atikláb; po ka k'apúts yab t'akadh in
k'ubak, yab in at'ax odhiyal an atikláb.

In Belomtal an Uxum Cananeajíb

Mrc 7:24-30

21Tám, a Jesús kalej taná', ani k'alej ti tsabál Tiro ani
Sidón. **22**Ani jé'itsk'ij, jún i uxum Canaaníb a xi kalej ti nixé'
xi tsabál, dhájayat, in uluw: Ajátik, Tsakámil a David, ti ki
in yajnanchij; u chidhánil ta'ich otsadh k'al jún i demonio.
23Po a Jesús yab in tok'tsiy k'al ma ni jún i
káw.

Ani in exóbalilchik utey ani in lej konchij, in uluw: Ka
kedhmey ka k'alej, kom tiwa' kúxlab it'ix in wi'.
24Po a Jesús tok'tsin ani in uluw: Naná' yab k'al já'its ti in
abadh, po ti k'al an k'ibelom ovejachik ti in k'imá' a Israel.
25Tám, an uxum chích ani pak'ludh k'ak'naxin ti in tamét,
ani in uluw: Ajátik, ti ki in tolmiy.
26A Jesús tok'tsin ani in uluw: Yab in tomnál ka umchij
in k'apnélil an tsakamlábchik ani ka jolchij an tsakam
pik'o'chik.
27An uxum in uluw: Chubax, Ajátik; po an tsakam
pik'o'chik jayej in k'apal an jilk'omach a xi ijkanal ti in
mexajil in amuj.
28Tám, a Jesús tok'tsin, in ucha': Tatá' uxum, púlik a
belomtal, ka t'ajan ti tatá' jant'ini' ti a lé'; ani in chidhánil
jeley ti nixé' xi oraj.

An Ajátik in Jeldha' Yántolom

29Ani a Jesús wat'ey taná', chích ti walte' pulik lejem
Galilea; ani k'adhiy bá' an ts'én, ani buxkan taná'. **30**Ani
ulénchat k'al yántolom i pulik mulkunélchik a xi in
chi'dhálak i tsámbej k'al in akan, i jok'tsej, i mó', i odhnej,

15:18
Luc 6:45; Sgo 3:6
15:19
Gal 5:19-21
15:20
Rom 14:14
15:24
Rom 15:8

ani yán i ya'ulom ani jolowatchik ti in akan a Jesús, ani in jeldha'. 31Tám, an mulkunél in jik'pálakchik, tam ti in tsu'uw an mó'chik ka káwin, ani an odhnejchik ka jeley, ani an tsámbejchik k'al in akan ka beláts, ani an jok'tsejchik ka tsu'uxin; ani jajá'chik in witsidh puwenchij in Diosil a Israel.

An Ajátik in Pijchiy Tsé' xi' i Inikchik

Mrc 8:1-9

32A Jesús in kaniy in exóbalilchik ani in ucha': U yajnanchal an mulkunél, kom ma óx a k'icháj k'wajinek k'al naná', ani yab in kwa'alchik jant'oj ki in k'apuj, ani yab u lé' ku aba' k'al i jayil, itájak ka waxun ti bél.

33Ani k'al in exóbalilchik uchan: ¿Ju'táj wawá' ti kwa'al yán i bok'ól abal ki ajwédha' jún i pulik mulkunél ti axé' xi joltom tsabál?

34Ani a Jesús in ucha': ¿Jáy i bok'ól a kwa'alchik?

Ani jajá'chik tok'tsin: Búk, ani wé' i tsakam to'ol.

35Tám, in aba' an mulkunél abal ka koyóts ti tsabál. 36Ani in uma' an búklom bok'ól ani an to'olchik, in bína' i k'ak'námaltaláb, in peja' ani in pidha' in exóbalilchik, ani an exóbalchik an mulkunél. 37Ani patal k'apúts ani ajwéj; ani in tamkuy an mú'mach, in t'uchiychik búk i t'oknal. 38Ani a xi k'apúts pélak tsé' xi' i inik, ani píl an uxumchik ani an tsakamchik. 39Tám, in tak'iy an mulkunél, k'adhiy ti tan ani k'alej ti Magdala tsabál.

16:1 *T'aj 4:1*
16:3 *Luc 12:54-56*

An Faraseochik in Konoyal i Labidh Tsu'bixtaláb

Mrc 8:10-13; Luc 12:54-56

16 Tám, chích i ♦Fariseochik ani i Saduceochik abal ki in tilibna', ani konchinal ki in tejwa'médha' jún i labidh tsu'bixtaláb ti k'ay'lál. 2Po a Jesús tok'tsin, in ucha'chik: Tam aklel, a ulalchik: “Alwa' an k'ij, kom an k'ay'lál ulbidh.” 3Ani tam chudhél: “Xowé' tsapik áb kom an k'ay'lál k'wajat tsakniníl ani mapul.” ¡Nits'bixnélomchik! A exlanchal in wal an k'ay'lál; po yab a ejtowal ka tsalpadh ejtiy in tsu'bixtal an k'ij. 4Axé' xi at'ax xits' k'wajílom ani tsáblix k'al in tomkíl in aliyal i labidh tsu'bixtaláb, ani i labidh tsu'bixtaláb yab ne'ets ka pidhan, po in labidh

tsu'bixtal a Jonás tsu'bidh kawlómej. Tam, in joltiychik ani k'alejitsk'ij.

In Levadurajil an Fariseo ani an Saduceo

Mrc 8:14-21

5Ani tam ti ulits jumpok'e', in exóbalilchik in uk'chiyámalak ki in chi'dha' an bok'ól. **6**Ani a Jesús in ucha'chik: Xó' ka tsu'uw, kwentaj k'al in levadurajil an ♦Fariseo ani an Saduceo.

7Ani jajá'chik tsalpaxin ti in ál, in ulal: Já'its kom yab i chi'dha' i bok'ól.

8Po tam ti a Jesús in exbay in uluw: Tatá'chik tsipti' ti it belom, ¿jale' ti it tsalpaxchik ti a ál kom yab a kwa'al i bok'ól? **9**¿Yabxe' a exbayal ma ni a t'ilál an bó' xi' i inikchik k'al bó' i bok'ól, ani jáy i t'oknal a tamkuychik? **10**¿Ma ni an tsé' xi' k'al búk i bok'ól, ani jáy i t'oknal a tamkuychik? **11**¿Jale' tám ti yab a exbayal abal yab tu uchálchik ti in ebál i bok'ól abal kwentaj k'al in levadurajil an ♦Fariseo ani an Saduceo? **12**Tám, in exbaychik jawa' a xi in uluw abal yab ki in kwentana' in levadurajil an bok'ól, po k'al in exóbchixtal an ♦Fariseo ani an Saduceo.

In Exbadh Ólnaxtal a Pedro

Mrc 8:27-30; Luc 9:18-21

13Tam ti a Jesús ulits ti Cesarea Filipo tsabál, in konówiy in exóbalilchik, in uluw: ¿Jita' in ulal an inikchik abal já'its in ♦Tsakámil an Inik?

14Jajá'chik in uluw: Talchik in ulal pélkwa' a Juan pujax, ani talchik, pélkwa' a Elías; ani pílchik, pélkwa' a Jeremías o jún i tsu'bidh kawlómej.

15A Jesús in ucha': Po tatá'chik, ¿jita' a ulal já'its Naná'?

16Tok'tsin a Simón Pedro, in uluw: Tatá' já'its a Cristo, in Tsakámil an ejat Dios.

17Tám, a Jesús tok'tsin ani in ucha': Yán ti it pidhóblidh Simón kwitól Jonás; kom yab i anam t'u'lek ma ni i xits' ti japidh ts'o'obliyámal, po u Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál. **18**Ani Naná' neyej tu uchál, tatá' já'its it Pedro, ani ti bá' a axé' xi yetsej t'ujub ne'ets ku kuba' u iglesiajil; ani yab ne'ets ka átan k'al in wi'lébil an ♦Tamtsemláj. **19**Ani tatá'

16:6
Luc 12:1
16:12
T'aj 4:1
16:14
Mrc 6:15; Jn 1:21
16:16
T'aj 14:15; 2Co 6:16; 1Te 1:9; 1Ti 3:15; Heb 10:31
16:17
1Co 15:50; Efe 6:12; Heb 2:14
16:18
Jn 1:42; Efe 2:20
16:19
Jn 20:23; Ap 3:7

ne'ets tu pidha' in japixtal an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál ani jawa' a xi ka wik'a' ti tsabál, ne'ets ka wik'an ti k'ay'lál; ani a xi ka walka' ti tsabál ne'ets ka walkan ti k'ay'lál.

20Tám, in punúbchijchik abal yab jita' ki in ólchij abal Jajá' já'itsak a Jesús an Cristo.

An Ajátik in Ok'xidh Ólnál in Tsemtal

Mrc 8:31-9:1; Luc 9:22-27

21Ti nixé' xi k'ij a Jesús in tujchij ki in ólchij in exóbalil abal yejentálak ka k'alej ti Jerusalén ani ki in yajchíkna' yán jant'oj ti k'al an yejtselábchik ani ti k'al an ♦ok'lek pale'chik ani ti k'al an bajudh exóbchixchik ani ka tsemdháj, ani ka ts'akiy ti in óxchíl a k'icháj.

22Tám, a Pedro in pélandha' ani in tujchij ki in wi'idh tawna', in ucha': Ka lét'endha' ti a bá', Ajátik, ma ni jayk'i' yab ka wat'a' axé'.

23Po a Jesús wilk'in, in ucha' a Pedro: Tatá' Satanás, ki it tixk'an tu tamét; ti in t'idhk'wandhál; kom yab a tsalápnál a xi a Dios, po expidh a xi in k'ál an inikchik.

24Tám, a Jesús in ucha' in exóbalilchik: Max jún jita' in lé' ka chích ti ki in ts'at'énchij, ki in k'e'átna' ti in bá', ani ki in pena' in pelk'odhte'il, ani ti ki in ts'at'énchij. **25**Kom jita' in lé' ki in k'ániy in ejatal, ne'ets ki in k'iba'; po jita' ki in k'iba' in ejatal k'al Naná' tu ebál ne'ets ki in ela'. **26**Kom ¿janéy in tabatnál jún i inik max ki in putat k'álna' an tsabál ani ki in k'iba' in ejatal? ¿O janéy jún i inik in ejtowal ki in bína' abal ki in ts'a'iy in ejatal? **27**Kom in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka chích k'al in witsidh puwenchixtal in Pay'lóm k'al an ♦ángelchik, ani tám, ne'ets ki in pidha' patal in jalbíl jant'ini' in t'ojlábilchik.

28An chubaxtaláb tu uchál, tejé' k'wajat junchik a xi yab ne'ets ki in leka' an tsemláj ma ki in tsu'uw in Tsakámil an Inik ka chích ti in ts'álejlábil.

16:20 *Mrc 8:30*
16:21 *Mrc 9:31; Luc 9:22, 51; 17:25; 24:21,46; Jn 2:19; 18:22; T'aj 2:23; 1Co 15:3,4*
16:24 *Luc 14:27*
16:25 *Jn 12:25*
16:27 *Luc 17:30; Jn 14:3; T'aj 1:11; 1Co 1:7; 3:12-15; 2Co 5:10; 1Te 2:19; Ap 1:7; 22:12*

An Timk'ontaláb

Mrc 9:2-13; Luc 9:28-36

17 Xó, tam ti wat'ey akak a k'icháj, a Jesús in kaniy a Pedro, a Jacobo, ani in ebchal Juan, in pílmédha' ani in ne'dha'chik ti bá' jún i t'ek'at bolchal, **2**ani timk'on

in iniktal ti in tamétchik; ani in wal tajk'an ejtíl a k'icháj, ani in k'wa'chímal dhakni'béj ejtíl i tajaxtaláb. **3**Ani xó' ka tsu'uw, taná' tejwa'méj a Moisés ani a Elías, t'ilomchik k'al a Jesús. **4**Tám, tok'tsin a Pedro ani in ucha' a Jesús: Ajátik, alwa' abal u k'wajat tejé'; max a lé', i ejtowal ki t'aja' óx i dhibk'odh k'wajtaláb; jún abal Tatá', jún abal a Moisés, ani jún abal a Elías.

5Ani biyat k'wajatejak ti káw, jé'itsk'ij, jún i tajax tokow k'al ti tsalámliyatchik, ani jé'its'k'ij, jún i káwintaláb ti tokow, a xi in uluw: Axé' já'its u k'ánidhowál Tsakámil, a xi k'al tu kwa'al u kulbéjintal; ka ats'a'chik Jajá'. **6**Tam ti an exóbalchik in ats'a' axé', pak'lun ma ti in wal, ani lej jik'eychik. **7**Tám, a Jesús utey ani takanchik, ani in uluw: Ki it ts'akiy ani yab ki it jik'élchik. **8**Ani in dhaya'chik in wal, ani yab jita' in tsu'uw, expidh a Jesús.

9Ani tam ti pa'íl ti bolchal, a Jesús in punúbchijchik in ulal: Yab jita' ka ólchij jawa' a xi a tsu'uwchik, ma ka ts'akiy bá an tsemélom in ♦Tsakámil an Inik.

10Tám, k'al in exóbalilchik konówiyábak, in ulal: ¿Jale' tám, ti in ulalchik an bajudh exóbchix abal a Elías yejentál ka chích ok'ox?

11Tok'tsin a Jesús ani in ucha'chik: K'al an chubaxtaláb a Elías ne'ets ka chích ok'ox, ani ne'ets ki in ítmédha' patal. **12**Po Naná' tu uchál abal a Elías che'nekits, ani yab exláj, ani t'ajchin patal jawa' in lé'na'chik; antsaná' jayej in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ki in yajchikiychik. **13**Tám, an exóbalchik in exbay abal in t'ilálak a Juan pujax.

An Ajátik in Jeldhál jún i Demoniolidh

Mrc 9:14-29; Luc 9:37-43

14Ani tam ti ulitschik ti bá' an mulkunél, uténchat k'al jún i inik a xi tudhlun ti in tamét, ani in uluw: **15**Ajátik, ka yajnanchij u tsakámil; kom olmanal ti in adhím ani in lej yajchiknál, kom yántomíl ijkáb ti k'amal ani yántomíl ti ja'. **16**Ani u chi'dha' ti k'al a exóbalilchik, po yab in ejtow ki in jeldha'.

17Tám, a Jesús tok'tsin, in uluw: ¡Ay, k'al axé' xi yab belom xits' k'wajílom, ani odhelom! ¿Ma jayk'i' ne'ets ki

17:5 *T'aj 3:22, 23*
17:9 *Mrc 8:30*
17:11 *Luc 1:16,17*

in k'wajiy k'al tatá'chik? ¿Ma jayk'i' ne'ets tu kuxunchij? ¡Tejé' ti ki in chi'dhanchij! **18**Ani a Jesús in wi'idh tawna' an demonio, ani kalej ti in bá' an kwitól ani jeley ti nixé' xi k'ij.

19Tám, an exóbalchik in uténchij a Jesús pílk'ij, ani in uluwchik: ¿Jale' ti wawá' yab i ejtow ki kaldha'?

20A Jesús in ucha'chik: Pél kom yab it belomchik; kom an chubaxtaláb tu uchál, max a kwa'alak a belomtal ejtíl in puwel in iyalábil an mostaza ts'ojól, ne'ets ka ucha'chik axé' xi ts'én: "Ki it tixk'an tejé' abal tiwa'," ani ne'ets ka tixk'an, ani yab jant'oj ne'ets ka k'ibátna'.

21Po axé' xi kwenél yab ne'ets ka kalej, po expidh k'al i ólontaláb ani k'al i pabiltaláb.

An Ajátik Junílek'ij in Ólnál in Tsemtal

Mrc 9:30-32; Luc 9:43-45

22Ani tam ti k'wajatak ti Galilea, a Jesús in ucha'chik: In ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka tsinat bináj ti in k'ubak an inikchik. **23**Ani ne'ets ka tsemdháj; po ti in óxchíl a k'icháj ne'ets ka ts'akiy. Ani jajá'chik in lej t'e'pidh yajnálak.

17:20 *Luc 17:6; 1Co 13:2*
17:25 *Rom 13:7*
17:27 *Jn 6:61*

An Uchbidh Jalbixtaláb ti Tiyópan

24Xó', tam ti ulitschik ti Capernaum, an báts'ulchik k'al an tsáb dracma tumín in uténchij a Pedro ani in uluw: ¿A Exóbchixal yab ne'ets ki in jalbiy an tsáb dracma tumín?

25Jajá' in uluw: Aníts.

Ani tam ti ulenekits ti atáj, a Jesús ok'xin ki in uluw: ¿Jant'odha' a tsu'tal Simón? ¿An ts'álejchik ti tsabál, jita' a xi in konchal an uchbidh tumín o an impuesto? ¿Ti in tsakámilchik o ti an ówelábchik?

26A Pedro in ucha': Ti k'al an ówelábchik.

A Jesús in ucha': Tám, an tsakamlábchik yab in jalbiyal. **27**Po abal yab ki xamk'undha'; ki it k'alej ti pulik lejem, ka bet'éna' an k'ut'baxtaláb ani an k'a'ál to'ol a xi ka kaldha', ka japchij in wi' ani ne'ets ka ela' jún i estatero tumín, ka uma' ani ka pidha'chik abal Naná' ani abal tatá'.

An Púlik Éytaláb

Mrc 9:33-37; Luc 9:46-48

18 Ti nixé' xi k'ij an exóbalchik in uténchij a Jesús, in uluw: ¿Jita' já'its a xi más púlik in éy ti ts'álejláb a xi ti k'ay'lál?

2A Jesús in kaniy jún i tsakam, ani in k'wajba' ts'ejel jajá'chik, **3**ani in uluw: An chubaxtaláb tu uchálchik, max yab ki it wenk'on ani ka t'aja' ejtíl it tsakamchik, yab ne'ets ki it otsits ti ts'álejláb a xi ti k'ay'lál. **4**Jaxtám, jitákits ki in tsa'ka' ti in bá' ejtíl axé' xi tsakam, já'its axé' a xi más púlik in éy ti ts'álejláb a xi ti k'ay'lál. **5**Ani jita' ki in bats'uw jún i tsakam ejtíl axé' ti Naná' u bij, ti in bats'uwal Naná'.

Yab ki it T'idhk'waxin

Mrc 9:42-48; Luc 17:1-2

6Po jita' ki in t'ajchij ka t'idhk'wan jún axé' xi t'ijaxchik a xi ti in belál, alwa'ak t'ajat ka palchin jún in t'ujúbil i tse'emtaláb ti in núk', ani ka bet'enáj ti in lupúdh an pulik lejem. **7**¡Ay k'al an t'idhk'wandhom ti k'wajchidh tsabál! Kom yejentál ka chích an t'idhk'wandhom, po ¡ay abal nixé' xi inik a xi t'idhk'wandhom!

8Max a k'ubak o a akan in t'ajál ki it walbin, t'ajat ka muts'iy ani ka bet'éna' ti tatá'; más alwa' ki it otsits motso' o yab it aknidh ti al an ejataláb, ani yab ki it k'alej k'al tsáb a k'ubak o tsáb a akan, ti al an ets'ey ♦k'amal yajchiktaláb. **9**Ani max a tsu'uxtal in t'ajál ki it walbin, ka t'ajat kaldha' ani ka bet'éna' ti tatá', más alwa' abal ki it otsits ti ejataláb k'al jún a tsu'uxtal, kej tsáb a tsu'uxtal ani ki it bet'enáj ti ♦k'amal yajchiktaláb.

An K'ibelom Oveja T'iplabkáw

Luc 15:3-7

10Ka t'aja' ti kwentaj abal yab ka alál met'a' jún axé' xi t'ijaxchik; kom tu uchál, in ♦ángelilchik ti k'ay'lál ets'ey in tsu'chal in wal u Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál. **11**Kom in ♦Tsakámil an Inik che'nek ki in k'ániy a xi k'ibenek.

12¿Jant'odha' a tsu'talchik? Max jún i inik in kwa'al jún bó' inik i oveja ko'nél, ani jún ka k'ibej, ¿walám yab ne'ets ki in jila' a xi tsé' inik lajuj belów ani ne'ets ka k'alej ki in

18:3 *1Pe 2:2*
18:4 *Mrc 9:35*
18:6 *Mrc 9:42; Luc 17:2*
18:7 *Luc 17:1*
18:10 *T'aj 12:11, 15; Heb 1:14*

aliy ti ts'énchik ma ki in ela' a xi k'ibenek? 13Ani xó', max ki in ela', an chubaxtaláb tu uchál, abal jajá' más kulbél k'al nixé' xi jún, kej k'al a xi tsé' inik lajuj belów a xi yab k'ibej. 14Antsaná', yab in awiltal u pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál ka tala'béj ma ni jún axé' xi t'ijaxchik.

An Ebchaláb a xi Jolbinal

15Ani max a ebchal ka walbin ti k'al tatá', ki it k'alej, ani ka ólchij in k'iblontal tsábk'ij ti a éb; max ti ats'a', tám, a átadh ts'akbámal a ebchal.

16Po max yab ti ats'a', tám, ka ne'dha' jún o tsáb k'al tatá' abal:

K'al in wi' a xi tsáb o óx i tsu'bidh tejwa'médhom patal an káw ka k'alej kubladh.

(Deu 19:15)

17Ani max jajá' yab ki in lé'na' ki in ats'a', ka ólchij an iglesia; ani max yab ki in lé'na' ki in ats'a' an iglesia, tám, ka jila' ejtíl jún i yab Judío ani i báts'ul impuesto.

18An chubaxtaláb tu uchálchik; patal a xi a wik'ál ti tsabál ne'ets ka wik'an ti k'ay'lál ani patal a xi a walkandhál ti tsabál ne'ets ka walkandháj ti k'ay'lál.

19Junílek'ij tu uchál, max tsáb ti tatá'chik ki it junkun ti tsabál, abal ka konoy jawámakits, ne'ets ki it t'ajchin k'al u Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál. 20Kom ju'táj k'wajat tsáb o óx tamkudh k'al Naná' u bij, taná' in k'wajat ts'ejel k'al jajá'chik.

21Tam, utey a Pedro, ani in ucha': Ajátik, ¿jáyíl walám ku pawklanchij u ebchal a xi walbinal tu tomól naná'? ¿Ma búk?

22A Jesús in ucha': Yab tu uchál ma búk, po ma in búkíl an óx inik lajuj búk.

Tsáb a xi Tók'lidh

23Jaxtám, an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i ts'álej, a xi in lé'na' ki in t'aja' i ts'ejkantaláb k'al in abatnanélilchik. 24Ani tam, ti exomakits ki in t'aja' an ts'ejkantaláb, chi'dhanchat jún a xi tók'lidhak k'al lajuj xi' i talento tumín. 25Po axé', kom yab in ejtow ki in jalbiy, an amuláb in aba' abal ka nujuwat, k'al in tomkíl ani k'al

18:15 *Luc 17:3; Gal 6:1; Sgo 5:19, 20*
18:16 *Jn 8:17; 2Co 13:1; 1Ti 5:19; Heb 10:28*
18:17 *Rom 16:17; 1Co 6:1-6*
18:18 *Mat 16:19; Jn 20:23*
18:19 *Mat 7:7*
18:20 *Mat 28:20*
18:21 *Mat 6:14; Luc 17:4*
18:23 *Mat 13:24; 25:19*
18:25 *Luc 7:42*

in tsakámilchik ani k'al patal a xi in kwa'alak, abal ka jalbinchat an tók'láb. **26**Tám, nixé' xi abatnanél pak'ludh ani in k'ak'nál, in ulal: "Amuj, ti ki in ko'onchij i aychixtaláb ani ne'ets tu jalbinchij patal." **27**Ani nixé' xi abatnanél yajnanchat k'al in amuj, ani walkáj ani pakwlanchat in tók'.

28Po nixé' xi abatnanél tam ti kalej, in ela' jún in at abatnanél a xi k'al ti ne'dhanchábak jún bó' inik i denario tumín, ani in teyna' ani in dhut'uwalak, in ulal: "Ti ki in jalbinchij an tók'láb." **29**Tám, in at abatnanél pak'wlan ti in akan, paka'bédhábak, in ulal: "Ti ki in aychij, ani ne'ets tu jalbinchij patal;" **30**ani jajá' yab in lé'na', po k'alej ani in jolow ti wik'axte', ma ki in jalbiy in tók'. **31**Xó', in at abatnanélchik tam ti in tsu'uw jawa' a xi wat'elak, in t'e'pidh yajna'chik, ani chích ani in ólchij in amuj patal jawa' a xi wat'enek. **32**Tám, in amuj tam ti in kaniyámalits, in ucha': "Pojkax abatnanél, patal nixé' a tók' tu pakwlanchij kom ti in paka'bédha'. **33**¿Yabxe' in tomnálak teyej ka yajnanchij a at abatnanél, jant'ini' naná' tu yajnanchij?" **34**Tám, in amuj lej tsakunek, in bína' k'al an odhnax, ma ki in tala' jalbiy in tók'.

18:35 *Sgo 2:13*
19:5 *1Co 6:16; Efe 5:31*

35Antsaná' jayej u Pay'lóm ti k'ay'lál ne'ets ti t'ajchijchik, max yab ka pakwla' k'al patal a ichích in k'ibts'ontal a ebchal.

An Exóbchixtaláb ti in ebál an Jiláxtaláb

Mrc 10:1-12; Luc 16:18

19 Xó', tam ti in kidhbay a Jesús axé' xi káwintaláb, in jila' Galilea ani k'alej ti in walte'líl an Judea, jumpok'e' Jordán. **2**Ani ts'at'énchat k'al yántolom i mulkunél, ani taná' in jeldha'chik.

3Tám, ulénchat k'al an ♦Fariseochik abal ka tilibnáj, in ulal: ¿Walkadhxe' an inik ki in kedhmey in tomkíl k'al jawámakits?

4A Jesús tok'tsin ani in uluw: ¿Yabxe' a ajiyámalchik abal a xi k'al ti t'ajan ti in tujtal:

Inik ani uxum in t'aja'?

(Gen 1:27; 5:2)

5Ani in uluw:

K'al axé' ti in ebál, an inik ne'ets ki in jila' in pay'lóm ani in mím, ani ne'ets ka junkun k'al in tomkíl, ani axé' xi tsablom ne'ets ka wenk'on ti jún ti in éb.

(Gen 2:24)

6Tám, yabáts tsáb ti in éb, po jún ti in éb. Jaxtám, jawa' a xi a Dios in junkuwámal, an inik yab ki in lewáxiy.

7Jajá'chik in ucha': ¿Jale' tám ti a Moisés in aba':

Ka pidha' i dhuchlab divorcio ani ka kedhmey?

(Deu 24:1)

8A Jesús in ucha'chik: K'al a t'ujbadh ichíxchik a Moisés in walka' ka kedhmey a tomkíl; po ti in tujtal yabák antsaná'. **9**Ani Naná' tu uchál, jitákits ki in kedhmey in tomkíl, expidh max tsinat ko'óxin k'al k'e'at, ani ki in tomikna' júnakej, in tsábliyits in tomkíl, ani jita' ki in tomikna' a xi jilámej, in tsábliyits in tomkíl.

10Uchan k'al in exóbalilchik: Max antsaná' in éy an inik k'al in tomkíl, alwa'ak t'ajat yab ka tomkin.

19:9 *Luc 16:18*
19:11 *1Co 7:7-9, 17*
19:13 *Mrc 5:23*
19:14 *1Pe 2:2*
19:16 *Luc 10:25*

11A Jesús in ucha'chik: Yab patal in bats'uwal axé' xi káw, expidh a xi pidhnal. **12**Kom wa'ats i ♦eunuco a xi pél in wa'tsintal ma ti in ebóm in mím, ani wa'ats i eunuco a xi t'ajnének ti eunuco k'al an inik, ani wa'ats i eunuco a xi in kwetém lé'námal ti eunuco k'al ti in ebál an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál. A xi ki in ejtow ki in bats'uw axé', ki in bats'uw.

An Ajátik in Labliyal an Tsakamchik

Mrc 10:13-16; Luc 18:15-17

13Tám, chi'dhanchat i tsakamchik abal a Jesús ki in mo'ka' in k'ubak ti jajá'chik ani ka ólon; ani an exóbalchik in wi'idh tawna'chik. **14**Po a Jesús in ucha': Ka jila' an tsakamchik ka utey ti k'al Naná' ani yab ka oybiy, kom ejtíl jajá'chik já'its in k'ál an ts'álejláb ti k'ay'lál. **15**Ani tam ti in mo'kanchámalits in k'ubak, kalej taná'.

An Ts'alat Kwitól Inik

Mrc 10:17-31; Luc 18:18-30

16Xó' ka tsu'uw, ulits jún ani in uluw: Alwa' Exóbchix, ¿janéy tam alwa'taláb ku t'aja', abal ku ko'oy an ets'ey ejataláb?

17A Jesús in ucha': ¿Jale' ti in bijiyal ti in alwa'? Yab wa'ats jita' alwa' expidh jún, já'its a Dios; po max a lé' ki it otsits ti ejataláb, ka putuw an abatnadhkáw.

18Jajá' in ucha': ¿Jawa'?

A Jesús in uluw:

Yab ki it tsemdhomáts,
Yab ka tsábliy a tomkíl,
Yab ki it kwé'láts,
Yab ki it janam tejwa' tso'óblixin,
19*Ka lét'edh k'ak'na' a pay'lóm ani a mím,*

ani:

Ka k'ánidha' a at k'wajíl ejtíl tam tatá'.

(Exo 20:12-16; Lev 19:18; Deu 5:16-20)

20An kwitól inik in ucha: Patal axé' u putuwámal ma tu kwitóltal; ¿janéy más u yajinchalej?

21A Jesús in ucha: Max a lé' ti it lej putudh, ki it k'alej ani ka nujuw jawa' a xi a kwa'al, ani ka pidha' an ts'ejwantálchik, ani ne'ets ka ko'oy i dhayadh tesoro ti k'ay'lál, ani ki it chích ti ki in ts'at'énchij.

22Po an kwitól inik tam ti in ats'a' axé' xi káw, k'alej yajchik t'e'pidh, kom dhabalak k'al yán i k'áláb.

23Tám, a Jesús in ucha' in exóbalilchik: An chubaxtaláb tu uchál, abal lej k'ibat abal jún i ts'alat inik ka otsits ti ts'álejláb ti k'ay'lál. **24**Junílek'ij tu uchálchik: Yab k'ibat abal jún i ♦camello ko'nél ki in wat'ánchij in jólil jún i t'idhab; po wat'k'adh k'ibat abal jún i ts'alat inik ka otsits ti in ts'álejlábil a Dios.

25Xó' tam ti an exóbalchik in ats'a' axé', lej in jik'pa', in uluw: ¿Jita' tám ne'ets ki in ejtow ka k'ánin?

26Po a Jesús in met'a' ani in ucha'chik: Abal an inik axé' yab eltidh, po k'al a Dios patal eltidh.

27Tám, tok'tsin a Pedro ani in ucha': Xó' ka tsu'uw, wawá' i joltiyámal patal ani tu ts'at'ok'námal. ¿Janéy tám ne'ets ki ko'oy?

28A Jesús in ucha'chik: An chubaxtaláb tu uchál, abal tatá'chik a xi ti in ts'at'ok'námal, tam ka ítméj an ejataláb, tam ka koyóts in ♦Tsakámil an Inik ti in ts'alat koytal ti in witsidh puwenchixtal, tatá'chik teyej ne'ets ki it koyóts bá' lajuj tsáb i ts'alat koytaláb, abal ka weladh pílmédha'

19:18 *Sgo 2:11*
19:21 *Mat 5:48; T'aj 2:45*
19:23 *1Ti 6:9,10*
19:26 *Luc 1:37; Rom 4:21*
19:28 *Luc 22:28-30; Ap 3:21*

an lajuj tsáb kwenchal Israel. 29Ani patal a xi in jilámal
i atájchik, o in inik ebchalchik o in uxum ebchalchik, o
in pay'lóm o in mím, o in tomkíl o in tsakámilchik, o in
tsabálil k'al ti in ebál u bij, jajá' ne'ets ki in bats'unchij ma
jún bó' inik in yáném patal, ani ne'ets ki in bats'uw an ets'ey
ejataláb. 30Po yán a xi pél i ok'ox ne'ets ti taltaláb, ani a xi
taltaláb ne'ets ti ok'ox.

An T'ojnalchik ti T'udhup T'aywaláb

20 Kom an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i inik,
dhabal atáj, a xi kalej dhajuwk'ij abal ki in kaniy i
t'ojnal ti in t'udhup t'aywál. 2Ani tam ti ts'ejkadh káwin k'al
an t'ojnalchik abal ti a k'icháj ne'ets ki in áta' jún i denario
tumín, in aba'chik ti in t'aywál. 3Ani kalej utat ti in óxchíl
in ajumtal a k'icháj ani in tsu'uw más a xi k'wajatk'ijchik ti
ts'ejel bichow. 4Ani in ucha'chik: "Ki it k'alejchik teyej tu
t'aywál, ani ne'ets tu pidha' jawa' in tomnál." Ani k'alejchik.
5Junílek'ij kalej utat ti akak oraj, ani ti belew, ani jayétsej
in t'aja'. 6Ani walám ti lajuj jún oraj, in ela' más a xi k'wajat
yab t'ojnal, ani in ucha'chik: "¿Jale' ti it k'wajatk'ijchik tejé'
ti in putát a k'icháj ani yab it t'ojnal?" 7Jajá'chik in ucha':
"Kom yab jita' tu t'ojondhál." Jajá' in ucha'chik: "Ki it
k'alejchik teyej ti t'aywaláb, ani ne'ets ka bats'uw jawa' in
tomnál."

19:29 *Mat 6:33*
19:30 *Mrc 10:31; Luc 13:30*
20:12 *Luc 12:55; Sgo 1:11*
20:15 *Mrc 7:22*

8Ani tam ti aklejits, an amuj k'al an t'aywaláb in ucha'
an kwentalom: "Ka kaniy an t'ojnalchik, ani ka jalbinchij
in t'ojlábil, ka ts'ikiy ti taltaláb ma a xi ok'oxchik." 9Ani
tám, utey a xi k'alej ti lajuj jún oraj, k'alek'ij in bats'uw
jún i denario tumín. 10Ani tam ti utey a xi ok'xinchik, in
tsalpay abal ne'etsak ki in bats'uw más yán, po expidh in
bats'uwchik jayej jún i denario. 11Tam ti in bats'uwchik, in
kúx t'ilabna' an dhabal atáj, 12in uluw: "Axé' xi talbélchik
t'ojon expidh jún i oraj, ani a jumbiyámal ejtíl wawá',
a xi i kuxuyámal an alchiktaláb ani an k'ak'al." 13Po in
tok'tsiychik ani in ucha' jún a xi jajá'chik: "Ja'úb, yab tu
odhnál, ¿yabxe' i ts'ejkadh uluw jún i denario? 14Ka bats'uw
a xi pél a k'ál, ani ki it k'alejits; po naná' u lé' ku pidha' axé'
xi talbél jant'ini' tatá'. 15¿Yabxe' walkadh ku t'aja' jawa'
naná' u lé' k'al a xi u kwa'al? ¿O walám it ektsej met'ax,

kom naná' in alwa' inik?" 16Antsaná' a xi ok'oxchik ne'ets ti taltaláb, ani a xi taltalábchik ne'ets ti ok'ox; kom yántolom a xi kanidh po wé'kats a xi takudh.

Junilek'ij an Ajátik in Ólnál in Tsemtal

Mrc 10:32-34; Luc 18:31-34

17Ani biyat a Jesús ne'ets k'adhíl ti Jerusalén, in pélandha' ti bél an lajuj tsáb exóbalchik ani in ucha': 18Xó' ka tsu'uw, u k'wajat tu k'adhíl ti Jerusalén; ani in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka tsinat bináj ti k'al an ♦ok'lek pale'chik ani ti k'al an bajudh exóbchixchik, ani ne'ets ka weladh jolbiyat ti tsemdhaxtaláb; 19ani ne'ets ka binaxnáj ti k'al an ♦yab Judíochik abal ka k'ijidhnáj, ka wipiyat ani ka k'et'an; po ti in óxchíl a k'icháj ne'ets ka ts'akiy.

In Konoxtal in Mím a Jacobo ani a Juan

Mrc 10:35-45

20Tám, utey in mím in tsakámilchik a Zebedeo, junkudh k'al in kwitólilchik, pak'ludh k'ak'nax ani in konchalak jant'oj.

21A Jesús in ucha': ¿Janéy a lé'?

Jajá' in uluw: Ka uluw abal axé' tsablom u kwitólil ka ketlej ti a ts'álejlábil jún ti a winab ani jún ti a k'watab.

22Po a Jesús tok'tsin ani in uluw: Yab a exlálchik janéy a xi k'wajat a konoyal; ¿ne'ets ka ejtow ka uts'a' ti tima' a xi Naná' ne'ets ku uts'a', ani k'al an pujantaláb ju'táj ti Naná' in pujanal?

Jajá'chik in ucha': I ejtowal.

23A Jesús in ucha'chik: K'al an chubaxtaláb u timá'il ne'etschik ka uts'umna', ani k'al u pujantal ju'táj ti Naná' in pujanal, ne'ets ki it pujan, po abal ki it ketlej tu winab o tu k'watab, yab Naná' u bínál, po nixé'chik jita' ko'oncháb t'ojojodh k'al u Pay'lóm.

24Tam ti a xi lajuj tsáb in ats'a' axé', tsakuychik ti in tomól an tsablom ebchaláb. 25Tám, a Jesús in kaniychik, ani in ucha': A exlál abal an ok'óxlomchik ti bá' an ♦yab Judíochik in t'ajál ti ok'lek bichow, ani an pakdha' éyal in

20:18 *Luc 9:51*
20:19 *T'aj 2:23*
20:20 *Mat 4:21*
20:22 *Mrc 14:36; Luc 22:42; Jn 18:11*
20:23 *T'aj 12:2; Ap 1:9*
20:24 *Luc 22:24, 25*

t'ajál ti abátix ti jajá'chik. **26**Po ti al tatá'chik yab antsaná', po jita' ki in lé'na' ki in t'aja' ti púlik, ki in t'aja' ti abatnanél. **27**Ani jita' ki in lé'na' ki in t'aja' ti ok'ox ti al tatá'chik ki in t'aja' ti a abatnanélil, **28**jant'ini' in ♦Tsakámil an Inik che'nek, yab abal ki in aychij ka t'ojchiyat, po pél abal ka t'ojchixin ani abal ki in bína' in ejatal, abal ka ts'a'idh walkan yántolom.

An Ajátik in Jeldhál tsáb i Jok'tsej

Mrc 10:46-52; Luc 18:35-43

29Ani tam ti kalej ti Jericó, ayoknáj k'al jún i pulik mulkunél. **30**Ani xó' ka tsu'uw, tsáb i jok'tsej inik a xi ketélchik walbél, tam ti in ats'a' abal a Jesús wat'elak, dhájanchik, in uluw: ¡Ajátik, Tsakámil a David, tu ku yajnanchij weyej!

31Ani k'al an mulkunél wi'idh ucháb abal ka ts'ibk'an; po jajá'chik janidh dhájnalak más, in ulal: ¡Ajátik, Tsakámil a David, tu ku yajnanchij weyej!

32A Jesús kublemáts, in kaniychik ani in ucha': ¿Janéy a lé'chik tu t'ajchij?

33In uluwchik: Ajátik, i lé' abal ka japk'in i tsu'uxtal. **34**Tám, a Jesús in yajnanchijchik, ani in takchij in tsu'uxtal ani wi'pachk'ij in tsu'uxtal tsu'uxin, ani jajá'chik in ts'at'ok'na'.

20:26 *Mrc 9:35*
20:28 *Luc 12:37; Jn 13:13-16; 2Co 8:9; Flp 2:7; 1Ti 2:6; Ti 2:14; Heb 9:28; 1Pe 1:18,19*
21:1 *Mrc 14:26; Luc 19:37; Jn 8:1; T'aj 1:12*

An Puwenchidh Otseltaláb ti Jerusalén

Mrc 11:1-11; Luc 19:28-40; Jn 12:12-19

21 Ani tam ti ulitschik utat Jerusalén, k'alej ti kwenchal Betfagé, ti bolchal olivolom, tám, a Jesús in aba' tsáb in exóbalil, **2**in ucha'chik: Ki it k'alej ti kwenchal a xi a tamtém, ani wi'pachk'ij ne'ets ka ela' wik'at jún i íx ch'uri' k'al in t'ám, ka wila' ani ti ki in chi'dhanchij. **3**Ani max júnjita' ti ucha' jant'oj, ka ucha': "An Ajátik in yajinchal;" ani ne'ets wi'pachk'ij ki in aba'.

4Patal axé' wat'ey abal ka putun jawa' a xi in ulúmal an tsu'bidh kawlómej, tam ti in uluw:

5*Ka ucha'chik in chidhánil a Sion;*
Xó' ka tsu'uw, a Ts'álejil ta'tál ti tatá',
K'al i tsa'ataláb punat ti jún i ch'uri',

Ani i t'amlab ch'uri', in tsakámil jún i eyendhanél
ko'nél.

(Isa 62:11; Zac 9:9)

6Tám, an exóbalchik k'alej ani in t'aja' jant'ini' a Jesús
in aba', **7**ani in chi'dha' an íx ch'uri' ani an t'amlab, ani in
tatlabiy k'al in toltómilchik, ani a Jesús ketlej eblim. **8**Ani
an yetsej pulik mulkunél in nuk'uw in toltómil ti bél ani
junchik in t'ak'iy in k'we'elchik i akante' ani in witsiyal
an bél. **9**Ani an mulkunél a xi ne'ets ok'ox, ani a xi kuxlab
dhájnalakchik, in ulal:

¡•Hosanna in Tsakámil a David!
¡Láblidh a xi tál ti in bij an Ajátik!
¡Hosanna tiwa' ti k'ay'lál!

(Sal 118:25-26)

10Ani tam ti a Jesús otsits ti Jerusalén, ti in putát an
bichow t'elts'omáts, in uluwchik: ¿Jita'xe' já'its axé'?
11Ani an mulkunél in uluw: Axé' já'its a Jesús, an tsu'bidh
káwlómej ti Nazaret, Galilea.

21:9
Luc 2:14
21:11
Luc 7:16, 39; Jn 1:21, 25
21:15
Luc 19:39

An Ajátik in Wejk'a' an Tiyópan

Mrc 11:15-19; Luc 19:45-48; Jn 2:13-22

12Ani a Jesús otsits ti in •tiyópanil a Dios, ani in
kedhmey patal a xi nujul ani a xi ts'a'um ti •tiyópan, ani
in lewk'achikinchij in mexajilchik an •jálum tumín, ani in
laktémilchik an nujul kuku'. **13**Ani in ucha'chik: K'wajat
dhuchadh:

U k'imá' ne'ets ka bijiyat ti atáj ólontaláb,

(Isa 56:7)

po tatá'chik a wenk'owámal ti in k'wajtal i kwé'chik.
14Ani taná' ti •tiyópan chích an jok'tsejchik ani an
tsámbej k'al in akanchik ani in jeldha'. **15**Po an •ok'lek
pale'chik ani an bajudh exóbchixchik, tam ti in tsu'uw an
labidh t'ajnél a xi in t'ajál, ani an tsakamchik dhájnal ti
•tiyópan, ani in ulalchik: ¡•Hosanna in Tsakámil a David!
t'ajat yab in kulbétna'chik. **16**Ani uchan a Jesús: ¿A ats'ál
jawa' axé'chik in ulal? Ani a Jesús in ucha'chik: Aníts. ¿Yab
jayk'i' a ajiyámalchik:

Ti in wi' an tsakamchik ani a xi chuchulej

A putundha' an puwenchixtaláb?

(Sal 8:2)

17Ani in joltiychik, ani kalej ti nixé' xi bichow, k'alej Betania, ani taná' ti koyóts.

An Ajátik in Ijchidh Káwliy an Higo Akante'

Mrc 11:12-14, 20-26

18Xó', tam ti chudhey a Jesús wichiy ti bichow ani k'a'iy. **19**Ani in tsu'uw ti bél jún i higo akante', k'alej ki in met'a' ani yab in elchij jant'oj, expidh i xeklek, ani tám, in ucha': Ma ni jayk'i' yabáts ki it walin. Ani wi'pachk'ij wayey an higo akante'.

20Ani an exóbalchik tam ti in tsu'uw, in jik'padh uluw: ¿Jale' ti in adhím wayey an higo akante'?

21A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: An chubaxtaláb tu uchál, max a kwa'alak i belomtaláb ani yabák jalk'ú' a belomtal, yab expidh ne'ets ka ejtow ka t'ajchij axé' an higo akante', po max ka ucha' axé' xi ts'én: "Ki it tixk'an ani ka bet'éna' ti a bá' ti pulik lejem;" ne'ets ka t'ajan. **22**Ani patal jawa' ka konoychik ti a ólontal, ka bela', ani ne'ets ka bats'uw.

21:17 *Mrc 11:1; Luc 24:50; Jn 11:1,18*
21:21 *Luc 17:6; 1Co 13:2; Sgo 1:6*
21:23 *T'aj 4:7*

In Éyaltal an Ajátik

Mrc 11:27-33; Luc 20:1-8

23Xó', tam ti ulenekits a Jesús ti ♦tiyópan, ani k'wajatak ti exóbchix, uténchat, k'al an ♦ok'ox pale'chik ani k'al an yejtselábchik ti k'al an bichówlom, in uluwchik: ¿K'al janéy tam éyaltaláb ti a t'ajál axé', ani jita' ti pidhámal axé' xi éyaltaláb?

24A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Ne'ets neyej tu konówiychik; ani max ti in tok'tsinchij, ne'ets neyej tu ólchij k'al janéy tam éyaltaláb tu t'ajál patal axé'chik. **25**¿Ju'táj ti chích in pujaxtal a Juan? ¿Ti k'ay'lál o ti k'al i inikchik?

Tám, tamat konowíxinchik ani in ulal: Max ki uluw: "Ti k'ay'lál," Jajá' ne'ets ki in uluw: "¿Jale' tám, ti yab a bela'chik?" **26**Ani max ki uluw: "Ti k'al i inikchik," wawá' i ts'ejnál an bichow, kom patal in kwa'al a Juan jant'ini' jún i tsu'bidh kawlómej.

27Tam, in tok'tsiychik a Jesús, ani in uluw: Yab i exlál.

Ani a Jesús in ucha'chik jayej: Ma ni Naná' yab ne'ets tu ólchij k'al janéy tam éyaltaláb u t'ajál patal axé'chik.

An Tsablom Kwitól T'iplabkáw

28Po, ¿janéy a tsalpayalchik? Jún i inik in kwa'alak tsáb i kwitól; ani k'alej ti k'al an ok'oxláb ani in ucha': "Kwitól, xowé' ki it k'alej ti it t'ojnal tu t'udhup t'aywál." **29**Jajá' tok'tsin, in uluw: "Yab u lé';" po talbél in joltiy nixé' xi tsalap, ani k'alej. **30**Ani k'alej ti k'al an tsabchíláb, ani jayétsek'ij in ucha'. Jajá' tok'tsin in uluw: "Aníts amuj, ne'ets ki in k'alej." Po yab k'alej. **31**¿Jita' axé' xi tsablom in t'ajchij in awiltal in pay'lóm?

In uluwchik: A xi ok'ox.

A Jesús in ucha'chik: An chubaxtaláb tu uchál, abal an báts'ul impuestochik ani an talchíkbejchik ne'ets ok'ox ti tatá'chik ti in ts'álejlábil a Dios. **32**Kom a Juan chích ti tatá'chik k'al in bélil i bolidhtaláb, ani yab a bela'chik; po an báts'ul impuestochik ani an talchíkbejchik in bela'; ani tatá'chik tam ti a tsu'uw yab a joltiychik a biyál xe'tsintal talbél abal ka bela'.

21:31
Luc 7:29,50
21:32
Luc 3:12, 13; 7:36-50
21:35
Heb 11:36, 37
21:38
Heb 1:2

An Pojkax T'ojnalchik T'iplabkáw

Mrc 12:1-12; Luc 20:9-18

33Ka ats'a'chik júnakej i t'iplabkáw: Wa'tsin jún i dhabal atáj a xi in t'aja' jún i t'udhup alejláb, ani in mapudh t'i'bay ani in to'bay jún i k'atsumtaláb, ani in kuba' jún i tsak'. Tám, in jilchij ka t'ojonchat k'al i t'ojnalchik, ani jajá' k'alej ówél. **34**Ani tam ti utelits in k'ijil an walíláb in aba' in abatnanélilchik ti k'al an t'ojnal abal ki in bats'uw an walíláb. **35**Po an t'ojnalchik in teyna' in abatnanélilchik, jún in kwadha', ani júnakej in tsemdha' ani júnakej in ábay k'al i t'ujub. **36**Junílek'ij in aba' k'e'at i abatnanélchik, más kej ti k'a'ál; ani in t'ajchijchik jayétsej. **37**Ti in taltal in aba' in tsakámil, in uluw: "Ne'ets ti in k'ak'nanchijchik u tsakámil." **38**Po an t'ojnalchik tam ti in tsu'uw an tsakamláb, tamat ucháxin: "Axé' já'its an báts'ul k'áláb, wanaj ki tsemdha', ani an k'áláb ne'ets ki k'álnanchij." **39**Tám,

jajá'chik in yak'wa', ani in wak'la' eléb t'udhup alejláb ani in tsemdha'.

40Tam ka chích an dhabal k'al an alejláb, ¿janéy walám, ne'ets ki in t'ajchij nixé' xi t'ojnalchik?

41Jajá'chik in ucha': Ne'ets ka chích ki in tala'bédha' k'al yab i yajnanchixtaláb a xi yab tekedhchik, ani ne'ets ki in pidha' k'e'at i t'ojnal in t'aywál, a xi ne'ets ki in jalbiy an walíláb ti in k'ijil.

42A Jesús in ucha'chik: ¿Ma ni jayk'i' yab a ajiyámalchik ti al an ♦Dhuchlab:

An t'ujub a xi an kúbal atáj in pojkámal, axé' wenk'onének ti in ts'upk'intal in ók'. Axé' pél in t'ajbíl an Ajátik, ani ti tsu'uxtal pél i jik'paxtaláb?

(Sal 118:22-23)

43Jaxtám tu uchálchik, in ts'álejlábil a Dios ne'ets ka tixk'áj ti tatá'chik ani ne'ets ka pidhan an ♦kwenél k'wajílom a xi ne'ets ki in bína' an walíláb. **44**Ani jitákits ka ijkan ti bá' axé' xi t'ujub, ne'ets ka pok'lan; po jitákits ka tsa'kuyat ne'ets ka mu'lan.

21:41 *T'aj 13:46*
21:42 *T'aj 4:11*
21:44 *Luc 2:34*

45Tam ti in ats'a' an ♦ok'ox pale'chik ani an ♦Fariseochik in t'iplab káwintal, in exbay abal t'ilnal lej jajá'chik. **46**Po tam ti in aliychik jant'odha' ki in yak'wa', in ts'ejna' an mulkunél, kom ko'oyábak ti tsu'bidh kawlómej.

An Ajib Tomkintaláb T'iplabkáw

22 A Jesús tok'tsin ani in tawna'chik junílek'ij k'al i t'iplabkáwchik, ani in uluw: **2**An ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i ts'álej, a xi in t'aja' jún i ajib tomkintaláb abal in inik tsakámil. **3**Ani in aba' in abatnanélilchik abal ki in kaniy a xi kanidhchik ti k'al an tomkinéltaláb, po yab in lé'na'chik ka chích. **4**Junílek'ij in aba' píl i abatnanélchik, in uluw: "Ka ucha' a xi kanidh: -Xó' ka tsu'uw, an k'apnél k'wajat t'ojojodh, an toro ani u t'u'udha' ko'nélilchik k'wajat tsemdhach, patal k'wajat t'ojojodh. Ki it chích ti k'al an ajib tomkinéltaláb." **5**Po jajá'chik yab in t'aja' ti kwentaj, ani k'alejchik, jún ti in ts'ulélil, ani júnakej ti wenk'ol nujul. **6**Ani pílchik, in yak'wa' an abatnanélchik, in odhna' ani in tsemdha'.

7Ani tam ti in ats'a' an ts'álej, lej tsakuy, ani in aba' an ♦ejército abal ka tala'bédháj nixé' xi tsemdhomchik ani in chikchij in bichówil. 8Tám, in ucha' in abatnanélilchik: "An ajib tomkinéltaláb k'wajatak t'ojojodh, po a xi kanidh yab in tomna' ka chích. 9Jaxtám xó', ki it k'alejchik ti in kaleltal an pulik bél ani ka kaniy jáyits ka ela' ti ajib tomkinéltaláb." 10Ani nixé' xi abatnanélchik kalej ti pulik bél, ani in tamkuy patal jáyits in ela', patal a xi alwa' ani a xi yab alwa'; ani an ajib tomkinéltaláb t'uchich k'al a xi kanidhchik.

11Xó', tam ti otsits an ts'álej abal ki in met'a' a xi kanidhchik, taná' in tsu'uw jún i inik a xi yabák k'wa'chimadh k'al i k'wa'chim ajib tomkinéltaláb. 12Ani in ucha': "Ja'úb, ¿jant'odha' ti it otsits ani yab it ts'ejkadh k'wa'chimadh abal jún i ajib tomkinéltaláb?" Po jajá' yab in japiy in wi'. 13Tam, an ts'álej in ucha' an abatnanélchik: "Ka yak'wa' ani ka wik'a' ti in akan ani ti in k'ubak, ani ka bet'éna' ti eléb yik'wáx, taná' ju'táj ti wa'ats an uk'il ani an wech'ech'él kamablek."

14Kom yán a xi kanidh, ani wé' a xi takudh.

22:7 *Luc 19:27*
22:14 *Ap 17:14*
22:16 *Mrc 3:6*
22:21 *Rom 13:7*

An Konowixtaláb abal an impuesto Jalbixtaláb

Mrc 12:13-17; Luc 20:20-26

15Tám, k'alej an ♦Fariseochik, ani tak'bidh t'ilomáts abal jant'odha' ki in ts'alk'uw k'al in káwintal. 16Ani in aba' in exóbalilchik junax k'al an Herodianochik, in uluw: Exóbchix, i exlál abal a kwa'al an chubaxtaláb, ani k'al i chubaxtaláb it exóbchix k'al in bélil a Dios, ani yab it jik'jól ma ni k'al jita', kom yab pók'ódh a tsu'tal an inikchik. 17Jaxtám xó', tu ku ucha', ¿janéy a tsalpayal? ¿Walkadh walám ki pidha' an impuesto tumín a ♦Cesar o ibáj?

18Po a Jesús in exbay in pojkaxtalchik, ani in ucha': ¿Jale' ti in tilibnál tatá'chik nits'binélom? 19Ti ki in ólchij an impuesto tumín.

Ani chi'dhanchat jún i denario tumín.

20Tam a Jesús in ucha'chik: ¿Jita' in k'ál axé' xi walekláb, ani an ts'o'omadh bijláb?

21Jajá'chik in uluw: Pél a ♦Cesar.

A Jesús in uluw: Tám, ka pidha' a ♦Cesar jawa' in k'ál a

♦Cesar, ani a Dios jawa' in k'ál a Dios. **22**Tam ti in ats'a'chik axé', in jik'pa', in joltiy ani k'alejchik.

An Konowixtaláb abal an Ts'akíltaláb

Mrc 12:18-27; Luc 20:27-39

23Ti nixé' a k'icháj ulénchat k'al an Saduceochik, a xi in ulal abal yab wa'ats i ts'akíltaláb ti tsemélom, ani in konówiy, **24**in ulal: Exóbchix, a Moisés in uluw:

Max jún i inik ka tsemets ani yab in jilál i tsakam, in inik ebchal ki in tomiknachij in k'imádhil ani ki in dhayk'anchij i yanél tsakam in inik ebchal.

(Deu 25:5)

25Xó', k'wajílak k'al wawá' búk i ebchalábchik, ani a xi k'a'ál tomkin ani tsemets, ani yab in ko'oy i tsakam, ani in jilchij in k'imádhil in ebchal. **26**Aniyek'ij an tsabchíláb in wat'a', ani an óxchiláb, ma ti búk. **27**Ti taltaláb an uxum tsemets jayej. **28**Tám xó', k'al axé' xi búk, ¿jita' ne'ets ki in ko'oy ti in tomkíl ti ts'akíltaláb? Kom k'al ti in yánél ti ko'oyat.

22:22 *Mrc 12:12*
22:23 *T'aj 4:1; 23:8; 1Co 15:12*
22:29 *Jn 20:9*
22:32 *T'aj 7:32*
22:34 *T'aj 4:1*
22:35 *Luc 7:30*

29A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: It k'iblodh, yab a ejtiyal an ♦Dhuchlab ma ni in ejtodhtal a Dios. **30**Kom ti ts'akíltaláb, ma ni jita' yab tomkinal ma ni jita' yab ne'ets ka bináj abal ka tomkin, po ne'ets ka k'wajiychik ejtíl in ♦ángelilchik a Dios ti k'ay'lál. **31**Po ti in ebál in ts'akíltal an tsemélom, ¿yabxe' a ajiyámalchik jawa' a Dios ti uchámal, tam ti in uluw:

32*Naná' pél ti in Diosil a ♦Abraham, pél ti in Diosil a Isaac ani pél ti in Diosil a Jacob?*

(Exo 3:6, 15)

A Dios, yab in Diosil i tsemélom po a xi ejat.

33Tam ti an mulkunél in ats'a', in jik'pa' in exóbchixtal.

An Lej Púlik Abatnadhkáw

Mrc 12:28-34; Luc 10:25-28

34Tam ti an ♦Fariseochik in ats'a' abal a Jesús in ts'ibk'ámal an Saduceochik, júntamkuláts; **35**ani jún ti jajá'chik, a xi wit'om k'al an ♦Éylidhkáw, in konówiy abal ki in tilibna', in uluw: **36**Exóbchix, ¿jawa'xe' já'its an lej pulik abatnadhkáw ti an ♦Éylidhkáw?

37A Jesús in ucha':

Ka k'ánidha' a Ajátik Diosil k'al patal a ichích, ani k'al patal a alma ichích, ani k'al patal a tsalápil.

(Deu 6:5)

38Já'its axé' an ok'ox ani an pulik abatnadhkáw. **39**Ani in tsabchíl, jayétsek'ij:

Ka k'ánidha' a at k'wajíl jant'ini' tatá' ti a bá'.

(Lev 19:18)

40Ti bá' axé' xi tsáb i abatnadhkáw k'wajat ts'at'at patal an ♦Éylidhkáw ani an Tsu'bidh káwintaláb.

¿K'al Jita' ti Tsakamláb a Cristo?

Mrc 12:35-40; Luc 20:41-44

41Biyat an ♦Fariseochik k'wajatak tamkudh, a Jesús in konówiy, **42**in uluw: ¿Janéy a tsalpayalchik abal a Cristo? ¿Jita' walám in tsakámil?

Jajá'chik in uluw: Pél a David.

43A Jesús in ucha'chik: ¿Jale' tám ti a David ti al an Espíritu in bijiy Ajátik? In uluw:

44*An Ajátik in ucha' u Ajátik:*

"Ki it koyóts tu winab,

Ma tu mo'kanchij a tomólnáxil ti a t'ek'tsíl a akan."

(Sal 110:1)

45Tám, max a David in bijiy Ajátik, ¿jant'odha' ti tám pél in tsakámil? **46**Ani yab jita' in ejtow ki in tok'tsiy ma ni k'al jún i káw, ani ma ti nixé' a k'icháj in ts'ejna'chik ki in konomchikiy.

22:40 *Luc 10:25-28*
22:44 *T'aj 2:34, 35; 1Co 15:25; Heb 1:13*
22:46 *Mrc 12:34; Luc 20:40*
23:4 *Luc 11:46; T'aj 15:10; Gal 6:13*

An Ajátik in Jolbiyal an Fariseochik

Mrc 12:38-40; Luc 11:37-54; 20:45-47

23 Tám, a Jesús in tawna' an mulkunél, ani in exóbalilchik, **2**in uluw: An ♦Fariseochik ani an bajudh exóbchixchik in koynanchal in koytal a Moisés. **3**Jaxtám, patal jawa' a xi ti ucha' ka t'aja', nixé' ka putuw ani ka t'aja'; po yab ka t'aja' jant'ini' in t'ajbíl, kom in ulal ani yab in t'ajál. **4**Kom wik'ax k'al i alchik kitáláb ani k'ibat ka ne'dha', ani in punchal ti in punuk' an inikchik, po jajá'chik ma ni k'al in ch'uchub yab in lé' ki in ejédha'. **5**Po in t'ajál patal an t'ajnél abal ka tsu'tat k'al an inikchik; in puwedhál

in dhuchadh ♦filacteriajil, ani in badhníl in k'wa'chímal
ma abubúl. 6Ani in kulbétnálchik ki in eyendha' an
ok'ox koytaláb ti tsa'xaltaláb, ani an ok'ox laktemchik ti
♦sinagogachik; 7ani an tsapnédhomtaláb ti ts'ejel bichow,
ani k'al an inikchik ka bijiyat, ♦Rabí, Rabí. 8Po tatá'chik,
yab ka lé'na' ki it bijiyat ♦Rabí; kom junkats a Exóbchixal,
já'its a Cristo; ani patal tatá'chik pél it ebchaláb. 9Ani yab
jita' ka bijiy ti a pay'lóm ti tsabál, kom junkats a Pay'lóm,
já'its a xi k'wajat ti k'ay'lál. 10Ma ni yab ki it bijiyat ti it
exóbchix; kom junkats a Exóbchixal, já'its a Cristo. 11Jita'
a xi lej púlik in éy ti al tatá'chik ki in t'aja' ti a abatnanélil;
12ani jitákits ki in k'adhatna' ti in bá', ne'ets ka tsa'káj; ani
jitákits ki in tsa'ka' ti in bá', ne'ets ka puwedhanchat in éy.

13Po ¡ay tatá', nits'bixnélom bajudh exóbchixchik ani
♦Fariseochik! Kom a mapuyal an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál ti
in tamét an inikchik; kom ma ni tatá'chik it otsel, ani a xi
ne'ets otsel, yab a jilál ka otsits. 14¡Ay tatá', nits'bixnélom
bajudh exóbchixchik ani ♦Fariseochik! Kom a pa'udh
k'apchal in k'imá' an tsemchidh uxumchik ani abal ka
tonik'na' a t'ajál i nakat ólontaláb, jaxtám, ne'ets ka bats'uw
an wat'k'adh jolbidh yajchiktaláb.

15¡Ay tatá', nits'bixnélom bajudh exóbchixchik ani
♦Fariseochik! Kom it belal ti pulik lejem ani ti tsabál abal ka
aliy jún i ít ts'at'k'ol, ani tam a wenk'owámalits, a t'ajálchik
ti in tsakámil an ♦k'amal yajchiktaláb tsáb punk'udh kej
tatá'chik.

16¡Ay tatá'chik, chúmlix jok'tsej a xi a ulalchik: "Jita'
ka lujat káwin k'al in bij an ♦tiyópan, yabáyej junt'oj; po
jita' ka lujat káwin k'al an oro a xi ti ♦tiyópan, u tók'linal."
17¡Tatá'chik it maku' ani it jok'tsej! ¿Kom jawa' más púlik
in éy, an oro o an ♦tiyópan a xi in santo pílmédhál an oro?
18Ani a ulalchik jayej: "Jita' ka lujat káwin ti k'al an ♦altar
yabáyej jant'oj, po jita' ka lujat káwin ti k'al an ts'akchixtaláb
a xi k'wajat eblim, u tók'linal." 19¡Tatá'chik ti it maku' ani
it jok'tsej! Kom ¿jawa' más púlik in éy, an ts'akchixtaláb o
an ♦altar a xi in santo t'okál an ts'akchixtaláb? 20Tám, jita'
ka lujat káwin ti k'al an ♦altar, u lujat káw ti k'al Jajá', ani ti
k'al patal a xi k'wajat eblim. 21Ani jita' ka lujat káwin ti k'al
an ♦tiyópan, u lujat káw ti k'al Jajá', ani k'al jita' ti k'wajnáb.

23:6 *Luc 11:43*
23:7 *Jn 1:38,49*
23:11 *Mrc 9:35*
23:12 *Luc 1:52*
23:13 *Luc 11:52*
23:15 *T'aj 13:43*

22Ani jita' ka lujat káwin ti k'al an k'ay'lál, u lujat káw ti k'al
in ts'alat koytal a Dios ani Jajá' a xi koyol taná'.
23¡Ay tatá', nits'bixnélom bajudh exóbchixchik ani
♦Fariseochik! Kom a bínál jún in lajuchíl an ♦menta, ani an
eneldo ani an comino ilál, ani a jilámal a xi más in jalbíl
an ♦Éylidhkáw, an bolidhtaláb, an yajnanchixtaláb ani an
belomtaláb. Axé' ok'ox yejentál ka t'aja', ani yab ka jila'
ka t'aja' a xi a t'ajálits. 24¡Chúmlix jok'tsejchik, a dhikál an
tsi'tsim, ani a k'ut'wal an ♦camello!
25¡Ay tatá', nits'bixnélom bajudh exóbchixchik ani
♦Fariseochik! Kom a t'akchal in kúx an tima' ani an lák,
po ti in ál k'wajat t'uchat k'al i kwé'taláb ani k'al yab i
tekedhtaláb. 26¡Jok'tsej ♦Fariseo! Ka t'akchij ok'ox in ál an
tima' ani an lák, abal a xi eléb ka t'okatméj jayej.
27¡Ay tatá', nits'bixnélom bajudh exóbchixchik ani
♦Fariseochik! Kom a juntalnál ejtíl i dhakni'bédhach
jolimtaláb, a xi eléb tejwa' ejtíl tam alabél, po ti in ál k'wajat
t'uchat k'al in beklék i tsemélom ani k'al patal i at'axtaláb.
28Antsaná'chik teyej a éy, eléb an atiklábchik ti tsu'tal ejtíl
it bolidh, po ti a ál it k'wajat t'uchat k'al i nits'bixnélomtaláb
ani k'al i jek'omtaláb.
29¡Ay tatá'chik, nits'bixnélom bajudh exóbchixchik ani
♦Fariseochik! Kom a kubadh ts'ejkanchal in jolimtal an
tsu'bidh káwlómejchik ani a witsidh ts'ejkanchal in t'ujub
jolimtal an bolidhchik. 30Ani a ulalchik: "Max wawá' u
k'wajinekak ti a k'icháj ti k'wajiy i pay'lómchik, yabák u
tolmixnének k'al jajá'chik abal ka wak'lanchat in xits'ál an
tsu'bidh káwlómejchik."
31Jaxtám, it tsu'bidh tejwa'médhom ti a kwetémtalchik
abal pél it tsakamláb k'al a xi tsemdhomáts k'al an tsu'bidh
káwlómejchik. 32Tatá'chik teyej a t'uchiyal in lejbaxtal a
pay'lómchik. 33¡At'ax tsanlom, xits' iyalábil i at'ax tsan!
¿Jant'odha' ti ne'ets ka jek'a' in weladh yajchikixtal an
♦k'amal yajchiktaláb? 34Jaxtám, xó' ka tsu'uw, Naná' tu
abchal i tsu'bidh káwlómejchik, i tsalpadh inikchik, ani
i bajudh exóbchixchik, ani junchik ne'ets ka tsemdha',
ani junchik ne'ets ka k'et'a', ani junchik ne'ets ka wapay
ti a ♦sinagogajilchik ani ne'ets ka ájay ti jún bichow ma
júnakej i bichow; 35abal ki it t'e'tsinchik k'al patal an xits'

23:23
Luc 11:42
23:25
Mrc 7:4;
Luc 11:39
23:27
Luc 11:44;
T'aj 23:3
23:29
Luc 11:47,
48
23:32
1Te 2:16
23:34
Luc 11:49
23:35
Heb 11:4

a xi wak'lanenek ti tsabál, ma ti a bolidh Abel in xits'ál ani ma a Zacarías in xits'ál, in tsakámil a Berekías, a xi a tsemdha'chik ti in ts'ejelíl an ♦tiyópan ani an ♦altar. **36**An chubaxtaláb tu uchálchik abal patal axé' ne'ets ka chích ti bá' a axé' xi xits' k'wajílom.

An Yajnanchixkáw abal a Jerusalén

Luc 13:34-35

37¡Jerusalén, Jerusalén, a xi a tsemdhál an tsu'bidh káwlómejchik, ani a ábayal k'al i t'ujub a xi it abchinal! ¡Jáyíl Naná' u lé'na' tu mulkunchij a tsakámil, jant'ini' an k'ochk'ol in mulkuwal in tsilínal ti alam in okób, ani tatá'chik yab a lé'na'! **38**Xó' ka tsu'uw, a k'imá' jilk'onal joltidh, **39**kom tu uchálchik, ma ti xowé' yabáts ne'ets ti in tsu'uw, ma ka uluw:

Láblidh a xi tál ti in bij an Ajátik.

(Sal 118:26)

23:36 *Luc 11:50, 51*
24:2 *Luc 19:44*
24:3 *Luc 17:30*
24:4 *Mrc 13:5*
24:5 *1Jn 2:18*

In Pakluntal an Tiyópan

Mrc 13:1-2; Luc 21:5-6

24 Tam ti kalej a Jesús ani ówméj ti ♦tiyópan, uténchat k'al in exóbalilchik abal ka ólchin an ♦Tiyópan a xi inkidh k'al yán i kubadh atáj. **2**Ani a Jesús in ucha'chik: ¿A tsu'tal patal axé'? An chubaxtaláb tu uchál, abal yab ne'ets ka jilk'on an t'ujub t'í'póx k'al in at t'ujub a xi yab ne'ets ka jolkan.

An Tsu'bixtaláb ti in Taléltal an K'ij

Mrc 13:3-23; Luc 21:7-24

3Xó, tam ti koyóts ti bolchal olivolom, an exóbalchik utey kwetémk'ij ani in uluw: Tu ku ólchij, ¿jayk'i' ti ne'ets ka wat'ey axé'? ¿Janéy tam tsu'bixtaláb ne'ets ka wat'ey ti a wichéltal? ¿Ani in ta'pantal an k'ij?

4Tok'tsin a Jesús, in ucha'chik: Ka t'aja' ti kwentaj abal yab jita' ti k'ambiy. **5**Kom yántolom ne'ets ka chích ti Naná' u bij, ani ne'ets ki in uluw: “Naná' já'its in Cristo,” ani yántolom ne'ets ki in k'ambiy. **6**Ani ne'ets ka ats'a'chik wa'ats i pextaláb ani i ólnadh t'ilab abal i pextaláb. Ka t'aja' ti kwentaj abal yab ki it jik'eychik; kom yejentál patal

axé' ka wat'ey, po yabáyej pél i ta'pantaláb. **7**Kom ne'ets ka ts'akiy jún i ♦kwenél k'wajílom ki in tomólna' júnakej ♦kwenél k'wajílom, ani jún i ts'álejláb ki in tomólna' júnakej ts'álejláb; ne'ets ka wa'tsin i jayil, ani i ts'ilk'ox yaw'láts, ani ne'ets ka t'eleláts an tsabál ma ju'támk'ij. **8**Patal axé' pél in tujtal an yajchiktaláb.

9Tám, ne'ets ki it binaxnájchik ti ♦ni'adh yajchiktaláb, ani ne'ets ki it tsemdhájchik, ani ne'ets ki it at'adh k'wiyan k'al patal an ♦kwenél k'wajílom ti in ebál u bij. **10**Tám, yántolom ne'ets ka t'idhk'wan ani ne'ets ti tsinat bínáx jún k'al a xi júnakej, ani jún k'al a xi jún ne'ets ti at'adh k'wíyáx. **11**Ani ne'ets ka ts'akiy yántolom i janam tsu'bidh kawlómej, ani yántolom ne'ets ki in k'iblondha'; **12**ani kom an jek'omtaláb ne'ets ka yáney, antsaná' yántolom in k'ánidhomtal ne'ets ka tsamk'an. **13**Po a xi ki in kuxuy ma ti ta'pantaláb, axé' já'its a xi ne'ets ka k'ánin. **14**Ani axé' in Ítkáwintal an ts'álejláb ne'ets ka ólnáj ti in putát an tsabál, abal k'al in tejwa' tso'óblixtal ti in yánél an ♦kwenél k'wajílomchik, ani tám, ne'ets ka chích an ta'pantaláb.

15Jaxtám, tam ka tsu'uw an At'adh Tala'bédhomtaláb* k'wajat ti santo k'wajtaláb, a xi in uluw an tsu'bidh káwlómej Daniel (a xi ajum ki in exbay), **16**tám, a xi k'wajatchik ti Judea, ka adhláts ti ts'énlom. **17**Ani a xi k'wajat ti in ók' in k'imá', yab ka pa'iy abal ki in uma' jant'oj ti in altájil; **18**ani a xi k'wajat ti ts'ulél, yab ka wichiy ti in kúx abal ki in uma' in k'wa'chímal. **19**Po ¡yajchik abal a xi yab kwetémchik, ani jita' chuchúdhom ti nixé' xi k'ij! **20**Ki it ólonchik, abal tam ki it adhláts yabák in k'ijil i tsaméy ma ni i ♦k'ak'nadh k'icháj, **21**kom tám, ne'ets ka wa'tsin jún i pulik ♦ni'adh yajchiktaláb, a xi yab jayk'i' wa'tsinének ma ti in tujtal an tsabál ma ti xowé', ani yab jayk'i' más ne'ets ka wat'ey. **22**Ani max nixé' a k'icháj yabák ka wé'médháj, ma ni jita' yab ne'ets ki in jek'a'; po k'al ti in ebál a xi takudhchik, nixé' xi a k'ichájchik ne'ets ka wé'médháj.

23Tám, max jún jita' ti ucha': "Xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat a Cristo;" o: "Niwa' k'wajat." Yab ka bela'. **24**Kom ne'ets ka dhayk'an yántolom i janam cristochik ani i janam tsu'bidh káwlómejchik, ani ne'ets ki in t'aja' i pulik labidh

24:7 *T'aj 11:28*
24:9 *Jn 15:21; 16:2*
24:11 *Mrc 13:5*
24:14 *Luc 2:1; T'aj 11:28; Rom 10:18; Ap 3:10*
24:15 *Mrc 13:14; T'aj 6:13*
24:17 *Luc 12:3; T'aj 10:9*
24:19 *Luc 23:29*
24:23 *Luc 17:23*
24:24 *2Te 2:9-11; Ap 13:13*

* **24.15:** *Dan 11:31*

tsu'bixtaláb ani i jik'paxtaláb abal ki in k'iblondha' max elat,
ma a xi takudh. 25Xó' ka tsu'uw, Naná' tu ok'xidh ólchámal.
26Jaxtám, max ki it uchan: "Xó' ka tsu'uw, an Ajátik
k'wajat ti joltom tsabál," yab ki it kalej; o ki it uchan:
"Xó' ka tsu'uw, ti altáj," yab ka bela'chik. 27Kom jant'ini'
jún i léy'ts'om kalel ti akan k'ij ani tajk'anal ma ti otskanal
k'icháj, antsaná' jayej in wichéltal in ♦Tsakámil an Inik.
28Kom ju'táj ti k'wajat an tsemélom, taná' ne'ets ka mulkun
an t'iw.

In Wichéltal in Tsakámil an Inik

Mrc 13:24-37; Luc 21:25-36; 17:25-36; 12:41-48

29Ani wi'pachk'ij ti nixé' a k'ichájchik, talbél an ni'ax
yajchiktaláb, a k'icháj ne'ets ka yik'wtsin ani a íts' yab
ne'ets ka tajk'an, ani a ót ne'ets ka jolan ma ti k'ay'lál, ani
an ejtodhtaláb a xi ti k'ay'lál ne'ets ka ejeláts. 30Tám, ne'ets
ka tejwa'méj in labidh tsu'bixtal in ♦Tsakámil an Inik ti
k'ay'lál; ani tám, patal an kwenchalábchik ti tsabál ne'ets ti
yajchik yajajál, ani ne'ets ki in tsu'uw in ♦Tsakámil an Inik
wichél ti tokow ti k'ay'lál k'al i ejtodhtaláb ani k'al i witsidh
puwenchixtaláb. 31Ani ne'ets ki in aba' in ♦ángelilchik k'al
in tsapik janídh i trompeta, ani ne'ets ki in mulkuw a xi
in takuyámal ma ti in tsé' juchtal an ik', ti jumpok'e' ma
jumpok'e' an k'ay'lál.

32Xó', ka exbay in t'iplábil an higo akante'. Tam in
k'we'él dhálambél ani pudhnal, ka exla' abal an k'ak'al k'ij
k'wajat utat. 33Antsaná' tatá'chik teyej, tam ka tsu'uw patal
axé'chik, ka tso'óbna' abal k'wajat utatits, já'its ti wi'leb.
34An chubaxtaláb tu uchál, abal axé' i xits' k'wajílom yab
ne'ets ki in jalúnchij, ma ka wat'ey patal axé'. 35An k'ay'lál
ani an tsabál ne'ets ka wat'ey, po u káwintal yab ne'ets ka
wat'ey.

36Po abal nixé' a k'icháj ani an oraj, yab jita' in exlál ma
ni an ♦ángelchik ti k'ay'lál, expidh u Pay'lóm. 37Po ejtíl ti
in k'ichájil a Noé, antsaná' jayej ne'ets ti in wichéltal in
♦Tsakámil an Inik. 38Kom jant'ini' ti a k'icháj ok'xidh an
uk'eltaláb, k'wajatakchik ti k'apul ani ti uts'al, ti tomkinal
ani bináb abal ka tomkin, ma ti a k'icháj tam ti a Noé otsits
ti arca tan, 39ani yab in exbaychik ma ti chích an uk'eltaláb,

24:27 *Luc 17:24, 30*
24:28 *Luc 17:37*
24:29 *Ap 6:12,13*
24:30 *Ap 1:7*
24:31 *1Te 4:16; Ap 8:2*
24:33 *Sgo 5:9*
24:36 *T'aj 1:7*
24:38 *Luc 17:27*
24:39 *Luc 17:30*

ani ne'dháj patal; antsaná' jayej ne'ets ti in wichéltal in
♦Tsakámil an Inik. **40**Tám, tsáb ne'ets ka k'wajiy ti ts'ulél; jún
ne'ets ka ne'dháj ani jún ne'ets ka jilan. **41**Tsáb i uxum ne'ets
ka k'wajiy ti tse'el ti jún i tse'emtaláb, jún ne'ets ka ne'dháj
ani jún ne'ets ka jilan. **42**Jaxtám, ki it beletnomátschik kom
yab a exlál janéy tam oraj a Ajátik ne'ets ka wichiy. **43**Po ka
exla' axé', max an dhabal atáj in exlálak janéy tam oraj ka
chích an otsax kwé', k'wajinekak ti beletnom, ani yabák in
walkámal in k'imá' ka otsanchat. **44**Jaxtámits, tatá'chik teyej
ki it k'wajiy t'ojojodh; kom in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka
wichiy ti an oraj a xi yab a tsalpóm.

An Abatnanél a xi Putudh ani a xi yab Putudh

45¿Tám, jita' já'its an putudh ani tsalpadh abatnanél, a xi
k'al in amuj punuwáb ti kwentalom ti bá' in k'imá' abal ki in
t'aja' ti pijchix tam ki in bajuw in k'ijil? **46**Yán ti pidhóblidh
nixé' xi abatnanél, a xi tam in amuj ka wichiy, ka elan
k'wajat in t'ajál antsaná'. **47**An chubaxtaláb tu uchál, abal
ne'ets ka punuwat ti bá' patal in k'álábil. **48**Po max nixé'
xi yab tekedh abatnanél ki in uluw ti in ichích: "U amuj
owelej abal ka wichiy," **49**ani ki in tujchij ki in kwadha' in
at abatnanélchik, ani ti k'apts'uts'úl ani ti uts'pipíl k'al an
uts'álchik, **50**in amuj nixé' xi abatnanél ne'ets ka wichiy, ti
a k'icháj tam yab in aychal, ani ti an oraj tam yab in exlál,
51ani ne'ets ka muts'iyat ts'ejel, ani ne'ets ka punuwat ti in
k'wajtal an nits'binélomchik; taná' ju'táj ti wa'ats an uk'il ani
an wech'ech'él kamablek.

24:40
Luc 17:34
24:41
Luc 17:35
24:42
Luc 12:40
24:43
Luc 12:39
24:44
1Te 5:6
24:46
Ap 16:15
24:49
Luc 21:34
25:1
Luc 12:35-38; T'aj 20:8; Ap 4:5
25:5
1Te 5:6

An Lajuj Ít T'okat Chidhan T'iplabkáw

25 Tám, an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl lajuj i ít
t'okat chidhan a xi in uma'chik in tajablábil, ani kalej
ki in tamuw an inik tomkinél. **2**A xi bó' pélak i tsalpadh, ani
bó' pélak i maku'. **3**A xi maku'chik in ne'dha' in tajablábil,
po yab in ne'dha' i aceite k'al jajá'chik; **4**po a xi tsalpadhchik
in uma' i aceite ti in balixtal k'al in tajablábil. **5**Biyat an
tomkinél inik owelej, ti in yánél onk'aláts ani wayits.

6Po ti ts'ejel akal ats'atméj jún i dhajal: "¡Xó' ka tsu'uw,
an tomkinél inik ta'tál, ki it kalejchik ka bats'uw!" **7**Tám,
patal nixé' xi ít t'okat chidhan ts'akiy ani in ts'ejka'chik in

tajablábil. 8Ani a xi maku'chik in ucha' a xi tsalpadhchik:
"Tu ku pidha' weyej a aceitejil, kom i tajablábil k'wajat ti
teptsinal." 9Po a xi tsalpadhchik tok'tsin, in uluw: "Abal
yab ka taley a xi wawá' ani tatá'chik; ki it k'alej ju'táj ti
nujuwáb, ani ka ts'a'iy abal tatá'chik." 10Ani biyat jajá'chik
ne'ets ti ts'a'um, chích an tomkinél inik; ani a xi k'wajatak
ts'ejkadh otsitschik k'al jajá' ti ajib tomkinéltaláb ani an
wi'leb mapuyat.

11Talbél ulits jayej a xi píl an ít t'okat chidhanchik, in
ulal: "Ajátik, Ajátik, tu ku japchij." 12Po jajá' tok'tsin, in
uluw: "An chubaxtaláb tu uchál, naná' yab tu exlálchik."

13Jaxtám, ki it beletnomáts, kom yab a exlál a k'icháj ma
ni an oraj tam ka wichiy in ♦Tsakámil an Inik.

An Talento Tumín T'iplabkáw

14Kom an ts'álejláb a xi ti k'ay'lál já'its ejtíl jún i inik a
xi ne'ets ti ówél tsabál, ani in kaniy in abatnanélilchik ani
in jilchij in k'álábil. 15Jún in pidha' bó' i talento tumín, ani
júnakej tsáb, ani júnakej jún; k'alek'ij jant'ini' in kwetém
ejtodhtal; ani tám, k'alej ówél. 16A xi in bats'uw bó' i
talento, k'alej ani in wenk'odh t'ojondha' ani in átanchij píl,
bó' i talento tumín. 17Aniyek'ij a xi in bats'uw tsáb i talento
tumín, in átanchij jayej tsáb. 18Po a xi in bats'uw jún, k'alej
ani in tsaja' an tsabál ani in tsinkanchij in tumínal in amuj.
19Talbél, tam ti wat'ey yán a k'icháj, wichiy in amuj nixé' xi
abatnaneláb, ani ketlej ti ts'ejkanal k'al jajá'chik.

20Ani a xi in bats'uw bó' i talento, in chi'dha' píl bó' i
talento tumín, ani in uluw: "Amuj, bó' i talento ti in jilchij,
xó' ka tsu'uw, u átanchámal píl bó' i talento tumín." 21K'al
in amuj uchan: "Alwa' t'ajadh; tatá' it alwa' ani putudh
abatnanél; a t'aja' ti it putudh k'al a xi wé', ne'ets tu punchij
púlik a éy, ki it otsits ti in kulbéjintal a amuj." 22Ani ulits
jayej a xi in bats'uw tsáb i talento, in uluw: "Amuj, tsáb
i talento ti in jilchij, xó' ka tsu'uw, u átanchámal tsáb i
talento." 23K'al in Ajátik uchan: "Alwa' t'ajadh; tatá' alwa'
ani putudh abatnanél; a t'aja' ti it putudh k'al a xi wé', ne'ets
tu punchij púlik a éy, ki it otsits ti in kulbéjintal a amuj."

24Tam, a xi in bats'uw jún i talento, chích ani in uluw:
"Amuj, u exlál abal tatá' pél it inik junkáw a eyendhál, it

25:8 *Luc 12:35*
25:10 *Ap 19:9*
25:13 *Mrc 13:35; Luc 12:40*
25:14 *Luc 19:12*
25:21 *Luc 16:10*

k'ojol ju'táj ti yab it ómámadh, ani a tamkuyal ju'táj ti yab a buk'uwámal; **25**jaxtám naná' in jik'élak, ani in k'alej, tu tsinkanchij a talento tumínal ti tsabál; xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat a xi tatá' a k'ál.”

26In amuj tok'tsin ani in ucha': “¡Tatá' abatnanél yab it alwa' ani óbej; a exla' abal naná' in k'ojol ju'táj ti yab in ómámadh ani in tamkux ju'táj ti yab u buk'uwámal! **27**Jaxtám, a pidhámalak u tumínal an wenk'ol k'al an tumínchik, abal tam ki in wichiy u bats'unchámalak in ok'chik a xi naná' u k'ál. **28**Jaxtám xó', ka tixk'anchij an talento, ani ka pidha' a xi in kwa'al lajuj i talento.

29Kom patal a xi in kwa'al, ne'ets ka pidhan, ani ne'ets ki in yánedha'; po a xi yab in kwa'al, ma jawa' a xi in kwa'al ne'ets ka tixk'anchat. **30**Ani an abatnanél a xi yab jant'oj ka eyendha', ka wak'la' ti eléb yik'wáx; taná' ne'ets ka k'wajiy an uk'il ani an wech'ech'él kamablek.”

An Welax Takuxtaláb k'al an Kwenélchik ti Tsabál

31Xó' tam ka wichiy in ♦Tsakámil an Inik k'al in witsidh puwenchixtal, ani patal an santo ♦ángelchik k'al Jajá', tám, ne'ets ka ketlej ti in witsidh puwenchidh ts'alat koytal, **32**ani ne'ets ka tamkunchat ti in tamét Jajá', ti in yánél an ♦kwenél k'wajílomchik, ani ne'ets ki in pílmédha' jún ti k'al a xi jún, jant'ini' jún i ko'bitsix in pílmédhál an ovejachik ti bá' an chivo ko'nélchik. **33**Ani ne'ets ki in k'wajba' an ovejachik ti in winab, ani an chivochik ti in k'watab. **34**Tam, an Ts'álej ne'ets ki in ucha' a xi k'wajat ti in winab: “Ki it chích, tatá'chik a xi lablidh k'al u Pay'lóm, ka bats'uw an ts'ejkadh ts'álejláb abal tatá'chik ma ti in tujtal an tsabál. **35**Kom tam ti in k'a'ílak, ti in pidha'chik ti in k'apul, tam ti in chikélak, ti in pidha'chik i ja', tam ti pélak in óweláb, ti in bats'uwchik, **36**tam ti in k'ot'idh, tatá'chik ti in k'wa'chimay; tam ti in ya'ulak, tatá'chik ti in tsa'biy; tam ti wik'axte', tatá'chik ti in tsa'biy.”

37Tám, an bolidh inikchik ne'ets ki in tok'tsiy, ani ne'ets ki in uluw: “Ajátik, ¿jayk'i' tu tsu'uw k'al i jayil ani tu pijchiy? ¿O k'al i chikénib, ani tu pidha' i ja'? **38**¿Ani jayk'i' tu tsu'uw ti it óweláb ani tu bats'uw; o it k'ot'idh ani tu k'wa'chimay? **39**¿O jayk'i' tu tsu'uw it ya'ul o ti wik'axte', ani u chích tu

25:29
Mrc 4:25; Luc 8:18
25:31
Luc 17:30
25:34
T'aj 20:32; 1Co 15:50; Gal 5:21; Heb 4:3; Sgo 2:5; Ap 13:8
25:35
Heb 13:2
25:36
2Ti 1:16; Sgo 1:27; 2:15,16

tsa'bix?” **40**Ani an Ts'álej ne'ets ka tok'tsin, ani ne'ets ki in ucha': “An chubaxtaláb tu uchál, kom a t'ajchij axé' u tsipíl ebchalchik, naná' ti in t'ajchij.”

41Tam, ne'ets jayej ki in ucha' a xi ti in k'watab: “Ki it tixk'an ti k'al Naná', tatá'chik at'ax káwlidh, abal ti an ets'ey k'amal a xi t'ojojodh abal an Tenekláb ani in ♦ángelilchik; **42**kom tam ti in k'a'iy, tatá'chik yab ti in pijchiy, in chikey ani tatá'chik yab ti in pidha' i ja', **43**pélak in óweláb, ani tatá'chik yab ti in bats'uw; tam ti in k'ot'idh ani tatá'chik yab ti in k'wa'chimay, tam ti in ya'ulak, ani ti wik'axte', ani tatá'chik yab ti in tsa'biy.”

44Tám, jajá'chik ne'ets jayej ka tok'tsin, ani ne'ets ki in uluw: “Ajátik, ¿jayk'i' tu tsu'uw k'al i jayil, o k'al i chikénib, o ti it óweláb, o it k'ot'idh, o it ya'ul, o ti wik'axte' ani yab u t'ojchichláts abal k'al tatá'?” **45**Tám, ne'ets ki in tok'tsiychik, ani ne'ets ki in uluw: “An chubaxtaláb tu uchál, kom yab a t'ajchij ti k'al jún axé' xi tsipílchik, ma ni naná' yab ti in t'ajchij.” **46**Ani axé'chik ne'ets ka k'alej ti an ets'ey yajchiktaláb, ani an bolidhchik ti ets'ey ejataláb.

25:40 *Heb 13:2*
25:41 *Mrc 9:43; Luc 3:17; 2Pe 2:4; Jud 1:7*
25:46 *Jn 3:15, 16,36; T'aj 24:15; Rom 2:7; Gal 6:8; 1Jn 1:2*
26:2 *Jn 11:55*
26:3 *Luc 3:2; Jn 11:47-50; T'aj 4:6*

An Junkudhkáw abal ka Yak'wan an Ajátik

Mrc 14:1-2; Luc 22:1-2; Jn 11:45-53

26 Xó', tam ti a Jesús in kidhbay patal axé' xi káw, in ucha' in exóbalilchik: **2**A exlál abal in k'ibchal tsáb a k'icháj abal an ajib ♦Pascua, ani in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka tsinat binaxnáj abal ka k'et'an.

3Tám, an ♦ok'ox pale'chik, ani an bajudh exóbchixchik, ani an yejtselábchik ti an bichówlom tamkun ti in mapudh elébil an ♦ok'lek pale' a xi in bij Caifás; **4**ani junkudh t'ilmátschik abal ki in yak'wa' a Jesús k'al i k'ambixtaláb ani ki in tsemdha'. **5**Po, in uluwchik: Yab ti lej ajib, abal yab ka dhayk'an i xamk'untaláb ti al an bichówlom.

An Ajátik K'uwiyat ti Betania

Mrc 14:3-9; Jn 12:1-8

6Xó', tam ti k'wajatak a Jesús ti Betania, ti in k'imá' a lepralidh Simón. **7**Ulénchat k'al jún i uxum, a xi in chi'dhál jún i ♦alabastro balixtaláb k'al i niwiwíl k'uwixtaláb, a xi lej jalbidh; ani in jololonchij ti in ók', biyat Jajá' jedhat ketél

ti mexa. **8**Po tam ti an exóbalchik in tsu'uw axé', tsakuy, ani in uluwchik: ¿Jale' ti a wak'lachikal axé'? **9**Kom axé' xi k'uwixtaláb i ejtowámalak ki nujuw ti in jalbíl, ani i pidhámalak an ts'ejwantálchik.

10Po a Jesús tam ti in exbay, in ucha'chik: ¿Jale' ti a it'ixbédhál an uxum? Kom ti in t'ajchámal jún i alwa' t'ajnél. **11**Kom an ts'ejwantálchik ets'ey ne'ets ka ko'oy k'al tatá'chik, po Naná' yab ets'ey ne'ets ti in ko'oy. **12**Kom axé' xi uxum in jolow axé' xi niwiwíltaláb tu iniktal, abal k'al u jolimtal ti in t'aja'. **13**An chubaxtaláb tu uchál, ma ju'támakits axé' xi Ítkáw ka ólnáj ti in putát an tsabál, ne'ets jayej ka t'ilan jawa' a xi a axé' in t'aja' abal ka t'iloxnanchat in bij.

A Judas in Tsinat Nujuw an Ajátik

Mrc 14:10-11; Luc 22:3-6

14Tám, jún, a xi ajidhak ti lajuj tsáb, a xi in bij Judas Iscariote, k'alej ti k'al an ♦ok'ox pale'chik, **15**ani in uluw: ¿Janéy a lé' ti in pidha', ani ne'ets ku bína' ti tatá'chik? Ani jajá'chik in ts'ejka' an káw k'al jún inik lajuj i plata tumín. **16**Ani ma ti tám, in aliy jún i jolát abal ki in tsinat bína'.

26:12 *Jn 19:40*
26:18 *Mrc 14:35, 41; Jn 7:6,8*
26:21 *Luc 22:21-23; Jn 13:21*

An T'ojchichíltaláb abal an Ajib Pascua

Mrc 14:12-21; Luc 22:7-18; Jn 13:21-30

17Xó', ti in k'a'ál k'ichájil an ajib k'al an bok'ól a xi yab levaduralidh, an exóbalchik chích ti k'al a Jesús, ani in ucha': ¿Ju'táj ti a lé' ku k'alej ki t'ojojoy abal ki it k'apúts k'al an ♦Pascua?

18Ani a Jesús in uluw: Ki it k'alejchik ti bichow ani ka ucha' jún i inik: "An Exóbchix in ulal: -U k'ichájil k'wajat utat, ti a k'imá' ne'ets ku puwenchij an ♦Pascua k'al u exóbalilchik."

19Ani an exóbalchik in t'aja' jant'ini' a Jesús in aba', ani in t'ojojoychik an Pascua.

20Xó', tam ti aklej, jedhat koyóts junax k'al a xi lajuj tsáb. **21**Biyat k'wajatak ti k'apulchik, a Jesús in uluw: An chubaxtaláb tu uchál abal jún ti tatá'chik ne'ets ti in bínaxna'.

22Ani jajá'chik lej yajchik t'e'pin, ani in tujuw ti junchik ki in ucha': ¿Já'its naná', Ajátik?

23A Jesús tok'tsin, ani in uluw: A xi in tsabayal in k'ubak junkudh k'al Naná' ti talab, nixé' ne'ets ti in tsinat bínaxna'. **24**K'al an chubaxtaláb in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ki in wat'a', jant'ini' k'wajat dhuchadh; po ¡ay abal nixé' xi inik jita' k'al ti ne'ets ka binaxnáj in Tsakámil an Inik, in tomnálak abal nixé' xi inik yabák t'ajat wa'tsinének!

25Tám, tok'tsin a Judas, a xi ne'etsak ti tsinat bínom, in uluw: ♦Rabí, ¿já'its in naná'?

A Jesús in ucha': Tatá' a uluwits.

Jant'ini' ti Inkin in Tsa'xaltal an Ajátik

Mrc 14:22-25; Luc 22:19-23; 1Co 11:23-26

26Xó', biyat k'apulchik, a Jesús in uma' an bok'ól, in labliy, in mu'uw, ani in pidha' in exóbalilchik, ani in uluw: Ka bats'uw ani ka k'apuj. Axé' já'its u iniktal.

26:23 *Jn 13:18*
26:24 *Mrc 9:12; Luc 24:25-27; T'aj 17:2,3; 1Pe 1:10,11*
26:27 *1Co 10:16*
26:28 *Mrc 1:4; Heb 9:20*
26:29 *T'aj 10:41*
26:31 *Jn 16:32*

27In uma' jayej an uts'umtaláb, ani tam ti in bínámalits i k'ak'námaltaláb, in pidha'chik, ani in ucha': Ka uts'a'chik axé' ti a yanél. **28**Kom axé' pél u xits'ál abal k'al an ít ♦junkudhkáw, a xi wak'lanal abal yántolom ka pakwlan in walab; **29**po tu uchálchik, ma ti axé' xi k'ij yabáts ne'ets ku uts'unchij in walíl an t'udhup ma ti nixé' a k'icháj tam ti ne'ets ku uts'a' ít k'al tatá'chik, ti in ts'álejlábil u Pay'lóm.

30Xó', tam ti k'ak'nadh ajatinénekits, kalejchik ti bolchal Olivolom.

An Ajátik in Ok'xidh Ólnál in K'e'átnaxtal a Pedro

Mrc 14:26-31; Luc 22:31-34; Jn 13:36-38

31Tám, a Jesús in ucha'chik: Axé' xi akal ne'ets ki it xamk'un ti a yánél k'al Naná' tu ebál; kom k'wajat dhuchadh:

Ne'ets ku ts'ojbédha' an kó'bitsix,
Ani an ovejachik ne'ets ka buk'lan.

(Zac 13:7)

32Po talbél, tam ki in ts'akiy ne'ets ki in ok'xin ti k'al tatá'chik ti Galilea.

33Tám, tok'tsin a Pedro ani in ucha': Ma anákej ti in yánél ka xamk'un k'al Tatá' ti a ebál, po naná', ma ni jayk'i' yab ne'ets ki in xamk'un.

34Ani a Jesús in ucha': Chubax tu uchál, abal axé' xi akal, ma yabáyej ajatinének an koxol, tatá' ne'ets ti in k'e'átna' ma óxíl.

35A Pedro in ucha': Max yejentál ki in tsemets k'al Tatá', yab jayk'i' ne'ets tu k'e'átna'. Ani ti in yánél an exóbalchik in uluw jayétsej.

A Jesús Ól ti Getsemaní

Mrc 14:32-42; Luc 22:39-46

36Tám, a Jesús ulits k'al jajá'chik ti jún i tsabál in bij Getsemaní, ani in ucha' an exóbalchik: Koyolchik tejé', biyat Naná' in ne'ets niwa' ti in ól. **37**Ani in kaniy a Pedro, ani tsablom in tsakámil a Zebedeo, ani ts'i'kin ti lej yajchik t'e'pinal ani ti yajchik jik'él. **38**Tám, in ucha'chik: U alma ichích k'wajat lej yajchik t'e'pidh, ma utat ti tsemláj; ki it jilk'onchik tejé' ani ki it beletnomáts k'al Naná'.

39Ani ówméj jún i wé', pak'lun k'al in wal ani ólon in uluw: Pay'lóm, max elat, ka wat'ey axé' xi uts'umtaláb' ti Naná'; po yab ka kalej jant'ini' naná' u lé', po jant'ini' Tatá'.

40Ani chích ti k'al in exóbalilchik, in ela' wayámadh, ani in ucha' a Pedro: ¿Jale' ti yab a ejtowámalchik ki it beletnomáts k'al naná' jún i oraj? **41**Ki it beletnomátschik ani ki it ólon abal yab ki it otsits ti al an tilibnaxtaláb; k'al an chubaxtaláb an espíritu k'wajat ik'ax, po an anam t'u'lek paluw.

42Ani k'alej junílek'ij ti in tsabchíl, ólon ani in uluw: Tatá' pél tu Pay'lóm, max yab elat abal axé' xi tima' ka wat'ey ti k'al naná' abal yab ku uts'a', ka t'ajan a awiltal; **43**wichiy junílek'ij ani in ela'chik wayámadh, kom mut'unalak in wal k'al an ts'ebát.

44Ani in joltiychik, k'alej junílek'ij ani ólon ti in óxchíl, k'al jayétsej an káwintaláb. **45**Tam, chích ti k'al in exóbalilchik, in ucha': ¡Wayalits ani koyolitschik! Xó' ka tsu'uw, an oraj ulitsits, ani in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka binaxnáj ti in k'ubak an waláblom. **46**Ki it ts'akiy, wanaj; xó' ka tsu'uw, k'wajat ti utel a xi ti in binaxnál.

An Ajátik Teynáb

Mrc 14:43-50; Luc 22:47-53; Jn 18:2-11

47Ani biyat k'wajatejak ti káw, jé'itsk'ij, a Judas tál,

26:34 *Jn 13:38*
26:35 *Jn 13:37*
26:38 *Jn 12:27*
26:39 *Jn 4:34*

jún a xi lajuj tsáb, ani k'al jajá' jún i pulik mulkunél k'al i nakat kutsílchik, ani k'al i te', a xi abadhak k'al an ♦ok'ox pale'chik, ani k'al an yejtselábchik ti an bichow.

48Ani an tsinat bínom in pidhámalakchik jún i tsu'bixtaláb, in uluw: Jita' a xi ku ts'uts'bay, já'its Jajá'; ani ka yak'wa'. **49**Ani dhubatk'ij in uténchij a Jesús ani in ucha': ¡Nének ♦Rabí! Ani in ts'uts'bay.

50A Jesús in ucha': Ja'úb, ¿jale' ti it tál? Tám, jajá'chik utey ani in lujkuw in k'ubak an in yak'wa' a Jesús. **51**Ani jé'itsk'ij, jún a xi k'wajatak k'al a Jesús, in lujkuw in k'ubak, in jixa' in nakat kutsílal, ani in ts'ojbédha' jún in abatnanélil an ♦ok'lek pale', in muts'inchij in xutsun.

52Tám, a Jesús in ucha': Ka wichba' a nakat kutsílal ti in balíb, kom patal a xi in teynál i kutsíl, k'al i kutsíl ne'ets ka tsemets. **53**¿Awxe' a tsalpayal, abal yab u ejtowal ku konchij u Pay'lóm, ani Jajá' ne'ets ti in pidha' ma wat'k'adh lajuj tsáb i ♦legión i ángelchik? **54**¿Po jant'odha' tám ti ne'ets ka putun an ♦Dhuchlab, abal yejentál antsaná' ka t'ajan?

55Ti nixé' xi k'ij a Jesús in ucha' an mulkunélchik: ¿K'al i nakat kutsíl ani k'al i te' it kalenekchik abal ti in yak'wa' ejtíl max pél in kwé'? Patal k'icháj in ketlej k'al tatá'chik ti ♦tiyópan ti in exóbchix, ¿ani yab ti in yak'wa'? **56**Po patal axé' wat'el abal ka putun in Dhuchlábil an tsu'bidh káwlómejchik.

Tám, ti in yánél an exóbalchik adhláts ani joltiyat.

26:51
Luc 22:36, 38; Jn 18:10
26:52
Ap 13:10
26:55
Mrc 12:35; Luc 21:37; Jn 7:14,28
26:58
Mrc 14:66; Luc 11:21; 22:55; Jn 18:15
26:60
T'aj 6:13

An Ajátik ti in Tamét an Tak'bix Éyalchik

Mrc 14:53-65; Luc 22:54, 64-71; Jn 18:12-14, 19-24

57Ani jajá'chik, tam ti in yak'wámalits a Jesús in ne'dha' k'al an ♦ok'lek pale' Caifás, ju'táj ti an bajudh exóbchixchik ani an yejtselábchik k'wajatak tamkudh, **58**po a Pedro in ayokna' ówk'ij ma ti in mapudh elébil an ♦ok'lek pale', otsits ani koyóts k'al an odhnax beletnomchik, abal ki in tsu'uw in putuntal.

59Xó' an ♦ok'ox pale'chik ani an yejtselábchik ani an ♦kwenél tak'bix éyal in aliyalak jún i janam tejwa' ts'o'oblixtaláb ti in tomól a Jesús abal ka bínáj ti tsemdhaxtaláb. **60**Ani yab in elálak, ma anákej yán i janam tso'óblix ulelak; po ti in taltal chích tsáb i janam tso'óblix.

61In uluwchik: Axé' xi inik in uluw: “U wit'ál ku pakluw in ♦tiyópanil a Dios, ani ti in óxchíl a k'icháj ku kuba' junílek'ij.”

62Tám, kubiy an ♦ok'lek pale' ani in ucha' a Jesús: ¿Yab jant'oj a tok'tsiyal, k'al jawa' axé'chik tu tso'óbliyal ti a tomól tatá'? **63**Po a Jesús k'wajiy pikladh. Ani an ♦ok'lek pale' tok'tsin ani in ucha': ¡Tu kwi'bayal k'al an ejat Dios abal tu ku ucha' max tatá' já'its it Cristo, in Tsakámil a Dios!

64A Jesús in ucha':

Tatá' a uluwits; ani tu uchál jayej abal ma xowé' ne'ets ka tsu'uwchik in ♦Tsakámil an Inik koyómadh ti in winab ejtodhtal a Dios ani pa'íl bá' an tokow ti k'ay'lál.

(Sal 110:1; Dan 7:13)

65Tam, an ♦ok'lek pale' in mits'a' in k'wa'chímal, ani in uluw: ¡At'ax káwlixnének! ¿Awxe' i yajinchalej i tejwa' tso'óblix? Xó' ka tsu'uw, a ats'a'chik in at'ax káwílaxtal. **66**¿Janéy a tsalpayalchik? Jajá'chik tok'tsin ani in uluw: Jolbidh abal ti tsemláj.

67Tám, in tujchijchik ki in tubkanchij in wal, ani ki in kwadha' muludh in k'ubak, ani xaludh in ch'apayal, **68**ani in ulalchik: Tatá' Cristo, tu ku tsu'bidh ucha', jita' ti kwadhámal.

26:61 *Jn 2:19*
26:63 *Mrc 14:61; Luc 22:67*
26:64 *Mrc 16:19; Luc 22:70; Ap 1:7*
26:65 *Mrc 14:63*
26:66 *Jn 19:7*
26:68 *Luc 22:63-65*

A Pedro in K'e'atnál an Ajátik

Mrc 14:66-72; Luc 22:55-62; Jn 18:15-18, 25-27

69Xó' a Pedro k'wajatak alál ti mapudh eléb, ani utey jún i abatnanél chidhan ani in uluw: Tatá' teyej it k'wajatak k'al a Jesús Galileojíb.

70Po jajá' in k'e'átna' ti in tamét ti in yánél ani in uluw: Yab u exlál janéy a xi a ulal.

71Ani tam ti kalej ti wi'leb, tsu'tat k'al júnakej i uxum ani in ucha' a xi k'wajatchik taná': Axé' jayej k'wajatak k'al a Jesús Nazaretíb.

72Po junílek'ij in k'e'átna' k'al i lujat káw: Naná' yab u exlál nixé' xi inik.

73Ani lejwé'k'ij junílek'ij, k'al a xi k'wajatak taná', uchan a Pedro: K'al an chubaxtaláb pél teyej a yanétal; kom a káwintal ti tejwa'médhál.

74Tám, jajá' in tujchij ti lujat káw ani ti at'ax káwlix: ¡Yab u exlál nixé' xi inik!

Ani wi'pachk'ij ajatin an koxol. **75**Ani a Pedro in t'ilpa' in káwintal a Jesús, a xi uchan: Ma yabáyej ajatinének an koxol, tatá' ne'ets ti in k'e'átna ma óxíl. Ani tam ti kalej eléb, ts'a'ik uk'in.

An Ajátik ti in Tamét a Pilato

Mrc 15:1; Luc 23:1-2; Jn 18:28-32

27 Tam ti chudhey, patal an ♦ok'ox pale'chik, ani an yejtselábchik ti an bichówlom, junkudh t'ilmátschik ti in tomól a Jesús, abal ki in tsemdha'. **2**Ani tam, in wik'a', in ne'dha', ani in bína' ti k'al an ok'lek, a Poncio Pilato.

In Tsemtal a Judas

26:75 *Jn 13:38*
27:1 *Mrc 15:1; Luc 22:66*
27:2 *Mrc 15:1; Luc 13:1; T'aj 3:13; 1Ti 6:13*
27:5 *Luc 1:9,21; T'aj 1:18*
27:8 *T'aj 1:19*

3Tám, a Judas, a xi k'al ti binaxnámej, in tsu'uw abal weladh jolbiyámej, in alk'idh yajna'yej, ani k'alej in wichbál an jún inik lajuj an plata tumín, ti k'al an ♦ok'ox pale'chik, ani an yejtselábchik, **4**in ulal: Naná' in walbinének, u bínaxna' i xits' a xi yab jolbidh.

Po Jajá'chik in uluw: ¿Janéy wawá' i kwentaj? Tatá'its ka tsu'uw.

5Ani in bet'éna' an plata tumín ti ♦tiyópan, kalpaláts ani k'alej in palál in núk'.

6Ani an ♦ok'ox pale'chik in pena' an plata tumín, in uluw: Yab u walkadh ki jolow ti in dhayach tesorojil an ♦tiyópan kom pél in jalbíl i xits'; **7**ani tam ti junkudh t'ilmámadhitschik, in ts'a'iy k'al nixé' xi tumín in tsabálil an dhakúm anam abal ti in jolimtal an ówelábchik. **8**Jaxtám, nixé' xi tsabál in bij ma ti a axé' a k'icháj, Xits' tsabál.

9Tám, putun jawa' k'wajatak uluw ti in éy an tsu'bidh káwlómej Jeremías:

Ani jajá'chik in pena' an jún inik lajuj plata tumín, in jalbixtal a xi punchin Jajá' in jalbíl, jant'ini' an Israelíb in punchij in jalbíl. **10***Ani in bína'chik abal k'al in tsabálil an dhakúm anam, jant'ini' ti in áyliy an Ajátik.*

(Jer 32:6-9; Zac 11:12-13)

A Pilato in Konówiyal an Ajátik

Mrc 15:2-5; Luc 23:3-5; Jn 18:33-38

11Ani a Jesús kubiy ti in tamét an ok'lek; ani an ok'lek in uluw: ¿Já'its Tatá' in Ts'álejil an Judíochik?

Ani a Jesús in ucha': Tatá' a ulal. **12**Ani k'al an ♦ok'ox pale'chik ani k'al an yejtselábchik k'wajatak ti jolbidh káwliyáb; ani a Jesús yab jant'oj in tok'tsiy.

13Tám, uchan k'al a Pilato: ¿Yab a ats'ál jáy i tejwa' jolbidh káwílax a kwa'al ti a tomól Tatá'? **14**Ani a Jesús yab in tok'tsinchij ma ni jún i káw, antsaná' ma an ok'lek in lej jik'pa'.

¿A Barrabás o an Ajátik?

Mrc 15:6-20; Luc 23:13-25; Jn 18:38-19:16

15Xó', ti in k'ichájil an ajib, an ok'lek in ujundhamalak an bichow ki in walkanchij jún i wik'nél, jita' a xi jajá'chik ki in lé'na'. **16**Ani in kwa'alakchik jún i lej exladh wik'nél bijidh ti a Barrabás. **17**Jaxtám, tam ti k'wajatak mulkudh, a Pilato in ucha': ¿Jita', a lé'chik tu walkanchij? ¿A Barrabás o a Jesús a xi bijiyáb ti a Cristo? **18**Kom in exlálak abal k'al i pa'ixnomtaláb ti in binámal.

19Biyat, k'wajatak, ti tribuno koytaláb, in tomkíl in aba' abal ka uchan: Yab jant'oj ka ko'oy ka tsu'uw k'al nixé' xi bolidh inik, kom yán i wachib u yajchiknámal k'al Jajá' ti in ebál.

20Po an ♦ok'ox pale'chik ani an yejtselábchik in pajámiy an mulkunél abal ki in konoy a Barrabás ani a Jesús ka tala'bédháj. **21**An ok'lek tok'tsin ani in ucha'chik: ¿Jita' axé' tsáb a lé'chik tu walkanchij?

Jajá'chik in uluw: ¡A Barrabás!

22A Pilato in ucha'chik: ¿Janéy, tam, ku t'aja' k'al a Jesús, a xi bijidh ti Cristo?

Ti in yánél in uluw: ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'!

23An ok'lek in uluw: ¿Jale'? ¿Janéy a xi yab tekedh in t'ajámal?

Po jajá'chik lej dhájnalak, in ulal: ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'!

24A Pilato kom in tsu'uw abal yab jant'oj in átál, po k'wajatak ti lej xamk'unal, tám, in uma' i ja', ani in t'aka' in

27:12 *Mrc 14:61*
27:14 *Mrc 14:61*
27:15 *Jn 18:39*
27:19 *Jn 19:13*
27:20 *T'aj 3:14*

k'ubak ti in tamét an mulkunél, ani in uluw: ¡Naná' yab in jolbinal k'al in xits'ál axé' xi bolidh inik; tatá'chik ka tsu'uw!

25Tám, tok'tsin ti in yánél an bichow, in uluw: ¡In xits'ál tu ku jolbiy wawá' ani i tsakámilchik!

26Tám, in walkanchij a Barrabás, ani tam ti in wipiyámalits a Jesús, in bína' abal ka k'et'an ti pelk'odhte'.

27Tám, in soldadojil an ok'lek in ne'dha'chik a Jesús ti ♦Pretorio cuartél ani taná' tomtsiyat k'al ti in yánél an ♦kwenél soldado. **28**Ani jajá'chik in k'ot'iy ani in wátiy k'al jún i tsakmak'i' k'wa'chim. **29**Ani in dhipchijchik jún i k'ídh petobláb ani in punchij ti in ók', ani jún i pákáb ti in winab k'ubak; ani tudhlunalakchik ti in tamét, in k'ijidhnálak, in ulal: ¡Nének, Tatá', in Ts'álejil an Judíochik! **30**Ani in tubkayalak, ani in umchalak an pákáb ani in kwadhchal in ok'. **31**Tam ti exban ki in k'ijídhna', in tixk'anchij an wátláb, ani in kay'chij in toltómil, ani tam in ne'dha' abal ki in k'et'a' ti pelk'odhte'.

27:25 *T'aj 5:28*
27:26 *Jn 19:1*
27:27 *Jn 18:28*
27:28 *Jn 19:2*
27:29 *Jn 19:2,3*
27:32 *Mrc 15:21; Luc 23:26; T'aj 2:10; Heb 13:12*
27:33 *Jn 19:17*
27:40 *Jn 2:19*

An Ajátik K'et'an ti Pelk'odhte'

Mrc 15:21-32; Luc 23:26-43; Jn 19:17-27

32Ani tam ti kalelits, in ela'chik jún i Cirenejíb inik a xi in bij Simón; axé' kitáyat k'al an pelk'odhte'. **33**Ani tam ti ulitschik ti tsabál a xi bijiyáb ti ♦Gólgota (axé' in lé' ki in uluw, beklek ok' tsabál), **34**pidhan ki in uts'a' i jiliy bók xalchidh k'al i ♦ts'a'iktaláb, po tam ti in leka', yab in lé'na' ki in uts'a'.

35Tam ti in k'et'ámalits, in buk'tsíxnanchij in k'wa'chímal, jant'ini' ti ijkanal an label eyextaláb, abal ka putun jawa' a xi in uluw an tsu'bidh kawlómej:

Ti in buk'tsíxnanchij u k'wa'chímal,
Ani k'al u toltómil in kaldha'chik in labeltal.

(Sal 22:18)

36Ani taná' ketlejchik ki in beletna'. **37**Ani punchat ebál in ók' in dhuchadh jolbíl: AXÉ' JÁ'ITS A JESÚS, IN TS'ÁLEJIL AN JUDÍOCHIK.

38Tám, k'et'an k'al a Jesús tsáb i kwé', jún ti in winab, ani jún ti in k'watab.

39Ani a xi wat'elakchik in at'ax káwliyal, in wiwál in ók', **40**ani in ulal: Tatá' a xi a pakluwal an ♦tiyópan ani ti óx a

k'icháj a kubál; ka k'ániy ti a bá', max pél it Tsakamláb k'al a Dios, ki it pa'iy ti pelk'odhte'.

41Aniyek'ij jayej an ♦ok'ox pale'chik, k'al an bajudh exóbchixchik ani k'al an yejtselábchik in k'ijidhnálak ani in ulal: **42**In k'ániy píl jita'k'ij, po yab in ejtowal ki in k'ániy ti in kwetém bá'. Max pél in Ts'álejil an bichow Israel, ka pa'iy ti pelk'odhte', ani ne'ets ki belka' Jajá'. **43**In dhakátna' a Dios, xó', ka jek'ondháj max in lé', kom in uluw: "Naná' pél ti in Tsakámil a Dios."

44Aniyek'ij an kwé'chik a xi k'et'adh k'al Jajá' in tidhetál káwliyal.

In Tsemtal an Ajátik

45Ani ti akak ani ma ti belów oraj wa'tsin jún i yik'wáx ti in putát an tsabál. **46**Ani walám ti belów oraj, a Jesús dhájan k'al jún i janidh dhajal ani in uluw: Elí, Elí, ¿lama sabaktani? (axé' in lé' ki in uluw:

Tatá' Diosil, Tatá' Diosil, ¿jale' ti in joltiyámal?).

(Sal 22:1)

47Ani júnchik a xi k'wajatak taná', tam ti in ats'a', in uluwchik: Axé' k'wajat ti in kaniyal a Elías. **48**Ani wi'pachk'ij adhláts jún, ani in uma' jún i dhokow eyendhanél ani in tsabtsamay ti jiliy bók, ani in punuw ti in chúm jún i te' ani in pidha' ki in uts'a'.

49Po a xi k'e'atchik in ulal: Ka jila', wanaj ki tsu'uw max ka chích a Elías abal ka k'ániyat.

50Po a Jesús, dhájan júnílek'ij k'al jún i tsapik dhajal, ani tám, in walka' in espíritu.

51Ani xó' ka tsu'uw, in dhibók' toltómil an santo k'wajtaláb mits'k'an ti tsáb pejach, ma ebál ani ma alál, ani an tsabál ejeláts ani an t'ujublom pok'lachikin; **52**ani i jolimtalábchik japk'in, ani yán in iniktal i santo belkax, a xi wayámadhak, ts'akiy; **53**ani kalejchik ti jolimtaláb, talbél ti in ts'akíltal a Jesús, chích ti santo bichow ani tejwa'méj ti k'al yántolom.

54Ani an centurión abatnom, ani patal a xi k'wajatak k'al jajá', ti beletnom k'al a Jesús, tam ti in tsu'uw ejeláts an tsabál, ani patal a xi wat'ey, lej wat'adh ti jik'ey, ani in uluwchik: Chubax, axé' xi inik pélak in Tsakámil a Dios.

27:42 *Jn 1:49*
27:50 *Jn 19:30*
27:51 *Heb 9:3,8*

55K'wajatak taná' yántolom i uxum ti ów met'ax, a xi in
ts'at'ok'námal a Jesús ti Galilea abal ka t'ojchichláts abal
Jajá', 56ti bá' jajá'chik k'wajatak a María Magdalena, a María
in mím a Jacobo ani a José ani in mím in tsakámilchik a
Zebedeo.

An Ajátik Joliyáb

Mrc 15:42-47; Luc 23:50-56; Jn 19:38-42

57Xó', tam ti aklej, chích jún i ts'alat inik, in bij José,
ti Arimatea bichow, a xi pélak jayej in exóbalil a Jesús.
58Axé', k'alej ti k'al a Pilato ani in konchij in iniktal a Jesús.
Tám, a Pilato in aba' abal ka pidhan. 59Tám, a José k'alej in
umchal in iniktal, in t'uliy k'al jún i t'okat lino wátláb, 60ani
in mo'ka' ti in ít jolimtal a xi in lo'owámalak ti t'ujublom;
ani in tolindha' jún i pulik t'ujub ti in wi' an jolimtaláb, ani
in joltiy. 61Ani k'wajatak taná' a María Magdalena, ani a xi
júnakej a María, ketetedh ti in tamét an jolimtaláb.

27:55 *Luc 8:2,3*
27:56 *Mrc 15:47; Luc 24:10; Jn 19:25*
27:60 *Mrc 16:4; T'aj 13:29*
28:1 *Luc 8:2*
28:2 *Jn 20:12; T'aj 5:19*

An Beletnomchik ti Jolimtaláb

62Xó', ti in aykíl a k'icháj, já'its, talbél an ♦k'icháj
t'ojojontaláb, mulkun an ♦ok'ox pale'chik, ani an ♦Fariseochik
ti in tamét a Pilato. 63Ani in uluwchik: Ok'lek, i t'ilpa' abal
tam ti ejat nixé' xi k'ambix, in uluw: "Talbél, ti in óxchíl a
k'icháj, ne'ets ki in ts'akiy." 64Jaxtám xó', ka aba' abal ka lej
beletnáj an jolimtaláb ma ti in óxchíl a k'icháj, abal yabák in
exóbalilchik ka chích akal ani ki in kwé'ey, ani ki in ucha'
an bichówlom: "Ts'akiy ti tsemláj;" antsaná' an taltaláb
k'ambixtaláb ne'ets ka k'alej k'alchidh kej a xi ok'ox.

65Ani a Pilato in ucha'chik: Taná' a kwa'al jún i beletnom;
ki it k'alej, ani ka lej beletna' jant'ini' ti a exlál. 66Tám,
k'alejchik ani in mapuy an jolimtaláb; ani in ts'o'omay an
t'ujub ani in punuw an beletnom.

In Ts'akíltal an Ajátik

Mrc 16:1-8; Luc 24:1-12; Jn 20:1-10

28 Tam ti wat'ey an ♦k'ak'nadh k'icháj, tam ti chudhélits
abal ti in k'a'ál k'ichájil an semana, a María
Magdalena k'al a xi júnakej a María chích ki in met'a' an
jolimtaláb. 2Ani xó' ka tsu'uw, wa'tsin jún i pulik ejel tsabál,

kom jún in ♦ángelil an Ajátik pa'iy ti k'ay'lál, ani tam ti ulenekits, in pélandha' an t'ujub ti in wi'lébil ani in koyna'. **3**Ani in wal ejtílak jún i tumlix léy, ani in k'wa'chímal lej dhakniníl ejtíl i kwiním tsám; **4**ani an beletnomchik k'al in jik'ma'tal ti k'al jajá', t'eleláts, ani jilk'on ejtíl tam tsemnek.

5Po an ♦ángel, tok'tsin, in ucha' an uxumchik: Tatá'chik yab ki it jik'ey; kom u exlál abal a aliyal a Jesús a xi k'et'an. **6**Yab k'wajat tejé', kom ts'akiyits, jant'ini' ti in uluw. Ki it chích, ka met'a' an jól ju'táj ti mo'káj an Ajátik. **7**Xó', ki it k'alej dhubatk'ij, ka ucha' in exóbalilchik abal ts'akiyits ti tsemláj. Xó' ka tsu'uw, Jajá' ne'ets ok'ox ti k'al tatá'chik ti Galilea; taná' ne'ets ka tsu'uw. Xó' ka tsu'uw, naná' tu uchámal.

8Ani an uxumchik, kalpachikin ti jolimtaláb k'al i jík'ib ani k'al i pulik kulbéltaláb, adhláts ki in ne'dhanchij in exóbalilchik an Ítkáw.

9Ani biyat, ne'ets ki in ólchij an exóbalchik, xó' ka tsu'uw, kalénchat k'al a Jesús, ani in uluw: Nének. Ani in uténchijchik, in muluk'nanchij in akan ani in pak'ludh k'ak'na'. **10**Tám, a Jesús in ucha': Yab ki it jik'eychik. Ki it k'alej, ka ólchij u ebchalchik abal ka k'alej ti Galilea, ani taná' ne'ets ti in tsu'uw.

28:3 *Mrc 9:3; Jn 20:12*
28:9 *Jn 20:14-18*
28:10 *Mrc 3:34; Jn 20:17; Heb 2:11-13,17*

In Ólchixtal an Beletnomchik

11Ani biyat ne'ets an uxumchik, xó' ka tsu'uw, júnchik a xi beletnomak k'alej ti bichow, ani in ólchij an ♦ok'ox pale'chik patal a xi wat'enek. **12**Ani tam ti tamkunénekits k'al an yejtselábchik ani in junkuw in káwintal, in pidha' lej yán i tumín an soldadochik, **13**in ucha': Ka uluwchik: "In exóbalilchik chích akal, ani in kwé'ey, biyat u k'wajat wayámadh." **14**Ani max axé' ki in bajuw ki in ats'a' an ok'lek, wawá' ne'ets ki pajámiy ani ne'ets tu k'ániychik. **15**Ani jajá'chik in bats'uw an tumín ani in t'aja' jant'ini' ti exóbchin, ani axé' xi t'ilab buk'ey ti bá an Judíochik ma ti axé' a k'icháj.

An Pulik Abadh T'ojláb

Mrc 16:14-18; Luc 24:36-49; Jn 20:19-23

16Po an lajuj jún exóbal k'alej ti Galilea tsabál, ti bolchal, ju'táj ti a Jesús ti in aba'chik. **17**Ani tam ti in

tsu'uwchik, in pak'ludh k'ak'na'; po xaludh yabák in lej belál.

18A Jesús chích ani in tawna'chik, ani in ucha': Patal an éyaltaláb in pidhach ti k'ay'lál ani ti tsabál. **19**Jaxtámits, ki it k'alejchik ani ka exóbindha' patal an ♦kwenél k'wajílom, ka pujaychik ti in bij an Pay'lóm, an Tsakamláb ani an Espíritu Santo; **20**ka exóbchijchik ki in putuw patal, jawa' a xi Naná' u abámal; ani xó' ka tsu'uw, Naná' in k'wajat k'al tatá'chik patal a k'icháj, ma ti in ta'pantal an k'ij. ♦Amén.

28:18 *Luc 10:22; Jn 3:35; 1Co 15:27; Efe 1:20-22; Flp 2:9,10*
28:19 *Mrc 16:15, 16; Luc 24:47; T'aj 1:8; Rom 6:3,4; Gal 3:27; Col 2:12*
28:20 *Jn 14:26; T'aj 2:42; 18:10*

An Santo Ítkáw jant'ini' ti in Dhucha' a
MARCOS

An Dhuchum: A Marcos
An Báts'ul: An belomchik ti Roma
An Tamub: 67-69 TC

In t'ojlábil a Jesucristo ma anákej in t'aja' ma wat'k'adh óx i tamub, patal an t'ajnél ani in exóbchixtal a xi in ólna' lej yán, ani k'al in chúmlixtal an Espíritu Santo, a Marcos in dhuchunchij más in xe'tsintal a Cristo kej in exóbchixtal. A Marcos in dhucha' jayej in yajchikixtal a Cristo, patal axé' já'its abal an ajumchik, já'its an belomchik a xi ti Roma. An belomchik in yajchíkna' an ájaxtaláb ti tamub 65 TC. A Marcos walám in dhucha' axé' xi Dhuchlab ti tamub 67-69 TC. An k'a'ál Iglesia in uluw abal in dhuchlábil a Marcos in tejwa'médhanchal an belomchik ti Roma abal pél in t'ilábil a Pedro, talbél, tam ti tsemnekakits. An •Dhuchlab in kanatbédhál an belomchik kom in ólnál abal a Cristo in áta' an yajchikixtaláb.

A Marcos bijiyábak jayej ti a Juan (T'aj 12:12). An k'a'ál iglesia tamkunalak ti in k'imá' ti Jerusalén (T'aj 12:12). Jajá' k'alej k'al a Pablo ani a Bernabé ti k'a'ál ne'dhom káw (T'aj 13:4-12). Po nixk'in yab owat tam ti in tujuwámal an bél (T'aj 13:13). A Pablo yab in lé'na' ki in ne'dha' ti in tsabchíl belaltal, po a Benabé (in yanétal a Marcos), in lé'na'. A Bernabé in kaniy a Marcos ka k'alej ti Chipre, biyat a Pablo in kaniy a Silas ani k'alejchik píl (T'aj 15:3-40). Po anákej, a Marcos éyan ti abatwálej más talbél, ani a Pablo in ejtiy axé' (2Ti 4:11).

A Marcos in lewa' in dhuchlábil ti tsáb. Ti kidhél 1 ma ti 8:30, a Marcos in ólnál in éytal a Cristo. A Marcos in dhucha' 18 i labidh t'ajnél, ani yántolom axé' k'wajat ti axé' xi pejach. A Cristo in kwa'al i uchbixtaláb ti patal an xe'tsintaláb. Ti kidhél 8:30 ma ti 16:20 a Marcos in tejwa'medhál a Cristo in tsemtal, in jolimtal ani in ts'akíltal. An bijiláb, •Tsakámil an Inik, dhuchadh lajuj tsábil ti axé' xi •Dhuchlab. In tejwa'medhál in éytal a Cristo ani in tejwa'médhomtal abal jajá' já'its pél a Dios ani pél i inik. Aniyejk'ij a Marcos in tejwa'medhál abal in Tsakámil an Inik yejentál ki in yajchíkna'. Jajá' chích abal ki in t'ojonchij an bel ani abal ki in bína' in ejatal abal ki in ts'a'idh wichba' yántolom (10:45).

A Cristo in yajchíkna' ti in ebál in exóbalilchik, ani Jajá' in kaniy abal ki yajchíkna' jayétsej. Kom Jajá' in áta' an yajchiktaláb, ani Jajá' in walkandhál in bichówil ti jayétsejk'ij.

An tsáb pejach ti a Marcos
I. In éytal a Cristo ti patal an xe'tsintaláb (1:1-8:30)
II. A Cristo in tsemtal, in jolimtal ani in ts'akíltal (8:31-16:20)

A Juan Pujax in T'ojojoyal an Bél

Mat 3:1-12; Luc 3:1-20; Jn 1:6-8, 15-37

1 In tujtal in Ítkáwintal a Jesucristo, in Tsakámil a Dios. 2Jant'ini' k'wajat dhuchadh k'al an tsu'bidh káwlómejchik:

1:1 *Mat 4:3*
1:2 *Mat 11:10; Luc 7:27*

Xó' ka tsu'uw, naná' u abál u ólchixal ok'xidh ti a
tamét,
A xi ne'ets ti t'ojojonchij a bélil.

(Mal 3:1)

3*An janidh káw ti al an joltom tsabál:*
"Ka t'ojojonchijchik in bélil an Ajátik,
Ka bolidhmédhanchij in bélil."

(Isa 40:3)

4Pujaxak a Juan ti joltom tsabál, ani in ólnálak an pujantaláb abal ka joltiy a biyál xe'tsintal abal ka pakwlan an walabtaláb. **5**Ani ti in yánél an k'wajílom ti Judea tsabál ani ti Jerusalén kalel ti jajá' ani pujnalak ti pulik itse' Jordán, in lujudh ólnál in walab.

6Ani a Juan in k'wa'chímal pélak in jujúl i ♦camello, ani in wik'nálak jún i ót'; ani in k'apnélil pélak i ts'ili' ani i alte' tsi'ím. **7**Ani ólnomkáwak, in ulal: Talbél ti naná', ta'tál júnakej a xi más tsáplidh kej naná', a xi ma yab in tomnál naná' ki in kutlej ku wilchij in wik'áb in pajab. **8**Naná' chubax tu pujayámalchik ba' i ja', po Jajá' ne'ets ti pujay k'al an Espíritu Santo.

1:3 *Jn 1:23*
1:4 *Mat 3:1; Luc 1:77; Jn 1:26,33; T'aj 1:5,22*
1:7 *T'aj 13:25*
1:8 *Jn 1:33; T'aj 1:5*
1:9 *Mat 2:23; 3:1*
1:10 *Jn 1:32*
1:11 *Mat 3:17*
1:13 *Mat 4:10; Heb 4:15*
1:14 *Mat 3:1; 4:12,23*

In Pujantal an Ajátik

Mat 3:13-17; Luc 3:21-22; Jn 1:29-34

9Ani wat'ey ti nixé' a k'ichájchik, a Jesús kalej ti Nazaret Galilea tsabál, ani k'alej abal ka pujayat k'al a Juan ti pulik itse' Jordán. **10**Ani tam ti kalel ti ja', in tsu'uw japk'in an k'ay'lál ani an Espíritu ejtíl jún i kuku' pa'ílak ti Jajá'. **11**Ani chích jún i káwintaláb ti k'ay'lál ani in uluw: Tatá' pél tu k'ánidhowál Tsakámil; k'al Tatá' u kwa'al u kulbéltal.

12Ani wi'pachk'ij ne'dhánáj k'al an Espíritu ti joltom tsabál. **13**Ani k'wajiy taná' ti joltom tsabál, tsáb inik a k'icháj ani tomól tilibnáj k'al a Satanás; ani k'wajiy k'al i alte' ko'nélchik; ani an ♦ángelchik chích ti t'ojchichíl abal Jajá'.

In Tujtal an T'ojláb ti Galilea

Mat 4:18-22; Luc 5:1-11

14Xó', tam ti a Juan jolowat ti wik'axte', a Jesús chích ti Galilea tsabál in ólnál in Ítkáwintal in ts'álejlábil a Dios.

15In ulal: An k'ij kidhbanits ani in ts'álejlábil a Dios k'wajat
utat; ka joltiychik a biyál xe'tsintal ani ka bela' an Ítkáw.
16Ani tam ti wat'ey ti walte' pulik lejem ti Galilea,
in tsu'uw a Simón ani in ebchal Andrés in bet'enál an
dhachuxtaláb ti pulik lejem, kom pélakchik i dháchul
to'ol. 17Ani in ucha'chik: Ti ki in ts'at'énchij, ani ne'ets
tu wenk'ow ti it dháchul inikchik. 18Ani wi'pachk'ij in
jilóna'chik in dhachuxtal ani in ts'at'énchij.
19Lej wé'k'ij ti belámadh in tsu'uw a Jacobo in kwitólil
a Zebedeo, ani in ebchal a Juan a xi k'wajatak jayej ti tan
in chukuyalchik in dhachuxtal. 20Ani wi'pachk'ij in kaniy;
ani in jila'chik in pay'lóm Zebedeo ti tan k'al an t'ojnalchik,
k'alej in ts'at'énchal.

An Ajátik in Kaldhál i At'ax Espíritu

Luc 4:31-37

21Ani k'alejchik ti Capernaum; ani tam ♦k'ak'nadh k'icháj
otsel ti ♦sinagoga ti exóbchix. 22Ani jajá'chik in jik'pálak
in exóbchixtal kom a exóbchixak ejtíl jún a xi in kwa'al i
éyaláb ani yab ejtíl an bajudh exóbchixchik.
23Ani k'wajatak ti ♦sinagoga jún i inik k'al jún i at'ax
espíritu; a xi dhájan, 24in uluw: ¿Janéy a kwa'al k'al wawá',
tatá' Jesús Nazaretíb? ¿It che'nek abal tu ku tala'bédha'? U
exlál jita' Tatá', in Santo Tsakámil a Dios.
25Tám, a Jesús in wi'idh tawna' ani in ucha': ¡Ki it kwék'ij
ani ki it kalej ti jajá'! 26Ani an at'ax espíritu in t'elendha',
ani dhájan k'al jún i tsapik dhajal, kalpan ti in bá'. 27Ani
patal in jik'pa', ani ma tamat konowíxin, in ulal: ¿Janéy
já'its axé'? ¿Janéy tam ít exóbintaláb já'its axé'? Kom k'al
i éyaltaláb in abál an at'ax espíritu ani ats'nalitsk'ij? 28Ani
wi'pachk'ij in bij ats'atméj ju'támk'ij ti in tonídh ti Galilea
tsabál.

An Ajátik in Jeldha' in Uxum Iyám a Pedro

Mat 8:14-17; Luc 4:40-41

29Ani tam ti kalejchik ti ♦sinagoga, chích ti in k'imá' a
Simón ani a Andrés, k'al a Jacobo ani a Juan. 30Ani in uxum
iyám a Simón, kwatsatak k'al i k'ak'éltaláb ani wi'pachk'ij
ólchin abal ya'ul. 31Tám, utey ani in teynanchij in k'ubak

1:15
Jn 3:15; Rom 5:6; Gal 4:4; Efe 1:10
1:18
Mat 4:19
1:21
Mat 4:23
1:22
Mat 7:28, 29
1:24
Mat 8:29; Luc 24:19; Jn 1:45,46; T'aj 4:10; 1Jn 2:20
1:28
Mat 9:26
1:31
Luc 7:14

ani in ts'akba', ani wi'pachk'ij tixk'an an k'ak'éltaláb; ani tám, t'ojchichláts abal jajá'chik.

32Ani tam ti waklej ani ti yajk'units, utunchat patal a xi ya'ul ani a xi otsadh k'al i demoniochik. **33**Ani ti in yánél an bichow k'wajiy mulkudh ti wi'leb. **34**Ani in jeldha' yántolom a xi k'wajatak ya'ul k'al yán i yaw'láts ani in kaldha' yántolom i demonio; ani yab in jilál ka káwin an demoniochik kom exlábak.

An Ajátik in Lóniy an Galilea Tsabál

Luc 4:42-44

35Ani ti chudhey a Jesús ts'akiy ma yik'waxej, kalej ani k'alej bá' jún i joltom tsabál, ani taná' ólak. **36**Ani a Simón ani a xi k'wajat k'al jajá' k'alej in aliyal. **37**Ani tam ti in ela' in ucha': Patal ti aliyal.

38Ani a Jesús in ucha'chik: Wanaj ti in áytal an kwenchalchik abal ki in ólnomkáwin jayej taná', kom k'al axé' já'its ti in che'nek.

39Ani in ólna' an káw ti in ♦sinagogajilchik ti in putát Galilea, ani in kaldhálak i demoniochik.

An Ajátik in Jeldha' jún i Lepralidh

Mat 8:2-4; Luc 5:12-14

40Ani chích ti Jajá' jún i lepralidh ya'ul ani tudhludh in k'walál, paka'bédháb, ani in ulal: Max a lé'ak, a ejtowal ti ki in t'okedha'.

41Ani a Jesús in yajnanchij, in lujkuw in k'ubak, in taka', ani in ucha': U lé', ki it t'okejits. **42**Ani expidh káwin, an lepra yaw'láts tixk'áláts, ani jilk'on t'okat. **43**Tám, in lej punúbchij an káw, ani tám, in aba'its, **44**ani in ucha': Ka met'a', yab jita' ka ólchij, po ki it k'alej ti it met'enal k'al an pale', ani ka bína' an ts'akchixtaláb abal k'al an t'okedhomtaláb a xi in ulúmal a Moisés abal ka tejwa' tso'óbliychik.

45Po tam ti kalej, in tujuw ki in t'ilabna', ani ki in ólnaxna' an t'ajnél, ani a Jesús ma ni yabáts in ejtowalak ka tejwa' otsits ti al an bichow, jaxtám k'wajíl eléb bá' i joltom tsabál; ani jajá'chik che'el taná' a xi tál ma ju'támk'ij.

1:32 *Mat 4:24*
1:34 *Mat 4:23; T'aj 16:17, 18*
1:35 *Luc 3:21*
1:39 *Mat 4:23, 24*
1:44 *Mat 8:4*
1:45 *Luc 5:15, 16; Jn 6:2*

An Ajátik in Jeldha' jún i Tsámbej

Mat 9:2-8; Luc 5:18-26

2 Xó', a Jesús otsits junílek'ij ti Capernaum, ani ats'atméj
abal k'wajatak al jún i atáj. **2**Ani wi'pachk'ij yántolom
tamkun, ma ni yabákits lejel ti wi'leb, ani in ólnálak an káw.
3Tám, chi'dhanchat jún i tsámbej ya'ul a xi kitkímtejak k'al
tsé'. **4**Ani kom yab in ejtowchik ka ulits ma ju'táj ti k'wajat
Jajá' kom k'its'k'omadhak, tám, in jakchij in ok'ól an atáj
ju'táj ti k'wajatak; ani in t'aja' jún i jól, ani in pa'ba' an
waytaláb ju'táj ti kwatsat an tsámbej ya'ul.

5Tam ti a Jesús in tsu'uw in belomtalchik, in ucha' an
tsámbej ya'ul: Tsakamláb, a walab pakwladhits.

6Po k'wajatak junchik i bajudh exóbchix taná' a xi
tsalpopólchik ti in ichích: **7**¿Jale' ti axé' xi inik in ulal i
at'ax káw? ¿Jita' in ejtowal ki in pakwla' i walabtaláb max
expidh a Dios?

8Ani wi'pachk'ij, a Jesús in exla' ti in espíritu abal
antsaná' tsalpaxchik ti in ichích, tám, in ucha': ¿Jale' ti a
tsalápnálchik antsaná' ti a ichích? **9**¿Jawa' a xi más yab
k'ibat, ku ucha' an tsámbej: "A walab pakwladhits," o ku
uluw: "Ki it ts'akiy ani ka dhaya' a waytal, ani ki it beláts"?
10Po abal ka exla'chik abal in ♦Tsakámil an Inik in kwa'al i
éyaltaláb ti tsabál abal ki in pakwla' i walabtaláb (tám, in
ucha' an tsámbej), **11**¡tatá' tu uchál, ki it ts'akiy, ka dhaya' a
waytal ani winijíts ti a k'imá'! **12**Ani wi'pachk'ij ts'akiy, in
dhaya' in waytal ani kalej ti in tamét patal; ani ti in yánél
wat'adh ti jik'tson ani in witsidh puwenchij a Dios, in
ulalchik: Ma ni jayk'i' yab i tsu'úmal ejtíl axé'.

2:3 *Mat 4:24*
2:5 *Luc 7:48*
2:10 *Mat 8:20*
2:12 *Mat 9:8,33*
2:13 *Luc 5:15; Jn 6:2*
2:14 *Mat 4:19*

An Ajátik in Kaniyal a Leví

Mat 9:9; Luc 5:27-28

13Ani a Jesús k'alej junílek'ij walte' pulik lejem; ani ti
in yánél an mulkunél chích ti Jajá', ani in exóbchalakchik.
14Ani biyat wat'el, in tsu'uw a Leví, in kwitólil a Alfeo,
ketél ju'táj ti bats'uwáb an impuesto, ani in ucha': Ti ki in
ts'at'énchij. Ani kublemáts ani in ts'at'énchij.

15Ani axé' wat'ey; tam ti a Jesús jedhat koyóts ti mexaj ti
in k'imá' a Leví, koyóts jayej yántolom i báts'ul impuesto,
ani i waláblomchik junax k'al a Jesús ani in exóbalilchik;

kom ts'at'k'ómtejak k'al yántolom. 16Ani tam ti tsu'tat k'al an bajudh exóbchixchik ani k'al an ♦Fariseochik, abal junax k'apul k'al an báts'ul impuesto ani k'al an waláblomchik, in ucha' in exóbalilchik: ¿Janéy in éy axé', Jajá' junax k'apul ani uts'al k'al an báts'ul impuestochik, ani k'al an waláblomchik?

17Xó', tam ti a Jesús ti in ats'a' in ucha'chik: An lubach inikchik yab in yajinchal i ilálix, expidh a xi ya'ulchik. Naná' yab in che'nek ku kaniy i bolidh inikchik po i waláblomchik abal ki in joltiy in biyál xe'tsintal.

An Ajátik ani an Pabiltaláb

Mat 9:14-17; Luc 5:33-39

18Xó', in exóbalilchik a Juan ani an ♦Fariseochik lej pabilak. Tám, chíxchik ti k'al Jajá' ani uchan: ¿Jale' in exóbalilchik a Juan ani an Fariseochik lej pabil ani a exóbalilchik yab pabil?

2:16 *Mat 9:11*
2:17 *Luc 19:10; 1Ti 1:15*
2:18 *Mat 6:16-18; T'aj 13:2*
2:20 *Luc 17:22*
2:24 *Mat 12:2*

19Ani a Jesús in ucha'chik: ¿Walám elat ka pabiláts in ja'úbchik an tomkinélom biyat k'wajat an tomkinél inik k'al jajá'chik? Biyat k'wajatej an tomkinél inik k'al jajá'chik, yab elat ka pabiláts. 20Po a k'icháj ne'ets ka ulits, tam ti an tomkinél inik ne'ets ka tixk'áj, tám, nixé' a k'icháj ne'ets ka pabilátschik. 21Ma ni jita' jayej in k'wa'chiyal k'al i ít toltom jún i biyál toltom; kom max aníts, an ít in kinál a xi biyálits ani mits'k'antal k'alchidh. 22Ani yab jita' jayej in jolowal i ít bók al i biyál balixtaláb, kom max aníts, an ít bók in mits'ál an biyál balixtaláb, ani an bók u wak'lanal, ani an balixtaláb u odhel. Po tám, an ít bók ti al an ít balixtaláb in tomnál ka jolowat.

An T'ojláb ti K'ak'nadh K'icháj

Mat 12:1-8; Luc 6:1-5

23Xó', a Jesús wat'elak ba' jún i t'ayabláb jún i ♦k'ak'nadh k'icháj, ani in exóbalilchik biyat belal in tujuw ki in pita' an t'uchuw. 24Tám, an Fariseochik in ucha': Xó' ka tsu'uw, ¿jale' ti in t'ajál a exóbalilchik jawa' a xi yab walkadh tam ♦k'ak'nadh k'icháj?

25Tám, a Jesús in ucha'chik: ¿Ma ni jayk'i' yab a ajiyámalchik janéy in t'aja' a David tam ti in ko'oy i

yajinchixtaláb, ani k'a'ílak ani a xi k'wajatakchik k'al jajá';
26jant'odha' ti otsits ti in k'imá' a Dios tam ti pélak i ♦ok'lek
pale' a Abiatar, ani in k'apuj an t'iplab bok'ól, a xi yabák
walkadh ka k'apuj po expidh an pale'chik, ani ma in pidha'
a xi k'wajat k'al jajá'?

27Ani in ucha'chik: An ♦k'ak'nadh k'icháj t'ajan k'al ti
in ebál an inik, yab an inik k'al ti in ebál an ♦k'ak'nadh
k'icháj; **28**jaxtám, in ♦Tsakámil an Inik pél i Ajátik jayej ti an
♦k'ak'nadh k'icháj.

An Inik a xi Wayenek in K'ubak

Mat 12:9-14; Luc 6:6-11

3 Xó', a Jesús otsits junílek'ij ti ♦sinagoga, ani k'wajatak
taná' jún i inik a xi in kwa'alak jún in k'ubak wayenek.
2Ani ejchikábak max tam ♦k'ak'nadh k'icháj ka jeldhaxin,
abal ka ejtowat ka jólbiyat; **3**tám, in ucha' an inik a xi
in kwa'al in k'ubak wayenek: Ki it kubiy ts'ejel. **4**Ani in
ucha'chik: ¿Walkadhxe' tam ♦k'ak'nadh k'icháj ka t'aja'
a xi alwa' o a xi yab alwa', ka k'ániy an ejataláb o ki it
tsemdhaxin? Po jajá'chik k'wajiy pikladh. **5**Tám, a Jesús
in met'a'chik ti in yánél k'al i tsakúltaláb, ani yajchik
t'e'pidh kom t'ujbadh in ichíxchik; tám, in ucha' an inik:
Ka lujkuw a k'ubak. Ani in lujkuw in k'ubak ani jeley
jant'ini' a xi júnakej. **6**Tám, an ♦Fariseochik kalej, ani
in junkuw an káw k'al an Herodiano kwenél abal ki in
tsemdha'.

An Mulkunél ti Walte' Lejem

Mat 12:14-16

7Tám, a Jesús k'al in exóbalilchik ówméj ma ti pulik
lejem, ani áynáj k'al jún i pulik mulkunél a xi tál ti Galilea,
ani ti Judea, **8**ti Jerusalén, ti Iduméa, ani a xi ma tiwa' jek'at
Jordán, ani ti in tonídh Tiro ani Sidón, kom ats'nal an pulik
t'ajnél a xi in t'ajálak, chích ti tsa'biyáb. **9**Ani in ucha' in
exóbalil abal ka ko'onchat jún i tan ets'ey t'ojojodh ti aychix
abal yab ka k'its'k'omiyat k'al an mulkunél. **10**Kom lej yán
a xi in jeldhámal, patal a xi k'wajat ya'ul ma u kwajlá' abal
ki in taka'. **11**Ani an at'ax espírituchik tam ki in tsu'uw u
pak'lunal ti in tamét ani u dhájnalchik ani in ulal: Tatá'

2:27 *Col 2:16*
2:28 *Mat 8:20*
3:1 *Mat 4:23*
3:2 *Mat 12:10*
3:6 *Mat 22:16*
3:7 *Mat 4:25*
3:8 *Mat 11:21*
3:10 *Mat 4:23; 9:20*
3:11 *Mat 4:3*

já'its, pél ti Tsakámil a Dios. 12Po a Jesús in lej punúbchal abal yab ka t'ilabnáj jita' já'its Jajá'.

An Ajátik in Takuyal a xi Lajuj tsáb

Mat 10:1-4; Luc 6:13-16

13Ani talbél k'adhiy ti bolchal ani in kaniy a xi Jajá' in lé'na', ani uteychik ti Jajá'. 14Ani in takuy lajuj tsáb abal ka k'wajiy k'al Jajá' ani abal ki in aba' ti ólnomkáw, 15ani in uchbiychik k'al i éyaltaláb abal ki in tixk'a' i yaw'láts, ani ki in wak'la' i demoniochik. 16A Simón, in punk'udh bijiy ti Pedro, 17ani a Jacobo kwitól Zebedeo, ani a Juan in ebchal a Jacobo, axé'chik in punk'udh bijiy ti Boanerges (a xi in lé' ki in uluw, in tsakámil a Muxi'); 18ani a Andrés, a Felipe, a Bartolomé, a Mateo, a Tomás, a Jacobo kwitól Alfeo, a Tadeo, ani a Simón an ijchím Cananísta, 19ani a Judas Iscariote, a xi jayej in t'aja' ti tsinat bínom. Ani tám, wichiychik ti atáj.

3:12 *Mat 8:4; T'aj 16:17, 18*
3:13 *Mat 5:1*
3:15 *Mat 10:1*
3:16 *Jn 1:42*
3:21 *Jn 10:20; T'aj 26:24*
3:22 *Mat 15:1; Jn 7:20*
3:23 *Mat 4:10*

An At'ax Káwilaxtaláb ti in Tomól an Espíritu Santo

Mat 12:24-30; Luc 11:15-23

20Ani junílek'ij mudhénchat ani ma yabáts in ejtowalak ti k'apulchik. 21Ani tam ti ats'an k'al in yanétal, k'alejchik abal ki in yak'wa', kom in uluwchik: Jajá' xe'ets uk'pidh.

22Ani an bajudh exóbchixchik a xi che'nek ti Jerusalén in uluw: Jajá' otsámtej k'al a ♦Beelzebú, ani k'al an ok'ox demonio in wak'lál an demoniochik.

23A Jesús in kaniychik ani in ucha' k'al i t'iplabkáw: ¿Jant'odha' a Satanás in ejtowal ki in wak'la' a Satanás? 24Max jún i ts'álejláb ka tomól lewáxin ti in ál, nixé' xi ts'álejláb yab in ejtowal ka k'wajiy kubat ets'ey. 25Ani max an k'wajílom al jún i atáj ka tomól lewáxin nixé' xi atáj yab in ejtowal ka k'wajiy kubat ets'ey. 26Ani max a Satanás ka ts'akiy ki in tomólna' in kwetém bá' ani ka lewáxin, yab in ejtowal ka k'wajiy ets'ey kubat, po in bajuwits in ta'pantal. 27Yab jita' in ejtowal ka otsits ti in k'imá' an tsapik inik abal ki in wejlalanchij in eyextal, max ok'ox yab ki in wik'a' an tsapik inik; ani tám, tik'elej ne'ets ki in ejtow ki in wejlalanchij in k'imá'.

28An chubaxtaláb tu uchálchik, patal an walabtaláb ne'ets ka pakwlanchat in tsakámilchik an inik ani jawámakits tam at'ax káwílaxtaláb; **29**po jita' ki in tomól at'ax káwliy an Espíritu Santo, ma ni jayk'i' yab ne'ets ka pakwlanchat, po k'wajat jolbidh ti an ets'ey weladh yajchiktaláb. **30**Kom in uluwchik: Jajá' in kwa'al i at'ax espíritu.

In Mím ani in Yanétal an Ajátik

Mat 12:46-50; Luc 8:19-21

31Xó', taná', ulits in ebchalchik ani in mím, kubiychik eléb, ani in aba' ka kaniyat. **32**Tám, k'al an mulkunél a xi ketetedh ti in tonídh, uchan: Xó' ka tsu'uw, a mím ani a ebchalchik k'wajat eléb ani ti aliyal.

33Ani a Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: ¿Jita'xe' já'its u mím ani u ebchalchik? **34**Tám, in met'a' a xi ketetedh ani tomtsímtej, ani in uluw: Xó' ka tsu'uw, axé' já'its u mím ani u ebchalchik. **35**Kom a xi in t'ajchal in awiltal a Dios, já'its u ebchal, u uxum ebchal, ani u mím.

An Óm T'iplabkáw

Mat 13:1-23; Luc 8:4-15

4 Xó', junílek'ij a Jesús in tujchij ti exóbchix ti walte' pulik lejem; ani tamkun jún i pulik mulkunél, kej ma k'adhiy ti ketlel ti al jún i tan ti pulik lejem, ani ti in yánél an mulkunél ti tsabál in tamtém an pulik lejem. **2**Ani in exóbchalakchik yán jant'ókits k'al i t'iplabkáw ani in ucha'chik k'al in exóbchixtal:

3¡Ka ats'a'chik! Xó' ka tsu'uw, jún i óm k'alej ti óm. **4**Ani wat'ey, biyat óm, junchik ijkan ti bél, ani chích an ts'itsinchik a xi ti k'ay'lál ani in k'apuj. **5**Talchik ijkan bá' i t'ujublom, ju'táj ti yabák lej anámlidh, ani wi'pachk'ij kalej kom eblimak an tsabál. **6**Po tam ti kalej a k'icháj, dhijon, ani kom yabák ibidh, wayey. **7**Talchik ijkan bá' i k'ídhlom, ani an k'ídh puwey ani in ni'ka', ani yab in bína' in walíl. **8**Ani talchik ijkan bá' i alwa' tsabál, ani walin, kom kalej ani puwey ani talchik in bína' jún inik lajuj, ani talchik óx inik, ani júnakej ma bó' inik.

9Tám, in ucha': Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'.

10Ani tam ti jilk'on kwetém, konówiyat k'al a xi

3:29 *Mat 12:31, 32; Luc 12:10*
4:8 *Jn 15:5; Col 1:6*
4:9 *Mat 11:15*

ti tomtsímtej junkudh k'al a xi lajuj tsáb ti in ebál an t'iplabkáw. **11**A Jesús in ucha'chik: Tatá'chik it pidhach ka exla' in tsinkadh káwintal in ts'álejlábil a Dios; po a xi k'wajat eléb, patal axé' k'al i t'iplabkáw; **12**abal:

Tsu'uxchik in tsu'tal po yab in ejtiyal,
Ani ots'oxchik, in ats'ál ani yab in exbayal;
Abal yab ka wenk'on
Ani ka pakwlanchat in walab.

(Isa 6:9-10)

13Ani in ucha'chik: ¿Yab a exbayalchik axé' xi t'iplabkáw? ¿Jant'odha' tám ti ne'ets ka exbay patal an t'iplabkáw? **14**An óm já'its a xi in buk'uwal an káwintaláb. **15**Ani axé' já'its a xi ti bá' an bél ju'táj ti ijkan an káwintaláb; po tam ti in ats'a'chik, wi'pachk'ij che'el a Satanás ani in tixk'ál an káw a xi ijkan ti in ichích. **16**Ani axé' já'its a xi ijkan bá' an t'ujublom, tam ki in ats'a' an káwintaláb, wi'pachk'ij in bats'uwalchik k'al i kulbéjintaláb; **17**po yab ibidh, jaxtám yab in kuxuyal owat; kom tam ka chích an ni'ax yajchiktaláb o an ájaxtaláb k'al ti in ebál an káwintaláb, wi'pachk'ij u t'idhk'wanalchik. **18**Ani axé' já'its a xi ijkan bá' an k'ídhlom, já'its a xi in ats'ál an káwintaláb; **19**po in t'e'pintal axé' xi k'ij ani in k'ambixtal an tumínladhtaláb ani an padhay lé'nomtaláb k'al jawámakits otsel ani in ni'kál an káwintaláb ani tám, yab u walnal. **20**Ani axé', já'its a xi ijkan bá' i alwa' tsabál, já'its a xi in ats'ál an káwintaláb, an in bats'uwal ani walnal, junchik, j ún inik lajuj, ani talchik óx inik ani pílchik ma bó' inik.

4:11 *Mat 3:2; 1Co 5:12, 13; Col 4:5; 1Te 4:12; 1Ti 3:7*
4:12 *Mat 13:13-15*
4:14 *Luc 1:2; T'aj 4:31; Flp 1:14*
4:15 *Mat 4:10*
4:19 *Mat 19:23; 1Ti 6:9, 10,17; 1Jn 2:15-17*
4:21 *Mat 5:15*
4:22 *Mat 10:26; Luc 8:17*
4:23 *Mat 11:15*
4:24 *Mat 7:2*

An Tajbaxtaláb ti in Kúb

Mat 5:15-16; Luc 8:16-18; 11:33-36

21Ani in ucha'chik: ¿Walám u chi'dháb jún i tajbaxtaláb abal ka punuwat ti in alam jún i t'aknáb o ti alam i tséy? ¿Walám yab punuwáb ti in aknil an tajabláb? **22**Kom yab wa'ats jant'oj tsink'odh a xi yab ne'ets ka tejwa'méj, ani yab jant'oj tsinkadh a xi yab ka kalej bá' an tajaxtaláb. **23**Max jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'.

24Ani in ucha'chik: Ka t'aja' ti kwentaj jawa' a xi a ats'ál; kom jant'ini' an lejab it lejbaxin, ne'ets ka wichiy ki it lejbayat, ani tatá'chik a xi a ats'ál ma ne'ets ki it

punk'unchat. **25**Kom a xi in kwa'al ne'ets ka pidhan, ani a xi yab in kwa'al ma ne'ets ka tixk'anchat a xi in kwa'al.

An Puwel Iyaláb T'iplabkáw

26Aniyek'ij in uluw: Já'its antsaná' in ts'álejlábil a Dios, ejtíl jún i inik tam in buk'uwal i iyaláb bá' an tsabál, **27**ani wayal ani ts'akíl tam akal ani k'icháj, ani an iyaláb u kalel ani u puwel, ani jajá' yab in ts'o'óbnál jant'odha'. **28**Kom an tsabál in bínál in walíl, ok'ox an xeklek, talbél an t'uchuw, ani tám, an walíláb t'uchat ti t'uchuw. **29**Ani tam an walíláb ka wejey, tám, wi'pachk'ij baliyáb an kutsmadh matsét kom in bajuwal an k'ojláts.

An Mostaza Iyaláb T'iplabkáw

Mat 13:31-33; Luc 13:18-19

30Ani in uluw jáyej: ¿K'al janéy ku jumbáxiy in ts'álejlábil a Dios? ¿O k'al jawa' tam t'iplabkáw ki jumbáxiy? **31**Já'its ejtíl in ixidh walíl an mostaza ts'ojól, tam ka t'ayan ti tsabál, já'its an iyaláb a xi más tsipti' ti k'al patal a xi wa'ats ti tsabál; **32**po tam t'ayadhits, puwel ani in jek'ál patal an k'apnél ts'ojól ani in bínál pakdha' in k'we'él, ani an ts'itsinchik a xi ti k'ay'lál in k'wajnál ti al in tsalámil.

33Ani k'al yántolom i t'iplabkáw ejtíl a axé', in ólchálchik an káw, jant'ini' in ejtowalchik ki in ats'a'. **34**Ani yab jayk'i' in t'ilbay max yab k'al i t'iplabkáw, po tam kwetém, in ólchal patal in exóbalilchik.

An Ajátik in T'idhpál an Ik'ladh Áb

Mat 8:23-27; Luc 8:22-25

35Xó', ti nixé' a k'icháj tam ti aklej, a Jesús in ucha'chik: Wanaj ku wat'ey jumpok'e'. **36**Tam ti in tak'iyits an mulkunél, tám, ódháj a Jesús ti tan jant'ini' ti k'wajatak. Ani wa'atsak jayej taná' junchik i t'ijax tan. **37**Ani dhayk'an jún i tsapik ik'ladh áb, ani in lank'iyalak an ja' ani an tan ma u t'uchelakits. **38**Ani a Jesús k'wajatak ti in kúx an tan wayámadh bá' jún i lachik'láb. Tám, bakiyat ani uchan: ¡Exóbchix! ¿Yabxe' a t'ajál ti kwentaj abal u k'wajat tu tsemel?

39Ani ts'akiy ani in wi'idh tawna' an ik' ani in ucha' an pulik lejem: ¡Ki it kwék'ij, ani ki it ts'ibk'an! Ani an

4:25 *Mat 25:29*
4:26 *Mat 13:24*
4:29 *Ap 14:15*
4:30 *Mat 13:24*
4:33 *Jn 16:12*
4:34 *Jn 16:25*

ik' koyóts ani wa'tsin jún i pulik ts'aklantaláb. 40Ani in
ucha'chik: ¿Jale' ti it lej jik'élchik? ¿Jale' ti yab a kwa'alchik
i belomtaláb? 41Tám, lej jik'eychik ani ma tamat ucháxin:
¿Jita' já'its a axé', a xi ik'ax ats'ancháb in káwintal k'al an ik'
ani k'al an pulik lejem?

An Ajátik in Jeldha' jún i Demoniolidh

Mat 8:28-34; Luc 8:26-40

5 Tám, ulitschik jumpok'e' an pulik lejem, ti tsabál
Gadara. 2Ani tam ti pa'iy ti tan, wi'pachk'ij chích ti
tamuwáb k'al jún i inik, a xi k'wajílak ti jolimtaláb ani in
kwa'al i at'ax espíritu, 3k'wajílak al i jolimtaláb, ani yab
jita' in ejtowalak ki in wik'a' ma ni k'al i punchidh pat'ál
ts'ájchik. 4Kom yáníl ti wik'ámej k'al i k'at'bidh pat'ál
ani k'al i punchidh pat'ál ts'ájchik, po an punchidh pat'ál
ts'ájchik in t'apchikal, ani an k'at'bidh pat'ál in mu'chikal;
ani ma ni jita' yab in wit'álak ki in maxubédha'. 5Ani ets'ey,
tam akal ani k'icháj xe'etsak bá' i ts'én ani bá' i jolimtaláb, ti
dhájnal ani ti ts'ojbél k'al i t'ujub.

4:40 *Mat 14:31*
5:7 *Mat 8:29; Heb 7:1*
5:15 *Mat 4:24*

6Po tam ti in tsu'uw a Jesús ma ówej, chích ádhil ani
pak'lun ki in k'ak'na'. 7Ani janidh dhájan, in uluw: ¿Janéy
a kwa'al k'al naná', tatá' Jesús, in Tsakámil an Wat'k'adh
T'ek'at Dios? Naná' tu kwi'bayal k'al a Dios abal yab ti ki in
aykidh yajchikiy.

8Kom in uchálak: At'ax espíritu, ki it kalej ti in bá' a axé'
xi inik, 9ani talbél in konówiy: ¿Jant'odha' a bij?

Tám, tok'tsin: Naná' u bij ♦Legión, kom yán ti éb. 10Ani
paka'bédhábak abal yab ka abanchik ti píl i tsabál.

11Xó', taná' utat ti bolchal, k'wajatak ti pijchiyáb
jún i yetsej kwenél i olomlom. 12Ani k'al ti in yánél
an demoniochik u paka'bédhábak in ulal: Tu ku aba' ti
olomlom abal ku otsits ti ál jajá'chik. 13Ani wi'pachk'ij a
Jesús in walka'. Ani an at'ax espírituchik kalej, ani otsits ti
in ál an olomlom (a xi ma tsáb xi' in yanél); ani an yetsej
kwenél i olom adhláts ba'kamíx bá' jún i kotob ti pulik
lejem, ani taná' tala' dhik'panchik.

14Ani an pijchix olomlom adhlátschik ani in ólna' ti
bichow ani ti ts'ulélchik. Ani tám, kalejchik ki in tsu'uw
janéy a xi wat'enek. 15Tám, ulénchat a Jesús, ani in

tsu'uwchik a xi otsadhak k'al an demonio ani in kwa'alak an ♦Legión, ketél, k'wa'chimadh, ani tsalpadhits, ani jik'eychik. **16**Ani a xi in tsu'uwchik in ólna', jant'odha' ti wat'ey k'al a xi otsadhak k'al an demonio ani ti in ebál an olomchik. **17**Ani in tujuwchik ki in paka'bédha' a Jesús abal ka kalejits ti in tsabálil.

18Ani tam ti k'adhiy ti tan, jajá' a xi otsadhak k'al an demonio in paka'bédhálak a Jesús abal ka walkan ka k'wajiy k'al Jajá'. **19**Po a Jesús yab in walka', expidh in ucha': Ki it ayin ti k'al a yanétal ani ka t'ilchij jáy i púlik t'ajnél an Ajátik ti t'ajchámal ani jant'odha' ti yajnanchámal. **20**Ani jajá' k'alej ani in tujuw ki in ólna' ti Decápolis* jáy i pulik t'ajnél t'ajchin k'al a Jesús, ani patal in jik'pálak.

Tsáb i Labidh T'ajnél

Mat 9:18-26; Luc 8:41-56

21Ani tam ti a Jesús dhemat wat'ey jumpok'e' ba' jún i tan, junílek'ij jún i pulik mulkunél tamkuláts ani Jajá' k'wajiy taná' walte' pulik lejem. **22**Ani ulits jún i ok'lómej k'an an ♦sinagoga, in bij Jairo, ani tam ti in tsu'uw a Jesús, pak'lun ti in akan, **23**ani in paka'bédhálak, in ulal: U tsakam chidhánil k'wajat lej k'alchidh; ki it chích ani ka mo'ka' a k'ubak ti jajá' abal ka jeley ani ka ejátlin. **24**Ani a Jesús k'alej k'al jajá', ani k'al yántolom ti ts'at'énchat ani k'its'k'omiyábak.

25Po jún i uxum a xi xits'nalak k'al in ya'úts, ma lajuj tsábits i tamub ti ya'ul, **26**ani in lej yajchiknámalak k'al yán i ilálix, ani in pakuwámal patal jawa' a xi in kwa'alak, ani yab tolmiyámej, expidh k'wajatak ti k'alchinal. **27**Tam ti in ats'a' abal t'ilabnáb a Jesús, ts'at'ey jayej kuxlab ti bá' an mulkunél ani in takchij in k'wa'chímal. **28**Kom in ulalak: Max expidh ku takchij in k'wa'chímal, ne'ets ki in jeley.

29Ani wi'pachk'ij in elel xits'ál dhikej, ani in ats'a' ti in iniktal abal jeley ti k'al nixé' xi odhnaxtaláb. **30**Ani wi'pachk'ij a Jesús in exla' abal in ejtodhtal kalenek ti Jajá'. Tám, wilk'in ti k'al an mulkunél, in uluw: ¿Jita' ti in takchij u k'wa'chímal?

31Uchan k'al in exóbalilchik: A tsu'tal abal an mulkunél ti k'its'k'omiyal ani a ulal: "¿Jita' ti in takámal?"

5:19 *Mat 8:4*
5:20 *Mat 4:25*
5:21 *Mat 9:1*
5:22 *Luc 13:14; T'aj 13:15*
5:23 *Mat 19:13; Luc 4:40; T'aj 6:6*
5:28 *Mat 9:20*
5:30 *Luc 5:17*

* **5.20:** *Jún i municipio k´al lajuj i pulik bichow*

32Tám, in met'a' ti in tonídh abal ki in tsu'uw a xi in t'ajámal axé'. **33**Tám, an uxum, jik'él ani t'elelél, kom in exlál janéy wat'enek ti in bá', utey ani pak'lun ti in tamét ani in ólchij patal an chubaxtaláb. **34**Ani a Jesús in ucha': Tsakamláb, a belomtal ti jeldhámal; ki it k'alejits k'al i koyataláb; ani ki it jelkin k'al a ya'úts.

35Xó', biyat k'wajatejak ti káw, chíxchik a xi k'wajíl ti in k'imá' an ók'lom ♦sinagoga ani uchan: A tsakámil tsemtsits. ¿Jale' ti a it'ixbedhálej an Exóbchix?

36Po wi'pachk'ij, tam ti a Jesús in ats'a' janéy a xi uluwáb, in ucha' an ók'lom ♦sinagoga: Yab ki it jik'ey; expidh ka bela'. **37**Ani yab in jila' k'al jita' píl ka ts'at'énchat, expidh a Pedro, a Jacobo ani a Juan, in ebchal a Jacobo. **38**Ani ulits ti in k'imá' an ók'lom ♦sinagoga, ani in tsu'uw an xamk'untaláb; a xi uk'nalchik ani a xi lej yajajálak. **39**Ani tam ti otsits in ucha'chik: ¿Jale' ti a t'ajál axé' xi xamk'untaláb ani it uk'nalchik? An tsakam chidhan yab tsemnek, po wayámadhk'ij.

40Ani jajá'chik in teladh te'chikiy. Tám, in tala' kaldha', expidh in júnanchij in pay'lóm, ani in mím an tsakam, ani a xi k'wajatak k'al Jajá'; tám, otsits ju'táj ti k'wajat an tsakam. **41**Ani in teynanchij in k'ubak an tsakam chidhan ani in ucha': ¡Talita kumi! (axé' in lé' ki in uluw max wiladhak, Tsakam chidhan, tatá' tu uchál, ki it ts'akiy). **42**Ani wi'pachk'ij an tsakam chidhan ts'akiy ani beláts kom in kwa'alakits lajuj tsáb in tamúb. Ani wat'adh ti jik'tsonchik. **43**Ani a Jesús in lej punúbchijchik abal yab jita' ki in tso'óbliy, ani tám, in aba' abal ka pijchiyat an tsakam.

5:34 *Mat 9:22; T'aj 15:33*
5:37 *Mat 4:21*
5:39 *Mat 9:24*
5:41 *Luc 7:14*
5:43 *Mat 8:4*
6:1 *Mat 2:23*
6:2 *Mat 4:23*
6:3 *Mat 12:46; Jn 6:61*

An Ajátik yab Belnal ti Nazaret

Mat 13:53-58; Luc 4:16-30

6 Xó', a Jesús kalej ti taná' ani chích ti in tsabálil, ani ts'at'énchat k'al in exóbalilchik. **2**Ani tam ti in bajuw an ♦k'ak'nadh k'icháj, in tujuw ti exóbchix ti ♦sinagoga ani yán jita' k'al ti ats'ábak, lej jik'tsonal, ani in ulalchik: ¿Ju'táj axé' xi inik ti in kaldhál axé'chik? Ani ¿janéy tam tsalpadhtaláb a xi pidhnének, ani axé' xi labidh t'ajnél a xi in t'ajál k'al in k'ubak? **3**¿Yabxe' já'its axé' an dhakúmte', in kwitólil a María, ani in ebchal a Jacobo, ani a José, ani a Judas, ani

a Simón? ¿Yabxe' k'wajat jayej in uxum ebchalchik k'al wawá'? Ani xamk'unalchik ti in ebál Jajá'.

4Po a Jesús in ucha'chik: In tsu'bidh káwlómejil a Dios k'ak'náb k'al pílchik, po yab k'ak'náb ti in tsabálil, ma ni k'al in yanétal, ma ni ti in k'imá'. **5**Ani taná' yab in ejtow ki in t'aja' ma ni jún i labidh t'ajnél*, expidh in mo'ka' in k'ubak k'al tsáb, u óx i ya'ul, ani in jeldha'. **6**Ani a Jesús in jik'pa' kom yab belomchik. Ani k'alej ti in tonídh an kwenchalchik ti exóbchix.

An Ajátik in Abál a xi Lajuj tsáb

Mat 10:5-15; Luc 9:1-6

7Tám, in kaniy a xi lajuj tsáb, ani in tujuw ki in aba' ti tsábchik, ani in pidha'chik i éyaltaláb ti bá' i at'ax espírituchik. **8**Ani in aba'chik abal yab ki in ne'dha' ma ni jant'oj ti bél, ma ni ót' talekaj, ma ni in ts'iníl, ma ni i tumín ti in wík', expidh in kwayab; **9**po ka pajabin k'al i dhipadh pajabláb, ani yab t'i'odh in jodhat kotón.

10Ani in ucha'chik: Ju'támakits tam atáj ki it otsits, ki it koyóts ma ki in bajuw ki it kalej taná'. **11**Ani jita' yab ti bats'uw, o yab ti ats'a', tám, ki it kalej taná', ka tiniy an pojodh a xi ts'at'enek ti a akan abal ka tejwa' tso'óbliychik. An chubaxtaláb tu uchálchik, abal tam ki in bajuw an weladh pílmédhomtaláb, ma wichat in yajaltal abal a Sodoma ani a Gomorra kej abal nixé' xi bichow.

12Ani k'alejchik in ólnál abal an inikchik ki in joltiy in biyál xe'tsintal. **13**Ani in kaldhálchik yántolom i demonio, ani in majuyal yán i ya'ul k'al i aceite, ani jelélakchik.

In Tsemtal a Juan Pujax

Mat 14:1-14; Luc 9:7-9

14Xó', an ts'álej Herodes in ats'a' t'ilabnáb, kom in bij a Jesús lej buk'elak; tám, in uluw: A Juan pujax ts'akinek ti tsemélom, jaxtám, t'ojnal i labidhtaláb ti jajá'.

15Po pílchik in ulal: Pél a Elías.

Ani junchik: Pél jún i tsu'bidh kawlómej, o ejtíl jún i tsu'bidh kawlómej.

16Tam ti a Herodes in ats'a', in uluw: ¡Axé' pél a Juan a

6:4 *Luc 4:24; Jn 4:44*
6:6 *Mat 9:35; Luc 13:22*
6:7 *Mat 10:1; Luc 10:1*
6:11 *Mat 10:14*
6:12 *Luc 9:6*
6:13 *Sgo 5:14*
6:14 *Mat 3:1*
6:15 *Mat 16:14; 21:11*

* **6.5:** *Jún i labidh t'ajnél já'its jún i milagro*

xi u muts'inchij in ók'; jajá' ts'akinek ti tsemélom! **17**Kom jajá', a Herodes in aba' ka yak'wan a Juan ani ka baliyat ti wik'axte', ti in ebál a Herodías, in tomkíl in ebchal Felipe, kom a Herodes in tomiknámalak. **18**Kom a Juan in uchálak a Herodes: Yab walkadh ka ko'onchij in tomkíl a ebchal.

19Jaxtám, a Herodías in kwátsiyalak ani in lé'ak ki in tsemdha', po yabák in ejtowal; **20**kom a Herodes in ts'ejnálak a Juan, kom in exlál abal pélak jún i santo ani bolidh inik ani in belkómk'ij. Ani tam ki in ats'a', in t'ajál yán jant'ókits, ani in ots'ówiyal k'al i kanataláb.

21Po in bajuw jún i pejadh k'icháj, ti in ajíb a Herodes, in bína' jún i tsa'xaltaláb abal an éylidh inikchik, ani an ók'lom beletnomchik, ani an ok'ox éyalchik ti Galilea. **22**Ani in chidhánil a Herodías otsits ani bixmáts, ani in kulbédha' a Herodes ani a xi k'wajat ketetedhchik k'al jajá', tám, an ts'álej in ucha' an chidhan: Ti ki in konchij jawámakits tatá' a lé', ani ne'ets tu pidha'. **23**Ani in lej lujat ucha': Jawámakits ti ki in konchij, ne'ets tu pidha', ma ts'ejel u ts'álejlábil.

24Tám, kalej ani in ucha' in mím: ¿Janéy ku konoy?

Ani jajá' tok'tsin: In ók' a Juan pujax.

25Ani dhubatk'ij wichiy ani otsits ti k'al an ts'álej, ani in konoy: U lé' ti ki in pidha' xowé' bá' jún i lák, in ók' a Juan pujax.

26Tám, an ts'álej wat'adh yajchik t'e'pin, po ti in ebál an lujatkáw, aniyek'ij ti in ebál a xi ketetedh k'al jajá', yab in lé'na' ki in padha'. **27**Ani wi'pachk'ij an ts'álej in aba' jún i tsemdhom abal ka chi'dhanchat in ók'. Ani jajá' k'alej ti wik'axte' ani in muts'inchij in ók' a Juan, **28**ani in chi'dha' bá' jún i lák, ani in pidha' an chidhan; ani an chidhan in pidha' in mím. **29**Tam ti in ats'a' in exóbalilchik a Juan, chích ki in penchij in iniktal, ani k'alej in jilál ti jolimtaláb.

6:17 *Mat 4:12; Luc 3:19, 20*
6:20 *Mat 11:9*
6:21 *Luc 3:1*
6:30 *Mat 10:2; Luc 9:10; T'aj 1:2,26*

An Ajátik in Pijchiy Bó' xi' i Inik

Mat 14:13-21; Luc 9:10-17; Jn 6:1-14

30Tám, an apóstolchik tamkun k'al a Jesús ani in ólchij patal, jawa' a xi in t'ajámalchik, ani jawa' a xi in exóbchixnámal. **31**Ani a Jesús in ucha'chik: Tatá'chik ki it chích, ani ki it pílméj ti jún i joltom tsabál, ani ki it koyóts jún i wé' (kom yántolom a xi k'alel ani ulel, ani ma yabákits

jolat abal ka k'apúts). 32Ani k'alej jajá'chik kwetémk'ij al
jún i tan ti jún i joltom tsabál.

33Po k'al yántolom ti tsu'tat ti k'alej ani exláj, ani
nukejchik ka k'alej k'al in akan ti patal an bichowchik; ani
ulitschik ok'ox ani mulkun ti k'al Jajá'. 34Tam ti kalej a
Jesús ani in tsu'uw an pulik mulkunél, in yajnanchijchik,
kom xe'etsakchik ejtíl i oveja ko'nélchik a xi yab kó'bitsidh;
ani in tujchij ki in exóbchij yán jant'oj. 35Tam ti waklej
uténchat k'al in exóbalil ani uchan: Axé' pél i joltom
tsabál, ani wákalits; 36ka aba'chik ka k'alej ti in tonídh
an kwenchalchik abal ki in ts'a'iy i k'apnél, kom yab in
kwa'alchik janéy ki in k'apuj.

37Tok'tsin a Jesús in ucha'chik: Tatá'chik ka pijchiy.

Ani jajá'chik tok'tsin: ¿Wawá' ku k'alej ani ki ts'a'iy i
k'apnél k'al 200 i denario tumín ani ki pijchiy?

38A Jesús in ucha'chik: ¿Jáy i bok'ól a kwa'alchik? Ki it
k'alej ani ka tsu'uw.

Tam ti in exla'chik, in uluw: Bó', ani tsáb i to'ol.

39Tám, in aba'chik abal ka koydháj patal ti kwenél ti
kwenél ti yaxu' ts'ojól. 40Tám, koyóts ti 100 kwenélchik ani
ti 50 kwenélchik. 41Ani tam in uma' an bó'lom bok'ól ani
an tsablom to'ol, tám, in met'a' walk'i' ti k'ay'lál, in labliy,
ani in mu'uw an bok'ól, ani in pidha' in exóbalilchik abal ki
in mo'ka' ti in tamétchik; ani an tsablom to'ol in buk'tsíxna'
abal ti in yanél. 42Ani patal k'apúts ani ajwéj. 43Ani in
tamkuychik an jilk'omach ani in t'uchiy lajuj tsáb i t'oknal
k'al an pejechik bok'ól ani an to'ol. 44Ani a xi k'apútschik
k'al an bok'ól pélak walám bó' xi' i inikchik.

An Ajátik Belal ti Lejem

Mat 14:22-33; Jn 6:15-21

45Tám, wi'pachk'ij in t'aja' abal in exóbalilchik ka
k'adhiy ti tan abal ka ok'xin ka k'alej jumpok'e' ti Betsaida
kwenchal, biyat Jajá' in tak'iyalej an mulkunél. 46Xó' tam
ti in tak'iyámilitschik, k'alej ti bolchal ti ól. 47Ani tam ti
aklej, an tan k'wajatak ts'ejel pulik lejem ani Jajá' kwetém
ti tsabál. 48Ani in tsu'uw ti xalumchik k'al i tsekeltaláb kom
k'al an ik' tu tomólnábak; ani tam ti in bajuw in tsé'chíl
beletnom akal, chích ki in bajuwchik, belbél bá' an pulik

6:34 *Mat 9:36*
6:38 *Mat 15:34*
6:41 *Mat 14:19*
6:45 *Mat 11:21*
6:46 *Luc 3:21*

lejem, ani in lé'ak ki in jalúnchijchik. **49**Xó', tam ti in tsu'uwchik abal Jajá' belal bá' an pulik lejem, in tsalpaychik abal pélak i labax, ani dhájanchik; **50**kom k'al patal ti tsu'táb ani jik'eychik. Po wi'pachk'ij in tawna'chik ani in ucha': ¡Ki it kanatbéjchik! ¡Já'its in Naná'; yab ki it jik'eychik! **51**Ani k'adhiy ti tan ti k'al jajá'chik, ani an ik' koyóts. Ani jajá'chik lej jik'tson ti in bá' ani jik'padh tsalpaxin. **52**Kom yabák in exbayámalchik an labidhtaláb k'al an bok'ól, kom in ichíxchik k'wajatak t'ujbadh.

An Ajátik in Jeldhál i Ya'ul ti Genesaret

Mat 14:34-36

53Ani tam ti wat'eychik jumpok'e', ulits ti Genesaret tsabál, ani taná' in kuba' an tan. **54**Ani tam ti pa'iychik ti tan, wi'pachk'ij exláj; **55**ani ti in tonídh nixé' xi tsabál t'ilabnáj, ani tujey ka chi'dháj ti waytaláb a xi ya'ulchik ma ju'táj ti ats'nal Jajá' k'wajat. **56**Ani ju'támakits ka otsits, ti kwenchalchik, o ti bichowchik, o ti ts'ulél, taná' in mo'kál an ya'ulchik ti ts'ejel bichow ani in paka'bédhál abal ki in walka' ka wé' takchin in k'wa'chímal. Ani patal a xi in taka', u jelkin.

6:49 *Luc 24:37*
6:50 *Mat 14:27*
6:53 *Jn 6:24,25*
6:56 *Mat 9:20*
7:2 *T'aj 10:14*
7:3 *Luc 11:38*
7:4 *Mat 23:25; Luc 11:39*
7:5 *Gal 1:14; Col 2:8*

In Ujnám T'ajbíl an Yejtselábchik

Mat 15:1-20

7 Tám, uténchat k'al an ♦Fariseochik ani k'al junchik i bajudh exóbchix, a xi tálak ti Jerusalén; **2**ani axé'chik, tam ti in tsu'uw junchik in exóbalil k'apul bok'ól yab t'okenek, já'its tam yab t'akadh in k'ubak, in ch'uchbidh jolbiychik. **3**Kom an ♦Fariseochik ani patal an Judío in belkanchal in ujnám t'ajbíl an yejtselábchik, max yab alwa' t'akadh in k'ubak yab k'apul. **4**Ani tam k'alel ti ts'ejel bichow ani ka ayin, yab k'apulchik max yab u t'okel ok'ox; ani yán jant'ókits in bats'uwámal abal ki in t'aja'; ejtíl, ki in t'aka' i uts'umtaláb, i lejbaxtaláb, i pat'ál eyextaláb ani i waytalábchik.

5Tám, konówiyat a Jesús k'al an ♦Fariseochik ani k'al an bajudh exóbchixchik: ¿Jale' a exóbalilchik yab in belkál in ujnám t'ajbíl an yejtselábchik? Kom k'apul bok'ól k'al in k'ubak yab t'akadh.

6Tám, in tok'tsiychik ani in ucha': In alwa' uluw an tsu'bidh káwlómej Isaías abal tatá'chik nits'binélom, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Axé' xi bichow ti in lét'edh k'ak'nál k'al in wi',
Po in ichích ów k'wajat ti Naná'.
7*Kom ti in alk'idh jolát k'ak'nál,*
Exóbchixchik k'al in exóbchixtal ani in abatnadh
káwintal i inikchik.

(Isa 29:13)

8Kom a joltiyámal in abatnadh káwintal a Dios, ani a kwa'al in ujnám t'ajbíl i inikchik; ejtíl, ka tsabay an lejabchik ani i uts'umtalábchik ani yán jant'oj ejtíl axé' a t'ajálchik.

9Ani in ucha'chik: ¡A alwa' jek'omnanchal in abatnadh káwintal a Dios abal ka ko'komay a ujnám t'ajbíl! **10**Kom a Moisés in uluw:

Ka lét'edh k'ak'na' a pay'lóm ani a mím; ani jita' ki in at'ax káwliy in pay'lóm o in mím ka t'ajat tsemets.

(Exo 20:12; Deu 5:16)

11Po tatá'chik a ulal: "Max jún i inik ki in ucha' in pay'lóm o in mím: -Jawámakits tam alwa'taláb naná' tu t'ajchij pél i Korbán" (axé' in lé' ki in uluw, u ts'ejwalixtal abal a Dios), **12**tám, yabáts a jilál ki in t'aja' más abal k'al in pay'lóm o abal k'al in mím, **13**a t'ajchal in káwintal a Dios ti yab jant'oj in jalbíl ti in ebál a ujnám t'ajbíl a xi a bínálchik. Ani yán jant'ókits ejtíl axé' a t'ajálchik.

14Ani in kaniy ti in yánél an mulkunél ani in ucha'chik: Ti ki in ats'a' k'alek'ij tatá'chik ani ka exbay. **15**Yab wa'ats jant'oj eléb a xi tam ka otsits ti in ál an inik in ejtowal ki in at'ax odhiy, po a xi kalel ti in ál an inik axé' já'its a xi in at'ax odhiyal. **16**Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'.

17Ani tam ti ówméj ti k'al an mulkunél ani otsits ti atáj; konoyat k'al in exóbalilchik ti in ebál an t'iplabkáw. **18**A Jesús in ucha'chik: ¿Tatá'chik teyej it k'wajat yab a exbayal? ¿Yab a ejtiyalchik abal patal a xi eléb, max ka otsits ti in ál an inik, yab in ejtowal ki in at'ax odhiy; **19**kom yab otsel ti in ichích, po ti in chukul, ani ulel ti jól? Axé' in uluw, abal patal an k'apnél t'okat. **20**Ani in uluw: Jawa' kalel ti in ál an inik, já'its axé' a xi in at'ax odhiyal an inik. **21**Kom ti in

7:11 *Mat 23:16, 18*
7:13 *Heb 4:12*
7:19 *T'aj 10:15; Rom 14:1-12; Col 2:16; 1Ti 4:3-5*

ál in ichích an inik ti kalel; an at'ax tsalap, an tsáblixtaláb k'al a tomkíl, an alk'idh ko'óxtaláb, an tsemdhomtaláb, 22an kwé'taláb, an jik'lomtaláb, an pojkaxtaláb, an k'ambixtaláb, an k'ibéltaláb k'al a tidhéj, an telaxtaláb, an at'ax káwílaxtaláb, an k'adhataláb, an maku'taláb. 23Patal axé' xi pojkaxtaláb ti a ál ti kalel ani in at'ax odhiyal an inik.

In Belomtal an Uxum Sirofenisiajíb

Mat 15:21-28

24Xó', a Jesús kubiy taná', ani k'alej ti Tiro ani Sidón tsabál. Ani otsits bá' jún i atáj, ani yab in lé'ak jita' ki in exla', po yab in ejtow ka tsink'on. 25Kom ats'an k'al jún i uxum, a xi in tsakam chidhánil otsámtejak k'al jún i at'ax espíritu, ani wi'pachk'ij chích ani pak'lun ti in akan a Jesús. 26An uxum pélak i Griego, ani Sirofenicia in wa'tsintal, ani in lej konchalak abal ka kaldhanchat an demonio ti in ál in chidhánil. 27Po a Jesús in ucha': Ka jila' an tsakamlábchik ok'ox ka ajwéj, kom yab in tomnál ka umchij in k'apnélil an tsakamlábchik ani ka pidha' an tsakam pik'o'.

28Ani an uxum tok'tsin ani in ucha': Aníts, Ajátik; po ma anákej an tsakam pik'o'chik ti alam mexaj in k'apal an jilk'omach a xi in ijkál an tsakamlábchik.

29Tám, a Jesús in ucha': K'al axé' xi káw, ki it k'alejits, an demonio kalejits ti in ál a chidhánil.

30Ani tam ti an uxum ulits ti in k'imá', in ela' abal an demonio kalenek, ani in chidhánil kwatsat ti in waytal.

An Ajátik in Jeldha' jún i Tsinej

31Ani junílek'ij, a Jesús in jila' Tiro ani Sidón, in jek'ónchij an pulik lejem Galilea ma ti in ts'ejeltal ti tsabál Decápolis. 32Ani taná' chi'dhanchat jún i tsinej ani weke' káw, ani paka'bédháj abal ki in mo'kanchij in k'ubak ti jajá'. 33Tám, in pélandha' ti k'al an mulkunél, ani in ts'olchij in xutsun k'al in ch'uchub, ani in tuba' in ijil, in takchij in lek'áb. 34Ani in dhaya' in wal ti k'ay'lál, ani lupudh dhúchumáts, ani in ucha': ¡Efata! (axé' in lé' ki in uluw, Ki it japk'in).

35Ani wi'pachk'ij japk'in in xutsun ani in wik'axtal in lek'áb walkan, ani káwin ti in boltal. 36Tám, a Jesús in punúbchijchik abal yab jita' ki in ólchij; po abal más in

7:22 *Mat 20:15*
7:24 *Mat 11:21*
7:25 *Mat 4:24*
7:31 *Mat 11:21*
7:32 *Mat 9:32; Luc 11:14*
7:34 *Jn 11:41*
7:36 *Mat 8:4*

punúbchalchik, jajá'chik más in buk'udh t'ilabnál. **37**Ani in lej wat'k'adh jik'pálchik, in ulal: Patal in t'ajámal alwa'; in t'ajál ka ots'oxin an tsinej ani an mó' in káwindhál.

An Ajátik in Pijchiy Tsé' xi' i Inik

Mat 15:32-39

8 Xó', ti nixé' a k'ichájchik k'wajatak tamkudh jún i pulik i mulkunél, ani yabák in kwa'alchik jant'oj ki in k'apuj, tám, a Jesús in kaniy in exóbalilchik ani in ucha': **2**U yajnanchal an mulkunél, kom ma óx a k'icháj ti k'wajat k'al naná', ani yab in kwa'al jant'oj ki in k'apuj; **3**ani max ku aba'chik ka ayin k'al i jayil, ne'ets ka waxun ti bél; kom junchik ów ti che'nek.

4Tám, tok'tsin in exóbalilchik: ¿Po jant'odha' jún ne'ets ki in ejtow ki in ajwédha' k'al i k'apnél a axé'chik tejé' ti joltom tsabál?

5Ani in konoy: ¿Jáy i bok'ól a kwa'alchik?

Jajá'chik in uluw: Búk.

6Tám, in aba' an mulkunél ka koyóts tsabál. Ani in uma' an búklom bok'ól, ani in bína' i k'ak'námaltaláb, ani in mu'uw, ani in pidha' in exóbalilchik abal ki in buk'uw; ani tám, in ts'aka'chik ti in tamét an mulkunél. **7**Ani in kwa'alakchik jayej jún i wé' i tsakam to'ol; ani tam ti in labliyámalits, in uluw ka ts'akláj jayej ti in tamétchik. **8**Ani k'apúts ani ajwéchik; ani in tamkuychik an jilk'omach, ma búk i t'oknal. **9**Ani a xi k'apútschik pélak walám ma tsé' xi'; ani a Jesús in aba'chik ka ayin.

8:2 *Mat 9:36*
8:7 *Mat 14:19*
8:11 *Mat 12:38*

An Fariseochik in Konoyal jún i Labidh Tsu'bixtaláb

Mat 16:1-4; Luc 12:54-56

10Xó', wi'pachk'ij k'adhiy bá' jún i tan k'al in exóbalilchik, ani k'alej ti Dalmanuta tsabál. **11**Tám, chích an ♦Fariseochik ani in tujuw ki in konówiy, in aliyal jún i labidh tsu'bixtaláb ti k'ay'lál, abal ki in tilibna'. **12**Ani a Jesús dhúchumáts lupudh ti in espíritu, ani in uluw: ¿Jale' ti in aliyal i labidh tsu'bixtaláb axé' xi xits' k'wajílom? An chubaxtaláb tu uchálchik, axé' xi xits' k'wajílom yab ne'ets ka pidhan i labidh tsu'bixtaláb. **13**Ani in joltiychik, ani junílek'ij otsits ti tan, ani k'alej jumpok'e'.

In Levadurajil an Fariseochik ani a Herodes

Mat 16:5-12

14Xó', an exóbalchik in uk'chiy ki in chi'dha' in ts'iníl, ani yab jant'oj más in kwa'alakchik ti tan, expidh jún i bok'ól. **15**Ani a Jesús in punúbchalchik, in ulal: Ka met'a', ka t'aja' an kwentaj k'al in levadurajil an ♦Fariseo, ani in levadurajil a Herodes.

16Ani jajá'chik tamat tok'tsíxak in ulal: Já'its kom yab i kwa'al i bok'ól.

17Ani tam ti a Jesús in exla', in ucha'chik: ¿Jale' ti it tamat tok'tsíxchik, kom yab a kwa'al i bok'ól? ¿Yab a ejtiyal ma ni a exbayal? ¿A kwa'alejchik t'ujbadh a ichích? **18**¿It walkidh ani yab it tsu'ux? ¿It xutsnidh ani yab it ots'ox? ¿Ani yab a t'ilpál? **19**Tam tu mu'uw bó' i bok'ól ti bó' xi' i atikláb, ¿jáy i t'oknal a dhaya' t'uchat k'al i mu'mach?

Jajá'chik in ucha': Lajuj tsáb.

20Ani tam ti tsé' xi' i atikláb k'al búk i bok'ól, ¿jáy i t'oknal a dhaya'chik t'uchat k'al an mu'mach?

In uluwchik: Búk.

21Ani in ucha'chik: ¿Jale' tám, ti yabáyej a exbayal?

8:15
Mat 14:1; Luc 12:1; ICo 5:6-8
8:19
Mat 14:20; Luc 9:17; Jn 6:13
8:20
Mat 15:37
8:22
Mat 11:21; Jn 9:1

An Ajátik in Jeldha' jún i Jok'tsej

22Talbél ulits ti Betsaida; ani taná', chi'dhanchat jún i jok'tsej, ani paka'bédhábak abal ki in taka'. **23**Tám, in teyna' ti in k'ubak ani in lotokna' an jok'tsej ti eléb an kwenchal, ani tám, in tubkanchij tsablom in tsu'uxtal, in mo'kanchij eblim in k'ubak, ani in konoy janéy in tsu'tal.

24Ani jajá' in lama' in wal ani in uluw: U tsu'tal an inikchik belal ejtíl i akante'chik.

25Talbél, junílek'ij in mo'kanchij in k'ubak ti in tsu'uxtal, ani in t'aja' ka tsu'uxin, ani ts'ejkan ani tsu'uxin ów ani patal tajax. **26**Tám, in aba' ka ayin, in ucha': Yab ki it otsits ti kwenchal ma ni yab jita' ka ólchij ti al an kwenchal.

In Exbadh Ólnaxtal a Pedro

Mat 16:13-20; Luc 9:18-21

27Xó', a Jesús k'al in exóbalilchik k'alej ti kwenchalábchik ti Cesarea a xi ajidh ti Filipo tsabál. Ani ti bél in konoy in

exóbalilchik ani in ucha': ¿Janéy in ulal an inikchik jita' já'its Naná'?

28Tok'tsinchik: Pélkwa' a Juan pujax, ani talchik a Elías; ani talchik pélkwa' jún i tsu'bidh kawlómej.

29Ani a Jesús in ucha': Po tatá'chik, ¿Jita' a ulal já'its in Naná'?

Tám, tok'tsin a Pedro ani in ucha': Tatá' já'its a Cristo.

30Tám, in punúbchijchik abal yab jita' ki in tso'óbliy jita' já'its Jajá'.

An Ajátik in Ok'xidh Ólnál in Tsemtal

Mat 16:21-28; Luc 9:22-27

31Ani in tujchij ki in exóbchijchik abal in ♦Tsakámil an Inik yejentálak ki in yajchíkna' yán jant'ókits, ani ka pojkáj ti k'al an yejtselábchik, an ♦ok'ox pale'chik, ani an bajudh exóbchixchik, ani ka tsemdháj, ani ti in óxchíl a k'icháj ka ts'akiy junílek'ij. **32**Ani in lej tajax ólnál axé' xi káw. Tám, a Pedro in pélandha' ani in tujchij ki in wi'idh tawna'. **33**Po a Jesús wilk'in ani in met'a' in exóbalilchik, ani in wi'idh tawna' a Pedro ani in ucha': ¡Tatá' Satanás, ki it tixk'an tu tamét! Kom yab a tsalápnál jawa' a xi in k'ál a Dios, po jawa' a xi in k'ál an inikchik.

34Tám, in kaniy ka utey an mulkunél k'al in exóbalilchik, in ucha': Jita' in lé' ka chích ti in ts'at'énchij, ki in k'e'átna' ti in bá', ani ki in pena' in pelk'odhte'il, ani ti ki in ts'at'énchij. **35**Kom jita' ki in lé'na' ki in k'ániy in ejatal, ne'ets ki in k'iba'; po jita' ki in k'iba' in ejatal k'al Naná' tu ebál ani k'al an Ítkáw, ne'ets ki in k'ániy. **36**Kom ¿janéy in tabatnál jún i inik max ki in putát k'álna' an tsabál ani ki in k'iba' in ejatal? **37**O ¿janéy in ejtowal an inik ki in bína' abal ki in ts'a'iy in ejatal? **38**Kom jitámakits a xi ti in tidhena' Naná' ani u káwintal ti axé' xi xits' k'wajílom, ani tsáblix k'al in tomkíl ani waláblom; in ♦Tsakámil an Inik ne'ets jayej ki in tidhena' jajá', tam ka chích al in witsidh puwenchixtal in Pay'lóm, ani k'al an santo ♦ángelchik.

9 Tám, a Jesús in ucha'chik: Chubax tu uchál, wa'ats junchik a xi kubat tejé', a xi yab ne'ets ki in leka' i

8:28 *Mat 3:1*
8:29 *Jn 6:69*
8:30 *Mat 8:4; Luc 9:21*
8:31 *Mat 8:20; 16:21; T'aj 2:23*
8:32 *Jn 18:20*
8:33 *Mat 4:10*
8:34 *Mat 10:38; Luc 14:27*
8:35 *Jn 12:25*
8:38 *Mat 8:20; Luc 12:9; 1Te 2:19*
9:1 *Mat 24:30; Luc 22:18*

tsemláj ma ki in tsu'uw in ts'álejlábil a Dios ka chích k'al i ejtodhtaláb.

An Timk'ontaláb

Mat 17:1-13; Luc 9:28-36

2Tam ti wat'ey akak a k'icháj, a Jesús in kaniy a Pedro, a Jacobo, ani a Juan, ani in ne'dha' píl kwetémk'ijchik ti jún i t'ek'at ts'én, ani taná' in iniktal timk'on ti in tamétchik. **3**Ani in k'wa'chímal tajk'an, lej wat'adh ti dhakni' ejtíl i kwiním tsám kej ma ni jún i pák'ul ti tsabál in ejtowal ki in dhakni'béjdha'; **4**ani tejwa'méj ti jajá'chik a Elías ani a Moisés, ani axé'chik in t'ilbay a Jesús. **5**Tám, a Pedro tok'tsin ani in ucha' a Jesús: ♦Rabí, alwa' abal tejé' u k'wajat; wanaj ki t'aja' óx i padhel; jún abal Tatá', jún abal a Moisés, ani jún abal a Elías. **6**Kom yab in exlálak janéy a xi in ulal, kom k'wajatakchik lej jik'enek.

9:2 *Mat 4:21*
9:3 *Mat 28:3*
9:5 *Mat 23:7*
9:7 *Mat 3:17*
9:9 *Mat 8:20*
9:12 *Mat 8:20; Luc 23:11*
9:13 *Mat 11:14*

7Ani tám, ni'kan jún i tokow, paxk'iyatchik, ani ats'atméj jún i káw ti bá' an tokow a xi in uluw: Axé' já'its u k'ánidhowál Tsakámil. Ka ats'a'chik Jajá'. **8**Ani dhubatk'ij, tam ti in met'a'chik ti in tonídh, yab in tsu'uw jita' más, expidh a Jesús k'al jajá'chik.

9Tam ti pa'íl ti ts'én, in punúbchijchik abal yab jita' ki in ólchij janéy in tsu'uwchik, ma ka ts'akiy ti tsemélom in ♦Tsakámil an Inik. **10**Ani jajá'chik in dhayk'a' jún i káw, ani tamat konowíx abal janéy in le' ki in uluw, ka ts'akiy ti tsemélom.

11Ani jajá'chik in konówiy, in ucha': ¿Jale' ti in ulal an bajudh exóbchixchik abal a Elías yejentál ka chích ok'ox?

12Tám, tok'tsin ani in ucha'chik: Chubax a Elías ne'ets ka chích ok'ox, ani ne'ets ki in wichbadh ts'ejka' patal; ani jant'ini' k'wajat dhuchadh ti in ebál in ♦Tsakámil an Inik abal ki in lej yajchíkna' ani ka t'ajan ti yab jant'oj in jalbíl. **13**Po Naná' tu uchálchik abal a Elías che'nekits, ani t'ajchin jawa' in lé'na'chik, jant'ini' k'wajat dhuchadh ti in ebál jajá'.

An Ajátik in Jeldha' jún i Demoniolidh Kwitól

Mat 17:14-21; Luc 9:37-43

14Ani tam ti a Jesús ulits ti k'al in exóbalilchik, in tsu'uw abal tomtsímtejak k'al jún i pulik mulkunél, ani k'al

an bajudh exóbchixchik k'wajatak ti konówiyáb. **15**Ani wi'pachk'ij, ti in yánél an mulkunél tam ti in tsu'uw in lej jik'pa', ani adhlátschik abal ki in tsapnédha'. **16**Tám, a Jesús in konoy an bajudh exóbchixchik: ¿Janéy a xi a tamat tok'tsíxnálchik?

17Ani tok'tsin jún ti al an mulkunél ani in uluw: Exóbchix, tu chi'dhanchal u kwitólil a xi in kwa'al jún i mó' espíritu. **18**Ani ju'támakits ka yak'wan, u kwajlanal, pudhél in wi', ani kat'kakál in kamab, ani k'wajat ti wayédháb; ani u ucha' a exóbalilchik abal ki in kaldha', po yab in ejtow.

19A Jesús tok'tsin, ani in ucha'chik: ¡Ay, k'al an yab belom xits' k'wajílom! ¿Ma jayk'i' ne'ets ki in k'wajiy k'al tatá'chik? ¿Ma jayk'i' ne'ets tu kuxunchij? ¡Ti ki in chi'dhanchij! **20**Ani jajá'chik in chi'dhanchij. Ani tam ti an espíritu in tsu'uw, wi'pachk'ij in tsapik t'elendha'; in ijka' ani in t'ulindha' tsabál ani pudhél in wi'.

21Tám, a Jesús in konoy an pay'lómláb: ¿Ma jayk'i' ti in kwa'al axé' xi yaw'láts?

Jajá' tok'tsin: Ma ti in tsakamtal; **22**ani yáníl in ijkámal bá' i k'amal, ani bá' i ja' abal ki in tsemdha'; po max Tatá' a ejtowalak ka t'aja' jant'oj, tu ku yajnanchij, ani tu ku tolmiy.

9:23 *Mat 21:21; Jn 11:40*

23A Jesús in ucha': Max a tatá' ejtowalak ka bela', a xi belom patal eltidh.

24Ani wi'pachk'ij in pay'lóm an kwitól dhájan k'al in ja'líl in wal ani in uluw: ¡Ajátik, u belál; ti ki in tolminchij u yab belomtal!

25Tam ti a Jesús in tsu'uw tál ti ádhil an mulkunél; in wi'idh tawna' an at'ax espíritu, ani in ucha': Tatá' tsinej ani mó' espíritu, Naná' tu abál, ki it kalej ti in bá' jajá', ani yabáts jayk'i' ka otsánchij. **26**Tám, an at'ax espíritu dhájan ani in tsapik t'elendha', kalej ti in ál jajá', ani jilk'on ejtíl tam tsemnek, ani ma yán jita' in uluw: K'wajat tsemnek. **27**Po a Jesús in teynanchij in k'ubak, in kina', ani ts'akiy.

28Ani tam ti a Jesús otsits ti al an atáj k'al in exóbalil, konoyat kwetémk'ij: ¿Jale' ti wawá' yab i ejtow ki kaldha'?

29Tám, in ucha'chik: Axé' xi kwenél yab kalel ma ni k'al jant'oj, po expidh k'al i ólontaláb ani k'al i pabiltaláb.

An Ajátik in tsáb Ólnál in Tsemtal

Mat 17:22-23; Luc 9:43-45

30Tám, a Jesús kalej taná', ani wat'ey ti Galilea tsabál, ani yab in lé'ak ma ni jita' ki in exla'. **31**Kom in exóbchalak in exóbalilchik in ulal: In ♦Tsakámil an Inik k'wajat ti tsinat bínáb ti in k'ubak an inikchik, ani ne'ets ka in tsemdháj; po talbél ti tsemnek ne'ets ka ts'akiy ti in óxchíl a k'icháj. **32**Po jajá'chik yab in exbay axé' xi káw ani in ts'ejnálak ki in konówiy.

An Púlik Éytaláb

Mat 18:1-5; Luc 9:46-48

33Ani ulits ti Capernaum; ani tam ti k'wajatits ti atáj in konówiychik: ¿Janéy a xi a tamat tok'tsíxnálakchik ti bél? **34**Po jajá'chik k'wajiy pikikidh; kom ti bél tamat tok'tsíxinchik abal jita'kwa' a xi más púlik in éy. **35**Tám, a Jesús ketlej ani in kaniy a xi lajuj tsáb, ani in ucha'chik: Max jún jita' in lé' ti ok'ox, ne'ets ti taltaláb ti k'al patal, ani ne'ets ti abatnanél ti k'al patal. **36**Ani in kaniy jún i tsakam, ani in k'wajba' ti ts'ejel jajá'chik, ani in kitína', ani in ucha'chik: **37**Jita' ki in bats'uw jún i tsakam ejtíl a axé' ti naná' u bij, Naná' ti in bats'uwal; ani jita' ti in bats'uwal, yab expidh Naná' ti in bats'uwal, po jayej a xi ti in abámal.

9:31 *Mat 8:20; T'aj 2:23*
9:32 *Luc 2:50; Jn 12:16*
9:33 *Mat 4:13*
9:34 *Luc 22:24*
9:35 *Mat 18:4; Luc 22:26*
9:37 *Mat 10:40*
9:40 *Mat 12:30; Luc 11:23*
9:41 *Mat 10:42*
9:42 *Mat 5:29; Luc 17:2*

Júnakej i Kaldhom Demonio

Luc 9:49-50

38Tám, a Juan in tok'tsiy ani in ucha': Exóbchix, i tsu'uw jún in kaldhál i demoniochik ti Tatá' a bij, a xi yab tu ts'at'énchal ani i t'apchij, kom yab tu ts'at'ok'nál.

39Po a Jesús in ucha': Yab ka t'apchij, kom yab wa'ats jita' a xi ti ki in eyendhanchij u bij ki in t'aja' i labidh t'ajnél ani ki in ejtow talbél ti in at'ax t'ilabna'.

40Kom jita' a xi yab tu tomólnál, k'wajat k'al wawá'. **41**Ani jita' ti pidha' jún i tima' i ja' ti Naná' u bij, kom it k'wajat k'al a Cristo, an chubaxtaláb tu uchál, yab ne'ets ki in k'iba' in jalbixtal.

Yab ki it T'idhk'waxin

Mat 18:6-9; Luc 17:1-2

42Ani jita' ki in t'idhk'wandha' jún axé' xi t'ijaxchik a xi ti

in belál, alwa'ak t'ajat ka palchin jún in t'ujúbil i tse'emtaláb ti in núk', ani ka bet'enáj ti pulik lejem. **43**Max a k'ubak in t'ajál ki it walbin, ka muts'iy; más alwa' ki it otsits motso' ti al an ejataláb, ani yab ki it k'alej ti al an ♦k'amal yajchiktaláb k'al tsáb a k'ubak, ti nixé' xi k'amal a xi yab jayk'i' teptsinal, **44**ju'táj:

In dhumál yab tsemel,
Ani an k'amal yab jayk'i' teptsinal.

(Isa 66:24)

45Ani max a akan in t'ajál ki it walbin, ka muts'iy; más alwa' ki it otsits motso' ti al an ejataláb, ani yab ki it k'alej ti al an ♦k'amal yajchiktaláb k'al tsáb a akan, ti nixé' xi k'amal a xi yab jayk'i' teptsinal, **46**ju'táj:

In dhumál yab tsemel,
Ani an k'amal yab jayk'i' teptsinal.

(Isa 66:24)

47Ani max a tsu'uxtal in t'ajál ki it walbin, ka kaldha'; más alwa' ki it otsits k'al jún a tsu'uxtal ti in ts'álejlábil a Dios, ani yab ki it k'alej ti al an ♦k'amal yajchiktaláb k'al tsablom a tsu'uxtal, **48**ju'táj:

In dhumál yab tsemel,
Ani an k'amal yab jayk'i' teptsinal.

(Isa 66:24)

49Kom patal ne'ets ka ts'apniyat k'al i k'amal, ani patal i tsemdhanél ne'ets ka ts'apniyat k'al i at'em. **50**An at'em alwa', po max an at'em ki in k'iba' in ts'apúw, ¿jant'odha' tám, ti ne'ets ka ts'apniychik? Ka ko'oy i at'em ti bá' tatá'chik; ani ka ko'oy i koyataláb jún k'al a xi júnakej.

9:43 *Mat 5:29*
9:45 *Mat 5:29*
9:47 *Mat 5:29*
9:48 *Mat 25:41*
9:50 *Mat 5:13; Luc 14:34, 35; Rom 12:18; 2Co 13:11; Col 4:6; 1Te 5:13*
10:1 *Mat 4:23; Jn 10:40*

An Exóbchixtaláb ti in ebál an Jiláxtaláb

Mat 19:1-12

10 Xó' kubiy taná', chích ti tsabál Judea, ani in bélna' jumpok'e' an pulik itse' Jordán; ani tomtsiyat junílek'ij k'al an bichówlom, ani junílek'ij in exóbchalak jant'ini' ti in ujnám.

2Ani chích an ♦Fariseochik ki in konówiy abal ki in tilibna': ¿Walkadhxe' abal an inik ki in kedhmey in tomkíl?

3A Jesús tok'tsin, in ucha'chik: ¿Janéy a Moisés ti aba' ka t'aja'?

4In uluwchik:

A Moisés in walka' an inik abal ki in pidha' i dhuchlab divorcio ani ki in kedhmey.

(Deu 24:1, 3)

5A Jesús tok'tsin in ucha'chik: K'al a t'ujbadh ichíxchik in dhucha' axé' xi abatnadhkáw. **6**Po ti in tujtal an ts'ejkadh tsabál:

A Dios in t'aja' an inik ani an uxum.

(Gen 1:27; 5:2)

7*K'al axé' ti in ebál, an inik ne'ets ki in jila' in pay'lóm ani in mím ani ka junkun k'al in tomkíl.* **8***Ani axé' xi tsablom ne'ets ka wenk'on ti jún ti in éb;*

(Gen 2:24)

ani jaxtám yabáts más tsáb, po jún ti in éb.

9Jaxtám, jawa' a xi a Dios in junkuxiyámal, an inik yab ki in lewáxiy.

10Ani ti atáj, in exóbalilchik wichiy ki in konoy k'al jayétsej axé' xi káw. **11**Ani Jajá' in ucha'chik: Jita' ki in kedhmey in tomkíl ani ki in tomikna' k'e'at, walbinal ti tsáblix k'al in tomkíl; **12**ani max an uxum ki in kedhmey in tomkíl, ani ki in tomikna' k'e'at, in tsábliyal in tomkíl.

10:4 *Mat 5:31*
10:5 *Heb 3:15*
10:8 *1Co 6:16*
10:11 *Luc 16:18*
10:12 *Rom 7:3; 1Co 7:10, 11*
10:14 *Mat 25:34*
10:15 *Mat 18:3*
10:17 *Luc 10:25; T'aj 20:32*

An Ajátik in Labliyal an Tsakamchik

Mat 19:13-15; Luc 18:15-17

13Xó', utunchábak a Jesús i tsakamchik, abal ki in taka'; po in exóbalilchik in wi'idh tawna' jita' a xi in chi'dhál. **14**Po tam, ti a Jesús in tsu'uw, t'ajat yab in kulbétna', ani in ucha'chik: Ka jila' an tsakamchik ka chích ti k'al Naná', ani yab ka k'ánchij, kom a xi ejtíl jajá'chik ne'ets ki in k'álna' in ts'álejlábil a Dios. **15**An chubaxtaláb tu uchál, jita' yab ki in bats'uw in ts'álejlábil a Dios ejtíl jún i tsakam, yab ne'ets ka otsits taja'. **16**Ani in kitína'chik, in mo'kanchal in k'ubak, ani in labliyal.

An Ts'alat Inik

Mat 19:16-30; Luc 18:18-30

17Xó', tam ti kalej abal ka k'alejits ti bél, chích jún ti ádhil, ani tudhlun ti in tamét ani in konoy: Alwa' Exóbchix, ¿janéy ku t'aja', abal ku bats'uw an ets'ey ejataláb?

18Tám, a Jesús in ucha': ¿Jale' ti in bijiyal ti in alwa'? Yab jita' alwa', expidh jún, já'its a Dios. **19**A exlál an abatnadhkáw:

Yab ka tsábliy a tomkíl,
Yab ki it tsemdhomáts,
Yab ki it kwé'láts,
Yab ki it janam tejwa' tso'óblixin,
Yab ki it janam kwé'láts,
Ka lét'edh k'ak'na' a pay'lóm ani a mím.

(Exo 20:12-16; Deu 5:16-20)

20Jajá' tok'tsin ani in uluw: Exóbchix, patal axé' u putuwámal, ma tu kwitóltal.

21Tám, a Jesús in met'a' k'al i k'ánidhomtaláb ani in ucha': Expidh jún in k'ibál; ki it k'alej ani ka nujuw patal jawa' a kwa'al, ani ka pidha' an ts'ejwantálchik; ani ne'ets ka ko'oy i dhayach tesoro ti k'ay'lál, ani ki it chích, ti ki in ts'at'énchij dhaykódh k'al a pelk'odhte'il.

22Po jajá' in yajna' axé' xi káw, ani k'alej yajchik t'e'pidh, kom dhabalak k'al yán i k'áláb.

23Tám, a Jesús tonidh met'a'xin, ani in ucha' in exóbalilchik: ¡Lej wat'adh k'ibat abal a xi in kwa'alchik i ts'alataláb, ka otsits ti in ts'álejlábil a Dios! **24**In exóbalilchik in jik'pa' axé' xi káw; po a Jesús tok'tsin junílek'ij ani in uluw: Tsakamchik, ¡lej k'ibat abal jajá'chik a xi in ♦dhakatnál an ts'alataláb, ka otsits ti in ts'álejlábil a Dios! **25**Yab k'ibat abal jún i ♦camello ko'nél ki in wat'enchij in jólil jún i t'idhab; po wat'adh k'ibat abal jún i ts'alat inik ka otsits ti in ts'álejlábil a Dios.

26Tám, in exóbalilchik más jik'tson ani tamat ucháxin: ¿Jita' tám, ne'ets ki in ejtow ka k'ánin?

27Tám, a Jesús in met'a'chik ani in uluw: Jawa' abal an inik yab eltidh, abal a Dios eltidh, kom k'al a Dios patal eltidh.

28Tám, a Pedro in tujuw ki in ucha' a Jesús: Xó', ka tsu'uw, wawá' patal i jilámal abal tu ts'at'énchij.

29A Jesús tok'tsin ani in uluw: An chubaxtaláb tu uchálchik, ma ni jita' a xi in jilámal in k'imá', o in ebchalchik, o in uxum ebchal, o in pay'lóm, o in mím, o in tomkíl, o in tsakámil, o in tsabálil, k'al Naná' tu ebál ani

10:21 *Mat 6:20; Luc 12:33; T'aj 2:45*
10:23 *1Ti 6:9, 10,17*
10:24 *Mat 7:13, 14; Jn 3:5*
10:25 *Luc 12:16-20*
10:27 *Mat 19:26*
10:28 *Mat 4:19*

k'al an Ítkáw, **30**jajá' ne'ets ki in bats'uw ok'chidh ma bó' inik, xowé' ti axé' xi k'ij, i atájchik, i ebchalábchik, i uxum ebchalábchik, i mímlábchik, i tsakamchik ani i tsabálchik, k'al i ájaxtaláb; ani an k'ij a xi ta'tál an ets'ey ejataláb. **31**Po yán a xi pél i ok'ox ne'ets ti taltaláb ani a xi taltaláb ne'ets ti ok'ox.

An Ajátik Junílek'ij in Ólnál in Tsemtal

Mat 20:17-19; Luc 18:31-34

32Xó' ne'etsakchik ti bél, k'adhíl ti Jerusalén, ani a Jesús ok'ox ne'ets; ani k'wajatak jik'padhchik, ani in áykómak k'al i jík'ib. Jaxtám, junílek'ij in kaniy a xi lajuj tsáb ani in tujchij ki in ucha' janéy Jajá' ne'ets ki in wat'a'. **33**In uluw: Xó', ka tsu'uw, u k'wajat tu k'adhíl ti Jerusalén; ani in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka binaxnáj ti in k'ubak an ♦ok'ox pale'chik, ani ti k'al an bajudh exóbchixchik; ani ne'ets ka weladh jolbiyat ti tsemdhaxtaláb, ani ne'ets ka bínáj ti in k'ubak an ♦yab Judíochik. **34**Ani jajá'chik ne'ets ki in teladh k'ijídhna', ne'ets ki in wapay, ne'ets ki in tubkay ani ne'ets ki in tsemdha'; po ti in óxchíl a k'icháj ne'ets ka ts'akiy.

10:30 *Mat 6:33*
10:31 *Mat 19:30*
10:33 *Luc 9:51*
10:34 *Mat 16:21; T'aj 2:23*
10:37 *Mat 19:28*
10:38 *Mat 20:22; Luc 12:50*
10:39 *T'aj 12:2; Ap 1:9*

In Konoxtal a Jacobo ani a Juan

Mat 20:20-28

35Xó' in kwitólilchik a Zebedeo, já'its a Jacobo k'al a Juan, uteychik ti k'al a Jesús ani in uluw: Exóbchix, wawá' i lé'ak tu ku t'ajchij jawa' a xi ki konoy.

36Jajá' in ucha'chik: ¿Janéy a lé'chik tu t'ajchij?

37Jajá'chik in uluw: Tu ku walka' ku koyóts ti a witsidh puwenchixtal, jún, ti a winab, ani a xi jún, ti a k'watab.

38Tám, a Jesús in ucha'chik: Yab a exlál janéy a xi a konoyalchik. ¿A ejtowalxe' ka uts'a' ti uts'umtaláb ju'táj ti Naná' u uts'ál, o ki it pujan k'al an pujantaláb ju'táj ti Naná' in pujanal?

39In uluwchik: I ejtowal. Tám, a Jesús in ucha'chik: Chubax abal an uts'umtaláb a xi u uts'umnál, ne'ets ka uts'a'; ani an pujantaláb ju'táj ti in pujanal ne'ets ki it pujanchik teyej, **40**po, abal ki it koyóts tu winab ani tu k'watab, yab in uchbidh Naná' ku bína', po abal jajá'chik jita' k'wajat t'ojojodh.

41Ani tam ti in ats'a'chik a xi lajuj, in tujuwchik ka tsakuy k'al a Jacobo ani k'al a Juan. **42**Po a Jesús in kaniychik ani in ucha': A exlálchik a xi exladh ti éyal ti al an ♦yab Judíochik in t'ajál ti ok'lek ti jajá'chik, ani in pakdha' éyalil, in t'ajál ti abátix ti jajá'chik. **43**Po ti al tatá'chik, yab antsaná', kom jita' ki in lé'na' ki in t'aja' ti púlik ti ba' tatá'chik, ki in t'aja' ti a abatnanélil; **44**ani jitákits ti bá tatá'chik ki in lé'na' ti ok'óxlom, ki in t'aja' ti abatnaneláb abal ti in yánél. **45**Kom in ♦Tsakámil an Inik che'nek, yab abal ki in aychij ka t'ojchiyat, po pél abal ka t'ojchixin ani abal ki in bína' in ejatal, abal ka ts'a'idh walkan yántolom.

An Ajátik in Jeldha' a Jok'tsej Bartimeo

Mat 20:29-34; Luc 18:35-43

46Xó', ulitschik ti bichow Jericó. Ani tam ti kalelits ti Jericó k'al in exóbalilchik, ani k'al jún i yetsej mulkunél; a jok'tsej Bartimeo, kwitól Timeo, ketélak ti bél ti konkól k'al i ts'ejwalixtaláb. **47**Ani tam ti in ats'a' abal pélak a Jesús Nazaretíb, in tujchij ti dhájnal ani ki in uluw: ¡Jesús, in Tsakámil a David, ti ki in yajnanchij neyej!

48Ani k'al yán ti wi'idh ucháb abal ka ts'ibk'anits, po jajá' más dhájnalak: ¡Tsakámil a David, ti ki in yajnanchij neyej!

49Tám, a Jesús kublemáts, ani in aba' ka kaniyat. Ani in kaniychik an jok'tsej, in ucha': ¡Ki it ♦dhakatbéj ani ki it kubiy! ¡An Ajátik ti kaniyal!

50Tám, in bet'éna' in wát, kubiy ani chích ti k'al a Jesús.

51Tám, tok'tsin a Jesús ani in ucha': ¿Janéy a lé' tu t'ajchij?

An jok'tsej in uluw: Rabí, ku ejtow ki in tsu'uxin.

52Ani a Jesús in ucha': Ki it k'alej, a belomtal ti jeldha'its. Ani wi'pachk'ij tsu'uxin, ani in ts'at'ok'na' a Jesús ti bél.

An Puwenchidh Otseltaláb ti Jerusalén

Mat 21:1-11; Luc 19:28-40; Jn 12:12-19

11 Xó', tam ti utelitschik ti Jerusalén, já'its ti Betfagé ani Betania, jek'at ti bolchal Olivolom, taná' a Jesús in aba' tsáb in exóbalil, **2**in ucha': Ki it k'alejchik ti kwenchal a xi a tamtém, ani wi'pachk'ij tam ki it otsits, ne'ets ka ela' wik'at jún i tsakam ch'uri', a xi ma ni jita' yabáyej in

10:45 *Mat 20:28*
10:47 *Mat 9:27*
10:51 *Mat 23:7*
10:52 *Mat 9:22*
11:1 *Mat 21:17*

púnámal. Ka wila' ani ka chi'dha'. 3Ani max jún jita' ti ucha': "¿Jale' ti a t'ajálchik axé'?" ka uluw abal an Ajátik in yajinchal; ani wi'pachk'ij ne'ets ki in wichba' tejé'.

4Ani k'alejchik ani in ela' an tsakam ch'uri' wik'at eléb ti wi'leb ju'táj ti k'we'nal an bél ani in wila'. 5Ani junchik a xi taná' k'wajatak kubuchik, in uluw: ¿Jale' ti a wilál an tsakam ch'uri'?

6Jajá'chik tok'tsin jant'ini' ti a Jesús in abámal, ani jajá'chik in jila'its ka k'alej. 7Ani jajá'chik in chi'dha' an tsakam ch'uri' ti k'al a Jesús, ani in tatlabiy k'al in k'wa'chímal, ani a Jesús in púna'. 8Ani yántolom in nuk'uwalak in k'wa'chímal ti bél, ani talchik in t'ak'iyal i k'we'lab ani in baladh witsiyal ti bél. 9Ani dhájnalakchik a xi ne'ets ok'ox, ani a xi talbél in ulal:

¡♦Hosanna!
¡Láblidh a xi tál ti in bij an Ajátik!
10*¡Láblidh in ts'álejlábil i pay'lóm David*
A xi ta'tál ti in bij an Ajátik!
¡Hosanna ti wat'k'adh walk'i'!

(Sal 118:25-26)

11Ani a Jesús otsits ti Jerusalén, ti ♦tiyópan. Ani tam ti in met'ámalits ti in tonídh patal, ani kom aklelits k'alej k'al a xi lajuj tsáb ti Betania.

11:9 *Mat 23:39*
11:10 *Luc 2:14*
11:11 *Mat 21:12, 17*
11:13 *Luc 13:6-9*

An Ajátik in Ijchidh Káwliy an Higo Akante'

Mat 21:18-19

12Xó' ti chudhey, tam ti kalejchik ti Betania, a Jesús k'a'iy. 13Tám, in tsu'uw ów jún i higo akante', lej xekedh, ani k'alej in met'ál max in elchalak in walíl; tam ti ulits, yab jant'oj in ela', expidh i xeklek, kom yabáyejak in k'ijil i higo. 14Tám, a Jesús in ucha' an higo akante': Ma ni jayk'i' yabáts jita' ti k'apchij a walíl.

Ani in exóbalilchik in ats'a'.

An Ajátik in Wejk'a' an Tiyópan

Mat 21:12-17; Luc 19:45-48; Jn 2:13-22

15Ani ulitschik ti Jerusalén; ani a Jesús otsits ti ♦tiyópan; ani in tujchij ki in kedhmey a xi nujul ani a xi ts'a'umak ti ♦tiyópan. Ani in lewk'achikinchij in mexajilchik an

♦jálum tumín, ani in laktémilchik a xi nujul kuku'. **16**Ani yab in walkálak ma ni jita' ki in ne'dha' i eyextaláb ti bá' an ♦tiyópan. **17**Ani in exóbchal ani in uchálchik: ¿Yabxe' k'wajat dhuchadh abal:

U k'imá' ne'ets ka bijiyat ti k'al patal an ♦kwenél k'wajílom ti atáj ólontaláb?

(Isa 56:7)

Po tatá'chik a wenk'owámal ti in k'wajtal i kwé'chik.

18Tám, an bajudh exóbchix ani an ♦ok'ox pale'chik in ats'a', ani in aliyalak jant'odha' ki in tala'bédha'; po in ts'ejnálak, kom ti in yánél an bichówlom k'wajatak jik'padh k'al in exóbchixtal. **19**Tam ti yajk'un, a Jesús kalej ti nixé' xi bichow.

An Wayenek Higo Akante'

Mat 21:19-22

20Ani tam ti chudhey, wat'eychik junílek'ij ani in tsu'uw an higo akante' wayenek ma ti in ibíl. **21**Tám, a Pedro in t'ilpa', ani in ucha': ♦Rabí, xó' ka tsu'uw, an akante' higo a xi a ijchidh káwliy wayey.

22Tám, a Jesús tok't'sin ani in ucha'chik: Ka ko'oy i belomtaláb ti k'al a Dios. **23**Kom an chubaxtaláb tu uchálchik, jita' ki in ucha' axé' xi ts'én: "Ki it tixk'an ani ka bet'éna' ti a bá' ti pulik lejem," ani yabák jalk'ú' tsalpax ti in ichích, po ki in lej bela' ti in ichích abal ne'ets ka t'ajan jawa' a xi in ulal, jawa' a xi ki in uluw ne'ets ka t'ajchin. **24**Jaxtám, tu uchálchik, patal a xi ka konoy tam it ól, ka bela' abal ne'ets ka bats'uw, ani ne'ets ka chích.

25Ani tam it k'wajat ti it ól, ka pakwla', max a kwa'al jún i tomólnadh káw k'al jún jita', abal antsaná' a Pay'lóm a xi ti k'ay'lál ti pakwlanchij teyej a k'ibts'ontal. **26**Kom max tatá'chik yab ka pakwla', tám, ma ni a Pay'lóm a xi ti k'ay'lál, yab ne'ets ti pakwlanchij a k'ibts'ontal.

In Éyaltal an Ajátik

Mat 21:23-27; Luc 20:1-8

27Xó', tam ti wichiychik junílek'ij ti Jerusalén; ani a Jesús xe'etsak ti ♦tiyópan; uténchat k'al an ♦ok'ox pale'chik,

11:18 *Mat 21:46; Luc 20:19*
11:19 *Luc 21:37*
11:21 *Mat 23:7*
11:23 *Mat 21:21*
11:24 *Mat 7:7*
11:25 *Mat 6:14*

ani k'al an bajudh exóbchixchik ani k'al an yejtselábchik,
28ani jajá'chik in ucha': ¿K'al janéy tam éyaltaláb ti a t'ajál
axé'chik? ¿O jita' ti pidhámal axé' xi éyaltaláb abal ka t'aja'
axé'chik?

29Tám, a Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Naná' neyej
ne'ets tu t'ajchijchik jún i konówixtaláb, ani ti ki in tok'tsiy,
ani ne'ets tu ólchij k'al janéy tam éyaltaláb tu t'ajál axé'chik.
30In pujaxintal a Juan, ¿tálak ti k'ay'lál o ti k'al an inikchik?
Ti ki in tok'tsiy.

31Tám, tamat tok'tsíxin ti bá jajá'chik, in ulal: Max
ki uluw: "Tál ti k'ay'lál," Jajá' ne'ets ki in uluw: "¿Jale'
tám, ti yab a bela'chik?" **32**Ani max ki uluw: "Pél in k'ál
i inikchik..." Po in ts'ejnálakchik an bichówlom, kom k'al
patal ko'oyábak a Juan abal pélak i tsu'bidh kawlómej.
33Tám, tok'tsinchik ani in ucha' a Jesús: Yab i exlál.

Ani a Jesús tok'tsin, in ucha'chik: Ma ni naná' yab ne'ets
tu ólchij k'al janéy tam éyaltaláb u t'ajál axé'chik.

11:32
Mat 11:9
12:6
Heb 1:1-3

12 Xó', a Jesús in tujuw ki in t'ilbaychik k'al i
t'iplabkáw: Jún i inik in t'aja' jún i t'ayabláb t'udhup,
ani in mapuy ti in tonídh ani in to'bay jún i k'atsumtaláb,
ani in kuba' jún i tsak'. Tám, in jilchij i t'ojnalchik abal ki
in beletna', ani jajá' k'alej ówél. **2**Ani ti in k'ijil an putsláts
in abchij jún i abatnanél nixé' xi t'ojnalchik abal ki in
bats'uw in walíl an t'udhup. **3**Po jajá'chik in yak'wa', ani
in kwadha', ani in aba' badhbál in k'ubak. **4**Ani wichiy
ki in abchij júnakej abatnanél; ani a axé' in ábay k'al i
t'ujub, ani in ts'ojbédhanchij in ók', ani in aba' jayej k'al i
tidhetáltaláb. **5**Ani wichiy ki in aba' júnakej; ani a axé' in
tsemdha', ani yán pílchik, talchik in kwadha', ani talchik in
tsemdha'. **6**Tám, ti in taltal, kom in kwa'alakej jún i tsakam,
a xi in k'ánidhál, in abchijchik jayej, in uluw: "Ne'ets ti
ki in k'ak'nanchijchik u tsakámil." **7**Po nixé' xi t'ojnalchik
in uluw ti bá' jajá'chik: "Axé' já'its an báts'ul k'áláb, ki it
chíxchik, wanaj ki tsemdha', ani an jilchidh k'áláb ne'ets
ki k'álna'." **8**Ani jajá'chik in teyna', ani in tsemdha', ani in
bet'éna' eléb an t'udhup t'ayabláb.

9Tám, ¿janéy walám ne'ets ki in t'aja' an dhabal t'udhup?
Ne'ets ka chích, ani ne'ets ki in tala'bédha' an t'ojnalchik,

ani ne'ets ki in pidha' k'e'at an t'ayabláb t'udhup. **10**¿Ma ni yab a ajiyámalchik axé' xi ♦Dhuchlab:

An t'ujub a xi an kúbal atáj in pojkámal,
Axé' wenk'onének ti in ts'upk'intal in ók'.
11*Axé' pél in t'ajbíl an Ajátik,*
Ani pél i jik'paxtaláb ti wawá' i tsu'uxtal?

(Sal 118:22-23)

12Ani in aliychik jant'odha' ki in yak'wa', po in ts'ejna' an mulkunél, kom in exla' abal an t'iplabkáw a xi in t'ila' pélak abal ti in tomól jajá'chik; tám, k'alejchik ani joltiyat.

An Konowixtaláb abal an Impuesto Jalbixtaláb

Mat 22:15-22; Luc 20:20-26

13Tám, abchin junchik a xi pélak i ♦Fariseochik ani i herodianochik abal ka ts'alk'uyat k'al in káwintal. **14**Ani tam ti ulitschik in ucha': Exóbchix, i exlál abal Tatá' it chubax, ani yab it jik'jól ma ni k'al jita'; kom yab a kwentananchal in éy an inik, po it exóbchix k'al in bélil a Dios k'al i chubaxtaláb. ¿Walám walkadh ki pidha' an uchbidh tumín a ♦Cesar o ibáj? ¿Ki bína' o yab ki bína'? **15**Po a Jesús in exla' in nits'binélomtalchik, ani in ucha': ¿Jale' ti in tilibnálchik? Ti ki in chi'dhanchij jún i denario tumín abal ku tsu'uw.

16Ani jajá'chik in chi'dha'.

Tám, a Jesús in ucha'chik: ¿Jita' já'its axé' in wal ani an dhuchadh bijláb? Ani jajá'chik in ucha': Pél a ♦Cesar.

17Tám, a Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Ka pidha' a ♦Cesar jawa' in k'ál a ♦Cesar, ani a Dios jawa' in k'ál a Dios.

Ani jajá'chik in jik'pa'.

An Konowixtaláb abal an Ts'akíltaláb

Mat 22:23-33; Luc 20:27-39

18Talbél axé', an Saduceochik chích ti Jajá', a xi in ulal abal yabkwa' wa'ats i ts'akíltaláb ti tsemláj, ani in konówiy, in uluw:

19Exóbchix, a Moisés tu dhuchadh jilchij:

Max jún jita' ka tsemets in ebchal, ani ka jilk'on in tomkíl k'al yab i tsakam; tám, an inik ebchaláb ki in k'álnanchij in tomkíl, ani ki in dhayk'anchij i tsakamláb in ebchal.

(Deu 25:5-10)

12:10 *T'aj 4:11*
12:12 *Mat 22:22*
12:13 *Mat 22:16*
12:17 *Rom 13:7*
12:18 *T'aj 4:1; 23:8; 1Co 15:12*

20Xó', wa'atsak búk i ebchaláb. A xi ok'ox, tomkin k'al jún i chidhan ani tsemets, ani yab in jila' i tsakam. **21**Ani an tsabchíláb in tomikna', ani tsemets, ani yab jayej in jila' i tsakam; aniyek'ij an óxchiláb. **22**Ani antsaná' patal an búklom, ani yab jita' in jila' i tsakam; ani ti in taltal tsemets jayej an uxum. **23**Xó', ti ts'akíltaláb, tam ka ts'akiychik, ¿k'al jita' jajá'chik an uxum ne'ets ti tomikláb, kom k'al búklom ti ko'oyat ti k'imádh?

24Tám, a Jesús in tok'tsiy ani in ucha'chik: ¿Awxe' yab já'its ti it k'iblodhchik, kom yab a ejtiyal an ♦Dhuchlab ma ni in ejtodhtal a Dios? **25**Kom tam ka ts'akiychik ti bá' an tsemélom, yabáts jita' ne'ets ka tomkin, ani yabáts jita' ne'ets ka bináj abal ka tomkin; kom ne'etschik ki in juntálna' ejtíl an ♦ángelchik a xi k'wajat ti k'ay'lál. **26**Ani xó', abal an tsemélom ts'akílchik; ¿yabxe' a ajiyámal in Dhuchlábil a Moisés, jant'odha' a Dios káwin ti al an k'ídhlom ani in uluw:

12:24 *2Ti 3:15-17*
12:25 *1Co 15:42, 49*
12:28 *Luc 10:25-28*
12:31 *Mat 5:43*

Naná' já'its ti in Diosil a ♦Abraham, ani in Diosil a Isaac, ani in Diosil a Jacob?

(Exo 3:6, 15)

27Jajá' yab in Diosil i tsemélom, po in Diosil a xi ejat. Jaxtám it lej k'iblodhchik.

An Lej Pulik Abatnadhkáw

Mat 22:34-40; Luc 10:25-28

28Xó', utey jún i bajudh exóbchix a xi in ats'a' an tamat tok'tsíxtaláb ani in exla' abal in alwa' tok'tsiyámalchik; ani in konówiy: ¿Jawa' já'its an ok'ox abatnadhkáw ti k'al patal?

29A Jesús in tok'tsiy: An ok'ox abatnadhkáw abal patal já'its:

Ka ats'a', Israel; an Ajátik i Diosil, junkats ti Ajátik. **30***Ani ka k'ánidha' an Ajátik a Diosil k'al patal a ichích, ani k'al patal a alma ichích, ani k'al patal a tsalápil, ani k'al patal a tsápik.*

(Deu 6:4-5)

Axé' já'its an ok'ox abatnadhkáw.

31Ani in tsabchíl, jayétsek'ij:

Ka k'ánidha' a at k'wajíl jant'ini' tatá' ti a bá'.

(Lev 19:18)

Yab wa'ats júnakej i más pulik abatnadhkáw kej axé'chik.
32Ani an bajudh exóbchix in ucha': Exóbchix, alwa' ani chubax jawa' a xi a uluw, kom:
Wa'ats junkats a Dios, ani yab wa'ats jita' píl, expidh Jajá'.
(Deu 4:35; 6:4)
33*Ani ka k'ánidha' k'al patal i ichích, ani k'al patal i ejtidhtal, ani k'al patal i alma ichích, ani k'al patal i tsápik, ani ka k'ánidha' i at k'wajíl jant'ini' ti a bá', já'its a xi más in jalbíl kej patal an chikadh ts'akchixtaláb ani i tsemdhanéltaláb.*
(Lev 19:18; Deu 6:5)
34Tam ti a Jesús in tsu'uw abal in tok'tsiyámal k'al i tsalpadhtaláb, in ucha': Yab it k'wajat ów ti in ts'álejlábil a Dios.
Ani talbél, in ts'ejna'chik ki in konówiy.

¿K'al Jita' ti Tsakamláb a Cristo?

Mat 22:41-46; Luc 20:41-44

35Xó', a Jesús in áynanchij ti exóbchix ti al an ♦tiyópan, in ulal: ¿Jale' ti in ulal an bajudh exóbchixchik abal a Cristo pél in Tsakámil a David? **36**Kom ma jajá' a David káwin ti in éy an Espíritu Santo:
An Ajátik in ucha' u Ajátik:
"Ki it koyóts tu winab,
Ma ku k'wajba' a tomólnáxilchik ti in t'ek'tsíl a akan."
(Sal 110:1)
37¿Jant'odha' tám ti a David in bíjiyal ti Ajátik, ani pél in tsakámil?
Ani k'al an pulik mulkunél ots'ówiyábak k'al patal in kulbéltal.
38Ani a Jesús in ucha'chik ti in exóbchixtal: Ka t'aja' an kwentaj k'al an bajudh exóbchixchik, a xi in kulbétnál ka xe'tsin k'al i jodhat k'wa'chim ani ka k'ak'nadh tsapnédháj ti ts'ejel bichow, **39**ani an ok'ox laktemchik ti ♦sinagoga, ani an k'ak'nadh koytaláb ti al an ajib k'apútstaláb; **40**a xi in pa'udh k'apchal in k'imá' an tsemchidh uxumchik ani abal ki in tonik'na', in t'ajál i nakat ólontaláb. Axé'chik ne'ets ki in bats'uw i más weladh yajchiktaláb.

12:33 *Heb 10:8*
12:34 *Mat 3:2; Luc 20:40*
12:35 *Mat 26:55*
12:36 *Mat 22:44*
12:37 *Jn 12:9*
12:39 *Luc 11:43*

In Ts'akchidh Tumínal an Tsemchidh Uxum

Luc 21:1-4

41Xó, a Jesús ketlej ti in tamét in pok'te' tesorojil an ♦tiyópan, ani in ejchikal jant'odha' an bichówlom in jolowal an tumín ti al an pok'te'; ani yán i ts'alat inik in jolowalak yán. **42**Ani chích jún i ts'ejwantál tsemchidh uxum, ani in jolow tsáb i lepta tumín, axé' já'its jún i kwadrante. **43**Tám, in kaniy in exóbalilchik ani in ucha': An chubaxtaláb tu uchál, abal axé' xi ts'ejwantál tsemchidh uxum, in jolow más yán kej patal a xi in jolowámal ti al an pok'te'. **44**Kom patal axé'chik ti k'al in yán ts'alatal in jolowámal; po axé', k'al in ts'ejwantáltal in jolow patal jawa' in kwa'alak abal ki in wat'a' a k'icháj.

In Pakluntal an Tiyópan

Mat 24:1-2; Luc 21:5-6

12:41 *Jn 8:20*
12:44 *2Co 8:12*
13:2 *Luc 19:44*
13:3 *Mat 21:1*
13:5 *Efe 5:6; 2Te 2:3; 1Ti 4:1; 2Ti 3:13; 1Jn 4:6*

13 Xó', tam ti a Jesús kalej ti ♦tiyópan, uchan k'al jún in exóbalil: Exóbchix, ka met'a' an yetsej t'ujublomchik ani an yetsej kubadh atájchik.

2A Jesús tok'tsin ani in ucha': ¿A tsu'tal axé' xi kubadh atájchik? Yab ne'ets ka jilk'on ma ni jún i t'i'podh t'ujub kom ti in yánél ne'ets ka jolkan.

3Ani biyat ketél ti bolchal Olivolom jek'at an ♦tiyópan; a Pedro, a Jacobo, a Juan ani a Andrés in konówiy lej kwetémk'ij:

An Tsu'bixtaláb ti in Taléltal an K'ij

Mat 24:3-28; Luc 21:7-24; 17:22-24

4Tu ku ólchij, ¿jayk'i' ti ne'ets ka wat'ey axé'? ¿Ani janéy tam tsu'bixtaláb ne'ets ka wat'ey tam patal axé' ka kidhban?

5Ani a Jesús in tok'tsiychik ani in tujuw ki in uluw: Ka t'aja' ti kwentaj abal yab jita' ti k'ambiy; **6**kom yántolom ne'ets ka chích ti Naná' u bij ani ne'ets ki in uluwchik: "Naná' já'its in Ajátik," ani ne'ets ki in k'ambiy yántolom. **7**Ani tam ka ats'a'chik i pextaláb o i t'ilab abal wa'ats i pextaláb, yab ki it jik'ey; kom yejentál axé' ka wat'ey, po yabáyej pél i taléltaláb.

8Kom ne'ets ka ts'akiy, jún i ♦kwenél k'wajílom ki in tomólna' júnakej i ♦kwenél k'wajílom; jún i ts'álejláb ki

in tomólna' júnakej i ts'álejláb; ani ne'ets ka t'eleláts an tsabál ma ju'támk'ij, ani ne'ets ka dhayk'an i jayil, ani i xamk'untaláb. Axé' já'its in tujtal an yajchiktaláb.

9Po tatá'chik ka t'aja' ti kwentaj ti a bá', kom ne'ets ki it bináj ti k'al i ♦mulkudh tak'bix éyalchik; ani ti ♦sinagogachik ne'ets ki it wapayat; ani ne'ets ki it utuwat ti in tamét i ok'lekchik ani i ts'álejchik k'al Naná' tu ebál, abal ka tejwa' tso'óbliychik. **10**Ani yejentál ka ólnáj ok'ox an Ítkáw ti in yánél an ♦kwenél k'wajílomchik. **11**Po tam ki it ne'dháj, abal ki it binaxnáj, yab ki it t'e'pin jant'odha' ti ne'ets ki it tok'tsin ma ni ki it k'ejab tsalpaxin. Po jawa' ki it pidhan nixé' xi oraj, já'its ka uluw, kom yab tatá'chik a xi káw, po pél an Espíritu Santo. **12**An ebchaláb ne'ets ki in bína' in ebchal abal ti tsemláj, ani an pay'lómláb in tsakámil. Ani an tsakamlábchik ne'ets ka ts'akiy ki in tomólna' in pay'lómchik, ani ne'ets ki in tsemdha'. **13**Ani ti a yánél ne'ets ti it k'wiynélchik ti in ebál u bij; po a xi ki in kuxuy ma ti in taltal, axé' ne'ets ka k'ániyat.

14Po tam ka tsu'uw an At'adh Tala'bédhomtaláb* a xi in uluw an tsu'bidh káwlómej Daniel k'wajat ju'táj ti yab in tomnál (a xi ajum ki in exbay), tám, jita' k'wajat ti Judea tsabál, ka adhláts ti ts'énchik; **15**ani a xi k'wajat ti in ók' an atáj, yab ka pa'iy abal ka otsits ti in k'imá', ma ni abal ki in uma' jant'oj ti in k'imá'; **16**ani jita' k'wajat ti ts'ulél, yab ka wichiy abal ki in uma' in wát. **17**Po ¡yajchik abal a xi yab kwetémchik, ani jita' chuchúdhom ti nixé' xi k'ij! **18**Tám, ki it ólonchik, abal tam ki it adhláts yabák pél in k'ij i tsaváy. **19**Kom nixé' xi k'ij pél i ni'ax yajchiktaláb a xi yab jayk'i' wat'enek, ma ni tam ti a Dios in tujuw an ts'ejkadh tsabál ma ni ti xowé', ma ni yab ne'ets ka wa'tsin júnakej. **20**Max an Ajátik yabák in wé'médhámal nixé' xi k'ij, ma ni jita' yab ne'ets ka k'ánin, po ti in ebál a xi takudhchik, a xi Jajá' in takuy, in wé'médha' nixé' xi k'ij.

21Ani tám, max jún jita' ti ucha': "Xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat a Cristo," o: "Xó' ka tsu'uw, niwa' k'wajat," yab ka bela'. **22**Kom yántolom i janam cristochik ani i janam tsu'bidh káwlómejchik ne'ets ka ts'akiy, ani ne'ets

13:9 *Mat 10:17*
13:11 *Mat 10:19, 20; Luc 12:11,12*
13:12 *Mat 10:21; Luc 12:51-53*
13:13 *Mat 10:22; Jn 15:21*
13:17 *Luc 23:29*
13:21 *Luc 17:23*
13:22 *Jn 4:48; 2Te 2:9,10*

* **13.14:** *Dan 11:31*

ki in t'aja' i labidh tsu'bixtaláb ani i jik'paxtaláb abal ki in k'iblondha' max elat, ma a xi takudhchik. **23**Po tatá'chik, ka t'aja' ti kwentaj, kom tu k'ejab ólchámal patal.

In Wichéltal in Tsakámil an Inik

Mat 24:29-35, 42-44; Luc 21:25-36

24Po ti nixé' a k'ichájchik, talbél an ni'ax yajchiktaláb, a k'icháj ne'ets ka yik'wtsin ani a íts' yab ne'ets ka tajk'an, **25**ani a ótchik a xi ti k'ay'lál ne'ets ka jolan, ani an tsapik ejtodhtaláb ti k'ay'lál ne'ets ka ejeláts.

26*Ani tám, ne'ets ki in tsu'uwchik in* ♦*Tsakámil an Inik tál ti tokow k'al i pulik ejtodhtaláb ani i witsidh puwenchixtaláb.*

(Dan 7:13)

27Ani tám, ne'ets ki in aba' in ♦ángelilchik, ani ne'ets ki in mulkuw a xi in takuyámal ti in tsé'lom in juchtal an ik', ma ti in taltal in walte'líl an tsabál ani ma ti in taltal in walte'líl an k'ay'lál.

28Xó', ka exbay in t'iplab káwintal an higo akante'. Tam in k'we'él dhálambél ani pudhnal, ka exla' abal an k'ak'al k'ij, k'wajat utat; **29**antsaná' jayej tatá'chik, tam ka tsu'uw patal axé' k'wajat ti wat'el, ka tso'óbna' abal k'wajat utat, ma ti wi'leb. **30**An chubaxtaláb tu uchál, abal axé' xi xits' k'wajílom yab ne'ets ka wat'ey, ma ka putun patal. **31**An k'ay'lál ani an tsabál ne'ets ka wat'ey; po u káwintal yab ne'ets ka wat'ey.

13:23 *2Pe 3:17*
13:25 *Mat 24:29*
13:26 *Ap 1:7*
13:30 *Luc 17:25*
13:31 *Mat 5:18*
13:32 *T'aj 1:7; 1Te 5:1,2*
13:34 *Mat 25:14*

Yejentál ki it Beletnomáts

32Po abal nixé' a k'icháj ani an oraj, yab jita' in exlál ma ni an ♦ángelchik ti k'ay'lál, ma ni an Tsakamláb, expidh an Pay'lóm. **33**Ka t'aja' ti kwentaj, ki it beletnomáts, ani ki it ólon, kom yab a exlálchik jayk'i' já'its an k'ij. **34**Já'its ejtíl jún i inik a xi k'alej ówél, ani in jila' in k'imá', ani in uchbiy in abatnanélil, ani ti junchik in t'ojlábil, ani in aba' an kó'bits wi'leb ka beletnomáts. **35**Jaxtám, ki it beletnomáts, kom yab a exlálchik jayk'i' ti ne'ets ka wichiy an dhabal atáj, max tam aklel, o ts'ejel akal, o tam dhájnal an koxol, o dhajuwk'ij; **36**kom max ka ulkaláts ti in adhím, yab ti ela'

wayámadhchik. **37**Ani jawa' a xi tatá'chik tu uchál, u uchál ti in yánél, ¡ki it beletnomáts!

An Junkudhkáw abal ka Yak'wan an Ajátik

Mat 26:1-5; Luc 22:1-2; Jn 11:45-53

14 Xó', in k'ibálak tsáb a k'icháj abal an ajib ♦Pascua ani an bok'ól a xi yab levaduralidh; ani an ♦ok'ox pale'chik ani an bajudh exóbchixchik in aliyalak jún i k'ambixtaláb jant'odha' ki in yak'wa' a Jesús ani ki in tsemdha'. **2**Po in ulalakchik: Yab ti ajib, abal yab ka xamk'uláts an bichówlom.

An Ajátik K'uwiyat ti Betania

Mat 26:6-13; Jn 12:1-8

3Xó' tam ti a Jesús k'wajatak ti Betania, ti in k'imá' a lepralidh Simón; tam ti jedhkan ti mexaj, chích jún i uxum k'al jún i ♦alabastro balixtaláb k'al i niwiwíl ♦nardo k'uwixtaláb, a xi tekedh jalbidh; tám, in pok'óna' an ♦alabastro balixtaláb ani in jololonchij ti in ók'. **4**Ani wa'tsin jita' a xi tsakuy ti in ál, ani in uluwchik: ¿Jale' ti a wak'lachikal axé' xi niwiwíltaláb? **5**Kom i ejtowámalak ki nujuw ma wat'k'adh 300 i denario tumín, ani pidhámejak an ts'ejwantálchik. Ani in kúx t'ilabnálakchik an uxum.

6Po a Jesús in uluw: Ka jila', ¿jale'chik ti a takchikal? Pél i alwa' t'ajnél a xi ti in t'ajchámal; **7**kom an ts'ejwantálchik ets'ey ne'ets ka ko'oy k'al tatá'chik; ani tam ka lé'na', a ejtowal ka t'ajchij a xi alwa'; po Naná', yab ets'ey ne'ets ti in ko'oychik. **8**Axé' xi uxum in t'aja' jawa' a xi in ejtowámal; ti in ok'xidh k'uwchámal u iniktal abal k'al an jolimtaláb. **9**An chubaxtaláb tu uchálchik, ma ju'támakits ka ólnáj an Ítkáw ti in putát an tsabál, ne'ets jayej ka t'ilan jawa' a xi a axé' in t'ajámal, abal ka t'iloxnanchat in bij.

A Judas in Tsinat Nujuw an Ajátik

Mat 26:14-16; Luc 22:3-6

10Tám, a Judas Iscariote, jún a xi lajuj tsáb, k'alej ti k'al an ♦ok'ox pale'chik abal ki in ok'xidh bínaxna' a Jesús; **11**ani

13:37 *Luc 12:37*
14:1 *Mat 12:14; Jn 11:55*
14:3 *Mat 21:17; Luc 7:37-39*
14:8 *Jn 19:40*
14:9 *Mat 24:14*
14:10 *Mat 10:4*

tam ti in ats'a'chik, lej kulbéj, ani ok'xidh uchan abal ne'ets ka pidhan i tumín. Ani a Judas in aliy jant'odha' ki in ejtow ki in bínaxna'.

An T'ojchichíltaláb abal an Ajib Pascua

Mat 26:17-25; Luc 22:7-18; Jn 13:21-30

12Xó', ti in k'a'ál k'ichájil an Ajib, an bok'ól a xi yab levaduralidh, tam ti tsemdháb an ♦Pascua ko'nél; in exóbalilchik in konoy: ¿Ju'táj ti a lé' ku k'alej ki t'ojojoy abal ka k'apuj an ♦Pascua?

13Tám, in aba' tsáb in exóbalil, ani in ucha': Ki it k'alejchik ti bichow ani ne'ets ka tamuw jún i inik a xi in ne'dhál jún i mul i ja'; nixé' ka ts'at'énchij. **14**Ani ju'táj ka otsits, ka ucha' an dhabal atáj: "An Exóbchix in ulal: -¿Ju'táj ti k'wajat an altáj ju'táj ti ne'ets ku k'apuj an Pascua k'al u exóbalilchik?" **15**Ani jajá' ne'ets ti ólchij jún i t'ek'at pulik altáj a xi ts'ejkadh ani t'ojojodh. Taná' ka t'ojojoychik abal wawá'.

14:12 *1Co 5:7*
14:15 *T'aj 1:13*
14:20 *Jn 13:18-27*
14:21 *Mat 8:20*
14:22 *Mat 14:19*

16Tám, in exóbalilchik k'alej ani otsitschik ti bichow, ani in ela' jant'ini' ti uchan; ani in t'ojojoychik an Pascua.

17Tam ti aklej, chích a Jesús k'al a xi lajuj tsáb. **18**Xó', tam ti koyómadhits ani k'wajatak ti k'apulchik, a Jesús in uluw: An chubaxtaláb tu uchál, abal jún ti tatá'chik, a xi k'apul k'al Naná', ne'ets ti in bínaxna'.

19Tám, in tujuw ti yajchik t'e'pinalchik ani k'alek'ij in ucha': ¿Walám já'its naná'? Ani júnakej: ¿Walám já'its naná'?

20A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Pél jún a xi lajuj tsáb, a xi in tsabayal junkudh k'al Naná' an bok'ól ti talab. **21**K'al an chubaxtaláb, in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ki in wat'a' jant'ini' k'wajat dhuchadh ti Jajá'; po ¡áy abal nixé' xi inik jita' k'al ti ne'ets ka binaxnáj in ♦Tsakámil an Inik! In tomnálak abal nixé' xi inik yabák t'ajat wa'tsinének.

Jant'ini' ti Inkin in Tsa'xaltal an Ajátik

Mat 26:26-29; Luc 22:19-23; 1Co 11:23-26

22Ani biyat k'apulchik, a Jesús in uma' an bok'ól, in labliy, in mu'uw, ani in pidha'chik, ani in ucha': Ka bats'uw ani ka k'apuj. Axé' já'its u iniktal.

23Ani in uma' jayej an uts'umtaláb, ani tam ti in bínámalits i k'ak'námaltaláb, in pidha'chik, ani ti in yánél in uts'a'; **24**ani in ucha'chik: Axé' já'its u xits'ál abal an ít ♦junkudhkáw a xi wak'lanal ti in ebál yántolom. **25**An chubaxtaláb tu uchálchik, abal yabáts más ne'ets ku uts'a' in walíl an t'udhup ma ti nixé' a k'icháj tam ku uts'a' ít, ti in ts'álejlábil a Dios.

An Ajátik in Ok'xidh Ólnál in K'e'átnaxtal a Pedro

Mat 26:30-35; Luc 22:31-34; Jn 13:36-38

26Ani tam ti k'ak'nadh ajatinénekits, k'alejchik ti bolchal Olivolom.

27Tám, a Jesús in ucha'chik: Axé' xi akal ti a yánél ne'ets ki it xamk'un k'al Naná' tu ebál; kom k'wajat dhuchadh:

Ne'ets ku ts'ojbédha' an kó'bitsix, ani an ovejachik ne'ets ka buk'lan.

(Zac 13:7)

28Po talbél ki in ts'akiy, ne'ets ki in ok'xidh k'alej ti k'al tatá'chik ti Galilea tsabál.

29Tám, a Pedro in ucha': Ma anákej ti in yánél ka xamk'un, po naná', ibáj.

30Ani a Jesús in ucha': Chubax tu uchál, axé' xi akal, ma yabáyej ajatinének an koxol tsábíl, tatá' ne'ets ti in k'e'átna' ma óxíl.

31Po a Pedro k'al i tsápláb in ulal: Max yejentál ki in tsemets k'al Tatá', yab ne'ets tu k'e'átna'. Ani ti in yanél, jayétsej in ulal.

An Ajátik Ól ti Getsemaní

Mat 26:36-46; Luc 22:39-46

32Tám, ulitschik ti jún i tsabál in bij Getsemaní, ani in ucha' in exóbalilchik: Koyolchik tejé', biyat Naná' in ne'ets ti in ól. **33**Ani in kaniy a Pedro, a Jacobo ani a Juan; tám, a Jesús ts'i'kin ti lej jik'tsonal ani ti yajchik t'e'pinal. **34**Tám, in ucha'chik: U alma ichích k'wajat lej yajchik t'e'pidh, ma utat ti tsemláj; ki it jilk'onchik tejé' ani ki it beletnomáts.

35Ani Jajá' ówméj jún i wé', ani taná' pak'lun ti tsabál ani ólon abal max elatak nixé' xi oraj ki in wat'enchij. **36**Ani in uluw: ¡♦Abba, Pay'lóm! Abal Tatá' patal eltidh. Ti ki

14:23 *1Co 10:16*
14:24 *Mat 26:28*
14:25 *Mat 3:2*
14:26 *Mat 21:1*
14:30 *Luc 22:34; Jn 13:38*
14:31 *Luc 22:33; Jn 13:37*
14:33 *Mat 4:21*
14:34 *Jn 12:27*
14:35 *Mat 26:18*
14:36 *Mat 20:22; Rom 8:15; Gal 4:6*

in pélandhanchij axé' xi uts'umtaláb, po yab ka t'ajan a xi Naná' u lé'nomtal, po a xi Tatá'.

37Tam ti wichiy, ani in ela'chik wayámadh, ani in ucha' a Pedro: Simón, ¿it wayal? ¿Yab a ejtowámal ki it beletnomáts jún i oraj? **38**Ki it beletnomáts ani ki it ólon abal yab ki it otsitschik ti al an tilibnaxtaláb. An espíritu chubax k'wajat ik'ax, po an anam t'u'lek paluw.

39Ani junílek'ij k'alej ti ól, ani in uluw jayétsej an káw.

40Tam ti wichiy, in ela'chik junílek'ij wayámadh, kom lej mut'unalak in wal k'al an ts'ebát, ani yab in exlálak jant'odha' ki in tok'tsiy.

41Ani wichiy ti in óxchíl, ani in ucha'chik: Wayalits ani koyolitschik. Lejatits, an oraj in bajuwits; xó', ka tsu'uw, in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka binaxnáj ti in k'ubak i waláblomchik. **42**Ki it ts'akiy, wanaj, xó' ka tsu'uw; an tsinat bínom k'wajat ti utel.

14:38 *Mat 6:13; Rom 7:22, 23*
14:41 *Mat 26:18*
14:43 *Mat 10:4*
14:45 *Mat 23:7*
14:49 *Mat 1:22; 26:55*

Yak'wan an Ajátik

Mat 26:47-56; Luc 22:47-53; Jn 18:2-11

43Ani wi'pachk'ij, biyat k'wajatejak ti káw, chích a Judas, jún a xi lajuj tsáb, ani k'al jajá' jún i pulik mulkunél k'al i nakat kutsíl, ani i te'chik, a xi abadh k'al an ♦ok'ox pale'chik, an bajudh exóbchixchik, ani an yejtselábchik. **44**Ani an tsinat bínom in pidhámalakchik jún i t'iplab, in uluw: Jita' a xi ku ts'uts'bay, já'its Jajá'. Ka yak'wa' ani ka ne'dha' alwa' wik'at.

45Ani tam ti a Judas ulits, wi'pachk'ij in uténchij, ani in ucha': ♦Rabí, Rabí. Ani in ts'uts'bay.

46Ani jajá'chik in lujkuw in k'ubak an in yak'wa' a Jesús. **47**Po jún i exóbal a xi k'wajatak taná', in jixa' an nakat kutsíl, ani in ts'ojbédha' jún in abatnanélil an ♦ok'lek pale', ani in muts'inchij in xutsun.

48Tám, tok'tsin a Jesús ani in ucha'chik: ¿It kalenekchik ti in yak'wa' ejtíl jún i kwé', k'al i nakat kutsíl ani k'al i te'? **49**In k'wajiy chudhél, chudhél ti in exóbchix ti ♦tiyópan k'al tatá'chik, ani yab ti in yak'wa'; po antsaná' ti yejentál abal ka putun an ♦Dhuchlab.

50Tám, ti in yánél an exóbalchik adhláts ani joltiyat.

51Po ayoknáj k'al jún i kwitól inik, molk'odh k'al jún

i lino wátláb kom k'ot'idhak, ani yak'wan k'al an kwitól inikchik, **52**ani jajá' in jila' an lino wátláb ani adhláts k'ot'idh.

An Ajátik ti in Tamét an Tak'bix Éyalchik

Mat 26:57-68; Luc 22:54-55, 63-71; Jn 18:12-14, 19-24

53Tám, ne'dháj a Jesús ti k'al an ♦ok'lek pale', ani tamkun patal an ♦ok'ox pale'chik, an yejtselábchik, ani an bajudh exóbchixchik. **54**Ani a Pedro in ayokna' a Jesús ówk'ij ma altáj ti in mapudh elébil an ♦ok'lek pale'. Ani koyóts k'al an beletnom abatnanélchik abal ka k'idhimbéj ti k'amal.

55Ani an ♦ok'ox pale'chik ani patal an ♦tak'bix éyalchik in aliyalak jún i tejwa' tso'óblixtaláb ti in tomól a Jesús abal ka tsemdháj, ani yabák in elál. **56**Kom yántolom in bínálak i janam tso'óblixtaláb ti in tomól a Jesús, po in tejwa' tso'óblixtal yabák junkuxinal.

57Tám, ts'akiy junchik ki in bína' i janam tejwa' tso'óblixtaláb ti in tomól Jajá', in uluw: **58**Wawá' i ats'a' abal Jajá' in uluw: "Naná' ne'ets ku pakluw axé' xi ♦tiyópan a xi t'ajadh k'al in k'ubak i inik, ani k'al óx a k'icháj, ne'ets ku kuba' júnakej, a xi yab t'ajadh k'al in k'ubak i inik." **59**Po ma ni antsaná' yab junkúxin in tejwa' tso'óblixtalchik.

60Tám, an ♦ok'lek pale' kubiy ts'ejel, ani in konówiy a Jesús, in uluw: ¿Yab jant'oj a tok'tsiyal, k'al jawa' axé'chik tu tso'óbliyal ti a tomól tatá'? **61**Po Jajá' k'wajiy pikikidh ani yab in tok'tsiy jant'oj.

Tám, an ♦ok'lek pale' wichiy ki in konówiy, ani in uluw: ¿Já'its tatá' it Cristo, in Tsakámil an Láblidh?

62A Jesús in uluw: Já'its in Naná'; ani ne'ets ka tsu'uwchik:

Ketél in ♦Tsakámil an Inik ti in winab ejtodhtal a Dios ani pa'íl ti bá' an tokow ti k'ay'lál.

(Sal 110:1; Dan 7:13)

63Tám, an ♦ok'lek pale' in mits'a' in k'wa'chímal, in uluw: ¿Janéy tam tejwa' tso'óblixtaláb i yajinchalej? **64**A ats'a'chik an at'ax káw. ¿Janéychik a tsalpayal?

Ani ti in yánél in weladh jolbiy abal in tomnál ka t'ajat tsemets.

14:54 *Mat 26:3; Jn 18:18*
14:55 *Mat 5:22*
14:58 *Jn 2:19*
14:61 *Mat 27:12, 14; Luc 23:9; Jn 19:9*
14:62 *Ap 1:7*
14:63 *T'aj 14:14*

65Tám, talchik in tujuw ki in tubkay, ani ki in paxk'inchij in wal, ani ki in kwadha' muludh in k'ubak, ani ki in ucha': ¡Ki it tsu'bidh káwin! Ani an abatnadh beletnomchik in ch'apayalak.

A Pedro in K'e'atnál an Ajátik

Mat 26:69-75; Luc 22:55-62; Jn 18:15-18, 25-27

66Tam, a Pedro k'wajatak alál ti mapudh eléb, ani chích jún i chidhan, in abatnanélil an ♦ok'lek pale'. **67**Ani tam ti in tsu'uw a Pedro k'wajat ti dhilal, in met'a', ani in ucha': Tatá' teyej it k'wajatak k'al a Jesús Nazaretíb.

68Po jajá' in k'e'átna', in uluw: Yab u exlál, ma ni yab u exbayal janéy a xi a ulal. Tám, kalej ti wi'leb, ani ajatin an koxol.

69Tám, an abatnanél chidhan in tsu'uw junílek'ij, ani in tujchij ki in ucha' a xi k'wajatchik taná': Axé' pél jún in yanétal. **70**Po junílek'ij in k'e'átna.

14:65 *Mat 16:21*
14:70 *T'aj 2:7*
15:1 *Mat 27:1; Luc 22:66*
15:2 *Mat 2:2*

Ani lejwé'k'ij talbél, a xi k'wajatakchik taná', uchan a Pedro: Chubax tatá' pél a yanétal; kom pél it Galileojíb, ani a káwintal in juntalnál.

71Tám, a Pedro in tujchij ti at'ax káw ani ti lujat káw: Naná' yab u exlál axé' xi inik a xi a t'ilálchik.

72Ani an koxol ajatin in tsabchíl. Tám, a Pedro in t'ilpa' jawa' a xi uchan k'al a Jesús: Ma yabáyej ajatinének an koxol tsábíl, tatá' ne'ets ti in k'e'átna' ma óxíl. Ani tam ti in t'ilpa', uk'nalak.

An Ajátik ti in Tamét a Pilato

Mat 27:11-14; Luc 23:1-5; Jn 18:28-38

15 Xó', tam ti chudhey, wi'pachk'ij an ♦ok'ox pale'chik in ko'oy jún i junkudh tsalap k'al an yejtselábchik, k'al an bajudh exóbchixchik, ani k'al ti in yánél an ♦tak'bix éyal, ani in ne'dha' a Jesús wik'at abal ki in bína' ti k'al a Pilato. **2**Ani a Pilato in konówiy: ¿Já'its Tatá' in Ts'álejil an Judíochik?

A Jesús tok'tsin, in uluw: Tatá' a ulal.

3Ani an ♦ok'ox pale'chik in jolbidh káwliyalak k'al yán jant'ókits. Po a Jesús yab in tok'tsiy jant'oj. **4**Ani a Pilato wichiy ki in konówiy, in ulal: ¿Yab a tok'tsiyal jant'oj? Xó' ka tsu'uw, jáy i jolbidh káw an tejwa' tso'óblixchik in ulal ti

a tomól Tatá'. 5Po a Jesús ma ni antsaná' yab tok'tsin; kej a Pilato ma in jik'pálak.

¿An Ajátik o a Barrabás?

Mat 27:15-31; Luc 23:13-25; Jn 18:39-19:16

6Xó', ti in k'ichájil an ajib in walkanchalak jún i wik'nél, jita' jajá'chik ki in konoy. 7Ani wa'atsak jún i wik'nél in bij Barrabás, k'al in at pojkax otsánchix, ani tsemdhomámadhak ti jún i pejéx otsánchixtaláb.

8Ani an mulkunél dhájan ani in tujuw ki in konoy abal ka t'ajchin jant'ini' ets'ey. 9Tám, a Pilato in tok'tsiychik ani in uluw: ¿A lé'chik tu walkanchij in Ts'álejil an Judíochik? 10Kom in exlálak abal k'al i pa'ixnomtaláb an ♦ok'ox pale'chik ti in binámal.

11Po an ♦ok'ox pale'chik in xamk'uw an mulkunél abal ka walkanchat a Barrabás. 12Tám, a Pilato tok'tsin junílek'ij ani in ucha'chik: ¿Tám, janéy a lé'chik ku t'aja' k'al a xi a bijiyal in Ts'álejil an Judío?

13Ani dhájanchik junílek'ij: ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'!

14Tám, a Pilato in ucha'chik: ¿Jale', janéy tam pojkaxtaláb in t'ajámal?

Ani jajá'chik dhájnalak más: ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'!

15Tám, a Pilato, kom in lé'ak ki in kulbédha' an mulkunél, in walkanchij a Barrabás, ani talbél ti in dhet'k'edh wapayámal a Jesús, in bína' abal ka k'et'an ti pelk'odhte'.

16Tám, an soldadochik in ne'dha' ti an mapudh eléb, já'its an ♦Pretorio kwartél, ani taná' tamkuyat ti in yánél an soldadochik. 17Ani in kay'chij jún i tsuluw k'wa'chim ani in petbinchij in ók' k'al jún i dhipadh k'ídh. 18Ani tam in tujchijchik ki in tsapnédha' in ulal: Nének, Tatá' in Ts'álejil an Judío. 19Ani jajá'chik in kwadhchalak in ók' k'al jún i te', ani in tubkayal, ani tudhlunal ki in k'ak'na'. 20Tam, ti putun ki in k'ijídhna', in tixk'anchij an tsuluw toltom, ani in punchij a xi Jajá' in k'wa'chímal, ani in kaldha' abal ki in k'et'a' ti pelk'odhte'.

An Ajátik K'et'an ti Pelk'odhte'

Mat 27:32-56; Luc 23:26-49; Jn 19:17-30

21Ani jún i inik, Simón Cirenejíb, in pay'lóm a Alejandro

15:11
T'aj 3:14
15:16
Jn 18:28
15:20
Heb 13:12
15:21
Mat 27:32; Luc 23:26; Rom 16:13

ani a Rufo a xi wat'elak'ij taná', tál ti ts'ulél; in t'ajchijchik k'al i tsápláb abal ki in kitnanchij in pelk'odhte'il. **22**Ani a Jesús ne'dháj ti jún i jolát bijidh ♦Gólgota (a xi in lé' ki in uluw, Tam ok'). **23**Ani pidhan ki in uts'a' i bók xalchidh k'al i ♦mirra, po Jajá' yab in bats'uw. **24**Ani tam ti in t'exk'eyits ti pelk'odhte', in buk'tsíxnanchij in k'wa'chímal, jant'ini' ka ijkan an label eyextaláb, abal k'alek'ij ki in tsu'uw janéy ki in bats'uw.

25Ani pélak in óxchíl an oraj tam ti jajá'chik in k'et'a'. **26**Ani in dhuchadh jolbíl dhuchadhak eblim: IN TS'ÁLEJIL AN JUDÍOCHIK.

27Ani t'exk'eyat jayej k'al Jajá' tsáb i kwé', jún ti in winab ani jún ti in k'watab. **28**Antsaná' putun an ♦Dhuchlab a xi in ulal:

Jajá' k'alej ajidh k'al an jek'omchik.

(Isa 53:12)

29Ani a xi wat'elakchik in at'ax káwliyal ani in wiwál in ók' in ulal: ¡Ajá! Tatá' a pakluwal an ♦tiyópan ani wichél ka kuba' k'al óx a k'icháj, **30**¡ka k'ániy ti a bá' ani ki it pa'iy ti pelk'odhte'!

15:29 *Jn 2:19*

31Aniyek'ij jayej an ♦ok'ox pale'chik in k'ijidhnálak ani tamat ucháx k'al an bajudh exóbchixchik: In k'ániy jita'k'ij, ani yab in ejtowal ki k'ániy ti in kwetém bá'. **32**A Cristo, in Ts'álejil an Israelíb, ka pa'iy ti pelk'odhte' abal ki tsu'uw ani ki bela'.

Aniyek'ij k'al a xi k'wajat k'et'adhchik k'al Jajá' u at'ax káwliyáb.

In Tsemtal an Ajátik

33Ani tam ti in bajuw in akak ajumtal a k'icháj, wa'tsin jún i yik'wáx ti in putát an tsabál ma ti belów an oraj. **34**Ani ti belów in ajumtal a k'icháj a Jesús dhájan k'al jún i janidh dhajal, in uluw: Eloi, Eloi, ¿lama sabaktani? (axé' in lé' ki in uluw:

U Diosil, u Diosil, ¿jale' ti in joltiyámal?).

(Sal 22:1)

35Ani junchik a xi kubat taná', tam ti in ats'a' in uluw: Xó' ka tsu'uw, k'wajat in kaniyal a Elías. **36**Ani adhláts jún, ani in tsabtsamay jún i dhokow eyendhanél ti jiliy bók, ani in

punuw ti in chúm an te' ani in uts'áy, in ulal: Ka jila', wanaj ki tsu'uw max a Elías ka chích ki in pa'ba'.

37Tám, a Jesús in jolow jún i janidh dhajal, ani talts'un in ixak'.

38Ani tám, in dhibók' toltómil an santo k'wajtaláb mits'k'an ti tsáb pejach, ma ebál ani ma alál. **39**Tám, ti an centurión abatnom, a xi kubat in tamtém, ani in tsu'uw abal tam ti dhájan talts'un in ixak', in uluw: Chubax, axé' xi inik pélak in Tsakámil a Dios.

40Wa'atsak jayej junchik i uxum ti ów met'ax, já'its a María Magdalena, a Salomé ani a María in mím a José ani a Jacobo a xi talbél **41**(axé'chik, tam ti k'wajatak a Jesús ti Galilea, u ts'at'ok'nábak ani t'ojchichláts k'al in yajinchixtal), ani wa'atsak más i uxumchik a xi k'adhiy k'al Jajá' ti Jerusalén.

15:37
Jn 19:30
15:38
Heb 10:19, 20
15:39
Mat 4:3
15:40
Luc 24:10; Jn 19:25
15:41
Mat 27:55, 56; Luc 8:2,3
15:42
Mat 27:62; Jn 19:31
15:43
Mat 5:22; Luc 2:25, 38
16:1
Luc 23:56; Jn 19:39, 40

An Ajátik Joliyáb

Mat 27:57-61; Luc 23:50-56; Jn 19:38-42

42Xó' tam ti aklej, ani kom pélak an k'ij t'ojojontaláb, axé' já'its, jún a k'icháj ok'xidh an ♦k'ak'nadh k'icháj, **43**chích a José Arimateajíb a xi pélak jún in yánél ani k'ak'nadh tak'bix, ani in aychalak jayej in ts'álejlábil a Dios, chích ani yab jik'ey, ani otsits ti k'al a Pilato ani in konchij in iniktal a Jesús. **44**A Pilato in jik'pa' abal max tsemnekits, ani in kaniy jún i centurión abatnom ani in konoy max wíjits ti tsemnek. **45**Ani tam ti ts'o'óbliyat k'al an abatnom centurión, in walka' ki in ne'dha' a José in iniktal a Jesús. **46**Ani in ts'a'iy i lino toltom, ani k'alej in pa'bál, ani in t'uliy k'al an lino toltom ani in mo'ka' ti jolimtaláb a xi lo'odh ti t'ujublom, ani in tolindha' jún i t'ujub ti in wi' an jolimtaláb. **47**Ani a María Magdalena, ani a María in mím a José k'wajatakchik in ejchikal ju'táj ti mo'káb.

In Ts'akíltal an Ajátik

Mat 28:1-10; Luc 24:1-12; Jn 20:1-10

16 Xó', tam ti wat'ey an k'ij koyoltaláb, a María Magdalena ani a María in mím a Jacobo, ani a Salomé in ts'a'iychik i niwiwíl ilál abal ka k'alej ki in k'uwchij in iniktal a Jesús. **2**Ani lej dhajuwk'ij, ti in k'a'ál k'ichájil an

semana, tam kalel a k'icháj, k'alejchik ti jolimtaláb. 3Ani ucháxakchik: ¿Jita' ne'ets tu pélandhanchij an t'ujub ti in wi'lébil an jolimtaláb? 4Ani tam ti in met'a'chik, in tsu'uw abal an t'ujub t'ulk'idh, kom lej púlikak. 5Ani otsitschik ti jolimtaláb, in tsu'uw jún i kwitól inik ketél ti in winab an altáj, ani k'wa'chimadhak k'al jún i dhakni' jodhat kotónláb ani jik'tsonchik.

6Po jajá' in uluw: Yab ki it jik'tsonchik. ¿A aliyal a Jesús Nazaretíb, a xi k'et'an ti pelk'odhte'? Yab k'wajat tejé', ts'akiyits. Ka met'a' an jolát ju'táj ti mo'káj. 7Xó', ki it k'alej, ka ucha' in exóbalilchik ani a Pedro abal Jajá' ok'xidh ne'ets ti k'al tatá'chik ti Galilea; taná' ne'ets ka tsu'uwchik, jant'ini' ti ucha'.

8Ani tám, kalejchik ti in adhím ti jolimtaláb ani adhláts, kom k'wajatakchik lej jik'tsodh ani ma t'elelél; ani yab jita' in ólchijchik, kom jik'élak.

16:5 *Jn 20:12*
16:7 *Jn 21:1-23*
16:9 *Jn 20:11-18*
16:11 *Luc 24:11*
16:12 *Luc 24:13-32*
16:14 *Luc 24:36-43*
16:15 *Mat 28:18-20; Luc 24:47,48; T'aj 1:8*
16:16 *Jn 3:16, 18,36*

An Ajátik Tejwa'mél ti k'al in Exóbalilchik

Jn 20:11-18

9Xó', tam ti ts'akiy a Jesús, lej dhajuwk'ij ti in k'a'ál k'ichájil an semana, tejwa'méj ok'ox ti k'al a María Magdalena a xi in kaldhanchámalak búk i demonio. 10Axé' xi uxum k'alej ani in ólchij a xi k'wajiychik k'al Jajá', ani yajajál ani uk'nalakchik. 11Ani jajá'chik tam ti in ats'a' abal Jajá' k'wajat ejat ani tsu'úmej k'al an uxum; yab in bela'chik.

12Talbél, junílek'ij tejwa'méj k'e'atk'ij ti k'al tsáb a xi ne'etsakchik ti alte' bél. 13Jajá'chik k'alej ani in ólchij a xi jilk'onének; ani yab in bela'chik jayej.

14Ani ti in taltal, a Jesús tejwa'méj ti k'al a xi lajuj jún tam ti jedhat koyómadh ti mexaj, ani in wi'idh tawna'chik kom yab in belámal ani in t'ujbadh ichíxchik, kom yabák in belchámal in káwintal a xi k'al ti tsu'úmej abal Jajá' ts'akinek.

An Ajátik in Abát Uchbixtal

Mat 28:16-20; Luc 24:36-49; Jn 20:19-23

15Ani in ucha'chik: Ki it k'alej ti in putát an tsabál ani ka ólna' an Ítkáw ti k'al patal an ts'ejkanélábchik. 16Jita' ki in bela' ani ka pujan, ne'ets ka k'ánin; po jita' yab ki in

bela' ne'ets ka k'alej weladh jolbidh. **17**Ani axé' xi labidh tsu'bixtalábchik ne'ets ki in áyna' a xi in belálchik; k'al Naná' u bij ne'ets ki in kaldha' i demoniochik, ne'ets ki in ejtow ki in káwna' i ít píl káwintalábchik; **18**ne'ets ki in teyna' i tsanchik, ani max ki in uts'a' i it'idh uts'nél, yab ne'ets ka ya'undháj; ne'ets ki in mo'ka' in k'ubakchik ani ne'ets ka jeleychik.

16:17 *Luc 10:17; Jn 4:48; T'aj 5:16; 1Co 12:10*
16:18 *Luc 10:19*

In Ts'ubk'antal an Ajátik

Luc 24:50-53

19Ani tam ti an Ajátik exban ki in t'ilbaychik, k'alej bats'udh ti k'ay'lál, ani koyóts ti in winab a Dios. **20**Ani jajá'chik kalej ani in ólnomáts ma ju'támk'ij, ani an Ajátik t'ojnal k'al jajá'chik ani in tsapik kubál an káw k'al an labidh tsu'bixtaláb a xi k'al ti áykómtejak. ♦Amén.

16:19 *Luc 24:50, 51; Jn 6:62; Rom 8:34; Col 3:1; 1Ti 3:16; Heb 1:3*
16:20 *Jn 4:48*

An Santo Ítkáw jant'ini' ti in Dhucha' a
LUCAS

An Dhuchum: A Lucas
An Báts'ul: An belom yab Judíochik
An Tamub: 57-59 TC

An Ajátik in aba' in exóbalilchik abal ki in ne'dha' an Ítkáw ti in yánél an ♦kwenél k'wajílom. An k'a'ál iglesia in putuw axé' xi abatnaxtaláb. Yántolom i ♦yab Judíochik wenk'on ti ts'at'k'ol k'al a Cristo. Axé' xi ít belomchik in yajinchalak jún i uchbidh ♦Dhuchlab abal ki in tsapik kuba' jawa' an ólnomkáw in ólna'chik. A Lucas in dhucha' abal axé' xi tsalap. In dhuchunchij jún i inik a xi in bij Teófilo, jún i yab judío, po in dhuchlábil a Lucas pél abal patal an belomchik. A Lucas in ok'ox ts'ejka' axé' xi ♦Dhuchlab ani talbél in T'ajnélil an Apóstolchik (T'aj 1:1). In T'ajnélil an Apóstolchik walám in t'aja' ti 61 TC, tám, axé', in dhucha' walám ti 57–59 TC.

Abal ka ts'ejan axe' xi Dhuchlab, a Dios in t'ajchij a Lucas abal ki in wat'anchij yán jant'ok'ij ti in xe'tsintal. A Lucas já'its an junkats dhuchum a xi yab i judío ti al an dhuchumchik abal an Ít Testamento. Jajá' pélak jún i ilálix (Col 4:14). Ani beláts k'al a Pablo ti yántolom in xe'tsintal ti in T'ajnélil an Apóstolchik. Jajá' yab in tsu'uw in t'ojlábil a Jesús. Po anákej in bats'uw patal an ólchixtaláb a xi in ela', k'al an álimtaláb ani k'al an konowixtaláb (1:1-4). Ti in éy axé' xi alimtaláb, in tamkuy más yán i ólchixtaláb kej a Mateo, a Marcos ani a Juan.

A Lucas in tamkuy in dhuchlábil ti in áytal, in ok'ox ólna' in wa'tsintal a Cristo (1:1-2:52), ani in t'ojojontal in t'ojlábil a Cristo (3:1-4:13). Talbél wichiy ki in ólnanchij in t'ojlábil ti Galilea (4:14-9:50), In t'ojlábil ti bá' an bél abal Jerusalén (9:51-19:44), ani in t'ojlábil ti Jerusalén (19:45-24:53). Kom a Cristo ne'etsak ki in putundha' an k'ánixtaláb ti Jerusalén, a Lucas in dhucha' más yán jawa' wat'ey ti Jerusalén.

Ti in Ítkáwintal a Lucas, a Jesús já'its an putudh Inik ani an K'ánix. Tam ti xe'tsin ti in anam t'u'úl in lé'tendha' an ólontaláb, ani in xe'etsna' an xe'tsintaláb ti in tsáp an Espíritu. Ani jant'ini' jún i k'ánix, in lé'nomtal a Jesús já'itsak ki in wichba' an waláblom ti k'al a Dios ani ki in jila' an biyál xe'tsintaláb. Jita'kitsk'ij tam waláblom, anákej i inik o, i uxum, anákej i ts'alat o, i ts'ejwantál. Ma anákej i tsakam o, i pakdha'. Ma anákej i judío o, i Samariajíb. Abal ki in chi'dhanchij i pakwlanchixtaláb an waláblom ani ki in pidha' i kulbéjintaláb, já'its a Jesús ti chích.

A Lucas in tajk'adh uluw abal: In ♦Tsakámil an Inik che'nek ki in aliy ani ki in k'ániy a xi k'wajatak k'ibenek (19:10).

An óx pejach ti Lucas

I. In ok'ox ólna' in wa'tsintal a Cristo (1:1-2:52)
II. In t'ojojontal in t'ojlábil a Cristo (3:1-4:13)
III. In t'ojlábil a Cristo ti in tamét yántolom (4:14-24:53)
    a. Ti Galilea (4:14-9:50)
    b. Ti bél abal Jerusalén (9:51-19:44)
    c. Ti al a Jerusalén (19:45-24:53)

An Dhuchlab abal a Teófilo

1 Kom lej yántolom in exámal ki in punuw ti in áy an
t'ilab a xi ti bá' wawá' k'alenek lej chubax, **2**já'its, jant'ini'
tu wat'banchat k'al a xi ma ti in tujtal in tsu'uwchik k'al
in tsu'uxtal, ani t'ojonchik k'al an káwintaláb; **3**u tsalpay
neyej abal alwa', talbél tu alwa' ok'xidh ejtiyámal patal ma
ti in tujtal, tu dhuchunchij ti in áy, abal tatá' lej k'ak'nadh
Teófilo, **4**abal ka alwa' exla' an chubaxtaláb a xi k'al já'its it
k'alenek exóbindhach.

An Ólchixtaláb k'al in Wa'tsintal a Juan Pujax

5Wat'ey, ti an k'ij, tam ti a Herodes pélak i ts'álej ti Judea;
jún i pale', in bij Zacarías, in mudhe' yanél a Abías; ani
in tomkíl Elisabet pélak i tsakamláb k'al a Aarón. **6**Ani
jajá'chik tsablom pélak i bolidh ti in tamét a Dios, ani in
putuwal patal an abatnadhkáw ani in uchbidh káwintal
an Ajátik, k'al ma ni jún i punk'udh jolbintaláb. **7**Ani yab
in kwa'alakchik i tsakam, kom a Elisabet nút'bejak, ani
jajá'chik tsablom payenekits k'al in tamúb.

8Xó', axé' wat'ey, a Zacarías biyat t'ojnalak ti an pale'taláb
ti in tamét a Dios, ti in áylábil in at mudhe' yanél. **9**Jant'ini'
in ujnámtal an pale'taláb, ijkan an labeltaláb abal jajá' ki
in ts'akchidh chika' i ikbaxtaláb ti in k'ak'nadh altájil an
Ajátik. **10**Ani ti in yánél an mulkudh bichow k'wajatak eléb
ti ól ti in k'ijil an ts'akchidh ikbaxtaláb. **11**Ani in ♦ángelil
an Ajátik tejwa'méj ti k'al jajá', kubat ti in winab an ♦altar
ikbaxtaláb. **12**Ani jik'tson a Zacarías tam ti in tsu'uw, ani
otsan k'al jún i jík'ib.

13Po k'al an ♦ángel uchan: Zacarías, yab ki it jik'ey, kom a
ólontal ats'adhits ani a tomkíl Elisabet ne'ets ki in ko'oy jún
i tsakam abal tatá', ani ka bijiy Juan. **14**Ani ne'ets ka ko'oy
i kulbéltaláb ani i k'ijidhbéltaláb, ani yántolom ne'ets ka
kulbéj k'al in wa'tsintal, **15**kom jajá' ne'ets ti púlik ti in tamét
an Ajátik, ani yab ne'ets ki in uts'a' i bók ma ni i tsapik
uts'nél, ani k'al an Espíritu Santo ne'ets ka k'wajiy t'uchat
ma ti in ebóm in mím. **16**Ani jajá' ne'ets ki in wenk'ow
yán i tsakamláb Israel ti k'al an Ajátik, in Diosil jajá'chik.
17Ani ne'ets ka k'alej ok'ox ti k'al Jajá', k'al in espíritujil ani
k'al in ejtodhtal a Elías, abal ki in wilk'iy in ichíxchik an

1:2 *Mrc 1:1; Jn 15:27; Heb 2:3; 1Pe 5:1*
1:3 *T'aj 1:1; 11:4*
1:4 *Jn 20:31; T'aj 2:42*
1:5 *Mat 2:1*
1:11 *T'aj 5:19*
1:13 *Mat 14:27*
1:15 *T'aj 10:44; Gal 1:15; Efe 5:18*
1:17 *Mat 3:3; 11:14*

pay'lómláb ti k'al an tsakamlábchik, ani an jek'omchik ti in tsalpadhtal an bolidhchik; abal ki in t'ojojonchij an Ajátik jún i bichówlom ts'ejkakadh.

18Tám, a Zacarías in konoy an ♦ángel: ¿Jant'odha' ti ne'ets ku exla' axé'? Kom naná' in yejtselits, ani u tomkíl payenekits in tamúb.

19An ♦ángel tok'tsin, ani in ucha': Naná' já'its in Gabriel, a xi kubat ti in tamét a Dios; ani in aban abal tu tawna', ani tu ólchij axé' xi Ítkáw. **20**Ani xó' ka tsu'uw, ne'ets ki it mó'béj ani yab ne'ets ka ejtow ki it káwin, ma ti a k'icháj tam ka t'ajan patal axé'chik, kom yab ti in belchij u káwintal, a xi ne'ets ka putun ti in lej k'ijil.

21Ani an bichówlom k'wajatak ti aychix k'al a Zacarías, ani in jik'pálakchik jale' ti owel ti al an k'ak'nadh altáj. **22**Po tam ti kalej, yab in ejtowalak ki in t'ilbaychik, ani in exbaychik abal in tsu'úmal jún i labidh tsu'bixtaláb ti al an k'ak'nadh altáj, kom t'ilom t'ipodhk'ij, ani k'wajiy mó'.

1:26 *Mat 2:23*
1:27 *Mat 1:16; Luc 2:4*
1:30 *Mat 14:27*
1:31 *Mat 1:21, 25*
1:32 *Mat 1:1; Mrc 5:7*

23Ani antsaná' wat'ey, tam ti putun a k'ichájchik in k'ak'nadh t'ojlábil, k'alej ti in k'imá'. **24**Xó', tam ti wat'ey nixé' xi k'ij, in tomkíl Elisabet yab kwetémbéj, ani tsink'on ma bó' a íts', in ulal: **25**Antsaná' an Ajátik in t'aja' k'al naná', ti a k'icháj tam ti in met'a' abal ti in tixk'anchij u tidhetáltal ti ba' an atiklábchik.

An Ólnaxtaláb k'al in Wa'tsintal an Ajátik

26Xó' ti in akakchíl a íts', an ♦ángel Gabriel, k'al a Dios aban ti bichow Nazaret ajidh ti Galilea, **27**ti k'al jún i ít t'okat chidhan tomik k'álnadhits k'al jún i inik in bij José, ani jajá' pélak in altáj yanétal a David; ani in bij an ít t'okat chidhan já'its a María. **28**Ani an ♦ángel otsits ju'táj ti jajá' k'wajatak, ani in uluw: Nének, tatá' it lablidh ts'ejwalidh, an Ajátik k'wajat k'al tatá'; it lablidh ti ba' patal an uxumchik.

29Po tam ti in tsu'uw, jik'tson k'al in káwintal, ani in tsalpay, abal janéy tam tsapnédhomtaláb já'itsak axé'. **30**Tám, k'al an ♦ángel uchan: María, yab ki it jik'ey, kom ti in tamét a Dios a elámal i lablidh ts'ejwalixtaláb. **31**Ani xó' ka tsu'uw, ne'ets ka inkin ti al a ebóm ani ne'ets ka ko'oy jún i t'ele' kwitól, ani ne'ets ka bijiy ti a Jesús. **32**Jajá' ne'ets ti lej púlik, ani ne'ets ka bijiyat, in Tsakámil a xi Wat'k'adh

Walk'i'; ani an Ajátik Dios ne'ets ki in pidha' in ts'alat koytal in pay'lóm David; **33**ani ne'ets ti ts'álej ti in k'imá' a Jacob abal ets'ey, ani in ts'álejlábil yab ne'ets ki in ko'oy in ta'pantal.

34Tám, a María in ucha' an ♦ángel: ¿Jant'odha' ti ne'ets ka t'ájan axé'? Kom naná' yab u exlámal i inik.

35Tok'tsin an ♦ángel ani in ucha': An Espíritu Santo ne'ets ka chích ti álna', ani in ejtodhtal a xi Wat'k'adh Walk'i', ne'ets ti tsalámiy; jaxtám jayej an Santo tsakam a xi ne'ets ka wa'tsin, ne'ets ka bijiyat in Tsakámil a Dios. **36**Xó' ka tsu'uw, a yanétal Elisabet, jajá' jayej k'wajat yab kwetém k'al i tsakam ti in uxkwe'tal, ani axé' pélits in akakchíl a íts' abal jajá', a xi bijiyábak ti nút'bej. **37**Kom abal k'al a Dios patal eltidh.

38Tám, a María in uluw: Xó' ka tsu'uw, an uxum abatnanélil an Ajátik, ka t'ajan k'al naná' jant'ini' a káwintal. Ani an ♦ángel kalej ju'táj ti k'wajatak jajá'.

1:33 *Mat 28:18; Heb 1:8*
1:35 *Mat 1:18; 4:3*
1:37 *Mat 19:26*
1:43 *Jn 13:13*
1:47 *1Ti 1:1*

A María in Tsa'biyal a Elisabet

39Ani a María ts'akiy ti nixé' a k'icháj, ani k'alej nukat ti ts'énlom, ti jún i bichow ti Judá; **40**ani otsits ti in k'imá' a Zacarías, ani in tsapnédha' a Elisabet. **41**Ani wat'ey, tam ti a Elisabet in ats'a' in tsapnédhaxtal a María, an t'ele' t'ikts'on ti in ebóm; ani a Elisabet k'alej t'uchidh k'al an Espíritu Santo; **42**ani káwin k'al i janidh káwintaláb, ani in uluw: Lablidh tatá' ti ba' an uxumchik, ani lablidh an walíláb ti al a ebóm. **43**¿Jale'xe', abal in mím u Ajátik ka chích ti k'al naná'? **44**Kom, xó' ka tsu'uw, tam in janídh a tsapnédhomtal u ats's' tu ots'oxtal, an t'ele' t'ikts'on k'al i kulbéltaláb tu ebóm. **45**Yán ti pidhóblidh an uxum a xi in bela', kom ne'ets ka putun a xi k'alej uludh k'al an Ajátik.

A María in Puwenchidh Ajatlábil

46Tám, a María in uluw:
U alma ichích in pulik puwénchal an Ajátik,
47Ani u espíritu kulbéj ti k'al a Dios u K'ánixal,
48Kom in met'ámal in tsa'at éy in abatnanélil;
Kom xó' ka tsu'uw; ma ti a axé' a k'icháj ne'ets ki in bijiyat ti,

Yán ti it pidhóblidh, ti k'al patal an xits'
k'wajílomchik.
49Kom an winat Ejtodh ti in t'ajchámal i pulik t'ajnél.
Ani santo Jajá' in bij.
50Ani in yajnanchixtal abal a xi k'al ti ts'ejnáb,
Já'its abal jún i xits' k'wajílom ma júnakej i xits'
k'wajílom.
51In tejwa'médhámal i tsápláb k'al in okób;
In buk'uw an k'adhatchik ti in tsalápil in ichíxchik.
52In tixk'ámal i winat éyal ti in ts'alat koytalchik,
Ani in dhayk'ámal an tsa'atchik.
53An jayilomchik in t'uchiy k'al i alwa'taláb,
Ani an ts'alat tumínladhchik in aba' naptal.
54In tolmiyámal a Israel, in abatwálejil,
Kom in t'ilámal in yajnanchixtal,
55Jant'ini' ti in t'ilbay i pay'lómchik,
Já'its a ♦Abraham, ani in tsakámil abal ets'ey.

1:52 *Mat 23:12*
1:55 *Gal 3:16*
1:59 *Flp 3:5*
1:60 *Mat 3:1*
1:63 *Mat 3:1*
1:66 *T'aj 11:21*

56Ani a María k'wajiy k'al a Elisabet walám óx a íts', ani talbél wichiy ti in k'imá'.

In Wa'tsintal a Juan Pujax

57Xó', tam ti a Elisabet putun in k'ijil abal ki in wa'tsindha', in ko'oy jún i t'ele' kwitól. **58**Ani in ats'a' an utat k'wajílomchik ani an yanélábchik abal k'al an Ajátik tejwa'médhanchámej i pulik yajnanchixtaláb, lej kulbéjchik k'al jajá'.

59Ani xó' wat'ey, ti in waxikchíl a k'icháj, k'alejchik abal ki in t'okat kotoy an t'ele'; ani in bijiyalakchik jant'ini' in bij in pay'lóm, a Zacarías; **60**po in mím tok'tsin ani in uluw: ¡Ibáj! Ne'ets ki in bijna' Juan.

61Ani uchan: Yab wa'ats jita' ti a yanétal a xi in bijna' antsaná'. **62**Tám, konoyat in pay'lóm k'al i t'ipodhkáw, abal jant'odha' ti in lé' ki in bijiy.

63Ani in konoy an oktsa' dhuchumtaláb, ani in dhucha': In bij já'its a Juan. Ani ti in yánél in jik'pa'. **64**Ani wi'pachk'ij in wi' japk'in, ani in lek'áb walkan, ani káwin, ani in puwenchij a Dios. **65**Ani jún i jik'éltaláb chích ti patal a xi k'wajílchik taná' ti in tonídh, ani patal axé' xi t'ilab ats'atbéj ti patal an ts'énchik ti Judea. **66**Ani patal a xi in ats'ál, in

dhayálakchik ti in ichích, in ulal: ¿Janéy walám tam t'ele' já'its axé'? Ani in k'ubak an Ajátik k'wajatak k'al jajá'.

In Tsu'bidh Káwintal a Zacarías

67Ani a Zacarías in pay'lóm, k'alej t'uchidh k'al an Espíritu Santo, ani tsu'bidh káwin, ani in uluw:

68Lablidh an Ajátik in Diosil a Israel,
Kom in tsa'biyámal ani in ts'a'idh wichbámal in bichówil.
69Ani tu ts'akbanchij jún i its'am k'ánixtaláb,
Ti in k'imá' a David in abatwálejil,
70Jant'ini' ti in uluw k'al in wi' in santo tsu'bidh káwlómejilchik,
A xi k'wajiychik ma ti in tujtal an k'ij,
71Abal tu ku k'ániy ti k'al a xi tu tomólnál
Ani ti in k'ubak patal a xi tu at'ál;
72Abal ki in tejwa'médhanchij i yajnanchixtaláb i pay'lómchik
Ani ki in t'ila' in santo Junkudh Káwintal.
73An lujatkáw a xi in lujat ucha' a ♦Abraham i pay'lóm;
Abal ne'etsak tu pidha',
74Abal, jek'ondhach ti k'al i tomólnáxilchik,
K'al yabáts i jík'ib ki t'ojonchij,
75K'al i santo xe'tsintaláb ani k'al i bolidhtaláb ti in tamét Jajá' ti patal a k'icháj ti ejat xe'tsintal.
76Ani tatá' tsakam kwitól, in tsu'bidh káwlómejil a xi Wat'k'adh Walk'i' ne'ets ka bijna';
Kom ne'ets ki it k'alej ok'xidh ti in tamét an Ajátik, abal ka t'ojojonchij in bélil.
77Abal ka exlandha' k'al an k'ánixtaláb in bichówil,
Ti in éy an pakwlanchixtaláb k'al in walabchik.
78K'al ma ti in al in yajnanchixtal i Diosil,
K'al a xi tu tsa'biy ma ti walk'i' an chudhéltaláb.
79Abal ki in pidha' i tajaxtaláb a xi k'wajíl ti al an yik'wáx ani ti al in tsalámil i tsemláj,
Abal tu chúmlinchij i xakábil ti al i koyat bél.

80Ani an kwitól puwey, ani tsapikméj ti in espíritu, ani k'wajiy ti joltom tsabálchik ma ti a k'icháj tam ti tejwa'méj ti Israel.

1:68 *Luc 7:16*
1:69 *Mat 1:1*
1:70 *T'aj 3:21; Rom 1:2*
1:73 *Heb 9:14; 1Jn 4:18*
1:75 *Efe 4:24*
1:76 *Mat 11:9; Mrc 5:7*
1:77 *Mat 1:21; Mrc 1:4*
1:79 *Mat 4:16; T'aj 26:18*
1:80 *Luc 2:40,52*

In Wa'tsintal an Ajátik

Mat 1:18-25

2 Xó' wat'ey, ti nixé' a k'ichájchik, kalej jún i éylidh
abatnaxtaláb ti k'al a Augusto ♦Cesar, abal ti in yánél an
tsabál ka k'alej dhuchadh exladh. **2**Axé' xi k'a'ál dhuchadh
exladhtaláb t'ajan tam ti a Kirinio pélak i ok'lek ti Siria.
3Ani patal k'alelak abal ka dhuchadh exlan ti k'alek'ij ti in
bichówil.

4Ani a José kalej jayej ma ti in bichówil Nazaret, ajidh
Galilea abal ka k'adhiy ti in bichówil a David a xi in bij
Belén, ajidh ti Judea kom jajá' in k'imá' ani in yanétal pélak
a David. **5**Abal ka dhuchadh exláj k'al a María in tomkíl,
a xi yabáyej in exlámal, ani k'wajatak yab kwetém. **6**Ani
wat'ey, tam ti k'wajatakchik taná', in bajuw an k'ij abal ka
kó'on. **7**Ani in wa'tsindha' in k'a'ál tsakámil, ani in dhu'bay
k'al i dha'ich k'wa'chim, ani in mo'ka' ti bá' in k'apumtal
i ko'nél, kom yab wa'atsak i jolát abal jajá'chik ti atáj
koytaláb.

2:1 *Mat 22:17; 24:14*
2:2 *Mat 4:24; T'aj 15:23, 41; Gal 1:21*
2:4 *Jn 7:42*
2:9 *T'aj 5:19*
2:10 *Mat 14:27*
2:11 *Mat 1:16, 21; Jn 3:17; 13:13; T'aj 5:31; Rom 11:14; 1Ti 4:10; 1Jn 4:14*
2:14 *Luc 1:79; Jn 14:27; Rom 5:1; Efe 2:14,17*

An Kó'bitschik ani an Ángelchik

8Ani wa'atsakchik i kó'bitsix ti nixé' xi tsabál, a xi
k'wajílak ti tómlom, in belkóm in oveja ko'nélilchik k'al i
akal. **9**Ani xó' ka tsu'uw, jún in ♦ángelil an Ajátik tejwa'méj
ti jajá'chik, ani in witsidh puwenchixtal tajk'adh tomtsiyat,
ani lej jik'eychik. **10**Po k'al an ♦ángel uchan: Yab ki it
jik'eychik, kom xó' ka tsu'uw, tu pidhál jún i Ítkáw a xi
pél i lej kulbéltaláb, abal ti in yánél an bichówlom, **11**kom
xowé' wa'tsinits abal tatá'chik, ti in bichówil a David, an
K'ánix, a xi já'its a Cristo an Ajátik. **12**Ani axé' já'its an
tejwa'médhomtaláb abal tatá'chik, ne'ets ka ela' an t'ele'
malidh k'al i dha'ichláb, ani kwatsat ti in k'apumtal i ko'nél.

13Ani ti in adhím tejwa'méj junkudh k'al an ♦ángel jún
kwenél i ♦ejército ti k'ay'lál a xi in puwenchal a Dios, ani
in ulalchik:

14Witsidh puwenchidh a Dios ti wat'k'adh walk'i',
Ani i koyataláb ti tsabál, alwa' awiltaláb abal an
inikchik.

15Ani xó', wat'ey, tam ti an ♦ángelchik k'alenekits ti
k'ay'lál, an kó'bitschik tamat ucháxinchik: Wanaj xó', ti

Belén, ani ki tsu'uw axé' a xi wat'enek, a xi an Ajátik tu ólchámal. **16**Ani k'alejchik dhubatk'ij, ani in ela' a María, a José ani an t'ele' kwatsat ti al in k'apumtal i ko'nél. **17**Tam ti an kó'bitschik in tsu'uw, in ólna' jawa' a xi uchan ti in ebál an tsakam. **18**Ani patal a xi in ats'a'chik, in jik'pa' jawa' a xi an kó'bitschik in ulal. **19**Po a María in dhayál patal axé', ani in lupudh tsalpayal ti in ichích. **20**Ani an kó'bitsixchik wichiy, in witsidh puwenchal ani in pulik t'ilabnál a Dios ti k'al patal a xi in ats'ámal ani in tsu'úmal, jant'ini' ti ólchinénekchik.

An T'ele' Ajátik Tejwa'médháb ti Tiyópan

21Xó', tam ti wat'enekits waxik a k'icháj abal ki in t'okat kotoy an tsakam, in punchijchik in bij Jesús, já'its a xi k'al ti punchin k'al an ♦ángel ok'xidh ka inkin ti ebóm.

22Ani tam ti putun an k'ij abal ka t'okej a María, jant'ini' ti in Éylidh Káwintal a Moisés, jajá'chik in chi'dha' ti Jerusalén abal ki in utuw ti k'al an Ajátik, **23**jant'ini' k'wajat dhuchadh ti in Éylidh Káwintal an Ajátik:

Patal i t'ele' kwitól a xi ki in japiy an ebóm ne'ets ka bijiyat ti santo pílmédhach abal an Ajátik,

(Exo 13:2; 34:19; Num 18:15)

24ani abal ki in bína' jún i tsemdhanél ts'akchixtaláb jant'ini' ti uludh ti in Éylidh Káwintal an Ajátik:

Tsáb i bók' o tsáb i dhálam kuku'.

(Lev 12:2, 6-8)

25Ani xó' ka tsu'uw, taná' ti Jerusalén, k'wajatak jún i inik in bij Simeón, ani axé' xi inik pélak i bolidh ani k'ak'nax belkax, ani in aychalak in kanatbédhaxtal a Israel, ani an Espíritu Santo k'wajatak ti jajá'. **26**Ani jajá' japidh tejwa'médhanchámejak k'al an Espíritu Santo abal yabák ne'ets ki in tsu'uw i tsemláj ma ki in ok'xidh tsu'uw in Cristojil an Ajátik. **27**Ani ejédháj k'al an Espíritu Santo abal ka k'alej ti ♦tiyópan, ani tam ti chi'dháj ti ♦tiyópan an t'ele' Jesús k'al in pay'lómchik, abal ki in t'ajchij jant'ini' in ujnámtal an ♦Éylidhkáw, **28**tám, jajá' in kitína' ani in labliy a Dios ani in uluw:

29Xó' t'ek'at éylidh Ajátik, ka tak'iyits a abatwálejil ka
k'alej k'al i koyataláb,

2:20 *Mat 9:8*
2:21 *Luc 1:31,59*
2:25 *Luc 1:6; 23:51*
2:29 *T'aj 2:24*

Jant'ini' a káwintal;
30Kom u wal in tsu'úmal a k'ánixtal,
31A xi a t'ojojoyámal ti in tamét patal an bichówlom;
32An tajaxtaláb abal ka tajk'an ti k'al an ♦yab
Judíochik,
Ani i witsidh puwenchixtaláb ti k'al a bichówil Israel.
33Ani a José k'al a María in jik'pálak patal a xi uluwáb ti in ebál a Jesús. 34Ani a Simeón in labliychik, ani in ucha' a María in mím: Xó' ka tsu'uw, axé' xi tsakam k'wajat abal in ijkantal ani abal in ts'akíltal yántolom ti Israel, ani ti labidh tsu'bixtaláb a xi ne'ets ka tomólnadh t'ilabnáj; 35ani jún i nakat kutsíl ne'ets ti lo'chij a alma ichích abal ka japidh tejwa'méj in tsalápil i yántolom ichich.

2:30 *Luc 3:6*
2:32 *T'aj 13:47*
2:34 *Mat 12:46; 1Co 1:23; 2Co 2:16; Gal 5:11; 1Pe 2:7,8*
2:36 *T'aj 21:9*
2:37 *T'aj 13:3; 1Ti 5:5,9*
2:38 *Luc 1:68*
2:39 *Mat 2:23*
2:40 *Luc 1:80*
2:41 *Luc 22:8*

36Ani k'wajatak taná' a Ana, an uxum tsu'bidh kawlómej, in tsakámil a Fanuel, a xi já'its ti kwenchal Aser, lej áchlábakits, ani k'wajinekak k'al in tomkíl búk i tamub talbél ti in ít t'okat chidhantal, 37ani jajá' tsemchidhakits ma tsé' inik k'al tsé' i tamub, ani yabák pílmél ti ♦tiyópan, po in t'ojonchal a Dios k'al i pabiltaláb ani k'al i ólontaláb tam k'icháj ani akal. 38Ani chích ti nixé' xi oraj, in bínál i k'ak'námal ti k'al an Ajátik, ani in t'ila' ti in ebál an tsakam ti patal a xi in aychal an ts'a'idh wichbaxtaláb ti Jerusalén.

39Ani tam ti in kidhbay patal jawa' yejentálak ti in Éylidh Káwintal an Ajátik, wichiychik ti Galilea, ti in bichówil Nazaret. 40Ani an t'ele' puwel ani tsapikmélak ti in espíritu, ani t'uchelak k'al i tsalpadhtaláb, ani in lablidh ts'ejwalixtal a Dios k'wajatak ti jajá'.

An Ajátik Elan ti Tiyópan

41Xó', in pay'lóm ani in mím k'alelak patal an tamub ti Jerusalén ti ajib ♦Pascua. 42Ani tam ti in putuw lajuj tsáb in tamúb, k'adhiychik junílek'ij jant'ini' in ujnámtal an ajib. 43Ani tam ti kidhban in k'ijil an ajib, biyat wichélakchik, an kwitól Jesús jilk'on ti Jerusalén, ani a José ani in mím yabák in exlál, 44ani in tsalpayalakchik abal a Jesús k'wajat ti al an mulkudh belalchik, k'alej jún k'icháj an bél ani in aliyalak ti in yanétalchik ani ti in exlowálchik; 45ani kom yab in ela', wichiychik ki in aliy ti Jerusalén. 46Ani wat'ey, talbél ti in óxchíl a k'icháj, in ela' ti ♦tiyópan, taná' ti ketélak ti ts'ejel

an exóbchixchik, in ots'ówiyalak ani in konówiyalakchik.
47Ani patal jita' k'al ti ats'áb, lej jik'panalak k'al in exbaxtal
ani k'al in tok'tsixtal. **48**Tam ti in tsu'uw, lej jik'tsonchik; ani
k'al in mím uchan: Tsakam, ¿jale' tu t'ajchámal axé'? Xó' ka
tsu'uw, naná' ani a pay'lóm, u k'wajinek tu aliy k'al i aykidh
yajchiktaláb.
49Tám, a Jesús in ucha'chik: ¿Jale' ti in aliyal?
¿Yabxe' a exlálchik abal yejentál Naná' ki in k'wajiy
abal ku kwentananchij in k'ál u Pay'lóm? **50**Po
jajá'chik yab in exbay an káwintaláb a xi k'al a Jesús ti
uchan.
51Ani pa'iy k'al jajá'chik, ani k'alej ti Nazaret, ani k'wajiy
k'unat ti k'al jajá'chik; po in mím in dhayálak patal axé'
xi káwintaláb ti in ichích. **52**Ani a Jesús puwelak ti bá' an
tsalpadhtaláb, ti in yejéltal ani ti in alwa' tsu'udhtal a Dios
ani an inikchik.

2:47
Mat 7:28
2:48
Mat 12:46; Luc 3:23
2:49
Jn 2:16
2:50
Mrc 9:32
2:51
Mat 2:23
3:1
Mat 14:1; 27:2
3:2
Mat 26:3
3:3
Mrc 1:4

In Dhajadh Ólnaxtal a Juan Pujax

Mat 3:1-12; Mrc 1:1-8; Jn 1:19-28

3 Xó', ti in lajuj bo'chíl an tamub tam ti pélak i ok'nom
ts'álejláb a Tiberio ♦Cesar, ani a Poncio Pilato pélak
i ok'lek ti Judea, ani a Herodes jún i ♦tsé'chíláb ts'álej ti
Galilea, ani in ebchal Felipe i ♦tsé'chíláb ts'álej ti Iturea ani
ti Traconite tsabál, ani a Lisanias jún i ♦tsé'chíláb ts'álej ti
Abilinia tsabál. **2**Ani a Anás ani a Caifás pélak i ♦ok'lek
pale'chik. In káwintal an Ajátik chích ti k'al a Juan, in
tsakámil a Zacarías, taná' ti joltom tsabál. **3**Ani k'alej ti in
putát an tsabál ti in áytal an Jordán pulik itse', ólnomkáw
k'al an pujantaláb abal ka joltiy a biyál xe'tsintal abal ka
pakwlan an walabtaláb.
4Jant'ini' ti k'wajat dhuchadh ti t'ulidh ♦Dhuchlab a xi in
k'ál an tsu'bidh káwlómej Isaías; a xi in ulal:

An dhájantaláb a xi dhájax ti joltom tsabál:
"Ka t'ojojonchijchik in bélil an Ajátik,
Ka bolidhmédhanchij in bélil.
5*Patal an jo'chal ne'ets ka t'uchiyat,*
Ani patal an ts'én ani i bolchal ne'ets ka pa'báj,
Ani a xi yunk'idh ne'ets ka bolidhmédháj,
Ani an jólidh bél ne'ets ka pak'lalan;

6*Ani ti in yánél an atikláb ne'ets ki in tsu'uw in*
k'ánixtal a Dios."

(Isa 40:3-5)

7Ani in uchál an mulkunélchik a xi kalel abal ka pujayat k'al jajá': ¡Tatá'chik, in xits' iyalábil i at'ax tsan! ¿Jita' ti jik'padh ólchámal abal ki it adhláts ti k'al an k'ák' tsakúltaláb a xi ne'ets ka chích? **8**Jaxtám, ka t'aja' i tomnadh walíláb ejtíl a xi in joltiyámal in biyál xe'tsintal; ani yab ka tujchij ka uluwchik ti a ál: "I kwa'al a ♦Abraham ti pay'lóm;" kom naná' tu uchál abal a Dios in ejtowal ki in ts'akbanchij in tsakámil a ♦Abraham ma ti axé' xi t'ujubchik. **9**Aniyek'ij an jatsaj k'wajatits ti in ibíl an akante'chik; jaxtám, patal an akante' a xi yab in bínál i alwa' walíláb u t'ak'iyáb ani u jolowáb ti k'amal.

3:7 *Mat 12:34; Rom 1:18*
3:8 *Jn 8:33; T'aj 13:26; Rom 4:1,11, 12,16; Gal 3:7*
3:9 *Mat 3:10*
3:10 *T'aj 2:37*
3:15 *Mat 3:1; Jn 1:19,20; T'aj 13:25*
3:16 *Mrc 1:4; Jn 1:26,33; T'aj 1:5*
3:17 *Mat 13:30*

10Ani an mulkunél in konoyalak, in ulal: ¿Janéy tám ki t'aja'?

11Tok'tsin, ani in ucha'chik: A xi in kwa'al tsáb in jodhat kotón, ki in pidha' a xi yab in kwa'al; ani a xi in kwa'al i k'apnél, jayétsek'ij ki in t'aja'.

12Tám, an báts'ul impuesto chích jayej abal ka pujayat, ani in ucha': Exóbchix, ¿ani wawá' janéy ki t'aja'?

13A Juan in ucha'chik: Yab ka konoy wat'k'adh a xi jawa' it abadh.

14An soldadochik jayej in konoy, in uluw: ¿Ani wawá', janéy ki t'aja'?

Ani in ucha'chik: Yab ka jik'édhach kwé'ey ma ni jita', ma ni yab ki it janam jolbixin; ani ki it kulbéj k'al a jalbixtal.

15Ani biyat an bichówlom k'wajatak ti aychix, ani ti in yánél tsalpopól ti in ichích max a Juan já'its a Cristo. **16**A Juan tok'tsin, ani in ucha' ti in yanél: K'al an chubaxtaláb naná' tu pujayalchik al i ja', po ta'tál jún a xi más tsáplidh kej naná', a xi naná' yab in tomnál ku wilchij in ts'ájlíl in pajab; Jajá' ne'ets ti pujaychik k'al an Espíritu Santo ani k'al i k'amal. **17**In ♦ik'ob bet'nomtal in kwa'al ti in k'ubak, ani ne'ets ki in wejla' in tsa'umtal, ani ne'ets ki in tamkuy an trigo ti in wilté'il; ani ne'ets ki in chika' an konlab ti k'amal a xi yab jayk'i' ne'ets ka teptsin.

18Ani k'al yántolom i pílchik i kanátlidh tak'bixtaláb
in ólchalak an Ítkáw an bichówlom. **19**Po a Herodes an
♦tsé'chíláb ts'álej, kom wi'idh tawnáj k'al a Juan ti in ebál
a Herodías, já'its in tomkíl in ebchal Felipe, ani patal an
pojkaxtaláb a xi a Herodes in t'ajámalak, **20**ani ti patal axé',
in punk'unchiyej, kom in mapuy a Juan ti wik'axte'.

In Pujantal an Ajátik

Mat 3:13-17; Mrc 1:9-11

21Xó' wat'ey, tam ti patal an k'wajílomchik pujnalak, a
Jesús pujan jayej; ani biyat ól, japchin an k'ay'lál; **22**ani
an Espíritu Santo pa'iy ti Jajá' ti ejtíl in iniktal i kuku', ani
jún i janidh káw chích ti k'ay'lál a xi in ulalak: Tatá' pél tu
k'ánidhowál Tsakámil; k'al tatá' u kwa'al u kulbéltal.

In Xits' Yanétal an Ajátik

Mat 1:1-17

23Ani Jajá', a Jesús tam ti in tujuw in t'ojlábil in tamúb
pélak jún inik lajuj, jant'ini' ti tsalpanchábak, pélak in
tsakámil a José, in tsakámil a Elí, **24**in tsakámil a Matat,
in tsakámil a Leví, in tsakámil a Melki, in tsakámil a Jana,
in tsakámil a José, **25**in tsakámil a Matatías, in tsakámil a
Amós, in tsakámil a Nahum, in tsakámil a Esli, in tsakámil
a Nagai, **26**in tsakámil a Maat, in tsakámil a Matatías, in
tsakámil a Semei, in tsakámil a José, in tsakámil a Judá,
27in tsakámil a Joana, in tsakámil a Resa, in tsakámil a
Zorobabél, in tsakámil a Salatiel, in tsakámil a Neri, **28**in
tsakámil a Melki, in tsakámil a Adi, in tsakámil a Cosam, in
tsakámil a Elmodán, in tsakámil a Er, **29**in tsakámil a Josué,
in tsakámil a Eliezer, in tsakámil a Jorim, in tsakámil a
Matat, in tsakámil a Leví, **30**in tsakámil a Simeón, in tsakámil
a Judá, in tsakámil a José, in tsakámil a Jonán, in tsakámil
a Eliakím, **31**in tsakámil a Melea, in tsakámil a Mainán, in
tsakámil a Matata, in tsakámil a Natán, in tsakámil a David,
32in tsakámil a Isaí, in tsakámil a Obed, in tsakámil a Booz,
in tsakámil a Salmón, in tsakámil a Naasón, **33**in tsakámil
a Aminadab, in tsakámil a Aram, in tsakámil a Esrom, in
tsakámil a Fares, in tsakámil a Judá, **34**in tsakámil a Jacob,
in tsakámil a Isaac, in tsakámil a ♦Abraham, in tsakámil a

3:19 *Mat 14:1*
3:20 *Mat 14:3*
3:21 *Mat 14:23*
3:22 *Mat 3:17; Jn 1:32,33; T'aj 10:38*
3:23 *Mat 4:17; T'aj 1:1*
3:27 *Mat 1:12*

Taré, in tsakámil a Nacor, **35**in tsakámil a Serug, in tsakámil a Ragau, in tsakámil a Peleg, in tsakámil a Eber, in tsakámil a Sala, **36**in tsakámil a Cainán, in tsakámil a Arfaxad, in tsakámil a Sem, in tsakámil a Noé, in tsakámil a Lamek, **37**in tsakámil a Matusalén, in tsakámil a Enoc, in tsakámil a Jared, in tsakámil a Mahalaleel, in tsakámil a Cainán, **38**in tsakámil a Enós, in tsakámil a Set, in tsakámil a Adán, in tsakámil a Dios.

An Ajátik Tilibnáb

Mat 4:1-11; Mrc 1:12-13

4 Xó', a Jesús t'uchat k'al an Espíritu Santo, in joltiy an Jordán itse' ani ne'dháj k'al an Espíritu ti joltom tsabál, **2**ani ma tsáb inik a k'icháj k'wajiy ti tilibnáb k'al an Tenekláb. Ani ti nixé' xi k'ij yab jant'oj in k'apuj, ani tam ti kidhban, k'a'iy.

3Tám, k'al an Tenekláb uchan: Max pél ti Tsakámil a Dios, ka ucha' axé' xi t'ujub abal ka wenk'on ti k'apnél.

4A Jesús tok'tsin ani in ucha': K'wajat dhuchadh:

Yab expidh k'al i k'apnél ne'ets ka ejátlin an inik, po k'al patal in káwintal a Dios.

(Deu 8:3)

5Tám, an Tenekláb in ne'dha' ti jún i t'ek'at ts'én, ki in tsu'bidh ólchij ti jún adhík patal an ts'álejláb ti tsabál. **6**Ani an Tenekláb in ucha': Patal axé' xi éyaltaláb ne'ets tu pidha' tatá' ani in witsidh puwenchixtalchik, kom naná' in pidhach, ani jita' naná' ku lé'na', u pidhál, **7**jaxtám, max tatá', ti ki in pak'ludh k'ak'na', patal ne'ets ka k'álna'.

8A Jesús tok'tsin, ani in ucha': Ki it tixk'an tu tamét Satanás, kom k'wajat dhuchadh:

Tatá' ne'ets ka k'ak'na' an Ajátik a Diosil, ani expidh Jajá' ka t'ojonchij.

(Deu 6:13)

9Tám, ne'dháj ti Jerusalén, ani in punuw ti in t'ek'at ts'upk'intal an ♦tiyópan, ani in ucha': Max Tatá' pél ti Tsakámil a Dios, ka bet'éna' ti a bá' tejé' abal alál; **10**kom k'wajat dhuchadh:

In ♦ángelilchik ne'ets ki in aba' abal ti beletna',

4:2 *Heb 4:15*
4:3 *Mat 4:3*
4:5 *Mat 24:14*
4:6 *Jn 12:31; 1Jn 5:19*

11ani:

Ti in k'ubak ne'ets ti dhaya',
Itájak ka t'idhk'wa' a akan k'al i t'ujub.

(Sal 91:11-12)

12A Jesús tok'tsin ani in ucha': K'wajat uludh:
Yab ka tilibna' an Ajátik a Diosil.

(Deu 6:16)

13Ani tam ti an Tenekláb in kidhbay patal an tilibnaxtaláb, nixk'in ti k'al Jajá' ti jún i wé' i k'ij.

In Tujtal in K'ak'nadh T'ojlábil an Ajátik

Mat 13:53-58; Mrc 6:1-6

14Ani a Jesús wichiy k'al in ejtodhtal an Espíritu ti Galilea, ani k'alej t'iladh in bij ti in putát ani ti in tonídh an tsabál. **15**Ani exóbchixak ti in ♦sinagogajilchik, ani witsidh puwenchábak ti k'al patal.

16Ani chích ti Nazaret, ju'táj ti Jajá' yejey, ani jant'ini' ti in ujnám, otsits ti ♦sinagoga ti ♦k'ak'nadh k'icháj, ani kubiy ti ajum. **17**Ani pidhan in t'ulidh dhuchlábil an tsu'bidh káwlómej Isaías; ani tam ti in japiyámalits an t'ulidh ♦Dhuchlab in ela' ju'táj ti k'wajatak dhuchadh:

18*In Espíritujil an Ajátik k'wajat ti bá' Naná',*
Kom ti in k'uwiyámal
Abal ku ólna' an Ítkáw abal an ts'ejwantálchik,
Ti in abámal abal ku jeldha' a xi yajchik t'e'pidh in ichích;
Abal ku ólna' in walkantal a xi k'wajat wik'atchik,
Ku pidha' in tsu'uxtal an jok'tsejchik;
Ani ku walkandha' a xi ni'adh odhnach,
19*Abal ka ólnanchat an Ajátik an tamub in alwa' bats'uxtal.*

(Isa 61:1-2)

20Tám, in t'uliy an ♦Dhuchlab, ani in pidha' an abatnaneláb ani ketlej. Ani k'al patal a xi k'wajat ti ♦sinagoga k'wajatak ti ejchikáb. **21**Ani in tujuw ki in ucha'chik: Xó', axé' a k'icháj putunal axé' xi ♦Dhuchlab ti a ots'oxtalchik. **22**Ani patal in alwa' t'ilabnál, ani in jik'pál an káw a xi k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb kalelak ti in wi'. Ani in uluwchik: ¿Yabxe' axé' já'its in tsakámil a José?

4:13 *Jn 14:30; Heb 4:15*
4:14 *Mat 4:12; 9:26*
4:15 *Mat 4:23*
4:16 *Mat 2:23; 13:54; 1Ti 4:13*
4:18 *Mrc 16:15; Jn 3:34*
4:20 *Mat 26:55*
4:21 *Mat 1:22*
4:22 *Mat 13:54; Jn 6:42*

23Jajá' in ucha'chik: K'al an chubaxtaláb ne'ets ti ki in
ucha'chik axé' xi t'iplabkáw: "¡Ilálix, ka jeldha' ti a kwetém
bá'! Patal an t'ajnél a xi i ats'ámal t'ajnének ti Capernaum,
ka t'aja' jayej tejé' ti a tsabálil." **24**Ani in uluw junílek'ij: An
chubaxtaláb tu uchál, abal ma ni jún i tsu'bidh káwlómej
yab bats'udh ti in kwetém tsabálil. **25**K'al an chubaxtaláb
tu uchálchik, abal ti in k'ichájil a Elías wa'atsak yántolom
i tsemchidh uxum ti Israel, tam ti mapun an k'ay'lál óx i
tamub k'al akak a íts', ani wa'tsin jún i pulik jayil ti in putát
an tsabál. **26**Po ma ni k'al jita' jajá'chik, yab aban a Elías,
expidh ti k'al jún i tsemchidh uxum ti Sarepta, ti Sidón
tsabál. **27**Ani wa'atsak yántolom i ya'ul k'al i lepra ti Israel ti
in k'ijil a Eliseo an tsu'bidh kawlómej, po yab jita' píl k'alej
t'okedhach, expidh a Naamán Siriojíb.

28Ani tam ti in ats'a'chik axé', ti in yánél a xi k'wajat
ti ♦sinagoga t'uchich k'al i k'ák' tsakúltaláb, **29**ani
kubiychik, ani kaldháj ti eléb bichow, ani ne'dháj ma
ti kotob ts'én ju'táj ti k'wajatak kubat in bichówilchik
abal ka ijkáj. **30**Po a Jesús wat'k'an ti ts'ejel jajá'chik, ani
k'alejitsk'ij.

An Inik a xi Otsámtej k'al an At'ax Demonio

Mrc 1:21-28

31Tám, a Jesús pa'iy ti Capernaum, jún i bichow ti Galilea
tsabál, ani tam ♦k'ak'nadh k'icháj in exóbchalakchik. **32**Ani
jajá'chik in jik'pálak in exóbchixtal, kom in káwintal pélak
k'al i éyaltaláb. **33**Ani ti ♦sinagoga k'wajatak jún i inik a xi
in kwa'al jún i espíritu a xi pélak i at'ax demonio, ani dhájan
k'al i janidh káw; **34**in ulal: Tu ku jila; ¿janéy a kwa'al k'al
wawá', Jesús Nazaretíb? ¿It che'nekits tu ku tala'bédha'? U
exlál jita' Tatá', in santo Tsakámil a Dios.

35Po a Jesús in wi'idh tawna', in ucha': ¡Ki it kwék'ij
ani ki it kalej ti jajá'! Tám, an demonio in kwajla' taná'
ts'ejel, kalej ti jajá' ani yab in ts'ojbédha'. **36**Ani ti in
yánél lej jik'pan ani tamat t'ilomchik, in ulal: ¿Janéy tam
káw já'its axé'? Kom k'al i éyaltaláb ani k'al i ejtodhtaláb
in abatnál an at'ax demonio, ani kalelchik. **37**Ani in
t'iladh bij k'alej ólnadh ma ju'támk'ij ti in tonídh an
tsabál.

4:23
Mat 2:23; Mrc 1:21-28
4:24
Mat 13:57; Jn 4:44
4:25
Sgo 5:17, 18; Ap 11:6
4:26
Mat 11:21
4:29
T'aj 7:58; Heb 13:12
4:31
Mat 4:13
4:32
Mat 7:28, 29
4:34
Mat 8:29; Mrc 1:24; Sgo 2:19
4:35
Mat 8:26; Luc 8:24
4:36
Mat 7:28, 29; 10:1
4:37
Mat 9:26

An Ajátik in Jeldha' in Uxum Iyám a Pedro

Mat 8:14-15; Mrc 1:29-31

38Ani a Jesús kubiy ani kalej ti ♦sinagoga, ani otsits ti in k'imá' a Simón. Ani in uxum iyám a Simón in kwa'alak jún i tsapik k'ak'éltaláb, ani jajá'chik in lej konchij abal ki in tsu'uw. **39**Ani utey ti k'al an mímláb, ani in wi'idh tawna' an k'ak'éltaláb, ani an k'ak'éltaláb tixk'an, ani wi'pachk'ij ts'akiy, ani t'ojchichláts abal jajá'chik.

40Ani tam ti a k'icháj uk'tsinalits, patal a xi in kwa'al i ya'ul k'al pílchik i yaw'láts, chi'dháb ti Jajá', ani a Jesús in mo'ka' in k'ubak ti patal jajá'chik ani in jeldhál. **41**Aniyek'ij an demoniochik kalel ti yántolom, dhájnalchik, ani in ulal: Tatá' já'its it Cristo, in Tsakámil a Dios.

Ani a Jesús in wi'idh tawnálchik ani yab in walkál ka káwin, kom exláb abal Jajá' já'itsak a Cristo.

42Ani tam ti chudhey, ówméj ani k'alej ti jún i joltom tsabál; ani an mulkunélchik in aliy, ani chích ju'táj ti k'wajat ani t'ok'bayábak abal yab ka joltiyatchik. **43**Po Jajá' in ucha'chik: Yejentál ku ólna' in ts'álejlábil a Dios ti pílchik an bichow, kom ti k'al axé' Naná' in abámej. **44**Ani ólnomkáw ti ♦sinagogachik ti Galilea.

An Labidh Dháchultaláb

Mat 4:18-22; Mrc 1:16-20

5 Xó' wat'ey, a Jesús k'wajatak ti lejem Genesaret, ani k'al an bichówlom k'its'k'omyábak abal ki in ats'a'chik in káwintal a Dios. **2**Ani in tsu'uw tsáb i tan a xi k'wajat ti in walte'líl an lejem, ani an dháchul to'olchik pa'inekak abal ki in pak'uw in dhachuxtal. **3**Ani a Jesús k'adhiy ti jún nixé' xi tán, a xi pélak in k'ál a Simón, ani in konchij abal ki in ówmédha' wé' ti tsabál; ani ketlej, ani taná', ti al an tan in exóbchalak an mulkunél.

4Xó' tam ti putun ti káw, in ucha' a Simón: Ki it k'alej ti an lupudh lejem, ani ka uk'dha' a dhachuxtalchik abal ti it dháchul to'ol.

5Tok'tsin a Simón, in ucha': Ok'óxlom, patal akal u t'ojonének, ani yab i kaldhámal jant'oj, po k'al Tatá' a káwintal ne'ets ku uk'dha' an dhachuxtaláb. **6**Ani tam ti in baliyámalits, in mapuy lej wat'adh yán i to'ol ani ma

4:40
Mat 4:23; Mrc 5:23
4:41
Mat 4:3; 8:4
4:43
Mat 3:2
4:44
Mat 4:23
5:1
Mrc 4:14; Heb 4:12
5:3
Mat 13:2
5:5
Luc 8:24, 45; Jn 21:3,6
5:6
Jn 21:11

mits'k'anal in dhachuxtal. **7**Tám, in t'ajchij i t'iplab in at juntal a xi k'wajat ti píl i tan, abal ka chích ka tolmiyat; ani chíxchik, ani in t'uchiy tsablom an tan, antsaná' ma tokotits ka uk'tsin. **8**Tam ti a Simón Pedro in tsu'uw axé', pak'lun ti in k'walál a Jesús, ani in uluw: ¡Ajátik, ki it tixk'an ti k'al naná', kom pél in waláblom inik!

9Kom k'wajatak jik'padh, ani patal a xi k'wajat k'al jajá', ti in ebál an dhachultaláb k'al an to'ol a xi in dhachúmalakchik, **10**aniyek'ij a Jacobo ani a Juan, in kwitólilchik a Zebedeo, a xi pélak in at juntal a Simón. Ani a Jesús in ucha' a Simón: Yab ki it jik'ey; ma ti xowé' ne'ets ti it dháchul atikláb. **11**Ani tam ti in chi'dha'chik an tan ti tsabál, in jila'chik patal, ani in áyna' a Jesús.

An Ajátik in Jeldha' jún i Lepralidh

Mat 8:1-4; Mrc 1:40-45

5:10 *Mat 14:27*
5:11 *Mat 4:19*
5:12 *Mat 8:2*
5:14 *Mat 8:4*
5:15 *Mat 9:26*
5:17 *Mat 15:1; Mrc 5:30*

12Ani wat'ey, biyat a Jesús k'wajatak ti jún i bichow, xó' ka tsu'uw, jún i inik molk'odh k'al i lepra yaw'láts, in tsu'uw a Jesús, ani pak'lun, ani in lej konchal, in ulal: Ajátik, max a lé'ak, a ejtowal ti ki in t'okedha'.

13Tám, a Jesús, in lujkuw in k'ubak, in taka' ani in uluw: U lé', ki it t'okejits. Ani wi'pachk'ij an lepra yaw'láts tixk'an. **14**Ani a Jesús in punúbchij abal yab jita' ki in ólchij, in ucha': Ki it k'alej ti it tsu'táb k'al an pale' ani ka bína' an ts'akchixtaláb abal k'al a t'okeltal, jant'ini' in aba' a Moisés, abal ka tejwa' tso'óbliychik.

15Po in t'ilabnadh bij buk'elak más; ani tamkunal yántolom abal ki in ats'a'chik ani abal ka jeldhájchik k'al in ya'úts. **16**Po a Jesús pílmélak ti i joltom tsabálchik, ani ólak.

An Ajátik in Jeldha' jún i Tsámbej

Mat 9:1-8; Mrc 2:1-12

17Ani wat'ey jún a k'icháj, biyat k'wajat ti exóbchix, ani k'wajatak taná' ketetedh i ♦Fariseochik ani i bajudh exóbchixchik k'al an ♦Éylidhkáw a xi che'nek ti in yánél an kwenchalábchik ti Galilea ani ti Judea, ani ti Jerusalén; ani in ejtodhtal an Ajátik k'wajatak taná' abal ka jeldhaxin. **18**Ani xó' ka tsu'uw, i inikchik in chi'dhál ti jún i waytaláb, jún i tsámbej inik, ani in aliyalakchik abal ki in ódha', ani

ki in k'wajba' ti in tamét a Jesús. **19**Ani kom yab in ela' jant'odha' ki in ódha' ti in ebál an mulkunél, k'adhiychik ti in ók' an atáj, ani taná' ti in ók'ól in pa'ba'chik an waytaláb, ani in k'wajba' ts'ejel, ti in tamét a Jesús.

20Ani tam ti in tsu'chij in belomtalchik, in uluw: Tatá' inik, a walab pakwladhits.

21Tám, an bajudh exóbchixchik ani an ♦Fariseochik in tujuw ti tsalpopól, in uluwchik: ¿Jita' já'its axé' a xi in káwnál i at'ax káwtaláb? ¿Jita' in ejtowal ki in pakwla' i walabtaláb, max yab expidh a Dios?

22Po tam ti a Jesús in exlanchij in tsalápilchik, tok'tsin ani in ucha'chik: ¿Janéy tam tsalpopóltaláb a xi a kwa'alchik ti a ichích? **23**¿Jawa' já'its más yab k'ibat, ka uluw: "A walab pakwladhits," o ka uluw: "Ki it kubiy ani ki it beláts"? **24**Po abal ka exla' abal in ♦Tsakámil an Inik in kwa'al i éyaltaláb ti tsabál abal ki in pakwla' i walabtaláb (in ucha' an tsámbej ya'ul), ¡tatá' tu uchál, ki it kubiy, ka pena' a waytal ani ki it ayinits ti a k'imá'!

25Ani wi'pachk'ij kublemáts ti in tamét jajá'chik, in pena' an waytaláb ju'táj ti kwatsatak, ani ayin ti in k'imá', in witsidh puwenchal a Dios. **26**Ani ti in yánél wat'adh ti jik'tson, ani in witsidh puwenchal a Dios, ani t'uchat k'al i jík'ib, in ulalchik: Xowé' i tsu'úmal i labidhtaláb.

5:24 *Mat 8:20*
5:26 *Mat 9:8*
5:27 *Mat 4:19*
5:28 *Mat 4:19*
5:30 *Mat 9:11; T'aj 23:9*
5:32 *Jn 3:17*

An Ajátik in Kaniyal a Leví

Mat 9:9-13; Mrc 2:13-17

27Ani talbél axé' kalej ani in tsu'uw jún i báts'ul impuesto, in bij Leví, ketél ju'táj ti bats'uwáb an tumín, ani in ucha': Ti ki in ts'at'énchij. **28**Ani jajá' in joltiy patal, kubiy ani in ts'at'énchij.

29Ani a Leví in t'ajchij jún i pulik k'apútstaláb ti in k'imá'; ani wa'atsak jún i yetsej kwenél i báts'ul impuesto ani pílchik a xi ketetedh k'al jajá'chik. **30**Ani an bajudh exóbchixchik ani an ♦Fariseochik in kúx t'ilabnál ti in tomól an exóbalchik, in ulal: ¿Jale'chik ti it junkudh k'apul ani it uts'al k'al i báts'ul impuesto ani k'al i waláblomchik?

31Tok'tsin a Jesús in ucha'chik: A xi lubach yab in yajinchal i ilálix, expidh a xi ya'ulchik. **32**Naná' yab in

che'nek ku kaniy i bolidh inikchik, po an waláblomchik abal ki in joltiy in biyál xe'tsintal.

An Konowixtaláb k'al an Pabiltaláb

Mat 9:14-17; Mrc 2:18-22

33Ani jajá'chik in ucha': ¿Jale' in exóbalilchik a Juan pabil yáníl, ani in t'ajál i ólontaláb aniyek'ij a xi in áynál an ♦Fariseochik, po a xi tatá'chik k'apul ani uts'al?

34A Jesús in ucha'chik: ¿Eltidh walám ka pabindha' an ja'úblábchik ti al an tomkinéltaláb, biyat k'wajat an tomkinél inik k'al jajá'chik? **35**Po a k'icháj ne'ets ka chích, tam ti an tomkinél inik ne'ets ka tixk'áj ti jajá'chik, tám, ne'ets ka pabilátschik ti nixé' xi k'ij.

36Tám, in ucha'chik jún i t'iplabkáw: Ma ni jita' yab in pach'k'wiyal jún i biyál k'wa'chim k'al a xi ít, kom max aníts a xi ít mits'k'anal, aniyek'ij a xi ít yab mak'wchidh junkunal k'al a xi biyál. **37**Ani yab jita' in jolowal i ít bók ti biyál ót' balixtaláb; max aníts, an ít bók ne'ets ki in mits'a' an ót' balixtaláb ani ne'ets ka wak'lan, ani an ót' balixtaláb ne'ets ka taley. **38**Po an ít bók yejentál ka jolowat ti ít ót' balixtaláb; ani tsablom ne'ets ki in kuxuy owat. **39**Ani yab jita' a xi ki in uts'a' an biyál bók wi'pachk'ij in lé' a xi ít; kom in ulal: "An biyál bók más alwa'."

5:33 *Jn 1:35*
5:34 *Jn 3:29*
5:35 *Jn 16:5-7*
6:2 *Mat 12:2*
6:5 *Mat 8:20*
6:7 *Mat 12:10*
6:8 *Mat 9:4*

An T'ojláb ti K'ak'nadh K'icháj

Mat 12:1-8; Mrc 2:23-28

6 Xó' wat'ey ti in tsabchíl an ♦k'ak'nadh k'icháj, talbél a xi k'a'ál, biyat a Jesús in wat'enchal jún i ts'ulél, in exóbalilchik in jixál an t'uchuwchik abal ki in k'apuj, in k'uchiyal k'al in k'ubak. **2**Ani talchik i ♦Fariseochik in ucha': ¿Jale' ti a t'ajálchik a xi yab walkadh ka t'aja' ti ♦k'ak'nadh k'icháj?

3A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: ¿Ma ni a axé' yab a ajiyámalchik, janéy a David in t'aja', tam ti k'a'ílak ani a xi k'wajatchik k'al jajá', **4**jant'odha' ti otsits ti in k'imá' a Dios, ani in uma' an t'iplab bok'ól, a xi yab walkadh ka k'apuj po expidh an pale'chik, ani in k'apuj ani in pidha' jayej a xi k'wajatak k'al jajá'? **5**A Jesús in ucha'chik: In ♦Tsakámil an Inik pél jayej i Ajátik ti ♦k'ak'nadh k'icháj.

An Inik a xi Wayenek in K'ubak

Mat 12:9-14; Mrc 3:1-6

6Ani wat'ey ti júnakej ♦k'ak'nadh k'icháj, otsits ti ♦sinagoga ani exóbchíxin. Ani k'wajatak taná' jún i inik a xi in kwa'alak wayenek in winab k'ubak. **7**Ani kwatskwímtejak k'al an bajudh exóbchixchik ani k'al an ♦Fariseochik, abal ka tsu'tat max tam ♦k'ak'nadh k'icháj ki in jeldha' abal ki in ejtow ki in ela' jant'odha' ki in jolbidh káwliy. **8**Po Jajá' in exlanchalak in tsalápilchik, ani in ucha' an inik a xi wayenek in k'ubak: Ki it kubiy ts'ejel. Ani jajá' ts'akiy ani kubiy. **9**Tám, a Jesús in ucha'chik: Ne'ets tu konówiychik k'al jún jant'oj, ¿walkadhxe' tam ♦k'ak'nadh k'icháj ka t'aja' a xi alwa' o a xi yab alwa'? ¿Ka k'ániy an ejataláb o ka tala'bédha'? **10**Ani in met'a' ti in yánél a xi k'wajat ti in tonídh, in ucha' an inik: Ka lujkuw a k'ubak. Ani in t'aja' antsaná', ani wichiy ti alwa' in k'ubak jant'ini' a xi júnakej. **11**Ani jajá'chik t'uchich k'al i k'ák' tsakúltaláb ani dhéy t'ilmátschik abal janéy ki in ejtow ki in t'ajchij a Jesús.

6:11
Jn 5:18
6:13
Mrc 6:30
6:15
Mat 9:9
6:17
Mat 4:25; 11:4; Mrc 3:7,8
6:19
Mat 9:20; Mrc 5:30

An Ajátik in Takuyal an Lajuj tsáb Apóstol

Mat 10:1-4; Mrc 3:13-19

12Ani wat'ey, nixé' a k'ichájchik, a Jesús k'alej ti ól ti jún i ts'én, ani in áynanchij ki in paka'bédha' a Dios patal an akal. **13**Ani tam ti tajk'anits, in kaniy in exóbalilchik, ani in takuy lajuj tsáb, a xi in bijiy jayej ti apóstolchik. **14**Já'its a Simón a xi in bijiy jayej ti a Pedro, ani in ebchal a Andrés; a Jacobo, ani a Juan, a Felipe ani a Bartolomé, **15**a Mateo, a Tomás, a Jacobo kwitól Alfeo, a Simón a xi bijiyábak ti ijchím lé'nom, **16**ani a Judas in yanétal a Jacobo, ani a Judas Iscariote, a xi in t'aja' ti tsinat bínom.

17Ani pa'iy k'al jajá'chik ani kubiy ti jún i pak'chal tsabál ani k'al jún kwenél in exóbalilchik, ani jún i yetsej mulkunél i bichówlom a xi che'nek ki in ats'a' ani ka jeldhájchik k'al in ya'úts; ti in putát Judea ani Jerusalén, ani ti tsabál walte' ja' ti Tiro ani Sidón; **18**ani a xi k'wajatak ti odhnáb k'al i at'ax espíritu, u jeldháb. **19**Ani ti in yánél an mulkunél in lé'ak ki in taka'; kom ti Jajá' kalelak i labidhtaláb ani in jeldhálak patal.

An Yán Pidhóbláb ani an Yajchikkáw

Mat 5:1-12

20Ani in dhaya' in wal ti k'al in exóbalilchik, in uluw:
Yán ti it pidhóblidh tatá'chik ti it ts'ejwantál,
Kom pél a k'ál in Ts'álejlábil a Dios.
21Yán ti pidhóblidh a xi xowé' k'a'íl,
Kom ne'ets ka ajwedhájchik.
Yán ti pidhóblidh a xi xowé' uk'nal,
Kom ne'ets ti it te'nalchik.
22Yán ti it pidhóblidh, tam an inikchik ti at'a',
Ani tam ka ówméj ti k'al tatá'chik, ani ti t'ajchij a tidhéj,
Ani ti odhnax káwnanchij a bij,
Ti in ebál in ♦Tsakámil an Inik.
23Ki it lej kulbéjchik nixé' a k'icháj ani ki it t'ikon k'al i k'ijidhtaláb,
Kom xó' ka tsu'uw, a jalbixtal lej púlik ti k'ay'lál,
Kom in pay'lómchik an tsu'bidh káwlómejchik antsaná' in t'ajchij.
24Po ¡ay abal tatá'chik ts'alat atikláb!
Kom a bats'uwámalits a kanatbédhaxtal.
25¡Ay abal tatá'chik, a xi xowé' it k'wajat ajwének!
Kom ne'ets ki it k'a'iy.
¡Ay abal tatá'chik, a xi xowé' it te'nal!
Kom ne'ets ti it yajajál ani ne'ets ti it uk'nalchik.
26¡Ay abal tatá'chik, tam patal an inikchik ti alwa' t'ilabna'!
Kom in pay'lómchik antsaná' in t'aja' ti k'al an janam tsu'bidh káwlómejchik.

6:20 *Mat 25:34*
6:21 *Mat 5:4,6; Ap 7:17*
6:22 *Jn 9:22; 15:21*
6:23 *Mat 5:12*
6:24 *Sgo 5:1*
6:26 *Mat 7:15*
6:27 *Mat 5:44; Rom 12:20*
6:28 *Mat 5:44*

Ka K'ánidha' a xi ti Tomólnál

Mat 5:38-48; 7:12

27Po tatá'chik a xi a ats'ál, tu uchál, ka k'ánidha' a tomólnáxil, ka t'ajchij alwa' a xi ti at'ál; **28**ka labliy a xi ti at'ax uchál, ani ki it ólon abal k'al a xi ti jolbidh káwliyal. **29**Ani a xi ti kwadhchij jún a ts'a'úb, ka ólchij a xi jumpok'e'; ani a xi ti tixk'anchij a jodhat kotón, yab jayej ka k'ánchij a jodhat kotón. **30**Patal a xi ti konchij, ka pidha'; ani a xi ti umchij a xi tatá' a k'ál, yab ka konchij ti

wichbanchij. **31**Jant'ini' ti a lé' an inikchik ki in t'aja' k'al tatá'chik, antsaná' ka t'aja' teyej ti k'al jajá'chik.

32Kom max a k'ánidhálchik expidh a xi ti k'ánidhál, ¿janéy tam k'ak'námaltaláb a kwa'alchik? Kom ma an waláblom in k'ánidhál jayej jita' k'al ti k'ánidhábchik. **33**Ani max a t'ajchal a xi alwa' jita' ti t'ajchal alwa', ¿janéy tam k'ak'námaltaláb a kwa'alchik? Kom an waláblom in t'ajál jayétsej. **34**Ani max a matinchal nixé'chik ti jita' a ayál ti wichbanchij, ¿janéy tam k'ak'námaltaláb a kwa'alchik? Kom an waláblom in matinchal in at waláblom abal ki in bats'uw jayétsej. **35**Po tám, ka k'ánidha' a tomólnáxilchik, ka t'aja' alwa', ka matiy, yab ka aychij ki it wichbanchat jant'oj; ani a jalbixtal ne'ets ka ko'oy púlik, ani ne'ets ti it tsakamláb ti k'al a xi Wat'k'adh T'ek'at, kom Jajá' pél i alwa' ti k'al a xi yab in bínál i k'ak'námal ani ti k'al an pojkaxchik. **36**Jaxtám ka t'aja' ti it yajnanchixchik, jant'ini' a Pay'lóm pél i yajnanchix jayej.

37Yab ki it weladh pílmédhomáts ani yab ne'ets ki it weladh pílmédháj, yab ki it weladh jolbixin ani yab ne'ets ki it weladh jólbiyat; ka pakwla' ani ne'ets ki it pakwlanchat. **38**Ka bína', ani ne'ets ki it pidhan, alwa' lejbadh, ni'adh, tinidh, ani ok'ádh ne'ets ki it pidhan ti a akíl. Kom k'al an lejab a xi tatá' a lejbaxnál, ne'ets ki it wichk'odh lejbayat.

39In ucha' jayej jún i t'iplabkáw: ¿Walám jún i jok'tsej in ejtowal ti chúmlix k'al júnakej jok'tsej? ¿Yabxe' ne'ets ka ijkan tsablom ti al an pok'jól? **40**An exóbal yab ebál in éy kej an exóbchix, po patal jita' putat exóbindhach, ne'ets ki in t'aja' ejtíl in exóbchixal. **41**¿Ani jale' ti a met'enchal an konlab ti in tsu'uxtal a ebchal, ani yab a tsu'tal an pelok' a xi k'wajat ti a kwetém tsu'uxtal? **42**¿O jant'odha' ti ne'ets ka ejtow ka ucha' a ebchal: "Ebchal, ti ki in walka' tu kaldhanchij an amúl ti a tsu'uxtal," ani yab a kwentanál an pelok' a xi k'wajat ti a wal? Tatá' nits'binélom, ka tixk'a' ok'ox an pelok' ti a kwetém tsu'uxtal, ani tám ne'ets ka tajk'an a tsu'uxtal abal ka ejtow ka tixk'anchij an amúl a xi k'wajat ti in tsu'uxtal a ebchal.

K'al in Walíl Exladh an Akante'

Mat 7:15-20

43Yab pél i alwa' akante' a xi in bínál i at'ax walíláb,

6:31 *Mat 7:12*
6:32 *Mat 5:46*
6:34 *Mat 5:42*
6:35 *Mrc 5:7; Rom 8:14*
6:36 *Mat 5:48; Rom 8:15; Efe 4:6; Sgo 2:13; 1Pe 1:17; 1Jn 1:3*
6:37 *Mat 6:14; 7:1*
6:38 *Mat 7:2*
6:39 *Mat 15:14*
6:40 *Jn 13:16*

ma ni yab já'its i at'ax akante' a xi in bínál i alwa' walíláb.
44Kom patal an akante' exlantál k'al in kwetém walíl; kom
yab tamkuyáb i higo walíláb ti t'oyol k'ídh, ma ni tamkuyáb
i t'udhup walíláb ti k'ídhlom. 45An inik a xi alwa', ti in alwa'
tesorojil ti in ichích in kaldhál jawa' alwa', ani an pojkax
inik, ti in yab alwa' tesorojil ti in ichích in kaldhál jawa' yab
alwa', kom k'al ti in t'uchém in ichích in wi'kóm.

Tsáb i Aknixtaláb

Mat 7:24-27

46¿Jale' ti in bijiyalchik: "Ajátik, Ajátik;" ani yab a t'ajál
jawa' a xi naná' u ulal? 47Patal a xi che'el ti k'al Naná', ani
ti in ats'anchal u káwintal, ani in t'ajál, ne'ets tu ólchijchik
ejtíl jita' já'its jajá'. 48Já'its ejtíl jún i inik a xi in kubál jún
i atáj, ani in lupudh tsaja', ani in k'wajbanchij in aknílti
t'ujub, ani tam ti chích an uk'eltaláb, an pulik itse' chích ki
in nixa', po yab in ejtow ki in ema' kom k'wajatak aknidh ti
t'ujub. 49Po a xi in ats'a', ani yab in t'aja', já'its ejtíl an inik a
xi in kubál in k'imá' ti tsabál, ani yab in aknidh ts'ákliy; ani
an pulik itse' chích ti nixáb, ani wi'pachk'ij ijkan, ani nixé'
xi atáj k'alej lej púlik in pakluntal.

6:44 *Mat 12:33*
6:45 *Mat 12:34, 35; Mrc 7:20*
6:46 *Mat 7:21; Jn 13:13*
6:47 *Sgo 1:22-25*
7:1 *Mat 7:28*

An Ajátik in Jeldha' jún i Abatnanél

Mat 8:5-13

7 Xó' talbél, tam ti in putundha' patal in káwintal a xi
in ats'ál an bichówlom, otsits ti Capernaum. 2Ani in
abatnanélil jún i centurión abatnom, a xi in lej k'ánidhálak,
lej elbadh ani utat ka tsemets. 3Tam ti an centurión beletnom
in ats'a' abal t'ilnal a Jesús, in abchij an yejtselábchik a xi pél
i Judíochik, in lej konchal abal ka chích ani ka jeldhanchat
in abatnanélil. 4Xó', tam ti ulitschik ti k'al a Jesús, in
lej paka'bédhálak k'al i ik'ax káw, in ulal: In tomnál ka
t'ajchij axé', 5kom k'ánidhom k'al i kwenél bichówil, ani tu
kubchámal jún i ♦sinagoga.

6Tám, a Jesús k'alej k'al jajá'chik. Ani tam ti k'wajatak
utatits ti in k'imá', an centurión abatnom in aba' in ja'úbchik
abal ka uchan: Ajátik, yab ka it'ixbédha' ti a bá', kom yab
in tomnál ki it otsits tu padhélil; 7jaxtám, u tsalpay ma ni
yab in tomnál abal ki in chích ti k'al Tatá'; po expidh ka

uluw an káw ani u abatnanélil ne'ets ka jeley. 8Kom naná' pél neyej in inik a xi u kwa'al jita' ti in abatnál, ani u kwa'al i soldadochik al u abatnaxtal; ani tam ku ucha' axé': "Ki it k'alej," u k'alel; ani júnakej: "Ki it chích," ani che'el; ani u abatnanélil: "Ka t'aja' axé'," ani in t'ajál.

9Tam ti a Jesús in ats'a' axé', in lej jik'pa', ani wilk'in ani in ucha' an mulkunél a xi k'al ti ts'at'k'ómtej: Tu uchálchik, kej ma ni ti Israel yab u elámal jún i pulik belomtaláb ejtíl axé'. 10Ani tam ti wichiychik ti atáj a xi abámej, in ela' jelnek an abatnanél a xi k'wajatak ya'ul.

An Ajátik in Ejátliy jún i Tsemélom

11Ani xó' wat'ey, tam ti chudhey, a Jesús wat'elak ti jún i bichow bijidh Naín, ani yántolom in exóbalil ne'etsak k'al Jajá', ani jún i yetsej mulkunél. 12Ani tam ti utey ti in wi'lébil an bichow; xó' ka tsu'uw, k'wajatak ti kaldháb jún i tsemélom, a xi pélak i junkats tsakamláb k'al in mím, ani pélak i tsemchidh uxum; ani k'al jajá' jún i yetsej mulkunél a xi ti bichow. 13Ani tam ti an Ajátik in tsu'uw an uxum, in yajnanchij ani in ucha': Yabáts ki in uk'nal. 14Ani a Jesús utey ani in taka' an tséy, ani an ne'dhomchik kublemáts. Ani in ucha': Kwitól inik, tatá' tu uchál, ki it ts'akiy. 15Tám, a xi tsemnekak, ts'akpaláts ani in tujuwj ti káw; ani a Jesús in bína' ti k'al in mím.

16Ani jún i jík'ib chích ti patal, ani in witsidh puwenchal a Dios, in ulalchik: Jún i pulik tsu'bidh káwlómej ts'akinek ti bá' wawá'; ani a Dios in tsa'biyámal in bichówil. 17Ani in t'ilabnadh bij buk'ey ti in putát Judea, ani ti in putát in tonídh nixé' xi tsabál.

In Abát a Juan Pujax

Mat 11:2-19

18Ani a Juan ólchin patal axé' k'al in exóbalilchik; tám, in kaniy tsáb in exóbalil, 19ani in aba' ti k'al a Jesús abal ka konówiyat; in uluw: ¿Já'its Tatá' a xi tálak, o ki aychij júnakej?

20Tam ti ulits an inikchik ti k'al a Jesús, in uluwchik: A Juan pujax tu abámal ti Tatá' abal tu konówiy: "¿Já'its Tatá' a xi tálak o ki aychij júnakej?" 21Ti nixé' xi oraj a Jesús in

7:13 *Jn 11:2*
7:14 *Mat 9:25; Mrc 1:31; Jn 11:43; T'aj 9:40*
7:16 *Mat 9:8; 21:11*
7:17 *Mat 9:26*
7:18 *Mat 3:1*
7:21 *Mat 4:23*

jeldha' yántolom k'al in ya'úts, ani i yajchik odhnaxtaláb, ani i at'ax espírituchik, ani yántolom i jok'tsej in pidha' in tsu'uxtal.

22Tám, a Jesús tok'tsin, in ucha'chik: Ki it k'alej ani ka ólchij a Juan janéy a tsu'úmal ani a ats'ámalchik, jant'odha' an jok'tsej tsu'ux; a xi tsámbej k'al in akan belal; a xi ya'ul k'al i lepra t'okelchik; a xi tsinej, ots'ox; an tsemélomchik ts'akíl ani an ts'ejwantálchik, ólchinal an Ítkáw, **23**ani yán ti pidhóblidh jita' yab t'idhk'wanal k'al Naná' tu ebál.

24Tam ti k'alejits in abát a Juan pujax, a Jesús in tujchij ki in ucha' an mulkunélchik ti in ebál a Juan: ¿Janéy it kalej a tsu'tal ti joltom tsabál? ¿Jún i pákáb tinidh k'al an ik'? **25**Po ¿janéy it kalej a tsu'tal? ¿Jún i inik molk'odh k'al i ts'alat k'wa'chim? Xó' ka tsu'uw, a xi in kwa'alchik i jalbidh k'wa'chim, u ts'alat k'wajíl ti in ts'alat k'imá' i ts'álejchik. **26**Po ¿janéy it kalej a tsu'talchik? ¿Jún i tsu'bidh kawlómej? ¡Aníts, tu uchálchik ani lej más kej jún i tsu'bidh kawlómej! **27**Axé' já'its jajá' ju'táj ti k'wajat dhuchadh:

Xó' ka tsu'uw, Naná' u abál u ólchixal ok'xidh ti a wal, a xi ne'ets ti t'ojojonchij a bélil.

(Isa 40:3; Mal 3:1; 4:5-6)

28Tu uchál abal a xi wa'tsinénekchik ti bá i uxum, yab wa'tsinének jún más púlik i tsu'bidh káwlómej kej a Juan pujax; po a xi más tsipti' ti in ts'álejlábil a Dios, já'its a xi más púlik in éy kej jajá'.

29Ani ti in yánél an bichówlom a xi in ats'a' ani an báts'ul impuestochik, in ko'oy ti bolidh a Dios, tam ti pujanchik k'al in pujaxintal a Juan. **30**Po an ♦Fariseochik ani an wit'om ♦Éylidhkáw in k'e'átna' in tak'bixtal a Dios ti in tomól jajá'chik, kom yab in lé'na' ka pujayatchik k'al a Juan.

31Ani an Ajátik in uluw: ¿Jant'odha' tu ku jumbáxiy an inikchik ti axé' xi xits' k'wajílom? ¿K'al janéy in juntalnál? **32**In juntal ejtíl an kwitólchik a xi ketlel ti ts'ejel bichow, ani kanixchik in ulal:

"U tsúlmáts
Ani yab it bixmátschik,
U yajajál ajtin
Ani yab it uk'inchik."

7:26 *Mat 11:9*
7:27 *Mat 11:10; Mrc 1:2*
7:28 *Mat 3:2*
7:29 *Mat 21:32; Mrc 1:5*
7:30 *Mat 22:35*

33Kom chích a Juan pujax, a xi yabák k'apul bok'ól ma
ni in uts'ál i bók, ani a ulalchik: “Jajá' in kwa'al i demonio.”
34Chích in ♦Tsakámil an Inik a xi k'apul ani uts'al, ani a
ulalchik: “Xó' ka tsu'uw, jún i inik k'apts'uts'úl ani uts'al
bók, in ja'úb i báts'ul impuesto, ani i waláblomchik.” **35**Po
an tsalpadhtaláb tejwa'mél bolidh ti k'al patal in tsakámil.

Jún i Walbidh Uxum Pakwlanchat

36Jún i ♦Fariseo in kaniy a Jesús abal ka k'apúts k'al jajá'.
Ani k'alej ti in k'imá' an ♦Fariseo, ani jedhat koyóts. **37**Xó',
jé'itsk'ij jún i uxum a xi tál ti bichow a xi pélak i walbinélom,
tam ti in exla' abal a Jesús k'wajatak jedhat koyómadh ti in
k'imá' an ♦Fariseo, in chi'dha' jún i ♦balixtaláb alabastro k'al
i niwiwíltaláb, **38**ani utey ti in kúx, ti in akan, uk'nal, ani in
tujchij ki in ats'edhanchij in akan k'al in ja'líl in wal, ani ki
in wayédha' k'al in xi'íl, ani in ts'uts'banchal in akan, ani in
k'uwinchal k'al an niwiwíltaláb. **39**Xó', tam ti an ♦Fariseo
a xi k'al ti kaniyámej in tsu'uw, káwin ti in ál, in uluw:
Axé', max pélak i tsu'bidh kawlómej, ne'ets ki in exla' jita'
já'its ani janéy tam uxum a xi k'al ti taknal, kom pél jún i
walbinélom.

40Tám, a Jesús tok'tsin ani in ucha': Simón, u kwa'al jún
jant'oj tu ucha'.

Jajá' in uluw: Exóbchix, ka uluw.

41Jún i mátil tumín in kwa'alak tsáb i tók'lidh inik; jún
tók'lidhak k'al 500 i denario tumín, ani a xi júnakej tsáb inik
lajuj. **42**Ani kom jajá'chik yabák in kwa'al jant'oj k'al ki in
jalbiy, in pakwlanchij tsablom. Tám xó', ti ki in ucha', ¿k'al
jita' jajá'chik ne'ets más ka k'ánibéj?

43A Simón tok'tsin ani in uluw: U tsalpayal abal k'al nixé'
a xi in pakwlanchij más.

A Jesús in ucha': A weladh uluw ti in boltal. **44**Ani
wilk'in ti k'al an uxum, ani in ucha' a Simón: ¿A tsu'tal
axé' xi uxum? In otsits ti a k'imá', ani yab ti in pidha' i ja'
abal k'al u akan; po axé' ti in t'akchámal u akan k'al in ja'líl
in wal, ani k'al in xi'íl in wayédhámal. **45**I ts'uts'baxtaláb
yab ti in pidha', po axé' ma ti in otsenek, yab koyómadh
ti in ts'uts'banchij u akan. **46**U ók' yab ti in k'uwchij k'al i
aceite, po axé' ti in k'uwchámal u akan k'al i niwiwíltaláb.

7:39
Mat 21:11
7:44
Jn 13:4-14;
1Ti 5:10
7:45
Rom 16:16

47Jaxtám, tu uchál, in yántolom walab pakwlanchidhits, kom lej k'ánidhaxin. Po jita' pakwlancháb wé', k'ánidhax wé'.

48Ani in ucha' an uxum: A walab pakwladhits.

49Ani a xi k'wajatak jedhat koyómadhchik in tujuw ki in uluw ti in ál jajá'chik: ¿Jita'xe' já'its axé' a xi in pakwlál jayej i walabtaláb?

50Po a Jesús in ucha' an uxum: A belomtal ti k'ániyámal, ki it k'alejits k'al i koyataláb.

An Uxumchik a xi T'ojchichláts abal an Ajátik

8 Xó' wat'ey, talbél axé', a Jesús k'alej ti patal an bichow ani an kwenchalchik, in ólnál ani in buk'nál in Ítkáwintal in ts'álejlábil a Dios, ani an lajuj tsáb k'al Jajá'. **2**Ani talchik i uxum a xi jeldhámej a xi in kwa'alak i at'ax espíritu ani i yaw'láts; já'its a María bijidh Magdalena, a xi ti jita' k'al kalej búk i demonio, **3**a Juana, in tomkíl a Chuza, an beletnom k'al in k'álábil a Herodes, ani a Susanna, ani yántolom más k'e'atchik, a xi t'ojchichílchik k'al in k'álábil a Jesús.

7:48 *Mat 9:2*
7:50 *Mat 9:22; T'aj 15:33*
8:1 *Mat 4:23*
8:2 *Mat 27:55, 56*
8:3 *Mat 14:1*
8:8 *Mat 11:15*
8:10 *Mat 13:11*

An Óm T'iplabkáw

Mat 13:1-15, 18-23; Mrc 4:1-20

4Ani tamkun jún i pulik mulkunél, a xi che'nekak ti patal an bichow, in tawna'chik k'al i t'iplabkáw: **5**An óm kalej in buk'uwal in iyalábil; ani biyat in buk'uwal, jún i wé' ijkan walte' ti bél, ani k'alej chak'wadh ani an ts'itsinchik a xi ti k'ay'lál in k'apuj. **6**Talchik ijkan bá' i t'ujublom, ani tam ti kalej wi'pachk'ij wayey, kom yabák in kwa'al i molowtaláb. **7**Talchik ijkan bá' i k'ídhlom, ani an k'ídhlom a xi kalej k'al jajá' puweychik ani in ni'ka'. **8**Ani jún kwenél, ijkan bá' i alwa' tsabál, ani kalej ani walin ma bó' inik k'alek'ij. Tam ti in ulúmalits axé'chik, janidh káwin: ¡Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'!

9Ani konówiyat k'al in exóbalilchik, in uluw: ¿Janéy in lé' ki in uluw axé' xi t'iplabkáw?

10A Jesús in uluw: Abal tatá'chik it pidhach ka exla' an tsinkadh káwchik in ts'álejlábil a Dios; po a xi pílchik k'al i t'iplabkáw, kom:

Tsu'ux, yab ka tsu'uxin,
Ani ots'ox, yab ki in ejtiy.

(Isa 6:9)

11Xó', axé' já'its an t'iplabkáw. An iyaláb já'its in káwintal
a Dios. **12**Nixé'chik a xi ti bél, já'its a xi in ats'álchik;
po wi'pachk'ij che'el an Tenekláb, ani in tixk'ál an káw
ti in ichích, abal yab ki in bela'chik ani ka k'ánin. **13**A
xi ti t'ujublom, já'its a xi in ats'álchik, in bats'uwal an
káwintaláb k'al i kulbéltaláb, po yab in kwa'al in ibíl; in
belálchik biyat jún i wé', po ti in k'ijil an takandhaxtaláb
u pílmél. **14**A xi ijkan ti k'ídhlom; já'its a xi in ats'ál an
káwintaláb, ani tam k'alenekits, u ni'káb k'al an t'e'pintaláb,
k'al an ts'alat tumínladhtaláb ani k'al in k'ijidhbéltal axé' xi
ejataláb, ani an walíláb yab u wejél. **15**Po a xi ijkan ti alwa'
tsabál, axé' já'its a xi alwa' in ichích ani bolidh, a xi in ats'ál
an káwintaláb, in ko'komiyal, ani in bínál i walíláb k'al i
aykidh áynaxtaláb.

An Tajbaxtaláb ti in Kúb

Mrc 4:21-25

16Yab jita' in lek'wdhál jún i tajbaxtaláb ani in paxk'iyal
k'al jún i eyextaláb, ma ni in punuwal alam i tséy; po in
punuwal ti in aknil an tajabláb, abal jita' otsel altáj ki in
tsu'uw tajax. **17**Kom yab wa'ats jant'oj tsinat, a xi yab
ne'ets ka tejwa'méj, ma ni tsink'odh, a xi yab ka exláj ani
ka kalej ti tajáx. **18**Jaxtám ka t'aja' ti kwentaj, jant'odha'
it ots'ox, kom jita' in kwa'al, ne'ets ka pidhan, ani jita'
yab in kwa'al, anákej a xi in tsalpayal in kwa'al ne'ets ka
tixk'anchat.

In Mím ani in Yanétal an Ajátik

Mat 12:46-50; Mrc 3:31-35

19Tám, chích in mím ani in ebchalchik ti tsa'biyáb,
po yabák in ejtowalchik ki in uténchij k'al ti in ebál an
mulkunél. **20**Ani ólchin k'al talchik taná', in uluw: A mím
ani a ebchalchik tiwa' kubat eléb ani in lé'chik ti tsu'uw.

21Tám, tok'tsin ani in ucha'chik: U mím ani u ebchalchik
já'its axé'chik a xi in ats'ál in káwintal a Dios ani in
t'ajál.

8:11 *Heb 4:12*
8:13 *Mat 11:6*
8:14 *Mat 19:23; 1Ti 6:9, 10,17*
8:16 *Mat 5:15*
8:17 *Mat 10:26; Mrc 4:22*
8:18 *Mat 25:29*
8:20 *Jn 7:5*
8:21 *Jn 14:21*

An Ajátik in T'idhpa' an Ik'ladh Áb

Mat 8:23-27; Mrc 4:35-41

22Xó', wat'ey jún a k'icháj, a Jesús otsits ti jún i tan k'al
in exóbalilchik, ani in ucha': Wanaj ku wat'ey jumpok'e'
pulik lejem. Ani k'alejchik. 23Po biyat dhemat belalchik, a
Jesús wayits. Ani dhayk'an jún i bajchik' ik' ti pulik lejem;
ani in t'uchiyal an tan, ani k'wajatak ti k'ak'adhmél. 24Ani
uteychik ani bakiyat, in uluw: ¡Ok'óxlom, Ok'óxlom, u
k'wajat tu tsemel!

Tám, Jajá' ejtsin ani in wi'idh tawna' an ik' ani in lank'intal
an ja'; ani jún adhík koyóts, ani wa'tsin jún i ts'aklantaláb.
25A Jesús in ucha': ¿Ju'táj ti k'wajat a belomtalchik?

Ani jik'enek ani jik'padh tamat ucháxchik: ¿Jita' já'its axé'
tam inik, kej ma in abatnál an ik' ani an ja' ani ats'nalitsk'ij?

An Ajátik in Jeldha' jún i Demoniolidh

Mat 8:28-34; Mrc 5:1-20

26Ani ulitschik ti in tsabálil an Gadarajíbchik, a xi
8:28 *Mat 8:29; Mrc 5:7* k'wajatak jumpok'e' Galilea. 27Ani tam ti pa'iy ti tsabál,
8:31 *Ap 9:1,2,11* kaléncha t k'al jún i inik ti nixé' xi bichow a xi ma biyálits
otsadh k'al i demoniochik, ani yabák k'wa'chimadh, ma
ni yabák k'wajíl ti atáj po ti al i jolimtaláb. 28Xó', tam ti
in tsu'uw a Jesús, dhájan, ani pak'lun ti in tamét, ani in
uluw k'al jún i janidh káw: ¿Janéy a kwa'al k'al naná',
Tatá' Jesús, in Tsakámil an Wat'k'adh T'ek'at Dios? Tu
lej konchal abal yab ti ki in aykidh yajchikiy. 29Kom
a Jesús in abálak an at'ax espíritu abal ka kalej ti in ál
an inik. Kom yántomíl ko'oyat wik'at k'al i punchichik
pat'ál ts'áj ani i k'at'bidh pat'ál, po in t'apchikámal an
wik'axtaláb ani k'al an demoniochik ne'dháb ti bá' i joltom
tsabál.

30Ani a Jesús in konoy, in ucha': ¿Jant'odha' a bij?

Ani jajá' in uluw: ♦Legión. Kom yántolom i demonio
otsenek ti jajá'. 31Ani in lej paka'bédhálak abal yab ka
abanchik ti joltam jól.

32Xó' wa'atsak taná' jún i yetsej kwenél i olomlom a xi
k'wajat ti pijchiyáb ti bolchal; ani in paka'bédha' a Jesús
abal ka walkanchik ka otsits ti olomlom. Ani Jajá' in walka'.
33Tám, kalej an demoniochik ti ál an inik, ani otsits ti in ál

an olomlom, ani an yetsej kwenél adhláts bák'ámix ti jún i kotob abal ti lejem ani dhik'panchik.

34Tam ti an pijchix olomlom in tsu'uw jawa' wat'enek, adhlátschik abal ki in ólna' ti al an bichow ani ti ts'ulélchik. **35**Tám, kalejchik ki in tsu'uw jawa' wat'enek; ani chíxchik ti k'al a Jesús, ani in ela' an inik ju'táj ti kalenek an demoniochik, ketél ti in akan an Jesús, k'wa'chimadh ani putat in tsalápil; ani lej jik'eychik. **36**A xi in tsu'uwchik, in ólchij jant'odha' ti jeley a xi otsadhak k'al an demoniochik. **37**Tám, ti in yánél an mulkunél ti Gadara tsabál, in lej konchij abal ka k'alejits ti jajá'chik; kom lej k'wajatak jik'enek. Ani a Jesús otsits ti al an tan, ani wichiy.

38Xó' an inik a xi otsámtejak k'al i demoniochik in lej konoyalak abal ka walkan ka k'wajiy k'al Jajá'. Po a Jesús in tak'iy, in ucha': **39**Ki it wichiy ti a k'imá', ani ka ólna' jáy i pulik t'ajnél a Dios ti t'ajchámal. Ani k'alej in ólnál ti in putát an bichow jáy i pulik t'ajnél a Jesús in t'ajámal ti jajá'.

Tsáb i Labidh T'ajnél

Mat 9:18-26; Mrc 5:21-43

40Xó', tam ti a Jesús wichiy, bats'uwat kulbél k'al an bichówlom; kom k'al patal k'wajatak ti aycháb. **41**Ani xó' ka tsu'uw, chích jún i inik in bij Jairo, a xi pélak jún i kwentalom k'al an ♦sinagoga, ani pak'lun ti in akan a Jesús ani in paka'bédhál abal ka otsits ti in k'imá'; **42**kom in kwa'alak jún i junkats chidhan, walám lajuj tsáb in tamúb, a xi k'wajatak ti tsemel.

Po biyat a Jesús ne'ets, k'al an mulkunél k'its'k'omyábak. **43**Ani jún i uxum, a xi xits'nalak k'al in ya'úts ma lajuj tsáb i tamub, ani in pakuwámal patal abal ki in wat'a' a k'icháj k'al i ilálixchik, ani yabák ejtowámej ka jeldháj ma ni k'al jita', **44**jajá' utey ti in kúx ani in takchij in tolídh in k'wa'chímal a Jesús; ani wi'pachk'ij koyóts ti xits'nal.

45Tám, a Jesús in uluw: ¿Jita' ti in takámal?

Tam ti patal in ulúmal: Naná' ibáj, a Pedro ani patal a xi k'wajatak k'al jajá' in uluw: Ok'óxlom, an kwenél k'its'at ani ti nixkóm, ani a ulal: "¿Jita' ti in takámal?"

46Ani a Jesús in uluw: Jún jita' ti in takámal, kom u exlál abal kalenek i ejtodhtaláb ti Naná'. **47**Ani an uxum, tam

8:36 *Mat 4:24*
8:37 *T'aj 16:39*
8:41 *Mrc 5:22*
8:44 *Mat 9:20*
8:46 *Mat 14:36; Mrc 3:10*

ti in tsu'uw abal yabák in ejtowámal ka tsink'on, utey ti t'elelél, ani pak'lun ti in akan a Jesús, ani in ólchij ti in tamét patal an bichówlom jale' ti in taka', ani jant'odha' ti jeley wi'pachk'ij.

48Ani Jajá' in ucha': Tsakamláb, ki it kulbéj, a belomtal ti jeldhámal; ki it k'alej k'al i koyataláb.

49Biyat k'wajatej ti káw, chích jún a xi ti in k'imá' an kwentalom k'al an ♦sinagoga, in ulal: A tsakam chidhánil tsemtsits, yabáts ka it'ixbédha' más an Exóbchix.

50Po tam ti a Jesús in ats'a', in tok'tsiy: Yab ki it jik'ey; expidh ka bela', ani ne'ets ka jeley. **51**Tam ti ulits ti atáj, yab in jila' jita' ka otsits, po expidh a Pedro, a Jacobo ani a Juan, ani in pay'lóm ani in mím an tsakam chidhan. **52**Ani patal uk'nalak ani yajajálak ti in ebál jajá'. Po a Jesús in uluw: Yab ki it uk'nalchik, kom yab tsemnek, po wayámadhk'ij. **53**Ani teladh te'chikábak, kom in exlálchik abal k'wajatak tsemnek.

8:48 *Mat 9:22; T'aj 15:33*
8:52 *Mat 9:24*
8:56 *Mat 8:4*
9:1 *Mat 4:23; 10:1*
9:2 *Mat 3:2*
9:5 *Mat 10:14*

54Po a Jesús in kaldha' patal, ani in teynanchij in k'ubak, ani in dhájay, in uluw: ¡Tsakam chidhan, ki it ts'akiy! **55**Ani tám, in espíritu wichiy, ani wi'pachk'ij ts'akpaláts. Ani a Jesús in aba' abal ka pidhan ti k'apul. **56**Ani an tatajlábchik k'wajatak lej jik'tsodh, po Jajá' in punúbchijchik abal yab jita' ki in ólchij janéy wat'enek.

In Abadh T'ojlábil a xi Lajuj tsáb

Mat 10:5-15; Mrc 6:7-13

9 Tám, a Jesús, in kaniy in lajuj tsáb exóbalil ka tamkun, ani in pidha'chik i ejtodhtaláb ani i éyaláb ti eblim patal i demoniochik, ani ki in jeldha' i yaw'látschik. **2**Ani in aba' abal ki in ólna' in ts'álejlábil a Dios, ani ki in jeldha' an ya'ulchik. **3**Ani in ucha'chik: Yab ka ne'dha' jant'oj abal k'al an bél, ma ni a kwayab, ma ni i talekaj, ma ni a ts'iníl, ma ni i tumín, ma ni yab ka ne'dha' tsáb a jodhat kotón.

4Ani ju'támakits tam atáj ki it otsits, taná' ki it jilk'on, ani ti taná' ki it kalejchik. **5**Ani ju'táj ti yab ki it bats'uwat, ki it kalej ti nixé' xi bichow, ka tiniy an pojodh ti a akan abal ka tomólnadh tejwa' tso'óbliychik.

6Tám, kalejchik, ani in wa't'énchij patal an kwenchal, in ólnál an Ítkáw ani jeldhom ma ju'támk'ij.

In Tsemtal a Juan Pujax

Mat 14:1-12; Mrc 6:14-29

7Xó', a Herodes, jún an ♦tsé'chíláb ts'álej, in ats'a' patal a xi k'wajat ti wat'el, ani k'wajatak lej uk'pidh ti tsalpopól, kom talchik in ulalak, abal a Juan ts'akinek ti tsemélom. **8**Ani talchik, a Elías tejwa'méj, ani pílchik, jún i tsu'bidh káwlómej a xi ti biyál ts'akinek. **9**Ani a Herodes in ulal: A Juan u muts'inchij in ók'; ¿jita'xe' já'its axé', ti jita' naná' u ats'ál patal axé'? Ani in aliyalak abal ki in tsu'uw.

An Ajátik in Pijchiy Bó' xi' i Inik

Mat 14:13-21; Mrc 6:30-44; Jn 6:1-14

10Ani tam ti an apóstolchik wichiy, in ólna' patal a xi in t'aja'. Tám, a Jesús in ne'dha'chik, ani ówméj tsinatk'ij ti jún i joltom tsabál, já'its ti bichow in bij Betsaida. **11**Po tam ti an mulkunél in ats'a', in ts'at'énchij, ani a Jesús in bats'uwchik, ani in t'ilchij in ts'álejlábil a Dios, ani in jeldha' a xi in yajinchalak ka jelkin. **12**Ani tam ti waklejits, uténchat k'al a xi lajuj tsáb, ani uchan: Ka tak'iyits an mulkunél abal ka k'alej ti kwenchalchik, ani ti in tonídh ti ts'ulélchik, abal ki in aliy i koytaláb ani i k'apnél; kom tejé' u k'wajat ti joltom tsabál.

13Po a Jesús in ucha'chik: Tatá'chik ka pijchiy.

Ani jajá'chik tok'tsin: Wawá' i kwa'al expidh bó' i bok'ól, ani tsáb i to'ol, o max wawá' ku k'alej, ani ki ts'a'iy i k'apnél abal patal axé' xi bichówlom. **14**Kom wa'atsak walám bó' xi' i inik.

Tám, in ucha' in exóbalilchik: Ka koydha'chik ti kwenél, tsáb inik lajuj. **15**Ani antsaná' in t'aja'chik, in koydha' ti in yanél.

16Ani Jajá' in uma' an bó'lom bok'ól ani an tsablom to'ol, ani in dhaya' in wal ti k'ay'lál, ani in labliy, in peja' ani in pidha' in exóbalilchik abal ki in mo'ka' ti in tamét an mulkunél. **17**Ani k'apútschik, ani patal ajwéj; ani in dhaya'chik an jilk'omach, lajuj tsáb i t'oknal i mu'mach.

In Exbadh Ólnaxtal a Pedro

Mat 16:13-20; Mrc 8:27-30

18Xó', axé' wat'ey, biyat a Jesús k'wajatak ti ól

9:7 *Mat 3:1; 14:1*
9:8 *Mat 11:14; Jn 1:21*
9:10 *Mat 11:21; Mrc 6:30*
9:11 *Mat 3:2*
9:16 *Mat 14:19*

kwetémk'ij, in exóbalilchik k'wajatak k'al Jajá', tám, in konówiychik: ¿Jita' in ulal an mulkunél já'its Naná'?

19Jajá'chik tok'tsin: Junchik in ulal abal pélkwa' a Juan pujax, pílchik, pélkwa' a Elías, ani talchik kej jún i lej biyál tsu'bidh káwlómej ts'akinek.

20A Jesús in ucha': ¿Ani tatá'chik, jita' a ulal já'its Naná'?

Tám, a Pedro tok'tsin, in uluw: In Cristojil a Dios.

An Ajátik in Ok'xidh Ólnál in Tsemtal

Mat 16:21-28; Mrc 8:31-9:1

21Po Jajá' in tsapik punúbchijchik ani in aba' abal yab jita' ki in ólchij, **22**in ulal: Yejentál abal in ♦Tsakámil an Inik ki in yajchíkna' yán jant'oj, ani ka pojkáj k'al an yejtselábchik, k'al an ♦ok'ox pale'chik ani k'al an bajudh exóbchixchik, ani ka tsemdháj ani ka ts'akiy ti in óxchíl a k'icháj.

23Ani in uchál ti in yanél: Max jún jita' in lé' ka chích ti in ts'at'énchij; ki in k'e'átna' ti in bá', ani ki in pena' in pelk'odhte'il chudhél, chudhél ani ti ki in ts'at'énchij. **24**Kom patal a xi in lé' ki in k'ániy in ejatal, ne'ets ki in k'iba'; ani patal a xi ki in k'iba' in ejatal k'al Naná' tu ebál, ne'ets ki in k'ániy. **25**Kom, ¿janéy ti tabat max jún i inik ki in áta' ti in putát an tsabál, ani ka paklun ti in bá' o ka k'ibej? **26**Kom jita' ti ki in tidhena' ani u káwintal, jajá' ne'ets ka tidhenáj k'al in ♦Tsakámil an Inik, tam ka wichiy ti in witsidh puwenchixtal ani k'al in Pay'lóm, ani k'al an santo ♦ángelchik. **27**Po an chubaxtaláb tu uchálchik, wa'ats talchik a xi k'wajat tejé', a xi yab ne'ets ki in leka' i tsemláj ma ki in tsu'uw in ts'álejlábil a Dios.

9:19 *Mat 3:1*
9:20 *Jn 1:49*
9:21 *Mrc 8:30*
9:22 *Mat 8:20; 16:21; 27:1,2; T'aj 2:23*
9:23 *Mat 10:38*
9:24 *Jn 12:25*
9:26 *Mat 10:33; 16:27; 2Ti 2:12*
9:28 *Mat 4:21*
9:31 *2Pe 1:15*
9:32 *Mat 26:43*

An Timk'ontaláb

Mat 17:1-13; Mrc 9:2-13

28Xó' wat'ey, walám waxik a k'icháj talbél axé' xi káwintaláb, a Jesús in kaniy a Pedro, a Juan ani a Jacobo, ani k'adhiy ti bolchal ti ól. **29**Ani biyat ól, in exladh wal jalk'un, ani in k'wa'chímal dhakni'béj ani mak'i'béj. **30**Ani jé'itsk'ij, tsáb i inik k'al ti t'ilomiyáb, a xi pélak a Moisés ani a Elías, **31**a xi tejwa'méchik k'al i witsidh puwenchixtaláb ani in t'ilál in tak'ixtal a xi dhubat yejentálak ki in putundha' ti Jerusalén. **32**Po a Pedro ani a xi k'wajatak k'al jajá' lej

wat'k'adh ts'ebatak, ani ejtsilátschik in tsu'uw in witsidh puwenchixtal, ani an tsablom inik a xi kubat k'al a Jesús. **33**Ani xó' wat'ey, tam ti k'wajat ti pílmélchik ti Jajá', a Pedro in ucha' a Jesús: Ok'óxlom, alwa' abal u k'wajat tejé'; wanaj ki t'aja' óx i padhel, jún abal Tatá', jún abal a Moisés ani jún abal a Elías. Yabák in exlál janéy a xi in ulal.

34Biyat axé' k'wajat in ulal, chích jún i tokow ani kojtsiyatchik. Ani jajá'chik jik'ey tam ti otsits ti tokow. **35**Ani ti tokow kalej jún i káwintaláb a xi in uluw: Axé' já'its u k'ánidhowál Tsakámil, ka ats'a'chik Jajá'. **36**Ani tam ti wat'ey an káwintaláb, a Jesús elan kwetém; ani jajá'chik ts'ibk'an, ani ti nixé'chik a k'icháj yab jita' in ólchij jawa' a xi in tsu'úmal.

An Ajátik in Jeldha' jún i Demoniolidh

Mat 17:14-21; Mrc 9:14-29

37Xó', wat'ey ti in aykíl a k'icháj, tam ti pa'iychik ti bolchal, k'al jún i yetsej mulkunél chích ti tamuwáb. **38**Ani xó' ka tsu'uw, jún i inik ti al an mulkunél dhájan, in uluw: Exóbchix, tu lej konchal abal ka tsu'uw u kwitólil, kom pél u junkats tsakámil, **39**xó' ka tsu'uw, k'al jún i espíritu ti yak'wáb, ani ti in adhím dhájnal, ani in tsapik t'elendhál ani pudhél in wi', in bolindhál ani pama'tal pílmél ti jajá'. **40**Ani u lej konchij a exóbalilchik abal ti ki in kaldhanchij, po yab in ejtow.

41A Jesús tok'tsin ani in uluw: ¡Ay an xits' k'wajílom a xi yab belom ani at'ax odhenek! ¿Ma jayk'i' ne'ets ki in k'wajiy k'al tatá'chik, ani tu kuxuychik? Tejé' ka chi'dha' a kwitólil. **42**Ani biyat utel an kwitól, k'al an demonio ijkáj ani t'elendháj. Tám, a Jesús in wi'idh tawna' an at'ax espíritu, ani in jeldha' an kwitól ani in wichba' ti k'al in pay'lóm.

43Ani ti in yánél in jik'pál in pulik éytal a Dios.

Po biyat jik'padhchik ti k'al patal a xi k'wajat ti in t'ajál, a Jesús in ucha' in exóbalilchik:

An Ajátik in tsab Ólnál in Tsemtal

Mat 17:22-23; Mrc 9:30-32

44Ka t'aja' ka otsits axé' xi káw ti a ots'oxtalchik, kom

9:35 *Mat 3:17*
9:36 *Mat 17:9*

in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka tsinat bináj ti in k'ubak an inikchik. **45**Po Jajá'chik yab in exbayalak axé' xi káw, kom k'wajatak tsinat ti jajá'chik abal yab ki in exbay. Ani in ts'ejnálak ki in konówiy ti in ebál axé' xi káw.

An Púlik Éytaláb

Mat 18:1-4; Mrc 9:33-37

46Tám, dhayk'an jún i tomólnáx káw ti ba' an exóbalchik, abal jita' já'its a xi más púlik in éy. **47**A Jesús, kom in tsu'uw an tsalap a xi in kwa'alchik ti in ichích; tám, in teyna' jún i tsakam, ani in kuba' dhétkwíx k'al Jajá'. **48**Ani in ucha'chik: Jitámakits a xi ki in bats'uw jún i tsakam ti Naná' u bij, Naná' ti in bats'uwal; ani jita' ti in bats'uwal, in bats'uwal jita' a xi ti in abámal; kom patal ti bá tatá'chik a xi in tsipti'médhál in éy, já'its nixé' a xi más púlik in éy.

9:45 *Mrc 9:32*
9:47 *Mat 9:4*
9:48 *Mat 10:40; Mrc 9:35*
9:50 *Mat 12:30*
9:51 *Mat 4:21; Mrc 16:19*
9:52 *Mat 10:5*
9:54 *Mat 4:21*

A xi yab Tomólnax K'wajat k'al Wawá'

Mrc 9:38-40

49Tám, tok'tsin a Juan ani in uluw: Ok'óxlom, i tsu'uw jún a xi in wak'lál i demoniochik ti k'al Tatá' a bij, ani i k'ánchij, kom yab in áynanchij k'al wawá'. **50**A Jesús in ucha': Yab ka k'ánchij; kom a xi yab tu tomólnál, k'wajat k'al wawá'.

An Samariajíbchik yab in Bats'uw an Ajátik

51Xó' wat'ey, tam ti putun an k'ij abal a Jesús ka k'alej bats'udh walk'i', in kubladh punuw in wal abal ka k'alej ti Jerusalén. **52**Ani in ok'xidh aba' i ne'dhomkáw, a xi k'alejchik, ani otsits ti al jún i kwenchal ti Samaria, abal ka t'ojojonchat patal. **53**Po yab lé'náj ka bats'uwat, kom in punuwámal in wal abal ka k'alej ti Jerusalén. **54**Tám, an exóbalchik, já'its a Jacobo ani a Juan in tsu'uw axé', in ucha': Ajátik, ¿a lé' ki abadh uluw abal ti k'ay'lál ka pa'iy i k'amal, jant'ini' in t'aja' a Elías ani ka t'ajat talanchik?

55Tám, a Jesús wilk'iláts, ani in wi'idh tawna', in ucha'chik: Tatá'chik yab a exlál janéy tam espíritu a éynál; **56**kom in ♦Tsakámil an Inik yab che'nek abal ki in tala'bédha' in ejatal an inikchik, po ki in k'ániy. Ani k'alejchik ti júnakej kwenchal.

A xi Ts'at'énchix k'al an Ajátik

Mat 8:18-22

57Ani biyat ne'ets belalchik, uchan k'al jún ti al an bél: Ajátik, ne'ets tu ts'at'énchij ma ju'támakits ki it k'alej.

58A Jesús in ucha': An ok konélchik in kwa'al in jólil, ani an ts'itsinchik ti k'ay'lál in kwa'al in pák'w; po in ♦Tsakámil an Inik yab in kwa'al ju'táj ki in mo'ka' in ók'.

59Ani in ucha' júnakej: Ti ki in ts'at'énchij.

Po jajá' tok'tsin: Ajátik, ti ki in walka' abal ok'ox ki in k'alej ku joliy u pay'lóm.

60A Jesús in ucha': Ka jila' an tsemélomchik ki in joliy in at tsemélom; ani tatá' ki it k'alej, ani ka ólna' in ts'álejlábil a Dios.

61Ani uchan k'al júnakej: Ajátik, ne'ets tu ts'at'énchij, po ok'ox ti in walka' ki in k'alej abal ku tak'iy a xi k'wajatchik tu k'imá'.

62A Jesús in ucha': Jitámakits a xi in teynál k'al in k'ubak an arado, ani ki in met'a' ti in kúx, yab in tomnál ka k'wajiy ti in ts'álejlábil a Dios.

In T'ojlábil an Óx inik lajuj

10 Xó', talbél axé'chik, an Ajátik in takuy óx inik lajuj, ani in aba' ti tsábchik, ti patal an bichow ani ti jolataláb, ok'xidh ti Jajá', ju'táj ti dhubat ne'etsak ka k'alej. **2**Tám, in ucha'chik: K'al an chubaxtaláb an alejláb lej púlik, po an k'ojolchik wé'kats, jaxtám, ka konchij an Ajátik, dhabal alejláb, abal ki in aba' an k'ojolchik ti in alej. **3**Ki it k'alejchik; xó' ka tsu'uw, tu abálchik jant'ini' i cordero ti in ts'ejéltal i lobo pik'o'chik. **4**Yab ka ne'dha' in balíb i tumín, ma ni in dhayáb a ts'iníl, ma ni a pajab, ma ni jita' yab ka tsapnédha' ti bél. **5**Ani ju'támk'ij tam atáj ki it otsitschik, ok'ox ka uluw: “Koyataláb abal axé' xi atáj.” **6**Max wa'ats taná' jún in tsakámil an koyataláb, a koyatalábil ne'ets ka koyóts ti jajá', po max ibáj, ne'ets ka wichiy k'al tatá'chik. **7**Ani ki it koyóts ti nixé' xi atáj, ti it k'apul ani ti it uts'al a xi ki it pidhan, kom an t'ojnal in tomnál ki in bats'uw in átabil. Yab ki it k'alej ti k'imádh ti k'imádh. **8**Ani ti jawámakits tam bichow ju'táj ki it otsits ani ki it bats'uwat, ka k'apuj jawa' ki it mo'kanchat ti a tamét, **9**ani ka jeldha' an ya'ul a xi wa'ats

9:58 *Mat 8:20*
9:59 *Mat 4:19*
9:60 *Mat 3:2*
10:1 *Mat 10:1; Mrc 6:7*
10:2 *Mat 9:37; Jn 4:35*
10:3 *Mat 10:16*
10:7 *1Ti 5:18*
10:8 *1Co 10:27*
10:9 *Mat 3:2*

taná' ani ka ucha'chik: “In ts'álejlábil a Dios utat k'wajat ti
tatá'chik.” **10**Po jawámakits tam bichow ju'táj ki it otsits ani
yab ki it bats'uwatchik, ki it kalej ti bél bichow ani ka uluw:
11“Ma in pojódhil a bichówil, a xi ts'at'enek ti akan, i tiniyal
ti a tomól tatá'chik; po ka exla' abal in ts'álejlábil a Dios
k'wajat utat ti tatá'chik.” **12**Po tu uchálchik abal an Sodoma
bichow ti nixé' xi a K'icháj ma wichat in yajaltal kej abal
nixé' xi bichow.

Yajchikkáw abal an Jek'om Bichowchik

Mat 11:20-24

13¡Ay abal tatá' Corazín! ¡Ay abal tatá' Betsaida! Kom
max t'ajnénekak i labidh t'ajnéláb ti Tiro ani ti Sidón a
xi xó' t'ajnének ti tatá', biyálakits in joltiyámal in biyál
xe'tsintal ketél k'al i manadh toltom ani ti joltay'. **14**Jaxtám
ti weladh takuxtaláb ma wichat an yajal abal a Tiro
ani a Sidón bichowchik kej abal tatá'chik. **15**Ani tatá'
Capernaum, a xi dhayach ma ti k'ay'lál, ne'ets ki it bet'enáj
ma ti ♦Tamtsemláj. **16**Jita' ti ats'a'chik, Naná' ti in ats'ál; ani
jita' ti pojka'chik, naná' ti in pojkál, ani a xi ti in pojkál, in
pojkál a xi ti in abámal.

In Wichéltal an Óx inik lajuj

17Tám, wichiychik a xi óx inik lajuj k'al i kulbéltaláb, in
ulalchik: ¡Ajátik, ma an demoniochik u k'unat ots'oxin ti
wawá' ti in éy Tatá' a bij!

18A Jesús in ucha'chik: U tsu'uw a Satanás, léyts'odh
ijkanal ma ti k'ay'lál ejtíl jún i léy. **19**Xó' ka tsu'uw, tu
pidhálchik i éyaláb ti eblim i tsanlom ani ti eblim i
dhiniylom abal ka k'etsa', ani ti patal in ejtodhtal i tomólnax,
ani ma ni yab jita' ne'ets ti ts'ojbédha'. **20**Po anákej, yab ki it
kulbéj, kom an espírituchik k'unat ots'ox ti k'al tatá'chik; po
k'al axé' ki it kulbéj, kom a bij k'wajat dhuchadh ti k'ay'lál.

An Ajátik K'ijidh Kulbél

Mat 11:25-27; 13:16-17

21Ti nixé' xi oraj a Jesús lej kulbéj ti in espíritu, ani in
uluw: Tu puwénchal Pay'lóm, Ajátik ti k'ay'lál ani ti tsabál,
kom a tsinkanchámal an tsalpadhchik ani an wit'omchik

10:11 *Mat 10:14*
10:12 *Mat 10:15; 11:24*
10:13 *Ap 11:3*
10:15 *Mat 4:13*
10:16 *Mat 10:40*
10:17 *Mrc 16:17*
10:18 *Mat 4:10; Ap 9:1*
10:19 *Mrc 16:18; T'aj 28:3-5*
10:20 *Ap 20:12*
10:21 *1Co 1:26-29*

axé'chik ani a japidh tejwa'médhanchámal an t'ele'chik, antsaná' Pay'lóm, kom antsaná' ti a kulbétna' ti a tamét. **22**Patal jawámakits u Pay'lóm ti in pidhámal, ani yab jita' in exlál jita' já'its an Tsakamláb, expidh an Pay'lóm, ani jita' já'its an Pay'lóm, expidh an Tsakamláb, ani nixé' a xi an Tsakamláb ki in lé'na' ki in japidh tejwa'médhanchij.

23Ani wilk'in ti k'al in exóbalilchik ju'táj ti tsinat ani in ucha': Yán ti pidhóblidh an walekchik a xi tsu'ux, a xi tatá'chik a tsu'tal, **24**kom tu uchál, abal yántolom i tsu'bidh káwlómej ani i ts'álejchik in lé'na' ki in tsu'uw jawa' a xi tatá'chik a tsu'tal, ani yab in tsu'uwchik; ani ki in ats'a' jawa' a xi tatá'chik a ats'ál, ani yab in ats'a'.

An Alwa' Inik Samariajíb

25Ani jé'itsk'ij jún i wit'om ♦Éylidhkáw kubiy ani abal ki in takandha' in uluw: Exóbchix, ¿janéy walám ku t'aja' abal ku bats'uw an ets'ey ejataláb?

26Ani a Jesús in ucha': ¿Janéy k'wajat dhuchadh ti ♦Éylidhkáw? ¿Jant'odha' ti a ajiyal?

27Jajá' tok'tsin ani in ucha':

Ka k'ánidha' an Ajátik a Diosil k'al patal a ichích, ani k'al patal a alma ichích, ani k'al patal a tsápik, ani k'al patal a tsalápil, ani a at k'wajíl jant'ini' tatá' ti a bá'.

(Lev 19:18; Deu 6:5)

28A Jesús in ucha': Alwa' ti it tok'tsinének, axé' ka t'aja', ani ne'ets ki it ejátlin.

29Po jajá', kom in lé'ak ka kalej ti bolidh, in ucha' a Jesús: ¿Jita' já'its u at k'wajíl?

30A Jesús tok'tsin, in uluw: Jún i inik ma ti Jerusalén pa'ílak ti Jericó, ani ijkan ti in k'ubak i kalénchix kwé'chik, a xi k'al ti wejlaliyat ani ts'ojbédháj, tám, k'alejchik, ani jilan ts'ejel tsemnek. **31**Ani xó' pa'ílakitsk'ij ti nixé' xi bél jún i pale', ani tam ti in tsu'uw, in tóniy ani k'alej. **32**Aniyek'ij jún i Levitajíb, ulits ti nixé' xi jolát, tam ti in tsu'uw, in tóniy ani k'alej. **33**Po jún i ♦Samariajíb, a xi ne'etsak ti belal, ulits ju'táj ti k'wajatak, ani tam ti in tsu'uw, in yajnanchij, **34**ani in uténchij, in dhu'banchij in ts'ojbéltal, in jolchij i aceite ani i bók; ani in púnba' ti in ko'nélil, in ne'dha' ti bá' jún i atáj koytaláb, ani in beletna'. **35**Ani ti chudhey, tam ti ne'etsakits

10:22 *Mat 28:18; Jn 1:28*
10:24 *1Pe 1:10-12*
10:25 *Mat 19:16*
10:27 *Mat 5:43*
10:28 *Rom 7:10*
10:33 *Mat 10:5*

in kaldha' tsáb i denario tumín ani in pidha' an kwentalom k'al an atáj koytaláb, ani in ucha': "Ti ki in beletnanchij, ani patal an pakwláts a xi ka t'aja'yej, naná' ne'ets tu jalbinchij tam ki in wichiy." 36Tám xó', ti a axé' oxlom, ¿jita' a tsalpayal já'its in at k'wajíl nixé' a xi ijkan ti in k'ubak an kalénchix kwé'chik?

37Jajá' in uluw: A xi in t'aja' ti yajnanchix ti k'al jajà'.

Tám, a Jesús in ucha': Ki it k'alej, ani tatá' ka t'aja' jayétsej.

An Ajátik in Tsa'biyal a Marta ani a María

38Xó' wat'ey, biyat ne'ets ti bél, otsits ti jún i kwenchal; ani bats'uwat ti in k'imá' jún i uxum in bij Marta, 39ani jajá' in kwa'alak jún in ebchal in bij María, a xi ketlej ti in akan a Jesús, ani in ots'ówiyal in káwintal. 40Po a Marta k'wajatak t'e'pidh k'al yántolom i t'ojchichíltaláb, ani chích ti k'al a Jesús ani in ucha': Ajátik, ¿yab a t'ajál ti kwentaj abal u ebchal ti in jilál ki in t'ojchichláts kwetém? Tám, ka ucha' ti ki in tolmiy.

41A Jesús tok'tsin ani in ucha': Marta, Marta, it k'wajat t'e'pidh ani it xamk'udh k'al yán jant'ókits. 42Po expidh jún já'its yejentál; ani a María in takuyámal an alwa' pejach, a xi yab ne'ets ka tixk'anchat.

10:38 *Jn 11:1*
10:39 *Jn 11:1*
10:40 *Mrc 4:38*
10:41 *Mat 6:25-34*
10:42 *Jn 13:13*
11:2 *Mat 3:2*
11:4 *Mat 18:35; 26:41; Mrc 11:25; Sgo 1:13*

In Ólontal an Ajátik

Mat 6:9-15; 7:7-11

11 Xó' wat'ey, a Jesús k'wajatak ti ól ti jún i jolát; tam ti putun uchan k'al jún in exóbalil: Ajátik, tu ku exóbchij tu ól, jant'ini' a Juan in exóbchij jayej in exóbalilchik.

2Ani in ucha'chik: Tam ki it ólon, ka uluwchik:
"I Pay'lóm a xi k'wajat ti k'ay'lál,
Santo t'okátlidh a bij.
Ka chích a ts'álejlábil.
Ka t'ajan a awiltal ti tsabál,
Jant'ini' ti k'ay'lál.
3Tu ku pidha' xowé' i k'apnélil a xi chudhél, chudhél.
4Ani tu ku pakwlanchij i walab,
Kom wawá' weyej i pakwlanchal patal a xi tu ne'dhanchal.

Ani yab tu ku otsandha' k'al i tilibnaxtaláb,
Po tu ku jek'ondha' k'al an at'ax."

5Ani in ucha'chik: ¿Jita' ti tatá'chik a xi in kwa'al jún in ja'úb, ani k'al jajá' ka tsa'biyat ts'ejel akal ani ka uchan: "Ja'úb, ti ki in matinchij óx i bok'ól. **6**Kom jún u ja'úb a xi wat'elk'ij ulenek, ani yab u kwa'al jant'oj ku mo'kanchij ti in tamét." **7**Ani nixé' xi inik tok'tsin ma ti in altájil, ani in ucha': "Yab ti ki in takchikiy, an wi'leb k'wajat t'exk'edhits, ani u tsakámilchik ani naná' u k'wajatits ti waytal, ani yab ne'ets ku ejtow ki in ts'akiy abal tu pidha'"? **8**Naná' tu uchál: Ma anákej yab ts'akíl abal ki in pidha', kom pél in ja'ub, ani xó', kom aykidh konkól ne'ets ka ts'akiy abal ki in pidha' patal jawa' a xi in yajinchal.

9Ani Naná' tu uchálchik: Ka konoy, ani ne'ets ki it pidhan, ka aliy ani ne'ets ka ela', ki it káwin ani ne'ets ki it japchin. **10**Kom patal a xi ki in konoy, in bats'uwal, ani a xi in aliyal in elál; ani a xi ka káwin, ne'ets ka japchin. **11**Jita' tam pay'lómláb ti tatá'chik max k'al in tsakámil ka konchin i bok'ól, ¿walám ne'ets ki in pidha' jún i t'ujub? O max ka konchin jún i to'ol, ¿awxe' ne'ets ki in pidha' jún i tsan? **12**O max ki in konoy jún i dhak'chok', ¿awxe' ne'ets ki in pidha' jún i dhiniy? **13**Tám xó', max tatá'chik, yab it alwa', a exlál ka pidha' i alwa' ts'ejwalixtaláb a tsakámilchik; ¿jáy más a Pay'lóm a xi ti k'ay'lál ne'ets ki in pidha' an Espíritu Santo a xi k'al ti ka konchin?

11:9 *Mat 7:7*
11:14 *Mat 9:32, 33*
11:15 *Mat 9:34; Mrc 3:22*
11:16 *Mat 12:38*
11:17 *Mat 9:4*
11:18 *Mat 4:10*

An Ajátik ani a Beelzebú

Mat 12:22-30; Mrc 3:20-27

14Xó' a Jesús k'wajatak ti in kaldhál jún i demonio, a xi pélak i mó'; ani wat'ey, tam ti kalej an demonio, an mó' káwin ani an mulkunél in jik'pa'. **15**Po junchik ti ba' jajá'chik in uluw: Jajá' in eyendhál a •Beelzebú an ok'ox demonio abal ki in wak'la' i demoniochik.

16Ani pílchik, abal ki in tilibna', in konchalak jún i labidh tsu'bixtaláb ti k'ay'lál. **17**Po a Jesús, kom in exlanchal in tsalápilchik, in ucha': Patal an ts'álejláb a xi in lewadh tomólnál ti in bá', u paklunal; ani jún i atáj a xi k'wajat lewadh ti in ál, ijkanal. **18**Ani max a Satanás k'wajat jayej ti in lewadh tomólnál ti in bá', ¿jant'odha' ti ne'ets

ka k'wajlelen in ts'álejlábil? Kom a ulalchik abal Naná' u eyendhál a ♦Beelzebú abal ku kaldha' an demoniochik. **19**Xó' max Naná' u eyendhál a ♦Beelzebú abal ku kaldha' an demoniochik, ¿a tsakámilchik jita' in eyendhál abal ki in kaldha'? Jaxtám, jajá'chik ne'ets ti a juez éyalil. **20**Po xó, max k'al in ch'uchub a Dios Naná' u wak'lál an demoniochik, tám, k'al an chubaxtaláb in ts'álejlábil a Dios ulenekits ti tatá'chik. **21**Tam an tsapik inik ani t'ojojodh k'al in eyextal pextalábil in beletnál in ts'alat k'imá', in k'álábil k'wajat koyat; **22**po tam ka chích júnakej más tsapík kej jajá' ani ka átan, tixk'ancháb patal in eyextal pextalábil jawa' a xi in ♦dhakatnálak ani in buk'tsixnál in kwé'bil. **23**Jita' yab k'wajat k'al Naná', k'wajat ti in tomólnál; ani jita' yab tamkux k'al Naná', pél i búk'ul.

In Wichéltal an At'ax Espíritu

Mat 12:43-45

24Tam an at'ax espíritu ka kalej ti in ál an inik, belal ti bá' i wayelom tsabál, ti álim ju'táj ka koyóts; ani tam yab ki in ela', in ulal: "Xó', ne'ets ki in wichiy tu k'imá' ju'táj ti in kalej." **25**Ani tam ka ulits, in elál k'wetodh ani witsidh. **26**Tám, k'alej in ik'tal ma búk i at'ax espíritu, más k'alchidh kej jajá'; ani otsel ani k'wajiychik taná', ani in taltal éy nixé' xi inik wat'k'adh k'alchinal kej in k'a'által.

A xi Chubax Yán ti Pidhóblidh

27Xó' wat'ey, biyat a Jesús in ulal axé'chik, jún i uxum ti al an mulkunél, dhájan ani in ucha: Yán ti pidhóblidh an ebóm a xi ti chi'dha', ani an chúchu' a xi a chuchuw.

28Po a Jesús in uluw: Ok'oxek'ij, yán ti pidhóblidhchik a xi in ats'anchal in káwintal a Dios ani in putuwal.

In Labidh Tsu'bixtal a Jonás

Mat 12:38-42

29Ani tam ti an mulkunél k'wajatak ti k'its'k'omnal, a Jesús in tujuw ki in uluw: Axé' xi odhenek xits' k'wajílom, in aliyal i labidh tsu'bixtaláb, ani yab ne'ets ka pidhan i labidh tsu'bixtaláb, expidh in labidh tsu'bixtalábil an tsu'bidh káwlómej Jonás. **30**Kom jant'ini' a Jonás k'alej

11:20 *Mat 3:2*
11:23 *Mat 12:30; Mrc 9:40*
11:26 *2Pe 2:20*
11:28 *Jn 14:21; Heb 4:12*
11:29 *Mat 12:38; 16:4*

ti labidh tsu'bixtaláb ti k'al an Nínivejíb, antsaná' jayej in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ki in t'aja' ti k'al axé' xi xits' k'wajílom. **31**An uxum ts'álej ti talolaj, ne'ets ka ts'akiy ti ál an weladh takuxtaláb k'al an inikchik ti axé' xi xits' k'wajílom, ani ne'ets ki in weladh jolbiychik; kom jajá' chích ma ti in taltal an tsabál, abal ki in ats'a' in tsalpadhtal a Salomón, ani xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat jún jita' más púlik in éy kej a Salomón. **32**An inikchik ti Nínive ne'ets ka ts'akiy ti ál an weladh takuxtaláb ti k'al axé' xi xits' k'wajílom ani ne'ets ki in weladh jolbiy, kom k'al in ólchixtal a Jonás jajá'chik in joltiy in biyál xe'tsintal; ani xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat jún jita' más púlik in éy kej a Jonás.

In Tajbaxtal a Iniktal

Mat 6:22-23

33Ma ni jita', tam in lek'wdhál jún i tajbaxtaláb, in punuwal ju'táj ti tsinat, ma ni in paxk'iyal k'al jún i lejab, po in punuwal ti in akníl an tajabláb, abal a xi otselchik ki in tsu'uw an tajaxtaláb. **34**In tajbíl a iniktal já'its a tsu'uxtal, jaxtám, tam a tsu'uxtal k'wajat alwa', ti in putát a iniktal k'wajat jayej t'uchat k'al i tajáx; po tam a tsu'uxtal yab alwa', a iniktal k'wajat t'uchat k'al i yik'wáx. **35**Jaxtám, ka t'aja' ti kwentaj, abal an tajáx a xi k'wajat k'al tatá', yab pél i yik'wáx. **36**Jaxtám, max ti in putát a iniktal k'wajat t'uchat k'al i tajaxtaláb, ani yab in kwa'al ma ni jún pejach i yik'wáx, tam ti a putát it k'wajat tajax, jant'ini' in tajáx jún i tajbaxtaláb tam ti tajbayal.

11:33 *Mat 5:15*
11:38 *Mrc 7:3,4*
11:39 *Mat 23:25, 26; Mrc 7:20-23*
11:40 *1Co 15:36*

In Jolbix Káwintal an Ajátik

Mat 23:1-36; Mrc 12:38-40; Luc 20:45-47

37Ani tam ti putun ti káw, k'al jún i ♦Fariseo inik lej konchat abal ka k'apúts k'al jajá', ani a Jesús otsits ti in k'imá', ani jedhat koyóts. **38**Ani an ♦Fariseo in jik'pa' tam ti in tsu'uw abal yab ok'xidh t'okej abal ka k'apúts.

39Po an Ajátik in ucha': Xó', tatá'chik ti it ♦Fariseo an uts'umtaláb ani an talab eblimk'ij ti a t'okedhál, po ti a ál it k'wajat t'uchat k'al i kwé'taláb ani k'al i pojkaxtaláb. **40**Tatá', maku'chik, ¿a xi in t'aja' eblim, yabxe' in t'aja' jayej a xi ti in

ál? **41**Po anákej xó', a xi a kwa'al ka bína' i ts'ejwalixtaláb, ani tám, tik'elej patal ne'ets ka k'wajiy t'okat.

42Po ¡ay tatá'chik ♦Fariseo! Kom a bínanchal jún in lajuchíl an ♦menta, ani an ruda ilál ani patal an t'aynél ts'ojól ani a jek'om jalúnchal an bolidhtaláb ani in k'ánidhomtal a Dios. Axé' yejentálak ka t'aja', ani yab ka jila' a xi júnakej. **43**¡Ay tatá'chik ♦Fariseo! Kom a kulbétnál an ok'ox koytaláb ti ♦sinagoga ani an tsapnédhomtaláb ti ts'ejel bichow. **44**¡Ay tatá'chik nits'binélom bajudh exóbchixchik ani ♦Fariseochik! Kom a juntalchik ejtíl i jolimtaláb a xi yab tejwa', ani an inikchik a xi xe'ets eblim yab in exlál.

45Tám, tok'tsin jún i wit'om k'al an ♦Éylidhkáw ani in ucha': Exóbchix, axé' xi káw a xi a ulal tu tidhetál kaldhál weyej.

46Ani a Jesús in uluw: ¡Ay tatá'chik teyej wit'om ♦Éylidhkáw! Kom a kitáyal an inikchik k'al i kitáláb a xi k'ibat ki in ne'dha', ani tatá'chik ma ni k'al jún a ch'uchub yab a takál! **47**¡Ay tatá'chik, a xi a kubadh ts'ejkanchal in jolimtal an tsu'bidh káwlómejchik, a xi a pay'lómchik in tsemdha'! **48**An chubaxtaláb it tejwa' tso'óblixchik ani a kulbétnanchal in t'ajnélil a pay'lómchik; kom k'al an chubaxtaláb jajá'chik tsemdhomáts ani tatá'chik a kubadh ts'ejkanchal in jolimtalchik. **49**Jaxtám, in tsalpadh káwintal a Dios in uluw jayej: "Ne'ets ku abchijchik i tsu'bidh káwlómejchik ani i apóstolchik; ani talchik ne'ets ki in tsemdha' ani pílchik ne'ets ki in ájay," **50**abal in xits'ál patal an tsu'bidh káwlómejchik a xi k'alej wak'ladh ma ti in tujtal an tsabál, ka k'alej wichbadh yajchikidh ti axé' xi xits' k'wajílom; **51**ma ti tujey in xits'ál a Abel ani ma ti in taltal xits'ál a Zacarías, a xi tsemets ti in ts'ejéltal an ♦altar ani an ♦tiyópan; chubax tu uchálchik, ne'ets ka k'alej wichbadh yajchikidh ti axé' xi xits' k'wajílom.

52¡Ay tatá'chik wit'om ♦Éylidhkáw! Kom a tixk'ámal in japixtal an exlomtaláb, tatá'chik yab it otsel, ani a xi otselakchik tatá'chik a t'ok'bay.

53Ani biyat in ulal patal axé', an bajudh exóbchixchik ani an ♦Fariseochik in tujuw ki in k'unat tawna' ani ki in exandha' abal ki in uluw yán jant'ok'ij, **54**in kwatskwím,

11:41 *T'aj 10:15*
11:42 *Mat 23:23*
11:43 *Mat 23:6,7*
11:44 *Mat 23:27*
11:45 *Mat 22:35*
11:46 *Mat 23:4*
11:48 *Mat 23:29-32; T'aj 7:51-53*
11:49 *Mat 23:34; ICo 1:24, 30; Col 2:3*
11:51 *Mat 23:35, 36*
11:52 *Mat 23:13*
11:54 *Mat 12:10*

ani in aliyal abal ki in kaldhanchij jant'oj ti in wi' abal ki in ejtow ki in jolbiy.

In Levadurajil an Fariseo

12 Xó', ti nixé' xi k'ij, k'wajatak tamkudh yántolom i bichówlom, wat'adh ti yán kej ma k'aletnáx. Tám, a Jesús in tujuw ki in ucha' ok'ox in exóbalilchik: Ka t'aja' an kwentaj k'al in levadurajil an ♦Fariseochik, já'its an nits'binélomtaláb. **2**Kom yab wa'ats jant'oj a xi paxk'idh, a xi yab ne'ets ka japidh tejwa'méj; ma ni jant'oj tsinat a xi yab ne'ets ka exláj. **3**Jaxtám, patal a xi a ulúmal ti al an yik'wáx, ne'ets ka ats'atbéj ti tajaxtaláb; ani a xi a káwnámal ti xuts ti al an tsinat altáj, ne'ets ka ólnáj ti in ók' an atáj.

Jita' a xi in Tomnál ka Ts'ejna'

Mat 10:26-31

4Ani Naná' tu uchál, tatá' tu ja'úbchik; yab ka ts'ejna' a xi in tsemdhál a iniktal, ani talbél yab jant'oj más in ejtowal ki in t'aja. **5**Po Naná' ne'ets tu ólchij jita' já'its ka ts'ejna'chik; ka ts'ejna' nixé' a xi talbél ti tixk'anchámal a ejatal, in kwa'al i éyaltaláb ti bet'éna' ti ♦k'amal yajchiktaláb, aníts, tu uchálchik axé' já'its ka ts'ejna'.

6¿Yabxe' nujuwáb bó' i tsakam ts'itsin k'al tsáb i assarión tumín? ¿Ani ma ni jún jajá'chik yab k'wajat uk'chidh ti in tamét a Dios? **7**Kom ma in xi'íl a ók' k'wajat ti in yánél ajidh. Tám, yab ki it jik'ey; kom tatá'chik a jalbíl más kej yántolom i tsakam ts'itsin.

A xi ti in Lujudh Ólna' ti in Tamét an Inikchik

8Aniyek'ij tu uchál abal patal jita' ti ki in lujudh ólna' ti in tamét an inikchik, in ♦Tsakámil an Inik ne'ets jayej ki in lujudh ólna' ti in tamét in ♦ángelilchik a Dios. **9**Po jita' ti ki in k'e'átna' ti in tamét an inikchik, ne'ets jayej ka k'e'atnáj ti in tamét in ♦ángelilchik a Dios.

10Ani jitámakits a xi ki in uluw jún i tomólnadh káw ti k'al in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka pakwlanchat; po jita' a xi ki in tomól at'ax káwliy an Espíritu Santo, yab ne'ets ka pakwlanchat.

12:1
Mat 16:6
12:2
Mrc 4:22
12:4
Jn 15:14,15
12:5
Heb 10:31
12:7
Mat 10:30; 12:12
12:9
Mrc 8:38; 2Ti 2:12
12:10
Mat 8:20; 12:31,32; 1Jn 5:16

11Ani tam ki it utuwat ti •sinagogachik ani ti k'al an
ok'lekchik, ani ti k'al an éyaltalábchik, yab ki it t'e'pin
jant'odha' ti ne'ets ki it tok'tsin, o janéy ne'ets ka uluw.
12Kom an Espíritu Santo ne'ets ti exóbchij ti nixé' xi oraj
janéy xi yejentál ka uluw.

An Maku' Ts'alat Inik T'iplabkáw

13Tám, jún ti al an mulkunél in uluw: Exóbchix, ka ucha'
u ebchal abal ki in peja' an jilchidh k'áláb k'al naná'.
14A Jesús in ucha': Tatá' inik, ¿jita' ti in punuwámal ti
in juez o ti in mu'ul ti tatá'chik? 15Ani in ucha'chik: Ka lej
met'a' ani ka t'aja' ti kwentaj ti in ebál an jik'lomtaláb, kom
ma anákej jún i inik yántolom i k'áláb in kwa'al, in ejatal
yab taja' ti aknidh.
16Aniyej in t'ilchijchik jún i t'iplabkáw, in uluw: In
tsabálil jún i ts'alat inik in lej labedhámal. 17Ani tsalpopólak
ti in ál jajá', in ulal: "¿Janéy ku t'aja', kom yab u kwa'al
ju'táj ku dhaya' u walílábil?" 18Ani in uluw: "Axé' ne'ets
ku t'aja', ne'ets ku pakluw u wilté'ilchik, ani ne'ets ku kuba'
más pakdha', ani taná' ne'ets ku dhaya' patal u walílábil ani
u k'álábil; 19ani ne'ets ku ucha' u alma ichích: -Alma ichích,
yántolom i k'áláb a kwa'al dhayach abal yán i tamub; xó',
ki it koyóts, ki it k'apúts, ki it uts'aláts ani ki it k'ijidhbéj."
20Po k'al a Dios uchan: "¡Tatá' maku'! Axé' xi akal ta'tál ki
it konchin a alma ichích, ani ¿jita' ne'ets ki in k'álna' a xi a
dhayk'ámal?"
21Antsaná' já'its a xi in dhayál i tesoro abal jajá', ani yab
in kwa'al i ts'alataláb ti k'al a Dios.

12:11
Mat 10:17, 19
12:12
Mat 10:20; Mrc 13:11
12:28
Mat 6:30

Yab ki it T'e'pin

Mat 6:25-34

22Ani tám, in ucha' in exóbalilchik: Jaxtám, Naná' tu
uchál, yab ki it t'e'pin k'al a ejatal, janéy ne'ets ka k'apuj,
ma ni k'al a iniktal, janéy ne'ets ka k'wa'chímna'. 23An
ejataláb más in jalbíl kej an k'apnél, ani a iniktal más kej an
k'wa'chim. 24Ka t'aja' ti kwentaj an cuervochik, yab óm, yab
k'ojol, ma ni yab in kwa'al i dhayach k'apnél ma ni i wilte',
ani k'al a Dios pijchiyáb; ¿yabxe' tatá'chik más a jalbíl kej
i ts'itsinchik? 25¿Ani jita' ti tatá'chik ne'ets ki in ejtow k'al i

t'e'pintaláb ki in puwedha' in yejém jún i tiyikláb? **26**Tám, max yab a ejtowal ka t'aja' a xi lej tsipti', ¿jale' tám ti it alk'idh t'e'pinal ti k'al a xi pílchik? **27**Ka t'aja' ti kwentaj an lirio witschik, jant'odha' ti puwel; yab t'ojnal ma ni wíchal; po Naná' tu uchál, abal a Salomón k'al patal in witsidh puwental yab k'wa'chiman ejtíl jún jajá'chik. **28**Ani max a Dios in k'wa'chimyal an tómlom a xi xowé' k'wajat alte', ani kalám jolowáb ti joldhi', ¿yabxe' tatá'chik más a jalbíl, atiklábchik tsipti' ti it belom?

29Jaxtám, tatá'chik, yab ka aliy janéy ne'ets ka k'apuj o janéy ne'ets ka uts'a', ma ni ki it k'wajiy jik'jól a tsalápil, **30**kom patal axé' in lej aliyal an ♦kwenél k'wajílomchik ti tsabál, po a Pay'lóm in exlál abal a yajinchal axé'chik. **31**Po anákej ka aliy in ts'álejlábil a Dios; ani patal axé' ne'ets ki it pidhanchik mak'wchidh.

12:30 *Mat 6:8*
12:31 *Mat 3:2; 19:29*
12:32 *Mat 14:27; 25:34*
12:33 *Mat 6:20; T'aj 2:45; Sgo 5:2*
12:34 *Mat 6:21*
12:37 *Mat 20:28; 24:42,46*
12:39 *Mat 6:19; 1Te 5:2; 2Pe 3:10; Ap 3:3*

An Dhayadh Tesoro ti K ‘ay'lál

Mat 6:19-21

32Yab ki it jik'ey tsakam ko'wáláb, kom a Pay'lóm in kulbétnámal ti pidha'chik an ts'álejláb. **33**Ka nujuw a k'álábilchik, ani ka bína' i ts'ejwalixtaláb, ka ko'oychik in balíb i tumín a xi yab u biyálmél, i dhayadh tesoro ti k'ay'lál a xi yab talél, ju'táj ti yab otsel i kwé' ma ni in dhumál yab in pakundhál. **34**Kom ju'táj ti k'wajat a dhayadh tesorojil taná' jayej ne'ets ka k'wajiy a ichích.

An Abatnanél a xi K'wajat ti Aychix

35Ka ko'oy a bolól wík'lidh, ani a tajbaxtal lek'wat; **36**ani tatá'chik ki it k'wajiy ejtíl an inikchik a xi k'wajat ti in aychal in amuj ka wichiy ti tomkinéltaláb, abal tam ka ulits ani ka tsapnédhax káwin, ki in japchij an wi'leb dhubatk'ij. **37**Yán ti pidhóblidh nixé' xi abatnanélchik a xi tam in amuj ka chích, ka elanchik k'wajat ti aychix; an chubaxtaláb tu uchál, abal ne'ets ka wík'lin, ani ne'ets ki in jedhat koydha', ani ne'ets ka utey abal ka t'ojchichláts ti k'al jajá'chik. **38**Ani ma anákej ka chích ti in tsabchíl an akal beletnom, ani ma anákej ti in óxchíl an akal beletnom, ani antsaná' ki in ela'chik; yán ti pidhóblidh nixé' xi abatnanélchik. **39**Po ka exla' axé', max an dhabal atáj in exlálak janéy tam oraj ka

chích an otsax kwé', k'wajinekak ti beletnom ani yabák in walkámal in k'imá' ka otsanchat. **40**Jaxtám, tatá'chik teyej ki it k'wajiy t'ojojodh, kom in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka wichiy ti an oraj tam yab a tsalpayal.

An Abatnanél a xi Putudh ani a xi yab Putudh

Mat 24:45-51

41Tám, a Pedro in ucha': Ajátik, ¿a ulal axé' xi t'iplabkáw abal wawá' o abal patal?

42Ani an Ajátik in uluw: ¿Jita' já'its an putudh ani tsalpadh kwentalom k'áláb a xi k'al in amuj ne'ets ka punuwat ti in k'imá', abal ki in t'aja' ti pijchix ti in k'ijil? **43**Yán ti pidhóblidh nixé' xi abatnanél a xi tam ka chích in amuj ka elan in t'ajál antsaná'. **44**An chubaxtaláb tu uchál, abal jajá' ne'ets ka punuwat ti ok'ox abatnom ti k'al patal in k'álábil. **45**Po max nixé' xi abatnanél ki in uluw ti in ichích: "U amuj owatej ti ne'ets ka wichiy," ani ki in tujchij ki in kwadha' an inik ani an uxum abatnanelábchik, ani ti k'apul ani ti uts'al ani ka wilej; **46**in amuj nixé' xi abatnanél ne'ets ka wichiy ti a k'icháj tam jajá' yab in belkóm an wi'leb, ani ti an oraj a xi yab in exlál, ani ne'ets ka weladh muts'iyat ani ne'ets ka k'wajbáj k'al an yab belomchik. **47**Nixé' xi abatnanél a xi in exlanchij in awiltal in Ajátik ani yab t'ojojon ani yab in t'aja' jant'ini' jajá' in awiltal, ne'ets ki in bats'uw yán i wapaxtaláb. **48**Po a xi yab in exla', ani in t'aja' i t'ajnél a xi in tomnál i wapaxtaláb, jajá' ne'ets ka wapayat wé'. Kom patal a xi yán pidhnének, yán ne'ets ka konchin, ani a xi yán ka jilchidh ♦dhakatnáj más ne'ets ka konchin.

12:40 *Mrc 13:33*
12:50 *Mrc 10:38; Jn 19:30*
12:53 *Mat 10:21*

An Ajátik in T'ajál i Lewáxintaláb

Mat 10:34-36

49Naná' in che'nek ku aba' i k'amal ti tsabál. ¿Ani janéy u lé', max le'kwatits? **50**Ti jún i pujantaláb Naná' u kwa'al ki in pujan. Ani in k'wajat k'its'at t'e'pidh ma ka kidhban. **51**¿Walám a tsalpayal abal in che'nek abal ku bína' i koyataláb ti tsabál? Tu uchál, ibáj, po i lewáxintaláb. **52**Kom ma ti xowé' ani a xi ta'tál an k'ij, bó' ti jún i altáj ne'ets ka k'wajiy lewadh, óx ne'ets ki in tomólna' tsáb, ani tsáb ne'ets ki in tomólna' óx. **53**An pay'lómláb ne'ets ka

lewadh tomólnáxin k'al in kwitólil, ani an kwitól ne'ets ki in tomólna' in pay'lóm; ani an mímláb ne'ets ki in tomólna' in chidhánil, ani an chidhanláb ne'ets ki in tomólna' in mím; ani an mím al'íbej ne'ets ki in tomólna' in chidhan al'íbej, ani an chidhan al'íbej ne'ets ki in tomólna' in mím al'íbej.

Ka Takadh Ejtiy an K'ij

Mat 16:1-4; Mrc 8:11-13

54Ani in ucha' jayej an mulkunél: Tam a tsu'tal an tokow kalel ti otsel k'icháj, wi'pachk'ij a ulalchik: "Ta'tál an áb," ani antsaná' wat'el. **55**Ani tam an talolaj ik' ka juchun, a ulalchik: "Ne'ets ka k'ak'ey," ani antsaná' wat'el. **56**¡Nits'binélomchik! A wit'álchik ka takadh ejtiy in wal an k'ay'lál ani an tsabál, ani ¿jant'odha' ti yab a takadh ejtiyalchik axé' xi k'ij?

Ki it Junkun k'al a Tomólnáxil

57¿Ani jale' ti yab it weladh tsalpax ti tatá'chik jawa' já'its a xi bolidh? **58**Tam ki it k'alej ti k'al an éyal, ka exa' ki it ts'ejkan k'al a tomólnáxil biyat it ne'ets ti bél, abal yabák ti lotondha' ti k'al an juez, ani an juez ti bína' ti k'al an odhnax beletnom, ani an odhnax beletnom ti jolow ti wik'axte'. **59**Tu uchál, abal taná' yab ne'ets ki it kalej ma ka jalbiy in taltal an lepta tumín.

12:54
Mat 16:2
12:56
Mat 16:3
12:58
Mat 5:25
12:59
Mat 5:26; Mrc 12:42
13:1
Mat 27:2
13:2
Jn 9:2,3
13:4
Jn 9:7,11
13:5
Mat 3:2; T'aj 2:38

Ka Joltiy a Biyál Xe'tsintal

13 Xó', ti nixé' xi jayétsej an kij, k'wajatak taná' junchik a xi in t'ilálak an Galileojíbchik a xi a Pilato in xalchij in xits'ál k'al in ts'akchidh tsemdhanélilchik. **2**A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: ¿A tsalpayal abal axé' xi Galileojíbchik, kom in yajchik wat'enchij axé', walám walbinének más kej patal an Galileojíbchik? **3**Naná' tu uchálchik abal ibáj; po, max yab ka joltiy a biyál xe'tsintal, ti a yánél ne'ets ki it taleychik teyej. **4**O nixé' xi lajuj waxik a xi t'e'tsin tam ti ijkan an t'ek'at tsak' Siloé ani tsemetschik, ¿walám a tsalpayalchik abal tók'lidh más kej patal an inik a xi k'wajíl ti Jerusalén? **5**Naná' tu uchálchik abal ibáj; po, max yab ka joltiy a biyál xe'tsintal, ti a yánél ne'ets ki it taleychik teyej.

An Nút'bej Higo Akante'

6In ucha' jayej axé' xi t'iplabkáw: Jún i inik in kwa'alak
jún i higo akante' t'ayadh ti in t'udhup t'ayablábil, ani chích
in alimchal in walíl ani yab in elchij. 7Ani in ucha' an
t'ojnal k'al an t'udhup t'ayabláb: "Xó' ka tsu'uw, ma óxits i
tamub in che'nek ku alchij in walíl axé' xi higo akante', ani
yab u elchal; tám, ka t'ak'iy. ¿Jale' ti in alk'idh eyendhál an
tsabál?" 8An t'ojnal tok'tsin ani in ucha': "Amuj, ka jila'yej
axé' xi tamub, ma ku ok'ox tonidh tsajchij ani ku amúliy.
9Ani max ka walin, alwa'; ani max ibáj, talbél ka t'ak'iy."

An Ajátik in Jeldha' jún i Uxum

10Xó', a Jesús exóbchixak ti jún i ♦sinagoga ti ♦k'ak'nadh
k'icháj. 11Ani xó' ka tsu'uw, k'wajatak taná' jún i uxum a xi
in kwa'alak jún i espíritu a xi ya'undhom ma lajuj waxik i
tamub, ani xe'etsak kwa'a'ál ani yabák in ejtowal ka lujkun.
12Tam ti a Jesús in tsu'uw, in kaniy ani in ucha': Tatá' uxum,
it walkadhits ti k'al a ya'úts. 13Ani in mo'kanchij in k'ubak,
ani an uxum wi'pachk'ij lujkun ani in witsidh puwenchij a
Dios.

13:6 *Mat 21:19*
13:7 *Mat 3:10*
13:10 *Mat 4:23*
13:13 *Mrc 5:23*
13:14 *Mat 12:2; Mrc 5:22*
13:16 *Mat 4:10*
13:18 *Mat 3:2; 13:24*
13:19 *Mat 13:32*

14Po an kwentalom k'al an ♦sinagoga, tok'tsin tsakunek
kom a Jesús jeldhomáts ti ♦k'ak'nadh k'icháj, ani in ucha' an
mulkunél: Wa'ats akak a k'icháj ju'táj ti yejentál ku t'ojon,
jaxtám, ti a axé', ki it chích ani ki it jeleychik, ani yab tam
♦k'ak'nadh k'icháj.

15Tám, an Ajátik in tok'tsiy ani in ucha': Tatá' nits'binélom,
¿yabxe' k'alek'ij tatá'chik ti ♦k'ak'nadh k'icháj a walkál a
bueyil ani an ch'uri ti in k'apumtal ani a ne'dhál ka uts'undha'?
16¿Ani axé' in uxum tsakámil a ♦Abraham, a xi a Satanás in
wik'ámal ma lajuj waxik i tamub? ¿Yabxe' yejentálak ka
walkan ti k'al axé' xi wik'axtaláb ti ♦k'ak'nadh k'icháj? 17Ani
tam ti in uluw axé'chik, ti in yánél in tomólnáxil tidhebéj; po
ti in yánél an mulkunél lej kulbélakchik k'al patal an witsidh
puwenchidh t'ajnél a xi in t'ajál Jajá'.

An Mostaza Iyaláb T'iplabkáw

Mat 13:31-32; Mrc 4:30-32

18Tám, a Jesús in uluw: ¿K'al janéy ti ejtíl in Ts'álejlábil
a Dios, k'al janéy ku jumbay? 19Já'its ejtíl in iyalábil an

mostaza ts'ojól a xi jún i inik in uma' ani in t'aya' ti in t'ayablábil; ani puwey ani in t'aja' ti pulik akante', ani an ts'itsinchik a xi ti k'ay'lál páwk'lum ti in k'we'élchik.

An Levadura T'iplabkáw

Mat 13:33

20Ani junílek'ij in uluw: ¿Ti k'al janéy ku jumbáxiy in ts'álejlábil a Dios? **21**Já'its ejtíl i levadura a xi jún i uxum in uma' ani in tsinka' ti óx lejab i harina, ma ti in putát dhopej.

An Xuyat Wi'leb

Mat 7:13-14, 21-23

22Xó', wat'elak a Jesús ti bichowchik ani ti kwenchalchik, exóbchix biyat ne'ets ti Jerusalén. **23**Ani jún i inik in ucha': Ajátik, ¿lej wé' a xi ne'ets ka k'ánin?

Ani Jajá' in ucha'chik: **24**Ka lubchijchik ki it otsits ti xuyat wi'leb, kom tu uchálchik abal yántolom ne'ets ki in lé'na' ka otsits ani yab ne'ets ki in ejtow. **25**Talbél tam an dhabal atáj ts'akinekits ani in t'exk'eyámalits an wi'leb, ani tam it jilk'onénekits eléb ani ka tujchij ti it tsapnédhom káw ti wi'leb ani ka uluw: "Ajátik, Ajátik, tu ku japchij," ani Jajá' ne'ets ka tok'tsin ani ne'ets ti ucha': "Yab tu exlál ju'táj ti it tál." **26**Tám, ne'ets ka tujuwchik ka uluw: "Ti a tamét u k'apúts ani u uts'aláts ani it exóbchíxin ti ts'ejel bichówil." **27**Ani Jajá' ne'ets ki in uluw: "Tu uchál abal yab u exlál ju'táj ti it tálchik. ¡Ki it tixk'an ti k'al Naná' patal a xi in t'ajál a xi yab bolidh!" **28**Taná' pél i yajajál uk'il ani i wech'ech'él kamablek, tam ka tsu'uw a ♦Abraham, a Isaac, a Jacob ani patal an tsu'bidh káwlómejchik ti al in ts'álejlábil a Dios ani tatá'chik it wak'ladh eléb. **29**Ani taná' ne'ets ka ulits a xi tál ti kalel k'icháj, ani ti otsel k'icháj, ti talolaj ani ti tsaylél, ani ne'ets ka koyóts ti in ts'álejlábil a Dios. **30**Ani xó' ka tsu'uw, wa'ats junchik a xi pél i taltaláb ne'ets ti ok'oxchik, ani wa'ats junchik a xi pél i ok'ox ne'ets ti taltaláb.

An Yajal Káw Abal a Jerusalén

Mat 23:37-39

31Ti nixé' xi oraj, ulits junchik i ♦Fariseo, ani in ucha': Ki it kalej ani winijíts, kom a Herodes in lé' ti tsemdha'.

13:21
1Co 5:6
13:24
Mat 7:13
13:25
Mat 7:23
13:27
Mat 7:23
13:28
Mat 8:12
13:29
Mat 8:11
13:30
Mat 19:30
13:31
Mat 14:1

32Ani Jajá' in ucha': Ki it k'alej ani ka ucha' nixé' xi ok
konél: "Xó' ka tsu'uw, Naná' u wak'lál i demoniochik ani
in jeldhom xowé' ani kalám, ani ti in óxchíl a k'icháj ne'ets
ki in kidhban." 33Po, yejentál abal Naná' ku áyna' u bélil
xowé', ani kalám ani tsabk'i'; kom yab eltidh abal jún i
tsu'bidh káwlómej ka tsemets eléb Jerusalén.
34¡Jerusalén, Jerusalén, a xi a tsemdhál an tsu'bidh
káwlómejchik, ani a ábayal k'al i t'ujub a xi it abchinal!
¡Jáyíl Naná' u lé'na' tu mulkunchij a tsakámilchik, jant'ini'
an k'ochk'ol in mulkuwal in tsilínalchik ál in okób, ani
tatá'chik yab a lé'na'! 35Xó' ka tsu'uw, a k'imá' ne'ets ka
jilk'on joltidh. An chubaxtaláb tu uchálchik abal yabáts
ne'ets ti in tsu'uwchik, ma ka ulits an k'ij tam ka uluwchik:
Lablidh a xi tál ti in bij an Ajátik.

(Sal 118:26)

An Ajátik in Jeldha' jún i Málbej Inik

13:32 *Heb 2:10*
13:33 *Mat 21:11*
13:34 *Mat 23:37*
14:1 *Mat 12:10*
14:3 *Mat 22:35*

14 Xó' axé' wat'ey ti jún i ♦k'ak'nadh k'icháj, a Jesús
otsits ti k'apul ti in k'imá' jún i ok'óxlom ♦Fariseo,
ani k'al axé'chik aykidh ejchikábak. 2Ani xó' ka tsu'uw, jún
i inik k'wajatak ti in tamét ya'ul k'al i málbejtaláb. 3Tám, a
Jesús in tok'tsiychik a xi wit'om k'al an ♦Éylidhkáw ani an
♦Fariseochik ani in ucha': ¿Walám walkadh ki it jeldhaxin ti
♦k'ak'nadh k'icháj?
4Po jajá'chik k'wajiy pikikidh. Tám, in kaniy ani in
jeldha' an inik ani in tak'iy. 5Tám, in tok'tsiychik in uluw:
¿Jita' ti tatá'chik, max an ch'uri' o in bueyil ka ijkan bá' jún
i pok'jól; yabxe' wi'pachk'ij ne'ets ki in kaldha', ma anákej
pél i ♦k'ak'nadh k'icháj? 6Ani jajá'chik yab in ejtow ki in
tok'tsiy axé' xi káwchik.

Ka T'aja' ti it Tsa'at ti al an K'apútstaláb

7Ani in t'ilchij jún i t'iplabkáw a xi kanidhchik, kom in
tsu'tal in takuyalchik an ok'ox koytaláb, ani in ucha'chik:
8Tam ki it kaniyat k'al jún jita' ti jún i tomkinéltaláb, yab
ka jedhat koyna' an lej ok'ox koytaláb, kom itájak jún más
púlik in éy kej tatá' k'wajat kanidh ti k'al jajá', 9ani a xi ti
kaniyámal ka chích ti ucha': "Ka pidha' i jolát axé' xi inik,"
ani tám ka tujchij k'al i tidhetaltaláb ki it k'alej ka koyna' an

taltaláb koytaláb. **10**Po tam ki it kaniyat, ki it k'alej, ani ki it koyóts ti taltaláb; abal tam ka chích jita' ti kaniyámal, ti ucha': "Ja'úb, ki it k'alej más ebál." Tám, ne'ets ka ko'oy i puwenchixtaláb ti in tamét a xi koyómadh k'al tatá' ti mexa. **11**Kom jita' a xi ki in puwedha' ti in bá', ne'ets ka tsa'káj; ani jita' a xi in tsa'kál ti in bá', ne'ets ka puwedháj.

12Ani in ucha' jayej a xi k'al ti kaniyámej: Tam ka t'aja' jún i k'apútstaláb o i tsa'xaltaláb, yab ka kaniy a ja'úbchik, ma ni a ebchalchik, ma ni a yanétal, ma ni a at ts'alat k'wajílchik, itájakits ti kaniychik jayej junílek'ij ani ki it wichbadh jalbinchat. **13**Po tam ka t'aja' i ajib, ka kaniy an ts'ejwantálchik, an odhnejchik, ani a xi yab belalchik ani an jok'tsejchik; **14**ani ne'ets yán ti it pidhóblidh, kom jajá'chik yab in ejtowal ti wichbadh jalbinchij, po ne'ets ki it jalbinchat ti in ts'akíltal an bolidhchik.

An Pulik Tsa'xaltaláb T'iplabkáw

15Tám, jún a xi k'wajat taná' ketél k'al Jajá' ani in ats'a' axé', in ucha': ¡Yán ti pidhóblidh a xi ka k'apúts ti in ts'álejlábil a Dios!

16Tám, a Jesús in ucha': Jún i inik in t'aja' jún i pulik tsa'xaltaláb, ani in kaniy yántolom. **17**Ani ti in k'ijil an tsa'xaltaláb in aba' in abatnanélil abal ki in ucha' a xi kanidhchik: "Ki it chích kom patal k'wajatits t'ojojodh." **18**Ani ti jún yánél in tujuw ki in uluw i pelkadhkáw. A xi k'a'ál in ucha': "U ts'a'iyámal jún i tsabál ani u yajinchal ki in k'alej ku met'a'; tu lej konchal abal ti ki in pelkadh exbay." **19**Júnakej in uluw: "U ts'a'iyámal bó' kwenél i buey ani in ne'ets ku takandha'chik. Tu lej konchal abal ti ki in pelkadh exbay." **20**Ani pílitsk'ij in uluw: "Talelej ti in tomkinal, jaxtám yab u ejtowal ki in k'alej." **21**Xó', tam ti wichiy nixé' xi abatnanél, in ólchij in amuj patal axé'; tám, an dhabal atáj lej tsakunek, in ucha' in abatnanélil: "Ki it k'alej dhubatk'ij ti ts'ejel bichowchik ani ti in bélil an bichow ani ka chi'dha' tejé' an ts'ejwantálchik, an odhnejchik, a xi yab belalchik, an jok'tsejchik." **22**Ani an abatnanél in uluw: "Amuj, t'ajnének jant'ini' ti a abámal ani wa'atsej i jolát." **23**An amuláb in ucha' an abatnanél: "Ki it k'alej ti bélchik, ani ti xámlábchik, ani ka tsapik pajámiy

14:11 *Mat 23:12*
14:14 *T'aj 24:15*
14:15 *Mat 3:2; 26:29; Ap 19:9*

abal ka otsitschik abal ka t'uchich u k'imá'. 24Kom tu uchál abal ma ni jún nixé' xi inikchik a xi k'alej kanidh yab ne'ets ki in leka' u tsa'xal k'apnélil."

In K'ibát abal ka Áyna' an Ajátik

25Ani ne'etsak yántolom i mulkunél k'al Jajá'; ani wilk'in ani in ucha'chik: 26Max jún jita' che'el ti k'al Naná', ani yab in pojkál in pay'lóm ani in mím ani in tomkíl, ani in tsakámil, ani in inik o in uxum ebchalchik, ani ma in kwetém ejatal, yab in ejtowal ki in t'aja' tu exóbalil. 27Ani a xi yab in ne'dhál in pelk'odhte'il ani che'el ti ki in ayokna', yab in ejtowal ki in t'aja' tu exóbalil. 28Kom ¿jita' ti tatá'chik, a xi in lé' ki in kuba' jún i pulik tsak', yabxe' ok'ox u ketlel ani in t'ajál ti kwentaj jáy in jalbíl, abal ki in tsu'uw max in kwa'al a xi yejentál abal ki in putundha'? 29Kom itájakits, talbél tam in punchámalits in akníl, ani yab ki in ejtow ki in putundha', patal jita' k'al ti tsu'táb ki in tujuw ti teladh k'ijidhnáb; 30ki in uluwchik: "Axé' xi inik in tujuw ki in kuba' ani yab in ejtow ki in putundha'." 31¿O jita' tam ts'álej, tam ne'ets ti jún i pextaláb abal ki in tomólna' júnakej i ts'álej, yabxe' ok'ox ketlel ani in aliyal i tak'bixtaláb max in ejtowal k'al lajuj xi' ki in tomólna' a xi ta'tál k'al jún inik xi'? 32Ani max yab in ejtowal, tam, biyat a xi júnakej k'wajat ów, in abchal jún i kalchix, ani in lej konchal abal in lé' ka wa'tsin i koyataláb. 33Antsaná' jayej, jitámakits ti tatá'chik a xi yab ki in jila' patal a xi in kwa'al, yab in ejtowal ki in t'aja' tu exóbalil.

14:24 *Mat 21:43; T'aj 13:46*
14:26 *Mat 10:37; Jn 12:25*
14:27 *Mat 10:38*
14:33 *Flp 3:7,8*
14:34 *Mrc 9:50*
14:35 *Mat 5:13; 11:15*
15:2 *Mat 9:11*

In Ts'apúw an At'em

Mat 5:13; Mrc 9:50

34Alwa' an at'em, po max an at'em ki in k'iba' in ts'apúw, ¿jant'odha' tám ti ne'ets ka ts'apnixin? 35Yabáts jant'odha' ti ka eyendha' ma ni k'al an tsabál, ma ni ti elech amúl; expidh wak'láb eléb. Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'.

An K'ibelom Oveja T'iplabkáw

Mat 18:10-14

15 Xó', uténchábak a Jesús k'al patal an báts'ul impuesto ani i waláblomchik abal ka ots'ówiyat, 2ani an

♦Fariseochik ani an bajudh exóbchixchik kúx t'ilabnaxak in ulal: Axé' xi inik in bats'uwal i waláblomchik ani k'apul k'al jajá'chik. **3**Tám, a Jesús in t'ilchijchik axé' xi t'iplabkáw, in uluw:

4Janéy tam inik ti tatá'chik, max in kwa'al 100 i oveja ko'nél, max ki in k'iba' jún, ¿yabxe' in jilál a xi 99 ti al an joltom tsabál ani k'alel ki in aliy a xi k'wajat k'ibenek ma ki in ela'? **5**Ani tam ki in ela', in kitnál ti in punuk', k'al i lej kulbéltaláb, **6**ani tam ka ulits ti in k'imá', in kaniyal ka tamkun in ja'úbchik ani in at k'wajíl, in uchálchik: "Ki it lej kulbéjchik k'al naná', kom u elámal u oveja ko'nélil a xi k'ibenekak." **7**Tu uchálchik abal antsaná' ne'ets ka wa'tsin más i kulbéltaláb ti k'ay'lál ti in ebál jún i waláblom a xi in joltiyal in biyál xe'tsintal kej k'al 99 i bolidh inik a xi yab in yajinchal ki in joltiy in biyál xe'tsintal.

An K'ibadh Tumín T'iplabkáw

8O, janéy tam uxum a xi in kwa'al lajuj i dracma tumín, ani max ki in k'iba' jún i dracma, ¿yabxe' in lek'wdhál an tajbaxtaláb ani in k'wetoyal an atáj, ani in ik'ax aliyal ma ki in ela'? **9**Ani tam ki in ela', in kaniyal ka tamkun in uxum ja'úbchik ani in at k'wajíl, in uchálchik: "Ki it lej kulbéj k'al naná', kom u elámal an dracma a xi u k'ibámalak." **10**Antsaná' tu uchálchik, abal wa'ats i kulbéltaláb ti in tamét in ♦ángelilchik a Dios tam jún i waláblom ki in joltiy in biyál xe'tsintal.

15:3
Mat 13:3
15:7
Mat 21:29
15:11
Mat 21:28

An K'ibelom Kwitól T'iplabkáw

11Ani a Jesús in uluw: Jún i inik in kwa'alak tsáb i kwitól, **12**ani a xi talbél in ucha' in pay'lóm: "Pay'lóm ti ki in pidha' an pejach k'áláb a xi ne'ets ku k'álna'." Ani an pay'lómláb in pejkáxnanchij an k'áláb. **13**Ani talbél, ma yab yán a k'icháj, an talbél kwitól in tamkuy patal, ani k'alej ti jún i ówél tsabál, ani taná' k'wajiy ti k'ibélnal k'al in xe'tsintal ani in alk'idh pakwchikiy in k'álábil. **14**Ani talbél, tam ti in tala' alk'idh pakwchikámalits, chích jún i pulik jayil ti nixé' xi tsabál, ani ts'i'kin ki in ko'oy i yajinchixtaláb. **15**Ani k'alej in uténchal jún i k'wajílom ti nixé' xi tsabál; k'al jajá' aban ti in tsabálil abal ki in pijchiy i olomchik. **16**Ani jajá' in lej lé'ak

ki in t'uchiy in chukul k'al an pejtsul walíláb a xi in k'apal an olomchik, po ma ni k'al jita' yab ti pidhábak.

17Ani tám, wichk'on ki in t'ila' ti in bá', ani in uluw: "¡Jay i átlom abatnanélchik k'wajat k'al u pay'lóm, ani in kwa'al yán i k'apnél, ani naná' tejé' in k'wajat ti in talél k'al i jayil! **18**Ne'ets ki in ts'akiy ani ne'ets ki in k'alej ti k'al u pay'lóm ani ne'ets ku ucha': -Pay'lóm, naná' in walbinének ti in tomól an k'ay'lál ani k'al tatá', **19**yabáts in tomnál ku bijna' ti a tsakámil; ti ki in t'aja' jant'ini' jún a átlom abatnanélil."

20Ani tám, ts'akiy ani chích ti k'al in pay'lóm. Ani tam ti k'wajatejak ów, tsu'tat k'al in pay'lóm, ani jajá' in yajnanchij, ani adhláts, ani in muluk'na' ti in núk' ani in ts'uts'bay. **21**Ani an kwitól in ucha': "Pay'lóm, naná' in walbinének ti in tomól an k'ay'lál ani ti k'al tatá', yabáts in tomnál ku bijna' ti a tsakámil."

22Po an pay'lóm in ucha' in abatnanélilchik: "Ka kaldha' an lej alwa' toltom ani ka k'wa'chimay; ani ka punchij jún i anillo ti in ch'uchub ani ka pajabinchij in akan; **23**ani ka chi'dha' in t'u'udh t'ám an pakax ani ka tsemdha', ani wanaj tu k'apul ani tu ajíbal, **24**kom axé' u tsakámil k'wajatak tsemnek, ani ejtsinének; k'wajatak k'ibenek ani elámej." Ani in tujchijchik ti ajíbal.

25Xó', an ok'ox kwitól k'wajatak ti ts'ulél ani tam ti chích ani ulits utat ti atáj, in ats'a' i k'aniláb ani an bixnél; **26**ani in kaniy jún i abatnaneláb, ani in konoy janéy a xi k'wajat ti wat'el. **27**Ani jajá' in ucha': "A ebchal wichenek ani a pay'lóm in tsemdhámal in t'u'udh t'ám an pakax, kom in bats'uwámal lubach."

28Tám, jajá' lej tsakuy ani yab in lé'na' ka otsits. Tám, in pay'lóm kalej ani in paka'bédhálak. **29**Po jajá' tok'tsin, in ucha' in pay'lóm: "Xó' ka tsu'uw, jáy i tamub in t'ojchichlámadh abal tatá' ani ma ni jayk'i' yab tu jek'omnámal a abatnadh káwintal, ani yab jayk'i' ti in pidhámal jún i tsakam chivo abal ki in ajibláts k'al u ja'úbchik. **30**Po tam ti chích axé' a kwitólil, a xi ti talalanchámal a k'álábil k'al i talchíkbejchik, tatá' a tsemdhanchij in t'u'udh t'ám an pakax."

31Po an pay'lómláb in ucha': "Tsakámil, tatá' ets'ey it k'wajat k'al naná', ani patal u k'álábil pél a k'ál. **32**Po

15:18 *Mat 3:2*
15:20 *T'aj 20:37*
15:22 *Ap 6:11*
15:24 *Efe 2:1,5; 1Ti 5:6*

yejentálak ku ajibláts ani ku kulbéj, kom axé' a ebchal k'wajatak tsemnek, ani ejtsinének; k'wajatak k'ibenek, ani elámej."

An Yab Putudh Kwentalom

16 Tám, a Jesús in ucha' in exóbalilchik: Wa'atsak jún i ts'alat inik a xi in ko'oy jún i kwentalom k'áláb, ani axé' jolbiyat ti in tamét jajá', abal pakts'ux k'al in k'álábil. **2**Tám, in kaniy ani in ucha': "¿Janéy axé' a xi u ats'ál ti a ebál tatá'? Ka bína' i kwentaj k'al a beletnom t'ojlábil, kom yabáts más ne'ets ka ejtow ka t'aja' ti it kwentalom k'áláb."

3Tám, an kwentalom k'áláb in uluw ti in kwetém bá': "¿Janéy ku t'aja'? Kom u amuj ti in tixk'ál ti in beletnom k'áláb. Ti in tsojom yab u ejtowal, ani in tidhebél ti in kónol ts'ejwalixtaláb. **4**U exlál janéy a xi ne'ets ku t'aja' abal tam ki in tixk'áj ti in beletnom k'áláb ti in bats'uwchik ti in k'imá'."

5Tám, in kaniy patal a xi tók'lidh ti k'al in amuj, ani in ucha' a xi k'a'ál: "¿K'al jáy ti it tók'lidh k'al u amuj?" **6**Ani jajá' in uluw: "Bó' inik i pakdha' lejab i aceite." Ani in ucha': "Ka uma' a dhuchadh tók', ani ki it ketlej dhubatk'ij ani ka dhucha' tsáb inik lajuj." **7**Tám, in ucha' júnakej: "¿Ani tatá' jáy ti it ne'dhom?" Jajá' tok'tsin: "Bó' inik lejab i trigo." Ani in ucha': "Ka uma' a dhuchadh tók' ani ka dhucha' tsé' inik." **8**Ani an amuláb in t'ek'at t'ilabna' an yab bolidh kwentalom k'áláb kom in t'aja' ti jalpidh tsalpadh, kom in tsakámil axé' xi k'ij xe'tsintaláb más jalpidh tsalpadhchik k'alek'ij ti in kwenél yanél kej in tsakámilchik an tajaxtaláb.

9Ani Naná' tu uchál: K'al an yab bolidh ts'alataláb ka t'aja' a ja'úbchik, abal tam ka talts'un, ki it bats'uwat ti an ets'ey k'wajtalábchik. **10**Jita' putudh ju'táj ti wé', putudh jayej ju'táj ti yán; ani jita' yab bolidh ju'táj ti wé', yab bolidh jayej ju'táj ti yán. **11**Tám, max yab a t'ajámal ti it putudh ti al an yab bolidh ts'alataláb, ¿jita' ne'ets ti dhakátna' k'al a xi chubax? **12**Ani max yab a t'ajámal ti it putudh ti al a xi píl in k'ál, ¿jita' ne'ets ti pidha' a xi tatá' a k'ál?

13Ma ni jún i abatnanél yab in ejtowal ki in t'ojonchij tsáb i amuláb, kom jún ne'ets ki in at'a' ani ne'ets ki in k'ánidha' a xi júnakej, o ne'ets ki in ujna' jún ani ne'ets ki in alál met'a'

16:8 *Jn 12:36; Efe 5:8; ITe 5:5*
16:9 *Mat 19:21*
16:10 *Mat 25:21, 23*
16:13 *Mat 6:24*

a xi píl. Yab ne'ets ka ejtowchik ka t'ojonchij a Dios ani an ts'alat tumínladhtaláb.

14Xó', an ♦Fariseochik pélak i jik'lom ani in ots'ówiyal patal axé', ani in teladh te'chikiy. **15**A Jesús in ucha'chik: Tatá'chik ti a kwetémtal a alk'idh t'ajál ti it bolidh ti in tamét an inikchik, po a Dios ti exlanchal a ichíxchik, kom a xi púlik tsalpanchidh ti bá' an inikchik, ti in tamét a Dios pél i at'adhtaláb.

An Éylidhkáw ani in Ts'álejlábil a Dios

Mat 19:1-12; Mrc 10:1-12

16An ♦Éylidhkáw ani an Tsu'bidh káwintaláb k'wajiy ma ti k'al a Juan; ma ti nixé' xi k'ij ólnámej in ts'álejlábil a Dios, ani patal an inik in lubchal ka otsits taná'. **17**Más k'ibat abal ka pákun jún i tsipti' kilodh ti bá' an ♦Éylidhkáw kej an k'ay'lál ani an tsabál ka wat'ey.

18Patal a xi in pojkadh jilál in tomkíl ani tomkinal k'al júnakej, jolbinal ti tsáblix k'al in tomkíl; ani patal a xi tomkinal k'al a xi pojkadh jilámej ti k'al in tomkíl jolbinal ti tsáblix k'al in tomkíl.

16:14 *1Ti 3:3*
16:15 *Ap 2:23*
16:16 *Mat 4:23; 5:17*
16:17 *Mat 5:18*
16:18 *Mat 5:31, 32; Mrc 10:11; Rom 7:2,3*
16:20 *T'aj 3:2*
16:21 *Mat 15:27*
16:24 *Mat 5:22*

An Ts'alat Inik ani a Lázaro

19Xó', wa'atsak jún i ts'alat inik a xi k'wa'chimnalak k'al i tsuluw' ani lino k'wa'chim, ani in t'ajálak chudhél, chudhél i ts'alat ajib. **20**Wa'atsak jayej jún i kónol ts'ejwalixtaláb in bij Lázaro, a xi kwatsbadh ti in wi'lébil, léts'lidh ti in putát, **21**ani in lej lé'ak ka pijchiyat k'al an mu'mach a xi ijkanal ti in mexajil an ts'alat inik, ani ma an pik'o'chik che'elak ka lek'wchin in léts'il. **22**Ani xó' wat'ey, an kónol ts'éjwalixtaláb tsemets, ani chích ti ik'táb k'al an ♦ángelchik abal ka ne'dháj ti in k'wajtal ichích a ♦Abraham; ani tsemets jayej an ts'alat inik, ani joliyat. **23**Ani ti ♦Tamtsemláj in dhaya' in wal, k'wajatak ti al an aykidh yajchiktaláb, ani in tsu'uw ów a ♦Abraham, ani a Lázaro ti in k'wajtal ichích.

24Tám, dhájan ani in uluw: "Pay'lóm ♦Abraham, ti ki in yajnanchij, ani ka aba' a Lázaro abal ki in ats'edha' in chúm in ch'uchub ti al an ja' ani ti ki in tsamk'anchij u lek'áb, kom in k'wajat ti in aykidh yajchikiyáb ti al axé' xi julat k'amal." **25**Po a ♦Abraham in ucha': "Tsakamláb, ka t'ilpa' abal ti a

ejat xe'tsintal a bats'uw a alwa'talábil, ani a Lázaro jayej i odhnaxtaláb; po xowé' jajá' kanatbédhachits tejé' ani tatá' it aykidh yajchikidh; **26**ani jayej ti patal axé', k'wajat ts'ejkadh jún i yetsej joltam jól ti ts'ejel wawá' ani tatá'chik, antsaná' yab ne'ets ki in ejtow nixé'chik a xi ki in lé'na' ka wat'ey ti tejé' ti tatá'chik, ani ti taná' ka wat'ey ti wawá'."

27Tám, in ucha': "Tám tu lej konchal, pay'lóm, abal ka aba' ti in k'imá' u pay'lóm, **28**kom u kwa'al bó' u ebchal, abal ki in tejwa' ts'o'óbliychik jayej abal yab ka chíxchik ti al axé' xi jolát aykidh yajchiktaláb." **29**A ♦Abraham in ucha': "In kwa'alchik a Moisés ani an Tsu'bidh káwintaláb, já'its ki in ats'a'chik." **30**Ani jajá' in uluw: "Ibáj, pay'lóm ♦Abraham, po max jún jita' k'alelak a xi tál ti tsemélom, jajá'chik ne'ets ki in joltiy in biyál xe'tsintal." **31**Po a ♦Abraham in ucha': "Max yab in ats'álchik a Moisés ani an Tsu'bidh káwintaláb, ma anákej ka ts'akiy jún ti tsemélom, yab ne'ets ka pajámiyat ti in bá'."

16:28 *T'aj 2:40; 1Te 4:6*
16:29 *Jn 1:45; T'aj 15:21*
17:1 *Mat 5:29; 18:7*
17:2 *Mat 5:29; Mrc 10:24*
17:3 *Mat 18:15; Efe 4:32; Col 3:13*
17:4 *Mat 18:21, 22*
17:5 *Mrc 6:30*
17:6 *Mat 13:31; 21:21; Mrc 9:23*

An T'idhk'wantaláb

Mat 18:6-7, 21-22; Mrc 9:42

17 Tám, a Jesús in ucha' in exóbalilchik: Yab elat ki uluw, abal yab ne'ets ka chích i t'idhk'wantaláb, po ¡ay ti jita' ti ka chíxchik! **2**Más alwa'ak abal jajá' ka t'ajat palchin jún in t'ujúbil i púlik tse'emtaláb ti in núk', ani ka bet'enáj ti pulik lejem, kej abal ki in t'idhk'wandha' jún axé' xi t'ijaxchik. **3**Ka t'aja'chik ti kwentaj ti a bá'. Max a ebchal ka tomól walbin k'al tatá', ka wi'idh tawna'; ani max ki in joltiy in biyál xe'tsintal, ka pakwlanchij. **4**Ani max ti a k'icháj ka tomól walbin búkíl ti k'al tatá', ani ti a k'icháj búkíl ka wichiy ti tatá' ani ti ucha': "Xó' ne'etsits ku joltiy u biyál xe'tsintal," ka pakwlanchij.

Tu ku Yánedhanchij i Belomtal

5An apóstolchik in ucha' an Ajátik: Tu ku yánedhanchij i belomtal.

6Ani an Ajátik in uluw: Max a kwa'alakchik a belomtal ejtíl jún in ichích i mostaza ts'ojól, a ejtowal ka ucha' axé' xi ♦sicómoro akante': "Ki it lá'un ma ti iblab, ani ki it t'ayan ti pulik lejem." Ani ne'ets ti ik'ax ats'a'. **7**Jita' ti tatá'chik, a xi in

kwa'al jún i abatnanél ti xalum tsabál o ti pijchix ko'wáláb,
tam ka wichiy ti ts'ulél, ¿walám dhubatk'ij ne'ets ki in ucha':
"Wat'el ani koyol ti it k'apul"? **8**Po ne'ets ki in ucha': "Ti ki
in t'ojojonchij abal ki in tsa'xaláts, ani ki it wík'lin, ani ki
it t'ojchichláts abal naná', ma ki in alwa' k'apúts ani ki in
uts'aláts, ani talbél tik'elej tám, ki it k'apúts ani ki it uts'aláts."
9¿Walám in uchál k'ak'námal nixé' xi abatnaneláb kom in
t'aja' jawa' a xi ti abatnáj? U tsalpayal abal ibáj. **10**Antsaná'
tatá'chik teyej, tam a t'ajámalits patal jawa' a xi it abámej, ka
uluwchik: "Wawá' pél u abatnanél a xi yab jant'oj ku éyan, i
t'ajámal expidh jawa' a xi yejentálak ki t'aja'."

An Ajátik in Jeldha' Lajuj i Lepralidh Inik

11Xó' wat'ey, biyat a Jesús ne'ets belal ti Jerusalén, in
wat'enchal ts'ejel Samaria ani Galilea. **12**Ani tam ti otsits ti
jún i kwenchal, kalénchat k'al lajuj i inik ya'ul k'al i lepra, a
xi kubiy ów, **13**ani dhájanchik, in ulal: ¡Jesús, Ok'óxlom, tu
ku yajnanchij!

14Ani tam ti in tsu'uw, in ucha'chik: Ki it k'alej ani
ka ólna' ti a bá' ti k'al an pale'chik. Ani xó' wat'ey, biyat
ne'etschik ti bél, t'okej.

15Ani jún a xi jajá'chik, tam ti in tsu'uw abal jelenek,
wichiy, ani k'al i janidh káw in witsidh puwenchal a
Dios, **16**ani pak'wlun k'al in wal ti in akan, in pidha' i
k'ak'námaltaláb, ani axé' pélak i ♦Samariajíb.

17A Jesús tok'tsin, in uluw: ¿Yabxe' lajuj a xi k'alej
t'okedhach? A xi belewchik ¿ju'táj ti k'wajat? **18**¿Yab wa'tsin
jita' ka wichiy ani ki in pidha' i witsidh puwenchixtaláb a
Dios, po expidh axé' xi óweláb? **19**Ani in ucha': Ki it ts'akiy,
ki it k'alejits, a belomtal ti jeldhámal.

In Che'éltal an Ts'álejláb

Mat 24:23-28, 36-41

20Xó', an ♦Fariseochik in konoy a Jesús, jayk'i' ti ne'ets
ka chích in ts'álejlábil a Dios. In tok'tsiychik, ani in ucha':
In ts'álejlábil a Dios yab ne'ets ka chích k'al i tso'óblixtaláb,
21ma ni yab ne'ets ki in uluwchik: "Xó' ka tsu'uw tejé'," o:
"Ka tsu'uw taná'," kom xó' ka tsu'uw, in ts'álejlábil a Dios
k'wajat ti bá tatá'chik.

17:10 *1Co 9:16*
17:11 *Jn 4:3,4*
17:12 *Mat 8:2*
17:14 *Mat 8:4*
17:15 *Mat 9:8*
17:16 *Mat 10:5*
17:19 *Mat 9:22*
17:20 *Mat 3:2*

22Ani in ucha' in exóbalilchik: An k'ij ne'ets ka chích tam
ti ne'ets ka lé'na' ka tsu'chij jún in k'ichájil in ♦Tsakámil an
Inik, ani yab ne'ets ka tsu'uwchik. **23**Ani ne'ets ki it uchan:
"Xó' ka tsu'uw, tejé'," o: "Ka tsu'uw, taná'." Yab ki it k'alej,
ma ni ka ts'at'énchijchik. **24**Kom jant'ini' in tajk'antal an
léy in tajbayal ti jún pejach an k'ay'lál ani ma jumpok'e'
an k'ay'lál, antsaná' ne'ets ka tejwa'méj ti in k'ichájil in
♦Tsakámil an Inik. **25**Po ok'ox yejentál ki in lej yajchíkna'
ani ka pojkáj k'al axé' xi xits' k'wajílom. **26**Jant'ini' ti wat'ey
ti in k'ijil a Noé, antsaná' jayej ne'ets ka wat'ey ti in k'ichájil
in ♦Tsakámil an Inik. **27**K'apts'uts'úlakchik, uts'pipílakchik,
tomkinalakchik, ani bínábakchik abal ka tomkin, ma ti a
k'icháj tam ti a Noé otsits ti arca tan, ani chích an uk'eltaláb
ani talan ti in yanél. **28**Antsaná' jayej ti wat'ey ti in k'ijil a
Lot, k'apts'uts'úlakchik, uts'pipílakchik, ts'a'iy'pipílakchik,
nujpipílakchik, t'aypipílakchik, kúbalakchik k'al i atáj; **29**po
ti a k'icháj tam ti a Lot kalej ti Sodoma, an k'ay'lál in aba'
i k'amal áb ani i azufre, ani talan ti in yanél. **30**Antsaná'
ti ne'ets ka wat'ey ti a k'icháj tam ka japidh tejwa'méj in
♦Tsakámil an Inik.

31Ti nixé' a k'icháj, a xi k'wajat ti in ók' an atáj ani
in k'álábil k'wajat altáj, yab ka pa'iy ki in uma', ani a xi
k'wajat ti ts'ulél, jayétsek'ij yab ka wichiy. **32**Ka t'ilpa' in
tomkíl a Lot. **33**Jita' ki in aliy ki in k'ániy in ejatal, ne'ets
ki in k'iba', ani jita' ki in k'iba' in ejatal ne'ets ki in k'ániy.
34Tu uchálchik, ti al nixé' xi akal ne'ets ka k'wajiy tsáb ti
jún i waytaláb; jún ne'ets ka penan ani a xi júnakej ne'ets
ka jilan. **35**Tsáb i uxum ne'ets ka k'wajiy junax ti tse'el; jún
ne'ets ka penan, ani a xi júnakej ne'ets ka jilan. **36**Tsáb ne'ets
ka k'wajiy ti ts'ulél, jún ne'ets ka ne'dháj ani a xi júnakej
ne'ets ka jilan.

37Jajá'chik tok'tsin ani in ucha': ¿Ju'táj, Ajátik?

Ani Jajá' in ucha'chik: Ju'táj ti k'wajat an t'u'lek, taná' ti
ne'ets ka mulkun an t'iw.

An Tsemchidh Uxum ani an Pojkax Juez

18 Xó', a Jesús in t'ilchijchik jún i t'iplabkáw, abal an
atiklábchik in yajinchal ka ólon ets'ey ani yab ka
it'ixbéj. **2**In uluw: Wa'atsak jún i juez ti jún i bichow, a

17:22
Mat 8:20
17:23
Mat 24:23
17:24
Mat 24:27
17:25
Mat 16:21; Mrc 13:30
17:30
Mat 10:23; 1Co 1:7; 1Te 2:19; 2Te 1:7; 2Pe 3:4; Ap 1:7
17:31
Mat 24:17, 18
17:33
Jn 12:25
17:35
Mat 24:41
17:37
Mat 24:28
18:1
T'aj 1:14; Rom 1:10; Efe 6:18; Col 4:2; 1Te 5:17

xi yabák ts'ejnom k'al a Dios, ma ni yab in k'ak'nálak ma ni jún i inik. 3Ani wa'atsak jayej ti nixé' xi bichow jún i tsemchidh uxum, a xi che'elak ti jajá', ki in uluw: "Ti ki in t'ajchij jawa' bolidh ti k'al jita' ti in tomólnál." 4Ani jajá' ti jún wé' i k'ij yab in lé'ak, po talbél ti axé', in uluw ti in ál ichích: "Ma anákej naná' yab in ts'ejnom k'al a Dios, ma ni yab u k'ak'nál ma ni jún i inik, 5po kom axé' xi tsemchidh uxum ti in it'ixbédhál, ne'ets ku t'ajchij jawa' bolidh, kom max aykidh ka chích ne'ets ti in talchij u kuxudhtal."

6Ani in uluw an Ajátik: Ka ats'a' jawa' a xi in uluw an yab bolidh juez. 7¿Walám a Dios yab ne'ets ki in t'ajchij i bolidhtaláb a xi Jajá' in takuyámal, a xi k'al ti dhajayáb k'icháj ani akal? ¿Ma anákej owat in aychixtal k'al jajá'chik? 8Tu uchálchik abal dhubatk'ij ne'ets ki in t'ajchij i bolidhtaláb. Po tam ka chích in ♦Tsakámil an Inik, ¿walám ne'ets ki in ela' i belomtaláb ti tsabál?

18:7 *Ap 6:10*
18:8 *Mat 8:20; 16:27*
18:10 *T'aj 3:1*
18:11 *Mat 6:5; Mrc 11:25*
18:12 *Mat 9:14*
18:13 *1Ti 1:15*
18:14 *Mat 23:12*

An ♦Fariseo ani an Báts'ul Impuesto

9Ani in uluw axé' xi t'iplabkáw abal patal a xi in ♦dhakatnál ti in bá' abal pél i bolidh, ani in alál met'ál a xi k'e'atchik: 10Tsáb i inik k'adhiy ti ♦tiyópan ti ól, jún pélak i ♦Fariseo ani a xi júnakej pélak i báts'ul impuesto. 11An ♦Fariseo kubiy ani ti in kwetém bá' ólon antsé': "Dios, tu pidhál i k'ak'námaltaláb, kom naná' yab in já'its ejtíl a xi pílchik an inik, i kwé'chik, yab bolidhchik, in tsábliyal in tomkílchik, ma ni yab u juntalnál ejtíl axé' xi báts'ul impuesto. 12Naná' in pabil tsábíl ti a semana, u bínál in lajuchíl ti patal jawa' a xi u átál." 13Ani an báts'ul impuesto, kubat ów ma ni yab in lé'ak ki in dhaya' in wal ti k'ay'lál, po in kwadhál in ichích ani in ulalak: "Dios, ti ki in yajnanchij, pél in waláblom." 14Naná' tu uchálchik, axé' xi inik pa'iy ti in k'imá' bolidhmédhach, po a xi júnakej ma ni jant'oj; kom patal a xi in k'adhatnál ti in bá' ne'ets ka tsa'káj, ani a xi in tsa'kál ti in bá' jajá' ne'ets ka pulikmédháj.

An Ajátik in Labliyal an Tsakamchik

Mat 19:13-15; Mrc 10:13-16

15K'al yán utunchábak i t'ele'chik abal ki in taka', po tam ti in exóbalilchik in tsu'uw, in wi'idh tawna'chik. 16Po a

Jesús in kaniychik ani in ucha': Ka walka' an tsakamchik ka chích ti k'al Naná', ani yab ka t'ok'baychik, kom ejtíl jajá'chik já'its in k'ál in ts'álejlábil a Dios. **17**An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, jita' yab ki in bats'uw in ts'álejlábil a Dios jant'ini' jún i Tsakam, jajá' ma ni jayk'i' yab ne'ets ka otsits ti taná'.

An Ts'alat Inik

Mat 19:16-30; Mrc 10:17-31

18Xó' a Jesús konówiyat k'al jún i ok'óxlom, in uluw: Alwa' Exóbchix, ¿janéy ku t'aja' abal ku bats'uw an ets'ey ejataláb?

19A Jesús in ucha': ¿Jale' ti in bijiyal ti in alwa? Yab jita' alwa', expidh junkats, já'its a Dios. **20**Tatá' a exlál an abatnadhkáwchik:

Yab ka tsábliy a tomkíl,
Yab ki it tsemdhomáts,
Yab ki it kwé'en,
Yab ki it janam tejwa' tso'óblixin,
Ka lét'edh k'ak'na' a pay'lóm ani a mím.
(Exo 20:12-17; Deu 5:16-21)

21Jajá' in uluw: Patal axé' u putuwámal ma tu kwitóltal.

22Xó', tam ti a Jesús in ats'a' axé', in ucha': A k'ibchal expidhits junkats; ka nujuw patal jawa' a kwa'al, ani ka pidha' an ts'ejwantálchik, ani ne'ets ka ko'oy i dhayach tesoro ti k'ay'lál; ani ki it chích, ti ki in ts'at'énchij.

23Ani tam ti jajá' in ats'a' axé'; lej yajchik t'e'pin, kom lej ts'alat tumínladhak.

24Xó', tam ti a Jesús in tsu'uw abal jajá' lej yajchik t'e'pin, in uluw: ¡Lej k'ibat abal ka otsits ti in ts'álejlábil a Dios a xi in kwa'alchik i ts'alataláb! **25**Kom yab k'ibat abal jún i ♦camello ko'nél ki in wat'ánchij in jólil jún i t'idhab; po wat'adh k'ibat abal jún i ts'alat inik ka otsits ti in ts'álejlábil a Dios.

26Ani a xi in ats'a' axé' in uluwchik: ¿Jita' tám, ne'ets ki in ejtow ka k'ánin?

27A Jesús in uluw: Jawa' a xi yab elat abal an inikchik, elat abal a Dios.

28Tám, a Pedro in uluw: Xó' ka tsu'uw, wawá' i jilámal patal ani tu ts'at'enchámal.

18:17 *Mat 11:25*
18:20 *Rom 13:9*
18:22 *Mat 6:20; T'aj 2:45*
18:27 *Mat 19:26*
18:28 *Mat 4:19*

29Tám, a Jesús in ucha'chik: An chubaxtaláb tu uchálchik, patal a xi in jilámal in k'imá', o in pay'lómchik, o in ebchalchik, o in tomkíl, o i tsakamchik ti in ebál in ts'álejlábil a Dios, **30**jajá' ne'ets ki in bats'uw más yán ti axé' xi k'ij, ani an k'ij a xi ta'tál an ets'ey ejataláb.

An Ajátik Junílek'ij in Ólnál in Tsemtal

Mat 20:17-19; Mrc 10:32-34

31Tám, in kaniy a xi lajuj tsáb kwetémk'ij, in ucha'chik: Xó' ka tsu'uw, u k'adhíl ti Jerusalén, ani ne'ets ka kidhban patal a xi k'wajat dhuchadh k'al an tsu'bidh káwlómejchik ti in ebál in ♦Tsakámil an Inik. **32**Kom ne'ets ka binaxnáj ti in k'ubak an ♦yab Judíochik, ani ne'ets ka k'ijidhnáj, ne'ets ka t'ajchin in tidhéj ani ne'ets ka tubkayat. **33**Ani ne'ets ka wapayat, ani ne'ets ka tsemdháj. Po ti in óxchíl a k'icháj ne'ets ka ts'akiy.

34Po jajá'chik patal axé'chik yab in t'ajat exbay, kom axé' xi káw k'wajatak tsinchidh, ani yab in exbay jawa' a xi k'wajatak ti t'ilchinal.

18:30 *Mat 12:32; 25:46*
18:31 *Mat 8:20*
18:32 *Mat 16:21; T'aj 2:23*
18:33 *Mat 16:21*
18:34 *Mrc 9:32*
18:38 *Mat 9:27; 17:15*
18:42 *Mat 9:22*
18:43 *Mat 9:8*

An Ajátik in Jeldha' jún i Jok'tsej

Mat 20:29-34; Mrc 10:46-52

35Xó' wat'ey, tam ti a Jesús k'wajatak ti utel ti Jericó, jún i jok'tsej k'wajatak ketél ti bél ti konkól k'al i ts'ejwalixtaláb. **36**Ani xó', tam ti in ats'a' an mulkunél k'wajatak ti wat'el, in konoy janéy wat'el. **37**Ani ólchin abal k'wajatak ti wat'el a Jesús Nazaretíb. **38**Tám, dhájan, in uluw: ¡Tatá' Jesús, in Tsakámil a David, ti ki in yajnanchij neyej!

39Ani k'al a xi ne'etsak ok'oxchik wi'idh uchábak abal ka ts'ibk'anits, po jajá' más dhájnalak: ¡Tatá', in Tsakámil a David, ti ki in yajnanchij neyej!

40Tám, a Jesús kublemáts, ani in aba' abal ka chi'dhanchat, ani tam ti ulits, in konoy, **41**in uluw: ¿Janéy a lé' Naná' tu t'ajchij?

Jajá' in uluw: Ajátik, ku bats'uw u tsu'uxtal.

42A Jesús in ucha': Ka lamk'an a tsu'uxtal; a belomtal ti jeldhámalits. **43**Ani wi'pachk'ij tsu'uxin, ani in ts'at'énchij, in witsidh puwenchal a Dios; ani ti in yánél an bichówlom tam ti in tsu'uw nixé' xi t'ajnél, in puwenchij a Dios.

An Ajátik ani a Zakeo

19 Xó', tam ti a Jesús otsenekits ti Jericó, ani wat'elak
ti in ts'ejelíl an bichow. 2Xó' ka tsu'uw jún i inik in
bij Zakeo, a xi pélak in ok'lékil an báts'ul impuestochik
ani ts'alat tumínladhak; 3ani in lé'ak ki in tsu'uw jita' já'its
a Jesús, po yabák in ejtowal ti in ebál an mulkunél, kom
yabák yejnek. 4Ani adhláts ka ok'xin, ani in k'adhánchij jún
i ♦sicómoro akante' abal ki in tsu'uw, kom a Jesús ne'etsak
ka wat'ey taná'. 5Ani tam ti a Jesús ulits ti nixé' xi jolát, in
met'a' walk'i', in tsu'uw ani in ucha': Zakeo, dhubatk'ij ki
it pa'iy, kom xowé' yejentál ki in koyóts ti a k'imá'. 6Tám,
dhubatk'ij pa'iy, ani in bats'uw k'al i kulbéltaláb. 7Ani tam ti
in tsu'uwchik axé', ti in yánél kúx t'ilabnaxin, in ulal: Jajá'
k'alej ti tonel ti in k'imá' jún i waláblom inik.

8Tám, a Zakeo kubiy, in ucha' an Ajátik: Ajátik,
xó' ka tsu'uw, ts'ejel jawa' u kwa'al ne'ets ku pidha' an
ts'ejwantálchik, ani max jita' taná' u k'ambidh kwé'yámal,
ne'ets ku wichbanchij ma tsé'íl.

9A Jesús in ucha': Axé' a k'icháj an k'ánixtaláb ulenek
ti al axé' xi atáj; kom jajá' jayej pél i tsakamláb k'al a
♦Abraham. 10Kom in ♦Tsakámil an Inik che'nek ki in aliy
ani ki in k'ániy a xi k'wajatak k'ibenek.

19:7
Mat 9:11
19:10
Jn 3:17
19:11
Mat 3:2; T'aj 1:6
19:13
Mrc 13:34

An Lajuj Mina T'iplabkáw

11Xó', biyat in ats'álakchik axé', a Jesús in áynanchij ani
in ólna' jún i t'iplabkáw, kom k'wajatak utat ti Jerusalén, ani
jajá'chik in tsalpayalak abal in ts'álejlábil a Dios ne'ets ka
wi'pachk'ij tejwa'méj. 12Jaxtám in uluw: Jún i lej k'aya' inik
k'alej ti jún i ówél k'wajchidh tsabál abal ki in bats'uw jún
i ts'álejláb abal jajá' ani talbél ka wichiy. 13Ani in kaniy in
lajuj abatnanélil, ani in pidha'chik lajuj i mina tumín, ani in
ucha'chik: “Ki it wenk'ol t'ojonchik biyat, ma ki in wichiy.”
14Po u at'ábak k'al in at k'wajílomchik, ani in aba'chik talbél
jún i kalchix, in ulal: “Wawá' yab i lé' axé' ti ts'álej ti bá
wawá'.”

15Ani axé' wat'ey, tam ti wichiy, talbél ti in
bats'uwámalits an ts'álejláb, tám, in aba' ka kaniyat ti in
tamét an abatnanélchik a xi in pidhámal an tumín, abal ki
in exla' jáy k'alek'ij in wenk'ol átanchámal. 16Tám, chích a

xi k'a'ál, in uluw: “Ajátik, a minajil in punk'udh áta' lajuj i
mina.” 17Jajá' in ucha': “Alwa', tatá' it alwa' abatnaneláb;
kom a t'aja' ti it putudh ti al a xi lej wé', ne'ets ka ko'oy i
éyaláb ti bá' lajuj i bichow.” 18Ulits in tsabchíl, in uluw:
“Ajátik, a minajil in punk'udh átámal bó' i mina.” 19Axé'
jayej in ucha': “Tatá' teyej ka abatna' bó' i bichow.”

20Ani júnakej chích, in ulal: “Ajátik, tejé' k'wajat a
minajil, a xi u ko'oyámal dhu'badh dhayach ti al jún i
k'wa'chim; 21kom tu ts'ejna', kom pél it inik a xi a eyendhál
junkáwk'ij, a umál a xi tatá' yab a mo'kámal, ani a k'ojowal
a xi yab a t'ayámal.” 22Ani k'al jajá' uchan: “Tatá' abatnanél
yab jant'oj ti it alwa', k'al a kwetém káwintal tu weladh
jolbiyal, a exlál abal naná' pél in telom inik, u umál a xi
naná' yab u mo'kámal, ani u k'ojowal a xi naná' yab u
t'ayámal; 23¿jale' tám ti yab a baliy u tumínal ti al an banco,
abal tam ki in wichiy, u bats'uwámalak k'al in ok'chíl?”

24Ani in ucha' a xi k'wajat kubuchik: “Ka tixk'anchij an
19:21 *Mat 25:24* mina ani ka pidha' a xi in kwa'al lajuj i mina.” 25Jajá'chik
19:22 *Mat 25:26* in uluw: “Ajátik, in kwa'alits lajuj i mina.” 26“Kom naná'
19:26 *Mat 25:29* tu uchálchik, patal a xi in kwa'al, ne'ets ka pidhan; po a xi
19:28 *Mrc 10:32* yab in kwa'al, ma jawa' a xi in kwa'al ne'ets ka tixk'anchat.
19:29 *Mat 21:17* 27Aniyej nixé'chik u tomólnáxilchik a xi yab in lé' abal
naná' ku t'aja' ti in ts'álej ti bá jajá'chik, ka chi'dha' tejé' ani
ka tsemdha'chik tu tamét.”

An Puwenchidh Otseltaláb ti Jerusalén

Mat 21:1-11; Mrc 11:1-11; Jn 12:12-19

28Ani tam ti in ulúmalits axé', beláts ok'ox k'adhíl ti
Jerusalén. 29Ani wat'ey axé', tam ti utelits ti Betfagé ani
Betania, ti bolchal a xi bijidh Olivolom, taná' in aba' tsáb in
exóbalil, 30in uchál: Ki it k'alejchik ti kwenchal a xi k'wajat
ti a tamét, a xi tam ki it otsits, ne'ets ka ela' wik'at jún i
tsakam ch'uri, a xi yabáyej jita' in púnámal, ka wila' ani
ka chi'dha'. 31Ani max jita' ti konówiy: “¿Jale' ti a wilál?”
Antsé' ti ka tok'tsiy: “Kom an Ajátik in yajinchal.”

32Ani a xi aban, k'alejchik ti belbél ani in ela' jant'ini' ti
uchanchik. 33Ani biyat k'wajatakchik in wilál an tsakam
ch'uri', an dhabalchik in uluw: ¿Jale' ti a wilál an tsakam
ch'uri'?

34Jajá'chik in uluw: Kom an Ajátik in yajinchal. **35**Ani in chi'dha' ti k'al a Jesús; ani tám, in tatlabiy an ch'uri' k'al in toltómilchik, in púnba' a Jesús. **36**Ani biyat belal, in lemálchik in toltómil ti bél.

37Ani tam ti utelits, já'its ti pa'ab ti an bolchal olivolom, ti in yánél an mulkudh exóbalchik in tujchij ti k'ijidhbél, ani ki in puwenchij a Dios k'al i janidh káwintaláb ti in ebál patal an labidhtaláb a xi in tsu'úmal, **38**in ulalchik:

¡Láblidh an Ts'álej a xi tál ti in bij an Ajátik;
Koyataláb ti k'ay'lál, ani witsidh puwenchixtaláb ti
wat'k'adh walk'i'!

(Sal 118:26)

39Tám, junchik i ♦Fariseo a xi ti an mulkunél in ucha': Exóbchix, ka wi'idh tawna' a exóbalilchik.

40A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Tu uchál, abal max axé'chik ts'ibk'analak, an t'ujub ne'ets ka dhajan.

An Ajátik in Uk'nanchal a Jerusalén

41Tam ti ulits utat, ani in met'a' an bichow, in uk'nanchij, **42**in ulal: ¡Max expidh a exlámalak tatá', ti axé' a k'ichájil abal ti a koyatal! Po xowé' k'wajat dhibk'odh ti a tsu'uxtal. **43**Kom a k'icháj ne'ets ka ulits ti tatá', tam ti a tomólnáxilchik ne'ets ti tonidh mapuy, ani ne'ets ki it tomtsiyat ani ne'ets ki it tonidh tomólnáj. **44**Ani ne'ets ti ijka' tsabál, ani a tsakámilchik ti al tatá', ani yab ne'ets ti jilchij t'í'póx i t'ujub, kom yab a exla' in k'ijil tam ti it tsa'biyat.

19:37 *Mat 21:1*
19:39 *Mat 21:15, 16*
19:44 *1Pe 2:12*
19:47 *Mat 12:14; 26:55; Mrc 11:18*

An Ajátik in Wejk'a' an Tiyópan

Mat 21:12-17; Mrc 11:15-19; Jn 2:13-22

45Ani otsits ti ♦tiyópan, ani in tujchij ki in wak'la' an nujulchik ani an ts'a'umchik ti taná'.

46In uchálchik: K'wajat dhuchadh:

U k'imá' pél i atáj ólontaláb,

(Isa 56:7)

po tatá'chik a wenk'owámal ti in k'wajtal i kwé'chik.

47Ani a Jesús exóbchixak chudhél, chudhél ti ♦tiyópan. Po an ♦ok'ox pale'chik, an bajudh exóbchixchik, ani in ok'oxlómil an bichówlom in aliyalakchik ki in tala'bédha'.

48Po yabák in ejtowal jant'oj ki in t'ajchij, kom ti in yánél an bichówlom k'wajatak pikikidh ki in ots'ówiy.

In Éyaltal an Ajátik

Mat 21:23-27; Mrc 11:27-33

20 Xó' wat'ey axé', jún a k'icháj tam ti a Jesús in exóbchalak an bichówlom ti ♦tiyópan, ani in ólnál an Ítkáw; chích ti ulénchab k'al an ♦ok'ox pale'chik ani k'al an bajudh exóbchixchik ani k'al an yejtselábchik. **2**Ani t'ilbayat, in uluwchik: Tu ku ucha' ¿k'al janéy tam éyaláb a t'ajál patal axé', o jita' ti pidhámal axé' xi éyaláb?

3A Jesús tok'tsin, in ucha'chik: Ne'ets neyej tu konówiychik k'al jún i konówixtaláb; ti ki in tok'tsinchij. **4**A Juan in pujaxintal, ¿tál ti k'ay'lál o tál ti k'al an inikchik?

5Tám, jajá'chik tamat ucháxin, ani in uluwchik: Max ki uluw: "Tál ti k'ay'lál," Jajá' ne'ets ki in uluw: "¿Jale' tam ti yab a bela'chik?" **6**Ani max ki uluw: "Tál ti k'al an inikchik," ti in yánél an bichówlom ne'ets tu ábay k'al i t'ujub, kom lej ♦dhakatchik abal a Juan pélak i tsu'bidh kawlómej. **7**Antsaná' ti tok'tsinchik abal yab in exlálak ju'táj ti tál.

8Tám, a Jesús in ucha'chik: Ma ni Naná' yab ne'ets tu ólchij k'al janéy tam éyaláb u t'ajál axé'chik.

20:1 *Mat 26:55*
20:2 *Jn 2:18; T'aj 4:7*
20:4 *Mrc 1:4*
20:6 *Mat 11:9*
20:9 *Mat 25:14*
20:13 *Mat 3:17*

An Pojkax T'ojnalchik T'iplabkáw

Mat 21:33-44; Mrc 12:1-11

9Tám, in tujchij ki in t'ilchij an bichówlom axé' xi t'iplabkáw: Jún i inik in t'aya' jún i t'udhup t'ayabláb, ani in matidh jilchij i t'ojnalchik, ani k'alej ti jún i ówél tsabál ani ówewen. **10**Ani ti in k'ijil in abchij jún i abatnanél an t'ojnalchik, abal ka pidhan in walíl an t'udhup, po an t'ojnalchik in kwadhchikiy ani in aba' badhbál in k'ubak. **11**Ani wichiy ki in aba' júnakej abatnanél, ani in kwadha'chik jayej ani in tidhebédha' ani in aba' badhbál in k'ubak. **12**Wichiy ki in aba' in óxchíl abatnanél, ani jajá'chik in ts'ojbédha' jayej ani in wak'la' eléb.

13Tám, an amuláb k'al an t'udhup t'ayabláb in uluw: "¿Janéy ku t'aja'? Ne'ets ku aba' u k'ánidhowál tsakámil, lékitsk'ij tam ki in tsu'uwchik ne'ets ki in k'ak'na'." **14**Po tam ti an t'ojnalchik in tsu'uw, tsalpopláts ti ál jajá'chik,

in ulal: “Axé' já'its an báts'ul k'áláb, wanaj ki tsemdha' abal wawá' ki k'álna' an k'áláb,” **15**ani jajá'chik in wak'la' ti eléb t'ayabláb ani in tsemdha'. ¿Janéy tám, an amuláb k'al an t'ayabláb ne'ets ki in t'ajchijchik? **16**Ne'ets ka chích ani ne'ets ki in tala'bédha' axé' xi t'ojnalchik, ani ne'ets ki in pidha' k'e'at in t'aywál.

Ani tam ti in ats'a'chik axé', in uluw: Ibájak ki wat'a'.

17Ani a Jesús in met'a'chik, in uluw: ¿Janéy tám, axé' a xi k'wajat Dhuchadh?

An t'ujub a xi an kúbal atáj in pojkámal,
Axé' wenk'onének ti in ts'upk'intal in ók'.

(Sal 118:22-23)

18*Patal a xi ka ijkan ti bá' nixé' xi t'ujub, ne'ets ka pok'lan, po jitákits ka tsa'kuyat, ne'ets ka mu'lan.*

(Isa 8:14-15)

19Ti nixé' xi oraj, an ♦ok'ox pale'chik ani an bajudh exóbchixchik in lé'na' ki in yak'wa', kom in exla' abal a Jesús in t'ila' axé' xi t'iplabkáw ti in tomól jajá'chik, po in ts'ejna' an bichówlom.

20:17 *T'aj 4:11*
20:19 *Mrc 11:18*
20:20 *Mat 12:10; 27:2*
20:21 *Jn 3:2*
20:25 *Rom 13:7*

An Konowixtaláb abal an Impuesto Jalbixtaláb

Mat 21:45-46; Mrc 12:12-17

20Ani jajá'chik in kwátsidh belkómak, ani in abchij i tsinat mét'al a xi nits'bix bolidh, abal ki in yak'wa' k'al jún i ts'alk'udh káw abal ki in ejtowchik ki in bína' ti k'al in abatnaxtal ani in éyaltal an ok'lek.

21Ani konówiyat, in uluwchik: Exóbchix, wawá' i exlál abal it káw ani it exóbchix bolidh, ani yab pók'ódh jita' a tsu'tal, ani it exóbchix k'al i chubaxtaláb in bélil a Dios; **22**¿walkadhxe' ki pidha' i uchbidh jalbixtaláb a ♦Cesar, o ibáj?

23Po a Jesús in ejtiy in tsalpadh janamtalchik, ani in ucha': ¿Jale' ti in tilibnálchik? **24**Ti ki in ólchij jún i denario tumín. ¿Jita' já'its axé' in wal ani in ts'o'omadh bij?

Tok'tsinchik in uluw: Pél a ♦Cesar.

25Tám, in ucha'chik: Tám, ka pidha' a ♦Cesar jawa' in k'ál a ♦Cesar ani a Dios jawa' in k'ál a Dios.

26Ani yab in ejtowchik ki in yak'wa' k'al in káwintal ti in tamét an bichówlom; ani jik'padh k'al in tok'tsixtal, ts'ibk'anchik.

An Konowixtaláb abal an Ts'akíltaláb

Mat 22:23-33; Mrc 12:18-27

27Tám, ulénchat k'al talchik i Saduceochik, a xi in tomólnál abal wa'ats i ts'akíltaláb, ani konówiyat; **28**in ulalchik: Exóbchix, a Moisés tu dhuchunchij:

Max jún ka tsemets in inik ebchal, ani in kwa'alak in tomkíl, ani yab ki in jila' i tsakam, in ebchal ki in k'álnanchij in tomkíl ani ki in dhayk'anchij i tsakamláb in ebchal.

(Deu 25:5-10)

29Tám xó', wa'atsak búk i ebchaláb; a xi ok'ox tomkin, tsemets ani yab in tsakámliy. **30**An tsabchíláb in tomikna' an uxum, tsemets jayej ani yab in tsakámliy. **31**An óxchiláb in tomikna', ani antsaná' patal ma a xi búk jayej, ani tsemetschik ani yab in tsakámliy. **32**Ani ti taltaláb, an uxum tsemets jayej. **33**Tám, ti al an ts'akíltaláb, ¿jita' k'al ti ne'ets ti tomikláb an uxum? Kom k'al búklom ti tomiknáj.

20:27 *T'aj 4:1; 23:8; 1Co 15:12*
20:35 *Mat 12:32*
20:36 *Jn 1:12*
20:40 *Mat 22:46; Mrc 12:34*
20:41 *Mat 1:1*

34Tám, a Jesús tok'tsin, in ucha'chik: An tsakamlábchik ti axé' xi k'ij u tomkinal, ani bínáb ti tomikláb; **35**po a xi ka weladh ko'oyat abal in tomnál ki in bajuw nixé' xi k'ij ani in ts'akíltal an tsemélom, yabáts tomkinalchik ma ni yabáts bínáb ti tomikláb. **36**Ma ni yabáts ne'ets ki in ejtow ka tsemetschik, kom in juntálnál ejtíl an ♦ángelchik, ani pél i tsakamláb k'al a Dios, kom pél in tsakámilchik an ts'akíltaláb. **37**Po xó', abal an tsemélomchik ts'akíl, ma a Moisés in ólna' ti k'ídhlom, tam ti in bijiy an Ajátik:

In Diosil a ♦Abraham, in Diosil a Isaac, ani in Diosil a Jacob.

(Exo 3:6)

38Kom Jajá' yab in Diosil i tsemélomchik, po a xi ejatchik, kom patal ejat abal Jajá'.

39Tám, talchik i bajudh exóbchix tok'tsin in uluw: Exóbchix, alwa' ti a ulúmal. **40**Ani talbél axé' in ts'ejna'chik ki in konówiy.

K'al Jita' ti Tsakamláb a Cristo

Mat 22:41-46; Mrc 12:35-37

41Ani a Jesús in ucha'chik: ¿Jant'odha' tám ti in ulalchik abal a Cristo pél in tsakámil a David? **42**Kom jajá' a David in ulal ti ♦Dhuchlab Salmos:

An Ajátik in ucha' u Ajátik:
"Ki it koyóts tu winab,
43*Ma ku k'wajba' a tomólnáxilchik ti in t'ek'tsíl a akan."*

(Sal 110:1)

44Tám, max a David in bijiyal ti Ajátik, ¿jant'odha' tám ti pél in tsakámil?

An Ajátik in Jolbiyal an Bajudh Exóbchix

Mat 23:1-36; Mrc 12:38-40; Luc 11:37-54

45Ani biyat ots'ówiyábak k'al patal an bichówlom, in ucha' in exóbalilchik: **46**Ka t'aja' an kwentaj k'al an bajudh exóbchixchik, a xi in kulbétnál ka xe'tsin k'al i jodhat k'wa'chim, ani in kulbétnál an tsapnédhomtaláb ti ts'ejel bichowchik, ani an ok'ox laktem ti al an ♦sinagogachik, ani an k'ak'nadh koytaláb ti al an ajib k'apútstaláb, **47**a xi in pa'udh k'apchal in k'imá' an tsemchidh uxumchik, ani abal ki in dhibok'na', in t'ajálchik i nakat ólontaláb. Axé'chik ne'ets ki in bats'uw i más pulik weladh jolbintaláb.

20:43 *Mat 22:44*
21:1 *Mat 27:6; Jn 8:20*
21:4 *2Co 8:12*

In Ts'akchidh Tumínal an Tsemchidh Uxum

Mrc 12:41-44

21 A Jesús in dhaya' in wal, ani in tsu'uw an ts'alat inikchik in jolowal in ts'ejwalixtal ti k'ak'nadh tesoro. **2**Ani in tsu'uw jayej jún i ts'ejwantál tsemchidh uxum in jolowal taná' tsáb i lepta tumín. **3**Ani in uluw: An chubaxtaláb tu uchálchik, abal axé' xi ts'ejwantál tsemchidh uxum in jolowámal más kej patal. **4**Kom patal axé'chik ti k'al in lej ts'alatal in jolowámal abal ti in k'ak'nadh ts'ejwalixtal a Dios, po axé' xi uxum, ti in ts'ejwantáltal in jolow ti in yánél jawa' in kwa'alak abal ki in wat'a' a k'icháj.

In Pakluntal an Tiyópan

Mat 24:1-2; Mrc 13:1-2

5Ani talchik a xi in t'ilálak abal an ♦tiyópan k'wajat lej witsidh k'al i alabél t'ujubchik, ani k'al i k'ak'nadh ts'ejwalixtaláb, a Jesús in uluw: **6**Xó' axé' xi a tsu'talchik, an k'ij ne'ets ka chích tam ti an t'ujub ma ni jún yab ne'ets ka jilk'on t'í'póx ani ne'ets ka paklundháj.

An Tsu'bixtaláb ti in Taléltal an K'ij

Mat 24:3-28; Mrc 13:3-23

7Ani jajá'chik in konówiy, in ucha': Exóbchix, ¿jayk'i' ti
axé'chik ne'ets ka wat'ey? ¿Ani janéy tam tsu'bixtaláb ne'ets
ka wat'ey tam axé'chik ka tujey?
8Ani a Jesús in uluw: Ka t'aja' ti kwentaj abal yab ki it
k'ambiyatchik; kom yántolom ne'ets ka chích ti Naná' u
bij, ani ne'ets ki in uluw: "Naná' já'its in Ajátik," ani: "An
k'ij k'wajat utat." Jaxtám, yab ka ts'at'énchijchik. 9Ani tam
ka ats'a' i pextalábchik, ani i xamk'untalábchik, yab ki it
lej jik'ey, kom yejentál ka wat'ey axé'chik ok'ox; po an
ta'pantaláb yab ne'ets ka wat'ey wi'pachk'ij.
10Tám, in ucha'chik: Ne'ets ka dhayk'an ti tomólnáx jún
i ♦kwenél k'wajílom k'al júnakej ♦kwenél k'wajílom, ani
jún i ts'álejláb k'al júnakej i ts'álejláb; 11ne'ets ka wa'tsin i
pulik ejel tsabál, ani ma ju'támk'ij ti tsabál i jayil, i yajchik
yaw'láts; ani i k'ak'adh jík'ib ani i pulik labidh tsu'bixtaláb ti
k'ay'lál. 12Po ok'ox ti patal axé'chik ne'ets ki it yak'wan, ani
ne'ets ki it ájayat, ani ne'ets ki it binaxnáj ti ♦sinagogachik
ani ti wik'axte'chik, ani ne'ets ki it ne'dháj ti k'al i ts'álejchik
ani ti k'al i ok'lekchik ti in ebál u bij. 13Ani axé' pél i jolataláb
abal ka bína' i tejwa' tso'óblixtaláb. 14Jaxtámits ka k'wajba'
ti a ichíxchik, yab ka ok'xidh tsalpay jant'odha' ti ne'ets ki it
tok'tsinchik. 15Kom Naná' ne'ets tu pidha'chik i káwintaláb
ani i tsalpadhtaláb, a xi ma ni júnjita' a xi ti k'wiyálchik yab
ne'ets ki in ejtow ti tomól káwliy ma ni ti tomólna'. 16Ani
ma a pay'lómchik, ani a ebchalchik, ani a yanétalchik,
ani a ja'úbchik ne'ets ti tsinat bínaxna'; ani talchik ti tatá'
ne'ets ki it tsemdháj. 17Ani k'al patal ne'ets ki it at'anchik
ti in ebál u bij. 18Po ma ni jún a xi'íl ti a ók' yab ne'ets
ka tala'béj. 19K'al a kuxudhtal ne'ets ka k'oko'maychik a
ejatal.

21:13 *Flp 1:12*
21:17 *Jn 15:21*
21:18 *Mat 10:30*
21:19 *Mat 10:22*
21:22 *Mat 1:22*
2

In Pakluntal a Jerusalén

20Ani tam ka tsu'uw a Jerusalén toninidh k'al i
♦ejércitochik, tám, ka exla'chik abal in pakluntal k'wajat
utat. 21Tám, a xi k'wajatchik ti Judea ka adhláts ti ts'énchik,
ani a xi k'wajat ti in ts'ejelíl an bichow, ka kalej eléb;
ani a xi k'wajatchik ti ts'ulél yab ka otsits taná'. 22Kom

axé' pél in k'ijil an wichbadh yajchiktaláb, abal ka putun patal a xi k'wajat dhuchadh. **23**¡Ay abal an yab kwetén uxumchik, ani a xi chuchúdhom ti nixé' xi a k'icháj! Kom jún i pulik yajchik ni'axtaláb ti tsabál ne'ets ka wa'tsin ani i k'ák' tsakúltaláb ti bá' axé' xi bichówlom. **24**Ani ne'ets ka ijkanchik k'al in wi'ídh i nakat kutsíl, ani ne'ets ka ne'dháj ti wik'at abatnanélchik ti in yánél an ♦tsabál k'wajílomchik, ani an ♦yab Judíochik ne'ets ki in k'etsa' a Jerusalén, ma ka putun in k'ijil an ♦yab Judíochik.

In Wichéltal in Tsakámil an Inik

Mat 24:29-35, 42-44; Mrc 13:24-37

25Ani a k'icháj, a íts' ani a ótchik ne'ets ki in tejwa'médha' i labidh tsu'bixtaláb, ani ti tsabál i uk'pidh t'e'pintaláb ti bá' an ♦kwenél k'wajílomchik, uk'pidh ti in ebál in janidhtal an pulik lejem in lank'intal, **26**in ichích an inikchik u átanal k'al an jík'ib ani k'al an yajchik aychixtaláb a xi ne'ets ka chích ti tsabál, kom in ejtodhtal an k'ay'lál ne'ets ka ejeláts.

27*Tám, ne'ets ki in tsu'uwchik in ♦Tsakámil an Inik tál ti tokow k'al i ejtodhtaláb ani i pulik witsidh puwenchixtaláb.* *(Dan 7:13)*

28Ani tam ka tujey axé'chik ka wat'ey, ki it lujkudh kubiy ani ka dhaya' a ók'; kom a ts'a'idh wichbadhtal k'wajat utat.

29Ani in t'ilchijchik jún i t'iplabkáw: Xó' ka tsu'uw an higo te' ani patal an akante'. **30**Tam k'wajat ti pudhnal, a tsu'tal ani a exlálchik abal an k'ak'al k'ij k'wajat utat. **31**Antsaná' jayej tatá'chik, tam ka tsu'uw axé'chik k'wajat ti wat'el, ka exla' abal in ts'álejlábil a Dios k'wajat utat. **32**An chubaxtaláb tu uchál, axé' xi xits' k'wajílom ma ni yab ne'ets ka wat'ey, ma ka putun patal. **33**An k'ay'lál ani an tsabál ne'ets ka wat'ey; po u káwintal ma ni yab ne'ets ka wat'ey.

34Ka t'aja' an kwentaj ti a kwetémtalchik, abal a ichíxchik yabák ka alméj k'al i ajib ani i uts'általáb, ani in t'e'pintal ti a axé' xi xe'tsintaláb, ani yabák a t'ílóm ka chích nixé' xi a K'icháj. **35**Kom ejtíl jún i ts'ájuxtaláb ne'ets ka chích ti patal an k'wajílomchik ti in putát in wal an tsabál. **36**Jaxtám ki it beletnomáts ani ki it lej ólon ets'ey, abal ki in tomna' ka

1:24 *Ap 11:2*
21:25 *2Pe 3:10,12*
21:26 *Mat 24:29*
21:27 *Mat 8:20; Ap 1:7*
21:31 *Mat 3:2*
21:33 *Mat 5:18*
21:34 *Mrc 4:19; 1Te 5:2-7*
21:36 *Mat 26:41*

jek'a' patal axé'chik a xi ne'ets ka wat'ey, ani ki it kubiy ti in tamét in ♦Tsakámil an Inik.

37Ani exóbchixak tam k'icháj ti ♦tiyópan, ani tam akal kalel ani jilk'onalak ti bolchal a xi bijiyáb olivolom. **38**Ani ti in yánél an bichówlom che'elak dhajuwk'ij ti ♦tiyópan ka ots'owiyat.

An Junkudhkáw abal ka Tsemdháj an Ajátik

Mat 26:1-5, 14-16; Mrc 14:2-10; Jn 11:45-53

22 Xó' k'wajatak utat in ajibtal an bok'ól a xi yab levaduralidh, a xi bijiyáb ti ♦Pascua. **2**Ani an ♦ok'ox pale'chik ani an bajudh exóbchixchik in aliyalak jant'odha' ki in ejtow ki in tsemdha', kom in ts'ejnálak an bichówlom.

3Tám, a Satanás otsits ti in ál a Judas, punk'udh bijidh Iscariote, a xi pélak in yanél a xi lajuj tsáb, **4**ani jajá' k'alej ani káwin k'al an ♦ok'ox pale'chik ani k'al an ok'lek beletnomchik, abal jant'odha' ki in ejtow ki in tsinat bína' a Jesús ti k'al jajá'chik. **5**Tám, jajá'chik kulbéj ani junkun abal ki in pidha' i tumín. **6**Ani a Judas in tok'tsiy, ani in aliy jún i jolát abal ki in tsinat bína' ti k'al jajá'chik ti in kúx an bichówlom.

21:37 Mat 21:1; 26:55; Mrc 11:19
21:38 Jn 8:2
22:1 Jn 11:55
22:2 Mat 12:14
22:3 Mat 4:10; 10:4
22:4 T'aj 4:1
22:7 Mrc 14:12
22:8 T'aj 3:1,11

An T'ojchichíltaláb abal an Ajib Pascua

Mat 26:17-25; Mrc 14:12-21; Jn 13:21-30

7Tam ti in bajuw in k'icháji l an bok'ól a xi yab levaduralidh, ju'táj ti yejentálak ka tsemdháj an cordero abal an ♦Pascua. **8**A Jesús in aba' a Pedro ani a Juan, in uluw: Ki it k'alejchik ani tu ts'ejkanchij an ♦Pascua, abal ki k'apuj.

9Ani jajá'chik in ucha': ¿Ju'táj ti a lé' ki ts'ejka'?

10A Jesús in ucha'chik: Xó' ka tsu'uw, tam ki it otsits ti bichow, jún i inik ne'ets ti kalénchijchik a xi in ne'dhál jún i mul i ja', ka áyna' ti atáj ju'táj ti jajá' ka otsits, **11**ani ka ucha' an dhabal atáj: "An Exóbchix ti uchál: -¿Ju'táj ti k'wajat an altáj ju'táj ti ne'ets ku k'apuj an ♦Pascua k'al u exóbalilchik?" **12**Ani jajá' ne'ets ti ólchijchik jún i ts'ejkadh t'ek'at pulik altáj, taná' ti ka t'ojojoychik.

13Ani k'alejchik ani in ela' jant'ini' ti uchan, ani in ts'ejka' an Pascua.

Jant'ini' ti Inkin in Tsa'xaltal an Ajátik

Mat 26:26-29; Mrc 14:22-25; 1Co 11:23-26

14Ani tam ti in bajuw an oraj, a Jesús koyóts, ani an lajuj
tsáb apóstolchik k'al Jajá'. **15**Ani in ucha'chik: Naná' u lej
lé'námal ku k'apuj axé' xi ♦Pascua k'al tatá'chik, ok'xidh ku
yajchíkna'; **16**kom tu uchálchik abal yabáts ne'ets ku k'apuj,
ma ka putun ti in ts'álejlábil a Dios.

17Ani in uma' an uts'umtaláb, ani in bína' i
k'ak'námaltaláb, in uluw: Ka bats'uw axé', ani ka buk'tsíxna'
ti tatá'chik; **18**kom tu uchálchik, yabáts ne'ets ku uts'a' in
walíl an t'udhup ma ka chích in ts'álejlábil a Dios.

19Ani in uma' an bok'ól ani in bína' i k'ak'námaltaláb,
in peja', ani in pidha'chik, in ulal: Axé' já'its u iniktal, a xi
k'wajat ti bináb abal tatá'chik ti a ebál; ka t'aja' axé' abal tu
t'ilaxtal Naná'.

20Aniyek'ij, talbél ti tsa'xalnénekits, in uma' an
uts'umtaláb, in uluw: Axé' xi uts'umtaláb já'its an ít
♦junkudhkáw ti al u xits'ál, a xi wak'lanal k'al tatá'chik ti a
ebál. **21**Po, xó' ka tsu'uw, in k'ubak a xi ti in bínaxnál k'wajat
k'al Naná' ti mexa. **22**K'al an chubaxtaláb in ♦Tsakámil an
Inik ne'ets jant'ini' ti ok'xidh uludh; po ¡ay abal nixé' xi inik
jita' k'al ti k'wajat ti bínaxnáb!

23Tám, in tujuwchik ti tamat konowíx, abal jita' ti
jajá'chik ne'ets ki in t'aja' axé'.

An Púlik Éytaláb

24Ani wa'tsin jayej ti jajá'chik jún i tok'tsíxkáw abal jita'
in tsalpanchal más púlik in éy. **25**Po a Jesús in ucha'chik: An
ts'álejilchik ti an ♦yab Judíochik in t'ajál ti abátix ti jajá'chik,
ani a xi in t'ajál ti éyal ti jajá'chik bijiyáb ti alwa' inik. **26**Po
ti tatá'chik yab antsaná', po a xi ok'óxlom ti tatá'chik, ki
in t'aja' ejtíl a xi más tsakamej, ani a xi ok'nom, ejtíl a xi
t'ojchichíl. **27**Kom ¿jita' já'its a xi ok'ox in éy, a xi ketlel
ti mexaj o a xi t'ojchichíl? ¿Yabxe' a xi ketlel ti mexa? Po
Naná' in k'wajat ti bá' tatá'chik ejtíl a xi t'ojonchix.

28Po tatá'chik já'its a xi it k'wajinek k'al Naná' ti u
takandhaxtal. **29**Ani Naná' tu bijidh pidhálchik jún i
ts'álejláb, jant'ini' u Pay'lóm ti in bijidh pidhámal, **30**abal
ki it k'apúts ani ki it uts'alátschik ti in mexajil u ts'álejlábil,

22:14
Mat 26:20; Mrc 6:30; 14:17,18
22:15
Mat 16:21
22:19
Mat 14:19
22:20
2Co 3:6; Heb 8:6
22:22
Mat 8:20; T'aj 2:23
22:24
Mrc 9:34
22:26
Mrc 9:35; 1Pe 5:5
22:27
Mat 20:28
22:29
Mat 25:34; 2Ti 2:12
22:30
Mat 19:28

ani ki it koyóts ti ts'alat koytalábchik abal ki it weladh abatnaxin ti an lajuj tsáb kwenchal Israel.

An Ajátik in Ok'xidh Ólna' in K'e'átnaxtal a Pedro

Mat 26:30-35; Mrc 14:26-31; Jn 13:36-38

31Aniyek'ij an Ajátik in uluw: Simón, Simón, xó' ka tsu'uw, a Satanás in konoyámal abal ti dhiya'chik ejtíl an trigo; **32**po Naná' u lej konoyámal abal tatá', abal a belomtal yab ka taley; ani tam ki it wichiy, ka tsapik kublalay a ebchalchik.

33Ani jajá' in ucha': Ajátik, naná' in k'wajat t'ojojodh ki in k'alej k'al Tatá', yab expidh ti wik'axte', po ma ti tsemláj.

34A Jesús in uluw: Pedro, Naná' tu uchál, an koxol xowé' yab ne'ets ka ajatin, ma ok'xidh tatá' ti in k'e'átna' óxíl abal yab ti in exlál.

35Ani in ucha'chik: Tam tu aba'chik k'al yab in balíb i tumín, k'al yab i jodhon, ani k'al yab a pajab, ¿a yajinchij jant'oj?

22:32 *Jn 17:9,15; 21:15-17; Rom 8:34*
22:33 *Jn 11:16*
22:35 *Mat 10:9, 10*
22:39 *Mat 21:1*
22:40 *Mat 6:13*

Jajá'chik in uluw: Ma ni jant'oj.

36Tám, Jajá' in ucha'chik: Po xowé', jita' in kwa'al in balíb i tumín, ki in ne'dha', aniyek'ij i jodhon; ani jita' yab in kwa'al i nakat kutsíl, ki in nujuw in wát ani ki in ts'a'iy jún. **37**Kom tu uchálchik, abal yejentál ka kidhban ti k'al Naná' a xi k'wajat dhuchadh:

Ani Jajá' k'alej ajidh k'al an jek'omchik,

(Isa 53:12)

kom a xi k'wajat dhuchadh ti Naná' tu ebál in kwa'al in putuntal.

38Tam, in uluwchik: Ajátik, xó' ka tsu'uw, tejé' k'wajat tsáb i nakat kutsíl.

Ani Jajá' in ucha'chik: Lejatits.

An Ajátik Ól ti Bolchal Olivolom

Mat 26:36-46; Mrc 14:32-42

39Ani kalej taná', ani k'alej jant'ini' ti in ujnám ti bolchal Olivolom, ani in exóbalilchik ts'at'ey jayej. **40**Ani tam ti ulits ti nixé' xi jolát, in ucha'chik: Ki it ólonchik abal yab ki it otsits ti bá' an tilibnaxtaláb.

41Ani Jajá' ówméj ti jajá'chik walám jant'ini' ti ka bet'éna'

jún i t'ujub, ani taná' in tudhluw in k'walál ani ólon; **42**in ulal: Pay'lóm, max a lé', ka pélandha' ti Naná' axé' xi tima', po yab ka t'ajan a xi Naná' u awiltal po a xi tatá'. **43**Ani tejwa'méj jún i ♦ángel ti k'ay'lál abal ka tsápliyat. **44**Ani k'wajiy ti an éláxtaláb, más tsapik ólon, ani tsak'binalak ejtíl i pakdha' t'ukub i xits' a xi ijkanal ti tsabál.

45Ani tam ti ts'akiy ti ól, ani chích ti k'al in exóbalilchik, in ela' wayámadh ti in ebál an yajchik t'e'pintaláb. **46**Ani in ucha'chik: ¿Jale' ti it wayalchik? Ki it ts'akiy ani ki it ólon, abal yab ki it otsitschik ti al an tilibnaxtaláb.

An Ajátik Teynáb

Mat 26:47-56; Mrc 14:43-50; Jn 18:2-11

47Ani biyat káwak, xó' ka tsu'uw jún i yetsej kwenél, ani a xi in bij Judas, jún a xi lajuj tsáb, ne'etsak ok'ox ti jajá'chik, ani utey ti k'al a Jesús abal ki in ts'uts'bay. **48**Tám, a Jesús in ucha': Judas, ¿k'al jún i ts'uts'baxtaláb a binaxnál in ♦Tsakámil an Inik?

49Xó', tam ti in tsu'uwchik a xi k'wajatak k'al Jajá' abal janéy a xi ne'ets ka wat'ey, jajá'chik in ucha': Ajátik, ¿ku ts'ojbédhomáts k'al i nakat kutsíl? **50**Ani jún a xi jajá'chik in ts'ojbédha' jún in abatnanélil an ♦ok'lek pale', in muts'inchij in winab xutsun.

51A Jesús tok'tsin ani in uluw: Ma tejé' lejatits. Ani in takchij in xutsun, ani in jeldha'.

52Ani a Jesús in ucha' an ♦ok'ox pale'chik, ani an ok'ox beletnom k'al an ♦tiyópan, ani an yejtselábchik a xi che'nekak ti yak'wax: ¿It kalenekchik ejtíl a xi in tomólnál i kalénchix kwé' k'al i nakat kutsíl ani it teyódh k'al i te'chik? **53**Tam ti in k'wajiy k'al tatá'chik chudhél, ani chudhél ti ♦tiyópan, yab a lujkuw a k'ubakchik abal ti in teyna'; po axé' já'its a orajil ani in uchbixtal an yik'wáx.

A Pedro in K'e'atnál an Ajátik

Mat 26:57-58, 69-75; Mrc 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27

54Tám, yak'wan, ani lotoknáj, ani ne'dháj ti in k'imá' an ♦ok'lek pale'. Ani a Pedro in ów ts'at'énchij. **55**Ani tam ti in lek'wdha'chik jún i k'amal ti in ts'ejelíl an mapudh eléb, ketlejchik toniníl, ani a Pedro ketlej jayej k'al jajá'chik.

22:42 *Mat 20:22; 26:39*
22:43 *Mat 4:11; Mrc 1:13*
22:53 *Mat 8:12; 26:55; Jn 1:5; 12:27*
22:54 *Mat 26:57, 58; Jn 18:15*

56Po jún i uxum abatnanél, in tsu'uw ketél ti dhilal, in lej ejchikiy ani in uluw: Axé' xi inik k'wajatak jayej k'al Jajá'.

57Po a Pedro in k'e'átna', in uluw: Uxum, naná' yab u exlál axé' xi inik.

58Ani talbél wé', tsu'tat k'al júnakej a xi in uluw: Tatá' teyej pél a yanél. A Pedro in uluw: Inik, yab naná'.

59Ani walám jún i oraj talbél, júnakej in kubladh uluw: K'al an chubaxtaláb axé' jayej k'wajatak k'al Jajá', kom pél i Galileojíb.

60Ani a Pedro in uluw: Inik, naná' yab u exlál janéy a xi a ulal.

Ani wi'pachk'ij biyat káwej, an koxol ajatin. **61**Ani an Ajátik, wilk'in ani in met'a' a Pedro. Ani a Pedro in t'ilpa' in káwintal an Ajátik, jant'odha' ti uchan: Ma yabáyej ajatinének an koxol, tatá' ne'ets ti in k'e'átna' ma óxíl. **62**Ani a Pedro kalej eléb ti ts'a'ik uk'nal.

63Ani an inikchik a xi in belkóm a Jesús, in k'ijidhnálak ani in kwadhálak; **64**ani in paxk'inchal in tsu'uxtal, in kwadhchal in wal, ani konówiyábak, in ulal: Ki it tsu'bidh káwin, ¿jita' já'its a xi ti kwadha'? **65**Ani yán i at'ax káwílaxtaláb in uchálakchik.

22:65 Mat 16:21
22:66 Mat 5:22; Mrc 15:1
22:69 Mrc 16:19
22:70 Mat 4:3; 27:11

An Ajátik ti in Tamét an Tak'bix Éyalchik

Mat 26:59-66; Mrc 14:55-64; Jn 18:19-24

66Ani tam ti chudhey, tamkun an yejtselábchik a xi ti bichówlom, an ♦ok'ox pale'chik ani an bajudh exóbchixchik, ani in chi'dha' ti k'al in ♦kwenél tak'bix éyalilchik, ani in uluw: **67**¿Já'its tatá' it Cristo? Tu ku ucha'.

Ani Jajá' in ucha': Max tu ucha', yab ne'ets ka bela'chik. **68**Aniyek'ij max tu konówiychik, yab ne'ets ti in tok'tsiychik, ma ni yab ne'ets ti in walka'.

69*Po ma ti xowé' in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ka koyóts ti in winab ejtodhtal a Dios.*

(Sal 110:1)

70Tám, ti in yánél in uluwchik: Tám, ¿já'its Tatá' in Tsakámil a Dios?

A Jesús in ucha'chik: Tatá'chik a ulal abal in Naná' já'its.

71Ani jajá'chik in uluw: ¿Janéy tam tejwa' tso'óblixtaláb i yajinchalej? Kom wawá' i ats'ámal ti in lej káwintal.

An Ajátik ti in Tamét a Pilato

Mat 27:1-2, 11-14; Mrc 15:1-5; Jn 18:28-38

23 Ani ti in yánél an mulkunél ts'akiy, ani in ne'dha' a Jesús ti k'al a Pilato. **2**Ani in tujchijchik ki in jolbiy, in ulal: Wawá' i elámal abal axé' xi inik in odhiyal an ♦kwenél k'wajílom, t'ok'bax abal ki pidha' an ♦tributo tumín a ♦Cesar, in ulal abal Jajá' já'itskwa' a Cristo, an Ts'álej.

3Tám, a Pilato in konoy, in uluw: ¿Já'its Tatá' in Ts'álejil an Judíochik?

A Jesús in tok'tsiy, in uluw: Tatá' a ulal.

4Tám, a Pilato in ucha' an ♦ok'ox pale'chik ani an bichówlom: Naná' yab u elchal in jolbíl axé' xi inik.

5Po jajá'chik k'al i lej tsápláb in ulal: In xamk'uwal an bichówlom, exóbchix ti in putát Judea, in tujuw ti Galilea ma tejé'.

An Ajátik ti in Tamét a Herodes

6Tam ti a Pilato in ats'a' abal Galilea, in konoy abal max an inik pélak i Galileojíb. **7**Ani tam ti in exla' abal ajidhak ti in tsabál éyaltal a Herodes, in aba' ti k'al a Herodes, a xi k'wajatak jayej ti nixé' a k'icháj ti Jerusalén.

8Ani tam ti a Herodes in tsu'uw a Jesús, lej kulbéj, kom biyálits in lé'ak ki in tsu'uw, kom in ats'ámalak k'al yán ti t'ilabnáb, ani in ayálak ki in tsu'uw jún i labidh tsu'bixtaláb a Jesús ki in t'aja'. **9**Tám, in konówiy k'al yántolom i káw, po a Jesús yab in tok'tsiy jant'oj. **10**Ani taná' k'wajatak kubuchik an ♦ok'ox pale'chik ani an bajudh exóbchixchik ani in tsapik jolbiyalak. **11**Tám, a Herodes k'al in soldadojilchik in punuw ti yab jant'oj in jalbíl ani in teladh k'ijídhna', ani in k'wa'chimay k'al jún i lej ts'alat k'wa'chim, ani wichiy ki in aba' ti k'al a Pilato. **12**Ani ti nixé' a k'icháj a Pilato ani a Herodes wichiy ka ja'úbnáxin, kom ti ok'xidh in kwa'alakchik i tomól k'wiyáxtaláb.

An Ajátik Bináj ti Tsemláj

Mat 27:15-26; Mrc 15:6-15; Jn 18:38-19:16

13Tám, a Pilato, in kaniy ka tamkun an ♦ok'ox pale'chik, an ok'lekchik ani an bichówlom. **14**Ani in ucha'chik: Ti in chi'dhanchámal axé' xi inik, ejtíl jún a xi in xamk'uwal an

23:1 *Mat 27:2*
23:2 *Jn 19:12*
23:4 *Mat 27:23; Jn 18:38; 2Co 5:21; 1Ti 6:13*
23:5 *Mrc 1:14*
23:7 *Mat 14:1*
23:9 *Mrc 14:61*
23:11 *Mrc 15:17-19; Jn 19:2,3*
23:12 *T'aj 4:27*

bichówlom; xó' ka tsu'uw, u konówiyámal ti a tamétchik,
ani naná' yab u elchámal in jolbíl, a xi tatá'chik a jolbiyal.
15Ma ni a Herodes, kom tu aba'chik ti jajá', xó' ka tsu'uw,
yab jant'oj in t'ajámal axé' xi inik abal ki in tomna' ka
tsemets. 16Jaxtám, ne'ets ku yajchik wapay ani talbél
ne'ets ku walka'. 17(Kom in yajinchalak ki in walkanchij ti
jajá'chik jún i wik'nél ti al an ajib.)

18Po ti in yánél an mulkunél junkudh dhájan in
uluwchik: ¡Ka tixk'a' axé', ani tu ku walkanchij a Barrabás!
19(Axé' jolowámejak ti wik'axte' ti in ebál jún i xamk'udh
pejextaláb ti al an bichow ani tsemdhomáts.)

20Tám, a Pilato kom in lé'ak ki in walka' a Jesús in
tawna'chik junílek'ij. 21Po jajá'chik in áynanchij ti dhájnal,
in ulal: ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'! ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'!

22Jajá' in ucha'chik ti in óxchíl: ¿Jale', janéy a xi yab
tekedh in t'ajámal? Naná' yab u elchámal in jolbíl abal
ka tsemets, jaxtám, ne'ets ku yajchik wapay ani ne'ets ku
walka'.

23Po jajá'chik k'al i nixoknax janidh dhajal, in konoyal
abal ka k'et'an ti pelk'odhte. Ani in dhájantalchik ani an
♦ok'ox pale'chik in áta'. 24Tám, a Pilato in weladh uluw
abal ka t'ajan jant'ini' jajá'chik in konoyal. 25Ani in walka'
ti jajá'chik a xi jolowámejak ti wik'axte', a xi in t'ajámal i
xamk'udh pextaláb ani tsemdhomámadh, a xi in konoychik;
ani in bína' a Jesús jant'ini' in lé'nomtalchik.

23:16 *Mat 27:26; Jn 19:1; T'aj 16:37; 2Co 11:23, 24*
23:18 *T'aj 3:13, 14*
23:26 *Mat 27:32; Mrc 15:21; Jn 19:17*
23:29 *Mat 24:19*

An Ajátik K'et'an ti Pelk'odhte'

Mat 27:32-56; Mrc 15:21-41; Jn 19:17-30

26Ani biyat in ne'dhál, in yak'wa'chik jún i Simón
Cirenejíb, a xi tálak ti ts'ulél, ani in kitáychik k'al an
pelk'odhte', abal ki in ne'dha' ti kuxlab ti a Jesús. 27Ani
áykómtejak k'al jún i lej pulik mulkunél i bichówlom,
ani i uxumchik a xi uk'nalak ani yajajálak k'al Jajá' ti in
ebál. 28Po a Jesús wilk'in ti jajá'chik, in uluw: Tsakamláb
ti Jerusalén, yab ti ki in uk'nanchal, po ka uk'nanchij ti a
kwetém bá' ani a tsakámilchik. 29Kom xó' ka tsu'uw, an
k'ij ta'tál, tam ti ne'ets ki in uluwchik: Yán ti pidhóblidh an
nút'bejchik ani an ebómchik a xi yab jayk'i' kó'on ani an
chúchu'chik a xi yab jayk'i' chuchudhumáts.

30Tám, ne'ets ki in tujuwchik:
Ki in ucha' an ts'énchik: "Tu ku tsa'kuy,"
Ani an bolchalchik: "Tu ku paxk'iy."
(Ose 10:8)

31Kom max in t'ajálchik axé' ti bá' an tejtey akante'; ¿janéy ne'ets ka t'ajan k'al a xi wayenek?

32Ne'dhábak jayej k'al a Jesús tsáb i pojkax abal ka tsemdháj. **33**Ani tam ti ulitschik ti bá' an jolát a xi in bij Tam ok', taná' jajá'chik in k'et'a' ti pelk'odhte', ani an pojkaxchik, jún ti in winab ani a xi júnakej ti in k'watab. **34**Tám, a Jesús in uluw: Pay'lóm, ka pakwlanchijchik, kom yab in exlál janéy a xi in t'ajál. Ani jajá'chik in buk'tsíxnanchij in k'wa'chímal, jant'ini' ka ijkan an label eyextaláb.

35Ani an bichówlom kubat in ejchikal, ani an ok'óxlomchik in teladh k'ijidhnál jayej in ulal: Jajá' in k'ániy jita' pílchik, xó' ki in k'ániy ti in bá', max Jajá' já'its a Cristo, a xi takudh k'al a Dios.

36Ani an soldadochik jayej in teladh k'ijídhnál, che'el ti Jajá' ani in pidhál i jiliy bók, **37**in ulalchik: Max Tatá' já'its in Ts'álejil an Judíochik, ka k'ániy ti a kwetém bá'.

38Ani jún i ok'lab dhuchlab k'wajatak jayej ti eblim Jajá', ti Griego, ti Latín ani ti Hebreo káwintaláb: AXÉ' JÁ'ITS IN TS'ÁLEJIL AN JUDÍOCHIK.

39Ani jún i pojkax a xi k'wajatak palat, in at'ax káwliyalak, in ulal: Max Tatá' já'its it Cristo, ka k'ániy ti a bá' ani wawá' weyej.

40Po a xi júnakej tok'tsin in wi'idh tawna', in uluw: ¿Tatá', ma ni yab a ts'ejnál a Dios, ma anákej it k'wajat teyej ti jayétsej an jolbidh yajchiktaláb? **41**K'al an chubaxtaláb ti in bolídh i bats'uwal in jalbíl i t'ajnélil, po axé' xi inik yab in t'ajámal i jolbintaláb.

42Ani tám, in ucha' a Jesús: Ajátik, ti ki in t'ila' neyej tam ki it chích ti a ts'álejlábil.

43Tám, a Jesús in ucha': An chubaxtaláb tu uchál abal xowé' ne'ets ki it k'wajiy k'al Naná' ti witsidh k'wajtaláb.

In Tsemtal an Ajátik

44Ani walám ti akak oraj, wa'tsin jún yik'wáx ti in putát an tsabál ma ti belów oraj. **45**Ani a k'icháj yik'wtsin, ani in

23:30 *Ap 6:16*
23:32 *Mat 27:38; Mrc 15:27; Jn 19:18*
23:34 *Mat 5:44; 11:25*
23:36 *Mat 27:48*
23:38 *Mat 2:2*
23:42 *Mat 16:27*
23:43 *2Co 12:3,4; Ap 2:7*
23:45 *Heb 9:3,8; 10:19,20*

dhibók' an ♦altar mits'k'an ts'ejel. 46Tám, a Jesús dhájan k'al
jún i janidh káw, in uluw:
Pay'lóm, ti a k'ubak u ♦dhakat bínál u espíritu.
(Sal 31:4-5)
Ani tam ti in uluw axé', taley ti ixk'al.
47Xó', tam ti an centurión abatnom in tsu'uw jawa' a
xi wat'enek, in witsidh puwenchij a Dios, in ulal: K'al an
chubaxtaláb axé', pélak jún i bolidh inik. 48Ani ti in yánél an
bichówlom a xi k'wajatak mulkudh ti al axé' xi tsu'bixtaláb,
tam ti in tsu'uwchik jawa' t'ajnének, wichiychik in kwadhál
in ichích. 49Ani ti in yánél in exlowálchik, ani an uxumchik
a xi k'al ti ts'at'ok'námej ma ti Galilea, kubatak ów ki in
met'a' axé'chik.

An Ajátik Joliyáb

Mat 27:57-61; Mrc 15:42-47; Jn 19:38-42

23:46 *Mat 27:50; Jn 19:30; 1Pe 2:23*
23:47 *Mat 9:8*
23:54 *Mat 27:62*
23:56 *Mrc 16:1*
24:4 *Jn 20:12*

50Xó', wa'atsak jún i inik in bij José, a xi pélak in at yánél
an ♦mulkudh tak'bix éyal, jún i alwa' ani bolidh inik 51(axé'
pélak i Arimateajíb, jún in bichówil an Judíochik), ani in
aychalak jayej in ts'álejlábil a Dios, ani yab in junkunchij in
tak'bixtal ma ni in t'ajnélilchik. 52Axé' k'alej ti k'al a Pilato
ani in konchij in iniktal a Jesús. 53Ani in pa'ba', ani in t'uliy
k'al jún i lino toltom, ani in mo'ka' ti jún i jolimtaláb a xi
lo'odh ti al jún i t'ujublom, ju'táj ti yabáyej jita' k'wajbámej.
54Ani pélak in k'ichájil an t'ojojontaláb, ani k'wajatak abal
ka tujey an k'ij koyoltaláb.
55Ani an uxumchik jayej a xi chích k'al a Jesús ma
Galilea, in ayokna' a José, ani in tsu'uw an jolimtaláb
ani jant'odha' in iniktal ti mo'kanchat. 56Ani wichiychik,
in t'ojojoy i niwiwíl ilál ani i ♦mirra k'uwixtaláb; ani
koyótschik ti k'ij koyoltaláb, jant'ini' an abatnadhkáw.

In Ts'akíltal an Ajátik

Mat 28:1-15; Mrc 16:1-11; Jn 20:1-18

24 Xó', ti in k'a'ál k'ichájil an semana, lej dhajuwk'ij,
k'alejchik ti jolimtaláb, in ne'dhál i niwiwíltaláb a
xi in t'ojojoyámal, ani talchik más i uxum k'al jajá'chik.
2Ani in ela'chik an t'ujub tolindhach píl ti jolimtaláb; 3tam,
otsitschik ani yab in elchij in iniktal an Ajátik Jesús. 4Ani

wat'ey, biyat k'wajatak ti tsalpopólchik k'al axé', xó' ka tsu'uw, tsáb i inik kubiy utat jajá'chik k'al in k'wa'chímal lej leyoyól; **5**ani an uxumchik lej jik'ey ani in nibk'a' in ók' ma tsabál, ani in ucha'chik: ¿Jale' ti a aliyal ti bá' i tsemélom a xi k'wajat ejat? **6**Yabáts k'wajat tejé', po ts'akiyits. Ka t'ila' jawa' a xi Jajá' ti ucha' tam ti k'wajatej ti Galilea, **7**in uluw: "In ♦Tsakámil an Inik yejentál ka binaxnáj ti in k'ubak i waláblom inikchik, ani ka k'et'an ti pelk'odhte', ani ka ts'akiy ti in óxchíl a k'icháj." **8**Tám, jajá'chik in t'ilpa' in káwintal.

9Ani tam kalej ti jolimtaláb, k'alej ki in ólchij a xi lajuj jún ani patal a xi k'wajatchik. **10**Ani pélak a María Magdalena, a Juana, a María in mím a Jacobo, ani patal an uxum a xi k'wajat k'al jajá'chik, a xi in ólchij axé' an apóstolchik. **11**Po in káwintalchik, in ats'anchij ejtíl tam pél i alk'idh káw, ani yab in bela'chik. **12**Tám, a Pedro kubiy, ani k'alej ádhil ti jolimtaláb; ani kutlej abal ki in tsá'ay; in tsu'uw kwetém an lino k'wa'chimchik; ani ayin jik'padh abal janéy a xi wat'enek.

An Bél ti Emaús

Mrc 16:12-13

13Ani xó' ka tsu'uw, tsáb i atikláb ne'etsak ti nixé' jayétsej a k'icháj ti jún i kwenchal in bij Emaús, a xi in ówél ma Jerusalén pélak óx inik i estadio. **14**Ani t'ilomakchik ti k'al patal a xi wat'enek. **15**Ani xó' wat'ey, biyat t'ilom ani tamat konowíxchik, Jajá' a Jesús utey ani beláts k'al jajá'chik. **16**Po in tsu'uxtalchik k'wajatak ejtíl tam paxk'idh abal yab ki in exla'.

17A Jesús in ucha'chik: ¿Janéy tam t'ilab a xi a tok'tsíxnálchik biyat it belal ani it yajchik t'e'pidhchik?

18Ani jún ti jajá'chik, a xi in bij Cleofas, tok'tsin, ani in ucha': ¿Expidh tatá' junkats pél it óweláb ti Jerusalén, a xi yab a exlál janéy wat'enek taná' ti axé' xi a k'ichájchik?

19A Jesús in ucha'chik: ¿Janéyxe'?

Jajá'chik in ucha': Ti in ebál a Jesús Nazaretíb, a xi pélak jún i tsu'bidh kawlómej, winat ejtodh k'al an t'ajnél, ani k'al an káw ti in tamét a Dios ani ti in tamét ti in yánél an bichówlom; **20**ani jant'odha' an ♦ok'ox pale'chik ani an

24:6 *Mat 17:22*
24:7 *Mat 8:20; 16:21*
24:8 *Jn 2:22*
24:10 *Mrc 6:30*
24:11 *Mrc 16:11*
24:12 *Jn 20:3-7, 10*
24:13 *Mrc 16:12*
24:16 *Jn 20:14; 21:4*
24:18 *Jn 19:25*
24:19 *Mat 21:11; Mrc 1:24*

ok'lekchik in bína' abal ka weladh jolbiyat ti tsemláj ani ka k'et'an ti pelk'odhte'. **21**Po wawá' i ayálak abal Jajá' já'itsak a xi ne'ets ki in ts'a'idh wichba' a Israel, ani ti k'al patal axé', xowé' pélits in óxchíl a k'icháj ma ti axé' ti wat'enek. **22**Ma anákej, wa'tsinének i uxumchik a xi wawá' i yanétnál a xi tu jik'pámal, a xi k'alej dhajuwk'ij ti jolimtaláb; **23**ani kom yab in elchij in iniktal, wichiychik ani in uluw jayej abal labidh tsu'biyatkwa' k'al i ♦ángelchik, ani uchan abal Jajá' k'wajatkwa' ejat. **24**Ani talchik a xi wawá' i yanél k'alej ti jolimtaláb, ani in ela' antsaná' jant'ini' ti in uluw an uxumchik; po yab in tsu'uwchik a Jesús.

25Tám, a Jesús in ucha'chik: ¡Ay tatá'chik ti it maku' ani yajúm a ichích abal ka bela' patal a xi an Tsu'bidh káwintaláb in ulal! **26**¿Yabxe' yejentálak abal a Cristo ki in yajchíkna' axé'chik ani ka otsits ti in witsidh puwenchixtal? **27**Ani in tujchij ma ti k'al a Moisés ani patal an Tsu'bidhkáw, in ólchij ti patal an ♦Dhuchlab a xi k'wajat dhuchadh ti in ebál Jajá'.

28Ani ulitschik utat ti kwenchal ju'táj ti ne'etsak, ani Jajá' in t'aja' ejtíl tam ne'etsak más ów. **29**Po jajá'chik in tsapik pajámiy abal ka koyóts, in uluw: Ki it jilk'on k'al wawá', kom waklelits, ani a k'icháj lewk'anénekits. Tám, Jajá' otsits abal ka jilk'on k'al jajá'chik.

30Ani xó' wat'ey, biyat jedhat koyómadh k'al jajá'chik ti mexaj, in uma' an bok'ól, in labliy, in peja' ani in pidha'chik. **31**Tám, in tsu'uxtalchik japk'inchat, ani in exla' a Jesús; po Jajá' ts'ibk'aláts ti in tsu'uxtalchik. **32**Ani tamat ucháxinchik: ¿Yabxe' i ichích t'a'íl ti ál wawá', biyat tu t'ilbayal ti bél ani tam tu japchalak an ♦Dhuchlab?

33Ani kubiychik ti nixé' xi oraj, ani wichiy ti Jerusalén, ani in ela' tamkudh a xi lajuj jún ani a xi k'wajatchik jayej taná', **34**ani in ulalakchik: ¡K'al an chubaxtaláb an Ajátik lej ts'akinek, ani tejwa'méj ti k'al a Simón! **35**Tám, in t'ila'chik janéy a xi in wat'ámal ti al an bél, ani jant'odha' ti in exla' tam ti Jajá' in peja' an bok'ól.

24:21 *Mat 16:2*
24:26 *Heb 2:10; 1Pe 1:11*
24:27 *Jn 1:45*
24:30 *Mat 14:19*
24:34 *1Co 15:5*
24:36 *Jn 20:19, 21,26*

An Ajátik Tejwa'mél ti k'al in Exóbalilchik

Mat 28:16-20; Mrc 16:14-18; Jn 20:19-23

36Xó', biyat in t'ilálak axé'chik a Jesús kubiy ti ts'ejel jajá'chik, ani in ucha': Koyataláb ti k'al tatá'chik.

37Tám, jajá'chik jik'enek ani jik'tsodh t'elelél in
tsalpayalakchik abal in tsu'tal jún i espíritu. **38**Po a Jesús in
ucha'chik: ¿Jale'chik ti it jik'tsodh ani jale' ti dhayk'anal i
tomólnáx tsalap ti a ichíxchik? **39**Xó' ka tsu'uw, u k'ubak ani
u akan, abal lej já'its Naná'. Ti ki in taka' ani ka tsu'uwchik,
kom jún i espíritu yab in kwa'al in anam t'u'úl ma ni in
beklák, jant'ini' a tsu'talchik Naná' u kwa'al.

40Ani tam ti in ulúmalits axé', in ólchijchik in k'ubak ani
in akan. **41**Ani biyat jajá'chik k'al i kulbéltaláb yabáyej in
belál, ani k'wajatak jik'padh, in ucha'chik: ¿A kwa'alchik
tejé' jún i k'apnél? **42**Ani jajá'chik in pidha' jún pejach i
wiyadh to'ol ani jún in bakánil i cera tsi'ím. **43**Ani Jajá' in
bats'uw ani in k'apuj ti in tamét jajá'chik.

44Ani in ucha'chik: Axé' já'its an káw a xi tu ucha' biyat
in k'wajatejak k'al tatá'chik; abal yejentálak ka putun patal a
xi k'wajat dhuchadh ti u ebál Naná' ti in Éylidh Káwintal a
Moisés, ti an Tsu'bidh káwintaláb ani ti Salmos.

45Tám, in japchijchik in tsalápil abal ki in exbay an
♦Dhuchlab. **46**Ani in ucha'chik: Antsaná' k'wajat dhuchadh,
ani antsaná' k'alej yejentál abal a Cristo ki in yajchíkna'
ani ka ts'akiy ti tsemélom ti in óxchíl a k'icháj, **47**ani ka
buk'udh ólnáj abal ka joltiyat an biyál xe'tsintaláb ani an
pakwlanchixtaláb k'al an walabtaláb ti Jajá' in bij, ti in
yánél an ♦kwenél k'wajílom; ka tujey ti Jerusalén. **48**Ani
tatá'chik pél it tejwa' tso'óblix ti k'al axé'chik. **49**Xó' ka
tsu'uw, Naná' u abál in ok'xidh uludhtal u Pay'lóm ti k'al
tatá'chik; po ki it k'wajlelenchik ti al an bichow Jerusalén,
ma ki it k'wa'chimyat k'al in ejtodhtal k'al a xi ti walk'i'.

In Ts'ubk'antal an Ajátik

Mrc 16:19-20

50Tám, in ne'dha'chik eléb ma Betania, ani in dhaya' in
k'ubak, in labliychik. **51**Ani xó' wat'ey, biyat in labliyalchik,
nixk'in ti k'al jajá'chik ani ne'dháj walk'i' ti k'ay'lál. **52**Ani
tam ti exban ki in k'ak'na', wichiy ti Jerusalén k'al jún i
pulik kulbéltaláb. **53**Ani k'wajatakchik ets'ey ti ♦tiyópan, ki
in puwenchij ani ki in labliy a Dios. ♦Amén.

24:37
Mrc 6:49
24:39
Jn 20:27; 1Jn 1:1
24:43
T'aj 10:41
24:44
Mat 1:22
24:46
Mat 16:21
24:47
Mat 28:19; T'aj 5:31
24:48
Jn 15:27; T'aj 1:8; 1Pe 5:1
24:49
Jn 14:16; T'aj 1:4
24:50
Mat 21:17
24:53
T'aj 2:46

An Santo Ítkáw jant'ini' ti in Dhucha' a
JUAN

An Dhuchum: A Juan
An Báts'ul: Ti in putát an k'wajílom ti tsabál
An Tamub: 85–90 TC

An k'a'ál tse'lom ʻDhuchlab ti al an Ít Testamento u bijiyáb an Ítkáw, kom in ólnál an ít alwa' káw abal in xe'tsintal, in tsemtal ani in ts'akíltal a Jesús.

Axé' já'its in ichích an Ítkáw a xi an belomchik in yejenchal ki in ólchij an k'wajílom ti tsabál. A Juan apóstol in dhucha' in Ítkáwintal abal ti in putát an tsabál k'al jún i lé'nomtaláb abal ki in bela'chik abal a Jesús já'its a Cristo, in Tsakámil a Dios (20:30-31). In dhucha' walám ti tamub 85–90 TC, lej talbél kej a Mateo a Marcos ani a Lucas.

A Juan in pay'lóm pélak a Zebedeo ani in mím pélak a Salomé, ani in ok'ox ebchal pélak an apóstol Jacobo. A Juan in bijiy ti in bá', an exóbal a xi a Jesús in k'ánidha' (13:23-24; 21:7, 20, 24). Junax k'al a Pedro ani k'al a Jacobo, tsu'biyat k'al más yántolom in t'ajnélil a Jesús kej an belew apóstolchik yab tsu'biyat (Mrc 5:13; 9:2; 14:33). Takuyat k'al an Ajátik abal ki in ts'ejka' axé' xi ʻDhuchlab ani óx más i abadh Dhuchlab (1, 2 ani 3 Juan) ani an Apocalipsis.

In dhuchlábil a Juan lej k'e'atk'ij kej a xi pílchik a xi in dhucha' an Ítkáw. A Juan yab in dhucha' yán a xi pílchik in dhucha', ejtíl in wa'tsintal a Jesús ani an t'iplab káwchik. Aniyek'ij in punuw yán jant'ok'ij a xi pílchik yab in punuw. An k'a'ál bó' i kidhél yab in junchal a xi pílchik. Axé' xi kidhélchik in ólnál in t'ojlábil a Jesús tam ti tujeyk'ij tam ti pujan. A Juan in takuy búk i labidhtaláb abal ki in takadh tejwa'médha' in káwintal a Jesús, ani in bijiy axé' xi labidhtaláb ti tejwa' tsu'bixtaláb. Axé' xi labidh tsu'bixtaláb k'wajat ti tsáb, tsé', bó', akak, belów, ani lajuj jún kidhél. A Juan jayej in dhucha' búk in exóbchixtal a Jesús ani axé' k'wajat ti óx, tsé', bó', akak, waxik, lajuj, ani lajuj tsé' ma lajuj akak. In dhucha' jayej tam ti a Jesús in uluw: Naná' in já'its... (6:35; 8:12, 58; 9:5; 10:11, 14; 11:25; 14:6; 15:1). In tujuw in dhuchlábil ti k'a'ál kidhél k'al i tajk'adh káwintaláb in ólna' abal a Cristo pél a Dios. In áynanchij ki in ólna' a Jesús in t'ojlábil ti in tamét yántolom (2-12). In t'ojlábil ti expidh k'al an apóstolchik (13-17). An t'ojláb ti an pelk'odhte' (18-19). Ani in ts'akíltal ani an t'ojláb talbél ti ts'akinek (20-21).

A Juan in takadh tejwa'médhál abal a Jesús já'its a Cristo, in Tsakámil a Dios. Lej yejentál ki bela' abal ki ko'oy an ets'ey ejataláb.

An bó' pejach ti a Juan

I. In tejwa'médhomtal a Cristo (1)
II. In ólnaxtal in t'ojlábil a Cristo ti in tamét yántolom (2-12)
III. In ólnaxtal in t'ojlábil a Cristo expidhk'ij k'al an apóstolchik (13-17)
IV. In ólnaxtal in t'ajnélil a Cristo ti pelk'odhte' (18-19)
V. In ólnaxtal in ts'akíltal a Cristo ani in tejwa'méltal ti k'al an ts'at'élomchik (20-21)

An Káw Wenk'on ti Anam T'u'lek

1 Ti in tujtal k'wajatak an Káwintaláb, ani an Káwintaláb
k'wajatak k'al a Dios, ani an Káwintaláb já'itsak a Dios.
2Axé' k'wajatak ti in tujtal k'al a Dios. **3**Patal an ts'ejkanéláb
k'al Jajá' k'alej t'ajadh, ani max yabák k'al Jajá' ma ni jant'oj
yabák t'ajnének jawa' a xi t'ajadh. **4**Ti k'al Jajá' k'wajatak
an ejataláb, ani an ejataláb já'itsak in tajaxtal an inikchik.
5Ani an tajaxtaláb ti yik'wáx tajk'anal, ani an yik'wáx yab
in exbay.

6Wa'tsin jún i inik a xi k'al a Dios ti aban, a xi bijiyábak ti
a Juan. **7**Axé' chích ti tejwa' tso'óblix, abal ti tejwa' tso'óblix
k'al an Tajaxtaláb, abal ti in éy jajá' patal ki in bela'. **8**Jajá'
yabák i Tajaxtaláb, po aban ka tejwa' tso'óblixin k'al an
Tajaxtaláb.

9Nixé' a xi já'its an chubax Tajaxtaláb, a xi in tajbayal
patal an inik, tálak ti axé' xi tsabál. **10**Jajá' k'wajiy ti tsabál,
ani Jajá' in t'aja' an tsabál, ani an k'wajílom ti tsabál yab
in exla'. **11**Jajá' chích ti in k'álábil, ani k'al in k'álábil yab
bats'uwat. **12**Po patal a xi k'al ti bats'uwat, jajá'chik pidhan i
uchbixtaláb ka wenk'on ti in tsakámil a Dios, a xi in belchal
in bij, **13**axé'chik yab wa'tsindhach ma ni k'al i xits', ma ni
k'al in awiltal i anam t'u'lek, ma ni in awiltal i inik, po pél
k'al in awiltal a Dios.

14Ani an Káwintaláb wenk'on ti anam t'u'lek, ani k'wajiy
k'al wawá', ani i tsu'chij in witsidh puwenchixtal, jún i
witsidh puwenchixtaláb jant'ini' in junkats wa'tsindhach
tsakámil an Pay'lóm, t'uchat k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb ani
k'al i chubaxtaláb.

15A Juan in bína' i tejwa' tso'óblixtaláb ti k'al Jajá',
ani in janidh uluw: Axé' já'its a xi naná' u ulalak: "A xi
ta'tál talbél kej naná, Jajá' pél i ok'oxláb kej naná'; kom
Jajá' pélak i ok'ox kej naná'." **16**Kom ti Jajá' in t'uchtal
i bats'wal patal i lablidh ts'ejwalixtaláb ani aykidh i
lablidh ts'ejwalixtaláb. **17**Kom a Moisés éyan abal ka
bináj an ♦Éylidhkáw, po a Jesucristo éyan abal ka chích
an lablidh ts'ejwalixtaláb ani an chubaxtaláb. **18**Ma ni jita'
yab jayk'i' in tsu'úmal a Dios; an junkats wa'tsindhach
Tsakamláb a xi k'wajat ti in ichích an Pay'lóm, Jajá' in
tejwa'mejdhámal.

1:1 *Flp 2:6; 1Jn 1:2*
1:2 *Ap 1:8*
1:3 *1Co 8:6; Col 1:16; Heb 1:2*
1:4 *T'aj 3:15; Heb 7:16; 1Jn 1:1*
1:6 *Mat 3:1*
1:9 *1Jn 2:8*
1:12 *Rom 8:14; Efe 5:1; 1Jn 3:23*
1:13 *Ti 3:5; Sgo 1:18; 1Pe 1:23; 1Jn 3:9*
1:14 *Rom 3:24; Heb 2:14; 1Jn 1:1,2*
1:15 *Mat 3:11*
1:16 *Rom 3:24; Efe 1:23; Col 1:19*
1:18 *Col 1:15; 1Jn 4:9*

In Tso'óblixtal a Juan Pujax

Mat 3:11-12; Mrc 1:7-8; Luc 3:15-17

19Xó' axé' já'its in tejwa' tso'óblixtal a Juan, tam ti an éyal Judíochik a xi ti Jerusalén in aba' i pale'chik ani i Levitachik abal ka konówiyat: ¿Jita' já'its tatá'? **20**Ani in lujudh uluw ani yab in tsina', po in lujudh uluw: Naná' yab in Cristo.

21Ani konówiyat: ¿Janéy tám? ¿Pél it Elías?

Jajá' in uluw: Yab naná'.

¿Pél it tsu'bidh kawlómej?

Ani jajá' tok'tsin: Ibáj.

22Tám, jajá'chik in ucha': ¿Tám, jita' já'its tatá'? abal ki tok'tsiy a xi tu abámal. ¿Janéy a ulal ti a kwetém bá'?

23Jajá' in uluw: Naná' já'its:

An káwintaláb a xi dhájax ti al an joltom tsabál: "Ka bolidhmédhanchij in bélil an Ajátik,"

(Isa 40:3)

jant'ini' ti in uluw an tsu'bidh káwlómej Isaías.

24Ani a xi abámej pélak i ♦Fariseochik. **25**Ani jajá'chik in konówiy, in ulal: ¿Jale' tám ti it pujax max yab pél it Cristo, ma ni pél it Elías, ma ni pél it tsu'bidh kawlómej?

26A Juan in tok'tsiychik in uluw: Naná' in pujax al i ja', po ti ts'ejel tatá'chik k'wajat Jún a xi tatá'chik yab a exlál. **27**Axé' já'its a xi tál talbél kej naná', a xi pél i ok'ox kej naná', a xi naná' yab in tomnál ku wilchij in wik'bíl in pajab.

28Axé' wat'ey ti Betábara, jek'at pulik itse' Jordán, ju'táj ti a Juan pujaxak.

In Corderojil a Dios

29Ti in aykíl a k'icháj, a Juan in tsu'uw a Jesús tál ti uténcháb ani in uluw: Xó' ka tsu'uw in Corderojil a Dios, a xi in tixk'ál an walabtaláb ti tsabál. **30**Axé' já'its a xi naná' u uluw: "Talbél ti naná' ta'tál jún i inik a xi pél i ok'óxlom kej naná', kom pélak i ok'ox kej naná'." **31**Ani naná' yab u exlálak, po abal ka tejwa'médhanchat an Israelíb, jaxtám naná' in che'nek ti in pujax k'al i ja'.

32Ani a Juan tejwa' tso'óblixin jayej, in uluw: U tsu'uw an Espíritu pa'íl ti k'ay'lál ejtíl i kuku' ani k'wajiy ti Jajá'. **33**Ani naná' yabák u exlál, po a xi ti in aba' abal ki in

1:19 *Mat 3:1*
1:20 *Luc 3:15,16*
1:21 *Mat 11:14*
1:23 *Mat 3:1*
1:26 *Mrc 1:4*
1:27 *Mrc 1:7*
1:29 *1Pe 1:19; Ap 5:6*
1:32 *Mat 3:16*
1:33 *Mrc 1:4,8*

pujaxin k'al i ja', Jajá' ti in ucha': “Ti eblim jita' ka tsu'uw an Espíritu ka pa'iy ani ka k'wajiy ti Jajá', axé' já'its a xi pujax k'al an Espíritu Santo.” **34**Ani naná' u tsu'uw, ani u binámal i tejwa' tso'óblixtaláb abal axé' já'its in Tsakámil a Dios.

In Ka'ál Exóbalilchik an Ajátik

35Junílek'ij, ti in aykíl a k'icháj, a Juan k'wajatak kubat k'al tsáb in exóbalil.

36Ani in waxa' abal a Jesús xe'etsak taná', in uluw: ¡Xó' ka tsu'uw, in Corderojil a Dios!

37Ani k'al tsáb in exóbalil ats'an ti káw, ani in ts'at'énchijchik a Jesús. **38**Tám, a Jesús wilk'in, ani in tsu'uw abal ts'at'énchat, ani in ucha'chik: ¿Janéy a aliyal?

Jajá'chik in ucha': Rabí (axé' max wiladhak in lé' ki in uluw, Exóbchix), ¿ju'táj ti it k'wajíl?

39A Jesús in ucha'chik: Ki it chích ani ka tsu'uw.

Tám, k'alejchik ani in tsu'uw ju'táj ti k'wajíl, ani jilk'on k'al Jajá' nixé' a k'icháj, kom walám pélakits in lajuchíl an oraj.

40A Andrés, in ebchal a Simón Pedro, já'itsak jún a xi tsablom, a xi in ats'a' a Juan ani in ts'at'enchámal a Jesús. **41**Axé' in ela' ok'ox in ebchal Simón, ani in ucha': Wawá' i elámal an ♦Mesías (a xi max wiladhak, in lé' ki in uluw, Cristo). **42**Ani in chi'dha' ti k'al a Jesús.

Ani tam ti a Jesús in tsu'uw, in uluw: Tatá' pél it Simón, kwitól Jonás; tatá' ne'ets ka bijna' Cefas (a xi max wiladhak, in lé' ki in uluw, Pedro).

43Ti in aykíl a k'icháj, a Jesús in lé'na' ka k'alej ti Galilea; ani in ela' a Felipe ani in ucha': Ti ki in ts'at'énchij.

44Ani a Felipe pélak i Betsaidajíb, in bichówil a Andrés ani a Pedro. **45**A Felipe in ela' a Natanael ani in ucha': Wawá' i elámal a xi a Moisés in dhucha' ti ♦Éylidhkáw, antsaná' jant'ini' ti Tsu'bidh káwintaláb, a Jesús Nazaretíb, já'its in tsakámil a José.

46A Natanael in tok'tsiy: ¿Elat ti Nazaret ka kalej jant'oj alwa'?

A Felipe in uluw: Ki it chích ani ka tsu'uw.

47Xó' tam ti a Jesús in tsu'uw abal k'wajat ti utel, in uluw

1:34 *Mat 4:3*
1:35 *Mat 3:1*
1:38 *Mat 23:7*
1:42 *Mat 16:18*
1:43 *Mat 4:19; 10:3*
1:44 *Mat 11:21*
1:45 *Mrc 1:24; Luc 3:23; 24:27*
1:47 *Rom 9:4,6*

ti in ebál a Natanael: Xó' ka tsu'uw, jún i chubax Israelíb, a xi yab in kwa'al i k'ambixtaláb ti jajá'.

48A Natanael in ucha': ¿Jant'odha' ti in exlál?

A Jesús tok'tsin ani in ucha': Tam ti yabáyej ti kaniyámal a Felipe, tam ti it k'wajatak ti in alam an higo akante', tu tsu'uw.

49A Natanael tok'tsin ani in ucha': ♦Rabí, ¡Tatá' já'its in Tsakámil a Dios! ¡Tatá' já'its in Ts'álejil an Israelíb!

50A Jesús tok'tsin ani in ucha': ¿Kom tu ucha': "Tu tsu'uw it k'wajat ti alam higo akante'," a belál? Ne'ets ka tsu'uw i más pakdha' i t'ajnél kej a axé'chik. **51**Ani Jajá' in ucha': An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchál, ma ti xowé' ne'ets ka tsu'uwchik an k'ay'lál japidh, ani in ♦ángelilchik a Dios k'adhíl walk'i' ani pa'íl ti in ♦Tsakámil an Inik.

An Tomkinél ti Caná

1:49 *Mat 2:2; 4:3; 23:7*
1:51 *Mat 3:16; 8:20*
2:1 *Mat 12:46*
2:4 *Mat 8:29; 26:18*
2:6 *Mrc 7:3,4*

2 Xó', ti in óxchíl a k'icháj wa'tsin jún i tomkinéltaláb ti kwenchal Caná, ajidh ti Galilea tsabál, ani k'wajatak taná' in mím a Jesús. **2**Ani kaniyat jayej a Jesús ani in exóbalilchik ti al an tomkinéltaláb. **3**Ani tam ti taley an bók, uchan a Jesús k'al in mím: Yab in kwa'alchik i bók.

4A Jesús in ucha': ¿Janéy a kwa'al k'al Naná', tatá' uxum? Yabáyej ulenek u orajil.

5In mím in ucha' an abatnanélchik: Ka t'aja'chik patal jawa' Jajá' ti ucha'.

6Wa'atsak taná' akak i pulik mul, jant'ini' in ujnám t'okeltal an Judíochik, a xi in ák'nál tsáb u óx i pakdha' mul.

7A Jesús in ucha'chik: Ka t'uchiychik k'al i ja' axé' in jolk'ób an ja'. Ani in t'uchiychik ma mitsitsíl.

8Tám, in ucha'chik: Xó' ka kaldha' wé', ani ka ne'dhanchij an kwentalom k'al an k'apútstaláb.

Ani jajá'chik in ne'dhanchij. **9**Xó', tam ti an kwentalom k'al an k'apútstaláb in leka' an ja' a xi wenk'odh ti alwa' bók, ani yabák in exlál ju'táj ti kalej (po an abatnanélchik a xi in kaldha' an ja' in exlálak), an kwentalom k'al an k'apútstaláb in kaniy an tomkinél inik; **10**ani in ucha': Patal an inik in ok'ox bínál an alwa' bók, ani tam in uts'ámalitschik yán, tám tik'el a xi tsa'at in alwá'; po tatá' a ko'komiyámal an alwa' bók ma ti xowé'.

11Axé' xi k'a'ál labidh tsu'bixtaláb a Jesús in t'aja' ti Caná, Galilea tsabál, ani in tejwa'médha' in witsidh puwenchixtal; ani belan k'al in exóbalilchik.

12Talbél axé' pa'iy ti Capernaum, Jajá', k'al in mím, k'al in ebchalchik, ani k'al in exóbalilchik; ani k'wajiychik taná' yab yán a k'icháj.

An Ajátik in Wejk'a' an Tiyópan

Mat 21:12-17; Mrc 11:15-19; Luc 19:45-48

13Xó', k'wajatak utat in ♦Pascuajil an Judíochik, ani a Jesús k'adhiy ti Jerusalén. **14**Ani in ela' ti ♦tiyópan a xi in nujuwal i pakaxchik, i ovejachik, ani i kuku'chik; ani an ♦jálum tumín ketechik. **15**Ani in ts'ejka' jún boye' i ts'áj wipixtaláb, in kedhmey patal abal eléb ti ♦tiyópan, an ovejachik, ani an pakaxchik, ani an ♦jálum tumínchik in buk'chij in tumínal ani in lewk'achikiy an mexachik, **16**ani in ucha' an nujul kuku'chik: Ka tixk'a' axé'chik ti tejé'; in k'imá' u Pay'lóm yab ka wenk'ow ti atáj wenk'ol nujultaláb. **17**Tám, in exóbalilchik in t'ila' abal k'wajat dhuchadh:

U ijchím lé'nomtal ti a k'imá' ti in talál.

(Sal 69:9)

18Tám, an Judíochik tok'tsin ani in ucha': Kom it k'wajat a t'ajál axé', ¿janéy tam labidh tsu'bixtaláb tu tejwa'médhanchal?

19Tok'tsin a Jesús ani in ucha'chik: Ka jolkandha' axé' xi ♦Tiyópan ani ti in óxchíl a k'icháj Naná' ne'ets ku kuba'.

20Tám, an Judíochik in uluw: Axé' xi ♦Tiyópan ts'ejkáj ma tsáb inik akak i tamub, ani ¿Tatá' k'al óx a k'icháj ne'ets ka kuba'? **21**Po Jajá' k'wajatak in ulal an ♦Tiyópan a xi pél in iniktal. **22**Jaxtám, tam ti ts'akiy ti tsemélom, in exóbalilchik in t'ilpa' abal in uluw axé'; ani in bela'chik an ♦Dhuchlab ani an káwintaláb a xi a Jesús in ulúmalak.

23Ani biyat k'wajiy ti Jerusalén, ti ajib ♦Pascua, yántolom k'al ti belchin in bij, in tsu'talchik an labidh t'ajnél a xi in t'ajál. **24**Po Jajá' a Jesús yab ♦dhakatbél ti k'al jajá'chik, kom in exlálakchik ti in yanél, **25**ani yab in yajinchalak ma ni jita' k'al ka tejwa' ts'o'óbliyat ti in ebál an inik, kom Jajá' in exlálak janéy wa'ats ti in ál an inik.

2:11 *Mat 12:38*
2:12 *Mat 4:13; 12:46*
2:13 *Luc 2:41*
2:16 *Luc 2:49*
2:18 *Mat 12:38*
2:19 *Mat 16:21; Mrc 14:58; T'aj 6:14*
2:21 *1Co 6:19*
2:22 *Luc 24:5,8*
2:25 *Mat 9:4*

An Ajátik ani a Nicodemo

3 Xó', wa'atsak jún i inik ti ba' an ♦Fariseochik a xi in bij
Nicodemo, jún in ok'oxlómil an Judíochik. **2**Axé' chích
ti k'al a Jesús ti jún i akal ani in ucha': ♦Rabí, wawá' i exlál
abal Tatá' it che'nek ti k'al a Dios abal ti it exóbchix; kom
ma ni jita' yab in ejtowal ki in t'aja' i labidh tsu'bixtaláb a xi
Tatá' a t'ajál, max a Dios yab k'wajat k'al jajá'.

3A Jesús tok'tsin ani in ucha': An chubaxtaláb an
chubaxtaláb tu uchál, max jún jita' yab wa'tsinal junílek'ij
yab ne'ets ki in ejtow ki in tsu'uw in ts'álejlábil a Dios.

4A Nicodemo in ucha': ¿Jant'odha' in ejtowal jún i inik
ka wa'tsin, max yejtselits? ¿Walám ki in ejtow junílek'ij ka
otsits ti in ebóm in mím, ani ka wa'tsin?

5A Jesús tok'tsin: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu
uchál, abal jita' yab wa'tsinal ti bá' i ja' ani ti bá' an Espíritu,
yab in ejtowal ka otsits ti in ts'álejlábil a Dios. **6**Jita'
wa'tsinének ti bá' an anam t'u'lek, pél i anam t'u'lek; ani
jita' wa'tsinének ti bá' an Espíritu, pél i espiritual. **7**Yab ki it
jik'pan abal tu ucha': "Yejentál ki it wa'tsin junílek'ij." **8**An
ik' juchnal ju'táj ti in lé', ani a ats'anchal in janídh, po ma ni
yab a exlál ju'táj ti tál, ani ju'táj ti ne'ets; antsaná' patal a xi
wa'tsinének ti bá' an Espíritu.

9A Nicodemo tok'tsin, ani in ucha': ¿Jant'odha' ti eltidh
axé' ka t'ajan?

10Tok'tsin a Jesús ani in ucha': ¿Tatá' pél it exóbchix ti
Israel ani yab a exlál axé'? **11**An chubaxtaláb an chubaxtaláb
tu uchál, abal jawa' a xi i exlál i káwnál, ani jawa' a xi i
tsu'úmal, u tejwa' tso'óblix; po yab a bats'uwalchik i tejwa'
tso'óblixtal. **12**Max u ulúmal a xi tejé' ti tsabál, ani yab a
belálchik, ¿jant'odha' ti ne'ets ka bela'chik max tu ucha'
a xi ti k'ay'lál? **13**Yab jita' k'adhinek ti k'ay'lál, po expidh
a xi pa'inek ti k'ay'lál, in ♦Tsakámil an Inik, a xi k'wajat
ti k'ay'lál. **14**Ani jant'ini' a Moisés in dhaya' an tsan ti bá'
an joltom tsabál, antsaná' yejentál ka dhayan in ♦Tsakámil
an Inik, **15**abal patal a xi ki in bela' Jajá', yab ka taley, po
ki in ko'oy an ets'ey ejataláb. **16**Kom antsaná' a Dios in
k'ánidha' an k'wajchidh tsabál, kej ma in bína' in junkats
wa'tsindhach Tsakámil, abal patal a xi ki in bela' Jajá', yab
ka tala'béj, po ki in ko'oy an ets'ey ejataláb. **17**Kom a Dios

3:1 *Luc 23:13*
3:2 *Mat 23:7; T'aj 2:22*
3:3 *Mat 3:2*
3:5 *T'aj 22:16; Ti 3:5*
3:6 *1Co 15:50*
3:8 *1Co 2:14-16*
3:10 *Luc 2:46*
3:13 *Mat 8:20; T'aj 2:34; Efe 4:8-10; Heb 4:14*
3:15 *Mat 27:42; Mrc 1:15; T'aj 13:39; Rom 3:22; 1Jn 5:1, 5,10*
3:16 *Rom 5:8; 8:32; Efe 2:4; 1Jn 4:9*
3:17 *Mat 1:21; Luc 2:11; Rom 1:14; 1Ti 1:15; 1Jn 2:2*

yab in aba' in Tsakámil ti tsabál abal ki in weladh jolbiy an k'wajílom ti tsabál, po abal an k'wajílom ti tsabál ka k'ánin ti in éy Jajá'.

18Jita' in belál Jajá', yabáts yajchik jolbidh; po jita' yab in belál, k'wajat yajchik jolbidhits, kom yab in belchámal in bij in junkats Tsakámil a Dios. **19**Ani axé' já'its an yajchik jolbidhtaláb; abal an tajaxtaláb chích ti k'wajchidh tsabál, ani an atiklábchik in kulbétna' más an yik'wáx kej an tajaxtaláb, kom in t'ajnélilchik yab alwa'. **20**Kom patal a xi in t'ajál i at'axtaláb in pojkál an tajaxtaláb, ani yab che'el ti tajaxtaláb abal yab ka tidhebédháj k'al in t'ajbíl. **21**Po a xi in t'ajál an chubaxtaláb che'el ti tajaxtaláb, abal in t'ajnélil ka tejwa'méj abal t'ajadh ti in éy a Dios.

An Ajátik ani a Juan Pujax

22Talbél axé', a Jesús k'al in exóbalilchik chích ti Judea tsabál, ani taná' k'wajiy k'al jajá'chik ani pujaxak. **23**A Juan pujaxak jayej ti Enón, utat ti Salim kwenchal, kom taná' wa'atsak yán i ja', ani taná' che'elak ani pujnalakchik **24**(kom a Juan yabáyejak baliyámej ti wik'axte').

25Tám, dhayk'an jún i tok'tsíx káw, in exóbalilchik a Juan k'al an Judíochik, ti in ebál an t'okeltaláb. **26**Ani jajá'chik chích ti k'al a Juan ani in ucha': ♦Rabí, nixé' a xi k'wajatak k'al tatá' ti jek'at Jordán, a xi a tejwa' tso'óblixna', xó' ka tsu'uw, Jajá' pujax ani patal utel ti k'al Jajá'.

27A Juan tok'tsin ani in uluw: An inik yab in ejtowal ki in bats'uw jant'oj, max yab pidhach ti k'ay'lál. **28**Tatá'chik pél it tejwa' tso'óblix abal u uluw: "Naná' yab in Cristo, po naná' in abadh ok'ox ti k'al Jajá'." **29**Jita' in kwa'al an tomkinél chidhan já'its an tomkinél inik, po in ja'úb an tomkinél inik, a xi k'wajat taná' ani in ots'ówiyal, wat'adh ti kulbél k'al in káwintal an tomkinél inik; antsaná' jayej, u kulbéjintal k'wajat kidhatits. **30**Jajá' yejentál ka puwey, po naná' ka tsa'kan u éy. **31**A xi tál walk'i' k'wajat ebál ti k'al patal; a xi tál ti tsabál pél i tsabálíb, ani in káwnál a xi ti tsabál; a xi tál ti k'ay'lál k'wajat ebál ti k'al patal. **32**Ani jawa' a xi in tsu'úmal ani in ats'ámal, axé' in tejwa' tso'óblixnál, po yab jita' in bats'uwal in tejwa' tso'óblixtal. **33**A xi in bats'uwal in tejwa' tso'óblixtal, axé' in ts'o'omadh

3:18 *1Jn 4:9*
3:20 *Efe 5:11,13*
3:23 *Mat 3:1*
3:24 *Mat 4:12*
3:26 *Mat 23:7*
3:29 *Mat 9:15; Flp 2:2; 1Jn 1:4*
3:31 *1Jn 4:5*

tejwa'médhál abal a Dios pél i chubaxtaláb. **34**Kom a xi a Dios in aba' in káwnál in káwintal a Dios, kom a Dios yab in lejbadh bínál an Espíritu. **35**An Pay'lóm in k'ánidhál in Tsakámil, ani patal in pidhámal ti in k'ubak. **36**Jita' in belál an Tsakamláb in kwa'al i ets'ey ejataláb, po jita' yab in belál an Tsakamláb, yab ne'ets ki in tsu'uw an ejataláb, po in k'ák' tsakúltal a Dios k'wajat ti eblim jajá'.

An Ajátik ani an Uxum ti Samaria

4 Jaxtám, tam ti an Ajátik in tso'óbna' abal an ♦Fariseochik in ats'ámal, abal a Jesús in yánedhál ani in pujayal más i exóbalchik kej a Juan **2**(ma anákej Jajá' a Jesús yabák pujax, po pél in exóbalilchik), **3**tám, in jila' Judea ani wichiy ka k'alej ti Galilea. **4**Po yejentálak ka wat'ey ti Samaria tsabál.

5Tám, ulits ti jún i bichow ti Samaria a xi in bij Sicar, utat ti pejach tsabál a xi a Jacob in pidha' in tsakámil, já'its a José, **6**ani k'wajatak taná' in momil a Jacob. Tám, a Jesús, kom tsekenek k'al an bél, koyóts taná' ti mom. Pélak walám ti akak in ajumtal a k'icháj.

7Xó', taná' ulits jún i uxum ♦Samariajíb ti k'a'um, ani a Jesús in ucha': Ti ki in ts'ejwaliy k'al i ja'. **8**(Kom in exóbalilchik k'alnekak ti bichow ki in ts'a'iy i k'apnél.)

9Tám, an Samaria uxum in ucha: ¿Jant'odha', max tatá' pél it Judío, a konchal ti pidha' i ja' jún i Samaria uxum? (Kom an Judíochik yab in kwa'al i junkudhtaláb k'al an ♦Samariajíbchik.)

10A Jesús in tok'tsiy ani in ucha': Max a exlálak in pidhbíl a Dios, ani jita' ti uchál: "Ti ki in ts'ejwaliy k'al i ja'," walám tatá' ne'ets ka konchij Jajá', ani Jajá' ne'ets ti pidha' i ejátlidh ja'.

11An uxum in uluw: Atikláb, an mom lupudh ani yab a kwa'al jant'oj k'al ka kaldha'; tám, ¿ju'táj ti a kwa'al an ejátlidh ja'? **12**¿Awxe' Tatá' más púlik a éy kej i pay'lóm Jacob a xi tu pidha' axé' xi mom, ju'táj ti jajá' uts'aláts, k'al in tsakámilchik ani k'al in ko'wálchik?

13A Jesús tok'tsin ani in ucha': Jitákits ki in uts'a' axé' xi ja', ne'ets ka wichiy ka chikey; **14**po jita' ki in uts'a' an ja' a xi Naná' ne'ets ku pidha', jajá' yabáts jayk'i' ne'ets ka

3:34 *Mat 12:18; Luc 4:18; T'aj 10:38*
3:35 *Mat 28:18*
4:3 *Luc 7:13*
4:4 *Mat 10:5*
4:9 *Mat 10:5*
4:10 *Ap 7:17*
4:14 *Mat 25:46*

chikey; po an ja' a xi ne'ets ku pidha', ne'ets ka wenk'on ti in
ál jajá' ti jún i elelja' a xi kalel abal ti ets'ey ejataláb.
15An uxum in ucha': Atikláb, ti ki in pidha' axé' xi ja',
abal yabáts ki in chikey, ma ni ki in chích tejé' ku kaldha'.
16A Jesús in ucha': Ki it k'alej, ani ka kaniy a tomkíl, ani
ki it chích tejé'.
17Tok'tsin an uxum ani in uluw: Yab u kwa'al u tomkíl.
A Jesús in ucha: Alwa' a ulúmal: "Yab u kwa'al u tomkíl,"
18kom ma bó' i inik a ko'oyámal, ani a xi xó' a kwa'al yab
pél a tomkíl; axé' a ulúmal k'al i chubaxtaláb.
19Uchan k'al an uxum: Atikláb, u tsu'tal ejtíl tam pél it
tsu'bidh kawlómej. **20**I pay'lómchik k'ak'naxin ti axé' xi
ts'én, ani tatá'chik a ulal ti Jerusalén já'its an tsabál ju'táj ti
yejentál ku k'ak'naxin.
21A Jesús in ucha': Uxum, ti ki in bela' abal an oraj
ta'tál, tam ma ni ti axé' xi ts'én, ma ni ti Jerusalén ne'ets
ka k'ak'na'chik an Pay'lóm. **22**Tatá'chik a k'ak'nál a xi yab
a exlál; wawá' i k'ak'nál a xi i exlál, kom an k'ánixtaláb tál
ti k'al an Judíochik. **23**Po ta'tál an oraj, ani xowé'its, tam an
chubax k'ak'naxchik ne'ets ki in k'ak'na' an Pay'lóm, k'al
in espíritu ani k'al i chubaxtaláb; kom an Pay'lóm in aliyal
yajey i k'ak'naxchik abal ka k'ak'náj. **24**A Dios pél i Espíritu,
ani a xi in k'ak'nálchik yejentál ki in k'ak'na' k'al in espíritu
ani k'al i chubaxtaláb.
25An uxum in ucha': U exlál abal an ♦Mesías ne'ets ka
chích, a xi bijidh ti Cristo; tam Jajá' ka chích ne'ets tu ólchij
patal.
26A Jesús in ucha': Naná' in já'its, a xi káw k'al tatá'.
27Ti a axé', an exóbalchik ulits, ani in jik'pa' abal Jajá'
k'wajatak ti t'ilom k'al jún i uxum; po ma anákej, yab jita' in
uluw: ¿Janéy a konoyal? o: ¿Janéy a t'ilál k'al jajá'?
28Tám, an uxum in jilóna' an mul, ani k'alej ti bichow ani
in ucha' an inikchik: **29**Ki it chíxchik, ka tsu'uw jún i inik a
xi ti in ucha' patal jawa' a xi u t'ajámal. ¿Walám axé' já'its a
Cristo? **30**Tám, kalejchik ti bichow ani chích ti k'al a Jesús.
31Ani biyat, an exóbalchik in paka'bédhál, ani in uchál:
♦Rabí, k'apulits.
32Ani Jajá' in ucha'chik: Naná' u kwa'al jún i k'apnél a xi
u k'apal, a xi tatá'chik yab a exlál.

4:19 *Mat 21:11*
4:20 *Luc 9:53*
4:21 *1Ti 2:8*
4:22 *Rom 3:1,2*
4:23 *Flp 3:3*
4:24 *Flp 3:3*
4:25 *Mat 1:16*
4:29 *Mat 12:23*
4:31 *Mat 23:7*
4:32 *Mat 4:4*

33Tám, an exóbalchik tamat ucháxin: ¿Walám, chi'dhanchat k'al jita' ti k'apul?

34A Jesús in ucha'chik: U k'apnélil já'its, ku t'ajchij in awiltal a xi ti in abámal, ani ku kidhbanchij in t'ojlábil. **35**¿Yabxe' a ulal tatá'chik: "In k'ibálej tsé' a íts' abal ki in bajuw an k'ojláts"? Naná' tu uchálchik ka dhaya' a wal ani ka met'a' an tsabálchik, kom k'wajat dhakninílits abal ka k'ojowat. **36**Ani a xi k'ojol in bats'uwal in jalbixtal, ani in tamkuyal i walíláb abal ti ets'ey ejataláb, abal an óm ka kulbéjak jayej junkudh k'al an k'ojol. **37**Kom ti k'al axé', já'its an chubax t'ilab:

Jún a xi óm ani k'e'at a xi k'ojol.

(Mik 6:15)

38Naná' tu abámal ka k'ojow jawa' a xi tatá'chik yab a t'ojonchámal, k'e'at t'ojonének, ani tatá'chik a áynanchámal in t'ojlábil.

4:34 *Mat 26:39*
4:35 *Mat 9:37; Luc 10:2*
4:36 *Mat 25:46; Rom 1:13*
4:42 *Luc 2:11*
4:44 *Mat 13:57; Luc 4:24*

39Ani ti nixé' xi bichow, k'al yán i •Samariajíb ti belan, k'al in káwintal an uxum, a xi in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb, in uluw: Ti in ucha' patal jawa' a xi u t'ajámal. **40**Tám, chích an k'wajílom ti Samaria ti k'al Jajá' ani paka'bédháj abal ka k'wajiy k'al jajá'chik, ani jilk'on taná' tsáb a k'icháj. **41**Ani yántolom más in bela' ti in ebál Jajá' in káwintal.

42Ani jajá'chik in uchál an uxum: Xó' wawá' i belál, yab abal tatá' a káwintal, kom wawá' i ats'ámal, ani i exlál abal chubax axé' já'its a Cristo an K'ánix k'al an k'wajílom ti tsabál.

An Ajátik in Jeldha' in Kwitólil jún i Éyal

43Xó', tam ti wat'enekits tsáb a k'icháj, kalej taná', ani k'alej ti Galilea. **44**Kom Jajá' a Jesús tejwa' tso'óblixin abal jún i tsu'bidh káwlómej ti in lej tsabálil yab k'ak'nadh lét'endhach. **45**Xó', tam ti ulits ti Galilea, bats'uwat k'al an Galileajíbchik, kom in tsu'uw patal jawa' a xi in t'aja' ti Jerusalén ti ajib, kom k'alnekakchik jayej ti ajib.

46Tám, a Jesús chích junílek'ij ti Caná, Galilea tsabál, ju'táj ti an ja' in wenk'ow ti bók. Ani ti Capernaum k'wajatak jún in éyalil an ts'álej, a xi in kwitólil k'wajatak lej ya'ul. **47**Xó', tam ti in ats'a' abal a Jesús che'nek ma Judea abal Galilea, k'alej in tsa'biyal ani in lej paka'bédhálak abal

ka pa'iy ani ka jeldhanchat in kwitólil, kom k'wajatakits utat ka tsemets. **48**Tám, a Jesús in ucha': Max yab ka tsu'uw i labidh tsu'bixtaláb ani i jik'paxtaláb, yab ne'ets ka bela'.

49In éyalil an ts'álej in uluw: Ajátik, ki it pa'iy biyat yabáyej tsemnek u tsakámil.

50A Jesús in ucha: Ki it k'alej, a tsakámil k'wajat ejat. Ani an inik in bela' an káw a xi a Jesús in uluw, ani k'alej; **51**ani tam ti biyat pa'ílej, in abatnanélilchik chích ti tamuwáb, ani ólchin ani uchan: A tsakámil k'wajat ejat.

52Tám, jajá' in konówiychik janéy tam oraj ts'i'kin ti elabmél. Jajá'chik tok'tsin: Ti we'él, ti in bukchíl in ajumtal a k'icháj an k'ak'éltaláb tixk'an. **53**Tám, an pay'lómláb in exbay abal nixé' xi oraj ti uchan k'al a Jesús: A tsakámil k'wajat ejat;' ani jajá' in bela' k'al patal ti in k'imá'.

54Axé' já'its in tsabchíl an labidh tsu'bixtaláb a xi a Jesús in t'aja' tam ti kalej ti Judea abal Galilea.

An Tsámbej Inik ti Betesda

5 Xó', talbél axé', an Judíochik in kwa'alak jún i ajib, ani a Jesús k'adhiy ti Jerusalén. **2**Ani wa'atsak ti Jerusalén, taná' utat ti in wi'lébil an oveja ko'nélchik jún i laním a xi in bij ti Hebreo káwintaláb Betesda, a xi in kwa'alak bó' i pórtico tsalam. **3**Ti al axé'chik, k'wajat kwatsat yántolom i ya'ulchik, i jok'tsejchik, a xi yab belalchik, i tsámbej ya'ulchik, in aychalak ka lank'in an ja'; **4**kom jún i ♦ángel pa'ílak tam junchikíl an k'ij ti al an laním, ani in lank'iyal an ja', ani a xi ka ok'xin ka otsits, talbél ka lank'iyat an laním, u jelél ti k'al jawámakits tam yaw'láts a xi in kwa'al. **5**Xó', k'wajatak taná' jún i inik a xi in kwa'alak jún inik lajuj waxik i tamub ti ya'ul. **6**Tam ti a Jesús in tsu'uw kwatsat, ani in exla' abal owatits ti k'wajat antsaná', in ucha': ¿A lé' ki it jeley?

7An ya'ul in tok'tsiy: Ajátik, yab u kwa'al jita' ti ki in ódha' ti laním tam ka lank'in an ja', ani biyat naná' in ne'ets, jún jita' píl pa'íl ok'xidh kej naná'.

8A Jesús in ucha': Ki it ts'akiy, ka pena' a waytal ani ki it beláts. **9**Ani wi'pachk'ij nixé' xi inik jeley, ani in pena' in waytal ani beláts.

Po nixé' a k'icháj pélak jún i ♦k'ak'nadh k'icháj. **10**Tám, an

4:48
T'aj 2:43; Rom 15:19; 2Co 12:12; Heb 2:4
4:53
T'aj 11:14
5:2
T'aj 21:40
5:8
Mat 9:5,6
5:9
Mat 12:1-14
5:10
Mat 12:2

Judíochik in uchál nixé' a xi jelenek: Pél i ♦k'ak'nadh k'icháj ani yab walkadh ka ne'dha' a waytal.

11Jajá' in tok'tsiychik: A xi ti in jeldha' ti in ucha': "Ka pena' a waytal ani ki it beláts."

12Tám, jajá'chik in konówiy: ¿Jita'xe' já'its a xi ti ucha': "Ka pena' a waytal ani ki it beláts"? **13**Po a xi jeldhámej yabák in exlál jita' já'itsak, kom ti in ebál an mulkunél a xi k'wajatak taná', a Jesús ówméj ti nixé' xi jolát. **14**Talbél, a Jesús in ela' ti ♦tiyópan, ani in ucha': Xó' ka tsu'uw, it jeldhámej; yabáts más ki it walbin, abal yab ka tamánchij jant'oj más k'alchidh.

15Tám, an inik k'alej, ani in ólchij an Judíochik, abal pélak a Jesús a xi k'al ti jeldháj.

16Xó', k'al axé' ti in ebál an Judíochik in kwátsiyal a Jesús ani in aliyal jant'odha' ki in tsemdha' kom in t'ajál axé'chik ti ♦k'ak'nadh k'icháj. **17**Po a Jesús in tok'tsiychik: U Pay'lóm ma xowé' t'ojnal ani Naná' in t'ojnal.

18Jaxtám, k'al axé' ti in ebál, an Judíochik in aliyal más abal ki in tsemdha', kom yab expidh in odhiyal an ♦k'ak'nadh k'icháj, po jayej in bijiyal a Dios ti in lej Pay'lóm, in t'ajál Jajá' ti jununúl ejtíl a Dios.

5:14 *Mrc 2:5*
5:17 *Luc 2:49*
5:18 *Mat 12:14*
5:21 *Rom 4:17; 2Co 1:9; Heb 11:19*
5:22 *T'aj 10:42*
5:23 *Luc 10:16; 1Jn 2:23*

In Éyaltal an Tsakamláb

19Tám, a Jesús in tok'tsiy ani in ucha'chik: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, an Tsakamláb yab in ejtowal ki in t'aja' jant'oj ti in kwetémtal, po a xi in tsu'tal in t'ajál an Pay'lóm; kom patal a xi in t'ajál an Pay'lóm, axé' jayétsej in t'ajál an Tsakamláb. **20**Kom an Pay'lóm in k'ánidhál an Tsakamláb ani in tejwa'médhanchal patal a xi Jajá' in t'ajál; ani i más pakdha' t'ajnél kej axé'chik ne'ets ki in tejwa'médhanchij, abal ka jik'pa'chik. **21**Kom jant'ini' an Pay'lóm in ts'akbál an tsemélomchik, ani in pidhál i ejataláb, antsaná' jayej an Tsakamláb in pidhál i ejataláb a xi Jajá' ki in lé'na'. **22**Kom an Pay'lóm yab jita' in weladh pílmédhál, po patal an weladh pílmédhomtaláb in pidhámal an Tsakamláb, **23**abal patal ki in lét'edh k'ak'na'chik an Tsakamláb jant'ini' ti in lét'edh k'ak'nál an Pay'lóm; a xi yab in lét'edh k'ak'nál an Tsakamláb, yab in lét'edh k'ak'nál an Pay'lóm a xi k'al ti aban.

24An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, jita' ti in áts'anchal u káwintal ani in belál jita' ti in abámal, in kwa'al i ets'ey ejataláb ani yabáts ne'ets ka chích ti jolbidh yajchiktaláb, po in wat'enchíts an tsemláj abal ti an ejataláb. **25**An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, ta'tál an k'ij, ani xowé' in bajuwits, tam an tsemélomchik ne'ets ki in ats'anchij in káwintal in Tsakámil a Dios, ani a xi ki in ats'a'chik ne'ets ka ejátlin. **26**Kom jant'ini' an Pay'lóm in kwa'al in ejatal ti in kwetém bá', antsaná' in pidhámal jayej an Tsakamláb abal ki in ko'oy in ejatal ti in kwetém bá', **27**ani in pidhámal jayej i uchbixtaláb abal ki in t'aja' i weladh pílmédhomtaláb, kom Jajá' já'its in ♦Tsakámil an Inik. **28**Yab ki it jik'panchik k'al axé', kom ta'tál an oraj, tam patal a xi k'wajat ti jolimtalábchik ne'ets ki in ats'anchij in káwintal, **29**ani ne'ets ka kalejchik; a xi in t'aja' xi alwa' ne'ets ka ts'akiy abal ti ejataláb; po a xi in t'aja' an at'axtaláb, ne'ets ka ts'akiy abal ti weladh jolbintaláb.

An Tso'óblixchik ti in ebál an Ajátik

30Ti Naná' tu kwetémtal yab u ejtowal ku t'aja' jant'oj; jant'ini' u ats'ál, antsaná' in weladh káw, ani bolidh u weladh káwintal, kom yab u aliyal u kwetém awiltal po in awiltal an Pay'lóm a xi ti in abámal. **31**Max in tejwa' tso'óblix tu kwetémtal, u tejwa' tso'óblixtal yab chubax. **32**K'e'at a xi in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb abal ti k'al Naná', ani u exlál abal in tejwa' tso'óblixtal abal ti k'al Naná' chubax. **33**Tatá'chik a aba' abal ka konówiyat a Juan, ani jajá' tejwa' tso'óblixin ti al an chubaxtaláb. **34**Po Naná' yab u bats'uwal in tejwa' tso'óblixtal i inik, po axé' u ulal, abal ki it k'alej k'ánidhchik. **35**A Juan pélak jún i lek'wat ani tajax tajbaxtaláb, ani tatá'chik a lé'na' ka kulbétna' ti jún wé' i k'ij ti in tajáx. **36**Po Naná' u kwa'al jún i tejwa' tso'óblixtaláb más púlik kej in tejwa' tso'óblixtal a Juan, kom an t'ajnél a xi an Pay'lóm ti in pidha' abal ku kidhbay, an lej t'ajnélchik a xi Naná' u t'ajál, in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb ti k'al Naná', abal an Pay'lóm ti in abámal. **37**Ani an Pay'lóm jayej a xi ti in aba' in binámal i tejwa' tso'óblixtaláb ti k'al Naná'. Tatá'chik yab jayk'i' a ats'anchámal in káwintal, ma ni yab a tsu'chámal in wal, **38**ma ni yab a ko'onchal in káwintal ti al

5:24 *Mat 10:40; 25:46; 1Jn 3:14*
5:29 *Mat 25:46*
5:30 *Mat 26:39*
5:34 *T'aj 16:30, 31; Efe 2:8; Ti 3:5; 1Jn 5:9*
5:35 *2Pe 1:19*
5:36 *1Jn 5:9*
5:37 *1Ti 1:17*
5:38 *1Jn 1:10*

tatá'chik; kom a xi Jajá' in aba', tatá'chik yab a belál. 39Ka
al'imaychik ti al an ♦Dhuchlab, kom tatá'chik a tsalpayal
abal ti taná' a kwa'al an ets'ey ejataláb; ani axé'chik já'its
a xi in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb ti k'al Naná'. 40Ani
yab a lé'chik ki it chích ti k'al Naná' abal ka ko'oy i |
ejataláb.

41Naná' yab u bats'únchal in witsidh puwenchixtal i
inikchik. 42Po Naná' tu exlálchik abal yab a kwa'al in
k'ánidhomtal a Dios ti tatá'chik. 43Naná' in che'nek ti in
bij u Pay'lóm, ani tatá'chik yab ti in bats'uwal; max jita'
píl che'elak ti in kwetém bij, jajá' ne'ets ka bats'uwchik.
44¿Jant'odha' ti ne'ets ka ejtow ka bela'chik, kom xó', a
bats'uwalchik i witsidh puwenchixtaláb jún ti k'al a xi jún,
ani yab a aliyalchik in witsidh puwenchixtal a xi tál ti k'al
a junkats Dios? 45Yab ka tsalpaychik abal Naná' ne'ets tu
káwlidh jolbiy ti in tamét an Pay'lóm; wa'ats jita' a xi ti
káwlidh jolbiyal, já'its a Moisés, ju'táj ti a kwa'alchik a
aychixtal. 46Kom max a belálakchik a Moisés, ne'ets tám
ti ki in bela'chik, kom jajá' in dhucha' ti naná' tu ebál. 47Po
max yab a belálchik in dhuchlábil, ¿jant'odha' ti ne'ets ti in
belchij u káwintal?

5:39 *Mat 25:46; Luc 24:27, 44; T'aj 13:27; Rom 2:17,18*
5:44 *Rom 2:29*
5:45 *Rom 2:17*
5:46 *Luc 24:27, 44; T'aj 26:22*
5:47 *Luc 16:29, 31*
5:56 *Mat 13:17*

An Ajátik in Pijchiy Bó' xi' i Inik

Mat 14:13-21; Mrc 6:30-44; Luc 9:10-17

6 Xó', talbél axé'chik, a Jesús k'alej ti jumpok'e' pulik
lejem Galilea, a xi já'its, Tiberias. 2Ani k'al jún i pulik
mulkunél ti ts'at'k'ómtejak, kom in tsu'tal an labidh t'ajnél
a xi in t'ajál ti bá' an ya'ulchik. 3Ani a Jesús k'adhiy ti jún i
bolchal, ani taná' koyóts k'al in exóbalilchik.

4Ani k'wajatak utat in ajib ♦Pascuajil an Judíochik. 5Xó',
tam ti a Jesús in dhaya' in wal, ani in tsu'uw k'wajat ti utel
jún i pulik mulkunél, in ucha' a Felipe: ¿Ju'táj ti ne'ets ki
ts'a'iy i k'apnél abal axé'chik ka k'apúts? 6Po a axé' a Jesús
in uluw abal ki in takandha', kom in exlálak janéy a xi
ne'ets ki in t'aja'.

7A Felipe tok'tsin: 200 i denario tumín i k'apnél yab lejat,
abal k'alek'ij ki in bats'uw jún i wé'.

8Jún in exóbalil, já'its a Andrés, in ebchal a Simón Pedro,
in ucha': 9Tejé' k'wajat jún i tsakam kwitól a xi in kwa'al bó'

i ♦cebada bok'ól ani tsáb i t'ijax to'ol; po ¿janéy ti tabat ti k'al yántolom?

10Tám, a Jesús in uluw: Ka t'aja' abal an inikchik ka koyóts. Ani lej wa'atsak i tómlom ti nixé' xi jolát; ani koyótschik, walám max ajidhak bó' xi' i inikchik. **11**Tám, a Jesús in uma' an bok'ólchik, ani tam ti in bínámalits i k'ak'námaltaláb, in buk'chij in exóbalilchik, ani in exóbalilchik, a xi k'wajatchik ketetedh; aniyek'ij an to'ol, jáyits jajá'chik ki in lé'na'. **12**Tam ti ajwéchik, a Jesús in ucha' in exóbalilchik: Ka tamkuy an pejmach jilk'omach abal yab jant'oj ka k'ibej. **13**Tám, in tamkuychik ani in t'uchiy lajuj tsáb i t'oknal, k'al an pejmach bó'lom bok'ól ♦cebada a xi in jila' an k'apulchik. **14**Tám, nixé' xi inikchik, tam ti in tsu'uw an labidh tsu'bixtaláb a xi a Jesús in t'ajámal in uluwchik: Axé' chubax já'its an tsu'bidh kawlómej, a xi tálak ti tsabál.

15Xó', tam ti a Jesús in ejtiy abal ne'etsak ka chíxchik ani ka ne'dháj k'al i tsápláb abal ka t'ajan ti ts'álej, pílméj junílek'ij ti jún i bolchal kwetémk'ij.

6:11 *Mat 14:19*
6:14 *Mat 11:3*
6:15 *Mat 14:23; Mrc 6:46*
6:20 *Mat 14:27*

An Ajátik Belal ti Lejem

Mat 14:22-27; Mrc 6:45-52

16Ani tam ti aklelits, in exóbalilchik pa'iy ti pulik lejem, **17**ani otsitschik ti bá' jún i tan, ne'etsak in wat'enchal an pulik lejem abal ti Capernaum. Xó', yik'waxakits, ani a Jesús yabák che'nek k'al jajá'chik. **18**Ani dhayk'an ti lank'í' an pulik lejem kom juchnalak jún i tsapik ik'. **19**Ani tam ti xalum belámadhits walám jún inik bó' o walám jún inik lajuj i estadio, in tsu'uw a Jesús tál ti belbél eblim pulik lejem ani utel ti tan, ani jik'eychik. **20**Po a Jesús in ucha'chik: Já'its in Naná'; yab ki it jik'eychik. **21**Tám, k'al in kulbéltal in bats'uwchik ti al an tan, ani wi'pachk'ij an tan ulits ti tsabál ju'táj ti ne'etsakchik.

An Ajátik já'its an K'apnél a xi Tál ti K'ay'lál

22Ani ti in aykíl a k'icháj, an k'wajílomchik a xi k'wajat ti jumpok'e' pulik lejem, in tsu'uw abal yabák k'wajat taná' an junkats tan, a xi an exóbalchik in eyendhámal ani a Jesús yabák otsits ti tan abal ka k'alej k'al jajá'chik, po in

exóbalilchik k'alej kwetém. **23**Po ulenek k'e'at i tanchik a xi tál ti Tiberias bichow, utat ti tsabál ju'táj ti in k'apujchik an k'apnél, talbél tam ti an Ajátik in bína' i k'ak'námal. **24**Xó', tam ti an k'wajílomchik in tsu'uw abal a Jesús yab k'wajat taná', ma ni in exóbalilchik, tám, otsits jayej ti tanchik ani k'alej ti Capernaum in aliyal a Jesús. **25**Ani tam ti jajá'chik in ela' jumpok'e' pulik lejem, in ucha': ♦Rabí, ¿jayk'i' ti it ulits tejé'?

26A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, ti in aliyal, yab kom a tsu'úmal i labidh tsu'bidhtaláb, po já'its kom a k'apujchik an bok'ól ani it ajwéj. **27**Ki it t'ojon, yab k'al an k'apnél a xi talél po tokot k'al an k'apnél a xi k'wajíl ti ets'ey ejataláb, a xi in ♦Tsakámil an Inik ne'ets ti pidha'chik, kom já'its axé' in uchbiyámal a Dios an Pay'lóm.

28Tám, jajá'chik in ucha': ¿Janéy ki t'aja' abal ki ejtow ki t'ajchij in t'ojlábil a Dios?

6:25 *Mat 23:7*
6:27 *Mat 8:20; 25:46; Rom 4:11; 1Co 9:2; 2Co 1:22; Efe 1:13; 2Ti 2:19; Ap 7:3*
6:30 *Mat 12:38*

29A Jesús tok'tsin, ani in ucha'chik: Axé' já'its in t'ojlábil a Dios, ka bela' jita' Jajá' in abámal.

30Tám, jajá'chik in ucha': ¿Janéy tam labidh tsu'bixtaláb a t'ajál Tatá' abal ki tsu'uw ani tu bela' Tatá'? ¿Janéy tam t'ajnél a t'ajál? **31**I pay'lómchik in k'apuj an maná ti joltom tsabál, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Jajá' in pijchiychik k'al i k'apnél a xi tál ti k'ay'lál.
(Exo 16:4; Neh 9:15; Sal 78:24)

32Tám, a Jesús in ucha'chik: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, a Moisés yab ti pidha' an k'apnél a xi tál ti k'ay'lál, po pél u Pay'lóm a xi ti pidhál an chubax k'apnél a xi tál ti k'ay'lál. **33**Kom an k'apnél a xi tál ti k'al a Dios já'its a xi pa'iy ti k'ay'lál ani in pidhál i ejataláb an k'wajchidh tsabál.

34Tám, jajá'chik in ucha': Ajátik, tu ku pidha' ets'ey axé' xi k'apnél.

35A Jesús in ucha'chik: Naná' já'its an k'apnél abal k'al an ejataláb; a xi che'el ti k'al Naná', yab jayk'i' ne'ets ki in ko'oy i jayil; ani jita' ti ki in bela', yab jayk'i' ne'ets ka chikey. **36**Po tu uchámalchik, ma anákej ti in tsu'úmal, yab a belálchik. **37**Patal a xi an Pay'lóm ti in pidhál, ne'ets ka chích ti k'al Naná'; ani jita' che'el ti k'al Naná', ma ni jayk'i'

yab ne'ets ku wak'la' eléb. **38**Kom in pa'inek ti k'ay'lál, yab abal ku t'aja' u awiltal, po in awiltal a xi ti in abámal. **39**Ani axé' já'its in awiltal an Pay'lóm, a xi ti in aba', abal patal a xi Jajá' ti in pidhámal, yab ku k'iba' jant'oj, po ku ts'akba' ti in ta'pantal a k'icháj. **40**Ani axé' já'its in awiltal a xi ti in abámal, abal patal a xi in met'ál an Tsakamláb ani ki in bela' Jajá', in kwa'al i ets'ey ejataláb, ani Naná' ne'ets ku ts'akba' ti in ta'pantal a k'icháj.

41Tám, an Judíochik in kúx t'ilabnál, kom Jajá' in uluw: Naná' já'its an k'apnél a xi pa'inek ti k'ay'lál. **42**Ani in ulalchik: ¿Yabxe' já'its axé' a Jesús, in tsakámil a José, a xi in pay'lóm ani in mím wawá' i exlanchal? ¿Jale' tám ti in ulal axé': "Naná' in pa'inek ti k'ay'lál"?

43Tám, a Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Yab ki it kúx t'ilabnaxin ti bá' tatá'chik. **44**Yab jita' in ejtowal ka chích ti k'al Naná', max yab ka utuwat k'al an Pay'lóm a xi ti in abámal; ani Naná' ne'ets ku ts'akba' ti in ta'pantal a k'icháj. **45**K'wajat dhuchadh ti an Tsu'bidh káwintaláb:

Ani ti in yánél ne'ets ka exóbindháj k'al a Dios.

(Isa 54:13)

Jaxtám, patal nixé' a xi in ats'a' an Pay'lóm, ani exóbláts ti k'al Jajá', u che'el ti k'al Naná'. **46**Yab abal jún jita' in tsu'úmal an Pay'lóm; po nixé' a xi tál ti k'al a Dios, Jajá' in tsu'úmal an Pay'lóm. **47**An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, jita' ti in belál, in kwa'al i ets'ey ejataláb. **48**Naná' já'its an k'apnél abal k'al an ejataláb. **49**A pay'lómchik in k'apuj an maná ti joltom tsabál, ani tsemetschik. **50**Axé' já'its an k'apnél a xi pa'íl ti k'ay'lál, abal jita' ki in k'apuj, yab ka tsemets. **51**Naná' já'its an ejat k'apnél a xi pa'inek ti k'ay'lál. Max jita' ki in k'apuj axé' xi k'apnél, ne'ets ka ejátlin abal ets'ey; ani an k'apnél a xi ne'ets ku bína' pél u anam t'u'úl, a xi Naná' ne'ets ku bína' abal k'al in ejatal an k'wajchidh tsabál.

52Tám, an Judíochik tamat konowíxin, in ulal: ¿Jant'odha' ti ne'ets ki in ejtow axé' tu pidha' ki k'apchij in anam t'u'úl?

53Tám, a Jesús in ucha'chik: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, max yab a k'apchal in anam t'u'úl in ♦Tsakámil an Inik, ani yab a uts'unchal in xits'ál, yab a kwa'al i ejataláb ti tatá'chik. **54**A xi ti in k'apchal u anam

6:38 *Mat 26:39*
6:40 *Mat 25:46*
6:42 *Luc 4:22*
6:45 *1Co 2:13; 1Te 4:9; Heb 8:10, 11; 1Jn 2:27*
6:47 *Mat 25:46*
6:51 *Heb 10:10*
6:53 *Mat 8:20; 26:26,28*

t'u'úl ani ti in uts'unchal u xits'ál in kwa'al i ets'ey ejataláb, ani Naná' ne'ets ku ts'akba' ti in ta'pantal a k'icháj. **55**Kom u anam t'u'úl pél i chubax k'apnél, ani u xits'ál pél i chubax uts'nél. **56**A xi ti in k'apchal u anam t'u'úl ani ti in uts'unchal u xits'ál, k'wajíl k'al Naná', ani Naná' k'al jajá'. **57**Jant'ini' an ejat Pay'lóm ti in aba', ani Naná' in ejat ti in ebál an Pay'lóm, aniyek'ij, jita' a xi ti ki in k'apuj ne'ets ka ejátlin ti Naná' u ebál. **58**Axé' já'its an k'apnél a xi pa'iy ti k'ay'lál, yab ejtíl a pay'lómchik a xi in k'apuj an maná, ani tsemetschik; jita' ki in k'apuj axé' xi k'apnél ne'ets ka ejátlin abal ets'ey.

59Axé'chik in uluw ti ♦sinagoga, biyat exóbchix ti Capernaum.

An Káw a xi Pél i Ets'ey Ejataláb

6:56 1Jn 2:24
6:61 Mat 13:57
6:62 Mat 8:20; Mrc 16:19
6:63 2Co 3:6
6:64 Mat 10:4
6:65 Mat 13:11
6:67 Mat 10:2
6:68 Mat 16:16; 25:46
6:69 Mrc 1:24; Luc 9:20
6:71 Mat 10:4; 26:14

60Yántolom in exóbalilchik, tam ti in ats'a' axé', in uluwchik: Lej tsapik axé' xi káw. ¿Jita' in ejtowal ki in ats'a'?

61A Jesús in exla' ti in kwetémtal abal in exóbalilchik kúx t'ilabnax ti in ebál axé'; tám, in ucha'chik: ¿Ti xamk'undhál axé'? **62**¿Tám janéy, max ka tsu'uwchik in ♦Tsakámil an Inik ka k'adhiy ju'táj ti ok'ox k'wajatak? **63**An Espíritu já'its a xi in bínál an ejataláb; an anam t'u'lek yab jant'oj in tabát; an káwintaláb a xi Naná' tu uchál pél i espíritu ani pél i ejataláb. **64**Po wa'ats talchik ti tatá'chik a xi yab in belál. Kom a Jesús in exlálak ma ti in tujtal, jita' a xi yab belom, ani jita' k'al ti ne'ets ka binaxnáj. **65**Ani in uluw: Jaxtám tu uchámalchik abal ma ni jita' in ejtowal ka chích ti k'al Naná', max yab ka pidhan ti k'al u Pay'lóm.

66Tám, ma ti axé' xi k'ij, yán in exóbalilchik wichiy ti in kúx ani yabáts xe'tsin k'al Jajá'. **67**Tám, a Jesús in ucha' a xi lajuj tsáb: ¿Walám a lé'chik teyej ki it k'alej?

68Tám, a Simón Pedro tok'tsin: Ajátik, ¿k'al jita' ku k'alej? Tatá' a kwa'al an káwintaláb a xi ets'ey ejátlidh; **69**ani wawá' i belámal ani i exlámal abal Tatá' já'its a Cristo, in Tsakámil an ejat Dios.

70A Jesús in tok'tsiychik: ¿Yabxe' Naná' tu takuyámal tatá'chik lajuj tsáb, ani jún ti tatá'chik pél i Tenekláb? **71**A Jesús in t'ilálak a Judas Iscariote, in kwitólil a Simón, kom

axé' já'itsak a xi ne'ets ki in t'aja' ti tsinat bínom, ani pélak in yanél a xi lajuj tsáb.

An Ajátik yab Belnal k'al in lej Ebchalchik

7 Xó', talbél axé', a Jesús xe'etsak ti Galilea, kom yab in lé'ak ka xe'tsin ti Judea, kom an Judíochik in aliyalak ki in tsemdha'. **2**Xó' k'wajatak utat jún i ajib a xi in puwenchal an Judíochik, já'its an Ajib Dhibk'odh k'wajtaláb. **3**Tám, uchan a Jesús k'al in ebchalchik: Ki it kalej ti tejé' ani winij ti Judea, abal a exóbalilchik ki in tsu'uw an t'ajnéláb a xi a t'ajál. **4**Kom, ma ni jita' yab in t'ajál jant'oj tsinat tam in aliyal ka exláj. Max a t'ajál axé'chik, ki it tejwa'méj ti k'al an k'wajílom ti tsabál. **5**Kom ma ni k'al in ebchalchik yabák u belnal.

6Tám, a Jesús in ucha'chik: Naná' u k'ijil yabáyej ulenek, po an k'ij a xi tatá'chik ets'ey k'wajat t'ojojodh. **7**An k'wajchidh tsabál yab in ejtowal ti at'a', po Naná' ti in at'ál, kom u tejwa' tso'óbliyal abal in t'ajnélil yab alwa'. **8**Ki it k'adhiychik ti axé' xi ajib; Naná' yabáyej in k'adhíl ti axé' xi ajib, kom Naná' u k'ijíl yabáyej putunének. **9**Tam ti a Jesús in ucha'chik axé', jilk'on ti Galilea.

7:1 *Mat 12:14*
7:3 *Mat 12:46*
7:5 *Mrc 3:21*
7:6 *Mat 26:18*
7:8 *Mat 26:18*
7:14 *Mat 26:55*
7:15 *Mat 13:54; T'aj 26:24*

An Ajátik ti Ajib Dhibk'odh K'wajtaláb

10Po talbél, tam ti k'adhinekits in ebchalchik, k'adhiy jayej ti ajib, yab ejtíl tam tejwa', po tsinatk'ij. **11**Tám, aliyábak k'al an Judíochik ti al an ajib, ani in ulalchik: ¿Ju'táj ti k'wajat Jajá'? **12**Ani wa'atsak yán i kúx t'ilab ti bá' an mulkunél ti in ebál Jajá'. Talchik in ulal: Pél jún i alwa' inik. Pílchik in ulal: Ibáj, po in k'ambiyal an bichówlom. **13**Po ma ni jita' yab in tejwa' t'ilabnál a Jesús, kom in ts'ejnál an Judíochik.

14Xó', ti in ts'ejéltal an ajib, a Jesús k'adhiy ti ♦Tiyópan ani exóbchíxin, **15**ani an Judíochik in lej jik'pál ani in ulal: ¿Jant'odha' axé' ti in exlál i dhuche', max yab jayk'i' exoblámadh?

16A Jesús tok'tsin ani in uluw: U exóbchixtal yab Naná' u k'ál, po in k'ál jita' ti in abámal. **17**Max jita' in lé' ki in t'aja' in awiltal a Dios, ne'ets ki in exla' max an exóbchixtaláb pél in k'ál a Dios o max in k'wajat ti in

káw k'al u kwetémtal. 18Jita' káw k'al in kwetémtal, in aliyal in kwetém witsidh puwenchixtal; po jita' in aliyal in witsidh puwenchixtal jita' k'al ti abámej, axé' já'its a xi chubax, ani yab wa'ats i yab bolidhtaláb ti Jajá'. 19¿Yabxe' a Moisés ti pidha'chik an ♦Éylidhkáw, ani yab jita' tatá'chik a putuwal an ♦Éylidhkáw? ¿Jale' ti a aliyalchik ti ki in tsemdha'?

20An mulkunél tok'tsin ani in uluw: Tatá' it otsadh k'al i demonio. ¿Jita' in aliyal ti tsemdha'?

21A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Jún i t'ajnél u t'aja', ani ti a yánél a jik'pa'chik. 22Jaxtám, a Moisés ti pidha'chik an ♦t'okat kotodhtaláb (yab abal pélak a Moisés in k'ál, po an pay'lómlábchik), ani ti ♦k'ak'nadh k'icháj a t'okat kotoyal an inikchik. 23Max an inik in bats'uwal an ♦t'okat kotodhtaláb ti ♦k'ak'nadh k'icháj, abal in Éylidh Káwintal a Moisés yab ka jek'omnáj, ¿jale' ti it tsakúlchik k'al Naná' kom ti ♦k'ak'nadh k'icháj u putat jeldha' jún i inik? 24Yab ki it weladh jolbixin jant'ini' ti tejwa'mél, po ki it weladh káwin k'al i bolidh welaxtaláb.

7:19 *Mat 12:14*
7:20 *Mrc 3:22*
7:24 *2Co 10:7*
7:25 *Mat 12:14*
7:27 *Mat 13:55; Luc 4:22*
7:29 *Mat 11:27*
7:30 *Mat 26:18*

¿Já'its Axé' a Cristo?

25Tám, talchik a xi ti Jerusalén in uluwchik: ¿Yabxe' já'its a axé' a xi aliyáb abal ka tsemdháj? 26Xó', ka tsu'uw, k'wajat ti walkadh káw, ani yab jant'oj ucháb. ¿Walám chubax exlomnájits k'al an éyalchik abal axé' já'its a lej Cristo? 27Po wawá' i exlál axé' ju'táj ti tál; po tam ka chích a Cristo, yab jita' ne'ets ki in exla' ti ju'táj ti ne'ets ka chích.

28Tám, a Jesús, biyat exóbchix ti al an ♦Tiyópan, janidh káwin ani in uluw: Tatá'chik ti in exlál, ani a exlál ju'táj ti in tál, ani Naná' yab in che'nek k'al u kwetémtal, po jita' ti in abámal pél i chubaxtaláb, a xi tatá'chik yab a exlál. 29Po Naná' u exlál Jajá', kom ti k'al Jajá' ti in tál, ani Jajá' ti in aba'.

30Tám, in aliychik abal ki in yak'wa', po ma ni jita' yab in lujkuw in k'ubak, kom yabáyejak in bajuwámal in orajil. 31Ani ti an mulkunél yántolom k'al ti belan, ani in ulalchik: Tam ka chích a Cristo, ¿walám ne'ets ki in t'aja' más i labidh tsu'bixtaláb kej a xi in t'ajámal axé'?

An Beletnomchik Abnal ki in Yak'wa' an Ajátik

32An ♦Fariseochik in ats'a' abal an mulkunél kúx t'ilomchik ti k'al axé'. Tám, an ♦ok'ox pale'chik ani an ♦Fariseochik in aba' i beletnom abal ka yak'wan. **33**Tám, a Jesús in uluw: Ti jún wé' más i k'ij ne'ets ki in k'wajiy k'al tatá'chik, ani tám, ne'ets ki in k'alej ti jita' k'al ti in abámal. **34**Ne'ets ti in aliychik ani yab ne'ets ti in ela'; ju'táj ti Naná' in ne'ets ki in k'wajiy, tatá'chik yab a ejtowal ki it chích.

35Tám, an Judíochik in ulal ti in kwetémtal: ¿Ju'táj ti ne'ets axé' abal yab ki ela'? ¿Walám ne'ets ka k'alej ti k'al a xi buk'udh ti k'al an ♦Griegochik, ani ne'ets ki in exóbchij an ♦Griegochik? **36**¿Janéy axé' in lé' ki in uluw: "Ne'ets ti in aliychik, ani yab ne'ets ti in ela'; ani ju'táj ti ne'ets ki in k'wajiy, tatá'chik yab a ejtowal ki it chích"?

An Ejat Elelja' ti in ál an Belom

37Ti in taltal in pulik k'ichájil an ajib, a Jesús kubiy ani janidh káwin, ani in uluw: Max jita' chikél, ka chích ti k'al Naná' ani ka uts'aláts. **38**A xi belom ti k'al Naná', jant'ini' ti in ulal an ♦Dhuchlab, ti in ál ne'ets ka eleláts yán i pulik itse' k'al i ejat ja'. **39**Axé' in uluw ti in ebál an Espíritu a xi ne'etsak ki in bats'uwchik a xi in belál a Jesús; kom an Espíritu Santo yabáyejak che'nek kom a Jesús yabáyejak witsidh puwenchidh.

40Tám, yántolom ti an mulkunél, in ats'a' axé' xi káw, in uluwchik: K'al an chubaxtaláb axé' já'its an tsu'bidh kawlómej.

41Pílchik in ulal: Axé' já'its a Cristo.

Po talchik in ulal: ¿Ti Galilea ne'ets ka chích a Cristo? **42**¿Yabxe' in ulal an ♦Dhuchlab abal ti in iyalábil a David, ani ti kwenchal Belén, ju'táj ti tál a David, a Cristo ne'ets ka chích? **43**Tám, wa'atsak i lewáxtaláb ti al an bichówlom ti in ebál Jajá'. **44**Ani talchik in lé'ak ki in yak'wa', po yab jita' in lujkuw in k'ubak ti k'al Jajá'.

An Ok'lomchik Yab in Belál

45An beletnomchik wichiy ti k'al an ♦ok'ox pale'chik ani ti k'al an ♦Fariseochik, ani uchan k'al axé'chik: ¿Jale'chik ti yab a chi'dha'?

7:37
Ap 22:17
7:39
T'aj 2:17
7:40
Mat 21:11
7:42
Mat 1:1; 2:5; Luc 2:4

46An beletnomchik tok'tsin: Ma ni jayk'i' jún i inik yab
káwnének ejtíl axé' xi inik.
47Tám, an ♦Fariseochik tok'tsin: ¿It k'ambiyatitschik
teyej? 48¿Walám wa'ats i ok'lekchik ani i ♦Fariseochik a xi
k'al ti belámej? 49Po axé' xi mulkunél a xi yab in exlál an
♦Éylidhkáw, k'wajat at'ax káwlidh.
50A Nicodemo (a xi utey ti k'al a Jesús jún i akal, ani
pélak in at juntal) in ucha'chik: 51¿Walám i Éylidh Káwintal
in weladh jolbiyal jún i inik, max yab ok'ox in ats'ál, ani in
exbayal janéy in t'ajámal?
52Tok'tsinchik ani uchan: ¿Pél teyej it Galileojíb? Ka
al'imay ani ka tsu'uw abal yab ts'akinek jún i tsu'bidh
káwlómej ti Galilea.
53Ani k'alek'ij ayin ti in k'imá'.

A Uxum a xi Elan in Tsábliyal in Tomkíl

7:46 *Mat 7:28*
8:1 *Mat 21:1*
8:2 *Mat 26:55*
8:6 *Mat 12:10; 22:15,18*
8:7 *Rom 2:1,22*

8 Ani a Jesús k'alej ti bolchal Olivolom.
2Ani tam ti chudhey wichiy ti ♦tiyópan, ani ti in putát an
bichówlom chích ti k'al Jajá', ani ketlej ki in exóbchijchik.
3Tám, an bajudh exóbchixchik ani an ♦Fariseochik in
chi'dha' ti k'al a Jesús jún i uxum, a xi elan ti tsáblix k'al in
tomkíl, ani in punuw ts'ejel. 4Jajá'chik in ucha': Exóbchix,
axé' xi uxum elan tam ti k'wajatak ti jolbinal ti tsáblix k'al
in tomkíl; 5ani ti in Éylidh Káwintal a Moisés tu abál ki
ábay k'al i t'ujub i atiklábchik ejtíl axé'. Po Tatá', ¿janéy a
ulal? 6Po axé' in uluwchik abal ki in takandha', abal ki in
ejtow ki in jolbiy.
Po a Jesús kutlej ani k'al in ch'uchub dhuchumak ti tsabál.
7Ani kom in áynanchalchik ki in konówiy, tám, kubiy ani
in ucha'chik: Jita' ti tatá'chik yab in kwa'al i walabtaláb,
já'its ka ok'xin ki in abchij ti t'ujub. 8Ani junílek'ij kutlej ani
dhuchumáts ti tsabál.
9Jajá'chik tam ti in ats'a' axé', ani kom jolbiyáb k'al in
ejat tsalápil, k'wajiy ti kalel ti junchik, tujey k'al a xi más
yejtselchik ma ti taltaláb, ani jilan kwetém a Jesús ani k'al
an uxum a xi k'wajatak ts'ejel. 10Tam ti a Jesús kubiy, yab
in tsu'uw jita', expidh an uxum. Tám, in ucha': Tatá' uxum,
¿ju'táj ti k'wajat a xi ti jolbidh káwliyalak? ¿Yab jita' ti
weladh jolbiy?

11An uxum in uluw: Yab jita, Ajátik.

Tám, a Jesús in ucha': Ma ni Naná' yab tu weladh jolbiyal; ki it k'alejits, ani yabáts ki it walbin más.

An Ajátik Já'its in Tajbaxtal an K'wajchidh Tsabál

12Tám, junílek'ij a Jesús in ucha'chik: Naná' já'its in tajaxtalábil an k'wajchidh tsabál; jita' ti in ts'at'énchal yab jayk'i' ne'ets ka beláts ti bá' an yik'wáx, po ne'ets ki in ko'oy in tajaxtal an ejataláb.

13Tám, uchan k'al an ♦Fariseochik: Tatá' it tejwa' tso'óblix ti k'al a kwetémtal; a tejwa' tso'óblixtal yab chubax.

14A Jesús tok'tsin ani in ucha'chik: Ma anákej Naná' in tejwa' tso'óblix tu kwetémtal, u tejwa' tso'óblixtal chubax, kom u exlál ju'táj ti in che'nek ani ju'táj ti in ne'ets, po tatá'chik yab a exlál ju'táj ti in tál ma ni ju'táj ti in ne'ets. **15**Tatá'chik it weladh tsalpanchix jant'ini' an anam t'u'lek; Naná' yab u weladh tsalpanchal ma ni jita'. **16**Ani max Naná' in weladh tsalpanchix, u weladh tsalpanchixtal chubax; kom Naná' yab junkats tu éb, po já'its Naná' ani an Pay'lóm a xi ti in abámal. **17**K'wajat jayej dhuchadh ti a Éylidh Káwintal abal tsáb i inik in tejwa' tso'óblixtal chubax. **18**Naná' já'its a xi u bínál i tejwa' tso'óblixtaláb ti k'al u kwetémtal, ani an Pay'lóm a xi ti in abámal in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb ti k'al Naná'.

19Tám, jajá'chik in uluw: ¿Ju'táj ti k'wajat a Pay'lóm?

A Jesús tok'tsin: Ma ni Naná' yab ti in exlál, ma ni u Pay'lóm yab a exlálchik; max ti in exlálakchik, ne'etsak jayej ka exla' u Pay'lóm.

20Axé' xi káw a Jesús in uluw ti in pok'té'il an ts'akchidh tumín, tam ti exóbchix ti ♦tiyópan; ani yab jita' k'al ti yak'wan, kom in orajil yabáyej ulenek.

An Ajátik in Ok'xidh Ólnál in Tsemtal

21Tám, junílek'ij a Jesús in ucha'chik: Naná' in ne'ets, ani ne'ets ti in aliy, po k'al a walab ne'ets ki it tsemetschik. Ju'táj ti Naná' in ne'ets yab a ejtowalchik ki it chích.

22Tám, an Judíochik in uluw: ¿Walám ne'ets ki in tsemdha' ti in bá', kom in ulal: "Ju'táj ti Naná' in ne'ets, yab a ejtowalchik ki it chích"?

8:12 *Mat 5:14*
8:17 *Mat 18:16*
8:19 *1Jn 2:23*
8:20 *Mat 26:18, 55; Mrc 12:41*

23Ani in ucha'chik: Tatá'chik a k'wajtal tejé' alál, Naná' u k'wajtal tiwa' walk'i'; tatá'chik pél it tsabálíb, Naná' yab pél in tsabálíb. 24Jaxtám tu ucha'chik, abal ne'ets ki it tsemets ti al a walab, kom max yab ka bela' abal Naná' in já'its, ti al a walab ne'ets ki it tsemetschik.

25Tám, jajá'chik in ucha': ¿Jita' já'its tatá'?

Tám, a Jesús in ucha'chik: Já'its a xi tu uchámal ma ti in tujtal. 26U kwa'al yán jant'oj ku uluw ani tu weladh káwliychik, po jita' ti in abámal pél i chubaxtaláb, ani Naná', a xi u ats'ámal ti Jajá', já'its a xi u t'ilchal an k'wajílom ti tsabál.

27Po yab in exbaychik abal a Jesús in t'ilchalakchik an Pay'lóm.

28Tám, a Jesús in ucha'chik: Tam ka dhaya' in ♦Tsakámil an Inik, tám, ne'ets ka exla'chik abal Naná' in já'its, ani yab jant'oj u t'ajál tu kwetémtal, po jant'ini' an Pay'lóm ti in exóbchámal antsaná' in káw. 29A xi ti in abámal, k'wajat k'al Naná'; yab ti in jilámal kwetém an Pay'lóm, kom Naná' ets'ey u t'ajchal in kulbéltal. 30Biyat a Jesús in ulal axé'chik, yántolom k'al ti belan.

8:31 *2Jn 1:9*
8:32 *Rom 8:2; 2Co 3:17; Gal 5:1,13*
8:33 *Luc 3:8*
8:34 *Rom 6:16*
8:35 *Gal 4:30*

An Lej Chubax Exóbalchik

31Tám, a Jesús in ucha' an Judíochik a xi k'al ti belámej: Max tatá'chik ki it k'wajlelen k'al u káwintal, pél tám tu chubax exóbalilchik, 32ani ne'ets ka exla' an chubaxtaláb, ani an chubaxtaláb ne'ets ti walkandha'.

33Jajá'chik in tok'tsiy: Wawá' pél tu iyalábil a ♦Abraham, ani yab jayk'i' i t'ajámal tu abatnaneláb ma ni k'al jita'. ¿Jant'odha' ti Tatá' a ulal: “Ne'etschik ki it walkan”?

34A Jesús in tok'tsiychik: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, patal a xi in t'ajál i walabtaláb, pél in abatnanélil an walabtaláb; 35ani an abatnaneláb yab k'wajíl abal ets'ey ti atáj; an tsakamláb k'wajíl abal ets'ey. 36Jaxtám, max an Tsakamláb ti walkandhál, tatá'chik ne'ets ti it chubax walkanél.

37U exlál abal pél ti iyalábil a ♦Abraham, po a aliyalchik ti ki in tsemdha', kom yab wa'ats i jolataláb abal u káwintal ti a ál tatá'chik. 38Naná' u káwnál jawa' a xi u tsu'úmal ti k'al

u Pay'lóm; ani tatá'chik a t'ajál jawa' a xi a tsu'úmal ti k'al a pay'lóm.

39Jajá'chik tok'tsin ani in ucha': Wawá' i pay'lóm já'its a ♦Abraham.

A Jesús in ucha'chik: Max pélak ti tsakámil a Abraham, tam in t'ajnélil a Abraham a t'ajálakchik. **40**Po xowé' a aliyalchik ti ki in tsemdha', an inik a xi ti uchámal an chubaxtaláb, a xi u ats'ámal ti k'al a Dios; a ♦Abraham yab in t'aja' axé'. **41**Tatá'chik a t'ajál in t'ajnélil a pay'lóm.

Tám, in uluwchik: Wawá' yab u wa'tsinének k'al i alk'idh ko'óxtaláb; jún i Pay'lóm i kwa'al, já'its a Dios.

42A Jesús in ucha'chik: Max já'itsak a Dios a Pay'lóm, tám, ti in k'ánidhálak, kom Naná' ti k'al a Dios ti in kalenek ani in che'nek, kom Naná' yab in che'nek k'al u kwetémtal, po Jajá' ti in abámal. **43**¿Jale' yab ti in ejtinchalchik u t'ilábil? Kom yab a ejtowal ti in ats'anchij u káwintal. **44**Tatá'chik it tál ti k'al a pay'lóm, já'its an ♦Tenekláb, ani in padhay lé'nomtal a pay'lóm a lé' ka t'aja'; jajá' pél i biyál tsemdhom ma ti in tujtal, ani yab k'wajiy ti an chubaxtaláb, kom yab wa'ats i chubaxtaláb ti al jajá'. Tam in káwnál i janamtaláb, káw k'al in kwetémtal, kom pél i janamkáw ani in pay'lóm i janamtaláb. **45**Ani Naná', kom u ulal i chubaxtaláb, yab ti in belálchik. **46**¿Jita' ti tatá'chik in ejtowal ti in ch'uchbidh jolbiy k'al i walabtaláb? Ani max u ulal i chubaxtaláb, ¿jale' yab ti in belálchik? **47**A xi k'álnadh k'al a Dios, in káwintal a Dios in ats'ál; jaxtám ti yab a ats'álchik, kom yab it k'álnadhchik k'al a Dios.

8:39 *Luc 3:8*
8:40 *Mat 12:14*
8:44 *1Jn 3:8*
8:47 *1Jn 4:6*
8:48 *Mat 10:5; Mrc 3:22*

In Ets'ey Ejatal an Ajátik

48Tám, tok'tsin an Judíochik, ani in ucha': ¿Yabxe' já'its ti wawá' i alwa' ulal, abal Tatá' pél it ♦Samariajíb ani it otsadh k'al i demonio?

49A Jesús tok'tsin: Naná' yab in otsadh k'al i demonio; po u lét'edh k'ak'nál u Pay'lóm; ani tatá'chik yab ti in lét'edh k'ak'nál. **50**Naná' yab u aliyal u kwetém witsidh puwenchixtal; wa'ats jita' a xi in aliyal ani weladh tsalpanchix. **51**An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchál, max jún jita' ti in putunchij u káwintal, yab jayk'i' ne'ets ki in tsu'uw i tsemláj.

52Tám, an Judíochik in ucha': Xó' i exlál abal it otsadh k'al i demonio. A ♦Abraham tsemets aniyek'ij an tsu'bidh káwlómejchik, ani Tatá' a ulal: "Max jún jita' ti in putunchij u káwintal, yab jayk'i' ne'ets ki in leka' i tsemláj." **53**¿Awxe' Tatá' más púlik a éy kej i pay'lóm ♦Abraham, a xi tsemets? ¡Ani an tsu'bidh káwlómejchik tsemets! ¿Jita' ti a t'ajál ti a kwetémtal?

54A Jesús tok'tsin: Max Naná' u witsidh puwenchal u kwetém bá', u witsidh puwenchixtal yab jant'oj in jalbíl; u Pay'lóm já'its a xi ti in witsidh puwenchal, a xi tatá'chik a ulal abal Jajá' já'its a Diosil. **55**Ani tatá'chik yab a exlámal, po Naná' u exlál; max u ulalak: "Yab u exlál," tám, pélak neyej in janamkáw ejtíl tatá'chik; po u exlál an Pay'lóm ani u putunchal in káwintal. **56**A pay'lóm ♦Abraham lej kulbéj ki in tsu'uw u k'ichájil, ani in tsu'uw ani lej kulbéj.

57Tám, uchan k'al an Judíochik: Ma yabáyej a kwa'al tsáb inik ani lajuj i tamub, ¿ani a tsu'úmal a ♦Abraham?

8:52 *Mrc 3:22*
9:2 *Mat 23:7; Luc 13:2; T'aj 28:4*
9:6 *Mrc 7:33*
9:7 *Luc 13:4*

58A Jesús in ucha'chik: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, ok'xidh ka wa'tsin a ♦Abraham, Naná' in já'its.

59Tám, in pena'chik i t'ujub abal ki in ábay; po a Jesús tsink'on, ani kalej ti ♦tiyópan; ani wat'ey ti ts'ejel jajá'chik ani ówméj.

An Jok'tsej ma ti in Wa'tsintal, Jeldháj

9 Xó', biyat a Jesús wat'el, in tsu'uw jún i inik a xi jok'tsej ma ti in wa'tsintal. **2**Ani konówiyat k'al in exóbalilchik, in ulal: ♦Rabí, ¿jita' walbin abal axé' ka wa'tsin jok'tsej, jajá' o in pay'lómchik?

3A Jesús tok'tsin: Ma ni a axé' walbin, ma ni in pay'lómchik, po abal a Dios ki in tejwa'médha' in t'ojlábil ti jajá'. **4**U yajinchal ku t'aja' in t'ojlábil a xi ti in abámal biyat pél in k'ijil a k'icháj; an akal ta'tál, tam yabáts jita' in ejtowal ti t'ojnal. **5**Biyat in k'wajat ti tsabál, Naná' pél in tajaxtaláb ti an k'wajchidh tsabál.

6Tam ti in ulúmalits axé', tubláts ti tsabál ani in t'aja' i lukuk k'al in ijil, ani in majuwchij k'al an lukuk in tsu'uxtal an jok'tsej. **7**Ani in ucha': Ki it k'alej ki it midhin ti laním Siloé (axé' in lé' ki in uluw, a xi abadh). Tám, k'alej ani midhin ani wichiy tsu'ux.

8Tám, an at k'wajílomchik ani a xi k'al ti tsu'úmej ti ok'ox abal jok'tsejak, in uluwchik: ¿Yabxe' já'its axé' a xi ketlelak ti konkól k'al i ts'ejwalixtaláb? **9**Talchik in ulal: Já'its jajá'.

Ani pílchik: Já'its ejtíl jajá'.

Jajá' in uluw: Já'its in naná'.

10Tám, jajá'chik in ucha': ¿Jant'odha' ti it japchin a tsu'uxtal?

11Jajá' tok'tsin ani in uluw: An inik a xi in bij Jesús, in t'aja' i lukuk ani ti in majuwchij tu tsu'uxtal, ani ti in ucha': "Ki it k'alej ti laním Siloé, ani ki it midhin;" ani in k'alej, in midhin, ani in tsu'uxin.

12Tám, jajá'chik in ucha': ¿Ju'táj ti k'wajat nixé' xi inik?

Jajá' tok'tsin: Yab u exlál.

13Jajá'chik in ne'dha' ti k'al an ♦Fariseochik a xi jok'tsejak. **14**Xó', pélak i ♦k'ak'nadh k'icháj tam ti a Jesús in t'aja' an lukuk, ani in japchij in tsu'uxtal. **15**Tám, an ♦Fariseochik wichiy ki in konówiy jayej abal jant'odha' ti tsu'uxin. Jajá' in ucha'chik: Ti in punchij i lukuk tu tsu'uxtal, ani in midhin, ani in tsu'uxin.

16Tám, junchik i ♦Fariseochik in uluw: Axé' xi inik yab tál ti k'al a Dios, kom yab in belkál an ♦k'ak'nadh k'icháj.

Ani pílchik in ulal: ¿Jant'odha' ti jún i waláblom inik ki in ejtow ki in t'aja' i labidh tsu'bixtaláb ejtíl axé'? Ani wa'atsak i lewáxtaláb ti bá' jajá'chik.

17Tám, konówiyat junílek'ij an jok'tsej: ¿Janéy a ulal tatá' ti k'al nixé' a xi ti japchij a tsu'uxtal?

Jajá' tok'tsin: Jajá' pél jún i tsu'bidh kawlómej.

18Po an Judíochik yabák in belál abal jajá' pélak i jok'tsej a xi in bats'uwámal in tsu'uxtal, ma ti kaniyat in pay'lóm ani in mím a xi in bats'uwámal in tsu'uxtal, **19**ani in konówiychik, in uluw: ¿Já'its axé' a tsakámil, a xi a ulalchik abal wa'tsin jok'tsej? ¿Jant'odha' tám, xowé' ti tsu'ux?

20In pay'lóm ani in mím tok'tsin ani in uluwchik: Wawá' i exlál abal axé' já'its i tsakámil, ani wa'tsin jok'tsej, **21**po abal jant'odha' xó' jajá' tsu'ux, wawá' yab i exlál; o jita' k'al ti japchin in tsu'uxtal, yab jayej i exlál. Ka konówiychik, jajá' ne'ets ka káwin ti in kwetémtal kom yánits in tamúb. **22**In pay'lóm ani in mím in uluw axé', kom in ts'ejnálak an Judíochik, kom an Judíochik in junkudh ulúmalakits abal

9:8 *T'aj 3:2,10*
9:14 *Mat 12:1-14*
9:16 *Mat 12:2*
9:17 *Mat 21:11*
9:22 *Luc 6:22*

max júnjita' ki in tejwa' uluw abal a Jesús já'its an Cristo, ka wak'láj eléb ti •sinagoga. 23Jaxtám ti in uluw in pay'lóm ani in mím: Yánits in tamúb, ka konówiychik jajá'.

24Tám, wichiychik ki in kaniy an inik a xi pélak i jok'tsej, ani in ucha': Ka witsidh puwenchij a Dios, wawá' i exlál abal nixé' xi inik pél i waláblom.

25Tám, jajá' tok'tsin ani in uluw: Max pél i waláblom, naná' yab u exlál. Naná' expidh u exlál, abal naná' pélak in jok'tsej, ani xowé' in tsu'ux.

26Tám, jajá'chik wichiy ki in ucha': ¿Janéy ti t'ajchij? ¿Jant'odha' ti japchij a tsu'uxtal?

27Jajá' in tok'tsiychik: Tu ólchámalits, ani yab a lé'námal ka ats'a'chik. ¿Jale' ti a lé' ka ats'a' junílek'ij? ¿A lé'chik teyej ki it wenk'on ti it exóbal k'al Jajá'?

28Ani in odhnax káwliy, in uluwchik: Tatá' já'its in exóbalil; po wawá' pél u exóbal ti k'al a Moisés. 29Wawá' i exlál abal a Dios in tawna' a Moisés; po nixé' xi inik yab i exlál ju'táj ti tál.

9:31 *Sgo 5:16-18; 1Jn 5:14,15*
9:35 *Mat 8:20*
9:36 *Rom 10:14*
9:38 *Mat 28:9*

30An inik tok'tsin an in ucha'chik: Xó', axé' já'its an jik'pantaláb, abal tatá'chik yab a exlál ju'táj ti tál, ani Jajá' ti in japchij u tsu'uxtal. 31Ani wawá' i exlál abal a Dios yab in ats'ál i waláblom; po max jún jita' k'ak'nax k'al a Dios ani in t'ajchal in awiltal, axé' já'its ats'nal. 32Ma ti in tujtal an k'ij yab jayk'i' ats'atmének, abal jún jita' in japchámal in tsu'uxtal jún a xi wa'tsinének jok'tsej. 33Max axé' yabák tál ti k'al a Dios, yabák in ejtowal ki in t'aja' ma ni jant'oj.

34Tok'tsinchik ani in ucha': Tatá' it putat wa'tsinének ti al i walabtaláb, ¿ani k'wajat tu exóbchal? Ani tám, wak'láj eléb.

An Jok'tsejtaláb Espiritual

35A Jesús in ats'a' abal wak'lámejak, ani tam ti in ela', in ucha': ¿Tatá' a belál in Tsakámil a Dios?

36Jajá' tok'tsin ani in uluw: ¿Ajátik, jita'xe' já'its, abal ku bela' Jajá'?

37A Jesús in ucha': A tsu'úmal, Jajá' já'its a xi k'wajat ti t'ilom k'al tatá'.

38Tám, jajá' in uluw: ¡Ajátik, u belál! Ani pak'lun ki in k'ak'na'.

39A Jesús in ucha': Naná' in che'nek abal k'al in weladh
káwlixtal axé' xi k'wajchidh tsabál, abal a xi yab tsu'uxchik,
ka tsu'uxin, ani a xi tsu'uxchik ka jok'tseméj.
40Tám, junchik i ♦Fariseochik a xi k'wajatak k'al Jajá',
tam ti in ats'a' axé', in ucha': ¿Awxe' pél weyej u jok'tsej?
41A Jesús in ucha'chik: Max pélak it jok'tsejchik, yabák
a kwa'alchik a walab, po xowé', kom a ulal: "U tsu'ux," a
walab k'wajlelnal.

An Ajátik Já'its an Alwa' Kó'bitsix

10 An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, jita'
yab otsel ti in wi'lébil in mapudh k'wajtal an oveja
ko'nélchik, po k'adhíl píl abal ka otsits, nixé' já'its an otsax
kwé' ani kalénchix kwé'. **2**Po a xi otsel ti al an wi'leb, nixé'
já'its an kó'bitsix k'al an oveja ko'nélchik. **3**A axé' japchinal
an wi'leb k'al an beletnom, ani ats'ancháb in káwintal k'al
an oveja ko'nélchik; ani in bijiyal ti in bij in ovejajil ani
in kaldhál. **4**Ani tam in kaldhámalits patal in ko'wál, jajá'
ok'ox ne'ets, ani k'al an oveja ko'nélchik ts'ant'éncháb, kom
exlancháb in káwintal. **5**Po an k'e'at otsél yab ne'ets ki in
ts'at'énchijchik, po ne'ets ki in dhubchij ka ówméj ti k'al
jajá', kom yab in exlanchal in káwintal an k'e'at otsélchik.
6Axé' xi t'iplabkáw a Jesús in ucha'chik, po yab in exbay
janéy a xi k'wajiy ti in uchálchik.

7Tám, a Jesús wichiy ki in ucha': An chubaxtaláb an
chubaxtaláb tu uchálchik, Naná' já'its in wi'lébil an oveja
ko'nélchik. **8**Patal a xi ok'xin ka chích kej Naná', pél i otsax
kwé' ani kalénchix kwé'; po yab ats'anchik k'al an oveja
ko'nélchik. **9**Naná' já'its an wi'leb; max jún jita' ka otsits ti
u éy Naná', ne'ets ka k'ánin; ne'ets ka otsits, ani ne'ets ka
kalej, ani ne'ets ki in ela' i tómlom. **10**An otsánchix che'el
expidh ti kwé', ani ti tsemdhom ani ti tala'bédhax; Naná' in
che'nek abal ki in ko'oychik i ejataláb, ani abal ki in ko'oy
lej yántolom.

11Naná' já'its an Alwa' Kó'bitsix; an Alwa' Kó'bitsix
in bínál in ejatal ti in ebál an oveja ko'nélchik. **12**Po a xi
átlom ani yab já'its an kó'bitsix, a xi yab in k'ál an oveja
ko'nélchik, in tsu'tal ka chích an lobo pik'o' ani in joltiyal
an oveja ko'nélchik, ani in dhubchal ka ówméj, ani an

9:39 *Mat 13:13; Luc 4:18*
9:40 *Rom 2:19*
10:2 *Mrc 6:34*
10:6 *Mrc 9:32*
10:10 *Rom 5:17*
10:11 *Mat 2:6; Luc 12:32; Heb 13:20; 1Pe 2:25; 1Jn 3:16; Ap 7:17*

lobo pik'o' in yak'wál ani in buk'uwal an oveja ko'nélchik.
13Tám, a xi átlom, in dhubchal ka ówméj, kom pél i átlom,
ani yab in kwentanál an oveja ko'nélchik.

14Naná' já'its an Alwa' Kó'bitsix; ani u exlál u ovejajil
ani u ko'wál ti in exlál. 15Jant'ini' an Pay'lóm ti in exlál,
ani Naná' u exlál an Pay'lóm; ani u bínál u ejatal ti in
ebál an oveja ko'nélchik. 16U kwa'al píl i oveja ko'nélchik
a xi yab k'wajat ti axé' xi mapudh k'wajtaláb; nixé'chik
jayej u yajinchal ku chi'dha', ani ne'ets ti in ats'anchij u
káwintal; ani ne'ets ka wa'tsin jún i mulkunél ani jún i
kó'bitsix. 17Jaxtám ti in k'ánidhál an Pay'lóm, kom Naná'
u bínál u ejatal, abal ku uma' junílek'ij. 18Ma ni jita' yab ti
in tixk'anchal, po Naná' u bínál tu kwetémtal; u kwa'al u
uchbíl abal ku bína' ani u kwa'al u uchbíl abal ki in wichiy
ku uma'. Axé' xi abatnadhkáw u bats'uw ti k'al u Pay'lóm.

10:15 *Mat 11:27*
10:16 *T'aj 10:34, 35; Efe 2:11-19*
10:18 *Mat 26:53; Flp 2:8; Heb 5:8*
10:20 *Mrc 3:21, 22*
10:21 *Mat 4:24*
10:23 *T'aj 3:11*
10:24 *Luc 22:67*
10:28 *Mat 25:46*

19Tám, wichiy ka wa'tsin i lewáxintaláb ti ba' an
Judíochik ti in ebál axé' xi káwintaláb. 20Yántolom ti
jajá'chik in ulal: Jajá' otsadh k'al i demonio ani olmadh.
¿Jale'chik ti a ats'ál?

21Pílchik in ulal: Axé' xi káwintaláb yab in k'ál a xi
otsadh k'al i demonio. ¿Awxe' in ejtowal an demonio ki in
japchij in tsu'uxtal an jok'tsejchik?

An Judíochik in Pojkál an Ajátik

22Xó', puwenchábak ti Jerusalén in ajíb in t'ókeltal an
♦tiyópan; ani pélak i tsaváy k'ij. 23Ani a Jesús xe'etsak
ti ♦tiyópan, ti in pórtico tsalámil a Salomón. 24Tám, an
Judíochik in tomtsiy a Jesús, ani in ucha': ¿Ma jayk'i' ne'ets
tu ko'onchij jik'padh i alma ichích? Max tatá' já'its it Cristo,
tu ku ólchij ti in boltal.

25A Jesús in tok'tsiychik: Tu uchámalits, ani yab a
belálchik; an t'ajnél a xi u t'ajál ti in bij u Pay'lóm in
bínál i tejwa' tso'óblixtaláb ti Naná'. 26Po tatá'chik yab a
belál, kom tatá'chik yab pél tu ko'wál, jant'ini' tu uchámal.
27U ovejajilchik ti in ats'anchal u káwintal, ani Naná' u
exlálchik, ani ti in ayoknál; 28ani Naná' u pidhál i ets'ey
ejataláb, ani yab jayk'i' ne'ets ka taley, ma ni jita' yab ne'ets
ti in tixk'anchij tu k'ubak. 29U Pay'lóm a xi ti in pidhámal,
Jajá' más pulik kej patal; ani ma ni jita' yab in ejtowal ki in

tixk'a' ti in k'ubak u Pay'lóm. **30**Naná' ani an Pay'lóm jún ti éb.

31Tám, an Judíochik wichiy ki in pena' an t'ujub abal ki in ábay. **32**A Jesús in tok'tsiychik: Yántolom i alwa' t'ajnél a xi in k'ál u Pay'lóm tu tejwa'médhanchámal. ¿Ti k'al jawa' já'its ne'ets ti in ábaychik k'al an t'ujub?

33An Judíochik tok'tsin, in ulal: Ne'ets tu ábay k'al i t'ujub yab kom a t'ajámal i alwa' t'ajnél, po k'al an at'ax káwílaxtaláb; kom Tatá', pél it inik, a t'ajál ti it Dios.

34A Jesús in tok'tsiychik: ¿Yabxe' k'wajat dhuchadh ti a Éylidh káwintal:

Naná' u uluw: "Tatá'chik pél it dios"?

(Sal 82:6)

35Max in bijiy ti dioschik nixé' a xi k'al ti chích in káwintal a Dios (ani an ♦Dhuchlab yab elat ka jalúnchij), **36**¿a xi an Pay'lóm in santo pílmédhámal ani in aba' ti tsabál, tatá'chik a ulal: "Tatá' it at'ax káwin," kom u uluw: "Naná' já'its pél ti in Tsakámil a Dios"? **37**Max yab u t'ajchal in t'ajnélil u Pay'lóm, yabchik ti ki in bela'. **38**Po max u t'ajchal, ma anákej yab ti in belál Naná', ka bela' an t'ajnélchik, abal ka exla' ani ka bela'chik abal an Pay'lóm k'wajat al Naná', ani Naná' ti al an Pay'lóm. **39**Tám, in aliychik junílek'ij ki in yak'wa', po a Jesús kalej ti in k'ubakchik.

40Ani k'alej junílek'ij ma jek'at an Jordán, ti jún i jolát ju'táj ti ok'ox pujaxin a Juan, ani taná' k'wajiy. **41**Ani yántolom che'elak ti k'al Jajá', ani in ulalchik: K'al an chubaxtaláb a Juan yab in t'aja' i labidh tsu'bixtaláb; po patal a xi a Juan in uluw ti k'al axé', lej chubax. **42**Ani taná' k'al yántolom ti belan.

10:33 *Mat 26:63-66*
10:34 *Rom 3:19; 1Co 14:21*
10:35 *Mat 5:18; Heb 4:12*
10:39 *Luc 4:30*
11:1 *Mat 21:17; Luc 10:38*
11:2 *Mrc 14:3; Luc 7:38*

A Lázaro in Ya'úts ani in Tsemtal

11 Xó', wa'atsak jún i ya'ul in bij Lázaro, ti Betania, in kwenchálil a María ani in ebchal Marta. **2**A María já'its a xi in k'uwiy an Ajátik k'al i niwiwíltaláb, ani in k'wit'inchij in akan k'al in xi'íl, axé' já'its in ebchal a Lázaro a xi k'wajatak ya'ul. **3**Jaxtám, in uxum ebchalchik in aba' abal ka uchan a Jesús: Ajátik, xó' ka tsu'uw a xi a k'ánidhál k'wajat ya'ul.

4Tam ti a Jesús in ats'a', in uluw: Axé' xi yaw'láts yab abal ti tsemláj, po abal ti in witsidh puwenchixtal a Dios, abal in Tsakámil a Dios ka k'alej witsidh puwenchidh k'al já'.

5Xó' a Jesús in k'ánidhálak a Marta, a María ani a Lázaro. **6**Jaxtám, tam ti in ats'a' abal ya'ulak, jilk'on tsáb a k'icháj ti nixé' xi jolát ju'táj ti k'wajatak. **7**Tám, talbél axé', in ucha' in exóbalilchik: Wanaj junílek'ij ti Judea.

8An exóbalchik in ucha': ♦Rabí, xó', ti ítejk'ij an Judíochik in aliyalak ti ábay k'al i t'ujub, ¿ani junílek'ij it ne'ets tiwa'?

9A Jesús tok'tsin: ¿Yabxe' in kwa'al a k'icháj lajuj tsáb i oraj? Max jún jita' xe'ets tam k'icháj, yab u t'idhk'wanal, kom in tsu'tal in tajáxtal axé' xi tsabál, **10**po a xi xe'ets tam akal, u t'idhk'wanal, kom yab wa'ats i tajaxtaláb ti jajá'. **11**Tam ti in uluw axé', talbél in ucha'chik: I ja'úb Lázaro wayal, po in ne'ets ku ejédha'.

11:8 *Mat 23:7*
11:11 *Mat 9:24*
11:13 *Mat 9:24*
11:16 *Mat 10:3; T'aj 1:13*
11:18 *Mat 21:17*
11:20 *Luc 10:38-42*
11:24 *T'aj 24:15*

12Tám, in exóbalilchik in uluw: Ajátik, max wayal, ne'ets ka jeley. **13**Po a Jesús in uluw axé' abal in tsemtal a Lázaro, po jajá'chik in tsalpay abal in káwnál in koyoltal an ts'ebát.

14Tám, a Jesús in ucha' ti in boltal: A Lázaro tsemets, **15**ani in kulbél abal tatá'chik ti a ebál, abal yab in k'wajiy taná', abal ka bela'; po xó', wanaj ti k'al jajá'.

16Tám, a Tomás, a xi bijidh ti Dídimo, in ucha' in juntal exóbalchik: Wanaj weyej abal ku tsemets k'al jajá'.

An Ajátik Já'its an Ts'akíltaláb ani an Ejataláb

17Tam ti a Jesús chích, in tso'óbna' abal in kwa'alakits tsé' a k'icháj ti jolimtaláb. **18**Xó', an Betania kwenchal k'wajatak utat ti Jerusalén, walám lajuj bó' i estadio. **19**Ani yántolom i Judíochik che'nekak ti k'al a Marta ani a María, abal ki in kanatbédha'chik ti in ebál in ebchal.

20Xó', tam ti a Marta, in ats'a' abal a Jesús tálak, kalej ki in tamuw; po a María jilk'on ti atáj. **21**A Marta in ucha' a Jesús: Ajátik, max tejé' it k'wajinekak, u ebchal yabák tsemnek. **22**Po xó' u exlál jayej, abal patal jawákits ka konchij a Dios, a Dios ne'ets ti pidha'.

23A Jesús in ucha': A ebchal ne'ets ka ts'akiy.

24A Marta in ucha': Naná' u exlál abal ne'ets ka ts'akiy ti ts'akíltaláb ti in ta'pantal a k'icháj.

25A Jesús in ucha': Naná' já'its an ts'akíltaláb ani an ejataláb; jita' belom ti k'al Naná', ma anákej ka tsemets, ne'ets ka ejátlin. **26**Ani patal a xi ejat ani ti ki in bela', yab ne'ets ka tsemets abal ets'ey. ¿A belál axé'?

27A Marta in ucha': Aníts Ajátik, naná' u belámal abal Tatá' já'its a Cristo, in Tsakámil a Dios, a xi che'nek ti an tsabál.

28Tam ti in uchámalits axé', a Marta k'alej ani in tsinat kaniy in ebchal María, in ucha': An Exóbchix tejé' k'wajat, ani ti kaniyal. **29**A María tam ti in ats'a', kublemáts dhubatk'ij ani k'alej ti k'al a Jesús. **30**Xó', a Jesús yabáyejak otsenek ti al an kwenchal, po k'wajatak ti nixé' xi jolát ju'táj ti a Marta in tamuw. **31**Tám, an Judíochik a xi k'wajatak ti in k'imá', ti kanatbédhom, tam ti in tsu'uwchik abal a María ts'akiy ti in adhím ani kalej, ts'at'eychik, in ulal: Ne'ets tiwa' ti jolimtaláb ti uk'nal.

32Tam ti a María ulits ju'táj ti k'wajatak a Jesús, ani in tsu'uw, pak'lun ti in akan, in ulal: Ajátik, max tejé' it k'wajinekak, yabák tsemnek u ebchal.

33Xó', a Jesús tam ti in tsu'uw uk'nal, ani an Judíochik a xi tál k'al jajá' uk'nalchik jayej, tsamumuxin ti in espíritu ani lej jik'pan, **34**ani in uluw: ¿Ju'tájchik ti a k'wajba'?

Jajá'chik in ucha': Ki it chích Ajátik ani ka met'a'.

35A Jesús uk'in. **36**Tám, an Judíochik in uluw: Xó' ka tsu'uw, in lej k'ánidhálak.

37Xaludh ti jajá'chik in uluw: ¿Yabxe' in ejtowalak axé', a xi in japchij in tsu'uxtal an jok'tsej, ki in t'aja' jayej abal yab ka tsemets a Lázaro?

In Ts'akíltal a Lázaro

38Tám, a Jesús, junílek'ij tsamumuxin, chích ti jolimtaláb. Pélak jún i paxál, ani in kwa'alak jún i t'ujub eblim. **39**A Jesús in uluw: Ka tixk'a' an t'ujub.

A Marta, in ebchal an tsemélom, in ucha': Ajátik, kaxiyits, kom in kwa'alits tsé' a k'icháj.

40A Jesús in ucha': ¿Yabxe' tu uchámal, abal max a belál, ne'ets ka tsu'chij in witsidh puwenchixtal a Dios? **41**Tám, in tixk'a'chik an t'ujub ju'táj ti mo'kámejak an tsemélom. Ani a Jesús in met'a' walk'i', ani in uluw: Pay'lóm, tu

11:26 *Mat 25:46*
11:27 *Mat 4:3; Luc 2:11*
11:28 *Mat 26:18*
11:35 *Luc 19:41*
11:38 *Mat 27:60; Luc 24:2*
11:41 *Mat 11:25*

pidhál i k'ak'námal kom ti in ats'ámal. 42Naná' u exlál abal
ets'ey ti in ats'ál; po uluw axé' ti in ebál an mulkunél a xi
ti in tomtsím, abal ki in bela'chik abal Tatá' ti in abámal.
43Xó', tam ti in ulúmalits axé', dhájan k'al jún i janidh káw:
Lázaro, ki it chích eléb. 44Ani a xi k'wajatak tsemnek, kalej
dhu'badh, malidh tsablom in akan ani in k'ubak ani in wal
dhu'badh k'al jún i k'wa'chim tsak'ibláb. Ani a Jesús in
ucha'chik: Ka wila', ani ka jila' ka k'alej.

An Junkudhkáw abal ka Tsemdháj an Ajátik

Mat 26:1-5; Mrc 14:1-2; Luc 22:1-2

45Tám, yántolom i Judíochik a xi k'alnekak ti k'al a
María ani in tsu'uw a xi in t'aja', in bela'chik a Jesús. 46Po
talchik k'alej ti k'al an ♦Fariseochik ani in ólchij janéy in
t'aja' a Jesús. 47Tám, an ♦ok'ox pale'chik ani an ♦Fariseochik
in tamkuy an ♦tak'bix éyalchik ani in uluw: ¿Janéy ki t'aja'?
Kom axé' xi inik in t'ajál yántolom i labidh tsu'bixtaláb.
48Max ki jila' antsaná', patal ne'ets ti belom ti k'al Jajá', ani
an Romanochik ne'ets ka chích ani ne'ets tu tixk'anchij i
koytal ani i k'wajtal tsabálil.

11:43 *Luc 7:14*
11:47 *Mat 5:22; 26:3*
11:49 *Mat 26:3*
11:53 *Mat 12:14*
11:55 *Mat 26:1,2; Mrc 14:1*

49Tám, a Caifás, jún a xi jajá'chik, a xi pélak an ♦ok'lek
pale' nixé' xi tamub, in ucha'chik: Tatá'chik yab jant'oj a
exlál, 50ma ni yab a tsalpayalchik alwa' más abal wawá', jún
i inik ka tsemets ti in ebál an bichówlom, ani yab ti in putát
an ♦kwenél k'wajílom ka talan. 51Axé' in uluw, yab abal ti
in kwetémtal, po kom pélak i ♦ok'lek pale' ti nixé' xi tamub,
jajá' tsu'bidh káwin abal a Jesús ne'ets ka tsemets ti in ebál
an ♦kwenél k'wajílom, 52ani yab expidh ti in ebál nixé' xi
♦kwenél k'wajílom, po abal ki in tamkuy jayej ti jún, in
tsakámilchik a Dios a xi k'wajat buk'uk'úl.

53Jaxtám, ma ti nixé' a k'icháj in junkuw in tsalápilchik
abal ki in tsemdha'. 54Jaxtám a Jesús, yabáts más tejwa'
xe'tsin ti k'al an Judíochik, po kalej taná' ani k'alej utat ti
joltom tsabál, ti jún i bichow in bij Efrain, ani taná' k'wajiy
k'al in exóbalilchik.

55Ani k'wajatak utat in ♦Pascuajil an Judíochik, ani
yántolom ti nixé' xi tsabál k'adhiy ti Jerusalén, ok'xidh an
♦Pascua, abal ka t'okejchik. 56Tám, in aliyalakchik a Jesús,
ani tamat konowíx biyat kubuchik ti ♦tiyópan: ¿Janéy a

tsalpayalchik? ¿Walám yab ka t'ajat chích ti k'al an ajib? **57**Ani an ♦ok'ox pale'chik ani an ♦Fariseochik in kwa'alak bínadh i abatnaxtaláb abal max jún jita' in exlál ju'táj ti k'wajat, ki in ólna' abal ka yak'wan.

A María in K'uwiyal an Ajátik

Mat 26:6-13; Mrc 14:3-9

12 Tám, ti akak a k'icháj abal ki in bajuw an ajib ♦Pascua, a Jesús chích ti Betania, ju'táj ti k'wajatak a Lázaro a xi tsemnekak, ani a xi in ts'akba' ti tsemélom. **2**Ani ts'ejkanchat taná' jún i tsa'xaltaláb; ani a Marta t'ojchichílak, ani a Lázaro já'itsak jún a xi jedhat koyómadh ti mexaj k'al a Jesús. **3**Tám, a María in uma' jún libra i niwiwíltaláb walím ♦nardo a xi lej jalbidh, ani in k'uwchij in akan a Jesús, ani in wayédhanchij in akan k'al in xi'íl. Ani an atáj t'uchich k'al in kakáy an niwiwíltaláb.

4Tám, jún in exóbalil, já'its a Judas Iscariote, kwitól Simón, a xi ne'etsak ti tsinat bínom, in uluw: **5**¿Jale' ti yab nujuwat axé' xi niwiwíltaláb k'al 300 i denario tumín, ani pidhámejak an ts'ejwantálchik? **6**Po in uluw axé', yab abal in t'e'pinchalak an ts'ejwantálchik, po kom jajá' pélak i kwé', ani kom in kwa'alak in dhayáb an tumín, ani in xe'tsindhál jawa' jolowáb taná'.

7Tám, a Jesús in ucha': Ka jila'; kom axé' in dhayámal abal ti in k'ichájil u jolimtal. **8**Kom an ts'ejwantálchik ets'ey ne'ets ka ko'oy k'al tatá'chik, po Naná', yab ets'ey ne'ets ti in ko'oy.

12:1 *Mat 21:17*
12:2 *Luc 10:38-42*
12:3 *Mrc 14:3*
12:4

An Junkudhkáw abal ka Tsemdháj a Lázaro

9Tám, jún i yetsej mulkunél i Judíochik in exla' abal a Jesús k'wajatak taná'; ani chíxchik yab expidh ti in ebál a Jesús, po jayej abal ki in tsu'uw a Lázaro, a xi in ts'akbámal ti tsemélom. **10**Po an ♦ok'ox pale'chik in junkudh tsalpay abal ki in tsemdha' jayej a Lázaro, **11**kom ti in ebál jajá' yántolom i Judíochik pílmél ani in belálchik a Jesús.

An Puwenchidh Otseltaláb ti Jerusalén

Mat 21:1-11; Mrc 11:1-11; Luc 19:28-40

12Ti in aykíl a k'icháj, an yetsej mulkunél a xi k'alenek ti k'al an ajib, tam ti in ats'a'chik abal a Jesús tál ti Jerusalén,

13in uma'chik in apáts'il i otómal ani kalej ki in bats'uw, ani dhájnalakchik: ¡♦Hosanna!

¡Láblidh a xi tál ti in bij an Ajátik, an Ts'álej ti Israel!

(Sal 118:25-26)

14Ani a Jesús in ela' jún i tsakam ch'uri', ani ketlej eblim; jant'ini' k'wajat dhuchadh:

15*Yab ki it jik'ey, chidhan tsakámil a Sion; xó' ka tsu'uw a Ts'álejil ta'tál, punat ti jún in tsakámil i ch'uri'.*

(Zac 9:9)

16Axé'chik, an exóbalchik yab in exbay ti k'a'ál, po tam ti a Jesús k'alej witsidh puwenchidh, tám, in t'ila'chik abal axé' k'wajatak dhuchadh ti Jajá' in ebál, ani t'ajchin patal axé'chik.

17Ani an mulkunél a xi k'wajiy k'al Jajá', tam ti in dhajay a Lázaro ti jolimtaláb ani in ts'akba' ti tsemláj, in bínálakchik i tejwa' tso'óblixtaláb. **18**K'al axé' ti in ebál an mulkunél chích ki in bats'uw, kom in ats'a' abal Jajá' in t'ajámal axé' xi labidh tsu'bixtaláb. **19**Tám, an ♦Fariseochik tamat ucháxinchik: ¿A tsu'tal abal yab jant'oj a átálchik? Xó' ka tsu'uw, an k'wajílom ti tsabál ne'ets ti ts'at'k'ol ti k'al Jajá'.

Mat 10:4
12:16
Mrc 9:32
12:18
Luc 19:37
12:20
T'aj 11:20
12:21
Mat 11:21
12:23
Mat 26:18
12:24
1Co 15:36
12:25
Mat 10:39; 25:46; Mrc 8:35; Luc 14:26
12:26
2Co 5:8; Flp 1:23; 1Te 4:17

I Griegojíbchik in Lé' ki in Tsu'uw an Ajátik

20Ani wa'atsak junchik i Griegojíb ti jajá'chik a xi k'adhinek ti k'ak'nax ti al an ajib. **21**Tám, axé'chik, in uténchij a Felipe Betsaidajíb ajidh ti Galilea tsabál, ani pakabedhábak, in ulalchik: Felipe, wawá' i lé' ki tsu'uw a Jesús. **22**A Felipe chích, ani in ólchij a Andrés; tám, a Andrés ani a Felipe in ólchij a Jesús.

23Tám, a Jesús in tok'tsiychik, ani in uluw: An oraj in bajuwits abal in ♦Tsakámil an Inik ka k'alej witsidh puwenchidh. **24**An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, max an iyaláb trigo a xi ijkanal ti tsabál yab ka tsemets, u jilk'onal kwetém, po max tsemel, in ko'oyal yántolom in walíl. **25**A xi in k'ánidhál in ejatal, ne'ets ki in k'iba'; ani a xi in at'ál in ejatal ti axé' xi tsabál, abal ti ets'ey ejataláb ne'ets ki in dhaya'. **26**Max jún jita' ti in t'ojonchal, ti ki in ayokna'; ani ju'táj ti Naná' in k'wajat, taná' jayej ne'ets ka k'wajiy u abatnanélil. Max jún jita' ti in t'ojonchal, k'al u Pay'lóm ne'ets ka lét'edh k'ak'náj.

An Ajátik in Ólnál in Tsemtal

27Xó' u alma ichích k'wajat tsamumux, ¿ani janéy ne'ets ku uluw? "¿Pay'lóm, ti ki in k'ániy ti axé' xi oraj"? Po já'its ti Naná' in ulenek ti axé' xi oraj. **28**Pay'lóm, ka witsidh puwénchij a bij.

Tám, chích jún i káwintaláb ti k'ay'lál: U witsidh puwenchámal, ani ne'ets ku witsidh puwénchij junílek'ij. **29**Tám, an mulkunél a xi k'wajatak taná' ani in ats'a', in uluwchik: Wa'tsin jún in tumlantal a muxi'. Pílchik in ulal: Tawnáj k'al jún i ♦ángel.

30A Jesús tok'tsin, ani in uluw: Axé' xi káw, yab chích abal Naná' tu ebál, po abal tatá'chik ti a ebál. **31**Xowé' já'its in weladh pílmédhomtal axé' xi k'wajchidh tsabál, xowé' in ok'lómejil axé' xi k'wajchidh tsabál ne'ets ka wak'láj eléb. **32**Ani Naná', max ki in k'alej dhayadh ti tsabál, ti in yánél ne'ets ku utuw ti k'al Naná'. **33**Axé' in uluw abal ki in tajk'adh ólchijchik jant'odha' tam tsemláj a xi k'wajatak utat ki in tsémna'.

34An mulkunél tok'tsin: Wawá' i ats'ámal ti ♦Éylidhkáw, abal a Cristo k'wajíl abal ets'ey; ¿jale' ti a ulal Tatá': "In ♦Tsakámil an Inik yejentál ka dhayan"? ¿Jita'xe' nixé' in ♦Tsakámil an Inik?

35Tám, a Jesús in ucha'chik: Jún i wé' ne'ets ka k'wajiyej an tajaxtaláb k'al tatá'chik; ki it xe'tsin biyat a kwa'al an tajaxtaláb, abal an yik'wáx yab ti yik'wtsiy; kom a xi xe'ets ti al an yik'wáx, yab in exlál ju'táj ti ne'ets.

An Judíochik Yab Belom

36Biyat a kwa'al an tajaxtaláb, ka bela' an tajaxtaláb, abal ki it wenk'on ti it tsakamláb k'al an tajaxtaláb. Tam ti a Jesús in uluw patal axé', nixk'in, ani tsink'on ti jajá'chik.

37Po ma anákej in t'aja' yántolom i labidh tsu'bixtaláb ti in tamét jajá'chik, ma ni antsaná' yab in belálakchik, **38**abal ka putun in káwintal an tsu'bidh káwlómej Isaías, a xi in uluw:

Ajátik ¿jita' in belámal i ólchixtal? ¿Ani ti k'al jita' japidh tejwa'mének in okób an Ajátik?

(Isa 53:1)

12:27
Mat 11:25; 26:38,39
12:28
Mat 3:17
12:31
2Co 4:4; Efe 2:2; 1Jn 4:4
12:34
Mat 8:20
12:35
Efe 5:8; 1Jn 1:6
12:36
Luc 16:8
12:38
Rom 10:16

39Jaxtám ti yab in ejtowchik ki in bela', kom junílek'ij a Isaías in uluw:

40*In jok'tsemédhanchij in tsu'uxtalchik ani in t'ujbadhmédhanchij in ichíxchik abal yab ka tsu'uxin k'al in tsu'uxtalchik, ma ni ki in exbay k'al in ichích, ma ni ka wenk'on, ani Naná' ku jeldha'chik.*

(Isa 6:10)

41Axé' a Isaías in uluw tam ti in tsu'uw in witsidh puwenchixtal, ani káwin ti in ebál an Ajátik.

42Po ma anákej, ti al an ok'lekchik, yántolom k'al ti belan, po ti in ebál an ♦Fariseochik yab in japidh uluwchik, abal yab ka wak'láj eléb ti ♦sinagoga. **43**Kom in kulbetna'chik más in witsidh puwenchixtal an inikchik kej in witsidh puwenchixtal a Dios.

44A Jesús janidh káwin ani in uluw: Jita' belom k'al Naná', yab belom ti k'al Naná', po belom ti k'al a xi ti in aba'; **45**jita' ti in tsu'tal, in tsu'tal a xi ti in aba'. **46**Naná', an tajaxtaláb, in che'nek ti axé' xi k'wajchidh tsabál, abal patal a xi belom ti k'al Naná' yab ka k'wajiy ti al an yik'wáx.

47Ani max jún jita' ti in ats'anchal u káwintal ani yab in belál, Naná' yab u weladh jolbiyal, kom Naná' yab in che'nek ku weladh jolbiy an k'wajchidh tsabál, po in che'nek ku k'ániy an k'wajchidh tsabál. **48**Jita' ti in padhál, ani yab in bats'uwal u káwintal, wa'ats jita' k'al ti ne'ets ka weladh jolbiyat, an káw a xi Naná' u káwnámal, já'its k'al ti ne'ets ka weladh jolbiyat ti in taltal a k'icháj. **49**Kom yab in káwnének ti Naná' u kwetémtal, po an Pay'lóm a xi ti in aba', Jajá' ti in pidha' an abatnadhkáw ti janéy a xi ku uluw, ani janéy ku t'ila'. **50**Ani u exlál abal in abatnadh káwintal pél i ets'ey ejataláb. Jaxtám, jawa' a xi u káwnál, jant'ini' an Pay'lóm ti in uchámal, antsaná' in káw.

12:40 *Mat 13:15*
12:41 *Luc 24:27*
12:43 *Rom 2:29*
12:44 *Mat 10:40*
12:50 *Mat 25:46*
13:1 *Mat 26:18*

An Ajátik in T'akchal in Akan in Exóbalilchik

13 Xó', ok'xidh ki in bajuw an ajib ♦Pascua, kom a Jesús in exla' abal in orajil ulenekits abal ki in jila' axé' xi tsabál ani ka k'alej ti k'al an Pay'lóm, jant'ini' in k'ánidha' a xi Jajá' in k'ál a xi k'wajatak ti tsabál, antsaná' in k'ánidha'chik ma ti in taltal.

2Tam ti putun an tsa'xaltaláb, ani an Tenekláb in punchámalits ti in ichích a Judas Iscariote, in kwitólil a Simón, abal ki in tsinat bína', **3**a Jesús in exlál abal k'al an Pay'lóm ti pidhámej patal ti in k'ubak, ani Jajá' kalenek ti k'al a Dios, ani wichél ti k'al a Dios, **4**kubiy ti bá' an tsa'xaltaláb, ani in tixk'a' in wát, ani in uma' jún i toltom, ani in wík'na', **5**talbél in jolow i ja' ti jún i lák ani in tujuw ki in t'akchij in akan an exóbalchik, ani ki in k'wit'inchij k'al an toltom a xi k'al ti wík'lidhak.

6Tám, chích ti k'al a Simón Pedro, ani a Simón in ucha: ¿Ajátik, Tatá' ti in t'akchal u akan?

7A Jesús tok'tsin ani in ucha': Jawa' Naná' u t'ajál, tatá' xowé' yab a exbayal, po ne'ets ka exbay talbél.

8A Pedro in ucha': ¡Tatá' yab jayk'i' ne'ets ti in t'akchij u akan!

A Jesús in tok'tsiy: Max yab tu t'akchij, yab ne'ets ka ko'oy a pejách k'al Naná'.

9A Simón Pedro in ucha': Ajátik, yab expidh u akan, po ti in t'akchij u k'ubak ani u ók' jayej.

10A Jesús in ucha': A xi k'wajat achímadh, yab in yajinchal po expidh ki in t'aka' in akan, kom ti in putát k'wajat t'okat, ani tatá'chik it k'wajatits t'okat, po yab ti a yanél. **11**Kom in exlálak jita' k'al ti ne'ets ka tsinat binaxnáj; jaxtám in uluw: Yab ti a yánél it k'wajat t'okat.

12Xó', tam ti in t'akchámalits in akanchik, in uma' in wát, ani wichiy ka koyóts ani in ucha'chik: ¿A exbaychik janéy tu t'ajchámal? **13**Tatá'chik ti in bijiyal, Exóbchix ani Ajátik, ani a ulalchik alwa', kom in já'its. **14**Tám, max Naná', an Ajátik ani an Exóbchix, tu t'akchámalchik a akan, tatá'chik teyej a yajinchal ki it t'akchíxinchik k'al a akan. **15**Kom tu pidhámalchik jún i t'iplab, abal ka t'aja'chik teyej jant'ini' Naná' tu t'ajchámal. **16**An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, jún i abatnanél yab más púlik in éy kej in amuj, ma ni jún i abnél yab más púlik in éy kej jita' k'al ti abámej. **17**Max ka exla' axé'chik, ne'ets yán ti it pidhóblidh, max ka t'aja'chik.

18Yab in káw ti patal tatá'chik. Naná' u exlál a xi u takuyámal; po abal an ♦Dhuchlab ka putun:

13:2 *Mat 10:4*
13:3 *Mat 28:18*
13:4 *Mat 20:25*
13:5 *Luc 7:44*
13:11 *Mat 10:4*
13:13 *Mat 26:18; Luc 1:43; T'aj 10:36; Rom 10:9; 1Co 12:3; Flp 2:11; Col 2:6*
13:14 *1Pe 5:5*
13:15 *Mat 11:29; 1Ti 4:12*
13:16 *Mat 10:24; Luc 6:40*
13:17 *Mat 7:24, 25; Luc 11:28; Sgo 1:25*
13:18 *Mat 1:22; 26:23*

Jita' k'apul bok'ól k'al Naná', in tomólnadh dhaya' in tutúb ti k'al Naná'.

(Sal 41:9)

19Xowé' tu uchálchik, ok'xidh ka wat'ey, abal tam ka wat'ey, ka bela'chik abal Naná' in já'its. **20**An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, jita' in bats'uwal a xi Naná' u abál, ti in bats'uwal Naná'; ani jita' ti in bats'uwal in bats'wal jita' a xi ti in abámal.

An Ok'xidh Tso'óblixtaláb abal an Tsinat Bínom

Mat 26:20-25; Mrc 14:17-21; Luc 22:21-23

21Xó', tam ti a Jesús in uluw axé', tsamumuxin ti in espíritu ani tejwa' tso'óblixin ani in uluw: An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, abal jún ti tatá'chik ne'ets ti in bínaxna'.

22Tám, an exóbalchik tamat met'áxin, yab in tso'óbchik jita' a xi k'wajat in uchál. **23**Xó', wa'atsak jún in exóbalil a xi k'án k'al a Jesús ani k'wajatak jedhat ti in ichích a Jesús. **24**Tám, a Simón Pedro in t'ipchidh ucha' axé' abal ki in konoy jita' nixé' a xi k'wajat in t'ilál.

25Tám, jajá' jedhkan ti in ichích a Jesús, in ucha': Ajátik, ¿jita' já'its?

26A Jesús tok'tsin: A xi ku pidha' an tsabadh bok'ól, já'its nixé'. Tám, in tsabay an bok'ól, ani in pidha' a Judas Iscariote in kwitólil a Simón. **27**Ani tam ti in k'apuj an bok'ól, otsan k'al a Satanás.

Tám, a Jesús in ucha': Jawa' a xi ne'ets ka t'aja', ka t'aja' dhubatk'ij. **28**Po ma ni jita' a xi k'wajat koyómadh in exbay jale' ti in ucha' axé'. **29**Kom talchik in tsalpayalak, kom a Judas in kwa'alak in dhayáb an tumín, a Jesús in ucha': Ka ts'a'iy jawa' a xi i yajinchal abal k'al an ajib, o ki in pidha' jant'oj an ts'ejwantálchik. **30**Tam ti in k'apuj an bok'ól, wi'pachk'ij kalej, ani akalakits.

13:20 *Mat 10:40*
13:21 *Mat 26:21*
13:25 *Mat 26:22*
13:26 *Mat 10:4*
13:27 *Luc 22:3*
13:30 *Luc 22:53*
13:31 *Mat 8:20; 1Pe 4:11*

An Ít Abatnadhkáw

31Xó', tam ti kalenekits, a Jesús in uluw: Xowé' witsidh puwenchidhits in ♦Tsakámil an Inik, ani a Dios witsidh puwenchidhits ti al Jajá'. **32**Max a Dios witsidh puwencháb

ti Jajá', a Dios ne'ets jayej ki in witsidh puwenchij ti lej Jajá', ani wi'pachk'ij ne'ets ki in witsidh puwenchij.

33Tsakam tsakámilchik, ne'ets ki in k'wajiyej k'al tatá'chik lej jún wé'its i k'ij. Ne'ets ti in aliychik, po jant'ini' u ucha' an Judíochik, xowé' tu uchálchik teyej: "Ju'táj ti Naná' in ne'ets tatá'chik yab a ejtowal ki it chích."

34Jún i ít abatnadhkáw tu pidhálchik, ki it k'ánidháxinchik jún k'al a xi júnakej; jant'ini' Naná' tu k'ánidhámalchik, abal antsaná' teyej ki it k'ánidháxinchik jún k'al a xi júnakej. **35**Ti k'al axé' patal ne'ets ki it exláj abal pél tu exóbalilchik, max a kwa'al i k'ánidhomtaláb jún k'al a xi júnakej.

An Ajátik in Ólnál in K'e'átnaxtal a Pedro

Mat 26:31-35; Mrc 14:27-31; Luc 22:31-34

36A Simón Pedro in ucha': Ajátik, ¿ju'táj ti it ne'ets?

A Jesús in tok'tsiy: Ju'táj ti in ne'ets, xowé' yab a ejtowal ti in ts'at'énchij, po ne'ets ti in ts'at'énchij talbél.

37A Pedro in ucha': Ajátik, ¿jale' ti xowé' yab u ejtowal tu ts'at'énchij? Ne'ets ku bína' u ejatal k'al tatá' ti a ebál.

38A Jesús in tok'tsiy: ¿A ejatal ne'ets ka bína' k'al Naná' tu ebál? An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchál, an koxol yab ne'ets ka ajatin, max yab ti in k'e'atnámal ma óxíl.

13:34
Efe 5:2; 1Te 4:9; 1Pe 1:22; 1Jn 2:7-11; 4:10,11
13:35
1Jn 3:14
13:36
2Pe 1:14
14:3
Mat 16:27
14:6
T'aj 4:12; Efe 2:18; Heb 10:20

An Ajátik Já'its an Bél ti k'al an Pay'lóm

14 Yab ka jila' ka jik'pan a ichích; a belál a Dios, ti ki in bela'chik neyej. **2**Ti in k'imá' u Pay'lóm wa'ats yántolom i k'wajtaláb; max yabák aníts, tu ólchámalakits; tám, in ne'ets abal tu t'ojojonchij i koytaláb abal tatá'chik. **3**Ani max ki in k'alej ani tu t'ojojonchij i koytaláb, ne'ets ki in wichiy junílek'ij, ani ne'ets tu bats'uwchik ti k'al Naná', abal ju'táj ti in k'wajat, tatá'chik teyej ki it k'wajiy. **4**Ani a exlálchik ju'táj ti in ne'ets, ani a exlál an bél.

5A Tomás in ucha': Ajátik, wawá' yab i exlál ju'táj ti it ne'ets, ¿jant'odha' tám ti ne'ets ki ejtow ki exla' an bél?

6A Jesús in ucha': Naná' já'its an bél, ani an chubaxtaláb, ani an ejataláb; ma ni jita' yab ne'ets ka chích ti k'al an

Pay'lóm, max yab k'al Naná'. 7Max tatá'chik ti in exlál, tám, a exlálakits u Pay'lóm jayej; ani ma ti xowé' a exlálits ani a tsu'úmalits.

8A Felipe in ucha': Ajátik, tu ku tejwa'médhanchij an Pay'lóm ani lejat abal wawá'.

9A Jesús in ucha': ¿Yabxe' biyálits ti in k'wajat k'al tatá'chik, ani yab ti in exlámal, Felipe? Jita' ti in tsu'úmal, in tsu'úmal an Pay'lóm; ¿jale' tám ti a ulal tatá': "Tu ku tejwa'médhanchij an Pay'lóm"? 10¿Yab a belál abal Naná' in k'wajat k'al an Pay'lóm, ani an Pay'lóm k'al Naná'? An káwintaláb a xi Naná' u káwnál, yab u káwnál tu kwetémtal, po an Pay'lóm a xi k'wajat k'al Naná', Jajá' in t'ajál an t'ojláb. 11Ti ki in bela' abal Naná' in k'wajat al an Pay'lóm, ani an Pay'lóm al Naná'; max ibáj, ti ki in bela' ti in ebál an t'ajnélchik a xi a tsu'tal. 12An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, jita' belom k'al Naná', an t'ajnél a xi Naná' u t'ajál, jajá' jayej ne'ets ki in t'aja', ani más púlik ne'ets ki in t'aja' kej axé'chik kom Naná' in ne'ets ti k'al u Pay'lóm. 13Ani patal a xi ka konoychik ti k'al Naná' u bij, ne'ets ku t'aja', abal an Pay'lóm ka k'alej witsidh puwenchidh ti k'al an Tsakamláb. 14Max jawámakits ka konoychik ti k'al Naná' u bij, ne'ets ku t'aja'.

14:7 *1Jn 2:23*
14:9 *2Co 4:4; Flp 2:6; Col 1:15; Heb 1:3*
14:12 *Mat 21:21; Luc 10:17*
14:13 *Mat 7:7*
14:15 *1Jn 2:3-5; Ap 12:17*
14:17 *1Co 2:14*
14:18 *Mat 16:27*
14:20 *Rom 8:10*
14:21 *1Jn 2:5*

An Ok'xidhkáw ti in ebál an Espíritu Santo

15Max ti in k'ánidhálchik, ka t'aja' u abatnaxtal. 16Ani Naná' ne'ets ku konchij an Pay'lóm, ani Jajá' ne'ets ti pidha' júnakej i Kanatbédhom, abal ka k'wajiy k'al tatá'chik abal ets'ey. 17In Espíritujil an chubaxtaláb, a xi an k'wajchidh tsabál yab in ejtowal ki in bats'uw, kom yab in tsu'tal ma ni yab in exlál; po tatá'chik a exlál, kom k'wajat k'al tatá'chik ani ne'ets ka k'wajiy ti al tatá'chik. 18Yab ne'ets tu jila'chik ti it odh'inik; ne'ets ki in chích ti tatá'chik. 19Ti jún i wé', an k'wajchidh tsabál yabáts más ne'ets ti in tsu'uw; po tatá'chik ne'ets ti in tsu'uw; kom Naná' in ejat, tatá'chik teyej ne'ets ki it ejátlin. 20Ti nixé' a k'icháj tatá'chik ne'ets ka exla' abal Naná' in k'wajat al u Pay'lóm, ani tatá'chik al Naná', ani Naná' al tatá'chik. 21A xi ti in ko'onchal u abatnadh káwintal ani in t'ajál, jajá' já'its a xi ti in k'ánidhál. Ani a xi ti in k'ánidhál, ne'ets ka k'ánibéj k'al

u Pay'lóm, ani ne'ets ku k'ánidha', ani ne'ets ki in tejwa'méj ti jajá'.

22A Judas in ucha' (yab an Iscariotejíb): Ajátik, ¿jant'odha' ti ne'ets ki it tejwa'méj ti k'al wawá' ani yab ti k'al an k'wajchidh tsabál?

23A Jesús tok'tsin ani in ucha': Max jún jita' ti in k'ánidhál, u káwintal ne'ets ki in t'aja'; ani k'al u Pay'lóm ne'ets ka k'ánibéj, ani ne'ets ku chích ti jajá', ani ne'ets ki t'aja' i k'wajtal k'al jajá'. **24**Jita' yab ti in k'ánidhál, yab in t'ajál u káwintal, ani an káwintaláb a xi a ats'álchik, yab Naná' u k'ál, po an Pay'lóm a xi ti in abámal.

25Axé'chik Naná' tu ólchámal, biyat in k'wajatej k'al tatá'chik. **26**Po an Kanatbédhom, an Espíritu Santo, a xi an Pay'lóm ne'ets ki in aba' ti Naná' u bij, Jajá' ne'ets ti exóbchijchik patal, ani ne'ets ti t'ilpanchij patal a xi Naná' tu uchámal. **27**An koyataláb u jilál k'al tatá'chik, u koyatalábil tu pidhálchik, Naná' yab tu pidhálchik jant'ini' an k'wajchidh tsabál in bínál. Yab ka jila' ka jik'pan a ichích, ma ni ka jik'ey.

28A ats'a'chik abal Naná' tu uchámal: "In ne'etsits ani ne'ets ki in wichiy ti tatá'chik;" max ti in k'ánidhálakchik, it kulbénekakits, kom tu uchámal: "In ne'ets ti k'al an Pay'lóm," kom u Pay'lóm más púlik kej Naná'. **29**Ani xowé' tu uchámal ok'xidh ka wat'ey, abal tam ka wat'ey, ka bela'chik. **30**Yabáts más ne'ets ki in owey ti in káw k'al tatá'chik, kom ta'tál in ok'oxlómil axé' xi k'wajchidh tsabál, ani ti k'al Naná', jajá' yab jant'oj in kwa'al. **31**Po abal an k'wajchidh tsabál ki in exla' abal Naná' u k'ánidhál an Pay'lóm, ani jant'ini' an Pay'lóm ti in pidha' an abatnaxtaláb, antsaná' u t'ajál. ¡Ki it ts'akiychik, wanajits ti tejé'!

An Ajátik Já'its an Chubax T'udhup

15 Naná' já'its an chubax t'udhup, ani u Pay'lóm já'its a xi in t'ojonchal. **2**Patal an k'we'lab a xi al Naná' yab ka walin, ne'ets ki in tixk'a'; ani patal an k'we'lab a xi al Naná' walnal, ne'ets ki in wejla' abal ki in punuw más in walíl. **3**Xó', tatá'chik it t'okatits k'al an káwintaláb a xi Naná' tu uchámal. **4**Ki it k'wajiychik al Naná', ani Naná' al tatá'chik. Jant'ini' an k'we'lab yab in ejtowal ka walin ti in kwetémtal,

14:22 *Luc 6:16; T'aj 1:13; 10:41*
14:23 *Rom 8:10*
14:26 *T'aj 2:33; 1Jn 2:20, 27*
14:27 *Luc 2:14; Flp 4:7; Col 3:15*
14:28 *Mat 16:27*
15:2 *Mat 3:8,10; Gal 5:22; Efe 5:9; Flp 1:11*
15:3 *Efe 5:26*

max yab ka k'wajiy ti akanlek, antsaná', tatá'chik teyej, max yab it k'wajíl al Naná'.

5Naná' já'its an t'udhup, ani tatá'chik pél it k'we'lab; jita' k'wajat al Naná', ani Naná' al Jajá', axé' in punuwal yán in walíl, kom nixk'idh ti k'al Naná' yab jant'oj a ejtowal ka t'aja'chik. **6**Jita' yab k'wajíl al Naná', ne'ets ka wak'láj eléb ejtíl i k'we'lab, ani wayél; ani tamkuyáb, ani jolowáb ti k'amal, ani t'a'íl. **7**Max it k'wajílchik al Naná', ani u káwintal k'wajat al tatá'chik, ka konoy jawámakits ka lé'na' ani ne'ets ki it t'ajchin. **8**Ti k'al axé' u Pay'lóm k'alel witsidh puwenchidh, tam ka punuw yán i walíláb, ani antsaná' ne'ets tu exóbalilchik.

9Jant'ini' an Pay'lóm ti in k'ánidhámal, antsaná' neyej tu k'ánidhámalchik; ki it k'wajiychik al u k'ánidhomtal. **10**Max a t'ajálchik u abatnadh káwintal, ne'ets ki it k'wajiy al u k'ánidhomtal, jant'ini' Naná' u t'ajchámal in abatnaxtal u Pay'lóm, ani in k'wajat al in k'ánidhomtal.

11Axé'chik tu uchámal, abal u kulbéjintal ka k'wajiy al tatá'chik, ani abal a kulbéltal ka kidhey. **12**Axé' já'its u abatnadh káwintal; ki it k'ánidháxinchik jún k'al a xi júnakej, jant'ini' Naná' tu k'ánidhámalchik. **13**Yab jita' in kwa'al más púlik in k'ánidhomtal kej axé', tam jún jita' ki in bína' in ejatal ti in ebál in ja'úbchik. **14**Tatá'chik pél tu ja'úb, max a t'ajál jawa' a xi Naná' tu abatnadh uchál. **15**Yabáts ne'ets tu bijiychik ti it abatnanéláb, kom an abatnanél yab in exlál janéy in t'ajál in amuj, po tu bijiyámal ja'úbchik, kom patal jawa' a xi u ats'a' ti k'al u Pay'lóm, tu pidhámal ka exla'. **16**Tatá'chik yab ti in takuyámal, po Naná' tu takuyámal, ani tu punuwámal abal ki it k'alej ani ki it walin, ani a walílábilchik ka k'wajiy ets'ey, abal jawámakits a xi ka konchij an Pay'lóm ti Naná' u bij, Jajá' ti pidha'. **17**Axé'chik tu abadh punúbchal; abal ki it k'ánidháxinchik jún k'al a xi júnakej.

15:6 *Mat 3:10*
15:7 *Mat 7:7*
15:8 *Mat 9:8*
15:13 *Rom 5:7,8*
15:14 *Mat 12:50; Luc 12:4*
15:16 *Mat 7:7; 27:26; Mrc 15:25; Luc 23:25*
15:18 *1Jn 3:13*

An Walab Xe'tsintaláb Ne'ets ti At'a'chik

18Max an k'wajílom ti tsabál ti at'a'chik, ka exla' abal Naná' ti in at'ámal ok'xidh kej tatá'chik. **19**Max pélakchik it tsabálíb, an k'wajílom ti tsabál ne'ets ki in k'ánidha' in kwetém k'ál. Po kom xó', yab pél it tsabálíb, po Naná' tu

takuychik ti tsabál, jaxtám an k'wajílom ti tsabál ti at'ál.
20Ka t'ilpa' an káw a xi Naná' tu uchámal: "An abatnanél yab
más púlik kej in amuj." Max ti in ájayámalchik, ne'etschik
teyej ti ájay. Max ti in putunchámal u káwintal, ne'etschik
teyej ti putunchij. **21**Po patal axé' ne'ets ti t'ajchijchik ti in
ebál u bij, kom yab in exlálchik a xi ti in abámal. **22**Max
yabák in che'nek, ma ni yabák u tawnámalchik, tám, yabák
in kwa'alchik in walab, po xowé', yab in kwa'alchik i tonik'
k'al in walab. **23**A xi ti in at'ál, in at'ál jayej u Pay'lóm.
24Max yabák u t'ajámal ti al jajá'chik i t'ajnél a xi yab jita'
in t'ajámal, yabák tam in kwa'alchik in walab, po xowé' in
tsu'úmal ani ti in at'ámal Naná' ani u Pay'lóm. **25**Po axé'
wat'el abal ka putun an káwintaláb a xi k'wajat dhuchadh ti
in Éylidh Káwintal:

Ti in at'a'chik k'al ti in ebál yab jant'oj.

(Sal 35:19; 69:3)

26Po tam ka chích an Kanatbédhom, a xi Naná' ne'ets tu
abchij ti k'al an Pay'lóm, in Espíritujil an chubaxtaláb a xi
tál ti k'al an Pay'lóm, Jajá' ne'ets ti tejwa' tso'óblix ti k'al
Naná'. **27**Ani tatá'chik teyej ne'ets ti it tejwa' tso'óblix, kom
it k'wajinek k'al Naná' ma ti in tujtal.

15:20 *2Ti 3:12*
15:21 *Mat 5:10, 11; Luc 6:22; T'aj 5:41; 1Pe 4:14; Ap 2:3*
15:22 *Rom 1:20*
15:26 *1Jn 5:7*
15:27 *Luc 24:48; 1Jn 1:2*
16:1 *Mat 11:6*
16:2 *T'aj 6:9,10; Ap 6:9*

16 Axé' tu uchámalchik, abal yab ki it t'idhk'wan.
2Ne'ets ki it wak'lájchik ti ♦sinagoga, ani ma ta'tál an
oraj tam jún jita' a xi ka tsemdhomáts, ne'ets ki in tsalpay
abal in t'ojonchal a Dios. **3**Ani axé'chik ne'ets ti t'ajchij,
kom yab in exlálchik an Pay'lóm, ma ni Naná'.

In T'ojlábil an Espíritu Santo

4Po axé'chik tu ólchámal abal tam ka ulits an oraj ka
t'ilpa' abal Naná' tu ólchámalits. Axé' yab tu ólchij ti in
tujtal, kom in k'wajatejak k'al tatá'chik. **5**Po xowé' in
ne'etsits ti Jajá' a xi ti in aba', ani yab jita' tatá'chik ti in
konówiyal: "¿Ju'táj ti it ne'ets?" **6**Po, kom tu uchámal
axé'chik, a ichích t'uchenek k'al i yajchik t'e'pintaláb. **7**Po
Naná' tu uchál an chubaxtaláb, alwa' más abal Naná' ki
in k'alej; kom max yab ki in k'alej, an Kanatbédhom yab
ne'ets ka chích ti tatá'chik, po max ki in k'alej, ne'ets ku
aba' ti tatá'chik. **8**Ani tam ka chích ne'ets ki in ch'uchbidh

jolbiy an k'wajchidh tsabál ti k'al an walabtaláb, ti k'al an bolidhtaláb ani ti k'al an weladh jolbixtaláb; 9ti k'al an walabtaláb, kom yab ti in belálchik; 10ti k'al an bolidhtaláb, kom Naná' in ne'ets ti k'al u Pay'lóm, ani yabáts ne'ets ti ki in tsu'uwchik; 11ti k'al an weladh pílmédhomtaláb, kom in ok'lómejil axé' xi k'wajchidh tsabál weladh pílmédhámejits.

12U kwa'alej yán jant'oj tu ucha, po xowé' yabáyej a ejtowalchik ka dhayadh ne'dha'. 13Po tam ka chích in Espíritujil an chubaxtaláb, Jajá' ne'ets ti chúmlinchij ti patal an chubaxtaláb, kom Jajá' yab ne'ets ka káwin ti in kwetémtal, po ne'ets ki in káwna' patal jawa' a xi ki in ats'a', ani ne'ets ti ólchijchik jawa' a xi ne'ets ka chích. 14Jajá' ne'ets ti in witsidh puwenchij, kom ne'ets ti ki in umchij a xi Naná' u k'ál, ani ne'ets ti ólchijchik. 15Patal jawa' a xi in kwa'al an Pay'lóm, pél u k'ál. Jaxtám u uluw abal ne'ets ti ki in umchij jawa' a xi Naná' u k'ál, ani ne'ets ti ólchij.

16:10 *T'aj 3:14; Rom 1:17; 1Pe 3:18*
16:12 *Mrc 4:33; 1Co 3:2*
16:20 *Mrc 16:10; Luc 23:27*
16:21 *1Te 5:3*

An Yajchiktaláb Ne'ets ka Wenk'on ti Kulbéltaláb

16Jún i wé', ani yabáts ne'ets ti ki in tsu'uwchik; ani junílek'ij jún i wé', ani ne'ets ti ki in tsu'uwchik, kom Naná' in ne'ets ti k'al an Pay'lóm.

17Tám, junchik in exóbalilchik tamat ucháxin: ¿Janéy axé' a xi k'wajat tu uchál: "Ti jún i wé', ani yabáts ne'ets ti ki in tsu'uwchik, ani junílek'ij jún i wé' ani ne'ets ti ki in tsu'uwchik;" ani: "Kom Naná' in ne'ets ti k'al an Pay'lóm"? 18Jaxtám in uluwchik: ¿Janéy axé' a xi in ulal: "Ti jún i wé'"? Yab i exbayal a xi k'wajat in káwnál.

19Tám, a Jesús in exla' abal lé'nábak ka konówiyat ani in ucha'chik: ¿It k'wajatchik ti it tamat konowíx ti in ebál jawa' a xi u uluw: "Ti jún i wé' ani yabáts ne'ets ti ki in tsu'uw, ani ti jún i wé' ani ne'ets ti ki in tsu'uw"? 20An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchál, abal tatá'chik ne'ets ki it uk'in ani ne'ets ti it yajajál, ani an k'wajchidh tsabál ne'ets ka kulbéj; po ma anákej tatá'chik ne'ets ti it yajchik t'e'pinal, a yajchik t'e'pintal ne'ets ka wenk'on ti kulbéltaláb. 21An uxum tam in wa'tsindhál in tsakámil in kwa'al i yajal, kom in bajuwits in k'ijil, po tam in ko'oyámalits an t'ele', ma yabáts in t'ilál an ni'ax yajchiktaláb, k'al an kulbéltaláb kom wa'tsinének jún i inik ti tsabál. 22Tám, xó', tatá'chik a kwa'al i yajchik

t'e'pintaláb, po ne'ets ki in wichiy tu tsu'uwchik junílek'ij, ani a ichích ne'ets ka kulbéj, ani yab jita' ne'ets ti tixk'anchij a kulbéltal.

23Ti nixé' a k'icháj yabáts jant'oj ne'ets ti ki in konówiychik. An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchálchik, patal jawa' ka konchij an Pay'lóm ti Naná' u bij, Jajá' ne'ets ti pidha'. **24**Ma ti xowé' yab jant'oj a konoyámal ti Naná' u bij; ka konoy ani ne'ets ka bats'uw, abal a kulbéltal ka putun.

An Ajátik in Átámal an Walab Xe'tsintaláb

25Axé'chik tu ólchámal k'al i t'iplabkáw, po ta'tál an k'ij tam ti yabáts ne'ets tu t'ilbaychik más k'al i t'iplabkáw, po ti in boltal ne'ets tu ólchij ti in ebál an Pay'lóm. **26**Ti nixé' a k'icháj ne'ets ka konoychik ti Naná' u bij, ani yab u ulal abal Naná' ne'ets ku konchij an Pay'lóm abal tatá'chik, **27**kom Jajá' an Pay'lóm ti k'ánidhálchik, kom tatá'chik ti in k'ánidhámal ani a belámalchik abal ti k'al a Dios ti in kalenek. **28**Ti k'al an Pay'lóm ti in kalenek ani in che'nek ti tsabál; junílek'ij u jilál an tsabál, ani in ne'ets ti k'al an Pay'lóm.

29Uchan k'al in exóbalilchik: Xó' ka tsu'uw, xowé' it káw ti in boltal, ani yabáts a eyendhál i t'iplabkáw. **30**Xowé' i ejtiyal abal a exlál patal; ani yab a yajinchal jita' ti konówiy; ti k'al axé' i belál abal Tatá' it kalenek ti k'al a Dios.

31A Jesús in tok'tsiychik: ¿Xowé' a belálits? **32**Xó' ka tsu'uw, an oraj ta'tál, ani ulenekits abal ne'ets ki it buk'uwatchik k'alek'ij ti a kwetémtal, ani ne'ets ti ki in jila'chik kwetém, po yab in k'wajat kwetém, kom an Pay'lóm k'wajat k'al Naná'. **33**Axé' Naná' u ulúmal abal ka ko'oy i koyataláb a xi tál ti k'al Naná'. Ti axé' xi k'wajchidh tsabál ne'ets ka ko'oychik i ni'ax yajchiktaláb, po yab ki it jik'ey, Naná' u átámal an walab xe'tsintaláb.

An Ajátik Ól ti in ebál in Exóbalilchik

17 Axé' já'its in káwna' a Jesús, ani in dhaya' in wal ti k'ay'lál ani in uluw: Pay'lóm, an oraj ulenekits, ka witsidh puwenchij a Tsakámil, abal a Tsakámil jayej ti witsidh puwenchij, **2**jant'ini' ti a pidhámal i uchbixtaláb

16:23 *Mat 7:7*
16:24 *Mat 7:7*
16:25 *Mat 13:34; Mrc 4:33, 34*
16:32 *Mat 26:31, 56*
16:33 *Rom 8:37; 1Jn 4:4*
17:1 *Mat 26:18*
17:2 *Mat 25:46; 28:18*

ti patal an atikláb, abal ki in bína' i ets'ey ejataláb patal a
xi Tatá' a pidhámal. **3**Ani axé' já'its an ets'ey ejataláb, abal
ki it exláj Tatá', an junkats chubax Dios, ani a Jesucristo
a xi a abámal. **4**Naná' tu witsidh puwenchámal ti tsabál,
ani u kidhbayámal an t'ojláb a xi ti in pidha' ku t'aja'. **5**Ani
xowé', Pay'lóm, ti ki in witsidh puwenchij junax k'al Tatá',
k'al nixé' xi witsidh puwenchixtaláb a xi u ko'oy k'al Tatá'
ok'xidh ka t'ajan an tsabál.

6U tejwa'médhámal a bij ti k'al an inikchik a xi ti
k'wajchidh tsabál ti in pidhámal; pélak a k'ál po ti in
pidhámal, ani ti putunchámal a káwintal. **7**Xowé' jajá'chik
in exlámal abal patal a xi ti in pidhámal, ti k'al tatá' ti tál.
8Kom patal an káwintaláb a xi ti in pidhámal, Naná' u
pidha'; ani in bats'uwchik, ani in exlámal abal chubax in
kalenek ti Tatá', ani in belámalchik abal Tatá' ti in abámal.

9Naná' u konchinchal abal jajá'chik; yab u konchinchal
abal an k'wajílom ti tsabál, po expidh k'al a xi ti in
17:3 *Flp 3:8* pidhámal, kom pél a k'ál; **10**patal a xi u k'ál pél a k'ál, ani
17:5 *Flp 2:6* a xi a k'ál pél u k'ál, ani ti in witsidh puwenchámalitschik.
17:9 *Luc 22:32* **11**Ani Naná' yabáts in k'wajat ti tsabál, po axé'chik k'wajat
17:12 *Mat 1:22* ti tsabál; ani Naná' in ne'ets ti Tatá'. Santo Pay'lóm, a xi ti
17:15 *Mat 5:37* in pidhámal, ka beletna' ti al a bij, abal ki in t'aja'chik jún
ti in éb, antsaná' jant'ini' Wawá'. **12**Tam ti in k'wajatak k'al
jajá'chik ti tsabál, Naná' u beletnálak ti al Tatá' a bij; a xi
ti in pidha', Naná' u beletna', ani yab jita' k'ibej, expidh in
tsakámil an k'ibelom, abal an ♦Dhuchlab ka putun. **13**Po
xowé' in ne'ets ti Tatá'; ani u ulal ti al axé' xi tsabál abal ki in
ko'oychik u kulbéltal putat ti jajá'chik. **14**Naná' u pidhámal
a káwintal ani at'anchik k'al an k'wajílom ti tsabál, kom
yabáts in yanétnál an k'wajílom ti tsabál, jant'ini' Naná'
yab u yanétnál an k'wajílom ti tsabál. **15**Yab u konoyal
abal ka tixk'a' ti tsabál, po ka jek'ondha' ti k'al an at'ax.
16In k'wajtalchik yabáts ti tsabál, jant'ini' Naná' u k'wajtal
yab ti tsabál. **17**Ka santo pílmédha'chik ti al a chubaxtaláb;
a káwintal pél i chubaxtaláb. **18**Jant'ini' Tatá' ti in aba' ti
an k'wajílom ti tsabál, Naná' neyej u abámalchik ti an
k'wajílom ti tsabál. **19**Ti in ebál jajá'chik u santo pílméldhál
u kwetém bá', abal jajá'chik jayej ka santo pílméj ti in éy an
chubaxtaláb.

20Po yab u konchinchal expidh abal axé'chik, po aniyek'ij patal a xi ne'ets ti in bela' ti in éy in káwintalchik, **21**abal ti in yánél ki in t'aja' ti jún, ejtíl Tatá' Pay'lóm ti al Naná', ani Naná' ti al Tatá', abal antsaná' jajá'chik jayej ki in t'aja' ti jún ti al wawá'; abal an k'wajílom ti tsabál ki in bela' abal Tatá' ti in abámal. **22**Naná' u pidhámal an witsidh puwenchixtaláb a xi ti in pidhámal, abal ki in t'aja'chik jún ti in éb, antsaná' jant'ini' Wawá' jún ti éb. **23**Naná' ti al jajá'chik, ani Tatá' al Naná', abal ka k'wajiy kidhat junkudh, abal an k'wajílom ti tsabál ki in exla' abal Tatá' ti in abámal, ani a k'ánidhámalchik, jant'ini' ti in k'ánidhámal.

24Pay'lóm, nixé'chik a xi ti in pidhámal, u lé' abal ju'táj ti Naná' in k'wajat, ka k'wajiychik jayej k'al Naná', abal ki in tsu'uw u witsidh puwenchixtal a xi ti in pidhámal, kom ti in k'ánidhámal ok'xidh ka tujey an tsabál. **25**Bolidh Pay'lóm, an k'wajílom ti tsabál yab ti exlámal, po Naná' tu exlámal; ani axé'chik in exlámal abal Tatá' ti in abámal. **26**Ani Naná' u pidhámalchik ki in exla' a bij, ani ne'ets ku pidha'yej, abal an k'ánidhomtaláb k'al a xi Tatá' ti in k'ánidhámal, ka k'wajiy ti al jajá'chik, ani Naná' ti al jajá'chik.

17:24 *Mat 25:34*
18:1 *Mat 21:1; 26:36*
18:2 *Luc 21:37*
18:3 *T'aj 1:16*
18:5 *Mrc 1:24*

An Ajátik Yak'wan

Mat 26:47-56; Mrc 14:43-50; Luc 22:47-53

18 Xó', tam ti a Jesús in ulúmalits axé', kalej k'al in exóbalilchik ma jumpok'e' Kedrón belja', ju'táj ti wa'atsak jún i t'ayabláb, ani taná' ti otsits k'al in exóbalilchik. **2**Aniyej a Judas a xi k'wajat ti tsinat bínom, in exlál nixé' xi jolataláb, kom a Jesús yáníl tamkun taná' k'al in exóbalilchik. **3**Tám, a Judas, in kaniy jún i yetsej kwenél i soldado ani in abatnanélilchik an ♦ok'ox pale'chik ani an ♦Fariseochik, ani k'alej taná' k'al i tajbaxtaláb, k'al i julat k'amal, ani k'al i ts'ojbédhom eyextaláb. **4**Tám, a Jesús, kom in exlálakits patal janéy a xi ne'ets ki in wat'a', in ok'ox kalénchij ani in ucha': ¿Jita' a xi a aliyalchik?

5Jajá'chik tok'tsin: A Jesús Nazaretíb.

A Jesús in ucha'chik: Naná' in já'its. Ani a Judas, an tsinat bínom k'wajatak k'al jajá'chik. **6**Ani tam ti in ucha'chik: Naná' in já'its, jajá'chik kúx wichk'on, ani ijkan ti tsabál.

7Tám, wichiy ki in konówiy: ¿Jita' a xi a aliyalchik?
Ani jajá'chik in uluw: A Jesús Nazaretíb.
8Tok'tsin a Jesús: Tu uchámalitschik abal Naná' in já'its;
jaxtám max Naná' ti in aliyal, ka walka' ka k'alej axé'chik.
9Abal an káwintaláb ka k'alej putudh a xi in uluw: A xi ti in
pidha', ma ni jún yab u k'iba'.
10Tám, a Simón Pedro, a xi in kwa'alak jún i nakat kutsíl,
in jixa', ani in ts'ojbédha' in abatnanélil an ♦ok'ox pale', in
muts'inchij in winab xutsun. Ani in bij an abatnanél pélak
a Malko.
11Tám, a Jesús in ucha' a Pedro: Ka baliy a nakat kutsílal
ti in dhu'bál; an uts'umtaláb a xi an Pay'lóm ti in pidhámal,
¿walám yab ku uts'a'?

An Ajátik ti in Tamét an Ok'lek Pale'

Mat 26:57-58; Mrc 14:53-54; Luc 22:54

18:11 *Mat 20:22*
18:13 *Mat 26:3*
18:15 *Mat 26:3, 58; Mrc 14:54; Luc 22:54*
18:18 *Mrc 14:54, 67*

12Tám, an ♦kwenél soldado, ani an ♦capitán, ani in
beletnom abatnanélilchik an Judío, in yak'wa' a Jesús ani
in wik'a', **13**ani in ne'dha' ok'ox ti k'al a Anás; kom pélak i
iyámláb k'al a Caifás, a xi já'itsak an ♦ok'lek pale' ti nixé'
xi tamub. **14**Ani pél a Caifás a xi in tak'biyámalak an
Judíochik abal alwa' más abal jún i inik ka tsemets ti in ebál
an bichówlom.

A Pedro in K'e'atnál an Ajátik

Mat 26:69-70; Mrc 14:66-68; Luc 22:55-57

15Ani a Simón Pedro in áykómak a Jesús, ani júnakej
exóbal, ani nixé' xi exóbal exlómtejak k'al an ♦ok'lek
pale', ani otsits k'al a Jesús ti in elébil an ♦ok'lek pale';
16po a Pedro k'wajatak eléb ti wi'leb. Tám, nixé' xi exóbal
a xi exlómtejak k'al an ♦ok'lek pale', in tawna' an uxum
beletnom wi'leb, ani in ódha' altáj a Pedro. **17**Tám, an uxum
beletnom wi'leb in ucha' a Pedro: ¿Yabxe' tatá' teyej pél it
exóbal k'al axé' xi inik?
In tok'tsiy: Ibáj, yab naná'.
18Ani k'wajatak kubuchik an abatnanélchik, ani an
odhnax beletnomchik, ani in lek'wdhámalak i k'alul, abal
ka dhiláts kom tsamayak, aniyej a Pedro k'wajatak kubat
k'al jajá'chik ti dhilal.

An Ok'lek Pale' in Konówiyal an Ajátik

Mat 26:59-66; Mrc 14:55-64; Luc 22:66-71

19Ani an ♦ok'lek pale' in konówiy a Jesús ti in ebál in exóbalilchik ani in exóbchixtal.

20A Jesús in tok'tsiy: Naná' ti in boltal u tawnámal an k'wajílom ti tsabál; ets'ey in exóbchixnének ti ♦sinagogachik ani ti ♦tiyópan, ju'táj ti ets'ey tamkunal an Judíochik, ani yab u káwnámal jant'oj tsinat. **21**¿Jale' ti in konówiyal Naná'? Ka konówiychik a xi in ats'ámal janéy u uchámal; xó' ka tsu'uw, jajá'chik in exlál janéy Naná' u ulúmal.

22Tam ti a Jesús in uluw axé', jún i odhnax beletnom a xi kubat taná', in pidha' jún i ch'apadh, ani in uluw: ¿Antsaná' ti a tok'tsiyal an ♦ok'lek pale'?

23A Jesús in tok'tsiy: Max u ulúmal a xi t'ajat yab alwa', ka bína' i tejwa' tso'óblixtaláb ju'táj ti yab alwa'; ani max alwa', ¿jale' ti in kwadhál?

24Tám, a Anás in aba' wik'at ti k'al a Caifás, an ♦ok'lek pale'.

18:20 *Mat 26:55*
18:22 *Mat 16:21*
18:23 *Mat 5:39; T'aj 23:2-5*
18:28 *Mat 27:2*

A Pedro Junílek'ij in K'e'atnál an Ajátik

Mat 26:71-75; Mrc 14:69-72; Luc 22:58-62

25Xó', a Simón Pedro k'wajatak kubat ti dhilal; ani uchan: ¿Yabxe' tatá' teyej pél in exóbalil?

Jajá' in k'e'átna' ani in uluw: Ibáj, yab naná'.

26Jún in abatnanélil an ♦ok'lek pale', in yanétal nixé' xi inik a xi a Pedro in muts'inchij in xutsun, in uluw: ¿Yabxe' tu tsu'uw ti t'ayabláb k'al a Jesús? **27**A Pedro in k'e'átna' junílek'ij, ani an koxol wi'pachk'ij ajatin.

An Ajátik ti in Tamét a Pilato

Mat 27:1-2, 11-31; Mrc 15:1-20; Luc 23:1-5, 13-25

28Tám, a Jesús kaldháj ti in k'imá' a Caifás abal ka ne'dháj ti ♦Pretorio kwartél. Ani lej dhajuwejak, ani jajá'chik, yab otsits ti ♦Pretorio kwartél abal yab ka at'axbéj, ani antsaná' ki in ejtow ki in k'apuj an ♦Pascua. **29**Tám, a Pilato kalej ti jajá'chik, ani in ucha: ¿Janéy tam jolbixkáw a chi'dhálchik ti in tomól axé' xi inik?

30Tok'tsinchik ani in ucha': Max axé' yabák i pojkax, yabák i bínál ti k'al tatá'.

31Tám, a Pilato in ucha'chik: Tatá'chik ka ne'dha' ani ka weladh yajchikiy jant'ini' a Éylidh Káwintal.

Tám, an Judíochik in ucha': Wawá' yab u walkadh abal ki tsemdha' ma ni jita'; **32**abal ka putun an káwintaláb a xi a Jesús in uluw tam ti in tajk'adh ólna, k'al janéy tam tsemdhaxtaláb ne'etsak ti tsemel.

33Tám, a Pilato wichiy ka otsits ti ♦Pretorio kwartél, in kaniy a Jesús ani in ucha': ¿Awxe' Tatá' já'its in Ts'álejil an Judíochik?

34A Jesús in tok'tsiy: ¿A ulal axé' ti a kwetémtal, o ti ólchámal jita' píl ti Naná' tu ebál?

35A Pilato tok'tsin: ¿Awxe' naná' pél in Judío? A at yanél k'wajílom ani an ♦ok'ox pale'chik ti binámal ti k'al naná'; ¿janéy a t'ajámal?

36A Jesús tok'tsin: U ts'álejlábil yab k'wajat ti axé' xi tsabál; max u ts'álejlábil tejé'ak ti axé' xi tsabál, u abatwálejilchik ne'ets tám ti pejéx abal yab ki in bináj ti k'al an Judíochik; po xowé' u ts'alejlábil yab k'wajat tejé'.

37Tám, a Pilato in ucha': ¿Tám, Tatá' pél it Ts'álej?

A Jesús tok'tsin: Tatá' a ulal abal Naná' pél in Ts'álej. Naná' in wa'tsin abal k'al axé', ani abal axé' in che'nek ti tsabál, abal ki in tejwa' tso'óblixin k'al an chubaxtaláb. Patal a xi k'wajat k'al an chubaxtaláb ti in ats'anchal u káwintal.

18:32 *Mat 20:19*
18:33 *Mat 2:2; Luc 23:3*
18:36 *Mat 3:2; 26:53; Luc 17:21*
18:37 *1Jn 4:6*
18:38 *Luc 23:4*
18:40 *T'aj 3:14*
19:1 *Mat 27:26*

¿An Ajátik o a Barrabás?

38A Pilato in ucha': ¿Janéy já'its an chubaxtaláb? Ani tam ti in ulúmalits axé', kalej junílek'ij ju'táj ti k'wajat an Judíochik, ani in ucha': Naná' yab u elchal ma ni jún in jolbíl.

39Po tatá'chik a ujnám, abal tu walkanchij jún i wik'nél ti al an ajib ♦Pascua. Tám, ¿a lé'chik abal tu walkanchij in Ts'álejil an Judíochik?

40Tám, jajá'chik ti in yánél wichiy ka dhájan, in ulal: Axé' ibáj; i lé' a Barrabás. Ani a Barrabás pélak i kalénchix kwé'.

19 Tám, a Pilato in teyna' a Jesús, ani in wapay. **2**Ani an soldadochik in dhipa' jún i k'ídh petobláb ani in punchij ti in ók', ani in k'wa'chimay k'al jún i tsuluw'

toltom, 3ani in uchálakchik: ¡Nének, tatá' in Ts'álejil an Judíochik! Ani in ch'apayalak.

4Tám, a Pilato kalej junílek'ij ani in ucha'chik: Xó' ka tsu'uw, u kaldhál abal ka exbay, abal yab u elchal ma ni jún in jolbíl.

5Tám, a Jesús kalej, in ne'dhál an k'ídh petobláb ani an tsuluw' toltom. Ani a Pilato in ucha'chik: ¡Xó' ka tsu'uw, an inik!

6Jaxtám, tam ti in tsu'uwchik, an ♦ok'ox pale'chik ani an odhnax beletnomchik dhájan, ani in uluw: ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'! ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'!

A Pilato in ucha'chik: Tatá'chik ka ne'dha' ani ka k'et'a' ti pelk'odhte', kom naná' yab u elchal in jolbíl.

7An Judíochik tok'tsin: Wawá' i kwa'al jún i ♦Éylidhkáw, ani jant'ini' ti ♦Éylidhkáwintal yejentál ka tsemets, kom in t'aja' ti in kwetémtal ti Tsakamláb k'al a Dios.

8Tam ti a Pilato in ats'a' axé' xi káw, lej jik'ey, 9ani otsits junílek'ij ti ♦Pretorio kwartél, ani in ucha' a Jesús: ¿Ju'táj ti it tál tatá'? Po a Jesús yab in tok'tsiy.

10Tám, a Pilato in ucha': ¿Tatá' yab a lé' ti in t'ilbay? ¿Awxe' yab a exlál abal u kwa'al i éyaláb abal tu k'et'a' ti pelk'odhte', ani u kwa'al i éyaláb abal tu walka'?

11A Jesús tok'tsin: Max yabák it pidhnének nixé' xi éyaláb tiwa' walk'i', ma ni jún i éyaláb a kwa'alak ti k'al Naná; jaxtám, jita' ti in binámal ti k'al tatá', wat'k'adh in walab in kwa'al.

12Tám, ma ti a axé' xi k'ij a Pilato in aliy ki in walka', po an Judíochik dhájnalak, in ulal: Max ka walka' axé', tám, tatá' yab a ja'úb a ♦Cesar; kom jitámakits a xi ki in kwetém t'aja' ti ts'álej, a ♦Cesar in tomólnál.

13Tam ti a Pilato in ats'a' axé' xi káw, in kaldha' a Jesús, ani ketlej ti tribunal éyaláb ti an jolát a xi bijiyáb pak'chal t'ujub ani ti Hebreo káwintaláb, ♦Gabbata. 14Ani pélak a ♦k'icháj in t'ojojontal an ajib ♦Pascua; ani walám ejtíl an akak oraj. Tám, in ucha' an Judíochik: ¡Xó' ka tsu'uw a Ts'álejil!

15Po jajá'chik dhájan: ¡Ka tixk'a'! ¡Ka tixk'a'! ¡Ka k'et'a' ti pelk'odhte'!

19:3 *Mat 27:29*
19:4 *Luc 23:4*
19:6 *Luc 23:4; T'aj 3:13*
19:7 *Mat 26:63, 66*
19:9 *Mrc 14:61*
19:11 *T'aj 3:13; Rom 13:1*
19:12 *Luc 23:2*
19:13 *Mat 27:19*
19:14 *Mat 27:62; Mrc 15:25*

A Pilato in ucha'chik: ¿A ts'álejil, naná' ku k'et'a' ti pelk'odhte'?

An ♦ok'ox pale'chik tok'tsin: Wawá' yab i kwa'al píl i ts'álej, expidh a ♦Cesar.

16Tám, in bína' a Jesús ti in k'ubakchik abal ka k'et'an ti pelk'odhte'. Tám, in teyna'chik a Jesús, ani in ne'dha'.

An Ajátik K'et'an ti Pelk'odhte'

Mat 27:32-50; Mrc 15:21-37; Luc 23:26-49

17Ani a Jesús kitádh k'al in pelk'odhte'il, k'alej ti jolát a xi bijidh Tam ok' ani ti Hebreo káwintaláb, ♦Gólgota; **18**ani taná' in k'et'a'chik ti pelk'odhte', ani k'al Jajá' tsáb i inik, junchik ti in ejét ani a Jesús ts'ejel. **19**Ani a Pilato in dhucha' jún i ok'lab káw, ani in punuw eblim ti pelk'odhte'. Ani an dhuchlab in ulalak: A JESUS NAZARETÍB, IN TS'ÁLEJIL AN JUDÍOCHIK.

19:16 *Mat 27:26; Mrc 15:25*
19:17 *Luc 14:27; 23:33*
19:18 *Luc 23:32*
19:19 *Mrc 1:24*
19:20 *Heb 13:12*
19:24 *Mat 1:22*
19:25 *Mat 27:55, 56; Luc 8:2*
19:26 *Mat 12:46*

20Yántolom i Judíochik in ajiy axé' xi ok'lab; kom an jolát ju'táj ti a Jesús k'alej k'et'adh utatak an bichow, ani an ok'lab k'wajatak dhuchadh ti káwintaláb Hebreo, ti Griego, ani ti Latín.

21Tám, in ♦ok'ox pale'ilchik an Judíochik in ucha' a Pilato: Yab ka dhucha': "In Ts'álejil an Judíochik," po ka dhucha': "Jajá' in uluw: -Naná' já'its in Ts'álejil an Judíochik."

22A Pilato tok'tsin: Jawa' naná' u dhuchámal, u dhuchámal.

23Xó', an soldadochik, tam ti in k'et'ámalits a Jesús, in umchij in toltómil ani in buk'tsíxna'chik ti tsé', jún abal k'alek'ij an soldado. Aniyek'ij in umchij in jodhat kotón. Xó', an jodhat kotónláb ts'ejkadh ti jún pejkadh ti tsajidh, ebál ma alál, ani yabák in kwa'al in chuktal. **24**Jaxtám, tamat ucháxinchik: Yab ki mits'a', po wanaj ki ijka' an label eyextaláb, ani wanaj ki tsu'uw jita' ki in k'álna'; abal an ♦Dhuchlab ka putun a xi in ulal:

Ti in buk'tsíxnanchijchik u toltómil,
Ani tu jodhat kotón in ubát'na'chik an label eyextaláb.
(Sal 22:18)

Ani antsaná' in t'aja' an soldadochik. **25**Ani k'wajatak taná' ti in pelk'odhte'il a Jesús, in mím ani in ebchal in mím, a María in tomkíl a Cleofas, ani a María Magdalena. **26**Xó',

tam ti a Jesús in tsu'uw in mím, ani an exóbal a xi in k'ánidhál kubúl taná, in ucha' in mím: Tatá' uxum, xó' ka tsu'uw a kwitólil. **27**Talbél in ucha' an exóbal: Xó', ka tsu'uw a mím. Ani ma ti nixé' xi oraj an exóbal in bats'uw ti in k'imá'.

28Talbél axé', a Jesús in exla' abal kidhban patal, abal an ♦Dhuchlab ka k'alej putundhach, in uluw:

Naná' in chikél.

(Sal 69:21)

29Ani taná' k'wajatak jún i eyextaláb t'uchat k'al i jiliy bók; tám, jajá'chik in tsabtsamay jún i dhokow eyendhanél k'al an jiliy bók, ani in punuw ti ♦hisopo te', ani in utunchij ti in wi'. **30**Xó', tam ti a Jesús in leka' an jiliy bók, in uluw: ¡Kidhbanits! Tám, in nibk'a' in ók', in bína' in espíritu.

An Ajátik Tsajbanchat in Tsoyíl

31Tám, an Judíochik, kom pélak in k'ijil, ♦in t'ojojontal an ♦Pascua, ani abal an tsemélomchik yab ka jilk'on ti pelk'odhte' ti ♦k'ak'nadh k'icháj (kom nixé' xi ♦k'ak'nadh k'icháj, lej k'ak'nadhak), in konchij a Pilato abal ka pejchinchik in pelet ani ka tixk'áj ti taná'. **32**Tám, an soldadochik chích, ani in pejchijchik in pelet a xi k'a'ál, aniyek'ij a xi jumpok'e', a xi k'et'adh ti pelk'odhte' k'al a Jesús. **33**Po tam ti ulitschik ti k'al a Jesús, ani kom in tsu'uw abal tsemnekits, yabáts in pejchij in pelet. **34**Po jún i soldado in tsajbanchij in tsoyíl k'al jún i tsajbaxtaláb, ani wi'pachk'ij kalej i xits' ani i ja'. **35**Ani a xi in tsu'uw tejwa' tso'óblixnének, ani in tejwa' tso'óblixtal chubax, ani jajá' in exlál abal in ulal i chubaxtaláb, abal ka bela'chik. **36**Kom axé'chik wat'ey abal ka k'alej putudh an ♦Dhuchlab:

Ma ni jún in beklák yab ne'ets ka pejchin.

(Exo 12:46; Num 9:12; Sal 34:20)

37Aniyek'ij júnakej ♦Dhuchlab in ulal:

Ne'ets ki in met'a'chik a xi in tsajbayámal.

(Zac 12:10)

An Ajátik Joliyáb

Mat 27:57-61; Mrc 15:42-47; Luc 23:50-56

38Talbél axé', a José Arimateajíb, a xi pélak a Jesús in exóbalil, po tsinatk'ij, kom in ts'ejnálak an Judíochik; in

19:28 *Mat 1:22*
19:30 *Luc 12:50*
19:34 *1Jn 5:6,8; Ap 1:7*
19:35 *Luc 24:48*
19:36 *Mat 1:22*
19:37 *Ap 1:7*

lej konchij a Pilato abal ka walkanchat ki in ne'dha' in iniktal a Jesús. Ani a Pilato in walkanchij. Tám, k'alej ani in ne'dhanchij in iniktal a Jesús. **39**Aniyej a Nicodemo, a xi ti in tujtal, jún i akal in tsa'biy a Jesús, chích, in chi'dhál bó' inik i libra i xaludh ♦mirra k'al i xabila. **40**Tám, in umchijchik in iniktal a Jesús, ani in t'uliychik k'al i lino k'wa'chim junkudh k'al an niwiwíl eyextaláb, jant'ini' ti in ujnám an Judíochik tam jólim. **41**Ani ti an jolát ju'táj ti k'et'an, taná' wa'atsak jún i t'ayabláb, ani ti t'ayabláb jún i ít jolimtaláb, ju'táj ti yabáyej jita' mo'kámej. **42**Jaxtám, kom pélak ♦in t'ojojontal in ♦Pascuajil an Judíochik, ani kom nixé' xi jolimtaláb k'wajatak utat, taná' mo'káj a Jesús.

In Ts'akíltal an Ajátik

Mat 28:1-10; Mrc 16:1-8; Luc 24:1-12

19:40 *Mat 26:12; Luc 24:12*
20:1 *Mat 27:60, 66; Luc 8:2*
20:3 *Luc 24:12*
20:9 *Mat 22:29; Luc 24:26, 46; Jn 2:22*

20 Xó', ti in k'a'ál k'ichájil an semana a María Magdalena k'alej dhajuwk'ij ti jolimtaláb, biyat yik'waxejak, ani in tsu'uw abal an t'ujub tixk'adh ti in wi' an jolimtaláb. **2**Tám, adhláts ani k'alej ti k'al a Simón Pedro, ani a xi júnakej an exóbal, a xi a Jesús in k'ánidha', ani in ucha'chik: An Ajátik kaldhámej ti jolimtaláb, ani yab i exlál ju'táj ti k'wajbámej.

3Tám, kalej a Pedro ani júnakej exóbal, ani k'alejchik ti jolimtaláb. **4**Ani junkudh adhlátschik; po a xi júnakej an exóbal adhláts más adhik kej a Pedro ani ulits ok'ox ti jolimtaláb. **5**Ani kutlej ki in tsá'ay, in tsu'uw an lino k'wa'chim mo'ochik, po yab otsits. **6**Tám, ulits kuxlab a Simón Pedro, ani otsits ti jolimtaláb, ani in tsu'uw an lino k'wa'chim mo'ochik, **7**ani an k'wit'íb tsak'ib, a xi k'wajatak ti in ók', axé' yab k'wajat k'al an lino k'wa'chim, po píl ti t'ulilidh. **8**Tám, a xi júnakej an exóbal a xi ulits ok'ox ti jolimtaláb, otsits jayej, in tsu'uw ani in bela'. **9**Kom yabáyejak in exbayámalchik an ♦Dhuchlab, abal Jajá' yejentálak ka ts'akiy ti tsemláj. **10**Tám, an exóbalchik wichiy ti k'al in yanétal.

An Ajátik Tejwa'méj ti k'al a María Magdalena

Mrc 16:9-11

11Po a María k'wajatak ti eléb jolimtaláb ti uk'nal, ani

biyat uk'nal kutlej abal ki in met'a' ti in ál an jolimtaláb;
12ani in tsu'uw tsáb i ♦ángel dhakni' k'wa'chimadh, ketechik
ju'táj ti k'wajatak in iniktal a Jesús, jún ti in ók' ani a xi
júnakej ti in akan. **13**Ani jajá'chik in ucha': Tatá' uxum,
¿jale' ti it uk'nal?

A María in ucha'chik: Kom in ne'dhanchat u Ajátik, ani
yab u exlál ju'táj ti k'alejchik in mo'kál.

14Xó', tam ti a María in uluw axé', wilk'iláts ani in tsu'uw
a Jesús bochól, po yab in exla' abal pélak a Jesús. **15**A Jesús
in ucha': Tatá' uxum, ¿jale' ti it uk'nal? ¿Jita' a aliyal?

A María in tsalpay abal pélak an kwentalom k'al an
t'ayabláb, tám, in ucha': Ajátik, max Tatá' a ne'dhámal, ti
ki in ólchij, ju'táj ti a mo'kámal, ani naná' ne'ets ku ne'dha'.

16A Jesús in ucha': ¡María!

Tám, wilk'in ani in ucha': ¡♦Raboni! (axé' in lé' ki in
uluw, Exóbchix).

17A Jesús in ucha': Yab ti ki in taka', kom yabáyej in
k'adhinek ti k'al u Pay'lóm; po ki it k'alej ti k'al u ebchalchik,
ani ka ucha': "In k'adhíl ti k'al u Pay'lóm ani a Pay'lóm, ti u
Diosil ani a Diosil."

18Tám, k'alej a María Magdalena abal ki in ólchij an
exóbalchik abal jajá' in tsu'úmal an Ajátik, ani k'al Jajá' ti
uchan patal axé'.

An Ajátik u Tejwa'mél ti k'al in Exóbalilchik

Mat 28:16-20; Mrc 16:14-18; Luc 24:36-49

19Xó' tam ti aklej, ti nixé' a k'icháj, já'its in k'a'által
an semana, an exóbalchik in kwa'alak an wi'leb mapudh
ju'táj ti k'wajatak mulkudh, kom in ts'ejnálak an Judíochik.
A Jesús ulits, ani kublemáts ti ts'ejel, ani in ucha'chik:
Koyataláb abal tatá'chik. **20**Ani tam ti in ulúmalits axé', in
ólchijchik in k'ubak ani in tsoyíl. Tám, an exóbalchik lej
kulbéj, tam ti in tsu'uw an Ajátik.

21Tám, a Jesús in ucha' junílek'ij: Koyataláb abal
tatá'chik. Jant'ini' ti in aba' an Pay'lóm, antsaná' neyej tu
abál. **22**Ani tam ti in uluw axé', in ixk'aychik ani in ucha':
Ka bats'uwchik an Espíritu Santo. **23**Jita' a walkandhál k'al
in walab, ne'ets ka walkandháj, ani jita' a xi a jilchal in
walab, jilk'onalits.

20:12 *Mat 28:2,3; Mrc 16:5; T'aj 1:10*
20:14 *Mrc 16:9; Luc 24:16*
20:16 *Mat 23:7*
20:17 *Mat 28:10*
20:18 *Luc 24:10, 22,23*
20:19 *Luc 24:36-39*
20:21 *Mat 28:19*
20:22 *T'aj 2:38; Gal 3:2*
20:23 *Mat 16:19*

An Ajátik ani a Tomás

24Po a Tomás, a xi bijidh ti Dídimo, jún a xi lajuj tsáb, yabák k'wajat k'al jajá'chik tam ti a Jesús ulits. 25Jaxtám, uchan k'al in juntal exóbalchik: Wawá' i tsu'úmal an Ajátik.

Jajá' in ucha'chik: Max naná' yab ku tsu'chij ti in k'ubak in lo'tal an labux, ani ku baliy u ch'uchub ti in lo'tal an labux, ani ku punuw u k'ubak ti in tsoyíl, naná' yab ne'ets ku bela'.

26Wat'ey waxik a k'icháj, junílek'ij in exóbalilchik k'wajatak altáj, ani a Tomás k'al jajá'chik. A Jesús ulits, tam ti an wi'lebchik k'wajatak mapudh, ani kubiy ti ts'ejel jajá'chik, ani in uluw: Koyataláb abal tatá'chik. 27Tám, in ucha' a Tomás: Ka utuw tejé' a ch'uchub, ani ti ki in met'enchij u k'ubak; ani ka lujkuw a k'ubak ani ka baliy tu tsoyíl; ka t'aja'its ti it belom ani ka jila'its ti it yab belom.

28Tám, a Tomás tok'tsin ani in ucha': ¡U Ajátik! ¡U Diosil!

29A Jesús in ucha': Kom ti in tsu'úmal, Tomás, a belámal; yán ti pidhóblidh a xi yab ti in tsu'úmal ani in bela'.

In Uchbíl Axé' xi Dhuchlab

30K'al an chubaxtaláb a Jesús in t'aja' yán pílchik i labidh tsu'bixtaláb ti in tamét in exóbalilchik, a xi yab k'wajat dhuchadh ti al axé' xi ♦Dhuchlab. 31Po axé'chik dhuchan abal ka bela' abal a Jesús já'its a Cristo, in Tsakámil a Dios, ani tam ka bela', ka ko'oychik i ejataláb ti Jajá' in bij.

An Ajátik Tejwa'mél ti k'al Búk in Exóbalil

21 Talbél a axé', a Jesús tejwa'méj junílek'ij ti k'al in exóbalilchik ti pulik lejem Tiberias, ani antsé' ti tejwa'méj; 2k'wajatak junax a Simón Pedro, a Tomás a xi bijidh ti Dídimo, a Natanael a xi ti Caná Galilea tsabál, ani in kwitólilchik a Zebedeo ani tsáb más in exóbalil. 3A Simón Pedro in ucha'chik: Naná' in ne'ets ti in dháchul to'ol.

Jajá'chik tok'tsin: U ne'ets weyej k'al tatá'. Tám, k'alej ani wi'pachk'ij otsitschik ti jún i tan, ani nixé' xi akal ma ni jant'oj yab in dhachuwchik. 4Po tam ti chudhélits, a Jesús kubiy ti walte'ja', po an exóbalchik yab in exla' abal pélak a

20:25 *Mrc 16:11*
20:27 *Luc 24:40*
20:29 *1Pe 1:8*
20:31 *Mat 4:3; 25:46*
21:2 *Mat 4:21*
21:3 *Luc 5:5*
21:4 *Luc 24:16*

Jesús. **5**Tám, a Jesús in ucha'chik: Tsakam tsakámilchik, ¿a kwa'alxe' an to'ol? Jajá'chik in tok'tsiy: Ibáj.

6Jajá' in ucha'chik: Ka bet'éna' an dhachuxtaláb ti in winab an tan ani ne'ets ka ela'chik. Ani in bet'éna'chik, ani tám, ma yab in ejtowalakchik ki in kaldha', kom lej yának an to'ol.

7Tám, nixé' xi exóbal a xi a Jesús in k'ánidhálak in ucha' a Pedro: Já'its an Ajátik. Tam ti a Simón Pedro in ats'a' abal pélak an Ajátik, in wik'a' in toltómil (kom in tixk'ámalak), ani in bet'éna' ti in bá' ti pulik lejem. **8**Ani an exóbalchik a xi jilk'on, chích k'al an tsakam tan in kinkóm an dhachuxtaláb t'uchat k'al i to'ol, kom yabák k'wajatakchik ów ti tsabál, po walám 200 i tiyikláb. **9**Xó', tam ti pa'inekits ti tsabál, in tsu'uwchik tsajujúl i k'alul ani jún i to'ol eblim, ani i bok'ól. **10**A Jesús in ucha'chik: Ka chi'dha' an to'olchik a xi talelej a dhachuw.

11A Simón Pedro k'adhiy ani in uma' an dhachuxtaláb ani in kina' ma tsabál, t'uchat k'al i pakdha' to'ol, 153, ani ma anákej lej yán, an dhachuxtaláb yab mits'k'an. **12**A Jesús in uluw: Ki it chích, ani k'apulchik. Ani patal an exóbal in ts'ejna' ki in konówiy: ¿Jita' Tatá'? Kom in exlálchik abal pélak an Ajátik. **13**Tám, a Jesús chích, ani in uma' an bok'ól ani in pidha'chik, aniyek'ij an to'ol.

14Xó', axé' pélak in óxchíl ti tejwa'mél a Jesús ti k'al in exóbalilchik, talbél ti ts'akinek ti tsemláj.

Ti ki in Ko'bitsinchij u Ko'wál

15Xó', tam ti putunénekits ti k'apulchik, a Jesús in ucha' a Simón Pedro: Simón, kwitól Jonás, ¿ti in k'ánidhálxe' más kej a axé'chik?

Jajá' in ucha': Aníts Ajátik. Tatá' a exlál abal tu k'ánidhál.

A Jesús in ucha': Ti ki in pijchinchij u corderojilchik.

16A Jesús wilk'in ki in tsab ucha': Simón, kwitól Jonás, ¿ti in k'ánidhálxe'?

Jajá' in ucha': Aníts Ajátik, Tatá' a exlál abal naná' tu k'ánidhál.

A Jesús in ucha': Ti ki in kó'bitsinchij u oveja ko'wálchik.

17A Jesús in ucha' ti in óxchíl: Simón, kwitól Jonás, ¿ti in k'ánidhálxe'? Tám, a Pedro in t'e'pidh yajna' abal uchan ti in óxchíl: ¿Ti in k'ánidhál?

21:6 *Luc 5:4-7*
21:15 *Mat 26:33, 35; Luc 12:32*
21:16 *T'aj 20:28; 1Pe 5:2,3*

Tám, in ucha': Ajátik, Tatá' a exlál patal; Tatá' a exlál abal tu k'ánidhál.

A Jesús in ucha': Ti ki in pijchinchij u oveja ko'wálchik.
18An chubaxtaláb an chubaxtaláb tu uchál, tam ti it pélakej it kwitól inik, it wík'linalak ani it k'alelak ju'támakits ka lé'na'; po tam ki it yejtselméj, ne'ets ka lujkuw a k'ubak, ani ne'ets ti wík'liy k'e'at, ani ne'ets ti ne'dha' ju'táj ti yab a lé'.
19Axé' in uluw, kom in lé'ak ki in tajk'adh ólna', jant'odha' ti ne'ets ka tsemets abal ki in witsidh puwenchij a Dios. Xó', tam ti in ulúmalits axé', in ucha': Ti ki in ts'at'énchij.

An Ajátik ani an Exóbal a xi in K'ánidhál

20Tam ti a Pedro wilk'iláts, in tsu'uw abal ts'at'at an exóbal a xi a Jesús in k'ánidhál, jayétsej a xi ti an tsa'xaltaláb jedhkan ti in ichích a Jesús, ani in uluw: Ajátik, ¿jita' já'its a xi ne'ets ti tsinat bínaxna'? **21**Xó', tam ti a Pedro in tsu'uw, in ucha' a Jesús: Ajátik, ¿ani axé'tij?

21:19 *Mat 4:19; 2Pe 1:14*
21:22 *Mat 4:19*
21:23 *T'aj 1:16*

22A Jesús in ucha': Max Naná' ku lé'na' ka jilk'on ma tam ki in wichiy, ¿janéy a kwentaj? Tatá' ti ki in ts'ant'énchij.

23Jaxtám, axé' xi t'ilab buk'ey ti al an ebchalábchik, abal nixé' xi exóbal yabák ne'ets ka tsemets; po a Jesús yab in uluw abal yabák ne'ets ka tsemets, po: Max Naná' ku lé'na' ka jilk'on ma tam ki in wichiy, ¿tatá' janéy a kwentaj?

24Axé' já'its an exóbal a xi in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb abal axé'chik, ani in dhucha' axé', ani i exlál abal in tejwa' tso'óblixtal pél i chubaxtaláb.

25Ani wa'atsej yán jant'oj pílchik a xi a Jesús in t'aja', a xi max dhuchábak k'alek'ij, u tsalpayal abal ma ni ti an tsabál yab ne'ets ka lejey patal an ♦Dhuchlabchik a xi ka dhuchan. ♦Amén.

In
T'AJNÉLÁBIL
an Apóstolchik

An Dhuchum: A Lucas
An Báts'ul: An belom yab Judíochik
An Tamub: 61 TC

An Biyál Testamento in ok'xidh ólna' ti in ebál an ♦Mesías. A Isaías (42:1-7; 49:1-7) in ólna' abal an Mesías ne'etsak ki in t'ojonchij an Judíochik ani a xi ♦yab Judíochik. Po a Jesús tam ti xe'tsin ti tsabál in t'ojonchij más an Judíochik. Ti al an T'ajnéláb ♦Dhuchlab in ólnál jant'odha' ti a Jesús in puwedha' in t'ojlábil ti bá' an ♦yab Judíochik. Ti Pentecostés a Cristo in jolandha' in Espíritu ti bá' an belomchik ani in aba' ma ti in taltal an tsabál. Jant'ini' ti in ulal ti 1:1, a Lucas pél in tsáb dhuchlábil abal a Teófilo (ka ajiy an ok'xidhkáw ti Lucas). Jaxtámits, abal ka puwey in belomtal a xi yab Judíochik, axé' xi ♦Dhuchlab in ólnál an biyálkáw tam ti tujey an iglesia. Patal an t'ajnél wat'ey ti 30 TC ma ti 60 TC. A Lucas walám in dhucha' ti 61 DC.

Axé' xi ♦Dhuchlab in tok'tsiyal yántolom in konowixtal jún i yab Judío a xi belom, kom in lé'chik ki in exla' in tujtal an iglesia. An Dhuchlab in ólnál in lej jalbíl a Cristo in tsemtal, in jolimtalábil, ani in ts'akíltal abal xowé'. In tejwa'medhál jant'odha' ti jununúl o yab jununúl an Cristianismo ani an Judaísmo. In ólnál jant'odha' an Judíochik k'al an ♦yab Judíochik u junkunal k'al an belomtaláb k'al a Cristo. In takadh tejwa'médhal abal an Cristianismo yab in pikchidh tomólnál an Imperio ti Roma. Ti axé' xi dhudhlab a Lucas in ólnál an biyál káw jant'odha' ti tujey in tsapik labídh an Cristianismo ma ti in putát an tsabál.

A Lucas in t'ojojoy ti T'ajnéláb jant'odha' ti belást an káw ti tsabál. An ♦Dhuchlab in ólnál jant'odha' ti puwey an t'ojláb a xi an Ajátik in abadh ucha' an ok'ox belomchik ti 1:8. Po más t'ipts'odh uludh a Lucas in lewámal in dhuchlábil ti pejechik k'al jún i káw a xi in tejwa'médhal ti in taltal k'alek'ij an pejach (ka met'a' 6:7; 9:31; 12:24; 16:5; 19:20; 28:30-31). An pejachláb k'wajat antsé', Jerusalén (1:1-6:7), Judea, Galilea ani Samaria (6:8-9:31), Antiokía (9:32-12:24), Asia menor (12:25-16:5), ti in walte'líl an pulik lejem Ageo (16:6-19:20) ani ti Roma (19:21-28:31).

Tam ki lej waxa' in taltal in pejách an T'ajnéláb ♦Dhuchlab, ne'ets ki tsu'uw abal in t'ojlábil a Cristo yejentál ka beláts. Lej aníts, a Cristo in áykóm ki in puweda' in iglesiajil ti in éy in Espíritu k'al in káwintal ani k'al in exóbalilchik (13:47; ani Isa 49:6).

An akak pejach ti T'ajnéláb

I. An aykolchik k'al an Ajátik ti Jerusalén (1:1-6:7)
II. An aykolchik k'al an Ajátik buk'ulkáw ti Judea, Galilea ani Samaria (6:8-9:31)
III. An aykolchik k'al an Ajátik buk'ulkáw ti Antiokía (9:32-12:24)
IV. An aykolchik k'al an Ajátik buk'ulkáw ti Asia menor (12:25-16:5)
V. An aykolchik k'al an Ajátik buk'ulkáw ti in walte'líl an pulik lejem Ageo (16:6-19:20)
VI. An aykol k'al an Ajátik (a Pablo) buk'ulkáw ti Roma (19:21-28:31)

Ok'xidh Uludhtaláb abal an Espíritu Santo

1 An k'a'ál ólchixtaláb a xi u dhucha', k'ak'nadh Teófilo,
u ólna' patal a xi a Jesús in tujuw ki in t'aja' ani ki in
exóbchixna', 2ma ti a k'icháj ti ne'dháj walk'i', talbél tam
ti in bínámalits an abatnadhkáw ti in éy an Espíritu Santo
abal an apóstolchik a xi in takuy. 3A xi jayej, tam ti in
yajchiknámalits in tejwa'médha' abal Jajá' ejat, k'al yán i
beladh tejwa'médhomtaláb, ma tsáb inik a k'icháj tejwa'méj
ani in t'ilbaychik ti in ebál in ts'álejlábil a Dios.

4Ani tam ti k'wajatakchik mulkudh, in aba' abal yabák
ki in joltiy Jerusalén: Po ka aychij in ok'xidh uludhtal an
Pay'lóm, jant'ini' ti a ats'ámal ti k'al Naná'. 5Kom k'al an
chubaxtaláb a Juan pujaxin k'al i ja'; po tatá'chik ne'ets ki it
pujayat k'al an Espíritu Santo, ti yab yán a k'icháj.

1:1 *Luc 1:1-4; 3:23*
1:2 *Mat 1:19, 20,28; Mrc 16:19; Jn 13:18*
1:3 *Mat 28:17; Luc 24:34, 36; Jn 20:19; 1Co 15:5-7*
1:4 *Luc 24:49; Jn 14:16*
1:5 *Mrc 1:4*
1:6 *Mat 17:11*
1:7 *Mat 24:36*
1:8 *Mat 28:19; Luc 24:48*
1:9 *Mrc 16:19*
1:10 *Jn 20:12*
1:11 *Mat 16:27*
1:12 *Mat 21:1; Luc 24:52*
1:13 *Mat 10:2-4; Mrc 3:16-19; Luc 6:14-16*

An Ajátik Ts'ubey ti K'ay'lál

6Tám, a xi k'wajatak tamkudh in konówiy, ani in ucha':
Ajátik, ¿ne'ets ka wichbadh ts'ejka' an ts'álejláb ti Israel ti a
axé' xi k'ij? 7Jajá' in ucha': Yab k'wajat abal tatá'chik ka exla'
in k'ijil ani an pejadh k'ij a xi an Pay'lóm in punuwámal ti in
kwetém uchbixtal; 8po ne'ets ka bats'uw i ejtodhtaláb tam
an Espíritu Santo ka chích ti tatá'chik, ani ne'ets ti it tejwa'
tso'óblix k'al Naná' tu ebál, ti Jerusalén, ti in putát Judea, ti
Samaria ani ma ti in taltal an tsabál.

9Tam ti in ulúmalits patal axé', biyat jajá'chik in ejchikal,
ne'dháj walk'i' ani bats'uwat ani tsinkáj k'al jún i tokow ti
in tsu'uxtalchik. 10Ani biyat jajá'chik k'wajatejak in met'ál
ti k'adhíl ti k'ay'lál, tam, jé'itsk'ij, tsáb i inik kubat k'al
jajá'chik k'al in k'wa'chímal dhakniníl. 11A xi in uluwchik
jayej: Tatá'chik inik Galileajíb, ¿jale' ti it k'wajat a ejchikal
an k'ay'lál? Axé' a Jesús a xi ne'dhámej ti k'ay'lál, antsaná'
jayétsej ne'ets ka chích, jant'ini' ti a tsu'uw ti k'adhiy ti
k'ay'lál.

A Matías Takuyat ti in Kalchíl a Judas

12Tám, in jila'chik an bolchal bijidh olivolom, wichiy ti
Jerusalén, jún i ♦k'ak'nadh k'icháj in ówém, a xi k'wajatak
utat ti Jerusalén. 13Ani tam ti ulenekitschik, k'adhiy ti
t'ek'at altáj, ju'táj ti k'wajílak a Pedro, a Jacobo, a Juan,

a Andrés, a Felipe, a Tomás, a Bartolomé, a Mateo, a Jacobo kwitól Alfeo, a Simón ijchím lé'nom, ani a Judas in ebchal a Jacobo. **14**Patal axé' k'wajatak junax junkukudh ani in áykóm an ólontaláb ani i paka'bédhomtaláb, k'al an uxumchik, ani k'al a María in mím a Jesús ani k'al in ebchalchik.

15Ti nixé' xi k'ij, a Pedro kubiy ti ts'ejel an exóbalchik (ani ti in yánél a xi mulkudh pélak ejtíl 120), ani in uluw: **16**Inik ebchalábchik, in yajinchij ka putun an ♦Dhuchlab a xi tam ti káwin an Espíritu Santo ti in wi' a David, ti in ebál a Judas a xi in t'aja' ti ok'óxlom abal ka yak'wan a Jesús. **17**Kom a Judas ajidhak k'al wawá' ani in bats'uw in pejáchil k'al axé' xi k'ak'nadh t'ojláb.

18Axé' xi inik k'al in jalbíl in yab bolidhtal ts'á'in jún pejach i tsabál, ani ijkan ts'epat pich'k'an ts'ejel ani ti in yánél in álchukul pút'an. **19**Axé' exlomnáj k'al patal an k'wajílom ti Jerusalén, kej ma nixé' xi tsabál bijidh ti Arameo káwintaláb, Acéldama (axé' in lé' ki in uluw, Xits' tsabál).

20Kom ti ♦Dhuchlab Salmo k'wajat dhuchadh:

Ka jilan joltidh in k'wajtal,
Ani yab jita' ka k'wajiy taná';

(Sal 69:25)

ani:

Júnakej inik ki in k'álnanchij in k'ak'nadh t'ojlábil.

(Sal 109:8)

21Jaxtámits, in yajinchal abal axé' xi inikchik a xi tu junaxnámal patal an k'ij, tam ti an Ajátik Jesús otselak ani kalelak ti ba' wawá', **22**tujey ma ti in pujaxintal a Juan, ma ti a k'icháj tam ti ne'dháj walk'i', xó', jún ti axé'chik ka wenk'on ti tejwa' tso'óblix k'al in ts'akíltal.

23Ani in kuba'chik tsáb, a José, bijidh Barsabas a xi in punk'udh bijíl Justo ani a Matías. **24**Ani ólon, in uluwchik: Tatá' Ajátik, a xi a exlanchal in ichích patal an inik, tu ku tejwa'médhanchij jita' axé' tsáb a takuyámal, **25**abal ki in ko'oy in pejáchil jayej ti al axé' xi k'ak'nadh t'ojláb ani apóstoltaláb, ju'táj ti a Judas in jek'om jilka' abal ka k'alej ti in kwetém k'wajtal. **26**Ani in eyendha'chik an label eyextaláb, ani an label eyextaláb

1:14 *Mat 12:46; Luc 18:1; Rom 1:10*
1:16 *Mat 1:22; 10:4; Rom 7:1*
1:17 *Jn 6:70,71*
1:18 *Mat 26:14; 27:3-10*
1:19 *Jn 5:2*
1:22 *Mrc 1:4; Luc 24:48*
1:24 *Ap 2:23*

ijkan ti k'al Matías, ani k'alej ajidh k'al a xi lajuj jún i apóstolchik.

In Uleltal an Espíritu Santo

2 Tam ti ulits in k'ichájil an ajib Pentecostés, ti in yánél an ebchaláb k'wajatak junax junkukudh. **2**Ani jé'itsk'ij chích jún i ts'ilíy ti k'ay'lál, ejtíl jún i kóx ik', a xi in t'uchiy ti in putát an atáj ju'táj ti k'wajat ketetedhchik. **3**Ani tejwa'méj julelél ejtíl i k'amal a xi pejkáxin ani koyóts eblim ti jajá'chik. **4**Ani an Espíritu Santo in t'uchiy ti in yánél ani in tujuwchik ti káw ti pílchik i káwintaláb, jant'ini' k'al an Espíritu ti pidháb ka káwin.

5Ani k'wajílak taná' ti Jerusalén i Judío inikchik, a xi pélak i k'ak'nax, a xi tálakchik ti patal an k'wajílom ti tsabál ti in alam an k'ay'lál. **6**Tam ti ats'atméj axé' xi ts'ilíy, tamkun an mulkunél ani ma jilk'onchik uk'pidh, kom k'alek'ij in ats'ál abal káwnanchábak in káwintal. **7**Ani k'wajatak patal lej jik'tsodh ani jik'padh, ani tamat ucháx: Xó', ka tsu'uw, ¿yabxe' pél i Galileojíb patal axé' xi k'wajat ti káw? **8**¿Jant'odha' tám, i ats'ál abal káwchik ti patal wawá' i káwintal ju'táj' tu wa'tsinének? **9**An Partojíb, an Medojíb, an Elamitajíb, ani a xi k'wajílchik ti Mesopotamia, ti Judea, ti Capadocia, ti Ponto ani ti Asia, **10**ti Frigia, ti Panfilia, ti Egipto, ani ti tsabál Libia, taná' ti Cirene, ani an óweláb ti Roma, antsaná' a xi Judío ani a xi ♦wenk'onének'ij ti Judío, **11**ti Cretajíb ani Arabiajíb; i ats'a' ti lej káwintal in labidh t'ajbílábil a Dios. **12**Ani ti in yánél k'wajatak lej jik'tsodh ani uk'pidh, ani tamat ucháxak: ¿Janéy walám axé' in lé' ki in uluw?

13Po junchik telax te'chikix in ulal: K'wajatchik t'uchat k'al in ít ja'líl i t'udhup.

In K'a'ál Ólnom Káwintal a Pedro

14Tám, a Pedro kubiy k'al a xi lajuj jún ani janidh káwin in ucha'chik: Tatá' Judío inikchik, ani patal a xi k'wajíl ti Jerusalén, ka lej exla'chik axé' ani ti in ats'anchij u káwintal; **15**kom axé'chik yab wilenek, jant'ini' ti a tsalpayal, kom tik'elej pél i óx in ajumtal a k'icháj; **16**po axé', já'its a xi in uluw an tsu'bidh káwlómej Joel:

2:1 *1Co 16:8*
2:4 *Mrc 16:17; Luc 1:15*
2:5 *Luc 2:25*
2:9 *Rom 16:5; 1Co 16:19; 2Co 1:8; 1Pe 1:1; Ap 1:4*
2:10 *Mat 27:32*
2:13 *1Co 14:23; Efe 5:18*
2:15 *1Te 5:7*

17*Ti in ta'pantal an k'ij, in ulal a Dios,*
Ne'ets ku jolow u Espíritujil ti in yánél an atikláb,
Ani a kwitólilchik ani a chidhánilchik ne'ets ti tsu'bidh
kawlómej,
Ani a kwitólilchik ne'ets ki in tsu'uw i labidh
tsu'bixtaláb
Ani an yejtselábchik ne'ets ti wachbil k'al i wachibláb;
18*Ani ne'ets ku jolow u Espíritu ti nixé' xi a k'ichájchik*
Ti k'al u abatwálejilchik inik ani uxum
Ani ne'ets ka tsu'bidh káwinchik.
19*Ani ne'ets ku bína' i jik'paxtaláb walk'i' ti k'ay'lál*
Ani i labidh tsu'bixtaláb alál ti tsabál;
I xits', i k'amal, ani i bijal paw,
20*A k'icháj ne'ets ka wenk'on ti yik'wáx, ani a íts' ti*
xits',
Axé' ok'oxek'ij ne'ets ka wat'ey,
Ani tám, ne'ets ka chích in púlik ani puwenchidh
K'ichájil an Ajátik.
21*Ani tam, patal jitákits ki in dhájanchij in bij an*
Ajátik, ne'ets ka k'ánin.
(Jl 2:28-32)

22Israel inikchik, ka ats'a' axé' xi káw; a Jesús Nazaretíb, an inik wat'badh tsu'udh k'al a Dios ti tatá'chik k'al i labidh t'ajnél, ani k'al i jik'paxtaláb ani k'al i labidh tsu'bixtaláb a xi a Dios in t'aja' ti in éy Jajá' ti ts'ejel tatá'chik, jant'ini' a exlálits jayej. **23**Jajá' binaxnáj k'al i k'ejab ts'ejkadh tsalap ani in k'ejab exlomtal a Dios, a yak'wa'chik ani k'al in k'ubak i jek'omchik a k'et'a' ani a tsemdha'; **24**a xi a Dios in ts'akbámal, tam ti in walkandha' k'al in yajálil an tsemláj, kom an tsemláj ma ni jant'oj yab in ejtow ki in k'oko'may. **25**Kom a David in uluw ti in ebál Jajá':

U k'ejab tsu'uw an Ajátik ets'ey tu tamét,
Kom k'wajat tu winab, yab ne'ets ki in ejeláts.
26*Jaxtámits u ichích kanatbéj ani u lek'áb lej kulbéj;*
Ani ma u anam t'u'úl ne'ets ka koyóts k'al i
aychixtaláb;
27*Kom yab ne'ets ti in jilchij u alma ichích ti*
♦Tamtsemláj,

2:17 *Jn 7:37-39*
2:19 *Luc 21:11*
2:20 *Mat 24:29*
2:21 *Rom 10:13; 1Co 1:2; 2Ti 2:22*
2:22 *Mrc 1:24; Jn 4:48*
2:23 *Mat 16:21; Luc 24:20*
2:24 *Jn 20:9; Rom 6:4; 1Co 6:14; Efe 1:20; Col 2:12; Heb 13:20; 1Pe 1:21*

Ma ni yab ne'ets ka walka' a santo Tsakámil ki in
tsu'uw i odheltaláb.
28*Ti in t'ajchámal ku exla' in bélil an ejataláb,*
Ani ne'ets ti in t'uchiy k'al i kulbéjintaláb ti a tamét.
(Sal 16:8-11)

29Inik ebchalchik, u ejtowal tu ucha' ti in boltal ti in ebál an ok'ox pay'lómláb David, abal tsemets ani joliyat ani in jolimtal k'wajat k'al wawá' ma ti a axé' a k'icháj. **30**Jaxtám, ma anákej pélak i tsu'bidh kawlómej, ani in exlálak abal lujat uchan k'al a Dios k'al i lujkudh káwintaláb abal:

Jún in tayíl tsakámil, jant'ini' an anam t'u'lek ne'etsak ka ts'akiy ti Cristo, abal ka koyóts ti in ts'alat koytal.
(Sal 132:11)

31In k'ejab tsu'uw, ani in t'ila' in ts'akíltal a Cristo, abal:

In alma ichích yab jilan ti ♦Tamtsemláj, ma ni in anam t'u'úl in tsu'uw i odheltaláb.
(Sal 16:10)

32Axé' a Jesús, k'al a Dios ts'akbáj, a xi ti in yánél wawá' pél u tejwa' tso'óblix. **33**Jaxtám, dhayk'adh ebál k'al in winab k'ubak a Dios, ani in bats'uwámal ti k'al an Pay'lóm in ok'xidh uludhtal an Espíritu Santo, in jolow axé' a xi a tsu'talchik ani a ats'ál. **34**Kom a David yab k'adhiy ebál ti k'ay'lál, po jajá' in uluw:

An Ajátik in ucha' u Ajátik:
"Ki it koyóts tu winab,
35*Ma tu mo'kanchij a tomólnáxil abal ti a t'ek'tsíl a*
akan."
(Sal 110:1)

36Jaxtámits ki in exla' ti in putát in k'imá' an Israelíb, abal a Dios in punuwámal axé' a Jesús a xi tatá'chik a k'et'a', abal ki in t'aja' ti Ajátik ani ti Cristo.

37Xó', tam ti in ats'a'chik axé' yajbédhanchat in ichích, ani uchan a Pedro ani ti in yánél an apóstolchik: Inik ebchalchik, ¿janéy tam ki t'aja'?

38Tam, a Pedro in ucha'chik: Ka joltiy a biyál xe'tsintal, ani ki it pujan k'alek'ij tatá'chik ti in bij a Jesucristo abal ka pakwlan a walab; ani ne'ets ka bats'uw an ts'ejwalixtaláb já'its an Espíritu Santo. **39**Kom já'its abal tatá'chik an ♦ok'xidh uludhtaláb ani abal k'al a tsakámil, ani abal

2:30 *Mat 1:1*
2:32 *Luc 24:48*
2:33 *Mrc 16:19; Flp 2:9*
2:35 *Mat 22:44*
2:36 *Mat 28:18; Luc 2:11*
2:37 *Luc 3:10*
2:38 *Mrc 1:4; Luc 24:47; Jn 20:22; Col 2:12*
2:39 *Efe 2:13*

patal a xi k'wajat ówél, ma jáyits an Ajátik i Dios ki in kaniy.

40Ani k'al yán pílchik i káwintaláb in tejwa' ts'o'óbliyal ani in kanátlidh tak'biyal, in ulal: Ki it k'áninchik ti a axé' xi at'ax xits' k'wajílom. 41Tám, a xi k'al i kulbéjintaláb in bats'uw in káwintal, pujanchik, ani ti nixé' a k'icháj junkun k'al jajá'chik walám ma óx xi' i atiklábchik.

In Xe'tsintal an K'a'ál Belomchik

42Ani in kanat áyna'chik in exóbchixtal an apóstolchik, an junkudhtaláb, ki in peja' an bok'ól ani an ólontaláb. 43Ani chích jún i jik'éltaláb ti patal an atikláb; ani an apóstolchik in t'ajálak yántolom i jik'paxtaláb ani i labidh tsu'bixtaláb. 44Ani patal a xi in bela' k'wajatak junkudh, ani patal in k'álábil in dhéynálakchik; 45ani in nujuwalakchik in tsabábil ani jawa' in kwa'al, ani in buk'tsixnálak patal, jant'ini' k'alek'ij in kwa'al in yajinchixtal.

46Ani chudhél, chudhél in kanat áynálak k'al i junkudhtaláb ti ♦tiyópan, ani ti k'imádh in pejál an bok'ól, k'apulchik junax k'al i kulbéjintaláb ani k'al i tsa'ataláb ti in ichích, 47in kanat puwenchal a Dios, ani k'al ti in yánél an bichow alwa' tsu'tábak. Ani an Ajátik chudhél, chudhél in punk'udh yánedhál an iglesia a xi in bats'uwal an k'ánixtaláb.

A Pedro in Jeldha' jún i Tsámbej Akán

3 Xó', a Pedro ani a Juan k'adhílak junax ti ♦tiyópan ti in k'ijil an ólontaláb ti belów in ajumtal a k'icháj. 2Ani jún i inik a xi tsámbej ti in akan ma ti in wa'tsintal, k'wajat ti chi'dhábak ti ♦tiyópan, ani punuwábak chudhél chudhél ti wi'leb a xi bijidh Alabél, abal ki in konchij i ts'ejwalixtaláb a xi otselchik ti ♦tiyópan. 3Axé', tam ti in tsu'uw a Pedro ani a Juan k'wajatak ti otsel ti ♦tiyópan, in paka'bédhálak abal ka pidhan i ts'ejwalixtaláb. 4A Pedro ani a Juan, in tsapik waxa' ani in ucha': Tu ku met'a'. 5Tám, met'axin, ani in ayálak abal ka pidhan jant'oj. 6Ani a Pedro in uluw: Yab u kwa'al i plata ma ni i oro, po jawa' a xi u kwa'al, tu pidhál; ti in bij a Jesucristo Nazaretíb, ki it ts'akiy ani ki it beláts. 7Ani a Pedro in teynanchij in winab k'ubak, in ts'akba';

2:40 *Flp 2:15*
2:42 *Mat 14:19; 28:20*
2:45 *Mat 19:21; Luc 12:33*
2:46 *Mat 14:19; Luc 24:53*
2:47 *Rom 14:18*
3:1 *Luc 22:8*
3:2 *Luc 16:20; Jn 9:8*
3:6 *Mrc 1:24*

ani wi'pachk'ij tsáplin in akan ani in pudhík', 8ani t'ikts'on,
kublemáts, beláts, ani otsits ti ♦tiyópan k'al jajá'chik, belal
ani t'ikwnal ani in puwenchal a Dios. 9Ani k'al ti in yánél an
bichow tsu'tat ti belal ani in puwenchal a Dios; 10ani exláj
abal já'its jajá' a xi ketlelak ti konkól ts'ejwalixtaláb ti jún
in wi'lébil an ♦tiyópan, a xi bijidh ti Alabél, ani wat'adh in
jik'pa'chik ani lej jik'tson k'al jawa' a xi in wat'ámal.

A Pedro Ólnomkáw ti Pórtico Tsalam

11Ani teykómtej a Pedro ani a Juan k'al an tsámbej akán a
xi jelnekits; ti in putát an bichow lej jik'padh tamkuláts k'al
jajá'chik, ti jolát a xi bijidh in pórtico tsalámil a Salomón.
12Ani tam ti a Pedro in tsu'uw axé', in tok'tsiy an bichow:
Inikchik ti Israel, ¿jale' ti it jik'panal k'al axé'? O ¿jale'chik
tu met'ál, ejtíl max k'al wawá' i labidhtal o k'al i k'ak'naxtal
i t'aja' axé' xi inik ka beláts?

13*In Diosil a ♦Abraham, a Isaac ani a Jacob, in Diosil i*
pay'lómchik

(Exo 3:6, 15)

in witsidh puwenchámal in Tsakámil Jesús, a xi tatá'chik
a bínaxna' ani a k'e'átna' ti in tamét a Pilato tam ti in uluw
ne'etsak ki in walka', 14po tatá'chik a k'e'átna' an Santo ani
an Bolidh Inik, ani a konoy ki it pidhan jún i tsemdhom;
15ani a tsemdha'chik in Ok'oxlómil an ejataláb, a xi a Dios
in ts'akbámal ti tsemláj, ju'táj ti wawá' pél u tejwa' tso'óblix.
16Ani k'al an belomtaláb ti Jajá' in bij, axé', a xi a tsu'tal ani
a exlálchik; tsáplin ti k'al in bij. Já'its an belomtaláb ti k'al a
Jesús, axé' pidhan i putat jeldhomtaláb ti a tamét ti a yánél
tatá'chik.

17Po xowé' ebchalchik, u exlál abal a t'aja' kom yabák
a exlál, jayétsek'ij a ok'lékilchik. 18Po antsaná' a Dios in
putuwámal jawa' a xi in k'ejab ulúmal k'al in wi' patal in
tsu'bidh káwlómejilchik, abal a Cristo yejentálak ki in
yajchíkna'. 19Jaxtámits, ka joltiychik a biyál xe'tsintal ani
ki it wenk'on, abal ka pákun a walab; abal ti in tamét an
Ajátik ka chích in k'ijil an tsamk'antaláb, 20ani ki in aba' a
Jesucristo, a xi ok'xidh k'alej ólnadh. 21A xi an k'ay'lál k'al
an chubaxtaláb in yajinchal ki in bats'uw ma ti in k'ijil tam
ka wichiy patal ti ít, a xi a Dios in ulúmal k'al in káwintal

3:11 *Luc 22:8; Jn 10:23*
3:13 *Mat 27:2; Luc 23:4*
3:14 *Mrc 1:24; 15:11; Luc 23:18-25*
3:15 *Luc 24:48*
3:17 *Luc 23:34*
3:18 *Mat 1:22; Luc 24:27*
3:20 *Luc 2:11*
3:21 *Mat 17:11; Luc 1:70*

an santo tsu'bidh káwlómejchik, ma ti biyál an k'ij. **22**Kom a Moisés chubax in ucha' an pay'lómlábchik:

An Ajátik, a Dios ne'ets ti ts'akbanchij jún i tsu'bidh káwlómej ti ba' a ebchalchik, ejtíl naná'; Jajá' ka ats'a' patal jawa' a xi ti ucha'. **23***Ani ne'ets ka wat'ey; patal an atikláb a xi yab ki in lé'na' ki in ats'anchij in káwintal nixé' xi tsu'bidh kawlómej, ne'ets ka tala'bédháj ti ba' an bichówlom.*

(Lev 23:29; Deu 18:18-19)

24Ani patal an tsu'bidh káwlómej a xi káwin ma ti a Samuel ani jáyits a xi talbél in áyna', k'ejab káwin jayej ti in ebál axé' a k'ichájchik.

25Tatá'chik pél ti tsakámil an tsu'bidh káwlómejchik, ani k'al an ts'ejkadh káwintaláb a xi a Dios in t'ajchij a pay'lómchik, in ucha' a ♦Abraham:

Ti k'al a xits'ál tsakámil ne'ets ka k'alej lablidh patal an altáj yanétaláb ti tsabál.

(Gen 22:18; 26:4)

26Abal tatá'chik ok'oxek'ij, a Dios in ts'akba' in Tsakámil Jesús, ani in aba' ti labliychik, abal k'alek'ij ki in joltiy in pojkaxtal.

3:24 *Luc 24:27*
3:25 *Rom 9:4,5*
3:26 *Rom 1:16*
4:1 *Mat 3:7; 16:1,6; Luc 22:4*
4:5 *Luc 23:13*
4:6 *Mat 26:3*
4:8 *Luc 1:15; 23:13*

A Pedro ani a Juan ti in Tamét an Tak'bix Éyalchik

4 Biyat k'wajatejchik in t'ilbayal an bichow, chích ti mudhéncháb k'al an pale'chik, junax k'al an ok'lom beletnom ♦tiyópan ani an Saduceochik. **2**Tsakúlchik kom exóbcháb an bichow, ani in ólnál abal an ts'akíltaláb k'al an tsemláj k'wajat ti in éy a Jesús. **3**Ani in yak'wa' ani in ne'dha'chik ti wik'nél ma ka chudhey, kom wákalakits. **4**Po yántolom a xi in ats'a' an káwintaláb, in bela' ani in ajidh yánél an inik pél walám bó' xi'.

5Wat'ey, ti in aykíl a k'icháj, mulkun ti Jerusalén an ok'lekchik, an yejtselábchik ani an bajudh exóbchixchik; **6**a Anás, in ok'lékil an pale'chik, ani a Caifás, ani a Juan, ani a Alejandro, ani patal a xi pél in xits' yanétal an pale'; **7**ani tam ti punuwámejits ts'ejel, konówiyat: ¿K'al janéy tam ejtodhtaláb o k'al jita' in bij ti a t'ajámalchik axé'?

8Tám, a Pedro, t'uchat k'al an Espíritu Santo, in ucha'chik: Tatá' ok'lekchik k'al an bichow, ani yejtselábchik

ti Israel, 9max xowé' u k'wajat tu konówiyáb ti in ebál
an alwa' t'ajnél a xi t'ájan k'al an inik a xi ya'ulak, ani
jant'odha' jajá' k'alej jeldhach. 10Ka exla' ti a yánél, ani
ti in yánél an bichow Israel, abal ti in bij a Jesucristo
Nazaretíb, a xi tatá'chik a k'et'a', ani a xi a Dios in ts'akba'
ti tsemláj, já'its k'al Jajá' axé' xi inik k'wajat jeldhach ti a
tamétchik.

11Axé' já'its an:

*T'ujub a xi tatá'chik kúbal atáj a pojka', a xi wenk'onének
ti in ts'upk'intal in ók'.*

(Sal 118:22)

12Ani yab k'al jita' píl wa'ats i k'ánixtaláb, kom yab
wa'ats júnakej i bijláb ti in alam an k'ay'lál, pidhach an
inikchik, abal ki ejtow ku k'ánin.

4:10 *Mrc 1:24*
4:11 *Mat 21:42; Efe 2:20; 1Pe 2:7*
4:12 *Mat 1:21; Jn 14:6; Rom 11:14; 1Ti 2:5*
4:13 *Mat 11:25; Mrc 3:14; Luc 22:8*
4:15 *Mat 5:22*
4:16 *Jn 11:47*
4:20 *Luc 24:48*
4:21 *Mat 9:8*

13Xó', tam ti tsu'tat a Pedro ani a Juan abal walkadh
in káwintal ani exlábak abal yab exóblámadh ani yab i
wit'om inikchik, in jik'pa'chik ani in exla' abal k'wajinek
k'al a Jesús. 14Ani in tsu'tal an inik a xi jeldhámej kubat
k'al jajá'chik, yab in ejtow jant'odha' ki in tomólnadh
káwliy. 15Tam, abanchik ka kalej, ani an ♦kwenél tak'bix
éyal junkudh konowíxinchik, 16in uluwchik: ¿Janéy ki t'aja'
k'al axé' xi inikchik? Kom k'al i chubaxtaláb jún i labidh
tsu'bixtaláb in tejwa' t'ajámalchik ti k'al patal a xi k'wajíl ti
Jerusalén, ani yab i ejtowal ki uluw abal yab chubax. 17Po
abal axé' yabáts más ka buk'ey ti bichow, wanaj ki pikchidh
ucha' abal ma ti xowé', ma ni jún i inik yabáts ki in t'ilchij
axé' xi bijláb.

18Tám, kaniyatchik, ani t'apchin abal yabáts ki in
t'ilabna' ma ni ka exóbchíxin ti in bij a Jesús. 19Po a
Pedro ani a Juan tok'tsin ani in uluw: Ka weladh tsalpay
jawa' más in bolídh ti in tamét a Dios, max ku ots'nidhbéj
ok'ox k'al tatá'chik kej k'al a Dios. 20Kom yab i ejtowal
ki jila' ki t'ilabna', jawa' a xi i tsu'úmal ani a xi i ats'ámal.
21Xó' tam ti in pikchidh uchámal, in walka'chik ka
k'alej, kom yab in elál k'al jant'oj k'al ki in odhna', ti in
ebál an bichow, kom ti in yánél in witsidh puwenchal a
Dios, k'al an t'ajnél a xi t'ajan, 22kom an inik a xi k'al ti
t'ajan an labidh jeldhaxtaláb, wat'k'adhakits tsáb inik in
tamúb.

An Exóbal Belom in Konoyal i Tsáplixtaláb

23Tam ti walkanchik, k'alej ti k'al in juntal yanél, ani in ólchij patal a xi uchan k'al an ♦ok'ox pale'chik ani k'al an yejtselábchik. **24**Ani jajá'chik, tam ti in ats'á', k'al i junax junkudhtaláb in dhajaychik a Dios in uluw: T'ek'at éylidh Ajátik, Tatá' pél it Dios, a xi a t'ajámal an k'ay'lál, an tsabál, an pulik lejem ani patal k'al a xi ti k'wajnáb, **25**a xi k'al in wi' a abatwálej David, a uluw:

¿Jale' ti an ♦kwenél k'wajílom pixlom tsakúl
Ani an bichówlom tsalpaxnének k'al a xi yab in jalbíl?
26*Tamkun an ts'álejchik ti tsabál, ani tamkun an ok'lekchik*
Ki in tomólna' an Ajátik ani ki in tomólnanchij in Cristojil.

(Sal 2:1-2)

27Kom k'al an chubaxtaláb tamkun ti al axé' xi bichow a Herodes ani a Poncio Pilato k'al an ♦yab Judíochik ani an bichow Israel abal ki in tomólna' a Santo Tsakámil, a Jesús, a xi a k'uwiyámal, **28**abal ka t'aja' k'al a k'ubak ani k'al a tsalápil jawa' a xi k'ejab a ulúmal ne'ets ka wat'ey. **29**Ani xowé', Ajátik, ka met'a' in pikchidh káwintal ani ka pidha' a abatwálejilchik abal ki in ólna' a káwintal, k'al patal i walkadh káwintaláb. **30**Biyat ka lujkuw a k'ubak abal ka t'ajan i jeldhaxtaláb i labidh tsu'bixtaláb ani i jik'paxtaláb k'al in bij a Jesús a Santo Tsakámil.

31Ani tam ti ólonénekits, an tsabál ejeláts ju'táj ti k'wajatchik tamkudh; ani ti in yánél k'alej t'uchidh k'al an Espíritu Santo, ani in káwnanchij in káwintal a Dios k'al patal i walkadh káwintaláb.

In K'álábil an Belomchik in Dhéynál

32Ani an mulkunél a xi in belámal k'wajatak junkukudh in ichích ani junkukudh in alma ichích; ani ma ni jita' yab in ulal pél in kwetém k'ál in k'álábil, po in dhéynál patal an k'áláb. **33**Ani an apóstolchik k'al i pulik ejtodhtaláb in bínál i tejwa' tsu'bixtaláb abal in ts'akíltal an Ajátik Jesús, ani i pulik lablidh ts'ejwalixtaláb k'wajatak k'al jajá'chik ti in yanél. **34**Jaxtám yabák wa'ats ma ni jún i yajinchixtaláb ti jajá'chik; kom patal a xi in kwa'alak i tsabál o atáj in

4:26 *Luc 4:18*
4:27 *Mat 14:1; 27:2; Luc 23:12*
4:29 *Efe 6:19; Flp 1:14*
4:30 *Jn 4:48*
4:31 *Luc 1:15; Heb 4:12*
4:33 *Luc 24:48; Rom 3:24*
4:34 *Mat 19:21*

nujuwal, ani in chi'dhál in jalbíl a xi in nujuwámal, 35ani in mo'kál ti in akan an apóstolchik, ani in buk'uwalchik jant'ini' ti k'alek'ij in kwa'al in yajinchixtal.

36Ani a José, jún i Levita a xi in wa'tsintal ti Chipre, a xi punk'udh bijiyat k'al an apóstolchik ti Bernabé (axé' in lé' ki in uluw, tsakámil i kanatbédhom). 37Kom in kwa'alak jún i tsabál, in nujuw ani in chi'dha' in jalbíl, ani in mo'ka' ti in akan an apóstolchik.

A Ananías ani a Safira

5 Po jún i inik, bijidh Ananías, k'al a Safira in tomkíl, in nujuw jún i k'áláb, 2ani in tsinka' wé' in jalbíl, ani in junkuw an tsalap k'al in tomkíl; tám, in chi'dha' wé'kats, ani in mo'ka' ti in akan an apóstolchik. 3Ani a Pedro in ucha': Ananías, ¿jale' ti a Satanás ti t'uchinchij a ichích abal ka janam káwliy an Espíritu Santo, ani a tsinkanchij wé' in jalbíl an tsabál? 4¿Yabxe' pélak a k'ál max yabák a nujuwámal? Ani tam ti a nujuw, ¿yabxe' k'wajatak ti a uchbíl? ¿Jale' ti a punuw axé' ti a ichích? Yab a janam k'ambiyámal i inik po pél a Dios.

4:36 *1Co 9:6; Gal 2:1, 9,13*
5:3 *Mat 4:10; Jn 13:2,27*
5:6 *Jn 19:40*
5:12 *Jn 4:48; 10:23*

5Tam ti a Ananías in ats'a' axé' xi káw, ijkaláts ani talts'un in ixak'; ani chích jún i pulik jik'éltaláb ti patal a xi in ats'a' axé' xi káw. 6Ani an kwitól inikchik kubiy ki in dhu'bay, in kaldha' ani in ne'dha' ki in joliy.

7Xó', tam ti wat'enekits walám óx i oraj, otsits in tomkíl, ani yabák in exlál janéy wat'enek. 8Ani a Pedro in uluw: Ti ki in ólchij, ¿a nujuw an tsabál k'al axé' in jalbíl?

Jajá' in uluw: Aníts, k'al nixé' in jalbíl.

9Tám, a Pedro in ucha': ¿Jale' ti it junkuxinchik abal ka tilibnanchij in Espíritujil an Ajátik? Xó' ka tsu'uw, in akan a xi in joliyámal a tomkíl, k'wajat ti wi'leb, ani ne'ets ti kaldha' teyej. 10Ani wi'pachk'ij ijkaláts ti in akan ani talts'un in ixak', ani an kwitól inikchik otsits, ani in ela' tsemnek, ani in kaldha' ki in joliy junkudh k'al in tomkíl. 11Ani jún i pulik jík'ib chích ti in putát an iglesia, ani k'al patal a xi in ats'a' axé' xi t'ajnél.

An Apóstolchik in Jeldhál Yántolom

12Ani k'al in k'ubak an apóstolchik yántolom i labidh

tsu'bixtaláb ani i jik'paxtaláb in t'ajálak ti al an bichówlom;
ani ti in yánél k'wajatak junkudh ti in pórtico tsalámil a
Salomón. 13Ani a xi jilk'ochiknének, in ts'ejnálak ki in
junkuwchik; po k'al an bichówlom lej puwenchábakchik.
14Ani an belom k'al an Ajátik k'wajatak ti dho'el, yántolom
i uxumchik ani i inikchik; 15kej ma kaldhábak ti bél an
ya'ulchik, ani mo'káb ti bá' i waytaláb ani ti in tátil, abal
tam ka wat'ey a Pedro, ki in tsalmiy junchik. 16Aniyek'ij
yántolom ti bichow a xi utat, che'el ti Jerusalén, in
chi'dhálchik i ya'ul, a xi yajchikidh k'al i at'ax espíritu, ani
ti in yánél jelélchik.

An Apóstolchik Ájayáb

17Tám, ts'akiy an ♦ok'ox pale', ani patal a xi k'wajat k'al
jajá', já'its an kwenél Saduceo, t'uchat k'al i pa'ixnomtaláb,
18ani yak'wan an apóstolchik ani baliyat ti in wik'axte'il an
bichow. 19Po tam ti akal, in ♦ángelil an Ajátik, in japiy in
wi'lébil an wik'axte', kaldhájchik ani in uluw: 20Ki it k'alej,
ani ki it kubiy ti ♦tiyópan ani ka ólchij an bichówlom patal
axé' an káw abal axé' xi ejataláb.

21Tam ti in ats'a'chik axé', dhajujúlk'ij otsitschik ti
♦tiyópan ani exóbchíxin. Tam ti ulits an ♦ok'ox pale' ani a xi
k'wajat k'al jajá' in kaniy an ♦kwenél tak'bix éyal ani patal
an yejtselábchik a xi pél i tsakamláb ti Israel, ani in aba'
abal ka ik'tatchik ti wik'axte'.

22Po tam ti k'alejchik an tolmix beletnom, yab jita' in ela'
ti wik'axte', tám, wichiychik ki in olna', 23in uluwchik: K'al
an chubaxtaláb i ela' mapudh an wik'axte' ani patal alwa'
t'exk'edh ani an beletnom kubuchik ti in tamét an wi'leb; po
tam ti japiy, yab jita' i ela' altáj. 24Tam ti in ats'a'chik patal
axé', an ♦ok'lek pale', an ok'lom beletnom ti ♦tiyópan ani an
♦ok'ox pale'chik, jilk'on lej k'iblodh abal ma ju'táj axé' ne'ets
ka k'alej ti ulel; 25po chích jún ani in ólna': Xó' ka tsu'uw, an
inikchik a xi a ne'dha' ti wik'axte', tiwa' k'wajat ti ♦tiyópan
ani in exóbchal an bichówlom.

26Tám, an ok'ox beletnom ani an odhnax beletnomchik
k'alej ki in chi'dha' yab k'al i tsápláb, kom in ts'ejna' an
bichówlom ka ábayat k'al i t'ujub. 27Ani tam ti chi'dháj,
utuwatchik ti in tamét an ♦kwenél tak'bix éyal, ani k'al

5:16 *Mat 8:16; Mrc 16:17*
5:19 *Mat 1:20; 28:2; Luc 1:11; Jn 20:12*
5:20 *Jn 6:63,68*
5:21 *Mat 5:22*
5:27 *Mat 5:22*

an ♦ok'lek pale' konówiyatchik. 28In uluw: ¿Yabxe' tu lej jún ulpidh ucha' abal yabáts ki it exóbchíxin k'al axé' xi bijláb? Xó' ka tsu'uw, a Jerusalén a t'uchiyámal k'al a exóbchixtal, ani a lé'chik tu ku t'e'tsiy k'al in xits'ál axé' xi inik.

29Tám, tok'tsin a Pedro ani an apóstolchik, in uluw: Yejentál ok'ox ki ik'ax ats'a' a Dios kej an inikchik. 30A Dios, in k'ál i pay'lómchik in ts'akba' a Jesús, a xi tatá'chik a tsemdha' tam ti a pala' ti te'. 31Po a axé' a Dios in puwedhanchámal in éy ti in winab k'ubak abal ti Ok'óxlom ani ti K'ánix abal ka pidhan a Israel ki in joltiy in biyál xe'tsintal ani i pakwlanchixtaláb k'al an walabtaláb; 32ani wawá' pél u tejwa' tso'óblix k'al patal axé'; aniyek'ij an Espíritu Santo, a xi a Dios in pidhámal a xi ots'nidh k'al Jajá'.

5:28 *Mat 23:35*
5:30 *Gal 3:13*
5:31 *Mrc 1:4; 16:19; Luc 2:11; 24:47*
5:32 *Luc 24:48; Jn 15:26*
5:34 *Luc 2:46*
5:37 *Luc 2:1,2*
5:38 *Mat 15:13*
5:40 *Mat 10:17*
5:41 *Mat 5:12; Jn 15:21*

33Tam ti in ats'a' axé', wat'k'adh ti tsakuy ani in tsalpaychik ki in t'ajat tsemdha'. 34Tám, kubiy jún ti an ♦kwenél tak'bix éyal, jún i ♦Fariseo, bijidh Gamaliel, jún i bajudh exóbchix k'al an ♦Éylidhkáw, ani k'ak'nadh ti al ti in yánél an bichówlom, in aba' abal ka kaldháj an apóstolchik jún i wé', 35ani in uluw: Inik Israelíbchik, ka t'aja' ti kwentaj abal janéy ne'ets ka t'aja' k'al axé' xi inikchik. 36Kom, ti ok'ox axé' a k'icháj ts'akiy a Teudas, in uluw jajá' abal in kwa'alak in éy, ani junkuwat k'al 400 i inikchik, po tsemdháj, ani patal a xi k'al ti dhakatnábak buk'lanchik ani paklun. 37Talbél axé', ts'akiy a Judas Galileojíb, ti in k'ijil an ajidh dhuchnal, ani dhakatnáj k'al yán i bichówlom, tsemets jayej, ani patal a xi k'al ti ts'at'énchat buk'lachikin. 38Xowé' naná' tu uchálchik, yab ka takchikiy axé' xi inikchik ani ka jila'its. Kom max axé' xi tsalap o axé' xi t'ojláb pél in k'ál i inik, ne'ets ka taleyej; 39po max pél in k'ál a Dios, yab ne'ets ka ejtow ka pakluw, itájakits ka ela' abal it k'wajatchik a tomólnál a Dios.

40Ani in junkudh uluwchik k'al jajá'; tám, in kaniy an apóstolchik, tam ti in wapayámalits, in lej jún ulpidh ucha' abal yabáts ka káwin ti in bij a Jesús ani tám, in walka'its. 41Ani kalejchik ti in tamét an ♦kwenél tak'bix éyal, lej kulbél kom elan abal in tomnál ki in yajchíkna' k'al in bij an Ajátik. 42Ani patal a k'icháj ti ♦tiyópan ani ti k'imádhchik,

yab in jilálchik ki in exóbchixna' ani ki in ólna' abal a Jesús já'its Cristo.

Takuyat Búk i Diacono abal ti Tolmix

6 Ti nixé' a k'ichájchik, kom k'wajiy ti lej yánel an
belomchik, wa'tsin i Griegojíb a xi in kúx t'ilabna'
an ♦Hebreochik, kom an tsemchidh uxum Griegojíb a xi
k'wajat k'al jajá'chik yabák t'ajchinal ti kwentaj in chudhél
yajinchixtal. 2Tám, a xi lajuj tsáb in kaniy ka tamkun
an exóbal belomchik, ani in ucha': Yab in tomnál abal
wawá' ki jila' in káwintal a Dios, ani ku t'ojchichláts k'al
an mexachik. 3Jaxtám ebchalábchik, ka aliy búk i inik
ti tatá'chik a xi alwa' in tejwa' xe'tsintal, t'uchat k'al an
Espíritu Santo ani k'al i tsalpadhtaläb a xi ki punuw ti axé'
xi t'ojläb. 4Po wawá' ne'ets ki áynanchij an ólontaläb ani
k'al in k'ak'nadh t'ojlábil an káwintaläb.

5Ani an káw in kulbétna' ti in yánél an mulkunél; ani
in takuychik a Esteban, jún i inik t'uchat k'al i belomtaläb
ani k'al an Espíritu Santo, a Felipe, a Prócoro, a Nicanor,
a Timón, a Parmenas, a Nicolás, jún i ♦wenk'onél Judío
ti bichow Antiokía; 6axé'chik utuwat ti in tamét an
apóstolchik, ani tam ti ólon, in mo'kanchij in k'ubak ti
jajá'chik.

7Ani in káwintal a Dios buk'elak ani an exóbal belomchik
ti Jerusalén lej yánelak, ani jún i pulik mulkunél i pale'
jayej ik'ax ots'oxin k'al an belomtaläb.

A Esteban Teynáb

8Po a Esteban, t'uchat k'al i belomtaläb ani k'al i
ejtodhtaläb, in t'ajálak i pulik jik'paxtaläb ani i labidh
tsu'bixtaläb ti ba' an bichow. 9Tám, ts'akiy junchik ti
♦sinagoga a xi bijidh ti Libertinos, ani i Cireniojíb, ani
i Alejandrinojíb, ani a xi ti Cilicia, ani ti Asia tsabál,
axé'chik tomólnadh tok'tsíxin k'al a Esteban, 10ani yabák in
ejtowalchik ki in tomólna' an tsalpadhtaläb ani an Espíritu
a xi k'al ti káw. 11Tám, in tsinat exóbchij junchik i inik
abal ki in uluw: Wawá' i ats'a' abal jajá' in at'ax káwliyal a
Moisés ani a Dios. 12Ani in xamk'uwchik an bichówlom,
an yejtselábchik, ani an bajudh exóbchixchik, ani k'alej ti

6:1 *1Ti 5:3*
6:2 *Heb 4:12*
6:3 *Luc 1:15*
6:5 *Luc 1:15*
6:6 *Mrc 5:23; 1Ti 4:14*
6:8 *Jn 4:48*
6:9 *Mat 27:32*
6:10 *Luc 21:15*
6:11 *Mat 26:59-61*
6:12 *Mat 5:22*

mudhéncháb ani chi'dháj ti k'al an ♦kwenél tak'bix éyal.
13Ani in punuwchik i janam tejwa' tso'óblix a xi in uluw:
Axé' xi inik yab koyol ki in at'ax káwliy axé' xi Santo
k'wajtaláb ani an ♦Éylidhkáw; 14kom i ats'ámal ki in uluw
abal nixé' xi a Jesús Nazaretíb, ne'etskwa' ki in pakluw axé'
xi k'wajtaláb, ani ne'etskwa' ki in jalk'uy an ujnamtaláb a
xi tu wat'banchámal a Moisés. 15Tám, patal a xi k'wajat
ketetedh ti an ♦kwenél tak'bix éyal, tam ti in waxa', in
tsu'uwchik in wal ejtíl in wal i ♦ángel.

A Esteban in T'ilbayal an Tak'bix Éyalchik

7 Tám, an ♦ok'lek pale' in uluw: ¿Já'its antsaná'?
2A Esteban in uluw: Inik ebchalchik ani pay'lómlábchik,
ka ats'a': An witsidh puwenchidh Dios tejwa'méj ti k'al i
pay'lóm ♦Abraham tam ti k'wajatak ti Mesopotamia, tam ti
yabáyej k'wajíl ti Harán.

3Ani in ucha':

Ki it kalej ti a tsabálil ani ti a yanétal, ani ki it chích ti
tsabál a xi ne'ets tu tejwa' ólchij.

(Gen 12:1)

6:13 *Mat 24:15*
6:14 *Jn 2:19*
6:15 *Mat 5:22*
7:5 *Heb 11:13*

4Tám, kalej ti in tsabálil an Caldeojíb, ani k'wajiy ti
Harán. Ani taná', tam ti tsemets in pay'lóm, a Dios in
wat'ba' ka k'wajiy ti axé' xi tsabál ju'táj ti tatá'chik xowé' it
k'wajat.

5Ani yab in pidha' i jilchidh k'áláb taná', ma ni abal ki in
kuba' jún in akan, po in ok'xidh ucha' abal ne'ets ki in pidha'
ki in k'álna' jajá', ani in tsakámil talbél, tam ti yabáyejak in
kwa'al i tsakam.

6Ani uchan k'al a Dios:

Abal in tsakámilchik ne'ets ti óweláb ti píl i tsabál, ani
ne'ets ka t'ajan ti abatnaneláb ani ne'ets ka ódhelnáj ma
400 i tamub.

7Po an ♦kwenél k'wajílom ju'táj ti ne'ets ti
abatnanelábchik, Naná' ne'ets ku weladh jolbiy, ani talbél
axé' ne'ets ka kalejchik ani ne'ets ti in t'ojonchij ti axé' xi
tsabál.

(Gen 15:13-14; Exo 3:12)

8Ani in pidha' an ♦junkudhkáw já'its an t'okat kotoxtaláb;
ani antsaná' a Abraham in tsakámna' a Isaac, ani in t'okat

kotoy ti in waxikchíl a k'icháj, ani a Isaac in tsakámna' a Jacob; ani a Jacob an lajuj tsáb ok'ox pay'lómlábchik.

9Ani an ok'ox pay'lómlábchik, yatsidh k'al in pa'ixnomtalchik, in nujuw a José ti Egipto, po a Dios k'wajatak k'al jajá'. 10Ani in jek'ondha' k'al patal in ni'adh yajchikixtal, ani in pidha' i alwa' tsu'udhtaláb ani i tsalpadhtaláb ti in tamét a Faraón, an ts'álej ti Egipto, a xi k'al ti punuwat ti ok'lek ti Egipto ani ti in putát in k'imá'. 11Tám, chích jún i jayil ti in putát an tsabál Egipto ani ti Canaan ani i ♦ni'adh yajchiktaláb; ani i pay'lómchik yabák in elál i k'apnél. 12Ani tam ti a Jacob in ats'a' abal ti Egipto wa'atsak i trigo, in aba' i pay'lómchik ti k'a'ál. 13Ani ti in tsabchíl, a José in jila' ka exlomnáj k'al in ebchalchik, ani k'al a Faraón exlanchat in yanétal a José. 14Ani a José in aba', ani in kaniy ka chích in pay'lóm Jacob ani ti in yánél in yanétal óx inik lajuj bó' i atikláb. 15Antsaná' a Jacob k'alej alál ti Egipto, ju'táj ti tsemets jajá' ani i pay'lómchik jayej; 16ani ti taná' ne'dhájchik ma Sikém, ani mo'káj ti jolimtaláb a xi a ♦Abraham in ts'a'iy k'al in jalbíl i tumín, a xi in ts'a'iychij in tsakámilchik a Hamor Sikemíb. 7:20 *Heb 11:23*

17Po kom k'wajatak ti utel an k'ij in ok'xidh uludhtal a xi a Dios in lujat uchámal a ♦Abraham, an bichow puwey ani yáney ti Egipto, 18ma ti:

Ts'akiy júnakej i ts'álej ti Egipto a xi yabák in exlál a José.

(Exo 1:8)

19Axé', in eyendha' i pojkax tsalpadhtaláb k'al i juntal yanétal, in ódhélna' i pay'lómchik, abal ki in t'aja' ki in tsemdha' in tsakámilchik abal ka taley an yanél xits'áláb. 20Ti nixé' xi k'ij wa'tsin a Moisés, ani tsu'tat alabél ti in tamét a Dios, ani belan óx a íts' ti in k'imá' in pay'lóm. 21Ani tam ti jilan abal ka tsemets, in chidhánil a Faraón in pena' ani in beletna' ejtíl in lej tsakámil. 22Ani a Moisés exóbindháj k'al patal in tsalpadhtal an Egiptojíbchik ani winat éylidhak in káwintal ani in t'ajnélil, 23po tam ti in putuw tsáb inik i tamub, in lé'na' ti in ichích ki in tsa'biy in ebchalchik, in tsakámilchik a Israel.

24Ani in tsu'uw abal jún k'wajatak ti odhélnáb, in k'ániy, in wichba' an yajal ani in tsemdha' an Egiptojíb inik.

25Kom in tsalpay abal in ebchalchik ne'etsak ki in exbay
abal a Dios k'wajatak ti in bínál i k'ánixtaláb k'al jajá',
po jajá'chik yab in ejtiy antsaná'. 26Ani ti chudhey in áytal
a k'icháj, chích junílek'ij ti tejwa'mél ti k'al jajá'chik, ani
tsáb k'wajatak ti pejéx, ani jajá' in paka'bédhálak ka koyat
k'wajiyk'ijchik, in ulal: "Inikchik, tatá' pél it junax ebchal,
¿jale'chik ti it ódhnáx?"

27Po a xi k'wajatak ti odhnax k'al in at k'wajíl, bak'amnáj
a Moisés, ani in uluw:

¿Jita' ti punuwámal ti it ok'lek ani ti it juez ti al wawá'?
28*¿Walám a lé' ti in tsemdha' neyej jant'ini' a tsemdha' ti*
we'él an Egiptojíb?

(Exo 2:14)

29Tám, k'al axé' xi káw, a Moisés in dhubchij ka adhláts,
ani k'wajiy ejtíl jún i píl inik ti tsabál Madián, ju'táj ti in
ko'oy tsáb in tsakámil.

30Ani tam ti wat'ey tsáb i inik i tamub:

Tejwa' tsu'biyat k'al jún in ♦ángelil an Ajátik ti ts'én
joltom tsabál Sinaí, ti jún i k'ídhlom a xi jok'padh k'al i
k'amal.

(Exo 3:2)

31Tám, ti a Moisés in tsu'uw axé', in jik'pa' an labidh
tsu'bixtaláb; ani tam ti utel ki in met'a', chích jún i
káwintaláb ti k'al an Ajátik:

32*Naná' pél ti in Dios a pay'lómchik, in Diosil a*
♦Abraham, in Diosil a Isaac, ani in Diosil a Jacob.

(Exo 3:6)

Tám, a Moisés t'eleláts, ani in ts'ejna' ki in met'a'.

33Tám, k'al an Ajátik uchan:

Ka tixk'a' a kints'odh pajab ti a akan, kom an tsabál
ju'táj ti it kubat, pél i santo tsabál.

(Exo 3:5)

34*U tsu'úmal, u tsu'úmal in yajálil u bichówil a xi k'wajat*
ti Egipto, ani u ats'anchámal in yajajáltal, ani in pa'inek ku
jek'ondha'chik; tám, xó', ki it chích, ne'ets tu aba' ti Egipto.

(Exo 3:7, 8, 10)

35Axé' a Moisés a xi jajá'chik in pojka', ani in uluw:

¿Jita' ti punuwámal ti it ok'lek ani ti it juez?

(Exo 2:14)

axé' a Dios in aba' abal ki in t'aja' ti ok'óxlom ani ti jek'ondhom k'al in tolmixtal an ♦ángel a xi k'al ti tsu'biyat ti k'ídhlom. **36**Axé' k'al ti kaldhájchik, in t'aja' i jik'paxtaláb ani i labidh tsu'bixtaláb ti tsabál Egipto, ti tsakni' pulik lejem ani ti joltom tsabál ma tsáb inik i tamub.

37Axé' já'its a Moisés a xi in ucha' an tsakamláb Israel:

Jún i tsu'bidh káwlómej ejtíl naná', an Ajátik a Dios ne'ets ki in ts'akba' ti al a ebchalchik; Jajá' ka ats'a'.

(Deu 18:15)

38Axé' já'its a Moisés, a xi k'wajiy ti mulkuntaláb ti joltom tsabál k'al an ♦ángel a xi k'al ti tawnábak ti ts'én Sinaí, ani k'al i pay'lómchik; ani in bats'uw an ejat káwintaláb abal tu ku pidha'; **39**a xi i pay'lómchik yab in lé'na' ki in ik'ax ats'a', tokot in pojka' ani ti in ichích wichiychik ti Egipto.

40*In ucha'chik a Aarón: "Tu ku ts'ejkanchij i dioschik abal tu ok'nanchij an bél; kom axé' a Moisés a xi tu kaldha' ti tsabál Egipto, yab i exlál janéy in wat'a'."*

(Exo 32:1, 23)

41Tám, in inkinchij in t'ám i pakax ani in ts'akchiy k'al i tsemdhanél an dhulkuts dios, ani kulbéjchik k'al in t'ajbíl in k'ubak. **42**Po k'al a Dios kúxnáj, ani bínáj abal ki in k'ak'na' an ♦ejército ti k'ay'lál; jant'ini' ti k'wajat dhuchadh ti in t'i'at dhuchlábil an tsu'bidh káwlómejchik:

¿Walám ti in ts'akchiyámal k'al i takudh ko'nél ani k'al
i tsemdhanél ma tsáb inik tamub ti joltom tsabál,
Tatá' bichow k'imá' a Israel?
43*Max expidh, a chi'dhanchij in dhibk'odh k'wajtal a*
Molok,
Ani in ótil a Renfan a xi a diosnál,
I dhulkuts a xi a t'aja' abal ka k'ak'na',
Jaxtám, ne'ets tu akiychik ówél, jek'at Babilonia.

(Am 5:25-26)

44I pay'lómchik in ko'oy an dhibk'odh k'wajtal an tejwa' tso'óblixtaláb ti joltom tsabál, jant'ini' a Dios in ucha' a Moisés, ani aban abal ki in t'aja' jant'ini' an t'iplab a xi in tsu'uw. **45**Já'its a xi talbél wat'banchat ki in bats'uw i pay'lómchik, in ódha' junax k'al a Josué, tam ti in k'álnanchij in k'ál an ♦kwenél k'wajílomchik, a xi a Dios

7:36 *Jn 4:48*
7:38 *Rom 3:2; Heb 4:12*
7:41 *Ap 9:20*

in wak'la' ti in tamét i pay'lómchik, ma ti chích in k'ichájil a David. **46**Jajá' in ela' i lablidh ts'ejwalixtaláb ti in tamét a Dios, ani in konoy ki in ela' i dhibk'odh k'wajtaláb abal ti in k'wajtal in Diosil a Jacob. **47**Po a Salomón in kubchij an atáj.

48Po an Wat'k'adh T'ek'at Dios yab k'wajíl ba' i ♦tiyópan a xi t'ajadh k'al in k'ubak i inik, jant'ini' an tsu'bidh káwlómej in uluw:

49*An k'ay'lál já'its u ts'alat koytal,*
Ani an tsabál já'its in t'ek'tsíl u akan.
¿Janéy tam atáj ne'ets ti in kubchijchik? in ulal an Ajátik;
¿O jawa' tam k'wajtaláb já'its u koytal?
50*¿Yabxe' u k'ubak in t'aja' patal axé'?*

(Isa 66:1-2)

51Tsinej jek'omchik, a ichích ani a xutsun yab ♦t'okat kotodh, tatá'chik ets'ey a tsapik tomólnál an Espíritu Santo; jant'ini' a pay'lómchik, antsaná' tatá'chik teyej. **52**¿Jawa' tam tsu'bidh káwlómej a pay'lómchik yab in ájayámal? Ani in tsemdha' a xi ok'xin ki in ólna' in che'éltal an Bolidh, a xi xowé' tatá'chik a t'ajámal ti it bínom ani ti it tsemdhom. **53**A xi a bats'uwchik an ♦Éylidhkáw k'al in k'ubak i ♦ángelchik, ani yab a putuwámal.

54Tám, ti in ats'a'chik axé', ti in tomól jajá' ma t'a'ílbéj in ichích, ani ma in wech'eyal in kamabchik. **55**Po a Esteban, t'uchat k'al an Espíritu Santo, in met'ál walk'i' ti k'ay'lál, in tsu'uw in witsidh puwenchixtal a Dios, ani a Jesús kubat ti in winab a Dios. **56**Ani in uluw: Xó' ka met'a', u tsu'tal japidh an k'ay'lál ani in ♦Tsakámil an Inik kubat ti in winab a Dios.

57Tám, dhájanchik k'al i janidhkáw, in paxk'iyal in xutsun, in dhéyátna' a Esteban. **58**Ani in kaldha' eléb an bichow, ani in ábay k'al i t'ujub ani an tejwa' tso'óblixchik in mo'ka' in k'wa'chímal ti in akan jún i kwitól inik a xi in bij Saulo. **59**Ani ábayáb k'al i t'ujub a Esteban, biyat jajá' in dhájayal an Ajátik ani in ulal: Jesús, ti ki in bats'unchij u espíritu. **60**Ani in tudhluw in k'walál, dhájan k'al i janidhkáw: Ajátik, yab ka t'e'tsiychik k'al axé' xi walabtaláb. Tam ti in ulúmalits axé', waypin.

7:48 *Mrc 5:7*
7:49 *Mat 5:34, 35*
7:52 *Mat 5:12; 1Te 2:15*
7:53 *Gal 3:19; Heb 2:2*
7:55 *Mrc 16:19; Luc 1:15*
7:56 *Mat 3:16; 8:20*
7:58 *Luc 4:29*
7:59 *Luc 23:46*
7:60 *Mat 5:44; 9:24; Luc 22:41*

A Saulo in Ájayal an Iglesia

8 Xó', a Saulo in alwátna' abal tsemdháj a Esteban.
Ani ti nixé' a k'icháj, dhayk'an jún i pulik ájaxtaláb abal k'al an iglesia a xi k'wajat ti Jerusalén, ani ti in yánél k'alej buk'udh ti in putát an tsabál Judea ani Samaria, expidh jilk'on an apóstolchik. 2Ani i k'ak'nax inikchik in ne'dha' ki in joliy a Esteban ani in t'aja'chik jún i pulik uk'il k'al jajá' in ebál.

3Po a Saulo in tala'bédhál an iglesia, ani in otsánchal patal an atáj ani in bodhondhál i inik ani i uxum, ani in bínálchik ti wik'axte'.

A Felipe Ólnomkáw ti Samaria

4Tám, a xi buk'uwatchik k'alej ma ju'támk'ij ani in ólnál an Ítkáw. 5Tám, a Felipe, k'alej alál ti bichow Samaria, ani in ólnaxnál a Cristo. 6Ani an k'wajílom junkudh in ots'ówiyal jawa' a xi a Felipe in ulal, in ats'ál ani in tsu'tal an labidh tsu'bixtaláb a xi in t'ajál. 7Kom yántolom a xi k'wajnómtejak k'al i at'ax espíritu, kalel ti jajá'chik dhájnal k'al i janidh káwintaláb; ani yántolom i tsámbej ya'ul ani a xi yab belalak u jelél. 8Ani wa'atsak jún i pulik kulbéltaláb ti nixé' xi bichow.

9Po ti nixé' xi bichow wa'atsak jún i inik in bij Simón, a xi in t'ajámalak ti labidh k'ambix, ani in lej jik'pandhámal an k'wajílom ti Samaria, in ólnál abal jajá' púlikak in éy. 10Ani patal ma a xi t'ijax ani a xi pakdha', in ats'anchalak in káwintal, in ulal: Axé', já'its in lej pulik ejtodhtal a Dios. 11Ani ats'anchábak in káwintal, kom ma owatits in lej jik'pandhámal k'al in labidh k'ambixtal. 12Po tam ti a Felipe belchin a xi in ólnál, in Ítkáwintal in ts'álejlábil a Dios ani in bij a Jesucristo, pujnalak i inik ani i uxumchik. 13Tám, a Simón in bela' jayej, ani tam ti pujnénekits, k'wajiy k'al a Felipe, in tsu'tal an labidh t'ajnél ani an labidh tsu'bixtaláb a xi t'ajnal, k'wajiy lej jik'padh.

14Xó', tam ti in ats'a' an apóstolchik a xi k'wajat ti Jerusalén abal an ♦Samariajíb in bats'uwámal in káwintal a Dios, aban a Pedro ani a Juan. 15Ani tam ti ulitschik, ólon abal jajá'chik ki in bats'uw an Espíritu Santo. 16Kom yabáyejak pa'inek ma ni k'al jita' ti jajá'chik; expidh

8:3 *1Co 15:9; Gal 1:13, 23; Flp 3:6; 1Ti 1:13*
8:7 *Mat 4:24; Mrc 16:17*
8:12 *Mat 3:2*
8:14 *Luc 22:8; Heb 4:12*
8:15 *Jn 20:22*
8:16 *Mat 28:19*

pujayámej ti al in bij a Jesús. 17Tám, in mo'kanchij in k'ubak, ani in bats'uwchik an Espíritu Santo.

18Xó' tam ti a Simón in tsu'uw, abal an apóstolchik tam ki in mo'ka' in k'ubak bináb an Espíritu Santo, in ólchijchik i tumín, 19in ulal: Ti ki in pidha'chik neyej axé' xi uchbixtaláb, abal jita'k'ij a xi ku mo'kanchij u k'ubak ki in bats'uw an Espíritu Santo.

20Tám, a Pedro in ucha': A tumínal ka taley junax k'al tatá', kom a tsalpayal abal in ts'ejwalixtal a Dios ne'ets ka ejtow ka ts'a'iy k'al i tumín. 21Tatá' yab a kwa'al a pejáchil, ma ni a pidhób ti axé' xi káw, kom a ichích yab bolidh ti in tamét a Dios. 22Jaxtám, ka joltiy a biyál at'axtal, ani ka lej konchij a Dios, max eltidh ki it pakwlanchat a tsalápil ti a ichích. 23Kom u tsu'tal it k'wajat bá' i ts'a'ik yajal ani it wik'at k'al a xi yab bolidh.

24Tám, a Simón tok'tsin ani in uluw: Ka lej konchij an Ajátik k'al naná' tu ebál, abal yab jant'oj jawa' a xi a uluw ka chích ti k'al naná'.

8:17 *Jn 20:22*
8:20 *Mat 10:8*
8:27 *Jn 12:20*

25Ani tam ti tejwa' tso'óblixnénekits ani in ólnámalits in káwintal a Dios, wichiychik ti Jerusalén, ani ti yántolom kwenchal Samaria in ólnaxna' an Ítkáw.

A Felipe ani an Etiopejíb

26Po in ♦ángelil an Ajátik in tawna' a Felipe, in uluw: Ki it kubiy ani ki it k'alej ti talola, an bél a xi pa'íl Jerusalén ti Gaza a xi pél i joltom tsabál. 27Tám, kubiy ani k'alej, ani jé'itsk'ij jún i inik ti Etiopía, jún i ♦eunuco, winat éyal ti Candace, an uxum ts'álej ti Etiopía, jajá' pélak i beletnom k'al patal in dhayach tesorojil, ani che'nekak ti k'ak'nax ti Jerusalén. 28Ani wichélits ketél ti in tolilíl pún, ani in ajiyal an tsu'bidh káwlómej Isaías. 29Ani an Espíritu in ucha' a Felipe: Ki it utey ani ki it junkun k'al axé' xi tolilíl púnláb.

30Ani a Felipe utey ádhil, ani in ats'a' abal in ajiyal an tsu'bidh káwlómej Isaías, ani in ucha': ¿A exbayalxe' jawa' a xi a ajiyal?

31Ani jajá' tok'tsin: ¿Jant'odha' ti ne'ets ku ejtow, max yab jita' ti in exóbchij? Ani in paka'bédha' a Felipe abal ka k'adhiy ani ka ketlej k'al jajá'. 32Ani ti in pejách an ♦Dhuchlab a xi k'wajat ti in ajiyal pélak axé':

Jant'ini' i oveja ko'nél ne'dháj ti tsemláj,
Ani jant'ini' i mó' cordero ti in tamét an ét'ol,
Antsaná' yab in japiy in wi'.
33*Ti in tsa'at bá' yab t'ajchin i bolidh welaxtaláb,*
Po in yanétal ¿jita' ne'ets ki in ajiy?
Kom in ejatal k'alej tixk'adh ti tsabál.

(Isa 53:7-10)

34Ani an ♦eunuco in tok'tsiy a Felipe, ani in uluw: Tu lej konchal ti ki in ucha', ¿jita' a xi k'wajat ti in t'ilál an tsu'bidh kawlómej; ti in kwetémtal o jita' píl? **35**Ani tám, a Felipe in japiy in wi', ani in tujchij ma ti axé' xi ♦Dhuchlab, in ólchij in Ítkáwintal a Jesús. **36**Ani biyat ne'ets ti bél, ulitschik ti bá' jún i ja', ani an ♦eunuco in uluw: Ka met'a', an ja', ¿janéy ti in tank'wiyal abal ki in pujan?

37A Felipe in uluw: Max a belál k'al patal a ichích, a ejtowal.

Jajá' tok'tsin ani in uluw: U belál abal a Jesucristo já'its in Tsakámil a Dios.

38Ani in aba' abal ka kubiy an tolilíl púnláb; a Felipe ani an ♦eunuco pa'iy ti ja', ani in pujay. **39**Ani tam ti kalejchik ti ja', a Felipe tixk'anáj k'al in Espíritujil an Ajátik, ani an ♦eunuco yabáts wichiy ki in tsu'uw; ani in áyna' in bélil k'al i kulbéltaláb. **40**Po a Felipe k'wajatakitsk'ij ti Azoto, ani ju'táj wat'el in ólnál an Ítkáw ti in yánél an bichowchik, ma ti ulits ti Cesarea.

8:35
Mat 5:2; Luc 24:27
8:39
2Co 12:2; 1Te 4:17; Ap 12:5
9:3
1Co 15:8

A Saulo Wenk'on ti Belom

9 Xó', a Saulo in ixak'nálej i pikchixtaláb ani ti tsemdhom ti k'al in exóbalilchik an Ajátik, k'alej ti k'al an ♦ok'lek pale', **2**ani in konchij i dhuchadh úw abal an ♦sinagogachik ti Damasco, abal max in elálak junchik i inik o i uxum k'al axé' xi áyláb, ki in chi'dha'chik ti wik'nél ti Jerusalén.

3Ani xó', tam ti ne'ets ti bél, ani ulelits ti Damasco, jé'itsk'ij kojnáj k'al jún i tumlix tajaxtaláb ti k'ay'lál. **4**Ani ijkan ti tsabál, in ats'a' jún i káw ani uchan: Saulo, Saulo, ¿jale' ti in ájayal?

5Jajá' in uluw: ¿Jita'xe' tatá', Ajátik?

Ani an Ajátik in uluw: Naná' já'its in Jesús, a xi tatá' a ájayal, lej t'ojláb abal tatá' ti it tsotsbal k'al an tsajbaxtaláb.

6A Saulo t'elelél ani jik'tsodh in uluw: Ajátik, ¿janéy a lé' ku t'aja'?

K'al an Ajátik uchan: Ki it ts'akiy ani ki it otsits ti bichow, ani ne'ets ki it uchan janéy in yajinchal ka t'aja'.

7Ani an inikchik a xi ne'ets k'al a Saulo kubiy ts'ibk'adh, in ats'a'chik an káw po yab jita' in tsu'uw. **8**Tám, a Saulo ts'akiy ti tsabál, ani tam ti in lama' in wal, yab jita' in tsu'uw, ani lotoknáj, ódháj ti bichow Damasco, **9**ju'táj ti k'wajiy óx a k'icháj yab tsu'ux, ani yab k'apúts ma ni uts'aláts.

10Xó' wa'atsak ti Damasco jún i belom exóbal in bij Ananías; axé' an Ajátik in ucha' ti jún i labidh tsu'bixtaláb: Ananías.

Ani jajá' tok'tsin: Tejé' in k'wajat, Ajátik.

9:7 *Jn 12:29*
9:12 *Mrc 5:23*
9:13 *Rom 1:7; Efe 1:1; Flp 1:1*
9:15 *Rom 1:1; 11:13; Gal 1:15,16; 1Ti 1:12*
9:16 *2Co 6:4-10; 2Ti 1:8; 2:3,9*
9:17 *Luc 1:15*

11Ani k'al an Ajátik uchan: Ki it kubiy ani ki it k'alej ti bél bichow a xi in bij Bolidh, ani ka aliy ti in k'imá' a Judas, jún a xi in bij Saulo Tarsojíb, kom jajá' k'wajat ti ól, **12**ani in tsu'úmal jún i labidh tsu'bixtaláb, jún i inik in bij Ananías, a xi otsel ani in mo'kál in k'ubak ti jajá' abal ka tsu'uxin.

13Tám, a Ananías tok'tsin: Ajátik, u ats'ámal yán in t'ilál abal axé' xi inik, jáy i odhnaxtaláb in t'ajchámal a santo belkáxil ti Jerusalén, **14**ani ma tejé' uchbidh k'al an ♦ok'ox pale'chik abal ki in yak'wa' patal a xi in dhájayal a bij.

15Po k'al an Ajátik uchan: Ki it k'alej, kom axé' pél u takudh eyextal, abal ti ki in ne'dhanchij u bij ti in tamét a xi ♦yab Judíochik an ts'álejchik, ani ti k'al in tsakámilchik a Israel. **16**Kom ne'ets ku tejwa'médhanchij jáy in yajinchal ki in yajchíkna' ti in ebál u bij.

17Tám, a Ananías k'alej ani otsits ti atáj, ani tam ti in mo'kanchámalits in k'ubak in ucha': Ebchal Saulo, an Ajátik Jesús ti in aba', a xi ti kalénchij ti bél ju'táj ti it tálak, abal ka wichiy a tsu'uxtal ani abal ki it t'uchich k'al an Espíritu Santo. **18**Ani wi'pachk'ij jakpachikin ti in tsu'uxtak ejtíl i t'ot'oy, ani tsu'uxin junílek'ij, ani tám, kubiy ani pujan.

19Ani tam ti k'apúmadhits wichiy an tsápláb. Ani a Saulo k'wajiy jún i tsáb, óx a k'icháj k'al an belom exóbalchik a xi k'wajíl ti Damasco.

A Saulo Ólnomkáw ti Damasco

20Ani wi'pachk'ij in ólnál a Cristo ti ♦sinagogachik, in ulal abal a Jesús já'its in Tsakámil a Dios.

21Ani patal a xi in ats'ál in lej jik'pálak ani in ulal: ¿Yabxe' já'its axé' a xi in tala' pakundhál ti Jerusalén a xi in dhájayal axé' xi bijláb, ani já'its ti chích tejé' abal ki in ne'dha'chik ti wik'nél ti Jerusalén ti k'al an ♦ok'ox pale'chik?

22Po a Saulo in tsápnanchal más, ani in uk'piyal an Judíochik a xi k'wajíl ti Damasco, kom in tajk'adh ólnál abal axé' lej já'its a Cristo.

A Saulo in Jek'a' ka Tsemdháj

23Ani tam ti wat'enekits yán a k'icháj, an Judíochik in junkudh tsalpay ki in tsemdha'; **24**po in kwátsixtalchik in bajuw ki in exla' a Saulo. Ani k'wajatakchik in belkóm an wi'leb k'icháj ani akal abal ki in tsemdha'. **25**Tám, an belom exóbalchik in kaldha' akal ani in pa'ba' ti pulik t'i'ab bá' jún i t'oknal.

A Saulo ti Jerusalén

26Xó' tam ti a Saulo ulits ti Jerusalén, in exálak ka junkun k'al an belom exóbalchik, po k'al ti in yánél ti ts'ejnábak, kom yab belnal abal pélak i belom exóbal. **27**Tám, a Bernabé, in kaniy ani in chi'dha' ti k'al an apóstolchik, ani in t'ilchij jant'odha' ti in tsu'uw ani tawnáj k'al an Ajátik ti bél, ani jant'odha' ti Damasco ólnomkáwin k'al i walkadh káw ti in bij a Jesús. **28**Ani k'wajiy k'al jajá'chik, kalel ani otsel ti Jerusalén, **29**ani in ólnál in bij an Ajátik k'al i walkadh káw, ani tomól tok'tsíx k'al an Griegojíbchik; po k'al jajá'chik lé'nábak ka tsemdháj. **30**Tam ti an ebchalábchik in exla', in ne'dha' ma Cesarea ani in aba' ti Tarso.

31Tám, an iglesiachik in ko'oy i koyataláb ti in putát an Judea ani Galilea ani Samaria ani puwelchik; ani xe'etsakchik k'al in jik'éltal an Ajátik, ani k'al in kanatbédhomtal an Espíritu Santo k'wajatak ti yánel.

A Eneas Jelél

32Xó' wat'ey, biyat a Pedro k'wajat ti in tsa'biyal patal, chích jayej ti k'al an santo belomchik a xi k'wajíl ti Lidda

9:20 *Mat 4:3*
9:22 *Luc 2:11*
9:26 *Gal 1:17,18*
9:29 *2Co 11:26*

bichow. 33Ani taná' in ela' jún i inik in bij Eneas, a xi k'wajatak ti in waytal waxik i tamub, kom pélak i tsámbej ya'ul. 34Ani a Pedro in ucha': Eneas, a Jesucristo ti jeldhál; ki it ts'akiy, ani ka ts'ejka' a waytal. Ani wi'pachk'ij ts'akiy. 35Ani patal a xi k'wajíl ti Lidda ani ti Sarón in tsu'uw, ani wenk'onchik ti k'al an Ajátik.

A Dorcas Ts'akbáj ti Tsemláj

36Xó', ti Jope wa'atsak jún i uxum belom in bij Tabita, a xi uludh ti Griego, Dorcas; axé' xi uxum ok'ádhak k'al i alwa' t'ajnél ani i ts'ejwalixtaláb a xi in t'ajálak. 37Ani wat'ey ti nixé' a k'icháj, jajá' yaw'láts ani tsemets; ani tam ti achidhámejits punuwat ti t'ek'at altáj. 38Xó', kom an Lidda k'wajatak utat ti Jope, an exóbal belomchik in ats'a' abal a Pedro k'wajatak taná', in aba' tsáb i inik abal ka paka'bédháj: Yab ki it owey abal ki it chích ti k'al wawá'. 39Tám, a Pedro kubiy ani k'alej k'al jajá'chik; ani tam ti ulenekits, ne'dháj ti t'ek'at altáj, ani taná' tomtsiyat k'al patal an tsemchidh uxum, uk'nal ani in ólnál an jodhat k'wa'chim ani an wátláb a xi a Dorcas in t'ajálak tam ti k'wajatej k'al jajá'chik. 40Tám, a Pedro in kaldha' eléb ti in yanél, in tudhluw in k'walál ani ólon, ani wilk'in ti k'al an tsemélom in uluw: Tabita, ki it ts'akiy; ani jajá' in lama' in wal, ani tam ti in tsu'uw a Pedro, ketlej, 41ani in pidha' in k'ubak ani in ts'akba'; tám, in kaniy an santo belomchik ani an tsemchidh uxumchik, in kaldha' ejat. 42Axé' k'alej exladh ti in putát Jope, ani yántolom in bela' an Ajátik. 43Ani xó' a Pedro k'wajiy taná' ti bichow Jope yán a k'icháj ti in k'imá' jún i Simón a xi in t'ojonchal an ót'.

9:36 *1Ti 2:10; Ti 3:8*
9:39 *1Ti 5:3*
9:40 *Mat 9:25; Luc 7:14; 22:41*

A Pedro ani a Cornelio

10 Xó', wa'atsak jún i inik ti Cesarea, in bij Cornelio, pélak i centurión abatnom ti an kwenél bijidh Italiajíb, 2jajá' ani k'al patal ti al in k'imá' pélak i k'ak'nax ani ts'ejnom k'al a Dios, ani in t'ajchal yántolom i ts'ejwalixtaláb an bichówlom, ani lej ólak k'al a Dios ets'ey. 3Xó', jajá' in tsu'uw jún i tajax labidh tsu'bixtaláb, ti belów in ajumtal a k'icháj, jún in ♦ángelil a Dios a xi otsits ju'táj ti jajá' k'wajat ani uchan: Cornelio.

4Tam, a Cornelio in met'a' ani jik'tsodh in uluw: ¿Janéy, Ajátik?

Jajá' in uluw: A ólontal ani a ts'ejwalixtal k'adhinek ti t'ilaxtaláb ti in tamét a Dios. **5**Xó, ka aba' i inikchik ti bichow Jope, ani ka kaniy ka chích a Simón, a xi punk'udh bijidh Pedro. **6**Axé' k'wajat ti in k'imá' a Simón t'ojnal ót, a xi in kwa'al in k'imá' walte' pulik lejem, jajá' ne'ets ti ucha' janéy a yajinchal ka t'aja'. **7**Xó, tam ti kalenekits an •ángel a xi k'al ti t'ilbayábak a Cornelio, in kaniy tsáb in abatnanélil ani jún i soldado a xi k'ak'nax ani ets'ey tolmix, **8**a xi tam ti in ólchámalits patal, in aba'chik ka k'alej ti Jope.

9Ani ti in aykíl a k'icháj, biyat ne'etsakchik ti bél ani utelits ti an bichow, a Pedro k'adhiy ti ól ti in ók' an atáj, walám ti in akakchíl an oraj. **10**Tám, in ats'a' jún i jayil, ani in lé'na' ti k'apul, po biyat ts'ejkancháb, anítsk'ij ti tumlidh tsu'biyat; **11**ani in tsu'uw japk'idh an k'ay'lál ani pa'íl jún i yetsej eyextaláb ti jajá' ejtíl jún i toltom a xi wik'at ti tsé'lom in chúm ani pa'báb ti tsabál; **12**ani taná' wa'atsak patal i tsé' akán ko'nélchik ani i alte' ko'nélchik ti tsabál ani a xi in belnál in chukulchik ani i ts'itsinchik ti k'ay'lál. **13**Ani jún i káw chích abal jajá': Pedro; ki it ts'akiy, ka tsemdha' ani ka k'apuj.

14Tám, a Pedro in uluw: Ajátik, ibáj; kom yab jayk'i' u k'apúmal a xi yab t'okedhach o a xi yab t'okat.

15Ani wichiy junílek'ij an káw ti k'al jajá': A xi a Dios in t'okámal, yabáts ka bijiy ti yab t'okedhach. **16**Axé' t'ajan ma óxíl, ani an eyendhanél k'alej bats'udh ti k'ay'lál.

17Xó, biyat a Pedro k'wajat ti jik'padh tsalpax abal janéy in éy an tsu'bixtaláb a xi in tsu'uw, jé'itsk'ij an inikchik a xi a Cornelio in abámal, ani in alimchámal in k'imá' a Simón, kubatchik ti wi'leb, **18**ani tsapnédhom, ani in konoyal max taná' k'wajat a Simón a xi in punk'udh bij Pedro.

19Biyat a Pedro k'wajatak ti tsalpopól ti k'al an tsu'bixtaláb, k'al an Espíritu uchan: Ka met'a', ti aliyal óx i inik. **20**Tám xó', ki it kubiy ani ki it pa'iy ani ki it k'alej k'al jajá'chik, ani yab ki it jalk'ú' tsalpaxin kom Naná' u abámal.

21Tám, a Pedro pa'iy ki in tsu'uw an inikchik a xi abámej k'al a Cornelio ani in ucha: Ka met'a', naná' já'its a xi k'wajat a aliyal; ¿janéy tam tsalap a kwa'al abal it che'nek?

10:4 *Mat 10:42; Ap 8:4*
10:9 *Mat 24:17*
10:11 *Mat 3:16*
10:15 *Mat 15:11; Luc 11:41; Rom 14:14, 17,20; 1Co 10:25; 1Ti 4:3,4; Ti 1:15*

22Jajá'chik in uluw: A Cornelio, an centurión abatnom,
jún i bolidh inik, ani ts'ejnom k'al a Dios, ani alwa' in tejwa'
xe'tsintal ti k'al an k'wajílom Judíochik, ts'o'óbliyat k'al jún
i santo •ángel abal ki it k'alej ti in k'imá' abal ti ats'anchij
a káwintal. 23Tám, in ódhachik altáj ani in koydha'. Tam
ti chudhey, ts'akiy ani k'alej k'al jajá'chik; ani júnáj k'al
talchik i ebchaláb ti Jope.

24Ani ti in aykíl a k'icháj otsits ti Cesarea; ani a Cornelio
k'wajatak ti aychix, in tamkuyámal in yanétal ani in utat
ja'úbchik. 25Ani tam ti a Pedro otsits, a Cornelio kalej ki
in bats'uw; ani pak'lun ti in tamét ani in k'ak'na', 26po a
Pedro in ts'akba', ani in ucha': Ki it ts'akiy, kom pél neyej
in inik. 27Ani in t'ilómiyal otsits ani in ela' yántolom a xi
tamkunének. 28Ani in ucha': Tatá'chik a exlál abal yab
walkadh abal jún i Judío inik ki in junkuw o ki in uténchij
jún i óweláb; po a Dios ti in tejwa'médhanchámal abal
ma ni jún i inik ku bijiy ti yab t'okedhach o ti yab t'okat;
29jaxtám, in chích yab k'al i píl tsalap. Xó', tu konoyalchik
¿janéy tam káw wa'ats abal ti in t'ajchámalchik ki in chích?

30Ani a Cornelio in uluw: In kwa'al tsé' a k'icháj ti a
axé' xi k'ij, in k'wajatak ti in k'ak'nax pabil, ani ti belów in
ajumtal a k'icháj biyat in ól tu k'imá', jé'itsk'ij, jún i inik k'al
in k'wa'chímal leyoyól, a xi kubiy tu tamét, 31ani in uluw:
"Cornelio, a ólontal it ats'anchámejits ani a ts'ejwalixtalábil
k'alej t'ilpadh ti in tamét a Dios. 32Jaxtám, ka aba' ti Jope,
ani ka kaniy ka chích a Simón, a xi punk'udh bijiyáb ti
Pedro; axé' k'wajat ti in k'imá' a Simón a xi t'ojnal k'al an
ót', ti walte' pulik lejem; a xi tam ka chích ne'ets ti t'ilbay."
33Jaxtámits, wi'pachk'ij tu abchij an káw, ani a t'ajámal
alwa' abal it chích. Jaxtám xó', ti yánél u k'wajat ti in tamét
a Dios abal ki ats'a' patal jawa' a xi a Dios ti abátiyámal.

34Tám, a Pedro in japiy in wi', ani in uluw: K'al an
chubaxtaláb xó' u exbayal abal a Dios yab in pók'ódh tsu'tal
an atiklábchik, 35po kulbél k'al patal an •kwenél k'wajílom
a xi ts'ejnom ani in t'ajál a xi bolidh. 36A Dios in abchij an
káw an tsakamláb Israel, an ólchixtaláb k'al an Ítkáw k'al
an koyataláb ti in ebál a Jesucristo (axé' já'its an Ajátik ti
k'al patal). 37Tatá'chik a exlál jawa' k'alej t'iladh ti in putát
Judea; tujey ma ti Galilea, talbél ti in pujaxintal a xi a Juan

10:26 *Ap 19:10; 22:8,9*
10:28 *Jn 4:9*
10:30 *Jn 20:12*
10:34 *Mrc 12:14; Rom 2:11; Gal 2:6; Efe 6:9; Col 3:25; Sgo 2:1; 1Pe 1:17*
10:36 *Mat 28:18; Luc 2:14; 1Jn 1:5*

in ólna'; 38ti in ebál a Jesús Nazaretíb, jant'odha' ti k'al a
Dios k'uwiyat k'al an Espíritu Santo ani k'al i ejtodhtaláb,
a xi xe'tsin in t'ajál i alwa' t'ajnél ani ti jeldhom k'al patal a
xi yajchikidh k'al an Tenekláb, kom a Dios k'wajatak k'al
Jajá'. 39Ani wawá' pél u tejwa' tso'óblix k'al patal jawa'
a xi in t'aja' ti tsabál Judea ani ti Jerusalén; a xi jajá'chik
in tsemdha' tam ti in pala' ti pelk'odhte'. 40Axé' a Dios in
ts'akba' ti in óxchíl a k'icháj, ani in t'aja' ka tejwa'méj; 41yab
abal patal an bichówlom, po an tejwa' tso'óblixchik a xi
a Dios in ok'xidh takuy, já'its wawá' a xi u k'apúts ani u
uts'aláts k'al Jajá', talbél ti ts'akiy ti tsemláj. 42Ani tu aba'
abal ki ólchij an bichówlom ani ki tejwa' ts'o'óbliychik
abal Jajá' já'its a xi a Dios in punuwámal ti juez abal k'al a
xi ejat ani a xi tsemnek. 43Já'its axé' a xi patal an tsu'bidh
káwlómej in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb, abal patal a xi ki
in bela' Jajá', ne'ets ki in bats'uw an pakwlanchixtaláb k'al
an walabtaláb ti in ebál in bij.

44Biyat a Pedro k'wajatejak in t'ilál axé' xi káw, an
Espíritu Santo ijkan ti k'al patal a xi in ats'ál an káwintaláb.
45Ani an belomchik a xi pélak i ♦t'okat kotodh in lej jik'pa',
kom patal a xi che'nekak k'al a Pedro, kom in pidhbíl an
Espíritu Santo jolchin jayej ti k'al a xi ♦yab Judíochik,
46kom in ats'álakchik káw ti pílchik i káwintaláb ani in
puwénchal a Dios.

47Tám, tok'tsin a Pedro: ¿Walám in ejtowal jún jita'
ki in tank'wiy an ja' abal yab ka pujan axé'chik a xi in
bats'uwámal jayej an Espíritu Santo jant'ini' wawá'?
48Ani in aba'chik abal ka pujayat ti in bij an Ajátik. Tám,
paka'bédháj abal ka jilk'onej jún i tsáb, óx a k'icháj.

In Ólchixtal a Pedro ti Jerusalén

11 Xó', an apóstolchik ani an ebchalábchik a xi k'wajat ti
Judea, in ats'a' abal an ♦yab Judíochik in bats'uwámal
jayej in káwintal a Dios. 2Ani tam ti a Pedro k'adhiy ti
Jerusalén, pejeyat k'al an ♦t'okat kotodh inikchik, 3in ulal:
¿Jale' ti it otsenek ti in k'imá' i inik a xi yab ♦t'okat kotodh
ani it k'apúts k'al jajá'chik?

4Tám, a Pedro in tujchij ki in t'ilchij ti in áy jawa' wat'ey,
in uluw: 5In k'wajatak ti in ól ti bichow Jope, ani in tumlidh

10:38
Mat 4:23; Jn 3:2
10:39
Luc 24:48
10:41
Luc 24:43; Jn 14:17, 22; 21:13
10:42
Mat 28:19, 20; Jn 5:22; Rom 14:9; 2Co 5:10; 2Ti 4:1; 1Pe 4:5
10:43
Luc 24:27; Jn 3:15
10:44
Luc 1:15
10:46
Mrc 16:17
10:47
Jn 20:22
11:1
Heb 4:12
11:3
Gal 2:12

tsu'biyat k'al jún i labidh tsu'bixtaláb; jún i eyextaláb pa'íl ejtíl jún i pulik toltom wik'at ti tsé'lom in chúm ani pa'báb ti k'ay'lál ani chích ma ti naná'. 6A xi tam tu waxa', u t'aja' ti kwentaj, ani u tsu'uw i tsé' akán ko'nélchik ani i alte' dhimalón ko'nélchik ti tsabál ani a xi in belnál in chukul ani i ts'itsinchik ti k'ay'lál. 7Tám, u ats'a' jún i káwintaláb a xi ti in uchál: "Pedro, ki it ts'akiy ka tsemdha' ani ka k'apuj." 8Po naná' u uluw: "Ibáj Ajátik, kom yab jayk'i' u ódhámal tu wi' a xi yab t'okédhach o a xi yab t'okat." 9Tám, an káwintaláb ti k'ay'lál ti in tok'tsiy junílek'ij: "Jawa' a xi a Dios in t'okámal, yabáts ka bijiy ti yab t'okedhach." 10Axé' t'ajan ma óxíl; ani wichiy patal ka dhayk'an ti k'ay'lál. 11Ani tám, wi'pachk'ij óx i inik kubat eléb an atáj ju'táj ti in k'wajatak, a xi abámej ma ti Cesarea. 12Ani an Espíritu ti in ucha' abal ki in k'alej k'al jajá'chik ani yab ki in jalk'ú' tsalpaxin. Ani k'alej jayej k'al naná' axé'chik akak i ebchaláb, ani tám, u otsits ti in k'imá' jún i inik, 13a xi tu ólchij jant'odha' ti in tsu'úmal jún i ♦ángel kubiy ti al in k'imá' ani uchan: "Ka aba' i inikchik ti Jope, ani ka kaniy ka chích a Simón, a xi in punk'udh bijíl Pedro, 14a xi ne'ets ti ólchij an káwintaláb abal ki it k'alej k'ánidh tatá' ani ti in yánél a xi ti a k'imá';" 15ani tam tu tujuw ti in káw, an Espíritu Santo ijkan ti eblim jajá'chik jayej, jant'ini' ti eblim wawá' tam ti tujey. 16Tám, u t'ilpa' an káwintaláb jawa' in uluw an Ajátik: "A Juan pujaxin k'al i ja', po tatá'chik ne'ets ki it pujayat k'al an Espíritu Santo." 17Jaxtám, max a Dios in pidha'chik jayej an Espíritu jant'ini' wawá' a xi i belámal an Ajátik Jesucristo, ¿jita'xe' naná' abal ku ejtow ku tank'wiy a Dios?

18Tam ti in ats'a'chik patal axé' piklanchik ani in witsidh puwenchij a Dios, in ulal: Tám, an ♦yab Judíochik a Dios in pidhál jayej ki in joltiy in biyál xe'tsintal abal ti ejataláb.

1:12 *Rom 3:22*
11:14 *Jn 4:53; 1Co 1:11, 16*
11:16 *Mrc 1:4,8*
11:18 *Rom 10:12, 13; 2Co 7:10*
11:19 *Gal 2:11*
11:20 *Mat 27:32*

An Iglesia ti Antiokía

19Xó', a xi k'alejchik buk'udh ti in ebál an ájaxtaláb a xi wa'tsin tam ti tsemdháj a Esteban, k'alejchik ma ti Fenicia, ti Chipre ani ti Antiokía, ani yab jita' in ólchal an káwintaláb expidh an Judíochik. 20Po wa'atsak jayej k'al

jajá'chik i inik a xi pél i Chiprejíb ani i Cirenejíb, a xi tam ti otsits ti Antiokía in t'ilchijchik an Griegojíb, ani in ólchij in Ítkáwintal an Ajátik Jesucristo. 21Ani in k'ubak an Ajátik k'wajatak k'al jajá'chik, ani lej yán in bela', ani wenk'on ti k'al an Ajátik.

22Ani axé' xi ólnadh káw ulits ma ti in ots'oxtal an iglesia a xi ti Jerusalén, ani in aba'chik a Bernabé ti Antiokía, 23a xi tam ti ulits, ani in tsu'uw in lablidh ts'ejwalixtal a Dios, lej kulbéj ani in kanátlidh tak'biy patal abal k'al patal in ichích ka k'wajiy k'al an Ajátik. 24Kom pélak i lej alwa' inik, ani t'uchat k'al i Espíritu Santo ani k'al i belomtaláb; ani jún i yetsej kwenél punk'un ti k'al an Ajátik.

25Talbél k'alej a Bernabé ti Tarso abal ki in aliy a Saulo; ani tam ti in ela' in chi'dha' ti Antiokía. 26Ani k'wajiychik ti mulkunal taná' putat jún i tamub k'al an iglesia, ani in exóbchij lej yán i k'wajílom. Ani an exóbal belomchik ti Antiokía k'a'ál bijiyatchik ti Cristiano.

27Ti tiwa' a k'ichájchik pa'iy ti Antiokía i tsu'bidh káwlómejchik a xi tál ti Jerusalén. 28Ani kubiy jún a xi in bij Agabo, ani tso'óblixin k'al an Espíritu abal ne'etsak ka wa'tsin jún i jayil ti in putát an k'wajchidh tsabál. Axé' wat'ey ti in k'ijil a Claudio ♦Cesar. 29Tám, an exóbal belomchik, k'alek'ij jant'ini' in kwa'al, in junkudh tsalpay ki in abchij an tolmixtaláb an ebchalábchik a xi k'wajíl ti Judea. 30Ani antsaná' in t'aja'chik jayej, in abchij an yejtselábchik ti k'al in k'ubak a Bernabé ani k'al a Saulo.

11:21 *Luc 1:66*
11:24 *Luc 1:15*
11:26 *1Pe 4:16*
11:27 *1Co 11:4; Efe 4:11*
11:28 *Mat 24:14*
11:29 *Rom 15:26; 2Co 8:1-4*
11:30 *1Ti 5:17; Ti 1:5; Sgo 5:14; 1Pe 5:1; 2Jn 1:1*
12:1 *Mat 14:1*
12:2 *Mat 4:21; Mrc 10:39*
12:4 *Jn 11:55*
12:5 *Rom 15:30, 31; Efe 6:18*

A Jacobo Tsemdháj ani a Pedro Wik'an

12 Xó', ti nixé' xi k'ij, an ts'álej Herodes in abátiy abal ka ódhelnáj junchik a xi ti iglesia. 2Ani in tsemdha' k'al i nakat kutsíl a Jacobo, in ebchal a Juan. 3Ani kom in tsu'uw abal an Judíochik in kulbétna', k'alej in yak'wál jayej a Pedro. Nixé' xi k'ij, pélak in k'ijil an yab levaduralidh bok'ól. 4Ani tam ti in yak'wámalits, in baliy ti wik'axte', ani in bína' ti k'al tsé' kwenél ti tsé'chik i soldado abal ka beletnáj; in lé'ak ki in kaldha' ti in tamét an bichówlom tam ka wat'ey an ajib ♦Pascua.

5Tám, a Pedro k'wajatak beletnadh ti wik'axte', po an iglesia yabák koyol ti ól k'al a Dios ti in ebál jajá'.

A Pedro Walkan ti Wik'axte'

6Ani nixé' xi akal, tam ti a Herodes ne'etsak ki in kaldha',
a Pedro k'wajatak wayámadh ts'ejelidh k'al tsáb i soldado
wik'at k'al tsáb i punchichik pat'ál ts'áj ani an beletnom ti
wi'leb k'wajatchik in belkóm an wik'axte'. 7Ani jé'itsk'ij, in
♦ángelil an Ajátik chích ani jún i tajáx tajk'an ti wik'axte',
ani kwadhchin in tsoyíl a Pedro abal ka ejtsin ani uchan: Ki
it ts'akiy dhubatk'ij. Ani an punchichik pat'ál ts'áj ijkachikin
ti in k'ubak. 8Ani uchan k'al an ♦ángel: Ki it wík'lin ani ka
wik'a' a pajab. Ani antsaná' in t'aja'. Ani uchan: Ki it wátin
ani ti ki in áyna'. 9Ani tam ti kalejits, in ayokna'; ani yabák
in exlál max chubax jawa' a xi in t'ajál an ♦ángel, po in
tsalpayalak abal in tsu'tal jún i labidh tsu'bixtaláb, 10ani tam
ti in wat'enchij an beletnomchik a xi k'a'ál ani in tsabchíl,
ulitschik ti pat'ál wi'leb a xi kalel ti bichow, ani kwetém
japk'in; ani tam ti kalenekits, in wat'enchij jún i bél bichow;
ani wi'pachk'ij an ♦ángel tixk'an ti k'al jajá'.

11Tam ti in t'aja' ti kwentaj a Pedro, in uluw: Xó', chubax
u exbayal abal an Ajátik in aba' in ♦ángelil abal ti in
jek'ondha' ti in k'ubak a Herodes, ani patal jawa' an bichow
Judío in aychalak ku wat'a'.

12Ani tam ti in ejtiyámalits antsaná', k'alej ti in k'imá' a
María, in mím a Juan a xi in kwa'al in punk'udh bij Marcos,
ju'táj ti k'wajatak yántolom mulkudh ti ól. 13Ani tam ti a
Pedro tsapnédhomáts ti eléb wi'leb, jún i tsakam chidhan a
xi in bij Rode kalej ki in ats'a'. 14Ani tam ti in exlanchij in
káwintal a Pedro, k'al i kulbéltaláb yab in japiy an wi'leb,
po adhláts altáj, in ólna' abal a Pedro k'wajat ti wi'leb.
15Jajá'chik in ucha: ¡Tatá' it olmadh! Po an chidhan in lujat
ulal abal lej aníts. Tám, in uluwchik: Pél in ♦ángelil.

16Po a Pedro in áynanchal ti tsapnédhom; ani tam ti
in japiychik, ani in tsu'uw, in lej jik'pa'chik. 17Po, jajá' in
t'ajchij k'al in k'ubak abal ka ts'ibk'anchik; tám, in ólchij
jant'odha' ti kaldháj k'al an Ajátik ti wik'axte'; ani in ucha':
Ka ólchij a Jacobo ani an ebchalábchik abal ki in exla' axé'.
Tám, kalej ani k'alej píl i k'wajtaláb.

18Xó', tam ti chudhey, wa'tsin jún i pulik xamk'untaláb
k'al an soldadochik abal janéy wat'ey k'al a Pedro. 19Ani
tam ti a Herodes in alwa' aliyámalits ani yab in ela', ani tam

12:11 *Luc 15:17; 2Co 1:10; 2Pe 2:9*
12:12 *Col 4:10; 2Ti 4:11; Flm 1:24; 1Pe 5:13*
12:13 *Jn 18:16,17*
12:14 *Luc 24:41*
12:15 *Mat 18:10*

ti in wilk'idh konówiyámalits an beletnomchik in aba' abal ka ne'dháj ti tsemdháb.

Talbél pa'iy ti Cesarea kom k'wajatak ti Judea, ani taná' jilk'on.

In Tsemtal a Herodes

20Xó, a Herodes k'wajatak tsakúl k'al an Tirojíb ani k'al an Sidóníb; jajá'chik chích junkukudh ani in pajámidh k'ambiyámal a Blasto, an utat kó'bitsix k'al an ts'álej, in konchalak i koyataláb kom in k'wajíl tsabálil pijchincháb k'al in tsabálil an ts'álej.

21Ani ti jún i pejadh k'ij, a Herodes k'wa'chimadh k'al in ts'alat k'wa'chímal, ketlej ti tribuno koytaláb ani in bína' jún i pulik alabél t'ilab, **22**ani an bichówlom dhájan: Axé' yab in káwintal i inik, po pél in káwintal a Dios. **23**Ani wi'pachk'ij ts'ojbédháj k'al jún in ♦ángelil an Ajátik, kom yab in pidha' i witsidh puwenchixtaláb a Dios; ani tsemets k'apudh k'al yántolom i dhúm.

24Po in káwintal an Ajátik ne'ets puwel ani yánel.

25Ani a Bernabé ani a Saulo kalej ti Jerusalén ani wichiy; tam ti in putuwchik in k'ak'nadh t'ojlábil, ani in chi'dha' jayej a Juan, a xi in punk'udh bij Marcos.

12:20 *Mat 11:21*
12:24 *Heb 4:12*
13:1 *Mat 14:1; 27:32; Efe 4:11*
13:5 *Heb 4:12*

In Tujtal an Ne'dhomkáw

13 Xó', wa'atsak ti iglesia taná' ti Antiokía, i tsu'bidh káwlómejchik, i exóbchixchik, a Bernabé, a Simón a xi bijiyábak ti T'unu', a Lucio Cirenejíb, a Manaén a xi junax yejey k'al a Herodes ♦tsé'chíláb ts'álej ani a Saulo. **2**Biyat axé'chik in k'ak'nadh t'ojonchal an Ajátik ani pabilak, an Espíritu Santo in uluw: Ti ki in pílmédhanchij a Bernabé ani a Saulo abal k'al an t'ojláb ju'táj ti Naná' u kaniyámal. **3**Ani tam ti pabilámadhits ani ólonénekits ani in mo'kanchij in k'ubak, in tak'iychik.

A Pablo ani a Bernabé Ólnomkáw ti Chipre

4Antsaná' abadh k'al an Espíritu Santo, pa'iychik ti Seleucia; ani taná' dhemat beláts ti Chipre. **5**Ani tam ti ulits ti Salamina, in ólna' in káwintal a Dios ti in ♦sinagogajilchik an Judío; ani in kwa'alak jayej a Juan ti in tolmiwál.

6Ani tam ti in wat'enchámal ti in putát an isla tsabál ma
ti Pafos bichow, in ela' jún i Judío labidh k'ambix, janam
tsu'bidh káwlómej in bij Barjesús, 7axé' k'wajatak k'al an
♦procónsul éyal Sergio Paulo, jún i tsalpadh inik. Axé'
in kaniy a Bernabé ani a Saulo ani in lé'ak ki in ats'a' in
káwintal a Dios. 8Po t'ok'bayábak k'al a Elimas, an labidh
k'ambix (kom antsaná' in bij max wiladhak), ani in lé'ak
ki in ówmédha' an ♦procónsul éyal ti k'al an belomtaláb.
9Tám, a Saulo, a xi jayétsej a Pablo, t'uchat k'al an Espíritu
Santo in tsapik met'a', 10in uluw: ¡Ay tatá'! T'uchat k'al
patal i k'ambixtaláb, ani k'al i k'ambix kwé'taláb, tsakámil
i Tenekláb, tomólnax k'al patal an bolidhtaláb, ¿jayk'i' ti
ne'ets ka jila' ka odhchij in bolidh bélil an Ajátik? 11Jaxtám,
xó' ka tsu'uw, in k'ubak an Ajátik k'wajat abal ti tomólna',
ani ne'ets ki it jok'tsebéj ani yab ne'ets ka tsu'uw a k'icháj ti
jún i k'ij.

Ani wi'pachk'ij ijkan jún yajujúltaláb ani i yik'wáx
ani xe'tsin in aliyal jita' k'al ti ka lotoknáj. 12Tám, ti an
♦procónsul éyal in tsu'uw janéy a xi wat'ey, in bela', jik'padh
k'al in exóbchixtal an Ajátik.

13:6 *Mat 7:15*
13:9 *Luc 1:15*
13:10 *Mat 13:38; Jn 8:44*

A Pablo ani a Bernabé ti Antiokía, Pisidia Tsabál

13Tam ti a Pablo ani in junkuwálchik dhemk'adh beláts,
in jila' Pafos, ulits ti bichow Perge, Panfilia tsabál; taná'
a Juan pílméj ti k'al jajá'chik, ani wichiy ti Jerusalén.
14Po jajá'chik wat'ey ti bichow Perge, ani ulits ti bichow
Antiokía, Pisidia tsabál, ani otsits ti ♦sinagoga, ti jún i
♦k'ak'nadh k'icháj ani ketlejchik. 15Ani talbél tam ti in
ajiyámalits an ♦Éylidhkáw ani an Tsu'bidh káwintaláb, an
ok'lómejchik k'al an ♦sinagoga in aba' ani in ucha': Inik
ebchalábchik, max a kwa'al jún i kanátlidh tak'bixtaláb abal
k'al an bichow, ki it káwin.

16Tám, a Pablo kubiy, in t'ipoy k'al in k'ubak abal ka
kwék'ijchik, ani in uluw: Inik Israelíbchik, ani a xi in
ts'ejnál a Dios, ka ats'a'. 17In Diosil an bichow Israel,
in takuy i pay'lómchik, ani in puwedhanchij in éy, tam
ti k'wajatej ti óweláb tsabál Egipto, ani k'al in okób
dhayach in kaldha' taná'. 18Ani ti jún i k'ij, já'its, ma tsáb
inik i tamub in kuxunchij ti joltom tsabál; 19ani tam ti in

tala'bédhámalits búk i ♦kwenél k'wajílom ti tsabál Canaan,
in label pidhóblidh pidha'chik an tsabál.
20Ani talbél, wat'ey walám 450 i tamub, in pidha'chik i
juez éyalchik ma ti k'al an tsu'bidh káwlómej Samuel. **21**Ani
tám, in konoychik jún i ts'álej, ani k'al a Dios pidhan jún i
inik, ti Benjamín kwenél kwenchaláb, a Saul, kwitól Sis,
ti ts'álej ma tsáb inik i tamub. **22**Ani tam ti a axé' tixk'áj,
dhayan a David ti ts'álej, a xi ma in bína' jayej i tejwa'
tsu'bixtaláb, in uluw:

U elámal a David, in tsakámil a Isaí, jún i inik ejtíl Naná'
u ichích,

(Sal 89:20; 1Sa 13:14)

a xi ne'ets ki in t'aja' patal u awiltal.
23Ti a axé' in tsakámil, jant'ini' an ♦ok'xidh uludhtaláb,
a Dios in ts'akba' a Jesús, an k'ánix abal k'al an Israelíb;
24ok'xidh chích, a Juan ani in ólna' in pujantal abal ka
joltiy a biyál xe'tsintal ti in yánél an bichow Israel, **25**po
tam ti a Juan in putundhálits in áylábil, in uluw: "¿Jita'xe'
a tsalpayal naná' u éy? Naná' yab in Ajátik. Po ka tsu'uw,
ta'tál jún talbél a xi yab in tomnál naná' ku wilchij in pajab
ti in akan."
26Inik ebchalchik, tsakamláb k'al in yánél xits'ál a
♦Abraham, ani jita'k'ij a xi in ts'ejnál a Dios, tatá'chik it
abchinének an káw abal axé' xi k'ánixtaláb. **27**Kom an
k'wajílomchik ti Jerusalén, ani in ok'lékilchik, kom yab in
exla' a Jesús ma ni in káwintal an tsu'bidh káwlómejchik
a xi ajiyáb patal an ♦k'ak'nadh k'icháj, in t'aja' ka putun
tam ti in weladh jolbiy, **28**ani ma anákej yab in elchij in
jolbíl abal ka tsemets, in konchijchik a Pilato abal ki in
tsemdha'. **29**Ani tam ti putunénekits patal a xi k'wajatak
dhuchadh ti Jajá' in ebál, in pa'ba'chik ti te', ani in k'wajba'
ti jolimtaláb; **30**po a Dios in ts'akba' ti an tsemláj. **31**Ani
tsu'tat, ti yántolom a k'icháj k'al a xi junax ti k'adhiy ma
Galilea abal Jerusalén, ani jajá'chik xó' pél i tejwa' tso'óblix
ti k'al an bichówlom. **32**Ani wawá', i ólnál weyej an Ítkáw,
nixé' xi ♦ok'xidh uludhtaláb a xi pidhan i pay'lómchik, **33**ani
xowé' a Dios in putuwámal axé' xi káwintaláb, ti k'al wawá'
tu tsakamláb, kom in ts'akbámal a Jesús, jant'ini' k'wajat
dhuchadh ti in tsabchíl an Salmo:

13:23
Mat 1:1,21
13:24
Mrc 1:4
13:25
Mat 3:11; Jn 1:20,27
13:26
Luc 3:8
13:27
Mat 1:22; Luc 24:27
13:28
Mat 27:20-25
13:29
Mat 1:22; Luc 18:31; 23:53
13:30
Mat 16:21
13:31
Mat 28:16; Luc 24:48
13:32
Rom 1:2; 9:4
13:33
Mat 3:17

Tatá' pél tu Tsakámil,
Xowé' Naná' tu wa'tsindhámal.

(Sal 2:7)

34Ani kom in ts'akba' ti tsemláj abal yabáts jayk'i' ka wichiy ka odhej, antsé' in uluw:

Ne'ets tu pidha'chik an putudh ♦ok'xidh uludhtaláb a xi bijchidh a David.

(Isa 55:3)

35Jaxtám in ulal jayej ti píl i Salmo:

Yab ne'ets ka jila' a Santo Tsakámil ki in tsu'uw i odheltaláb.

(Sal 16:10)

36Kom a David k'al an chubaxtaláb tam ti t'ojon k'al in juntal xits' k'wajílom jant'ini' a Dios in awiltal, wayits ani joliyat junkudh k'al in pay'lómchik ani in wat'a' i odheltaláb; **37**po nixé', a xi a Dios in ts'akba', yab in wat'a' i odheltaláb. **38**Jaxtám inik ebchalchik, ka exla', abal k'al Jajá' ti in ebál it ólcháb i pakwlanchixtaláb k'al a walab, **39**ani patal ju'táj ti yab in ejtow ti bolidhmédha' in Éylidh Káwintal a Moisés, k'al Jajá', patal a xi in belál bolidhmédháb. **40**Jaxtám ka lej met'a', abal yabák ka chích ti tatá'chik jawa' uludh ti an Tsu'bidh káwintaláb:

41*Ka met'a', telaxchik,*
Ani ki it jik'pan ani ki it t'ajat taley;
Kom naná' u t'ajál jún i t'ojláb ti a k'ichájilchik,
Jún i t'ojláb a xi ma ni yab t'ajat ne'ets ka bela'
Max jita' ti ólchij.

(Hab 1:5)

42Tam ti kalejchik ti in ♦sinagogajil an Judíochik, k'al a xi ♦yab Judíochik paka'bédhábak abal ti in aykíl an ♦k'ak'nadh k'icháj ka ólchinejk'ij axé' xi káwintaláb. **43**Xó' tam ti in tak'iyámalits an mulkunél, yántolom i Judíochik, ani i k'ak'nax ♦wenk'onélom ts'at'énchat a Pablo ani a Bernabé, a xi in t'ilbayal, ani in pajámiyal abal ka k'wajiychik k'al in lablidh ts'ejwalixtal a Dios.

44Ti in aykíl an ♦k'ak'nadh k'icháj mulkun walám ti in yánél an bichow abal ki in ats'a' in káwintal a Dios. **45**Po tam ti an Judíochik in tsu'uw an mulkunél, dhayk'an in kanat pa'ixnomtal, ani tomólnadh káwin k'al a xi in ulal a

13:35 *Mat 9:24*
13:38 *Luc 24:47*
13:39 *Jn 3:15; Rom 3:28*
13:43 *Rom 3:24*
13:45 *1Te 2:16; 1Pe 4:4; Jud 1:10*

Pablo, tomólnax káw ani at'ax káwílax. 46Tám, a Pablo k'al a Bernabé káwin k'al i walkantaláb, in uluw: Yejentálak abal tatá'chik ok'ox ki it t'ilchin in káwintal a Dios, po kom a pojkál, ani a weladh tsalpayal abal yab in tomnál ka ko'oy an ets'ey ejataláb, xó' ka tsu'uw, wawá' u wilk'inal ti k'al an ♦yab Judíochik. 47Kom antsé' tu abámal an Ajátik:

Tu punuwámal ti it tajaxtaláb ti k'al an ♦yab Judíochik
Abal ka ne'dha' an k'ánixtaláb ma ti in taltal an
tsabál.

(Isa 49:6)

48Tam ti in ats'a' axé', an ♦yab Judíochik lej kulbéj, ani in witsidh puwenchal in káwintal an Ajátik, ani in bela' patal a xi k'wajat uchbidh abal k'al an ets'ey ejataláb.

49Ani in káwintal an Ajátik lej buk'elak ti in putát ti nixé' xi tsabál. 50Po an Judíochik in xamk'uw an k'ak'nax ani i wat'adh exladh uxumchik, ani an ok'óxlom k'al an bichow, ani in dhayk'a' i ájaxtaláb ti k'al a Pablo ani a Bernabé, ani in kaldha'chik ti in walte' tsabálil. 51Tám, jajá'chik in tiniy an pojodh ti in akan ti in tomól jajá'chik, ani k'alej ti Iconio bichow. 52Ani an belom exóbalchik k'wajatak t'uchat k'al i kulbéltaláb, ani k'al an Espíritu Santo.

13:46 *Mat 21:41; Rom 11:11*
13:47 *Luc 2:32*
13:50 *1Te 2:16*
13:51 *Mat 10:14*
13:52 *Luc 1:15*
14:3 *Jn 4:48*
14:6 *Mat 10:23*

An T'ojláb ti Iconio

14 Xó', wat'ey ti Iconio bichow, a Pablo ani a Bernabé, tam ti otsitschik ti in ♦sinagogajil an Judíochik, ani ólnomkáwin, ani jún i pulik mulkunél in bela', i Judíochik ani i ♦Griegochik. 2Po an Judíochik a xi yab belom, in xamk'uw ani in odhchij in kanatal an ♦yab Judíochik, abal ka tomólnáj an ebchalábchik. 3Jaxtám, k'wajiychik taná' lej owat, walkadh in káwintal k'al in tsáp an Ajátik, a xi in bínál in káwintal k'al i tejwa' tso'óblixtaláb já'its an lablidh ts'ejwalixtaláb, in pidhál ki in t'aja' k'al in k'ubakchik yán i labidh tsu'bixtaláb ani i jik'paxtaláb.

4Po an mulkunél ti bichow k'wajatak lewadh, jún i kwenél k'wajatak k'al an Judíochik ani júnakej k'wajat k'al an apóstolchik. 5Po tam ti an Judíochik ani a xi ♦yab Judíochik, junkun k'al in ok'lékil, in junkudh tsalpaychik abal ki in odhna' ani ki in ábay k'al i t'ujub, 6tam ti in exbaychik, in dhubchij an bél ti bichow Listra ani ti Derbe,

ti Licaonia tsabál ani ti in tonídh nixé' xi tsabál, 7ani taná' in ólnálak an Ítkáw.

An T'ojláb ti Listra ani ti Derbe

8K'wajatak taná' ti Listra, jún i inik ketél, yab tsáplidh in akan, tsámbej ma ti in wa'tsintal, a xi ma ni jayk'i' yabák belámadh. 9Axé' in ats'a' a Pablo ti káw, ani a Pablo in tsapik met'a', ani in tsu'uw abal in kwa'al i belomtaláb abal ka jeley, 10in uluw k'al i janidh káwintaláb: Ki it kubiy bolidh k'al a akan. Ani t'ikts'on ani beláts. 11Tám, ti in tsu'uw an bichówlom jawa' a xi a Pablo in t'aja', janidh káwinchik, in uluw ti Licaonia káwintaláb: I dioschik ejtíl i inik pa'inek ti wawá'. 12Ani a Bernabé bijiyábak ti Zeus, ani a Pablo ti Hermes, kom já'itsak an ok'ox kawlómej. 13Ani in pale'il a Zeus, a xi in ♦tiyópanil k'wajatak ti in tamét in bichówilchik, in chi'dha' i toro ko'nélchik ani i t'idhach wits ti wi'lebchik, ani in lé'ak ki in t'aja' i tsemdhanéltaláb junkudh k'al an bichówlom.

14Tam ti an apóstolchik, já'its a Pablo ani a Bernabé in ats'a', in mits'a' in k'wa'chímal, ani adhláts ti k'al an mulkunél ki in tsapik dhájay, 15in ulal: Inikchik, ¿jale' ti a t'ajál axé'? Wawá' weyej pél u inik ejtíl tatá'chik, ani tu ólchal abal ti k'al axé' xi jolátaláb ki it wenk'on ti k'al an ejat Dios, a xi in t'ajámal an k'ay'lál ani an tsabál, ani an pulik lejem, ani patal a xi k'al ti k'wajchidh. 16A xi ti wat'enek an biyál k'ij, in walkanchij ti in yánél an ♦kwenél k'wajílomchik ka xe'tsin ti in kwetém bélil; 17po ma anákej, yab in jila' yab ka tejwa' tso'óblixin, já'its, in t'aja' a xi alwa', tu abchij i áb ti k'ay'lál ani i walíláb ti in k'ijil, tu t'uchiyámal k'al i k'apnél ani k'al i kulbéjintaláb ti ichích. 18Ani k'al axé' xi káwintaláb, lej pama'tal in ejtow ki in koydha' an mulkunél abal yab ka t'ajchin i ts'akchix tsemdhanéltaláb.

19Po junchik i Judío chích ma ti Antiokía ani ti Iconio ani in pajámiy k'al an káw an mulkunél, ani tám, in ábaychik a Pablo k'al i t'ujub, ani in bodhondha' ti eléb bichow, kom in tsalpayal k'wajat tsemnek. 20Po tomtsiyat k'al an belom exóbalchik, kubiy ani otsits ti bichow; ani ti in aykíl a k'icháj k'alej k'al a Bernabé ti Derbe bichow.

14:9 *Mat 9:28*
14:14 *Mrc 14:63*
14:15 *Mat 16:16; 1Te 1:9; Ap 14:7*
14:17 *Rom 1:20*
14:19 *2Co 11:25; 2Ti 3:11*

A Pablo Wichél ti Antiokía, ti Siria Tsabál

21Ani tam ti in ólnámalits an Ítkáw ti nixé' xi bichow, ani
in exóbindhámal yántolom i belom, wichiychik ti Listra,
ti Iconio, ani ti Antiokía, 22in tsáplinchal in alma ichích
an exóbalchik ani in kanat tak'bidh tawnál abal ki in áyna'
an belomtaláb, ani in uchál: Yán i ni'adh yajchikixtaláb i
yajinchal ki wat'enchij ma ku otsits ti in ts'álejlábil a Dios.
23Ani tam ti in takudh punuwámal i yejtselábchik ti k'alek'ij
an iglesiachik, ani ólonchik k'al i pabiltaláb, in bína' ti in
k'ubak an Ajátik a xi in belámalchik. 24Ani in wat'enchij
Pisidia, ulitschik ti Panfilia tsabál; 25ani tam ti in ólnámalits
an káwintaláb ti bichow Perge, pa'iy ti bichow Atalia; 26ani
ti taná' dhemat beláts ma ti Antiokía, ju'táj ti abadh bínámej
k'al in lablidh ts'ejwalixtal a Dios abal k'al an t'ojláb a xi in
putundhámalchik.

27Ani tam ti ulenekits, ani tamkudh an iglesia, in
t'ilchijchik jáy i pulik t'ajnél jawa' a Dios in t'ajámal k'al
jajá'chik, ani jant'odha' ti japchinének an wi'leb an ♦yab
Judíochik abal k'al an belomtaláb. 28Ani k'wajiychik taná'
owat i k'ij k'al an belom exóbalchik.

An Kwenél Tak'bix ti Jerusalén

15 Xó', tám, junchik a xi tálak ti Judea, in exóbchal an
ebchalábchik: Max yab ki it t'okat kotonchik jant'ini'
in k'ak'nadh t'ajnélil a Moisés, yab a ejtowal ki it k'alej
k'ánidh. 2Jaxtám, tam ti a Pablo ani a Bernabé in ko'oy jún
i tomólnáxtaláb ani i tamat ucháxtaláb yabk'ij abal wé' k'al
jajá'chik, tám, in tsalpaychik abal a Pablo k'al a Bernabé
ka k'adhiy ti Jerusalén junkídh k'al k'e'atchik, ti k'al an
apóstolchik ani ti k'al an yejtselábchik abal k'al axé' xi káw.

3Xó', tam ti kaldhámejitschik ti bél k'al an iglesia, wat'ey
ti Fenicia ani ti Samaria tsabál, in t'ilchal in wenk'ontal
an ♦yab Judíochik, ani i pulik kulbéltaláb in t'ajchal ki in
ko'oy patal an ebchalábchik. 4Ani tam ti ulits ti Jerusalén,
bats'uwatchik k'al an iglesia ani k'al an apóstolchik, ani k'al
an yejtselábchik, ani in ólna' patal jawa' a Dios in t'ajámal
k'al jajá'chik. 5Po kubiy junchik a xi pélak in yanétal an
♦Fariseo, a xi in belámal ani in ulal: Yejentál ka t'okat

14:22
Jn 16:33; 1Te 3:3; 2Ti 3:12
14:27
1Co 16:9; 2Co 2:12; Col 4:3; Ap 3:8
15:1
Gal 2:12; 5:2,3
15:5
Mat 3:7

kotonchik ani ka aban ki in t'aja' in Éylidh Káwintal a Moisés.

6Tám, an apóstolchik ani an yejtselábchik tamkun abal ki in ts'o'óbna axé' xi káw. **7**Xó', tam ti dhayk'an jún i pulik tok'tsíxtaláb, kubiy a Pedro, ani in ucha': Inik ebchalábchik, tatá' a exlál abal xó' biyálitsk'ij, a Dios in takuy an ♦yab Judíochik abal ki in ats'a' ti naná' tu wi' an Ítkáw ani ki in bela'. **8**Ani a Dios, an exlom ichichláb, in pidha'chik i tejwa' tso'óblixtaláb, tam ti in pidha'chik jayej an Espíritu Santo jant'ini' wawá'; **9**ani ma ni jún i pók'ódhtaláb in ko'oy k'al wawá' ani k'al jajá'chik, k'al an belomtaláb in t'okedhanchijchik in ichích. **10**Ani tám, xowé, ¿jale' ti a tilibnál a Dios, a punchal ti in núk' an belom exóbalchik i yugo kitáláb a xi ma ni i pay'lómchik ani ma ni wawá' i ejtowámal ki ne'dha'? **11**Po i belál abal k'al in lablidh ts'ejwalixtal an Ajátik Jesucristo ne'ets ku k'alej k'ánidh, jant'ini' jajá'chik jayej.

15:8 *Ap 2:23*
15:10 *Mat 23:4; Gal 5:1*
15:11 *Rom 3:24; Gal 2:16; Efe 2:5-8*
15:12 *Jn 4:48*
15:13 *1Co 15:7; Gal 1:19*
15:14 *2Pe 1:1*

12Tám, ti in yánél an mulkunél ts'ibk'an, ani in ats'ál jawa' a Bernabé ani a Pablo, in t'ilál, jáy i labidh tsu'bixtaláb ani i jik'paxtaláb a Dios in t'ajámal ti k'al an ♦yab Judíochik ti in éy jajá'chik. **13**Talbél, tam ti ts'ibk'anchik, a Jacobo tok'tsin ani in uluw: Inik ebchalábchik, ti ki in ats'a'. **14**A Simón in t'ilámal jant'odha' a Dios ti k'a'ál in tsa'biy an ♦yab Judíochik, abal ki in kaldha' jún i bichow abal k'al Jajá' ti in bij; **15**k'al axé' u junkuxnal an káw ti an Tsu'bidh káwintaláb, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

16*Talbél a axé' ne'ets ki in wichiy*
Ani ne'ets ku kubchij in dhibk'odh k'wajtalábil a
David, a xi ijkadhak;
Ani ne'ets ku ts'ejkanchij a xi pakludh,
Ani ne'ets ku ts'akbanchij jún kalat junil;
17*Abal an inikchik a xi jilk'ochiknének ki in aliy an*
Ajátik,
Ani patal an ♦yab Judíochik ju'táj ti in dhájchinal u
bij,
In ulal an Ajátik, a xi in t'ajál patal axé'.
(Am 9:11-12)

18A Dios exlanchidh patal in t'ojlábil ma ets'ey k'ij. **19**Jaxtám, naná' u weladh tsalpayal, yab ka it'ixbédha' an ♦yab Judíochik a xi wenk'onal ti belom k'al a Dios; **20**po ka dhuchunchat abal ka pílméjchik ti k'al in at'axbéltal an dhulkuts dioschik, ti k'al an alk'idh ko'óxtaláb, ti k'al a xi dhut'udh, ani ti k'al i xits'. **21**Kom a Moisés in kwa'al jita' k'al ka ólnanchat in káwintal ti ♦sinagogachik ma biyál an k'ij, ti k'alek'ij an bichow, ju'táj ti ajincháb patal an ♦k'ak'nadh k'icháj.

22Tám, an apóstolchik ani an yejtselábchik k'al ti in putát an iglesia in alwátna' abal ki in takuy i inik ti jajá'chik, ani ki in aba' ti Antiokía k'al a Pablo ani a Bernabé. Já'its a Judas, a xi in punk'udh bijíl Barsabas, ani a Silas, ok'óxlom inikchik ti k'al an ebchaláb; **23**ani in dhucha' jún i dhuchlab abal ki in ne'dha' jajá'chik:

An apóstolchik ani an yejtselábchik ani an ebchalábchik,

Abal an ebchalábchik a xi yab Judío a xi k'wajat ti Antiokía, ani ti Siria, ani ti Cilicia.

Tsapnédhomtaláb.

24Xó', kom i ats'ámal abal talchik a xi kalenek ti wawá', ti it'ixbedhámal k'al i káw, ti t'ajchámal ka xamk'un a alma ichích, ti abámal ki it t'okat koton ani ka t'aja' an ♦Éylidhkáw, a xi wawá' yab i abámal. **25**I alwátna' k'al i junkudhtaláb abal ki takuy i inikchik, ani ki aba' ti tatá'chik k'al i k'ánidhowál, já'its a Bernabé ani a Pablo, **26**inikchik a xi in yajchik binámal in ejatal k'al ti in ebál in bij i Ajátik Jesucristo. **27**Tám, xó', i abámal a Judas ani a Silas, a xi ne'ets jayej ti ólchij k'al in káwintal abal ka tso'óbna'. **28**Kom an Espíritu Santo in alwatnámal ani wawá', abal yab tu punchij píl más i kitáláb expidh axé' a xi yejentál. **29**Abal yab ka taka' a xi tsemdhach ts'akchixnámej k'al an dhulkuts dios, ma ni i xits', ma ni a xi dhut'udh, ani ma ni i alk'idh ko'óxtaláb. Max a beletnál ti a ba' ti k'al axé'chik, a t'ajál alwa'.

Ki it alwa' k'wajiychik.

30Tám, a xi abanchik, pa'iy ti Antiokía; ani in tamkuy an mulkunél, ani in pidha' an dhuchlab. **31**A xi tam ti in ajiyámalits, lej kulbéj k'al an kanatbédhomtaláb. **32**Ani a Judas ani a Silas kom pélak jayej i tsu'bidh kawlómej,

15:20 *1Co 8:7-13; 10:7,8; Ap 2:14,20*
15:21 *2Co 3:14, 15*
15:22 *2Co 1:19; 1Te 1:1; 1Pe 5:12*
15:23 *Luc 2:2; Sgo 1:1*
15:24 *Gal 1:7; 5:10*
15:26 *1Co 15:30*

in kanat tak'biy an ebchaláb ani in kublalaychik k'al yán i káwintaláb. 33Ani tam ti wat'enekits jún i wé' i k'ij, an ebchalábchik in tak'iy abal ka k'alej ti k'al an apóstolchik k'al i koyataláb.

34Po a Silas in tsalpay abal alwa' ka jilk'on taná'. 35Ani a Pablo ani a Bernabé in áynanchij ti Antiokía, ti exóbchix k'al in káwintal an Ajátik ani in ólnál an Ítkáw aniyej k'al yán jita'k'ij.

A Pablo ani a Bernabé Buk'láxin

36Ani talbél, tam ti wat'ey a k'icháj, a Pablo in ucha' a Bernabé: Wanaj ku wichiy ki tsa'biy an ebchalábchik ti patal an bichowchik, ju'táj ti ólnámal in káwintal an Ajátik, abal ki tsu'uw jant'odha' k'wajatchik. 37Ani a Bernabé in lé'ak abal ki in ne'dha' k'al jajá'chik a Juan, a xi in punk'udh bij Marcos; 38po a Pablo in tsalpayalak abal yab in tomnál ki in ne'dha' k'al jajá'chik a xi k'al ti joltiyat ti Panfilia tsabál, ani yab júnáj ti k'al an t'ojláb; 39ani in ko'oychik jún i tsapik tomólnáx káw kej ma buk'láxin. Tám, a Bernabé in kaniy a Marcos, dhemat k'alej ti Chipre. 40A Pablo in takuy a Silas, k'alej bínadh k'al an ebchalábchik ti k'al in lablidh ts'ejwalixtal an Ajátik, 41ani k'alej ti Siria ani ti Cilicia, in tsapikmedhál an iglesiachik.

15:33 *Mrc 5:34; Luc 7:50; 1Co 16:11*
15:41 *Luc 2:2*
16:1 *1Co 4:17; 2Co 1:1,19; Flp 1:1; 2:19; 1Te 3:2,6; 1Ti 1:2,18; 2Ti 1:2,5,6*
16:3 *Gal 2:3*

A Timoteo Junkun k'al a Pablo

16 Tám, ulits ti Derbe ani ti Listra, ani xó' taná', k'wajatak jún i belom exóbal in bij Timoteo, in tsakámil jún i uxum in yanétal an Judíochik ani belom, po in pay'lóm pélak i Griego. 2Jajá' exlómtejak abal alwa' in tejwa' xe'tsintal k'al an ebchalábchik a xi k'wajat ti Listra ani ti Iconio. 3Axé', a Pablo in lé'na' abal ka k'alej k'al jajá', ani in ne'dha' ki in t'okat kotoy k'al ti in ebál an Judíochik a xi k'wajat ti nixé' xi tsabál, kom patal in exlál abal in pay'lóm pélak i Griego. 4Ani biyat wat'el ti bichowchik, in bínál an éylidh abatnaxtaláb, a xi an apóstolchik ani an yejtselábchik a xi k'wajat ti Jerusalén in tsalpadh binámal abal ka putuwat. 5Antsaná', an iglesiachik tsapikmél k'al an belomtaláb, ani chudhél yánel in ajidhtal an belomchik.

A Pablo Labidh Tsu'biyat

6Ani in wat'enchij Frigia ani an Galacia tsabál, taná' t'apchin k'al an Espíritu Santo abal yab ki in ólna' an káwintaláb ti Asia. 7Ani tam ti ulits ti Misia, in exa'chik ka k'alej ti Bitinia tsabál, po yab walkáj k'al an Espíritu. 8Ani tam ti in wat'enchámalits Misia tsabál, k'alejchik alál ti Troas bichow. 9Ani tam ti aklej tsu'biyat a Pablo k'al jún i labidh tsu'bixtaláb. Jún i Macedonio inik k'wajatak kubat ti paka'bédháb ani in ulal: Ki it wat'ey ti Macedonia ani tu ku tolmiy. 10Ani tam ti in tsu'uw an labidh tsu'bixtaláb, wi'pachk'ij i lubchij abal ku k'alej ti Macedonia tsabál, i lej exlál abal an Ajátik tu kaniyal abal ki ólchijchik an Ítkáw.

A Lidia Wenk'on ti Belom

11Tám, u kalej ti Troas, u dhemk'adh k'alej bolidh ti Samotracia, ani tam ti chudhey ti Neápolis bichow, 12ani taná' ma Filipos (k'álnadh k'al an Romanojíb), já'its an ok'ox bichow ti Macedonia tsabál, ani taná' u k'wajiy jún, tsáb u óx a k'icháj. 13Ani jún i ♦k'ak'nadh k'icháj, u kalej eléb bichow, walte' pulik itse', ju'táj ti t'ajnal an ólontaláb; ani tam tu koyóts, i t'ilbay an uxumchik a xi tamkunének taná'. 14Tám, jún i uxum in bij Lidia, a xi pélak i nujul k'al i tsuluw' k'wa'chim ti Tiatira bichow, a xi in k'ak'nál a Dios, k'wajatak ti ots'ol, ani an Ajátik in japchij in ichích abal ki in t'aja' ti kwentaj jawa' a xi a Pablo in ulal. 15Ani tam ti jajá' ani in yanétal pujanchik, tu paka'bédha', in ulal: Max a weladh tsalpayalchik abal pél in pututdh ti k'al an Ajátik, ki it otsits ani ki it k'wajiy tu k'imá', ani tu pajámiy ku jilk'on.

A Pablo ani a Silas ti Wik'axte'

16Xó, wat'ey, biyat u ne'etsak ti ólontaláb, tu kalénchij jún i abatnanél chidhan a xi in kwa'alak in espíritujil i labidh tsalpanchixtaláb, ani yán i átlomtaláb in pidhál in amuchik k'al in labidh tsalpanchixtal. 17Axé' in ayokna' a Pablo ani wawá', ani dhájnal in ulal: Axé' xi inikchik, pél in abatwálejil an Wat'k'adh T'ek'at Dios, a xi tu ólchal in bélil an k'ánixtaláb. 18Ani a axé' k'wajiy in t'ajál yán a k'icháj.

Po a Pablo it'ixbéjdháj, ani wilk'in, ani in ucha' an espíritu: Tu abál k'al in bij a Jesucristo, abal ki it kalej ti

16:6 *Gal 1:2*
16:7 *Rom 8:9; Gal 4:6; Flp 1:19; 1Pe 1:11*
16:8 *2Co 2:12; 2Ti 4:13*
16:9 *Rom 15:26; 1Co 16:5; 1Te 1:7,8*
16:12 *Flp 1:1; 1Te 2:2*
16:14 *Luc 24:45; Ap 1:11; 2:18,24*
16:17 *Mrc 5:7*
16:18 *Mrc 16:17*

jajá'. Ani kalpaláts ti nixé' xi k'ij. **19**Po an amulábchik tam ti in tsu'uw abal kalenek in aychixtal k'al in átlomtalábil, yak'wan a Pablo ani a Silas, ani lotondháj ti ts'ejel bichow ti k'al an éyalchik.

20Ani utuwatchik ti k'al an éyal magistrado, in uluw: Axé' xi inikchik, pél i Judío ani in dhayk'ál i xamk'untaláb ti i bichówil, **21**ani exóbchixchik k'al jún i xe'tsintaláb a xi yab u walkadh ki bats'uw ma ni ki t'aja', kom pél u Romanojíb. **22**Tám, dhayk'an an mulkunél abal ka tomólnáj, ani an éyal magistrado in mits'inchij in k'wa'chímalchik, tam in aba' ka wipiyatchik k'al i widhexte'. **23**Talbél, tam ti in wat'adh wipiyámalits, in jolowchik ti wik'axte', in aba' an beletnom wik'axte' abal ki in lej alwa' beletna', **24**a xi tam ti in bats'uw axé' xi abatnadhkáw, in baliychik ti wik'axte' a xi k'wajat lej nixat altáj, ani k'at'binchat in akan k'al an te' k'at'bixtaláb.

25Po ti ts'ejel akal, a Pablo ani a Silas k'wajiy ti ól ani ti k'ak'nadh ajat abal k'al a Dios, ani k'al an wik'nélchik u ats'áb. **26**Tám, jé'itsk'ij an tsabál tsapik ejeláts, a xi ma in ejédhanchij in akníl an wik'axte', ani wi'pachk'ij patal an wi'leb japk'ichikin, ani ti in yánél in wik'bíl wilts'ochikin. **27**Xó' tam ti ejtsin an beletnom wik'axte', ani in tsu'uw abal japidh patal an wi'leb, in la'uw an nakat kutsíl, ani ne'etsak ki in tsemdha' ti in bá', kom in tsalpayal abal an wik'nélchik tala' kalenek. **28**Po a Pablo dhájan janidh, in uluw: Yab ka ts'ojbédha' ti a bá', kom ti yánél tejé' u k'wajat.

29Tám, in konoy i tajbaxtaláb, otsits altáj, ani t'elelél, pak'lun ti in tamét a Pablo ani a Silas; **30**ani in kaldha'chik eléb, in ucha': Pay'lómlábchik, ¿janéy u yajinchal ku t'aja' abal ki in k'ánin?

31Jajá'chik in uluw: Ka bela' an Ajátik Jesucristo, ani ne'ets ki it k'ánin tatá' ani a k'imá'. **32**Ani jajá'chik in t'ilchij in káwintal an Ajátik, ani patal a xi k'wajat ti in k'imá'. **33**Ani an beletnom wik'axte' in ne'dha' ti nixé' xi oraj an akal, in t'akchij in ts'ojbéltal; ani wi'pachk'ij pujan ani patal in yanétal. **34**Ani in ne'dha' ti in k'imá', in pijchiy; ani kulbéj k'al patal in k'imá' kom in bela'chik a Dios.

35Tam ti chudhey, an éyal magistradochik in aba' an abatnanél beletnomchik, in ucha': Ka jila'its ka kalej nixé' xi inikchik.

16:19 *Sgo 2:6*
16:22 *2Co 11:25; ITe 2:2*
16:25 *Efe 5:19*
16:31 *Jn 3:15; Rom 11:14*

36Ani an beletnom wik'axte' in ucha' axé' xi káw a Pablo:
An éyal magistradochik in aba'its abal ki it walkan, tam,
xó', ki it kalej ani ki it k'alejits k'al i koyataláb.
37Po a Pablo in ucha'chik: U wipiyat ti in tamét an
bichow, yab u ok'ox tsutat max u jolbidh, ani pél u
Romanojíb, u jolowat ti wik'axte'; ¿ani xowé' u wak'láb
tsinatk'ij? Ibáj walám, k'al i chubaxtaláb, po jajá'chik ka
chích ani tu kaldha'.
38An abatnanél beletnomchik k'alej in ólchal axé' xi
káwintaláb an éyal magistradochik, tám, jik'eychik, kom in
ats'a' abal pélak i Romanojíb. 39Ani chíxchik, ani tam ti in
kaldhámalits in paka'bédha', in lej konchij abal ka kalejits
ti bichow. 40Tam ti kalenekits ti wik'axte', otsitschik ti in
k'imá' a Lidia, ani tam ti in tsu'úmalits an ebchalábchik in
kanat tak'biy, ani tám k'alejits.

An Xamk'untaláb ti Tesalónica

17 Ani taná', wat'eychik ti Anfípolis ani ti Apolonia, ani
ulits ti Tesalónica bichow, ju'táj ti k'wajatak jún in
♦sinagogajil an Judíochik. 2Ani a Pablo, jant'ini' ti in ujnám,
k'alej ti jajá'chik, ani ma óx i ♦k'ak'nadh k'icháj in tamat
t'ilbaychik, 3in tajk'anchal ani in ólchalchik an ♦Dhuchlab,
abal a Cristo in yajinchalak ki in yajchíkna', ani ka ts'akiy
ti tsemláj, ani a Jesús a xi tu ólchalchik, já'its a Cristo. 4Ani
junchik in bela', ani junkun k'al a Pablo ani k'al a Silas; ani
jún i pulik mulkunél i k'ak'nax Griegojíb, ani i ok'óxlom
uxumchik yab wé'k'ij.
5Tám, an yab belom Judíochik, k'al i pa'ixnomtaláb
ts'akiychik, ani k'alej in ik'tal ti bélchik junchik i inik a
xi yab in kwa'al i t'ojláb ani pojkax, ani in xamk'uw an
bichow; ani in otsánchij in k'imá' a Jasón, in aliy abal ki in
kaldha'chik ti k'al an bichówlom. 6Po kom yab in ela', in
lotondha' a Jasón k'al junchik i ebchaláb ti k'al in ok'lékil
an bichow, k'al i dhajal: Axé'chik a xi in xamk'uwal an
k'wajchidh tsabál, in bajuwits jayej tejé'; 7a xi a Jasón in
bats'uwámal, ani patal axé'chik in t'ajál k'et'ach jant'ini'
a ♦Cesar in éylidh abatnaxtal, in ulal wa'atskwa' júnakej
i ts'álej, jún i Jesús. 8Ani tam ti in ats'a'chik axé', in
xamk'undha' an mulkunél ani in éyalilchik an bichow, 9po

16:39
Mat 8:34; Luc 8:37
17:1
Flp 4:16; 1Te 1:1; 2Te 1:1; 2Ti 4:10
17:3
Luc 24:26, 46
17:5
Rom 16:21; 1Te 2:16
17:6
Mat 24:14
17:7
Luc 23:2; Jn 19:12

talbél, tam ti a Jasón in bínámalits lej yán i kulbédhomtaláb abal k'al patal, tám, walkanchik.

A Pablo ani a Silas ti Berea

10Ani an ebchalábchik, wi'pachk'ij k'al i akal in aba' a Pablo ani a Silas ti Berea bichow; a xi tam ti ulenekits, otsits ti in ♦sinagogajil an Judíochik. **11**Axé', más k'aya'akchik kej a xi k'wajíl ti Tesalónica, kom in bats'uw an káwintaláb k'al yán i ik'axtaláb, chudhél álim k'al an ♦Dhuchlab abal ki in tsu'uw max patal aníts. **12**Jaxtámits yántolom in bela'; aniyek'ij i ts'alat Griego uxumchik, ani i inik yabk'ij abal wé'k'ij. **13**Po tam ti in exla' an Judíochik a xi ti Tesalónica abal ti Berea ólnáb jayej in káwintal a Dios k'al a Pablo, k'alejchik jayej taná' ani in xamk'uw an bichow. **14**Tám, an ebchalábchik wi'pachk'ij in aba' a Pablo abal ka k'alej ma ti pulik lejem, po a Silas ani a Timoteo jilk'on taná'. **15**Ani a xi ne'dhomátschik k'al a Pablo, in uldha' ti Atenas; ani a Silas ani a Timoteo pidhan jún abatnadhkáw abal ki in tsemenchij ka chích ti k'al Pablo; tam k'alejitschik.

Luc 16:29; Jn 5:39 **17:11**
Heb 4:12 **17:13**
1Te 3:1 **17:15**
Mrc 1:27 **17:19**

A Pablo ti Atenas Bichow

16Biyat a Pablo k'wajat ti in aychalchik ti Atenas bichow, in espíritu it'ixbél, kom in tsu'tal an bichow lej bínadh ti in bá' ti k'al an dhulkuts dioschik. **17**Jaxtámits, in tok'tsíx t'ilbayalakchik ti ♦sinagoga an Judíochik ani an k'ak'naxchik; ani ti ts'ejel bichow patal a k'icháj k'al a xi taná' tamkunal. **18**Ani junchik i filósofo a xi pélak i Epikuriojíb ani i Estoikojíb tok'tsíx t'ilbayábak a Pablo; ani talchik in ulal: ¿Janéy in lé' ki in uluw axé' xi káwlom?

Pílchik in ulal: Ejtíl tam pél i ólnomkáw k'al i ít dioschik; kom in ólchalak a Jesús ani an ts'akíltaláb.

19Tám, ik'tat ani ne'dháj ti ♦Areópago bolchal, ani uchan: ¿I ejtowal ki tso'óbna' janéy axé' xi ít exóbintaláb a xi a ulal? **20**Kom tu chi'dhanchal ti ots'oxtal i píl káw; jaxtám i lé' ki exla', janéy in éy. **21**(Kom patal an Atenasíb ani i ówelábchik a xi k'wajíl taná', yab jant'oj píl in t'ajál expidh ki in uluw o ki in ats'a' jant'oj ít.)

22Tam ti k'wajiy a Pablo ti in ts'ejelíl an ♦Areópago bolchal, in uluw: Inik Atenasíbchik, u tsu'tal abal k'al

patal it lej k'ak'naxchik; 23kom tam ti in wat'el, u tsu'uw a xi a k'ak'nálchik, u ela' jún i ♦altar a xi in kwa'al axé' xi dhuchlab: AN DIOS A XI YAB EXLADH.

Tám, nixé', a xi tatá'chik a k'ak'nál, ma ni yab a exlál, já'its a xi naná' tu ólchalchik. 24A Dios a xi in t'aja' an tsabál ani patal a xi k'al ti k'wajnóm, axé', kom pél i Ajátik ti k'ay'lál ani ti tsabál, yab u k'wajíl ti ♦tiyópan a xi t'ajadh k'al in k'ubak i inikchik, 25ma ni yab k'ak'nadh k'al in k'ubak i inikchik, ejtíl max in yajinchalak jant'oj; kom jajá' in pidhál patal i ejataláb, ani i ixak'taláb ani patal jant'ok'ij; 26ani Jajá' in t'aja' k'al jún i xits' patal an ♦kwenél k'wajílom atikláb, abal ki in k'wajna' ti in putát an wal tsabál; ani in k'ejablinchámal in lejbál an k'ij, ani ma ju'táj wichat in k'wajtalchik. 27Abal ki in aliychik an Ajátik, max jant'odha'ak elat ki in bajuw ki in taka', ani k'al an chubaxtaláb yab ów k'wajat ti k'alek'ij ti k'al wawá'. 28Kom k'al Jajá' u xe'ets, ani u ejel, ani u k'wajat; ejtíl junchik a yanétal a xi dhuchum alwachik káw in uluw: "Kom wawá' weyej pél tu yanétal." 29Jaxtámits, kom pél u yanétaláb k'al a Dios, yab in tomnál ki tsalpay abal a Dios pél ejtíl i oro, o i plata, o i t'ujub, inkidh tsalpadh dhakúmtal i inik. 30Po a Dios yab in lé'námal ki in t'aja' ti kwentaj axé' xi maku'taláb k'ij, xowé' in abál patal an inikchik ma ju'támk'ij abal ki in joltiy in biyál xe'tsintal, 31kom in pejámal jún a k'icháj, ju'táj ti ne'ets ki in weladh takuy k'al i bolidhtaláb an k'wajílom ti tsabál, k'al nixé' xi inik a xi Jajá' in punuwámal; in pidhál i belomtaláb patal an inikchik, kom in ts'akbámal ti tsemláj.

32Tam ti in ats'a'chik in ts'akíltal an tsemélom, junchik teladh k'ijídhnaxin, ani junchik in uluw: Ne'ets tu ats'a'yej píl a k'icháj. 33Ani antsaná' a Pablo kalej ts'ejel ti jajá'chik. 34Po talchik junkun k'al jajá', ani in bela'chik, já'its a Dionicio ♦Areopagojíb, ani jún i uxum in bij Dámaris ani k'e'at más k'al jajá'chik.

A Pablo ti Corinto Bichow

18 Talbél ti wat'ey axé', a Pablo in joltiy Atenas, ani k'alej ti Corinto. 2Ani in ela' jún i Judío inik in bij Akila, in wa'tsintal ti Ponto, a xi in kwa'alak lej wé' ti kalenek ti Italia tsabál k'al a Priscila in tomkíl (kom

17:23 *Jn 4:22*
17:24 *Mat 11:25*
17:29 *Rom 1:23*
17:30 *Luc 24:47; Rom 3:25; Ti 2:11,12; 1Pe 1:14*
17:31 *Mat 10:15*
18:1 *1Co 1:2; 2Co 1:1,23; 2Ti 4:20*
18:2 *Rom 16:3; 2Co 16:19; 2Ti 4:19*

a Claudio in abámalak abal ka kalej patal an Judíochik
ti Roma), k'alej ti k'al jajá'chik, 3ani kom t'ojnalak k'al
jayétsej i t'ojláb, k'wajiy k'al jajá'chik ani junax t'ojon, kom
in t'ojlábilchik pélak i ts'ejkom toltom atáj. 4Ani in tok'tsíx
t'ilbaychik ti ♦sinagoga patal an ♦k'ak'nadh k'icháj, ani in
pajámidh exóbchal an Judíochik ani an ♦Griegochik.

5Ani tam ti a Silas ani a Timoteo in jila' Macedonia
a Pablo k'wajatak ni'oknadh k'al an Espíritu, in tejwa'
ts'o'óbliyal an Judíochik abal a Jesús já'its a Cristo. 6Po
jajá'chik tomólnaxin ani at'ax káwílaxin; a Pablo in tiniy in
k'wa'chímal in ucha': A xits'ál ka k'wajiy ti a ók', naná' in
k'wajat t'okat; ma ti xowé' in ne'ets ti k'al an ♦yab Judíochik.
7Ani kalej taná', ani otsits ti in k'imá' jún i inik in bij Justo,
k'ak'nax k'al a Dios, a xi in k'imá' k'wajatak dhétkwíx k'al
an ♦sinagoga. 8Ani a Crispo, an ok'óxlom k'al an ♦sinagoga,
in bela' an Ajátik k'al patal in k'imá'; ani yántolom i
Corintojíb in ats'ál ani in belál, ani u pujanalchik.

9Tám, an Ajátik in ucha' a Pablo ti jún i labidh tsu'bixtaláb
akal: Yab ki it jik'ey, expidh ki it káwin, ani yab ki it ts'ibk'an;
10kom Naná' in k'wajat k'al tatá', ani yab jita' ne'ets ki in
dhaya' in k'ubak abal ti odhna'; kom Naná' u kwa'al yán i
bichówlom ti al axé' xi bichow. 11Ani k'wajiy taná' jún i
tamub ani akak a íts', in exóbchalchik in káwintal a Dios.

12Ani xó', tam ti a Galión pélak i ♦procónsul éyal ti Acaya
tsabál, an Judíochik dhayk'an junkukudh ki in tomólna' a
Pablo ani in ne'dha' ti tribuno éyaltaláb, 13in uluwchik: Axé'
in pajámiyal an inikchik abal ki k'ak'na' a Dios, k'et'ach
jant'ini' an ♦Éylidhkáw.

14Xó', tam ti a Pablo ne'etsak ki in tujuw ti káw, a Galión
in ucha' an Judíochik: Max pélak jún i yab bolidh t'ajnél o
i at'ax jolbintaláb, ¡ay Judíochik! k'al i tekedhtaláb ne'ets
ku kuxuy tu ats'a'chik. 15Po max pél i tamat konowíx
k'al i káwlabchik ani i bijlábchik, ani a Éylidh Káwintal,
tatá'chik ka tsu'uw; kom naná' yab u lé' ku t'aja' ti in juez
abal axé'chik. 16Ani in wak'la'chik eléb ti tribuno éyaltaláb.
17Tám, ti in yánél an Griegojíbchik in yak'wa' a Sóstenes,
an ok'óxlom k'al an ♦sinagoga, ani kwadhnalak ti in tamét
an tribuno éyaltaláb; ani a Galión ma ni yab in t'ajál ti
kwentaj.

18:3 *1Co 4:12; 1Te 2:9; 2Te 3:8*
18:6 *Mat 10:14*
18:8 *Mrc 5:22; 1Co 1:14*
18:9 *Mat 14:27*
18:10 *Mat 28:20*
18:11 *Heb 4:12*
18:12 *Rom 15:26; 1Co 16:15; 2Co 9:2; 1Te 1:7,8*
18:17 *1Co 1:1*

A Pablo Wichél ti Antiokía ti Siria Tsabál

18Xó', a Pablo jilk'on taná' lej owat, talbél in tak'iy an ebchalábchik ani kalej ani dhemat k'alej ti Siria tsabál, ani k'alej k'al jajá' a Priscila ani a Akila; ani ti Cencrea in watsiy in ók' kom in t'ajámalak jún i óláb lujkudh káw. **19**Ani ulits ti Efeso, ani in jila'chik taná'; po jajá' otsits ti ♦sinagoga, ani tok'tsíx t'ilomak k'al an Judíochik, **20**a xi k'al ti paka'bédhábak abal ka k'wajiy más owat k'al jajá'chik, po yab in lé'na'; **21**po in tak'iychik ani in uluw: Lej yejentál ma jant'odhákits abal ku puwenchidh k'ak'na' neyej axé' xi ta'tál an ajib ti Jerusalén, ani ne'ets ki in wichiy junílek'ij ti tatá'chik, k'al a Dios in awiltal. Ani dhemat beláts in joltiy Efeso.

22Ani tam ti ulenekits ti Cesarea, k'adhiy ki in tsapnédha' an iglesia, ani talbél pa'iy ti Antiokía. **23**Ani taná' k'wajiy jún i wé' i k'ij, kalej, xe'tsin ti in áy ti tsabál Galacia ani ti Frigia, in tsápliyal patal an belom exóbalchik.

In K'ak'nadh T'ojlábil a Apolos

24Xó', ulits ti Efeso jún i Judío inik in bij Apolos, a xi in wa'tsintal ti Alejandría, jún i inik bajudh ti káw, winat ejtodh k'al an ♦Dhuchlab. **25**Axé' exóbchidhak k'al in bélil an Ajátik; lek'wtsidh ti in espíritu, káw ani lej alwa' exóbchixak ti in ebál an Ajátik, po in exlálak expidh in pujaxintal a Juan. **26**Ani in tujuw ti káw k'al i walkadhtaláb ti ♦sinagoga; ani tam ti a Priscila ani a Akila in ats'a', in pílmédha', ani in ólchij ti in lej boltal in bélil a Dios. **27**Ani tam ti in lé'na' ka wat'ey ti Acaya, an ebchalábchik in dhuchunchij k'al i kanatbédhomtaláb an exóbal belomchik abal ka bats'uwat, ani tam ti ulits taná', lej tolmixin a xi k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb in belámal. **28**Kom k'al i pulik wit'omtaláb in átál ki in t'ilbay an Judíochik ti in tamét yántolom, in tejwa'médhanchal k'al an ♦Dhuchlab abal a Jesús já'its a Cristo.

A Pablo ti Éfeso

19 Xó', axé' wat'ey, biyat a Apolos k'wajatak ti Corinto, a Pablo tam ti in wat'enchámal otsat tsabál, ulits ti Efeso, ani in ela' junchik a xi pél i belom, **2**ani in ucha'chik: ¿A bats'uwchik an Espíritu Santo tam ti a bela'?

18:18
Luc 2:2; Rom 16:1
18:19
1Co 15:32; Efe 1:1; 1Ti 1:3; Ap 1:11; 2:1
18:21
Rom 1:10; 1Co 4:19; Sgo 4:15
18:24
1Co 1:12; Ti 3:13
18:25
Mrc 1:4; Rom 12:11
19:2
Jn 20:22

Ani jajá'chik in uluw: Wawá' ma ni yab i ats'ámal max wa'ats i Espíritu Santo.

3A Pablo in ucha': ¿Tám, k'al janéy in pujantal it k'alej pujadh?

Jajá'chik in uluw: K'al in pujantal a Juan.

4Tám, a Pablo in uluw: A Juan pujaxin k'al in pujantal in joltixtal an biyál xe'tsintaláb, in ucha' an bichówlom abal ki in bela' a xi ta'tál talbél ti jajá', já'its a Cristo Jesús.

5Tam ti in ats'a' axé', pujanchik k'al in bij an Ajátik Jesús. **6**Ani tam ti a Pablo in mo'kanchámalits in k'ubak, an Espíritu Santo chích ti jajá'chik, ani káwin ti pílchik i káwintaláb ani tsu'bidh káwinchik. **7**Ani pélak walám lajuj tsáb ti in yánél an inikchik.

8Ani a Pablo otsits ti ♦sinagoga, ani káwin k'al i walkadhtaláb ma óx a íts', tok'tsíx t'ilom ani in pajámiyal k'al an káw ti in ebál in ts'álejlábil a Dios. **9**Po junchik t'ujbadhméj ani yab in bela', ma in at'ax káwliy axé' xi Bél ti in tamét an mulkunél, tám, a Pablo pílméj ti jajá'chik ani in pílmédha' an exóbal belomchik, ani chudhél, chudhél tok'tsíx t'ilmáts ti in atáj exóbintalábil ti jún i inik bijidh Tirano. **10**Ani axé' in áyna' ka wat'ey ma tsáb i tamub; ani tám, patal a xi k'wajíl ti Asia, an Judíochik ani an ♦Griegochik in ats'a' in káwintal an Ajátik Jesús.

19:4 *Mrc 1:4; Jn 1:7*
19:6 *Mrc 16:17*
19:8 *Mat 3:2*
19:13 *Mat 12:27; Mrc 9:38*

11Ani a Dios in t'ajálak i ít labidh t'ajnél k'al in k'ubak a Pablo, **12**kej ma ti in iniktal ne'dhanchább in k'wit'íb in tsak'íb ani in mandhílaxil ti k'al an ya'ulchik ani an yaw'láts u tixk'anal, ani an at'ax espíritu kalel ti jajá'chik. **13**Po junchik i Judío a xi pélak i belelma' kaldhom espíritu, in exa' ki in dhájanchij in bij an Ajátik Jesús abal k'al a xi in kwa'alak i at'ax espíritu, in uluw: Tu kwi'badh abál ti in bij a Jesús, a xi a Pablo in ólnál. **14**Wa'atsak búk a xi in t'ajál axé', in kwitólilchik jún i Esceva Judío, jún in ok'oxlómil an pale'chik.

15Tok'tsin an at'ax espíritu ani in uluw: A Jesús u exlál ani u exlál jayej a Pablo; po ¿jita' já'its tatá'chik?

16Ani an inik a xi k'wajnómtej k'al an at'ax espíritu, t'ikon, ani in ejtow más kej jajá'chik ani ijkáj, ani adhlátschik k'ot'idh ani ts'ojbédhach ti nixé' xi atáj. **17**Ani axé' k'alej exladh k'al patal, i Judío ani i ♦Griegochik, a xi

k'wajíl ti Efeso, ani chích jún i jík'ibtaláb ti jajá'chik, ani in bij an Ajátik Jesús k'alej puwedhach. **18**Ani yántolom a xi in belámal, che'elak, in lujuwal ani in ólnál in t'ajnélil. **19**Aniyek'ij yántolom a xi in t'ajámal i labidh k'ambixtaláb, in chi'dha' i t'i'at ♦Dhuchlabchik, ani in chika' ti in tamét patal; ani tam ti in ajiychik jáy in jalbíl, in ela' abal pél i 50,000 i plata tumín. **20**Ani antsaná' in káwintal an Ajátik puwelak ani lej tsapikmél.

21Xó', talbél tam ti putun axé'chik, a Pablo in tsalpadh uluw ti in espíritu ka k'alej ti Jerusalén, talbél tam ti wat'enekits ti Macedonia ani Acaya tsabál, in uluw: Talbél ki in k'wajiy taná', u yajinchal jayej ku tsu'uw Roma. **22**Ani in aba' tsáb ti Macedonia a xi k'al ti tolmiyáb, a Timoteo ani a Erasto, ani jajá' jilk'on ti Asia ti jún wé' i k'ij.

An Xamk'untaláb ti Efeso

23Ti nixé' xi k'ij, wa'tsin jún i xamk'untaláb yabk'ij abal wé'k'ij ti in ebál an Bél. **24**Kom jún i inik in bij Demetrio a xi dhakúm plata, in ts'ejkálak in tsakam tiyópanil a Diana, ani an dhakúm t'ojnalchik in átlomnálak yabk'ij abal wé'k'ij, **25**ani in tamkuy in at dhakúm t'ojnal k'al nixé' xi dhéy t'ojláb, ani in ucha': Inikchik, a exlál abal k'al axé' xi t'ojláb wawá' u tumínlanal; **26**po a tsu'tal ani a ats'ál abal yab expidh ti Efeso, po ma wachikits ti in putát Asia, axé' a Pablo in pajámiyámal ani in pílmédhámal lej yán i k'wajílom, jajá' in ulal abal yabkwa' i dios a xi t'ajnal k'al a k'ubak. **27**Ani xó', yab expidh wa'ats i k'ak'adhtaláb abal axé' xi dhakúm t'ojláb ka k'alej tsu'udh abal yab jant'oj in jalbíl, po in tiyópanil jayej a yetsej dios mím Diana, ka tsu'tat yab in jalbíl, ani ka ts'i'kin ti pakluwáb in púlik éy nixé' a xi ti in putát Asia in k'ak'nál ani ti in puwél an tsabál.

28Xó', tam ti in ats'a'chik axé', lej k'ák' tsakuychik ani in tujuw ti dhájnal ani ki in uluw: ¡A Diana ti Efeso lej púlik in éy! **29**Ani ti in putát an bichow k'wajiy xamk'udh; ani junkudh k'alej ti teatro altáj, ani in lotondha' a Gayo, ani a Aristarco i Macedoniojíb, in junílchik a Pablo. **30**A Pablo in lé'ak ka otsits ti k'al an bichówlom, po k'al an belom exóbalchik yab walkáj. **31**Aniyek'ij k'al junchik i ok'óxlom Asiajíb, a xi pél in ja'úbchik, aban ka paka'bédháj abal yab

19:21 *Rom 15:24, 25,28*
19:22 *Rom 16:23; 2Ti 4:20*
19:26 *1Co 8:4; Ap 9:20*
19:29 *Rom 16:23; 1Co 1:14; Col 4:10; Flm 1:24*

ka tejwa'méj ti teatro altáj. 32Ani an mulkunél k'wajatak lej
xamk'udh ani yántolom yabák in exlál jale' ti tamkunének
kom k'alek'ij dhájnal k'al jant'oj píl. 33Ani a Alejandro
kaldháj ti in al an mulkunél, nixoknáb k'al an Judíochik.
Tam a Alejandro, in konoy k'al in k'ubak ka ts'ibk'an,
in lé'ak ka káwin abal ki in k'ániy ti in bá' ti in tamét an
bichówlom. 34Po tam ti exláj abal pélak i Judío inik, ti in
yánél junkudh dhájanchik walám ma tsáb i oraj: ¡A Diana ti
Efeso lej púlik in éy!

35Xó', tam ti an bajudh dhuchum in koyatmédhámalits
an mulkunél, in uluw: Inikchik Efesiojíb, ¿jita'xe' tam inik
yab in exlál abal an bichow Efeso pél i beletnom k'al in
tiyópanil a yetsej dios mím Diana, ani k'al an walekláb
a xi pa'inek ti k'ay'lál? 36Jaxtámits, kom axé' yab jita' in
ejtowal ki in tomólnadh káwliy, yejentál abal ki it koyat
k'wajiyk'ijchik ani yab ka t'aja' jant'oj ti in adhím; 37kom a
alk'idh chi'dhámalchik axé' xi inikchik, a xi yab pél i otsax
tiyópan ma ni yab at'ax káwílax k'al a mím diosil. 38Xó',
max a Demetrio ani an dhakúmchik a xi k'wajat k'al jajá'
in kwa'al i káw k'al jún jita', wa'ats i jolát ti éyaltaláb, ani
i •procónsul éyalchik, k'alek'ij ki in ódha' an káw; 39ani
max it álim k'al jant'oj más, ti bá' jún i éylidh mulkuntaláb
i ejtowal ki ts'ejka'. 40Kom wa'ats i k'ak'adhtaláb abal ku
jolbiyat k'al axé' xi tomólnax mulkuntaláb, kom yab i
ejtowal ki bína' i kwentaj abal k'al axé' xi xamk'untaláb.
41Ani tam ti in uluw axé', in tak'iy an mulkunél.

19:37 *Rom 2:22*
20:3 *Luc 2:2; 2Co 11:26; 1Te 2:16*
20:4 *Efe 6:21; Col 4:7; 2Ti 4:20; Ti 3:12*

A Pablo K'alej ti Macedonia ani ti Grecia

20 Xó', talbél tam ti wat'enekits an xamk'untaláb,
a Pablo in kaniy an belom exóbalchik ani in
kanat tak'biychik, ani in muluk'nadh tak'iy, ani k'alej
ti Macedonia. 2Ani tam ti in wat'enchámalits nixé' xi
tsabálchik ani in kanátlidh tak'biyámalchik k'al yántolom
i káwintaláb, chích ti Grecia. 3Ani k'wajiy taná' óx a íts'
ani tam ti in tsalpayámal ka dhemk'adh k'alej ma ti Siria,
k'wajiy ti kwátsiyáb k'al an Judíochik, tám, in uluw ka
wichiy ani ki in bélna' ti Macedonia, 4ani juniknáj ma ti
Asia k'al a Sopater Bereajíb, ani a Aristarco, ani a Segundo
i Tesaloniajíbchik, a Gayo Derbejíb, ani a Timoteo; ani a

Tikiko ani a Trófimo i Asiajíbchik. 5Axé'chik k'alej ok'ox,
ani tu aychij ti Troas bichow. 6Ani talbél ti wat'enekits in
k'ijil an ajib yab levaduralidh bok'ól, ma Filipos, u dhemat
k'alej, ani k'al bó' a k'icháj u ulits ti jajá'chik ti Troas, ju'táj
tu k'wajiy búk a k'icháj.

A Pablo in Tak'ixtal ti Troas

7Ani ti in k'a'ál k'ichájil an semana, mulkudh an belom
exóbalchik abal ki in peja' an bok'ól. Kom a Pablo ne'etsak
ka kalej tam ka chudhey in áyna' ki in exóbchijchik an káw
ma ts'ejel akal. 8Ani wa'atsak yántolom i tajabláb ti t'ek'at
altáj ju'táj ti k'wajatak mulkudh. 9Ani ti ventana k'wajatak
ketél jún i kwitól inik in bij Eutico ani kom a Pablo in
jolchalak ti káw, átan k'al an ts'ebát, waypin lej lupudh,
ijkan ma ti in óxchíl in t'ek'tsíl an atáj, ani k'alej ti dhaynal
tsemnek. 10Ani pa'iy a Pablo ani pak'lun ani in muluk'na'
ani in uluw: Yabchik ki it xamk'uláts, kom in ejatal k'wajat
ti al jajá'. 11Talbél k'adhiy juníl, ani in peja' an bok'ól ani
k'apúts, ani owey ti káw ma ti chudhélits, ani antsaná'
kalej. 12Ani an kwitól inik ne'dháj ejat ani kanat kulbéjchik
yabk'ij abal wé'k'ij.

20:7
Mat 14:19; 1Co 16:2; Ap 1:10
20:10
Mat 9:23, 24
20:11
Mat 14:19
20:15
2Ti 4:20

An Belaltaláb ti Troas ma ti Mileto

13Tám, wawá' u ok'xin ku k'adhiy ti pulik tan, u dhemat
beláts ma ti Assón bichow abal taná' ki bats'uw a Pablo;
kom antsaná' ti in uluw abal ka k'alej belal k'al in akan.
14Ani u eláxin k'al jajá' ti Assón, k'adhiy k'al wawá' ani u
chích ti Mitilene bichow. 15Ani taná' u dhemat k'alej, ani
tam ti chudhey u ulits ti in tamét Kíos tsabál, ani ti in aykíl
a k'icháj u ulits Samos tsabál ani u koyóts wé' ti Trogilio
bichow, ani tam ti chudhey u chích ti Mileto bichow.
16Kom a Pablo in tsalpay ka dhemat k'alej ki in wat'enchij
Efeso, abal yab ki in k'iba' i k'ij ti Asia, kom in tsemenchal
abal ka k'wajiy max elatak abal ti in k'ijil an Pentecostés ti
Jerusalén.

In T'ak'ixtal a Pablo ti Mileto

17Ani taná' ti Mileto in aba' ti Efeso abal ka kaniyat an
yejtselábchik ti iglesia. 18Ani tam ti ulénchatits, jajá' in

ucha': A exlálchik jant'odha' naná' u éynámal ti k'al tatá'chik patal an k'ij, ma ti k'a'ál a k'icháj tam ti in otsits ti Asia, **19**u t'ojonchal an Ajátik k'al patal i tsa'ataláb, ani k'al yán in ja'líl u wal, ani u wat'ámal i takandhaxtaláb k'al in kwátsixtal an Judíochik; **20**ani ma ni jant'oj yab u tsinkámal jawa' tabat, tu ólchámal, tu exóbchámal ti japidh mulkuntaláb ani ti k'imádhlom, **21**u tejwa'médhanchámal an Judíochik ani an ♦yab Judíochik abal ki in joltiy an biyál xe'tsintaláb abal k'al a Dios, ani an belomtaláb ti k'al an Ajátik Jesucristo. **22**Ani xó', ka met'a', naná' in k'wajat wik'at ti al an Espíritu, in ne'ets ti Jerusalén, ani yab u exlál janéy tiwa' ne'ets ku wat'a', **23**expidh an Espíritu Santo ti patal an bichow ti in tejwa' ts'o'óbliyal, in ulal abal i wik'axtaláb ani i ni'ax yajchiktaláb ti in aychal. **24**Po yab jant'oj u t'ajál ti kwentaj, ma ni u tsalpayal abal u ejatal lej in jalbílak abal naná'; expidh abal ku putundha' u áy k'al i kulbéltaláb, ani an k'ak'nadh t'ojláb a xi u bats'uw ti k'al an Ajátik Jesús, abal ku bína' i tejwa' tso'óblixtaláb ti in ebál an Ítkáw abal k'al in lablidh ts'ejwalixtal a Dios.

25Ani xó', ka met'a', u exlál abal ma ni jita' ti patal tatá'chik, ju'táj ti in wat'enek ti in ólnomkáw abal in ts'álejlábil a Dios, yabáts jayk'i' ne'ets ti in tsu'chij u wal. **26**Jaxtám, xowé' k'icháj naná' tu tejwa' tso'óbliyalchik, abal t'okat in k'wajat k'al in xits'ál patal an atikláb. **27**Kom naná' yab tu tsinkanchámal tu ólchij patal in tak'bixtal a Dios. **28**Jaxtám ka t'aja'chik ti kwentaj ti a bá', ani ti k'al patal an kwenél oveja, ju'táj ti an Espíritu Santo ti punuwámal ti it obispo kó'bitsix, abal ka kó'bitsiy in iglesiajil a Dios, a xi Jajá' in ts'a'iyámal k'al in xits'ál. **29**Kom naná' u exlál abal talbél tam in k'alnekits, ne'ets ka otsits i k'apux lobo pik'o'chik ti ba' tatá'chik, a xi yab ne'ets ki in ja'na' an kwenél oveja, **30**ani ti tatá'chik jayej ne'ets ka dhayk'an junchik i inik abal ki in káwna' i at'axtaláb, abal ki in ne'dha' i belom exóbal abal ka ts'at'énchat. **31**Jaxtám, xó', ki it beletnomáts, ka t'ila' abal ma óx i tamub, akal ani k'icháj naná' yab in koyómadh ku wi'idh tak'biy k'alek'ij, ma k'al in ja'líl u wal.

32Ani xowé', ebchalábchik, tu dhakat jilálchik ti in k'ubak a Dios, ani k'al in káwintal in lablidh ts'ejwalixtal,

20:21 *Efe 1:15; Col 2:5; Flm 1:5*
20:24 *2Co 4:1; Gal 1:1; 2Ti 4:7; Ti 1:3*
20:25 *Mat 4:23*
20:28 *Jn 21:16; Rom 3:25; 1Co 6:20; 10:32; 1Ti 3:1*
20:29 *Mat 7:15*
20:32 *Mat 25:34; Efe 1:4; Col 1:12; Heb 9:15; 1Pe 1:4*

a xi in ejtowal ti puwedha', ani abal tu bats'undha' k'al i
k'áláb junax k'al patal a xi santo t'okenek. 33Naná' yab
u jik'lomnanchámal ma ni jita' in platajil o i oro, o in
k'wa'chímal. 34Po tatá'chik a exlál abal k'al u yajinchixtal
ani k'al a xi k'wajatchik k'al naná', axé' u k'ubak u
eyendhámal. 35K'al patal tu exóbchámalchik abal antsaná'
ku t'ojon, i yajinchal ki tolmiy a xi pama'talchik, ani ki
t'ilt'ónchij in káwintal a Jesús an Ajátik, a xi in uluw: "Más
yán ti pidhóblidh a xi in bínál kej a xi in bats'uwal."

36Tam ti putun ki in uluw axé', in tudhluw in k'walál
ani ólon k'al patal jajá'chik. 37Tám, ti in yánél in t'aja'
jún i pulik uk'il, ani in palenchijchik in núk' a Pablo, in
ts'uts'bayal, 38in lej t'e'pidh yajnálchik an káw a xi in uluw,
abal yabáts jayk'i' ne'ets ki in tsu'chij in wal. Ani k'alejchik
in júnál ma ti pulik tan.

A Pablo ti Bél abal ti Jerusalén

21 Xó', tam ti jila'chik, u dhemk'adh k'alej ti in boltal
ti Cos, ani ti in aykíl a k'icháj ti Rodas, ani taná' ma
Pátara. 2Ani i ela' jún i pulik tan a xi ne'ets ti Fenicia, u
k'adhiy, ani u dhemk'adh k'alej. 3Xó', tám, i tsu'uw Chipre,
i jalúnchij ti k'watab, u dhemk'adh k'alej ti Siria, ani k'alej
tu ulel ti Tiro, kom an pulik tan in yajinchalak ki in jila'
taná' in kitál. 4Ani tam ti ela' an belom exóbalchik, u
k'wajiy taná' búk a k'icháj, jajá'chik in uchál a Pablo k'al an
Espíritu, abal yab ka k'adhiy ti Jerusalén. 5Ani tam ti putun
nixé'chik a k'icháj, u kalej ani ti in yánél k'alej tu júnál, k'al
an uxumchik ani k'al in tsakámilchik, ma ti eléb an bichow.
Ani i tudhluw i k'walál walte'ja', ani u ólon. 6Ani k'alek'ij
u ták'íxin, tám, u k'adhiy ti tan, ani jajá'chik wichiy ti in
k'imá'.

7Ani tam tu putun tu dhemk'adh belal a xi tujchij ti Tiro
u ulits ti Tolemaida, ju'táj ti tsapnédha' an ebchalábchik, ani
u k'wajiy jún k'icháj k'al jajá'chik. 8Ani ti in aykíl a k'icháj
a Pablo ani a xi u k'wajat k'al jajá' u kalej, ani u chích ti
Cesarea; taná' u otsits ti in k'imá' a Felipe an búk'ul Ítkáw,
já'its a xi pélak in yanél a xi búk, taná' u koyóts k'al jajá'. 9A
Felipe in kwa'alak tsé' in tsakámil, ít t'okat chidhanchik, a
xi pélak i tsu'bidh kawlómej. 10Ani biyat u k'wajatak taná'

20:33
1Co 9:12; 2Co 2:17; 1Te 2:5
20:36
Luc 22:41
20:37
Luc 15:20
21:3
Luc 2:2
21:5
Luc 22:41
21:8
Efe 4:11; 2Ti 4:5
21:9
Luc 2:36; 1Co 11:5

yán a k'icháj, pa'iy ma ti Judea jún i tsu'bidh kawlómej, in
bij Agabo. **11**Ani tam ti ulits ti k'al wawá', in umchij in wík'
a Pablo, ani in wik'a' in k'ubak ani in akan, ani in uluw:
Axé' in ulal an Espíritu Santo: "Antsaná' an Judíochik ti
Jerusalén ne'ets ki in wik'a' an inik a xi dhabal k'al axé'
xi wík'láb, ani ne'ets ka bínaxnáj ti in k'ubak an ♦yab
Judíochik."

12Tam ti ats'a' axé', wawá' ani a xi k'wajíl taná' i lej
paka'bédhálak abal yab ka k'adhiy ti Jerusalén. **13**Tám, a
Pablo tok'tsin: ¿Jale' ti it uk'nalchik ani ti in yajbédhanchal
u ichích? Kom naná' yab expidh in k'wajat t'ojojodh abal
ki in wik'an, po ma ki in tsemets ti Jerusalén k'al in bij an
Ajátik Jesús. **14**Ani kom jajá' yab in jila' ka pajámidh uchan,
u piklanchik, ani i uluw: Ka t'ajan in awiltal an Ajátik.

15Ani talbél ti wat'ey nixé'chik a k'icháj, u ts'ejkan,
ani u k'adhiy ti Jerusalén. **16**Ani tu júna' junchik i belom
exóbalchik ma ti Cesarea, ani in chi'dhálak k'al jajá'chik
jún i biyál belom exóbal in bij Mnasón, Chiprejíb, ju'táj ti
ne'etsak ku koyóts.

21:11 *Mat 20:19*
21:13 *Jn 15:21*
21:14 *Mat 26:39*
21:20 *Rom 10:2; Gal 1:14; Flp 3:6*
21:21 *1Co 7:18, 19*

A Pablo in Tsa'biyal a Jacobo ti Jerusalén

17Tam tu ulits ti Jerusalén, an ebchalábchik tu bats'uw
k'al i kulbéltaláb. **18**Ani ti in aykíl a k'icháj a Pablo k'alej
k'al wawá' ki tsa'biy a Jacobo, ani patal an yejtselábchik
k'wajatak tamkudh. **19**A xi tam ti in tsapnédhámalits k'wajiy
in ólchal ti junchik jawa' a xi a Dios in t'ajámal ti k'al an
♦yab Judíochik k'al in k'ak'nadh t'ojlábil. **20**Ani tam ti in
ats'a'chik, in witsidh puwenchij a Dios, ani uchan: A tsu'tal,
ebchal, jáy wa'ats i Judío a xi in belámal, ani ti in yánél
pa'ixnom k'al an ♦Éylidhkáw; **21**po ólchinénekchik ti tatá' a
ebál, abal it exóbchixkwa' ti k'al patal an Judío a xi k'wajat
ti k'al an ♦yab Judíochik abal ka pílméj ti k'al a Moisés, a
ulalkwa': "Abal yab ki in t'okat kotoy in kwitólilchik, ma
ni yabáts ka xe'tsin jant'ini' an ujnámtaláb." **22**¿Janéy tám,
xó'? K'al an chubaxtaláb ne'ets ka tamkun an mulkunél,
kom ne'ets ka ats'atbéj abal it che'nek. **23**Jaxtám, xó' ka t'aja'
jawa' a xi wawá' tu uchál. Wa'ats tsé' i inik k'al wawá', a xi in
t'ajámalchik i óláb lujkudh káw, **24**ka ne'dha' axé'chik ani ki
it t'okej k'al jajá'chik ani ka jalbinchij abal ki in watsiychik

in ók', ani patal ne'ets ki in exbay abal jawa' a xi ólchinének ti tatá' ti a ebál yab wa'ats jant'oj, po it xe'ets teyej ti in áy ani a putuwal an ♦Éylidhkáw; 25po abal an ♦yab Judíochik a xi in belámal, i dhuchunchámal, ani i dhéy ulúmal abal yab ki in t'aja'chik ma ni jant'oj axé', expidh yab ki in taka' a xi tsemdhach ts'akchixnámej k'al an dhulkuts dios, ma ni i xits', ma ni a xi dhut'udh, ani ma ni i alk'idh ko'óxtaláb.

26Tám, a Pablo in ne'dha' nixé' xi inikchik; ani ti chudhey, tam ti t'okenekits k'al jajá'chik, otsits ti ♦tiyópan, abal ki in ólna' in putuntal in k'ichájil an t'okeltaláb, tam ti k'alek'ij in bínál an ts'akchixtaláb.

A Pablo Yak'wan ti ♦Tiyópan

27Ani tam ti in bukchíl a k'icháj k'wajatakits ti kidhbanal, tsu'tat ti ♦tiyópan k'al an Judíochik a xi ti Asia, ani in xamk'uw ti in putát an bichow ani k'alej ti yak'wáb, 28ani dhájnal in uluw: Inikchik ti Israel, tu ku tolmiy; axé' já'its an inik a xi in exóbchal patal ani ju'támk'ij abal ti in tomól i bichówil, an ♦Éylidhkáw ani a axé' xi k'wajtaláb, ani ma in ódhámal jayej i Griegojíb ti ♦tiyópan, ani in at'ax odhiyámal axé' xi santo k'wajtaláb. 29(Kom ok'ox tsu'úmejak ti bichow junax k'al a Trófimo Efesiojíb, ani in tsalpay abal a Pablo in ódhámal ti ♦tiyópan.)

30Jaxtám ti in putát an bichow xamk'un, ani mudhkan an bichówlom, ani yak'wan a Pablo, ani kaldháj bodhodhól ti ♦tiyópan, ani wi'pachk'ij mapuyat an wi'lebchik. 31Ani tam ti in exálakchik ki in tsemdha', i ólchixtaláb ulits ti k'al an ♦capitán, abal ti in putát Jerusalén k'wajat xamk'udh; 32ani wi'pachk'ij in aba' an soldadochik ani i centurión abatnomchik, ani adhláts ti jajá'chik. Ani tam ti an xamk'unél in tsu'uw an ♦capitán ani an soldadochik, in jila' ki in kwadha' a Pablo. 33Xó, tam ti ulits an coronel beletnom, in yak'wa' ani in aba' abal ka wik'an k'al tsáb i punchichik pat'ál ts'áj; ani in konówiy jita' jajá' ani janéy in t'ajámal. 34Po ti an mulkunél jún dhájnal antsé' ani jún píl.

Ani kom yabák eltidh ka exbay k'al ti in ebál an xamk'untaláb, jajá' in aba' ka ne'dháj a Pablo ti kwartél k'wajtaláb. 35Ani tam ti in bajuw an k'oybadh bél, ne'dháj kitkímtej k'al an soldadochik k'al ti in ebál in ts'ojbédhom

21:27
1Te 2:16
21:28
Mat 24:15
21:29
2Ti 4:20
21:33
Efe 6:20; 2Ti 2:9

tsakúltal an mulkunél, 36kom an mulkudh bichówlom a xi ts'at'at dhájnalak: ¡Ka tsemets!

A Pablo Káwin abal ki in K'ániy ti in Bá'

37Xó', tam ti ódhábakits a Pablo ti kwartél k'wajtaláb, in ucha' an ♦capitán: ¿U ejtowal tu ucha' jant'oj?

Jajá' tok'tsin: ¿A wit'ál ti it káw Griego? 38¿Yabxe' tatá' já'its it Egiptojíb, a xi in dhayk'a' jún i pextaláb ti ok'ox axé' a k'icháj, ani a ok'na' tsé' xi' i tsemdhom inik ti joltom tsabál?

39Tám, a Pablo in ucha': K'al an chubaxtaláb naná' pél in Judío inik, in ajidh ti Tarso, jún i bichow a xi yab wé'k'ij in éy ti Cilicia; ani tu lej konchal abal ti ki in jila' ku tawna' an bichówlom.

40Xó' tam ti walkanchat, a Pablo kubiy ti k'oybadh bél, in dhaya' in k'ubak ti t'iplab k'al an bichówlom, ani tam ti wa'tsin jún i pulik piklantaláb, káwin ti Hebreo, in uluw:

21:36 *Luc 23:18; Jn 19:15*
21:38 *Mat 24:26*
21:40 *Jn 5:2*
22:2 *Jn 5:2*
22:3 *Luc 10:39*
22:5 *Luc 22:66; Rom 7:1*

22 Inik ebchalchik ani pay'lómlábchik, ka ats'a' xowé' u jek'ondhaxtal ti a tamétchik. 2Ani tam ti in ats'a'chik abal káw ti Hebreo káwintaláb, piklalanchik.

Tam, in uluw: 3K'al an chubaxtaláb, naná' pél in Judío, u wa'tsintal ti bichow Tarso, Ciliciajíb, po in yejey ti axé' xi bichow, exóbchidh ti in akan a Gamaliel, k'al in t'ipts'odh Éylidh Káwintal i pay'lómchik, ani pélak in ijchím lé'nom k'al a Dios jant'ini' xowé' tatá'chik ti a yanél. 4Ani naná' u ájayalak axé' xi bél ma ti tsemláj, u wik'álak ani u bínálak ti wik'axte' i inikchik ani i uxumchik. 5Jant'ini' an ♦ok'lek pale' in ejtowal ti tejwa' tso'óblix jayej, ani patal an yejtselábchik; a xi k'al tu bats'uw i dhuchlab abal k'al an ebchalábchik; in ne'etsak ti Damasco abal ku chi'dha' wik'at ti Jerusalén a xi k'wajatchik taná' jayej abal ka yajchikiyat.

A Pablo in Ólnál in Wenk'ontal

6Po janéy wat'ey, tam ti in ne'etsak ti bél, ani in utelits ti Damasco, walám ti oraj k'icháj, jé'itsk'ij ti in tomtsiy jún i pulik tajaxtaláb ti k'ay'lál. 7Ani in ijkan tsabál, ani u ats'a' jún i káw a xi ti in uchál: “Saulo, Saulo, ¿jale' ti in ájayal?”

8Tám, in tok'tsin: "¿Jita'xe' tatá', Ajátik?" Ani Jajá' ti in ucha': "Naná' pél in Jesús Nazaretíb, a xi tatá' a ájayal."

9A xi k'wajatakchik k'al naná', k'al an chubaxtaláb in tsu'uw an tajaxtaláb ani jik'ey; po yab in ejtiy an káw a xi ti in tawna'. **10**Ani u uluw: "Ajátik, ¿janéy xó' ku t'aja'?" Ani an Ajátik ti in ucha': "Ki it ts'akiy, ani ki it k'alej ti Damasco, ani taná' ne'ets ki it uchan patal jawa' abadh abal tatá' ka t'aja'." **11**Ani kom naná' yabák in tsu'ux k'al in witsidh tumlixtal an tajaxtaláb, in lotoknáj tu k'ubak k'al a xi k'wajatak k'al naná', ani in otsits ti Damasco.

12Tám, jún i inik in bij Ananías, i k'ak'nax inik jant'ini' an ♦Éylidhkáw, a xi in kwa'alak in alwa' tejwa' xe'tsintal ti k'al patal an Judíochik a xi k'wajíl taná, **13**chích ti naná', ani tam ti k'wajiy kubat ti in ucha': "Ebchal Saulo, ka bats'uw a tsu'uxtal." Ani ti nixé' xi k'ij lamk'an u tsu'uxtal ani u met'a'. **14**Ani jajá' in uluw: "In Diosil i pay'lómchik ti takuyámal abal ka exlanchij in awiltal, ani abal ka tsu'uw an Bolidh ani abal ka ats'a' an káw ti in lej wi'. **15**Kom tatá' ne'ets ti it tejwa' tso'óblix abal Jajá' ti patal an inik, k'al jawa' a xi a tsu'úmal ani a ats'ámal; **16**ani xó', ¿janéyej a aychal? Ki it ts'akiy ani ki it pujan, ka dhájanchij in bij an Ajátik ani ka t'oka' a walab."

17Ani janéy u wat'a'; tam ti in wichiy ti Jerusalén, ani in k'wajatak ti in ól ti ♦tiyópan, taná' in tumlidh tsu'biyat. **18**Ani u tsu'uw Jajá' ti in uchál: "Ka tsemanchij, ki it kalej dhubatk'ij ti Jerusalén, kom yab ne'ets ki it bats'unchat a tejwa' tso'óblixtal tu ebál Naná'." **19**Ani u uluw: "Ajátik, jajá'chik in exlál abal naná' u ne'dhálak ti wik'nél ani u kwadhálak ti patal an ♦sinagoga a xi ti belálchik; **20**ani tam ti wak'lan in xits'ál a Esteban, a tejwa' tso'óblixal, taná' neyej in k'wajatak ani u junkunchal an tsemdhomchik, ani u beletnanchalak in k'wa'chímal an tsemdhomchik." **21**Ani ti in ucha': "Ki it k'alej, kom ne'ets tu aba' ów ti k'al an ♦yab Judíochik."

22Ani ma tejé' wichat ats'an k'al axé' xi káw; tám, dhájanchik, in ulal: Ka tixk'a' ti tsabál nixé' xi inik, kom yab in tomnál ka k'wajiy ejat. **23**Ani janidh dhájnal, ani in bet'enál in k'wa'chímal ani in k'upuwal i pojodh ti ik', **24**ani an ♦capitán in aba' abal ka ne'dháj ti kwartél k'wajtaláb,

22:8
Mrc 1:24
22:14
1Co 15:8
22:16
Jn 3:5; Rom 10:13; 1Co 6:11; Efe 5:26; Ti 3:5; Heb 10:22; 1Pe 3:21
22:19
Mat 10:17

ani in uluw abal ka konówiyat k'al i wipixtaláb; abal ki in exla' jale' ti lej dhájnalchik k'al jajá' ti in ebál. **25**Ani tam ti k'wajatak ti wik'nal k'al i ót' ts'áj, a Pablo in ucha' an centurión abatnom a xi k'wajatak kubat: ¿Walkadhxe' abal ka wipiy jún i Romano inik tam yabáyej weladh jolbiyámej?

26Tam ti an centurión abatnom in ats'a' axé', k'alej in ólchal an ♦capitán, in uluw: Ka t'aja' ti kwentaj jawa' a xi a t'ajál, kom axé' xi inik pél i Romano.

27Tám, chích an ♦capitán ti k'al a Pablo ani in ucha': Ti ki in ólchij, ¿tatá' pél it Romanojíb?

Jajá' tok'tsin: Aníts.

28An ♦capitán tok'tsin: Naná' k'al lej yán i tumín u bajuw ki in ajiyat ti in Romanojíb.

Tám, a Pablo in uluw: Po naná' pél u wa'tsintal.

29Tám, wi'pachk'ij nixk'in ti jajá' a xi ne'etsak ti konówix k'al i wipixtaláb, ani an ♦capitán ma jik'ey jayej, tam ti in exla' abal pélak i Romano, ani kom in wik'ámal.

22:30 *Mat 5:22*
23:1 *1Co 4:4; 2Co 1:12; 1Ti 1:5,19; 2Ti 1:3; Heb 9:14; 1Pe 3:16,21*
23:2 *Jn 18:22*
23:3 *Mat 23:27; Jn 7:51*

A Pablo ti in Tamét an Tak'bix Éyalchik

30Ani ti in aykíl a k'icháj, kom an ♦capitán in lé'ak ki in exla' an chubaxtaláb jale' ti jolbidh káwliyáb k'al an Judíochik, in walkandha' ti k'al an wik'axtaláb, ani in aba' ka chích an ♦ok'ox pale'chik ani ti in yánél an ♦kwenél tak'bix éyal; tám, in kaldha' a Pablo ani in kuba' ti in tamétchik.

23 Tám, a Pablo, in tsapik met'a' an ♦kwenél tak'bix éyal, in uluw: Inik ebchalchik, naná' in xe'tsinének k'al patal i alwa' ejat tsalap ti in tamét a Dios ma axé' a k'icháj. **2**Tám, an ♦ok'lek pale' Ananías in aba' a xi utat k'wajatak ti k'al jajá', abal ka kwadhchin in wi'. **3**Tám, a Pablo in ucha': A Dios ne'ets ti kwadha' teyej, dhakni' ba'te'. Kom it k'wajat ketél abal ti in weladh alchij u jolbíl jant'ini' in ulal an ♦Éylidhkáw. ¿Ani a jek'om jilál an ♦Éylidhkáw a abál ki in kwadhan?

4Ani uchan k'al a xi k'wajatchik tana': ¿In ♦ok'lek pale'il a Dios a odhnax káwliyal?

5A Pablo in uluw: Yabák u exlál, ebchalchik, abal pél an ♦ok'lek pale'; kom k'wajat dhuchadh:

Yab ka at'ax káwliy in ok'lekil a bichówil.

(Exo 22:29)

6A Pablo, tam ti in exla' abal jún kwenél pélak i Saduceo, ani jún kwenél pélak i ♦Fariseo, dhájan ti an ♦kwenél tak'bix éyal: Inik ebchalchik, naná' pél in ♦Fariseo, in tsakámil i ♦Fariseo, naná' k'wajat ti in jolbiyáb ti in ebál an aychixtaláb ani in ts'akíltal an tsemélomchik.

7Tam ti in uluw axé', dhayk'an jún i xamk'untaláb k'al an ♦Fariseo ani an Saduceo; ani an mulkunél lewáxin. **8**Kom an Saduceochik in ulal abal yab wa'ats i ts'akíltaláb, ma ni i ♦ángel, ma ni espíritu, po an ♦Fariseochik in ulal abal patal wa'ats. **9**Ani dhayk'an jún i janidh dhájáx, ani ts'akiy an bajudh exóbchixchik, in yanétnál an ♦Fariseo, tomólnadh káwchik, in ulal: Yab i elchal a xi yab tekedh ti axé' xi inik, po max tawnámej k'al jún i espíritu o jún i ♦ángel, yab ki tomólna' a Dios.

10Ani kom wa'atsak jún i pulik xamk'untaláb, ani kom an ♦capitán in ts'ejnanchalak ka t'ápixnáj a Pablo, in aba' an soldadochik abal ka k'alej ti tixk'áb k'al i tsápláb ti k'al jajá'chik ani ka ne'dháj ti kwartél k'wajtaláb.

11Ani ti in aykíl an akal, ulénchat k'al an Ajátik ani uchan: Ka lubchij Pablo, kom jant'ini' it tejwa' tso'óblixnének ti Jerusalén, antsaná' a yajinchal ti it tejwa' tso'óblix jayej ti Roma.

23:6
Flp 3:5
23:8
Mat 22:23; 1Co 15:12
23:9
Mrc 2:16; Luc 23:4
23:11
Mat 14:27

An Junkudhkáw abal ka Tsemdháj a Pablo

12Ani tam ti chudhey, junchik i Judío junkun k'al i tsinat tsalap ani in t'aja' jún i lujat wik'ax káw k'al i kwi'badh káwílaxtaláb, abal yab ne'etsak ka k'apúts ma ni yab ne'etsak ka uts'aláts, ma talbél tam in tsemdhámalakits a Pablo. **13**Ani a xi in t'aja' axé' xi wik'ax káw wat'adhak tsáb inik in yanél; **14**axé'chik k'alej ti k'al an ♦ok'ox pale'chik ani k'al an yejtselábchik, ani in uluw: Wawá' u lujat káwnenek k'al i kwi'badh káwílaxtaláb, abal yab jant'oj ki k'apuj ma talbél tam i tsemdhámalakits a Pablo. **15**Jaxtám xó', tatá'chik ki it junkun k'al an ♦kwenél tak'bix éyal ani ka konchij an ♦capitán abal ki it pa'banchat kalám, ejtíl tam a lé'ak ka t'ipts'odh exla' jant'oj ti jajá' ti in ebál; ani wawá' ne'ets ku k'wajiy t'ojojodh abal ki tsemdha' tam utatakits ka ulits.

16Po in kwitólil in uxum ebchal a Pablo in ats'a' axé' xi
kwátsixtaláb, tám, k'alej ani otsits ti kwartél k'wajtaláb, ani
in ólchij a Pablo. 17Ani a Pablo, in kaniy jún i centurión
abatnom ani in ucha': Ka ne'dha' axé' xi kwitól inik ti k'al an
♦capitán, kom in kwa'al jant'oj ki in ólchij. 18Tám, in ne'dha'
ani in utuw ti k'al an ♦capitán, ani in uluw: An wik'nél Pablo
ti in kaniy ani ti in paka'bédha' abal ku chi'dha' ti k'al tatá'
axé' xi kwitól inik, kom in kwa'alkwa' jant'oj ti ólchij.
19An ♦capitán, in kina' ti in k'ubak ki in pélandha' ani in
konoy: ¿Janéy a xi a kwa'al ti in ólchij?
20Ani jajá' tok'tsin: An Judíochik in junkudh tsalpayámal
ti paka'bédha' kalám abal ka kaldha' a Pablo ti k'al an
♦kwenél tak'bix éyal, ejtíl tam in lé'akchik ki in t'ipts'odh
exla' jant'oj más chubax; 21po yab ka bela', kom wa'ats ma
wat'adh tsáb inik in yánél ti kwátsix, a xi ma in kwi'badh
káwliyámal in kwetém bá' abal yab ne'ets ka k'apúts ma ni
ka uts'aláts ma tam in tsemdhámalakits, ani xó' k'wajatchik
t'ojojodh, in aychal a ok'xidh káwintal.

23:18
Efe 3:1
23:26
Luc 1:3

22Tám, an ♦capitán in jila' ka k'alej an kwitól inik, ani in
punúbchij: Yab ka t'ilchij ma ni jita' a xi ti in ólchámal.

A Pablo Aban ti k'al an Ok'lek Felix

23Tám, in kaniy tsáb i centurión abatnom, ani in ucha':
Ka takuy 200 i soldadochik, óx inik k'al lajuj k'al i bichim
ani 200 i tsojbax abal ti in óxchíl in orajil an akal ani ka
k'alej ti Cesarea. 24Ani ka t'ojojoyat i ko'nél púnláb abal ka
punuwat a Pablo, ani ka ne'dháj jek'ondhach ma ti k'al an
ok'lek Felix. 25Ani in dhucha' jún i dhuchlab antsé':

26Naná' Claudio Lisias,
Abal k'al an wat'adh k'ak'nadh ok'lek Felix.
Tsapnédhomtaláb.

27Axé' xi inik, yak'wadhak ani ne'etsak ka tsemdháj k'al
an Judíochik, in k'alej k'al an soldadochik ku jek'ondha',
kom u exla' abal pélak i Romanojíb. 28Ani kom u lé'na' ku
exla' k'al janéy ti jolbiyábak, u ne'dha' ti in ♦kwenél tak'bix
éyalilchik; 29ani u ela' abal jolbiyábak k'al ti in ebál i tamat
konowixtaláb ti in kwetém Éylidh Káwintalchik, ani yab in
kwa'al in jolbíl abal ki in tomna' ka tsemets ma ni ka ko'oyat
ti wik'axte'. 30Po in ólchin abal an Judíochik k'wajatak in

kwátsiyal axé' xi inik, tám, wi'pachk'ij tu abchij ti tatá', ani u aba' jayej taná' an jolbixchik abal ti a tamét ki in uluw janéy in kwa'al k'al jajá'.

Ki it k'wajiy alwa'.

31Tám, an soldadochik, jant'ini' ti aban, kaldháj a Pablo, ani ne'dháj k'al i akal ma ti Antípatris bichow. 32Ani ti in aykíl a k'icháj, jilan ka k'alej k'al an punélomchik, ani a xi jilk'on wichiychik ti kwartél k'wajtaláb, 33ani tam ti ulitschik ti Cesarea, in pidha' an dhuchlab an ok'lek, aniyek'ij bináj a Pablo ti in tamét. 34Ani tam ti an ok'lek in ajiyámalits an dhuchlab, in konoy ti janéy tam tsabál in wa'tsintal, ani tam ti in exla' abal ti Cilicia, 35in ucha': Ne'ets tu ats'a' tam ka ulitschik a jolbixal. Ani in aba' abal ka jilan beletnadh ti in ♦Pretorio kwartélil a Herodes.

A Pablo ti in Tamét a Felix ti Cesarea

24 Ani bó' a k'icháj talbél, pa'iy an ♦ok'lek pale' Ananías, k'al an yejtselábchik, ani jún i káwlómej in bij Tértulo, a xi in ti in tamét an ok'lek in tomól jolbiy a Pablo. 2Ani tam ti kaldhámejits; a Tértulo in tujchij ki in jolbidh káwliy, in uluw: Kom wawá' i kwa'al i pulik koyataláb k'al tatá' ti a ebál, ani yán jant'oj alwa' t'ajnal ti k'wajtal tsabálil k'al tatá' a tsalpadhtal, 3k'al patal ani ma ju'támk'ij i bats'uwal k'al i k'ak'námaltaláb; k'al tatá' wat'adh k'ak'nadh Felix. 4Po abal yab más ki in owey tu it'ixbédha', tu paka'bédhál tu ku ats'a' jún i wé' k'al a k'aya'tal. 5Kom wawá' i elámal abal axé' xi inik pél jún ódhil ts'ilk'ox, ani in dhayál i pejextaláb ti bá' an Judíochik ti in putát an tsabál, ani pél i ók'lom k'al an kwenél Nazarenojíb. 6Ani ma in exa' jayej ki in at'axbédha' an ♦tiyópan; ani wawá' i yak'wa', ani i lé'ak ki weladh yajchikiy jant'ini' in ulal i Éylidh Káwintal, 7po an ♦capitán Lisias pelkan ani k'al i tsápláb tu tixk'anchij ti k'ubak, 8ani in aba' an jolbixchik abal ka chích ti k'al tatá'; tam ka konomchikiy k'al patal axé', ne'ets ka ejtow ka exla' jale' ti wawá' i jolbiyal. 9Ani an Judíochik in junkudh uluw abal patal aníts.

10Tám, a Pablo, t'ajchin jún i t'iplab k'al an ok'lek abal ka káwin; ani jajá' tok'tsin: Kom u exlál abal yán i tamub a t'ajámal ti it juez ti ba' axé' xi ♦kwenél k'wajílom, k'al

24:3 *Luc 1:3*
24:9 *1Te 2:16*

i kanataláb ne'ets ki in tok'tsin abal ku jek'ondha' tu bá'.
11Kom a wit'ál ka tso'óbna' abal yab wat'enek lajuj tsáb a
k'icháj tam ti in k'adhiy ti in k'ak'nax ti Jerusalén. 12Ani
yab jita' ti in ela' ti in tomólnax t'ilom o u dhayk'álak i
xamk'untaláb ma ni ti ♦tiyópan o ti ♦sinagogachik o ma ni ti
bichow, 13ma ni yab in ejtowalchik ki in tejwa'médha' abal
chubax jawa' a xi k'al xowé' ti in jolbiyal. 14Po tu tejwa'
ólchal axé', abal an bél, jawa' a xi jajá'chik in bijiyal ti ódhil
k'ak'nax, antsaná', naná' u t'ojonchal a Dios a xi in bela' i
pay'lómchik, u belál patal a xi k'wajat dhuchadh ti al an
♦Éylidhkáw ani ti al an Tsu'bidh káwintaláb. 15U kwa'al i
aychixtaláb ti k'al a Dios, jant'ini' in kwa'alchik jayej, abal
ne'ets ka wa'tsin i ts'akíltaláb ti k'al an tsemélom, já'its a xi
bolidh ani a xi yab bolidh. 16Jaxtámits, u lubchal abal ku
ko'oy u ejat tsalápil ets'ey k'al ma ni jún i jolbintaláb ti in
tamét a Dios ani ti in tamét an inikchik.

24:15 *Mat 25:46*
24:17 *Rom 15:25-28; 1Co 16:1-4,15; 2Co 8:1-4; Gal 2:10*
24:25 *Gal 5:23; 1Te 5:6; 1Pe 4:7; 2Pe 1:6*

17Xó', tam ti wat'enekits yán i tamub, in chích abal
ku chi'dhanchij i ts'ejwalixtaláb u kwenél bichówil ani i
ts'akchixtalábchik. 18Xó', biyat in k'wajatak ti ♦tiyópan
talbél ti in t'okenek, ti in ela' junchik i Judío a xi tál ti Asia,
yab k'al i mulkunéltaláb o k'al i xamk'untaláb; 19axé'chik in
yajinchalak ka k'wajiy ti a tamét, abal ti in jolbiy, max in
kwa'al jant'oj ti u tomól naná'. 20O ki in uluw axé'chik, max
ti in elchámal jant'oj yab bolidh, tam ti in k'wajiy ti k'al an
♦kwenél tak'bix éyal, 21expidhk'ij, u tsapik uluw tam ti in
k'wajat k'al jajá'chik: "Ti in ebál in ts'akíltal an tsemélom,
ti k'al axé' xowé' k'wajat ti in alimcháb u jolbíl ti a éy tatá'."

22Tam ti a Felix in ats'a' axé', ani kom in alwa' exlál
axé' xi Bél, in jila' píl a k'icháj, ani in uluw: Tam ka pa'iy
an ♦capitán Lisias, ne'ets ku kidhat exla' a káwintalchik.
23Tám, in aba' an centurión abatnom abal ka beletnáj a
Pablo, ani ka pidhan i walkantaláb, ani yab ka tank'wiyat
ma ni jún in yanétal abal ka beletnanchat in yajinchixtal o
ka chích ti k'al jajá'.

24Xó', tam ti wat'enekits jún jáyits a k'icháj, chích a Felix
k'al a Drusila, in k'imádhil a xi pélak i uxum Judía, kaniyat
a Pablo, ani in ats'a' an belomtaláb já'its k'al a Cristo. 25Ani
tam ti a Pablo in tamat t'ilbay ti in ebál an bolidhtaláb ani an
ejét xe'tsintaláb ani k'al an yajchik takuxtaláb a xi ne'ets ka

chích, a Felix jik'ey ani in tok'tsiy: Ki it k'alejits, po ne'ets tu kaniy tam ku ko'oy i k'ij. **26**In ayálak jayej ka pidhan i tumín k'al a Pablo abal ki in walka'; jaxtámits, in chi'dha' yáníl abal ki in t'ilbay.

27Po tam ti wat'enekits tsáb i tamub a Porcio Festo otsits ti in jalúk' a Felix, ani kom a Felix in lé'ak ki in ko'oy kulbél an Judíochik, in jila' a Pablo ti wik'axte'.

A Pablo in Dhájanchal in Bij a Cesar

25 Xó', tam ti a Festo ulits ti tsabál Palestina, ti in óxchíl a k'icháj, ma ti Cesarea k'adhiy ti Jerusalén. **2**Tám, an ♦ok'lek pale' ani an ok'óxlom k'al an Judíochik chích ti k'al a Festo ani tomól káwin ti in ebál a Pablo ani in lej konchalak, **3**in lé'akchik jún i alwa'taláb, abal a Pablo ka aban ti Jerusalén, kom in kwa'alak kwátsidh an bél abal ki in tsemdha'. **4**Po tok'tsin, abal a Pablo k'wajat beletnadh ti Cesarea, ani jajá' a Festo ne'ets dhubat tiwa'. **5**Jaxtámits in uluw: Jita' in ejtowal ka k'alej k'al naná'; ani max in kwa'al in jolbíl axé' xi inik, ka káwlidh jolbiy.

6Ani k'wajiy taná' walám lajuj a k'icháj, tám, chích ti Cesarea, ani ti in aykíl a k'icháj ketlej ti tribunal éyaláb, ani in aba' ka chi'dháj a Pablo. **7**Xó' tam ti chích, tomtsiyat k'al an Judíochik a xi che'nek ti Jerusalén, t'e'tsiyáb a Pablo k'al yántolom i alchik jolbixtaláb, a xi yabák in ejtowalchik ki in ch'uchbidh ólna'. **8**Biyat a Pablo in jek'ondhál ti in bá', in uluw: Naná' yab in walbinének ma ni ti in tomól in Éylidh Káwintal an Judíochik, ma ni ti in tomól an ♦tiyópan, ma ni ti in tomól a ♦Cesar.

9Po a Festo, kom in lé'ak ki in kulbédha' an Judíochik, in tok'tsiy a Pablo, in uluw: ¿A lé' ki it k'adhiy ti Jerusalén, ani tiwa' ki it weladh konówiyat tu tamét?

10Tám, a Pablo in uluw: Naná' in k'wajat ti in tribunal éyaltal a ♦Cesar, ju'táj ti in yajinchal ki in tsu'tat max in jolbidh. An Judíochik yab u t'ajchámal i pojkaxtaláb, jant'ini' ti a lej alwa' exlál. **11**Kom max u t'ajámal jún i pojkaxtaláb o jant'oj a xi in tomnálak t'ajat ki in tsemdháj, naná' yab u padhál an tsemláj, po max yab jant'oj wa'ats a xi axé'chik ti in jolbidh káwliyal, ma ni jita' yab in ejtowal ti ki in binaxna' ti jajá'chik. Naná' u dhájanchal in bij a ♦Cesar.

25:7 *Mrc 15:3; Luc 23:2, 10*

12Tám, a Festo, talbél tam ti in t'ilbayámalits an ♦tak'bix
éyal, tok'tsin: ¿A dhájanchámal in bij a ♦Cesar? Ne'ets ki it
k'alej ti k'al a ♦Cesar.

A Festo in Konoyal in Tak'bixtal a Agripa

13Xó', tam ti wat'enekits jún jáy a k'icháj, an ts'álej
Agripa ani a Berenice chích taná' ti Cesarea abal ka
tsapnédháj a Festo. 14Ani biyat k'wajiy taná' yán a k'icháj,
a Festo in ólchij an ts'álej ti in ebál a Pablo, in uluw: A
Felix in jila' jún i inik ti wik'axte'. 15Já'its, tam ti in k'alej
ti Jerusalén, an ok'óxlom pale'chik ani an yejtselábchik ti
bá' an Judío, ti in konchal i weladh jolbintaláb ti k'al jajá'.
16Ani u tok'tsiychik, abal an Romanochik yab in ujnám abal
ki in bína' jún ti taldhaxtaláb, max an jolbinél ok'ox yab in
tametnámal in ódhom jolbixal, ani ki in ko'oy i jolát abal
ka tok'tsin ani ki in jek'a' k'al an jolbixtaláb. 17Jaxtám, ma
yab owat, junkudh chíxchik tejé', ani ti in aykíl a k'icháj
in ketlej ti tribunal éyaltaláb, ani u aba' ka chi'dháj nixé' xi
inik; 18ani tam, kubiychik an jolbix, po yab in tejwa'médha'
ma ni jún i jolbintaláb a xi naná' u tsalpayalak, 19po expidh
in kwa'alakchik i konowíxtaláb ti in ebál in k'ak'naxtal,
ani ti jún i Jesús, a xi tsemnekits, a xi a Pablo in ulal abal
k'wajatkwa' ejat. 20Ani kom naná' yab u lej ejtiyalak axé' xi
konowíxtaláb, u konoy max in lé'ak ka k'alej ti Jerusalén,
ani tiwa' ka weladh konówiyat. 21Po a Pablo in konoy abal
ka beletnáj ma ka ots'o'bédháj a Augusto, u aba' abal ka
ko'oyat beletnadh ma ku aba' ti k'al a ♦Cesar.

22Tám, a Agripa in ucha' a Festo: U lé'ak neyej ku ats'a'
nixé' xi inik.

Ani a Festo in uluw: Kalám ne'ets ka ats'a'.

23Ani ti in aykíl a k'icháj, chích a Agripa k'al a Berenice
k'al yántolom i puwenchixtaláb, ani tam ti otsenekits ti
atáj ots'ol ts'ejkantaláb, junax k'al an ♦capitánchik ani
k'al an ok'óxlom inikchik ti k'al an bichow; tám, k'alej ti
ik'táb a Pablo k'al in abatnaxtal a Festo. 24Tám, a Festo
in uluw: Ts'álej Agripa, ani patal an inikchik a xi k'wajat
tejé' junkudh k'al wawá'; a tsu'talchik axé' xi inik, a xi ti
in puwél an mulkunél Judío u pelkanal, já'its ti Jerusalén
ani tejé', k'al i dhajal abal yabkwa' in uchbíl ka k'wajiy

ejat. 25Po naná' u elámal' abal yab jant'oj in t'ajámal abal ka t'ajat tsemets, ani kom jajá' in bijidh dhajay a Augusto, u tsalpadh ulúmal ku aba' ti k'al jajá'. 26Ti in ebál axé' yab u kwa'al jún i chubaxtaláb janéy ku dhuchunchij u yetsej amuj, jaxtám tu kaldhanchámal ti a tamétchik, po ok'oxek'ij ti k'al tatá', ts'álej Agripa abal tam ka exlanchij janéy jajá' in éy, naná' ku ko'oy janéy ku dhucha'.

27Kom naná' u tsu'tal abal yab in tomnál ku alk'idh aba' jún i wik'nél ani yab ku ólnanchij in kitbadh jolbíl.

A Pablo in Jek'ondhál ti in bá' ti in Tamét a Agripa

26 Tám, a Agripa in ucha' a Pablo: It walkadh ki it káwin k'al tatá' ti a ebál.

Tám, a Pablo in lujkuw in k'ubak, in tujuw ti káw abal ki in k'ániy ti in bá': 2Ts'álej Agripa, xowé' naná' in lej kulbél kom u ejtowal ku k'ániy tu bá' ti a tamét, k'al patal jawa' a xi an Judíochik ti in jolbidh t'e'tsiyal. 3Ok'oxek'ij kom tatá' a exlál patal in ujnadh xe'tsintal ani in tamat t'ilomtal an Judíochik; jaxtám tu lej konchal abal ti ki in ats'a' k'al i aychixtaláb.

4Naná' u xe'tsintal, ma tu kwitóltal, a xi ma ti tujey u wat'ba' tu k'wajchidh tsabálil, ti Jerusalén, axé' patal an Judío in exlál. 5Ani ti in exla'chik ma ti tujey, max in lé'chik ti tejwa' tso'óblix, naná' in k'wajiy k'al an kwenél k'ak'nax a xi junkáw in eyendhál, naná' pélak in ♦Fariseo; 6ani xowé' k'al ti in ebál in aychixtal an ♦ok'xidh uludhtaláb a xi a Dios in pidha' i pay'lómchik, in k'wajat ti in weladh konówiyáb, 7an ♦ok'xidh uludhtaláb a xi in aychal ka putun i lajuj tsáb kwenchálil, jaxtám t'ojnalchik akal ani k'icháj. K'al axé' xi aychixtaláb, ts'álej Agripa, in jolbidh t'e'tsiyáb k'al an Judíochik. 8¿Jale' ti a tsalpayámalchik ani yab a belál abal a Dios in ts'akbál an tsemélomchik?

9K'al an chubaxtaláb naná' u tsalpay abal ku tomólnadh t'aja' yán jant'oj ti in ebál in bij a Jesús Nazaretíb. 10Já'its axé' u t'aja' ti Jerusalén, u mapuy ti wik'axte' yántolom i santo belomchik, u bats'uw i uchbixtaláb ti k'al an ok'óxlom pale'chik; ani tam ti tsemdhájchik, in tolmixin k'al jajá'chik. 11Ani yáníl u odhna'chik ti patal an ♦sinagogachik, u t'ajchij k'al i tsápláb ka at'ax káwílaxin;

26:4 *Gal 1:13, 14; Flp 3:5*
26:5 *Flp 3:5*
26:6 *Rom 15:8*
26:7 *1Te 3:10; 1Ti 5:5; Sgo 1:1*
26:9 *Jn 15:21; 16:2; 1Ti 1:13*
26:11 *Mat 10:17*

ani k'al i olmadh tsakúltaláb u ájay ti pílchik i óweláb bichow.

A Pablo in Ólnál in Wenk'ontal

12Ti k'al axé' xi áyláb, in k'alej ti Damasco k'al in
uchbixtal ani in abatnaxtal an ok'óxlom pale'chik. 13Ts'álej,
naná' u tsu'uw ti bél, ti lej oraj k'icháj, jún i tajáx ti k'ay'lál,
más tajax kej a k'icháj, a xi ti in tajbay ani a xi ne'etschik
k'al naná'. 14Ani tam tu kwajlan ti yánél ti tsabál, u ats'a' jún
i káw a xi ti in tawna', ani in uluw ti Hebreo káwintaláb:
"Saulo, Saulo, ¿jale' ti in ájayal? Lej t'ojláb abal tatá' ka
tsotsbay an tsajbaxtaláb." 15Tám, naná' u uluw: "¿Jita'xe'
tatá', Ajátik?" Ani Jajá' in uluw: "Naná' já'its in Jesús, a xi
tatá' a ájayal. 16Po ki it ts'akiy, ani ki it kubiy k'al a akan,
kom ti k'al axé' ti in tejwa'mének ti k'al tatá', abal tu punuw
ti it t'ojnal ani ti it tejwa' tso'óblix k'al a xi a tsu'úmal, ani a
xi ne'etsej ki in tejwa'méj ti k'al tatá'. 17Ne'ets tu jek'ondha'
ti k'al a bichówil ani ti k'al a xi ⬩yab Judíochik, ti ju'táj
xowé' Naná' tu abál. 18Abal ka lamchij in tsu'uxtalchik, a
xi k'wajat ti bá' an yik'wáx abal ka wenk'on ti an tajaxtaláb,
ani ti in uchbixtal a Satanás ka wenk'on ti k'al a Dios, abal
ki in bats'uwchik k'al an belomtaláb a xi já'its k'al Naná',
i pakwlanchixtaláb k'al an walabtaláb ani ti báts'ul k'áláb
junax k'al a xi santo t'okenek."

26:14 Jn 5:2
26:18 *Luc 24:47; Efe 5:8; Col 1:13; 1Pe 2:9*
26:20 *Mat 3:8; Luc 3:8*
26:22 *Luc 24:27, 44*
26:23 *Mat 16:21; Luc 2:32; 1Co 15:20, 23; Col 1:18; Ap 1:5*

A Pablo in Kaniyal a Agripa ti Belkax

19Jaxtám, ts'álej Agripa, yab u t'aja' ti in jek'om k'al
an labidh tsu'bixtaláb ti k'ay'lál, 20po u ólchij ok'ox a xi
k'wajatchik ti Damasco, ani a xi ti Jerusalén, ani ti in
putát an tsabál Judea, ani an ⬩yab Judíochik, abal ki in
joltiy in biyál xe'tsintal ani ka wenk'on ti k'al a Dios, ani
ki in t'aja' i t'ajnél a xi in tomnál, tam i joltiyámal i biyál
xe'tsintal. 21K'al axé' ti in ebál an Judíochik, ti in yak'wa'
ti ⬩tiyópan, ani in exa'chik ti ki in tsemdha'. 22Tám, kom
a Dios ti in tolmiyal, ma axé' a k'icháj, in kubat u bínál i
tejwa' tso'oblixtaláb abal patal a xi pakdha' ani a xi t'ijax,
yab u ulal jant'oj píl a xi ti tsu'bidh káwintaláb ani a
Moisés in uluw ne'ets ka wat'ey, 23abal a Cristo in yajinchij
ki in yajchíkna', ani ka ok'xin ka ts'akiy ti tsemélom,

abal ki in ólchij an tajaxtaláb an bichówlom ani an ♦yab Judíochik.

24Biyat in ulal axé' abal ki in k'ániy ti in bá', a Festo in uluw k'al i janidh káw: It olmadh Pablo; an yántolom exóbaltaláb ti t'ajámal ki it olman.

25Po jajá' in uluw: Yab in olmadh wat'adh k'ak'nadh Festo, po naná' u ulal an káw a xi chubax ani a xi tekedh. **26**Kom an ts'álej in exlál axé'chik, ju'táj ti in tamét in k'wajat ti in káw k'al i walkadhtaláb, kom u ♦dhakat exlál abal yab k'wajat tsinat ti k'al jajá, kom axé' yabk'ij t'ajan ti jún i tsinat jolát. **27**¿A belál ts'álej Agripa an Tsu'bidh káwintaláb? Naná' u exlál abal a belál.

28Tám, a Agripa in ucha' a Pablo: Lej wé' ti in pajámiy abal ki in wenk'on ti in Cristiano.

29Ani a Pablo in uluw: U konchal a Dios k'al wé' o k'al yán, yab expidh tatá', po patal a xi xowé' k'wajat ti in ats'ál, wenk'onalak ejtíl naná', expidh an wik'axtaláb ibáj.

30Xó', tam ti putun ki in uluw patal axé', kubiy an ts'álej, an ok'lek, ani a Berenice, ani patal a xi ketlenének k'al jajá'chik. **31**Ani tam ti pílménekits, tamat t'ilmáts, in ulalchik: Axé' xi inik yab in t'ajámal jant'oj abal ka t'ajat tsemets o ka wik'an.

32A Agripa in ucha' a Festo: Axé' xi inik elatak ka walkáj, max yabák in bijidh dhajayámal a ♦Cesar.

26:24
Jn 7:15; 10:20; 1Co 4:10
27:3
Mat 11:21

A Pablo Dhemat Ne'dháj ti Roma

27 Xó', tam ti tsalpadh uluwat abal ne'ets ku dhemat k'alej ti Italia, a Festo in bína' a Pablo ani talchik píl i wik'nélchik ti in k'ubak jún i centurión abatnom in bij Julio, in kwenélil a Augusto. **2**Ani u k'adhiy ti al jún i pulik tan Adramitena, u dhemat k'alej tu kublé' walte' ja' ti tsabál Asia, k'wajatak k'al wawá' a Aristarco Macedoniojíb, ti Tesalónica bichow. **3**Ani ti in aykíl a k'icháj u ulits ti Sidón bichow. Xó', a Julio in k'ayátna' a Pablo ani in walkanchij ka k'alej ti k'al in ja'úbchik, abal ka t'ajan ti kwentaj. **4**Ani taná' u dhemat k'alej, i tóniy Chipre, kom tu tamuwalak an ik'. **5**Ani tam ti wat'enchámalits an pulik lejem walte' Cilicia ani Panfilia, u ulits ti Mira bichow, ti Licia tsabál. **6**Ani taná', an centurión abatnom in ela'

jún i pulik tan Alejandrina, a xi ne'etsak ti Italia, taná' u punbáj.

7Ani u beláts yajúm yán a k'icháj, ani pama'tal u ulits ti in tamét Gnido bichow, kom an ik' yab tu jilálak, u k'alej i tóniyal Creta, ti in tamét Salmón. 8Ani k'al i k'ibataláb i wat'enchij, u ulits walte'ja' a xi in bij Alabél Uleltal i Tan, taná' utat k'wajatak an bichow Lasea.

9Xó', tam ti wat'ey lej owat i k'ij, kom an bél k'ak'adhak ti ja', ani an k'ij pabiltaláb wat'enekits; a Pablo in kanat tak'biyalakchik, 10in ulal: Inikchik, u tsu'tal abal axé' xi belaltaláb ti ja' ne'ets ki tamuw i yajchiktaláb ani yán i k'íbaltaláb yab expidh k'al an kitáláb ani k'al an pulik tan, po k'al i ejatal jayej. 11Po an centurión abatnom in belchalak más in káwintal an beldhom ani an dhabal tan, kej a Pablo in káwintal. 12Ani kom in uleltal an tan yabák in kwa'al in alwá' abal taná' ki wat'ba' an tsaváy k'ij, yán in tsalpay abal ku kalej taná', max i ejtowalak ku ulits ti Fenice, ani taná' ki wat'ba' an tsamay k'ij, já'its an uleltaláb tan ti Creta a xi tejwa'mél ti k'watab talolaj in otseltal a k'icháj ani ti winab tsaylél otseltal a k'icháj.

27:7 *Ti 1:5*
27:14 *Mrc 4:37*

An K'ak'adh Ik'ladh Áb ti Pulik Lejem

13Ani ts'i'kin ti juchnal jún i talolaj ik', in tsalpaychik abal ne'ets ki in bajuw jawá' a xi in lé'ak, in dhaya'chik in ts'akatlíl an tan, ani dhemat beláts walte' Creta. 14Po ma yab owat, k'aletnáj k'al jún i tsapik kóx ik' in bij Euroclidón. 15Ani an tan ne'dhánáj k'al an ik', ani kom yab i ejtow ki ók'na' ju'táj tu ne'ets, i walba' tu ku ne'dha'. 16Ani u wat'ey i tóniy jún i tsakam isla tsabál a xi in bij Clauda, k'al yán i pama'taláb i ejtow ki k'ániy an tsakam tan. 17A xi tam ti dhayámalits in eyendha'chik i k'oxdha' ts'áj abal ki in wik'a' an tan, ani kom in ts'ejnálak ka xapk'an ti Sirte dhadhatja', in pa'ba'chik an juchudh k'wa'chim ani in walba' ka ne'dháj. 18Po chích tu uwandháb k'al jún i ik'ladh áb ti in aykíl a k'icháj, in tujuwchik ki in ik'owmédha' an pulik tan; 19ti in óxchíl a k'icháj, k'al i k'ubak i wak'la' in eyextal an tan. 20Ani kom yán a k'icháj yab tejwa'méj an k'ak'al ma ni a ót, ani chích jún i ik'ladh áb yabk'ij abal wé'k'ij, tám, i k'iba' patal i aychixtaláb abal ki k'ániy ti bá'.

21Ani kom yánakits a k'icháj yab u k'apúmadh, tám, a Pablo kubiy ti ts'ejel jajá'chik, ani in uluw: Inikchik, ti in ats'anchámalak u káwintal ani yabák i jilámal Creta, expidh abal ki wat'a' axé' xi yajchiktaláb ani axé' xi k'íbaltaláb. **22**Xowé' naná' tu kanátlidh tak'biyal, ka ko'oychik i alwa' kanataláb; kom ma ni jún i ejataláb yab ne'ets ka k'ibej ti ba' tatá'chik, po expidh an tan. **23**Kom axé' xi akal in ♦ángelil a Dios k'wajinek k'al naná', a xi pél ti in k'ál, ani a xi u t'ojonchal, **24**in uluw: "Yab ki it jik'ey, Pablo, in yajinchal ki it utuwat ti in tamét a ♦Cesar, ani xó', ka tsu'uw, a Dios ti pidhámal patal a xi ne'ets k'al tatá'." **25**Jaxtám, inikchik, ka ko'oy i alwa' kanataláb; kom naná' u belál a Dios abal jant'ini' ti in uchan, antsaná' ne'ets ka wat'ey; **26**po, i yajinchal ku chích tu tomk'inal ti jún i isla tsabál.

27Xó', tam ti chích in lajuj tsé'chíl an akal, biyat u ne'dháb tiwa'k'ij ti pulik lejem Adriatico, ti ts'ejel akal, an marinero inik in tsalpaychik, abal u k'wajatak tu utel ti jún i tsabál. **28**Ani in bet'éna' an lejbaxtaláb, in ela' in lupém jún inik i jó', ani k'alejchik jún i wé' más in baliy an lejbaxtaláb junílek'ij in ela'chik lajuj bó' i jó'. **29**Tám, kom in ts'ejnálak ki in tamánchij i t'ujublom, in bet'éna'chik ti in kúx an tan, tsé' in ♦ts'aklaxtal, ani in lé'akchik max chudhélakits. **30**Tám, an marinero inikchik in lé'na' ka adhláts abal ki in jila' an pulik tan, in pa'ba'chik an tsakam k'ánix tan ti pulik lejem, in k'ambix t'ajálakchik abal ne'ets ki in kints'onchij in ♦ts'aklaxtal ti in ók' an tan. **31**A Pablo in ucha' an centurión abatnom ani an soldadochik: Max axé'chik yab ka k'wajlelenk'ij ti pulik tan, tatá'chik yab ne'ets ka ejtow ka k'ániy. **32**Tám, an soldadochik in muts'inchij in ts'ájilchik an tsakam k'ánix tan, ani in jila' ka k'ibej.

33Xó', tam ti chudhélits, a Pablo in paka'bédhál patal abal ka k'apulitschik, in ulal: Axé' pélits in lajuj tsé'chíl a k'icháj ti it k'wajat ti it aychixchik k'al i pabiláts, ani yab a k'apúmal jant'oj. **34**Jaxtám xó', tu paka'bédhál abal it k'apulitschik ti in ebál a lubachtal, kom ma ni jún a xi'íl ti a ók' yab ne'ets ka k'ibej. **35**Ani tam ti in ulúmalits axé', in uma' an k'apnél, in pidha' i k'ak'námal a Dios ti in tamét patal, ani in peja', ani in tujchij ti k'apul. **36**Tám, ti in yánél in ko'oy i alwa' kanataláb, k'apútschik jayej. **37**Ani ti yánél

27:23 *Rom 1:9; 2Ti 4:17*
27:25 *Rom 4:20, 21*
27:34 *Mat 10:30*
27:35 *Mat 14:19*

an atikláb a xi u k'wajat ti pulik tan pélak ma 276. 38Ani tam ti ajwénekits, in jolk'owchik an ichlab trigo ti pulik lejem abal ka ik'owméj an tan.

An K'ibélom Tan ti Pulik Lejem

39Tam ti tajk'anits, yabák in exlálchik an tsabál; po in tsu'talak jún i otsat ja' ti tsabál a xi in kwa'al i wejat kidhiblom, taná' in tsalpaychik max in ejtowalak ki in ódha' an tan. 40Tám, in muts'inchij in ts'akatlíl an tan, in jila'chik ti pulik lejem, aniyek'ij in walka' in wik'áb an timón beldhaxtaláb; ani wé'k'ij in dhaya'chik an toltom ti in juchtal an ik', in boliychik ti wejat kidhiblom. 41Po otsits ti jún i pejach ju'táj ti támúx an ja', in t'ay'ka' an tan, ani in ók' t'ay'kadh yab ejel ani in kúx pok'lanal k'al in tsápík in lank'intal an ja'.

42Tám, in junkudh tsalpay an soldadochik ki in tsemdha' patal an wik'nél, abal yab jita' ka k'alej walkadh ti kowal. 43Po kom an centurión abatnom, in lé'ak ki in jek'ondha' a Pablo, in t'ok'banchij in tsalápilchik, ani in aba' a xi in ejtowal ti kowal ka ok'ox t'ikon ani ki in bajuw an walte' tsabál; 44ani a xi jilk'ochikin, junchik k'al i oktsa' ani junchik k'al in pejmách an pulik tan. Ani antsaná' patal kalej jek'ondhach ma ti tsabál.

27:41 *2Co 11:25*
28:4 *Mrc 16:18; Luc 13:2*
28:5 *Luc 10:19*

A Pablo ti Malta

28 Ani tam ti jek'ámalits, tám, i exla' abal an isla tsabál in bij Malta. 2Ani taná' an ♦bárbaro k'wajílom tu bats'uw k'al i k'aya'taláb yab abal wé'k'ij; kom in ts'u'uwchik jún i k'amal abal tu bats'uw ti yanél, k'al in ebál an áb a xi ulel ani an tsaméy. 3Tám, a Pablo in tamkuy jún boye' i dhi', in jolow ti k'amal, ani jún i at'ax tsan adhláts k'al an k'ak'ém, ani palk'an ti in k'ubak. 4Xó', tam ti an ♦bárbaro k'wajílomchik in tsu'uw an tsan palat ti in k'ubak, tamat ucháxinchik: K'al an chubaxtaláb axé' xi inik pél i lej tsemdhom, a xi in jek'ámalits ti pulik lejem, po k'al in tsáp an bolidhtaláb yab jilnal ka k'wajiy ejat. 5Po a Pablo, in tiniy an tsan ti k'amal, ma ni yab jant'oj in wat'a', 6ani jajá'chik k'wajatak in aychal ki in tsu'uw ka málin o ka ijkan tsemnek ti in adhím; po tam ti oweyits ti aychix ani

in tsu'uw abal yab jant'oj in wat'ál, in jalk'uy in tsalápilchik, ani in ulalak abal pél i dios.

7Ani utat ti nixé' xi tsabál in kwa'alak in k'ál tsabálil an ok'ox inik ti nixé' xi isla tsabál, in bij Publio, a xi tu bats'uw ani tu koydha' óx a k'icháj k'al i k'aya'taláb. 8Xó' taná', in pay'lóm a Publio kwatsatak k'al i k'ak'éltaláb ani ts'ijal xits'; taná' a Pablo otsits, ani tam ti ólonénekits in mo'ka' in k'ubak ti jajá', ani in jeldha'. 9Xó', tam ti wat'ey axé' xi t'ajnél, aniyek'ij a xi taná' k'wajíl ti isla tsabál ani in kwa'al i yaw'láts che'elchik ani jeldháb. 10A xi tu lét'edh k'ak'na' k'al yántolom i lét'edh k'ak'naxtaláb; ani tam ti kaldha' an bél, tu kitáy k'al patal a xi ne'ets ki yajinchij.

A Pablo Ulel ti Roma

11Xó', tam ti wat'enekits óx a íts', u dhemat k'alej ti jún i tan Alejandrina kom taná' ti isla tsabál ti in wat'bámal an tsaméy k'ij, ani in kwa'alak in ts'o'omadh bij Kastor ani Polux. 12Ani tam, u ulits ti Siracusa bichow, ani taná' u k'wajiy óx a k'icháj. 13Ani taná' i tóniy ma tu ulits ti Regio, ani ti in aykíl a k'icháj, juchun jún i talolaj ik' ani ti in tsabchíl a k'icháj u ulits ti Puteoli, 14ju'táj ti ela' i ebchalábchik, a xi tu paka'bédha' abal ku jilk'on k'al jajá'chik búk a k'icháj; ani antsaná' u k'alej tu ulel ti Roma bichow. 15Tam tu ats'an k'al an ebchalábchik, kalej tu bats'uwal ma ti in forojil a Apio ani ti Óx Taberna k'wajtaláb; tam ti a Pablo in tsu'uw, in bína' i k'ak'námal k'al a Dios, ani in ko'oy i kanataláb.

28:8 *Sgo 5:14*

16Ani tam tu ulits ti Roma bichow, an centurión abatnom in bína' an wik'nélchik ti k'al an ♦capitán k'al an soldadochik, po a Pablo jilan ka k'wajiy kwetém k'al jún i soldado abal ka beletnáj.

A Pablo Ólnomkáw ti Roma

17Xó', tam ti wat'enekits óx a k'icháj, a Pablo in kaniy an ok'óxlom k'al an Judíochik abal ka mulkun, ani tam ti k'wajatits mulkudh in ucha': Inik ebchalchik, naná' yab jant'oj at'ax u t'ajchámal i bichówil ma ni in ujnám t'ajnélil i pay'lómchik, po antsaná' in bináj ti in wik'nél ma ti Jerusalén ti in k'ubak an Romano, 18já'its, tam ti in wilk'idh konówiyámej, in lé'ak ti in walka'chik; kom yab u kwa'al

u jolbíl abal ki in tsemdháj. 19Po an Judíochik tomólnadh
káwin, k'al i tsápláb in t'ajchin abal ku bijidh dhájay a
♦Cesar, yab abal naná' u jolbidh káwliyalak u bichówil.
20Jaxtámits, k'al axé' xi tsalap tu kaniyámal abal tu tsu'uw
ani abal tu t'ilbay; kom k'al in aychixtal an Israelíb in wik'at
k'al axé' xi punchichik pat'ál ts'áj.

21Tám, jajá'chik in uluw: Wawá', ma ni yab i bats'uwámal
i abadh dhuchláb ti Judea k'al tatá' ti a ebál, ma ni yab jita'
tam ebchaláb che'nek abal tu ku ólchij o tu ku t'ilchij
jant'oj yab alwa' ti k'al tatá' ti a ebál. 22Po i lé'ak ki ats'a' a
káwintal abal janéy a tsalpayal; kom ti k'al a axé' xi k'e'at
k'ak'naxtaláb i exlál abal ma ju'támk'ij tomólnadh t'ilabnáb.

23Xó', tam ti in peja'chik a k'icháj, yántolom chích ti
in k'wajíltal, ani exóbchix dhajuw ani ma wákal in tejwa'
ólchalchik in ts'álejlábil a Dios, ani in pajámiyalchik ti in
ebál a Jesús, in eyendhál in Éylidh Káwintal a Moisés ani
an Tsu'bidh káwintaláb. 24Ani junchik in belál a xi t'ilchinal,
po junchik yab in belál. 25Ani kom yab junkudh tsalpaxin ti
jajá'chik, tam ti nixk'inchik, a Pablo in ucha' axé' xi káw: I
pay'lómchik alwa' uchan k'al an Espíritu Santo tam ti káwin
an tsu'bidh káwlómej Isaías. 26In uluw:

Ki it k'alej ti axé' xi bichówlom ani ka ucha'chik:
"K'al a xutsun ne'ets ka ats'a', ani yab ne'ets ka exbay,
Ani ki it met'axin ne'ets ki it tsu'uxin po yab ne'ets ka
ejtiy.
27Kom in ichích axé' xi bichówlom t'ujbanének,
Ani in xutsun ots'ox lej pama'tal,
Ani in tsu'uxtal in mapuyámal,
Abal yabák ka tsu'uxin k'al in tsu'uxtal ani ka ots'oxin
k'al in xutsun,
Ani ki in exbay k'al in ichích an ka wenk'on,
Ani Naná' ku jeldha'."

(Isa 6:9-10)

28Jaxtám xó', ka tso'óbna' chik abal axé' xi k'ánixtaláb a
Dios in abchal an ♦yab Judíochik, ani jajá'chik ne'ets ki in
ats'a'. 29Ani tam ti in ulúmalits axé', kalej an Judíochik k'al
yántolom i tamat tok'tsíxtaláb ti jajá'chik.

30Po a Pablo k'wajiy bá' jún i atáj a xi in jalbiyal putat
tsáb i tamub, ani in bats'uwal patal a xi che'el ti k'al jajá'.

28:23 *Mat 3:2*
28:25 *Heb 3:7*
28:27 *Mat 13:15*
28:28 *Luc 2:30,31*

31In ólnál in ts'álejlábil a Dios ani in exóbchal patal a xi ti in ebál an Ajátik Jesucristo k'al patal i walkadh káwintaláb ani k'al ma ni jún i t'ok'baxtaláb.

28:31
Mat 4:23

In Abadh Dhuchlábil a Pablo abal an ROMANOS

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An Iglesia ti Roma
An Tamub: 56 TC

An imperio ti Roma in tsapik abatnálak an tsabál Mediterraneo ti in k'ijil an Ít Testamento, ani an yetsej pulik bichow Roma já'itsak in capitalil an imperio. Ti in ts'ejeltal axé' xi yetsej bichow, a Dios in dhay'k'a' jún i tsapik iglesia, ani an apóstol Pablo in lej lé'ak ka k'alej tiwa' (15:23). Po ti in taltal k'alej taná', ti tamub 60 TC. Po ulits ejtíl jún in wik'nélil an imperio Romano.

Axé' yab in junchal ejtíl a xi pílchik in abadh dhuchlábil ti an iglesiachik, axé' xi abadh •Dhuchlab in aba' ti jún i iglesia a xi yabáyej in tsa'biyámal. Jajá' yab in tujedha' axé' xi iglesia, ani, jawa' a xi a Pablo in ulal ti Romanos 15:20, walám ma ni a Pedro yab in tujedha' an iglesia. Walám más, pél a xi k'alej ti Jerusalén ti k'icháj Pentecostés ani in bats'uw a Cristo (T'aj 2:10). Wichiychik ti in k'imá' ti Roma ani in tujuw jún i Iglesia. Aniyek'ij a Pablo tejwa'mél abal in exlálak yántolom taná' (ka met'a' Rom 16) walám talchik jajá' in wenk'ow ti belom ti bá' in t'ojlábil tam ti xe'tsin pílchik i tsabál.

A Pablo in ts'ejka' axé' xi •Dhuchlab tam ti in putundhámalits an t'ojláb ti Macedonia ani Acaya (15:22-33). Jajá' wichélak ti Jerusalén abal ki in bína' an tumín a xi in tamkuyámal ti bá' an iglesiachik a xi yab Judío abal an ts'ejwantál belomchik. Tejwa'mél ejtíl a Pablo in dhucha' an Romanos walám ti 56 TC, ti in taltal in k'ak'nadh t'ojlábil ti Corinto (T'aj 20:3).

Axé' xi abadh Dhuchlab in bínál yán in aknílabal in exóbchixtal an Cristianismo. In ólnál jant'odha' jún i waláblom in ejtowal ki in bats'uw in bolidhtal a Dios ti in éy an Ítkáw. In ólnál jant'odha' a Dios in weladh jolbiyal patal an atikláb (1-3), jant'odha' ti a Dios in bínál i bolidhtaláb nixé'chik a xi belom k'al a Cristo (4-5), jant'odha' ti a Dios in santo t'okedhál an belomchik (6-8), jant'odha' a Dios in tsalpadhtal tam ti in takuy a Israel (9-11), ani in bolidh xe'tsintal a xi patal an belomchik yejental ki in xe'etsna' (12-16). Lej chubax in Ítkáwintal a Cristo: Pél in ejtodhtal a Dios abal ti k'ánixtaláb ti patal a xi in belál (1:16).

An bó' pejach ti Romanos

Ok'xidhkáw (1:1-17)
I. A Dios in weladh jolbiyal patal an atikláb kom pél i walablom (1:18-3:31)
II. A Dios in bolidhmédhal patal a xi in belál a Cristo (4-5)
III. A Dios in santo t'okedhál patal a xi in belál a Cristo (6-8)
IV. A Dios in takadh tejwa'médhal in bolidhtal abal in takuyámal a Israel (9-11)
V. A Dios in ayál patal an belomchik ka xe'tsin bolidh (12:1–15:13)
Taltaláb káw (15:14–6:27)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, in abatwálejil a Jesucristo, kanidh abal ku
t'aja' ti in apóstol, pílmédhach abal ti k'al in Ítkáwintal
a Dios, 2a xi in k'ejab ok'xidh ulúmal k'al in tsu'bidh
káwlómejilchik ti al an Santo ♦Dhuchlabchik, 3ti in ebál
in Tsakámil, a xi chích ti al in iyalábil a David jant'ini' ti
an anam t'u'lek, 4ani k'alej uludh abal pél in Tsakámil a
Dios k'al i ejtodhtaláb, jant'ini' in santolidhtal an Espíritu,
ti in ebál an ts'akíltaláb ti bá' an tsemláj, 5ani k'al Jajá' i
bats'uwal an lablidh ts'ejwalixtaláb ani an apóstoltaláb, abal
ku ik'ax ots'oxin ti k'al an belomtaláb ti patal an ♦kwenél
k'wajílomchik ti in ebál Jajá' in bij; 6ti al axé'chik, tatá'chik
teyej it kanidh ki it k'wajiy k'al a Jesucristo;

7Ti patal a xi k'wajat ti Roma, it k'ánelábchik ti k'al a
Dios, it kanidh ti it santo belomchik.

Lablidh ts'ejwalixtaláb abal tatá'chik ani i koyataláb a xi
tál ti k'al a Dios i Pay'lóm ani an Ajátik Jesucristo.

Ólontaláb ani i K'ak'námaltaláb

8Ok'oxek'ij, u pidhál i k'ak'námal u Diosil, ti in ebál a
Jesucristo ti patal tatá'chik, kom a belomtal k'wajat ti t'ilnal
ti in putát an tsabál. 9Kom a Dios; pél u tejwa' tso'óblixal, a
xi u t'ojonchal k'al u espíritu ti al in Ítkáwintal in Tsakámil,
abal k'al yab i koyoltaláb ets'ey tu t'ilálchik ti u ólontal. 10U
lej konoyal, max jant'odha'ak ti yab owat, jún i jolát k'ij
k'al in awiltal a Dios ku alwa' ko'oy jún i belal tsa'bixtaláb
ti tatá'chik. 11Kom u lej lé' tu tsu'uwchik, abal tu pidha' jún
i pidhóbláb espiritual abal ki it k'wajiy tsapik kublaladh;
12já'its axé', abal ku junkudh kanatbédháxin ti in ebál an
belomtaláb a xi pél i dhéy k'ál, k'al tatá'chik ani naná'.

13Po yab tu lé'nanchal ebchalábchik, abal yab ka exla'
abal naná' yáníl u tsalpayámal ki in k'alej ti tatá'chik (po
ma axé' xi k'ij in oybiyámej) abal ku ko'oy i walíláb jayej ti
tatá'chik, jant'ini' ti pílchik a xi ♦yab Judíochik. 14Naná' in
tók'lidh ti k'al an Griegojíbchik ani ti k'al an ♦bárbarojíbchik,
aniyek'ij an bajudhchik ani an yab bajudhchik.

In Ejtodhtal an Ítkáw

15Jaxtámits naná', t'ojojodh in k'wajat abal tu ólchij an

1:1 *T'aj 9:15; 1Co 1:1; 2Co 2:12*
1:2 *Luc 1:70; T'aj 13:32; Ti 1:2*
1:3 *Mat 1:1; Jn 1:14*
1:4 *Mat 4:3*
1:5 *T'aj 6:7; 9:15*
1:6 *Jud 1:1; Ap 17:14*
1:7 *T'aj 9:13; 1Co 1:3; Efe 1:2; 1Te 1:4*
1:8 *1Co 1:4; Efe 1:16; 1Te 2:13*
1:9 *Flp 1:8; 2Ti 1:3*
1:10 *Luc 18:1; T'aj 1:14; Efe 1:16; Flp 1:4; Col 1:9; 2Te 1:11; 2Ti 1:3; Flm 1:4*
1:11 *1Co 1:7*
1:14 *1Co 9:16*

Ítkáw, ti tatá'chik jayej a xi it k'wajíl ti Roma. **16**Kom Naná' yab u tidhenál in Ítkáwintal a Cristo, kom pél in ejtodhtal a Dios abal ti k'ánixtaláb ti patal a xi in belál, ok'ox an Judío ani jayej an Griego. **17**Kom ti al an Ítkáw, in bolidhtal a Dios japidh tejwa'mél ma ti belomtaláb abal ti belomtaláb, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

An bolidh inik k'al an belomtaláb ne'ets ka k'wajiy ejat.
(Hab 2:4)

In Jolbíl an Atikláb

18Kom in k'ák' tsakúltal a Dios japidh tejwa'mél ma ti k'ay'lál ki in tomólna' patal an yab k'ak'nax ani in yab bolidhtal an inikchik a xi in t'ok'bayal k'al i yab bolidhtaláb an chubaxtaláb. **19**Kom a xi a Dios eltidh ka exlanchat tejwa'médhanchámejchik, kom a Dios in tejwa'médhanchámal. **20**Kom a xi yab tejwa' a xi in k'ál a Dios, ma ti in ts'ejkantal an tsabál k'wajat tajax tejwa' in ets'ey ejtodhtal ani in éytal a Dios, ejtidh ka exbay k'al a xi t'ajadhits, antsaná' yab in kwa'al ma ni jún i pelkantaláb. **21**Kom ma anákej in exla'chik a Dios, yab in witsidh puwenchij jant'ini' a Dios, ma ni in pidha' i k'ak'námal, po in alk'idh k'adhatna' in tsalpopóltal ani in maku' ichích yik'wtsin. **22**K'al in kwetémtal in ulalchik abal pél i tsalpadh, antsaná', wenk'on ti tantsu', **23**ani in jalk'unchij in witsidh puwenchixtal a Dios a xi yab jayk'i' odhel abal ki in jumbay in waleklábil i inik a xi odhel, i ts'itsinchik, i tsé' akán ko'nélchik ani a xi bodhodhól belalchik.

24Jaxtámits, a Dios in walba'chik ti an at'axtaláb, ti in padhay lé'nomtal in ichích, abal yab ki in lét'edh k'ak'na' in iniktal ti bá jajá'chik, **25**kom in jalk'unchij in chubaxtal a Dios ti janamtaláb, in k'ak'na' ani in t'ojonchij más an ts'ejkanélábchik kej an Ts'ejkom, já'its a xi lablidh abal ets'ey. ♦Amén.

26K'al axé' in ebál, a Dios in walba'chik ti tidhetál padhaytaláb, kom ma in uxumilchik in jalk'uy in t'ajtal éy ti k'al a xi yab já'its in t'ajtal éy. **27**Aniyek'ij jayej an inikchik, in joltiy in t'ajtal éytal an uxumchik, t'a'íláts ti in padhaytal jún k'al a xi júnakej, inik k'al in juntal inik, in t'ajál a xi

1:16 *Jn 3:15; 1Co 1:18; 2Ti 1:8*
1:17 *Gal 3:11; Flp 3:9; Heb 10:38*
1:18 *Jn 3:36; Efe 5:6; Col 3:6; 1Te 1:10; Ap 19:15*
1:19 *T'aj 14:17*
1:21 *Efe 4:17,18*
1:22 *1Co 1:20, 27*
1:23 *T'aj 17:29*
1:24 *Efe 4:19; 1Pe 4:3*
1:25 *2Co 11:31*
1:26 *Efe 4:19; 1Te 4:5*
1:27 *1Co 6:9*

lej tidhetál, ani in bats'uwal a xi in tomnál ti jajá'chik in jalbixtal ti in ebál in k'iblontal.

28Ani já'its kom jajá'chik yab in lé'na' ki in kwentana' a Dios ti al in exlomtal, k'al Dios walbáj ti bá' i at'ax k'ibélnal tsalap, abal ki in t'aja'chik a xi yab in tomnál, **29**t'uchatchik k'al patal i yab bolidhtaláb, i alk'idh ko'óxtaláb, i pojkaxtaláb, i jik'lomtaláb, i yab alwa'taláb, t'uchat k'al i telax lé'nomtaláb, i tsemdhomtaláb, i tomólnaxtaláb, i k'ambixtaláb ani i tsinat t'úchil; **30**kúx t'ilabnaxchik, in at'álchik a Dios, yajbédhom káwílax, in puwetnálchik ti in bá', k'adhatchik, inkixchik k'al i at'axtaláb, in jek'omnálchik in pay'lóm, **31**maku'chik, yab putudh, k'al ma ni jant'oj in t'ajtal éy ti k'ánidhom, k'al ma ni jún i koyataláb, k'al ma ni jún i yajnanchixtaláb. **32**Axé'chik in exlanchal in uchbidh káwintal a Dios, abal a xi in t'ajál axé' xi t'ajnélchik, in tomnál ka t'ajat tsemets, yab expidh in t'ajálchik, po wat'k'adh kulbél ti k'al a xi in t'ajálchik.

In Bolidh Welaxintal a Dios

2 Jaxtámits, yab a kwa'al i tonik' pelkantaláb, tatá' inik, jitákits tatá' a éy a xi it weladh jolbix, kom tam a weladh jolbiyal jún jita', tatá' kwetém a weladh yajchikiyal ti a bá', kom tatá' a xi it yajchik jolbix jayétsej a t'ajál. **2**Po wawá' i exlál abal in weladh pílmédhomtal a Dios já'its jant'ini' an chubaxtaláb abal ka tomólnáj a xi in t'ajál axé'chik. **3**¿Ani a tsalpayal axé' tatá' inik, a xi a weladh jolbiyal a xi in t'ajál axé'chik, ani a t'ajál jayétsek'ij, abal ne'ets ka jek'a' in weladh pílmédhomtal a Dios? **4**¿O a alál met'ál in ts'alat alwa'tal ani in kuxudhtal ani in nakat aychixtal, yabxe' a exlál abal in alwa'tal a Dios ti chúmliyal abal ka joltiy a biyál xe'tsintal? **5**Po jant'ini' a t'ujbadh ani a yab jalk'udh ichích, a dhayál abal tatá' ti a kwetémtal, i k'ák' tsakúltaláb ti in k'ichájil an k'ák'tsakúltaláb ani in japidh tejwa'médhomtal in bolidh weladh pílmédhomtal a Dios. **6**A xi ne'ets ki in wichbanchij k'alek'ij jant'ini' in t'ajnélil, **7**ani a xi in aykidh áykóm ki in t'aja' i alwa' t'ajnél; in aliyalchik i witsidh puwenchixtaláb ani i lét'edh k'ak'naxtaláb, an yab taléltaláb ani i ets'ey ejataláb; **8**po i k'ák' tsakúltaláb

1:29
1Ti 5:13; 3Jn 1:10
1:30
2Ti 3:2
1:31
2Ti 3:3
1:32
Luc 11:48; T'aj 8:1
2:1
Mat 7:1,2
2:4
Efe 1:7,18; 1Pe 3:15; 2Pe 3:9
2:5
Jud 1:6; Ap 6:17
2:6
Mat 16:27
2:7
Mat 25:46; 1Co 15:53, 54; 2Ti 1:10
2:8
2Te 2:12

ani i yajchikix tsakúltaláb abal a xi alk'idh tomólnax ani yab ik'ax ots'ox k'al an chubaxtaláb, po in ik'ax ats'ál a xi yab bolidh; **9**i ♦ni'adh yajchiktaláb ani i k'its'ataláb ti patal an atikláb a xi in t'ajál a xi yab alwa', an Judío ok'oxek'ij ani jayej an Griego, **10**i witsidh puwenchixtaláb ani lét'edh k'ak'naxtaláb ani koyataláb ti patal a xi in t'ajál a xi alwa', an Judío ok'oxek'ij ani jayej an Griego. **11**Kom a Dios yab in pók'ódh tsu'tal an atikláb.

12Kom patal a xi yab in kwa'al an ♦Éylidhkáw walbinének, jayétsej k'al i yab i ♦Éylidhkáw ne'ets ka taley, ani patal a xi walbinének ti al an ♦Éylidhkáw ti in éy an ♦Éylidhkáw ne'ets ka weladh jolbiyat, **13**kom a xi in ats'ál an ♦Éylidhkáw yab já'its an bolidhchik ti in tamét a Dios, po a xi in t'ajál an ♦Éylidhkáw já'its a xi ne'ets ka bolidhméj. **14**Kom, tam an ♦yab Judíochik, a xi yab in kwa'al an ♦Éylidhkáw, in t'ajál k'al in t'ajtal éy a xi pél i ♦Éylidhkáw, axé'chik, ma anákej yab in kwa'al an ♦Éylidhkáw, ani abal jajá'chik ti in kwetémtal pél i ♦Éylidhkáw. **15**Kom jajá'chik in tejwa'médhál ti in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw dhuchadh ti in ichíxchik, tejwa' tso'óblix in ejat tsalápil jayej, ani ti al in tsalápil wilk'idh tomólnáx ti jolbix o ti k'ánix, **16**ti a k'icháj tam ti a Dios ne'ets ki in weladh pílmédha' ti in éy a Jesucristo jawa' in kwa'al tsinat an atiklábchik, já'its, jant'ini' u Ítkáwil.

2:11 T'aj 10:34
2:12 1Co 9:20, 21; Gal 4:21
2:13 Sgo 1:22, 23,25
2:14 T'aj 10:35
2:16 T'aj 10:42; 1Co 4:5; 2Ti 2:8
2:17 Jn 5:45
2:21 Mat 23:3,4
2:22 T'aj 19:37

An Judíochik ani an Éylidhkáw

17Xó' ka tsu'uw, tatá' it punk'udh bijidh ti it Judío, ani a tsápnál an ♦Éylidhkáw ani a puwetnál a Dios, **18**ani a exlanchal in awiltal, ani it exóbindhach k'al an Éylidhkáw a takuyal a xi in lej tomnál, **19**ani a ♦dhakatnál ti a bá' abal pél it chúmlix k'al an jok'tsejchik, ani pél it tajaxtaláb abal a xi k'wajat ti an yik'wáx, **20**a exóbchal a xi maku'chik, a exóbchal i tsakamchik, a ko'onchal in alwá' wal an exlomtaláb ani an chubaxtaláb ti al an Éylidhkáw. **21**Tám, tatá', a xi a exóbchal a xi k'e'atchik, ¿yab a exóbchal a kwetém bá'? Tatá' a xi it ólnomkáw abal yab ki it kwé'en, ¿it kwé'? **22**Tatá' a xi a ulal abal yab ki it tsáblixin, ¿a tsábliyal a tomkíl? Tatá' a xi a at'ál an dhulkuts dioschik, ¿it otsax ti it kwé' tiyópan? **23**Tatá' a xi a puwetnál an Éylidhkáw, ¿yabxe'

a tidhetál kaldhál a Dios tam a jek'om jilál an ♦Éylidhkáw?
24Kom jant'ini' k'wajat dhuchadh:

In bij a Dios at'ax káwlidh ti bá an ♦yab Judíochik ti a ebál tatá'chik.

(Isa 52:5)

25Kom k'al an chubaxtaláb an ♦t'okat kotodhtaláb in kwa'al in jalbíl, max a t'ajál an ♦Éylidhkáw, po max a jek'om jilál an Éylidhkáw, a t'okat kotodhtal wenk'onal ti yab t'okat kotodhtaláb, **26**jaxtám, max a xi yab ♦t'okat kotodh ki in putuw in bolidhtal an Éylidhkáw, ¿yab walám in yab t'okat kotodhtal ne'ets ka punk'udh ajinchat ti t'okat kotodhtaláb? **27**Ani a xi ti in iniktal yab t'okat kotodh, po max in putuwal an Éylidhkáw, ne'ets ti weladh jolbiy tatá', a xi a kwa'al an ♦Dhuchlab, ani it ♦t'okat kotodh po a jek'om jilál an ♦Éylidhkáw. **28**Kom yab já'its pél i Judío a xi eléb tejwa', ma ni já'its an ♦t'okat kotodhtaláb a xi eléb ti anam t'u'lek, **29**po an Judío já'its a xi ti in ál, ani an ♦t'okat kotodhtaláb já'its a xi ti in ichích, ti al in espíritu, yab al i dhuchlab, a xi in kwa'al in puwenchixtal yab ti bá' i inikchik, po ti k'al a Dios.

3 Tám, ¿janéy in wat'k'adh éy in kwa'al an Judío? O ¿janéy in tabát an ♦t'okat kotodhtaláb? **2**Lej yán ti patal; ok'oxek'ij kom jajá'chik ♦dhakat pidhámej in káwintal a Dios. **3**¿Tám xó', max talchik yab in t'ajámal ti belom? ¿Walám in yab belomtal in t'ajámal abal a Dios in putudhtal ti yab jant'oj in jalbíl? **4**Ma ni jant'oj, po a Dios pél i chubaxtaláb ani patal an inik pél i janamkáw, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Abal ki it tejwa'méj bolidh ti al a káwintal,
Ani ka áta' tam ki it weladh pílmédháj.

(Sal 51:4)

5Ani max i yab bolidhtal in tsapik kubál in bolidhtal a Dios, ¿janéy tám ki uluw? ¿Walám yab bolidh a Dios kom in chi'dhál i yajchiktaláb? (Ejtíl jún i alk'idh inik in k'wajat ti in káw.) **6**Ma ni jant'oj; kom ¿jant'odha' tám a Dios ne'ets ki in weladh pílmédha' an k'wajchidh tsabál?

7Po max ti in ebál u janamtal, in chubaxtal a Dios lej yáney abal Jajá' ti in witsidh puwenchixtal, ¿jale' tám, ti

2:24 *2Pe 2:2*
2:25 *Gal 5:3*
2:26 *1Co 7:19*
2:27 *Mat 12:41, 42*
2:28 *Mat 3:9; Jn 8:39; Gal 6:15*
2:29 *Jn 5:44; 1Co 4:5; 2Co 3:6; 10:18; Gal 1:10; Flp 3:3; Col 2:11; 1Te 2:4*
3:2 *T'aj 7:38*
3:3 *2Ti 2:13; Heb 4:2*
3:4 *Jn 3:33*
3:5 *Gal 3:15*

in weladh pílmédhábej ejtíl jún i waláblom? **8**¿Ani jale'ak (jant'ini' u janam t'ilabnáb ani jant'ini' talchik in t'ilál abal i ulalkwa'): Ki t'aja' a xi yab alwa' abal ka chích a xi alwa'? In yajchik jolbidhtalchik k'wajat ti in boltal.

Ma ni Jita' yab Bolidh

9¿Janéy tám? ¿Wawá' walám más u bolidh kej jajá'chik? Ibáj, ma ni jant'oj; kom i káwlidh jolbiyámal jant'ini' an Judíochik ani i ♦yab Judíochik, abal patal k'wajat ti al an walabtaláb.

10Jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Yab wa'ats jún i bolidh, ma ni jún.
11*Yab wa'ats ma ni jita' ki in exbay,*
Yab wa'ats jita' ki in aliy a Dios.
12*Ti in yánél pílmének ti bá' an bél,*
Ti jún yánél wenk'onének ti yab jant'oj ti ka éyan,
Yab wa'ats jita' ki in t'aja' a xi alwa',
Ibáj ma ni jún.

(Sal 14:1-3; 53:1-3; Ecl 7:20)

3:9 *Gal 3:22*
3:20 *T'aj 13:39; Gal 2:16*

13*In jabáx in núk'chik pél i japidh jolimtaláb;*
K'al in lek'ábchik in t'ajál ti k'ambix;
In it'imtal i aspid tsan wa'ats ti alam in xepúp wi';

(Sal 5:9; 140:3)

14*Jajá'chik in wi' k'wajat t'uchat k'al i kwi'badhkáw*
ani k'al i ts'a'ik yajal.

(Sal 10:7)

15*Jajá'chik in akan ádhil abal ki in wak'la' i xits';*
16*Pakluntataláb ani i yajchik ts'ejwantáltaláb wa'ats ti*
in bélilchik.
17*Ani yab in exlámalchik i koyat bél.*

(Isa 59:7-8)

18*Yab wa'ats in ts'ejnaxtal a Dios ti in tamét in*
tsu'uxtalchik.

(Sal 36:1)

19Po wawá' i exlál abal patal a xi in ulal an ♦Éylidhkáw, in uchál jita' k'wajat ti al an ♦Éylidhkáw, abal patal an wi' ka mapun, ani ti in putát an k'wajílom ti tsabál ka k'wajiy jolbidh ti in tamét a Dios, **20**kom k'al in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw ma ni jún i atikláb yab ne'ets ka bolidhméj ti in

tamét Jajá', kom k'al an ♦Éylidhkáw já'its an exlomtaláb k'al an walabtaláb.

An Bolidhtaláb Tál k'al an Belomtaláb

21Po xowé' yabáts k'al an ♦Éylidhkáw tejwa'mének in bolidhtal a Dios, tejwa' tso'óblidh k'al an ♦Éylidhkáw ani k'al an Tsu'bidh káwintaláb; **22**in bolidhtal a Dios já'its ti in éy an belomtaláb ti al a Jesucristo, abal patal a xi in belál Jajá'. Kom yab wa'ats i pók'ódhtaláb. **23**Kom ti in yánél walbinének, ani k'wajat jamat ti in witsidh puwenchixtal a Dios, **24**xó' u bolidhmédhach alk'idhk'ij k'al in lablidh ts'ejwalixtal, k'al ti in ebál an ts'a'idh wichbadhtaláb a xi tál ti k'al a Cristo Jesús. **25**A xi a Dios in punuw ti ts'akchix kulbédhax ti in éy an belomtaláb ti al in xits'ál, abal ki in tejwa'médha' in bolidhtal, kom in uk'chiyámal an walabtaláb ti in ebál in kuxudhtal. **26**Abal ki in tejwa'médha' ti axé' xi k'ij in bolidhtal, abal Jajá' já'its an bolidh, ani bolidhmédhom k'al a xi in belál a Jesús.

27¿Ju'táj tám, ti k'wajat an ♦dhakat k'adhataláb? Jilk'onal eléb. ¿Ti k'al jawa' tam ♦Éylidhkáw? ¿In k'ál an t'ajnéláb? Ibáj, po k'al in éylidh káwintal an belomtaláb. **28**Jaxtám wawá' i talts'udh ulal abal an atikláb u bolidhmél k'al an belomtaláb ani yabáts k'al in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw. **29**¿Awxe' a Dios expidh pél in Diosil an Judíochik? ¿Yabxe' pél jayej in Diosil an ♦yab Judíochik? Aníts, pél jayej in Diosil an ♦yab Judíochik. **30**Kom a Dios expidh junkats, ani Jajá' in bolidhmédhál a xi ♦t'okat kotodh k'al an belomtaláb, ani a xi yab ♦t'okat kotodh k'al an belomtaláb. **31**Tám, ¿walám k'al an belomtaláb i tixk'anchal in jalbíl an ♦Éylidhkáw? Ma ni jant'oj, po wawá' i tsapik kubál an ♦Éylidhkáw.

A Abrahám pél i T'iplab

4 ¿Janéy tám, janéy ki uluw in ela' a ♦Abraham i pay'lóm jant'ini' an anam t'u'lek? **2**Kom max a ♦Abraham k'alej bolidhmédhach k'al i t'ajnéláb, tám, jajá' in ko'óyámalak jant'oj ki in puwetna', po yab ti k'al a Dios. **3**Kom ¿janéy in ulal an ♦Dhuchlab?

3:21
T'aj 10:43
3:22
Jn 1:15; Gal 2:16; 3:28; Col 3:11
3:24
Jn 1:14,16; 1Co 1:30; 2Co 12:9; Gal 4:5; Efe 1:7,14; 2:8; Col 1:14; Ti 2:11; Heb 4:16; 9:12
3:25
T'aj 14:16; 20:28; Efe 1:7; Heb 2:17; 9:12, 14; 1Pe 1:19; 1Jn 4:10; Ap 1:5
3:27
1Co 1:29-31; Efe 2:9
3:28
T'aj 13:39; Gal 2:16; Efe 2:9; Sgo 2:20, 24,26
3:29
T'aj 10:34, 35; Gal 3:28
3:30
Gal 3:8
4:1
Luc 3:8
4:2
1Co 1:31
4:3
Gal 3:6; Sgo 2:23

A ♦Abraham in bela' a Dios, ani a Dios in punk'udh ajinchij ti bolidhtaláb.

(Gen 15:6)

4Po xó' a xi t'ojnal, yab ajincháb in jalbixtal ti lablidh ts'ejwalixtaláb, po ejtíl i tók'láb.

5Po a xi yab in t'ajál i t'ajnél, po in belál Jajá' a xi in bolidhmédhál an yab k'ak'nax, in belomtal punk'udh ajincháb ti bolidhtaláb. **6**Já'its, jant'ini' a David in tajax t'ilál abal yán ti pidhóblidh an atikláb, a xi a Dios in punk'udh ajinchal ti bolidhtaláb k'al yab i t'ajnéláb, **7**in ulal:

Yán ti pidhóblidh nixé'chik a xi in jek'omtal
pakwladhits,
Ani paxk'idh in walabchik.
8*Yán ti pidhóblidh an atikláb a xi an Ajátik yab in*
punk'udh ajinchal in walab.

(Sal 32:1-2)

4:8 *2Co 5:19*
4:11 *Luc 3:8*
4:13 *T'aj 13:32; Gal 3:16, 29*
4:14 *Gal 3:18*

9¿Walám axé' xi lablinchixtaláb tál expidh ti k'al an ♦t'okat kotodhchik, o ti k'al an yab ♦t'okat kotodhchik jayej? Kom i ulal:

Abal a ♦Abraham punk'udh ajinchat in belomtal ti bolidhtaláb.

(Gen 15:6)

10¿Jant'odha' tám ti k'alej ajinchidh? ¿Tam ti k'wajatak ♦t'okat kotodh o tam ti yabák ♦t'okat kotodh? Ibáj ti al an ♦t'okat kotodhtaláb, po tam ti yabáyejak ♦t'okat kotodh. **11**Ani in bats'uw in tejwa'médhomtal an ♦t'okat kotodhtaláb, in ts'o'omál in bolidhtal an belomtaláb a xi in ko'oy ti al an yab kotodhtaláb, abal ka pay'lómnáj k'al patal an belomchik a xi yab ♦t'okat kotodh, abal jajá'chik jayej ka punk'udh ajinchat ti bolidhtaláb, **12**ani ka pay'lómnáj k'al a xi ♦t'okat kotodh, abal yab expidh a xi ♦t'okat kotodh, po a xi in áynál jayej in xakábil an belomtaláb a xi in ko'oy i pay'lóm ♦Abraham tam ti yabáyejak ♦t'okat kotodh.

In Ok'xidh Uludhtal an Belomtaláb

13Kom yab ti bá' an ♦Éylidhkáw pidhan a ♦Abraham o in tsakámilchik an ♦ok'xidh uludhtaláb, abal ne'etsak ki in t'aja' ti báts'ul k'al an k'wajchidh tsabál, po ti in éy in bolidhtal an belomtaláb. **14**Kom max a xi k'wajatchik ti al

an ♦Éylidhkáw já'its an báts'ul k'álábchik, tám, yab jant'oj in jalbíl an belomtaláb, ani an ♦ok'xidh uludhtaláb taley in jalbíl. **15**Kom an ♦Éylidhkáw in chi'dhál i k'ák' tsakúltaláb; po ju'táj ti yab wa'ats i ♦Éylidhkáw, yabáts wa'ats i jek'omtaláb.

16Jaxtámits, pél k'al an belomtaláb abal ka k'alej jant'ini' an lablidh ts'ejwalixtaláb, abal an ♦ok'xidh uludhtaláb ka alwa' kubiy abal ti in yánél an tsakamláb, yab expidh abal k'al a xi k'wajat ti al an ♦Éylidhkáw, po jayej nixé'chik a xi in ko'onchal in belomtal a ♦Abraham, a xi pél i pay'lómláb ti k'al patal wawá' **17**(jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Tu punuwámal abal ti pay'lómna' yántolom i ♦kwenél k'wajílom)

(Gen 17:5)

ti in tamét a xi jajá' in bela'. Já'its a Dios a xi in pidhál i ejataláb an tsemélomchik, ani in bijiyal nixé'chik a xi yabáyej k'wajat, ejtíl max k'wajatits.

18Jajá' in bela' k'al i aychixtaláb ti in tomól an aychixtaláb, abal ka wenk'on ti pay'lómláb ti k'al yántolom i ♦kwenél k'wajílom, jant'ini' ti k'alej uchadh:

Antsaná' a tsakámilchik ne'ets ka yáney.

(Gen 15:5; 17:5)

19Ani in belomtal yab wé'méj, yab in t'aja' ti kwentaj in iniktal a xi k'wajatakits ejtíl tam tsemnek, kom in kwa'alakits utat bó' inik i tamub, ma ni in nút'betal in ebóm a Sara, **20**ma ni yab in jalk'ú' tsalpay in ok'xidh uludhtal a Dios k'al yab i belomtaláb, po tsapikméj k'al an belomtaláb, in pidha' i witsidh puwenchixtaláb a Dios, **21**lej ♦dhakat abal jita' a xi ok'xidh káwin pél jayej i winat ejtodh abal ki in putuw; **22**ani jaxtámits jayej:

In belomtal k'alej punk'udh ajidh ti bolidhtaláb.

(Gen 15:6)

23Ani yab expidh abal jajá' ti in ebál k'alej dhuchadh abal k'alej punk'udh ajinchidh. **24**Po abal wawá' a xi ne'ets weyej ku k'alej punk'udh ajinchidh, a xi u belom ti k'al Jajá' jita' in ts'akba' a Jesús i Ajátik ti bá' an tsemláj, **25**a xi k'alej bínadh ti in ebál i k'ibts'ontal, ani ts'akiy abal wawá' ku bolidhméj.

4:15
1Co 15:56; 2Co 3:7; Gal 3:10
4:16
Luc 3:8; Gal 3:16
4:17
Jn 5:21
4:19
Heb 12:11, 12
4:20
Mat 4:8
4:21
Mat 19:26
4:24
1Co 9:10; 2Ti 3:16, 17; 1Pe 1:21
4:25
1Co 6:11; 2Co 5:21

In Tejwa'médhomtal an Bolidhtaláb

5 Jaxtám xó', kom u bolidhmédhachits k'al an belomtaláb, i kwa'alits i koyataláb k'al a Dios, ti in éy i Ajátik Jesucristo. **2**Ti k'al Jajá' i kwa'al jayej i otseltaláb k'al an belomtaláb ti al in lablidh ts'ejwalixtal, ju'táj tu k'wajat u alwa' kublaladh, ani i puwetnál ti al in aychixtal in witsidh puwenchixtal a Dios. **3**Ani yab expidh axé', po i puwetnál jayej ti an ni'ax yajchiktaláb, kom i exlál abal an ni'ax yajchiktaláb tu t'ajál tu kuxudh. **4**Ani an kuxudhtaláb tu pidhál i takadh éy ani an takadh éytaláb, i aychixtaláb. **5**Ani an aychixtaláb yab tidhetál, kom in k'ánidhomtal a Dios in jolowámal ti ichích ti in éy an Espíritu Santo a xi u pidhámej.

5:1 *Luc 2:14*
5:2 *1Co 15:1; Efe 2:18; Heb 3:6*
5:3 *Mat 5:12; Heb 10:36*
5:5 *Jn 3:16; T'aj 2:33; Flp 1:20; Ti 3:5,6; Heb 3:6*
5:6 *Mrc 1:15; Gal 4:4; Efe 1:10*
5:8 *Jn 3:16; 1Pe 3:18; 1Jn 3:16*
5:10 *2Co 5:18, 19; Col 1:20-22; Heb 7:25*
5:12 *1Co 15:21, 22*
5:14 *1Co 15:22, 45*

6Kom tam tu k'wajatejak yab u tsapik, ti in k'ijil tsemets a Cristo abal k'al an yab k'ak'naxchik. **7**K'al an chubaxtaláb lej t'ojláb abal jún ka tsemets ti in ebál jún i bolidh, po anákej walám jún jita' yab ki in ts'ejna' ka tsemets ti in ebál jún i alwa' inik. **8**Po a Dios in tejwa'médhál in k'ánidhomtal ti k'al wawá', abal anákej, biyat wawá' u k'wajatejak tu walbinélom, a Cristo tsemets k'al wawá' ti ebál. **9**Tám, xó' lej más kom u bolidhmedhámejits ti al in xits'ál, ti k'al Jajá' ne'ets ku k'alej k'ánidh ti bá' an k'ák' tsakúltaláb. **10**Kom max pélak u tomólnax, ani u k'alej wichbadh tu ja'úbnax k'al a Dios ti k'al in tsemtal in Tsakámil, lej más u k'wajat wichbadh ja'úbnax, ne'ets ku k'alej k'ánidh ti in ebál in ejatal. **11**Ani yab expidh axé', po jayej u k'ijidhbél ti k'al a Dios k'al in éy i Ajátik Jesucristo, ti in éy Jajá' xowé' i bats'uwámal an wichbadh ja'úbnaxtaláb.

A Adán ani an Ajátik

12Jaxtám, jant'ini' k'al jún i inik an walabtaláb otsits ti tsabál, ani k'al an walabtaláb otsits an tsemláj, antsaná' an tsemláj wat'ey ti k'al patal an atikláb, kom ti in yánél walbinének. **13**Kom ok'xidh an ♦Éylidhkáw, ti tsabál wa'atsakits i walabtaláb, po yab punk'udh ajincháb i walabtaláb tam yab wa'ats i ♦Éylidhkáw. **14**Yab expidh axé', po an tsemláj in t'aja' ti abatnom ma ti k'al a Adán ani ma ti k'al a Moisés, ani ma anákej a xi yab walbinének ejtíl in k'ibts'ontal a Adán, a xi in jumbayal a xi ne'etsak ka chích.

15Po an ts'ejwalixtaláb yab in juntalnál an k'ibts'ontaláb, kom max k'al in k'ibts'ontal nixé' jún i inik yántolom tsemets, más wat'k'adh dho'ey in lablidh ts'ejwalixtal a Dios ani in pidhbíl k'al in ts'ejwalixtal a Dios ti k'al jún i inik, a Jesucristo, dho'enek abal yántolom. **16**Ani an ts'ejwalixtaláb yab in juntalnál ejtíl in walab nixé' jún a xi walbin, kom k'al an chubaxtaláb an weladh yajchiktaláb chích ti in ebál jún i walabtaláb abal ti jolbidh yajchikixtaláb, po an pidhbíláb chích ti in ebál yántolom i jolbintaláb abal ti bolidhmedhomtaláb. **17**Kom max k'al in k'ibts'ontal jún i inik, an jolbidh yajchiktaláb chích ti patal an inik, xowé' lej más yán ne'ets ti ts'álej ti al an ejataláb k'al nixé' jún, a Jesucristo, a xi in bats'uwal an yántolom lablidh ts'ejwalixtaláb ani in pidhbíl an bolidhtaláb.

18Jaxtám antsaná', ti in éy in k'ibts'ontal jún i inik, chích an yajchik jolbixtaláb ti patal an atikláb, antsaná' jayej k'al ti in éy in bolidhtal jún, chích an bolidhmedhomtaláb, an ejataláb ti patal an atikláb. **19**Kom antsaná' jant'ini' in jek'omtal jún i inik, yántolom t'ajan ti waláblom, antsaná' jayej k'al in ik'ax ots'oxtal jún i inik, yántolom ne'ets ka t'ajan ti bolidh.

20Po an ♦Éylidhkáw otsits abal an k'ibts'ontaláb ka yáney; po tam ti an walabtaláb yáney, an lablidh ts'ejwalixtaláb ok'ádh dho'ey; **21**abal antsaná' jant'ini' an walabtaláb ts'alátlin ti bá' an tsemláj, antsaná' jayej an lablidh ts'ejwalixtaláb ti in éy an bolidhtaláb ka ts'alátlin abal ti ets'ey ejataláb ti in éy a Jesucristo i Ajátik.

5:15
T'aj 15:11
5:17
Jn 10:10
5:19
Flp 2:8
5:20
Gal 3:19; 1Ti 1:13,14
5:21
Mat 25:46
6:2
Col 3:5; 1Pe 2:24
6:3
Mat 28:19
6:4
T'aj 2:24; 2Co 5:17; Efe 4:22-24; Col 3:10
6:5
2Co 4:10; Efe 2:6; Flp 3:10,11; Col 2:12; 2Ti 2:11

U Tsemnek ani u Ts'akinek k'al a Cristo

6 ¿Janéy tám ki uluw? ¿Ki áynanchij ti al an walabtaláb abal an lablidh ts'ejwalixtaláb ka dho'ey? **2**Ma ni jant'oj. Kom wawá' a xi u tsemnekits ti al an walabtaláb ¿jant'odha' ti ku xe'tsinej ti taná'? **3**¿Yabxe' a exlálchik abal yántolom a xi u pujnének ti al a Cristo Jesús, u pujnénekits ti al in tsemtal? **4**Jaxtám, u jolinének k'al Jajá' ti al an pujantaláb abal ti tsemláj, kom jant'ini' a Cristo Jesús ts'akiy ti tsemláj abal ti in witsidh puwenchixtal an Pay'lóm, antsaná' weyej ku xe'tsin ti al an ít xe'tsintaláb.

5Kom max u k'alej t'ayadh junax k'al Jajá' ti al in

jumbaxtal in tsemeltal, antsaná' weyej ne'ets ku k'alej ti al
in ts'akíltal; **6**i exlál axé', abal i biyál xe'éts k'alej k'et'adh ti
pelk'odhte' k'al Jajá', abal in anam t'u'úl an walabtaláb ka
tala'béj, abal yabáts más ki t'ojonchij an walabtaláb. **7**Kom
a xi tsemnekits walkanal ti k'al an walabtaláb. **8**Ani max u
tsemnek k'al a Cristo, i belál abal ne'ets weyej ku ejátlin k'al
Jajá'; **9**i exlál abal a Cristo, kom ts'akinekits ti al an tsemláj,
yabáts u tsemel, an tsemláj yabáts in t'ajál ti abátix ti k'al
Jajá'. **10**Kom tam ti tsemets, in tsémna' abal an walabtaláb
jún kalat, po xó' abal ejat, ejat ti k'al a Dios. **11**Antsaná'
tatá'chik teyej, ka tso'óbliy ti a ba' abal chubax it tsemnek
ti k'al an walabtaláb, po it ejat ti k'al a Dios ti in ebál a
Jesucristo i Ajátik.

6:6 *2Co 4:10; Gal 2:20; 5:24; Efe 4:22; Flp 3:10; Col 2:12,20; 3:9*
6:9 *T'aj 2:24; Ap 1:18*
6:10 *Heb 7:27*
6:13 *2Co 5:14, 15; 1Pe 2:24*
6:16 *Jn 8:34; 2Pe 2:19*
6:17 *2Co 2:14; 2Ti 1:13*
6:18 *1Pe 4:1*
6:19 *Gal 3:15*

12Jaxtám, yabáts ka walka' an walabtaláb ti abátix ti a
tsemel iniktal, abal ka ik'ax ats'anchij in padhay lé'nomtal,
13ma ni yab ka bína' in pejmách a iniktal abal ka éyan ti yab
bolidh eyendhanél abal ti k'al an walabtaláb, po ka bína' ti a
kwetém bá' ti k'al a Dios ejtíl a xi ejat ti bá' an tsemélomchik,
ani a pejmáxchik ejtíl in eyextal an bolidhtaláb abal ti k'al a
Dios. **14**Kom an walabtaláb yab ne'ets ti k'unat abátiychik,
kom yabáts it k'wajat ti al an ♦Éylidhkáw, po ti al an lablidh
ts'ejwalixtaláb.

Tu Abatwálej an Bolidhtaláb

15¿Janéy tám? ¿Ne'ets tu walbinal, kom yab u k'wajat
al an ♦Éylidhkáw, po ti al an lablidh ts'ejwalixtaláb? Ma ni
jant'oj. **16**¿Yabxe' a exlálchik abal max it k'unat ots'oxchik
ti k'al jún ejtíl i abatnanél abal ti abátiy, pél it abatnanélchik
ti k'al nixé' a xi ti abatnál, já'its max pél i walabtaláb abal
ti tsemláj o ti it ik'ax ots'ox abal ti k'al an bolidhtaláb?
17Po k'ak'námal a Dios, abal pélakchik ti abatnanélil an
walabtaláb, po xó' k'al a ichích a ik'ax ats'ámal nixé' in alwá'
wal an exóbintaláb ju'táj ti it bínámejchik; **18**ani talbél ti it
walkan ti k'al an walabtaláb, it wenk'onchik ti in abatnanélil
an bolidhtaláb. **19**In káw ejtíl jún i alk'idh atikláb ti in ebál
in paluwtal a anam t'u'úl; abal jant'ini' ti a bína' a pejmách
abal ki in t'ojonchij a xi yab t'okat ani ti jek'omtaláb abal ti
jek'omtaláb; xó' antsaná', ka bína' a pejmách ti t'ojonchix ti
k'al an santo t'okataláb abal ti bolidhtaláb.

20Kom tam ti pélak ti abatnanélil an walabtaláb, it k'wajatak walkadh ti k'al an bolidhtaláb. **21**¿Janéy tam walíláb a kwa'alak ti k'al nixé' ju'táj ti xó' a tidhenálchik? Kom in ta'pantal nixé'chik pél i tsemláj. **22**Po xowé' kom it walkandhámejits ti k'al an walabtaláb ani it wenk'on ti it t'ojonchix ti k'al a Dios, a kwa'alitschik in walíl an santo t'okataláb ani in putuntal, an ets'ey ejataláb. **23**Kom in jalbixtal an walabtaláb pél i tsemláj; po in ts'ejwalixtal a Dios pél i ets'ey ejataláb ti in éy a Cristo Jesús i Ajátik.

Jumbaxtaláb k'al an Tomkintaláb

7 ¿Yabxe' a exlál, ebchalábchik (kom u t'ilbayal a xi in exlál an ♦Éylidhkáw), abal an ♦Éylidhkáw in k'unat abátiyal an inik biyat jajá' k'wajat ejat? **2**Kom an uxum a xi tomkidh k'wajat wik'at ti an ♦Éylidhkáw k'al in tomkíl biyat jajá' ejat; po max in tomkíl ka tsemets, an uxum walkanal ti in éylidh káwintal in tomkíl. **3**Tám, antsaná', biyat ejat in tomkíl, ani ki in tomikna' júnakej inik, ne'ets ka bijiyat ti tsáblix tomikláb; po max in tomkíl ka tsemets, jajá' walkanal ti k'al nixé' xi ♦Éylidhkáw ani yab ne'ets ka bijiyat ti tsáblix tomikláb ma anákej ki in tomikna' júnakej inik. **4**Jaxtám, ebchalábchik k'al naná', tatá'chik teyej it tsemnekits ti k'al an ♦Éylidhkáw ti bá' in iniktal a Cristo; abal ki it junkun k'al júnakej, já'its nixé' a xi ts'akiy ti bá' an tsemláj, abal ki chi'dha' i walíláb abal k'al a Dios. **5**Kom biyat u k'wajatak ti anam t'u'lek, in padhaytal an walabtaláb, a xi pélak ti bá' an ♦Éylidhkáw, abátixak ti al i putát i iniktal abal ki in ne'dha' i walíláb abal ti tsemláj. **6**Po xowé' u walkanének ti k'al an ♦Éylidhkáw, u tsemnekits ti k'al a xi tu ko'oyalak wik'at, abal ku t'ojchichláts ti al in ít t'ojlábil an Espíritu ani yab ti al in biyáltal an Dhuche'.

An ♦Éylidhkáw ani an Walabtaláb

7¿Janéy tam ki uluw? ¿An ♦Éylidhkáw pél i walabtaláb? Ma ni jant'oj. Po naná' yab u exlálak an walabtaláb po u exla' ti in éy an ♦Éylidhkáw, kom yab u exlálak an jik'lomtaláb, max an ♦Éylidhkáw yabák in ulal:

Yab ka t'aja' ti it jik'lom.

(Exo 20:17; Deu 5:21)

6:22 *Mat 25:46; 1Co 7:22; Efe 6:6; 1Pe 2:16*
6:23 *Mat 25:46; Gal 6:7,8; Sgo 1:15*
7:1 *T'aj 1:16; 1Co 1:10; Gal 3:15*
7:2 *1Co 7:39*
7:3 *Luc 16:18*
7:4 *Gal 2:19; Col 1:22*
7:5 *Gal 5:24*
7:6 *2Co 3:6*

8Po an walabtaláb in ela' i jolát ti bá' an abatnadhkáw, in ejédha' ti ál naná' patal i padhay lé'nomtaláb. Kom tam yab wa'ats i ♦Éylidhkáw an walabtaláb k'wajat tsemnek. **9**Kom ti jún i k'ij in k'wajiy ejat k'al yab i ♦Éylidhkáw; po tam ti chích an abatnadhkáw, an walabtaláb wichiy ka ejtsin, ani naná' in tsemets. **10**U ela' abal an abatnadhkáw a xi ne'etsak ti ejátlix, u ela' abal pélak u tsemeltal. **11**Kom an walabtaláb, in tsápna' an abatnadhkáw, ti in k'ambiy, ani ti k'al jajá' ti in tsemdha'. **12**Jaxtám, an ♦Éylidhkáw já'its santo t'okat, ani an abatnadhkáw já'its santo, bolidh ani alwa'.

13¿Tám, a xi alwa', chích ti tsemláj abal naná'? Ma ni jant'oj; po abal an walabtaláb ka tejwa'méj pél i walabtaláb, ti in t'ajchij i tsemláj ti naná', ti in éy a xi alwa', abal an walabtaláb ti in ebál an abatnadhkáw ki in t'aja' ti jalpidh walabtaláb.

7:10 *Luc 10:26-28; Gal 3:12*
7:12 *Gal 3:21; 1Ti 1:8*
7:14 *1Co 3:1*
7:15 *Gal 5:17*
7:17 *Gal 5:24*
7:22 *Efe 3:16*
7:23 *Gal 5:17; Sgo 4:1; 1Pe 2:11*
7:25 *2Co 2:4*

An Tomólnáxtaláb ti Ál

14Kom i exlál abal an ♦Éylidhkáw pél espiritual; po naná' pél in anam t'u'lek, in k'álnadh k'al an walabtaláb. **15**Kom a xi u t'ajál yab u ejtiyal, kom yab u t'ajál jawa' a xi u lé', po a xi u at'ál, já'its a xi u t'ajál. **16**Ani max u t'ajál a xi yab u lé', u junkudh ulal abal an ♦Éylidhkáw alwa'. **17**Tám xó', yabáts naná' a xi in t'ajál nixé', po pél an walabtaláb a xi k'wajíl ti ál naná'. **18**Kom naná' u exlál ti ál naná' (axé' já'its tu anam t'u'úl) yab k'wajíl a xi alwa'; kom an lé'nomtaláb abal ku t'aja' a xi alwa' u kwa'al; po yab abal ku t'aja'. **19**Kom yab u t'ajál an alwa' t'ajnél a xi u lé', po an at'ax t'ajnél a xi yab u lé' já'its u t'ajál. **20**Ani max u t'ajál a xi yab u lé', yabáts naná' u t'ajál, pél an walabtaláb a xi k'wajíl ti ál naná'.

21Jaxtám xó', tam u lé' ku t'aja' a xi alwa', u elál axé' xi ♦Éylidhkáw; abal an at'axtaláb k'wajat ál naná'. **22**Kom jant'ini' ti in ál jún i atikláb, in k'ijidh kulbél ti in Éylidh Káwintal a Dios. **23**Po u tsu'tal júnakej ♦Éylidhkáw tu pejmáxchik a xi in tomólnál in éylidh káwintal u tsalápil, ani ti in ne'dhál wik'at ti bá' in éylidh káwintal an walabtaláb a xi k'wajíl tu pejmáxchik. **24**¡Ay t'a'ich naná' ti in inik! ¿Jita' ne'ets ti in walkandha' ti bá' axé' xi tsemélom anam t'u'lek? **25**U pidhál i k'ak'námal a Dios ti in éy a Jesucristo i Ajátik.

Jaxtám, k'al u tsalápil naná' u t'ojonchal in Éylidh

Káwintal a Dios; po k'al u anam t'u'úl in éylidh káwintal an walabtaláb.

An Ejataláb ti al an Espíritu

8 Jaxtám xó', yabáts wa'ats i jolbidh yajchiktaláb abal jajá'chik a xi k'wajat ti al a Cristo Jesús, a xi yabáts belal jant'ini' an anam t'u'lek, po jant'ini' an Espíritu. **2**Kom in Éylidh Káwintal in Espíritujil an ejataláb ti al a Cristo Jesús, ti in walkandhámal ti k'al in éylidh káwintal an walabtaláb ani ti an tsemláj. **3**Kom jawa' a xi an ♦Éylidhkáw yab in ejtow ki in t'aja', kom yabák in kwa'al in tsáp ti in ebál an anam t'u'lek, a Dios in aba' in lej Tsakámil jant'ini' in anam t'u'úl an walabtaláb, ani ti in ebál an walabtaláb, in weladh jolbiy an walabtaláb ti al an anam t'u'lek; **4**abal in bolidhtal an ♦Éylidhkáw ki in ejtow ka putun ti al wawá', a xi yabáts u xe'ets jant'ini' an anam t'u'lek, po jant'ini' an Espíritu. **5**Kom a xi xe'ets jant'ini' an anam t'u'lek, in tsalápnál jawa' in lé' an anam t'u'lek, po a xi xe'ets jant'ini' an Espíritu in tsalápnál jawa' in lé' an Espíritu. **6**Kom tam expidh ki it tsalpopláts ti al an anam t'u'lek pél i tsemláj, po ki it tsalpopláts ti al an espíritu pél i ejataláb ani i koyataláb. **7**Kom an tsalap a xi in áykóm an anam t'u'lek in tomólnál a Dios, kom yab k'unat k'wajíl k'al in Éylidh Káwintal a Dios, ma ni yab in ejtowal. **8**Jaxtám, a xi k'wajat ti bá' an anam t'u'lek yab in ejtowal ki in kulbédha' a Dios.

9Po tatá'chik yabáts it xe'ets ti bá' an anam t'u'lek, po ti bá' an Espíritu, max chubax in Espíritujil a Dios k'wajíl ti al tatá'chik. Ani max jún jita' yab in kwa'al in Espíritujil a Cristo, yab k'álnadh k'al an Ajátik. **10**Po max a Cristo k'wajat ti al tatá'chik, an anam t'u'lek k'wajat tsemnek ti in ebál an walabtaláb, po an espíritu ejat ti in ebál an bolidhtaláb. **11**Po max in Espíritujil Jajá' a xi in ts'akba' a Jesús ti tsemláj k'wajíl ti al tatá'chik, Jajá' a xi in ts'akba' a Cristo ti bá' an tsemláj ne'ets ki in pidha' i ejataláb a tsemel iniktal ti k'al in Espíritu a xi k'wajíl ti tatá'chik.

12Jaxtám, ebchalábchik, u k'wajat u tók'lidh, yab k'al an anam t'u'lek, abal ku xe'tsin jant'ini' an anam t'u'lek, **13**kom max ki it xe'tsin jant'ini' an anam t'u'lek, ne'ets ki it tsemets, po max ti in éy an Espíritu, ne'ets ka t'aja' ka

8:2 *Jn 8:32,36; 1Co 15:45*
8:3 *Gal 5:24; Flp 2:7; Heb 2:14, 17; 7:18*
8:4 *Gal 5:16*
8:5 *Gal 5:19-21,25*
8:6 *Gal 6:8*
8:7 *Sgo 4:4*
8:8 *Gal 5:24*
8:9 *Jn 14:17; T'aj 16:7; 1Co 6:19; Gal 5:24; 2Ti 1:14; 1Jn 4:13*
8:10 *Jn 14:20, 23; 2Co 13:5; Gal 2:20; Efe 3:17; Col 1:27; Ap 3:20*
8:11 *T'aj 2:24*
8:12 *Gal 5:24*
8:13 *Gal 6:8*

tsemets in t'ajnélil an anam t'u'lek, tám, ne'ets ki it ejátlin.
14Kom patal a xi júnadh k'al in Espíritujil a Dios, axé' já'its
in tsakámilchik a Dios. **15**Kom yab a bats'uwámalchik in
espíritu an abatnaneláb abal ki it k'wajiy junílek'ij k'al i
jik'éltaláb, po a bats'uwámalchik in espíritu an ♦bats'udh
tsakamláb, ti k'al jajá' u dhájadh káw: ¡♦Abba, Pay'lóm!
16Jajá' an Espíritu in tejwa' tso'óbliyal i espíritujil abal
wawá' pél u tsakamláb k'al a Dios. **17**Ani max pél u
tsakamláb, tám, pél u báts'ul k'áláb ani u junax báts'ul
k'áláb k'al a Cristo, max i yajchiknál junax k'al Jajá', abal
junax weyej k'al Jajá' ku k'alej witsidh puwenchidh.

18Kom u tso'ób exlál abal in yajchikixtal axé' xi k'ij,
yab in tomnál ki jumbay k'al an witsidh puwenchixtaláb
a xi ne'ets ka japidh tejwa'méj ti al wawá'. **19**Kom in
lupudh lé'nomtal an ts'ejkanéláb in lek'wtsidh ayál in
japidh tejwa'médhomtal in tsakámilchik a Dios. **20**Kom
an ts'ejkanéláb k'alej k'unudh ti bá' i jolátaláb, yab k'al
in kwetém awiltal, po ti in ebál Jajá' a xi in k'unuw ti
al an aychixtaláb, **21**kom an ts'ejkanéláb ne'ets jayej ka
walkan ti k'al in wik'axtal an odheltaláb, abal ti in witsidh
puwenchixtal in walkantal in tsakámilchik a Dios. **22**Kom i
exlál abal ti in putát an ts'ejkanéláb junkudh yajajál ani in
kwa'al junkudh i yajal kó'ontaláb ma ti axé' xi k'ij. **23**Ani
yab expidh jajá'chik, po lej wawá' weyej, a xi i kwa'al
in ok'xidh walíl an Espíritu, wawá' weyej u yajajál ti ál
wawá', i lek'wtsidh aychal in bats'uxtal tu tsakamláb, in
ts'a'idh wichbadhtal i iniktal. **24**Kom wawá' u k'ánidh ti jún i
aychixtaláb, po an aychixtaláb a xi tejwa' yab i aychixtaláb,
kom a xi jún in tsu'tal, ¿jale' ki in alk'idh aychiyej? **25**Po
max i aychal a xi yab i tsu'tal, tám, k'al i kuxudhtaláb i ayál.

26Aniyek'ij jayej an Espíritu tu tolmiyal ti ál i paluwtal;
kom yab i exlál jant'odha' ku ólon jant'ini' ti in tomnál, po
Jajá' an Espíritu u dhúchum pelkanal k'al wawá' a xi yab
eltidh ka uluw. **27**Po a xi in lupudh aliyal an ichich in exlál
janéy in tsalpayal an Espíritu, kom jant'ini' in awiltal a Dios
pelkanal ti in ebál an santo belomchik.

28Ani i exlál abal jita' k'ánidhom k'al a Dios, patal
jawámakits junkudh t'ojnal abal ti in alwa'tal jajá'chik a
xi kanidh jant'ini' ti a Dios in tsalpayámal. **29**Kom a xi in

8:14 *Mat 5:9; Gal 3:26; Ap 21:7*
8:15 *Mrc 14:36; Gal 4:5,6; 2Ti 1:7*
8:16 *Jn 1:12; Efe 1:13*
8:17 *T'aj 20:32; 2Co 1:5; Gal 3:29; Efe 3:6; 2Ti 2:12; Ti 3:7; 1Pe 4:13*
8:18 *2Co 4:17; 1Pe 4:13*
8:21 *T'aj 3:21; 2Pe 3:13; Ap 21:1*
8:23 *2Co 5:5; Gal 5:5*
8:24 *1Te 5:8; Ti 3:7*
8:26 *Efe 6:18*
8:27 *Ap 2:23*
8:28 *1Co 1:9; Gal 1:6,15; Heb 9:15; 1Pe 2:9*
8:29 *Efe 1:5,11; Col 1:18; 1Pe 1:2*

ok'xidh exla', in ok'xidh takuy abal ne'ets ti jumbax jant'ini' in wal in Tsakámil, abal Jajá' ki in t'aja' ti ok'oxláb ti bá' yántolom i ebchalábchik. **30**Ani a xi in ok'xidh takuychik, axé'chik jayej in kaniy, ani a xi in kaniy axé'chik jayej in bolidhmédha', ani a xi in bolidhmédha' axé'chik jayej in witsidh puwenchámal.

In K'ánidhomtal a Dios

31¿Janéy tám ki uluw ti k'al patal axé'? Max a Dios pél k'al wawá', ¿jita' tomólnax ti k'al wawá'? **32**Jajá' a xi ma ni yab in k'ániy in kwetém Tsakámil, po in bína' abal k'al wawá' ti yanél, ¿jant'odha' ti yab ne'ets tu ku pidha' jayej k'al Jajá', ts'ejwalidh patal? **33**¿Jita' ne'ets ki in jolbidh t'e'tsiy a xi a Dios in takuyámal? A Dios já'its an bolidhmédhom. **34**¿Jita' já'its a xi yajchik jolbix? A Cristo já'its a xi tsemets; ani más a xi ts'akiy junílek'ij, a xi jayej k'wajat ti in winab a Dios, a xi jayej u pelkanal abal wawá'. **35**¿Janéy ne'ets tu pílmédha' ti k'al in k'ánidhomtal a Cristo? ¿I ni'ax yajchiktaláb, o i yajchik t'e'pintaláb, o i ájaxtaláb, o i jayil, o i k'ot'idhtaláb, o i k'ak'adhtaláb o i nakat kutsíl? **36**Jant'ini' k'wajat dhuchadh:

K'al tatá' ti a ebál, wawá' u tsemdháb patal an k'ij;
U ajidh ejtíl i oveja ko'nél abal ti tsemdhanél.

(Sal 44:21)

37Po ma anákej, ti k'al patal axé', wawá' i t'ajál más tu átax k'al Jajá' a xi tu k'ánidhál. **38**Kom naná' in ♦dhakat kubladh, abal ma ni i tsemláj, ma ni i ejataláb, ma ni i ♦ángelchik, ma ni i ok'óxlomchik, ma ni i ejtodh éyalchik, ma ni a xi xowé', ma ni a xi ta't'tál, **39**ma ni a xi t'ek'at, ma ni a xi lupudh, ma ni jant'oj a xi ts'ejkadh yab ne'ets ki in ejtow tu ku pílmédha' ti in k'ánidhomtal a Dios, já'its ti al a Cristo Jesús i Ajátik.

An Israel Takudh k'al a Dios

9 U ulal i chubaxtaláb al a Cristo, ani yab in janamkáw, ani u ejat tsalápil jayej ti in pidhál i tejwa' tso'óblixtaláb ti al an Espíritu Santo, **2**abal u kwa'al jún i pulik yajchik t'e'pintaláb ani i aykidh yajal tu ichích. **3**Kom ma u lé'ak abal naná' ki in t'ajat pikchin ti in anatema, ti in pílmédhach

8:30 *Efe 1:5,11*
8:31 *Heb 13:6*
8:32 *Jn 3:16*
8:34 *Mrc 16:19; T'aj 2:24; Heb 7:25*
8:35 *1Co 4:11; 2Co 11:26*
8:36 *1Co 4:9; 2Co 4:11*
8:37 *1Co 15:57; Gal 2:20; Efe 5:2; Ap 1:5*
8:38 *1Co 3:22; Efe 1:21; 1Pe 3:22*
9:1 *2Co 11:10; Gal 1:20; 1Ti 2:7*
9:3 *T'aj 22:5; 1Co 12:3*

ti k'al a Cristo, ti in ebál u ebchalchik, a xi pél u yanétal
jant'ini' an anam t'u'lek, **4**a xi pél i Israelíbchik, a xi in k'ál
an ♦bats'udh tsakamlábchik, an witsidh puwenchixtaláb,
an ♦junkudhkáw, an bínadh ♦Éylidhkáw, an k'ak'nadh
t'ojláb ani an ♦ok'xidh uludhtalábchik; **5**a xi in k'ál an biyál
pay'lómlábchik, ti jita' k'al, chích a Cristo jant'ini' an anam
t'u'lek, a xi já'its a Dios ti eblim patal, lablidh abal ets'ey.
♦Amén.

6Yab abal in káwintal a Dios k'alnekak ti jolát. Kom
yab patal a xi pél ti Israel pél i Israelíb, **7**ma ni in yanél
tsakámilchik a ♦Abraham, yab patal pél i lej tsakamlábchik;
po:

Ti al a Isaac ne'ets ka bijin a yánél tsakámil.

(Gen 21:12)

8An tsakamláb k'al a Dios, yab já'its in tsakámil i anam
t'u'lek, po ajidh ti yanél tsakamláb a xi wa'tsinal jant'ini' an
9:4 *T'aj 3:25; Gal 3:16; Heb 9:5* **9:5** *Mat 1:1-16; Col 2:9* **9:6** *Gal 6:16* **9:7** *Heb 11:18* **9:8** *Gal 3:16* **9:16** *Efe 2:8; Ti 3:5*
♦ok'xidh uludhtaláb. **9**Kom axé' já'its an ♦ok'xidh uludhtaláb:

Ti axé' xi lej k'ij ne'ets ki in chích ani a Sara ne'ets ki in ko'oy jún i tsakam.

(Gen 18:10)

10Ani yab expidh axé'; po tam ti a Rebeca jayej
kó'ondháj ti jún, ti k'al a Isaac i pay'lóm **11**(kom jajá'chik
ma ni yabáyejak wa'tsinének, ani yabáyejak in t'ajámal ma
ni jant'oj alwa' o yab alwa', abal in tsalápil a Dios jant'ini' in
takuxtal ka k'wajlelen, yab k'al i t'ajnéláb po ti in ebál a xi
kanix), **12**uchan a Rebeca:

A xi ok'ox ne'ets ki in t'ojonchij a xi talbél.

(Gen 25:23)

13Jant'ini' k'wajat dhuchadh:

A Jacob u k'ánidha' po a Esaú u pojka'.

(Mal 1:2-3)

14¿Janéy tám ki uluw? ¿Wa'ats i yab bolidhtaláb ti al a
Dios? Ma ni jant'oj. **15**Kom a Moisés uchan:

Ne'ets ku yajnanchij a xi Naná' ne'ets ku yajnanchij, ani ne'ets ku ja'na' a xi Naná' ne'ets ku ja'nanchij.

(Exo 33:19)

16Jaxtám xó', yab abal jún in lé'ak, ma ni abal jún ádhilak,
po pél a Dios a xi yajnanchix. **17**Kom ti an ♦Dhuchlab uchan
a Faraón:

Ti k'al axé' xi tsalap, Naná' tu ts'akbámal, abal ku tejwa'médha' u ejtodhtal ti k'al tatá', ani abal u bij ka ólnaxnáj ti in putát an tsabál.

(Exo 9:16)

18Jaxtám xó', in yajnanchal jita' Jajá' in lé', po jita' Jajá' in lé' in t'ujbandhál.

19Po tám, tatá' ne'ets ti ki in ucha': ¿Jale' tám ti walbixej? Kom ¿jita' in kuxudh tomólnanchámal in awiltal? **20**Po tatá' inik, ¿jita' tatá' a éy abal ka tomólnadh tok'tsiy a Dios? ¿Walám jún i eyextaláb in ejtowal ki in ucha' an dhakúm: Jale' ti in ts'ejka' antsé'? **21**¿Yabxe' jún i dhakúm in kwa'al in uchbíl ti k'al an anam, abal ki in t'aja' ti jayétsej an yut'idh anam, jún i eyextaláb abal ti lét'edh eyextaláb ani jún, ti yab lét'edh eyextaláb?

22¿Ani janéy xó', max a Dios in lé'na' ki in tejwa'médha' in k'ák' tsakúltal ani ki in t'aja' ka exláj in ejtodhtal, in kuxunchij yáníl k'al i owat kuxudhtaláb an eyextalábchik a xi t'ojojodh ti k'ák' tsakúl tala'bédhaxtaláb? **23**¿Ani abal ki in ejtow ki in tejwa'médha' in ts'alat witsidh puwenchixtal ti k'al an eyextalábchik abal ki in yajnanchij, a xi Jajá' in k'ejab t'ojojoyámal abal ti witsidh puwenchixtaláb, **24**axé'chik jayej in kaniyámal, já'its wawá', yab expidh ti bá' an Judíochik po jayej ti bá' an ♦yab Judíochik?

25Jant'ini' ti in uluw jayej ti Oseas:

Ne'ets ku bijiy tu bichówil ju'táj ti yabák u bichówil,
Ani tu k'ánidhowál, a xi yabák u k'ánidhál.

(Ose 2:23)

26*Ani ne'ets ka wat'ey, ju'táj ti uluwat:*
"Tatá'chik yab pél tu bichówil;"
Ne'ets ka bijiyat in tsakámilchik an ejat Dios.

(Ose 1:10)

27A Isaías jayej dhajadh káwin ti in ebál a Israel:

Ma anákej in ajidh tsakámil a Israel ki in bajuw ejtíl
an kidhib ti pulik lejem,
Expidh an kwenél jilk'onél ne'ets ka k'ánin.
28*Kom an Ajátik ne'ets ki in kidhbay in t'ojlábil ti*
tsabál k'al i bolidhtaláb
Ani k'al i dhubataláb.

(Isa 10:22-23)

9:19 *1Co 15:35; Sgo 2:18*
9:21 *2Ti 2:20*
9:25 *1Pe 2:10*
9:26 *Mat 16:16*

29Jant'ini' a Isaías in ok'xidh uluw:

Max an Ajátik in k'ál an ♦ejército yabák tu jilchámal i
tsakamlábchik,
I bajúmalak ku wenk'on ejtíl a Sodoma,
Ani u wenk'onénekak ejtíl a Gomorra.

(Isa 1:9)

An Israel yab Belom

30¿Janéy tám ki uluw? Abal an ♦yab Judíochik, a xi yabák in áykóm an bolidhtaláb, in bajuw an bolidhtaláb, já'its an bolidhtaláb a xi tál ti bá' an belomtaláb; **31**po a Israel, a xi in áykómak in Éylidh Káwintal an bolidhtaláb, yab in bajuw in éylidh káwintal an bolidhtaláb. **32**¿Jale'? Kom in ayokna'chik k'al yab i belomtaláb, po jant'ini' in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw. Kom t'idhk'wanchik ti bá' an t'ujub a xi t'idhk'wax. **33**Jant'ini' k'wajat dhuchadh:

9:29 *Sgo 5:4*
9:30 *Gal 2:16; Flp 3:9; Heb 11:7*
9:31 *Gal 5:4*
9:32 *1Pe 2:8*
9:33 *1Pe 2:6,8*

Xó' ka tsu'uw, u punuwal ti Sion jún i t'idhk'wax t'ujub
ani i yetsej ijkax t'ujub;
Ani jita' ki in bela' jajá' yab ne'ets ka tidhebédháj.

(Isa 8:14; 28:16)

10:2 *T'aj 21:20*
10:4 *Gal 3:24*

10 Ebchalábchik, in lé'nomtal u ichích ani u ólontal ti k'al a Dios ti in ebál a Israel, já'its abal ka k'áninchik. **2**Kom naná' u bínál i tejwa' tso'óblixtaláb abal ijchím lé'nom k'al a Dios, po yab jant'ini' i exlomtaláb. **3**Kom yab in exla' in bolidhtal a Dios, ani in aliyal ki in kuba' in kwetém bolidhtal, yab k'unat ots'oxchik ti in bolidhtal a Dios. **4**Kom in putuntal an ♦Éylidhkáw pél a Cristo, abal ti bolidhtaláb ti patal a xi belom.

5Kom a Moisés in dhucha' an bolidhtaláb a xi já'its ti bá' an ♦Éylidhkáw:

An inik a xi ki in t'aja' axé'chik ne'ets ka ejátlin k'al jayétsej.

(Lev 18:5)

6Po an bolidhtaláb a xi já'its ti bá' an belomtaláb in ulal antsé':

Yab ka uluw ti a ichích: "¿Jita' ne'ets ka k'adhiy ti k'ay'lál?"

(Deu 9:4; 30:12)

(axé' já'its abal ka pa'ba' a Cristo);
7o:
"¿Jita' ne'ets ka pa'iy ti joltam jól?"
(axé' já'its abal ka ts'akba' a Cristo ti tsemláj). 8Po ¿janéy in ulal?
An káw k'wajat utat ti tatá', já'its ti a wi' ani ti a ichích.
(Deu 30:13-14)
Axé' já'its an káw belomtaláb a xi i ólnál.

K'ánixtaláb abal Patal

9Max a lujudh ólnálak k'al a wi' an Ajátik a Jesús, ani a belálak ti al a ichích abal k'al a Dios ti ts'akbáj ti tsemláj, tatá' ne'ets ki it k'ánin. 10Kom k'al an ichich u beláb abal ti bolidhtaláb; ani k'al an wi'lek u lujudh uluwáb abal ti k'ánixtaláb. 11Kom an ♦Dhuchlab in ulal:
Patal jitákits a xi ki in bela' Jajá', yab ne'ets ka tidhebédháj.
(Isa 28:16)
12Kom yab wa'ats i pók'ódhtaláb ti al i Judíochik ani ti al i ♦Griegochik; kom jayétsej an Ajátik a xi k'wajat ebál patal pél i ts'alat ti k'al patal a xi k'al ti dhajayáb.
13*Kom jitákits a xi ki in dhájanchij in bij an Ajátik ne'ets ka k'ánin.*
(Jl 2:32)
14¿Jant'odha' tám ti ne'ets ki in dhájaychik Jajá' a xi yab in belámal? ¿Ani jant'odha' ti ne'ets ki in bela'chik Jajá' a xi yab in ats'ámal? ¿Ani jant'odha' ti ne'ets ki in ats'a' tam yab wa'ats i ólnomkáw? 15¿Ani jant'odha' ti ne'ets ti ólnomkáw, max yab abnalchik? Jant'ini' k'wajat dhuchadh:
Lej alabél in akan jajá'chik a xi in ólnál an koyataláb
A xi in ólnál an Ítkáw.
(Isa 52:7)
16Po yab patal in ik'ax ats'ámal an Ítkáw; kom a Isaías in uluw:
Ajátik, ¿jita' in belámal i ólnaxtal?
(Isa 53:1)
17Jaxtám xó', an belomtaláb che'el ti a ots'oxtal; ani ka ats'a' in káwintal a Dios.
18Po u ulal, ¿yabxe' in ats'ámalchik? Aníts, chubax:

10:7 *T'aj 2:24*
10:9 *Mat 10:32; Jn 3:15; 13:13; T'aj 2:24*
10:12 *Mat 28:18*
10:13 *T'aj 2:21*
10:16 *Jn 12:38; Heb 4:2*
10:17 *Gal 3:2,5; Col 3:16*
10:18 *Mat 24:14; Col 1:6,23; 1Te 1:8*

In janídh k'alenek ti in putát an tsabál,
Ani in káwintal ma ti in taltal an k'wajchidh tsabál.
(Sal 19:3)

19Po u ulal, ¿axé' yab in exlámal a Israel? Ok'ox a Moisés in uluw:
Naná' ne'ets tu dhayk'anchij a pa'ixnomtal k'al jún i kwenél a xi yab pél i ♦kwenél k'wajílom;
Ani ne'ets tu tsakúdha' k'al jún i ♦kwenél k'wajílom a xi yab tsalpadh.
(Deu 32:21)

20Ani a Isaías in uluw ti in boltal:
Naná' in elan k'al jajá'chik a xi yabák ti in aliyal,
Naná' in tejwa'méj ti k'al jajá'chik a xi yabák konówix ti k'al Naná'.
(Isa 65:1)

21Po ti k'al a Israel in ulal:
Ti in putát a k'icháj u lujkuw u k'ubak
Ti jún i jek'om ani tok'ok'ma' bichow.
(Isa 65:2)

11:1 *2Co 11:22; Flp 3:5*

An Israel yab K'e'átnadh abal Ets'ey

11 Tám, u ulal, ¿walám a Dios in wak'ladh k'e'atnámal in bichówil? Ma ni jant'oj. Kom naná' neyej pél in Israelíb, in yanél tsakámil a ♦Abraham, ti al an kwenchal Benjamín. **2**A Dios yab in wak'ladh k'e'atnámal in bichówil a xi in ok'xidh exla'. ¿Yabxe' a exlál janéy in ulal an ♦Dhuchlab ti in ebál a Elías, jant'odha' ti pelkan ti k'al a Dios ti in tomól a Israel in ulal:

3*Ajátik, a tsu'bidh káwlómejilchik in tsemdhámal, ani a xi tatá' an♦altar in kwajlámalchik, ani expidh naná' in jilk'onének, ani xe'etschik ti in alimchal u ejatal?*
(1Re 19:10, 14)

4Po ¿janéy ti uchan k'al in tok'tsixtal a Dios?
U jilámal abal Naná' búk xi' i inik a xi yab in tudhluwámal in k'walál ti in tamét a Baal.
(1Re 19:18)

5Antsaná' jayej, ti axé' xi k'ij wa'ats jún i kwenél jilk'onél jant'ini' in takuxtal an lablidh ts'ejwalixtaláb. **6**Ani max pél k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb tám, yabáts k'al i t'ajnéláb,

kom max anák, an lablidh ts'ejwalixtaláb yabáts i lablidh ts'ejwalixtaláb. Ani max pél k'al i t'ajnéláb tám, yabáts i lablidh ts'ejwalixtaláb; max anák, an t'ajnéláb yabáts tám i t'ajnéláb.

7¿Janéy tám? A xi a Israel in lej aliyalak, yab in bats'uw, po a xi takudhchik in bats'uw, ani a xi píl jilk'ochikin t'ujbadh; **8**jant'ini' k'wajat dhuchadh:

K'al a Dios pidhanchik jún i toybadh espíritu,
In tsu'uxtalchik yab tsu'ux
Ani in ots'oxtalchik yab ots'ox,
Ma ti a axé' xi a k'icháj.

(Deu 29:5; Isa 29:10)

9Ani a David in ulal:

Ka wenk'on in k'apútstal ti ts'awk'uxtaláb ani ti yak'waxtaláb,
Ti t'idhk'wantaláb ani ti wichbax yajal abal ti jajá'chik.
10*In tsu'uxtalchik ka yik'wtsin abal yab ka tsu'uxinchik,*
Ani in kúx ka kwa'lej abal ets'ey.

(Sal 69:20-21)

11:8 *Mat 13:13-15*
11:11 *T'aj 13:46*
11:13 *T'aj 9:15*
11:14 *Mat 1:21; Luc 2:11; Jn 3:17; T'aj 4:12; 1Co 1:21; 10:33; 1Te 2:16; 1Ti 2:4; Ti 3:5*
11:15 *Luc 15:24, 32*

In K'anixtal an yab Judìochik

11Tám, naná' u ulal, ¿an Israel t'idhk'wanének abal ka ijkan? Ma ni jant'oj; po ti in ebál in k'ibts'ontal an k'ánixtaláb chích ti k'al an ♦yab Judíochik, abal ki in tsakúdhanchij in pa'ixnomtal. **12**Ani max in k'ibts'ontal já'its in ts'alatal an k'wajílom ti tsabál, ani in ijkantalchik já'its in ts'alatal an ♦yab Judíochik; ¿jáy más walám in putudh wichbaxtal?

13Kom tatá'chik an yab Judío u t'ilbayal, kom naná' pél in apóstol ti k'al an ♦yab Judíochik, u lét'edh k'ak'nál u t'ojlábil, **14**kom max jant'odha'ak ku ejtow ku tsakúdhanchij in pa'ixnomtal a xi u juntal xits'ál ani ku ejtow ku k'ánindha' junchik jajá'chik, **15**kom max k'al in pélandhantal já'its in wichbadh já'úbnaxtal an k'wajílom ti tsabál, ¿jant'odha' walám in bats'udhtalchik, po i ejataláb ti bá' an tsemélom?

16Kom max an k'a'ál walíláb pél i santo walíláb, aniyek'ij tám, ti in yánél an k'oyej, ani max an iblab pél i santo iblab,

tám, aniyek'ij jayej an k'we'labchik. **17**Ani max junchik an k'we'lab kats'iyat, ani tatá', a t'ajtal éy pél it alte' olivo akante', it k'alej punchidh ti al jajá'chik, ani a t'aja' ti it tolmix ti k'al an iblab ani k'al in xits'ál an olivo akante'; **18**yab ka tomól puwetna' ti k'al an k'we'labchik, ani max a alk'idh puwetnál, ka exla' abal yabk'ij tatá' a teykóm an iblab, po an iblab ti teykóm tatá'.

19Tám, walám ka uluwitsk'ij: An k'we'lab k'alej kats'idh abal naná' ki in k'alej punchidh. **20**Alwa'its; k'al in yab belomtalchik k'alej kats'idh, po tatá' k'al an belomtaláb it k'wajat kubat. Yab ki it k'adhat tsalpaxin, po ka ts'ejna'; **21**kom max a Dios yab in lét'endha' an k'we'lab a xi pél in t'ajtal éy, tám, ma ni tatá' yab ne'ets ti lét'endha'. **22**Jaxtám, xó' ka tsu'uw, in alwa'tal ani in tsapik junkáwintal a Dios, an tsapik junkáw ti k'al a xi ijkanchik, po i alwa'taláb abal k'al tatá', max it k'wajlelnal ti in alwa'tal; kom max ki it jalk'un, ne'ets teyej ki it kats'iná j. **23**Aniyej jajá'chik, max ki in jila' ka k'wajiy ti yab belom, ne'ets ka punchiyat, kom a Dios ejtodh abal ka wichiy ki in punchiy. **24**Kom max tatá' it kotoyat ti a xi in t'ajtal éy pél i alte' olivo ani it k'alej punchidh ju'táj ti yab a t'ajtal éy ti jún i alwa' akante olivo, ¿jale'ak más axé'chik a xi pél i k'we'lab in t'ajtal éy, ne'ets ka punchin ti in k'ál olivo akante'?

11:17 *Jn 15:2; T'aj 2:39; Efe 2:11-13*
11:18 *Jn 4:22*
11:20 *1Co 10:12; 2Co 1:24; 1Ti 6:17; 1Pe 1:17*
11:22 *Jn 15:2; 1Co 15:2; Col 1:23; Heb 3:6*
11:23 *2Co 3:16*
11:25 *Luc 21:24; 1Co 10:1; 2Co 1:8; 1Te 4:13*
11:27 *Heb 8:10, 12*

In K'ijil K'anixtal a Israel

25Kom yab u lé' ebchalábchik abal yabák ka exla' axé' xi tsinkadhkáw, abal yab ka k'adhat tsalpay ti a kwetém bá', abal a Israel yab in ejtiyal ti pejechik, ma ka ulits in t'uchtal an ♦yab Judíochik. **26**Ani antsaná' ti in putát a Israel ne'ets ka k'alej k'ánidh; jant'ini' k'wajat dhuchadh:

An Jek'ondhom ne'ets ka kalej ti Sion,
Ani ne'ets ki in pílmédha' an yab k'ak'nax ti k'al a Jacob.
27*Kom antsé' ne'ets ku junkuw u káwintal k'al jajá'chik,*
Tam ku tixk'anchij in walabchik.

(Isa 27:9; 59:20-21)

28Jaxtám xó' ti in ebál an Ítkáw, pél i tomólnaxchik k'al tatá'chik ti a ebál; po ti in ebál an takuxtaláb, pél i

k'ánidhowalábchik ti in ebál an pay'lómlábchik. **29**Kom
a Dios in ts'ejwalixtal ani in kanixtal yab wa'ats i jalk'ú'
tsalap. **30**Kom jant'ini' tatá'chik teyej ti píl i k'ij yabák it
ik'ax ots'oxchik ti k'al a Dios, po xowé' a bats'uwámal i
yajnanchixtaláb ti in ebál in yab belomtalchik. **31**Antsaná'
jayej xó', axé'chik yab in belámal, abal ti in éy an
yajnanchixtaláb a xi tatá'chik a bats'uwal, jajá'chik jayej
ki in ejtow ki in bats'uw i yajnanchixtaláb. **32**Kom a Dios
in mapuyámal patal ti al i yab belomtaláb, abal patal ki in
yajnanchij.

33¡O, an lupudh ts'alataláb, já'its in tsalpadhtal ani in
exlomtal a Dios! ¡Lej yab elat ka tso'óbnanchij in weladh
pílmédhomtal, ani in bélil yab ka ejtiy!

34*Kom ¿jita' in ejtinchámal in tsalápil an Ajátik?*
O ¿jita' k'al ti tak'biyáb?
35*O ¿jita' k'al ti pidhámej ok'ox,*
Abal ka wichbadh jalbinchat?

(Job 41:19)

36Kom Jajá'yej, ani ti in éy Jajá' ani abal Jajá' in k'ál
patal. Jajá' ki in k'álna' an witsidh puwenchixtaláb abal
ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

An Ít Ejataláb ti al a Cristo

12 Jaxtám, ebchalábchik tu kanat paka'bédhál ti in ebál
in yajnanchixtal a Dios, abal ka bína'chik a iniktal ti
ejat tsemdhanél, santo pílmédhach, a xi in alwatnál a Dios
a xi pél a tsalpadh k'ak'naxtalábil. **2**Ani yab ki it jumbadh
xe'tsin jant'ini' axé' xi k'ij, po ki it timk'odh jalk'un ti in
ítmédhomtal a tsalápil, abal ka taka' jawa' já'its in alwa'
awiltal a Dios, a xi bats'udh ani putudh.

3Tám, u ulal ti in ebál an lablidh ts'ejwalixtaláb a xi in
pidhámej, ti k'alek'ij a xi k'wajat ti tatá'chik, abal yab ka
k'adhat tsalpaxin ti in kwetém bá' kej jant'ini' ti in tomnál
ki in tsalpay, po ka tsalpaxin k'al i tsalpadhtaláb, jant'ini'
a Dios tu lejab pidhámal k'alek'ij an belomtaláb. **4**Kom
jant'ini' i kwa'al yántolom i pejách ti iniktal, po yab ti in
putát an pejachláb in kwa'al jayétsej in éy; **5**antsaná' weyej,
yán ti éb, i t'ajál jún i iniktaláb ti al a Cristo, ani ti yánél
pél u pejachláb ti jún k'al a xi júnakej. **6**Xó' i kwa'al yán

11:29 *Heb 7:21*
11:30 *Efe 2:2*
11:33 *Efe 3:10; Col 2:3*
11:34 *1Co 2:16*
11:36 *1Co 8:6; Col 1:16; 1Ti 1:17; Heb 2:10; 1Pe 5:11; Ap 5:13*
12:1 *1Co 6:20; 1Pe 2:5*
12:2 *1Ti 5:4; 1Pe 1:14; 1Jn 2:15*
12:3 *1Co 15:10; Gal 2:9; Efe 3:7*
12:4 *1Co 12:12; Efe 4:16*
12:5 *1Co 6:15; Efe 2:16*
12:6 *1Co 7:7; Efe 4:11; 1Pe 4:10*

pílchik i pidhóbláb, jant'ini' an lablidh ts'ejwalixtaláb a xi u pidhámej, max já'its ti it tsu'bidh kawlómej, ka eyendha' jant'ini' in yáném an belomtaláb, **7**max ti an k'ak'nadh t'ojláb, ka t'ojon, o a xi exóbchix, ti bá' an exóbchixtaláb; **8**a xi kanátlidh tak'bix, ti bá' an kanátlidh tak'bixtaláb; a xi ts'ejwalix bínom, ki in t'aja' k'al in kulbéltal; a xi ok'óxlom, k'al i ik'axtaláb; a xi yajnanchix, ki in t'aja' k'al i kanataláb.

9An k'ánidhomtaláb yab k'al i nits'bixtaláb, ka pojka' a xi yab alwa' ka ts'at'énchij a xi alwa'. **10**Ki it k'ánidháxinchik jún k'al a xi júnakej k'al i ebchal k'ánidhaxtaláb; xó' ti in ebál an lét'edh k'ak'naxtaláb, ka jila' ka ok'xin a xi júnakej; **11**ju'táj ti yejentál i ik'axtaláb yab ka óbetna', lek'wtsidh a espíritu, ka t'ojonchij an Ajátik; **12**ki it k'ijidhbéj ti al an aychixtaláb, kuxudh ti al an •ni'adh yajchiktaláb, aykidh ti al an ólontaláb, **13**ka junáxnanchij in yajinchixtal an santo belomchik, ka kanátna' ti it koydhom tonel.

14Ka labliychik a xi ti ájayal, ki it lablixin ani yab ki in at'ax káwílaxin. **15**Ki it kulbéj k'al a xi kulbélchik, ani ki it uk'in k'al a xi uk'nalchik. **16**Junkudh a tsalápil jún k'al a xi júnakej, yab ki it k'adhatbéjchik, ki in junkun k'al a xi tsa'atchik. Yab ka t'aja' ti it tsalpadh k'al a kwetém tsalápil.

17Yab ki it wichbanchíxin k'al jún i at'axtaláb k'al júnakej i at'axtaláb. Ka t'aja' a xi alwa' ti in tamét patal an atiklábchik. **18**Anákej max elat, jant'ini' tatá'chik ti a ejtodhtal, ka ko'oy i koyataláb k'al patal an atiklábchik. **19**K'ánidhowálchik, yab ka wichba' ti a kwetémtalchik, po ka jilchij in jolát an k'ák' tsakúltaláb; kom k'wajat dhuchadh:

Naná' u k'ál an wichbaxtaláb, naná' ne'ets ku wichbadh jalbiy,

(Deu 32:35)

in ulal an Ajátik.

20*Jaxtám, max a tomólnáxil k'a'íl, ka pijchiy;*
Max chikél, ka pidha' i ja';
Kom tam a t'ajál axé', k'wajat ti a tamkunchal i k'amal k'alul ti in ók'.

(Pro 25:21-22)

21Yab ka jila' ti áta' an pojkaxtaláb, po an pojkaxtaláb ka áta' k'al a xi alwa'.

12:7 *Efe 4:11*
12:8 *T'aj 11:23; 2Co 8:2*
12:9 *2Co 6:6; 1Te 5:21, 22; 1Ti 1:5*
12:10 *Flp 2:3; 1Te 4:9; 1Pe 1:22*
12:11 *T'aj 18:25*
12:12 *Heb 10:32*
12:13 *1Ti 3:2; Heb 13:2; 1Pe 4:9*
12:14 *Mat 5:44*
12:17 *2Co 8:21*
12:18 *Mrc 9:50*
12:20 *Mat 5:44; Luc 6:27*

Ka K'unat Ats'a' an Éyalchik

13 Patal an atiklábchik ka k'unat ots'oxin ti k'al an púlik éyalchik; kom yab wa'ats i éyal po a xi jiladh k'al a Dios, ani an éyal a xi xowé' k'wajat, k'al a Dios ti punuwámej. **2**Jaxtám, jita' in tomólnál an éyal, in tomólnál a xi a Dios in punuwámal; ani a xi tomólnaxchik ne'ets ki in bats'uw i weladh yajchiktaláb ti jajá'chik. **3**Kom an ok'lekchik yab in jik'édhál a xi alwa' in t'ajnélil, po a xi yab alwa'. ¿Tám, yab a lé' ka ts'ejna' an éyal? Ka t'aja' a xi alwa', ani ne'ets ti puwénchij. **4**Kom jajá' pél i t'ojonchix k'al a Dios abal k'al tatá' ti a alwa' xe'tsintal. Po max a t'ajál a xi yab alwa', ki it jik'ey; kom yab alk'idh in xe'tsindhál an nakat kutsíl; kom pél i t'ojonchix k'al a Dios, jún i talax wichbom k'al an k'ák' tsakúltaláb a xi in t'ajál yab alwa'. **5**Jaxtám, lej yejentál ki it k'wajiy k'unat, yab expidh kom ne'ets ka tsakúdha', po jayej k'al ti in ebál a ejat tsalápilchik. **6**Jaxtám, jayej k'al axé' ti in ebál, a jalbiyalchik an ♦tributo, kom pél i t'ojnal k'al a Dios, a xi aykidh in t'ajt'óm ti kwentaj axé'chik. **7**Tám, ka jalbiy a tók' ti k'al patal; a xi ♦tributo, i ♦tributo, ani a xi impuesto, i impuesto, ani a xi' i ts'ejnaxtaláb, i ts'ejnaxtaláb, a xi an lét'edh k'ak'naxtaláb, i lét'edh k'ak'naxtaláb.

Ki it K'ánidháxinchik

8K'al ma ni jita' yab ki it k'wajiy tók'lidh, po ki it k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej; kom jita' in k'ánidhál in at k'wajíl in putuwámal an ♦Éylidhkáw. **9**Kom:

Yab ka tsábliy a tomkíl,
Yab ki it tsemdhomáts,
Yab ki it kwé'láts,
Yab ki it janam tejwa' tso'óblixin,
Yab ka t'aja' ti it jik'lom,

(Exo 20:13-15, 17; Deu 5:17-19, 21)

ani max taná' wa'ats júnakej i abatnadhkáw, ti axé' xi káw tu tamkunal:

Ka k'ánidha' a at k'wajíl jant'ini' tatá' ti a kwetém bá'.

(Lev 19:18)

10An k'ánidhomtaláb yab in odhnál in at k'wajíl; jaxtám, an k'ánidhomtaláb já'its in putuntal an ♦Éylidhkáw.

13:1 *Jn 19:11; Ti 3:1; 1Pe 2:3,14*
13:3 *1Pe 2:14*
13:4 *1Te 4:6*
13:6 *Mat 22:17*
13:7 *Mat 17:25; 22:17,21; Luc 23:2*
13:8 *Mat 5:43; Jn 13:34; Col 3:14*
13:9 *Mat 5:43; 7:12*

11Ani xó', kom i exlálits an k'ij, abal pélits in k'ijil ku ejtsin ti wayám; kom xowé' i k'ánixtal k'wajat más utat ti k'al wawá' kej tam ti bela'. **12**An akal lej wat'enekits ani utat k'wajat a k'icháj. Jaxtám, wanaj ki wak'la' in t'ajnélil an yik'wáx ani ku k'wa'chiman k'al in eyextal an tajaxtaláb. **13**Ku xe'tsin jant'ini' tam k'icháj, já'its jant'ini' ti in tomnál; yab ti al i ajibaltaláb, ani uts'általáb, yab ti al i padhaytaláb, ani i k'ibeltaláb k'al a tidhéj, yab ti al i pejéx tomólnaxtaláb ani i kanat pa'ixnomtaláb. **14**Po anákej, ki it k'wa'chiman k'al an Ajátik Jesucristo, ani yab ka pidha' in padhay lé'nomtal an anam t'u'lek.

13:11 *1Co 7:29-31; Efe 5:14; Sgo 5:8; 1Pe 4:7; 1Jn 2:18*
13:12 *1Te 5:8; Heb 10:25; 1Jn 2:8*
13:13 *Luc 21:34; Gal 5:20; Efe 5:18; 1Pe 4:3*
13:14 *Gal 3:27; 5:24; Efe 4:24; Col 3:10*
14:1 *1Co 8:9-12*
14:3 *Luc 18:9; Col 2:16*
14:4 *Mat 7:1*
14:5 *Gal 4:10; Col 1:2,16*
14:6 *1Ti 4:3,4*
14:7 *2Co 5:15; Gal 2:20*
14:8 *Flp 1:20*
14:9 *T'aj 10:42; 2Co 5:15; Ap 1:18*
14:10 *Mat 7:1; 2Co 5:10*

Yab ki it Weladh Pílmédhaxin

14 Ka bats'uwchik a xi paluwej in belomtal, po yab abal ki it tok'tsíxin k'al i weladh káw. **2**Kom jún in belál abal elat patal ka k'apuj, po a xi paluwej in k'apal i ts'ojól. **3**Jún a xi k'apul, yab ki in alál met'a' a xi yab k'apul, ani a xi yab k'apul yab ki in weladh pílmédha' a xi k'apul; kom k'al a Dios ti bats'uwámej. **4**¿Jita' tatá' a éy a xi a weladh pílmédhál i k'e'at abatnanél? K'al in kwetém amuj u k'wajat kubat o ijkanal; po ne'ets ka k'wajiy kubat kom ejtodh a Dios abal ka ko'oyat kubat.

5Wa'ats jún jita' in weladh pílmédhál a k'ichájchik, ani wa'ats jita' in weladh tsu'tal jununúl a k'ichájchik; k'alek'ij ka k'wajiy lej ♦dhakat ti in kwetém tsalápil. **6**A xi in t'ajál ti kwentaj a k'icháj, ti k'al an Ajátik in t'ajál ti kwentaj, ani a xi yab in t'ajál ti kwentaj a k'icháj, ti k'al an Ajátik yab in t'ajál ti kwentaj. A xi k'apul, k'apul abal k'al an Ajátik, kom in pidhál i k'ak'námal a Dios; ani a xi yab k'apul, jajá' yab k'apul abal k'al an Ajátik, ani in pidhál i k'ak'námal a Dios. **7**Kom yab jita' wawá' k'wajat ejat ti in kwetémtal, ani yab jita' tsemel ti in kwetémtal. **8**Kom max u k'wajat ejat, u ejat abal ti k'al an Ajátik; ani max u tsemel, u tsemel abal ti k'al an Ajátik. Jaxtám, anákej u k'wajat ejat o u tsemel, u k'álnadh k'al an Ajátik. **9**Kom a Cristo ti k'al axé' ti tsemets ani ts'akiy, ani wichiy ka ejtsin, abal ki in t'aja' ti Ajátik ti k'al an tsemélom jant'ini' ti k'al a xi ejat. **10**Po tatá', ¿jale' ti a weladh pílmédhál a ebchal? O ¿jale' ti a alál met'ál a ebchal? Kom ti yánél ne'ets ku

kubiy ti in tamét in tribunal koytal a Cristo. **11**Kom k'wajat dhuchadh:

Naná' in ejat, in ulal an Ajátik,
Tu tamét patal in k'walál ne'ets ka tudhlun,
Ani patal in lek'áb ne'ets ki in lujudh ólna' a Dios.
(Isa 45:23; 49:18)

12Antsaná' tám, k'alek'ij wawá' ne'ets ki bína' ti k'al a Dios janéy i kwentanámal.

Yab ki it T'idhk'waxin

13Jaxtám, yabáts ku weladh pílmédháxin jún k'al a xi júnakej; po anákej ki uluw abal yabáts ki t'idhk'wandha', o yabák ki t'ajchij ka kwajlan i ebchal.

14Naná' u exlál ani in k'wajat ♦dhakat ti k'al an Ajátik Jesús, abal yab wa'ats jant'oj a xi yab t'okat ti in kwetém éy; po max jún jita' in bijiyal jant'oj yab t'okat, abal jajá' yab t'okat. **15**Po max a ebchal k'al ti in ebál jawa' a xi a k'apal a t'e'pidh yajbédhál, yabáts it xe'ets jant'ini' an k'ánidhomtaláb. K'al a k'apnélil, yab ka t'aja' ka tala'béj nixé' a xi a Cristo in tsémna' ti jajá' ti in ebál. **16**Tám, yab ka walka' a alwa' t'ajnélil ka at'ax t'ilabnáj. **17**Kom in ts'álejlábil a Dios yab pél i k'apnél ma ni i uts'nél, po i bolidhtaláb, i koyataláb ani i kulbéltaláb ti al an Espíritu Santo. **18**Kom jita' ti al axé' in t'ojonchal a Cristo, in kulbédhál a Dios ani wat'badh tsu'táb k'al an inikchik.

19Jaxtám, ku ts'at'ey ti k'al a xi in t'ajál an koyataláb ani an dhéy puwedhomtaláb. **20**Yab ka paklundha' in t'ojlábil a Dios, k'al ti in ebál an k'apnél. K'al an chubaxtaláb patal t'okat, po yab alwa', tam an atikláb t'idhk'wandhom k'al jawa' a xi in k'apal. **21**Mas alwa'ak yab ka k'apuj i t'u'lek, ma ni ka uts'a' i bók, ma ni yabák ka t'aja' ju'táj ti a ebchal ka t'idhk'wan o ka ijkan o ka paluwmédha'. **22**¿Tatá' a kwa'al i belomtaláb? Ka ko'komay ti a ál ti in tamét a Dios. Yán ti pidhóblidh nixé' a xi yab in jolbiyal ti in bá' k'al jawa' a xi in wat'bál. **23**Po a xi jalk'ú' tsalpax k'al jawa' a xi in k'apal, u weladh jolbinal, kom yab in t'ajál k'al i belomtaláb; ani patal a xi yab tál ti belomtaláb pél i walabtaláb.

14:11 *Flp 2:10*
14:12 *Mat 12:36; 1Pe 4:5*
14:13 *Mat 7:1; 2Co 6:3*
14:14 *T'aj 10:15; 1Co 8:7*
14:15 *1Co 8:11; Efe 5:2*
14:16 *1Co 10:30*
14:17 *1Co 8:8; Gal 5:22*
14:18 *Luc 2:52; T'aj 24:16; 2Co 8:21*
14:19 *2Co 12:19; Efe 4:12, 29; 2Ti 2:22; Heb 12:14*
14:20 *T'aj 10:15; 1Co 8:9-12*
14:21 *Mat 5:29*
14:22 *1Jn 3:21*

Ka Kulbédha' K'e'atchik ani yab a Kwetémtal

15 Jaxtám, wawá' a xi u tsapik, yejentál ki tolminchij in paluw tsalápil a xi yabáyej tsapik, ani yab ki kulbédha' i kwetém bá'. **2**K'alek'ij wawá' ki kulbédha' i at k'wajíl ti k'al a xi alwa' abal k'al an puwedhomtaláb. **3**Kom ma ni a Cristo yab in kulbédha' in kwetém bá, po, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

An tidhebédhomtaláb a xi ti tidhebédha' ijkan ti k'al Naná'.
(Sal 69:8)

4Kom jawa' a xi k'alej ok'xidh dhuchadh, k'alej dhuchadh abal ti k'al wawá' i exóbchixtal, abal k'al an kuxudhtaláb ani in kanatbédhomtal an ♦Dhuchlab ki ko'oy i aychixtaláb. **5**Ani xó', an kuxudh ani an kanatbédhom Dios u konchal ti pidha'chik i junkudh tsalap jún ti k'al a xi júnakej jant'ini' a Cristo Jesús, **6**abal ka junkuwchik a tsalápil ani a káwintal, ka witsidh puwenchij a Dios, já'its in Pay'lóm i Ajátik Jesucristo.

7Jaxtám, ki it bats'úxin jún k'al a xi júnakej, jant'ini' a Cristo tu bats'uw weyej abal ti in witsidh puwenchixtal a Dios. **8**Xó' naná' u ulal abal a Cristo Jesús t'ojchichláts abal ti k'al an ♦t'okat kotodhtaláb abal ti k'al in chubaxtal a Dios, abal ki in kublalay in ok'xidh uludhtalchik a xi pidhan an pay'lómlábchik; **9**ani abal an ♦yab Judíochik ki in witsidh puwenchij a Dios ti in ebál in yajnanchixtal, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Ti in ebál axé', naná' ne'ets tu lujudh ólna' ti bá' an
♦yab Judíochik,
Ani a bij ne'ets ku ajatinchij.
(2Sa 22:50; Sal 18:48)

10Ani junílek'ij in ulal:
Ki it kulbéj, tatá' ♦yab Judíochik, k'al in bichówil.
(Deu 32:43)

11Ani junílek'ij:
Ka puwenchij an Ajátik, tatá' ti a yánél ♦yab
Judíochik;
Ani ka k'ak'nadh t'ek'edha' tatá' ti a yánél bichówlom.
(Sal 117:1)

12Ani junílek'ij in ulal a Isaías:
In ibíl a Isaí ne'ets ka k'wajiy,

15:1 *1Te 5:14*
15:2 *1Co 10:24*
15:3 *2Co 8:9*
15:5 *2Co 13:11; Efe 4:3; Flp 2:2; Col 3:14; 1Pe 3:8*
15:6 *Ap 1:6*
15:8 *Mat 15:24; T'aj 3:25, 26; 2Co 1:20*
15:9 *Mat 9:8*
15:12 *Mat 12:21; Ap 5:5*

Ani ne'ets ka ts'akiy abal ki in t'aja' ti ok'nom ti bá' an ˙yab Judíochik.
Ani ti k'al Jajá' an ˙yab Judíochik ne'ets ti ˙dhakat aychix.

(Isa 11:10)

13Xó', a Dios a xi in k'ál an aychixtaláb u konchal ti t'uchiychik k'al patal i kulbéltaláb ani i koyataláb ti al an belomtaláb, abal ki it dho'eychik ti an aychixtaláb, ti in éy in ejtodhtal an Espíritu Santo.

14Xó' naná' jayej in k'wajat lej ˙dhakat abal tatá' tu ebchalchik, abal it k'wajat jayej t'uchat k'al i alwa'taláb, it t'uchat k'al patal i exlomtaláb, a ejtowalchik jayej ki it kanat tawnáxin jún k'al a xi júnakej. **15**Po tu dhuchunchámal ebchalábchik, ani u eyendhámal ti pejach i walkadhtaláb abal tu t'ilt'ónchijchik ti in ebál an lablidh ts'ejwalixtaláb a xi a Dios ti in pidhámal; **16**abal ku t'aja' ti in t'ojonchix ti k'al a Jesucristo abal k'al an ˙yab Judíochik, in t'ojnal ejtíl i pale' ti al in Ítkáwintal a Dios, abal in k'ak'nadh ts'ejwalixtal an ˙yab Judíochik ka alwa' bats'uwat, santo t'okedhach ti in éy an Espíritu Santo. **17**Jaxtám, naná' u kwa'al janéy ku puwetna' ti al a Cristo Jesús ti k'al jawa' a xi a Dios in k'ál. **18**Kom naná' yab u ts'ejnál ku káwna' jawá' a xi a Cristo in t'ajámal ju'táj ti in eyendhámal abal an ˙yab Judíochik ki in t'aja' ti ots'nidh, k'al an káw ani k'al an t'ajnél, **19**ti in ejtodhtal an labidh tsu'bixtaláb, ani i jik'paxtaláb, k'al in ejtodhtal in Espíritujil a Dios; jaxtám, ma Jerusalén ani ti in tonídh ma Ilírico, in ólnom káwnének ti in putát k'al in Ítkáwintal a Cristo. **20**Ani antsaná' u lubchámal ku ólna' an Ítkáw, yab ju'táj ti a Cristo exlábits, abal yab ku puwedha' ju'táj ti jún jita' píl in akniyámal, **21**po jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Jajá'chik a xi yabák jayk'i' ólchin in bij Jajá', ne'ets ki in tsu'uwchik,
Ani a xi yab jayk'i' in ats'ámal, ne'ets ki in exbaychik.

(Isa 52:15)

A Pablo in Tsalápnál ka K'alej ti Roma

22Ti k'al axé' ti in ebál, yáníl in t'ok'banének abal ki in k'alej ti k'al tatá'chik. **23**Po xó', yabáts u kwa'al más i jolát

15:13 *1Co 2:4; 1Te 1:5*
15:14 *2Co 8:7; Efe 5:9; 2Pe 1:12*
15:17 *Flp 3:3; Heb 2:17*
15:18 *T'aj 15:12*
15:19 *Jn 4:48; T'aj 19:11; 22:17-21; 2Co 2:12*
15:20 *2Co 10:15, 16*
15:23 *T'aj 19:21*

ti a axé' xi tsabálchik, ani kom yánits i tamub u lej lé'námal
ki in k'alej ti k'al tatá'chik, 24xó', tam ki in k'alej ti España,
ne'ets ki in wat'ey ti tatá'chik, kom u ayál tu tsu'uwchik
tu bélil, ani abal ti ki in tolmidh júna'chik abal ma tiwa',
talbél tam in wé' kulbénekits k'al tatá'chik. 25Po xó' in
ne'ets ti Jerusalén abal ku t'ojonchij an santo belomchik.
26Kom an Macedoniajíb ani an Acayajíb in ko'oyámal in
kulbéltal ki in bína' jún i dhéy junkudhtaláb abal ti k'al an
santo ts'ejwantálchik a xi k'wajat ti Jerusalén. 27Ani in lej
kulbétnámal, ani chubax k'wajat tók'lidh ti k'al jajá'chik.
Kom max an ♦yab Judíochik in bats'uwal an espiritual
alwa'taláb, tám, uchbidhchik jayej abal ka t'ojchichláts
ti k'al in eyendhaxtal in iniktalchik. 28Jaxtám, tam ku
putundha' axé', ani ku ts'o'omadh pidhá'chik axé' xi walíláb,
ne'ets ki in wat'ey ti tatá'chik abal ma ti España. 29Ani
u exlál abal tam ki in k'alej ti tatá'chik, ne'ets ki in ulits
ok'ádh k'al in lablinchixtal in Ítkáwintal a Cristo.

30Xó' tu paka'bédhál ebchalchik, ti in éy i Ajátik
Jesucristo ani k'al in k'ánidhaxtal an Espíritu, abal ka
luba'chik junkudh k'al naná' ti an ólontaláb ti k'al a Dios abal
naná'; 31abal ku ejtow ku jek'a' ti k'al a xi yab belomchik ti
Judea, ani u t'ojlábil abal an santo belomchik a xi k'wajat ti
Jerusalén ki in alwa' bats'uwchik, 32abal k'al i kulbéltaláb
ku ejtow ki in ulits ti tatá'chik k'al in awiltal a Dios, ani ku
ejtow ki in koyóts junkudh ti bá' tatá'chik. 33Ani an koyat
Dios ka k'wajiy k'al tatá'chik ti a yanél. ♦Amén.

15:24 *1Co 16:6; Ti 3:13*
15:25 *T'aj 9:13; 19:21; 24:17*
15:26 *T'aj 16:9; 18:12; 24:17*
15:27 *1Co 9:11*
15:30 *2Co 1:11; Gal 5:22; Col 1:8; 4:12*
15:31 *T'aj 9:13; 24:17; 2Co 1:10; 2Te 3:2; 2Ti 3:11; 2Pe 2:9*
15:32 *T'aj 18:21; 1Co 16:18; Flm 1:7*
15:33 *2Co 13:11; Flp 4:9; 1Te 5:23; 2Te 3:16; Heb 13:20*

Yán i Tsapnédhomtaláb

16:1 *T'aj 18:18; 2Co 3:1*
16:2 *T'aj 9:13; Flp 2:29*
16:3 *T'aj 18:2; 1Co 1:30; 2Co 5:17; Gal 1:22; Efe 1:13; Flp 2:25*
16:5 *T'aj 2:9; 1Co 16:15, 19; Col 4:15; Flm 1:2*

16 Tu xijadh punúbchal a Febe i uxum ebchal, a xi
t'ojonchix ti iglesia ti Cencrea, 2abal ka bats'uwchik
ti al an Ajátik jant'ini' ti in tomnál an santo belomchik,
ani abal ka tolmiy ti k'al jawámakits a xi ki in yajinchij ti
tatá'chik, kom a Febe jayej in tolmiyámal yántolom, ani ma
naná' neyej.

3Ka tsapnédha' a Priscila ani a Akila u tolmiwálchik
al a Cristo Jesús; 4a xi in bína' in ejatal k'al naná' tu ebál,
ani yab expidh naná' u pidhál i k'ak'námal, po jayej ti in
yánél an iglesiachik ti bá' an ♦yab Judíochik. 5Aniyek'ij ka
tsapnédha' an iglesia a xi k'wajat ti in k'imá'.

Ka tsapnédha' u k'ánidhowál Epeneto, a xi já'its an k'a'ál walíláb ti Acaya abal a Cristo. **6**Ka tsapnédha' a María, a xi lej t'ojnének k'al wawá'. **7**Ka tsapnédha' a Andrónico ani a Junias, u yanétalchik ani u at junkuwál ti wik'axte, a xi lej exladh ti bá' an apóstolchik, ani a xi ok'xidh in exla'chik a Cristo kej naná'.

8Ka tsapnédha' a Amplias, u lej k'ánidhowál ti al an Ajátik. **9**Ka tsapnédha' a Urbano, i juntal t'ojnal al a Cristo ani a Estakis u k'ánidhowál. **10**Ka tsapnédha' a Apeles, wat'badh ti k'al a Cristo. Ka tsapnédha'chik in yanétal a Aristóbulo. **11**Ka tsapnédha' a Herodión u yanétal. Ka tsapnédha'chik in yanétal a Narciso, a xi k'wajat ti al an Ajátik.

12Ka tsapnédha' a Trifena ani a Trifosa, a xi lej t'ojnalchik abal an Ajátik. Ka tsapnédha' a k'anidhach Pérsida, a xi lej t'ojnének abal an Ajátik. **13**Ka tsapnédha' a Rufo, takudh abal an Ajátik, ani in mím ani jayej u mím. **14**Ka tsapnédha' a Asíncrito, a Flegonte, a Hermas, a Patrobas, a Hermes, ani an ebchalábchik a xi k'wajat k'al jajá'chik. **15**Ka tsapnédha' a Filólogo, a Julia, a Nereo ani in uxum ebchal, a Olimpas ani patal an santo belom a xi k'wajat k'al jajá'chik.

16Ki it tsapnédháxinchik k'al i santo ts'uts'baxtaláb. Patal in iglesiajil a Cristo ti tsapnédhálchik.

17Xó' tu kanat kaniyal ebchalábchik, ka t'aja' ti kwentaj a xi in t'ajál i lewáxintaláb, ani t'idhk'wandhom ti in tomól an exóbchixtaláb a xi tatá'chik a exóbnámal; ki it pílméj ti k'al jajá'chik. **18**Kom a xi antsaná'chik in éy, yab in t'ojonchal i Ajátik Jesucristo, po in kwetém chukulchik, ani k'al i alwachik káw ani i witsidh janamkáw in k'ambinchal in ichíxchik a xi in walbál ti in bá'. **19**Kom a ik'ax ots'oxtal k'alenek exladh ti k'al patal. Jaxtám in kulbél ti k'al tatá'chik; po tu lé'nanchal ka t'aja' ti it tsalpadh k'al a xi alwa', po yab ki it walábin k'al a xi yab alwa'. **20**Ani an koyat Dios ne'ets ki in k'etsa' a Satanás ti in alam a akan yab owat. In lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo ka k'wajiy k'al tatá'chik. ♦Amén.

21Ti tsapnédhál a Timoteo u at t'ojnal, a Lucio, a Jasón ani a Sosípater u yanétalchik.

22Naná' Tercio a xi u dhucha' axé' xi abadh ♦Dhuchlab, tu tsapnédhálchik ti al an Ajátik.

16:7 *Col 4:10; Flm 1:23*
16:10 *T'aj 11:14*
16:11 *T'aj 11:14*
16:13 *Mrc 15:21; 2Jn 1:1*
16:16 *T'aj 9:13; 1Co 16:20; 2Co 13:12; 1Pe 5:14*
16:17 *Mat 18:15-17; 1Co 5:11; Gal 1:8, 9; 2Te 3:6, 14; 1Ti 1:3; 2Ti 3:5; Ti 3:10; 2Jn 1:10*
16:18 *Flp 3:19; Col 2:4*
16:19 *1Co 14:20*
16:20 *Mat 4:10; Gal 6:18; 1Te 5:28; Ap 22:21*
16:21 *T'aj 13:1; 16:1; 17:5*
16:23 *T'aj 19:29; 2Ti 4:20*

23Ti tsapnédhál a Gayo, a xi ti in bats'uwámal ti in k'imá' ani ti in putát an iglesia. Ti tsapnédhál a Erasto, an kwentalom k'áláb k'al an bichow, ani an ebchaláb Cuarto. **24**In lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo ka k'wajiy k'al patal tatá'chik. ♦Amén.

16:25 *Col 1:26; 1Ti 3:16; 2Ti 2:8; Jud 1:24*
16:26 *T'aj 6:7; Efe 1:9*
16:27 *1Ti 1:7; 6:16*

Taltaláb Witsidh Puwenchidh Káw

25Ani xó', Jajá' a xi in kwa'al i ejtodhtaláb abal ti tsapik kublalay jant'ini' u Ítkáwintal ani in ólnaxtal a Jesucristo, jant'ini' in japidh tejwa'médhomtal an tsinkadhkáw, a xi tsinatak ma ti ets'ey k'ij, **26**po xowé' tejwa'mének, ani k'al in Dhuchlábil an tsu'bidh káwlómejchik, jant'ini' in abatnadh káwintal an ets'ey Dios, a xi in ólchal ti in yánél an ♦kwenél k'wajílom abal ka ik'ax ots'oxin k'al an belomtaláb, **27**an junkats tsalpadh Dios, ki in k'álna' an witsidh puwenchixtaláb ti in éy a Jesucristo abal ets'ey. ♦Amén.

In K'a'ál Abadh Dhuchlábil a Pablo abal an CORINTIOS

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An Iglesia ti Corinto
An Tamub: 55 TC

An bichow Corinto já'itsak an bichow a xi más púlik in éy ti tsabál Acaya, jún i alál tsabál ti peninsula Griega. In kwa'alak tsáb in uleltal an tánchik, jaxtámits pélak in ts'ejeltal an ts'a'um ani an nujulchik, aniyejk'ij kom ti patal an tamub wa'tsinal i lúbáx áta'intaláb, yántolom che'elak ti Corinto. Axé'chik in chi'dhálak in k'e'at xe'etsintal ani in k'ak'naxintal, jaxtám an dhulkutstaláb ani an at'ax xe'tsintaláb wa'atsak ma ju'támk'ij.

A Pablo in bajuw ka k'alej ti Corinto, ti in tsabchíl in abadh t'ojlábil. Axé' k'alej ti in k'a'ál tsa'bixtal. Jajá' in tujuw ki in ólchij an Judíochik ani an •Griegochik ti in •sinagogajilchik (T'aj 18:1-18). Po an Judíochik in padha' in káwintal, tám, wilk'in ti k'al an •yab Judíochik. K'wajiy ti al an bichow ma lajuj waxik a íts'. Ma anákej, ti in tujtal a Pablo in kwetém aliy jant'odha' ki in wat'a', kom in t'ajálak i dhibk'ochik atáj. Aniyek'ij in utuw yántolom ti k'al an Ajátik. Talbél tam ti a Pablo k'alej ti píl i tsabál, a Apolos ulits abal ki in áynanchij an t'ojláb ti Corinto (T'aj 18:27-19:1).

An Ajátik in ts'a'idh kaldha' an belom Corintiochik ti bá' jún i lej at'ax xe'tsintaláb. Tejwa'mél abal tam ti k'ániyámejits k'al an Ajátik talbél in áynanchij ti in biyál walbidh xe'tsintal. A Pablo in exbay in pojkaxtalchik ani in ts'ejka' axé' xi •Dhuchlab abal ki in aba' ka pílméj ti k'al a xi in t'ajálchik i at'ax t'ajnél (5:9). Biyat k'wajiy ki in t'ojonchij an Efesiojíbchik ti in óxchíl in belal t'ojlábil, a Pablo in ats'a' i lewaxtaláb ti al an iglesia ti Corinto (1:11). Aniyek'ij in bats'uw jún i •Dhuchlab ju'táj ti an Corintojíb in t'ajál yán i konowixtaláb (7:1, 25; 8:1; 12:1; 16:1). Kal axé' xi káw a Pablo in dhucha' 1 Corintios tiwa' ti Efeso walám ti tamub 55 TC (ka met'a' 16:8, 19).

An abadh Dhuchlab abal an iglesia ti Corinto in ólnál yán i exóbchixtaláb. Ma anákej, in aknil an káw já'its abal an corintio belomchik in yajinchal ka xe'tsin jant'ini' an •Dhuchlab ani ka xe'tsin payenek ani yab jant'ini' an anam t'u'lek. Yejentál ka payey abal jant'odha' in tsalpayal ti in ebál an ok'lómejchik (1-4), ani jant'odha' tu junkúxinal jún k'al a xi júnakej (5-6), jant'odha' ti in eyendhál in iniktal (6), jant'odha' ti in exbayal an tomkintaláb (7), jant'odha' ki in eyendha' an walkantaláb abal an Cristiano (8-10), jant'odha' tam k'ak'nax (11), jant'odha' ti in eyendhál an pidhóbláb espiritual (12-14), jant'odha' ti in exbayal an exóbintaláb abal an ts'akíltaláb (15), ani jant'odha' an bínom ts'ejwalixtaláb (16).

Kom u xe'ets ti axé' xi at'ax xe'tsintaláb, yejentál abal wawá' tu belom ku k'wajiy: Junkudh k'al jún i tsalap ani k'al jún i •junkudhkáw (1:10). Yejentál ki tejwa'médha' abal: Wawá' i kó'onchal in tsalápil a Cristo (2:16).

An belów pejach ti 1 Corintios

Ok'xidhkáw (1:1-9)
An belomchik yejentál ka tsalpaxin jant'ini' jún i payenek atikláb abal,
I. Jant'odha' ka tsalpaxin abal k'al an ok'óxlom espiritual (1:10-4:21)
II. Jant'odha' ti ka junkúxinchik jún k'al a xi júnakej (5-6)

III. Jant'odha' ti ka eyendha' a iniktal (6)
IV. Jant'odha' ti ka ejtíy an tomkintaláb (7)
V. Jant'odha' jún i Cristiano ki in eyendha' an walkantaláb (8-10)
VI. Jant'odha' ka k'ak'naxin (11)
VII. Jant'odha' ki in eyendha' an pidhbíláb espiritual (12-14)
VIII. Jant'odha' ki in exbay an exóbintaláb abal an ts'akíltaláb (15)
IX. Jant'odha' ti jún i payenek belom in bínál in ts'ejwalixtal (16:1-4)
Taltalkáw (16:5-24)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, kanidh ku t'aja' ti in apóstolil a Jesucristo
ti in ebál in awiltal a Dios, ani a Sóstenes an ebchaláb,
2 Abal in iglesiajil a Dios a xi k'wajat ti Corinto, a xi santo
t'okedhaxchik ti al a Cristo Jesús, bijidh ti santo belomchik,
k'al patal a xi in dhájanchal in bij i Ajátik Jesucristo ma
ju'támk'ij, Ajátik ti jajá'chik ani ti wawá' weyej.
3 Lablidh ts'ejwalixtaláb ani koyataláb abal tatá'chik a xi
tál ti k'al a Dios i Pay'lóm ani ti k'al an Ajátik Jesucristo.
4 U pidhál i k'ak'námal u Diosil ets'ey, ti a ebál tatá'chik
k'al an lablidh ts'ejwalixtaláb a xi a Dios ti pidhámal k'al
a Cristo Jesús. 5 Kom ti in éy Jajá', patal it k'alenekchik
it ts'alatbédhach, ti al patal an káwintaláb ani ti al patal
an exlomtaláb. 6 Antsaná' jant'ini' in tejwa' tso'óblixtal a
Cristo kubladhnének ti tatá'chik, 7 kej ma yabáts yejentál
i pidhóbláb ti bá' tatá'chik, a aychalits in japidh wichéltal
i Ajátik Jesucristo; 8 a xi ne'ets ti tsapik kuba' ma ti in
ta'pantal, abal yab ka ko'oy i punk'udh jolbintaláb abal ti
in k'ichájil i Ajátik Jesucristo. 9 A Dios putudh, ti in éy Jajá'
it kaniyámejchik ka ko'oy i junkúdhtaláb k'al in Tsakámil
Jesucristo i Ajátik.

1:1 *T'aj 18:17; Rom 1:1; Efe 1:1*
1:2 *T'aj 2:21; 18:1; Rom 1:7*
1:3 *Rom 1:7*
1:4 *Rom 1:8*
1:5 *2Co 8:7; 9:11*
1:6 *1Ti 2:6*
1:7 *Rom 1:11; Ti 2:13; 2Pe 3:12; Ap 1:7*
1:8 *Flp 1:6,10; 1Te 3:13; 5:2*
1:9 *Rom 8:28; 1Te 5:24; Heb 10:23*
1:10 *Rom 7:1*
1:11 *T'aj 11:14*
1:12 *Jn 1:42; T'aj 18:24*

I Lewáxtaláb ti al an Iglesia

10 Xó', naná' tu lej paka'bédhál ebchalábchik, ti in bij i
Ajátik Jesucristo, abal patal junini' ki it káwinchik, ani
yab ka wa'tsin i lewáxtaláb ti tatá'chik, po ki it k'wajiychik
putat junkudh k'al jún i tsalap ani k'al jún i ♦junkudhkáw.
11 Kom in ólchinének ti a ebál tatá'chik, k'ánidhowál
ebchalchik, k'al in yanétal a Cloé, abal wa'ats ti ba' tatá'chik
i pejextaláb. 12 U lé' ku uluw, abal k'alek'ij ti tatá'chik in

ulalkwa': Naná' in k'wajat k'al Pablo; ani: Naná' k'al a Apolos; ani: Naná' k'al a Cefas; ani: Naná' k'al a Cristo. **13**¿Walám k'wajat pejkáx a Cristo? ¿Walám a Pablo k'alej k'et'adh k'al tatá'chik ti a ebál? O ¿walám it pujayámej ti in bij a Pablo?

14U pidhál i k'ak'námal a Dios, abal yab jita' ti tatá'chik u pujayámal, expidh a Crispo ani a Gayo, **15**abal yab jita' ki in uluw abal in pujaxinének k'al naná' u bij. **16**U pujay jayej in k'imá' a Estefanas; yab u exlál max u pujayámal jita' píl. **17**Kom a Cristo yab ti in aba' ti in pujax, po ku ólna' an Ítkáw; yab k'al i tsalpadh káwintaláb, abal in pelk'odhte'il a Cristo yab ka k'alej ti jolát.

A Cristo Já'its in Ejtodhtal ani in Tsalpadhtal a Dios

18Kom in ólnaxtal an pelk'odhte' pél i maku'taláb abal a xi k'ibelchik, po abal wawá', a xi u k'ánidh, pél in ejtodhtal a Dios. **19**Kom k'wajat dhuchadh:

Ne'ets ku pakludha' in bajudhtal an bajudh,
Ani in tsalpadhtal an tsalpadh ne'ets ku tala'bédha'.
(Isa 29:14)

20¿Ju'táj ti k'wajat an tsalpadh? ¿Ju'táj ti k'wajat an bajudh? ¿Ju'táj ti k'wajat an tomólnax t'ilom ti a axé' xi k'ij? ¿Yabxe' a Dios in maku'dhámal an bajudhtaláb ti axé' xi tsabál? **21**Kom k'al in tsalpadhtal a Dios, an k'wajílom ti tsabál yab in exla' a Dios k'al in tsalpadhtalábil, a Dios in kulbétna' ki in k'ániy an belomchik k'al an maku' ólnom káwintaláb. **22**Kom an Judíochik in konoyal i labidh tsu'bixtaláb, ani an ♦Griegochik in aliyal i tsalpadhtaláb, **23**po wawá' i ólnadh káwnál a Cristo a xi k'et'an, k'al an chubaxtaláb abal an Judíochik pél i t'idhk'wantaláb, po abal an ♦Griegochik pél i maku'taláb; **24**po abal a xi kanidhchik, já'its an Judíochik jant'ini' an ♦Griegochik, a Cristo já'its in ejtodhtal a Dios ani in tsalpadhtal a Dios. **25**Kom in maku'tal a Dios, já'its más tsalpadh kej an inikchik; ani in paluwtal a Dios já'its más tsáplidh kej an inikchik.

26Kom ka met'a', ebchalábchik, a kanixtal, yab yán a xi tsalpadh ti an anam t'u'lek, yab yán i winat éylidh, yab yán a xi ts'alat in wa'tsintal; **27**po a xi maku' ti a axé' xi tsabál in takuy a Dios, abal ki in tidhebédha' a xi tsalpadhchik;

1:13 *Mat 28:19*
1:14 *T'aj 18:8; 19:29*
1:16 *T'aj 11:14*
1:17 *Jn 4:2; T'aj 2:38*
1:18 *T'aj 2:47; Rom 1:16; 2Co 2:15; 2Te 2:10*
1:20 *Rom 1:22; 2Co 4:4; Gal 1:4*
1:21 *Rom 3:22; 11:14*
1:22 *Mat 12:38; Jn 2:11*
1:23 *Luc 2:34; Gal 3:1*
1:24 *Rom 1:16; 8:28; Col 2:3*
1:25 *2Co 13:4*
1:26 *Rom 8:28*
1:27 *Rom 1:22; Sgo 2:5*

ani a xi paluw ti a axé' xi tsabál in takuy a Dios, abal ki in tidhebédha' a xi tsáplidh; 28ani a xi yab in jalbíl ti a axé' xi tsabál ani a xi at'adh in takuy a Dios ani a xi yab jant'oj in éy abal ki in tala'bédha' a xi in kwa'al in éy. 29Abal patal an atikláb yab ka k'adhatbéj ti Jajá' in tamét. 30Po k'al Jajá', tatá'chik it k'wajat k'al a Cristo Jesús, a xi wenk'on abal wawá' ti in tsalpadhtal a Dios, ti bolidhmedhomtaláb, ani ti santolidhtaláb, ani ti ts'a'idh wichbadhtaláb. 31Abal, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Jita' in puwetnál, ki in puwetna' an Ajátik.

(Jer 9:25)

I Ólnál a Cristo a xi K'et'an

1:28 *Rom 4:17*
1:29 *Efe 2:9*
1:30 *Rom 3:24; 16:3; Flp 3:9*
1:31 *2Co 10:17*
2:2 *Gal 6:14*
2:3 *2Co 7:15; 11:29,30*
2:4 *Rom 15:13*
2:5 *2Co 4:7*
2:6 *Efe 4:13; Flp 3:15; Heb 5:14*
2:7 *Rom 16:25*
2:8 *T'aj 7:2; Sgo 2:1*

2 Jaxtám, ebchalábchik, tam ti in k'alej ti tatá'chik, in k'alej yab k'al i ts'alat káwintaláb o k'al i tsalpadhtaláb, abal tu ólchijchik in tejwa' tso'óblixtal a Dios. 2Kom u weladh tsalpay abal yab jant'oj ku tso'óbna' ti tatá'chik, expidh a Jesucristo, a xi k'et'an ti pelk'odhte'. 3Ani in k'wajiy k'al tatá'chik k'al i ya'ultaláb, k'al i jik'éltaláb ani k'al yán i t'eleléltaláb; 4ani u t'ilomtal, ani u ólnom káwintal yab in ko'oy i pajámixtaláb jant'ini' in tsalpadhtal an inik, po k'al in tejwa'médhomtal an Espíritu ani k'al i ejtodhtaláb, 5abal a belomtalchik yab ka k'wajiy kubat ti in tsalpadhtal i inik, po ti in ejtodhtal a Dios.

In Japidh Tejwa'médhomtal an Espŕitu

6Po i káwnál i tsalpadhtaláb k'al a xi putudh; po yab in tsalpadhtal axé' xi k'ij, ma ni in k'ál i ok'lekchik ti axé' xi k'ij, a xi u ta'panal, 7po wawá' i káwnál in tsinkadh káwintal a Dios a xi k'wajatak mapudh, a xi a Dios in k'ejab ulúmal, ma ti ok'xidh an k'ij abal wawá' i witsidh puwenchixtal, 8an tsalpadhtaláb a xi ma ni jún i ok'lek ti a axé' xi k'ij yab in exla'; kom max in exlámalak, yabák tam in k'et'ámal an witsidh puwenchidh Ajátik.

9Po jant'ini' k'wajat dhuchadh:

A xi i tsu'uxtaláb yab in tsu'úmal,
Ma ni i xuts yab in ats'ámal,
Ma ni otsenek ti in ichích i inik,

Já'its a xi a Dios in t'ojojoyámal abal k'al a xi ti k'ánidháb.

(Isa 64:5)

10Po a Dios tu japidh tejwa'médhanchámal k'al in Espíritu, kom an Espíritu patal in otsat aliyal, ma a xi lupudh in k'ál a Dios. **11**Kom ¿jita' tam inik in exlál a xi in k'ál an inik, po expidh in espíritujil an inik a xi k'wajat ti al jajá'? Antsaná' jayej, yab jita' in exlál a xi in k'ál a Dios expidh in Espíritujil a Dios. **12**Ani wawá' i bats'uwámal, yab in espíritujil axé' xi tsabál, po in Espíritujil a Dios, abal ki exla' jawa' a xi a Dios tu pidhámal ts'ejwalidh.

13A xi wawá' i káwnál, an káwintaláb a xi yab exóbchidh k'al in tsalpadhtal i inik, po a xi exóbchidh k'al an Espíritu Santo, i jumbíxiyal k'al a xi espiritual k'al júnakej jant'oj espiritual. **14**Po an inik a xi alk'idh ejat yab in bats'uwal a xi in k'ál in Espíritujil a Dios, kom abal jajá' pél i maku'taláb, ani yab in wit'ál ki in ejtiy, kom yejentál ka tsalpadh ejtiy k'al in tolmixtal an Espíritu. **15**Po an inik a xi espiritual in tsalpadh ejtiyal patal, ani jajá' yab jita' k'al ti weladh pílmédháb. **16**Kom:

¿Jita' in ejtinchámal in tsalápil an Ajátik abal ki in exóbchij?

(Isa 40:13)

Po wawá' i ko'onchal in tsalápil a Cristo.

An Lewáxintaláb ti al an Iglesia

3 Jaxtám ebchalchik, naná' yab u ejtow tu t'ilbay jant'ini' a xi espiritual, po jant'ini' a xi abatnadh k'al an anam t'u'lek ejtíl i t'ele'chik k'álnadh k'al a Cristo. **2**Tu pijchiychik k'al i naptal leche, ani yab k'al i k'apnél; kom yabák a ejtowal, ma ni xowé' yabáyej a ejtowal; **3**kom ti abatnál a anam t'u'úl; jaxtám wa'ats i pa'ixnomtaláb, i tomólnaxtaláb ani i welaxtaláb. ¿Yabxe' ti abatnál a anam t'u'úl ani it xe'ets ejtíl i inikchik? **4**Kom tam jún in ulal: Naná' chubax in k'wajat k'al a Pablo, ani júnakej: Naná' k'al a Apolos, ¿walám yab it abatnadhchik k'al a anam t'u'úl?

5¿Jita'xe' já'its a Pablo, ani jita'xe' já'its a Apolos? I abatnanélchik a xi éyan abal ka bela', ani jant'ini' an Ajátik in pidhámal k'alek'ij. **6**Naná' in ómáts, a Apolos in

2:10 *Mat 13:11; Jn 14:26; 2Co 12:1,7; Gal 1:12; Efe 3:3,5*
2:12 *Rom 8:15; Sgo 2:5*
2:14 *Jn 14:17*
2:15 *Gal 6:1*
2:16 *Jn 15:15; Rom 11:34*
3:1 *Rom 7:14*
3:2 *Jn 16:12; Heb 5:12-14; 1Pe 2:2*
3:3 *Rom 13:13; Gal 5:20*
3:5 *T'aj 18:24; 2Co 6:4; Efe 3:7; Col 1:23, 25*
3:6 *T'aj 18:4-11*

pujchiy, po a Dios in puwedhámal. 7Jaxtám, ma ni a xi óm yab jant'oj in éy, ma ni a xi pujchix; po pél a Dios a xi in puwedhál. 8Xó', a xi óm ani a xi pujchix junkats in éy, po k'alek'ij ne'ets ki in bats'uw in kwetém jalbíl jant'ini' in kwetém t'ojlábil.

9Kom wawá' pél u tolmix t'ojnal k'al a Dios; ani tatá'chik pél it alejláb in k'ál a Dios, pél it kubadh atáj in k'ál a Dios. 10Jant'ini' a Dios in lablidh ts'ejwalixtal a xi ti in pidhámal, ejtíl jún i tsalpadh kúbal atáj, u k'wajbanchij in akan, ani júnakej in puwedhál. Po k'alek'ij ki in t'aja' ti kwentaj jant'odha' in puwedhál. 11Kom ma ni jita' yab in ejtowal ki in k'wajbanchij píl in akan expidh a xi k'wajbadhits, já'its a Jesucristo. 12Xó', max jún ki in puwedha' ti axé' in akníl k'al i oro, i plata, i jalbidh t'ujub, o i te', o i tóm, o i pakbil; 13k'alek'ij in t'ojlábil ne'ets ka tejwa'méj; kom a K'icháj ne'ets ki in ólna'; kom k'al i k'amal ne'ets ka japidh tejwa'méj; ani k'alek'ij ma jawákits tam t'ojláb, an k'amal ne'ets ki in t'aja' an takandhaxtaláb. 14Max jún in t'ojlábil a xi in punk'udh punchij ki in kuxuy, jajá' ne'ets ki in bats'uw in jalbíl. 15Max jún in t'ojlábil ka t'a'iy, ne'ets ki in yajchik k'iba', po jajá' ne'ets ka k'alej k'ánidh, po ejtíl tam wat'enek ti k'amal.

16¿Yabxe' a exlálchik abal pél ti it ♦tiyópanil a Dios, ani in Espíritujil a Dios k'wajíl ti a ál tatá'chik? 17Max jún ki in odhnanchij in ♦tiyópanil a Dios, k'al a Dios ne'ets jayej ka tala'bédháj, kom in ♦tiyópanil a Dios, já'its tatá'chik, pél i santo k'wajtaláb.

18Yab jita' ki in k'ambiy ti in bá'; max jún a xi ti tatá'chik, in belál ejtíl tam tsalpadh ti axé' xi k'ij, ki in t'aja' ti maku' abal ka wenk'on ti tsalpadh. 19Kom in tsalpadhtal axé' xi k'ij pél i maku'taláb abal a Dios; kom k'wajat dhuchadh:

In yak'wanál an tsalpadhchik ti in kwetém k'ambix tsalpadhtal.

(Job 5:13)

20Ani junílek'ij:

An Ajátik in exlanchal in tsalpopóltal an tsalpadh inikchik, abal yab jant'oj in jalbíl.

(Sal 94:11)

21Jaxtám, yab ka wa'tsin ma ni jún jita' ki in alk'idh k'adhatna' ti al an inikchik; kom patal pél a k'ál, 22já'its max

3:8 *Mat 25:21*
3:9 *Mrc 16:20; 2Co 1:1, 6; Efe 2:20-22; 1Te 3:2; 1Pe 2:5*
3:10 *Rom 12:3; 15:20; Efe 2:20*
3:11 *Efe 2:20*
3:13 *2Co 5:10; 2Ti 1:12,18*
3:15 *Jud 1:23*
3:16 *Rom 8:9; 2Co 6:16; Efe 2:21, 22; Heb 3:6*
3:18 *Gal 6:3*
3:19 *Rom 1:22*
3:21 *Rom 8:32*
3:22 *Rom 8:38*

a Pablo, o a Apolos, o a Cefas, o an tsabál, o an ejataláb, o an tsemláj, o max a xi xowé', o a xi ta'tál an k'ij, patal pél a k'ál; **23**ani tatá'chik it k'álnadh k'al a Cristo, ani a Cristo k'álnadh k'al a Dios.

Pél u Kwentalom ti in K'álábil a Dios

4 Jaxtám, xó', patal an inik tu ku ko'oy abal wawá' pél u abatnanél ti k'al a Cristo, ani u kwentalom k'áláb ti k'al in tsinkadh káwintal a Dios. **2**Po yejentál abal k'alek'ij an kwentalom k'áláb ka elan ti putudh. **3**Wa'ats lej wé' abal tatá'chik ti ki in weladh káwliy, o in tribuno welaxtal i inik; ma ni naná' yab u weladh káwliyal tu bá'. **4**Kom naná' u tso'ób abal yab in jolbidh, po yab k'al já'its naná' in kalel bolidh, po jita' ti in weladh káwliyal pél an Ajátik. **5**Jaxtámits, yabchik ki it welax káwílaxin ok'xidh an k'ij, ma ti in wichéltal an Ajátik, a xi ne'ets ki in tajk'a' a xi k'wajat tsink'odh ti yik'wáx ani ne'ets ki in japidh tejwa'médha' in tsalápil patal in ichích an inik. Tám, tik'elej, k'alek'ij ne'ets ki in bats'uw ti k'al a Dios an puwenchixtaláb.

6Xó', ebchalábchik, patal axé' u t'aja' ti t'iplab já'its naná' ani a Apolos, k'al tatá'chik ti a ebál, abal ki it exóblátschik ti k'al wawá' abal yab ka tsalpay más jant'ini' k'wajat dhuchadh, abal ma ni jita' ki in alk'idh k'adhatna' ti in tomól a xi júnakej. **7**Kom, ¿jita' ti t'ajál ti it k'e'at? O ¿janéy a kwa'al tatá' a xi yab a bats'uwámal? Ani max a bats'uwámal, ¿jale' ti a puwetnál ejtíl max yab a bats'uwámal?

8It ajwénekitschik, it ts'alat tumínladhchik, it ts'álej éylidhits yab k'al wawá'. Tu lé'nchanchalak ki it éylidh ts'álejméj abal wawá' weyej ku ts'álejméj junkudh k'al tatá'chik. **9**Kom u tsalpayal abal a Dios tu k'wajbámal wawá' tu apóstol ti taltaláb, jant'ini' pél u jolbidh abal ti tsemláj, kom i bajuwámal ku teladh met'an k'al an k'wajílom ti tsabál, k'al an ♦ángelchik, ani k'al an inikchik. **10**Wawá' pél u maku' ti in ebál a Cristo, po tatá'chik pél it tsalpadh ti k'al a Cristo; wawá' yab u tsáplidh, po tatá'chik it tsáplidh, tatá'chik it lét'edh k'ak'nadh po wawá' pél u pojkanél. **11**Ma ti axé' xi k'ij wawá' u k'wajat k'al i jayil, u chikél, u k'ot'idh, u kwadhnének ani yab i kwa'al i k'imá', **12**u tsekel tu t'ojnal k'al i k'ubak. U at'ax káwliyáb ani u lablix, u ájayáb ani i

3:23 *2Co 10:7; Gal 3:29*
4:1 *Rom 16:25; Ti 1:7*
4:4 *T'aj 23:1; Rom 2:13; 2Co 10:18*
4:5 *Mat 7:1,2; Rom 2:29; 1Te 2:19*
4:7 *Rom 12:3,6*
4:8 *Ap 3:17,18*
4:9 *Rom 8:36; Heb 10:33*
4:10 *T'aj 17:18; 2Co 11:19*
4:11 *Rom 8:35; 2Co 11:23-27*
4:12 *Mat 5:44; T'aj 18:3; Rom 12:14; 1Pe 3:9*

kuxuyal; 13u at'ax t'ilabnáb, ani u kanat tak'bix, u t'ajnének ejtíl pél u at'axtaláb ti axé' xi tsabál, in wak'ladh at'axtal patal an inik ma ti axé' xi k'ij.

In Wi'idh Tak'bixtal jún i Pay'lómláb

14U dhuchál axé', yab abal tu tidhebédha', po ejtíl u k'ánidhowál tsakámil tu wi'idh tawnál, 15kom ma anákej ka ko'oychik lajuj xi' i kó'bits tsakam ti al a Cristo, po yab a kwa'al yán a pay'lóm; kom k'al a Cristo Jesús naná' tu wa'tsindha' k'al an Ítkáw. 16Jaxtámits, tu kanat paka'bédhál abal ka t'aja' ejtíl naná'. 17Jaxtámits tu abchámal a Timoteo, já'its u k'ánidhowál tsakámil ani putudh ti k'al an Ajátik, a xi ne'ets ti t'ilchij jant'odha' naná' u bélil k'al a Cristo, jant'ini' naná' in exóbchix ju'támk'ij ani ti patal an iglesiachik.

4:14 *2Te 3:14*
4:16 *Flp 3:17; 2Te 3:7,9*
4:17 *T'aj 16:1; 1Ti 1:2*
4:19 *T'aj 18:21; 2Co 1:15, 16*
4:20 *Rom 14:17; 15:13*
4:21 *2Co 1:23*
5:3 *Col 2:5; 1Te 2:17*
5:4 *2Te 3:6*
5:5 *Mat 4:10; 1Ti 1:20*

18Po wa'ats jita' a xi in k'adhbál ti in bá', ejtíl max yab jayk'i' ne'ets ki in k'alej ti tatá'chik. 19Po ne'ets ki in k'alej dhubat ti tatá'chik, max an Ajátik in kwa'al in awiltal, ani ne'ets ku exla', yab expidh in káwintal a xi k'adhat, po an ejtodhtaláb. 20Kom in ts'álejlábil a Dios yab pél i káwintaláb, po i ejtodhtaláb. 21¿Janéy a lé'chik? ¿Ki in k'alej ti tatá'chik k'al i widhexte', o k'al i k'ánidhomtaláb ani k'al in espíritujil i maxutaláb?

An Alk'idh Ko'óxtaláb in Odhiyal an Iglesia

5 K'al an chubaxtaláb ats'atmél abal wa'ats i alk'idh ko'óxtaláb ti ba' tatá'chik, ani nixé' xi alk'idh ko'óxtaláb ma ni yab bijiyáb ti al an yab belomchik, abal jún i inik in ko'onchalkwa' in uxumil in pay'lóm. 2Ani tatá'chik it k'wajat k'al a k'adhatal, ju'táj ti in tomnálak ki it yajajáláts, abal ka tixk'áj ti ts'ejel tatá'chik nixé' a xi in t'ajámal nixé' xi t'ajnél. 3K'al an chubaxtaláb, naná' ma anákej ów k'wajat u iniktal, po in k'wajat ti k'al u espíritu, ejtíl tam in k'wajat, xowé' u weladh káwliyits nixé' a xi in t'ajámal axé' xi t'ajnél. 4K'al in bij i Ajátik Jesucristo, ki it mulkun ti a yánél ani k'al u espíritu, ani k'al in ejtodhtal i Ajátik Jesucristo, 5ka bína' nixé' xi inik ti k'al a Satanás abal ti in tsemeltal an anam t'u'lek, abal in espíritu ka k'alej k'ánidh ti in K'ichájil an Ajátik Jesús.

6Yab alwa' a k'adhatalchik. ¿Yabxe' a exlálchik abal jún
i wé' i levadura in dho'edhál ti in putát an k'oyej? 7Jaxtám,
ki it wejlan ti k'al an biyál levadura, abal ka t'aja' ti it ít
k'oyej yabáts levaduralidh; kom i ♦Pascuajil, já'its a Cristo
k'alej tsemdhach k'al wawá' ti ebál. 8Jaxtámits, ki t'aja' an
ajib, yab k'al an biyál levadura, ma ni k'al in levadurajil
i at'axtaláb ani i pojkaxtaláb, po k'al an yab levaduralidh
bok'ól já'its an t'okataláb ani k'al an chubaxtaláb.

9Tu dhuchunchijchik k'al i abadh ♦Dhuchlab, abal yab ki
it junkúxin k'al a xi alk'idh ko'óx; 10po yab k'al a xi alk'idh
ko'óxchik ti axé' xi tsabál, o k'al a xi jik'lomchik, o k'al i
k'ambix kwé'chik, o k'al a xi k'ak'nax k'al i dhulkuts dios;
kom max anákej, tám, a yajinchalchik ki it kalej ti axé' xi
tsabál. 11Po xowé', naná' tu dhuchunchámalchik abal yab
ka ko'oy i junkuntaláb, k'al axé'chik. Max jún in bijnál ti
ebchaláb, ani alk'idh ko'óx k'al jún jita', o pél i jik'lom, o
k'ak'nax k'al i dhulkuts dios, o yajbédhom k'al in káwintal,
o uts'ál o k'ambix kwé', k'al jún axé' ma ni yab ki it junkudh
k'apúts.

12Kom, ¿jale' ku weladh jolbiy a xi k'wajat eléb? ¿Yabxe'
a weladh jolbiyal a xi k'wajatchik altáj? 13Kom a Dios
ne'ets ki in weladh jolbiy a xi k'wajat eléb. Jaxtám, ka
wak'la' ti tatá'chik nixé' xi at'ax inik.

An Jolbíxtaláb ti in Tamét i yab Belomchik

6 Tam jún a xi tata'chik in kwa'al jant'oj k'al k'e'at ¿yab
jik'ma' ka k'alej ti in tamét an yab belomchik abal ka
weladh ts'ejkáj ani yab ti in tamét an santo belomchik?
2¿Yabxe' a exlál abal an santo belomchik ne'ets ki in weladh
káwliy an k'wajchidh tsabál? Ani max an k'wajchidh tsabál
ne'ets ka k'alej weladh káwlidh k'al tatá'chik, ¿yab a ejtowal
ka weladh ts'ejka' jant'oj tsipti'chik? 3¿Yabxe' a exlál abal
wawá' ne'ets ki weladh káwliy an ♦ángelchik? ¿Jale' tam ti
a k'ibatnál k'al axé' xi xe'tsintaláb? 4Tám, max a kwa'al i
weladh káw ti al axé' xi xe'tsintaláb, ¿jale' ti a punuwal jún
i inik ti wéláx ts'ejkom a xi yab in kwa'al in éy ti iglesia?
5K'wajat ti in káw, abal tu tidhebédha'chik; ¿awxe' yab
wa'ats jún i tsalpadh inik ti al tatá'chik? ¿Ma ni jún abal
ki in ejtow ti welax ts'ejkom ti ba' in ebchalchik? 6Po an

5:6 *Mat 16:6, 12; Gal 5:9; Sgo 4:16*
5:7 *Mrc 14:12; 1Pe 1:19*
5:9 *Efe 5:11; 2Te 3:6,14*
5:11 *Rom 7:1; 16:17*
5:12 *Mrc 4:11*
6:1 *Mat 18:17*
6:2 *Mat 19:28; Luc 22:30*
6:5 *T'aj 1:15*
6:6 *Rom 7:1; 2Co 6:14, 15; 1Ti 5:8*

ebchaláb k'al i ebchaláb k'alel ti k'al an welax éyaltaláb, ani ti in tamét a xi yab belomchik.

7Jaxtám xó', pélits jún i k'ibts'ontaláb ti ba' tatá'chik kom a kwa'al i jolbíx káw jún k'al a xi júnakej. ¿Jale' ti yab a walbál ki it odhnáj? ¿Jale' ti yab a walbál ki it k'ambidh kwé'yat? **8**Po ibáj, tatá'chik a t'ajál an pojkaxtaláb ani it k'ambix kwé' ani já'its k'al an ebchalábchik. **9**¿Yabxe' a exlál abal a xi yab bolidh yab ne'ets ti báts'ul k'al in ts'álejlábil a Dios? Yab ki it k'iblon; kom ma ni a xi alk'idh ko'óxchik, ma ni a xi in k'ak'nál i dhulkuts dios, ma ni a xi tsáblix k'al in tomkíl, ma ni i inik a xi in t'ajál ti uxum, ma ni i inik a xi in uxumnál in at inik, **10**ma ni i kwé'chik, ma ni i jik'lomchik, ma ni i uts'álchik, ma ni i at'ax káwílax ma ni i k'ambix kwé' yab ne'ets ti báts'ul k'al in ts'álejlábil a Dios. **11**Ani junchik antsaná'ak ti it xe'ets, po it t'okámejits, it santo pílmédhámejits, it bolidhmedhámejits, ti in bij an Ajátik Jesús ani ti in Espíritu i Diosil.

6:7 *Mat 5:39, 40*
6:8 *1Te 4:6*
6:9 *Mat 25:34; Gal 6:7; Sgo 1:16*
6:10 *1Ti 1:10; Ap 21:8*
6:11 *T'aj 22:16; Rom 4:25; Efe 2:2*
6:13 *Rom 12:1; Col 2:22*
6:14 *T'aj 2:24; Rom 6:5; Efe 1:14, 20; 1Te 4:16*
6:15 *Rom 12:5*
6:16 *Mat 19:5; Efe 5:31*
6:17 *Jn 17:21; Rom 8:9-11; Gal 2:20*
6:18 *Rom 6:12; Gal 5:19; Efe 5:3; 1Te 4:3; Heb 13:4*

Ka Santo T'okedha' a Iniktal

12Patal walkadh abal naná', po yab patal tabat; patal walkadh abal naná', po naná' yab ne'ets ku walka' ti ki in áta' ma ni jant'oj; **13**an k'apnél abal ti chukul ani i chukul in k'ál an k'apnél; po axé' tsablom a Dios ne'ets ki in tala'bédha', ani i iniktal yab já'its k'al an alk'idh ko'óxtaláb, po pél in k'ál an Ajátik, ani an Ajátik k'al i iniktal; **14**ani a Dios, a xi in ts'akba' an Ajátik, wawá' weyej ne'ets tu ts'akba' k'al in ejtodhtal.

15¿Yabxe' a exlálchik abal a iniktal pél in pejách a Cristo? ¿Ku tixk'anchij in pejách a Cristo abal ki in pejáchna' jún i talchíkbej uxum? Ma ni jant'oj. **16**¿O yabxe' a exlál abal tam jún junkúxinal k'al jún i talchíkbej uxum junkunal in iniktal k'al jajá'? Kom in ulal:

Axé' xi tsablom ne'ets ka wenk'on jún ti in éb.

(Gen 2:24)

17Po a xi junkunal k'al an Ajátik, pél jún i espíritu k'al Jajá'.

18Ki it dhubat nixk'in ti k'al an alk'idh ko'óxtaláb. Ti patal an walabtaláb a xi an atikláb in t'ajál, k'wajat eléb ti in iniktal; po a xi walbinal k'al an alk'idh ko'óxtaláb, walbinal

k'al in kwetém iniktal. **19**¿Yabxe' a exlál abal a iniktal pél in ♦tiyópanil an Espíritu Santo, a xi k'wajat ti a ál tatá'chik, a xi tu pidhámal a Dios, ani yabchik pél it dhabal k'al a iniktal? **20**Kom it ts'a'iyámej k'al i jalbixtaláb; jaxtám, ka witsidh puwenchij a Dios, k'al a iniktal ani k'al a espíritu a xi pél in k'ál a Dios.

Ti in ebál an Tomkintaláb

7 Xó', abal jawa' a xi ti in dhuchunchijchik: Alwa'ak abal an inik yab ki in taka' i uxum; **2**po k'al ti in ebál an alk'idh ko'óxtaláb, k'alek'ij ki in ko'oy in uxum tomkíl, ani k'alek'ij ki in ko'oy in inik tomkíl. **3**An inik ki in putunchij in alwa' yajinchixtal an uxum, aniyek'ij an uxum k'al in tomkíl. **4**An uxum yab ki in abatna' in kwetém iniktal, po in tomkíl, aniyek'ij an inik yab ki in abatna' in kwetém iniktal po in tomkíl. **5**Yab ki it k'ánchixin jún k'al a xi jún, expidh jún i k'ij, k'al i junkudhtaláb, abal ka jolk'anchij an pabiltaláb ani an ólontaláb, ani talbél ki it wichiy ki it junkúxin, abal yab ti tilibna' a Satanás k'al ti in ebál a yab kúxudhtal. **6**Po a axé' naná' u ulal, abal ti walkadhtaláb, yab abal i abatnadhkáw. **7**U lé'nanchalak abal patal an inik ka k'wajiy ejtíl naná', po k'alek'ij in kwa'al in pidhbíl k'al a Dios, jún chubax antsé' ani jún pílitsk'ij.

8Jaxtám u ulal abal a xi yab tomkidh, ani an tsemchidh uxum, alwa' abal jajá'chik max k'wajílak ejtíl naná'. **9**Po max yab in ejtowal ki in beletna' ti in bá', ka tomkin, más alwa' ka tomkin kej ka k'wajiy ti t'a'íl ti in bá'.

10Ani a xi k'wajat tomkidhchik u ólchal an abatnadhkáw, yab naná', po an Ajátik, abal an uxum yab ki in joltiy in tomkíl; **11**po max ki in joltiy, ka k'wajiy yab tomkidh o ka wichiy ti ts'ejkanal k'al in tomkíl. Ani an inik yab ki in joltiy in tomkíl.

12Ani a xi pílchik, naná' u ulal, yab an Ajátik, max jún i ebchaláb in kwa'al jún i uxum a xi yab belom, yab ki in joltiy, max an uxum in tok'tsiyal ka k'wajiy k'al jajá'. **13**An uxum a xi in kwa'al in tomkíl a xi yab belom, yab ki in joltiy max jajá' in tok'tsiyal abal ka k'wajiy k'al jajá'. **14**Kom an inik a xi yab belom, u santo t'okedháb k'al an uxum, ani an uxum a xi yab belom, u santo t'okedháb k'al in tomkíl,

6:19 *Jn 2:21; Rom 14:7*
6:20 *Mat 20:28; T'aj 20:28; Flp 1:20; Ap 5:9*
7:3 *1Pe 3:7*
7:5 *Mat 4:10; 1Te 3:5*
7:6 *2Co 8:8*
7:7 *Mat 19:11, 12; Rom 12:16*
7:9 *1Ti 5:14*
7:10 *Luc 16:18*
7:11 *Rom 7:2,3*
7:12 *2Co 11:17*

max yabák aníts, tám, a tsakámilchik yabák t'okat, po xowé' k'wajat santo t'okatchik. 15Po max a xi yab belom in lé' ti pílmél, ka jila' ka pílméj, kom an ebchaláb inik o uxum yab k'wajat ti ba' i wik'axtaláb, po a Dios tu kaniyámal ku k'wajiy k'al i koyataláb. 16Kom ¿jant'odha' ne'ets ka exla' tatá' uxum, max ne'ets ka k'ániy a tomkíl? O ¿jant'odha' ne'ets ka exla' tatá' inik, max ne'ets ka k'ániy a tomkíl?

17Po k'alek'ij jant'ini' k'al a Dios ti pidhnének, jant'ini' k'alek'ij k'al an Ajátik ti kaniyámej, antsaná' ka xe'tsin. Antsaná' u ólnál ti patal an iglesiachik. 18¿Kaniyat jún k'wajat ♦t'okat kotodh? Ka k'wajiy ♦t'okat kotodh. ¿Kaniyat jún yab ♦t'okat kotodh? Yab ka t'okat koton. 19An ♦t'okat kotodhtaláb yab janéy in éy, ani an yab ♦t'okat kotodhtaláb yab janéy in éy, po ki t'ajchij in abatnadh káwintal a Dios. 20K'alek'ij jant'ini' in éy tam ti kaniyat antsaná' ka jilk'on. 21¿It kaniyat ani it k'wajat ti it abatnanél? Yab ki it t'e'pin; po max a ejtowalak ki it walkan, ka lé'na'. 22Kom a xi kaniyat k'al an Ajátik ani pél i abatnaneláb, pél i walkadh inik k'al an Ajátik; aniyek'ij, a xi kaniyat ani k'wajat walkadh, pél i abatnaneláb ti k'al a Cristo. 23It ts'a'iyámejchik k'al i jalbixtaláb, yabáts ka t'aja' ti it abatnaneláb ti k'al an inikchik. 24Ebchalábchik, k'alek'ij jant'ini' ti it kaniyámej antsaná' ka jilk'on ti k'al a Dios.

A xi Tsemchidh ani a xi Kwetém

25Xó', ti in ebál an ít t'okat atiklábchik, yab u kwa'al i abatnadhkáw ti k'al an Ajátik, po u bínál u tsalápil, jant'ini' naná' in yajnanchámej ti k'al an Ajátik abal ti in putudh. 26Jaxtám, naná' u tsalpayal abal alwa' ti in ebál an yajchiktaláb a xi xowé', alwa' abal an inik ka jilk'on antsaná'. 27¿It mak'wchidh k'al i uxum? Yab ka aliy ki it walkan. ¿Yabáyej it tomkidh? Yab ka lubchij ti it tomkinal. 28Po max ki it tomkin, yab it walbinal; max jún i ít chidhan ka tomkin, yab walbinal. Po jajá'chik ne'ets ki in ko'oy i ♦ni'adh yajchiktaláb ti in anam t'u'úl ani naná' u lé'ak tu jek'ondha'chik.

29Po axé' u ulal, ebchalábchik abal an k'ij lej jamat, tám xó', a xi in kwa'al in tomkíl, ka k'wajiy ejtíl tam yab in kwa'al; 30a xi uk'nalchik ki in t'aja' ejtíl tam yab uk'nal, a

7:15 *Rom 14:19*
7:16 *Rom 11:14; 1Pe 3:1*
7:17 *Rom 12:3; 2Co 8:18*
7:18 *T'aj 15:1,2*
7:19 *Rom 2:25-27; Gal 5:6; Col 3:11*
7:22 *Jn 8:32,36; Rom 6:22*
7:25 *2Co 4:1; 8:8; 1Ti 1:13,16*
7:29 *Rom 13:11, 12*

xi k'ijidhbélchik ejtíl max yab u k'ijidhbél, a xi ts'a'umchik ejtíl max yab in kwa'al jant'oj, **31**ani a xi in eyendhál axé' xi tsabál, ejtíl tam yab in lej eyendhálak, kom in tejwa' eyendhowál axé' xi tsabál wat'elk'ij.

32Naná' tu lé'nanchalchik abal yab ka ko'oy ma ni jún i t'e'pintaláb. A xi yab tomkidh k'wajat in tsalpóm in t'ojlábil an Ajátik, abal jant'odha' ki in t'ajchij in kulbéltal an Ajátik, **33**po a xi tomkidh t'e'pinal k'al in t'ajnélil axé' xi tsabál, abal jant'odha' ki in kulbédha' in tomkíl, **34**an tomkidh uxum ani an ít t'okat chidhan yab jununúl, a xi yab tomkidh in tsalpóm a xi in k'ál an Ajátik, abal ka k'wajiy santo t'okat antsaná' ti in iniktal ani ti in espíritu; po a xi tomkidh in tsalpóm in t'ajnélil axé' xi tsabál, abal jant'odha' ki in kulbédha' in tomkíl. **35**Ani axé' u ulal ti tabataláb abal tatá'chik, yab abal tu punchij i ts'alk'untaláb, po abal a xi in tomnál ani ki it k'wajiy alwa' ani k'al ma ni jún i tank'wixtaláb ka t'ojonchij an Ajátik.

36Po max wa'ats jún jita' in tsalpayal abal in t'okat ít chidhánil k'wajat ti payelits, ani in tsu'tal in yajinchal antsaná' ki in t'aja', ki in t'aja' jawa'its in lé', yab walbinal, jila'its ka tomkinchik. **37**Po jita' in kwa'al in ichích kublaladh, ani yab in yajinchal jant'oj, po in abatnál in lé'nomtal, ani in ulúmal ti in ichích abal in ít iniktal ne'ets ki in ko'komay, alwa' in t'ajál. **38**Tám, jita' in bínál abal ka tomkin alwa' in t'ajál, ani jita' yab in bínál ka tomkin in t'ajál más alwa'.

39An uxum k'wajat wik'at k'al an ♦Éylidhkáw biyat in tomkíl ejat; po max in tomkíl ka tsemets, jajá' jilk'onal walkadh abal ka tomkin k'al jita'its jajá' ki in lé'na', expidh ti al an Ajátik. **40**Po naná' u tsalpayal abal ne'ets ka k'wajiy más kulbél max jilk'onalak antsaná'; ani u tsalpayal abal u kwa'al neyej in Espíritujil a Dios.

7:31
Heb 12:27
7:32
1Ti 5:5
7:34
Luc 2:37
7:38
Heb 13:4
7:39
Rom 7:2,3; 2Co 6:14
8:1
T'aj 15:20; Rom 15:14
8:2
1Ti 6:4

A xi Ts'akchixnadh k'al an Dhulkuts

8 Xó' ti in ebál an tsemdhanél ts'akchixtaláb abal an dhulkuts dios, wawá' i exlál abal ti yánél i kwa'al i exlomtaláb. An exlomtaláb in t'ajál ti k'adhatbédhom, po an k'ánidhomtaláb puwedhom. **2**Ani max jún jita' in tsalpayal abal in exlál jawámakits, yabáyej in exlál jant'oj jant'ini' ti

in tomnál ki in exla'; 3po max jún jita' in k'ánidhál a Dios, axé' exladh k'al Jajá'.

4Jaxtám, jawa' a xi k'apuwáb, a xi tsemdhach ts'akchixnámej k'al an dhulkuts dioschik, wawá' i exlál abal jún i dhulkuts dios yab jant'oj in éy ti tsabál, ani yab wa'ats jita' más, expidh junkats a Dios, 5kom max taná' wa'ats a xi bijiyábchik ti dios, max ti k'ay'lál o ti tsabál (jant'ini' wa'ats yántolom i dios ani i amulábchik), 6po abal wawá', junkats a Dios, an Pay'lóm, ti jita' ti tál patal, ani wawá' u k'álnadh k'al Jajá'; ani jún i Ajátik Jesucristo ti k'al Jajá' patal t'ajnének, ani wawá' ti k'al Jajá'.

7Po yab k'al patal wa'ats axé' xi exlomtaláb: junchik kom in ujnámal an dhulkuts dios ma ti xowé', in k'apal ejtíl tam lablidh kom ts'akchixnáj k'al an dhulkuts dios, ani in ejat tsalápil, kom paluwej, u at'axbél. 8Po an k'apnél yab tu utuwal más k'al a Dios, kom max i k'apal yab tu puwedhanchal más i éy, ani max yab ki k'apuj yab wé'mél i éy.

9Tám, ka t'aja' ti kwentaj abal axé' xi a walkadhtal yab ki in t'idhk'wandha' a xi yabáyej tsapik. 10Kom max jita' ti tsu'uw tatá' a xi a kwa'al i exlomtaláb it ketél ti it k'apul ti in ♦tiyópanil jún i dhulkuts dios, ¿yabxe' in ejat tsalápil nixé' a xi yab tsapik ne'ets ka k'ambin abal ki in k'apuj a xi ts'akchixnámej k'al an dhulkuts dios? 11Ani ti in éy a exlomtal a k'ibedhál an ebchaláb a xi yabáyej tsapik, a xi a Cristo tsemets k'al jajá' ti in ebál. 12Jaxtámits it walbinal ti k'al an ebchalábchik, ani a yajbédhanchal in ejat tsalápil a xi yabáyej tsapik, antsaná' it walbinal ti k'al a Cristo. 13Jaxtámits, max an k'apnél in t'ajál abal u ebchal ka t'idhk'wan, yabáts jayk'i' ne'ets ku k'apuj i t'u'lek, abal yab ku t'idhk'wandha' u ebchal.

8:3 *Rom 8:29; Gal 4:9*
8:4 *T'aj 14:15; Gal 4:8; Efe 4:6; 1Ti 2:5*
8:5 *2Te 2:4*
8:6 *Jn 1:3; Rom 11:36; Efe 4:5*
8:7 *Rom 14:14*
8:8 *Rom 14:17*
8:9 *Rom 14:1; 2Co 6:3; Gal 5:13*
8:11 *Rom 14:15*
8:12 *Mat 18:6; 25:40,45*
8:13 *Mat 5:29*
9:1 *2Co 12:12*
9:2 *2Co 3:2,3*

In Uchbíl jún i Apóstol

9 ¿Walám yab pél in apóstol? ¿Walám yab in walkadh? ¿Walám yab u tsu'úmal a Jesucristo i Ajátik? ¿Walám yab tatá'chik pél tu t'ojlábil ti al an Ajátik? 2Max k'al jita' píl naná' yab pél in apóstol, po abal tatá'chik pél in apóstol, kom an ts'o'om abal pél in apóstol, já'its tatá'chik ti al an Ajátik.

3Já'its axé' naná' u tok'tsixtal jita'its ti in konówiyal. **4**¿Walám yab i kwa'al i uchbíl abal ku k'apúts ani ku uts'aláts? **5**¿Walám yab i kwa'al i uchbíl abal ki chi'dha' ti tomkíl jún i belkax uxum, jant'ini' a xi pílchik an apóstol, ani in ebchalchik an Ajátik ani a Cefas? **6**¿O expidh a Bernabé ani naná' yab u uchbidh ku t'ojon? **7**¿Jita' in t'ajál ti soldado k'al in kwetém tumínal? ¿Jita' in t'ayál i alejláb t'udhup ani yab in k'apchal in walíl? ¿O jita' kó'bits k'al jún kwenél i ko'wáláb ani yab k'apul k'al in lechejil in ko'wál?

8¿Awxe' u ulal axé' expidh jant'ini' jún i atikláb? ¿Yabxe' in ulal jayej an ♦Éylidhkáw? **9**Kom ti in Éylidh Káwintal a Moisés k'wajat dhuchadh:

Yab ka dhu'banchij in wi' an t'ojnal toro a xi in k'etsál an trigo.

(Deu 25:4)

¿Walám a Dios in beletnál an t'ojnal toro? **10**O ¿walám káw ti k'al wawá' ti ebál? Já'its k'al wawá' ti ebál ti dhuchan, kom an t'ojnal k'al i aychixtaláb in yajinchal ka t'ojon ti lichal tsabál, ani a xi in k'etsál an trigo in aychal jayej ki in bats'uw an walíláb. **11**Max wawá' i t'ayámal ti tatá'chik a xi in k'ál an espíritu, ¿lej púlikxe' max ki k'ojow ti k'al tatá'chik a xi eyendhál ti iniktal? **12**Max k'e'atchik in eyendhál axé' xi uchbixtaláb ti eblim tatá'chik, ¿walám wawá' yab más u uchbidh kej jajá'chik?

Po wawá' yab i eyendhámal axé' xi uchbixtaláb, po i kuxuyal patal, abal yab ki oybiy in Ítkáwintal a Cristo. **13**¿Yab a exlálchik abal a xi t'ojnal ti ♦tiyópan, in k'apal a xi ti ♦tiyópan? Ani ¿a xi t'ojnal ti ♦altar, ti ♦altar in bats'uwal in pejáchil? **14**Já'its antsaná' jayej an Ajátik in abámal, abal a xi in ólnál an Ítkáw, ki in ejátna' an Ítkáw.

15Po naná' ma ni k'al jant'oj axé' u tabat eyendhámal, ma ni yab u dhuchál axé' abal antsaná' ka t'ajan k'al naná', kom ok'ox u lé' ki in tsemets kej abal jita' ti in tixk'anchij axé' xi u puweltalábil. **16**Kom max u ólnál an Ítkáw, yab u kwa'al jant'oj ku puwetna', kom in punchámej jún i yajinchixtaláb. ¡Ani yajchik abal naná' max yab ku ólna' an Ítkáw! **17**Jaxtám, max u t'ajál axé' k'al u kulbéltal, ne'ets ku bats'uw i jalbixtaláb, po max u t'ajál ma anákej yab u lé', bélits an kó'bitsix t'ojláb in pidhámej. **18**¿Jawa' tám u jalbixtal? Tam

9:4 *T'aj 18:3*
9:5 *Mat 12:46*
9:6 *T'aj 4:36*
9:7 *2Ti 2:3,4*
9:9 *1Ti 5:18*
9:10 *Rom 4:23, 24; 2Ti 2:6*
9:11 *Rom 15:27; Gal 6:6*
9:12 *T'aj 18:3; 2Co 6:3*
9:14 *1Ti 5:18*
9:15 *T'aj 18:3; 2Co 11:9, 10*
9:16 *T'aj 9:15; Rom 1:16*
9:17 *Gal 2:7*
9:18 *2Co 11:7*

ku ólna' an Ítkáw u bínál ts'ejwalidh in Ítkáwintal a Cristo, yab ki in odhnaxin k'al an uchbixtaláb a xi u kwa'al k'al an Ítkáw.

19Jaxtám xó', naná' in k'wajat walkadh ti k'al patal, po u t'ajál ti in abatnanél ti k'al patal abal ku ejtow ku áta' más i belom. **20**A xi pél i Judíochik u t'ajál ejtíl in Judío abal ku ejtow ku áta' an Judíochik, a xi k'wajat k'unat al an ♦Éylidhkáw, ejtíl max in k'wajat k'unat al an ♦Éylidhkáw, abal ku ejtow ku áta' a xi k'wajat k'unat al an ♦Éylidhkáw. **21**A xi yab in kwa'alchik i ♦Éylidhkáw, u t'ajál ejtíl max yab u kwa'al i ♦Éylidhkáw (yab abal yabák in k'wajat k'al in Éylidh Káwintal a Dios kom in k'wajatits al in Éylidh Káwintal a Cristo) abal ku ejtow ku áta' a xi yab in kwa'al i ♦Éylidhkáw. **22**A xi yab tsapik u t'ajámal ejtíl tam yab in tsapik, abal ku áta' a xi yab tsapik, ti in ebál patal an inik u t'ajámal ti in patal, abal jant'odha'ak ku ejtow ku k'ániy junchik. **23**Axé' u t'ajál k'al ti in ebál an Ítkáw, abal ku t'aja' ti in junkudh tolmix k'al in t'ojlábil.

24¿Yabxe' a exlálchik abal a xi ádhilchik ti estadio, ti in yánél ádhil po jún expidh a xi in bats'uwal an áta'intaláb? Xó' ki it adhlátschik abal ka bats'uw. **25**Patal a xi otsel k'al an áta'intaláb, k'al patal in beletnál ti in bá'. Jajá'chik abal ki in áta' jún i witsidh petobláb a xi odhel, po wawá' jún a xi yab odhel. **26**Jaxtám, antsaná' naná' in ádhil, yab abal alk'idh, antsaná' naná' in k'wajat k'al an pejextaláb, yab abal alk'idhak u kwadhál an ik', **27**po u yajchikiyal u iniktal, ani u t'ajál ti in abatnanel, yabák k'al a xi pílchik u t'aja' ti in ólnomkáw, ani ti in taltal naná' ki in jilan eléb.

9:19 *Mat 18:15; 2Co 4:5; Gal 5:13; 1Pe 3:1*
9:20 *T'aj 16:3; Rom 11:14; 16:3*
9:21 *Rom 2:12, 14; Gal 6:2*
9:22 *Rom 14:1, 11-14*
9:24 *Gal 2:2; Flp 2:16; Col 2:18; 2Ti 4:7; Heb 12:1*
9:25 *Sgo 1:12; 1Pe 5:4; Ap 2:10*
9:26 *1Ti 6:12*
9:27 *Rom 8:13*
10:1 *Rom 11:25*
10:2 *Rom 6:3*
10:3 *Jn 6:31*
10:5 *Heb 3:17; Jud 1:5*

Wi'idhkáw ti in ebál a xi in Áynál an Dhulkuts

10 Kom yab tu lé'nanchal abal yab ka exla' ebchalábchik abal i pay'lómchik ti in yánél k'wajiy ti in alam an tokow, ani ti in yánél in wat'enchij an pulik lejem, **2**ani ti in yánél k'al a Moisés k'alej pujadh al an tokow ani al an pulik lejem, **3**ani ti in yánél k'apúts k'al jayétsej an k'apnél espiritual; **4**ani ti in yánél in uts'a' jayétsej an uts'nél espiritual, kom in uts'álakchik ti t'ujub espiritual a xi k'al ti áykómtejak, ani an t'ujub pélak a Cristo. **5**Po yán jajá'chik yab in kulbédha' a Dios, jaxtám kwajlájchik ti joltom tsabál.

6Xó', patal axé' wat'ey ti t'iplab abal wawá', abal yabáts ki padhay lé'na' a xi at'ax, jant'ini' jajá'chik in padhay lé'na'. **7**Ma ni yab ki it k'ak'naxin k'al an dhulkuts dios jant'ini' xaludh jajá'chik, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

An bichow ketlej ti k'apul ani ti uts'al, ani kubiychik ti ubát'.

(Exo 32:6)

8Ma ni yab ku alk'idh ko'óxin, jant'ini' xaludh jajá'chik alk'idh ko'óxin, jaxtám k'al jún k'icháj tsemets 23,000; **9**ma ni yab ki tilibna' a Cristo, jant'ini' xaludh jajá'chik in tilibna', ani yántolom tsemets k'al an tsanlom. **10**Ma ni yab ki it kúx t'ilabnaxin, jant'ini' xaludh jajá'chik kúx t'ilabnaxin, ani talanchik k'al an tala'bédhom. **11**Ani patal axé' in wat'a'chik ejtíl jún i t'iplab, ani k'wajat dhuchadh abal tu wi'idh tso'óbliy, a xi i bajuwámal ti a axé' in ta'pantal an k'ij.

12Jaxtámits, jita' in tsalpayal k'wajat kublaladh, ki in t'aja' ti kwentaj, abal yab ka ijkan. **13**An takandhaxtaláb a xi ti takandhámal yab ka uluw abal yab in k'ál i inik, po a Dios lej putudh, abal yab ti walka' ki it takandháj más tiwa' a kuxudhtal, po ne'ets ti pidha' jayej in kaleltal junkudh k'al an takandhaxtaláb abal ka ejtow ka kuxuy.

14Jaxtám, k'ánidhowál ebchalchik, ka dhubchij ki it ówméj ti in k'ak'naxtal an dhulkuts dios. **15**Tu t'ilbayal ejtíl a xi tsalpadh, ka weladh tsalpaychik jawa' a xi u ulal. **16**An lablidh uts'umtaláb a xi i labliyal, ¿yabxe' já'its an junkúdhtaláb k'al in xits'ál a Cristo? An bok'ól a xi i pejál, ¿yabxe' já'its an junkúdhtaláb k'al in iniktal a Cristo? **17**Kom an bok'ól jún expidh, wawá' yán ti éb, po pél jún i iniktal, kom ti yánél i bats'uwal nixé' xi bok'ól.

18Ka t'aja' ti kwentaj an Israelíb ti anam t'u'lek, ¿yabxe' junkunal k'al an ♦altar tam in k'apal an tsemdhach ko'nélchik? **19**Tam, ¿janéy a xi k'wajat u ulal? ¿Abal an dhulkuts dios in kwa'al in tabát? O ¿a xi tsemdhach ts'akchixnámej k'al an dhulkuts dios in kwa'al in tabát? **20**Po naná' u ulal, abal an tsemdhanéltaláb jawa' a xi in t'ajál an ♦yab Judíochik, in ts'akchidh tsemdhanchal an demoniochik ani yab a Dios; ani naná' yab tu lé'nanchal abal ka ko'oy i junkuntaláb k'al i demoniochik. **21**Yab a ejtowal ka uts'umnanchij in uts'umtal an Ajátik ani in

10:10 *Heb 11:28*
10:11 *Rom 3:11; 4:24*
10:12 *Rom 11:20; 2Co 1:24*
10:13 *2Pe 2:9*
10:14 *Heb 6:9; 1Pe 2:11; 1Jn 2:7; 5:1; Jud 1:3*
10:16 *Mat 14:19; 26:26-28*
10:17 *Rom 12:5*
10:20 *Ap 9:20*
10:21 *2Co 6:15, 16*

uts'umtal an demoniochik, yab a ejtowal ka junkunchij in mexajil an Ajátik ani in mexajil an demoniochik. **22**O ¿ne'ets ki tsakúdha' an Ajátik k'al i pa'ixnomtaláb? ¿Awxe' más u tsáplidh kej Jajá'?

Patal ti in Witsidh Puwenchixtal a Dios

23Patal walkadh abal naná', po yab patal tabat. Patal walkadh abal naná', po yab patal puwedhom. **24**Yab jita' ki in aliy in kwetém yajinchixtal, po a xi in at juntal.

25Patal a xi nujuwáb ti t'u'lek nujumtaláb, ka k'apuj ani yab ki it kononláts k'al jant'oj, k'al ti in ebál an ejat tsalap; **26**kom:

An tsabál pél in k'ál an Ajátik ani jawa' wa'ats ti in putát.
(Sal 24:1)

10:24 *Rom 15:1, 2; Flp 2:4, 21*
10:25 *T'aj 10:15*
10:26 *1Ti 4:4*
10:27 *Luc 10:7*
10:30 *Rom 14:6*
10:31 *Col 3:17*
10:32 *Mat 5:29; 2Co 6:3; 1Ti 3:5,15*
10:33 *Rom 11:14; 15:2*
11:1 *Rom 15:3; 1Pe 2:21*
11:2 *2Te 2:15*

27Max jún i yab belom ti kaniy, ani a lé' ki it k'alej, ka k'apuj patal a xi ki it mo'kanchat ti a tamét, yab ki it kononláts k'al ti in ebál an ejat tsalap; **28**po max jún jita' ti ucha': Axé' tsemdhach ts'akchixnámej k'al an dhulkuts dios, yab ka k'apuj, k'al ti in ebál a xi in uluw, ani k'al ti in ebál an ejat tsalap; kom:

An tsabál in k'ál an Ajátik ani jawa' wa'ats ti in putát.
(Sal 24:1)

29U lé' ku uluw: Yab tatá' a ejat tsalápil po a xi k'e'at; kom, ¿jale' ki in weladh jolbinchat u walkantal k'al a xi k'e'at in ejat tsalápil? **30**Max naná' in k'apul k'al i k'ak'námaltaláb. ¿Jale' ti ne'ets ki in at'ax káwliyat k'al jawa' a xi naná' u bínál i k'ak'námal?

31Jaxtám, max it k'apul, o it uts'al o jant'ókits a t'ajálchik, ka t'aja' patal abal ti in witsidh puwenchixtal a Dios. **32**Yab ka t'aja' ti it t'idhk'wandhom, ma ni k'al an Judíochik, ma ni k'al an ♦yab Judíochik, ma ni k'al in iglesiajil a Dios. **33**Já'its ejtíl naná', patal u kulbédhál ti in yanél, yab u aliyal jawa' u tabatnál po a xi yántolom, abal ki in ela'chik an k'ánixtaláb.

11 Ti ki in jumbaychik, jant'ini' naná' u jumbayal a Cristo.

In Witsidh Alabéntal an Uxumchik

2Xó', tu pulik t'ilabnál ebchalábchik, kom k'al patal ti in t'ilpál ani a ko'komiyal an jilchidh exóbchixtaláb jant'ini'

tu wat'banchijchik. 3Po u lé' ka exla'chik abal patal an inik ók'lidh k'al a Cristo, ani an uxum ók'lidh k'al an inik, ani a Cristo ók'lidh k'al a Dios. 4Patal an inik a xi in paxk'iyal in ók' tam ól o tam tsu'bidhkáw, in jek'om tidhebédhál in ók'. 5Po patal an uxum tam ól o tsu'bidhkáw ani yab púchudh in jek'om tidhebédhál in ók', kom jayétsej ejtíl tam in watsiyámal. 6Kom max an uxum yab púchunal, tám, ki in et'oy in xi'íl; ani max tidhetál abal an uxum ki in et'oy in xi'íl o ki in watsiy, tam, ka púchun. 7Kom an inik yab in tomnál ki in paxk'iy in ók', kom jajá' pél in waleklábil ani in witsidh puwenchixtal a Dios, po an uxum pél in witsidh puwenchixtal an inik. 8Kom an inik yab tál ti k'al an uxum, po an uxum tál ti k'al an inik; 9ma ni an inik inkiyat abal ti in ebál an uxum; po an uxum k'al ti in ebál an inik. 10Jaxtámits an uxum yejentál ki in ko'oy jún i uchbixtaláb ti in ók', ti in ebál an ♦ángelchik. 11Po ti k'al an Ajátik, an inik yab jant'oj in éy max yab k'al an uxum ani an uxum yab jant'oj in éy max yab k'al an inik; 12kom antsaná' jant'ini' an uxum tál ti k'al an inik, jayétsek'ij an inik tál ti k'al an uxum, po patal tál ti k'al a Dios.

13Ka weladh tsalpay tatá'chik ti a kwetémtal, ¿awxe' in tomnál jún i uxum yab púchudh ka ólon ti k'al a Dios? 14In t'ajtal éy ti tsabál, ¿yabxe' tu exóbchal abal tidhetál abal an inik ki in jila' ka nakey in xi'íl? 15Po abal an uxum, ki in jila' ka nakey in xi'íl pél i witsidh alabeltaláb; kom in xi'íl pidhnének ti púchláb. 16Po max jún jita' in lé' ti tomólnax t'ilom, wawá' yab i kwa'al axé' xi ujnámtaláb, ma ni an iglesiachik in k'ál a Dios.

An Odheltaláb ti in Tsa'xaltal an Ajátik

17Xó', a xi ne'ets tu ucha' yab ne'ets tu puwénchij; kom yab it tamkunalchik abal ka t'aja' a xi alwa' po a xi k'alchidh. 18Kom ok'oxek'ij, tam it tamkunal ti it iglesia, u ats'ál abal wa'ats i lewáxtaláb ti tatá'chik, ani wé' u belál. 19Kom yejentál ka wa'tsin i lewáxintaláb ti tatá'chik abal ka tejwa'méj jita' k'wajat wat'badh. 20Jaxtám, tam it mulkunalchik ti jún tamkudh yab já'its abal ka k'apchij in tsa'xaltal an Ajátik. 21Kom tam it k'apul, k'alek'ij ok'xinal ki in k'apuj in kwetém k'apnélil, ani wa'ats jita' k'a'íl, ani

11:3 *Efe 1:22; 5:23*
11:4 *T'aj 11:27*
11:5 *T'aj 21:9*
11:7 *Sgo 3:9*
11:8 *1Ti 2:13*
11:12 *Rom 11:36*
11:19 *1Jn 2:19*
11:21 *2Pe 2:13; Jud 1:12*

jún jita' wilel. 22¿Jale'? ¿Yabxe' a kwa'al a k'imá' abal ki it k'apúts ani ki it uts'aláts? ¿O a alál met'ál in iglesiajil a Dios ani a tidhebédhál a xi yab in kwa'al? ¿Janéy tu ucha'chik? ¿Ne'ets tu puwenchijchik k'al axé'? Yab tu puwenchalchik.

Jant'ini' ti Inkin in Tsa'xaltal an Ajátik

23Kom naná' u bats'uw ti k'al an Ajátik a xi jayétsej tu wat'banchijchik; abal an Ajátik Jesús, an akal tam ti binaxnáj, in uma' an bok'ól; 24ani tam ti in bínámalits an k'ak'námaltaláb, in peja' ani in uluw: Axé' ka bats'uw ani ka k'apuj, axé' já'its u iniktal a xi pejkanal abal tatá'chik ti a ebál; ka t'aja' axé' k'al Naná' u tilaxtal. 25Aniyek'ij in uma' jayej an uts'umtaláb, talbél tam ti tsa'xalnénekits, in uluw: Axé' xi uts'umtaláb já'its an ít •junkudhkáw k'al u xits'ál; ka t'aja'chik axé' jáyílits ka uts'a', k'al naná' u t'ilaxtal.

11:22 *Sgo 2:6*
11:23 *Gal 1:12*
11:25 *Luc 22:20*
11:27 *Heb 10:29*
11:28 *2Co 13:5*
11:30 *Mat 9:24*
11:31 *1Jn 1:9*
11:32 *Jn 15:18, 19; Heb 12:7-10; Ap 3:19*

26Jaxtám, jáyíl ka k'apuj axé' xi bok'ól ani a uts'ál axé' xi uts'umtaláb, in tsemtal an Ajátik a tejwa' ólnál ma ti in wichéltal.

In K'ak'nadh Tsa'xaltal an Ajátik

27Jaxtám, jita' a xi ki in k'apuj axé' xi bok'ól o ki in uts'a' in uts'umtal an Ajátik yab k'al in k'ak'nadh jalbíl, ne'ets ka jolbiyat k'al in iniktal ani k'al in xits'ál an Ajátik. 28Jaxtám, k'alek'ij ki in takandha' ti in bá', ani antsaná' ki in k'apuj nixé' xi bok'ól ani ki in uts'a' nixé' xi uts'umtaláb. 29Kom jita' in k'apal ani in uts'ál k'al yab in k'ak'nadh jalbíl, in k'apal ani in uts'ál i weladh jolbintaláb kom yab in tsalpadh ejtinchal in iniktal an Ajátik. 30Jaxtám wa'ats yántolom i ya'ul, ani a xi yab lubach ti tatá'chik; ani yán wayámadhits. 31Kom max i takandhálak ti a kwetém bá', yab ne'ets tám ku weladh jolbiyat. 32Po max u weladh jolbiyáb, tam an Ajátik tu yajchikiyal abal yab tu weladh jolbiy an k'wajílom ti tsabál.

33Jaxtám, tu ebchalchik, tam it tamkunal ti it k'apul, k'alek'ij ki it aychíxinchik. 34Max jún jita' k'a'íl, ka k'apúts ti in k'imá', abal yab ki it mulkunchik k'al i jolbidh yajchiktaláb. A xi jilk'ochiknalej ne'ets ku boliy tam ki in k'alej taná'.

In Pidhóblabíl an Espíritu

12 Xó', ti in ebál in pidhbíl an Espíritu, yab u lé' ebchalábchik abal yab ka tso'óbna'. **2**A exlálchik abal tam ti pélak it yab belom, it ne'dhábak ani it k'alelak tiwa'k'ij ejtíl jún i mó' dhulkuts dios. **3**Jaxtámits, tu ólchalchik abal ma ni jita' tam ka káwin k'al in Espíritu a Dios, yab ne'ets ki in bijiy a Jesús ti pikchidh anatema, ani yab jita' in ejtowal ki in uluw abal a Jesús pél i Ajátik, max yab k'al an Espíritu Santo.

4Xó', wa'ats yán i pílchik pidhóbláb, po an Espíritu jayétsej, **5**ani wa'ats yán i pílchik k'ak'nadh t'ojláb, po an Ajátik jayétsej. **6**Ani wa'ats yán i pílchik i t'ojnaltaláb po a Dios jayétsej a xi in t'ajál patal ti k'al patal. **7**Po an Espíritu in pidhál k'alek'ij in tejwa'médhomtal abal ti tabataláb. **8**Kom axé' jún pidhnal i tsalpadh káwintaláb jant'ini' an Espíritu, axé' júnakej k'al jayétsej an Espíritu, i káw exlomtaláb, **9**ani jún píl, i belomtaláb k'al jayétsej an Espíritu, ani jún píl, k'al jayétsej an Espíritu pidhnal i pidhóbláb abal ti jeldhax, **10**ani k'e'at, ki in t'aja' i labidh t'ajnél, ani k'e'at, i tsu'bidh káw, ani k'e'at, ki in exlanchij in éy i espírituchik, ani k'e'at, i pílchik káwintaláb, ani k'e'at, ki in wila' i pílchik káwintaláb. **11**Patal axé' xi t'ajnél in t'ajál junkats, ani jayétsej an Espíritu, in buk'udh pidhál k'alek'ij ti junchik jant'ini' Jajá' in lé'nomtal.

Jún a Iniktal k'al Yántolom a Pejmách

12Kom antsaná' jant'ini' i iniktal jún expidh ani in kwa'al yántolom i pejmách, ani patal an pejmach ti iniktal, ma anákej yán, pél jún expidh i iniktal, antsaná' jayej a Cristo. **13**Kom k'al jún i Espíritu ti yánél u k'alej pujadh ti in iniktal a Cristo, já'its i Judío o i Griego, já'its i abatnaneláb o i walkadh atiklábchik; ti yánél u pidhan ki uts'a' k'al jayétsej an Espíritu. **14**Kom ma ni i iniktal yab jún expidh i pejmách po yántolom.

15Max an akanlek ki in uluwak: Kom naná' yab pél in k'ubaklek, naná' yab pél in pejmáchláb k'al i iniktal, ¿awxe' yabáts tám pél i pejmáchláb k'al i iniktal? **16**Max a xutsun ki in uluw: Kom naná' yab pél in tsu'uxtaláb, naná' yab pél in pejmáchláb k'al i iniktal, ¿awxe' yabáts tám pél i

12:1 *Rom 1:11; 11:25*
12:2 *Efe 2:2; Heb 2:18, 19*
12:3 *Jn 13:13; Rom 9:3; 1Jn 4:2,3*
12:4 *Rom 12:4-8; Efe 4:11; Heb 2:4*
12:6 *Efe 4:6; Flp 2:13*
12:7 *Efe 4:11,12*
12:8 *2Co 8:7*
12:9 *Mat 10:1; 17:19,20*
12:10 *Mrc 16:17; Gal 3:5; Efe 4:11; 1Jn 4:1*
12:12 *Rom 12:5*
12:13 *Mrc 1:8; Rom 6:3; Gal 3:28; Efe 2:18; Col 3:11*

pejmáchláb k'al i iniktal? 17Max ti in putát a iniktal pélak i tsu'uxtaláb, ¿ju'táj ti ne'ets ka lejey a xutsun? Max ti in putát pélak a xutsun, ¿ju'táj ti ne'ets ka lejey a dhám? 18Po xó' a Dios in punuwámal patal i pejmách i iniktal jant'ini' jajá' in lé'na'. 19Max ti in putát pélak jún i pejmách, ¿ju'táj ti ne'ets ka k'wajiy a iniktal?

20Po xó', wa'ats yán i pejmách, po jún expidh a iniktal. 21Ma ni a tsu'uxtal, yab in ejtowal ki in ucha' a k'ubak: Yab tu yajinchal; aniyek'ij, ma ni a ók' ti k'al a akan: Tatá'chik yab tu yajinchal. 22Po xó', a pejmách ti a iniktal a xi i tsalpayal yab tsáplidh, já'its a xi más yejentál, 23ani i pejmách iniktal a xi i tsalpayal yab k'ak'nadh, axé' já'its a xi más i k'ak'nadh k'wa'chimyal, ani i alwa' k'wa'chimyal i pejmách a xi yab i tejwa'médhál, 24po i pejmách a xi i tejwa'médhál yab in yajinchal i alwa' k'wa'chim. Antsaná' a Dios in inkiy in iniktal a Cristo, ani in pidhál i más pulik lét'edh k'ak'naxtaláb a xi in yajinchal, 25abal yab ka wa'tsin i lewáxintaláb ti in iniktal a Cristo, po an pejmáchlábchik ka t'e'pidh beletnáxin jún k'al a xi júnakej. 26Ani max jún i pejmáchláb in yajchiknál, ti in yánél an pejmáchláb in yajnál k'al jajá', o max jún i pejmáchláb lét'edh k'ak'náb, tám, patal an pejmáchláb u kulbél k'al jajá'.

27Xó', tatá'chik pél in iniktal a Cristo, ani k'alek'ij ti junchik pél it pejmáchláb. 28Ani a Dios in punuwámal axé'chik ti iglesia; k'a'ál an apóstolchik, ti in tsabchíl an tsu'bidh káwlómejchik, i exóbchixchik, ani talbél an t'ojom labidh t'ajnél, ani tám, a xi pidhóbliyámej ti jeldhax, i tolmixchik, i ok'lómejchik, ani a xi káw k'al pílchik i káwintaláb. 29¿Walám, ti in yánél pél i apóstol? ¿Ti in yánél pél i tsu'bidh kawlómej? ¿Ti in yánél pél i exóbchix? ¿Ti in yánél in t'ajál i labidh t'ajnél? 30¿Ti in yánél pidhóblidh ti jeldhom? ¿Ti in yánél in káwnál píl i káwintaláb? ¿Ti in yánél in wit'ál ki in wila' i káwintaláb? 31Ka kanat lé'na' an más alwa' pidhbílábchik; po naná' ne'ets tu ólchij jún i bél a xi más wat'k'adh ti alwa'.

12:20 *Rom 12:5*
12:27 *Rom 12:5; Efe 1:23; Col 1:18, 24*
12:28 *Mrc 16:17; Rom 12:6-8; Efe 4:11*
13:1 *Mrc 16:17*

An K'ánidhomtaláb a xi tál k'al Dios

13 Xó', max naná' u káwnálak in káwintal i atiklábchik ani i ♦ángelchik, ani yab u kwa'al i k'ánidhomláb,

in wenk'onal ejtíl in janídh i pat'ál o ejtíl in janiníntal an címbalo. **2**Ani max u kwa'alak i tsu'bidh káwintaláb, ani u exbayalak patal i tsinkadhkáw ani patal i exlomtaláb, ani max u kwa'alak patal an belomtaláb abal ma ku pílmédha' i ts'énchik, po yab u kwa'al i k'ánidhomtaláb, yab jant'oj u éy. **3**Ani max u bínálak patal u k'álábil abal ku pijchiy an ts'ejwantálchik, ani max u bínálak u iniktal abal ka chikan, ani yab u kwa'al i k'ánidhomtaláb, yab jant'oj ti tabat abal naná.

4An k'ánidhomtaláb pél i kuxudhtaláb, pél i k'aya'taláb, yab telax, an k'ánidhomtaláb yab k'adhat, yab alk'idh in puwedhál ti in bá'; **5**yab in t'ajál a xi yab in tomnál, yab in aliyal in kwetém lé'nomtal, yab it'ixbelom, yab in dhayál i tsakúltaláb; **6**yab k'ijidhbél k'al a xi yab bolidh, po k'ijidhbél k'al an chubaxtaláb. **7**An k'ánidhomtaláb in kuxudh beletnál patal, in belál patal, in ayál patal, in kuxuyal patal.

8An k'ánidhomtaláb yab jayk'i' wat'el in éy; po an tsu'bidhkáw ne'ets ka taley, ani an pílchik káwintaláb ne'ets ka koylemáts, ani an exlomtaláb ne'ets ka taley. **9**Kom ti jún i pejach i exlál, ani ti i jún i pejach u tsu'bidhkáw, **10**po tam ka chích a xi kidhat, tám, a xi pejach ne'ets ka taley.

11Tam ti in tsakamejak, in káwak ejtíl i tsakam, in tsalpaxak ejtíl i tsakam, in weladh tsalpaxak ejtíl i tsakam, po tam ti in inikbéjits, u jila' a xi in k'ál i tsakam. **12**Xowé' i tsu'tal ti lam, yik'wik'wíl; po támakits ne'ets ku támtéxin wal k'al i wal. Xowé' ti jún i wé' u exlál, po tám, ne'ets ku exla' jant'ini' ti in exláj.

13Xowé' jilk'onal an belomtaláb, an aychixtaláb ani an k'ánidhomtaláb, po ti axé' óx, a xi wat'k'adh in éy, já'its an k'ánidhomtaláb.

An Pidhóbláb abal ka Káwna' i Píl káwintaláb

14 Ka áyna' an k'ánidhomtaláb, ani ka lé'na' an pidhóbláb a xi espiritual, po más ka lé'na' ki it tsu'bidh káwin. **2**Kom a xi káw k'al i píl káwintalábchik, yab in tawnál an inikchik, po in tawnál a Dios; kom yab k'al jita' ti exbayáb, ma anákej ti in espíritu in káwnál i tsinkadhkáw. **3**Po a xi tsu'bidh kawlómej, in tawnál an inikchik abal ka puwedhomáts, ka kanátlidh tak'bixin, ani ka kulbédhomáts.

13:2 *Mat 17:20; T'aj 11:27; 2Co 8:7; Efe 4:11*
13:3 *Luc 19:8; T'aj 2:45*
13:4 *1Te 5:14*
13:5 *1Pe 4:8*
13:6 *2Te 2:12; 3Jn 1:3,4*
13:10 *Flp 3:12*
13:12 *Gal 4:9; 1Jn 3:2*
13:13 *Mat 22:37-40; Rom 5:2-5; Gal 5:5; Efe 4:2-5; Col 1:4,5; 1Te 1:3; Heb 6:10-12; 1Jn 4:7-12, 16*
14:1 *Efe 4:11*
14:2 *Mrc 16:17*
14:3 *Rom 14:19*

4A xi káw k'al i píl káwintaláb, in kwetém bá' in puwedhál,
po a xi tsu'bidh káwlómej in puwedhál an iglesia. 5Naná' u
lé' abal ti a yánél a káwnálak i píl káwintalábchik, po más
ki it tsu'bidh káwin, kom a xi tsu'bidh káw más ebál in éy
kej a xi in káwnál i píl káwintalábchik; po alwa' bél, max
jún jita' in wiladh tajk'álak, abal an iglesia ki in bats'uw i
puwedhomtaláb.

6Xó', ebchalchik, max naná' in k'alelak ti tatá'chik ani ku
káwna' yán i káwintaláb, ¿janéy in tabát abal tatá'chik max
yab tu tawna'chik k'al i japidh tejwa'médhomtaláb, o k'al i
exlomtaláb o k'al i tsu'bidh káwintaláb o k'al i exóbchixtaláb?
7Aniyek'ij jayej an eyextalábchik a xi yab ejátlidh, ejtíl
an tsúl o an arpa tam in bínál in janídh, ani max yab in
áynanchal in alwa' janídh, ¿jant'odha' ne'ets ka exláj jawa' a
xi t'eneyáb k'al an tsúl o k'al an arpa? 8Ani max an trompeta
ki in bína' yab ejtidh in janídh, ¿jita' ne'ets ka t'ojojon k'al
an pextaláb? 9Antsaná' tatá'chik teyej, max k'al a wi' a bínál
i káwintaláb a xi yab ejtidh, ¿jant'odha' ti ne'ets ka exbayat
jawa' a xi a ulal? Kom alk'idh it káw ti ik'. 10Wa'ats yántolom
i pílchik káwintaláb ti axé' xi tsabál, ani ti in yánél in kwa'al
in ejtidhtal. 11Xó', max yab u ejtiyal in janídh an káwintaláb,
tám, naná' pél ejtíl in óweláb k'al jita'its a xi k'wajat ti káw,
ani jita' a xi káw pél i óweláb abal naná'. 12Antsaná' tatá'chik
teyej, kom it ijchím lé'nom k'al i pidhbíláb espiritual, ka aliy
ka yánedha' abal ka puwey an iglesia.

13Jaxtámits, a xi in káwnál i píl káwintaláb a xi yab
exlantál, ka ólon abal ki in ejtow ki in wiladh tajk'a'. 14Kom
max naná' in ól k'al i yab exladh káwintaláb, u espíritu ól,
po u ejtidhtal jilk'onal naptal. 15¿Jant'odha' tám? Ne'ets
ki in ólon k'al an espíritu, ani ne'ets jayej ki in ólon k'al
i ejtidhtaláb; ne'ets ki in ájtin k'al an espíritu, po ne'ets
jayej ki in ajtin k'al i ejtidhtaláb. 16Kom max anákej,
tam ki it lablixin k'al a espíritu, jún a xi che'nek ani yab
wit'om, ¿jant'odha' ti ne'ets ki in uluw: ♦Amén, tam a bínál
i k'ak'námaltaláb? Kom yab in exbay janéy a uluw. 17Kom,
k'al an chubaxtaláb tatá' a bínál i alwa' k'ak'námal; po a xi
píl yab puwel.

18U pidhál i k'ak'námal u Diosil kom u káwnál más
yán i píl káwintaláb kej patal tatá'chik. 19Po ti iglesia u

14:4 *Mrc 16:17*
14:6 *Rom 6:17; 2Co 8:7; Efe 1:17*
14:15 *Efe 5:19*
14:16 *Mat 14:19; Ap 5:14*

lé' ku káwna' bó' i káw k'al u ejtidhtal, abal ku exóbchij a xi pílchik, kej 10,000 i káw, k'al i píl káwintaláb a xi yab exlantál.

20Ebchalábchik, yab ki it tsalpaxin ejtíl i tsakam, po ki it tsalpaxin k'al i payenektaláb, expidh ti an at'axtaláb ka t'aja' ejtíl it tsakam.

21Ti ♦Éylidhkáw k'wajat dhuchadh:

K'al i k'e'at i káwintalábchik ani k'al i píl i wi'lek
Ne'ets ku t'ilbay axé' xi bichow,
Ani ma ni antsaná' ne'ets ti in ats'a'chik,

(Isa 28:11-12)

in ulal an Ajátik.

22Jaxtámits, i píl káwintalábchik pél i labidh tsu'bixtaláb yab abal an belomchik, po abal an yab belomchik; po an tsu'bidh káwintaláb yab abal an yab belomchik po abal an belomchik. **23**Jaxtám, max ti in yánél an iglesia u tamkunal ti jún i jolát ani ti in yánél káw k'al i pílchik káwintaláb, ani otsel yán a xi yab wit'om o a xi yab belom, ¿yab walám ne'ets ki in uluw abal it olmadhchik? **24**Po max it káw ti a yánél k'al i tsu'bidh káwintaláb, ani ka otsits jún a xi yab belom o a xi yab wit'om, jajá' k'al patal bajundháb abal ki in exla' ani k'al patal takandháb, **25**antsaná', a xi k'wajat tsinat ti in ichích ne'ets ka tejwa'méj, ani ne'ets ka pak'lun abal ki in k'ak'na' a Dios, ani ne'ets ki in uluw abal a Dios lej k'wajat k'al tatá'chik.

In Áy an K'ak'naxtaláb

26¿Janéy, tám, ebchalábchik? Tam it tamkunal, k'alek'ij ti tatá'chik a kwa'al i Salmo, a kwa'al i exóbchixtaláb, a kwa'al i píl káwintaláb, a kwa'al i japidh tejwa'médhomtaláb, a kwa'al i wiladh káwintaláb. Ka t'aja'chik patal abal ti puwedhomtaláb. **27**Max jita' káw k'al i píl káwintaláb, ka káwin tsáb o óx expidh, ani k'alek'ij ti in k'ijil; ani jún ki in wiladh tajk'a'. **28**Ani max yab wa'ats i wilomkáw, ka k'wajiy kwék'ij ti iglesia, ka káwin ti in kwetémtal ani k'al a Dios. **29**Aniyek'ij an tsu'bidh káwlómejchik ka káwin tsáb o óx, ani a xi más ka weladh ots'oxin. **30**Ani max jún píl a xi k'wajat ketél ki in ko'oy i japidh tejwa'médhomtaláb, tám, a xi ok'ox ka ts'ibk'an. **31**Kom ti a yánél a ejtowal ti

14:20 *Mat 10:16; Rom 16:19; Efe 4:14; Heb 5:12, 13; 1Pe 2:2*
14:21 *Jn 10:34*
14:23 *T'aj 2:13*
14:25 *Rom 2:16*
14:26 *Rom 7:1; 14:19; Efe 5:19*

it tsu'bidh káwlómej ani k'alek'ij ti junchik, abal patal ka exóbláts ani ti in yánél ka kanat tak'biyat. 32In espíritu an tsu'bidh káwlómejchik ka k'wajiy k'unat ti k'al an tsu'bidh káwlómejchik; 33kom a Dios yab i t'ojom k'al i xamk'untaláb, po pél i koyataláb, jant'ini' ti patal in iglesiajilchik an santo belomchik.

34An uxumchik ka k'wajiy kwék'ij ti al an iglesiachik, kom yab walkadh ka káwin, po ka k'wajiy k'unat, jant'ini' in ulal jayej an ♦Éylidhkáw. 35Ani max in lé'chik jant'oj ki in exla', ki in konoy in tomkílchik ti in k'imá', kom tidhetál tam jún i uxum ka káwin ti al an iglesia.

36¿Awxe' ti tatá'chik ti kalenek in káwintal a Dios? ¿O ulenek ti tatá'chik expidh? 37Max jún jita' in tsalpayal abal pél i tsu'bidh káwlómej o pél i espiritual, ki in exla' abal a xi tu dhuchunchal pél in abatnadh káwintal an Ajátik. 38Po max jún jita' yab in exlál, ka jila'its ti yab exlom.

39Jaxtám, ebchalábchik, ka lé'na' ti it tsu'bidh kawlómej, ani yab ka oybiy jita' in káwnál i píl káwintalábchik. 40Po ka t'ajan patal jant'ini' ti in tomnál ani ti in áy.

In Ts'akíltal an Ajátik

15 Po xó', tu tso'óbliyal ebchalábchik, an Ítkáw a xi tu ólchámal, a xi a bats'uwchik, ani ju'táj ti it kubatchik, 2k'al já'its it k'wajat k'ánidh, max a ko'komiyal an káw a xi tu ólchámal, max yab alk'idh jolát a belámal.

3Kom ok'ox tu wat'banchámal a xi jayétsej naná' u bats'uw, abal a Cristo tsemets ti in ebál wawá' i walab, jant'ini' k'wajat ti ♦Dhuchlab; 4ani joliyat, ani ts'akiy ti in óxchíl a k'icháj, jant'ini' k'wajat ti ♦Dhuchlab; 5ani Jajá' tejwa'méj ti k'al a Cefas, ani talbél a xi k'al an lajuj tsáb; 6ani talbél tejwa'méj ti k'al ma 500 i ebchaláb junkudh, a xi yántolom k'wajatej ejat, po talchik wayámadhits. 7Talbél tejwa'méj ti k'al a Jacobo; ani talbél ti k'al patal an apóstolchik; 8ani ti taltaláb tejwa'méj ti k'al naná', ejtíl jún a xi wa'tsinal tam yabáyej in k'ijil.

9Kom naná' ti in apóstol tekedh wé' u éy, yab in tomnál ki in bijiyat ti in apóstol, kom u ájayalak in iglesiajil a Dios. 10Po k'al in lablidh ts'ejwalixtal a Dios, naná' in já'its jawa' já'its u éy, ani yab jolát in lablidh ts'ejwalixtal

14:32 *1Jn 4:1*
14:33 *T'aj 9:3; Rom 15:33*
14:34 *Efe 5:22; 1Ti 2:11,12*
14:36 *Heb 4:12*
14:37 *T'aj 11:27; 2Co 10:7; 1Jn 4:6*
14:39 *Efe 4:11*
14:40 *Col 2:5*
15:1 *Rom 2:16; Gal 1:8*
15:2 *Rom 1:16; 11:22*
15:3 *Mat 24:27; Jn 1:29; T'aj 17:2; Gal 1:4,12; 1Pe 2:24*
15:4 *Mat 16:21; Jn 2:21,22*
15:5 *Mrc 16:14; Luc 24:34, 36-43*
15:6 *Mat 9:24*
15:7 *Luc 24:33, 36,37; T'aj 1:3,4; 15:13*
15:8 *Gal 1:16*
15:9 *T'aj 8:3; 15:10; 2Co 12:11; Efe 3:8; Flp 2:13; Col 1:29; 1Ti 1:15*

ti k'al naná', po in t'ojnének más kej patal jajá'chik, po yab naná', po in lablidh ts'ejwalixtal a Dios k'al naná'. **11**Jaxtám, já'its max naná' o jajá'chik, antsaná' i ólnál, ani antsaná' a belámalchik.

In Ts'akíltal an Tsemélom

12Po xó', max ólnáb abal a Cristo ts'akiy ti tsemláj, ¿jant'odha' tam, junchik ti tatá'chik in ulal abal yabkwa' wa'ats in ts'akíltal an tsemélom? **13**Kom max yab wa'ats in ts'akíltal i tsemélom, tám, ma ni a Cristo ts'akiy; **14**ani max a Cristo yab ts'akiy, tám, jolát alk'idh i ólnom káwintal, alk'idh jolát jayej a belomtalchik; **15**tam, u elanits tu janam tejwa' tso'óblix ti k'al a Dios, kom i tejwa' tso'óbliyámal abal a Dios in ts'akba' a Cristo; a xi yab in ts'akbámal, max chubax an tsemélom yab ts'akíl. **16**Kom max an tsemélom yab ts'akíl, tám, ma ni a Cristo yab ts'akinek. **17**Ani max a Cristo yab ts'akiy, tam, jolát a belomtal, it k'wajatejchik ti al a walabtal. **18**Tám, a xi wayitschik al a Cristo taley in ejatal. **19**Max ti axé' xi ejataláb expidh i ayál a Cristo, tám, tekedh jolát i éy ti in tamét patal an inik.

20Po xowé' a Cristo ts'akinek ti tsemláj, Jajá' wenk'onének ti k'a'ál walíláb k'al a xi wayámadh. **21**Kom jant'ini' an tsemláj chích k'al jún i inik, aniyek'ij jayej k'al jún i inik chích an ts'akíltaláb ti k'al an tsemláj. **22**Kom antsaná' jant'ini' al a Adán patal tsemel, antsaná' jayej ti al a Cristo patal ne'ets ka k'alej ejátlidh. **23**Po k'alek'ij ti in áytal; a Cristo, an k'a'ál walíláb, talbél a xi k'álnadh k'al a Cristo ti in wichéltal. **24**Tám, ti in ta'pantal, tam ki in bína' an ts'álejláb ti k'al a Dios, an Pay'lóm, tam ki in tala'bédha' patal i ok'óxlom, patal i éyaláb ani i ejtodhtaláb. **25**Kom yejentál ki in t'aja' ti Ts'álej, ma ki in punuw patal in tomólnáxil alam in akan. **26**Ani an taltaláb tomólnax a xi ne'ets ka tala'bédháj já'its an tsemláj. **27**Kom:

A Dios in k'unuw patal ti alam in akan.

(Sal 8:6)

Po tam in ulal:

Patal k'wajat k'unudh ti Jajá',

tejwa' abal a xi in k'unúmal patal ti al Jajá', Jajá' yab k'wajat k'unudh.

15:11 *Gal 2:6*
15:12 *Jn 11:24; 2Ti 2:18*
15:14 *1Te 4:14*
15:15 *T'aj 2:24*
15:17 *Rom 4:25*
15:18 *Mat 9:24*
15:20 *Mat 9:24; T'aj 26:23; 1Pe 1:3*
15:21 *Rom 5:12*
15:22 *Rom 5:14-18*
15:23 *1Te 2:19*
15:24 *Rom 8:38; 2Pe 1:11*
15:25 *Mat 22:44*
15:26 *2Ti 1:10; Ap 20:14*
15:27 *Mat 22:44; 28:18*

28Ani tam patal ka k'wajiy k'unat ti k'al a Dios, tám, an Tsakamláb ne'ets jayej ka k'uney ti k'al Jajá', a xi k'al ti k'unchin patal, abal a Dios ki in t'aja' ti patal ti k'al patal.

29Kom max yabák aníts, ¿janéy tam ne'ets ki in t'aja' a xi pujanalchik k'al an tsemélom, max an tsemélom yab jayk'i' ts'akíl? ¿Jale' tám ti pujanalchik ti in ebál an tsemélom? **30**¿Ani jale' wawá' u k'wajat k'al i k'ak'adhtaláb patal an k'ij? **31**U ulal an chubaxtaláb ti in ebál an puwenchixtaláb a xi u kwa'al ti k'al tatá'chik k'al i Ajátik Jesucristo, abal chudhél ani chudhél naná' in tsemel. **32**Max ejtíl jún i inik a xi pejéxin k'al i alte' ko'nélchik ti Efeso, ¿janéy in tabát? Max an tsemélom yab ts'akíl:

Wanaj tu k'apul ani tu uts'al, kom kalám ne'ets ku tsemets.

(Isa 22:13)

15:28 *Flp 3:21*
15:30 *2Co 11:26*
15:31 *Rom 8:36*
15:32 *Luc 12:19; T'aj 18:19; 2Co 1:8*
15:34 *Gal 4:8*
15:35 *Rom 9:19*
15:36 *Luc 11:40; Jn 12:24*
15:42 *Mat 13:43*

33Yabchik ki it k'iblon, an junkúxintaláb a xi yab alwa' in odhiyal an alwa' ujnámtaláb. **34**Ki it ejtsinits ti k'al an bolidhtaláb, ani yab ki it walbin; kom junchik yab in exlál a Dios. U ulal axé' abal ki it tidhebéchik.

In Ts'akíltal i Iniktal

35Po junchik ne'ets ki in uluw: ¿Jant'odha' ne'ets ka ts'akiy an tsemélomchik? ¿K'al janéy in iniktal ne'ets ka chích? **36**Tatá' ti it maku', jawa' a xi a t'ayál yab ejátlinal, max yab ka ok'ox tsemets. **37**Ani a xi a t'ayál, yab já'its in iniktal a xi ne'ets ka kalej, po an k'ot'idh iyaláb, já'its max pél i trigo o k'e'at i iyaláb. **38**Po a Dios in pidhál in iniktal jant'ini' Jajá' in lé' ani k'alek'ij an iyaláb in kwetém iniktal.

39Yab patal an anam t'u'lek jayétsej an anam t'u'lek, po jún já'its in anam t'u'úl an inik, ani píl in t'u'úl an ko'nélchik, ani píl an ts'itsinchik ani píl an to'olchik.

40Aniyek'ij wa'ats in iniktalchik an k'ay'lálíb, ani in iniktal an tsabálíb; po jún já'its in witsidh puwenchixtal an k'ay'lálíb ani júnakej an tsabálíb. **41**Jún in witsidh puwenchixtal a k'icháj, ani júnakej in alabél puwenchixtal a íts', ani júnakej in alabél puwenchixtal a ótchik, kom jún a ót píl in puwenchidh alabéntal k'al a xi júnakej a ót.

42Antsaná' jayej in ts'akíltal an tsemélomchik. T'ayáb abal ti k'atsel, ne'ets ka ts'akiy abal yabáts ka k'atsej.

43T'aynal tam yab lét'edh k'ak'nadh, po ne'ets ka ts'akiy k'al i witsidh puwenchixtaláb, u t'aynal al i paluwtaláb po ne'ets ka ts'akiy k'al i ejtodhtaláb; **44**u t'aynal k'al i tsabál iniktal, ne'ets ka ts'akiy k'al in iniktal espiritual. Wa'ats i tsabál iniktaláb, ani wa'ats i espiritual iniktaláb. **45**Ani antsaná' k'wajat dhuchadh:

A Adán an k'a'ál inik, t'ajan ti ejat atikláb,

(Gen 2:7)

an taltaláb Adán an espíritu ejatbédhom. **46**Po a xi espiritual yab já'its ok'ox, po a xi tsabál iniktal ani talbél a xi espiritual. **47**An k'a'ál inik tál ti anam, tsabálíb; an tsabchíl inik já'its an Ajátik, a xi ti k'ay'lál. **48**Jant'ini' an tsabálíb, antsaná' jayej an tsabálíbchik; ani jant'ini' an k'ay'lálíb, antsaná' jayej a xi k'ay'lálíbchik. **49**Ani jant'ini' i ko'onchámal in wal an tsabálíb, ne'ets ki ko'onchij jayej in wal an k'ay'lálíb.

50Po xó', naná' u ulal, ebchalábchik, abal an anam t'u'lek ani an xits' yab ne'ets ki in ejtow ti báts'ul k'al in ts'álejlábil a Dios, ma ni an k'atseltaláb yab ne'ets ti báts'ul k'al a xi yab k'atsel. **51**Xó' ka met'a', tu ólchal jún i tsinkadhkáw. Yab ti yánél ne'ets ku wayits, po ti yánél ne'ets ku jalk'uyat, **52**ti jún i tsipti' k'ij, ti jún mut'únadh a wal, ti in taltal an trompeta; kom ne'ets ka juchuyat an trompeta, ani a xi tsemnekchik ne'ets ka ts'akiy yab k'al i k'atseltaláb, ani wawá' ne'ets ku jalk'uyat. **53**Kom yejentál abal axé' xi k'atseltaláb ki in ka'iy a xi yab k'atsel; ani axé' xi tsemel in yajinchal ki in ka'iy a xi yab u tsemel. **54**Ani tam axé' xi k'atseltaláb ki in ka'iy a xi yab k'atsel, ani axé' xi tsemel iniktal ki in ka'iy a xi yab tsemel, tám, ne'ets ka putun an káw a xi k'wajat dhuchadh:

An tsemláj k'ut'uwatits k'al i áta'intaláb.

(Isa 25:8)

55*Tsemláj, ¿ju'táj ti k'wajat a ts'ik'axtal?*
♦Tamtsemláj, ¿ju'táj ti k'wajat a áta'ixtal?

(Ose 13:14)

56Kom in ts'ik'axtal an tsemláj pél an walabtaláb, ani in ejtodhtal an walabtaláb pél an ♦Éylidhkáw. **57**Po k'ak'námalits a Dios, a xi tu pidhál ki ko'oy i áta'intaláb ti in éy i Ajátik Jesucristo.

58Jaxtám k'ánidhowál ebchalchik, ki it k'wajiy alwa' kubat, yab ki it pílméj ani ets'ey a puwendhanchal in

15:43 *Flp 3:21; Col 3:4*
15:45 *Jn 5:21; Rom 5:14; 8:2*
15:47 *Jn 3:13,31*
15:48 *Flp 3:20*
15:49 *Rom 8:29*
15:50 *Mat 25:34; Efe 6:12; Heb 2:14*
15:51 *Mat 9:24; 2Co 5:4; Flp 3:21*
15:52 *Mat 24:31; Jn 5:25*
15:53 *2Co 5:2,4*
15:54 *Heb 2:14; Ap 20:14*
15:55 *T'aj 13:14*
15:56 *Rom 4:15; 5:12*
15:57 *Rom 8:37; 2Co 2:14; Heb 2:14, 15*

t'ojlábil an Ajátik, a exlálchik abal a tsekel t'ojlábil ti k'al an Ajátik yab jolát.

An Tamkudh Tumín abal k'al an Santo Belomchik

16 Xó', ti in ebál an tamkudh tumín abal k'al an santo belomchik, ka t'aja'chik teyej jant'ini' u aba' an iglesiachik ti Galacia. 2 Ti in k'a'ál k'ichájil an semana, k'alek'ij ti tatá'chik ki in pílmédha' jún i wé', jant'ini' labliyámej ti k'al a Dios, abal tam ki in ulits, yabáts tám ka tamkuyat i tumín. 3 Ani tam ki in ulits, jita'its tatá'chik a takandhach takuyámal k'al i dhuchlab, axé'chik ne'ets ku aba' ti Jerusalén abal ki in ne'dha' a ts'ejwalixtal. 4 Ani max in tomnál abal naná' neyej ki in k'alej, ne'ets ka k'alejchik k'al naná'.

5 Ani ne'ets ki in k'alej ti tatá'chik, tam in wat'enekakits ti Macedonia tsabál, kom ne'ets ki in wat'ey ti Macedonia. 6 Ani walám ne'ets ki in k'wajiy k'al tatá'chik, o ma ne'ets ku wat'ba' an tsaváy k'ij, abal ti ki in kaldha'chik ju'táj ki in k'alej. 7 Kom yab u lé' tu tsu'uw expidh tam ki in wat'ey, kom u ayál ki in k'wajiy k'al tatá'chik jún i k'ij, max an Ajátik ti ki in walkanchij.

8 Po ne'ets ki in k'wajiy ti Efeso ma ti ajib Pentecostés; 9 kom jún i ♦pulik wi'leb japk'inének ani in kwa'al in alwá' ani yántolom wa'ats i tomólnax.

10 Xó', max ka ulits a Timoteo, ka tsu'uw abal yab ka k'wajiy jik'jól ti tatá'chik, kom jajá' in t'ajál in t'ojlábil an Ajátik ejtíl naná' jayej. 11 Jaxtám, yab jita' ki in alál met'a', po ka aba' k'al i koyataláb abal ka chích ti k'al naná', kom u aychal k'al an ebchalábchik.

12 Po ti in ebál an ebchaláb Apolos, u kanátlidh tak'biy abal ka k'alej k'al an ebchalábchik ti tatá'chik, po yab in ko'oy in awiltal abal ka k'alej xowé', po ne'ets ka k'alej tam ki in ko'oy i k'ij.

Taltalábkáw ani i Tak'ixtaláb

13 Ki it beletnomáts, ki it alwa' kubiychik k'al an belomtaláb; ki it xe'tsin lej inik, ani ka lubchij. 14 Patal jawa' a t'ajálchik ka t'aja' k'al i k'ánidhomtaláb.

15 Tu lej konchal, ebchalábchik (a exlálits in yanétal k'imá' a Estefanas, já'its an k'a'ál walíláb ti Acaya tsabál, ani

16:1 *T'aj 9:13; 16:6; 24:17*
16:2 *T'aj 20:7; 2Co 9:4,5*
16:3 *2Co 3:1*
16:5 *T'aj 16:9*
16:6 *Rom 15:24; Ti 3:13*
16:7 *T'aj 18:21*
16:8 *T'aj 18:19*
16:9 *T'aj 14:27*
16:10 *T'aj 16:1*
16:11 *T'aj 15:33; 3Jn 1:6*
16:12 *T'aj 18:24*
16:13 *Gal 5:1; Efe 6:10; Flp 1:27; 1Te 3:8; Ti 1:9*
16:15 *T'aj 9:13; 18:12; 24:17; Rom 16:5*

in binámal ti in bá' abal ka t'ojchichláts abal k'al an santo belomchik), **16**tu paka'bédhál abal ki it k'unat ots'oxin k'al i atiklábchik ejtíl jajá' ani k'al patal a xi tolmix ani k'wajat ti t'ojnal.

17In lej kulbél k'al in tsa'bixtal a Estefanas, a Fortunato ani a Acaico, kom jajá'chik in kidhbay an jolát a xi tatá'chik a jila'. **18**Kom ti in tsamk'anchij u espíritu ani a xi tatá'chik teyej. Jaxtám ka exlómna' i inik ejtíl jajá'chik.

19An iglesiachik a xi ti Asia ti tsapnédhálchik. A Akila ani a Priscila ti yán tsapnédhálchik ti al an Ajátik ani an iglesia a xi k'wajat ti in k'imá'. **20**Patal an ebchaláb ti tsapnédhálchik.

Ki it tsapnédháxinchik k'al i santo ts'uts'baxtaláb.

21Naná' a Pablo tu tsapnédhálchik k'al u k'ubak dhuchlábil.

22Max jún jita' yab in k'ánidhál an Ajátik, ka pikchin ti anatema. An Ajátik ta'tálits.

23In lablidh ts'ejwalixtal an Ajátik Jesucristo ka k'wajiy k'al tatá'chik. **24**U k'ánidhomtal k'al Cristo Jesús ka k'wajiy k'al tatá'chik ti a yanél. ♦Amén.

16:16 *1Te 5:12; Heb 13:17*
16:17 *2Co 11:9; Flp 2:30*
16:18 *Rom 15:32; Flp 2:29; Flm 1:7*
16:19 *T'aj 2:9; 18:2; Rom 16:5*
16:21 *Gal 6:11; Col 4:18; Flm 1:19*
16:22 *Rom 9:3; Efe 6:24; Ap 22:20*
16:23 *Rom 16:20*

In Tsáb Abadh Dhuchlábil a Pablo abal an CORINTIOS

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An iglesia ti Corinto
An Tamub: 56 TC

Tam ti a Pablo in dhucha' an 1 Corintios, k'wajatak ti in lej elkanchal ti t'ojnal ti Efeso, já'its ti in óxchíl belal t'ojlábil. Taná', in lé'na' ki in tsa'biy Corinto ti in tsabchíl, po ti nixé' xi k'ij in lé'ak ka k'wajiy ti Efeso kom an Ítkáw k'wajatak ti puwel (1Co 16:5-9). Po an yajinchixtaláb ti Corinto k'wajatak ti k'alchinal; in exla' abal k'wajatak ti lej tomólnancháb in k'ak'nadh t'ojlábil ani antsaná', dhubatk'ij k'alej ti Corinto (2:1-2). Xó' talbél ti k'alenek, in ats'a' abal an odheltaláb yabák ts'ejkanal, po a Pablo in tsalpay yabáts ka wichiy ka k'alej ti Corinto (1:23). Po in dhuchunchij júnakej i dhuchlab (2:4-9).

A Pablo k'wajatak lej t'e'pidh abal jant'odha' ti ne'ets an Corintojíb ki in bats'uw an dhuchlab. Tam ki in tamuw a Tito ti Troas, in ayálak ki in ats'a' jún i abadhkáw (2:12; T'aj 20:1-2). Yab i exlál jale' po a Tito yab ulits ti Troas, antsaná' a Pablo k'alej ti Macedonia (2:13; 7:5). Taná' ti in taltal in tamuw a Tito ani in ats'a' abal an Corintojíb in joltiyámal in xe'tsintal ani in lé'ak ti ik'ax ots'oxchik (7:6, 16).

An odheltaláb wa'atsakej ti an iglesia ti Corinto. Junchik i janam apóstol in lej wat'adh tomólnálak a Pablo in k'ak'nadh t'ojlábil (11:13-15). An belomchik k'wajatak ti k'ibts'oncháb in tsalápil k'al jajá'chik (11:19-20; 12:11, 20, 21). A Pablo in dhucha' an 2 Corintios walám ti 56 TC, abal ki in jek'ondha' ti in bá' ani in k'ak'nadh t'ojlábil; ki in ts'ejka' pílchik i odheltaláb ani ki in punuw i exbadh áyláb abal an k'ak'nadh t'ojláb.

An 2 Corintios, óx i kwenél ti pejadh. Ti 1 ma ti 7, a Pablo in jek'ondhál in k'ak'nadh t'ojlábil ani exóbchix abal jant'odha' já'its in lej k'ak'nadh t'ojnalil a Dios. Ti 8 ani ti 9 a Pablo in t'ilál an tamkudh ts'ejwalixtaláb ti an yab Judíochik abal an santo belomchik a xi ts'ejwantál ti Jerusalén. Ti 10 ma ti 13 a Pablo in jek'ondhál ti in bá' k'al in jolbixtal in tomólnáxilchik. In tajk'adh ulal abal pél i lej apóstol ani in t'ilál abal in yajchiknámal ti in ebál a Cristo. In t'ilál abal tam jún in abatwálejil a Dios paluw, in ejtodh tsáp a Dios más tejwa'mél ti in xe'tsintal. A Pablo in putundhál in dhuchlábil k'al jún i tsapik wi'idhkáw abal ka t'ajchin ti kwentaj in káwintal. Max an Corintojíbchik ki in jek'ómna', a Pablo in ok'xidh ulal abal ne'ets ki in tsa'biychik abal ki in ts'ejka' an odheltaláb abal ti in expidhtal.

Ka lejátna' u lablidh ts'ejwalixtal, kom u ejtodhtal kidhbanal k'al an paluwtaláb (12:9). Kom tam in paluw, tám, pél in tsapik (12:10).

An óx pejach ti 2 Corintios

Ok'xidhkáw (1:1-11)
I. A Pablo in jek'ondhál in k'ak'nadh t'ojlábil ani exóbchix abal jant'odha' já'its in lej k'ak'nadh t'ojnalil a Dios (1:12-7:16)
II. A Pablo in t'ilál an tamkudh ts'ejwalixtaláb ti an yab Judíochik abal an santo belomchik a xi ts'ejwantál ti Jerusalén (8-9)
III. A Pablo in jek'ondhál ti in bá' k'al in jolbixtal in tomólnáxilchik (10:1-13:10)
Taltalkáw (13:11-14)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' a Pablo, in apóstolil a Jesucristo k'al in awiltal a
Dios, ani an ebchaláb Timoteo,

Abal in iglesiajil a Dios a xi k'wajat ti Corinto, k'al patal an santo belomchik a xi k'wajat ti in putát ti Acaya.

2Lablidh ts'ejwalixtaláb ani koyataláb abal tata'chik xi k'al a Dios i Pay'lóm ani an Ajátik Jesucristo.

In Yajchiktal a Pablo

3Lablidh a Dios ani in Pay'lóm i Ajátik Jesucristo, in Pay'lóm an yajnanchixtaláb ani a Dios in k'ál patal i kanatbédhomtaláb, 4a xi tu kanat kulbédhál ti k'al patal i ni'ax yajchiktaláb abal wawá' weyej ki ejtow ki kanatbédha' a xi k'wajat k'al jawa'k'ij tam ni'ax yajchiktaláb, k'al an kanatbédhomtaláb jant'ini' wawá' weyej tu kanatbédhál a Dios. 5Kom jant'ini' in yajchikixtal a Cristo k'wajat yán ti ál wawá', antsaná' jayej i kanatbédhomtal dho'el jayej ti in éy a Cristo. 6Xó', max u k'wajat k'al i ♦ni'adh yajchiktaláb, pél abal ki it kanatbéjchik ani a k'ánixtal, a xi t'ojnal abal ka kuxuy k'al jayétsej an yajchiktaláb a xi i yajchiknál weyej; ani max u kanatbédháb, já'its abal a kanatbédhomtalchik ani a k'ánixtal. 7Ani i aychixtal ti in ebál tatá'chik k'wajat alwa' kubat, kom i exlál abal jant'ini' tatá'chik pél tu junkuwál k'al an yajchiktaláb, aniyek'ij jayej k'al an kanatbédhomtaláb.

8Kom yab i lé' abal yab ka tso'óbna' ebchalchik, ti in ebál i ni'ax yajchiktal a xi i wat'a' ti Asia, kom u lej punk'udh kitáyat, ma wat'k'adh i ejtodhtal, ma i tsalpay abal i k'iba'its i ejatal. 9Po i ko'oy ti wawá' an káw abal ne'etsak ku tsemdháj, abal yab ki dhakátna' i kwetém bá' po k'al a Dios, a xi in ts'akbál an tsemélomchik. 10A xi tu jek'ondhámal ani tu jek'ondhál ti bá' i pulik tsemláj, ani i lej ayál abal ne'etsej tu ku jek'ondha', 11ani tatá'chik teyej it junkudh tolmix k'al an ólontaláb abal wawá' ti ebál, abal antsaná' i yántolom atiklábchik ki in bína' i k'ak'námaltaláb k'al wawá' ti ebál k'al an ts'ejwalixtaláb a xi u pidhámej ti k'al yántolom.

Jale' ti a Pablo yabáyej K'alenek ti Corinto

12Kom i puwental já'its axé', in tejwa'médhomtal i ejat tsalápil abal u xe'tsinének ti tsabál ani lej más k'al tatá'chik

1:1 *T'aj 16:1; 18:1,12; 1Co 1:1; 10:32; Efe 1:1; Col 1:1; 2Ti 1:1*
1:2 *Rom 1:7*
1:3 *Efe 1:3; 1Pe 1:3*
1:4 *2Co 7:6, 7,13*
1:5 *Rom 8:17; Gal 6:17; Flp 3:10; Col 1:24; 1Pe 4:13*
1:8 *T'aj 2:9; Rom 11:25; 1Co 15:32*
1:9 *Jn 5:21*
1:10 *Rom 15:31; 1Ti 4:10*
1:11 *Rom 15:30; 2Co 4:15; Flp 1:19*
1:12 *T'aj 23:1; 1Co 1:17; 1Te 2:10*

k'al i junkatstaláb ani k'al in chubaxtal a Dios, yab k'al in tsalpadhtal i anam t'u'lek po k'al in lablidh ts'ejwalixtal a Dios. **13**Kom yab jant'oj píl tu dhuchunchalchik expidh jawa' a xi a ajiyal, o a xi a exbayal, ani u ayál abal ne'ets ka exbay ma ti in taltal, **14**antsaná' jant'ini' jún i wé' a exbayámal, abal wawá' pél tu puwenchixtal, jant'ini' tatá'chik ti k'al wawá' jayej, abal ti in K'ichájil an Ajátik Jesús.

15Ani k'al axé' xi ♦dhakataláb u lé'na' ok'xidh ki in k'alej ti tatá'chik abal ka ko'oychik in tsabchíl an lablidh ts'ejwalixtaláb, **16**tam ki in k'alej ti Macedonia ki in wat'ey ti tatá'chik, ani ti Macedonia ki in wichiy junílek'ij ti tatá'chik, ani tatá'chik ti ki in júna' ma ti Judea. **17**Jaxtámits, tam ti in k'wajiy u tsalpayal axé', ¿walám u alk'idh adhíkna'? O a xi u tsalpay ku t'aja', ¿walám u tsalpay jant'ini' an anam t'u'lek, abal ka wa'tsin ti naná', i aníts, aníts ani i ibáj, ibáj? **18**Po kom a Dios pél i putudh, i káwintal ti k'al tatá'chik yab já'its aníts, ani ibáj. **19**Kom in Tsakámil a Dios, a Jesucristo, a xi ólnáj ti tatá'chik k'al wawá', já'its naná', ani a Silvano ani a Timoteo, yab i uluw aníts, ani ibáj; po, i aníts al an Ajátik. **20**Kom ti in yánél in ok'xidh uludhtal a Dios pél i aníts ti al Jajá', ani i ♦Amén al Jajá', abal ti in witsidh puwenchixtal a Dios ti éy wawá'. **21**Xó', jita' a xi tu kublaliyal k'al tatá'chik ti al a Cristo, ani a xi tu majuy, já'its a Dios; **22**a xi jayej tu ts'o'omayámal, ani tu pidhámal an jilchidh jalmach, já'its an Espíritu ti ichích.

23Po naná' u dhájayal a Dios ti tejwa' tso'óblix tu alma ichích, kom tu k'ánidh ts'ejwayalchik, yabáyej in k'alenek ti Corinto. **24**Yab abal wawá' u abátix k'al a belomtalchik, po pél u tolmix t'ojnal abal k'al a kulbéltal, kom k'al an belomtaláb it k'wajat kubatchik.

1:14 *1Co 1:8*
1:15 *Rom 1:11, 13; 1Co 4:19*
1:16 *T'aj 16:9; 19:21; 1Co 16:5-7,11; 3Jn 1:6*
1:18 *1Co 1:9*
1:19 *Mat 4:3; T'aj 15:22; 16:1; Heb 13:8*
1:20 *Rom 15:8, 9; 1Co 14:16*
1:21 *1Co 16:13; 1Jn 2:20, 27*
1:22 *2Co 5:5*
1:23 *Rom 1:9; 1Co 4:21*
1:24 *Rom 11:20; 1Co 15:1; 1Pe 5:3*
2:3 *Gal 5:10; 2Te 3:4; Flm 1:21*

2 Xó' axé', u alwa' tsalpay abal tam ki in k'alej junílek'ij ti tatá'chik, abal yab ne'ets tu yajchik t'e'pindha'; **2**kom max naná' tu yajchik t'e'pindhál, ¿jita' tám ne'ets ti in kulbédha', po expidh a xi naná' u yajchik t'e'pindhámal?

3Ani axé' tu dhuchunchij, abal tam ki in ulits, yabák ku ko'oy i yajchik t'e'pintaláb ti k'al jita' a xi k'al in tomnál ku ko'oy i kulbéjintaláb, ani u kwa'al i ♦dhakataláb k'al

tatá'chik ti a yánél abal u kulbéjintal pél abal tatá'chik ti a yanél. 4Kom tu dhuchunchij k'al yán in ja'líl u wal, k'al yán i ˙ni'adh yajchiktaláb ani i yajchik t'e'pintaláb tu ichích yab abal tu t'e'pidh yajbédha', po abal ka exla' abal lej púlik an k'ánidhomtaláb a xi i kwa'al ti k'al tatá'chik.

A Pablo in Pakwlanchal an Yajbédhom

5Kom max jita' in t'ajámal ka wa'tsin i yajchik t'e'pintaláb, yab ti in t'ajchámal ki in yajchik t'e'pin expidh naná', po ma anákej (ani yab u k'adhpinchal) ti a yánél tatá'chik. 6Lejatits an uwandhaxtaláb abal nixé' xi inik a xi punchin k'al yántolom; 7ani yab expidh nixé', xowé' a yajinchal ka pakwlachij ani ka kanatbédha', abal yab ka talan k'al yán i yajchik t'e'pintaláb. 8Jaxtám, tu kanat paka'bédhálchik abal ka tejwa'médhanchij an k'ánidhomtaláb abal k'al jajá'. 9Kom já'its k'al axé' tu dhuchunchij, abal tu takandha' max it ik'ax ots'oxchik ti k'al patal. 10Jita' tatá'chik a pakwlanchal naná' neyej. Kom max jant'oj u pakwlámal, u pakwla' k'al tatá'chik ti a ebál ani ti in tamét a Cristo, 11abal a Satanás yab ki in yak'wa' i jolát ti k'al wawá', kom i exlanchal jant'odha' jajá' t'ojnal.

In T'e'pintal a Pablo ti Troas

12Tam ti in ulits ti Troas bichow abal ku ólna' in Ítkáwintal a Cristo, ma anákej in japchin jún i wi'leb ti al an Ajátik, 13u espíritu yab in ela' i koyoltaláb, kom yab u ela' u ebchal Tito; antsaná' u tak'iychik, ani in k'alej ti Macedonia tsabál.

14Po a Dios k'ak'námal, a xi ets'ey tu ne'dhál abal k'al an áta'intaláb ti k'al a Cristo, ani in niwiwíltal exlomtal ti k'al wawá' in tejwa'médhál ti patal an k'wajtaláb. 15Kom wawá' pél in niwiwíltal a Cristo abal k'al a Dios ti k'al a xi k'wajat k'ánidh, ani a xi k'wajat ti k'ibeltaláb; 16ti axé'chik pél i jiknél ti tsemláj abal k'al an tsemláj, ani a xi pílchik, pél i jiknél ti ejataláb abal an ejataláb. Ani k'al axé'chik, ¿jita' pél i wit'om? 17Kom wawá' yab i juntalnál yántolom a xi tumínlanal k'al in káwintal a Dios, po k'al i junkats chubaxtaláb ejtíl tál ti k'al a Dios, ani ti in tamét a Dios u káw ti in éy a Cristo.

2:5 *1Co 5:1,2*
2:6 *1Co 5:4,5*
2:7 *Gal 6:1; Efe 4:32; Col 3:13*
2:11 *Mat 4:10; Luc 22:31; 1Pe 5:8,9*
2:12 *T'aj 14:27; Rom 1:1; 1Te 3:2*
2:13 *T'aj 16:9; Gal 2:1,3; Ti 1:4*
2:14 *Rom 6:17; Efe 5:2; Flp 4:18*
2:15 *1Co 1:18*
2:16 *Luc 2:34; Jn 3:36*
2:17 *T'aj 20:33; 1Co 5:8; 1Te 2:5*

An T'ojnalchik abal k'al an Ít Junkudhkáw

3 Xó', ¿i tujuwal junílek'ij ki xija' ti kwetémtal? O ¿i yajinchal ejtíl junchik, i xijadh abadh ♦Dhuchlab abal tatá'chik o a xi tatá'chik a xijadh abadh dhuchlábil? **2**Tatá'chik pél it abadh dhuchlab abal wawá', dhuchadh ti al i ichích, exladh ani ajidh k'al patal an atikláb; **3**k'wajat tajax abal tatá'chik pél in abadh dhuchlábil a Cristo, t'ojonchidh k'al wawá', dhuchadh yab k'al i tinta po k'al in Espíritujil an ejat Dios; yab ti bá' i lemadh t'ujub po ti bá' i lemadh ichich a xi pél i anam t'u'lek.

4Ani axé' xi ♦dhakataláb i kwa'al ti in éy a Cristo ti k'al a Dios; **5**yab abal i kwa'al an ejtomtaláb ti wawá' abal ki tsalpay abal wawá' a xi u ejtom po i ejtomtal tál ti k'al a Dios, **6**a xi tu t'aja' tu ejtom t'ojonchix abal k'al an ít ♦junkudhkáw, yab ti bá' an dhuche' po ti bá' an Espíritu, kom an dhuche' tsemdhax po an Espíritu in bínál i ejataláb.

7Ani max in k'ak'nadh t'ojlábil an tsemláj, to'badh dhuchan ti t'ujub k'alej k'al i witsidh puwenchixtaláb, kej ma an tsakamláb k'al an Israelíbchik yabák in ejtowal ki in met'enchij in wal a Moisés ti in ebál in tajax puwenchidh wal, a xi ne'etsak ka taley, **8**¿jale' tám, in k'ak'nadh t'ojlábil an Espíritu yab ne'ets ka k'alej más witsidh puwenchidh? **9**Kom max in k'ak'nadh t'ojlábil an jolbidh yajchikixtaláb k'alej k'al i witsidh puwenchixtaláb, tám, an k'ak'nadh t'ojláb ti in ebál an bolidhtaláb ne'ets ka punk'udh dho'ey in witsidh puwenchixtal. **10**Kom ma anákej a xi k'alej witsidh puwenchidh, yabák witsidh puwenchidh ti k'al axé', max jumbidhak k'al axé' xi wat'k'adh witsidh puwenchixtaláb. **11**Kom max a xi ta'panal in ko'oy i witsidh puwenchixtaláb, tám, a xi ne'ets ka jilk'on más ne'ets ki in ko'oy i witsidh puwenchixtaláb.

12Jaxtám, kom i kwa'al ejtíl axé' xi aychixtaláb, u káw k'al i lej walkantaláb; **13**ani yab ejtíl a Moisés, a xi in púchuyalak ti in wal abal an tsakamláb Israelíbchik yab ki in met'a' a xi ti in taltal ne'etsak ka taley. **14**Po in tsalap exlomtalchik t'ujban, kom ma ti a axé' a k'icháj tam in ajiyalchik an Biyál Testamento, k'wajat jayétsej an dhibok' a xi yab taxk'anal, kom expidh a Cristo in ejtowal ki in tixk'a'. **15**Ani ma ti axé' a k'icháj, patal an k'ij tam ajiyáb a

3:1 *T'aj 18:27; Rom 16:1; 1Co 16:3*
3:2 *1Co 9:2*
3:3 *Mat 16:16*
3:4 *Efe 3:12*
3:5 *1Co 15:10*
3:6 *Luc 22:20; Jn 6:63; Rom 2:29*
3:7 *Rom 4:15*
3:9 *Rom 1:17*
3:12 *T'aj 4:29*
3:14 *T'aj 13:15; Rom 11:7,8*

Moisés, an dhibok'láb k'wajat ti in ichíxchik. 16Po tam ka
wenk'on ti k'al an Ajátik, an dhibok'láb ne'ets ka tixk'an.
17Kom an Ajátik já'its an Espíritu; ani ju'táj ti k'wajat in
Espíritujil an Ajátik, taná' wa'ats i walkantaláb. 18Po wawá'
ti yanél, k'al i japidh wal, i met'ál ti ejtíl bá' jún i lam in
witsidh puwenchixtal an Ajátik, u k'wajat tu jalk'uyáb ejtíl
Jajá' in éy ti k'al i witsidh puwenchixtaláb ti bá' i witsidh
puwenchixtaláb jant'ini' ti in Espíritujil an Ajátik.

An Tesoro al i Anam Eyextaláb

4 Xó' jaxtámits, kom i kwa'al axé' xi k'ak'nadh t'ojláb,
jant'ini' an yajnanchixtaláb a xi i bats'uwámal, yab i
k'ibál an kanataláb. 2Po i jilál a xi tsinat ani a xi tidhetál,
yab u xe'ets tu k'ambibíl ani yab i odhiyal in káwintal a
Dios, po i tejwa'médhál an chubaxtaláb abal antsaná' i xijál
ti bá' ti k'al patal in ejat tsalápil an inik ti in tamét a Dios.
3Po max i Ítkáwintal k'wajatej tsink'odh, ti k'al a xi k'ibenek
k'wajat tsink'odh; 4a xi in diosil axé' xi k'ij xe'tsintaláb,
jok'tsemédhanchámej in tsalápil an yab belomchik abal
yab ka tajk'an ti jajá'chik in witsidh puwenchixtal in
Ítkáwintal a Cristo, já'its in lej wal a Dios. 5Kom yab k'al
i kwetémtal u káwlómej abal wawá', po a Cristo Jesús an
Ajátik, ani wawá' tu abatwálej abal tatá'chik ti in ebál a
Jesús. 6Kom pél a Dios in aba' an tajaxtaláb abal ka tajk'an
ti yik'wáx, já'its a xi tajk'anének ti ichích, abal in tajk'antal
in exlomtalábil in witsidh puwenchixtal a Dios ti in tamét
a Jesucristo.

7Po i kwa'al axé' xi dhayach tesoro ti anam eyextaláb,
abal an wat'k'adh ejtodhtaláb ki in k'álna' a Dios ani yab
wawá', 8kom u k'wajat k'al patal i t'e'tsidh yajchiktaláb,
po yab u ni'adh yajchikidh, u k'iblodh k'al i tsalápil po
yab i k'ibál i aychixtal; 9u ájayáb, po yab u joltidh, u
kwajladh po yab u tala'bédhach; 10i ne'dhanchal ets'ey ti
iniktal in tsemeltal an Ajátik Jesús, abal in ejatal a Jesús ka
tejwa'méj jayej ti iniktal. 11Kom wawá' a xi u ejat, ets'ey
u k'wajat bínadh ti k'al i tsemláj ti in ebál a Jesús, abal
in ejatal a Jesús ka tejwa'méj ti k'al i tsemel anam t'u'úl.
12Ani jaxtám, an tsemláj t'ojnal ti wawá', po ti tatá'chik
an ejataláb.

3:16 *Rom 11:23*
3:17 *Jn 8:32; Gal 4:6,7*
3:18 *Jn 17:22, 24; Rom 8:29; 1Co 13:12*
4:1 *1Co 7:25; 1Ti 1:16*
4:2 *Rom 6:21; 1Co 4:5; Heb 4:12*
4:3 *1Co 1:18*
4:4 *Jn 12:31; 14:4; 1Co 1:20*
4:5 *1Co 1:13; 9:19*
4:6 *2Pe 1:19*
4:7 *1Co 2:5; 2Ti 2:20*
4:9 *Jn 15:20; Rom 8:35; Heb 13:5*
4:10 *Rom 6:6*
4:11 *Rom 8:36*

13Ani kom i kwa'al jayétsej in espíritujil an belomtaláb, jant'ini' k'wajat dhuchadh:

U bela', jaxtám in káwin.

(Sal 116:110)

I belámal weyej, jaxtám u káw, **14**kom i exlál a xi in ts'akba' an Ajátik Jesús, ne'ets tu ts'akba' weyej k'al a Jesús, ani ne'ets tu utuw junkudh k'al tatá'chik. **15**Kom patal axé' pél abal tatá'chik ti a ebál, abal an lablidh ts'ejwalixtaláb ka dho'ey k'al yántolom, abal an k'ak'námaltaláb ka wat'k'adh dho'ey ti in witsidh puwenchixtal a Dios.

4:13 *1Co 12:9*
4:14 *T'aj 2:24; Efe 5:27; Col 1:22; 1Te 4:14; Jud 1:24*
4:16 *Rom 7:22; Col 3:10*
4:17 *Rom 8:18; 1Pe 1:6,7*
4:18 *Rom 8:24; Heb 11:1*
5:1 *1Co 15:47; 2Pe 1:13,14*
5:2 *Rom 8:23; 1Co 15:53, 54*
5:4 *Rom 8:23; 1Co 15:53, 54*
5:5 *Rom 8:23; Efe 1:13,14*
5:7 *1Co 13:12*
5:8 *Jn 12:26; Gal 4:20*

U Xe'ets k'al an Belomtaláb

16Jaxtám, yab i k'ibál an kanataláb; ma anákej i axé' xi eléb iniktal k'wajat ti tala'bél, po a xi altáj u ítmél chudhél ani chudhél; **17**kom axé' i wé' ni'ax yajchiktaláb wat'elk'ij, tu t'ajchal ki ko'oy jún i wat'k'adh ani ets'ey alchik witsidh puwenchixtaláb; **18**wawá' yab i met'ál a xi tejwa', po a xi yab tejwa'; kom a xi tejwa' wat'elk'ij, po a xi yab tejwa' pél i ets'eytaláb.

5 Kom wawá' i exlál max i k'wajtal ti tsabál axé' xi dhibk'odh k'wajtaláb ka paklun, i kwa'al jún i kubadh atáj ti k'al a Dios, jún i atáj yab t'ajadh k'al in k'ubak i inik, abal ets'ey ti k'ay'lálíb. **2**Jaxtámits, u dhúchum ti axé' xi k'wajtaláb, i lej lé' ku k'wa'chimyat k'al i k'wajtal a xi ti k'ay'lál; **3**kom max antsaná', ne'ets tám ku elan k'wa'chimadh ani yab u k'ot'idh. **4**Kom a xi u k'wajat ti axé' xi dhibk'odh k'wajtaláb u dhúchum k'al i alémtaláb, kom yab i lé'ak abal ku k'ot'iyat, po ku k'wa'chimyat, abal an odheltaláb ka k'ut'uwat k'al an ejataláb. **5**Xó', a xi tu t'aja' abal axé' já'its a Dios, a xi tu pidhámal an jilchidh jalmach já'its an Espíritu.

6Jaxtám, ets'ey i kwa'al axé' xi ♦dhakataláb ani i exlál abal biyat i k'wajnóm axé' xi iniktal, u k'wajat ów ti k'al an Ajátik, **7**kom k'al an belomtaláb u xe'ets ani yab k'al i tsu'uxtal; **8**po u ♦dhakat ani ma i lé'ak ku k'wajiy ów ti iniktal ani ku k'wajiy k'al an Ajátik.

An Tribunal Éyalábil a Cristo

9Jaxtám, i lubchal ma anákej, u k'wajat ti k'imá' o ów ti
k'imá', ki t'ajchij in kulbéltal. 10Kom ti yánél yejentál ku
kubiy ti in tamét in tribunal éyalábil a Cristo, abal k'alek'ij
ki in bats'uw jawa' in t'aja' tam ti k'wajiy ti in iniktal, já'its a
xi alwa' o a xi yab alwa'.

In T'ojlábil an Wichbom Ja'úbnaxtaláb

11Jaxtám, kom i exlanchal in jik'éltal an Ajátik, i
pajámiyal an inikchik, po k'al a Dios u k'wajat exladh
jant'oj i éy, ani u ayál abal u k'wajat exladh ti a ejat tsalápil
jayej. 12Kom yab i xijál ti bá' junílek'ij ti tatá'chik, po i
bínál i jolát abal ka puwedha' ti a bá' k'al wawá' ti ebál, abal
ka ko'oy janéy ka tok'tsiy a xi in alk'idh puwetnál jawa'
a xi tejwa' ani yab a xi ti in ichích. 13Kom max u k'wajat
olmadh, já'its abal a Dios; ani max u k'wajat tsalpadh i
ók' já'its abal tatá'chik. 14Kom in k'ánidhomtal a Cristo tu
nixoknál, i tsalpayal antsé', max jún tsemets abal ti in yanél,
tám, ti in yánél tsemnek, 15ani tsemets abal ti in yanél, abal
a xi ejatchik, yabáts ka k'wajiy ejat abal jajá'chik expidh,
po abal k'al a xi tsemets ani ts'akiy junílek'ij k'al ti in ebál
jajá'chik.

16Jaxtám, ma ti xowé' ani ets'ey, yabáts jita' i exlál
jant'ini' an anam t'u'lek. Ma anákej a Cristo i exla' ti
anam t'u'lek, xó', yabáts i exlál antsaná'. 17Jaxtámits,
max jún jita' k'wajat k'al a Cristo, pél jún i ít ts'ejkadh
atikláb; an biyál t'ajnél wat'eyits; xó' ka tsu'uw, patal
wenk'onal ti ít. 18Ani patal axé' tál ti k'al a Dios, a xi
k'al a Cristo tu wichbámal tu ja'úbnáx k'al Jajá', ani
tu pidha' axé' xi k'ak'nadh t'ojláb abal an wichbadh
ja'úbnaxtaláb; 19kom, a Dios k'wajatak ti al a Cristo abal
ki in wichbadh t'aja' an ja'úbnaxtaláb k'al an k'wajílom ti
tsabál ti k'al Jajá', abal yabáts in dhaychal in k'ibts'ontal
an inikchik ani tu pidha' axé' xi káw abal an wichbadh
ja'úbnaxtaláb.

20Tám xó', wawá' pél u kalchix abatnél k'al ti in bij a
Cristo, ejtíl max a Dios paka'bédhom ti k'al wawá'; tu lej
konchalchik ti in ebál a Cristo, ¡ki it wichiyits ti it ja'úbnáx
k'al a Dios! 21A xi yab in exla' i walabtaláb, k'al wawá'

5:9
Rom 14:18; Efe 5:10; Col 1:10; 1Te 4:1
5:10
Mat 16:27; T'aj 10:42; Rom 2:16; Efe 6:8
5:11
Heb 10:31; Jud 1:23
5:14
Rom 6:6,7; Gal 2:20; Col 3:3
5:15
Rom 4:25; 14:7-9
5:17
Jn 1:13; Rom 6:4; 16:3; Gal 6:15; Ap 21:4,5
5:18
Rom 5:10; 11:36
5:19
Rom 4:8
5:20
Efe 6:20
5:21
Rom 1:17; 1Co 1:30; Heb 4:15; 1Pe 2:22; 1Jn 3:5

ti ebál t'ajan ti walabtaláb, abal wawá' ku wenk'on ti in bolidhtalábil a Dios ti in ebál a Cristo.

6 Tám xó', wawá' ejtíl u tolmix t'ojnal k'al Jajá', tu kanat tak'biyalchik jayej abal yab ka jolát bats'uwchik in lablidh ts'ejwalixtal a Dios. **2**Kom in ulal:

Ti in k'ijil an bats'ultaláb tu ats'ámal.
Ani ti in k'ichájil an k'ánixtaláb tu tolmiyámal.

(Isa 49:8)

Xó' ka tsu'uw, xowé' pél in k'ijil an bats'uxtaláb, xó' ka tsu'uw, xowé' pél in k'ichájil an k'ánixtaláb. **3**Yab i t'ajál ma ni jant'oj abal jún jita' ka t'idhk'wan, abal yab ku walbinchat i k'ak'nadh t'ojlábil, **4**po wawá' ti k'al patal i xijál ti bá' ejtíl in k'ak'nadh t'ojnálil a Dios, k'al yán i kuxudhtaláb, k'al i ni'ax yajchiktaláb, k'al i yajinchixtaláb, k'al i ♦ni'adh yajchiktaláb; **5**k'al yán i wapaxtaláb, k'al yáníl ti in wik'nél, k'al yán i xamk'udhtaláb, k'al yán i t'ojláb, ma yabáts in wayal, k'al yán i pabiltaláb; **6**k'al i t'okataláb, k'al i exlomtaláb, k'al i nakat aychixtaláb, k'al i k'aya'taláb, k'al an Espíritu Santo, k'al i chubax k'ánidhomtaláb; **7**k'al i chubax káw, k'al in ejtodhtal a Dios, k'al in eyextal an bolidhtaláb ti a winab ani ti a k'watab; **8**k'al i puwenchixtaláb ani k'al yab i puwenchixtaláb, k'al i yab alwa' t'ilabnaxtaláb ani k'al i alwa' t'ilabnaxtaláb; ejtíl tam pél u k'ambix, po i kwa'al an chubaxtaláb; **9**ejtíl tam yab u exláb, po u lej exláb; ejtíl tam u tsemelits, po xó' ka tsu'uw, u ejat; ejtíl tam u yajchikidh, po yab u tsemnek; **10**ejtíl u yajchik t'e'pidh, po ets'ey u kulbél; ejtíl tam pél u ts'ejwantál, po i ts'alatmédhál yántolom, ejtíl tam yab jant'oj i kwa'al, po i kwa'al patal.

11Abal tatá'chik Corintojíb, i wi' i japiy, i ichích lej puwenek. **12**Yab it k'wajatchik it xuchbidh ti k'al wawá', po it k'wajatchik xuchbidh ti a kwetém ál. **13**Xó', abal jayétsej ti in wichbaxtal (tu t'ilbayal ejtíl tu tsakámilchik) aniyek'ij ki it japidh puweychik teyej.

In Tiyópanil an Ejat Dios

14Yab ki it pó'k'ódh junkudh kitán k'al an yab belomchik; ¿kom janéy tam junax xe'tsintaláb in kwa'al an bolidhtaláb k'al an jek'omtaláb? O ¿janéy tam junkudhtaláb an

6:1 *1Co 3:9; 15:2*
6:3 *Mat 5:24; 1Co 8:9,13*
6:5 *T'aj 4:11; 16:23*
6:6 *Rom 12:9; 1Co 2:4; 1Te 1:5; 1Ti 1:5*
6:7 *Rom 13:12; Efe 6:10-18*
6:8 *Mat 27:63; 1Co 4:10, 13*
6:9 *Rom 8:36*
6:10 *Mat 5:12; Rom 8:32; 1Co 3:21*
6:13 *1Te 2:11*
6:14 *1Co 5:9, 10; 6:6; Efe 5:7,11; 1Jn 1:6*

tajaxtaláb k'al an yik'wáx? **15**O ¿janéy i ♦junkudhkáw in kwa'al a Cristo ani a Belial? O ¿janéy tam pejach in kwa'al an belom k'al an yab belom? **16**O ¿janéy tam junkudh tsalap wa'ats k'al in santo ♦tiyópanil a Dios ani k'al an dhulkuts dios? Kom tatá'chik já'its in santo ♦tiyópanil an ejat Dios, jant'ini' a Dios in uluw:

Ne'ets ki in k'wajiy ba' jajá'chik
Ani ne'ets ki in xe'tsin k'al jajá'chik.
Ani ne'ets ti in Dios ti jajá'chik,
Ani jajá'chik ne'ets tu bichówil.

(Lev 26:12; Eze 37:27)

17Jaxtám:

Ki it kalej ti ts'ejel jajá'chik,
Ani ki it pílméj, in ulal an Ajátik;
Ani yab ka taka' a xi yab t'okat,
Ani Naná' ne'ets tu bats'uwchik.

(Eze 20:34)

18*Ani ne'ets ti in Pay'lóm abal tatá'chik.*
Ani tatá'chik ne'ets ti it tsakamláb abal k'al Naná',
In ulal an Winat Ejtodh Ajátik.

(2Sa 7:8, 14)

7 Xó' jaxtám, k'ánelábchik, kom i kwa'al axé' xi ♦ok'xidh uludhtaláb, wanaj ku t'okej ti k'al patal in at'axbédhomtal an anam t'u'lek ani ti k'al an espíritu, ki putundha' an santolidhtaláb k'al in jik'éltalábil a Dios.

A Pablo Kulbél k'al in Ts'ejkantal an Iglesia

2Tu ku bats'uw; wawá' yab jita' i odhnámal, yab jita' i odhiyámal, yab jita' i k'ambidh kwé'yámal. **3**U ulal axé', yab abal tu weladh jolbiychik; kom i ulúmal ok'oxej abal it k'wajatchik ti ichích abal ku tsemets junax ani abal ku k'wajiy ejat junax. **4**Lej pulik i walkantaláb u kwa'al ti k'al tatá'chik, lej pulik u puwental ti k'al tatá'chik, kidhat k'wajat u kanatbédhomtal, in wat'k'adh kulbél k'al patal i ni'adh yajchiktal.

5Kom k'al an chubaxtaláb tam tu ulits ti Macedonia, i iniktal yab in ko'oy ma ni jún i koyoltaláb, po ma ju'támk'ij u k'wajiy k'al i ♦ni'adh yajchiktaláb; ti eléb, i pextaláb, ti al

6:15 *1Co 6:6; 10:21*
6:16 *Mat 16:16; 1Co 3:16; 10:21; Ap 21:3*
6:17 *Ap 18:4*
6:18 *Rom 8:14*
7:1 *1Co 10:14; 1Te 4:7; 1Pe 1:15,16*
7:3 *Flp 1:7*
7:5 *T'aj 16:9*

i jik'éltaláb. 6Po a Dios, a xi in kanatbédhál a xi tsa'kadh, tu kanatbédha' k'al in uleltal a Tito; 7yab expidh k'al in uleltal, po jayej an kanatbédhomtaláb a xi k'al ti a kanatbédha'chik, tu t'ilchij a kanat lé'nomtalchik, a yajajál uk'iltal, a ik'axtalchik abal k'al naná', antsaná', más in kulbéj.

8Kom ma anákej naná' tu yajchik t'e'pindha' k'al u abadh dhuchlábil, xó', yab u yajnál, ma anákej u yajna'ak, kom u tsu'tal abal nixé' xi abadh ♦Dhuchlab ti yajchik t'e'pindha' po expidh jún wé' i k'ij. 9Po xó', naná' in kulbéj, yab abal it yajchik t'e'pindháj po it yajchik t'e'pindháj abal ka joltiy a biyál xe'tsintal, kom it k'alej yajchik t'e'pidh jant'ini' a Dios in lé', abal yab jant'oj ka k'iba' abal k'al wawá' ti ebál. 10Kom an yajchik t'e'pintaláb jant'ini' a Dios in lé', in t'ajál ka joltiy a biyál xe'tsintal abal ku k'ánin, ju'táj ti yab jayk'i' ne'ets ka yajna', po in yajchik t'e'pintal an walbidh xe'tsintaláb in chi'dhál i tsemláj. 11Xó' ka met'a', it k'alej yajchik t'e'pindhach jant'ini' in lé' a Dios, ti t'ajchámal abal ki it kanat ik'axméj, ani ka lej jek'ondha' ti a bá', i lej tsakúltaláb, i lej jik'éltaláb, i lupudh lé'nomtaláb, i ijchím lé'nomtaláb, i lej wichbaxtaláb; k'al patal a tejwa'médhámal abal it t'okatchik k'al nixé' xi t'ajnél. 12Xó', ma anákej tu dhuchunchij, yab abal ti in ebál a xi in t'aja' an odhnaxtaláb, o a xi odhnáj, po abal tu tejwa'médhanchij i t'e'pintal a xi i kwa'al ti k'al tatá'chik ti in tamét a Dios.

7:10 T'aj 11:18
7:12 1Co 5:1,2
7:15 1Co 2:3; Flp 2:12
8:1 T'aj 16:9

13Jaxtám xó', u kanatbédhámej k'al tatá'chik a kanatbédhomtal; po u kulbének más k'al in kulbéltal a Tito, kom in espíritu k'alenek tsamk'adh k'al patal tatá'chik. 14Kom max naná' tu puwenchámalchik ti in tamét a Tito, yab in kalenek tidhetál, kom antsaná' jant'ini' tu ucha' an chubaxtaláb ti k'al patal, antsaná' jayej u puwéchixtal ti in tamét a Tito kalej ti chubaxtaláb. 15Ani in lé'nomtal ti k'al tatá'chik wat'k'adh puwenek tam ki in t'ila' abal ti a yánél it ik'ax ots'ox, ani Jant'odha' ti a bats'uw, k'al i t'eleléltaláb ani k'al i jik'éltaláb. 16Jaxtám, in lej kulbél abal k'al patal in k'wajat ♦dhakat ti k'al tatá'chik.

Kanixtaláb abal ki Walkadh Bína'

8 Xó', ebchalchik, tu ts'o'óbliyal abal in lablidh ts'ejwalixtal a Dios a xi pidhámej an iglesiachik ti

Macedonia; **2**jant'odha' ti jún i pulik takandhaxtaláb k'al an ni'ax yajchikixtaláb, más puwey in kulbéltal, ani ti in wat'adh ts'ejwantáltal yáney in ts'alatal k'al in walkadh ts'ejwalixtal. **3**Kom naná' u tejwa'médhál abal jant'ini' in ejtowámal, in binámal ani ma wat'k'adh in ejtodhtal, k'al in awiltal. **4**Jajá'chik tu lej konchij k'al yán i paka'bédhomtaláb abal ki bats'unchij in ts'ejwalixtal ani an junkudhtaláb abal ka tolmixin k'al an santo belomchik; **5**yab expidh jant'ini' wawá' i ayálak, po ok'ox in bína'chik ti in bá' ti k'al an Ajátik, ani talbél ti k'al wawá' k'al in awiltal a Dios; **6**jaxtám, ma i paka'bédha' a Tito abal, jant'ini' ti in tujuw ti ok'ox, antsaná' jayej ki in putundha' axé' xi lablidh ts'ejwalixtaláb ti tatá'chik. **7**Jaxtám xó', jant'ini' it dho'el ti k'al patal; já'its an belomtaláb, an káwintaláb, an exlomtaláb, patal i ik'axtaláb ani a k'ánidhomtalchik ti k'al wawá', antsaná' jayej ki it dho'eychik jayej k'al axé' xi lablidh ts'ejwalixtaláb.

8Yab in káw ejtíl jún a xi abatnax, po expidh ku takandha' in chubaxtal a k'ánidhomtal ti k'al in ik'axtal an Macedoniajíbchik. **9**Kom a exlálits in lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo, abal k'al tatá'chik ti a ebál, ti an ts'alataláb, wenk'on ti ts'ejwantál, abal k'al in ts'ejwantáltal, tatá'chik ki in wenk'on ti it ts'alat.

10Ani k'al axé' u bínál u tak'bixtal; kom axé' tabat abal tatá'chik, kom tatá'chik it ok'xin ma ti wat'ey an tamub yab expidh abal ka t'aja', po ka lé'na' jayej. **11**Jaxtám xó', ka putuw ka t'aja' jayej, abal jant'ini' it k'wajiychik dhubatk'ij ka lé'na', antsaná' jayej ka putuw k'al jawa' a kwa'alchik. **12**Kom, max ok'ox an lé'nomtaláb k'wajat t'ojojodh, k'alel bats'udh jant'ini' jún in kwa'al, yab jant'ini' tam jún yab in kwa'al.

13Yab u lé' ku uluw, yab abal junchik ka k'wajiy k'al i walkantaláb, ani tatá'chik k'al i ni'axtaláb, **14**po ka wa'tsin i jununúltaláb ti al axé' xi k'ij, a ts'alatal ka tolmixin abal k'al jajá'chik in yajinchixtal, abal aniyek'ij in ts'alatalchik jayej ki in t'uchiy jawa' a yajinchal, abal ka wa'tsin i jununúltaláb. **15**Jant'ini' k'wajat dhuchadh:

A xi in tamkuy yán, yab in ko'oy wat'adh yán, a xi wé', yab in ko'oy wé'kats.

(Exo 16:18)

8:3
1Co 16:2
8:4
T'aj 9:13; 24:17
8:7
Rom 13:14; 1Co 1:5
8:8
1Co 7:6
8:9
Mat 20:28; Rom 3:24; Flp 2:6-8
8:10
1Co 7:25, 40; 16:2,3
8:12
Mrc 12:43, 44
8:14
T'aj 4:34

16Po k'ak'námalits a Dios kom in punchij ti in ichích
a Tito axé' jayétsej an ik'axtaláb abal tatá'chik. 17Kom
in bats'uw an kanátlidh tak'bixtaláb; po in ik'áxna' jayej,
k'al in kwetém kulbéltal k'alej ti k'al tatá'chik. 18Ani i
aba' k'al jajá', an ebchaláb a xi k'ak'nadh ti al an Ítkáw
ti in yánél an iglesiachik, 19po yab expidh axé', po k'alej
takudh k'al an iglesiachik abal tu ku júna' ti bél k'al axé'
xi lablidh ts'ejwalixtaláb a xi wawá' i t'ojonchal abal k'al
in witsidh puwenchixtal k'al jayétsej an Ajátik ani abal ka
tejwa'médha' a alwa' awiltalchik; 20i alimchal in áy abal
yab jita' tu ku jolbiy ti axé' xi k'ak'nadh yán tumín a xi i
t'ojonchal, 21i lubchal ki t'aja' jawa' a xi tekedh, yab expidh
ti in tamét an Ajátik po jayej ti in tamét an inikchik.

22Ani i aba' jayej k'al jajá'chik an ebchaláb, a xi i tejwa'
ts'o'óbnámal yáníl abal pél i ik'ax k'al yán jant'ok'ij, po xó',
más wat'k'adh ik'ax, k'al axé' xi •dhakataláb a xi ti ko'onchal
tatá'chik. 23Xó', ti in ebál a Tito, jajá' pél u juntal t'ojnal abal
tatá'chik, ani ti in ebál i ebchalchik, pél i abadh t'ojnal abal
k'al an iglesiachik ani abal k'al in witsidh puwenchixtal a
Cristo. 24Jaxtám xó', ka tejwa'médha'chik ti in tamét axé' xi
inikchik ani ti an iglesiachik an tejwa'médhomtaláb abal it
k'ánidhom ani i puwénchixtal ti tatá'chik ti a ebál.

8:16 *Ap 17:17*
8:18 *1Co 7:17*
8:19 *T'aj 14:23; 1Co 16:3,4*
8:21 *Rom 12:17; Ti 2:14*
8:23 *Flp 2:25; Flm 1:17*
9:1 *T'aj 9:13; 24:17; 1Te 4:9*
9:2 *T'aj 18:12*
9:3 *1Co 16:2*
9:4 *Rom 15:26*
9:5 *Flp 4:17*

9 Xó', ti in ebál an t'ojchichíltaláb abal k'al an santo
belomchik, yabáts yejentál abal tu dhuchunchijchik;
2kom u exlál a ik'axtal, já'its a xi naná' u puwetnál ti k'al
an Macedonia k'wajílom, abal an Acayajíbchik k'wajatits
t'ojojodh ma ti wat'ey an tamub, ani a ijchím lé'nomtal
in dhay'k'ámal yántolom. 3Po u abámal an ebchalábchik
abal i puwental ti tatá'chik yab ka k'alej ti jolát k'al axé' xi
pejach, abal jant'ini' tu uluwits, ki it k'wajiy t'ojojodh; 4kom
xó', max k'alelak k'al naná' junchik i Macedoniojíbchik
ani ti ela' yab it t'ojojodh, tám, wawá' ne'ets ku tidhebéj
(abal yab ku uluw abal tatá'chik), k'al axé' i puwenchixtal.
5Jaxtám, u pulik tsalpay abal yejentál ku kanátlidh tak'biy
an ebchalábchik, abal ka k'alej ok'xidh ti tatá'chik, ani
ki in t'ojojoy a xi a uluw ok'ox ti in ebál an walkadh
ts'ejwalixtaláb abal antsaná' ka tejwa'méj ejtíl i walkadh
ts'ejwalixtaláb ani yab ejtíl i jik'lom lé'nomtaláb.

6Po xó', axé' u ulal, a xi in t'ayál wé'kats, ne'ets jayej ki in k'ojow wé', ani a xi in t'ayál k'al i walkadh ts'ejwalixtaláb, k'al i walkadh ts'ejwalixtaláb ne'ets jayej ti k'ojol. **7**K'alek'ij ki in bína' jant'ini' in ok'xidh tsalpayámal ti in ichích, yab k'al i yajchik t'e'pintaláb, o k'al i yajinchixtaláb, kom a Dios in k'ánidhál a xi in bínál k'al in kulbéltal. **8**Ani a Dios winat ejtodh abal ki in t'aja' ka dho'ey patal i lablidh ts'ejwalixtaláb ti tatá'chik, abal ets'ey ka ko'oy patal abal patal an yajinchixtaláb, antsaná' ki it dho'ey abal patal i alwa' t'ajnél. **9**Jant'ini' k'wajat dhuchadh:

Jajá' in buk'tsíxna', in pidha' an ts'ejwantálchik;
In bolidhtalábil k'wajíl abal ets'ey.

(Sal 112:9)

10Xó', a xi in pidhál i iyaláb an óm, in pidhál jayej i k'apnél abal ka k'apúts, ani ne'ets ki in dho'edha' an iyaláb a xi t'ayadh, ani ne'ets ki in yánedha' in walíl a bolidhtalábil, **11**abal ki it ts'alatbéj k'al patal i walkadh ts'ejwalixtaláb, a xi in t'ajál ka wa'tsin i k'ak'námaltaláb ti k'al a Dios ti i éy wawá'. **12**Kom an beletnomtaláb ti k'al axé' xi k'ak'nadh t'ojláb yab expidh in pidhál in yajinchixtal an santo belomchik, po in t'ajál ka dho'ey yántolom i k'ak'námaltaláb ti k'al a Dios; **13**kom k'al a takadh tejwa'médhomtal k'al axé' xi k'ak'nadh t'ojláb, in witsidh puwenchal a Dios kom it k'unat ots'ox ti al in Ítkáwintal a Cristo, ani k'al in walkadh ts'ejwalixtal an junkudhaláb abal jajá'chik ani ti k'al patal, **14**aniyek'ij in ólontalchik abal k'al tatá'chik, ti tejwa'médhanchal in lej lé'nomtal k'al ti in ebál in wat'k'adh lablidh ts'ejwalixtal a Dios ti al tatá'chik. **15**A Dios k'ak'námalits k'al in pidhbíl a xi yab elat ka lejkidh káwna'.

9:6 *Gal 6:7,9*
9:7 *Rom 12:8*
9:8 *Efe 3:20; Flp 4:19*
9:11 *1Co 1:5*
9:13 *Mat 9:8; Heb 3:1*
9:15 *Rom 5:15, 16*
10:1 *Mat 11:29; Gal 5:2; Efe 3:1*
10:2 *Rom 12:2; 1Co 4:21*

A Pablo in Jek'ondhál in T'ojlábil

10 Xó' naná' a Pablo, tu paka'bédhál k'al in maxujintal ani k'al in k'aya'tal a Cristo, já'its naná' a xi u t'ajál ti in tsa'at tam in k'wajat k'al tatá'chik, po tam in k'wajat ów yab in jik'ma'. **2**Tu lej konchal, abal tam ki in k'wajiy k'al tatá'chik, yabák ku eyendha' nixé' xi yab jik'ma'taláb k'al nixé' xi ♦dhakat walkantaláb ju'táj tu lé' ku tsapik tametna', a xi tu tsalpanchal abal ejtíl tam u xe'ets jant'ini' an anam t'u'lek. **3**Kom, ma anákej u xe'ets ti anam t'u'úl, yab u

pejéx jant'ini' an anam t'u'lek. **4**Kom i eyextal abal k'al an pejextaláb yab pél i anam t'u'lek po pél in winat ejtodhtal a Dios abal ki paklundha' i tsapik tsínláb; **5**i paklundhál i tsalpopóltaláb ani patal i k'adhataláb a xi ts'akíl ki in tomólna' in exlomtal a Dios, ani i ne'dhál wik'at patal i tsalap abal ka ik'ax ots'oxin ti k'al a Cristo, **6**ani u k'wajat t'ojojodh abal ki yajchikiy patal i jek'omtaláb, tam a ik'ax ots'nidhtal ka putun.

7Tatá'chik a tsu'tal expidh jant'ini' tejwa' eblim. Max jún jita' ♦dhakat abal k'álnadh k'al a Cristo, ki in lej alwa' tsalpay ti in ál junílek'ij abal jant'ini' jajá' k'álnadh k'al a Cristo, wawá' weyej u k'álnadh k'al a Cristo, **8**kom ma anákej u puwetnámal tu bá' jún i wé' an uchbixtaláb a xi an Ajátik tu pidhámal abal ku puwedhaxin, ani yab abal ki in paklundhaxin, yab ne'ets ki in tidhebéj; **9**abal yab ka tejwa'méj ejtíl tam u lé' tu jik'édha'chik k'al i abadh dhuchadh uw. **10**Kom junchik in ulal: In abadh dhuchlábil lej tsapik ani alchik; po in tejwa' iniktal paluw ani in káwintal yab jant'oj ti exbadh. **11**Axé' ki in t'aja' ti kwentaj nixé' xi atikláb, abal jant'ini' u éy k'al an káw ti abadh ♦Dhuchlab tam u k'wajat ów, ne'ets jayej ki t'aja' tam ku k'wajiy támtéx.

12Kom wawá' yab u jik'él ku ajiyat o ku jumbáxin k'al junchik a xi in puwetnál ti in kwetémtal, po jajá'chik lejbanal ti in kwetémtal, ani jumbáx ti in kwetémtal, yabchik tsalpadh. **13**Po wawá' yab i wat'k'adh puwetnál, po ti al in lejbadh t'ojlábil a Dios a xi tu pidhámal, abal ku ulits ma ti tatá'chik. **14**Kom yab i wat'k'anchámal, ejtílak max yab u ulenekak ti tatá'chik, kom wawá'yej a xi u ok'ox ulits ma ti tatá'chik k'al in Ítkáwintal a Cristo. **15**Yab i wat'k'adh puwetnál abal k'al k'e'at in t'ojlábil, po i kwa'al i aychixtaláb abal a belomtal ne'ets ka puwey, ani jant'ini' i lejbadh t'ojlábil ne'ets weyej ku puwey ti k'al tatá'chik. **16**Ani ne'ets ki ólna' an Ítkáw ma wat'k'adh tiwa' ti tatá'chik, ani yab ne'ets ki puwetnanchij k'e'at in lejbadh t'ojlábil a xi k'wajatits t'ojonchidh.

17Po:

Jita' in witsidh puwetnál jant'oj, ki in witsidh puwetna' an Ajátik.

(Jer 9:25)

10:4 *1Co 2:5*
10:5 *1Co 1:19*
10:7 *Jn 7:24; 1Co 1:12*
10:10 *1Co 1:17; 2:3; Gal 4:13,14*
10:13 *Rom 12:3*
10:14 *1Co 3:6*
10:15 *Rom 15:20; 2Ti 1:3*
10:16 *T'aj 19:21; Rom 1:1*
10:17 *1Co 1:31*

18Kom a xi in puwetnál ti in bá' yab já'its a xi wat'badh
bats'udh; po jita' a xi xijadh puwencháb k'al a Dios.

A Pablo ani an Janam Apóstolchik

11 U lej lé'ak ti ki in wé' kuxunchij u maku'tal, aníts ti ki
in lej kuxunchijchik. 2Kom tu kanat pa'ixnálchik k'al
in kanat pa'ixnomtal a Dios; kom tu ok'xidh tomkiyámal
k'al jún i tomkinél inik, abal tu utuw ti in tamét a Cristo ejtíl
jún i t'okat ít chidhan. 3Po u ts'ejnál, max anákej ejtíl an tsan
k'al in pojkax tsalpadhtal in k'ambiy a Eva, a tsalápilchik ka
odhej ti k'al an junkats tsalap abal k'al a Cristo; 4kom max
jún jita' ka chích ani ki in ólna' i k'e'at Jesús a xi wawá'
yab i ólnámal, o ka bats'uw i k'e'at espíritu a xi yab a
bats'uwámal, o i k'e'at Ítkáw a xi yab a bats'uwámal, ani a
alwa' a kuxuyalchik.

5Ani u tsalpayal, abal naná' yab wé' u éy kej nixé' xi
pulik apóstolchik. 6Kom ma anákej yab in bajudh ti in
káw po yab aníts k'al an exlomtaláb, kom ti k'al patal i
tejwa'médhámal ani ti k'al jawámakits ti tatá'chik.

7¿Walám in walbin tam tu tsa'ka' tu bá' abal tatá'chik
ki it t'ek'ey, kom tu ólchijchik in Ítkáwintal a Dios k'al
yab i tumín? 8U tixk'anchámal i k'e'at iglesiachik, u
bats'uwámal i jalbixtaláb abal tu t'ojonchij tatá'chik. 9Ani
tam ti in k'wajiy k'al tatá'chik, ani u ko'oy i yajinchixtaláb,
ma ni jita' yab u kitbay, kom an ebchalábchik a xi chích
ti Macedonia ti in pidha' abal k'al u yajinchixtal. Ani
k'al patal u beletnámal ani ne'ets ku beletna' tu bá', abal
yab jita' ku kitbay. 10Jant'ini' in chubaxtal a Cristo a xi
k'wajat k'al naná', abal yab jita' ne'ets ti in tomk'inchij
axé' xi puwenchixtaláb abal ti in putát an tsabál
Acaya. 11¿Jale'? ¿Kom yab tu k'ánidhálchik? A Dios in
exlál.

12Po a xi u t'ajál, ne'ets ku áynanchij ku t'aja', abal ku
oybinchij nixé'chik a xi lé'nom k'al jún i jolát, abal tam ki in
puwetna' ka elanchik jayej ejtíl wawá'; 13kom axé'chik pél
i janam apóstolchik, k'ambix t'ojnal, a xi in jalk'uyal in wal
ejtíl in apóstolilchik a Cristo. 14Ani yab ka jik'pa', kom ma
jajá' a Satanás in jalk'uyal in wal ti tajax ♦ángel. 15Jaxtám,
yab i jik'pantaláb, max in abatnanélilchik in jalk'uyal in wal

10:18
Rom 2:29
11:1
Mat 17:17
11:2
Efe 5:26,27
11:3
1Ti 2:14; Ap 12:9
11:4
Rom 8:15; 1Co 3:11; Gal 1:6-9
11:5
Gal 2:6
11:6
1Co 1:17; Efe 3:4
11:7
Rom 1:1; 1Co 9:18
11:8
Flp 4:15,18
11:9
Flp 4:15,18
11:10
T'aj 18:12; Rom 9:1; 1Co 9:15
11:11
Rom 1:9
11:13
Mat 7:15; Ti 1:10; Ap 2:2
11:14
Mat 4:10
11:15
Mat 16:27; Flp 3:19

ejtíl a xi in t'ojonchal an bolidhtaláb; a xi in ta'pantal já'its ejtíl in t'ojlábilchik.

Jawa' in Yajchiknámal a Pablo

16Junílek'ij u ulal, ma ni jita' ki in tsalpay abal pél in maku', po anákej, ti in bats'uw ejtíl i maku', abal ku puwetna' neyej jún i wé'. **17**A xi u ulal, yab u ulal ejtíl an Ajátik, po ejtíl an maku'taláb, k'al axé' xi ♦dhakataláb abal ku puwetna'. **18**Kom yántolom in puwetnál ti in anam t'u'úl, tam, ne'ets neyej ku puwetna'. **19**Kom k'al i kulbéltaláb a kuxuyal an maku'chik, ani tatá'chik pél it tsalpadh. **20**Kom a kuxuyal max jún jita' ti wik'ál ti it abatnaneláb, max jún jita' ti k'apal, max jún jita' ti tixk'anchal a xi tatá', max jún jita' k'adhat, max jún jita' ti kwadhchal a wal. **21**K'al i tidhetáltaláb u ulal, kom i t'aja' tu lej paluw. Po max jún jita' in kwa'al i yab jik'ma'taláb (in káw k'al i maku'taláb), yab neyej in jik'ma'.

22¿Pél i Hebreojíbchik? Jayétsej neyej. ¿Pél i Israelíbchik? Jayétsej neyej. ¿Pél in tsakámilchik a ♦Abraham? Jayétsej neyej. **23**¿Pél in k'ak'nadh t'ojnálilchik a Cristo? In káw ejtíl tam pél in maku'. Naná' más; k'al i t'ojláb lej yántolom; k'al i wipixtaláb ma yab ajidh, ti wik'axte' más yáníl, k'al i k'ak'adhtaláb ti tsemláj lej yáníl. **24**Ti k'al an Judíochik bó' kalat in kwadhámej k'al jún inik lajuj belév i wapaxtaláb. **25**óxíl in widhaxte'liyámej, jún kalat in ábayámej k'al i t'ujub, óxíl u yajchíkna' ti in k'ibélnal ti pulik lejem, jún k'icháj ani jún akal in k'wajinek ti lupudhtaláb; **26**yáníl tam in belal, i k'ak'adhtaláb ti pulik itse', i k'ak'adhtaláb k'al i kwé'chik, i k'ak'adhtaláb k'al u juntal Judío, i k'ak'adhtaláb k'al an ♦yab Judíochik, i k'ak'adhtaláb ti bichow, i k'ak'adhtaláb ti joltom tsabál, i k'ak'adhtaláb ti pulik lejem, i k'ak'adhtaláb k'al i janam ebchalábchik; **27**k'al i yajchik t'ojláb ani i tsekénib, yáníl in ts'ebátlinal, k'al i jayil ani i chikénib, yán i pabiltaláb, k'al i tsaváy ani i k'ot'idhtaláb; **28**ani a xi más jant'ok'ij, a xi che'el ti naná' chudhél ani chudhél, an t'e'pintaláb abal ti in ebál patal an iglesiachik. **29**¿Jita' k'wajat ya'ul ani yab ti in ya'undhál? ¿Jita' t'idhk'wandháb ani yab ti in tsakúdhál?

11:17 *1Co 7:12, 25*
11:18 *Flp 3:3,4*
11:19 *1Co 4:10*
11:20 *Gal 2:4*
11:21 *Flp 3:4*
11:22 *Luc 3:8; Rom 9:4; 11:1; Flp 3:5*
11:23 *T'aj 16:23; Rom 8:36; 1Co 3:5; 15:10*
11:25 *T'aj 14:19; 16:22; 27:1-44*
11:26 *T'aj 20:3; 21:31; Gal 2:4*
11:27 *T'aj 18:3; 1Co 4:11, 12; Col 1:29*
11:28 *1Co 7:17*
11:29 *Mat 5:29; Rom 14:1; 1Co 2:3*

30Max yejentál ku puwetna', ne'ets ku puwetna' k'al u
paluwtal. 31A Dios ani in Pay'lóm i Ajátik Jesucristo, a xi
lablidh abal ets'ey in exlál abal yab pél u janamtal. 32An
ok'lek ti Damasco, a xi k'álnadh k'al an ts'álej Aretas,
in beletnálak in bichówil an Damacenojíbchik, in lé'ak
ti in yak'wa'; 33po ti jún i ventana in pa'báj ti t'i'badh
ba'te', balidh ti jún i t'oknal, ani u jek'a' ti in yak'wa' in
k'ubak.

In Japidh Tsu'bixtal an Ajátik ti k'al a Pablo

12 Xó', k'al an chubaxtaláb naná' yab tabat ku puwetna'
tu bá', po in ne'ets ki in chích ti k'al an labidh
tsu'bidhtaláb ani ti in japidh tejwa'médhomtal an Ajátik.
2U exlál jún i inik ti al a Cristo, ma ti lajuj tsé' i tamub (a
xi yab u exlál max ti in iniktal o eléb in iniktal, a Dios in
exlál) nixé' batsudh dhayan ma ti óxchíl k'ay'lál. 3Ani u
exlál nixé' xi inik (max ti in iniktal o eléb in iniktal, naná'
yab u exlál; a Dios in exlál), 4jajá' batsudh dhayanáj ma ti
witsidh k'wajtaláb, ju'táj ti in ats'a' i yab t'ilabnadh káw a
xi yab walkadh abal an inik ki in káwna'. 5Ti k'al nixé' xi
inik ne'ets ku puwetna', po ti k'al naná' tu ebál, yab ne'ets
ku puwetna' tu kwetém bá' po ti k'al u paluwtal. 6Kom
max u lé'ak ku puwetna' tu bá', yab ne'ets ti in maku', kom
ne'ets ku uluw i chubaxtaláb, po u jilál, abal yab jita' ki in
wat'k'adh tsalpay, expidh jawa' a xi ti in tsu'chal o a xi in
ats'ál ti naná'.

7Ani abal an lej pulik japidh tejwa'médhomtaláb yab ti
ki in wat'k'adh k'adhatmédha', in pidhan jún i tsajbaxtaláb
tu anam t'u'úl, jún in abát a Satanás abal ti ki in ch'apay,
abal yab ku wat'k'adh puwetna'. 8Ti k'al axé' ti in ebál u
paka'bédhámal an Ajátik ma óxíl, abal ti ki in tixk'anchij.
9Ani ti in uchámal: Ka lejátna' u lablidh ts'ejwalixtal,
kom u ejtodhtal kidhbanal k'al an paluwtaláb. Jaxtám,
más k'al u kulbéltal ne'ets ku puwetna' u paluwtal, abal
in ejtodhtal a Cristo ka k'wajiy ál naná'. 10Jaxtám, k'al
ti in ebál a Cristo, in kulbél k'al an paluwtaláb, k'al an
tidhebédhomtaláb, k'al an yajinchixtaláb, k'al i ájaxtaláb,
i ♦ni'adh yajchiktaláb; kom tam in paluw, tám, pél in
tsapik.

11:30 *1Co 2:3; Gal 6:14*
11:31 *Rom 1:25*
11:32 *T'aj 9:24*
11:33 *T'aj 9:25*
12:1 *1Co 2:10; 14:6*
12:2 *T'aj 8:39; Rom 16:3; Efe 4:10*
12:4 *Luc 23:43; Ap 2:7*
12:5 *1Co 2:3*
12:7 *Mat 4:10; 1Co 2:10*
12:8 *Mat 26:39, 44*
12:9 *Rom 3:24; 1Co 2:3; Flp 4:13*
12:10 *Mat 5:12; 2Te 1:4*

11U t'ajámal ti in maku', kom u puwetnámal tu bá'; tatá'chik ti in nixoknámal; kom in tomnálak tatá'chik ti ki in alwa' t'ilabna'; kom naná' ma ni k'al jant'oj yab wé' u éy ti k'al nixé' xi pulik apóstolchik ma anákej naná' yab jant'oj u éy. **12**K'al an chubaxtaláb in labidh tsu'bixtal jún i apóstol t'ajnének ti k'al tatá'chik k'al patal i kuxudhtaláb, i labidh tsu'bixtaláb, i jik'paxtaláb ani i labidh t'ajnél. **13**Kom, ¿ti janéy tatá'chik wé' a éy k'al a xi píl an iglesiachik, expidh abal yab tu kitbayámalchik? Ti ki in pakwlanchij axé' xi odhnaxtaláb.

A Pablo in Ólnál in Óxchíl Tsa'bixtal

14Xó' ka tsu'uw, in k'wajat t'ojojodh abal ki in k'alej ti tatá'chik ti in óxchíl, ani yab ne'ets tu kitbaychik, kom yab k'wajat u aliyal a k'álábil, po tatá'chik tu aliyal, kom yab in tomnál an tsakamlábchik ki in dhaya' i k'áláb abal in pay'lómchik, po an pay'lómlábchik abal in tsakámilchik. **15**Ani naná' k'al u lej kulbéltal ne'ets ku pakuw jawa' a xi u kwa'al, ani ma naná' tu bá' abal ti in ebál a alma ichíxchik, ma anákej tam in k'ánidhax más, más wé' ti in k'ánidhálchik.

16Po max aníts, naná' yab tu kitbayámal, po kom pél in wit'om, tu yak'wa' k'al i k'ambixtaláb. **17**¿Walám tu k'ambidh kwé'ey k'al junchik a xi u abámal ti tatá'chik? **18**U paka'bédha' a Tito ani u aba' an ebchaláb k'al jajá'. ¿Walám a Tito ti k'ambidh kwé'eychik? ¿Yabxe' u xe'tsinének k'al jayétsej an espíritu, ani i aynámal jayétsej an xakab?

19¿A tsalpayalejchik abal u k'wajat i k'ániyal ti bá' ti k'al tatá'chik? Ti in tamét a Dios u káw ti in bij a Cristo, po patal jawa' i t'ajál k'ánidhowálábchik, já'its abal tatá'chik ki it puwey. **20**Po in jik'él abal tam ki in ulits, yab tu ela'chik jant'ini' tu lé', ani tatá'chik ti ki in ela' jant'ini' ti yab a lé'; max wa'ats i pejextaláb, i pa'ixnomtaláb, i tsakulomtaláb, i tomólnaxtaláb, i odhnax t'ilabnaxtaláb, i kúx t'ilaxnaxtaláb, i k'adhataláb, i xamk'untaláb, **21**abal tam ki in wichiy, a Dios ti ki in tsa'ka' ti bá' tatá'chik, ani walám ma ne'ets ki in uk'in k'al ti in ebál yántolom a xi walbinének ok'oxej, ani yab in joltiyámal an at'axtaláb, an tsinat ko'óxtaláb ani an k'ibeltaláb k'al in tidhéj a xi in t'ajámalchik.

12:11 *1Co 15:9, 10*
12:12 *Jn 4:48*
12:13 *1Co 9:12, 18*
12:14 *1Co 4:14, 15*
12:15 *Flp 2:17; 1Te 2:8*
12:19 *Rom 9:1; 14:19; 1Co 10:14*
12:20 *Rom 1:29, 30; 1Co 1:11; 4:8, 21; 14:33; Gal 5:20*
12:21 *1Co 6:18*

13 Xó', in ne'ets ti in óxchíl ti tatá'chik:
K'al in káwintal tsáb o óx i tejwa' tso'óblix ne'ets ka ts'ejkan patal an t'ajnél.

(Deu 19:15)

2U ok'xidh ulúmalits, ani u ulal junílek'ij ejtíl max in k'wajat taná', ma anákej in k'wajat ów, u dhuchál abal a xi walbinének ti biyál, ani ti in yánél a xi jilk'onének, abal tam ki in ulits, yabáts ne'ets ku pakwla'; **3**kom, a aliyalchik jún i tejwa'médhomtaláb abal a Cristo káw ti al naná', a xi yab paluw abal ti tatá'chik, po winat ejtodh ti al tatá'chik. **4**Kom ma anákej Jajá' k'et'an k'al i paluwtaláb, po ejat k'al in ejtodhtal a Dios. Antsaná' weyej u paluw ti al Jajá', po ne'ets ku ejátlin k'al Jajá' ti in éy in ejtodhtal a Dios abal tatá'chik.

5Ka exandha'chik a kwetém bá' max it k'wajat ti al an belomtaláb, ka takandha'chik a kwetém bá'. ¿Yabxe' a exlál abal a Jesucristo k'wajat ti al tatá'chik, o walám it k'wajatejchik eléb? **6**Po u ayál ka exla' abal wawá' yab u k'wajat eléb.

7Ani i konchal a Dios abal yab ka t'aja' jant'oj yab alwa', yab abal wawá' ku tejwa'méj u wat'badh, po abal tatá'chik ka t'aja' a xi alwa', ma anákej wawá' u kalel ejtíl tam u k'wajat eléb. **8**Kom wawá' yab i tomólnál an chubaxtaláb, po u k'wajat abal ti k'al an chubaxtaláb. **9**Jaxtám, u kulbél abal wawá' u paluw ani tatá'chik it tsapik; ani ma tu konchinchal a lej putudhtal. **10**Já'its k'al axé' ti in ebál tu dhuchunchal axé' ma anákej ów in k'wajat, abal tam ki in k'wajiy k'al tatá'chik, yab ku eyendha' i wi'idh káw, jant'ini' an uchbixtaláb a xi an Ajátik ti in pidhámal abal k'al an puwedhomtaláb ani yab k'al i paklundhaxtaláb.

Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

11Ti in taltal, ebchalábchik, ki it lej kulbéjchik, ka t'aja' ti it putudh, ki it kanatbéj, ka ko'oychik junkats a tsalápil, ki it k'wajiy k'al i koyataláb; ani a Dios a xi k'ánidhom ani koyat ne'ets ka k'wajiy k'al tatá'chik.

12Ki it tsapnédháxinchik jún k'al a xi jún k'al i santo ts'uts'baxtaláb.

13:1
Mat 18:16
13:3
Mat 10:20; 1Co 5:4
13:4
Rom 1:4; 6:5; 1Co 1:25; 2:3; Flp 2:7,8; 1Pe 3:18
13:5
Jn 6:6; Rom 8:10; 1Co 11:28
13:9
1Co 2:3; Efe 4:13
13:11
Mrc 9:50; Efe 6:23; 1Jn 4:16
13:12
Rom 16:16

13:13 *Flp 4:22*
13:14 *Rom 5:5; 16:20; Flp 2:1; Jud 1:21*

13 Patal an santo belom ti tsapnédhálchik.

14 In lablidh ts'ejwalixtal an Ajátik Jesucristo, in k'ánidhomtal a Dios ani in junkudhtalábil an Espíritu Santo ka k'wajiy k'al patal tatá'chik. ♦Amén.

A Pablo in Abadh Dhuchlábil abal an
GÁLATAS

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An Iglesia ti Galacia
An Tamub: 49 TC

An apóstol Pablo in aba' axé' xi •Dhuchlab abal an iglesiachik ti Galacia (1:1-2). Kom in inkiy yán i iglesia ti in talolaj pejách in tsabálil an Galacia, ti in k'a'ál belal t'ojlábil (T'aj 13:14-14:23). Ani junílek'ij in wat'énchij ti in tsabchíl (T'aj 16:6) ani ti in óxchíl in bélal t'ojlábil (T'aj 18:23). Ti axé' xi tsa'bixtaláb, in met'a' walám tsablom, an iglesia ti talolaj ani ti tsaylél Galacia tsabál.

Jawa' a Pablo in ulal ti Galatas 1-2 ejtíl max in dhucha' axé' xi •Dhuchlab ok'xidh ka k'alej ki in tsa'biy ti in tsabchíl ani ti in óxchíl in belal t'ojlábil. A Pablo walám in t'aja' axé' xi •Dhuchlab ti tamub 49 TC. Tám, in lé' ki in uluw abal talbél ti k'a'ál in belal t'ojlábil (T'aj 14:27-28) in ts'ejka' axé' xi •Dhuchlab.

Ti T'ajnéláb Dhuchlab 13 ani 14 tu ólchal an odheltaláb a xi an Galaciajíb k'wajatak ti in wat'ál. Yántolom i Judíochik ani i yab Judíochik k'wajatak ti wenk'onal ti k'al an Ajátik ti in ebál a Pablo in ólnaxtal, po pílchik i Judíochik k'wajatak ti tomólnáb. Po ma anákej wa'ats axé' xi tomólnaxtaláb yántolom wenk'onchik ti Cristiano. A Pablo ani in juntal t'ojnal in dhayk'a' i iglesiachik ani in punuw i yejtselábchik. Tam ti a Pablo in jila' Galacia, an Judíochik in tujchij ki in ówmédha' an ít belomchik. Tejwa'mél abal junchik ówméj.

Xó', tam ti in ats'a' axé'. A Pablo yab in aychij, in ts'ejka' axé' xi •Dhuchlab abal ki in k'ániy an Ítkáw a xi in ólchámalchik. In ólchámal an belomchik abal an bolidhmédhomtaláb ani an santo tokataláb já'its expidh k'al an belomtaláb ti al a Cristo ani yab k'al in t'ajnélil an •Éylidhkáw.

Ti Galatas 1 ani 2 a Pablo in dhucha' in kwetém tejwa'médhomtal, ti 3 ani ti 4 walím pél i exóbchixtaláb, ani ti 5 ani 6 pél walím abal jant'odha' in xe'éts an belomchik.

A Pablo in tsapik bínál: In chubaxtaláb an Ítkáw (2:5, 14) ani in punúbchal an belomchik abal ka kublelen ti ál an walkantaláb ju'táj ti a Cristo tu walkandhámal (5:1).

An óx pejach ti Gálatas

Ok'xidhkáw (1:1-9)

I. A Pablo in tsu'bidh tejwa'medhál in xe'tsintal ani in t'ojlábil abal ki in k'ániy in chubaxtal an Ítkáw (1:10-2:21)

II. A Pablo exóbchix k'al a xi yejentál an exóbchixtaláb abal ki in k'ániy in chubaxtal an Ítkáw (3-4)

III. A Pablo in uchál ki in putuwchik an exobchixtaláb abal ki in k'ániy in chubaxtal an Ítkáw (5:1-6:10)

Taltalkáw (6:11-18)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, jún i apóstol (yab k'al i inik ma ni punudh
k'al i inik, po ti in éy a Jesucristo ani a Dios an Pay'lóm,
a xi k'al ti ts'akbáj ti tsemláj), 2ani patal an ebchalábchik a
xi k'wajat k'al naná',

Abal an iglesia a xi k'wajat ti Galacia tsabál.

3Lablidh ts'ejwalixtaláb ti tatá'chik, ani koyataláb xi k'al
a Dios an Pay'lóm ani xi k'al i Ajátik Jesucristo, 4a xi in
bína' ti in bá' ti in ebál i walab abal tu ku jek'ondha' ti axé'
xi xowé' odhenek k'ij xe'tsintaláb, jant'ini' in awiltal i Diosil
ani i Pay'lóm. 5A xi in k'ál an witsidh puwenchixtaláb abal
ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

1:1 *T'aj 9:15; 1Co 1:1*
1:2 *T'aj 16:6; Flp 4:21*
1:3 *Rom 1:7*
1:4 *Mat 20:28; Rom 4:25; 1Co 15:3; Flp 4:20*
1:5 *Rom 11:36*
1:6 *Rom 8:28; 2Co 11:4*
1:7 *T'aj 15:24*
1:8 *Rom 9:3; 1Co 15:1*
1:9 *Rom 16:17*
1:10 *Rom 2:9*
1:11 *1Co 15:1*
1:12 *1Co 2:10; 11:23*
1:13 *T'aj 9:1; 1Co 10:32*
1:14 *Mat 15:2; T'aj 21:20*

Yab Wa'ats K'e'at i Ítkáw

6In k'wajat in jik'padh abal lej adhik it ówménekchik ti
k'al a xi ti kaniyámal k'al in lablidh ts'ejwalixtal a Cristo,
abal ka áyna' k'e'at i Ítkáw. 7Yab abal wa'ats k'e'at, po wa'ats
junchik a xi ti xamk'uwal, ani in lé' ki in odhiy in Ítkáwintal
a Cristo. 8Po anákej wawá', o jún i ♦ángel ti k'ay'lál, ti ólchij
k'e'at i Ítkáw kej a xi wawá' i ólnámal, ka t'ajat pikchin
ti anatema. 9Jant'ini' ti uluw ok'xidh, xowé' junílek'ij in
wichél ku uluw, max jún in ólnál k'e'at i Ítkáw kej a xi a
bats'uwámalchik, ka t'ajat pikchin ti anatema.

10Kom, ¿walám xó' u pajámiyal an inikchik o a Dios?
O ¿walám u aliyal ku kulbédha' i inikchik? Kom max in
k'wajatej u lubchal ku kulbédha' an inikchik, tám, naná'
yabák pél ti in abatnanélil a Cristo.

A Pablo pél i lej Apóstol

11Po naná' u lé' tu tso'óbliy, ebchalábchik, abal an Ítkáw
a xi naná' tu ólchámal, yab in k'ál i inik. 12Kom naná' ma ni
yab u bats'uw o ti in exóbchij i inik, po ti in éy a Jesucristo
in japidh ólchixtal.

13Kom a ats'ámalitschik jant'odha'ak u xe'etsintal ti
biyál k'ij ti in belkaxtal an Judíochik, abal u wat'k'adh
ájay a Dios in iglesiajilchik ani u paklundhálak; 14ani ti
in k'ak'naxtal an Judíochik u jek'álak yántolom u at juntal
yanél, pélak in wat'k'adh pa'ixnom k'al in jiladh ujnámtal u
pay'lómchik.

15Po, tam ti a Dios in kulbétna', ti in pílmédha' ma ti in
ebóm u mím, ani ti in kaniy k'al in lablidh ts'ejwalixtal,
16ti in japidh exlandha' k'al in Tsakámil, abal ku ólnanchij
in bij ti k'al an ♦yab Judíochik, yab wi'pachk'ij in k'alej u
aliyal in tak'bixtal i atikláb o i xits', **17**ma ni yab in k'adhiy
ti Jerusalén abal ku tsu'uw a xi pélak i apóstolchik ok'xidh
kej naná', po in k'alej ti Arabia tsabál ani in wichiy junílek'ij
ti Damasco.

18Xó', tam ti wat'enekits óx i tamub, in k'adhiy ti
Jerusalén abal ku tsu'uw a Pedro, ani in k'wajiy k'al jajá'
lajuj bó' a k'icháj; **19**po yab u tsu'uw más jita' i apóstolchik,
expidh a Jacobo, in inik ebchal an Ajátik. **20**Ani axé' a xi
tu dhuchunchal, xó' ka tsu'uw, ti in tamét a Dios, yab u
janamtal.

21Talbél in k'alej ti Siria ani ti Cilicia tsabál. **22**Ani an
iglesiachik ti Judea a xi k'álnadh k'al a Cristo yabák ti in
exlanchal u wal; **23**po expidh in ats'álakchik uluwáb: Nixé'
a xi tu ájayalak ti biyál k'ij, xowé' in ólnál in Ítkáwintal
an belomtaláb a xi ti biyál k'ij in paklundhálak. **24**Ani in
witsidh puwenchalakchik a Dios ti u éy naná'.

2 Talbél, tam ti wat'enekits lajuj tsé' i tamub, in wichiy ki
in k'adhiy ti Jerusalén k'al a Bernabé, ani u ne'dhálak
jayej k'al naná' a Tito. **2**Po in k'adhiy k'al ti in ebál jún i
japidh tejwa'médhomtaláb, abal yab ki in alk'idh adhláts
o in alk'idh adhlámadhak, ani u ólchij tsinatk'ij an alwa'
exladh inikchik an Ítkáw a xi u ólnál ti bá' an ♦yab
Judíochik. **3**Po a Tito, a xi k'wajatak k'al naná', ma anákej
pél i Griego, yab t'okat kotoyat. **4**Ani já'its k'al axé' ti in
ebál, kom an janam ebchalábchik, a xi otsel tsinat, otsel yab
káw abal tu kwátsiy met'a' an walkantaláb a xi i kwa'al k'al
a Cristo Jesús, abal tu k'unuw ti bá' an wik'axtaláb; **5**a xi
yab i jilchij i jolát ma ni jún i k'ij abal tu ku abatna', abal in
chubaxtal an Ítkáw ka k'wajiy k'al tatá'chik.

6Ani nixé'chik a xi tejwa'ak ejtíl tam púlik in éy (jawa'
a xi ti biyál k'ij in éyna' naná' yab u kwentaj; a Dios yab
pók'ódh in tsu'tal an atiklábchik), kom nixé'chik a xi ejtíl
tam púlikak in éy, yab jant'oj ít ti in ólchijchik. **7**Ani yab
expidh nixé', po tam ti in tsu'uw abal in punúbchámej an

1:15
Rom 8:28
1:16
Mat 16:17
1:17
T'aj 9:2
1:18
T'aj 9:22, 23,26,27
1:19
Mat 13:55; T'aj 15:13
1:20
Rom 1:9; 9:1
1:21
Luc 2:2; T'aj 6:9
1:22
Rom 16:3; 1Te 2:14
1:23
T'aj 6:7; 8:3
1:24
Mat 9:8
2:1
T'aj 15:2; 2Co 2:13
2:2
1Co 2:10; 9:24
2:3
1Co 9:21; 2Co 2:13
2:4
T'aj 1:16; 2Co 11:26; Jud 1:4
2:6
1Co 15:11; Ap 2:23
2:7
1Te 2:4

Ítkáw abal k'al an yab ♦t'okat kotodh atiklábchik, jant'ini' a Pedro ti k'al an ♦t'okat kotodh atiklábchik **8**(kom a xi t'ojon ti k'al a Pedro abal k'al an apóstoltaláb abal k'al an ♦t'okat kotodhchik, antsaná' t'ojon ti k'al naná' abal k'al an ♦yab Judíochik), **9**ani tam ti in tso'óbna' an lablidh ts'ejwalixtaláb a xi in pidhámej, a Jacobo, a Cefas, ani a Juan, jajá'chik a xi ko'oyáb ejtíl ti tsapik akanláb, tu pidha' in winab k'ubak k'al an junkúdhtaláb, já'its naná' ani k'al a Bernabé, abal wawá' ku k'alej ti k'al an ♦yab Judíochik ani jajá'chik ti k'al an ♦t'okat kotodhtaláb. **10**Expidh tu lej ucha' abal yab ki uk'chiy an ts'ejwantálchik, a xi jayej naná' u ik'áxna' ku t'aja'.

A Pablo in Wi'idh Tawna' a Pedro

2:8 *T'aj 1:25; 1Co 1:1*
2:9 *T'aj 9:15; 15:13; 1Ti 3:15; Ap 3:12*
2:10 *T'aj 24:17*
2:11 *T'aj 11:19*
2:12 *T'aj 15:13*
2:13 *T'aj 4:36*
2:14 *T'aj 10:28*
2:15 *Luc 24:7; Flp 3:4,5*
2:16 *Rom 3:28; 9:30*
2:19 *Rom 7:4; 2Co 5:15*

11Po tam ti a Pedro chích ti Antiokía, u tomólna' ti in wal, kom in tomnálak ka bijchin in jolbíl; **12**kom tam ti yabáyejak che'nek junchik ti k'al a Jacobo, jajá' junkudh k'apulak k'al an ♦yab Judíochik; po tam ti ulitschik, in tujchij ka ówméj ani ka pílméj, kom in ts'ejnálak an kwenél ♦t'okat kotodh. **13**Ani k'al in nits'binélomtal junkun jayej a xi pílchik an Judíochik, antsaná' kej ma a Bernabé ne'dháj k'al in nits'binélomtalchik.

14Ani tam tu tsu'uw abal yabák xe'etschik bolidh jant'ini' in chubaxtal an Ítkáw, u ucha' a Pedro ti in tamét patal: Max tatá' pél it Judío, it xe'ets ejtíl i yab Judío, ani yab ejtíl an Judío. ¿Jale' ti a t'ajchal k'al i tsápláb abal an ♦yab Judíochik ka wenk'on ejtíl i Judío in xe'tsintal? **15**Wawá' pél u Judío i t'ajtal éy, ani yab pél u waláblom ti bá' an ♦kwenél k'wajílom. **16**I exlál jayej abal an inik yab ne'ets ka bijiyat ti bolidh k'al in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw, po k'al in belomtal a Jesucristo, wawá' weyej i belámal a Jesucristo, abal ku bolidh tsu'tat k'al in belomtal a Cristo ani yab k'al in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw; kom k'al in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw, ma ni jita' yab ne'ets ka bolidh tsu'tat.

17Ani max u k'wajat i aliyal tu bolidh tsu'uw a Cristo, ani u elnalej tu waláblom. ¿Awxe' tám a Cristo in t'ojlábil pél i walabtaláb? Ibáj, ma ni jant'oj. **18**Kom max an t'ajnél a xi naná' u paklundhámal, axé' in wichél ku puwedha' junílek'ij, u t'ajál ti in jek'om. **19**Kom naná' ti in éy an ♦Éylidhkáw in k'wajat tsemnek ti k'al an ♦Éylidhkáw,

abal ki in k'wajiy ejat ti k'al a Dios. **20**Naná' in k'wajat in junkudh k'et'adh k'al a Cristo, ani yabáts ejat a xi naná', po pél a Cristo a xi k'wajat ejat ti al naná'; ani a xi xowé' naná' u xe'etsnál tu anam t'u'úl, u xe'etsnál ti k'al in belomtal in Tsakámil a Dios, a xi ti in k'ánidha' ani in bína' ti in bá' k'al naná' tu ebál. **21**Yab u pojkál in lablidh ts'ejwalixtal a Dios; kom max an bolidhtaláb tál ti in éy an ♦Éylidhkáw, tám, a Cristo alk'idh jolát ti tsemets.

An Espíritu Che'el ti éy an Belomtaláb

3 ¡Ay maku' Galaciajíbchik! ¿Jita' ti witsliyámal abal yab ki it ik'ax ots'oxin k'al an chubaxtaláb, yabxe' it tajk'adh ólchinének ti a tsu'uxtalchik abal a Jesucristo k'alej k'et'adh ti pelk'odh té'? **2**Axé' expidh u lé' ku exla' ti tatá'chik, ¿a bats'uw an Espíritu k'al in t'ajbíl an ♦Éylidhkáw o k'al in ots'nidhtal an belomtaláb? **3**¿Lej wat'k'adh it maku'chik? ¿A tujuwchik k'al an Espíritu, xowé' it ne'ets ki it putun k'al an anam t'u'lek? **4**¿Yán jant'ok'ij a alk'idh jolát yajchiknámalchik? Max lej alk'idh jolát.

5Tám, Jajá' a xi ti pidhál an Espíritu ani in t'ajál an labidh t'ajnél ti k'al tatá'chik; ¿in t'ajálxe' k'al in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw, o k'al in ik'ax ots'nidhltal an belomtaláb?

In Junkudh Káwintal a Dios k'al a ♦Abraham

6*Jant'ini' a ♦Abraham in belchij a Dios, ani in belomtal k'alej punk'udh ajinchidh ti bolidhtaláb.*

(Gen 15:6)

7Jaxtám, ka exla'chik abal, a xi in kwa'al an belomtaláb, axé'chik já'its in tsakámil a ♦Abraham. **8**Ani an ♦Dhuchlab, in ok'xidh tsu'uw abal a Dios ne'ets ki in bolidhmédha' an ♦yab Judíochik k'al an belomtaláb, in ok'xidh ólchij an Ítkáw a ♦Abraham, in uluw:

Ti al tatá' ne'ets ka k'alej lablidh patal an ♦kwenél k'wajílom.

(Gen 12:3; 18:18)

9Antsaná' tám, a xi pél i belomchik k'wajat lablidh k'al an belom ♦Abraham.

10Kom patal a xi k'wajat k'al in t'ajnélil an ♦Éylidhkáw k'wajat kwi'badh káwlidh, kom k'wajat dhuchadh:

2:20 *Mat 4:3; Rom 6:6; 1Pe 4:2*
3:1 *Luc 24:25; T'aj 16:6; 1Co 1:23*
3:2 *Jn 20:22; Rom 10:17; Heb 4:2*
3:5 *1Co 12:10*
3:6 *Rom 4:3*
3:7 *Luc 3:8*
3:8 *T'aj 3:25*
3:9 *Rom 4:16*
3:10 *Rom 4:15*

Kwi'badh káwlidh patal a xi yab u k'wajíl k'al patal a xi k'wajat dhuchadh ti in t'i'at dhuchlábil an ♦Éylidhkáw abal ki in t'aja'.

(Deu 27:26)

11Ani ti in éy an ♦Éylidhkáw yab jita' ne'ets ka bolidhméj abal k'al a Dios, lej tejwa', kom:

An bolidh inik k'al an belomtaláb ne'ets ka k'wajiy ejat.

(Hab 2:4)

12Ani an ♦Éylidhkáw yab já'its pél i belomtaláb; po dhuchadh:

An inik a xi ki in putuw axé'chik, k'al já'its ne'ets ka ejátlin.

(Lev 18:5)

13A Cristo tu ts'a'idh wichbámal ti k'al in kwi'badh káwintal an ♦Éylidhkáw, kom wenk'on ti kwi'badhkáw ti k'al wawá' ti ebál, kom k'wajat dhuchadh:

Kwi'badh káwlidh patal a xi paláb ti te',

(Deu 21:23)

14abal in lablixtal a ♦Abraham ki in ejtow ka ulits ti k'al an ♦yab Judíochik ti in éy a Cristo Jesús, abal ki ejtow ki bats'uw in ok'xidh uludhtal in Espíritujil an belomtaláb.

15Ebchalábchik, in káw ejtíl an inikchik, jún i junkudh ts'ejkadh káw, ma anákej pél in k'ál i inik, tam ts'o'omadh, yab jita' in tixk'anchal in jalbíl, ma ni in punk'unchal. **16**Xó', an ♦ok'xidh uludhtaláb t'ajchin a ♦Abraham ani in tsakámil. Yab in ulal: In tsakámilchik, ejtíl tam yántolomak, po ejtíl tam junkats:

A tsakámil,

(Gen 12:7)

já'its a Cristo.

17Ani axé' u ulal, an junkudh ts'ejkadh káw a xi a Dios in ok'xidh ts'o'omayámal abal k'al a Cristo, an ♦Éylidhkáw a xi chích 430 i tamub talbél, yab in tala'bédhál, abal ki in tixk'anchij in jalbíl an ♦ok'xidh uludhtaláb. **18**Kom max an báts'ul k'áláb pél k'al an ♦Éylidhkáw, yabáts tám já'its k'al an ♦ok'xidh uludhtaláb, po a Dios in pidha' a ♦Abraham ti in éy an ♦ok'xidh uludhtaláb.

3:11 *Rom 3:28; Heb 2:4; 10:38*
3:12 *Rom 10:5*
3:13 *T'aj 5:30*
3:14 *Jn 20:22; T'aj 2:33; Rom 4:9,16*
3:15 *Rom 7:1*
3:18 *Rom 4:14*

In Étal an ♦Élidhkáw

19Tám, ¿janéy ti éynal an ♦Élidhkáw? K'alej bínadh k'al ti in ebál an k'ibts'ontaláb, ma ki in bajuw ka chích an xits' tsakamláb a xi an ♦ok'xidh uludhtaláb in ulúmal, ani k'alej bínadh k'al i ♦ángelchik ti in k'ubak jún i pelkanchix. **20**Xó' an pelkanchix yab expidh abal k'al jún, po a Dios jún expidh.

21¿Tám, an ♦Élidhkáw in tomólnál patal in ok'xidh uludhtal a Dios? Ibáj ma ni jant'oj. Kom max an ♦Élidhkáw in ejtowalak ti ejátlix, tám, an bolidhtaláb tálak ti k'al an ♦Élidhkáw. **22**Po an ♦Dhuchlab patal in mapuy ti al an walabtaláb, abal an ♦ok'xidh uludhtaláb, a xi pél in k'ál an belomtaláb k'al a Jesucristo ka k'alej pidhach an belomchik. **23**Po ok'xidh ka ulits an belomtaláb, u k'wajatak wik'at ani u mapudh ti in éy an ♦Élidhkáw, ma ti japidh tejwa'méj an belomtaláb. **24**Jaxtám, an ♦Élidhkáw in t'ajámal ti kó'bits exóbchix abal tu ku ne'dha' ti k'al a Cristo, abal ku k'alej bolidhmédhach k'al an belomtaláb. **25**Po tam ti ulenekits an belomtaláb, yabáts u k'wajat más al an kó'bits exóbchixtaláb.

26Kom ti a yánél pél ti tsakámil a Dios, k'al an belomtaláb ti in éy a Cristo Jesús. **27**Kom patal a xi it pujnének ti in bij a Cristo, k'al a Cristo it k'wajat k'wa'chimadh. **28**Yabáts wa'ats i Judío, ma ni i Griego, yabáts wa'ats i wik'at abatnaneláb, ma ni i walkadh atikláb, yabáts wa'ats i inik ma ni i uxum; kom ti a yánél pél it jún k'al a Cristo Jesús. **29**Ani max tatá'chik pél ti k'ál a Cristo, tám, pél ti tsakámil a ♦Abraham, ani pélchik it báts'ul k'áláb jant'ini' an ♦ok'xidh uludhtaláb.

4 Xó', u ulal abal an báts'ul k'áláb biyat tsakamej, yab k'e'at in éy xi k'al jún i abatnaneláb inik, ma anákej jajá' pél i amuláb ti k'al patal; **2**po k'wajat al i kó'bitschik ani al i kwentalom k'álábchik ma ti an pejadh k'ij k'al an pay'lóm. **3**Antsaná' weyej, tam tu tsakamej, u k'wajatak k'al an abatnaneltaláb ti in k'a'által axé' xi tsabál. **4**Po tam ti ulits in putuntal an k'ij, a Dios in aba' in Tsakámil, wa'tsindhach k'al i uxum ani wa'tsin al an ♦Élidhkáw, **5**abal ki in ts'a'idh

3:19 *T'aj 7:53; Rom 5:20*
3:20 *1Ti 2:5; Heb 8:6*
3:21 *Rom 7:12*
3:22 *Rom 3:9-19*
3:23 *Rom 11:32*
3:24 *Rom 10:4*
3:25 *Rom 7:4*
3:26 *Rom 6:3; 8:14*
3:27 *Mat 28:19; Jn 17:11; Rom 13:14; 1Co 12:13; Efe 2:14, 15; Col 3:11*
3:29 *Luc 3:8; Rom 8:17*
4:3 *Col 2:8,20*
4:4 *Luc 2:27; Jn 3:17; Rom 5:6; Efe 1:10*
4:5 *Jn 1:12; Rom 3:24*

wichba' a xi k'wajatak al an ♦Éylidhkáw, abal ku bats'uwat tu k'álnadh tsakamláb.

6Ani kom pélits it tsakamlábchik, a Dios in aba' in Espíritujil in Tsakámil ti a ichíxchik, a xi dhajajál: ¡♦Abba, Pay'lóm! **7**Jaxtámits, yabáts más pél it abatnaneláb po pél it tsakamláb, ani max pél it tsakamláb, tám, pél it báts'ul k'álábil a Dios ti in éy a Cristo.

Tak'bidhkáw abal yab ku Wichiy tu Walbinal

8Tám, k'al an chubaxtaláb ti píl i k'ij, tam ti yabáyejak a exlál a Dios, a t'ojonchalak nixé'chik a xi in t'ajtal éy ti tsabál yab pél i dioschik; **9**po xowé', kom a exlámalits a Dios, o más alwa' uludh, it exladhitschik k'al a Dios, ¿jale' tam ti it wichél ki it wilk'in ti k'al an paluw ani an ts'ejwantál k'a'általáb ju'táj ti a lé'chik ki it k'wajiy ti it wik'at abatnaneláb? **10**A k'ak'nálchik in ajibtal a k'ichájchik, a íts'chik, an k'ij ani an tamubchik. **11**Tu ts'ejnanchalchik, abal in jolát t'ojonének ti tatá'chik.

12Tu lej konchal, ebchalábchik; ka t'aja' ejtíl naná', kom naná' u t'aja' ejtíl tatá'chik. Yab jita' ti in yajbédhámal. **13**Kom a exlálchik ti in tujtal abal k'al jún i yaw'láts tu anam t'u'úl, tu ólchijchik an Ítkáw; **14**ani yab ti in pojka'chik k'al an takandhaxtaláb a xi u kwa'alak tu anam t'u'úl ma ni yab ti in padha', po ti in bats'uwchik ejtíl jún in ♦ángelil a Dios, ejtíl a Cristo Jesús. **15**¿Ju'táj tám ti k'wajat nixé' xi pulik kulbéjintaláb a xi a kwa'alak? Kom tu lej tejwa' ólchal, abal max a ejtowámalakchik, a kaldhámalak a lej tsu'uxtal abal ti ki in pidha'. **16**Tám xó', ¿in wenk'onének ti a tomólnáxil kom tu uchál an chubaxtaláb?

17Jajá'chik ti lé' k'al i pa'ixnomtaláb po yab abal ti a alwa'tal, po in lé'chik ti pílmédha' abal ki it ijchím lé'nométs expidh ti k'al jajá'chik. **18**Alwa' abal ets'ey ki it ijchím lé'nométs abal k'al a xi alwa', ani yab expidh tam in k'wajat k'al tatá'chik. **19**Tsakam tsakámilchik, in wichél ku ko'oy i yajal kó'ontaláb k'al tatá'chik ti a ebál, ma ki in bajuw ka ts'ejkan a Cristo ti al tatá'chik; **20**u lé'ak ki in k'wajiy xowé' k'al tatá'chik, abal ku jalk'uy in janídh u káwintal; kom in k'wajat ejtíl tam yab tu belálchik.

4:6 *T'aj 16:7; Rom 5:5*
4:7 *Rom 8:17*
4:8 *Rom 1:28; 1Co 1:21; 8:4,5; 1Te 4:5; 2Te 1:8*
4:9 *1Co 8:3; Col 2:20*
4:10 *Rom 14:5; Col 2:16*
4:11 *1Te 3:5*
4:12 *Rom 7:1*
4:13 *1Co 2:3*
4:14 *Mat 10:40*
4:19 *Rom 8:29; Efe 4:13; 1Te 2:11*

An T'iplabkáw abal a Sara ani a Agar

21Ti ki in ucha' a xi a lé'chik ki it k'wajiy al an ♦Éylidhkáw, ¿yabxe' a ats'ámalchik an ♦Éylidhkáw? **22**Kom k'wajat dhuchadh abal a ♦Abraham in ko'oy tsáb i tsakam; jún k'al an uxum abatnaneláb, ani júnakej k'al an walkadh uxum. **23**Po a xi k'al an uxum abatnaneláb wa'tsin jant'ini' in wa'tsintal an anam t'u'lek, po a xi k'al an walkadh uxum, wa'tsin jant'ini' an ♦ok'xidh uludhtaláb; **24**axé' pél jún i t'iplabkáw, kom axé'chik já'its an tsablom junkudh ts'ejkadh káw, a xi jún tál ti ts'én Sinaí, a xi in wa'tsindhál i tsakamchik abal ti abatnaneláb; axé' já'its a Agar. **25**Kom a Agar pél an ts'én Sinaí ti Arabia, a xi xowé' já'its ejtíl a Jerusalén, ani k'wajat ti abatnaneláb junax k'al in tsakámilchik. **26**Po a Jerusalén a xi walk'i' k'wajat walkadh, já'its an mímláb abal patal wawá'. **27**Kom k'wajat dhuchadh:

Ki it kulbéj tatá' nút'bej uxum,
A xi yab tsakámlinal;
Ki it tsapik dhájan ani ki it dhájajan,
Tatá' a xi yab a kwa'al i yajal k'al an kó'ontaláb,
Kom más ján in tsakámil a xi kwetém
Kej a xi in kwa'al in tomkíl.

(Isa 54:1)

28Tám xó', ebchalábchik, wawá' jant'ini' a Isaac, pél u tsakamláb k'al an ♦ok'xidh uludhtaláb. **29**Po jant'ini' ti tám, a xi wa'tsin ti an anam t'u'lek in ájayalak a xi wa'tsin ti al an Espíritu, antsaná' jayej xowé'. **30**Po ¿janéy in ulal an ♦Dhuchlab?

Ka kedhmey an abatnaneláb uxum ani in tsakámil, kom in tsakámil an abatnaneláb uxum yab ne'ets ti báts'ul k'áláb k'al in tsakámil an walkadh uxum.

(Gen 21:10)

31Jaxtámits xó', ebchalábchik, wawá' yab pél u tsakamláb k'al an wik'at abatnanél uxum, po pél k'al a xi walkadh.

Ki it Kubladh K'wajiy ti al an Walkantaláb

5 Jaxtám, ki it k'wajiychik kublaladh ti al an walkantaláb ju'táj ti a Cristo tu walkandhámal, ani yab ki it k'wajiy junílek'ij wik'at k'al in yugo kitám an wik'at abatnaneltaláb. **2**Xó', ka tsu'uw, naná' a Pablo tu uchálchik, abal max it t'okat

4:21 *Rom 2:12*
4:23 *Rom 9:7,8; Heb 11:11*
4:26 *Heb 12:22; Ap 3:12*
4:31 *Rom 7:4*
5:1 *Mat 23:4; Jn 8:32; Rom 7:4*
5:2 *T'aj 15:1*

kotonal, tám, a Cristo yab jant'oj ti tabat abal tatá'chik. 3Ani junílek'ij in tejwa' tso'óblix, abal patal a xi t'okat kotonal, u tók'linal abal ki in putuw patal an ♦Éylidhkáw. 4Jita' a xi in lé' ka bolidhméj k'al an ♦Éylidhkáw, u pílmének ti k'al a Cristo, it ijkanének ti k'al an lablidh ts'ejwalixtaláb. 5Po wawá' ti in éy an Espíritu ani ti k'al an belomtaláb u k'wajat tu aychix k'al in aychixtalábil an bolidhtaláb. 6Kom ti al a Cristo Jesús an ♦t'okat kotodhtaláb yab jant'oj in jalbíl, ma ni an yab ♦t'okat kotodhtaláb, po expidh an belomtaláb a xi t'ojnal k'al an k'ánidhomtaláb.

5:3 *Rom 2:25; Sgo 2:10*
5:4 *Rom 3:28; Heb 12:15; 2Pe 3:17*
5:5 *Rom 8:23, 24*
5:6 *Rom 16:3; 1Co 7:19; 1Te 1:3; Sgo 2:22*
5:7 *1Co 9:24*
5:8 *Rom 8:28*
5:9 *1Co 5:6*
5:10 *1Co 2:3; Flp 3:15*
5:11 *Luc 2:34*
5:13 *1Co 8:9; 2Co 4:5; Efe 5:21; 1Pe 2:16*
5:14 *Mat 5:43; 22:39*
5:16 *Rom 8:2, 4-6,9,14; 2Co 5:17*
5:17 *Rom 8:5-8*
5:18 *Rom 2:12; 1Ti 1:9*

7Tatá'chik it ádhilak alwa', ¿jita' ti oybiy abal yab ki it ik'ax ots'oxin k'al an chubaxtaláb? 8Axé' xi pajámidh káw yab tál ti k'al Jajá' a xi ti kaniyámal. 9Jún i wé' i levadura in dho'edhál ti in putát an k'oyej. 10Naná' u kwa'al i ♦dhakataláb ti tatá'chik ti in éy an Ajátik, abal yab ne'ets ki it tsalpopláts píl; po jita' ti xamk'uwalchik, ne'ets ki in ne'dha' in weladh yajchikixtal, jitákits in éy jajá'.

11Po xó' naná' ebchalábchik, max u ólnálej an ♦t'okat kotodhtaláb, ¿jale' tam tu yajchiknál i ájaxtaláb? Kom max anákak, k'wajatits tixk'adh in t'idhk'wantal an pelk'odhte'. 12Alwa'ak ka t'ajat muts'in a xi ti xamk'uwalchik.

13Kom tatá' ebchalábchik, it kaniyámej ti an walkantaláb; expidh yab ka eyendha' an walkantaláb abal ka pidha' i jolát an anam t'u'lek, po ki it t'ojchichláts jún k'al a xi júnakej k'al i k'ánidhomtaláb. 14Kom ti in putát an ♦Éylidhkáw putunal k'al axé' xi jún i káw:

Ka k'ánidha' a at k'wajíl jant'ini' tatá'.

(Lev 19:18)

15Po max it k'át'úx ani in k'ápúx jún k'al a xi júnakej, ka met'a' abal yab ki it taláxin jún k'al a xi júnakej.

In T'ajnélil an Anam T'u'lek

16Jaxtám, naná' u ulal, ki it xe'tsin ti al an Espíritu, ani yab ne'ets ka t'ajchij in padhay lé'nomtal an anam t'u'lek. 17Kom in padhay lé'nomtal an anam t'u'lek in tomólnál an Espíritu, ani an Espíritu in tomólnál an anam t'u'lek, ani axé'chik tomólnáx jún k'al a xi jún, abal yab ka t'aja' jawa' a xi a lé'. 18Po max it júnadh k'al an Espíritu, yabáts it k'wajatchik al an ♦Éylidhkáw.

19Xó', tejwa' jawa' já'its in t'ajnélil an anam t'u'lek. Já'its axé'chik, an tsáblixtaláb k'al a tomkíl, an alk'idh ko'óxtaláb, an at'ax t'ajbíláb, an k'ibeltaláb k'al a tidhéj, **20**an k'ak'nax k'al an dhulkuts dios, an dhimantaláb, an tomólnáxtaláb, an pejextaláb, an pa'ixnomtaláb, an k'ák' tsakúltaláb, an jik'lom tomólnaxtaláb, an lewáxtaláb, an píl k'ak'naxtaláb, **21**an telax lé'nomtaláb, an tsemdhomtaláb, an uts'általáb, an at'ax k'ijidhbéltaláb, ani jawámakits ejtíl axé' tu tejwa'médhanchal, jant'ini' tu ólchámalits ok'ox, abal jita' in t'ajál axé' xi t'ajnél, yab ne'ets ti báts'ul k'al in ts'álejlábil a Dios.

In Walíl an Espíritu

22Po in walíl an Espíritu já'its an k'ánidhomtaláb, an kulbéltaláb, an koyataláb, an nakat aychixtaláb, an k'aya'taláb, an alwa'taláb, an belomtaláb, **23**i maxutaláb, ani an ejét xe'tsintaláb; k'al axé'chik yab wa'ats i ♦Éylidhkáw. **24**Kom a xi k'álnadh k'al a Cristo, in t'exk'eyámalits in anam t'u'úl k'al in padhaytal ani in lé'nomtal. **25**Max u k'wajat ejat k'al an Espíritu, ku xe'tsin jayej k'al an Espíritu. **26**Yabáts ki aliy an alk'idh k'adhataláb, tu tsakudháx jún k'al a xi júnakej, tu téláx lé'nom jún k'al a xi júnakej.

Wanaj ku Tolmíxin

6 Ebchalábchik, max jún jita' ka elan k'al jún i k'ibts'ontaláb, tatá'chik a xi it espiritual, ka wichbadh ts'akba' k'al jún i maxuj espíritu, ka t'ajál ti kwentaj ti a bá', yabák teyej ki it k'alej tilibnadh. **2**Ki it tolmíxinchik k'al a kitál, ani antsaná' ka putuw in Éylidh Káwintal a Cristo. **3**Kom max jún jita' in tsalpayal abal in kwa'al in éy, ani yab jan'toj in éy, in k'ambiyal in kwetém bá'. **4**K'alek'ij ki in tsu'uw k'al i takandhaxtaláb in kwetém t'ajnélil ani tám, ne'ets ki in ko'oy in kulbéjintal ti in kwetémtal ani yab k'al jita' píl. **5**Kom k'alek'ij ne'ets ki in ne'dha' in kwetém kitál.

6Jita' pél i exóbchinél k'al an káwintaláb, ki in junkúdhna' k'al patal i alwa'taláb jita' k'al ti exóbchinal.

7Yab ka k'ambiy ti a bá'; a Dios yab elat ka k'ijidhnáj; kom patal jawa' an inik ki in t'aya', já'its nixé' ne'ets ki in

5:19 *1Co 6:18*
5:21 *Mat 25:34; Rom 13:13*
5:22 *Efe 5:9*
5:23 *T'aj 24:25*
5:24 *Rom 6:6; Col 2:11*
5:26 *Flp 2:3*
6:1 *Mat 18:15; 2Co 2:7*
6:2 *Sgo 2:8*
6:3 *Rom 12:13*
6:4 *2Co 13:5*
6:6 *1Co 9:11; 1Ti 5:17*
6:7 *1Co 6:9; 2Co 9:6*

k'ojow. 8Kom jita' óm abal k'al in anam t'u'úl, k'al in anam
t'u'úl ne'ets ki in k'ojow i odheltaláb; po jita' óm abal k'al
an Espíritu, ti k'al an Espíritu ne'ets ki in k'ojow an ets'ey
ejataláb. 9Jaxtám, yab ku it'ixbéj ki t'aja' a xi alwa', kom ti
in lej k'ijil ne'ets ku k'ojláts, max yab ku waxun. 10Jaxtám,
jant'ini' i kwa'al i jolataláb, ki t'aja' a xi alwa' ti k'al patal an
inik, po más a xi k'wajat altáj ti an belomtaláb.

6:8 *Rom 6:23; Sgo 3:18*
6:9 *Heb 12:3*
6:10 *Efe 2:19; 1Pe 4:17*
6:11 *1Co 16:21*
6:12 *Mat 23:25, 26*
6:13 *Rom 2:25; Flp 3:3*
6:14 *Rom 6:2,6; 1Co 2:2*
6:15 *1Co 7:19; 2Co 5:17*
6:17 *2Co 1:5*
6:18 *Rom 6:20; Flp 4:23; 2Ti 4:22; Flm 1:25*

Taltalábkáw ani i Lablixtaláb

11Ka met'a' k'al u k'ubak tu dhuchunchámalchik k'al i
lej pakdha' dhuche'. 12Patal a xi in lé' ti kulbédhom k'al an
anam t'u'lek, axé'chik ti pajámiyal abal ki it t'okat koton,
expidh abal yab ki in yajchíkna' an ájaxtaláb k'al ti in ebál
in pelk'odhte'il a Cristo. 13Po ma ni yab in putuwal an
♦Éylidhkáw a xi t'okat kotonal, po ti lé'nanchalchik ki it
t'okat koton, abal ki in k'adhat puwétna' ti a anam t'u'úl. 14Po
ibáj, yab jayk'i' ki in k'adhatbéj, expidh k'al in pelk'odhte'il
i Ajátik Jesucristo, ti k'al Jajá' u kwa'al an k'wajchidh tsabál
tsemnek ani naná' in k'wajat tsemnek ti k'al an k'wajchidh
tsabál. 15Kom k'al a Cristo Jesús, yab jant'oj in jalbíl an
♦t'okat kotodhtaláb ma ni an yab ♦t'okat kotodhtaláb, po an
ít ts'ejkanéláb.

16Ani patal jáyits xe'ets jant'ini' axé' xi lejab, koyataláb,
ani yajnanchixtaláb abal k'al jajá'chik ani jayej ti Israel a xi
in k'ál a Dios.

17Ma ti xowé' yabáts jita' ti ki in takchikiy, kom naná' u
chi'dhanchal tu iniktal in ts'o'ómil an Ajátik Jesús.

18Ebchalábchik, in lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo
ka k'wajiy ti a espíritu. ♦Amén.

A Pablo in Abadh Dhuchlábil abal an
EFESIOS

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An Iglesia ti Efeso
An Tamub: 60 TC

Ti tsabchíl in belal t'ojlábil a Pablo in tsa'biy a Efeso jún ádhil tam ti ne'etsak ti wichél ti Antiokía (T'aj 18:19-20). Talbél wichiy taná', ma óx i tamub, kom in lej elkanchij an k'ak'andh t'ojláb (T'aj 19). Xó' ti in ta'pantal ti in óxchíl in belal t'ojlábil, in mulkuw an yejtseláb Efesiojíbchik biyat ne'etsak ti bél abal ti Jerusalén (T'aj 20:17). Talbél tam ti k'a'ál wik'an ti Roma, a Pablo in t'aja' yán i Dhuchlab abal an iglesiachik a xi in inkiyámal. In dhucha' jún, abal an Iglesia ti Efeso.

An bichow Efeso pélak jún i lej éylidh bichow abal an Roma tsabál taná' ti Asia. In ts'ejeltal abal an wenk'oltaláb taná' ti Asia Menor, ani pélak in ts'ejeltal abal an k'ijidhtaláb ani in k'ak'naxtal i dhulkuts. A xi yab belomchik in k'ak'nálak yántolom i dhulkuts, po an dios mím Diana in átálak patal in k'ak'naxtal an xe'tsintaláb. A Pablo kom in ólnál a Cristo in tomól káwliy in k'ak'naxtal a Diana. Axé' in t'aja' abal ka wa'tsin i pulik tomólnaxtaláb (T'aj 19:23-41).

A Pablo in dhuchunchij an belomchikt ti Efeso walám ti 60 TC. Abal ki in kanátliychik ka xe'tsin k'al a Cristo ti bá' axé' xi belkax dhulkutstaláb. An dhuchláb k'wajat ti óx pejkadh, ti 1 ma ti óx, pél jún i lejkinchixtaláb ti ju'táj a Pablo in ólnál janéy in éy ki it k'wajiy ti al a Cristo. Ti in tujtal an 4:1 in ólnál jant'odha' ki xe'etsna'. Ti 4 ma ti 6, in ólnál jant'odha' jún i belom ne'ets ki in ejtow ka beláts jant'ini' ti in tomnál k'al a Cristo. Ti in taltal an pejachláb (6:10-20) in ólnál an pejextaláb espiritual ju'táj ti an belom k'wajat.

Tam, ti wawá' tu belom ku xe'tsin abal k'al a Cristo, tám, a Dios in bats'uwal i witsidh puwenchixtaláb ti iglesia ti in éy a Cristo Jesús ma ti patal an k'ij (3:21).

An óx pejach ti Efesios
Ok'xidhkáw (1:1-2)
I. Janéy in éy abal ki it k'wajiy ti al a Cristo (1:3-3:21)
II. Jant'ini' jún i belom xe'ets ti in tekédh kom k'wajat k'al a Cristo (4:1-6:9)
III. Jant'odha' jún i belom in átál an pejextaláb espiritual (6:10-20)
Taltalkáw (6:21-24)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, in apóstolil a Jesucristo k'al in awiltal a Dios,
Abal an santo belomchik a xi k'wajat ti Efeso bichow ani an putudhchik ti al a Cristo Jesús.
2 Lablidh ts'ejwalixtaláb ani koyataláb abal tatá'chik xi k'al a Dios i Pay'lóm, ani xi k'al an Ajátik Jesucristo.

1:1 *1Co 1:1; Col 1:1*
1:2 *Rom 1:7*

Lablixtaláb Espiritual ti ál a Cristo

3Lablidh bijchidh a Dios ani in Pay'lóm i Ajátik Jesucristo, a xi tu labliyámal k'al patal i lablinchixtaláb espiritual ti k'ay'lálíb ti al a Cristo. **4**Jant'ini' tu takuy ti al a Cristo, ok'xidh ka tujey an tsabál, abal ki t'aja' tu santo belom ani yab mink'odh ti in tamét a Dios, **5**k'al i k'ánidhomtaláb, tu ok'xidh takuyámal abal ku bats'uwat tu k'álnadh tsakamláb abal Jajá', ti in éy a Jesucristo, jant'ini' in kulbéltal in awiltal, **6**abal ti puwenchixtaláb in witsidh puwenchixtal in lablidh ts'ejwalixtal, ti k'al já'its tu t'aja' ku k'alej bats'udh ti al an K'anidhowaláb.

7Ti al Jajá' i kwa'al i ts'a'idh wichbomtaláb ti in éy in xits'ál, an pakwlanchixtaláb k'al an walabtaláb jant'ini' in ts'alatal in lablidh ts'ejwalixtal, **8**a xi in wat'k'adh dho'edhámal ti al wawá' k'al patal i tsalpadhtaláb ani i ejtidhtaláb, **9**tu t'ajchámal ki exla' in tsinkadh awiltal, jant'ini' in alwa' kulbéjintal a xi in tsalpayámal ti in kwetémtal, **10**abal ki in tamkuy patal ti al a Cristo ti al an kó'bitsidh t'ojláb in putuntal an pejadh k'ij, antsaná' a xi k'wajatchik ti k'ay'lál jant'ini' a xi k'wajatchik ti tsabál. **11**Ani ti al Jajá' jayej i ko'oyal i bats'udh k'áláb, u ok'xidh takuyámej, jant'ini' in tsalápil Jajá' a xi in t'ajál patal jant'ini' in tsalpadh awiltal, **12**abal ku wenk'on tu puwenchixtaláb abal k'al in witsidh puwenchixtal, wawá' a xi ok'xidh i ayálak a Cristo.

13Ti k'al Jajá', tatá'chik teyej, tam ti a ats'a' an chubax káwintaláb, in Ítkáwintal a k'ánixtal, ani tam ti a bela', it k'alej ts'o'omadhchik k'al in Santo Espíritu an ♦ok'xidh uludhtaláb, **14**a xi já'its an jilchidh jalmach abal an bats'udh k'áláb, ma ti in ts'a'idh wichbadhtal an k'áláb abal k'al in puwenchixtal in witsidh puwental.

A Pablo in Ólontal

15Jaxtám, naná' neyej tam tu ats'a' a belomtalchik ti k'al an Ajátik Jesús, ani a k'ánidhomtal abal k'al ti in yánél an santo belom, **16**yab u kubdhál ku bína' i k'ak'námaltaláb abal k'al tatá'chik, tu t'ilálchik tu ólontal, **17**abal in Diosil i Ajátik Jesucristo, an witsidh puwenchidh Pay'lóm, ti pidha'chik in espíritu an tsalpadhtaláb ani i japidh

1:3 *2Co 1:3; 1Pe 1:3*
1:4 *Col 1:22; 2Te 2:13*
1:5 *Rom 8:14, 15,29; 1Co 1:21; Col 1:19*
1:6 *Mat 3:17*
1:7 *Rom 3:24, 25*
1:9 *Rom 16:25*
1:10 *Rom 5:6; Gal 4:4; Col 1:20*
1:11 *Rom 8:29, 30; Heb 6:17*
1:13 *Rom 16:3; Col 1:5*
1:14 *Rom 3:24; 2Co 5:5*
1:15 *Col 1:4*
1:16 *Rom 1:8,10*
1:17 *Jn 20:17; Col 1:9*

tejwa'médhomtaláb abal k'al an exlomtaláb ti k'al Jajá', 18ti tajk'anchij ka tsu'uxin a ejtidhtal, abal ka exlanchij in aychixtal a xi ti kaniyámal, ani janéy tam ts'alat in witsidh puwenchixtal abal in jilchidh k'álábil an santo belomchik, 19ani jawa' já'its in wat'k'adh puwél in ejtodhtal abal ti k'al wawá' tu belom, jant'ini' ti t'ojnal in pulik tsáp, 20a xi t'ojon ti k'al a Cristo, tam ti ts'akbáj ti tsemláj, ani koydháj ti in winab k'ubak ti k'ay'lálíb, 21abal ka k'wajiy ebál ti k'al patal i ok'óxlom i éyaláb, i ejtodhtaláb ani i amuláb, ani ti k'al patal i bijláb a xi bijiyáb, yab expidh ti a axé' xi k'ij xe'tsintaláb po a xi ta'tálej ka chích.

22Ani in k'unúmal patal ti alál in akan, ani in bína' ti ok'lek ti k'al patal ti iglesia, 23a xi já'its in iniktal, in t'uchidhtal Jajá' a xi patal in t'uchiyal ti al patal.

U K'ánidh Ts'ejwalidh

2 Ani Jajá' ti ejátliyámalchik a xi it k'wajatak it tsemnek ti al an k'ibts'ontaláb ani ti al an walabtaláb, 2ju'táj ti it xe'tsinchik ti biyál k'ij jant'ini' in áy axé' xi tsabál xe'tsintaláb, jant'ini' an ok'lek a xi éyal k'al an ik', an espíritu a xi xowé' t'ojnal ti k'al an jek'om tsakamlábchik, 3ju'táj ti yánél weyej ti biyál k'ij u xe'etsak ti al in padhaytal i anam t'u'úl, i t'ajchal in padhay lé'nomtal an anam t'u'lek ani i tsalpaxtal, ani pélak i t'ajtal éy tu tsakamláb k'al an k'ák' tsakúltaláb, jayétsej ejtíl a xi pílchik.

4Po a Dios, a xi pél i ts'alat yajnanchix, k'al in pulik k'ánidhomtal jant'ini' tu k'ánidha', 5ma anákej antsaná' u k'wajatak u tsemnek k'al i k'ibts'ontal, tu ejátliy junkudh k'al a Cristo (k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb it k'wajat k'ánidhchik), 6ani junkudh tu ts'akba', ani tu junkudh koydhámal ti k'ay'lálíb k'al a Cristo Jesús, 7abal ki in tejwa'médha' ti al an k'ij a xi ta'tál in lej wat'k'adh ts'alat in lablidh ts'ejwalixtal k'al in alwa'tal abal ti k'al wawá' ti in éy a Cristo Jesús. 8Kom k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb it k'wajat k'ánidhchik ti in éy an belomtaláb; ani yab abal já'its tatá'chik, kom pél in ts'ejwalixtal a Dios, 9yab k'al i t'ajnéláb, abal yab jita' ki in puwetna'. 10Kom wawá' pél u ts'ejkanéláb ti k'al Jajá', u ts'ejkámej ti al a Cristo Jesús abal ti alwa' t'ajnéláb, a xi a Dios in ok'xidh t'ojojoyámal abal taná' tu ku xe'tsin.

1:18 *Rom 8:28; Col 1:12; Heb 6:4*
1:19 *Col 1:29*
1:20 *Mrc 16:19; T'aj 2:24*
1:21 *Mat 12:32; Col 1:16*
1:22 *Mat 22:44; 1Co 11:3; Col 1:18*
1:23 *Jn 1:16; 1Co 12:27*
2:1 *Col 2:13*
2:2 *Jn 12:31; Rom 11:30; 12:2; 1Pe 4:3*
2:3 *Gal 5:24*
2:4 *Jn 3:16*
2:5 *Jn 5:24; T'aj 15:11*
2:6 *Rom 6:5*
2:7 *Rom 2:4; Ti 3:4*
2:8 *Rom 3:2*
2:9 *Rom 4:2; 1Co 1:29; 2Ti 1:9; Ti 3:5*
2:10 *Ti 2:14*

U Junkudh k'al an Ajátik

11Jaxtám, ka t'ilpa' ti biyál k'ij tatá'chik an yab Judío ti anam t'u'lek, it bijiyábakchik, ti it yab ♦t'okat kotodh k'al a xi bijiyáb ♦t'okat kotodh t'ajadh k'al i k'ubak ti al i anam t'u'úl. **12**Ti niwa' an k'ij it k'wajatakchik yab k'al a Cristo, it ów ti al an bichow Israel, it ówelábak ti k'al in ts'ejkadh káwintalchik ti in ok'xidh uludhtal, k'al yab i aychixtaláb ani yab k'al a Dios ti an tsabál. **13**Po xowé' ti al a Cristo Jesús, tatá'chik a xi ti biyál k'ij it k'wajatak ów, it utuwámej ti in éy in xits'ál a Cristo.

14Kom Jajá' já'its i koyatal, a xi ti tsablom in t'aja' ti jún, in pakluwámal an ba'te' a xi pelkadhak ti lewáxtaláb, **15**k'al in anam t'u'úl in tala'bédha' an tomólnaxtaláb, já'its an Éylidh abatnadhkáw a xi u exóbchidhak ki t'aja', abal k'al in kwetémtal ki in ts'ejka' a xi tsablom ti jún i ít inik; antsaná' in t'aja' an koyataláb, **16**ani k'al an pelk'odhte' in wichbadh ja'úbnáxindha' k'al a Dios a xi tsablom ti jún i kwenél belom, kom in tala'bédha' an tomólnaxtaláb. **17**Ani chích ani in ólna' an koyataláb ti tatá'chik a xi it k'wajatak ów ani a xi it k'wajat utat; **18**kom ti in éy Jajá', wawá' tsablom i kwa'al i walkantaláb abal ku otsits k'al jayétsej an Espíritu ti k'al an Pay'lóm.

19Jaxtám xó', yabáts pél it ówelabchik ma ni it píl inikchik, po pél it at bichówlom k'al an santo belomchik, ani it yanéláb k'al in altáj k'imá' a Dios, **20**it puwelchik ti bá' in akníl an apóstolchik ani an tsu'bidh káwlómejchik, já'its a Jesucristo, Jajá' an t'ujub a xi pél in ts'upk'intal, **21**já'its a xi ti k'al Jajá' in putát an kubadh atáj, alwa' xápk'áx, k'wajat ti puwel abal ti jún i santo ♦tiyópan ti al an Ajátik. **22**A xi ti al Jajá', tatá'chik teyej it k'wajat ti it junkudh puwedháb abal ti in k'wajtal a Dios ti in éy an Espíritu.

2:11 *Col 2:11*
2:12 *Gal 3:17; 1Te 4:13*
2:13 *Col 1:20*
2:14 *Jn 14:27; 1Co 2:14; Gal 3:28*
2:16 *2Co 5:18; Col 1:20*
2:17 *Luc 2:14*
2:18 *1Co 12:13; Col 1:12*
2:19 *Gal 6:10; Flp 3:20*
2:20 *Mat 16:18; T'aj 4:11; 1Co 3:9; 1Pe 2:4-8*
2:21 *1Co 3:16, 17*
2:22 *1Co 3:16*
3:1 *T'aj 23:18; 2Ti 1:8; Flm 1:1,9*
3:2 *Col 1:25*
3:3 *Rom 16:25; 1Co 2:10*
3:4 *2Co 11:6*

An T'ojláb ti ba' an yab Judíochik

3 Xó', k'al axé' ti in ebál, naná' a Pablo, in wik'nélil a Cristo Jesús abal tatá'chik, an yab Judío, **2**já'its max a ats'ámal an kó'bitsix t'ojláb abal in lablidh ts'ejwalixtal a Dios a xi in pidhámej abal tatá'chik, **3**a xi k'al i japidh ólchixtaláb ti in t'ajchij ku exla' an tsinkadhkáw, jant'ini' ti ok'ox u dhuchámal jún i wé', **4**a xi tam ka ajiy axé', ne'ets ka

ejtow ka ejtiy u exlomtal k'al ti in ebál in tsinkadh káwintal
a Cristo, 5a xi ti pílchik an k'ij yab pidhan ki in exla' in
♦Tsakámil an Inikchik, jant'ini' ti xowé' japidh olchámej in
santo apóstolilchik ani in tsu'bidh káwlómejilchik ti in éy
an Espíritu; 6abal an ♦yab Judíochik ne'ets ti junkudh báts'ul
k'áláb ani ti junax yanéláb k'al jayétsej an mulkudh belom,
ani junax báts'ul k'al an ♦ok'xidh uludhtaláb ti al a Cristo
Jesús ti in éy an Ítkáw, 7k'al nixé' ti in ebál naná' in t'ajan
ti in t'ojonchix, jant'ini' in pidhbíl in lablidh ts'ejwalixtal a
Dios a xi in pidhámej jant'ini' in t'ojlábil in ejtodhtal.

8Já'its naná' a xi lej wé' u éy abal ti in yánél an santo
belomchik, axé' xi lablidh ts'ejwalixtaláb in pidhan abal
ku ólna' ti bá' an ♦yab Judíochik an Ítkáw já'its in yab
ejtidh ts'alatal a Cristo, 9ani ku tajk'anchij patal jawa'
já'its an junkúdhtaláb abal an tsinkadhkáw a xi k'wajatak
dhibk'odh ma ti in tujtal an k'ij xe'tsintaláb ti k'al a Dios
a xi in ts'ejka' patal an t'ajnél ti k'al a Jesucristo, 10abal in
pulik tsalpadhtal a Dios, ka tejwa'médhanchat xowé' k'al
an iglesia, an ok'óxlomchik, ani an éyalchik ti k'ay'lálíb.
11Jant'ini' ti in tsalpayámal ti ets'eytaláb, a xi in t'aja' ti al a
Cristo Jesús i Ajátik, 12ti k'al Jajá' i kwa'al i walkantaláb ani
i otseltaláb k'al i ♦dhakataláb ti in ebál an belomtaláb ti in
éy Jajá'; 13jaxtám, tu konchalchik abal yab ki it tsekej ti in
ebál u ni'adh yajchikixtal abal tatá'chik, a xi pél a witsidh
puwenchixtal.

Ólontaláb abal an Ajumchik

14K'al axé' ti in ebál u tudhluwal u k'walál ti k'al in
Pay'lóm i Ajátik Jesucristo, 15ti k'al Jajá' in bats'uwal in
bij patal an altáj k'wajílom ti k'ay'lál ani ti tsabál. 16Abal
ti pidha'chik jant'ini' in ts'alatal in witsidh puwenchixtal,
abal ki it tsáplin k'al in ejtodhtal ti a al iniktal k'al in
Espíritu; 17abal a Cristo ka k'wajiy ti a ichíxchik ti in
éy an belomtaláb; abal antsaná' ibidh ani aknidh k'al an
k'ánidhomtaláb, 18ka ejtow ka ejtiy, junax k'al patal an
santo belomchik jawa' já'its in ts'ikwél, ani in nakém, in
lupúdh ani in t'ek'ém, 19ani ka exlanchij in k'ánidhomtal a
Cristo, a xi in jek'ál patal i exlomtaláb, abal ki it t'uchich
k'al patal in t'uchtal a Dios.

3:5 *Rom 16:26*
3:6 *Rom 8:17*
3:7 *Rom 12:3; 1Co 3:5; Col 1:29*
3:8 *Rom 2:4; 1Co 15:9*
3:9 *Rom 16:25*
3:10 *Rom 11:33; 1Co 2:7; Col 2:10, 15; 1Pe 1:12*
3:12 *2Co 3:4; Heb 3:14; 1Jn 2:28*
3:14 *Flp 2:10*
3:16 *Rom 2:4*
3:19 *Flp 4:7; Col 2:10*

20Ani Jajá' a xi in ejtowal abal ki in t'aja' patal, in t'ajál
lej wat'k'adh a xi wawá' i konoyal o i exbayal, jant'ini'
in ejtodhtal a xi t'ojnal ti ál wawá', **21**Jajá' ki in k'álna'
an witsidh puwenchixtaláb ti al an iglesia ti in éy a
Cristo Jesús, ti k'al patal an k'ij k'wajílom, abal ets'ey an
ets'eytaláb. ♦Amén.

An Junkudhtaláb ti in Iniktal a Cristo

4 Jaxtámits, naná' ti in wik'nél ti in ebál an Ajátik, tu lej
paka'bédhálchik abal ki it xe'tsin jant'ini' ti in tomnál
an kanixtaláb ti jant'ini' ti it kaniyámejchik, **2**k'al patal
i tsa'ataláb ani i maxutaláb, k'al i nakat aychixtaláb, ku
kuxudhchíxin jún ti k'al a xi jún k'al i k'ánidhomtaláb,
3ka ik'áxna' abal ka ko'komay an junkudhtaláb k'al an
Espíritu ti in wik'axtal an koyataláb, **4**jún an iniktaláb,
ani jún an Espíritu; jant'ini' it k'wajat kanidhchik k'al
junkats i aychixtaláb k'al a kanixtal; **5**jún an Ajátik, jún an
belomtaláb, jún an pujantaláb, **6**jún a Dios ani in Pay'lóm
patal, a xi k'wajat ebál ti k'al patal, ti in éy patal, ani ti al
patal tatá'chik.

7Po k'alek'ij wawá' u pidhámej an lablidh ts'ejwalixtaláb
jant'ini' in lejab pidhbíl a Cristo. **8**Jaxtám in ulal:

Tam ti k'adhiy walk'i', in ne'dha' wik'at an
wik'néltaláb,
Ani in pidha' i pidhbíláb an atiklábchik.

(Sal 68:17)

9Ani nixé' abal k'adhiy, ¿janéy walám, po ok'ox pa'inek
ti ma lej alál in pejách an tsabál? **10**Jajá' a xi pa'iy, já'its
jayétsej a xi k'adhiy ani in jalúnchij patal an k'ay'lálchik
abal ki in t'uchiy patal.

11Ani Jajá' in bína', junchik ti apóstol ani junchik ti
tsu'bidh kawlómej, ani junchik ti búk'ul Ítkáw, ani junchik
ti kó'bitsix ani i exóbchix, **12**abal ka kidhat exóbindháj an
santo belomchik abal k'al in t'ojlábil an k'ak'nadh t'ojláb,
abal ka puwey in iglesiajil a Cristo, **13**ma ku tala' ulits
ti jún i junkudh belomtaláb ani an exlomtaláb ti k'al in
Tsakámil a Dios, ti putudh inik, ma ti in lejab in yejém abal
in t'uchtal a Cristo; **14**abal yabáts ki t'aja' tu t'ele', lank'í' ma
ju'támk'ij, ne'dhach tiwa'k'ij k'al patal i ik' exóbintaláb, k'al

3:20 *Rom 16:25*
3:21 *Rom 11:36*
4:1 *Rom 8:28; Flp 1:27*
4:2 *Col 3:12,13*
4:3 *Rom 15:5; Col 3:15*
4:4 *Rom 12:5; 1Co 12:13*
4:5 *1Co 8:6*
4:6 *Rom 11:36*
4:7 *Rom 3:24; 12:3; 1Co 12:7,11*
4:8 *Col 2:15*
4:11 *Rom 12:6; 2Ti 4:5; Sgo 3:1; 2Pe 3:2*
4:12 *Rom 14:19; 1Co 12:27*
4:13 *Jn 1:16; Col 1:28*
4:14 *1Co 14:20; Sgo 1:6*

in ts'ejkadh tsalpadhtal an inikchik, abal ka k'ambixin in eyendhál an pojkax tsalpadhtaláb abal ti k'iblondha'; **15**po ka káwna' an chubaxtaláb k'al i k'ánidhomtaláb, ku puwey k'al patal ti k'al Jajá' a xi pél in ók', já'its a Cristo; **16**a xi ti in putát in iniktal lej t'ipts'odh ani junax tsáplixchik k'al patal in punchintal u tólmíxchik, jant'ini' t'ojnal in eyendhax éy abal k'alek'ij an pejmáchtaláb, ki in bats'uw i puweltaláb abal ka puwey k'al i k'ánidhomtaláb.

In Ít Xe'tsintal an Belom k'al a Cristo

17Jaxtám, axé' u ulal ani tu tejwa' tso'óbliyal ti k'al an Ajátik; abal yabáts ki it xe'tsinchik jant'ini' a xi k'e'at an ♦yab Judíochik, a xi xe'ets k'al in alk'idh tsalápil, **18**in kwa'alchik yik'wtsidh in ejtintal, ówelábchik ti in ejatal a Dios kom yab in kwa'alchik an exlomtaláb, t'ujbadh in ichích, **19**a xi tam ti wits'iyméj in ats'axtal, in bína'chik ti in bá' ti k'al an k'ibeltaláb k'al in tidhéj abal ki in t'aja' patal a xi yab t'okat k'al i padhay jik'lomtaláb.

20Po tatá'chik yab a exóbnámal antsaná' a Cristo, **21**max chubax a ats'anchámal ani ti exóbchámal, jant'ini' an chubaxtaláb k'wajat ti al a Jesús. **22**Xó', ti in ebál a biyál xe'tsintalchik, ka jila'its a biyál xe'éts, a xi odhel jant'ini' in k'ambixtal a padhay lé'nomtal, **23**ani ka ítmédha' in espíritujil a tsalápil, **24**ani ki it k'wa'chiman k'al an ít inik, a xi k'al a Dios ti t'ajadh, k'al i bolidhtaláb, ani k'al i santo xe'tsintaláb a xi chubax.

25Jaxtám, ka jila'its an janamtaláb:

K'alek'ij ka káwin k'al i chubaxtaláb ti k'al in at k'wajíl,

(Zac 8:16)

kom pél u pejach yanéláb jún k'al a xi júnakej.

26*Ki it k'ák' tsakuychik po yab ki it walbin,*

(Sal 4:3)

yab ka jila' a tsakúltal ma ka uk'tsin a k'icháj; **27**ma ni yab ka pidha' i jolát an Tenekláb. **28**A xi kwé'ak, yabáts más ka kwé'en, po ka t'ojonits, ki in eyendha' in k'ubak k'al a xi alwa', abal ki in ko'oy ani ki in ejtow ki in pidha' a xi in kwa'al i yajinchixtaláb. **29**Yab ka kalej ti a wi' ma ni jún i at'ax káw, po a xi alwa' a xi yejenchidh abal ti puwedhom, abal ka pidhan i lablidh ts'ejwalixtaláb an

4:16 *1Co 12:7; Col 2:19*
4:17 *Rom 1:21*
4:18 *Rom 1:21; 2Co 3:14*
4:19 *Rom 1:24; Col 3:5; 1Ti 4:2; 1Pe 4:3*
4:22 *Rom 6:6; Col 3:5,8,9; Heb 3:13; 1Pe 2:1*
4:23 *Rom 12:2; Col 3:10*
4:24 *Rom 6:4*
4:25 *Rom 12:5; Col 3:9*
4:26 *Mat 5:22*
4:27 *2Co 2:10*
4:28 *Gal 6:10; 1Te 4:11*
4:29 *Mat 12:36; Rom 14:19; Col 3:8*

ots'olchik; 30ani yab ka yajchik t'e'pindha' in Espíritu Santo
a Dios, a xi jita' k'al ti ts'o'omayámal abal ti in k'ichájil an
ts'a'idh wichbomtaláb. 31Ka tixk'a' ti tatá'chik, patal i ts'a'ik
yajal, i k'ák' tsakúltaláb, i lokotaláb, i dhajal káw, i at'ax
káwílaxtaláb ani patal i pojkaxtaláb, 32po ka t'aja' ti it k'aya'
jún k'al a xi júnakej, ti it yajnanchíx, ti it pakwlanchíx
jún k'al a xi júnakej, jant'ini' a Dios ti in ebál a Cristo ti
pakwlanchijchik.

Ku Xe'tsin Jant'ini' in Tsakámil an Tajaxtaláb

5 Jaxtámits, ejtíl i k'án tsakamlábchik ka jumbay a Dios.
2Ani ki it xe'tsin k'al i k'ánidhomtaláb, jant'ini' a Cristo
tu k'ánidhámal ani in bína' ti in bá' k'al wawá' ti ebál, ti
ts'akchixtaláb ani ti tsemdhanél ti k'al a Dios k'al i bijat
niwiwíltaláb.

3Po i alk'idh ko'óxtaláb ani patal i at'axtaláb o i
jik'lomtaláb, ma ni yab ka bijiy ti ba' tatá'chik, jant'ini' in
tomnál an santo belomchik, 4ma ni i at'axtaláb, ma ni i
maku' t'ilab, ma ni i at'ax k'ijidhbédhomtaláb, a xi yab in
tomnál, po anákej más i k'ak'námaltaláb. 5Kom a exlálits
axé', abal ma ni jún a xi alk'idh ko'óx o a xi yab t'okat, o i
jik'lom a xi já'its i k'ak'nax k'al i dhulkuts dios, yab ne'ets ti
báts'ul k'áláb ti in ts'álejlábil a Cristo ani a Dios. 6Ma ni jita'
yab ti k'ambiy k'al i alk'idh káw; kom k'al axé'chik che'el
in k'ák' tsakúltal a Dios ti k'al an jek'om tsakamlábchik.
7Jaxtámits, yabáts ki it junkun k'al jajá'chik.

8Kom ti píl i k'ij pélakchik it yik'wáx; po xowé' pél it
tajaxtaláb ti k'al an Ajátik; ki it xe'tsinchik ejtíl in tsakámil
an tajaxtaláb, 9kom in walíl an Espíritu já'its patal i
alwa'taláb, i bolidhtaláb ani i chubaxtaláb; 10ka aliyal
jawa' já'its in kulbéltal an Ajátik. 11Ani yabáts ka ko'oy i
junkúdhtaláb k'al in nút'bej t'ajnélil an yik'wáx, po anákej
más ka tejwa' ólna' abal yab alwa'. 12Kom tidhetál ka t'ila'
an t'ajnél a xi in t'ajálchik tsinat. 13Po patal an t'ajnél, tam
kaldhach ti tajaxtaláb, tejwa'mél in éy, kom an tajaxtaláb
patal in tejwa'médhál. 14Jaxtámits in ulal:

Ki it ejtsinits tatá' a xi it wayal,
Ani ki it ts'akiyits ti tsemláj,
Ani a Cristo ne'ets ti tajbay.

4:30 *Col 3:8; 1Pe 2:1*
4:32 *1Pe 3:8*
5:1 *Mat 5:48*
5:2 *Gal 1:4; Heb 7:27*
5:3 *1Co 6:18; Col 3:5*
5:5 *Mat 25:34; Col 3:5*
5:6 *Mrc 13:5; Rom 1:18*
5:8 *Luc 16:8; Jn 8:12*
5:9 *Mat 7:16-20; Rom 15:14; Gal 5:22*
5:10 *1Ti 5:4*
5:11 *Rom 13:12; 2Co 6:14*
5:13 *Jn 3:20,21*
5:14 *Jn 5:25; Rom 13:11*

15Jaxtám, ka t'aja' ti kwentaj jant'odha' it xe'ets; yab ejtíl i maku'chik, po ejtíl a xi tsalpadhchik. **16**Ka wichbadh ts'a'iy an k'ij, kom a xi chudhél tajk'anal yab in kwa'al in alwá'.

17Jaxtám, ka jila'its an yab tsalpadhtaláb, po ka ejtiy jawa' in awiltal an Ajátik. **18**Yabáts ki it wilej k'al i bók, kom uk'pindhom; po anákej ki it t'uchich k'al an Espíritu, **19**ki it káwin ti tatá'chik k'al i Salmo, k'al i k'ak'nadh ajatlábchik ani k'al i ajatláb a xi pél in k'ál an espíritu, ajatitíl, ani antsaná' ka puwenchij an Ajátik ti a ichíxchik; **20**ets'ey ani k'al pata ka pidhál i k'ak'námaltaláb a Dios, an Pay'lóm ti in bij i Ajátik Jesucristo.

An Jumbaxtaláb k'al an Iglesia ani an Tomkintaláb

21Ki it k'unat ots'oxin jún k'al a xi júnakej k'al in jik'éltal a Dios. **22**Tomkidh uxumchik, ki it k'unat ots'oxin k'al a tomkíl, jant'ini' ti k'al an Ajátik; **23**kom an tomkidh inik já'its in ók' an tomkidh uxum, antsaná' jant'ini' a Cristo pél in ók' an iglesia, a xi já'its in iniktal ani Jajá' pél in Jek'ondháxil. **24**Jaxtámits, jant'ini' an iglesia k'wajat k'unat ti k'al a Cristo, antsaná' jayej an tomkidh uxum ka k'wajiy k'al in tomkíl k'al patal.

25Inikchik, ka k'ánidha' a tomkíl, antsaná' jant'ini' a Cristo in k'ánidha' an iglesia, ani in bína' ti in bá' k'al jajá' ti in ebál. **26**Abal ki in santo pílmédha' ani ki in t'okedha' k'al an ja' t'akaxtaláb já'its k'al an káwintaláb, **27**abal ki in utuw ti in tamét Jajá', jún i iglesia a xi witsidh alabél, a xi yab mink'odh ma ni yutkudh, o jant'oj ejtílak, po ka k'wajiy santo pílmédhach ani k'al yab i punk'udh jolbintaláb. **28**Antsaná' ti yejentál an inikchik ki in k'ánidha' in tomkíl, jant'ini' in kwetém iniktal. A xi in k'ánidhál in tomkíl, in k'ánidhál in kwetém bá'; **29**kom yab jita' in at'ál in kwetém anam t'u'úl, po in pijchiyal, in kó'bitsiyal, jant'ini' an Ajátik ti an iglesia, **30**kom wawá' pél u pejachláb k'al in iniktal, k'al in t'u'úl ani k'al in beklák:

31*Jaxtám, an inik ne'ets ki in jila' in pay'lóm, ani in mím, ani ne'ets ka junkun k'al in tomkíl, ani axé' xi tsablom ne'ets ka wenk'on jún ti in éb.*

(Gen 2:24)

5:16 *Col 4:5*
5:17 *Rom 12:2; Col 1:9*
5:18 *Luc 1:15; Rom 13:13*
5:19 *1Co 14:15; Col 3:16*
5:20 *Col 3:17; Heb 13:15*
5:21 *Gal 5:13; 1Pe 5:5*
5:22 *1Ti 2:12; Ti 2:5; 1Pe 3:1,5*
5:25 *Col 3:19*
5:26 *Jn 17:19; Heb 2:11*
5:27 *2Co 4:14*
5:30 *Rom 12:5; 1Co 12:27*
5:31 *Mat 19:5; 1Co 6:16*

32Axé' pél jún i pulik tsinkadhkáw; po u ulal axé' ti in
ebál a Cristo ani an iglesia. 33Tám, k'alek'ij ti tatá'chik ki
in k'ánidha' in tomkíl uxum jant'ini' in kwetém bá'; ani an
tomkidh uxum ki in ts'ejnadh k'ak'na' in tomkíl.

Abal an Tsakamláb ani an Pay'lómlábchik

6 Tsakamlábchik, ka ik'ax ats'a' a pay'lómchik ti in ebál
an Ajátik, kom axé' pél i bolidhtaláb:
2*Ka k'ak'nadh lét'endha' a pay'lóm ani a mím,*
kom já'its an k'a'ál abatnadhkáw k'al i ♦ok'xidh uludhtaláb:
3*Abal ki it k'wajiy alwa' ani ka ko'oy i nakat ejataláb ti*
tsabál.

(Exo 20:12; Deu 5:16)

6:1 *Col 3:20*
6:4 *Col 3:21*
6:5 *Col 3:22; 1Ti 6:1; 1Pe 2:18*
6:6 *Rom 6:22*
6:7 *Col 3:33*
6:8 *Mat 16:27; Col 3:24*
6:9 *T'aj 10:34*
6:10 *1Co 16:13; 2Ti 2:1*
6:11 *Rom 13:12; 1Te 5:8*
6:12 *Rom 8:38; Heb 2:14*

4Ani tatá' pay'lómlábchik, yab ka it'ix tsakúdha' a
tsakámilchik, po ki it yejédhomáts k'al i wichk'odh
exóbchixtaláb ani in tawnaxtal an Ajátik.

An Abatnaneláb ani an Amuláb

5Tatá' abatnanelábchik, ki it ik'ax ots'oxin k'al a amuj
ti anam t'u'lek k'al i ts'ejnaxtaláb ani t'eleléltaláb, k'al i
junkatstaláb ti a ichích, ejtíl ti k'al Cristo; 6yab ki it t'ojon
expidh tam it ejchikáb, jant'ini' a xi in lé' ki in kulbédha'
an inikchik, po ki it t'ojon ejtíl in abatnanélil a Cristo, ka
t'ajchij in awiltal a Dios k'al patal a alma ichích. 7Ki it
t'ojon k'al i alwa' awiltaláb, ejtíl abal an Ajátik ani yab abal
an inik, 8a exlálits abal jawámakits tam alwa' t'ajnél a xi
k'alek'ij ki in t'aja', nixé' ne'ets ki in bats'uw ti k'al an Ajátik,
ma anákej pél i abatnaneláb o i walkanéláb.
9Ani tatá' amulábchik, ka t'aja' jayétsej ti k'al jajá'chik,
lejatits an pikchixtaláb, i exlál abal an Ajátik a xi jajá'chik
ani tatá'chik k'wajat ti k'ay'lál, ani abal Jajá' yab in tsu'tal
pók'ódh ma ni jún i inik.

In Dhibk'odh Tonk'ixtal a Dios

10Xó' ti in taltal, ebchalchik, ki it tsáplin ti al an Ajátik,
ani k'al in ejtodhtal in éylidh tsáp. 11Ki it k'wa'chiman
k'al patal in dhibk'odh tonk'ixtal a Dios abal ka ejtow ki
it k'wajiy alwa' kubat ti in tomól in tsalpadh kwátsixtal
an Tenekláb. 12Kom yab u lúbáx tomólnáx k'al i xits' ani

k'al i anam t'u'lek, po u tomólnáx k'al i ok'óxlomchik, k'al i éyalábchik, k'al in ok'lékil an yik'wáx ti a axé' xi k'ij xe'tsintaláb, u tomólnáx k'al yántolom i pojkax espíritu ti k'ay'lálchik. **13**Jaxtám ki it k'wa'chiman k'al patal in dhibok' tonk'ixtal a Dios, abal ka ejtow ka kuxuy ti yab alwa' k'ij, ani tam a putundhámalits patal, ki it k'wajiy alwa' kubat.

14Jaxtám ki it k'wajiy, wik'at a bolól k'al an chubaxtaláb, ani k'wa'chimadh k'al an toraks paxik'láb já'its an bolidhtaláb, **15**ani ka pajabiy a akan k'al in t'ojojodhtal in Ítkáwintal an koyataláb; **16**po ok'oxek'ij, ka uma' in escudo tonk'ixtal an belomtaláb, abal ka ejtow ka tepdha' patal in k'amal t'ichok'lábil an at'ax. **17**Ani ka uma' in paxk'íl a ók' já'its an k'ánixtaláb, ani in kutsílal an Espíritu, já'its in káwintal a Dios; **18**ki it ólon ets'ey k'al patal i ólontaláb ani i paka'bédhomtaláb ti k'al an Espíritu, ani ki it beletnomáts taná' k'al patal i tsapik áynaxtaláb ani i paka'bédhomtaláb ti k'al patal an santo belomchik, **19**ani ti k'al naná', abal ki in pidhan i káwintaláb abal tam ku japiy u wi', ku walkadh tejwa'médha' in tsinkadh káwintal an Ítkáw, **20**ti k'al já'its naná' pél in wik'at kalchix, abal ki in káwin k'al i walkadhtaláb, jant'ini' u yajinchal ki in káwin.

6:13 *2Co 6:7*
6:14 *1Te 5:8*
6:15 *Rom 10:15*
6:16 *Mat 5:37; 1Jn 5:4*
6:17 *Heb 4:12*
6:18 *Mat 26:41; Luc 18:1; Col 1:3*
6:19 *Rom 16:25; 1Te 5:25*
6:20 *T'aj 21:33*
6:21 *T'aj 20:4*
6:22 *Col 4:29*
6:23 *Gal 6:16; 1Pe 5:14*

Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

21Po abal ka exla'chik jayej u xe'tsintal, jawa' a xi u t'ajál, ne'ets patal ti ólchij a Tikiko, an k'án ebchaláb ani an putudh t'ojonchix k'al an Ajátik, **22**a xi u aba' ti tatá'chik, abal k'al jayétsej ti in kwentaj, abal ka exla'chik janéy wa'ats k'al wawá', ani abal ti kanatbédhanchij a ichíxchik.

23Xó', a Dios an Pay'lóm ani an Ajátik Jesucristo, ki in pidha' an ebchalábchik i koyataláb ani i k'ánidhomtaláb k'al an belomtaláb. **24**Lablidh ts'ejwalixtaláb abal patal a xi in k'ánidhál i Ajátik Jesucristo k'al i junkatstaláb. ♦Amén.

A Pablo in Abadh Dhuclábil abal an
FILIPENSES

An Dhuchum: A Pablo
An Bats'ul: An Iglesia ti Filipos
An Tamub: 61-62 TC

An apóstol Pablo, a Timoteo ani a xi k'e'atchik k'alej ti Macedonia tsabál abal ki in ik'áx' t'aja' an tsu'bixtaláb a xi a Pablo in bats'uw (T'aj 16:9-10). A Pablo in bajuw yajúm ti Filipos, an ok'ox bichow ti nixé' xi tsabál (T'aj 16:12). An k'wajílom ti Filipos pélak i k'wajílom a xi in yanétnál an Roma.

Xó', kom yab wa'atsak yán i Judío ti bichow, a Pablo tamkun k'al jún kwenél a xi mulkudhak ti ól, eléb in wi'lébil an bichow. A Pablo in ólna' an Ítkáw ani a Lidia an in k'imá' in bela' (T'aj 16:14). Ani kom a Pablo in wak'la' jún i demonio ti in ál jún i abatnanél chidhan. An k'wajílom ti bichow tsakuychik, ani an éyalchik ti bá' an bichow in aba' abal a Pablo ani a Silas ka wapayat ani ka ne'dhájchik ti wik'nél (T'aj 16:16-26; 1Te 2:2). Po an Ajátik in labliy an k'ij tam ti k'wajiychik ti wik'axte'. An beletnom wik'axte' ani in k'imá' in bela' a Cristo (T'aj 16:19-40). Tam ti chudhey an éyalchik in walka' a Pablo ani a Silas. Tam k'alejchik ti Tesalónica bichow (4:16; T'aj 17:1-9), po a Lucas jilk'on ti Filipos.

Xó' walám bó' i tamub talbél, a Pablo in wit'a' ki in ts'a'biy an belomchik ma tsábil ti al an óxchíl ti in belal t'ojlábil (T'aj 20:1-3). Bó' tamub talbél axé' xi tsa'bixtaláb, a Pablo k'wajiy wik'at ti Roma (1:7, 13, 14, 17; 4:22). Ti in ts'ejwantáltal an belomchik ti Filipos in walkadh abchij i tumín a Pablo, biyat k'wajatak ti wik'axte' (2Co 8:1-5). Walám ti 61 o 62 a Pablo in ts'ejka' an dhuchláb abal an iglesia ti Filipos. In aba' a Epafrodito abal ki in ne'dha' an Dhuchlab abal ki in pidha' i k'ak'námal an iglesia k'al in walkadh ts'ejwalixtal (4:10-18), ani abal ki in kanátliy ani ki in exóbchijchik.

A Pablo •dhakatak abal ne'ets ki in ejtow ki in t'ojonchij an Filipenses junílek'ij (1:19, 25; 2:24). Biyat ki in bajuw nixé' xi k'ij, in aba' jún i Dhuchlab abal ki in tolmiychik ti al an belomtaláb. Ma wat'adh ts'ejel an •Dhuchlab in t'ilál a Pablo in kwetém bá'. Po jayej, in tekedh t'ila' a Cristo, in tsalpaxtal, an junkudhtaláb ani an kulbéltaláb. Ti tsáb kidhél in ólna' jant'odha' ti a Cristo wenk'on ti inik ani tsemets ani, jant'odha' ti pulik t'ek'medháj k'al a Dios. A Pablo in ólna' ti in kwetém bá', jant'ini' jún, a xi tsalpax ejtíl a Cristo, in tsapik ayna' a Cristo, tsáplin k'al a Cristo. Jaxtám, k'wajiy kulbél ti patal in xe'tsintal, ma anákej ti wik'axte'. In punúbchidh ucha' an ajumchik abal ka jumbayat ani patal a xi in xe'éts ejtíl jajá'.

Wawá' in tomnál ki lé'na' ejtíl a Pablo: Kom abal naná' an xe'tsintaláb pél abal a Cristo, ani ki in tsemets pél u átabil (1:21).

An akak pejach ti Filipenses

Ok'xidhkáw (1:1-11)
I. A Pablo in ólnál janéy in wat'énchal (1:12-30)
II. A Pablo kanátlidh kanix abal ka tsalpaxin ejtíl a Cristo (2:1-11)
III. A Pablo kanátlidh kanix abal an putudhtaláb (2:12-18)
IV. A Pablo in ólnál in tsalapnadh t'ojlábil ani in tolmiwálchik (2:19-30)
V. A Pablo kanátlidh kanix abal ki tsapik áyna' a Cristo (3:1-21)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo ani a Timoteo, in abatwálejil a Jesucristo,
Abal patal an santo belomchik ti al a Cristo Jesús a xi
k'wajat ti Filipos, k'al an kó'bitsixchik ani an diaconochik.
2Lablidh ts'ejwalixtaláb ani koyataláb abal tatá'chik xi
k'al i Pay'lóm Dios ani xi k'al i Ajátik Jesucristo.

A Pablo in Ólontal ti in ebál an Belomchik

3U pidhál i k'ak'námal u Diosil ti patal i t'ilt'ómnaxtaláb
abal tatá'chik. **4**Ets'ey k'al patal u ólontal u t'ajál i
konoxtaláb abal patal tatá'chik k'al i kulbéltaláb. **5**K'al a
junkúdhtalábil ti al an Ítkáw ma ti k'a'ál a k'icháj ani ma
ti xowé'. **6**In k'wajat ♦dhakat ti al axé', abal a xi in tujuw
ti tatá'chik an alwa' t'ojláb, Jajá' ne'ets ki in putundha' ma
ti in K'ichájil a Jesucristo; **7**jant'ini' pél in bolídh abal ku
tsalápna' axé' abal patal tatá'chik, kom tu kwa'al tu ichích,
já'its tam in wik'at o tam u jek'ondhál o u alwa' kubál an
Ítkáw; ti a yánél pél it tolmixchik k'al naná' ti al axé' xi
lablidh ts'ejwalixtaláb. **8**Kom a Dios pél i tejwa' tso'óblixal,
abal tu lej lé' ti a yanél, k'al in lupudh k'ánidhomtal a
Jesucristo.

9Ani axé' u konchal a Dios, abal a k'ánidhomtalchik ka
dho'ey más k'al patal i exlomtaláb ani i ejtidhtaláb, **10**abal
ka ejtidh takuy a xi lej wat'k'adh alwa'; abal ki it k'wajiy
t'okat ani k'al yab i mink'ontaláb ma ti in k'ichájil a Cristo,
11t'uchat k'al in walíl an bolidhtaláb a xi já'its ti in éy a
Jesucristo, abal ti in witsidh puwenchixtal ani ti in alwa'
t'ilabnaxtal a Dios.

Naná' in Ejat Expidh k'al a Cristo

12U lé' ka exla' ebchalábchik, abal jawa' a xi u
wat'anchámal in t'ajámal abal ka beláts an Ítkáw. **13**Antsaná'
in exladh ti in putát an ♦pretorio k'wajtaláb ani ma ju'támk'ij
abal in k'wajat ti wik'axte' ti in ebál a Cristo. **14**Ani
yántolom i ebchalábchik ti al an Ajátik, tsapik ♦dhakatbél

1:1
T'aj 16:1; 2Co 1:1; 1Ti 3:1,8
1:2
Rom 1:7
1:3
Rom 1:8
1:4
Rom 1:10
1:5
T'aj 2:42; 16:12-40
1:6
1Co 1:8
1:7
T'aj 21:33; 2Co 7:3; 2Pe 1:13
1:8
Rom 1:9
1:9
Efe 1:17; 1Te 3:12
1:10
1Co 1:8
1:11
Sgo 3:18
1:13
T'aj 21:33
1:14
T'aj 21:33

k'al u wik'axtal, u más walkadhkáw abal ki in t'ilabna' an káwintaláb ani yab jik'él.

15Talchik chubax, in ólnál a Cristo k'al i telaxtaláb ani ti tomólnax; po junchik jayej k'al i alwa' awiltaláb. **16**Junchik in ólnál a Cristo ti tomólnaxtaláb, yab k'al i t'okataláb, in tsalpayal abal ti in punk'unchal más i ♦ni'adh yajchiktaláb tu wik'axtal; **17**po pílchik k'al i k'ánidhomtaláb, in exlálchik abal naná' in k'wajat abal ku jek'ondha' an Ítkáw. **18**¿Janéy tam? Ma anákej, ti k'al patal i chubaxtaláb o dhibok'nadhkáw, a Cristo ólnáb; ani k'al axé' naná' in kulbél ani ne'ets k in kulbéj.

19Kom u exlál abal ne'ets ki in walkáj k'al a ólontal ani k'al in t'ojlábil in Espíritu a Jesucristo. **20**Jant'ini' u lej lé'nomtal ani u aychixtal, abal ma ni jant'oj yab ne'ets ki in kalej tidhetál, po k'al i ♦dhakataláb, jant'ini' ets'ey, xowé' a Cristo ne'ets ka k'alej puwenchidh tu iniktal, max ti in éy an ejataláb o i tsemláj. **21**Kom abal naná' an xe'tsintaláb pél abal a Cristo, ani ki in tsemets pél u átabil. **22**Po max in xe'ets ti al axé' xi anam t'u'lek u t'ojlábil walnalej, tam, yab u exlál janéy ku takuy. **23**Kom in k'wajat ti al tsáb i lé'nomtaláb, u lé'ak ki in k'alejits abal ki in k'wajiy k'al a Cristo, já'its a xi más alwa'. **24**Po ki in jilk'on ti al axé' xi anam t'u'lek más yejentál abal tatá'chik. **25**Ani u kwa'al axé' xi ♦dhakataláb, ani u exlál abal ne'ets ki in jilk'on ani ne'ets ki in k'wajiyej k'al patal tatá'chik abal ka beláts k'al i kulbéjintaláb a belomtal; **26**abal ka dho'ey a puwenchixtal ti al a Cristo Jesús abal naná' tam ki in k'alej junílek'ij ti tatá'chik.

27Expidh ki it xe'tsinchik jant'ini' ti in tomnál in Ítkáwintal a Cristo; abal max in k'alelak tu tsu'uw o in k'wajat ów, ku ats'a' abal it k'wajatchik kublaladh ti jún i espíritu, ani ti jún i alma ichich ani a lubchalchik junkudh abal in belomtal an Ítkáw, **28**ani t'ajat yab ki it jik'ey ti in éy an tomólnaxchik, kom abal jajá'chik pél i tsu'bixtaláb in tala'bédhaxtal, po abal tatá'chik it k'wajat k'ánidh, ani já'its xi k'al a Dios. **29**Kom tatá'chik it pidhach k'al ti in ebál a Cristo, yab expidh abal ka bela' an Ajátik, po aniyek'ij abal ka yajchíkna' k'al Jajá' ti in ebál. **30**A kwa'alchik jayétsej an yajchiktaláb jawa' a xi a tsu'uw ti naná' ani xó' a ats'ál u k'wa'jat ti naná'.

1:17 *T'aj 21:33*
1:19 *T'aj 16:7; 2Co 1:11; Flm 1:22*
1:20 *Rom 8:19; 14:8; 1Co 6:20*
1:21 *Gal 2:20*
1:23 *Jn 12:26; 2Ti 4:6*
1:27 *1Co 16:13; Efe 4:1; Jud 1:3*
1:29 *Mat 5:11, 12; T'aj 5:41*
1:30 *T'aj 16:19-40; 1Te 2:2; Heb 10:32*

In Tsa'kantal a Cristo ani in T'ek'éltal

2 Jaxtám, max wa'ats i kanatbédhomtaláb ti al a Cristo,
max wa'ats i kanat k'ánidhaxtaláb, max wa'ats i
junkúdhtaláb ti an Espíritu, max wa'ats i lupudh lé'nomtaláb
o i yajnanchixtaláb, **2**ka putundha'chik u kulbéjintal,
jununúl a tsalápilchik, ka ko'oy jayétsej an k'ánidhomtaláb,
junkudh, ani junini' an tsalap. **3**Yab ka t'aja' ma ni jant'oj ti
in éy i tomólnaxtaláb o ti alk'idh k'adhataláb; po tsa'at ki it
tsalpaxin, k'alek'ij ki in ko'oy a xi k'e'atchik ejtíl max más
púlik in éy, **4**k'alek'ij yab ki in kwentana' in kwetém k'ál, po
k'alek'ij jayej ki in kwentananchij in k'ál a xi k'e'atchik.

5Ka ko'oychik axé' xi tsalap a xi jayej in ko'oy a Cristo
Jesús, **6**Jajá', a xi pélak in juntal éy a Dios, yab pulik
tsalpaxin abal in juntal éynálak a Dios, **7**po in wejlalay ti
in bá', in lé'na' ki in juntálnanchij in éy i abatnanél, t'ájan
ejtíl an inikchik. **8**Ani tam ti in ko'oy in éy ejtíl i inik, in
tsa'ka' ti in bá', ani in t'aja' ti ik'ax ots'ox ma ti tsemláj, ani
ti tsemláj ti pelk'odhte', **9**jaxtám a Dios jayej in wat'k'adh
puwedhanchij in ey, ani in pidha' jún in bij a xi k'wajat ebál
patal an bijláb, **10**abal ti in bij a Jesús patal ka tudhlun in
k'walál a xi k'wajat ti k'ay'lál ani a xi k'wajat ti tsabál ani a
xi alál tsabál; **11**ani patal an lek'abláb ki in lujudh ólna' abal
a Jesucristo já'its an Ajátik abal ti in witsidh puwenchixtal
a Dios an Pay'lóm.

Ki it Tajbaxin ti al an K'wajchidh Tsabál

12Jaxtámits, tu k'ánidhowálchik, jant'ini' ets'ey it ik'ax
ots'ox, yab expidh tam in k'wajat k'al tatá'chik, po xowé'
más kom ów in k'wajat, ki it t'ojchichláts ti al a k'ánixtal k'al
i jik'éltaláb ani i t'eleléltaláb; **13**kom pél a Dios a xi t'ojnal ti
al tatá'chik, abal ka lé'na' ani ka t'aja' in alwa' awiltal.

14Ka t'aja' patal yab k'al i kúx t'ilabnaxkáw o i tamat
tok'tsíxtaláb, **15**abal ki it xe'tsin k'al yab i punk'udh
jolbintaláb ani i walímtaláb, tsakámilchik a Dios yab
mink'odh ti in ts'ejeltal axé' xi at'ax ani jek'om atiklábchik,
ju'táj ti it tajk'analchik ejtíl i tajbaxtaláb ti bá' axé' xi tsabál,
16a tsapik teykóm an ejat káwintaláb, abal ki in lej kulbéj ti
in k'ichájil a Cristo abal yab jolát in adhláts ma ni yab jolát
in t'ojon.

2:1 *2Co 13:14; Col 3:12*
2:2 *Jn 3:29; Rom 15:5*
2:3 *Rom 12:10; Gal 5:26; 1Pe 5:5*
2:4 *1Co 10:24*
2:5 *Mat 11:24*
2:6 *Jn 1:1; 5:18*
2:7 *Mat 20:28; Jn 1:14; Rom 8:3; 2Co 8:9; Heb 2:17*
2:8 *Mat 26:39; Jn 10:18; Rom 5:19; 1Co 1:23; Heb 5:8*
2:9 *T'aj 2:33; Efe 1:20, 21; Heb 2:9*
2:10 *Mat 28:18; Rom 14:11; Efe 1:10; Col 1:20*
2:11 *Jn 13:13*
2:12 *2Co 7:15*
2:13 *1Co 12:6; Gal 2:8; Efe 1:5; Heb 13:21*
2:14 *1Co 10:10; 1Pe 4:9*
2:15 *Mat 5:45, 48; T'aj 2:40; Efe 5:1; 1Te 3:13*
2:16 *1Co 1:8; 9:24; 1Te 2:19*

17Ani max in ts'akchidh jolk'owábak eblim ti
an tsemdhanéltaláb ani in k'ak'nadh t'ojonchixtal a
belomtalchik, naná' in kulbél ani in kulbél k'al patal
tatá'chik. 18Aniyek'ij ki it kulbéjchik teyej ani ki it kulbéj
k'al naná'.

A Timoteo ani a Epafrodito

19Ani u ayál ti k'al an Ajátik Jesús abal tu abchij
dhubat a Timoteo, abal antsaná' neyej ku ko'oy i alwa'
kanataláb tam ku tso'óbna' jant'odha' it k'wajatchik.
20Kom yab u kwa'al jita' más a xi jununúl tsalpax, a xi
k'al patal in ichích ti t'e'pinchalchik, 21kom patal in aliyal
a xi in kwetémtal, ani yab a xi in k'ál a Cristo Jesús.
22Po a exlálchik in takadh xe'tsintal, abal jant'ini' jún i
tsakamláb k'al in pay'lóm, t'ojnének k'al naná' ti al an
Ítkáw. 23Jaxtám, jajá' u ayál ku aba' dhubat, biyat u tsu'tal
jant'odha' ti k'wajat k'al a xi naná'; 24po in k'wajat ♦dhakat
ti al an Ajátik abal naná' neyej ne'ets ki in k'alej dhubat ti
tatá'chik.

25Po u tsalpay abal yejentálak ku aba' a Epafrodito ti
tatá'chik, u ebchal, u juntal t'ojnal ani u juntal soldado, a xi
jayej pél a abát ani a xi ti in kwentananchal u yajinchixtal;
26kom in lej lé'ak ti tsu'uw ti a yánél tatá'chik ani lej t'e'pin
kom a ats'a'chik abal ya'ulak. 27Kom chubax yaw'láts ma
utat ti tsemláj, po k'al a Dios u yajnanchat ani yab abal jajá'
expidh, po abal naná' neyej, abal yabák ku ko'oy i punk'udh
yajchik t'e'pintaláb. 28Jaxtám, u abál jajá' k'al más i
ik'axtaláb, abal tam ka tsu'uw junílek'ij ki it kulbéjchik, ani
naná' ki in k'wajiy k'al wé' i yajchik t'e'pintaláb. 29Jaxtámits,
ka bats'uw ti al an Ajátik, k'al patal i kulbéltaláb, ani ka
lét'edh k'ak'na'chik a xi ejtíl jajá', 30kom ti in ebál in t'ojlábil
a Cristo k'wajiy utat ti tsemláj, yab in lét'endha' in ejatal
abal ki in t'uchiy an jolát a xi yejentálak ka t'aja'chik ti k'al
naná'.

2:17 *Rom 15:16; 2Co 6:10; 12:15; 2Ti 4:6*
2:19 *T'aj 16:1*
2:20 *1Co 16:10*
2:21 *1Co 10:24*
2:22 *1Co 4:17; 1Ti 1:2*
2:25 *Rom 16:3, 9; 2Co 8:23; Col 4:11; Flm 1:1,2*
2:29 *1Co 16:18; 1Ti 5:17*
2:30 *1Co 16:17*

In Lubkantal a Pablo

3 Xó', ti in taltal, tu ebchalchik, ki it lej kulbéj ti al an
Ajátik. Naná' yab u it'ixnál tu dhuchunchij a xi jayétsej,
ani abal tatá'chik ♦dhakat kubladh.

2Kwentaj k'al an pik'o'chik, kwentaj k'al an yab alwa' t'ojnalchik, kwentaj k'al an kotox k'al a iniktal. **3**Kom wawá' pél u ♦t'okat kotodh, a xi i k'ak'nadh t'ojonchal a Dios ti an espíritu ani i puwetnál a Cristo Jesús, ani yabáts i ♦dhakat tsápnál an anam t'u'lek, **4**ma anákej u ejtowal neyej ku ♦dhakat tsápna' an anam t'u'lek. Max jún jita' in tsalpayal abal in ejtowal ki in ♦dhakat tsápíkna' an anam t'u'lek, naná' más, **5**in t'okat kotoyat ti in waxikchíl a k'icháj, u yánél xits'ál a Israel, ti kwenchal Benjamín, jún i Hebreojíb ti an ♦Hebreochik, ani jant'ini' an ♦Éylidhkáw, jún i ♦Fariseo. **6**Ani ti in kanat pa'ixnom, u ájay an iglesia; ani jant'ini' an bolidhtaláb, a xi ti al an ♦Éylidhkáw, ma ni jún u punk'udh jolbíl.

7Po patal a xi naná' u kwa'alak tu átabil, u pulik tsalpayal ti yab jant'oj in jalbíl ti in ebál a Cristo. **8**Ani más chubax, u pulik tsalpayal patal ti yab jant'oj in jalbíl abal ti in wat'k'adh exlomtal a Cristo Jesús u Ajátik, ti k'al Jajá' ti in ebál u k'ibámal patal ani u kwa'al ti at'ax amúl, abal ku ko'oy átadh a Cristo, **9**ani ki in elan ti al Jajá', yabáts ku ko'oy u kwetém bolidhtal a xi já'its ti in éy an ♦Éylidhkáw, po a xi já'its ti in éy an belomtaláb in k'ál a Cristo, in bolidhtal a Dios já'its k'al an belomtaláb; **10**abal ku ejtow ku exla' u Ajátik, ani in ejtodhtal in ts'akíltal, ani ki in junkun k'al in yajchiktal, ma ku bajuw ejtíl Jajá' in tsemtal, **11**max jant'odha'ak ku ejtow ku bajuw in ts'akíltal an tsemélomchik.

12Yab abal naná' u bajuwámalakits, o in putudhakits, po u ik'ax áykóm, max ku ejtow ku bajuw nixé' a xi jayej ti in bajuw k'al a Cristo Jesús. **13**Ebchalábchik, naná' yab u káwnál abal u bajuwámalakits, po jawa' u t'ajál expidh: u uk'chiyal jawa' jilk'on kuxlab, ani u lubchal abal ku bajuw a xi u tamtém. **14**U tsapik áykóm ti an putuntaláb in átabil in pulik kanixtal a Dios ti in éy a Cristo Jesús.

15Jaxtám, patal a xi pél u putudh, jayétsej antsaná' ki tsalápna'; ani max jant'oj píl a tsalápnálchik, axé' jayej a Dios ne'ets ti japidh tejwa'médhanchij. **16**Po jawa' a xi i bajuwámalits, wanaj ki áyna' expidh jún i lejab, expidh jún i tsalap.

17Ebchalábchik, ka t'aja' ti it jumbax ejtíl naná, ani ka met'a' a xi xe'etschik antsaná' jant'ini' an t'iplab a xi

3:2
Ap 22:15
3:3
Rom 2:28, 29; 15:17; Gal 6:14, 15; Col 2:11
3:4
2Co 11:21
3:5
Luc 1:59; Rom 11:1; 2Co 11:22
3:6
T'aj 21:20; Rom 10:5
3:7
Mat 13:44; Luc 14:33
3:8
Jn 17:3; Efe 4:13; 2Pe 1:2
3:9
Rom 9:30; 10:5
3:10
Rom 6:3-5; 2Co 1:5
3:11
Jn 11:24; Rom 6:5; Ap 20:5,6
3:12
1Co 13:10; 1Ti 6:12
3:13
Luc 9:62
3:14
Rom 8:28; 1Co 9:24; Heb 6:1
3:15
1Co 2:6; Gal 5:10; Efe 1:17; 1Te 4:9
3:17
1Co 4:16; 1Ti 4:12

i tejwa'médhámal. **18**Kom wa'ats yán a xi taná' xe'ets, a xi yáníl tu uchámalchik, ani ma xowé' tu uchálchik in uk'nal, abal jajá'chik pél i tomólnax k'al in pelk'odhte'il a Cristo. **19**A xi in ta'pantalchik pél i tala'bédhaxtaláb, a xi in diosnálchik in chukul ani in k'adhatalchik pél in tidhéj; kom in tsalápnálchik expidh a xi ti tsabál. **20**Po wawá' i k'wajtal já'its ti k'ay'lál, ju'táj ti aychal jayej an K'ánix, já'its an Ajátik Jesucristo, **21**a xi ne'ets tu jalk'unchij i iniktal a xi wé' in éy, abal ka timk'on ejtíl Jajá' in witsidh puwenchidh iniktal, jant'ini' an ejtodhtaláb a xi t'ojnal abal ki in k'unat teyna' patal abal Jajá' ti in kwetémtal.

3:18 *Gal 6:12*
3:19 *Rom 16:18; Col 3:2; Jud 1:13*
3:20 *1Co 1:7; Efe 2:19; Col 3:1; Heb 12:22*
3:21 *Rom 8:29; Efe 1:19; Col 3:4*
4:1 *1Co 16:13*
4:3 *Luc 10:20*
4:4 *Rom 12:12; Heb 3:18*
4:5 *Heb 10:37; Sgo 5:8,9*
4:6 *Efe 6:18; 1Ti 2:1; 1Pe 5:7*
4:7 *Jn 14:27; Efe 3:19*
4:9 *Rom 15:33; 1Co 4:16*

Ki it Ets'ey Kulbéj k'al an Ajátik

4 Jaxtám, tu k'ánidhax ebchalchik, a xi u lej lé' ku tsu'uw, pél tu kulbéltal ani u ts'alat petob, antsaná' ki it k'wajiy kublaladh ti al an Ajátik, k'ánelábchik.

2U paka'bédhál a Evodia ani u paka'bédhál a Sintike abal ki in junkúxiychik in tsalápil ti k'al an Ajátik. **3**Aniyek'ij tu konchal tatá' teyej putudh juntal t'ojnal, ka tolmiy nixé' xi uxumchik a xi t'ojnének k'al naná' ti al an Ítkáw, k'al a Clemente jayej, ani patal u juntal t'ojnal, a xi in bij k'wajat ti al an ejat t'i'at ♦Dhuchlab.

4Ets'ey ki it kulbéjchik ti al an Ajátik; ani in wichél tu ucha': ¡Ki it kulbéj!

5An inikchik ki in exlómna' patal a k'aya'tal. An Ajátik k'wajat utatits.

6Abal k'al ma ni jant'oj ki it k'wajiy t'e'pidh, po ti patal k'al i ólontaláb ani k'al i konoxtaláb ka ts'o'óbliy a Dios k'al i k'ak'námaltaláb. **7**Ani a Dios in koyatalábil a xi in jek'ál patal an ejtidhtaláb, ne'ets ti beletnanchij a ichíxchik ani a tsalápilchik ti in éy a Cristo Jesús.

Antsé' ka Tsalápna'

8Tám xó', ti in taltal ebchalchik, patal jawa' já'its chubax, patal jawa' já'its an tekedh xe'tsintaláb, patal jawa' já'its bolidh, patal jawa' já'its t'okat, patal jawa' já'its kulbéjdhom, patal jawa' já'its a xi alwa' t'ilabnadh; ani max wa'ats i putudh alwa'taláb, ani max wa'ats a xi in tomnál ka puwenchidh t'ilan, axé'chik já'its ka tsalápna'. **9**Nixé'chik a

xi a exóbnámal ani a xi a bats'uwámal ani a ats'ámal ani a tsu'úmal ti naná', já'its ka t'aja', ani an koyat Dios ne'ets ka k'wajiy k'al tatá'chik.

In Ts'ejwalixtal an Filipenses

10Xó', in lej kulbének ti al an Ajátik kom it wichenekits ka ejédha' a tsalpaxtal ti k'al naná', ju'táj ti a kwa'alak a ik'axtal po yab a ko'oyámalak i jolát. **11**In káw yab abal u kwa'alak i yajinchixtaláb, kom naná' in exóblámadh ki in kulbéj ti jawámakits tam xe'tsintaláb in k'wajat. **12**U exlál ki in k'wajiy ti al an ts'ejwantáltaláb, ani u exlál ki in k'wajiy ti al an alwa'taláb, ju'támk'ij ani ti patal in exoblámadh, jant'ini' ki in k'wajiy in ajwének ani k'al i jayil, k'al yán i alwa'taláb jant'ini' ku yajchíkna' i yajinchixtaláb. **13**Patal u ejtowal ku t'aja' ti in éy a Cristo a xi ti in tsápliyal.

14Po xó' anákej, alwa' a t'ajámalchik abal ti in junkuwámal ti al u ni'adh yajchikixtal. **15**Ani tatá'chik a exlál jayej Filipensejíb tam ti tujey ka ólnáj an Ítkáw, tam tu joltiy Macedonia yab wa'tsin júnakej i iglesia ti in junkuw ti in ebál an ts'ejwalixtaláb ani k'al an bats'untaláb po expidh tatá'chik. **16**Kom ma ti Tesalónica ti in wichk'odh abchijchik abal k'al u yajinchixtal. **17**Yab abal in xe'ets ti in álim k'al i ts'ejwalixtaláb, po u aliyal i walíláb abal ka yáney ti tatá'chik ti a dhaybíl. **18**Po u kwa'al patal, yán i alwa'taláb, in ajwének, kom u bats'uwámal jawa' a xi a aba' k'al a Epafrodito, jún i bijat niwiwíltaláb, jún i bats'udh tsemdhanél ts'akchixtaláb, a xi a Dios in kulbétnál. **19**Tám, u Diosil ne'ets ti pidha'chik patal jawa' a xi a yajinchal jant'ini' in ts'alatal in witsidh puwenchixtal ti in éy a Cristo Jesús. **20**Ani xó', a Dios ani i Pay'lóm ki in k'álna' an witsidh puwenchixtaláb abal ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

Taltal Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

21Ka tsapnédha' patal an santo belomchik ti al a Cristo Jesús. An ebchalábchik a xi k'wajat k'al naná' ti tsapnédhálchik. **22**Patal an santo belomchik ti tsapnédhál, ani ok'oxek'ij a xi k'wajatchik ti in k'imá' a ♦Cesar.

23In lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo ka k'wajiy k'al patal tatá'chik. ♦Amén.

4:10 *2Co 11:9*
4:11 *1Ti 6:6,8; Heb 13:5*
4:12 *1Co 4:11; 2Co 11:9*
4:13 *2Co 12:9; 1Ti 1:12; 2Ti 4:17*
4:15 *2Co 11:8,9*
4:16 *T'aj 17:1; 1Te 2:9*
4:17 *1Co 9:11, 12*
4:18 *2Co 2:14*
4:19 *Rom 2:4; 2Co 9:8*
4:20 *Rom 11:36; Gal 1:4; 1Te 1:3*
4:21 *Gal 1:2*
4:22 *T'aj 9:13*
4:23 *Rom 16:20; Gal 6:18*

A Pablo in Abadh Dhuchlábil abal an
COLOSENSES

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An Iglesia ti Colosas
An Tamub: 60 TC

An bichow Colosas k'wajatak ti tsabál Asia Menor, ani a Efeso k'wajatak 160 km ti otsel k'icháj, po utat ti Hieropolis bichow (4:13) ani ti Laodicea bichow (2:1; 4:16). Xó', kom an Colosas k'wajatak ti in bélil an wenk'olchik, ulenchábak k'al i atikláb a xi tál ti pílchik i tsabál.

Ma anákej a Pablo yabák k'wajinek ti Colosas o ti Laodicea, an Ajàtik in inkiy i iglesiachik ti axé' xi bichowchik (2:1). Walám an Colosasíbchik k'alej ti Efeso k'al in t'ojlábilchik, in ats'a' an Ítkáw xi k'al a Pablo in k'ak'nadh t'ojlábil (T'aj 19:10). Ani wichiychik ti in tsabálil abal ki in inkiy jún i iglesia. A Epafras (1:7-8; 4:12-13), a Timoteo (1:1), ani a Arkipo (4:17) k'ak'nadh t'ojonchik taná'. A Filemón in japiy in k'imá' abal an belomchik ti Colosas ka k'ak'naxin taná'.

Biyat a Pablo k'wajatak ti wik'axte' (4:3, 10, 18), a Epafras in ólchij janéy k'wajatak ti wat'el ti ál an iglesia ti Colosas (1:8). An belomchik k'wajatak ti puwel espiritualmente po i janam exóbchixtaláb k'wajatak in odhiyal. Axé' xi janam exóbchixtaláb, in pajámix ólnál i alk'idh k'aknaxtaláb (2:16); ka k'ak'náj i ángelchik (2:18), i tsinat exlomtaláb (2:18-19), ani ka tsapik yakchikiy a anam t'u'úl (2:20-23). Walám ti 60 TC a Pablo in t'aja' axé' xi Dhuchlab abal ki in tolmiychik ki in tsu'uw a Cristo ani ki in punuw ok'ox ti in xe'tsintal. Axé' xi Dhuchlab in aba' k'al a Tikiko ani k'al a Onésimo (4:7-9).

An exóbchixtaláb ti axé' xi Dhuchlab lej jununúl in exóbchixtal an Dhuchlab Efesios, po más in tsabchíl pejach an Dhuchlab. An Dhuchlab jununúl jayej ti mulkudh, an k'a'ál ts'ejel pejach más pél i exóbchixtaláb, ani ti in tsabchíl, pél más abal ka t'ajan. An k'a'ál tsáb kidhél ti Colosas in pulik puwenchal a Cristo jant'ini' an ok'ox ti eblim patal. An taltaláb tsablom kidhél in ólnál jant'odha' ka xe'tsin an belomchik ti patal an k'ij. Ma anákej an Colosenses jununúl k'al an Efesios ti k'al yántolom jant'ojk'ij, po aniyek'ij yab lej jununúl. Ti Efesios in tejwa'médhál abal an iglesia já'its ejtíl in iniktal a Cristo, po ti Colosenses in tejwa'médhál abal a Cristo já'its ejtíl in ók' an iglesia (1:18). Lej aníts, kom Jajá'its pél i Ajátik a xi ts'akiy ti tsemláj, Jajá' já'its pél i ok'lom ti eblim patal.

Abal tu belom, a Cristo já'its pél i xe'éts (3:4). I bats'uw tam tu k'ánin, ani u belal k'al Jajá', kom pél u belom (2:6). Kom i exlál jita' já'its Jajá' ani janéy Jajá' in t'ajál, a Cristo yejentál ki in kó'oy an ok'ox jolát ti ejatal.

An tsáb pejach an Colosenses

Ok'xidhkáw (1:1-14)
I. A Cristo pél i lej ok'ox ti eblim patal jawákits (1:15-2:23)
II. A Cristo yejentál ki in k'ó'oy i lej ok'oxláb ti in xe'éts an belom (3:1-4:6)
Tatalkáw (4:7-18)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, in apóstolil a Jesucristo ti in éy in awiltal a
Dios, ani an ebchaláb Timoteo,
2Abal patal an santo belomchik ani putudh ebchalábchik
xi k'al a Cristo, a xi k'wajat ti Colosas.
Lablidh ts'ejwalidh ani koyataláb xi k'al a Dios i Pay'lóm
ani xi k'al an Ajátik Jesucristo.

In Ólontal a Pablo abal an Colosenses

3I pidhál i k'ak'námal a Dios, in Pay'lóm i Ajátik
Jesucristo, ets'ey u ól abal tatá'chik, **4**ma ti ats'a' a belomtal
ti al a Cristo Jesús, ani an k'ánidhomtaláb a xi a ko'onchal
patal an santo belomchik, **5**k'al ti in ebál an aychixtaláb a
xi k'wajat dhayach ti k'ay'lál, a xi a ats'ámalchik in chubax
káwintal an Ítkáw, **6**a xi ulenek ma ti tatá'chik, jant'ini'
ulenek ti in putát an tsabál, ani walnal ani puwel, jant'ini' ti
tatá'chik jayej ma ti a k'icháj tam ti a ats'a' ani a exlanchij
lej chubax in lablidh ts'ejwalixtal a Dios; **7**jant'ini' ti a
exóbna' k'al a Epafras, i k'ánidhax juntal abatwálej, a xi pél
i putudh k'ak'nadh t'ojnal ti k'al a Cristo abal tatá'chik, **8**a xi
tu ólchámal jayej a k'ánidhomtalchik ti al an Espíritu.

9K'al axé' ti in ebál wawá' weyej, ma ti a k'icháj tam
ti ats'a', yab i koydhanchámal tu ól abal tatá'chik, ani tu
konchinchal abal ki it kidhban ka exla' in awiltal, k'al patal
i wit'omtaláb, ani i tsalpadhtaláb espiritual, **10**abal ki it
xe'tsinchik jant'ini' ti in tomnál k'al an Ajátik, a t'ajchal in
kulbéltal ti k'al patal, k'al in walíl patal an alwa' t'ajnél ani
it puwel ti in exlomtal xi k'al a Dios, **11**it tsáplidh k'al patal
i ejtodhtaláb jant'ini' in tsápík in witsidh puwenchixtal, abal
k'al patal i nakat aychixtaláb k'al i kulbéltaláb, **12**ka bína' i
k'ak'námaltaláb ti k'al an Pay'lóm; a xi tu tomnandha' abal
ki ko'oy i pejáchil ti in k'álábil k'al an santo belomchik ti
al an tajaxtaláb, **13**a xi tu jek'ondhámal ti in uchbixtal an
yik'wáx, ani tu wat'bámal ti in ts'álejlábil in k'ánidhowál
Tsakámil, **14**a xi ti k'al Jajá' i kwa'al i ts'a'idh wichbadhtaláb
ti in éy in xits'ál, an pakwlanchixtaláb k'al an walabtaláb.

In Winat Éy a Cristo

15A xi já'its in wal a Dios a xi yab tejwa', an ok'ox

1:1 *1Co 1:1; 2Co 1:1*
1:2 *Rom 1:7*
1:3 *Rom 1:8*
1:4 *T'aj 9:13; Gal 5:6; Efe 1:15*
1:5 *1Te 5:8; 2Ti 2:15*
1:6 *Jn 15:16; Rom 10:18*
1:7 *Flm 1:23*
1:8 *Rom 15:30*
1:9 *Rom 1:10; Efe 1:15,17*
1:10 *2Co 5:9; Efe 4:15*
1:11 *Efe 1:2,4; Flp 4:13*
1:12 *T'aj 20:32; 26:18; Efe 5:20*
1:13 *2Pe 1:11*
1:14 *Rom 3:2; Efe 1:7*
1:15 *Jn 1:18; 14:9; Heb 11:27*

tsakamláb abal patal an ts'ejkanéláb, 16kom ti k'al Jajá' ts'ejkan patal a xi k'wajat ti k'ay'lál ani a xi k'wajat ti tsabál, a xi tejwa' ani a xi yab tejwa', max pél i ts'alat koytalábchik o i amulábchik, i ok'óxlomchik o i éyalábchik, patal ts'ejkan ti in éy Jajá' ani abal Jajá'. 17Ani Jajá' pél i ok'ox ti k'al patal, ani ti k'al Jajá' patal k'wajat kubladh; 18ani Jajá' pél in ók' in iniktal, já'its an iglesia; Jajá' a xi já'its in tujtal, an ok'ox xi k'al an tsemélomchik, abal ti k'al patal ki in ko'oy an ok'oxtaláb.

19Kom an Pay'lóm in ko'oy in kulbéltal abal ti al Jajá' ka k'wajiy patal an t'uchataláb, 20ani ti in éy Jajá' ki in wichbadh ja'úbnáxindha' patal abal Jajá', a xi k'wajat ti tsabál o ti k'ay'lál, in t'aja' ka wa'tsin i koyataláb ti in éy in xits'ál in pelk'odhte'il.

21Ani tatá'chik, a xi ti biyál pélak it óweláb ani it tomólnax ti al a tsalápil, ti in éy an yab alwa' t'ajnél, po xowé' ti wichbadh ja'úblixyámalchik; 22ti in éy in tsemtal in iniktal in anam t'u'úl, abal ti utuwchik it santo t'okat ani yab k'al i mink'ontaláb ani yab k'al a punk'udh jolbíl ti in tamét Jajá'; 23max ki it k'wajiychik aknidh ani kublaladh ti k'al an belomtaláb, ani yab ki it ejeláts ti k'al in aychixtal an Ítkáw a xi a ats'ámal, a xi k'alej ólnadh ti patal an ts'ejkanéláb a xi k'wajat alam an k'ay'lál; a xi naná' a Pablo in wenk'on ti in t'ojonchix.

In T'ojlábil a Pablo abal an yab Judíochik

24Ani xowé', in kulbél k'al a xi u yajchiknál ti k'al tatá'chik, ani u putundhál tu anam t'u'úl, jawa' a xi in k'ibchal in t'e'tsidh yajchiktal a Cristo ti in ebál in iniktal, a xi já'its an iglesia, 25ti k'al axé' in wenk'on ti in k'ak'nadh t'ojonchix, já'its jant'ini' in kó'bitsidh t'ojlábil a Dios a xi in pidhámej abal tatá'chik, abal ku putudh ólna' in káwintal a Dios; 26an tsinkadhkáw a xi k'wajiy tsinat ma ti biyál k'ij, ani ti xits' k'wajílomchik, po xowé' in tejwa'médhanchámal in santo belkáxilchik, 27a xi a Dios in lé'námal abal ka exláj in ts'alat witsidh puwenchixtal abal axé' xi tsinkadhkáw ti k'al an •yab Judíochik, já'its a Cristo ti al tatá'chik, an aychidh witsidh puwenchidhtaláb; 28a xi i ólnál, i wi'idh tso'óbliyal patal an inik, ani i exóbchal patal an inik k'al

1:16 *Jn 1:3; Rom 11:36; Efe 1:20,21*
1:17 *Jn 1:2*
1:18 *T'aj 26:23; Rom 8:29; Heb 1:6; Ap 1:5*
1:19 *Jn 1:16; Efe 1:5*
1:20 *Rom 5:10; Efe 1:10*
1:21 *Rom 5:10; Efe 2:3*
1:22 *Rom 5:10; 7:4*
1:23 *Rom 11:22; 1Co 3:5; Efe 3:17*
1:24 *2Co 1:5; 6:10; 12:27*
1:25 *1Co 3:5; Efe 3:2; Heb 4:12*
1:26 *Rom 16:25*
1:27 *Mat 13:11; Rom 2:4; 8:10*
1:28 *1Co 2:6,7; Efe 5:27*

patal i tsalpadhtaláb, abal ki utuw patal an inik kidhat ti al a Cristo. **29**Já'its ti k'al axé' in t'ojnal neyej, in lubkal jant'ini' in tsáp Jajá', a xi t'ojnal ti al naná' k'al i ejtodhtaláb.

2 Kom u lé' abal ka exla'chik an pulik lúbáxtaláb a xi u kwa'al abal tatá'chik ti a ebál ani abal a xi k'wajat ti Laodicea, ani abal patal a xi yab ti in tsu'chámal jayk'i' u wal; **2**abal ka kanatbéj in ichíxchik, ani ka junkun an k'ánidhomtaláb, ma ki in bajuw patal an ts'alataláb abal ti in putát an chubax ejtintaláb, abal ka exla' in tsinkadh káwintal a Dios, an Pay'lóm ani a Cristo, **3**ti al Jajá' k'wajat tsinkadh patal an dhayach tesoro, já'its an wit'omtaláb ani an exlomtaláb.

4Ani a axé' u ulal, abal ma ni jita' yab ti k'ambiychik k'al i pajámidh káw. **5**Kom, ma anákej in k'wajat ów k'al u iniktal, po tu espíritu in k'wajat k'al tatá'chik, in kulbél ani u tsu'tal a t'ojojodhtal, ani a kubladh belomtal ti al a Cristo.

An Ejataláb Putat k'al a Cristo

6Jaxtámits, jant'ini' ti a bats'uw an Ajátik Jesucristo, antsaná' ki it xe'tsin ti al Jajá', **7**ibidh ani puwenek ti al Jajá' ani alwa' kublaladh ti al an belomtaláb. Antsaná' jant'ini' ti it exóbchin, ki it dho'ey taná' k'al i k'ak'námaltaláb.

8Ka met'a' abal yab jita' ti k'ambidh ne'dha' k'al i filosofíachik ani k'al i jolát k'ambixtaláb, jant'ini' in biyál ujnámtal an inikchik, já'its jant'ini' in k'a'által axé' xi tsabál ani yab ejtíl a Cristo. **9**Kom ti al Jajá' k'wajíl patal in t'uchtal in lejtal a Dios ti in iniktal; **10**ani tatá'chik it k'wajat putat ti al Jajá', a xi pél in ók' ti k'al patal an ok'oxláb ani i éyaláb.

11Ani ti al Jajá' jayej it t'okat kotoyámej, k'al i t'okat kotontaláb a xi yab t'ajadh k'al i k'ubaklek, tam ti tixk'an patal in walbíl an anam t'u'lek, k'al in ♦t'okat kotodhtal a Cristo, **12**it joliyat k'al Jajá' ti al an pujantaláb, ju'táj ti it ts'akinek k'al Jajá', ti in éy an belomtaláb k'al in t'ojlábil a Dios, a xi k'al ti ts'akbáj ti bá' an tsemláj. **13**Ani tatá'chik, it k'wajatak it tsemnek ti al a k'ibts'ontal ani ti al a yab ♦t'okat kotodh iniktal, Jajá' ti ejátliyámal junkudh k'al Jajá', kom ti pakwlanchij patal a k'ibts'ontal, **14**ani in pakuw an tók'láb a xi i kwa'alak ti an éylidh abatnaxtaláb, a xi

1:29 *1Co 15:10; 2Co 11:23; Efe 1:29*
2:1 *Ap 1:11*
2:2 *Rom 16:25; Efe 6:22*
2:3 *Rom 11:33; 1Co 1:24, 30*
2:4 *Rom 16:18*
2:5 *1Co 5:4; 1Pe 5:9*
2:6 *Jn 13:13*
2:7 *Efe 3:17; 4:21*
2:8 *Gal 4:3; 1Ti 6:20*
2:9 *Jn 1:16*
2:10 *Mat 28:18; Efe 1:22*
2:11 *Rom 2:29; Gal 5:24; Flp 3:3*
2:12 *Mat 28:9; Rom 6:5*
2:13 *Efe 2:1,5; 4:32*
2:14 *Efe 2:15; 1Pe 2:24*

k'wajatak tu jolbiyal, in tixk'a' ti ts'ejel ani in t'exk'ey ti pelk'odhte'; 15in tixk'anchij in éy an ok'óxlomchik ani i éyalábchik, in tejwa'médha' ti in tamét patal, in áta' patal ti pelk'odhte'.

16Jaxtám, yab jita' ti weladh jolbiy ti al i k'apnél o ti al i uts'nél o ti in ebál i ajib, o tam ítmél a íts' o i ♦k'ak'nadh k'icháj; 17a xi já'its pél in tsálám a xi ne'etsak ka chích, po in lej iniktal já'its a Cristo. 18Yab jita' ti k'ambidh k'ibandhanchij a átabil, itájakits ka kulbétna' i alk'idh tsa'kantaláb ani in k'ak'naxtal i ♦ángelchik, jajá'chik otskakál ju'táj ti yab in tsu'úmal, alk'idh k'adhat in tsalápil in anam t'u'úl; 19ani yab palat ti an Ok', ju'táj ti in putát in iniktal, u lubachmél ani junkúxinal k'al in punchintal ani k'al in kints'ólchik, u puwel k'al an puweltaláb a xi tál ti k'al a Dios.

20Jaxtám max it tsemnekitschik k'al a Cristo ti in ebál in k'a'által axé' xi tsabál, ¿jale' ti ejtíl tam it k'wajíl ti tsabál xe'tsintaláb, it wichél ti it ots'ox k'al i abatnaxtaláb, 21já'its ejtíl: Yab ka eyendha', yab ka leka', yab ka taka'? 22Patal axé' xi abatnaxtalábchik ani in exóbchixtal i inikchik ne'ets ka taley k'al an eyendhaxtaláb, 23axé'chik k'al an chubaxtaláb ejtíl tam in kwa'al i tsalpadhtaláb abal ku k'ak'naxin jant'ini' i kulbéltal, ejtíl i alk'idh tsa'ataláb ani ka yajbédha' a iniktal; po yab in kwa'al jant'oj in jalbíl abal k'al in lé'nomtal an anam t'u'lek.

2:15 *Mat 12:29; Luc 10:18; Jn 12:31; Efe 6:12*
2:16 *Mrc 7:19; Rom 14:17; Gal 4:10*
2:17 *Heb 4:3; 8:5; 10:1*
2:18 *1Co 9:24; Flp 3:14*
2:19 *Efe 1:22; 4:16*
2:20 *Rom 6:6; Gal 4:3,9*
2:22 *Mat 15:9; 1Co 6:13*
3:1 *Mrc 16:19; Rom 6:5*
3:2 *Flp 3:19,20*
3:3 *Rom 6:2; 2Co 5:14*
3:4 *Gal 2:20; 1Pe 1:13; 1Jn 3:2*
3:5 *Rom 6:2; Gal 5:24*

An Ít Xe'tsintaláb k'al a Cristo

3 Jaxtám, max it ts'akinekchik k'al a Cristo, ka aliy jawa' a xi walk'i', ju'táj ti k'wajat a Cristo, ti in winab a Dios. 2Ka k'wajba' a tsalápil xi k'al a xi walk'i', yab xi k'al a xi ti tsabál. 3Kom it tsemnekits, ani a ejatal k'wajat tsinkadh k'al a Cristo ti al a Dios. 4Tam a Cristo, a xi wawá' i ejatal ka tejwa'méj, tám, tatá'chik teyej ne'ets ki it tejwa'méj junax k'al Jajá' k'al i witsidh puwenchixtaláb.

5Jaxtám xó', ka t'aja' ka tsemets a pejmáxchik a xi k'wajat ti tsabál i alk'idh ko'óxtaláb, i at'axtaláb, i padhaytaláb, i yab alwa' lé'nomtaláb ani an jik'lomtaláb, a xi já'its ejtíl i k'ak'nax dhulkuts dios. 6Kom ti in ebál axé'chik u che'el in k'ák' tsakúltal a Dios ti bá' an jek'om tsakamlábchik,

7ti ju'táj tatá'chik teyej it xe'tsin ti píl i k'ij tam ti it xe'etsak
al nixé' xi t'ajnélchik.
8Po xó', ka jila'chik jayej patal axé', i k'ák' tsakúltaláb,
i lokotaláb, i pojkaxtaláb, i at'ax káwílaxtaláb, i at'ax
t'ilomtaláb ti a wi'chik. 9Yab ki it k'ambíxin jún k'al a
xi júnakej, kom a tixk'ámalits a biyál xe'éts k'al patal in
t'ajnélil, 10ani it k'wa'chimadhits k'al a xi ít, a xi ítmél
k'al an exlomtaláb ti Jajá', jant'ini' in wal a xi k'al ti
t'ajámej, 11ju'táj ti yab wa'ats i Griego ma ni Judío, i ♦t'okat
kotodhtaláb o i yab ♦t'okat kotodhtaláb, i ♦Bárbaro o Escita,
wik'at abatnaneláb o walkanéláb; po a Cristo já'its patal ani
ti al patal.
12Jaxtám, ki it k'wa'chiman ejtíl a xi takudh k'al a Dios,
santo t'okat, ani k'ánidhax, k'al i lupudh yajnanchixtaláb,
k'al i k'aya'taláb, k'al i tsa'ataláb, k'al i maxutaláb,
k'al i nakat aychixtaláb; 13ki it kuxunchíxin, ani ki it
pakwlanchíxinchik, max jún jita' in kwa'al i yajal káw
k'al júnakej; antsaná' jant'ini' a Cristo ti pakwlanchij,
antsaná' teyej ka t'aja'chik. 14Ani ti eblim patal axé'chik,
ki it k'wa'chiman k'al i k'ánidhomtaláb, a xi já'its in
wik'axtal an putudhtaláb. 15Ani in koyatalábil a Dios ti
abatnanchij a ichíxchik, ju'táj ti it kaniyámej ti jún i putat
iniktaláb; ani ka bína'chik i k'ak'námal. 16In káwintal a
Cristo ka k'wajiy ok'at ti tatá'chik, k'al patal i tsalpadhtaláb,
ki it exóbchíxin ani ki it wi'idh tawnáxinchik k'al i
Salmochik, k'al i k'ak'nadh ajatlábchik, ani k'al i ajatláb
espiritualchik, k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb ka ajatiy an
Ajatik ti a ichíxchik. 17Ani patal a xi a t'ajálchik k'al a
káwintal o k'al i t'ajnél, ka t'aja' patal ti in bij an Ajátik
Jesús, ka pidhál i k'ak'námaltaláb a Dios an Pay'lóm ti in éy
Jajá'.

In K'wajíltal an Belkax ti in K'imá'

18Tomkidh uxumchik, ki it k'unat ots'oxin ti k'al a
tomkílchik, jant'ini' ti in tomnál ti al an Ajátik.
19Tomkidh inikchik, ka k'ánidha' a tomkílchik, ani yab ki
it ts'a'ik it'ixbelom ti k'al jajá'chik.
20Tsakamlábchik, ki it ik'ax ots'oxin k'al a pay'lómchik ti
k'al patal, kom axé' in kulbétnál an Ajátik.

3:7
Efe 2:2
3:8
Efe 4:22, 29,31
3:9
Rom 6:6; Efe 4:25
3:10
Rom 6:4; 12:2; 2Co 4:16; Efe 2:10; 4:23
3:11
Rom 10:12; 1Co 7:19; 12:13; Gal 3:28; Efe 1:23
3:12
2Co 6:6; Gal 5:22, 23; Efe 4:2; Flp 2:3
3:13
Efe 4:2,32
3:14
Rom 15:5; 1Co 13:1-13
3:15
Jn 14:27; Rom 12:5; 14:19
3:16
Rom 10:17; Efe 5:19
3:17
1Co 10:31; Efe 5:20
3:18
Efe 5:22

21Pay'lómlábchik, yab ka tsakúdha' a tsakámilchik, abal
yab ka k'iblon in kanatal.
22Abatnanelábchik, ki it ik'ax ots'oxin ti k'al patal a
amuchik ti anam t'u'lek, yab ki it t'ojon expidh tam it tsu'táb,
ejtíl a xi in alimchal in kulbéltal an inikchik, po k'al patal a
ichích, k'al in jik'éltal a Dios. 23Ani patal jawa' a xi a t'ajál,
ka t'aja' k'al patal a alma ichích, ejtíl abal an Ajátik, ani yab
abal an inikchik; 24kom a exlálits abal ti k'al an Ajátik ne'ets
ka bats'uw an jalbixtaláb já'its an k'áláb, kom a Cristo an
Ajátik a t'ojonchalchik. 25Po a xi in t'ajál an pojkaxtaláb,
ne'ets ka wichiy an pojkaxtaláb a xi in t'ajámal; kom yab
wa'ats i pók'ódhtaláb.

3:24 *Mat 16:27; T'aj 20:32*
3:25 *T'aj 10:34*
4:2 *Luc 18:1*
4:3 *T'aj 14:27; 21:33; Rom 16:25*
4:5 *Mrc 4:11; Efe 5:15,16*
4:6 *Mrc 9:50; Efe 4:29; 1Pe 3:1*
4:7 *T'aj 20:4; Efe 6:21,22*
4:8 *Efe 6:21,22*
4:9 *Flm 1:10*
4:10 *T'aj 19:29*

4 Amulábchik, ka t'ajchij jawa' bolidh ani jawa' junat
abal a abatnanélilchik, a exlál abal a kwa'alchik teyej a
amuj ti k'ay'lál.
2Ka aykidh áyna' an ólontaláb, ani ki it beletnomáts
k'al já', k'al i k'ak'námaltaláb; 3ani biyat ki in ólon jayej
ti k'al wawá', abal a Dios tu japchij i wi'leb abal k'al an
káwintaláb, abal ki káwnanchij in tsinkadh káwintal a
Cristo, a xi k'al ti in ebál, naná' jayej in k'wajat ti in wik'nél,
4abal ku tejwa'médha', jant'ini' ti in tomnál ki in káwin.
5Ki it xe'tsin k'al i tsalpadhtaláb ti k'al a xi k'wajat
elébchik, ka wichbadh ts'a'iyal an k'ij. 6Ka ats'atméj a
káwintal ets'ey k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb, ts'apnidh k'al
an at'em, abal ka exla' jant'odha' ka tok'tsiy k'alek'ij an
atikláb.

Taltal Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

7Patal jawa'its a xi naná' tejé' u wat'ál, ne'ets ti ólchij
a Tikiko, an k'án ebchaláb ani i putudh k'al an k'ak'nadh
t'ojláb ani u juntal abatnanél ti in ebál a Cristo, 8a xi u abál
ti k'al tatá'chik abal k'al já'its axé', abal ki in exla' jant'odha'
it k'wajatchik ani abal ti kanatbédhanchij a ichíxchik; 9k'al
a Onésimo, an putudh ani an k'án ebchaláb, já'its jún a xi
tatá'chik, jajá'chik ne'ets ti ólchij patal jawa' a xi tejé' wat'el.
10A Aristarco u juntal wik'nél ti abchal an
tsapnédhomtaláb, ani a Marcos in itsak' a Bernabé, a xi
k'al jajá' a bats'uwámal an abatnaxtaláb; max ka k'alej ti

tatá'chik, ka alwa' bats'uw, **11**ani a Jesús, bijidh Justo, a xi já'its an ♦t'okat kotodhchik, axé'chik já'its expidh a xi ti in tolmiyal k'al in ts'álejlábil a Dios, ani ti in kanátliyámalchik.

12Ti abchal i tsapnédhomtaláb a Epafras, já'its jún a xi tatá'chik, jún i abatwálej abal k'al a Cristo, jajá' ets'ey in lej lubchal ti ól abal tatá'chik, abal ki it k'wajiychik putudh ani putat ti patal a Dios in lé'nomtal; **13**kom naná' u bínál i tejwa' tso'óblixtaláb abal jajá' ijchím lé'nom ti a ebál tatá'chik ani abal a xi k'wajat ti Laodicea ani a xi ti Hierápolis. **14**A Lucas, an k'án ilálix ani a Demas ti tsapnédhálchik. **15**Ka tsapnédha' an ebchalábchik a xi k'wajat ti Laodicea ani a Ninfas ani an iglesia a xi k'wajat ti in k'imá'.

16Tam ka ajiy axé' xi ♦Dhuchlab ti bá' tatá'chik, ka t'aja' abal ka ajiyat jayej ti iglesia a xi k'wajat ti Laodicea, ani a xi ti Laodicea ka ajiychik teyej. **17**Ka ucha' a Arkipo: Ka t'aja' ti kwentaj abal ka putundha' an k'ak'nadh t'ojláb a xi a bats'uwámal ti k'al an Ajátik.

18Naná' a Pablo u dhuchál an tsapnédhomtaláb k'al u lej k'ubak. Yab ka uk'chiychik abal pél in wik'nél. An lablidh ts'ejwalixtaláb ka k'wajiy k'al tatá'chik. ♦Amén.

4:11
Flp 2:25
4:12
Rom 15:30; 1Co 2:6; Flm 1:23
4:14
2Ti 4:10; Flm 1:24 4:15
Rom 16:5
4:16
2Te 3:14; 1Ti 4:13
4:17
2Ti 4:5; Flm 1:2
4:18
1Co 16:21; 1Ti 6:21; 2Ti 4:22; Ti 3:15; Heb 13:25

In K'a'ál Abadh Dhuchlábil a Pablo abal an TESALONICENSES

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An iglesia ti Tesalónica
An Tamub: 51 TC

An apóstol Pablo, a Silas ani a Timoteo k'wajatak ti in tsabchíl in belal t'ojlábilchik abal ti Troas bichow, tam ti a Pablo in bats'uw jún i labidh tsu'bixtaláb abal an Macedonia tsabál (T'aj 16:6-11). Dhubatk'ij in jalúnchij an lejem Ageo abal ti ólnomkáw ti Macedonia. Xó' talbél ti ulenek ti bichow Filipos, taná' in wat'a'chik jún i pulik ájaxtaláb, po ma anákej in inkiy jún i iglesia (2:2; T'aj 16:12-40). Tám, k'alejchik ti talola, akan k'ij ani ulits ti Tesalónica, já'its in ok'bichówil an Macedonia. Axé' k'wajatak ti walte'ja' ani ti pulik bél a xi ulel ti Roma ti akan k'ij. An wenk'ol ti in putát an tsabál che'elak ti axé' xi bichow. A Dios in k'ániy junchik i Tesalónicajíb, ani an Ítkáw in jalkuy in ejatalchik, lej púlikak kej ma i ólnaxtaláb abal in belomtalchik buk'ey taná' ti tsabál ani ma ówél (1:8; 4:10).

An k'ak'nadh t'ojláb ti bá' an Tesalónicajíb ma anákej t'ajan k'al yán i k'ibataláb (T'aj 17:1-10). An abadh ólnomkáw in tujuw in k'ak'nadh t'ojlábil ti an •sinagoga ju'táj ti in t'ilbay an Judíochik ma óx i •k'ak'nadh k'icháj. In ólchijchik jant'odha' ti an Biyál Testamento in ók'chidh ólna' abal an Mesias ne'etsak ka tsemets ani ka ts'akiy junílek'ij. In ólna'chik abal a Jesús Nazaretíb já'its in putuntal nixé' xi ók'chidh uludhtaláb. Junchik i Judío in bela', po an Ítkáw in t'aja' jún i t'ojláb más pulik ti an yab Judíochik (2:14). An Judíochik a xi yab in bela' in xamkuw abal ka ajayat an belomchik. An abadh ólnomkáw in kó'oychik ka kalej ti in adhím, ma anákej yabáyejak in lé' (2:15, 16).

Xó', kom a Pablo in kó'oy ki in joltiy an belomchik ti Tesalónica ti bá' jún i pulik k'ak'adhtaláb, t'e'pidhak jant'odha' ti k'wajatchik, jaxtám tam ti k'wajiy ti Atenas bichow in aba' a Timoteo ka wichiy abal ki in tsápliychik k'al an belomtaláb (3:1-2). Xó', talbél tam ti a Pablo ówmének ma ti Corinto, a Timoteo in bajuw a Pablo junílek'ij (T'aj 18:5). A Timoteo in ólna' abal an belomchik k'wajatak ti alwa' belal k'al an Ajátik (3:6). Walám ti axé' xi k'ij ti tamub 51 TC, a Pablo in chudha' axé' xi 1 Tesalonicenses.

Axé' xi •Dhuchlab in kwa'al tsáb i pakdha' pejach. An k'a'ál óx kidhél in ólnál a Pablo in t'ojlábil a xi wat'enek ti Tesalónica, ani i wit'ál ku exóbláts ti k'al já'. An taltaláb tsablom kidhél in exóbindhál an belomchik lej expidhk'ij abal in tsabchíl wichéltal an Ajátik.

A Dios in ejédhanchij a Pablo in ichích abal ki in ts'ejka' axé' xi •Dhuchlab abal an belomchik a xi ájayáb. In kanatbédhálchik abal ki in ayna' abal ka beláts: Jant'ini' ti in tomnál k'al a Dios, a xi tu kaniyámal abal ti in ts'alejlábil ani ti in witsidh puwenchixtal (2:12).

An tsáb pejach ti 1 Tesalonicenses

Ok'xidhkáw (1:1)
I. Ka t'ilpa' jantodha' ti a bats'uw an Ítkáw (1:2-2:16)
II. Ka áyna' ki it beláts jant'ini' ti in tomnál (2:17-5:22)
Taltalkáw (5:23-28)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo ani a Silvano, ani a Timoteo,
Abal an iglesia a xi ti Tesalónica, a xi k'álnadh k'al a Dios an Pay'lóm ani k'al an Ajátik Jesucristo.

Lablidh ts'ejwalixtaláb ani koyataláb xi k'al a Dios i Pay'lóm ani an Ajátik Jesucristo.

Ki Jumbanchij in Belomtal an Tesalonisenses

2 Ets'ey i pidhál i k'ak'námal a Dios abal ti a yánél tatá'chik, tu t'ilt'óm ti i ólontal, 3 yab u kubdhanchal tu t'ila' ti in tamét a Dios ani i Pay'lóm, in t'ojlábil a belomtal, in yajchik t'ojlábil a k'ánidhomtal, ani in kuxudhtal an aychixtaláb ti k'al i Ajátik Jesucristo; 4 kom i exlál k'ánidhach ebchalábchik kom ti takuyámal a Dios; 5 kom i Ítkáwintal yab ulits ti tatá'chik expidhk'ij k'al i káw, po jayej k'al i ejtodhtaláb, ani k'al an Espíritu Santo ani k'al in putát an chubaxtaláb, jant'ini' ti a exlálchik abal jant'odha' tu xe'tsin k'al tatá'chik ti a ebál.

6 Ani tatá'chik it wenk'on ti it jumbax ti k'al wawá' ani ti k'al an Ajátik, a bats'uwchik an káwintaláb, ti ts'ejel i pulik ni'ax yajchiktaláb, k'al in kulbéltal an Espíritu Santo, 7 lej aníts kej ma pélchik it t'iplab abal patal a xi in belámal ti Macedonia ani ti Acaya. 8 Kom ti tatá'chik kalenek ani ats'atmének in káwintal an Ajátik, yab expidh ti Macedonia ani ti Acaya, po jayej ti patal ju'támk'ij a belomtalchik ti k'al a Dios u buk'enek, ma wawá' yabáts i yajinchal ki uluw jant'oj, 9 kom jajá'chik in kwetém ólnál jant'odha' wawá' tu otsits ti tatá'chik, ani jant'odha' ti it wenk'on ti k'al a Dios ani a jila' an dhulkuts, abal ka t'ojonchij an chubax ani an ejat Dios, 10 ani ka aychij in Tsakámil ti k'ay'lál, a xi in ts'akba' ti tsemláj, a Jesús, a xi tu jek'ondhál ti k'al an k'ák' tsakúltaláb a xi ta'tál.

In T'ojlábil a Pablo ti Tesalónica

2 Kom tatá'chik ebchaláb, a exlál, abal i tsa'bixtal ti k'al tatá'chik yab k'alej ti jolátaláb; 2 po talbél tam ti yajchiknámal ani tam tu ódhelnáj ti Filipos, jant'ini' ti a exlál, i ko'oy i walkantaláb ti k'al a Dios abal tu ólchijchik in Ítkáwintal a Dios ti ts'ejél yán i tomólnaxtaláb. 3 Kom

1:1 *T'aj 15:22; 16:1; Rom 1:7; 2Te 1:1*
1:2 *Rom 1:8; Efe 5:20*
1:3 *Rom 8:25; 1Co 13:13; Gal 5:6; Flp 4:20; 2Te 1:11; Sgo 2:14-26*
1:4 *Col 3:12; 2Te 2:13*
1:5 *Rom 1:6; 15:13; 2Co 2:12; 2Te 2:14*
1:6 *1Co 4:16; 2Co 6:10*
1:7 *T'aj 16:4; 18:12; 1Ti 4:12*
1:8 *Rom 1:8; 2Te 3:1*
1:9 *Mat 16:16; Gal 4:8*
1:10 *Rom 1:18; 1Co 1:7*
2:1 *2Te 1:10*
2:2 *T'aj 14:19; 16:22,23; 17:1-9; Flp 1:30*
2:3 *2Co 2:17; 4:2*

i kanátlidh tak'bixtal yab pél i k'ibts'ontaláb, ma ni ti at'axtaláb, ma ni ti k'ambixtaláb.

4Po jant'ini' u k'alej wat'badh k'al a Dios abal ku ♦dhakat pidhan an Ítkáw, antsaná' u káw, yab ejtíl tam i kulbédhál i inik, po a Dios a xi tu takandhanchal i ichích. **5**Kom yab jayk'i' i eyendha' i janam witsidhkáw, jant'ini' ti a exlálchik, ma ni i paxk'iy i jik'lomtaláb, a Dios pél i tejwa' tso'óblix, **6**ma ni i aliyal i witsidh puwenchixtaláb ti k'al an inikchik, ma ni ti k'al tatá'chik ani ma ti k'al jita' pílchik, ma anákej i ejtowámalak tu kitáychik kom pél tu apóstolil a Cristo, **7**po i t'aja' tu k'aya' ti k'al tatá'chik, ejtíl jún i k'ánidhax mímláb a xi in beletnál in tsakámil. **8**Antsaná' in puwél i k'ánidhomtal ti k'al tatá'chik, kej ma i lé'ak yab expidh tu pidha' in Ítkáwintal a Dios, po i ejatal jayej, kom tu lej k'ánidha'chik. **9**Kom ka t'ilpa' ebchalábchik i t'ojlábil ani i tsekel t'ojlábil; kom u t'ojon k'icháj ani akal abal yab jita' ki kitádh it'ixbédha', tu ólchijchik in Ítkáwintal a Dios.

10Tatá'chik pél it tejwa' tso'óblix, ani a Dios jayej, abal jant'odha' tu xe'tsin, k'al i santo xe'tsintaláb, k'al i bolidhtaláb ani yab k'al i punk'udh jolbintaláb, ti k'al tatá'chik an belom; **11**jant'ini' ti a exlálchik, jant'odha' tu kaniyalak ani tu kanat tak'biyalak ani tu punúbchalak k'alek'ij tatá'chik, jant'ini' jún i pay'lómláb ti k'al in tsakámilchik, **12**abal ki it xe'tsinchik jant'ini' ti in tomnál ti k'al a Dios, a xi ti kaniyámal ti in ts'álejlábil ani ti in witsidh puwenchixtal.

13Kom k'al axé' jayej, yab i koydhál ki bína' i k'ak'námaltaláb ti k'al a Dios, abal tam ti a bats'uwchik in káwintal a Dios a xi a ats'a' ti wawá', a bats'uw yab ejtíl in káwintal i inikchik, po já'its jant'ini' an chubaxtaláb, in káwintal a Dios a xi tsapik t'ojnal ti tatá'chik an belom. **14**Kom tatá' ebchalábchik, it wenk'on ti it jumbax ti k'al a Dios in iglesiajilchik a xi k'wajat ti Judea k'al a Cristo Jesús; kom jayétsek'ij a yajchiknámal k'al a juntal yanél k'wajílom jant'ini' jajá'chik in yajchiknámal ti k'al an Judíochik; **15**a xi in tsemdha'chik an Ajátik Jesús ani in tsu'bidh káwlómejilchik, ani wawá' tu ájayámal; ani yab in kulbédhál a Dios, ani in tomólnál patal an inikchik, **16**tu oybiyal ki tawna' an ♦yab Judíochik abal yab ka k'ánin;

2:4 *Rom 2:29; Gal 2:7; 1Ti 1:11; Ap 2:23*
2:5 *T'aj 20:33; Rom 1:9*
2:6 *Jn 5:41, 44; 1Co 9:1,2; 2Co 11:7-11*
2:8 *Rom 1:1; 2Co 12:15; 1Jn 3:16*
2:9 *T'aj 18:3; 2Te 3:8*
2:10 *Rom 1:9; 2Co 1:12*
2:11 *1Co 4:14; Gal 4:19; 1Ti 1:2; Flm 1:10; 1Jn 2:1*
2:12 *Rom 8:28; Efe 4:1*
2:13 *Rom 1:8; Heb 4:12*
2:14 *Gal 1:22; 2Te 1:4*
2:15 *Mat 5:12; Luc 24:20*
2:16 *Mat 23:32*

antsaná' in t'uchiyal ets'ey an lejab walabtaláb, antsaná' chích ti jajá'chik an k'ák' tsakúltaláb ma ti wichat in kúb.

A Pablo in Tsalpayal ki in tsab Tsa'biy an Iglesia

17Po wawá', ebchalábchik, ma anákej u pílmédhach ów ti tatá'chik jún wé' i k'ij, k'al i iniktal po yab k'al i ichích, xowé' i lej lé' ani i tsápnál ku k'alej tu tsu'chijchik a wal. **18**Jaxtámits, i lé' ku k'alej ti tatá'chik, já'its naná' Pablo, u exa' jún ani tsábíl, po a Satanás tu t'ok'bay. **19**Kom, ¿jawa' já'its wawá' i aychixtal, o an kulbéltaláb o an ts'alat petobláb a xi naná' u witsidh puwetnál? ¿Yabxe' já'its tatá'chik, ti in tamét i Ajátik Jesucristo ti in wichéltal? **20**Kom já'its tatá'chik pél i witsidh puwénchixtal ani i kulbéjintal.

A Timoteo in Ólnaxtal

3 Jaxtámits, yabáts más i kuxuy, i tsalpay abal alwa' ku jilk'on kwetém ti Atenas bichow; **2**ani i aba' a Timoteo, i ebchal, jún in k'ak'nadh t'ojnálil a Dios, ani i juntal tolmiwál ti k'al in Ítkáwintal a Cristo, abal ti tsapik kublalaychik ani ti kanatbédha' ti in ebál a belomtal; **3**abal yab jita' ka yatsin k'al axé' xi ♦ni'adh yajchiktaláb, kom tatá'chik a exlál abal ti k'al axé' wawá' u k'wajat u punudh; **4**kom, tam tu k'wajatejak k'al tatá'chik, tu ok'xidh ólchij abal ne'etsak ki wat'enchij i ♦ni'adh yajchiktaláb, jant'ini' ti wat'enek ani a exlálchik. **5**K'al axé' ti in ebál, naná' yabáts u kuxuy, u aba' abal ku exla' a belomtalchik, kom itájak an tilibnax ti tilibnámalchik, ani ka jilk'on jolát i t'ojlábil.

6Po xowé' a Timoteo wichenek ti k'al wawá', ani tu ólchámal i alwa' ólchixtaláb a belomtal ani a k'ánidhomtalchik ani abal ets'ey tu alwa' t'ilál, ani tu lej lé' tu ku tsu'uw jant'ini' wawá' abal tatá'chik. **7**Jaxtám ebchalábchik, ti in ts'ejeltal patal i yajinchixtal ani i ni'adh yajchiktal, i bats'uw ti tatá'chik i kanatbédhomtaláb k'al ti in ebál a belomtal; **8**kom xó', wawá' u k'wajat ejat max tatá'chik it k'wajat kublaladh ti al an Ajátik.

9Kom, ¿janéy tam k'ak'námaltaláb i ejtowal ki wichbadh pidha' a Dios abal k'al tatá'chik, k'al patal an kulbéltaláb a xi tu kulbédhál k'al tatá'chik ti a ebál ti in tamét i Diosil,

2:17 *1Co 5:3; Col 2:5*
2:18 *Mat 4:10; Rom 1:13*
2:19 *Mat 16:27; Luc 17:30; 1Co 1:7; 2Co 1:14; Flp 4:1; 2Te 1:8; 1Pe 1:7; 1Jn 2:28; Ap 1:7*
2:20 *2Co 1:11*
3:1 *T'aj 17:15*
3:2 *T'aj 16:1; 1Co 3:9; 2Co 2:12*
3:3 *Mrc 4:17; Jn 16:33; T'aj 9:16; Rom 5:3; 2Co 1:4; 2Ti 3:12*
3:5 *Mat 4:3; Gal 2:2; Flp 2:16*
3:6 *T'aj 16:1; 18:5*
3:8 *1Co 16:13*

10akal ani k'icháj i lej konoyal, abal tu tsu'chijchik a wal,
ani ki putundha' jawa' a xi in k'ibchal a belomtal?
11Xó', Jajá' a Dios i Pay'lóm, ani i Ajátik Jesucristo, tu
ku bolchij i bélil ti tatá'chik. 12Ani an Ajátik ki in t'aja' ki
it puwey ani ki it dho'ey ti k'al an k'ánidhomtaláb jún k'al
a xi júnakej ani ti k'al patal, jant'ini' wawá' i t'ajál abal ti
k'al tatá'chik, 13abal a ichích ka tsapik kublalan k'al yab i
punk'udh jolbintaláb, k'al i santolidhtaláb ti in tamét a Dios
i Pay'lóm, ti in wichéltal i Ajátik Jesucristo k'al patal in
santo tsakámil.

3:10 2Ti 1:3
3:11 Flp 4:20
3:12 Flp 1:4; 2Te 1:3
3:13 Flp 2:15; 4:20; 2Te 1:7; 1Ti 6:14; 2Pe 3:14
4:1 2Co 5:9; 13:11; Efe 4:1; 2Te 3:1
4:3 1Co 6:18; Efe 5:17
4:4 1Co 7:2,9
4:5 Rom 1:26; Gal 4:8; Efe 4:17
4:6 1Co 6:8; Heb 10:30, 31
4:7 1Pe 1:15
4:8 Rom 5:5; 2Co 1:22; Gal 4:6; 1Jn 3:24
4:9 Jn 6:45; 13:34; Rom 12:10
4:10 T'aj 16:9
4:11 Efe 4:28

Jant'odha' ka Kulbédha' a Dios

4 Xó', ti in taltal, ebchalábchik, tu paka'bédhál, ani tu
kanátlidh tak'biyal ti in bij an Ajátik Jesús abal jant'ini'
ti a bats'uw ti k'al wawá' abal jant'odha' ti yejentál ki it
xe'tsin ani ka kulbédha' a Dios, antsaná' ka dho'edha'
más ani más. 2Kom a exlálits janéy tam abatnaxtaláb tu
pidha'chik ti in éy an Ajátik Jesús.
3Kom in awiltal a Dios pél abal ki it santo t'okatbéj;
abal ki it pílméjchik ti k'al an alk'idh ko'óxtaláb; 4k'alek'ij
ti tatá'chik ki in exla' ki in ko'oy in iniktal santolidh ani ti
lét'edh k'ak'naxtaláb, 5yab k'al i padhay lé'nomtaláb, ejtíl
an •yab Judíochik a xi yab exlom k'al a Dios; 6yab jita' ki
in wat'k'anchij ma ni ki in k'ambiy in ebchal k'al axé' ti in
ebál, kom an Ajátik pél i yajchik wichbom k'al patal axé',
jant'ini' tu ólchámalitschik ani tu lej tejwa'médhanchij.
7Kom a Dios yab tu kaniyámal tu at'axnél, po u kanidh ti
santolidhtaláb. 8Jaxtámits, jita' in pojkál axé', yab in pojkál
i inik po pél a Dios, a xi tu pidhámal jayej in Espíritu Santo.
9Po ti in ebál an k'ánidhaxtaláb k'al an ebchaláb, yab
yejentál abal tu dhuchunchij, kom tatá'chik it ts'o'óblidhits
k'al a Dios abal ki it k'ánidháxinchik jún k'al a xi júnakej;
10ani antsaná' a t'ajál ti k'al patal an ebchalábchik a xi k'wajat
ti in putát Macedonia. Po tu paka'bédhál ebchalábchik abal
axé' ka dho'edha' más ani más. 11Ani ka lubchijchik ki it
k'wajlelenk'ij, ani ka t'aja' a kwetém k'ál ani ki it t'ojon
k'al a k'ubak, jant'ini' i abámal; 12abal ki it xe'tsinchik k'al i
tekedhtaláb abal k'al a xi elébchik, ani yab ka ko'oychik ma
ni jún i yajinchixtaláb.

In Wichéltal an Ajátik

13Ebchalábchik yab tu lé'nanchal abal yab ka exla' ti
in ebál a xi wayámadhchik, abal yab ki it yajchik t'e'pin
jant'ini' a xi k'e'atchik, já'its a xi yab in kwa'alchik i
aychixtaláb. 14Kom max i belál abal a Jesús tsemets ani
ts'akiy, antsaná' jayej a Dios ne'ets ki in chi'dha' k'al a Jesús
a xi wayámadh ti al Jajá'.

15Jaxtám, tu uchálchik axé' ti al in káwintal an Ajátik,
abal wawá' a xi u ejat, a xi u jilk'onének ma ti in wichéltal
an Ajátik, yab ne'ets ku ok'xin kej a xi wayámadh. 16Kom
Jajá', an Ajátik ne'ets ka pa'iy ti k'ay'lál k'al i janidh káw,
k'al in dhájantal an arcángel ani k'al in trompetajil a Dios,
ani a xi tsemnekchik ti al a Cristo ne'ets ka ts'akiy ok'ox.
17Ani tám, wawá', a xi u k'wajat ejat, a xi u jilk'onének,
ne'ets ku k'alej batsúnadh junax k'al jajá'chik ti tokow abal
ki bats'uw an Ajátik ti ik', ani antsaná' ne'ets ku k'wajiy
ets'ey k'al an Ajátik. 18Jaxtám, ku kanatbédháxin jún k'al a
xi júnakej k'al axé'chik xi káw.

In K'ichájil an Ajátik

5 Xó', ti in ebál an k'ij ani an k'ijiláb, ebchalábchik,
yab a yajinchal abal tu dhuchunchij. 2Kom tatá'chik
a putudh exlál abal in K'ichájil an Ajátik ne'ets ka chích
antsaná' jant'ini' an akal kwé'; 3kom tam ki in uluwchik:
Wa'ats i koyataláb ani i k'ánixtaláb, tám, ne'ets ka chích
ti jajá'chik ti in adhím i tala'bédhaxtaláb jant'ini' in yajálil
an yab kwetém uxum, ani yab ne'ets ki in jek'a'chik. 4Po
tatá'chik ebchaláb, yab it k'wajat ti yik'wáx abal ti nixé'
a K'icháj ti jik'tsodh ela' ejtíl tam che'el jún i kwé'; 5kom
ti a yánél tatá'chik pél ti tsakámil an tajaxtaláb, ani pél ti
tsakámil an k'icháj xe'tsintaláb wawá' yab pél tu k'ál an
akal, ma ni an yik'wáx. 6Jaxtám, yab ku wayits ejtíl a xi
k'e'atchik, po ku beletnomáts ani ki beletna' i xe'tsintal.
7Kom a xi wayalchik, tam akal wayalchik, ani a xi uts'ál,
tam akal uts'álchik. 8Po wawá', a xi u k'wajat k'al an k'icháj
xe'tsintaláb, ki beletna' i xe'tsintal, k'wa'chimadh k'al an
toraks paxk'iláb já'its an belomtaláb ani an k'ánidhomtaláb
ani in paxk'íl a ók' já'its in aychixtal an k'ánixtaláb. 9Kom
a Dios yab tu punuwámal abal k'al an k'ák' tsakúltaláb po

4:12 *Mrc 4:11*
4:13 *Mat 9:24; Rom 11:25; Efe 2:12*
4:14 *Rom 14:9; 1Co 15:3,4*
4:15 *1Co 1:7; 15:52*
4:16 *Mat 16:27; 2Te 2:1; Ap 14:13*
4:17 *Jn 12:26; Ap 1:7*
5:1 *T'aj 1:7*
5:2 *Luc 12:39; 1Co 1:8*
5:3 *2Te 1:9*
5:4 *Jn 2:8; T'aj 26:18*
5:5 *Luc 16:8*
5:6 *Mat 25:13; T'aj 24:25; Rom 13:11*
5:7 *Rom 13:13; 2Pe 2:13*
5:8 *Rom 8:24; Efe 6:14*

abal ki bats'uw an k'ánixtaláb ti in éy i Ajátik Jesucristo, 10a xi tsemets k'al wawá' ti ebál, abal anákej u ejat o u wayal ku k'wajiy ejátlidh junax k'al Jajá'.

11Jaxtám, ki it kanatbédháxin jún k'al a xi júnakej, ani ki it puwedháxin jún k'al a xi júnakej, jant'ini' ti a t 'ajálchik.

A Pablo in Tak'biyal an Ebchalábchik

12Tu paka'bédhál ebchalábchik, abal ka lét'edh exla' a xi tsekel t'ojnal ti bá' tatá'chik, ani a xi ti ok'xinchal ti k'al an Ajátik ani ti wilk'idh tak'biyal, 13ani ka lej pulik k'ak'na'chik, k'al i k'ánidhomtaláb, ti in ebál in t'ojlábilchik. Ka ko'oy i koyataláb ti ba' tatá'chik.

14Tu kanátlidh tak'biyal ebchalábchik, abal ka wi'idh tawna' an óbejchik, ka kanátliy a xi wé' in kanát, ka tolmiy a xi paluw ti in bá', ka ko'oy i kuxudhtaláb ti k'al patal. 15Ka met'a' abal yab jita' ki in wichbanchij jún i pojkaxtaláb k'al júnakej i pojkaxtaláb, po ets'ey ka áyna'chik jawá' a xi alwa' jún k'al a xi júnakej, ani abal k'al patal.

16Ki it k'wajiy ets'ey it kulbélchik. 17Yab ka kubdha' an ólontaláb. 18K'al patal ka bína' i k'ak'námaltaláb, kom axé' já'its in awiltal a Dios ti al a Cristo Jesús abal k'al tatá'chik.

19Yab ka tepdha' an Espíritu. 20Yab ka ko'oy ti wé' in jalbíl an Tsu'bidh káwintalábchik. 21Ka takadh exóbna' patal, ka dhaya' a xi alwa'. 22Ki it pílméj ti k'al patal a xi ejtíl já'its a xi yab alwa'.

23Ani an koyat Dios, Jajá' ti putat santo t'okedha'chik; ti patal a espíritu, a alma ichích ani a iniktal, ka k'wajiy dhayach k'al yab i punk'udh jolbintaláb abal ti in wichéltal i Ajátik Jesucristo. 24Lej putudh a xi ti kaniyal, a xi ne'ets jayej ki in t'aja'.

Taltal Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

25Ebchalábchik, ki it ólon abal k'al wawá'.

26Ka tsapnédha' patal an ebchalábchik k'al i santo ts'uts'baxtaláb.

27Tu lujkudh punúbchalchik ti in ebál an Ajátik abal ka ajiyat axé' xi abadh ♦Dhuchlab abal ti in yánél an santo ebchalábchik.

5:9 *2Te 2:13,14*
5:10 *2Co 5:15*
5:11 *Efe 4:29*
5:12 *Rom 16:6, 12; Heb 13:17*
5:13 *Mrc 9:50*
5:14 *1Co 8:7; 2Te 3:6,7*
5:15 *Rom 12:17; 1Pe 3:9*
5:16 *Flp 4:4*
5:17 *Luc 18:1*
5:18 *Efe 5:20*
5:19 *Efe 4:30*
5:21 *1Jn 4:1*
5:23 *Heb 4:12*
5:24 *1Co 1:9*
5:25 *2Te 3:1; Heb 13:18*
5:26 *Rom 16:16*
5:27 *2Te 3:14; 1Ti 4:13*

28In lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo ka k'wajiy k'al tatá'chik. ♦Amén.

5:28 *Rom 16:20*

In Tsáb Abadh Dhuchlábil a Pablo abal an TESALONICENSES

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: An iglesia ti Tesalónica
An Tamub: 51 TC

An belomchik ti Tesalónica in áynanchij ti puwel ti al an k'ánidhomtaláb ani ti al an belomtaltaláb k'al in ejtodhtal an Ítkáw ti in ejatalchik (1:3; 1Te 1:3, 8; 3:6-7; 4:9-10), ti in ts'ejéltal i ájaxtaláb ani i ni'adh yajchiktaláb (1Te 1:6 ani 2:14; 3:3-4, 7). Po jawa' wat'el ti iglesia in t'aja' abal an apóstol Pablo ki in ts'ejka' an tsabchíláb ˙Dhuchlab. Walám in ts'ejka' ti wé' i k'ij tam ti in dhuchámal an k'a'ál ˙Dhuchlab ti 51 TC tam ti k'wajatak ti bichow Corinto ti in tsabchíl in belal t'ojlábil.

Axé' xi ˙Dhuchlab in ebál puwedhál jawa' a xi in ólchij an belomchik tam ti k'wajatak k'al jajá'chik (2:15; 3:6) ani jawa' a xi in dhuchunchij ti 1 Tesalonicenses. Abal antsaná' ka k'wajiy kublaladh ma ti in wichéltal an Ajátik, jaxtámits an belomchik in lej yajinchalak i kanatbédhomtaláb ani i exobchixtaláb. Ti k'a'ál kidhél in lubachliyal abal ki in tsapik áynanchij ti in ts'ejeltal i ájaxtaláb ani i ni'adh yajchiktaláb. An Ajátik ne'ets ka wichiy ani ne'ets ka k'ániyat ti k'al an tomólnax.

Ti tsáb kidhél, in wi'idh olchal abal ka kwentaj k'al an janam exóbchixtaláb abal in wichéltal an Ajátik. In lujudh ólchalchik abal an Ajátik yabáyej wichenek, kom yán i pulik t'ajnél yabáyej wat'enek. Já'its an yetsej apostasía a xi in jilál an chubaxaláb, in japidh tejwa'méltal an Anticristo, ani ka tixk'áj a xi in tank'wiyal an walabtaláb.

Ti óx kidhél in ólnál an odheltaláb abal an jek'om belomchik ti al an iglesia. A Pablo in t'ila' wé' axé' ti 1 Tesalonicenses (4:11-12), po tejwa' ejtíl tam junchik i belom yab in t'aja' ti kwentaj a Pablo in kanixtal. Yán i exóbchix k'al an Biblia in tsalpayal abal axé' xi belomchik in koydha' ti t'ojnal kom in tsalpayalak abal a Cristo ne'etsak ka wichiy dhubat.

Axé' xi tsabchíláb ˙Dhuchlab abal an belomchik ti Tesalónica in lubachmédhál an belomchik ti patal k'ij a xi k'wajat ti al i ájaxtaláb ani ti odhnaxtaláb, abal: An Ajátik ti bolchij a ichíxchik ti in k'ánidhomtal a Dios, ani ti in kuxudhtal a Cristo (3:5).

An óx pejach ti 2 Tesalonicenses

Ok'xidhkáw (1:1-4)
I. Ka tsapik ayna' ti in ts'ejeltal i ájaxtaláb ani i ni'adh yajchiktaláb (1:5-10)
II. Kwentaj k'al an janam exóbchixtaláb ti in ebál in wichéltal an Ajátik (2)
III. Ka bats'uw an taltaláb kanix tak'bixtaláb (3:1-15)
    a. Ti in ebál an ólontaláb (3:1-5)
    b. Ti in ebál an xamk'udhtaláb (3:6-15)
Taltalkáw (3:16-18)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, ani a Silvano, ani a Timoteo,
Abal an iglesia a xi ti Tesalónica xi k'al a Dios i Pay'lóm,
ani an Ajátik Jesucristo.

2 Lablidh ts'ejwalixtaláb abal tatá'chik ani koyataláb xi
k'al a Dios i Pay'lóm ani an Ajátik Jesucristo.

3 Ets'ey yejentál ki pidha' i k'ak'námal a Dios abal tatá',
ebchalábchik, jant'ini' ti in tomnál, kom a belomtalchik
wat'adh ti puwel, ani a k'ánidhomtal ti a yánél dho'el,
k'alek'ij ti jún ani k'al a xi júnakej; 4 antsaná', wawá' ma tu
puwetnálchik ti patal in iglesiajil a Dios, ti in ebál a aykidh
kuxudhtal ani a belomtal ti in ts'ejéltal patal i ájaxtaláb, ani
i t'e'tsidh yajchiktaláb a xi a kuxuyal.

An Yajchik welaxtaláb a xi ne'ets ka Chích

5 Axé' pél jún i tejwa'médhomtaláb abal a Dios bolidh
in weladh yajchikixtal, abal ki it tejwa'méj abal in tomnál
ka bats'uw in ts'álejlábil a Dios, kom k'al axé' jayej a
yajchiknálchik. 6 Kom pél in bolídh abal a Dios ki in
wichbanchij k'al i ni'adh yajchikixtaláb jajá'chik jita' ti
ni'adh yajchikiyal; 7 ani tatá'chik a xi it ni'adh yajchikiyáb,
ki it koyóts k'al wawá', tam ti an Ajátik Jesús ka japidh
tejwa'méj ti k'ay'lál k'al in ejtodh ♦ángelilchik, 8 k'al i julél
k'amal, abal ki in pidha' i wichbaxtaláb a xi yab in exla'
a Dios, ma ni yab in ik'ax ats'a' in Ítkáwintal i Ajátik
Jesucristo; 9 axé'chik ne'ets ka yajchikiyat k'al an ets'ey
k'ibandhaxtaláb, pílmédhach ti in tamét an Ajátik ani ti
in witsidh puwenchixtal in winat tsáp, 10 tam ka wichiy
ti nixé' a K'icháj abal ka witsidh puwenchat ti al in santo
belkáxilchik, ani abal ka jik'padh tsu'tat ti k'al patal a xi
in belámal, kom i tejwa'médhomtal k'alej beladh ti k'al
tatá'chik.

11 Jaxtám, jayej u ól ets'ey abal k'al tatá'chik, abal i Diosil
ti ko'oychik jant'ini' ti in tomnál in kanixtal ani ki in putuw
patal i alwa'taláb a xi in kulbétnál ani patal in t'ajnélil an
belomtaláb k'al in ejtodhtal, 12 abal in bij i Ajátik Jesucristo
ka k'alej witsidh puwenchidh ti bá' tatá'chik, ani tatá'chik ti
al Jajá', jant'ini' in lablidh ts'ejwalixtal i Diosil ani an Ajátik
Jesucristo.

1:1 *1Te 1:1*
1:2 *Rom 1:7*
1:3 *Rom 1:8; Efe 5:20; 1Te 3:12*
1:4 *2Co 7:14; 1Te 1:3,6*
1:5 *Luc 20:35; Flp 1:28*
1:6 *Luc 18:7,8; Col 3:25; Ap 6:10*
1:7 *Heb 10:27; 2Pe 3:7; Jud 1:14; Ap 1:14*
1:8 *Rom 2:8; 2Co 2:12; Gal 4:8*
1:9 *Flp 3:19; 1Te 5:3; 2Te 2:8; 2Pe 3:7*
1:10 *Jn 17:10; 1Co 3:13*
1:11 *Rom 8:28; 15:14; 1Te 1:3*
1:12 *Flp 2:9-11*

An At'ax Inik

2 Xó', ti in ebál in wichéltal i Ajátik Jesucristo, ani i junkudh mulkuntal k'al Jajá', tu lej konchal, ebchalchik,
2abal yab ka walka' ki it yatsinchat a tsalápil, o ki it jik'tson ma ni ti in éy i espíritu, ma ni ti in éy i káw, ma ni k'al i abadh ♦Dhuchlab ejtílak xi k'al wawá', abal in k'ichájil a Cristo ulenekits. **3**Yab jita' ti k'ambiy abal ma ni jant'oj, kom yab ne'ets ka wichiy ma ka ok'ox chích an apostasía joltixtaláb, ani ka japidh tejwa'méj an waláblom inik, in tsakámil an tala'bédhom. **4**A xi tomólnax ani in dhayk'ál ti in bá' ti k'al patal, a xi bijiyáb ti dios o a xi k'ak'náb antsaná' ejtíl a Dios, ani ne'ets ka ketlej ti in ♦Tiyópanil a Dios, ani ne'ets ki in uluw: Naná' já'its in dios.

5¿Yabxe' a t'ilálchik, abal tam ti in k'wajatej k'al tatá'chik tu ólchalak axé'chik? **6**Ani xowé' a exlálchik janéy k'al ti t'ok'bayáb abal tam ki in bajuw in k'ijil ka japidh tejwa'méj. **7**Kom k'wajatits ti t'ojnal an tsinkadh jek'omtaláb, expidh kom wa'ats jita' k'al xowé' ti t'ok'bayáb, ma ki in bajuw an k'ij ka tixk'anáj; **8**ani tám, ne'ets ka japidh tejwa'méj nixé' xi jek'om, a xi an Ajátik ne'ets ki in tsemdha' k'al in espíritujil in wi', ani ne'ets ki in tala'bédha' k'al in tumlidh tajáx in wichéltal; **9**nixé' xi jek'om in uléltal pél in t'ajnélil a Satanás, k'al patal i labidh ejtodhtaláb, ani i labidh tsu'bixtaláb, ani i janam jik'paxtaláb, **10**ani k'al patal in k'ambixtal an yab bolidhtaláb abal jita' a xi k'ibel, kom yab in bats'uwchik in k'ánidhomtal an chubaxtaláb abal ka k'áninchik. **11**Jaxtámits, k'al a Dios abchinal jún i tsapik k'ambixtaláb, abal ki in bela'chik an janamtaláb; **12**abal ka yajchik k'ibedháj patal a xi yab in bela' an chubaxtaláb, po in kulbétna'chik an yab bolidhtaláb.

A xi Takudh ka K'ánin

13Po wawá' yejentál ki pidha' ets'ey i k'ak'námal a Dios abal tatá'chik, ebchalchik k'anidhach k'al an Ajátik, kom a Dios ti takuyámalchik ma ti in tujtal abal ki it k'ánin ti in éy in santo t'okeltalábil an Espíritu ani in belomtal an chubaxtaláb, **14**ju'táj ti kaniychik ti in éy in Ítkáwintal, abal ka bats'uwchik in witsidh puwenchixtal i Ajátik Jesucristo. **15**Jaxtám ebchalchik, ki it kubiy tsapik ani ka ko'ko'may an

2:1 Mrc 13:27; 1Te 4:15-17
2:2 1Co 1:8; 2Ti 2:18
2:3 Mat 24:10; Mrc 13:5; Ap 13:5,6
2:4 1Co 8:5
2:5 1Te 3:4
2:8 Luc 17:30; Ap 2:16
2:9 Mat 4:10; 24:24; Jn 4:48; Ap 13:13
2:10 1Co 1:18
2:11 Mat 24:5; Mrc 13:5; Rom 1:25, 28
2:12 Rom 1:32
2:13 Rom 1:8; Efe 1:4; 1Te 5:9; 1Pe 1:2
2:14 Rom 8:28; 1Te 1:5
2:15 1Co 16:13

jilchidh exóbintaláb a xi it exóbchinének, já'its max k'al i káw o k'al i abadh dhuchlábil.

16Ani xó', Jajá' i Ajátik Jesucristo, ani i Pay'lóm Dios, a xi tu k'ánidhámal ani tu pidhámal an ets'ey kanatbédhomtaláb ani an alwa' aychixtaláb k'al i lablidh ts'ejwalixtaláb, 17ti kanatbédhanchij a ichíxchik, ani ti tsapik kublalay ti k'al patal i alwa' káw ani i t'ajnél.

Ki it Ólonchik abal in Káwintal a Dios ka Beláts

3 Ti in taltal, ebchalábchik, ki it ólon ti k'al wawá', abal in káwintal an Ajátik ka adhik buk'ey ani ka witsidh puwenchat, jant'ini' ti k'alej ti tatá'chik; 2ani abal ku jek'ondháj ti k'al an yab tsalpadh ani pojkax inikchik, kom yab patal in kwa'al an belomtaláb.

3Po putudh an Ajátik, a xi ne'ets ti kublalay ani ne'ets ti beletna' ti k'al an at'ax. 4Ani i kwa'al i ♦dhakataláb ti al an Ajátik ti a ebál tatá'chik, abal a t'ajál ani ne'ets ka t'aja' jawa' a xi wawá' i abámal.

5Ani an Ajátik ti bolchij a ichíxchik ti in k'ánidhomtal a Dios, ani ti in kuxudhtal a Cristo.

Ku T'ojon abal ku K'apúts

6Xó', i abál ebchalchik, ti in bij i Ajátik Jesucristo, abal ki it nixk'in ti k'al patal an ebchaláb a xi xe'ets jant'ini' ti yab in tomnál, yab jant'ini' an exóbintaláb a xi a bats'uw ti k'al wawá'. 7Kom tatá'chik a exlál jant'odha' ti in yajinchal tu ku jumbay, kom wawá' yab u xe'tsin jant'ini' ti yab in tomnál biyat u k'wajiy ti bá' tatá'chik, 8ma ni yab jita' i alk'idh k'apchij in k'apnélil, po u tsapik t'ojon k'al i tsekénib, u t'ojon k'icháj ani akal, abal yab ki alchikbédha' ma ni jún jita' ti tatá'chik; 9yab abal yabák i kwa'al i uchbíl, po abal ki bína' wawá' jún i t'iplab abal tu ku jumbaychik.

10Kom tam tu k'wajatejak ti k'al tatá'chik, i abál ka t'aja'chik axé': Max jún jita' yab in lé' ti t'ojnal, ma ni yab ka k'apúts. 11Kom i ats'ál abal talchik ti tatá'chik xe'ets jant'ini' ti yab in tomnál, yab t'ojnal ma ni k'al jant'oj, po xe'ets ti alk'idh otskakál. 12Xó', nixé'chik i punúbchal ani i kanátlidh tak'biyal ti in bij i Ajátik Jesucristo, abal ka t'ojon k'al i k'wajlelentaláb, ki in k'apuj in kwetém k'apnélil.

2:16 *Jn 3:16; Flp 4:20*
2:17 *1Te 3:2; 2Te 3:3*
3:1 *1Te 4:1; 5:25*
3:2 *Rom 15:31*
3:3 *Mat 5:37; 1Co 1:9*
3:4 *2Co 2:3*
3:6 *Rom 16:17; 1Co 5:4; 11:2*
3:7 *1Co 4:16*
3:8 *T'aj 18:3; Efe 4:28*
3:9 *1Co 9:4-14, 16*
3:10 *1Te 3:4*
3:11 *1Ti 5:13*
3:12 *Efe 4:28; 1Te 4:1*

13Po tatá'chik ebchaláb, yab ki it tsekej ka t'aja' a xi
alwa'. **14**Max jún jita' yab in ik'ax ats'ál i káwintal k'al axé'
xi abadh ♦Dhuchlab, ka tejwa' ólna', ani yab ka junkuw,
abal ka tidhebéj. **15**Po yab ka tsalpay ejtíl jún i tomólnax, po
ka wi'idh tawna' ejtíl jún a ebchal.

3:13 *Gal 6:9*
3:14 *Rom 16:17; 1Co 4:14*
3:15 *Gal 6:1; 1Te 5:14*
3:16 *Rom 15:33*
3:17 *1Co 16:21*
3:18 *Rom 16:20*

Taltal Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

16Ani Jajá' an koyat Ajátik ti pidha' ets'ey i koyataláb ti
k'al patal jant'ókitsk'ij. An Ajátik ka k'wajiy k'al tatá'chik.
17Naná' a Pablo tu tsapnédhál k'al u lej k'ubak, a xi já'its
u ts'o'ómil ti k'al patal u abadh dhuchlábil, antsaná' in
dhuchum.
18In lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo ka k'wajiy
k'al tatá'chik ti a yanél. ♦Amén.

In K'a'ál Abadh Dhuchlábil a Pablo abal a TIMOTEO

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: A Timoteo
An Tamub: 64-65 TC

A Pablo in ela' a Timoteo ti in k'a'ál belal t'ojlábil, biyat ne'etsak ti bichow Listra. A Timoteo pélak i tsakamláb k'al jún i uxum Judía po in tataj pélak i Griego. In mím ani in ách pélak i belomchik a xi k'al ti exóbchin ti bá' an Biyál Testamento ma ti in tsakamtal (1:5; 3:5). A Timoteo wenk'on ti belom max tam ti ots'obédháj k'al an uxumchik o tam ti in ats'a' a Pablo ti in k'a'ál belal t'ojlábil (14:6, 21). Tam ti a Pablo wat'ey abal Listra ti in tsabchíl in belal t'ojlábil, abal tám, a Timoteo in takadh tejwa'médhámal abal pélak i putudh belom abal ti in t'ojlábil an Ajátik (16:1-2). A Timoteo k'alej k'al a Pablo ani in tolmiy ti an iglesiachik ti Filipo, Tesalónica, Berea ani Corinto (T'aj 16:1-17:16; 18:5).

A Pablo in ts'ejka' axé' xi k'a'ál •Dhuchlab abal a Timoteo más talbél kej patal in belal t'ojlábil. In dhucha' talbél ti wat'enekits jawa' k'wajat ti T'ajnéláb. An T'ajnéláb u ta'panal k'al a Pablo ti wik'axte' ti Roma ti 60-62 TC, po k'al an Romanojíb walkáj talbél (Flp 1:23-27; 2:24; Flm 22). Talbél wichiy junax k'al a Timoteo ti Efeso. Tám, a Pablo k'alej ti Macedonia, po in jila' a Timoteo ti Efeso (1:3).

A Pablo in ts'ejka' an k'a'ál Dhuchlab abal a Timoteo walám ti 64-65 TC tam ti in tso'óbna' abal yabák ne'ets ki in ejtow ka wichiy dhubatk'ij (3:14-15; 4:13). Axé' xi Dhuchlab pél a Pablo in lej tak'bixtal abal in junkuwál t'ojnal kwitól a xi k'wajatak ti in ok'nál an iglesia taná' ti Efeso.

Axé' xi Dhuchlab in kwa'al tsáb i ólchixtaláb. Ti k'a'ál a Pablo in uchál a Timoteo abal in yajinchal ki in t'aja' ti t'iplab abal an belomchik, ti in éy in xe'tsintal (4:12). Ti in tsabchíl, a Pablo in tolmiyal a Timoteo jant'odha' ki in ko'bitsiy k'al an yajinchixtaláb a xi wa'ats ti al an iglesia, an janam exóbchix ani an janam exóbintaláb (ti 1 ani ti 4 kidhél); in tomnáltal an k'ak'naxtaláb (ti 2 kidhél); jant'odha' ti in tomnál an ko'bitsix ani an diaconochik (ti 3 kidhél); ani in uchbixtal a Timoteo ti in ebál yán píl i atiklábchik ti iglesia ani in uchbidh xe'étschik ti k'al a Dios (ti 5-6 kidhél).

In k'a'ál dhuchlábil a Pablo abal a Timoteo in kwa'al in jalbíl abal ka chumlin in xe'ets jún i iglesia ti k'alejk'ij an kwenél. Kom an iglesia já'its: In kúb ani in tsapik akan an chubaxtaláb, tekedh yejental abal jún i iglesia ti k'alejk'ij an kwenel ki in ayna' in Káwintal a Dios ti patal jawa' in t'ajál (3:15).

An tsáb pejach ti 1 Timoteo

Ok'xidhkáw (1:1-2)

I. A Pablo in punúbchal a Timoteo abal ki in t'aja' ti t'iplab abal an belomchik ti in éy in xe'tsintal (1:3-20)

II. A Pablo in ólnál yán i yajinchixtaláb ti iglesia (2:1-6:19)
   a. In tomnáltal an k'ak'naxtaláb (2:1-15)
   b. Jant'odha' ti in tomnál an ko'bitsix ani an diaconochik (3:1-16)
   c. An janam exóbchix ani an janam exóbintaláb (4:1-5)
   d. A Timoteo in kwetém xe'éts (4:6-16)

e. A Timoteo in uchbíl ti k'al yán píl i atiklábchik ti al an iglesia ani in uchbidh xe'étschik ti k'al a Dios (5:1-6:19)
Taltalkáw (6:20-21)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' a Pablo, in apóstolil a Jesucristo k'al in abatnaxtal a Dios i k'ánixal, ani an Ajátik Jesucristo i aychixtal,
2 Abal a Timoteo, u lej tsakámil ti al an belomtaláb.
Lablidh ts'ejwalixtaláb, yajnanchixtaláb ani koyataláb xi k'al a Dios i Pay'lóm, ani a Jesucristo i Ajátik.

Kwentaj k'al an Janam Exóbchixtaláb

3 Jant'ini' tu paka'bédha' abal ki it jilk'on ti Efeso, tam ti in k'alej ti Macedonia, abal ka punúbchij junchik abal yab ka exóbchíxin k'al k'e'at i exóbchixtaláb. 4 Ani yab ki in t'aja'chik ti kwentaj i biyál alk'idh t'ilab ani i xits' yanétaláb a xi yab in kwa'al in kúb, a xi in dhayk'ál más i tok'tsíxtaláb kej in puwendhaxtal a Dios, a xi já'its an belomtaláb, antsaná' xó' tu punúbchal. 5 Kom in putuntal axé' an abatnadhkáw já'its an k'ánidhomtaláb a xi kalel ti t'okat ichích, ani ti alwa' ejat tsalap, ani ti lej t'okat belomtaláb, 6 ti ju'táj talchik k'ibts'onének ani pílmének ti alk'idh t'ilomtaláb. 7 In lé'chik ki in t'aja' ti bajudh exóbchix k'al an ♦Éylidhkáw, ani ma yab in exbayal janéy a xi in ulal ma ni a xi in kubladh t'ilál.

8 Po wawá' i exlál abal alwa' an ♦Éylidhkáw, max jún ki in eyendha' jant'ini' ti éynal; 9 exladh axé', abal an ♦Éylidhkáw bináj yab abal k'al an bolidh inik, po abal an jek'om, ani abal a xi yab ik'ax ots'ox, abal a xi yab k'ak'nax, abal an waláblom, abal a xi yab santo t'okat, ani abal a xi ódhil k'ak'naxtaláb, abal a xi in tsemdhál in pay'lóm ani in mím, ani abal patal an tsemdhom inikchik. 10 Abal a xi alk'idh ko'óxchik, abal a xi in kulbétnálchik in at inik, abal a xi kwé' tsinkax atiklábchik, abal a xi janamkáwchik, abal a xi janam lujatkáw, ani jawámakits a xi in tomólnál an alwa' exóbchixtaláb, 11 jant'ini' in witsidh puwenchidh Ítkáwintal an lablidh Dios, a xi naná' in ♦dhakat jilchámej.

1:1 *Ti 1:3*
1:2 *T'aj 16:1; 1Co 4:17; 1Te 2:11*
1:3 *T'aj 16:9; Gal 1:4,7*
1:4 *2Ti 4:4; Ti 1:1*
1:5 *Gal 5:6; 2Ti 1:5*
1:7 *Efe 4:11*
1:8 *Rom 7:12*
1:9 *Gal 3:9,19; 5:23*
1:10 *2Ti 1:13; Ti 1:9*
1:11 *Gal 2:7; 1Te 2:4; Ti 1:3*

K'ak'námaltaláb ti in ebál an Yajnanchixtaláb

12U pidhál an k'ak'námal a Cristo Jesús i Ajátik, a xi ti
in tsápliyámal, kom in tsalápna' abal in putudh ani ti in
punuw ti bá' an k'ak'nadh t'ojláb; 13a xi tam ti ok'xidh naná'
pélak in at'ax káwílax, in ájax, ani in odhnax káwílax; po
in yajnanchat kom u t'aja' tam ti yabák in exlom, ani yabák
in belom. 14Po in lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik lej wat'k'adh
dho'ey k'al an belomtaláb ani k'al an k'ánidhomtaláb a xi
já'its ti al a Cristo Jesús. 15Axé' pél i putudh káw ani in
tomnál abal patal ki in bats'uw, abal a Cristo Jesús chích
ti tsabál abal ki in k'ániy an waláblom, já'its a xi naná'
in ok'ox. 16Po k'al axé' ti in ebál in yajnanchat, abal ti
naná', a Jesucristo ok'ox ki in tejwa'médha' patal in owat
kuxudhtal, ejtíl ún i t'iplab abal a xi ne'ets ki in bela', abal
ti ets'ey ejataláb. 17Tám xó', an lej ets'ey Ts'álej, a xi yab
u odhel, a xi yab tejwa', an junkats lej tsalpadh Dios, ka
lét'edh k'ak'náj, ani ka witsidh puwenchat abal ets'ey an
ets'eytaláb. ♦Amén.

18Axé' xi abatnadhkáw tu punúbchal tatá', kwitól
Timoteo, jant'ini' an tsu'bidh káwintaláb a xi k'alej ok'xidh
ti k'al tatá', abal ti k'al já' ki it pejéxin ti an alwa' pextaláb;
19ka ko'komay an belomtaláb ani an alwa' ejat tsalap,
kom talchik a xi in jila' an belomtaláb k'ibej in tanil ti
pulik lejem. 20Já'its ejtíl a Himeneo ani a Alejandro, a xi
u bína' ti k'al a Satanás, abal ki in ejtiychik yab ka at'ax
káwílaxin.

Exóbchixtaláb ti in ebál an Ólontaláb

2 Jaxtám xó', ti in ok'oxtal tu kanátlidh tak'biyal, abal
ka t'ajan i konoxtaláb, i ólontaláb, i pelkantaláb, ani
i k'ak'námaltaláb abal k'al patal an inikchik; 2abal k'al an
ts'álejchik ani abal patal a xi k'wajat ti al an éyaláb, abal ku
koyat k'wajiy ani ku koyat xe'tsin ti al yán i k'ak'naxtaláb
ani i k'ak'nadh xe'tsintaláb. 3Kom axé' já'its alwa' ani
bats'udh ti in tamét a Dios i k'ánixal, 4a xi in lé' abal patal an
inik ka k'ánin, ani ka chích ki in exla' an chubaxtaláb. 5Kom
wa'ats expidh ún a Dios, ani expidh ún a xi pelkanal ts'ejel
ti k'al a Dios ani an inikchik, já'its an inik Jesucristo, 6a xi
in bína' ti in bá' abal ki in jalbidh wichba' patal, ani tejwa'

1:12 *T'aj 9:15; Flp 4:13*
1:13 *T'aj 8:3; 26:9*
1:14 *2Co 4:15; 1Te 1:3; 2Ti 1:13*
1:15 *Mrc 2:17; 2Ti 2:11; Ti 3:8*
1:16 *Mat 25:46; Jn 3:15; Rom 2:4*
1:17 *Rom 11:36; Col 1:15; Jud 1:25; Ap 15:3*
1:18 *2Ti 2:3*
1:19 *2Ti 2:18*
1:20 *1Co 5:5; 2Ti 2:17; 4:14*
2:1 *Efe 6:18*
2:2 *Rom 13:1; 2Ti 3:5*
2:3 *Luc 1:47*
2:4 *Jn 3:17; Rom 11:14; 2Ti 2:25*
2:5 *Rom 3:29, 30; Gal 3:20*
2:6 *Mat 20:28; 1Co 1:6; Ti 1:3*

tso'óblixin ti in bajuw in k'ijil. 7Jaxtámits, in punuwat ti in ólnomkáw, ani ti in apóstol (u ulal i chubaxtaláb ani yab u janamtal ti in tamét a Cristo), jún i exóbchix abal k'al an ♦yab Judíochik ti al an belomtaláb ani an chubaxtaláb.

8Jaxtámits, u lé', abal an inikchik ka ólon ju'támk'ij, ani ki in dhayál in k'ubak santo t'okedhach, yabáts k'ák' tsakulom ma ni i tok'tsíx káw. 9Aniyek'ij, an uxumchik ka witsidh k'wa'chiman jant'ini' ti in tomnál, k'al i tsalpadhtaláb ani k'al i tekedhtaláb; yab ki in wat'k'adh witsiy in xi'íl, k'al i oro o perla o i lej jalbidh k'wa'chim; 10po ka witsin k'al i alwa' t'ajnél, jant'ini' i uxumchik a xi in ólnál pél i k'ak'nax. 11An uxum ka exóbin kwék'ij, k'al patal i putudh k'unataláb. 12Kom an uxum yab u walkál ka exóbchixin, ma ni ki in tixk'anchij in éytal an inik, po ka k'wajiy kwék'ij. 13Kom a Adán ts'ejkáj ok'ox, ani talbél a Eva; 14ani a Adán yab k'ambiyat, po k'ambiyat an uxum ani ijkan ti al an k'iblontaláb. 15Po anákej an uxum ne'ets ka k'ánin tam ka tsakámlin, max ka k'wajiy ti al an belomtaláb, ti al an k'ánidhomtaláb ani ti al an santo t'okataláb k'al i beletnadh xe'tsintaláb.

2:7 *Rom 9:1; 2Ti 1:11*
2:8 *Luc 24:50*
2:9 *1Pe 3:3*
2:11 *1Pe 3:3,4*
2:12 *Efe 5:22*
2:13 *1Co 11:8*
2:14 *2Co 11:3*
3:1 *Ti 1:7*
3:2 *Rom 12:13; 2Ti 2:24; Ti 1:6-8; 2:2*
3:3 *2Ti 2:24; 1Pe 5:2*
3:4 *Ti 1:6*
3:5 *1Co 10:32*
3:6 *2Ti 3:4; 2Pe 2:4*
3:7 *Mrc 4:11; 2Ti 2:26*

Jant'odha' ti Yejentál jún i Obispo

3 Axé' pél i chubax káw, max jún in lé' ti ok'óxlom obispo, jajá' in lé' jún i alwa' t'ojláb. 2Po yejentál abal an obispo yab ki in ko'oy in punk'udh jolbíl, ki in ko'oy junkats in tomkíl, in belkóm in xe'tsintal, in ejétnál an xe'tsintaláb, k'ak'nadh in xe'tsintal, koydhom tonel, ani wit'om ti exóbchix; 3a xi yab uts'uts'ma', a xi yab u kwadhax, a xi yab k'ambinélom k'al an yab tekedh átlomtaláb, po a xi k'aya', a xi koyat, a xi yab jik'lom; 4jún a xi in alwa' abatnál in k'imá', a xi in kwa'al k'unat in tsakámil k'al patal i k'ak'naxtaláb 5(kom max jún i inik yab in ejtowal ki in abatna' in k'imá', ¿jant'odha' ti ne'ets ki in beletna' in iglesiajil a Dios?); 6jún a xi yab ít ti belom, kom itájak ka ebk'an in k'adhatal ka ijkan ti in jolbidh yajchikixtal an Tenekláb. 7Aniyek'ij yejentál ki in ko'oy i alwa' tejwa' tsu'bixtaláb k'al a xi elébchik, abal yabák ka ijkan k'al in tidhéj ani ti in ts'alk'untal an Tenekláb.

Jant'odha' ti Yejentál jún i Diácono

8Aniyek'ij an diaconochik yejentál k'ak'nadh in
xe'tsintalchik, junkats in káwintal, yab ki in k'adhpinchij
an bók, yab k'ambinélom k'al an yab tekedh átlomtaláb,
9ki in ko'komay an tsinkadh belomtaláb k'al i t'okat ejat
tsalap. 10Ani axé'chik jayej ka ok'ox met'adh takan max
yab in kwa'al in punk'udh jolbíl, ani tám, in ejtowalits ki
in t'aja' ti diacono. 11Antsaná' jayej an uxumchik yejentál
k'ak'nadh in xe'tsintal, yab ka janam t'uchixin, in belkóm in
xe'tsintal, putudh ti k'al patal. 12An diaconochik ki in ko'oy
junkats in tomkíl ani ki in beletna' in tsakámilchik ani in
k'imá'. 13Kom a xi in t'ajálchik ti alwa' diacono, in átál jún i
k'ak'nadh éyaláb ani yán i ♦dhakataláb ti al an belomtaláb a
xi já'its ti al a Cristo Jesús.

In Tsinkadh Káwintal an K'ak'nadh Belkaxtaláb

14Tu dhuchunchal axé' ma anákej u ayál ki in k'alej tu
tsa'biy dhubat; 15kom max ki in owey, ka exla' jant'odha'
in tomnál ki it xe'tsin ti in k'imá' a Dios, já'its in iglesiajil
an ejat Dios, in kúb ani in tsapik akan an chubaxtaláb.
16Lujudh uludh abal púlik in tsinkadh káwintal an
k'ak'naxtaláb,

A Dios tejwa'méj ti anam t'u'lek,
Bolidh ko'oyat ti al an Espíritu,
Tsu'udh k'al an ♦ángelchik,
Ólnadh ti k'al an ♦yab Judíochik,
Beladh ti k'wajchidh tsabál,
Ani bats'udh walk'i' ti witsidh puwenchixtaláb.

An Janam K'ak'naxtaláb a xi Ta'tál

4 Xó, an Espíritu in tajax ulal abal ti in taltal an k'ij,
talchik ne'ets ki in joltiy an belomtaláb abal ki in ats'a'
i k'ambix espírituchik ani in exóbchixtal i demoniochik,
2k'al i janam nits'bixtaláb ne'ets ka káwinchik kom in
kwa'al t'a'átits in ejat tsalápil. 3Ne'ets ti tank'wix k'al an
tomkintaláb, ani ne'ets ka k'ánchixin k'al an k'apnél a xi
a Dios in t'ajámal abal an belomchik ki in bats'uw k'al i
k'ak'námal ani a xi in exlámal an chubaxtaláb. 4Kom patal
alwa' a xi a Dios in t'ajámal, ani yab jant'oj ka pojkáj max

3:8 *Flp 1:1; Ti 1:7*
3:9 *T'aj 23:1*
3:11 *2Ti 3:5; Ti 2:3*
3:15 *Mat 16:16; 1Co 10:32*
3:16 *Mrc 1:23; 16:19; Jn 1:14; Rom 16:25; Col 1:23*
4:1 *Mrc 13:5; Jn 16:13; 1Co 2:10; 2Ti 3:1; 2Pe 3:3*
4:2 *Efe 4:19*
4:3 *Rom 14:6; 1Co 10:30; Col 2:16; Heb 13:4*
4:4 *Mrc 7:18, 19; T'aj 10:15; Rom 14:14-18*

bats'udh k'al i k'ak'námaltaláb. 5Kom k'al in káwintal a Dios ani k'al an ólontaláb u santo t'okel.

Jún in Alwa' T'ojnálil a Jesucristo

6Max axé'chik ka exóbchij an ebchaláb, tám, ne'ets ka t'aja' ti it alwa' k'ak'nadh t'ojnal ti k'al a Jesucristo, t'uchat k'al in káwintal an belomtaláb ani k'al an alwa' exóbintaláb, a xi a áykóm. 7Po ka padha' an ódhil k'ak'naxtaláb ani in biyál t'ilábilchik i uxkwe'. Ki it wilk'idh exóbláts ti it k'ak'nax belkax, 8kom an wilk'idh exóbláts ti a iniktal lej wé' ti tabat, po an k'ak'naxtaláb tabat ti k'al patal, kom in kwa'al i ♦ok'xidh uludhtaláb ti bá' axé' xi ejataláb, ani ti a xi ta'tál. 9Axé' pél i putudh káw, ani in tomnál abal patal ki in bats'uw. 10Kom já'its ti k'al axé', wawá' u t'ojnal ani i yajchiknál i tidhetáltaláb, kom k'al an ejat Dios i kwa'al i aychixtal, a xi já'its in k'ániyal patal an inik, já'its a xi in lej belálchik. 11Axé'chik ka abátidh ólna' ani ka exóbchij.

12Yab jita' ti alál met'enchij a kwitóltal, po ka t'aja' ti it t'iplab ti k'al an belomchik, k'al a káwintal, k'al a xe'tsintal, k'al a k'ánidhomtal, k'al a kanat espíritu, k'al a belomtal ani k'al a t'okatal. 13Biyat in ne'ets tu tsa'biy, ka áynanchij an ajumtaláb, an kanátlidh tak'bixtaláb, ani an exóbchixtaláb. 14Yab ka walba' an pidhóbláb a xi k'wajat ti al tatá', a xi it pidhan ti in éy an tsu'bidh káw, tam ti it mo'kanchat in k'ubak an presbiterio. 15Ka t'ojonchij patal axé'; ki it k'wajlelen taná', abal ka tejwa'méj abal ti k'al patal ne'ets ebál a t'ojlábil. 16Ka beletna' ti a kwetém bá' ani an exóbchixtaláb, ka áynanchij k'al nixé', kom tam a t'ajál axé', ne'ets ka k'ániy a kwetém bá' ani a xi ti ots'ówiyalchik.

Jant'odha' ti ka K'ayátna' Patal

5 Yab ka wi'idh tawna' an yejtsel, po ka paka'bédha' jant'ini' jún i pay'lómláb; ani a xi más kwitólejchik, jant'ini' an ebchaláb, 2an uxkwe'lábchik, jant'ini' i mímlábchik; a xi más chidhanej jant'ini' i uxum ebchalábchik, k'al patal i t'okataláb.

3Ka lét'edh k'ak'na' an tsemchidh uxum, a xi chubax tsemchidh. 4Po max jún i tsemchidh uxum in kwa'al i tsakam o in momob, axé'chik ok'ox ki in exóbna' ki in

4:5 *Heb 4:12*
4:6 *2Ti 3:15*
4:7 *2Ti 2:16*
4:8 *Mat 6:33; Mrc 10:29, 30*
4:10 *Mat 16:16; Luc 1:47*
4:12 *1Te 1:7; 2Te 3:9; 2Ti 1:7; Ti 2:7; 1Pe 5:3*
4:13 *Luc 4:16; T'aj 13:14-16; Col 4:16; 1Te 5:27*
4:14 *T'aj 6:6; 2Ti 1:6*
4:16 *Rom 11:14*
5:1 *Ti 2:2*
5:4 *Rom 12:2; Efe 5:10; 6:1,2*

tejwa'médha' ti k'ak'nax ti in kwetém k'imá, ki in jalbinchij
in pay'lómchik, kom axé' já'its a xi alwa' ani bats'udh ti
in tamét a Dios. **5**Xó' a xi lej pél i tsemchidh uxum ani
k'wajat kwetém, in ayál a Dios, akal ani k'icháj in áykóm
an konoxtaláb ani an ólontaláb. **6**Po a xi xe'ets ti k'ijidh
k'ibélnal, ma anákej ejat, k'wajat tsemnek. **7**Ka punúbchidh
aba' patal axé'chik, abal ka k'wajiychik k'al yab in punk'udh
jolbíl. **8**Kom max júnjita' yab in utuwal an alimtaláb abal in
yanétal, ma ni ok'oxek'ij ti in kwetém k'imá', in k'e'atnámal
an belomtaláb, ani k'alchinits, kej jún a xi yab belom.

9An tsemchidh uxum ka ajiyat expidh max in kwa'al óx
inik in tamúb ani max in t'aja' ti k'imádh k'al junkats i inik.
10Max exlómtej abal alwa' in t'ajnélil, max in yejedhámal
i tsakamchik, max in t'ajámal ti koydhom tonel, max in
t'akchámal in akan an santo belomchik, max in tolmiyámal a
xi ni'adh yajchikidh, max in ik'ax aynámal patal i alwa' t'ajnél.

11Po i tsemchidh uxum a xi más chidhanej yab ka bats'uw,
kom yab in kuxuyal ka kwetém k'wajiy, tám, ti in tomól a
Cristo in lé'chik ka tomkin. **12**Ani ijkanal ti bá' i yajchik
jolbintaláb, kom in joltiyámal in k'a'ál belomtal. **13**Aniyek'ij
in ujnálchik ti óbej, xe'tsinal ti tonel ti k'imádh ti k'imádh;
ani yab expidh ti óbej, jayétsek'ij ti t'ilabnax, alk'idh
otskakál ani in t'ilabnál jawa' a xi yab in tomnál. **14**Jaxtám,
u lé'nanchal a xi tsemchidh ani chidhanej, ka tomkinchik,
ka tsakámlin, ki in beletna' in k'imá', abal yab ki in jilchij an
tomólnax ma ni jún i jolát ti at'ax káwílax. **15**Kom junchik
pílménekits abal ki in áyna' a Satanás. **16**Max jún i inik o
uxum a xi pél i belom in kwa'al i tsemchidh uxum, jajá'chik
ki in beletna', abal yab ki in kitáy an iglesia; abal ka beletnáj
alwa' a xi tsemchidh ani chubax in yajinchal.

17An yejtselábchik a xi alwa' ok'nom, in tomnál ka lét'edh
k'ak'náj ma tsábíl in jalbíl, ani já'its más, a xi t'ojnalchik ti
exóbchix ani ti ólnomkáw. **18**Kom an ♦Dhuchlab in ulal:

Yab ka dhu'banchij in wi' an t'ojnal toro a xi in k'etsál an trigo,

(Deu 25:4)

ani:

In uchbíl an t'ojnal ki in bats'uw in jalbíl.

(Lev 19:13; Deu 24:14-15)

5:5
Luc 2:37; Rom 1:10; 1Co 7:34; 1Pe 3:5
5:6
Luc 15:24
5:8
2Pe 2:1; Jud 1:4
5:10
Luc 7:44; T'aj 9:36; Rom 12:13; 1Pe 2:12
5:13
Rom 1:29; 2Te 3:11
5:14
1Co 7:9
5:15
Mat 4:10
5:17
T'aj 11:30; Flp 2:29; 1Te 5:12
5:18
Mat 10:10; Luc 10:7; 1Co 9:7,14

19Yab ka bats'uw ma ni jún i jolbixkáw ti k'al jún i
yejtseláb, max yab wa'ats tsáb, o óx i tejwa' tso'óblix.
20Nixé'chik a xi walbinal, ka tsapik tawna' ti in tamét patal,
abal a xi k'e'atchik ka jik'ey jayej.
21Tu lej punúbchal ti in tamét a Dios ani an Ajátik
Jesucristo ani ti in takudh ♦ángelilchik, ka putuw patal axé'
yab ka lét'endha' expidh junchik, ma ni yab ki it pók'ódh
tsu'uxin. 22Yab ka adhíkna' ka punchij a k'ubak jita'k'ij, ma
ni yab ki it majun k'al in walab a xi k'e'atchik. Ka ko'komay
t'okat ti a bá'.
23Yabáts ka uts'ál i alk'idh ja', po ka wé' eyendha' i bók ti
in ebál a chukul ani k'al a wichk'odh ya'úts.
24In walab junchik i inik u tejwa'mél ok'xidh ka ulits
ti welaxtaláb, ani pílchik ne'ets jayej talbél; 25aniyek'ij an
alwa' t'ajnél u tejwa'mél ok'xidh, ani an k'e'at t'ajnélchik
yab elat ka k'wajiy tsinat.

5:19 *Mat 18:16; T'aj 11:30*
5:20 *2Ti 4:2; Ti 1:13*
5:21 *2Ti 4:1*
5:22 *T'aj 6:6; Efe 5:11*
6:1 *Efe 6:5; Ti 2:5,8*
6:2 *Flm 1:16*
6:4 *2Ti 2:14; 3:4*
6:5 *2Ti 3:8; Ti 1:15*
6:6 *Flp 4:11; Heb 13:5*

6 Patal a xi k'wajat al in yugo kitám an abatnaneltaláb,
ki in tsalápna' abal in amuchik in tomnál ki in
ko'onchij patal i lét'edh k'ak'nadhtaláb, abal yab ka at'ax
t'ilabnanchat in bij a Dios ani an exóbchixtaláb. 2Ani a xi
in kwa'al in amuj a xi belom, yab ki in alál met'a' kom pél i
ebchalábchik, po ki in t'ojonchij más, kom pél i belomchik
ani k'ánidhax, a xi in bats'uwal an alwa'taláb. Axé' ka
exóbchixna' ani ki it kanátlidh tak'bixin.

K'ak'nadh Belkaxtaláb ani an Kulbéltaláb

3Max jún jita' exóbchix k'al jant'oj píl, ani yab
♦dhakatbél k'al in lubach káwintal i Ajátik Jesucristo,
ani an exóbchixtaláb a xi jant'ini' an k'ak'naxtaláb, 4jajá'
pél i k'adhat, yab jant'oj in exlál ani olmadh tok'tsíx ani
tomólnax káw, a xi in dhayk'ál i pa'ixnomtaláb, i pejextaláb,
i at'ax káwílaxtaláb, ani i yab alwa' tsalpanchixtaláb,
5i inikchik alk'idh tok'ok'ma', a xi odhenek in tsalápil
ani yab in exlál an chubaxtaláb, in tsalpayalchik abal
an k'ak'naxtaláb pél i átlomtaláb. Tatá' ki it pílméj ti
jajá'chik.
6Po an k'ak'naxtaláb tam jumbadh k'al i kulbéjintaláb
pél i pulik átlomtaláb. 7Kom yab jant'oj i chi'dhámal ti

axé' xi tsabál, ani lej chubax abal yab jant'oj ne'ets ki ejtow ki ne'dha'. 8Jaxtám, max i kwa'al i k'apnél ani u k'wa'chimadh, k'al axé', wanaj ku kulbéj. 9Po a xi in lé'chik ti tumínlanal, ijkanalchik ti bá' i tilibnaxtaláb ani ti bá' i ts'alk'untaláb, ani ti yán i maku' ani ts'ojbédhom padhay lé'nomtaláb, a xi in uk'dhál an inikchik ti bá' i odheltaláb ani i tala'bédhomtaláb. 10Kom an jik'lomtaláb k'al an tumín já'its in ibíl patal a xi yab alwa', ju'táj ti junchik in jik'lom aynámal, ani k'ibts'onének ti bá' an belomtaláb ani widhom tsajbanchik ti in éy yán i yajal.

In Alwa' Pejéxintal an Belomtaláb

11Po tatá', inik k'álnadh k'al a Dios, ka dhubchidh jila' patal axé', ani ka áyna' an bolidhtaláb, an k'ak'naxtaláb, an belomtaláb, an k'ánidhomtaláb, an kuxudhtaláb, an k'aya'taláb. 12Ki it pejéxin k'al in alwa' pejéxintal an belomtaláb, ka teyna' an ets'ey ejataláb ju'táj ti it kaniyámej, ani a lujudh uluw an alwa' káw ti in tamét yán i tejwa' tso'óblix. 13Tu punúbchal ti in tamét a Dios, a xi in ejátliyal patal, ani ti in tamét a Cristo Jesús, a xi tejwa' tso'óblixin k'al an lujudh ólnaxtaláb ti in tamét a Poncio Pilato, 14abal ka putuw an abatnadhkáw yab k'al i mink'odhtaláb ma ni k'al i punk'udh jolbintaláb, ma ka tejwa'méj i Ajátik Jesucristo, 15a xi ti in kwetém k'ij ne'ets ki in tejwa'médha' jita' já'its an lablidh ani an junkats Winat ejtodh, Ts'álejil i ts'álejchik, ani i Ajátik ti patal i amulábchik, 16an junkats, a xi yab in kwa'al i odheltaláb, a xi k'wajíl bá' i yab otsat tajaxtaláb; a xi ma ni jún i inik yab in tsu'úmal ma ni yab jita' in ejtowal ki in tsu'uw. Jajá' ki in k'álna' an lét'edh k'ak'naxtaláb ani an ets'ey ejtodhtaláb. ♦Amén.

17A xi pél i ts'alat tumínladhchik ti axé' xi k'ij xe'tsintaláb, ka punúbchij abal yab ka k'adhat tsalpaxin ani yab ki in ♦dhakat aychixna' an ts'alataláb kom yab ets'ey, po ti al an ejat Dios a xi tu pidhál patal ok'ádh abal ku kulbéj. 18Abal ki in t'aja'chik a xi alwa', abal ka ts'alatbéj k'al i alwa' t'ajnélchik, t'ojojodh ti bínom, lé'nom ti tolmix, 19ki in dhaya' abal jajá'chik jawa' a xi in jalbíl abal ki in alwa' akniy a xi ta'tál talbél ki in teynanay an ets'ey ejataláb.

6:8 *Heb 13:5*
6:10 *Sgo 5:19*
6:11 *2Ti 2:22; 3:17*
6:12 *Mat 25:46; 1Co 9:25; Flp 3:12; Heb 3:1*
6:13 *Jn 18:33-37; 2Ti 4:1*
6:14 *1Co 1:7; 2Ti 1:10*
6:15 *Ti 1:3; Ap 1:5*
6:16 *Jn 1:18; Rom 11:36; 1Jn 1:7*
6:17 *Luc 12:20; T'aj 14:17*
6:18 *Rom 12:8; Efe 4:28*
6:19 *Mat 6:20; Flp 3:12*

An Taltal Punúbchixtaláb

6:20 *2Ti 1:12, 14; 2:16*
6:21 *Col 4:18; 2Ti 2:18*

20Tatá' Timoteo, ka beletna' a xi it ♦dhakat pidhámej, ka tóniy an alk'idh at'ax t'ilab ani in tamat tok'tsíxtal a xi alk'idh janam bijiyáb ti exlomtaláb, **21**a xi junchik in uludh ayokna', k'iblon ti k'al an belomtaláb. An lablidh ts'ejwalixtaláb ka k'wajiy k'al tatá'. ♦Amén.

In Tsáb Abadh Dhuchlábil a Pablo abal a TIMOTEO

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: A Timoteo
An Tamub: 67-68 TC

Walám óx o tsé' i tamub wat'ey tam ti a Pablo in dhucha' an k'a'ál ♦Dhuchlab abal a Timoteo. Ti axé' xi k'ij, a Pablo in t'aja' yán jant'ok'ij. Talbél, tam ti in jilámal a Timoteo ti bichow Efeso abal ki in ko'bitsiy an iglesia taná', k'alej ti Macedonia tsabál (1Ti 1:3), ti bichow Corinto (4:20), ti bichow Creta (Ti 1:5) ani ti bichow Mileto (4:20). Wichiy ti Efeso (1:18) ani tám, in tujchij an bél tsaylél abal ti bichow Troas (4:13). Ti nixé' xi k'ij, a Pablo in wat'a' in taltal ti wik'nél. Walám ti nixé' xi k'ij, a Nerón in walbiy an Cristianochik abal chikan an bichow Roma. Axé' in t'aja' ka tujey jún i pulik ájaxtaláb abal an Cristianochik a xi wat'ey ti in putát an imperio Romano.

A axé' já'ts in tsabchíl wik'antal a Pablo ti Roma, po ti axé' xi tsabchíláb lej más k'alchidhak kej a xi ti k'a'ál. Ti in tsabchíl, an Romanochik in walbiy ejtíl jún i jolbinél (1:8; 2:9). Kó'oyat ti ál jún i tsamay, yik'wax ani at'ax wik'axte'. Lej yán in ja'úbchik yab k'wajiy k'al jajá' (4:10-12), po k'al junchik tsa'biyat (1:16). Ti axé' xi yajchiktaláb a Pablo in kanatbédha' ti in bá' ti in tamét an Ajátik (1:12; 4:17-18) ani ti in ejtodhtal in káwintal a Dios (2:9-10). Jajá' in putundha' alwa' in k'ak'nadh t'ojlábil, antsaná' k'wajiy t'ojojodh ki in ela' an Ajátik (4:6-8).

Ok'xidh ti in tsemtal, a Pablo in lé'na' ki in dhuchunchij jún kalat más a Timoteo. Antsaná' in dhucha' 2 Timoteo walám ti 67-68 TC. A Timoteo walám k'wajatejak ki in ko'bitsiy an iglesia ti Efeso ti nixé' xi k'ij. A Timoteo in tamtémak yan i ni'axtaláb, jaxtám a Pablo in lé'ak ki in lubach tsápliy. An Dhuchlab in ólnál abal wa'ats óx ju'táj ti tál an ni'axtaláb, ki it tidhebédháj tam a yajchiknál biyat it putudh k'al an Ajátik (1:3-2:13), an at'ax lé'nomtaláb a xi u ówmédhax ti uchbidh k'ak'nadh t'ojláb (2:14-26), ani an yajinchixtaláb abal an belomchik ki in jek'ondha' an Ítkáw (3:1-4:8).

An k'a'ál belkaxchik in tamuw axé' xi ni'axtaláb más kej an ts'at'él belomchik, po patal an belomchik in yejechal ki in tsapnanchij abal yab ka átan. A Pablo in ólchal a Timoteo jant'odha' ki in áta', ani já'its jayétsej abal patal an belomchik ki in áyna' an chubaxtaláb (3:14).

An óx pejach ti 2 Timoteo

Ok'xidhkáw (1:1-2)
I. A Timoteo in kwa'al ki in áta' in tidhebédhomtal an yajchiktaláb biyat putudh k'al an Ajátik (1:3-2:13)
II. A Timoteo in yajinchal ki in kuxuy an at'ax lé'nomtaláb a xi in ówmedhál an k'ak'nadh t'ojnalchik ti in uchbidh t'ojlábil (2:14-26)
III. A Timoteo in yajinchal ti putudh abal ki in tsapik jek'ondha' an Ítkáw (3:1-4:8)
Taltalkáw (4:9-22)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, in apóstolil a Jesucristo k'al in awiltal a Dios, jant'ini' in ok'xidh uludhtal an ejataláb a xi já'its ti al a Cristo Jesús,

2Abal a Timoteo, k'ánidhach tsakamláb.

Lablidh ts'ejwalixtaláb, yajnanchixtaláb ani koyataláb xi k'al a Dios an Pay'lóm ani a Jesucristo i Ajátik.

In Tejwa' Tso'óblixtal a Cristo

1:1 *1Co 1:1; 2Co 1:1; Efe 3:6*
1:2 *T'aj 16:1; Rom 1:7; 1Ti 1:2*
1:3 *T'aj 23:1; Rom 1:8,10*
1:4 *T'aj 20:37*
1:5 *T'aj 16:1; 1Ti 1:5*
1:6 *T'aj 6:6; 1Ti 4:14*
1:7 *Rom 8:15; 1Ti 4:12; Heb 2:15*
1:8 *Mrc 8:38; Efe 3:10*
1:9 *Rom 11:14; Efe 2:9*
1:10 *1Co 15:26, 54; Efe 1:9*
1:11 *T'aj 9:15; 1Ti 2:7*
1:12 *Mrc 8:38; 1Co 1:8; 1Ti 6:20*
1:13 *Rom 6:17; 1Te 1:3; 1Ti 1:10; Ti 1:9*
1:14 *Rom 8:9*

3U pidhál i k'ak'námal a Dios a xi naná' u t'ojonchal k'al i t'okat ejat tsalap jant'ini' u biyál yanétal, abal tu wilk'idh t'ilál tu ólontal k'icháj ani akal. **4**U lej lé' tu tsu'uw, tam ku t'ilpa' in ja'líl a wal, abal ki in t'uchich k'al i kulbéltaláb, **5**kom u t'ilpál an chubax belomtaláb a xi k'wajat ti ál tatá', a xi ok'ox k'wajiy ti ál a ách Loida ani ti ál a mím Eunice; ani u ♦dhakat exlál abal ti a ál tatá' teyej. **6**Jaxtám, tu tak'bidh t'ilpanchal abal ka ejédha' in pidhbíl a Dios a xi k'wajat ti ál tatá' ti in éy in mo'kantal u k'ubak. **7**Kom a Dios yab tu pidhámal i jik'ma' espíritu, po a xi ejtodh, a xi k'ánidhom ani a xi in belkóm ti in bá'.

8Jaxtám, yab ka tidhena' in tejwa' tso'óblixtal i Ajátik, ma ni naná' in wik'nélil, po ka junkudh yajchíkna' ti in ebál an Ítkáw jant'ini' in ejtodhtal a Dios, **9**a xi tu k'ániyámal ani tu kaniyámal k'al jún i santo kanixtaláb, yab abal jant'ini' wawá' i t'ajbíl, po jant'ini' ti Jajá' in tsalápil ani in lablidh ts'ejwalixtal, a xi u pidhámej k'al a Cristo Jesús ma ok'xidh ti in tujtal an ets'ey k'ij, **10**po xowé' tejwa'mének k'al in kaleltal i K'ánixal, já'its a Jesucristo, a xi in tala'bédha' an tsemláj ani in kaldha' ti tajáx an ejataláb ani an yab jayk'i' odhetaláb ti in éy an Ítkáw, **11**já'its ti k'al axé', naná' in punuwámej ti in ólnomkáw, ti in apóstol ani in exóbchixal an ♦yab Judíochik. **12**Tám, k'al axé' ti in ebál u yajchiknál axé'chik, po yab in tidhebél; kom u exlál jita' a xi u belámal, ani in k'wajat lej ♦dhakat abal Jajá' ejtodh abal ti in dhaychij a xi u ♦dhakat jilchámal ma ti nixé' a K'icháj.

13Ka ko'komay in t'iplábil an lubach káw a xi a ats'a' ti k'al naná', ti al an belomtaláb ani ti al an k'ánidhomtaláb a xi já'its ti k'al a Cristo Jesús. **14**Nixé', a xi ti it uchbiyámej,

ka beletna' alwa' ti in éy an Espíritu Santo a xi k'wajíl ti al wawá'.

15A exlálits, abal patal a xi k'wajat ti Asia ti in joltiyámal, já'its a Figelo ani a Hermógenes. **16**An Ajátik ki in yajnanchij in k'imá' a Onesíforo, kom yáníl ti in tsamk'adh kulbédha' ani yab ti in tidhenanchij u wik'ábíl, **17**po tam ti k'wajiy ti Roma, ti in ik'ax aliy ani ti in ela'. **18**Pidhnalak k'al an Ajátik abal ki in ela' in yajnanchixtal an Ajátik ti nixé' a K'icháj, ani jáy i t'ojonchixtaláb a xi tu pidha' ti Efeso, tatá' a alwa' exlál.

Jún in Alwa' Soldadojil a Cristo

2 Jaxtám, tatá' tsakámil, ka lubchij ti al in lablidh ts'ejwalixtal a Cristo Jesús. **2**A xi a ats'ámal ti naná' ti in tamét yántolom i tejwa' tso'óblix, axé' ka ♦dhakat punúbchij an putudh inikchik, a xi ne'ets ti putudh ejtodh abal ki in exóbchij jayej a xi pílchik. **3**Jaxtám, tatá', ka kuxuy i yajchiktaláb jant'ini' jún in alwa' soldadojil a Jesucristo. **4**Ma ni jita' a xi in t'ajál ti soldado yab u ts'alk'unal k'al in t'ajnélil axé' xi xe'tsintaláb; abal ki in kulbédha' a xi k'al ti takuyámej. **5**Aniyek'ij jayej jita' lubkal abal ki in áta', yab u ts'alat petbiyáb max yab ka lubkaláts jant'ini' ti in tomnál. **6**A xi in t'ojonchal an tsabál yejentál ok'ox jajá' ki in bats'uw an walíláb. **7**Ka tsalpay jawa' a xi u ulal, ani an Ajátik ti pidha' abal ka ejtiy patal.

8Ka t'ilpánál abal a Jesucristo, in tsakámil a David, ts'akinek ti tsemláj jant'ini' u Ítkáwintal, **9**ju'táj ti naná' ma u yajchiknál, ma i wik'axte' jant'ini' max in pojkax; po in káwintal a Dios yab k'wajat wik'at. **10**Jaxtám, naná' patal u kuxuyal k'al ti in ebál a xi takudhchik, abal ki in ko'oychik jayej an k'ánixtaláb já'its ti al a Cristo Jesús k'al i ets'ey witsidh puwenchixtaláb.

11Axé' pél i putudh káw,
Max u tsemel k'al Jajá',
Ne'ets jayej ku ejátlin k'al Jajá';
12Max i yajchiknál,
Ne'ets jayej tu junkudh ts'álej k'al Jajá';
Max ki k'e'átna',
Jajá' ne'ets jayej tu ku k'e'átna';

1:15 *T'aj 2:9*
1:16 *Mrc 8:38; T'aj 21:33*
1:18 *T'aj 18:19; Heb 6:10*
2:1 *Efe 6:10; 1Ti 1:2*
2:2 *1Ti 6:12*
2:3 *1Ti 1:18*
2:5 *1Co 9:25*
2:6 *1Co 9:10*
2:8 *Mat 1:1; T'aj 2:24; Rom 2:16*
2:9 *T'aj 9:16; 21:33; Heb 4:12*
2:10 *2Co 1:6; 4:17; Col 1:24; Ti 1:1; 1Pe 5:10*
2:11 *Rom 6:2-11; 1Ti 1:15*
2:12 *Mat 10:33; Rom 8:17; 1Pe 4:13*

13Max yab ki putuw,
Jajá' k'wajíl putudh,
Jajá' yab in ejtowal ki in k'e'átna' ti in bá'.

An T'ojnal a xi Wat'badh ti in Tamét a Dios

14Axé'chik já'its ka t'ilt'ónchij, ka punúbchij ti in tamét an Ajátik abal yab ka tok'tsíxinchik k'al i káw a xi yab jant'oj ti tabat po expidh in odhiyal an ots'olchik. **15**Ka ik'áxna' abal ki it wat'badh tejwa'méj ti in tamét a Dios, ejtíl jún i t'ojnal inik a xi yab wa'ats jant'oj k'al ka tidhebéj, a xi in bolidh eyendhál an chubax káw. **16**Po ka padha' a xi yab k'ak'nadh ani an alk'idh t'ilab, kom ne'ets ka elban más ti yab k'ak'naxtaláb; **17**ani in káwintalchik ejtíl an ♦gangrena yaw'láts ne'ets ka k'apupláts; já'its ejtíl a Himeneo ani a Fileto; **18**a xi k'ibts'onchik ti k'al an chubaxtaláb, in ulalchik abal an ts'akíltaláb wat'eyits; ani in paklundhanchal in belomtal talchik. **19**Po ma anákej, in tsapik akníl a Dios k'wajat kublaladh, a xi in kwa'al axé' xi ts'o'om:

An Ajátik in exlál jawa' Jajá' in k'ál,
ani:
Ka ówméj ti k'al an yab bolidh t'ajnél patal a xi in dhajanchal in bij a Cristo.

(Num 16:5)

20Xó', ti al jún i púlik atáj, yab expidh wa'ats i eyextaláb a xi pél i oro ani i plata, po aniyek'ij i oktsa' ani i anam, ani junchik lét'edh k'ak'nadh in éy ani junchik yab lét'edh k'ak'nadh. **21**Jaxtám max jún jita' t'okel xi k'al axé'chik, jajá' ne'ets ti lét'edh k'ak'nadh eyextaláb, santo pílmédhach, jún i eyendhanél k'al an éylidh Ajátik, ani t'ojojodh abal patal i alwa' t'ojláb. **22**Ka dhubchij ki it nixk'in ti in padhay lé'nomtal an kwitóltaláb, ani ka áyna' an bolidhtaláb, an belomtaláb, an k'ánidhomtaláb ani an koyataláb, k'al jajá'chik a xi in dhájayal an Ajátik k'al in t'okat ichích. **23**Po i maku'taláb ani i alk'idh konowixtaláb ka jila', exladh abal in dhayk'ál i pejextaláb, **24**kom in abatwálejil an Ajátik yab in tomnál ti pejéx, po ki in t'aja' ti k'aya' ti k'al patal, wit'om ti exóbchix, kuxudh; **25**k'al i maxutaláb ki in exóbchij a xi tomólnax; max walám

2:13 *Rom 3:3; 1Co 1:9*
2:14 *1Ti 1:4; 6:4; Ti 3:9*
2:15 *Efe 1:13; Col 1:5; Sgo 1:18*
2:16 *1Ti 6:20; Ti 3:9*
2:17 *1Ti 1:20*
2:18 *2Te 2:2; 1Ti 1:19*
2:19 *Jn 10:14; 1Co 1:2*
2:20 *Rom 9:21*
2:21 *2Co 9:8; Efe 2:10*
2:22 *T'aj 2:21; 1Ti 1:5,14*
2:24 *1Ti 3:2,3*
2:25 *1Ti 2:4*

pidhnalak k'al a Dios ki in joltiy in biyál xe'tsintal abal ki in exla' an chubaxtaláb, **26**ani ka walkan ti in ts'alk'untal an Tenekláb, a xi k'al ti ko'oyábchik wik'at k'al jajá' in awiltal.

An Pojkaxtaláb ti in Taltal an K'ij

3 Xó', yejentál jayej ka exla' axé', abal ti in taltal a k'ichájchik ne'ets ka wa'tsin i k'ak'adh k'ij. **2**Kom an atiklábchik ne'ets ki in k'ánidha' in kwetém bá', jik'lom, in puwetnál in kwetém bá', k'adhat, at'ax káwílax, in jek'omnál in pay'lómchik, yab in bínál i k'ak'námaltaláb, yab k'ak'nax k'al a Dios, **3**k'al ma ni jant'oj ti in t'ajtal éy yab k'ánidhom, k'al ma ni jún i koyataláb, janam t'uchixchik, yab in beletnál in xe'tsintal, jant'ini' i pojkax ko'nélchik, tomólnax k'al a xi alwa'. **4**Tsinat bínomchik, adhíknomchik, lej k'adhatchik, in kulbétnál i k'ijidhtaláb más kej a Dios, **5**in janam tejwa'médhálchik ejtíl tam k'ak'nax, po in k'e'átnanchal in ejtodhtal. Ti k'al axé'chik ki it ówméj. **6**Kom axé'chik já'its a xi otsel ti k'imádhchik, ani in k'ambidh ne'dhál an uxumchik a xi in walbál, ok'ádh k'al i walabtaláb, ne'dhach k'al yántolom i padhay lé'nomtaláb, **7**axé'chik ets'ey exóbal, po yab jayk'i' in ejtowal ki in exla' an chubaxtaláb. **8**Antsaná' jant'ini' a Janes ani a Jambres in tomólna' a Moisés, antsaná' jayej axé'chik in tomólnál an chubaxtaláb, inikchik a xi in tsalápil odhenek, ani yab wat'badh in belomtal. **9**Po yab ów ne'ets ka belátschik, kom in maku'tal ne'ets ka tejwa'méj ti k'al patal, jant'ini' jajá'chik jayej.

An Punúbchixtaláb abal a Timoteo

10Po tatá' ti in junkunchámal u exóbchixtal, u xe'tsintal, u áynadh tsalápil, u belomtal, i nakat aychixtaláb, i k'ánidhomtaláb, i kuxudhtaláb, **11**i ájaxtaláb, i yajchiktaláb a xi u wat'ánchij ti Antiokía, ti Iconio ani ti Listra; u wat'a' i ájaxtaláb; ani ti patal an Ajátik ti in jek'ondhámal. **12**Ani patal a xi ki in lé'na' ka k'ak'nadh xe'tsin k'al a Cristo Jesús, ne'ets ki in yajchíkna' i ájaxtaláb; **13**po an pojkax inikchik ani an k'ambixchik ne'ets ti k'alchinal ani ti k'alchinal, ti k'ambix ani ti k'ambiyábchik. **14**Po abal

2:26 *1Ti 3:7*
3:1 *1Ti 4:1; 2Pe 3:3*
3:2 *Rom 1:30; 1Ti 3:3; 2Pe 2:10*
3:4 *1Ti 3:6*
3:5 *Rom 16:17; 1Ti 2:2*
3:6 *Jud 1:4*
3:7 *1Ti 2:4*
3:8 *T'aj 13:8; 1Ti 6:5*
3:10 *1Ti 4:6*
3:11 *T'aj 13:14; Rom 15:31; 2Co 11:23-27*
3:12 *Jn 15:20; T'aj 14:22*
3:13 *Mrc 13:5*

tatá', ka tsapik áyna' jawa' a xi a exóbnámal ani a ♦dhakat belámal, a exlálits k'al jita' k'al ti it exóbláts; **15**ani ma ti a tsakamtal a exlámal an Santo ♦Dhuchlab, a xi in ejtowal ti tsalpadhmédha' abal ti k'ánixtaláb ti in éy an belomtaláb a xi já'its ti al a Cristo Jesús.

16Patal an ♦Dhuchlab pél in ixák'lidh káwintal a Dios, ani alwa' eyendhach ti exóbchixtaláb, ti lupudh tso'óblix, ti ts'ejkom xe'tsintaláb, ani ti wilk'idh exóbindha' ti al an bolidhtaláb. **17**Abal an inik a xi k'álnadh k'al a Dios ka k'wajiy putat t'ojojodh k'al patal i alwa' t'ojláb.

Ki it Ólnomáts k'al an Káw

3:15 *Jn 5:39*
3:16 *Rom 4:23, 24; 2Pe 1:20,21*
3:17 *1Ti 6:11*
4:1 *T'aj 10:42; 1Ti 5:21*
4:2 *1Ti 4:13; Ti 1:13*
4:3 *1Ti 1:10*
4:4 *1Ti 1:4*
4:5 *T'aj 21:8; Efe 4:11*
4:6 *Flp 2:17*
4:7 *T'aj 20:24; 1Co 9:24; 1Ti 1:18*
4:8 *1Co 9:25; 1Ti 6:14*
4:9 *Ti 3:12*
4:10 *2Co 2:13; Col 4:14; Flm 1:24; 1Jn 2:15*

4 Jaxtámits tu punúbchal, ti in tamét a Dios ani an Ajátik Jesucristo, a xi ne'ets ki in weladh káwliy a xi ejat ani a xi tsemnekchik ti in tejwa'médhomtal ani ti in ts'álejlábil, **2**ka ólna' an káw, ka ik'áxna' tam in k'ijil ani tam yab in k'ijil; ki it wi'idh tso'óblixin, ki it tsapik tawnaxin, ki it kanátlidh tak'bixin k'al patal i nakat aychixtaláb ani k'al i exóbchixtaláb. **3**Kom ne'ets ka chích an k'ij ju'táj ti yabáts ne'ets ka kuxudh lé'náj' an alwa' exóbintaláb; po ne'ets ka ts'ikiybéj in xutsunchik ani ne'ets ki in mulkuw i exóbchixchik jant'ini' in kwetém padhay lé'nomtalchik; **4**ani in ots'oxtalchik ne'ets ki in pílmédha' ti chubaxtaláb, abal ki in ats'a' i alk'idh t'ilab. **5**Po tatá' ka beletna' a xe'tsintal ti k'al patal, ka kuxuy an yajchiktaláb, ka t'aja' in t'ojlábil i búk'ul Ítkáw, ka putuw a k'ak'nadh t'ojlábil.

6Kom naná' in k'wajat utat abal ki in ts'akchidh jolk'owat, ani in k'ijil abal ki in k'alejits, k'wajat utat. **7**Naná' in lubadh tomólnaxin ti bá' an alwa' pextaláb, u putundhámal an áyláb, u ko'komiyámal an belomtaláb. **8**Xó', ti in taltal in ko'oncháb dhaychidh an bolidh ts'alat petobláb, a xi an Ajátik, an bolidh juez, ne'ets ti in pidha' ti nixé' a K'icháj, ani yab expidh naná', po patal jayej jita' a xi in k'ánidhanchal in wichéltal.

Taltal Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

9Ka lubchij abal ki it chích dhubat ti in tsa'biy, **10**kom a Demas ti in joltiyámal, in k'án lé'námal axé' xi k'ij xe'tsintaláb, ani k'alej ti Tesalónica. A Crescente k'alej ti

Galacia, ani a Tito ti Dalmacia. **11**Expidh a Lucas k'wajat k'al naná'. Ka chi'dha' a Marcos, kom tabat ku éyedha' ti al an k'ak'nadh t'ojláb. **12**A Tikiko u aba' ti Efeso. **13**Tam ki it chích, ka chi'dha' u molk'ól a xi u jila' ti Troas ti in k'imá' a Carpo, ani an ♦Dhuchlabchik, po anákej más an t'ulidh ót'chik.

14A Alejandro an dhakúm pat'ál ti in t'ajchámal yán a xi yab tekedh; k'al an Ajátik ka wichbanchat jant'ini' in t'ajbíl. **15**Ka t'aja' teyej ti kwentaj ti k'al jajá', kom tu lej tomólnanchámal i káwintal.

16Ti u k'a'ál konówixtal abal ku jek'ondha' tu bá' ma ni jita' k'wajiy k'al naná', po ti jún yánél ti in joltiychik; yabák ka t'ajchin ti kwentaj.

17Po an Ajátik k'wajiy k'al naná' ani ti in tsápliy; abal tu éy naná' an ólnadh káw ka k'alej putat exladh, ani patal an ♦yab Judíochik ki in ats'a'. Ani u jek'a' ki in k'apat k'al an tsój. **18**Ani an Ajátik ne'ets ti in jek'ondha' ti k'al patal i yab alwa' t'ajnél ani ne'ets ti in dhayk'ak'ay ma ti in ts'álejlábil ti k'ay'lál. Jajá' ki in k'álna' an witsidh puwenchixtaláb abal ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

19Ka tsapnédha' a Prisca ani a Akila, ani in k'imá' a Onesíforo. **20**A Erasto jilk'on ti Corinto, ani a Trófimo u jila' ya'ul ti Mileto.

21Ka lubchij ki it chích ok'xidh an tsaváy k'ij.

Ti tsapnédhál a Eubulo, ani a Pudente, a Lino a Claudia ani patal an ebchalábchik.

22An Ajátik Jesucristo ka k'wajiy k'al a Espíritu. An lablidh ts'ejwalixtaláb ka k'wajiy k'al tatá'. ♦Amén.

4:11 *T'aj 12:12; Col 4:14; Flm 1:24*
4:12 *T'aj 20:4*
4:13 *T'aj 16:8*
4:14 *T'aj 19:33; Rom 2:6; 1Ti 1:20*
4:16 *T'aj 7:60*
4:17 *T'aj 23:11*
4:18 *Rom 11:36; 2Pe 2:9*
4:19 *T'aj 18:2*
4:20 *T'aj 19:22; 20:4*
4:21 *Ti 3:12*
4:22 *Gal 6:18; Col 4:18*

A Pablo in Abadh Dhuchlábil abal a
TITO

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: A Tito
An Tamub: 65 DC

A Tito, jún i yab Judío, walám wenk'on ti belom ti k'al a Pablo in k'ak'nadh t'ojlábil (1:4). K'wajiy k'al a Pablo ti bichow Antiokía ani ti bichow Jerusalén (Gal 2:1-3). Tejwa'mél abal xe'tsin k'al a Pablo ti in k'a'ál belal t'ojlábil taná' ti bá' an tsabál Galacia. Jajá' in juna' a Pablo ti in óxchíl in belal t'ojlábil, ani a Pablo in takuy jajá' abal ka tolmiyat k'al an k'ibataláb ti bichow Corinto. A Tito yántomíl t'ilnal ti 2 Corintios (2:13; 7:6, 13-15; 8:6, 16, 23; 12:18) ju'táj ti tejwa'mél abal pélak jún i inik a xi kuxudh ani jún i t'ojnal a xi ♦dhakatnáj ti al an k'ak'nadh t'ojláb. Jaxtámits a Pablo in jila' ti Creta abal ki in ts'ejka' an k'ibat t'ajnél a xi wa'atsak taná' (1:5).

An Romano in abátiyal an pulik isla tsabál Creta ti Mediterraneo pulik lejem. An k'wajílom ti Creta exlómtejak k'al in at'ax xe'tsintal (1:12), po k'al an Ítkáw k'wajatak ti jalk'unchább in xe'etschik. An Ítkáw walám tujey tam ti an Cretajíbchik in ats'a' a Pedro ti ólnomkáw ti k'icháj Pentecostés (T'aj 2:11). A Pablo in tsa'biy lej jún wé' an Creta tam ti ne'etsak ti Roma ti wik'nél (T'aj 27:7-13). Xó', talbél tam ti an Romanojíbchik in walka' a Pablo, in tsa'biy Creta junílek'ij, junax k'al a Tito, ani ejtíl tam jilk'on más i k'ij taná'. Xó' tam ti in joltiy Creta, in jila' a Tito abal ki in putundha' an k'ak'nadh t'ojláb taná' (1:5). Talbél tam ti a Pablo k'alej ti Efeso bichow ani ti Macedonia tsabál, in dhuchunchij a Tito walám ti 65 TC abal ki in tolminchij.

An Dhuchlab abal a Tito in ólnál abal a Cristo tu k'ániy abal ki t'aja' i alwa' t'ajnél, ani ku xe'tsin jant'ini' ti in tomnál, abal ki jumbaxna' an exóbchixtaláb. A Pablo in ólnál abal wa'ats óx i tank'wix abal ki xe'etsna' nixé' xi xe'tsintaláb; an janam exóbchixchik, an yab k'ak'naxtaláb ani in padhaytal an tsabál xe'tsintaláb.

In t'ilál an k'a'ál tank'wixtaláb ti k'a'ál kidhél, tam in bínál in tekédh, abal jant'odha' ki in takuy jún i yejtseláb a xi alwa' in xe'ets ani in exóbchixtal. In t'ilál jayej an tsablóm tank'wix ti tsáb ani óx kidhél ju'táj ti in punuwal in áylábil abal jant'odha' in xe'éts jún i belom ma anákej jawamákits in éy ti al an iglesia.

In lablidh ts'ejwalixtal a Dios a xi in chi'dhál i k'ánixtaláb, ani tu exóbchal jant'odha' ki ata' an walabtaláb ani abal ki t'aja' ku: Ijchím lé'nom k'al i alwa' t'ajnél (2:11-14).

An óx pejach ti Tito

Ok'xidhkáw (1:1-4)
I. A Tito yejentál ki in takuy i ko'bitsix a xi in tomnál (1:5-9)
II. A Tito yejentál ki in tomólna' an janam exóbchixchik (1:10-16)
III. A Tito yejentál ki in exóbchij an belomchik abal ka xe'tsin jant'ini' an alwa' exóbchixtaláb (2:1-3:11)
Taltalkáw (3:12-15)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, in abatwálejil a Dios, ani in apóstolil
a Jesucristo, jant'ini' in belomtal a xi takudh k'al a
Dios, ani in exlomtal an chubaxtaláb; já'its, jant'ini' an
k'ak'naxtaláb; **2**ti al in aychixtal an ets'ey ejataláb, já'its a
Dios a xi yab in ejtowal ti janamkáw, in ok'xidh uluw ma
ti in tujtal an k'ij. **3**Ani in tejwa'médha' in káwintal ti in
lej k'ijil, ti in éy an ólnom káwintaláb, já'its a xi naná' in
jilchinének jant'ini' in abatnaxtal a Dios i K'ánixal;

4Abal a Tito, chubax tsakamláb ti al an dhéy belomtaláb.
Lablidh ts'ejwalixtaláb ani yajnanchixtaláb, ani i
koyataláb xi k'al an Pay'lóm Dios, ani an Ajátik Jesucristo
i k'ánixal.

Jant'odha' ti Yejentál jún i Ok'óxlom

5K'al axé' ti in ebál tu jila' ti Creta abal ka ts'ejka' jawa'
a xi in k'ibchal, ani ka punuw i yejtselábchik ti patal an
bichow, jant'ini' tu abámal; **6**an yejtseláb max yab punk'udh
jolbidh, a xi in kwa'al junkats in tomkíl, a xi putudh in
tsakámilchik, yab jolbidh k'al i walab k'ibeltaláb o jek'om.
7Kom yejentál an kó'bits obispo yab ki in ko'oy in punk'udh
jolbíl, jún i kwentalom k'al in k'álábil a Dios, yab k'adhat,
yab tsakulom, yab uts'uts'ma', yab kwadhax, yab jik'lom
k'al i tumín; **8**po ki in kanátna' ti koydhom tonel, k'ánidhom
k'al a xi alwa', ejétk'ij xe'ets, bolidh, santo t'okat, in belkóm
in xe'tsintal; **9**in ko'kóm an putudh káwintaláb jant'ini' ti
ólnámej, abal ki in ejtow ka kanat tak'bixin k'al an alwa'
exóbchixtaláb, aniyek'ij ki in t'ajchij ki in exbay a xi tomól
káwchik.

10Kom wa'ats yántolom i jek'om, i alk'idh káwchik ani
i k'ambixchik, já'its ok'oxek'ij an ♦t'okat kotodhchik, **11**a
xi yejentál ka mapchin in wi', kom in odhiyal i putat áltáj
k'wajílomchik; exóbchix k'al a xi yab in tomnál, ti in ebál
i at'ax átlomtaláb. **12**Jún ti jajá'chik, jún in lej tsu'bidh
káwlómejil in uluw: An Cretajíbchik, ets'ey janamkáwchik,
at'ax alte' ko'nélchik, óbej jayilomchik. **13**Axé' xi tejwa'
tsu'bixtaláb lej chubax. Jaxtám, ka lej tsapik tawna'chik,
abal ka k'wajiy lubach k'al an belomtaláb, **14**yab ki in t'aja'
ti kwentaj in alk'idh t'ilábil i Judíotaláb, o in abatnadh

1:1
Rom 1:1; 1Co 1:1; 1Ti 2:4
1:2
2Ti 1:9; Heb 6:18
1:3
Luc 1:47; 2Co 1:1; 1Ti 2:6
1:4
Rom 1:7; 2Co 2:13; 1Ti 1:2
1:5
T'aj 27:7
1:6
1Te 3:13; 1Ti 3:2
1:7
1Co 4:1; 1Ti 3:1
1:8
2Ti 3:3
1:9
1Ti 1:10, 19; 2Ti 1:13
1:10
T'aj 10:45; 1Ti 1:6
1:11
1Ti 5:13
1:12
T'aj 2:11; 17:28
1:13
1Ti 5:20
1:14
Col 2:22; 1Ti 1:4; 2Ti 4:4

káwintal i inikchik a xi ówmédhom xi k'al an chubaxtaláb.
15Abal an t'okatchik patal t'okat, po a xi at'axbének ani an
yab belomchik yab jant'oj t'okat, po ma in tsalápil ani in
ejat tsalápil at'axbének. 16Jajá'chik in tejwa' ólnál abal in
exlál a Dios, po k'al in t'ajbíl in k'e'atnál, kom pél i at'adh
ani i jek'omchik ani yab wat'badh ti patal i alwa' t'ajnél.

An Alwa' Exóbchixtaláb

2 Po tatá', ka káwna' an alwa' exóbchixtaláb, 2já'its,
an yejtselábchik ka k'wajiy in belkóm in xe'tsintal,
k'ak'nax, ki in ejétna' an xe'tsintaláb, lubach in belomtal, ti al
an k'ánidhomtaláb ti al an kuxudhtaláb. 3An uxkwe'lábchik
jayétsek'ij, k'al in xe'tsintal ki in tejwa'médha' abal k'ak'nax,
yab janam t'uchix, yab ki in lej ujna' an bók, exóbchix k'al
a xi alwa', 4abal ki in exóbchij a xi chidhanej, ka k'wajiy
in belkóm in xe'tsintal, ki in k'ánidha' in tomkíl ani in
tsakámilchik, 5ki in ejétna' in xe'tsintal, ki in walímna' an
t'okataláb, ki in beletna' in k'imá', ki in t'aja' ti alwa', ka
k'unat k'wajiy k'al in tomkíl, abal in káwintal a Dios yab ka
at'ax káwnáj.

6Aniyek'ij ka kanátlidh tak'biy an kwitól inikchik abal ki
in beletna' in xe'tsintal; 7tatá' ki it tejwa'méj ti it t'iplab ti k'al
patal i alwa' t'ajnél. Ti al an exóbchixtaláb ka tejwa'médha'
i walím junkatstaláb, i k'ak'nadh xe'tsintaláb ani i t'okat
xe'tsintaláb, 8alwa' a káwintal a xi yab u jolbiyáb, abal a
xi tomólnax ka tidhebéj, ani yab ki in ela' jant'oj at'ax ki in
uluw ti k'al tatá'chik ti a ebál.

9An abatnanélchik ka ik'ax ots'oxin ti k'al in amuj, ani
ka kulbédhomáts ti k'al patal, yab ki in t'aja' ti tok'ok'ma';
10yab ka tsinat kwé'exin, po ki in tejwa'médha' abal putudh
ti k'al patal, abal ki in witsiy k'al patal in exóbchixtal a Dios
i Jek'ondháxil.

11Kom in lablidh ts'ejwalixtal a Dios a xi in chi'dhál i
k'ánixtaláb tejwa'mének ti patal an inikchik, 12tu exóbchal,
abal ki jila' an yab k'ak'naxtaláb ani in padhaytal a xi ti
tsabál, ku k'wajiy i belkóm i xe'tsintal, bolidh ani u k'ak'nax
ti al axé' xi k'ij, 13tu aychix k'al nixé' xi lablidh aychixtaláb,
ani in witsidh puwenchidh tejwa'médhomtal i yetsej Diosil
ani a Jesucristo i Jek'ondháxil, 14a xi in bína' ti in kwetém

1:15 *Col 2:20-22; 1Ti 6:5*
1:16 *1Jn 2:4*
2:1 *1Ti 1:10*
2:2 *1Ti 3:2*
2:3 *1Ti 3:8,11*
2:4 *1Ti 5:2*
2:5 *Efe 5:22; 1Ti 6:1; Heb 4:12*
2:6 *1Ti 5:1*
2:7 *1Ti 4:12*
2:8 *1Pe 2:12*
2:9 *Efe 6:5*
2:10 *Mat 5:16; Luc 1:47*
2:11 *Rom 3:24; 1Ti 2:4; 2Ti 1:10*
2:12 *2Ti 3:12*
2:13 *1Co 1:7; 1Ti 6:4; 2Pe 1:1*
2:14 *Mat 5:16; 20:28; 2Co 8:21; Efe 2:10; Heb 1:3; 1Pe 2:12,15; 1Jn 1:7*

bá' k'al wawá' ti ebál abal tu ts'a'idh wichba' xi k'al patal i jek'omtaláb, ani ki in t'oka' abal Jajá', jún i takudh k'álnadh bichówlom, ijchím lé'nom k'al i alwa' t'ajnél.

15Axé' ka káwna' ani ki it kanátlidh tak'bixin ani ki it wi'idh tawnaxin k'al patal i uchbixtaláb. Yab jita' ti alál met'a'.

Ka Áyna' an Alwa' T'ajnél

3 Ka t'ilt'ónchij abal ka k'unat k'wajiychik ti k'al an ok'óxlomchik ani i éyalchik ani ki in ik'ax ats'a' a xi púlik éylidh, ani ka k'wajiy t'ojojodh ti k'al patal i alwa' t'ajnél; 2yab jita' ki in at'ax t'ilabna', yab ti alk'idh tomólnaxchik, po ki in t'aja' ti k'aya', ki in tejwa'médha' i tsa'ataláb ti k'al patal an inikchik. 3Kom ti biyál pélak weyej u maku', yabák u ik'ax ots'ox, u k'iblodhak, i t'ojonchalak yán i padhaytaláb, ani i k'ijidhbédhomtaláb, u k'wajatak ti ba' i at'axtaláb ani ba' i teláxtaláb, u at'adh, ani u at'áx jún k'al a xi júnakej; 4po tam ti tejwa'méj in alwa'tal a Dios i Jek'ondháxil ani in k'ánidhomtal abal k'al an inikchik, 5tu k'ániy, yab ti i in éy i bolidh t'ajnélil, po pél k'al in yajnanchixtal, já'its in t'okedhaxtal an ít wa'tsintaláb, ani in ítbédhomtal an Espíritu Santo; 6a xi in ok'ádh jolow ti k'al wawá', ti in éy a Jesucristo i K'ánixal. 7Abal, kom u bolidhmédhach k'al in lablidh ts'ejwalixtal, ku wenk'on tu báts'ul k'áláb, jant'ini' in aychixtal an ets'ey ejataláb.

8Axé' pél i putudh káw, ani já'its axé' naná' tu lé'nanchal wilk'idh ka káwna', abal jita' a xi in belál a Dios, ki in ik'áxna' ki in t'aja' i alwa' t'ajnél. Axé' já'its a xi alwa' ani éynal ti k'al patal an inikchik.

9Po ka tóniy i maku' konowixtaláb, ani i xits' yanétalábchik ani i tomólnaxtalábchik, ani i pejex káw ti in ebál an ♦Éylidhkáw, kom axé' yab tabat ani alk'idh jolát. 10An inik a xi ódhil k'ak'naxtaláb, tam a wi'idh tawnámalits júníl ani tsábíl, talbél ka k'e'átna', 11a exlál abal nixé' xi inik odhenek ani walbinal, weladh jolbidhits k'al in kwetémtal.

Abatnaxtaláb ani i Lablixtaláb

12Xó', tam tu abchij a Artemas, o a Tikiko, ka tsápnanchij ki it chích ti in tsa'biy ti Nicópolis bichow; kom taná' u

3:1
Rom 13:1; 2Ti 2:21; 1Pe 2:13,14
3:2
Efe 4:31
3:3
Efe 2:2
3:4
Luc 1:47; Efe 2:7
3:5
Rom 12:2; Efe 2:9; 1Pe 1:3
3:6
Rom 5:5
3:7
Mat 25:46; Rom 3:24; 8:17,24
3:8
1Ti 1:15
3:9
2Ti 2:14,16
3:10
Rom 16:17
3:12
T'aj 20:4; 2Ti 4:9,21

tsalpayámal ku wat'ba' an tsaméy k'ij. **13**Ka júna' k'al i ik'axtaláb ti in bélil a Zenas, an wit'om ♦Éylidhkáw ani a Apolos, abal yab jant'oj ki in yajinchij. **14**Ani a xi wawá' i yanél, ka exóbláts abal ki in t'aja' i alwa' t'ajnél abal k'al an yajinchixtaláb a xi xowé' k'ij, abal ka k'wajiy k'al yab i walíltaláb.

3:13 *T'aj 18:24*
3:15 *Col 4:18; 1Ti 1:2*

15Patal a xi k'wajat k'al naná' ti tsapnédhál. Ka tsapnédha'ak a xi tu k'ánidhál ti al an belomtaláb.

An lablidh ts'ejwalixtaláb ka k'wajiy k'al tatá'chik ti a yanél. ♦Amén.

A Pablo in Abadh Dhuchlábil abal a FILEMÓN

An Dhuchum: A Pablo
An Báts'ul: A Filemón
An Tamub: 61-62 TC

A Pablo in aba' axé' xi ʼDhuchlab abal a Filemón, ani já'its a xi lej wé'kats. Yab in t'ilál an xe'tsintaláb o in belomtal jún i iglesia, jant'ini' patal in pílchik dhuchlábil. In ts'ejka' axé' xi ʼDhuchlab tam ti k'wajatak wik'at ti Roma abal ka pelkan ti k'al a Filemón ti in ebál a Onésimo, a xi in wenk'owámalak ti belkax k'al a Cristo (1:19). A Onésimo pélak jún in ts'a'idh abatnanélil a Filemón a xi in kwé'ey i tumín o in k'álábil in amuj ani adhlámadhak ti Roma, ju'táj ti eláxin k'al a Pablo, a Pablo in utuw ti k'al an Ajátik, ani a Onésimo t'ojchichláts abal k'al a Pablo in yajinchixtal (1:11, 13).

Ma anákej a Pablo in exla' abal an abatnanél yejentálak ka wichiy ti k'al in lej amuj (1:13, 14). Xó', kom a Tikiko wichélak ti tsabál Asia k'al i Dhuchlab abal an Efesiojíbchik ani abal an Colosasíbchik (Efe 6:21, 22; Col 4:7, 8), a Pablo in tsalpay ki in aba' a Onésimo ka wichiy ti k'al a Filemón junax k'al a Tikiko. A Pablo k'wajiy t'e'pidh k'al a Onésimo in wichéltal ani ka wichiy ka ja'úbnáxin k'al a Filemón. Axé' xi júnadh Dhuchlab walám t'ajan ti 61- 62 TC ti in k'a'ál wik'axtal a Pablo ti Roma.

A Filemón pélak jún i k'ak'nax belkax ani pélak jún i dhabal k'al i abatnanél inik (1:1, 5, 7). A Pablo in kwa'alak i lejat dhakataláb ti k'al a Filemón in alwa' ichích abal ne'etsak ki in putuw jawa' a xi in konchal ti in ebál a Onésimo (1:21). In konchij a Filemón abal ki in pakwlanchij an ít wenk'odh abatnanél ti k'al jawa'k'ij tam at'axtaláb a xi in t'ajámal ani ki in bats'uw, yabáts ejtíl jún i abatnanél po ejtíl i k'anidax ebchaláb (1:15, 16). Axé' xi Dhuchlab in tejwa'médhál an abatnanél atikláb a xi wa'atsak ti in k'ijil an apóstolchik. Tu exóbchal in jalbíl an chubaxtaláb ti in ebál an pakwlanchixtaláb ti bá' an belomchik tam jún jita' walbinal ti k'al a xi júnakej.

Axé' xi Dhuchlab pél jayej jún i alabél t'iplab abal in pakwlanchixtal a xi a Dios in bínál ti in éy a Cristo. A Pablo k'wajatak t'ojojodh abal ki in jalbinchij in jolbíl a Onésimo kom jobinének ani tók'lidh (1:18). Ti k'al jayétsej, a Cristo in kitna' ti in iniktal in yajchikixtal a xi an inik in tomnálak ki in yajchíkna' ti in ebál in walab. An waláblom in bats'uwal i pakwlanchixtaláb ti k'al a Dios tam ki in jila' in walab ani in punuwal in putat belomtal ti al a Cristo expidh.

An bó' pejach ti Filemón

Ok'xidhkáw (1-3)
I. A Pablo in pulik káwliyal a Filemón (4-7)
II. A Pablo in xijál a Onésimo ti in tamét a Filemón (8-14)
III. A Pablo in pajamiyal a Filemón ti in ebál an pelkantaláb (15-19)
IV. A Pablo in dhájanchal a Filemón abal ki in palmédha' in ichich (20-21)
V. A Pablo in putundhál in konoxtal (22)
Taltalkáw (23-25)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pablo, in wik'nélil a Cristo Jesús, ani an ebchaláb Timoteo,

Abal a k'anidhach Filemón, i juntal t'ojnal, **2**ani a k'ánidhach Apia, ani a Arkipo i juntal soldado, ani an iglesia a xi k'wajat ti a k'imá'.

3Lablidh ts'ejwalixtaláb abal tatá'chik ani koyataláb xi k'al a Dios i Pay'lóm ani an Ajátik Jesucristo.

In K'ánidhomtal ani in Belomtal a Filemón

4U pidhál i k'ak'námal u Diosil, ets'ey tam tu t'ilpál tu ólontal; **5**kom u ats'ál a k'ánidhomtal ani a belomtal a xi a kwa'al ti k'al an Ajátik Jesús ani ti k'al patal an santo belomchik; **6**abal in junkudhtal a belomtal ka alwa' t'ojon k'al an exlomtaláb ti k'al patal an alwa'taláb a xi k'wajat al tatá' ti in éy a Cristo Jesús. **7**Kom i kwa'al i pulik kulbéltaláb ani u kanatbédhach ti al a k'ánidhomtal, kom ti a éy tatá' ebchal, in ichích an santo belomchik kulbének.

1:1 *2Co 1:1; Efe 3:1; Flp 2:25*
1:2 *Rom 16:5; Flp 2:25; Col 4:17*
1:3 *Rom 1:7*
1:4 *Rom 1:8,10*
1:5 *Col 1:4; 1Te 3:6*
1:7 *Rom 15:32; 1Co 16:18; 2Co 7:4,13*
1:9 *1Co 1:10; Efe 3:1*
1:10 *T'aj 21:33; Col 4:9; 1Te 2:11*
1:13 *T'aj 21:33*
1:14 *2Co 9:7; 1Pe 5:2*
1:16 *Mat 23:8; 1Co 7:22; 1Ti 6:2*

A Pablo Pelkanal ti in ebál a Onésimo

8Jaxtám, ma anákej u kwa'al yán i walkantaláb ti al a Cristo abal tu abátiy jawa' in tomnál, **9**po ti in ebál an k'ánidhomtaláb, tu paka'bédhál, jant'ini' u éy, já'its naná' a Pablo, jún i yejtsel, ani xowé' jayej in wik'nél ti in ebál a Jesucristo. **10**Tu paka'bédhál ti in ebál u tsakámil Onésimo, a xi u wa'tsindha' biyat in k'wajat ti wik'axte', **11**a xi ti píl an k'ij yabák jant'oj ka eyendha', po xowé' tatá' ani naná' i ejtowal ki eyendha'; **12**a xi in wichél tu abchij; tám, ka bats'uw, ejtíl naná' ti in bats'uwal.

13U lé'ak ka k'wajiy k'al naná', abal ti a kalchíl ka t'ojchichláts abal naná' ti wik'axte' ti in ebál an Ítkáw; **14**po yab u lé'na' ku t'aja' jant'oj, ma tu ok'ox konoy, abal a alwa' t'ajnélil yab ka t'ajan k'al i nixadh yajinchixtaláb po k'al a kulbéltal.

15Kom walám ti k'al axé', jajá' ówméj ti jún i k'ij, abal ka bats'uw abal ets'ey; **16**yabáts ejtíl i abatnaneláb, po más kej jún i abatnaneláb, ejtíl jún i k'ánidhach ebchaláb, aníts, más abal naná', po wat'k'adh más abal tatá', an ebchaláb ti an anam t'u'lek ani ti al an Ajátik.

17Jaxtám, max ti in ko'oyal ti in junkuwál, ka bats'uw
ejtíl naná'. **18**Ani max ti odhna' o k'wajat tók'lidh ti k'al tatá',
naná' ti ki in punchij an tók'láb. **19**Naná', a Pablo, u dhuchál
k'al u lej k'ubak, naná' ne'ets ku tala' jalbiy (abal yab tu
ucha' abal tatá' teyej it tók'lidh ti k'al naná'). **20**Aníts ebchal,
ti in walka' ku ko'oy jún i alwa'taláb ti tatá' ti al an Ajátik, ti
in tsamk'anchij u ál k'al an Ajátik.

21Tu dhuchunchal k'al i ♦dhakataláb abal it ik'ax ots'ox,
u exlál abal ne'ets ka t'aja' ma wat'k'adh kej a xi tu uchál;
22biyat ti ki in t'ojojonchij jayej jún i altáj koytaláb, kom u
ayál abal k'al a ólontalchik ne'ets ki in wichbáj ti tatá'chik.

Taltaláb Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

23Ti tsapnédhál a Epafras, u juntal wik'nél ti al a Cristo
Jesús, **24**a Marcos, a Aristarco, a Demas ani a Lucas u juntal
t'ojnalchik.

25In lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo ka k'wajiy ti
a espíritu. ♦Amén.

1:17
2Co 8:23
1:19
1Co 16:21
1:20
1Co 16:18
1:21
2Co 2:3
1:22
Flp 1:25
1:23
Col 1:7
1:24
2Ti 4:10
1:25
Gal 6:18

An Abadh Dhuchlab abal an
HEBREOCHIK

An Dhuchum: Yab exladh
An Bats'ul: An Judíochik a xi wenk'onének
An Tamub: 67-69 TC

A Dios in kuba' jún i áyláb abal an k'ak'naxtaláb ti Biyál •junkudhkáw, ani in konoy i belkaxtaláb ti taná'. Po axé' xi áyláb in ok'xidh ch'uchbiyalak a Cristo. Xó' tam ti a Cristo chích ani in kubla' an Ít •junkudhkáw ti in éy in tsemdhanéltal, Jajá' in jalk'uy in ujnámtal an biyál •junkudhkáw k'al in ít ejatal a Cristo. An bats'ulchik k'al axé' xi •Dhuchlab in ats'amalakits axé' xi chubaxtaláb tam ti k'al an ólnomkáw pidhanchik an Ítkáw, po ejtíl tam in tsalpayalakchik ki in wichénchij an Judaísmo. Walám, i yajchik ájaxtaláb t'ajchinalak abal ka tsalpaxin max ki in ts'at'enchiyej a Cristo (10:32-34; 12:4). In met'álakitschik ti in kúx in witsidh puwenchixtal an Biyál •junkudhkáw. An dhuchum in ts'ejka' axé' xi tak'bix káwintaláb (13:22) abal ki in punúbchijchik ki in kó'oy in tsu'uxtal ti k'al a Cristo ani in witsidh puwenchixtal an Cristianismo.

An •Dhuchlab yab in ólnál jita' ja'ts an dhuchum. Ma ni yab in tsu'uw in t'ojlábil a Jesús ti anam t'u'lek (2:3-4) ma ni pélak jún i ok'óxlom ti jún i iglesia (13:17). Jajá' in bats'uw jún i alwa' exobchixtaláb, ani in alwa' exlál an Biyál Testamento ani an Judaísmo. In dhucha' walám ok'xidh ka paklundháj an •tiyópan (70 TC), kom in t'ilál an k'ak'naxtaláb ti •tiyópan jant'ini' jún i lej t'ajnéláb ti nixé' a k'icháj (7:8; 9:5-7, 9, 13; 13:10). Walám in ts'ejka' axé' xi •Dhuchlab ti 67-69 TC, kom an ni'axtaláb ti k'al an belomchik lej tsapikak ti nixé' xi k'ij.

An dhuchum in ólnál abal an Cristianismo más ebál in éy kej an Judaísmo. In tujuwal an •Dhuchlab in tajk'ál an wat'k'adh ebál in exóbchixtal an Cristianismo. A Cristo más alwa' kej an tsu'bidh káwlómej (1:1-3), kej i ángelchik (1:4-2:18), kej a Moisés (3:1-6) ti Biyál Testamento. In bínál i más alwa' koyoltaláb (3:7-4:13). Jajá' pél i más alwa' pale' (4:14-7:25) a xi in t'ojonchal i más alwa' santuario (8:1-5). A Jesús in kuba' i más alwa' •junkudhkáw a xi in kwa'al i más alwa' uludhtaláb (8:6-13), jún i más alwa t'ojláb (9:1-28), ani jún i más alwa' tsemdhanéltaláb, Jajá' ti in kwetém bá' (10:1-18). Ti patal axé' xi exóbchixtaláb ti al an •Dhuchlab, an dhuchum in bínál jún i tsapik wi'idhkáw ti in tomól an tsinejtaláb ani an yab belomtaláb (2:1-4; 3:12; 4:1; 5:11-14; 6:4-6). In taltal pejach an •Dhuchlab in jún t'ilál abal an belomchik ki in t'aja' ti kwentaj ani yejental ki in tsu'uw in wat'k'adh éy an Cristianismo (10:19-13:25). Ti axé' xi pejach in kwa'al jayej i tsapik wi'idhkáw (10:26-31; 12:15-17).

An lej exóbchixtaláb ti axé' xi •Dhuchlab já'its: Yejentál abal wawá' ki met'a' a Cristo ti in éy an belomtaláb, kom tu ts'a'iychámal jún i putat k'ánixtaláb (12:2).

An tsáb pejach ti Hebreos

I. In exóbchixtal an Cristianismo más ebál kej an Judaísmo (1:1-10:18)
   a. A Cristo más alwa' kej an tsu'bidh káwlómej ti Biyál Testamento (1:1-3)
   b. A Cristo más alwa' kej an ángelchik (1:4-2:18)
   c. A Cristo más alwa' kej a Moisés (3:1-6)
   d. A Cristo in bínál i más alwa' koyoltaláb (3:7-4:13)

e. A Cristo pél i más alwa' pale' (4:14-7:25)
f. A Cristo in t'ojonchal i más alwa' santuario (8:1-5)
g. A Cristo in t'aja' jún i más alwa' ♦junkudhkáw (8:6-9:28)
1. Axé' xi ♦junkudhkáw in kwa'al i más alwa' ok'xidhkáw (8:6-13)
2. Axé' xi ♦junkudhkáw in kwa'al i más alwa' t'ojláb (9:1-28)
h. A Cristo in bína' jún i más alwa' tsemdhanéltaláb ti in kwetém bá' (10:1-18)
II. Yejentál abal an belomchik ki in t'aja' jant'ini' in boltal in wat'k'adh éy an Cristianismo (10:19-13:17)
Taltalkáw (13:18-25)

A Dios Káwnének ti in Éy a Jesús

1 A Dios a xi káwnének yáníl ti biyál, ani ti yán jant'odhákits abal an pay'lómlábchik, ti in éy an tsu'bidh káwlómejchik; **2**ti al axé' in taltal a k'ichájchik tu tawnámal ti in éy in Tsakámil, a xi in uchbidh punuwámal ti báts'ul k'al patal an k'áláb, ani ti in éy Jajá' jayej in t'aja' an k'ij xe'tsintaláb; **3**Jajá' já'its in tajáx in witsidh puwenchixtal, ani in tejwa' wal in t'ajtal éy, ani in dhaykóm patal jawákits k'al in ejtodh káwintal, ani tam tu t'okedha' ti bá' i walab k'al Jajá' in kwetémtal, koyóts ti in winab an Púlik K'ak'naxtaláb ti an walk'i'taláb; **4**Jajá' wenk'on más púlik in éy kej an ♦ángelchik, kom in bats'udh k'álnámal in bij más wat'k'adh ti alwa' kej jajá'chik.

1:1 *Luc 1:70; Jn 9:29; T'aj 2:30*
1:2 *Mat 3:17; 11:27; Jn 1:3; 1Pe 1:20*
1:3 *Mrc 16:19; Jn 1:14; 14:9; Col 1:17; Ti 2:14*
1:4 *Efe 1:21; Flp 2:9,10*
1:6 *Jn 3:16; Col 1:8*

An Tsakamláb Wat'k'adh in éy kej an Ángelchik

5Kom ¿jawa' tam ♦ángel a Dios in uchámal jay'k'i':
Tatá' pél tu Tsakámil,
Axé' a k'icháj Naná' tu wa'tsindhámal?
Ani junílek'ij:
¿Naná' ne'ets ti in Pay'lómláb ti k'al Jajá',
Ani Jajá' ne'ets ti Tsakamláb ti k'al Naná'?
(2Sa 7:14; Sal 2:7)

6Ani junílek'ij, tam in ódhál an ok'ox wa'tsinél ti bá' an tsabál, in uluw:
Patal in ♦ángelil a Dios ka k'ak'naxin ti k'al Jajá'.
(Deu 32:43)

7Ani ti in ebál an ♦ángelchik in uluw:
A xi in t'ajál in ♦ángelilchik ti espíritu,

Ani in k'ak'nadh t'ojnálilchik ti julél k'amal.
(Sal 104:4)

8Po abal an Tsakamláb in uluw:
A ts'alat koytal, Tatá' Dios,
Abal ets'ey an ets'eytaláb;
A bolidh abátix ts'alat kwayab,
Pél i ts'alat kwayabláb ti bá' a Ts'álejlábil.
9*A k'ánidhámal an bolidhtaláb, ani a at'ámal an jek'omtaláb;*
Jaxtám a Dios, já'its a Diosil, ti k'uwiyámal k'al in aceitejil i kulbéjintaláb más kej a junkuwálchik.
(Sal 45:5-6)

10Ani:
Tatá', Ajátik, ti in tujtal a akniy an tsabál;
Ani an k'ay'lálchik pél in t'ajbíl a k'ubak.
11*Jajá'chik ne'ets ka taley, po tatá' ne'ets ki it k'wajiy;*
Ani ti in yánél jajá'chik ne'ets ka biyálbéj ejtíl jún i toltom,
12*Ani ejtíl jún i k'wa'chim ne'ets ka t'uliy, ani ne'ets ka jalk'unchik;*
Po Tatá' it jayétsej, ani a tamúb yab ne'ets ka taley.
(Sal 102:24-26)

13Ani ¿jita' tam ♦ángelchik a Dios in ucha' jay'k'i':
Ki it koyóts tu winab,
Ma tu mo'kanchij a tomólnáxilchik ti in t'ek'tsíl a akan?
(Sal 110:1)

14¿Yabxe' ti in yánél pél i espírituchik a xi k'ak'nadh t'ojnal, abadh abal ki in t'ojonchij jita' a xi ne'ets ti báts'ul k'al an k'ánixtaláb?

1:8 *Luc 1:33*
1:9 *Flp 2:9*
1:13 *Mat 22:44; Mrc 16:19*
1:14 *Mat 25:34; Mrc 10:17; T'aj 20:32; Rom 11:14*
2:1 *Rom 11:22*
2:2 *T'aj 7:53; Gal 3:19*
2:3 *Luc 1:2*

Jún i Pulik K'ánixtaláb

2 Jaxtám, yejentál ki t'aja' ti kwentaj k'al más i ik'axtaláb jawa' a xi i ats'ámal, itájak ku ówméj. **2**Kom max an káw a xi in uluw ti in éy an ♦ángelchik k'alej kubladh ani patal i k'ibts'ontaláb ani i yab ots'nidhtaláb in bats'uw in bolidh jalbixtal, **3**¿jant'odha' wawá' ti ne'ets ki jek'a', max yab ki t'aja' ti kwentaj an lej pulik k'ánixtaláb? A xi ok'ox in tujuw ki in ólna' an Ajátik, u kubladh jilchin k'al a xi in

ats'a'chik, **4**a Dios tejwa' tso'óblixin junax k'al jajá'chik, k'al i labidh tsu'bixtaláb, k'al i jik'paxtaláb ani k'al pílchik i labidh t'ajnél, ani in pidhbíl an Espíritu Santo jant'ini' in kwetém awiltal.

5Kom yab k'al i ♦ángelchik in k'unuw an k'wajchidh tsabál a xi ta'tál, ti in ebál axé' u k'wajat tu káw. **6**Po jún jita' tejwa' tso'óblixin, ti jún i k'wajtaláb, in uluw:

¿Janéy in éy an inik, abal Tatá' ka t'ilpa',
O in ♦Tsakámil an Inik abal ka t'aja' ti kwentaj?
7*A t'ajámal ti jún wé' alál in éy kej an ♦ángelchik;*
A ts'alat petbiyámal k'al i witsidh puwenchixtaláb ani
k'al i lét'edh k'ak'naxtaláb.
Ani a punuwámal eblim in t'ajnélil a k'ubak;
8*Patal a k'unudh punuwámal ti alam in akan.*

(Sal 8:3-5)

Kom tam in k'unuwámal patal, yab in jila' jant'oj a xi yab k'unudh ti Jajá'. Po xó' yabáyej i tsu'tal abal patal k'wajat k'unat ti Jajá'. **9**Po wawá' i tsu'tal a Jesús a xi t'ajan alál in éy kej an ♦ángelchik, kom in yajchíkna' an tsemláj, petbidh k'al i witsidh puwenchixtaláb ani i lét'edh k'ak'naxtaláb, abal k'al in lablidh ts'ejwalixtal a Dios ki in leka' i tsemláj abal patal an inik.

10Kom in tomnál abal Jajá' a xi in k'álnál patal ani ti k'al Jajá' patal k'wajat, abal ki in ne'dha' yántolom i tsakamláb ti witsidh puwenchixtaláb, in t'aja' ti in Ok'oxlómilchik k'al an k'ánixtaláb ti lej putudh ti in éy an yajchiktaláb. **11**Kom a xi santo t'okatbédhom ani a xi santo t'okatbél, axé' ti in yánél jún ti in éb, k'al axé' ti in ebál Jajá' yab u tidhebél ki in bijiy ti in ebchalchik, **12**in ulal:

Ne'ets tu ólnanchij a bij ti bá' u ebchalchik,
Ti in ts'ejeltal an mulkunél ne'ets tu ajatidh puwenchij.

(Sal 22:21)

13Ani junílek'ij:

Naná' ne'ets ku dhakátna' Jajá'.

(Isa 8:17)

Ani junílek'ij:

Xó' ka tsu'uw, naná' ani an tsakamláb a xi a Dios ti in pidhámal.

(Isa 8:18)

2:4 *Mrc 16:20; Jn 4:48; 1Co 12:4; Efe 1:5*
2:8 *Mat 22:44*
2:9 *T'aj 3:13; 2Co 5:15; Flp 2:7-9*
2:10 *Luc 24:26; Rom 11:36*
2:11 *Mat 28:10; Efe 5:26*
2:13 *Jn 10:29*

14Jaxtám, kom an tsakamlábchik in k'wajnóm an anam
t'u'lek ani an xits', Jajá' jayétsej in k'wajna', abal ti in éy an
tsemláj ki in ejtow ki in tala'bédha' a xi in kwa'alak in tsáp
an tsemláj, axé' já'its, an Tenekláb, 15ani ki in walkandha'
ti in yánél a xi k'al in jik'éltal an tsemláj k'wajatakchik ti
in putát in xe'tsintal wik'at ti al an abatnaneltaláb. 16Kom
k'al an chubaxtaláb yab in k'ániy i ♦ángelchik, po in k'ániy
in tsakámil a ♦Abraham. 17Jaxtámits ti k'al patal yejentálak
ka wenk'on ejtíl in ebchalchik, abal ki in t'aja' ti yajnanchix
ani ti putudh ♦ok'lek pale' jant'ini' a Dios in kwentaj, abal
ki in t'aja' i kulbédhax ts'akchixtaláb ti in ebál in walab an
bichow. 18Kom jant'ini' Jajá' in yajchíkna' tam ti takandháj,
in ejtowal ki in tolmiychik a xi k'wajat ti an takandhaxtaláb.

2:14 *Jn 1:14; 1Co 15:50, 54-57; Efe 6:12; 2Ti 1:10; 1Jn 3:8*
2:15 *2Ti 1:7*
2:16 *Luc 3:8*
2:17 *Rom 3:25; Flp 2:7*
3:1 *Rom 8:28; 2Co 9:13; 1Ti 6:12*
3:6 *Rom 5:2; 11:22; 1Co 3:16; 1Ti 3:15*
3:7 *T'aj 28:25*
3:9 *T'aj 7:36*

Jesús Wat'k'adh in Éy kej a Moisés

3 Jaxtám, santo ebchalábchik, a xi i junáxnál in kanixtal
an k'ay'lálíb, ka t'aja' ti kwentaj an Apóstol ani an
♦Ok'lek Pale' a xi wawá' i lujudh ólnál, já'its a Cristo
Jesús. 2Jajá' in t'aja' ti putudh xi jita' k'al ti punuwat,
jant'ini' a Moisés jayej ti in putát in k'imá' a Dios. 3Kom
axé' in tomnál ki in ko'oy más i witsidh puwenchixtaláb
kej a Moisés, kom a xi in kubámal an atáj in kwa'al más i
lét'edh k'ak'naxtaláb kej an atáj. 4Kom patal an atáj k'wajat
kubadh k'al jún jita'; po a xi in t'aja' patal pél a Dios.
5Ani a Moisés k'al an chubaxtaláb in t'aja' ti putudh ti in
putát in k'imá' a Dios, ejtíl jún i abatnanél, abal an tejwa'
tso'óblixtaláb k'al jawa' a xi ne'etsak ka uluwat talbél. 6Po
a Cristo jant'ini' jún i tsakamláb ti in kwetém k'imá'; a xi
nixé' xi atáj já'its wawá', max i kubladh ko'komiyal ma
ti in ta'pantal an ♦dhakataláb ani an kulbéltaláb ti k'al an
aychixtaláb.

Ki Ots'ówiy an Tsakamláb

7Jaxtám, jant'ini' an Espíritu Santo in uluw:
Max a ats'álak xowé' in káwintal,
8*Yab ka t'ujbadhmédha' a ichíxchik,*
Jant'ini' ti an tsakúdhaxtaláb,
Ti in k'ichájil an takandhaxtaláb ti joltom tsabál.
9*Ju'táj ti a pay'lómchik ti in tilibna',*

Tam ti in takandha', ani in tsu'uwchik u t'ajnélil tsáb
inik i tamub.
10*Jaxtám in it'ixbéj k'al nixé' xi xits' k'wajílom, ani u*
uluw:
"Ets'ey xe'ets k'iblodh ti in ichíxchik.
Ani jajá'chik yab ti in exlanchámal u bélilchik."
11*Antsaná' u lujat uluw ti u k'ák' tsakúltal:*
"Yab ne'ets ka otsitschik ti al u koyoltal."

(Sal 95:7-11)

12Ka t'aja' ti kwentaj ebchalábchik, itájak taná' k'wajat ti tatá'chik, jún i yab alwa' ichich a xi yab belom, a xi pílmél ti k'al an ejat Dios, **13**po anákej chudhél, chudhél ki it kanátlidh tak'bíxin jún k'al a xi júnakej, biyat xowé' kanixej, itájak jún jita' ti tatá'chik ka t'ujban k'al in k'ambixtal an walabtaláb. **14**Kom u t'ajámej ki junáxna' a Cristo, max ki kubladh ko'komay an belomtaláb ma ti in taltal a xi i tujuwámal. **15**Biyat in ulal:

Max a ats'álchik xowé' in káwintal,
Yab ka t'ujbadhmédha' a ichíxchik,
Jant'ini' ti tsakúdhaxtaláb.

(Sal 95:7-8)

16Kom ¿jita'xe' a xi tam ti in ats'a', in tsakúdha'? ¿Yabxe' já'its patal a xi kalej ti Egipto k'al a Moisés? **17**Po ¿k'al jita' ti k'wajiy tsakúl ma tsáb inik i tamub? ¿Yabxe' k'al jajá'chik a xi walbin, a xi in anam t'u'úl ijkan ti al an joltom tsabál? **18**¿Ani jita' in lujat ucha' Jajá' abal yab ne'ets ka otsits ti bá' in koyoltalábil, po jajá'chik a xi yab in bela'? **19**Antsaná' i tsu'tal abal yab in ejtowchik ka otsits ti in ebál i yab belomtaláb.

3:12 *Mat 16:16*
3:13 *Efe 4:22*
3:14 *Efe 3:12*
3:17 *1Co 10:5*
3:19 *Jn 3:36*
4:1 *1Te 2:13*

4 Jaxtám, wanaj ki ts'ejna', itájak biyat k'wajat jilchidh an ʻok'xidh uludhtaláb abal ku otsits ti in koyoltalábil, taná' ka wa'tsin jún jita' ti tatá'chik ejtíl tam yab in bajuwámal. **2**Kom u ólchinének weyej an Ítkáw, jant'ini' jajá'chik, po an káwintaláb a xi in ats'a' yab in tabátna'chik, kom yab k'alej junax k'al an belomtaláb a xi in ats'a'chik. **3**Kom wawá' a xi i belál u otsel ti nixé' xi koyoltaláb, jant'ini' ti in uluw:

Jant'ini' in lujat káwin ti al u k'ák' tsakúltal:
"Yab ne'ets ka otsitschik tu koyoltalábil;"

(Sal 95:11)

ma anákej in t'ajnélil k'wajatak putundhach, ma ti in tujtal an tsabál. **4**Kom ti jún i jolát in uluw antsé' ti in ebál an bukchíl k'icháj:

Ani a Dios koyóts ti in bukchíl a k'icháj ti k'al patal in t'ajnélil.

(Gen 2:2)

5Ani junílek'ij in ulal tejé':

Yab ne'ets ka otsitschik tu koyoltalábil.

(Sal 95:11)

6Jaxtám, xó' kom wa'ats junchik a xi yejentálej ka otsits taná', ani nixé'chik a xi ok'ox ólchin an Ítkáw yab otsitschik kom yab in bela', **7**junílek'ij in pejámal jún a k'icháj, káwin ti in éy a David in uluw:

Xowé',

talbél ti lej owat; jant'ini' ti uluwat:

Max a ats'álchik xowé' in káwintal, yab ka t'ujbadhmédha' a ichíxchik.

(Sal 95:7-8)

8Kom max a Josué in pidhámalakchik i koyoltaláb, tám, yabák káwnének talbél ti píl a k'icháj. **9**Jaxtám jilk'onal jún i koyoltaláb abal in bichówil a Dios. **10**Kom a xi otsenek ti in koyoltalábil, koyómadh ti in t'ojlábil, jant'ini' a Dios ti in t'ojlábil.

11Jaxtám, wanaj ki lubchij ku otsits ti nixé' xi koyoltaláb, abal ma ni jita' ka ijkan ti t'iplab jant'ini' a xi yab in bela'chik. **12**Kom in káwintal a Dios k'wajat ejat ani ejtodh ani más wi'idh kej ti in yánél i nakat kutsíl a xi tamchidh wi'idh; balnal ma ki in lewa' an alma ichich ani an espíritu, ani a punchíl, ani an tútano, ani in ejtowal ki in wela' an tsalap ani in lé'nomtal an ichich. **13**Ma ni yab wa'ats ma ni jún i ts'ejkanéláb a xi yab tejwa'mél ti in tamét Jajá'; po patal k'wajat k'ot'idh ani japidh ti in tsu'uxtal Jajá' a xi ne'ets ki ólchij k'alek'ij i t'ajbílábil.

4:6 *Col 2:16,17*
4:10 *Ap 14:13*
4:12 *Mrc 4:14; Luc 5:1; Jn 10:35; T'aj 7:38; 12:24; 1Co 14:24,25; Efe 6:17; 1Te 2:13; 2Ti 2:9; 1Pe 1:23; 1Jn 2:14; Ap 1:2,9*
4:14 *Mat 4:3*
4:15 *2Co 5:21; Efe 3:12*

A Jesús, an Ok'lek Pale'

14Tám xó', kom i kwa'al jún i yetsej ♦ok'lek pale' a xi in wat'enchij an k'ay'lálchik, a Jesús in Tsakámil a Dios, wanaj ki ko'komay a xi i lujudh káwnál. **15**Kom yab i kwa'al jún i ♦ok'lek pale' a xi yabák in ejtowal tu junax yajnanchij

i ya'úts, po jún a xi takandháj ti k'al patal jant'ini' wawá', po yab walbin. **16**Jaxtámits wanaj ku utey k'al i ♦dhakataláb ti in ts'alat koytal an lablidh ts'ejwalixtaláb, abal ki bats'uw i yajnanchixtaláb ani ki ela' i lablidh ts'ejwalixtaláb abal tu tolmiy ti in k'ijil an yajinchixtaláb.

5 Kom patal an ♦ok'lek pale' a xi kanidh ti bá' an inikchik, k'wajat uchbidh ti in ebál an inikchik, já'its jant'ini' ti k'al a Dios, abal ki in bína' i ts'akchixtaláb ani i tsemdhanéltaláb ti in ebál an walabtaláb; **2**abal ki in ejtow ki in yajnanchij a xi yab exlom ani ti k'al a xi k'iblonének; kom jajá' jayej k'wajat tomtsidh k'al i paluwtaláb. **3**Ani k'al axé' ti in ebál yejentál ka ts'akchixin abal k'al an walabtaláb ti in ebál jajá' ani ti in ebál jayej an bichówlom. **4**Ani ma ni jita' yab in kwetém teynál axé' xi lét'edh k'ak'naxtaláb, po a xi kanidh k'al a Dios, jant'ini' a Aarón. **5**Antsaná' jayej a Cristo yab in witsidh puwenchij ti in bá' ti in kwetémtal abal ki in t'aja' ti ♦ok'lek pale'; po jita' k'al ti uchan:

Tatá' pél tu Tsakámil,
Naná' tu wa'tsindhámal xowé'.

(Sal 2:7)

6Jant'ini' in ulal jayej ti júnakej i jolát:

Tatá' pél it pale' abal ets'ey,
Jant'ini' ti in áy a Melkisedek.

(Sal 110:4)

7Jajá' an Ajátik, ti in k'ijil in anam t'u'úl, in ts'akchidh bína' i ólontaláb ani i pelkantaláb in tsapik dhájay k'al in ja'líl in wal, a xi in ejtowal abal ka k'ániyat ti bá' an tsemláj, k'alej ats'adh kom in ko'oy i k'ak'nadh jík'ib. **8**Ma anákej pélak i tsakamláb k'al a Dios, exóbláts ti ik'ax ots'ox ti in éy jawa' a xi in yajchíkna'; **9**ani tam ti kidhban ti putudh, wenk'on ti ok'óxlom k'al an ets'ey k'ánixtaláb ti patal a xi ik'ax ots'ox ti k'al Jajá', **10**ani k'al a Dios bijiyat ti ♦ok'lek pale' jant'ini' ti in áy a Melkisedek.

5:5 *Mat 3:17; Jn 8:54*
5:7 *Mat 27:46, 50; Mrc 14:36; Luc 22:41-44; 23:46*
5:8 *Flp 2:8*
5:12 *1Co 3:2; 1Pe 2:2*

Kwentaj ki it Ówméj ti it Belkax

11Ti bá' a axé' i kwa'al yán jant'oj ki uluw, po k'ibat ki t'ila', kom ets'mének a ots'oxtalchik. **12**Kom ma in tomnálakits ti axé' xi k'ij, ka t'aja' ti it exóbchix, a yajinchalchik abal jún

jita' ti exóbchij junílek'ij in k'a'ál tujtal in káwintal a Dios;
ani ma it ulenekchik ju'táj ti a yajinchal i leche ani yab i
wits'iy k'apnél. **13**Kom patal jita' a xi in eyendhál i leche pél
i yab wit'om ti al an bolidh káwintaláb, kom pél i t'ele'. **14**Po
an wits'iy k'apnél pél in k'ál a xi payenek, já'its nixé'chik a
xi k'al an eyendhach tsalap in kwa'al in ejtidhtal wilk'idh
exóbindhach abal ki in exla' a xi alwa' ani a xi yab alwa'.

6 Jaxtám xó', ki jila'its a xi pél in tujtal in exóbchixtal a
Cristo, wanaj ti putudhtaláb; yabáts ki akniy junílek'ij
ti ka joltiy a biyál xe'tsintal ti al i tsemnek t'ajnélábchik
ani ti an belomtaláb k'al a Dios, **2**in exóbchixtal i
pujantalábchik, ani ti ka mo'ka'chij a k'ubak, ani in ts'akíltal
an tsemélomchik, ani an ets'ey weladh pílmédhomtaláb.
3Ani axé' ne'ets ki t'aja', max a Dios ki in walka'.

4Kom yab elat abal nixé'chik a xi ti jún kalat k'alejchik
tajbadh, ani in leka' in ts'ejwalixtal an k'ay'lálíb, ani
k'alejchik junáxnadh k'al an Espíritu Santo, **5**ani in
leka'chik in alwa' káwintal a Dios, ani in ejtodhtal an k'ij
xe'tsintaláb a xi ta'tál, **6**max ka wichiy ka ijkanchik yabáts
elat ki in joltiy in biyál xe'tsintal, kom in k'et'ál junílek'ij
abal jajá'chik in Tsakámil a Dios ani in punuwal ti japidh
tidhetaltaláb.

7Kom an tsabál a xi in uts'ál an áb a xi aykidh ulel, in
wa'tsindhál i alwa' t'ayabláb, jita' in t'ojonchal, in bats'uwal
in lablinchixtal a Dios; **8**po a xi in bínál i k'ídhlom, ani
i cholichlom u k'e'átnáb, ani k'wajat utat abal ka at'ax
káwliyat; ani in ta'pantal já'its abal ka chikan.

9Po, k'ánidhowálchik, u k'wajat ♦dhakat pajámidh k'al a
xi más alwa' abal tatá'chik, ani a xi in k'ál an k'ánixtaláb,
ma anákej u káw antsaná'. **10**Kom a Dios pél i bolindh ani
yab ne'ets ki in uk'chiy a t'ojlábil ani a tsekel k'anidhach
t'ojlábil, a xi a tejwa'médhámalchik ti in ebál in bij, it
t'ojnének ani it t'ojchichílej abal an santo belomchik. **11**Ani
i lé' abal k'alek'ij tatá'chik ki in tejwa'médha' jayétsej
an ik'axtaláb, ma ti in putát an chubax belomtaláb an
aychixtaláb ma ti in ta'pantal, **12**abal yab ki it óbejméj, po
ka t'aja' ti it jumbax k'al nixé'chik a xi k'al an belomtaláb
ani an kuxudhtaláb in bats'uwal an ♦ok'xidh uludhtalábchik.

5:13 *1Co 14:20*
5:14 *1Co 2:6*
6:1 *Flp 3:12-14*
6:2 *Jn 3:25; T'aj 2:24; 6:6; 17:18, 32*
6:3 *T'aj 18:21*
6:4 *Gal 3:2; Efe 2:8*
6:6 *Mat 4:3; Jn 5:16*
6:9 *1Co 10:14*
6:10 *Mat 10:40, 42; 1Te 1:3*
6:12 *2Te 1:4; Sgo 1:3; Ap 13:10*

In Ok'xidh Uludhtal a Dios lej Chubax

13Kom tam ti a Dios in ok'xidh ucha' a ♦Abraham, kom
yab in ejtow ka lujat káwin ti k'al píl a xi más púlik in éy,
lujat káwin ti in kwetém bij, 14in uluw:

Lej k'al an chubaxtaláb ne'ets tu labliy k'al i
lablinchixtaláb, ani ne'ets tu wat'adh yánedha'.

(Gen 22:16-17)

15Ani antsaná', tam ti in aychámal k'al i kuxudhtaláb,
in bajuw ki in bats'uw an ♦ok'xidh uludhtaláb. 16Kom an
inikchik k'al an chubaxtaláb lujat káw k'al jún más púlik
in éy kej jajá'chik, abal jajá'chik an lujat káw ka kublalan
ani já'its in ta'pantal patal an tok'tsíxtaláb. 17Jaxtám a
Dios, kom in lé'ak ki in tejwa'médhanchij lej más yán an
báts'ul k'álábchik in ok'xidh uludhtal abal yab jalk'unal in
tak'bixtal, in kubladh jila' jún i lujat káw; 18abal k'al tsáb a
xi yab u jalk'unal, ju'táj ti a Dios yab elat ka janamkáwin,
ki ko'oy jún i tsapik kanatbédhomtaláb, a xi u adhlámadh
abal ku k'ánin abal ki yak'wa' an aychixtaláb a xi k'wajat ti
i tamét.

19An aychixtaláb i kwa'al ti ts'aklandhom abal i alma
ichích, já'its ♦dhakat chubax ani kublaladh, ani otsel ma
áltáj an dhibok', 20ju'táj ti an ok'xidh inik otsits k'al wawá' ti
ebál, já'its a Jesús, t'ajan ti ♦ok'lek pale' abal ets'ey jant'ini'
in áy a Melkisedek.

6:13 *Luc 1:73*
6:17 *Rom 4:16*
6:18 *Ti 1:2*
7:1 *Mrc 5:7*
7:3 *Mat 4:3*

An Pale'taláb ti in Áykíl a Melkisedek

7 Kom axé' a Melkisedek:

Ts'álej ti ♦Salem, in pale'il an Wat'k'adh T'ek'at Dios,

(Gen 14:18)

a xi kalej ki in bats'uw ani ki in labliy a ♦Abraham tam ti
wichélak ki in tala'bédha' an ts'álejchik. 2A xi a ♦Abraham
in pidha' in lajuchíl ti patal, a xi ok'oxek'ij in bij in lé' ki in
uluw, ts'álejil an bolidhtaláb, aniyek'ij ts'álej ti ♦Salem, axé'
ja'its, in ts'álejil an koyataláb.

3Yab in kwa'al in pay'lóm, yab in kwa'al in mím,
yab in kwa'al in yanél xits'ál, ma ni yab in kwa'al
in tujtal in k'ichájil ma ni in ta'pantal in ejatal; po
t'ajadh ejtíl in Tsakámil a Dios, k'wajíl ti pale' abal
ets'ey.

4Xó' ka t'aja' ti kwentaj jant'odha' axé' in pulik éy, a
xi ma a ♦Abraham an patriarca in pidha' in lajuchíl in
k'ánidh átabil. 5Ani chubax a xi pél i tsakamlábchik ti
al a Leví, já'its a xi in bats'uwal an pale'taláb, in kwa'al
an abatnadhkáw ti ♦Éylidhkáw abal ki in bats'uw ti al an
bichówlom an lajuchíláb, já'its, ti k'al in ebchalchik, ma
anákej axé'chik jayej kalenek ti in bolól a ♦Abraham. 6Po
jajá' a xi in yanétal yab ajidh ti bá' jajá'chik, in bats'uw ti
k'al a ♦Abraham an lajuchíláb ti patal, ani in labliy a xi in
kwa'alak an ♦ok'xidh uludhtaláb. 7Ani yab wa'ats ma ni jún
i tomólnadh káw, a xi ok'ox in éy in labliyal a xi wé' in éy.
8Ani tejé' i inikchik a xi tsemel in bats'uwal an lajuchíláb;
po taná' in bats'uwal jún a xi tejwa' tso'óblixnáb abal ejat.
9Ani jant'ini' ki uluw, a Leví jayej, a xi in bats'uwal an
lajuchíláb in bína' an lajuchíláb ti in éy a ♦Abraham. 10Kom
jajá' k'wajatakej ti al in bolól in pay'lóm tam ti kalénchat
k'al a Melkisedek.

7:4 *T'aj 2:29*
7:6 *Rom 4:13*
7:11 *Heb 8:7*
7:14 *Mat 1:3; Luc 3:33; Ap 5:5*
7:18 *Rom 8:3*

An Pale' Ejtíl a Melkisedek

11Jaxtám xó', max an putudhtaláb k'wajatak ti al an
Levita pale'taláb (kom taná' ti k'wajatak an bichówlom tam
ti in bats'uw an ♦Éylidhkáw), ¿jale' ti yejentálakej ka wa'tsin
júnakej pale' a xi ka ts'akiy ti in áy a Melkisedek, ani yab
k'alej kanidh jant'ini' in áy a Aarón? 12Kom tam jalk'udh
an pale'taláb, yejentál jayej abal ka jalk'un an ♦Éylidhkáw,
13kom jajá' a xi t'ilnal ti axé'chik, pél ti píl i kwenchal, a xi
ti k'al jajá' ma ni jita' yab in t'ojonchij an ♦altar.

14Kom exlantál abal i Ajátik wa'tsin ti bá' an kwenchal
Judá, a xi a Moisés yab in uluw jant'oj ti in ebál an
pale'taláb. 15Ani axé' más wat'k'adh tejwa', kom ejtíl in
juntal a Melkisedek ka ts'akiy píl júnakej i pale', 16a xi
yab wenk'on ejtíl in Éylidh abatnadh káwintal i atikláb, po
jant'ini' in ejtodhtal an ejataláb a xi yab jayk'i' talél. 17Kom
in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb ti Jajá':

Tatá' pél it pale' abal ets'ey,
Jant'ini' in áy a Melkisedek.

(Sal 110:4)

18Tám, k'al an chubaxtaláb an ok'xidh abatnadhkáw taley
in tsáp ti in ebál an paluwtaláb ani kom yabáts jant'oj in

éy **19**(kom an ♦Éylidhkáw yab jita' in t'aja' ti putudh); po in chi'dha' jún i más alwa' aychixtaláb, ti in éy jajá' u utel ti k'al a Dios.

20Ani axé' t'ajan k'al i lej púlik lujat káw. **21**Kom nixé'chik wenk'on ti pale' yab k'al i lujat káw; po a axé', k'al jún i lujat káw k'al jita' k'al ti uchan:

An Ajátik lujat káwin ani yab ne'ets ki in joltiy in káwintal:
"Tatá' it k'wajat ti it pale' abal ets'ey, jant'ini' in áy a Melkisedek."

(Sal 110:4)

22Jaxtám, a Jesús t'ajan ti ♦dhakat kalchix ti jún i más alwa' ♦junkudhkáw.

23Ani k'al an chubaxtaláb wa'tsin yántolom i pale', kom oybiyat ki in áyna' ti in ebál an tsemláj; **24**po axé', kom k'wajat abal ets'ey, in kwa'al jún i pale'taláb a xi yab jalk'unal. **25**Jaxtám, in ejtowal jayej ki in k'ániychik abal ets'ey a xi in uténchal a Dios ti in éy Jajá', kom k'wajat ejat ets'ey abal ka pelkan ti k'al jajá'chik.

26Kom antsaná' an ♦ok'lek pale' yejentál abal wawá', a xi pél i santo inik, yab walábidh, yab mink'odh, pílmének ti k'al an waláblomchik, ani dhayk'adh ebál más kej an k'ay'lálchik, **27**jún a xi yab in yajinchal chudhél, chudhél jant'ini' nixé' xi ♦ok'lek pale'chik, ki in ts'akchidh bína' i tsemdhanél, ok'ox abal k'al in kwetém walabchik, ani talbél abal k'al in walab an bichówlom, kom axé' in t'aja' jún kalat abal ets'ey, tam ti in ts'akchidh bína' in kwetém bá'. **28**Kom an ♦Éylidhkáw in uchbiyal i inik ♦ok'lek pale'chik a xi paluw in xe'tsintal; po in káwintal an lujat káw a xi chích talbél ti ♦Éylidhkáw, in punuwal an Tsakamláb, a xi i putudh abal ets'ey.

7:19 *Rom 3:20; Gal 3:21*
7:21 *Rom 11:29*
7:22 *Luc 22:20*
7:25 *Rom 8:34; 11:14*
7:26 *2Co 5:21*
7:27 *Efe 5:2; 1Pe 3:18*
7:28 *Heb 1:2; 2:10; 5:2*
8:1 *Mrc 16:19*

An Pelkanchix a xi in Inkiy an Ít Junkudhkáw

8 Tám xó', in lejtal a xi k'wajat i ulal. Antsaná' i kwa'al jún i ♦ok'lek pale', a xi koyómadh ti in winab an ts'alat koytaláb ti an Pulik K'ak'naxtaláb ti al an k'ay'lálchik, **2**jún i k'ak'nadh t'ojnal ti ál an lej santuario ani nixé' xi chubax dhibk'odh k'wajtaláb a xi an Ajátik in kuba' ani yab an inik.

3Kom patal an ♦ok'lek pale' k'wajat uchbidh abal ki in utuw i ts'akchixtaláb ani i tsemdhanélchik; jaxtám yejentálak abal Jajá' ki in ko'oy jayej jant'oj ki in ts'akchixna'. **4**Jaxtám, max k'wajatak ti tsabál, ma ni yabák ne'ets ki in t'aja' ti pale', kom wa'ats i pale'chik a xi in bínál i ts'akchixtaláb jant'ini' an ♦Éylidhkáw; **5**axé'chik éynal ti t'iplab ani ti tsalámláb a xi wa'ats ti k'ay'lál, jant'ini' a Dios in t'impidh ucha' a Moisés tam ti k'wajatak abal ne'ets ki in kuba' an dhibk'odh k'wajtaláb, uchan:

Ka t'aja' ti kwentaj abal ka t'aja' patal, jant'ini' an t'iplab a xi it ólchin ti bolchal.

(Exo 25:40)

6Po xowé' Jajá' in bats'uw jún i k'ak'nadh t'ojláb más wat'k'adh púlik, kom pél jún a xi pelkanal ti jún i más púlik junkudh káwlab, kom k'wajat kubadh ti bá' i más alwa' ♦ok'xidh uludhtaláb. **7**Kom max nixé' xi ok'ox ♦junkudhkáw yabák in ko'oyámal ma ni jún i mink'ontaláb, tám, k'al an chubaxtaláb yabák aliyámej in tsabchíl. **8**Kom in ela' i mink'ontaláb, in ucha'chik:

8:5 *Col 2:17*
8:6 *Luc 22:20; Gal 3:20*
8:8 *Luc 22:20*
8:10 *Rom 11:27; 2Co 3:3*
8:11 *Jn 6:45*
8:13 *Luc 22:20; 2Co 5:17*

Xó' ka tsu'uw, ta'tál an k'ij, in ulal an Ajátik, tam ti ne'ets ku t'aja' jún i ít ♦junkudhkáw k'al in k'imá' a Israel ani k'al in k'imá' a Judá, **9***yab ejtíl an ♦junkudhkáw a xi u t'aja' k'al in pay'lómchik ti a k'icháj tam tu lotokna' abal ku kaldha' ti an tsabál Egipto; kom yab k'wajiychik aykidh tu Junkudh Káwintal, ani u walba'chik, in ulal an Ajátik.* **10***Kom axé' já'its an ♦junkudhkáw a xi ne'ets ku t'aja' k'al in k'imá' a Israel talbél ti nixé' a k'ichájchik, in ulal an Ajátik, ne'ets ku punuw u Éylidh Káwintal ti ál in tsalápil, ani ne'ets ku dhucha' ti in ichíxchik; ani ne'ets ti in Dios abal jajá'chik, ani jajá'chik ne'ets tu bichówil;* **11***ani ma ni jún jita' yab ne'ets ki in exóbchij in at k'wajíl, ani ma ni jún jita' in ebchal, ki in uluw: "Ka exla' an Ajátik," kom ti in yánél ne'ets ti in exla', ma a xi lej tsipti', ma a xi wat'k'adh púlik.* **12***Kom ne'ets ku yajnanchij in yab bolidhtalchik, ani in walabchik ani in jek'omtalchik yabáts ne'ets ku t'ilónanchij.*

(Jer 31:31-34)

13Ani tam in ulal: An ít ♦junkudhkáw, a xi ok'xin jilanits ti biyál. Ani a xi ko'oyáb ti owat ani biyalmél, k'wajatits utat ka talts'un.

An Santuario ti Tsabál ani ti K'ay'lál

9 Tám xó', k'al i chubaxtaláb ti an k'a'ál ♦junkudhkáw
in kwa'alak jayej i uchbixtaláb abal an k'ak'nadh
t'ojláb ani an lej santuario ti tsabál. **2**Kom k'wajatak jún
i ts'ejkadh dhibk'odh k'wajtaláb antsé'; ti an k'a'ál jolát a
xi bijiyáb ti santo k'wajtaláb, taná' k'wajatak in akníl an
tajablab, an mexaj ani an ♦tamétláb bok'ól. **3**Ani ti ál in
tsabchíl dhibók', in altájil an dhibk'odh k'wajtaláb, a xi
bijiyáb an Wat'k'adh Santo k'wajtaláb. **4**Ju'táj ti k'wajatak
an oro ikob, ani in ♦pok'té'il an ♦junkudhkáw k'uwidh ti in
putát k'al i oro, ti in ál k'wajatak an oro balixtaláb ju'táj ti
k'wajatak an maná k'apnél, ani in te'il a Aarón a xi pudhun
ani in lemat t'ujúbilchik an ♦junkudhkáw; **5**ani eblim, an
witsidh puwenchidh kerubines a xi in tsalmiyal in k'wajtal
an yajnanchixtaláb, ti ju'táj xó' yab i ejtowal ki t'ila' ti
pejechik.

6Xó', tam ti patal axé' antsaná' t'ojojyat, ti ál in ok'ox
altájil an dhibk'odh altáj, an pale'chik otsel aykidh abal
ki in putuw an k'ak'nadh t'ojláb; **7**po ti in tsabchíl an
altáj, expidh otsel an ♦ok'lek pale' jún kalat ti tamub, po
yejentálak ki in ódha' i xits', a xi in ts'akchixnál abal jajá'
ti in kwetémtal, ani abal k'al in walab uk'pintal an bichow.
8An Espíritu Santo in tajk'ál k'al axé' abal an bél ti ál an
Wat'k'adh Santo jolát, yabáyej tejwa'mének, biyat an k'a'ál
dhibk'odh k'wajtaláb k'wajatakej kubat. **9**A xi já'its pél jún
i t'iplab abal ti a axé' xi k'ij, ju'táj ti bínáb i ts'akchixtaláb
ani i tsemdhanéltaláb a xi yab in ejtowal ki in putudh t'oka',
in ejat tsalápil a xi in t'ajál axé' xi k'ak'nadh t'ojláb, **10**kom
expidh pél i k'apnél ani i uts'nél ani yán jant'ókits tam
t'okeltaláb ani i uchbidhkáw ti bá' an anam t'u'lek, punk'udh
ma ti in k'ijil an ítmedhomtaláb.

11Po tam ti a Cristo chích jant'ini' jún i ♦ok'lek pale'
abal an alwa'taláb a xi ta'tál, ti k'al a xi más púlik ani más
kidhat dhibk'odh k'wajtaláb, t'ajadh yab k'al jita' in k'ubak,
já'its, ti yab axé' xi ts'ejkanéláb, **12**ani yab k'al in xits'ál i
chivo ko'nél ma ni in t'ám i pakax, po ti in éy in kwetém
xits'ál, otsits jún kalat abal ets'ey ti ál an Wat'k'adh Santo
k'wajtaláb, tam ti in áta' an ets'ey ts'a'idh wichbomtaláb.
13Kom max in xits'ál an toro ani an chivo ko'nélchik, ani

9:8 *Jn 14:6*
9:10 *Col 2:16*
9:11 *Jn 2:19*
9:12 *Rom 3:25*

in pakwlíl an chidhan pakax a xi k'al ti wadhiyáb a xi yab t'okatchik, in santo t'okedhál abal ka t'okej an anam t'u'lek, **14**¿jáy más in xits'ál a Cristo, ti in éy an ets'ey Espíritu a xi in ts'akchixna' in kwetém bá' k'al ma ni jún i mink'ontaláb ti k'al a Dios, ne'ets ki in t'okedha' a ejat tsalápil a xi ti bá' i tsemnek t'ajnélábchik abal ka t'ojonchij an ejat Dios? **15**Ani jaxtámits Jajá' já'its a xi pelkanal abal k'al an Ít ♦junkudhkáw, ti in éy an tsemláj, abal ki in ts'a'idh kaldha' ti k'ibts'ontaláb a xi k'wajiy ti an k'a'ál ♦junkudhkáw, já'its a xi kanidhchik ki in bats'uw in ok'xidh uludhtal an ets'ey k'áláb.

16Kom ju'táj ti wa'ats jún i ♦Dhuchlab testamento, yejentál ka tsemets an dhabal k'áláb. **17**Kom an ♦Dhuchlab testamento k'al an tsemláj tu kublalnal, kom yab in kwa'al in jalbíl biyat ejat an dhabal k'áláb. **18**Jaxtámits, yejentálak jayej an k'a'ál ♦junkudhkáw ka k'ak'nadh tujey k'al i xits'. **19**Kom tam ti a Moisés exban ki in ólchij patal an abatnadhkáw ti in yánél an bichówlom, jant'ini' an ♦Éylidhkáw, in umchij in xits'ál in t'ám an pakaxchik ani an chivo ko'nélchik k'al an ja', ani k'al i tsakmak'i' lana ani k'al i ♦hisopo ts'ojól ani in wadhiy an lej ♦Dhuchlab ani patal an bichówlom; **20**in uluw:

Axé' já'its an xits' abal an ♦junkudhkáw a xi a Dios ti punúbchámal.

(Exo 24:8)

21Aniyek'ij, in wadhiy jayej k'al i xits' an dhibk'odh k'wajtaláb, ani patal in eyextal an k'ak'nadh t'ojláb. **22**Ti patal, lej wé', a xi yab u t'okel k'al i xits' jant'ini' an ♦Éylidhkáw; ani max yab wak'lanal an xits' yab wa'ats i pakwlanchixtaláb.

23Jaxtámits in yejenchij abal in t'iplábil a xi ti k'ay'lál ka t'okej k'al axé'chik, po an lej k'ay'lálíb k'al i más alwa' ts'akchidh tsemdhanél kej axé'chik.

In Tsemtal a Cristo in Tixk'ál an Walabtaláb

24Kom a Cristo yab otsits ti santo k'wajtaláb a xi t'ajadh k'al i k'ubaklek, a xi pélak jún in t'iplábil a xi lej chubax, po ti lej k'ay'lál otsits, k'al wawá' ti ebál, abal ka utey xó' ti in tamét a Dios, **25**ani yab abal ka ts'akchixin yáníl

9:14 *Mat 16:16; Efe 5:2; Ti 2:14; 1Pe 3:18*
9:15 *Luc 22:20; T'aj 20:32; Rom 8:28; Gal 3:20*
9:20 *Mat 26:28*
9:24 *Rom 8:34*

ti in kwetémtal, ejtíl an ♦ok'lek pale' otsel ti Wat'k'adh Santo K'wajtaláb patal an tamub k'al i k'e'at xits'. **26**Tám, in yajinchámalak ki in yajchíkna' yáníl ma ti in tujtal an tsabál; po xowé' ti in kidhtal an k'ij tejwa'méj abal jún kalat abal ti ts'akchidh tsemdhanél ti in kwetémtal abal ets'ey abal ki in tixk'a' an walabtaláb. **27**Ani jant'ini' k'wajat ok'xidh uludh abal an atiklábchik ka tsemets expidh jún kalat ani talbél axé', an weladh pílmédhomtaláb, **28**antsaná' a Cristo, k'alej ti ts'akchixtaláb expidh jún kalat, abal ki in ne'dhanchij in walab yántolom. Ani ne'ets ka tejwa'méj ti in tsabchíl, yabáts ti walabtaláb, abal ti k'ánixtaláb abal jita' k'wajat ti aychix.

In Junkalat Ts'akchixtal a Cristo

10 Kom an ♦Éylidhkáw in kwa'al in tsalám an alwa'taláb a xi ta'tál, ani yab in lej wal, yab jayk'i' in ejtowal k'al nixé' xi tsemdhanélchik a xi aykidh ts'akchixnáb tamub ti tamub ki in t'aja' ti lej putudh a xi u utelchik. **2**Kom tám, u koydhámejakits ka ts'akchixnáj, kom a xi in in t'ajál axé' xi k'ak'naxtaláb, max ka t'okej k'al jún kalat, yabáts tám ne'ets ki in ejat tsalpay i walabtaláb. **3**Po ti al axé' xi tsemdhanéltaláb u t'ilpáb an walabtaláb patal an tamub, **4**kom in xits'álchik an toro ani an chivo ko'nélchik yab in ejtowal ki in tixk'a' an walabtaláb.

5Jaxtámits, tam otsel ti tsabál, in uluw:

I tsemdhanél ani i ts'akchixtaláb yab a lé'na';
Po ti in t'ojojonchij u iniktal.
6*I chikadh tsemdhanélchik ani i ts'akchixtaláb ti in ebál an walabtaláb yab a kulbétna'.*
7*Tám, u uluw: "Xó' ka tsu'uw, Tatá' Dios, Naná' in tál*
(Jant'ini' ti t'ulidh ♦Dhuchlab k'wajat dhuchadh ti in ebál Naná')
Abal tu t'ajchij a awiltal."

(Sal 40:6-8)

8Ok'xidh in uluw:

I tsemdhanél ani i ts'akchixtaláb ani i chikadh tsemdhanélchik ani in ts'akchixtal an walabtaláb yab a lé'na', ma ni a kulbétna'

(Sal 40:6)

9:26 *1Jn 3:5*
9:27 *2Co 5:10; Ap 20:12*
9:28 *Mat 16:27; 1Co 1:7; 1Pe 2:24*
10:1 *Col 2:17*
10:5 *1Pe 2:24*
10:7 *Mat 26:39*
10:8 *Mrc 12:33*

(a xi ts'akchixnáb jant'ini' ti an ♦Éylidhkáw), **9**tám, Jajá' in uluw:

Xó' ka tsu'uw, Naná' in tál abal tu t'ajchij a awiltal, tatá' Dios.

(Sal 40:7-8)

In tixk'a' a xi k'a'ál abal ki in punuw an tsabchíláb.

10Ti nixé' xi awiltaláb wawá' u santo t'okatbének ti in éy in ts'akchixtal in iniktal a Jesucristo t'ajadh jún kalat.

11Ani patal an pale'chik kubél chudhél ani chudhél ti k'ak'nadh t'ojnal ani ts'akchix yáníl k'al an tsemdhanél a xi jayétsej, a xi yab in ejtowal ki in tixk'a' an walabtaláb; **12**po a Cristo, tam ti in ts'akchidh bína' abal ets'ey jún i tsemdhanéltaláb ti in ebál an walabtaláb, koyóts ti in winab k'ubak a Dios; **13**ma ti nixé' xi k'ij, k'wajat in aychal ma in tomólnáxilchik ka k'wajbáj ti in t'ek'tsíl in akan. **14**Kom k'al jún i ts'akchixtaláb in t'aja' ti putudh abal ets'ey a xi santo t'okatbél.

10:10 *Efe 5:26; 1Pe 2:24*
10:12 *Mrc 16:19*
10:14 *Efe 5:26*
10:19 *Efe 2:18; 3:12*
10:22 *T'aj 22:16; Efe 3:12; 1Pe 1:2*
10:23 *1Co 1:9*
10:24 *Ti 2:14*

15Ani an Espíritu Santo tu tejwa' tso'óbliyal jayej, kom talbél tam ti in ok'xidh uluw:

16*Axé' já'its an ♦junkudhkáw a xi ne'ets ku t'aja' k'al jajá'chik talbél nixé' a k'ichájchik, in ulal an Ajátik, ne'ets ku punuw u Éylidh Káwintal ti in ichíxchik, ani ne'ets ku dhucha' ti in tsalápilchik,* **17***ani ma ni jayk'i' yabáts ne'ets ku t'ilt'ómnanchij in walab ani in jek'omtalchik.*

(Jer 31:33-34)

18Kom ju'táj ti wa'ats i pakwlanchixtaláb ti bá' axé'chik, yab wa'ats más i ts'akchixtaláb abal k'al an walabtaláb.

U Kanidh abal ki Aykidh Áynanchij

19Jaxtámits ebchalábchik, kom i kwa'al i walkantaláb abal ku otsits ti ál an Wat'k'adh Santo K'wajtaláb k'al in xits'ál a Jesús, **20**ti an ít ani ejat bél axé' já'its in anam t'u'úl a xi jajá' tu japchij ti in éy an dhibok'láb; **21**ani kom i kwa'al jún i lej pulik Pale' ti bá' in k'imá' a Dios; **22**wanaj ku utey k'al i chubax ichích, putat ♦dhakat ti al an belomtaláb, i ichích wadhich t'okedhach ti k'al an odhenek ejat tsalap, ani i anam t'u'úl achídhach k'al i walím ja'. **23**Wanaj ki ko'oy kublaladh i lujudh káwintal, yab ka yatsk'í'in i belomtal ti an aychixtaláb, kom putudh a xi ok'xidh in uluw. **24**Ani

wanaj ku t'ajáxin ti kwentaj abal ku kanatbédháxin ti an
k'ánidhomtaláb ani an alwa' t'ajnéláb; 25yab ki joltiy tu
tamkunal, jant'ini' junchik in ujnámal, po ku tak'bix kaníxin
jún k'al a xi júnakej, ani anákej más tam a tsu'talchik abal a
K'icháj k'wajat ti utel.

Ólchixtaláb a xi Walbinal k'al in Kulbéltal

26Kom max ku walbin k'al i kwetém lé'nomtal talbél ti
bats'uwámal in exlomtal an chubaxtaláb, yabáts wa'ats más
i tsemdhanéltaláb ti in ebál an walabtaláb; 27expidh jún
in yetsej k'ak'adh aychixtal an weladh yajchikixtaláb ani
i lek'wat k'amal a xi ne'ets ki in pakluw an tomólnaxchik.
28A xi in pojkál in Éylidh káwintal a Moisés, u tsemel
k'al yab i yajnanchixtaláb tam wa'ats tsáb u óx i tejwa'
tso'óblix. 29¿Jáyxe' más i k'alchidh yajchikixtaláb a
tsalpayalchik in tomnál, a xi in pajabnál in Tsakámil a Dios,
ani ki in tsalpay: Yab t'okat in xits'ál an ♦junkudhkáw, ti
ju'táj ti k'alej santo t'okedhach, ani ki in tomól káwliy in
Espíritujil an lablidh ts'ejwalixtaláb? 30Kom i exlál a xi in
uluw:

Naná' u k'ál an wichbomtaláb, Naná' ne'ets ku jalbiy,

in ulal an Ajátik. Ani junílek'ij:

An Ajátik ne'ets ki in weladh pílmédha' in bichówil.

(Deu 32:35-36; Sal 94:1)

31¡Pél i lej k'ak'adhtaláb ka ijkan jún ti in k'ubak an ejat
Dios!

32Po ka t'ilpa' ti biyál a k'icháj, a xi ti tam ti talbél
ti it k'alej tajbadh, a kuxuychik in yajchiktal an pulik
pejexintaláb; 33ti jún i wé', tam ti it punuwat ti it japidh
k'ijidhbédhom, já'its ti bá' an tidhetáltaláb ani i ♦ni'adh
yajchiktaláb, ani ti jún wé' a bajuwchik ka junáxna' a
xi k'wajatakchik ti odhnáb jayej. 34Ani jayej, tam ti in
k'wajatak ti wik'axte' ti in yajnanchijchik, ani a bats'uw
k'al i kulbéltaláb tam ti it tixk'anchat a k'álábil, a exlál ti ál
tatá'chik abal a kwa'al jún i más alwa' ani i ets'ey k'áláb ti
k'ay'lál. 35Jaxtámits, yab ka k'iba' a ♦dhakatal a xi in kwa'al
in pulik jalbixtal. 36Kom a yejenchalchik an kuxudhtaláb,
abal talbél, tam a t'ajchámalits in awiltal a Dios, ka ejtow ka
bats'uw an ♦ok'xidh uludhtaláb:

10:25
T'aj 2:42; 1Co 3:13
10:26
1Ti 2:4; 2Pe 2:20
10:27
2Te 1:7
10:28
Mat 18:16
10:29
Mat 4:3; 26:28; 1Co 6:11; Efe 4:30; Ap 1:5
10:31
Mat 16:16; 2Co 5:11
10:32
Flp 1:29,30
10:33
1Co 4:9; Flp 4:14; 1Te 2:14
10:34
1Pe 1:4,5
10:35
Efe 3:12
10:36
Rom 5:3; Sgo 1:3, 4,12; 2Pe 1:6

37*Kom ma anákej jún i wé', a xi ta'tál ne'ets ka chích, ani yab ne'ets ka owey.* **38***Po an bolidh inik k'al an belomtaláb ne'ets ka k'wajiy ejat; po max jún jita' ka wichiy ti in kúx, u alma ichích yab ne'ets ka kulbéj k'al jajá'.*

(Hab 2:3-4)

39Po wawá' yab i juntalnál a xi wichélchik ti in kúx abal ku tala'bédháj; po já'its a xi u belom abal ki k'ániy i alma ichích.

An Belomtaláb

11 Tám xó', an belomtaláb já'its in ♦dhakatal an aychixtaláb, in tejwa'médhomtal a xi yab tejwa'. **2**Kom k'al já' an biyálábchik in bajuw ki in ko'oy i alwa' tejwa' tso'óblixtaláb.

3Ti in éy an belomtaláb i ejtiyal abal an k'ij xe'tsintaláb putat ts'ejkáj k'al in káwintal a Dios, antsaná' a xi k'wajat tejwa' k'alej ts'ejkadh xi k'al a xi yabák tejwa'.

4Ti in éy an belomtaláb a Abel in ts'akchidh pidha' a Dios jún i más alwa' tsemdhanél kej a Caín, ti k'al já' in bajuw ki in ko'oy i tejwa' tso'óblixtaláb abal pélak i bolidh, a Dios tejwa' tso'óblixin ti in ebál in ts'akchixtal, ani abal anákej tsemnekits bél káwej in belomtal.

5Ti in éy an belomtaláb a Enoc k'alej wat'badh abal yab ki in tsu'uw i tsemláj:

Ani yabáts elan, kom k'al a Dios ti k'alej wat'badh;

(Gen 5:24)

kom ok'xidh ka k'alej wat'badh in ko'oy i tejwa' tso'óblixtaláb abal in kulbédhámal a Dios. **6**Po k'al yab i belomtaláb, t'ajat yab elat ka kulbédha' a Dios, kom yejentál ki in bela' a xi in uténchal a Dios abal Jajá' já'its, ani Jajá' pél i jalbix a xi k'al ti ik'ax aliyáb.

7Ti in éy an belomtaláb a Noé, tam ti t'impidh uchan k'al a Dios ti in ebál a xi yabáyej tejwa', k'al i jik'éltaláb in t'ojojoy an arca tan abal ka k'ánin in k'imá'; ani k'al nixé' xi belomtaláb in weladh jolbiy an k'wajílom ti tsabál, ani in bats'uw in k'álábil an bolidhtaláb a xi tál ti an belomtaláb.

8Ti in éy an belomtaláb a ♦Abraham, tam ti kaniyat abal ka k'alej ti tsabál ju'táj ti ne'etsak ki in bats'uw ti in k'álábil, in ik'ax ats'a' ani k'alej ma anákej yab in exlálak ju'táj ti

10:37 *Mat 11:3; Ap 22:20*
10:38 *Rom 1:27; Gal 3:11; Heb 2:3,4*
11:1 *2Co 4:18*
11:3 *Jn 1:3; 2Pe 3:5*
11:4 *1Jn 3:12*
11:7 *Rom 9:30; 1Pe 3:20*
11:8 *T'aj 7:2-4*

ne'ets. **9**Ti in éy an belomtaláb k'wajiy ti in tsabálil an ♦ok'xidh uludhtaláb ejtíl jún i óweláb tsabál, in k'wajna' i dhibk'ochik atáj k'al a Isaac, ani k'al a Jacob an dhéy báts'ul k'al jayétsej an ♦ok'xidh uludhtaláb, **10**kom in aychalak jún i bichow a xi k'wajat aknidh, a xi in kubámal ani in ts'ejkámal a Dios.

11Ti in éy an belomtaláb jajá' a Sara jayej in bats'uw i tsápláb abal ki in inkindha' i tsakam, ani in ko'oy jún i t'ele', tam ti wat'enekakits in tamúb, kom in weladh tsalpay abal putudh jita' a xi in ok'xidh uluw. **12**Jaxtámits jayej, ti k'al nixé' jún, ani ma wé' tsemnekits, kalejchik ejtíl a ót ti k'ay'lál in yanél, ani jant'ini' an kidhib ti walte' an pulik lejem a xi yab elat ka ajiy.

13Patal axé'chik tsemets ti al an belomtaláb, yab in bats'uw an ♦ok'xidh uludhtalábchik, po ejtíl tam in tsu'tal ówk'ij, ani ♦dhakat, ani in tsapnédhál, ani in lujudh ólnál abal jajá'chik pélak i óweláb ani wat'elom ti bá' an tsabál. **14**Kom a xi in ulalchik axé', in tajk'adh ulal abal k'wajat in aliyal in lej k'wajtal; **15**kom chubax, max k'wajinekak ki in tsalpay nixé' in k'wajtal ju'táj ti kalenek, in ko'oyámalak i k'ij abal ka wichiychik. **16**Po k'al an chubaxtaláb in lé'na'chik a xi más alwa', já'its, an k'ay'lálíb. Jaxtám a Dios yab in tidhenál abal ka bijiyat, in Diosil a xi jajá'chik, kom in t'ojojoyámal jún i bichow abal jajá'chik.

17Ti in éy an belomtaláb a ♦Abraham, tam ti takandháj, in ts'akchidh bína' a Isaac; ani a xi in bats'uwámalak an ♦ok'xidh uludhtaláb in ts'akchidh bína' in junkats wa'tsindhach tsakámil, **18**jajá', a xi uchámejak:

Abal k'al a Isaac ne'ets ka bijna' a yanél tsakámil,
(Gen 21:12)

19in tsalpóm abal a Dios pél i ejtodh abal ki in ts'akba', ma anákej ti bá' an tsemélom, ti ju'táj jayej ti wichiy ki in bats'uw ejtíl i t'iplab.

20Ti in éy an belomtaláb a Isaac in labliy a Jacob ani a Esaú ti in ebál an t'ajnél a xi ta'tálej.

21Ti in éy an belomtaláb a Jacob tam ti ne'etsakits ka tsemets in labliy tsablom in tsakámil a José, ani k'ak'naxin tsáplidh k'al in kwayab.

11:9 *T'aj 7:5*
11:10 *Ap 21:2,14*
11:11 *1Co 1:9*
11:12 *Rom 4:19*
11:13 *Mat 13:17; Flp 3:20; 1Pe 2:11*
11:16 *Mrc 8:38; 2Ti 4:18*
11:17 *Sgo 2:21*
11:18 *Rom 9:7*
11:19 *Jn 5:21; Rom 4:21*

22Ti in éy an belomtaláb a José, tam ti ne'etsakits ka tsemets in káwnadh uluw in kaleltal in tsakámil a Israel, ani abatnadh káwin ti in ebál in beklákchik.

23Ti in éy an belomtaláb a Moisés, tam ti wa'tsin, tsinkáj óx a íts' k'al in pay'lómchik, kom tsu'tat abal pélak i alabél t'ele'; ani yab in ts'ejna'chik in abatnadh káwintal an ts'álej.

24Ti in éy an belomtaláb a Moisés, tam ti puwenekits, in padha' ka bijiyat ti tsakamláb k'al in chidhánil a Faraón, **25**ti al nixé', in takuy ki in yajchíkna' k'al in bichówil a Dios, kej ka kulbéj k'al jún wé' i k'ij in k'ijidhtal an walabtaláb; **26**in tsalpay in tidhetáltal a Cristo ti más ts'alataláb kej in dhayach tesorojil an Egiptojíb; kom in aychidh met'álak an jalbixtaláb.

27Ti in éy an belomtaláb in joltiy Egipto, yab in ts'ejna' in k'ák' tsakúltal an ts'álej, kom in kubladh áykómak ejtíl tam in ejchikalak a xi yab tejwa'. **28**Ti in éy an belomtaláb in t'aja' an ♦Pascua, ani an wadhixtaláb k'al an xits', abal jita' a xi in tala'bédhálak an ok'ox kwitólchik, yab ka takchikat.

29Ti in éy an belomtaláb in wat'enchijchik an tsakni' pulik lejem ejtíl jún i wayenek tsabál; ani tam ti in exa' jayej an Egiptojíbchik, tala' dhik'pan.

30Ti in éy an belomtaláb in t'i'ab mapuxtal a Jericó ijkan, talbél tam ti in wilimyámalakits búk a k'icháj. **31**Ti in éy an belomtaláb a Rahab an talchíkbej yab taley junkudh k'al a xi yab belomchik, kom in bats'uw an tsinat mét'al k'al i koyataláb.

32Ani ¿janéyej más ku uluw? Kom yab wa'ats i k'ij abal ku t'ila' a Gedeón, a Barak, a Sansón, a Jefté ani a David, jayej a Samuel ani an tsu'bidh káwlómejchik. **33**A xi k'al ti in éy an belomtaláb in áta' i ts'álejlábchik, in t'aja' i bolidhtaláb, in bajuw i ♦ok'xidh uludhtaláb, in mapchij in wi' i tsójchik, **34**in tepdha'chik in tsápík i k'amal, in jek'a'chik in wi'ídh i nakat kutsíl; ti bá' i paluwtaláb tsáplinchik, in t'aja' ti ejtodh ti ba' i pextaláb, in adhindha' in ♦ejércitojil i ówelábchik. **35**An uxumchik in bats'uw in tsemélomil, ti ts'akíltaláb.

Ani a xi k'e'atchik k'alej aykidh yajchikidh, yab in lé'na' i walkantaláb, abal ki in bats'uw i más alwa' ts'akíltaláb. **36**A xi pílchik tilibnáj k'al i yajchik tidhetáltaláb ani i wapaxtaláb, ani anákej más i wik'axtaláb ani i

11:24
Rom 2:10
11:26
Luc 14:33
11:28
1Co 10:10
11:31
Sgo 2:25

wik'axte'chik; **37**ábayatchik k'al i t'ujub, k'alej jepadhchik, tilibnadhchik, tsemdhach k'al i nakat kutsíl; xe'tsin ti k'ibélnalchik k'wa'chimadh k'al in ót'ól i oveja ani i chivo ko'nélchik, lej ts'ejwantálchik, ni'adh yajchikidh, odhnanélchik **38**(axé'chik, an k'wajílom ti tsabál yabák in kwa'al in tomnáltal ki in ko'oy); xe'tsin ti k'ibélnalchik ti joltom tsabál, ani ti ts'énchik, ti ál i paxálchik ani ti ál i jóltsabál.

39Ani patal axé', ma anákej in ko'oy i alwa' tejwa' tso'óblixtaláb ti in éy an belomtaláb, yab in bats'uwchik an ♦ok'xidh uludhtaláb; **40**kom a Dios in dhayach binámal jant'oj más alwa' abal wawá', abal max yab k'al wawá' jajá'chik yab ka t'ajan ti putudh.

In T'iplábil a Jesús

12 Jaxtám xó', kom u k'wajat weyej tomtsidh k'al jún i lej pulik tokow i tsu'bidh tso'óblixchik, wanaj ki tixk'a' patal an alchiktaláb ani an walabtaláb a xi tu ts'alk'iyal, ani wanaj tu ádhil k'al i kuxudhtaláb ti an áta'intaláb a xi k'wajat u punchidh ti tamét, **2**kublaladh i tsu'uxtal ti k'al a Jesús, an ok'óxlom ani an putundhom k'al an belomtaláb, a xi ti in ebál an kulbéltaláb a xi k'wajbanchat ti in tamét Jajá', in kuxuy an pelk'odhte', an tidhetaltaláb in alál met'a', ani koyóts ti in winab in ts'alat koytal a Dios.

3Ka t'aja' ti kwentaj Jajá' a xi antsaná' in kuxuy in tomól káwintal i waláblomchik ti in kwetém bá', abal a alma ichích yab ka tsekej ma ka waxun. **4**Kom ma yabáyej a tsapik tomólnámalchik an xits', ti it lubkal ka tomólna' an walabtaláb. **5**Ani a uk'chiyámalchik an kanátlidh tak'bixtaláb a xi ti tawnálchik ejtíl i tsakamláb:

Tatá' tsakámil, yab ka alál ko'oy in yajchik exóbchixtal
an Ajátik,
Ma ni ki it waxun tam Jajá' ti tsapik tawna'.
6*Kom jita' an Ajátik in k'ánidhál, in yajchik*
exóbindhál.
Ani in wapayal patal a xi in bats'uwal ti in tsakámil.
(Pro 3:11-12)

7Max tatá'chik a kuxuyal an yajchik exóbchixtaláb, a Dios ne'ets ti beletna' ejtíl i tsakamlábchik; kom ¿jita'

11:40 *Ap 6:11*
12:1 *1Co 9:24; Heb 10:36*
12:2 *Mrc 16:19; Flp 2:8,9*
12:3 *Gal 6:9; Ap 2:3*
12:6 *Ap 3:19*

tam tsakamláb já'its nixé' a xi an pay'lóm yab in yajchik exóbchal? **8**Po max tatá'chik it k'wajat k'al yab i yajchik exóbchixtaláb, ju'táj ti yánél u k'wajinek, tám, pél it alk'idh wa'tsinél ani yab it tsakamláb. **9**Aniyek'ij, i ko'oy i pay'lómchik ti anam t'u'úl a xi tu yajchik exóbchij ani i k'ak'nálak; ¿jale'ak xó' más yab ku k'unat ots'oxin ti k'al in Pay'lóm an espírituchik, ani ku ejátlin? **10**Kom jajá'chik k'al an chubaxtaláb tu yajchik exóbchalak ti jún wé' i k'ij, jant'ini' jajá'chik in tsalpay, po axé', abal ti wawá' i tabatal, abal ki ko'onchij in santolidhtal. **11**Xó', k'al an chubaxtaláb ma ni jún i yajchik exóbchixtaláb ti axé' xi k'ij yab i tsalpayal abal pél ti kulbéltaláb po i yajchik t'e'pintaláb, po talbél in bínál in koyat walíl an bolidhtaláb abal jajá'chik a xi wilk'idh exóbindhámej.

Kwentaj ka Pojkanchij in Ts'ejwalixtal a Dios

12:8 *1Pe 5:9*
12:10 *2Pe 1:4*
12:11 *Sgo 3:17,18*
12:13 *Gal 6:1*
12:14 *Mat 5:8; Rom 6:22*
12:15 *Gal 5:4*
12:16 *1Co 6:18*

12Jaxtám, ka lubchij ka dhaya' a k'ubakchik ani a paluw k'walál, **13**ani ka bolchij in bélil a akan, abal a xi k'wets'e' yab ka kalej ti bél, po ka jeley.

14Ka áyna' an koyataláb k'al patal ani an santolidhtaláb, kom max yab k'al axé', ma ni jita' yab ne'ets ki in tsu'uw an Ajátik. **15**Ka t'aja' ti kwentaj, itájak jún jita' yab ki in bajuw in lablidh ts'ejwalixtal a Dios, itájak ka dhayk'an in ibíl jún i ts'a'ik yajal ti oybiy, ani yántolom ka ts'ilk'on. **16**Ibájak taná' wa'ats jún jita' a xi alk'idh ko'óx, o i ódhil k'ak'naxtaláb, ejtíl a Esaú, a xi k'al jún i k'apnél in nujuw in wa'tsintal uchbíl. **17**Kom a exlálchik jant'odha' ti talbél, tam ti in lé'akej ti báts'ul k'al an lablinchixtaláb, yabáts lé'náj, yabáts in ela' i jolát abal ki in jalk'uy in xe'tsintal, ma anákej in aliy k'al in ja'líl in wal.

18Kom yab it utenekchik ti ts'én a xi elatak ka taka', ani t'a'ílak k'al i k'amal, ti al an t'unu' tokow ani ti al an yik'wáx, ani ti al an ik'ladh áb, **19**ani in janídh an trompeta, ani in janídh an káw, a xi in ats'a'chik an káwintaláb paka'bédhomáts abal yabáts ka áynáj ti tawnábchik, **20**kom yab in ejtowalakchik ki in kuxuy an abatnadhkáw:

Ani ma anákej jún i ko'nél ki in taka' an ts'én, ne'ets ka ábayat k'al i t'ujub o ka t'idhbayat k'al i tsajbaxtaláb.

(Exo 19:12-13)

21Ani lej k'ak'adhak a xi tejwa'mél, kej ma a Moisés in uluw:

In k'wajat in jik'enek ani in t'elelél.

(Deu 9:19)

22Po tatá'chik it utenek ti an bolchal Sion, ani ti in bichówil an ejat Dios, ti an k'ay'lálíb Jerusalén, ani ti yán i xi'lom i ♦ángelchik, **23**ti an mulkunél ani in iglesiajil an ok'ox tsakamlábchik a xi k'wajat dhuchadh ti k'ay'lál, ti k'al a Dios, an juez ti k'al patal, ti k'al in espíritujil an bolidhchik a xi t'ajadh ti putudh, **24**ti k'al a Jesús a xi pelkanal abal k'al an Ít ♦Junkudhkáw, ani ti an wadhich xits' a xi káw más alwa' kej a xi in eyendha' a Abel.

25Ka met'a' abal yab ka padha' a xi káw. Kom max jajá'chik yab in jek'a' tam ti in padha' a xi k'al ti wi'idh tawnábak ti tsabál, xó' tám, lej más wawá' yab ne'ets ki jek'a' max ki k'e'átna' a xi káw ti k'ay'lál. **26**A xi ti nixé' xi k'ij, in káwintal in yatsiy an tsabál, po xowé', in ok'xidh ulúmal antsé':

Abal jún kalat más ne'ets ku yatsiy yab expidh an tsabál po jayej an k'ay'lál.

(Hag 2:6)

27Ani axé' xi káw: Jún kalat más, axé' tejwa'mél abal ne'ets ka pélandháj nixé'chik a xi yatsinal, já'its a xi pél i ts'ejkanéláb, abal ka k'wajiy a xi yab u yatsinal.

28Jaxtám xó', kom i bats'uwal jún i ts'álejláb a xi yab yatsinal, wanaj ki tejwa'médha' i k'ak'námaltaláb, ti ju'táj, ki t'ojonchij a Dios jant'ini' ti in tomnál k'al i jik'éltaláb ani k'al i k'ak'naxtaláb. **29**Kom i Diosil pél i talax k'amal.

An Xe'tsintaláb a xi in Kulbétnál a Dios

13 Ka aykidh k'wajiy an k'ánidhaxtaláb. **2**Yab ki it uk'bejin abal ka bats'uw an tonel ówelábchik, kom talchik k'al axé', ma anákej yab in exla', in bats'uw i ♦ángelchik. **3**Ka t'ilpál a xi k'wajat ti wik'axte' ejtíl tam it k'wajat junax k'al jajá'chik, ani a xi odhélnábchik, jant'ini' max it k'wajatchik teyej ti al in iniktal.

4An tomkinéltaláb lét'edh k'ak'nadh ti k'al patal, ani an waytaláb yab k'al i mink'ontaláb, po a xi alk'idh ko'óx ani a xi tsáblix k'al in tomkíl, a Dios ne'ets ki in weladh jolbiy.

12:22 *Mat 16:16; Gal 4:26; Ap 14:1*
12:23 *Luc 10:20; Flp 3:12*
12:24 *Gal 3:20; 1Pe 1:2*
12:27 *1Co 7:31; 1Jn 2:17*
12:29 *2Te 1:7,8*
13:1 *Rom 12:10*
13:2 *Mat 25:35; Rom 12:13*
13:3 *Mat 25:36; Col 4:18*
13:4 *1Co 7:38; 1Ti 4:3; Ap 22:15*

5Ka ko'oy a ujnám xe'tsintal k'al yab i jik'lomtaláb; ki it kulbéj k'al jawa' a kwa'alchik xowé'; kom Jajá' in uluw:

Ma ni jayk'i' yab ne'ets tu jila, ma ni yab ne'ets tu joltiy.
(Deu 31:6, 8)

6Antsaná' i ejtowal ki ♦dhakat uluw:

An Ajátik já'its u tolmixal, yab in jik'él jawa' an inik ti in t'ajchij.
(Sal 118:6)

7Ka t'ilt'ómna' an ok'óxlomchik, a xi ti exóbchámal in káwintal a Dios; ka áynanchij in belomtal ani ka t'aja' ti kwentaj jant'odha' ti in putundha' in xe'tsintal. **8**A Jesucristo jayétsej ti we'él, ani xowé' ani abal ets'ey. **9**Yab ka walba' ki it ne'dháj ti k'al i pílchik ani i k'e'at exóbchixtaláb, kom alwa' abal a ichích ka ko'oy kublaladh k'al an lablidh ts'ejwalixtaláb, yab k'al i k'apnélchik, a xi yab in tabátna' a xi in t'ojonchijchik.

13:5 *Flp 4:11; 1Ti 3:3*
13:7 *1Co 16:16*
13:9 *Efe 4:14; Col 2:7,16*
13:10 *1Co 9:13*
13:12 *Jn 19:17; Efe 5:26*
13:18 *T'aj 23:1; 1Te 5:25*

10Wawá' i kwa'al jún i ♦altar, ju'táj ti yab uchbidh ka k'apúts a xi in k'ak'nadh t'ojonchal an dhibk'odh k'wajtaláb. **11**Kom in anam t'u'úl nixé' xi ko'nélchik, a xi in xits'ál u chi'dhancháb ti ál an santo k'wajtaláb k'al an ♦ok'lek pale' ti in ebál an walabtaláb, u chiknal ti eléb an k'wajchidh koytal an bichówlom. **12**Jaxtám a Jesús jayej, abal ki in santo t'okedha' an bichówlom k'al in kwetém xits'ál, in yajchíkna' eléb in wi'lébil an bichow. **13**Tám, wanaj ku kalej ti Jajá', ti eléb an k'wajchidh koytaláb, ki ne'dhanchij in yajchik tidhetáltal. **14**Kom tejé' yab i kwa'al i ets'ey bichow, po i aliyal a xi ta'tál. **15**Jaxtám, wanaj ki aykidh ts'akchidh pidha' a Dios ti in éy Jajá' i ts'akchidh tsemdhanél a xi pél i puwendhomtaláb, já'its i walíláb ti a káwintal a xi in lujudh ólnanchal in bij. **16**Ani yab ka uk'chiy ka t'aja' a xi alwa' ani ki it junkudh tolmíxin, kom k'al axé' xi tsemdhanéltalábchik a Dios in kulbétnál.

17Ki it ik'ax ots'oxin ti k'al a ok'óxlomilchik ani ki it k'unat ots'oxin, kom jajá'chik ti beletnanchal a alma ichíxchik, ejtíl a xi in yajinchal ki in bína' i kwentaj, abal ki in t'aja'chik k'al i kulbéltaláb, ani yab k'al i yajchik t'e'pintaláb, kom axé' yab jant'oj ti tabat abal tatá'chik.

18Ki it ólonchik ti k'al wawá', kom i ♦dhakat exlál abal i kwa'al alwa' i ejat tsalápil, kom i lé' alwa' ku xe'tsin ti k'al

patal. **19**Ani naná' tu paka'bédhál abal ka t'aja' antsaná', abal ki in wichiy ti tatá'chik más dhubat.

Taltal Tak'ixtaláb ani Lablixtaláb

20Xó' an koyat Dios, a xi in ts'akba' ti tsemláj i Ajátik Jesús, an yetsej kó'bits k'al an ovejachik, ti in éy in xits'ál an ets'ey ♦junkudhkáw, **21**ti t'aja' ti it putudh ti k'al patal i alwa' t'ojláb, abal ka t'ajchij in awiltal, t'ojnal ti al tatá'chik abal jawa' a xi in kulbétnál ti in tamét, ti in éy a Jesucristo, a xi in k'ál an witsidh puwenchixtaláb abal ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

22Tu paka'bédhál ebchalábchik, ka kuxuy an kanátlidh tak'bixtaláb, kom tu dhuchunchámalchik jún i wé' an káw. **23**Ka exla'chik abal i ebchal Timoteo k'wajatits walkadh, a xi max ka chích dhubat, ne'ets ki in k'alej tu tsu'uwchik.

24Ka tsapnédha' ti in yánél a ok'chixal ani ti in yánél an santo belomchik. A xi ti Italia ti tsapnédhálchik.

25An lablidh ts'ejwalixtaláb ka k'wajiy k'al tatá'chik ti a yanél. ♦Amén.

13:19
Flm 1:22
13:20
Mat 26:28; Jn 10:11; T'aj 2:24; Rom 15:33
13:21
Rom 11:36; 2Co 9:8; Flp 2:13; 1Jn 3:22
13:22
1Pe 5:12
13:23
T'aj 16:1
13:24
T'aj 18:2
13:25
Col 4:18

In Abadh Dhuchábil a
SANTIAGO

An Dhuchum: A Santiago
An Báts'ul: An belom Judíochik
An Tamub: 45-48 TC

An Ítkáw in elkanchij ka yáney ti bá' an Judíochik ti Jerusalén. Ti ⬩Dhuchlab T'ajnéláb 2 in ólnál abal ti k'icháj Pentecostés ma 3,000 i Judíochik in junáxna an iglesia. An iglesia in áyna' ka puwey ti nixé' xi bichow, ma anákej an apóstolchik in tamánchij i ájaxtaláb ti k'al in ok'lékil an yab belom Judíochik. Talbél in tsemtal a Esteban, patal an belomchik ti an iglesia ti Jerusalén tujey ki in yajchíkna' k'al ti in ebál in belomtalchik. K'al axé' xi ájaxtaláb k'alejchik ti pílchik i jolát ti Judea ani Samaria (T'aj 8:1). Ti axé' xi yajchiktaláb a Santiago in ts'ejka' axé' xi ⬩Dhuchlab taná' ti Jerusalén abal ki in kanat tsápliy an belom Judíochik a xi adhlámadh ti pílchik axé' xi tsabál. In ts'ejka' axé' xi ⬩Dhuchlab walám ti 45-48 TC.

A Santiago pél in ts'ejel ebchal a Jesúcristo ani in lej ebchal a Judas. A Santiago ani in ebchalchik yab in bela' an Ajátik tam ti k'wajatak ti tsabál ti t'ojnal (Jn 7:3-8). Po, tam ti an Ajátik ts'akinekakits ti tsemláj, a Santiago wenk'on ti belom, kom an Ajátik tejwa'méj ti Jajá' k'al in lej iniktal (1Co 15:7). Junax k'al a xi más an belomchik in aychij ka chích an Espíritu Santo tam ti an Ajátik k'adhiyits ti k'ay'lál (T'aj 1:14). Jajá' wenk'on yajúm ti ok'óxlom k'al an iglesia ti Jerusalén (T'aj 12:17; T'aj 15; Gal 1:19; 2:9).

Kom pélak jún i Judío belom a xi in exóbindhál i Judío belomchik, jaxtámits a Santiago in ts'ejka' jún i ⬩Dhuchlab ejtíl jún i Judío. Tejwa'mél abal lej in palénchal an Biyál Testamento ani a Jesús in Exóbchixtal ti Bolchal (Mat 5-7). Exóbchíxin ejtíl a Jesús, já'its kom in eyendhál i t'iplab ti t'ajtal éy tsabál, ejtíl jún i pulik tan a xi nixoknáb k'al i ik', i ts'ojól a xi wayél, i wits a xi bachul, i k'amal a xi yab u teptsinal, ani pílchik más. In dhuchlábil já'its ejtíl an Dhuchlab Proverbios, kom in bínál i tsalpadhtaláb a xi ka t'aja' ti patal an xe'tsintaláb. Jún i Cristiano yejentál ki in tejwa'médha' in belomtal k'al in t'ajnélil. A Santiago in bínál i exóbintaláb ti k'al i takandhaxtaláb ani i tilibnaxtaláb (1), an ebchal k'ánidhomtaláb (2), i chubax alwa' t'ajnéláb (2), ki beletna' i lek'áb (3), an tsabál xe'tsintaláb (4), i ts'alataláb (5) ani jún i wé' ti in ebál an xe'tsintaláb ti iglesia (5).

Lej chubax, an belomtaláb max yab in kwa'al in t'ajnélil k'wajat tsemnek (2:20). Jún i belom in tejwa'médhál in lej belomtal ti in éy i alwa' t'ajnél talbél tam wenk'onénekits.

An lajuj tsé' pejach ti Santiago

Ok'xidhkáw (1:1)
I. An belom yejentál ki in kuxuy ani ki in ejtiy an takandhaxtaláb ani an tilibnaxtaláb (1:2-18)
II. An belom yejentál ki in ats'a' ani ki in ik'áxna' in káwintal a Dios (1:19-27)
III. An belom yejentál ki in t'ojondha' in belomtal yab pók'ódh (2:1-13)
IV. An belom yejentál ki in tejwa'médha' in belomtal k'al in t'ajnélil (2:14-26)
V. An belom yejentál ki in beletna' in káwintal (3:1-12)
VI. An belom yejentál ki in tejwa'médha' i tsalpadhtaláb k'al in xe'tsintal (3:13-18)

VII. An belom yejentál ki in tixk'a' an walab k'wajíltaláb ti in xe'tsintal (4:1-10)
VIII. An belom yejentál yab ki in weladh pílmédha' in juntal belom (4:11-12)
IX. An belom yejentál ki in k'unat bína' in ejatal ti k'al in le'nomtal a Dios (4:13-17)
X. An belom a xi ts'alat yejentál yab ki in dhakátna' an ts'alataláb (5:1-6)
XI. An belom yejentál ki in ti kuxuy ma ti in wichéltal an Ajátik (5:7-11)
XII. An belom yejentál ti chubax putudh (5:12)
XIII. An belom yejentál ka ólon ti in ebál a xi k'e'atchik (5:13-18)
XIV. An belom yejentál ki in wichba' an píl belomchik ti bá' an chubaxtaláb (5:19-20)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Jacobo, in abatwálejil a Dios ani an Ajátik Jesucristo,

Abal an lajuj tsáb kwenél kwenchaláb a xi k'wajat buk'udh.

Tsapnédhomtaláb.

An Belomtaláb ani an Tsalpadhtaláb

2Ebchalábchik k'ál a xi naná', ka tsalpay a kwa'al yán i kulbéltaláb tam a wat'enchal yán pílchik i takandhaxtaláb; **3**kom i exlál abal an takandhaxtaláb k'al a belomtal in t'ajál ti it kuxudh. **4**Po an kuxudhtaláb ki in ko'oy in kidhat t'ojlábil, abal ki it k'wajiy kidhat ani putat, ani yab jant'oj ka yajinchij. **5**Ani max jún jita' ti tatá'chik yab kidhat in tsalpadhtal, ki in konchij a Dios, a xi in walkadh pidhál patal, ani yab k'al i k'wiyaxtaláb, ani ne'ets ka pidhan. **6**Po ki in konoy k'al i belomtaláb, yab ka jalk'ú' tsalpaxin, kom max jalk'ú' tsalpax, tám, já'its ejtíl in lank'intal an pulik lejem tam ejédháb ani lank'iyáb k'al an ik' ani tiwa'k'ij ani tiwa'k'ij ne'dháb. **7**Jaxtám, yab ki in tsalpay nixé' xi inik abal ne'ets ki in bats'uw jant'oj ti k'al an Ajátik, **8**an inik a xi t'i'odh in tsalápil, yab u k'wajlelnalk'ij ti patal in bélil.

An Ts'alataláb ani an Ts'ejwantáltaláb

9An ebchaláb a xi tsa'at in éy, ka puwenchidh kulbéj k'al in pulik éy; **10**po a xi ts'alat tumínladh, ti al in tsa'ém; kom ejtíl in witsíl an ts'ojól jajá' wat'elk'ij. **11**Kom tam ka kalej

1:1 *Jn 7:35; T'aj 26:7*
1:2 *Mat 5:12; Heb 10:34*
1:3 *Heb 10:36; 1Pe 1:7*
1:4 *1Co 2:6*
1:5 *Mat 7:7*
1:6 *Mat 21:21; Mrc 11:24*
1:8 *2Pe 2:14*
1:9 *Mat 23:12*
1:10 *1Co 7:31; 1Pe 1:24*

a k'icháj k'al in k'ak'ém an k'ak'al, in wayédhál an ts'ojól, ani ijkanal in witsíl, ani talél in alabéntal. Antsaná' jayej an ts'alat inik ne'ets ka bachuy ti patal in bélil.

An Takandhaxtaláb ani an Tilibnaxtaláb

12Yán ti pidhóblidh an inik a xi in kuxuyal an tilibnaxtaláb; kom tam takandhámejits ne'ets ki in bats'uw in ts'alat petbíl an ejataláb, a xi an Ajátik in ok'xidh uchámalchik a xi k'al ti k'ánidháb. **13**Tam jún k'wajat ti tilibnáb, yab ki in uluw: In tilibnáb k'al a Dios; kom a Dios yab elat ka tilibnáj k'al an at'ax, ani yab in tilibnál jita'. **14**Po k'alek'ij u tilibnáb k'al in kwetém padhaytal tam k'ambinal k'al an dhapchixtaláb. **15**Tám, an padhaytaláb ki in kó'ondha'its, talbél, in wa'tsiyal an walabtaláb; ani an walabtaláb tam ka kidhban, in wa'tsindhál i tsemláj.

1:11 *Mat 20:12*
1:12 *1Co 2:9; 1Pe 3:14*
1:15 *Rom 6:23*
1:16 *1Co 6:9*
1:18 *Jn 1:13; Ap 14:4*
1:20 *Mat 5:22*
1:21 *Efe 1:13; 4:22*
1:22 *Mat 7:21*
1:25 *Jn 8:32; 13:17; Gal 2:4*

16Tu k'ánidhach ebchalchik, yab ki it k'iblon. **17**Patal i alwa' ts'ejwalixtaláb ani patal i kidhat pidhóbláb walk'i' ti tál, k'al in pay'lóm an tajaxtaláb, a xi yab jalk'unal, ma ni pelkanal i tsalam. **18**K'al Jajá' in awiltal, tu t'ajchij ku wa'tsin k'al an chubax káwintaláb, abal ki t'aja' tu ka'ál walíláb ti patal in ts'ejkábil.

Ka Putuw an Káw

19Jaxtám, tu k'ánidhach ebchalchik, patal an inik ka ots'oxin dhubatk'ij, ejétk'ij ka káwin, ejétk'ij ka k'ák' tsakuy; **20**kom in k'ák' tsakúltal an inik yab in t'ajchal in bolidhtal a Dios.

21Jaxtám, ka tixk'a' patal i at'axbéltaláb ani i ok'ádh at'axtaláb, ka bats'uw an punchidh káwintaláb k'al i tsa'ataláb, a xi in ejtowal ti k'áninchij a alma ichíxchik.

22Yab expidh ka ats'a'chik an káw, po ka t'aja', kom max expidh a ats'ál, a k'ambiyal a kwetém bá'. **23**Kom max jún pél i ots'ol k'al an káw, ani yab in t'ajál, já'its ejtíl jún i inik a xi in met'ál in wa'tsintal wal ti lam; **24**kom jajá' in waxál in kwetém bá', ani k'alel, ani wi'pachk'ij in uk'chiyal jant'odha' jajá'. **25**Po a xi in met'ál in kidhat Éylidh Káwintal an walkantaláb, ani in áynál taná', yab a xi in ats'ál ani in uk'chiyal, po in t'ajál an t'ojláb, axé' ne'ets yán ti pidhóblidh k'al in t'ajnélil.

26Max jún ti tatá'chik in tsalpayal ti in bá' abal pél i k'ak'nax, po yab in wejét beletnál in lek'áb, po in k'ambiyal in ichích, axé' jolát in k'ak'naxtal. **27**An t'okat k'ak'naxtaláb ani yab mink'odh ti in tamét a Dios, an Pay'lóm já'its axé', ka tsa'biy an odh'inikchik, ani an tsemchidh uxumchik ti in ni'adh yajchikixtal, ani ki in beletna' ti in bá' abal yab ka at'axbéj k'al axé' xi tsabál xe'tsintaláb.

Yab ki it Pó'k'ódh K'ánidhaxin

2 Ebchalábchik k'ál a xi naná', yab ka ko'oy a belomtal ti i witsidh puwenchidh Ajátik Jesucristo abal ki it pók'ódh k'ánidhaxin. **2**Kom max ti a mulkuntal otsel jún i inik anillolidh k'al i oro ani leyoyól in k'wa'chímal, ani otsel jayej jún i ts'ejwantál at'ax in k'wa'chímal; **3**ani ka k'ak'na' a xi leyoyól in k'wa'chímal ani ka ucha': Tatá', koyol tejé' ti alwa' koytaláb; ani a xi ts'ejwantál ka ucha': Tatá', ki it kubiy taná', o: Tejé' ki it koyóts ti in t'ek'tsíl u akan. **4**¿Walám, yab it pók'ódh k'ánidhax ti bá' tatá'chik, ani it wenk'onének ti it juez éyalchik k'al yán i at'ax tsalap?

5K'ánidhowál ebchalchik, ka ats'a', ¿yabxe' in takuyámal a Dios an ts'ejwantálchik ti a axé' xi tsabál, abal ka ts'alatbéj k'al in belomtal, ani ti báts'ul ts'álejláb a xi in ok'xidh uluw a xi k'al ti k'ánidháb? **6**Po tatá'chik a alál ko'oyámal an ts'ejwantál, ¿yabxe' já'its an ts'alat inikchik a xi ti odhnál, ani yabxe' jajá'chik jayej a xi ti utuwal ti atáj éyalábchik? **7**¿Yabxe' jajá'chik in at'ax káwliyal an alwa' Bijláb a xi ti tatá'chik bijidh?

8Max a chubax a putuwalchik an ts'alat ♦Éylidhkáw jant'ini' an ♦Dhuchlab:

Ka k'ánidha' a at k'wajíl jant'ini' tatá',

(Lev 19:18)

tám, a t'ajál alwa'. **9**Po max it pók'ódh k'ánidhax, it walbinalchik ani it tejwa'mél it jolbidh k'al an ♦Éylidhkáw ejtíl an jek'omchik. **10**Kom jita' ki in putuw patal an ♦Éylidhkáw, po ka t'idhk'wan k'al jún jant'oj, jajá' jolbinal ti k'al patal. **11**Kom a xi in uluw:

Yab ka tsábliy a tomkíl,

in uluw jayej:

1:26 *1Pe 3:10*
1:27 *Mat 25:36; Rom 12:2; 2Pe 1:4*
2:1 *T'aj 7:2; 10:34*
2:4 *Jn 7:24*
2:5 *Mat 25:34; Luc 12:21; Ap 2:9*
2:6 *T'aj 8:3; 1Co 11:22*
2:8 *Mat 5:43*
2:10 *Mat 5:19; Gal 3:10*

Yab ki it tsemdhomáts;

(Exo 20:13-14; Deu 5:17-18)

po xó', max tatá' yab a tsábliyal a tomkíl, po it tsemdhom, it wenk'onits ti it jek'om k'al an ♦Éylidhkáw. **12**Antsaná' ki it káwin ani antsaná' ka t'aja'chik, jant'ini' a xi ne'ets ka weladh pílmédháj k'al in Éylidh Káwintal an walkantaláb. **13**Kom ti yajchik takuxtaláb yab ne'ets ka yajnanchat a xi yab in t'aja' ti yajnanchix; ani an yajnanchixtaláb ebál puwel ti an weladh takuxtaláb.

An Belomtaláb a xi yab T'ojnal K'wajat Tsemnek

14Ebchalábchik k'ál a xi naná', ¿janéy in tabát, max jún in ulal in kwa'al i belomtaláb, po yab in kwa'al i t'ajnéláb? ¿Walám k'al in belomtal in ejtowal ka k'ániyat? **15**Max jún i inik o uxum ebchaláb k'wajat k'ot'idh, ani in yajinchal an k'apnél a xi chudhél, **16**ani jún a xi tatá'chik ki in ucha': Ki it k'alejits k'al i koyataláb, ki it k'idhimbéjchik ani ki it ajwéj; po yab ka pidha' jawa' a xi in yajinchal abal k'al in iniktal, ¿janéy in tabát? **17**Antsaná' jayej an belomtaláb, max yab in kwa'al i t'ajnél, k'wajat tsemnek ti in kwetémtal.

18Po wa'ats jún ne'ets ki in uluw: Tatá' a kwa'al i belomtaláb, ani naná' u kwa'al i t'ajnél; ti ki in tejwa'médhanchij a belomtal yab k'al i t'ajnél, ani naná' ne'ets tu tejwa'médhanchij k'al i t'ajnél u belomtal. **19**Tatá' a belál abal junkats a Dios; alwa' a t'ajál; an demoniochik in belál jayej, ani t'elelél. **20**¿Po a lé' ka exla', alk'idh inik abal an belomtaláb tam yab k'al i t'ajnél k'wajat tsemnek? **21**¿Yabxe' i pay'lóm ♦Abraham bolidhméj k'al in t'ajnélil, tam ti in bína' ti ♦altar in tsakámil Isaac? **22**¿Yabxe' a tsu'tal abal t'ojon junkudh an belomtaláb k'al an t'ajnél, ani an belomtaláb kidhban k'al an t'ajnél? **23**Ani an ♦Dhuchlab k'alej putudh a xi in ulal:

A ♦Abraham in bela' a Dios, ani punk'udh ajinchat ti bolidhtaláb,

(Gen 15:6)

ani bijiyat ti in ja'úb a Dios.

24Tam, a tsu'talchik abal an inik bolidhmél k'al in t'ajnélil, ani yab expidh k'al in belomtal.

2:12 *Mat 16:27*
2:13 *Mat 5:7; Luc 6:37*
2:14 *Mat 7:26*
2:15 *Mat 25:35, 36*
2:16 *Luc 3:11; 1Jn 3:17, 18*
2:17 *Gal 5:6*
2:18 *Mat 7:16, 17; Rom 3:28*
2:19 *Mat 8:29; Mrc 12:24; Luc 4:34; 1Co 8:4-6*
2:22 *1Te 1:3; Heb 11:17*
2:23 *Rom 4:3*

25Aniyek'ij a Rahab an talchíkbej uxum, ¿yabxe' bolidhméj k'al in t'ajnélil, tam ti in bats'uw an abadh ólchixchik ani in aba' pílitsk'ij i bél?

26Kom jant'ini' i iniktal tam yab k'al i espíritu k'wajat tsemnek, antsaná' jayej an belomtaláb tam yab k'al i t'ajnél k'wajat tsemnek.

An Lek'abláb

3 Ebchalábchik k'ál a xi naná', yab ka t'aja' ti it exóbchix yán ti tatá'chik, a exlál abal ne'ets ka bats'uw i más púlik jolbidh yajchiktaláb. **2**Kom ti yánél u t'idhk'wandhom k'al yán jant'ok'ij. Max jún yab t'idhk'wandhom k'al in káwintal, jajá' pél jún i lej putudh inik, a xi in ejtowal jayej ki in k'unat beletna' ti in putát in iniktal. **3**Xo, ka tsu'uw, wawá' i punchal an pat'ál ti in wi' an bichim abal tu ik'ax ats'a', ani i wilk'inchal ti in putát in iniktal. **4**Xó', ka tsu'uw jayej an pulik tanchik, ma anákej lej pakdha', ani nixoknáb k'al i tsapik ik', po bolcháb in bélil k'al jún i tsipti' timón, k'al in awiltal an beldhom. **5**Antsaná' jayej an lek'abláb, pél jún i tsipti' pejach putát, po in puwetnál yán jant'ok'ij.

Xó' ka tsu'uw, jún i tsipti' k'amal in chikál púlik an alte'. **6**Ani an lek'abláb pél i k'amal, i yab bolidhtaláb ejtíl in putát an tsabál. Antsaná' an lek'abláb k'wajat ti al i pejmáxchik, a xi in at'axbédhál ti in putát i iniktal, ani in lek'wtsiyal in áy an xe'tsintaláb, ani jajá' lek'wdháb k'al an ♦k'amal yajchiktaláb. **7**Kom patal in t'ajtal éy i ko'nélchik, i ts'itsin, i tsan, ani a xi ejat ti pulik lejem, ejtowáb ka maxubédháj, ani maxubédhámej k'al in t'ajtal éy i atiklábchik.

8Po ma ni jún i atikláb yab in ejtowal ki in maxubédha' in lek'áb; jún i at'ax pejách a xi yab elat ka abatna', t'uchat k'al i tsemdhom it'imtaláb. **9**K'al axé' i labliyal a Dios, an Pay'lóm, ani k'al axé' i at'ax káwliyal an atiklábchik, a xi t'ajadh jant'ini' a Dios, **10**ti al jayétsej an wi'lek kalel i lablinchixtaláb ani i at'axkáw. Ebchalchik k'al a xi naná', yab antsaná' ka t'aja'. **11**¿Awxe' walám ti jún i elelja' kalel i tsi'ik ja' ani i ts'a'ik ja'? **12**Ebchalábchik k'ál a xi naná', ¿walám elat jún i higo akante' ka walin k'al i olivo walíláb, o an t'udhup k'al i higo walíláb? Antsaná' jayej, ma ni jún i elelja' yab in kaldhál i ja' a xi ts'apuw ani tsi'ik.

2:25
Heb 11:31
3:1
Mat 7:1; Rom 2:21; Efe 4:11
3:2
Mat 12:37; Rom 3:9-20; 1Pe 3:10; 1Jn 1:8
3:4
Mat 5:22; 15:11
3:8
Rom 3:13
3:9
1Co 11:7
3:12
Mat 7:16

An Tsalpadhtaláb a xi Tál Walk'i'

13¿Jita' tsalpadh ani in exbayal ti bá' tatá'chik? Ki in tejwa'médha' in alwa' xe'tsintal ti in éy in t'ajnélil k'al i maxuj tsalpadhtaláb. **14**Po max a kwa'alchik i ts'a'ik pa'ixnomtaláb, ani i pejextaláb ti ál a ichích, yab ka k'adhátna', ani yab ki it tomólnadh janamkáwin ti k'al an chubaxtaláb. **15**Axé' xi tsalpadhtaláb yab já'its a xi pa'íl ti walk'i', po tál ti tsabálíb, ti padhay lé'nomtaláb, ani ti an demonio. **16**Kom ju'táj ti wa'ats i pa'ixnomtaláb ani i pejextaláb, taná' wa'ats i xamk'untaláb ani patal i at'ax t'ajnél. **17**Po an tsalpadhtaláb a xi tál walk'i', ok'oxek'ij t'okat, talbél koyátlidh, k'aya', t'ajax ti kwentaj, t'uchat k'al i yajnanchixtaláb ani k'al i alwa' walíláb yab pók'ódh in xe'tsintal, yab nits'binélom. **18**Ani in walíl an bolidhtaláb t'ayáb ti al i koyataláb abal jajá'chik a xi in t'ajál an koyataláb.

A xi in Ja'úbnál an Walab Tsabál

4 ¿Ju'táj walám ti che'el an pextaláb ani an pejextaláb ti ba' tatá'chik? ¿Yab walám kalel ti jawa' a xi padhay lé' a xi tomólnáx ti ál a pejmáxchik? **2**It padhay lé'nom ani yab a kwa'alchik, it tsemdhom ani it t'a'íl lé'nomchik ani yab a ejtowal ka ko'oy; it tomólnáxchik ani a t'ajál i pextaláb, ani yab a kwa'al jawa' a xi a lé' kom yab a konoyal. **3**A konoyalchik, ani yab a bats'uwal, kom t'ajat yab alwa' ti a konoyal, kom a konoyal abal ka pakuw ti a jawa' a padhay lé'. **4**Tatá'chik ti it tsáblix k'al a belkaxtal, ¿yabxe' a exlál abal ka ja'úbna' axé' xi walab tsabál pél i tomólnaxtaláb k'al a Dios? Jaxtám, jita' ki in lé'na' ki in ja'úbna' an walab tsabál, wenk'onal ti in tomólnáxil a Dios. **5**¿Walám a tsalpayal abal an ♦Dhuchlab jolát káw: An espíritu a xi k'wajat ti ál wawá' tu lej kanat lé'?

6Po Jajá' más in bínál i lablidh ts'ejwalixtaláb. Jaxtám in ulal:

A Dios in tsapik tomólnál a xi k'adhat
Po in lablidh ts'ejwaliyal a xi tsa'at.

(Pro 3:34)

7Jaxtámits, ki it k'unat k'wajiy k'al a Dios, ka tsapik tomólna' an Tenekláb ani ne'ets ka adhláts ti k'al tatá'chik. **8**Ki it utey ti k'al a Dios, ani Jajá' ne'ets ka utey ti tatá'chik.

3:13 *1Pe 2:12*
3:14 *2Co 12:20*
3:15 *1Ti 4:1*
3:16 *Gal 5:20*
3:17 *Luc 6:36; Rom 12:9; 1Co 2:6; Heb 12:11*
3:18 *Mat 5:9; Rom 14:19; Flp 1:11*
4:1 *Rom 7:23; Ti 3:4*
4:2 *Mat 5:21, 22; 1Jn 3:5*
4:3 *Mat 7:7; 1Jn 3:22*
4:4 *Jn 15:19; 1Jn 2:15*
4:5 *1Co 6:19*
4:6 *Mat 23:12*
4:7 *Efe 4:27; 1Pe 5:6-9*
4:8 *Heb 7:19*

Waláblomchik, ka t'aka' a k'ubak, tatá'chik a xi t'i'odh a tsalápil, ka t'oka' a ichích. **9**Ki it lupudh yajbéj, ani ki it yajajáláts ani ki it uk'in. A te'ental ka wenk'on ti uk'il ani a kulbéltal ti yajchik t'e'pintaláb. **10**Ka tsa'ka'chik ti a bá' ti in tamét an Ajátik, ani Jajá' ne'ets ti ts'akba'.

Yab ka Weladh Jolbiy a Ebchal

11Ebchalábchik, yab ki it at'ax t'ilabnáxinchik, jún a xi in at'ax t'ilabnál in ebchal, in weladh káwliyal in ebchal, ani in at'ax t'ilabnál an ♦Éylidhkáw, ani in weladh káwliyal an ♦Éylidhkáw, po max tatá' a weladh káwliyal an ♦Éylidhkáw, tatá' yab a t'ajál an ♦Éylidhkáw, tám, pél it juez. **12**Wa'ats junkats i bínom ♦Éylidhkáw, a xi in ejtowal ti k'ánix ani ti k'ibandhom, po ¿jita' tatá' a éy a xi a weladh jolbiyal a xi píl?

Yab ka Ok'xidh Tsalápna' a xi Kalám

13Xó' ka ats'a', a xi in ulalchik: Xowé' ani kalám ne'ets ku k'alej ti jún i bichow ani ku k'wajiy taná' jún tamub, ani ne'ets tu wenk'ol nujul ani ne'ets ku átlomáts. **14**Ma ni yab a exlál janéy in chi'dhál a xi kalám. Kom ¿janéy in éy a ejatal? Pél ejtíl jún i bijal a xi tejwa'mél jún wé', ani wi'pachk'ij ts'ibk'anal. **15**Po anákej, ka uluwchik: Max an Ajátik in lé', ne'ets ku xe'tsin ani ne'ets ki t'aja' axé' o nixé'. **16**Po xowé' a puwetnál a k'adhatalchik. Patal an witsidh puwentaltaláb ejtíl axé', pél i at'axtaláb.

17Jaxtám, walbinal jún, a xi in exlál ki in t'aja' a xi alwa' ani yab in t'ajál.

Tak'bixtaláb abal an Ts'alat Inikchik

5 Xó' ka ats'a', ts'alat inikchik, ki it uk'in ani ki it dhájan kom an yajchiktaláb ta'tál ti tatá'chik. **2**A ts'alat k'álábil k'wajat k'atsenek ani a k'wa'chímal k'wajat k'apupúl k'al in dhumál. **3**An oro ani a platajil k'wajat chík'lidh; ani in it'idh chík'líl ne'ets ti tomól tejwa' tso'óblix ti k'al tatá'chik, ani ne'ets ti talalanchij a anam t'u'úl jant'ini' i k'amal. Kom a tamkuyámalchik i dhayach tesoro abal ti in ta'pantal an k'ij. **4**Xó' ka tsu'uw, an t'ojnalchik dhájanal in jalbixtal, a xi ti k'ojchámal a alejlábil, kom k'al i k'ambixtaláb yab

4:9 *Luc 6:25*
4:10 *1Pe 5:6*
4:11 *Mat 7:1; Rom 1:30; 2Co 12:20; 1Pe 2:1*
4:12 *Mat 7:1; 10:28*
4:13 *Luc 12:18-20*
4:15 *T'aj 18:21*
4:16 *1Co 5:6*
4:17 *Luc 12:47; Jn 9:41*
5:1 *1Ti 6:9*
5:2 *Mat 6:19, 20*
5:4 *Rom 9:29*

a jalbiyámal, ani an k'ojolchik in dhájantal ulenek ti in ots'oxtal an Ajátik in k'ál an ♦ejército. 5It k'wajinek bá' i ts'alat kulbéjintaláb ti tsabál ani it walkadh k'ijidhbének; ejtíl a t'u'undhámal a ichích ti k'icháj tsemdhaxtaláb. 6A weladh jolbiyámalchik ani a tsemdhámal an bolidh inik, ani jajá' yab ti tomólnál.

An Kuxudhtaláb ani an Yajchiktaláb

7Jaxtám, ebchalábchik, ka kuxuy ma ti in wichéltal an Ajátik. Ka met'a' jant'ini' an t'ojnal tsabál in aychal in lej jalbidh walíl an tsabál, kom in kwa'al ki in aychij ma ka ulits an ok'ox áb ani a xi talbél. 8Aniyek'ij ka ko'oychik i kuxudhtaláb, ani ka tsapik kublalay a ichíxchik, kom in wichéltal an Ajátik utelits.

9Ebchalábchik, yab ki it kúx t'ilabnáxinchik, abal yab ki it weladh jolbiyatchik; ka tsu'uw an Juez kubatits ti in tamét an wi'leb. 10Ebchalábchik k'al a xi naná', ka eyendha' ti t'iplab an tsu'bidh káwlómejchik jant'odha' k'al i yajchiktaláb ani k'al i kuxudhtaláb káwinchik ti in bij an Ajátik. 11Xó' ka tsu'uw, wawá' i tsalpayal abal yán ti pidhóblidh a xi kuxudh, a ats'anchámal in kuxudhtal a Job, ani a tsu'chij in ta'pantal an Ajátik; abal an Ajátik tu ts'ejwayal ani yajnanchix.

12Po ok'ox ti patal, ebchalábchik k'ál a xi naná', yab ki it lujat káwin, ma ni k'al in bij an k'ay'lál, o k'al in bij an tsabál o ma ni k'al ni jún i ok'xidh lujat káw, po tam ka uluw aníts, lej aníts, ani tam ka uluw ibáj, lej ibáj; abal yab ki it ijkan ti jolbidh yajchiktaláb.

A xi Ól k'al i Belomtaláb

13¿Wa'ats jún jita' in yajchiknál ti tatá'chik? Ki in t'aja' i ólontaláb. ¿Wa'ats jún jita' kulbél? Ka k'ak'nadh ajatin. 14¿Wa'ats jún jita' ya'ul ti tatá'chik? Ki in kaniy an yejtselábchik ti iglesia ani ka ólon k'al jajá' ti in ebál, ka k'uwiyat k'al i aceite ti in bij an Ajátik; 15ani an ólontaláb a xi lej beladh ne'ets ki in jeldha' an ya'ul, ani an Ajátik ne'ets ki in ts'akba'; ani max in t'ajámal i walabtaláb ne'ets ka pakwlanchat. 16Ki it lujudh ólchíxinchik k'al a k'ibts'ontal jún k'al a xi júnakej ani ki it ólon jún k'al a xi júnakej abal

5:5 *Luc 16:19*
5:6 *Heb 10:38*
5:7 *1Co 1:7; Gal 6:9*
5:8 *Rom 13:11; 1Co 1:7*
5:9 *Mat 24:33; 1Co 4:5; 1Pe 4:5*
5:10 *Mat 5:12*
5:11 *Mat 5:10; Heb 10:36*
5:12 *Mat 5:34-37*
5:13 *Col 3:16*
5:14 *Luc 10:34; T'aj 11:30*
5:16 *Mat 7:7; T'aj 19:13; Heb 12:13; 1Pe 2:24*

ki it jelkinchik. In ik'ax ólontal an bolidh inik, in ejtowal yán jant'ok'ij. **17**A Elías pélak jún i inik k'unudh k'al in padhaytal ejtíl wawá', ani ólon k'al i ik'ax ólontaláb abal yab ka ulits an áb, ani yab ában an tsabál ma óx tamub ani akak a íts'. **18**Ani ólon junílek'ij, ani an k'ay'lál in bína' an áb, ani an tsabál in bína' in walíl.

19Ebchalábchik, max jún a xi tatá'chik k'iblonének ti k'al an chubaxtaláb, ani k'al jún jita' ka wichbáj, **20**ki in exla' abal jita' in wichbál an waláblom ti in k'iblontal, in k'ániyal jún i alma ichich ti tsemláj ani in paxk'iyal yántolom i walabtaláb.

5:17 *Luc 4:25; T'aj 14:15 5:19 Mat 18:15*
5:20 *Rom 11:14; 1Pe 4:8*

In K'a'ál Abadh Dhuchlábil a
PEDRO

An Dhuchum: A Pedro
An Báts'ul: An belomchik ti Asia Menor
An Tamub: Ti 62-65

Tam ti tujey an iglesia lej puwey ani yáney, an belom k'al a Cristo in tamuwchik yan i pulik ájaxtaláb. Kom yabáts in lé'na' ki in juntálnanchij in ujnám xe'tsintal, lej pojkáj k'al an yab belomchik ti in putát an imperio Romano (4:3-4). K'al axé' xi ájaxtaláb adhlátschik ma ti in tsaylélil an Asia menor, já'its ti Ponto, Galacia, Capadocia, Asia ani Bitinia (1:1). Aniyek'ij ma ti axé' xi tsabál in yajchíkna'chik ti in ebál in junkudhtal k'al an Ajátik (4:14-19) ani kom in lé'akchik ki in t'aja' a xi bolidh (3:14). A xi in bats'uw axé' xi Dhuchlab walám pélak yántolom i yab Judío (1:18; 2:10; 4:3-4), ma anákej wa'atsak jayej i Judíochik. Axé' xi belomchik in yajinchalak i kanat tsaplinchixtaláb abal ki in ayna' ki in t'aja' a xi bolidh.

A Dios in takuy an apóstol Pedro abal ki in ts'ejka' axé' xi Dhuchlab abal ki in kanat tsápliy in takudh bichówil. A Pedro in tamuwámalak yán i ájaxtaláb ti in k'ak'nadh t'ojlábil (T'aj 4:3; 5:17-42; 8:1; 12:1-19), antsaná' in ejtow ki in pidha' i tsalpadh tak'bixtaláb ti in éy ti jawa' a xi an Ajátik ti exóbchámej. A Pedro in tsu'uw in yajchikixtal a Jesús ani in eyendha' nixé' xi t'iplab yajchikixtaláb ti in ebál an bolidhtaláb abal ki in kanat tsápliy axé' xi belomchik (2:21-25; 3:18-22).

A Pedro in ts'ejka' axé' xi Dhuchlab ti taltaláb lajuj tamub ti in ejatal. In dhucha' walám ti 62 o 65 TC, ti in k'ijil tam ti k'alchinal an ájaxtaláb ti in tomól an belomchik k'al a Cristo.

An apóstol in wilk'idh t'ilál ti axé' xi Dhuchlab an yajchiktaláb (ma 16 kalat) po jayej in puwenchal in lablidh ts'ejwalixtal a Dios. In ebál t'ilál in lablidh ts'ejwalixtal in k'ánixtal a Dios (1:1-2:4), an yajchiktaláb (2:11-4:19) ani an t'ojonchixtaláb (5:1-14). Ti al an Dhuchlab in ok'ox t'ilál in pulik jik'padh k'anixtal a Dios (1:1-12) ani ti in taltal an Dhuchlab in kaniyalchik (ma 34 i abatnaxtaláb) abal ka xe'tsin k'al Dios ti in ebál in pulik k'anixtal.

Tám, axé' xi Dhuchlab tsapik tso'óblix abal in chubax lablidh ts'ejwalixtal a Dios, ti ju'táj an belomchik kubat, ani yejentál ki in tsapik áynanchij (5:12). Jayétsej in lablidh ts'ejwalixtal a Dios a xi k'al ti k'ániyatchik elat ka pidhanchik i áta'intaláb ti in ts'ejéltal an yajchiktaláb.

An óx pejach ti 1 Pedro

Ok'xidhkáw (1:1-2)

I. In lablidh ts'ejwalixtal a Dios ti al in k'anixtal, yejentál ka chúmliyat an belom abal ka xe'tsin t'okat (1:3-2:10)

II. In lablidh ts'ejwalixtal a Dios ti al an yajchiktaláb yejentál ka exóbindháj an belom abal ki in yajchíkna' ti in bolídh (2:11-4:19)

III. In lablidh ts'ejwalixtal a Dios ti al an t'ojonchixtaláb, yejentál ka chúmliyat an belom abal ka t'ojon k'al i tsa'ataláb (5:1-14)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Pedro, in apóstolil a Jesucristo,
Abal an buk'udh ówelábchik a xi k'wajat ti Ponto, ti Galacia, ti Capadocia, ti Asia ani ti Bitinia tsabál,
2 takudhchik jant'ini' in k'ejab exlomtal a Dios an Pay'lóm, ti in éy an Espíritu abal ka santo t'okej, abal ki it ik'ax ots'oxin ani ki it ts'axiyatchik k'al in xits'ál a Jesucristo.

Lablidh ts'ejwalixtaláb abal tatá'chik ani i koyataláb ka dho'ey.

Jún i Ejat Aychixtaláb

3 Ka lablidh k'alej a Dios ani in Pay'lóm i Ajátik Jesucristo, a xi jant'ini' in pulik yajnanchixtal, tu ít wa'tsindhámal ti k'al jún i ejat aychixtaláb, ti in éy in ts'akíltal a Jesucristo ti bá' an tsemélom, 4 abal k'al an bats'udh k'áláb a xi yab u odhel, yab u at'axbél, ani yab u talél in alabéntal, a xi dhayk'ak'ach ti k'ay'lál abal tatá'chik, 5 a xi it beletnadhchik k'al in ejtodhtal a Dios, ti in éy an belomtaláb abal k'al an k'ánixtaláb, a xi t'ojojodh abal ka japidh tejwa'méj ti in ta'pantal an k'ij.

6 Ti ju'táj tatá'chik a kwa'al a kulbéltal, ma anákej, xowé' ti jún wé' i k'ij, max yejentálak, ka yajchíkna' yán pílchik i takandhaxtaláb, 7 abal ka k'alej takandhach a belomtal, lej más in jalbíl kej an oro, a xi ma anákej tala'bél u takandháb k'al i k'amal, ka elan ti puwenchixtaláb, ani ti witsidh puwenchixtaláb, ani ti lét'edh k'ak'nadh ti in japidh tejwa'médhomtal a Jesucristo, 8 a xi a k'ánidhál ma anákej yab a tsu'úmal, a xi a belál Jajá' ma anákej xowé' yab a tsu'tal, it lej k'ijidhbél k'al i kulbéltaláb a xi ma yab a ejtowal ka lejkidh káwna' ani k'al i lej witsidh puwenchixtaláb; 9 abal ka bats'uw in ta'pantal a belomtal, a xi já'its in k'ánixtal a alma ichíxchik.

10 An tsu'bidh káwlómejchik a xi tsu'bidh káwin ti in ebál an lablidh ts'ejwalixtaláb, a xi tálak ti tatá'chik, in aliychik k'al i ik'axtaláb ti in ebál axé' xi k'ánixtaláb, 11 in lupudh aliy abal janéy tam k'ij in Espíritujil a Cristo a xi k'wajatak ti ál jajá'chik, tam ti in k'ejab tejwa' ólnál in yajchiktal a Cristo, ani in witsidh puwenchixtal a xi tálak talbél. 12 Jajá'chik k'alej japidh tejwa'médhanchidh, yab abal jajá'chik, po

1:1 *Mat 24:22; T'aj 2:9; Heb 11:13; 2Pe 1:1*
1:2 *Rom 1:7; 8:29; 2Te 2:13; Heb 10:22*
1:3 *Jn 1:13; 2Co 1:3; Efe 1:3; Ti 3:5; Heb 3:6*
1:4 *T'aj 20:32; Rom 8:17; Col 1:5; 2Ti 4:8*
1:5 *Jn 10:28; Rom 11:8-18*
1:6 *Rom 5:2; Sgo 1:1*
1:7 *2Co 4:17; 1Te 2:19; Sgo 1:3*
1:8 *Jn 20:20*
1:9 *Rom 6:22*
1:10 *Mat 13:17; 26:24*
1:11 *Mat 26:24; T'aj 16:7; 2Pe 1:21*
1:12 *Luc 24:44; Rom 4:24*

abal wawá' t'ojchichláts k'al axé', a xi xowé' it ólchinének k'al a xi ti ólchámal an Ítkáw k'al an Espíritu Santo a xi aban ma ti k'ay'lál, ju'táj ti an ♦ángelchik in lej lé' ki in waxa'.

Kanixtaláb ti jún i T'okat Ejataláb

13Jaxtám, ka wik'a' in bolól a tsalápil, tsalpadh ki it xe'tsin, ani ka aychij ma ti in taltal abal an lablidh ts'ejwalixtaláb a xi ne'ets ki it chi'dhanchat tam ti a Jesucristo ka japidh tejwa'méj. **14**Jant'ini' i ots'ox tsakamlábchik, yabáts ki it jumban k'al an biyál padhay lé'nomtaláb, a xi a kwa'alak tam ti it k'wajatak ti an maku'taláb. **15**Po jant'ini' Jajá' a xi ti kaniyámal pél i Santo T'okat, ka t'aja'chik tayej ti it santo t'okat ti patal a xe'tsintal. **16**Kom k'wajat dhuchadh:

Ka t'aja' ti it santo t'okat kom Naná' pél in santo t'okat.
(Lev 19:2)

17Ani max a dhájayal ti a Pay'lóm, Jajá' a xi yab pók'ódh weladh pílmédhom jant'ini' k'alek'ij in t'ajnélil, tám, ki it xe'tsin k'al i jik'éltaláb ti patal an k'ij ti a wat'el xe'éts, **18**a exlál abal it ts'a'idh wichbadh ti a jolát xe'tsintal, a xi a bats'uw ti k'al a pay'lómchik, yab k'al a xi odhel, já'its an oro o plata, **19**po k'al in lej jalbidh xits'ál a Cristo, ejtíl jún i cordero a xi putudh lubach ani yab mink'odh, **20**a xi k'wajatakits k'ejab bínadh ma ok'xidh ka tujey an tsabál, po tejwa'médháj ti al axé' in ta'ltal an k'ij ti a ebál tatá'chik, **21**ti in éy Jajá' a belálchik a Dios, a xi k'al Jajá' ti ts'akbáj ti tsemláj, ani pidhámej i witsidh puwenchixtaláb, abal a belomtal ani a aychixtal ka k'wajiy ti al a Dios.

22Kom it ik'ax ots'oxinének k'al an chubaxtaláb a t'okámalits a alma ichích, já'its ti in éy an Espíritu, abal an putat k'ánidhomtaláb ti k'al an ebchalábchik, ki it lek'wat k'ánidháxinchik jún k'al a xi júnakej, k'al a t'okat ichích; **23**kom it tsab wa'tsinének, yab k'al i odhel iyaláb, po k'al i iyaláb a xi yab odhel, já'its in káwintal a Dios a xi ejat ani k'wajíl abal ets'ey. **24**Kom:

Patal an anam t'u'lek já'its ejtíl i ts'ojól,
Ani ti in putát in witsidh puwenchixtal an inik
Já'its ejtíl in witsíl an ts'ojól,

1:13 *T'aj 24:25; 1Co 1:7; Heb 3:6*
1:14 *Rom 12:21; Efe 4:18*
1:15 *1Te 4:7; 1Jn 3:3*
1:17 *Mat 6:9; 16:27; Heb 11:13; 12:28*
1:18 *Mat 20:28; 1Co 6:20; Gal 4:3*
1:19 *Jn 1:29; Rom 3:25*
1:20 *Mat 25:34; Efe 1:4; Heb 9:26*
1:21 *Rom 4:24; Flp 2:7-9; Heb 2:9; 3:6*
1:22 *Jn 13:34; Rom 12:10; Sgo 4:8*
1:23 *Jn 1:13; 3:5; Heb 4:12*

An ts'ojól wayél, ani an wits ijkanal;
25*Po in káwintal an Ajátik k'wajíl abal ets'ey.*

(Isa 40:6-8)

Ani já'its axé' an káwintaláb a xi k'al an Ítkáw it olchámej.

An Ejat T'ujub ani an Takudh Bichówlom

2 Jaxtám xó', ka wak'la' patal i at'axtaláb, ani patal i k'ambixtaláb, ani i nits'bixtaláb, ani i telax lé'nomtaláb ani patal i odhnax t'ilab. **2**Ejtíl i ít wa'tsinél t'ele', ka lej lé'na' an leche káwintaláb a xi yab xalchidh, abal k'al já'its ki it puwey. **3**Max já'its antsaná' a kulbétnanchámal in k'aya'tal an Ajátik.

4Ki it utey ti k'al Jajá' ejtíl jún i ejat t'ujub, k'al an chubaxtaláb pojkadh bá' an inikchik, po takudh k'al a Dios ani lej púlik in jalbíl. **5**Tám, tatá'chik teyej, ejtíl i ejat t'ujub, it k'wajat ti it puwel ejtíl jún i atáj espiritual, jún i santo pale'taláb, abal ka bína' i tsemdhanél espiritual, a xi a Dios in bats'uwal ti in éy a Jesucristo. **6**Jaxtám jayej in kwa'al an ♦Dhuchlab:

Xó' ka tsu'uw, u punuwal ti Sion
Jún i ok'ox t'ujub a xi pél in ts'upk'intal, a xi takudh, a xi lej jalbidh,
Ani jita' ki in bela' Jajá', yab ne'ets ka tidhebédháj.

(Isa 28:16)

7Jaxtám, abal tatá'chik a xi a belál, Jajá' in lej kwa'al in jalbíl, po abal a xi yab belomchik:

An t'ujub a xi an kúbal atáj in pojka',
Axé' wenk'onének ti in ts'upk'intal in ók',

(Sal 118:22-23)

8ani:

Jún i t'idhk'wandhom t'ujub
Ani i t'ujub a xi ijkax,

(Isa 8:14)

kom t'idhk'wanalchik k'al an káwintaláb, kom jek'omchik; kom ti k'al axé' k'wajatchik punudh.

9*Po tatá'chik pél jún i takudh xits' yanétaláb, jún i ts'alat pale', jún i santo ♦kwenél k'wajílom, jún i bichówlom a xi takudh k'álnadh k'al a Dios, abal ka ólnanchij in*

1:25 *Sgo 1:10*
2:1 *Efe 4:22; Sgo 4:11*
2:2 *1Co 3:2; Efe 4:15,16*
2:3 *Heb 6:5*
2:5 *1Co 3:9; Efe 2:20-22; Flp 4:18; Heb 13:15*
2:6 *Rom 9:32; Efe 2:20*
2:7 *T'aj 4:11; 2Co 2:16*
2:8 *Luc 2:34; Rom 9:22*
2:9 *T'aj 26:18; Ti 2:14*

puwenchixtal Jajá' a xi ti kaniyámal ti bá' an yik'wáx abal ti in jik'padh tajáx.

(Exo 19:6; Isa 43:20-21)

10Tatá'chik a xi ti biyál yabák it bichówlom, po xowé' pél it bichówlom k'álnadh k'al a Dios, tatá'chik a xi ti biyál yabák it yajnanchidh, po xowé' it yajnanchámej.

Ki it Xe'tsin Ejtíl in Abatwálejil a Dios

11K'ánidhowálchik, tu paka'bédhál ejtíl i ówelábchik ani i wat'elom atiklábchik, abal ka kuxuy yab ka t'ajchij in padhay lé'nomtal an anam t'u'lek, a xi in pejéx tomólnál a alma ichích, **12**ka ko'oychik lej alwa' a xe'tsintal ti bá' an ♦yab Judíochik, a xi tomól káw ti k'al tatá'chik abal pél it pojkax, antsaná' ki in witsidh puwenchijchik a Dios ti in k'ichájil an tsa'bixtaláb, tam ki in tsu'uw a alwa' t'ajnélilchik.

13Ti in ebál an Ajátik, ki it k'wajiy k'unat ti k'al patal an kubadh abatnaxtal an atiklábchik, max já'its k'al an ts'álej, ejtíl a xi wat'k'adh éylidh, **14**o an ok'lekchik, jant'ini' tam abadh abal ka yajchikiyat an pojkaxchik ani abal ka puwenchat a xi in t'ajál a xi alwa'. **15**Kom axé' já'its in awiltal a Dios, abal ka t'aja' a xi alwa', ka ts'ibk'a' in yab exlom maku'tal an inikchik. **16**Jant'ini' a xi walkadh, po yab ejtíl a xi in kwa'al i walkadhtaláb abal ka dhibk'oy a at'ax t'ajbíl, po jant'ini' in abatwálejil a Dios. **17**Ka lét'edh k'ak'na' patal an atiklábchik. Ka k'ánidha' an ebchalábchik. Ka ts'ejna' a Dios. Ka lét'edh k'ak'na' an ts'álej.

18T'ojonchixchik, ki it k'unat k'wajiy ti k'al a amuchik k'al patal i jik'éltaláb, yab expidh k'al a xi alwa' ani k'aya', po jayej k'al a xi lej pojkax. **19**Kom axé' in tomnál ti alwa' bats'udh, max jún jita' ti in ebál an ejat tsalap ti in tamét a Dios, in kuxuyal i yajchiktaláb, u takandháb k'al i pojkaxtaláb. **20**Kom, ¿janéy walám tam puwenchixtaláb, max it ch'apayábchik k'al a walab ani a kuxuyal? Po max a t'ajál a xi alwa', ani k'al já' a yajchiknál ani a kuxuyal, axé' bats'udh ti in tamét a Dios. **21**Kom pél k'al axé' ti it kaniyámejchik, kom a Cristo in yajchíkna' jayej k'al wawá' i ebál, ani tu jilchij jún i t'iplab abal ka ayoknanchij in xakábil:

2:10 *Rom 9:25, 26*
2:11 *Rom 13:14; 1Co 10:14; Gal 5:16; Heb 11:13; Sgo 4:1*
2:12 *Mat 9:8; Flp 2:15; Ti 2:8; 1Pe 3:16*
2:13 *Rom 13:1; Ti 3:1*
2:14 *Rom 13:3,4*
2:15 *1Pe 3:17*
2:16 *Jn 8:32; Rom 6:22; Gal 5:13*
2:17 *Rom 13:7*
2:18 *Efe 6:5; Sgo 3:17*
2:19 *1Pe 3:14,17*
2:21 *Mat 11:29; Rom 8:28; Flp 1:29*

22*Jajá' a xi yab walbin,*
Ma ni yab elchin i k'ambixtaláb ti in wi'.
(Isa 53:9)

23Jajá', tam ti at'ax káwliyábak, yab in tok'tsiy k'al i at'ax káw; tam ti yajchikiyábak, yab in pikchidh wichba', po in walbadh bína' ti in bá' ti k'al a xi weladh pílmédhom k'al i bolidhtaláb, **24**ani Jajá' tu ne'dhanchij i walab ti in lej iniktal ti bá' an te', abal wawá', a xi u tsemnekits ti k'al an walabtaláb, ku xe'tsin ti al an bolidhtaláb; ti in éy in ts'ojbéltal u jelédháj. **25**Kom tatá'chik pélak ejtíl i oveja a xi k'iblonének, po xowé' it wichenek ti k'al an kó'bitsix ani in obispojil a alma ichíxchik.

In Uchbíl a xi Tomkidhchik

3 Jayétsek'ij tatá'chik uxum, ki it k'unudh k'wajiy k'alek'ij k'al a tomkíl; abal a xi yabáyej ik'ax ots'ox k'al an káwintaláb, ka átanchik k'al yab i káwintaláb k'al ti in ebál in xe'tsintal an uxum k'imádhláb, **2**tam ki in tsu'uw a t'okat xe'tsintal k'al i k'ak'nadh jik'éltaláb. **3**A witsidhtal yab já'its a xi eblim, a xi in k'adhat ch'ichbayal in xi'íl witsidh k'al i oro, o a xi ts'alat k'wa'chimnal. **4**Po a xi k'wajat tsinat ti in ichích an atikláb, a xi yab u odhel, an witsixtaláb já'its an k'aya' ani koyat espíritu, axé' ti in tsu'uxtal a Dios lej púlik in jalbíl, **5**kom antsaná' ti witsidh xe'tsin jayej an biyál santo uxumchik, in ♦dhakat aychal a Dios, k'wajiy k'unat ti k'al in tomkíl, **6**jant'ini' a Sara, in ik'ax ats'álak a ♦Abraham, in bijiy ti in amuj, ani k'al jajá' pél it tsakamlábchik, biyat ka t'aja' a xi alwa', ani yab ki it jik'ey k'al ma ni jún i jik'édhaxtaláb.

7Ani tatá'chik tomkidh inik, ki it k'wajiy k'al jajá'chik jant'ini' an exlomtaláb, ka pidha' in lét'edh jalbíl an uxum ejtíl jún i ketsuw eyextaláb, ani ejtíl i junkudh báts'ul k'álábchik já'its in lablidh ts'ejwalixtal an ejataláb, abal a ólontal yab ka t'ok'ban.

Kwa'al ka Yajchíkna' tam a T'ajál a xi Bolidh

8Ti in taltal, ti a yánél ka ko'oy i junkats tsalap, ki it lét'endháxin, ki it k'ánidháxin ejtíl i ebchalábchik, ki it yajnanchíxin, ki it ja'úbnáxin, **9**yab ka wichba' k'al i pojkaxtaláb an pojkaxtaláb, ma ni k'al i at'ax káw an at'ax

2:22 *2Co 5:21*
2:23 *Luc 23:46; Heb 12:3*
2:24 *Heb 9:8; Sgo 5:16*
2:25 *Jn 10:11*
3:1 *1Co 7:16; Efe 5:22*
3:3 *1Ti 2:9*
3:4 *Rom 2:29; 7:22; Efe 3:16*
3:5 *1Ti 5:5*
3:7 *Efe 5:25-33; Col 3:19*
3:8 *Rom 12:10; 15:5; Efe 4:2*
3:9 *Mat 5:44; Rom 8:28; 12:17; 1Te 5:15; Heb 6:14*

káw, po anákej ti in k'e'át, ki it lablixin, kom a exlál abal it kanidh ti k'al axé' ani abal ka bats'uw i lablixtaláb. **10**Kom:

Jita' in lé' ki in k'ánidha' an ejataláb
Ani ki in tsu'uw i alwa' k'ij,
Ki in k'unat abatna' in lek'áb ti k'al an at'axtaláb
Ani in wi' yab ki in káwna' i k'ambixtaláb.
11*Ka nixk'in ti k'al a xi yab alwa', ani ki in t'aja' a xi alwa',*
Ki in aliy an koyataláb, ani ki in ayokna'.
12*Kom in tsu'uxtal an Ajátik k'wajat ti bá' an bolidhchik,*
Ani in ots'oxtal in ats'ál in ólontalchik;
Po in wal an Ajátik tomól k'wajat ti k'al a xi in t'ajál a xi at'ax.

(Sal 34:12-16)

3:13 *Ti 2:14*
3:15 *Col 4:6; Heb 3:6*
3:16 *T'aj 23:1*
3:18 *Rom 5:2; Col 1:2; Heb 7:27*
3:20 *Rom 2:4; Heb 11:7*
3:21 *T'aj 22:16; 23:1*

13¿Ani jita' já'its a xi ne'ets ki in ejtow ti odhélna', max tatá'chik a áykóm a xi alwa'? **14**Po max taná' jant'oj ka yajchíkna' ti in ebál an bolidhtaláb, yán ti it pidhóblidhchik, ani yab ki it jik'ey ti in ebál in jik'édhomtalchik, ma ni yab ki it jik'pan. **15**Po an Ajátik Dios ka santo puwenchij ti a ichíxchik, ani ki it k'wajiy ets'ey t'ojojodh abal ka pidha' i tok'tsixtaláb patal an inik abal janéy tam aychixtaláb a xi k'wajat ti al tatá'chik, k'al i maxutaláb ani k'al i jik'éltaláb, **16**ka ko'oy ts'akladh a ejat tsalápil, abal jita' a xi ti kúx t'ilabnálchik abal pél it pojkax, ka tidhebéchik abal alk'idh jolbixchik ti a alwa' xe'tsintal k'al a Cristo; **17**kom más alwa' ka yajchíkna' kom a t'ajál a xi alwa', max in awiltal a Dios antsaná' ti in lé', kej ka t'aja' a xi yab alwa'.

18Kom a Cristo jayej in yajchíkna' jún kalat ti in ebál an walabtaláb, an Bolidh ti in ebál an yab bolidh, abal tu ku ne'dha' ti k'al a Dios, k'al an chubaxtaláb tsemets ti al an anam t'u'lek, po ejátlidh ti al an Espíritu. **19**Jajá' a xi k'alej jayej ani in ólchij an wik'nél espírituchik; **20**a xi ti píl i k'ij yab ik'ax ots'oxinchik, tam ti in owat kuxudhtal a Dios in aychij ti in k'ichájil a Noé, biyat an pok'te' tan k'wajatak ti ts'ejkáb, ti ju'táj lej wé', já'its waxik i atikláb k'alej k'ánidh ti in éy i ja'. **21**Jaxtám xó' an pujantaláb, já'its ejtíl axé' in wal tu k'ániyal jayej (yab in tixk'ál in at'axtal an anam t'u'lek, po pél in tok'tsixtal a alwa' ejat tsalápil ti in tamét a Dios) k'al

ti in ebál in ts'akíltal a Jesucristo ti tsemélom, **22**a xi k'alej ti k'ay'lál, Jajá' k'wajat ti in winab k'ubak a Dios, k'wajat k'unat ti k'al Jajá' an ♦ángelchik, i éyalchik ani i ejtodh éyalábchik.

An Alwa' Beletnom k'al in Ts'ejwalixtal a Dios

4 Jaxtám xó', kom a Cristo in yajchíkna' ti anam t'u'lek k'al wawá' ti ebál, tatá'chik teyej ka ts'ejkadh ko'oy junini' an tsalap k'al jayétsej, kom jita' a xi in yajchiknámal ti anam t'u'lek, in tala' an walabtaláb, **2**abal an k'ij jawa' in k'ibchalej ku xe'tsin ti axé' xi anam t'u'lek, yabáts jant'ini' in padhay lé'nomtal an atiklábchik, po jant'ini' in awiltal a Dios. **3**Lejatits an biyál k'ij ju'táj tu xe'tsin, abal ki t'ajchij in awiltal an yab belomchik, tam tu xe'tsin ti al an k'ibéltaláb k'al a tidhéj, ti padhay lé'nomtaláb, ti uts'általáb, i at'ax k'ijidhbéltaláb, i k'ijidh uts'pipíltaláb ani i at'adh aykoltaláb k'al i dhulkuts. **4**Ti al axé' ti in kwentaj, jik'padh tsalpaxchik abal tatá'chik yab it belal k'al jajá'chik ti al jayétsej an walkadh k'ibélnaltaláb, ani ti at'ax t'ilabnálchik, **5**po ne'etschik ki in pidha' i kwentaj a xi k'wajat t'ojojodh abal ki in weladh káwliy a xi ejat ani a xi tsemnek. **6**Kom k'al axé' ti in ebál ólchinénekchik jayej an Ítkáw an tsemélom, abal ka weladh káwliyat jant'ini' an inik ti al an anam t'u'lek, po ka k'wajiy ejat ti in kulbéltal a Dios ti al an espíritu.

7Po in ta'pantal patal k'wajat ti utel, jaxtám ka beletna' a xe'tsintal, ani ki it beletnomáts k'al i ólontaláb. **8**Ani ti ebál patal, ka ko'oy ti tatá'chik i lej kanat k'ánidhomtaláb jún k'al a xi júnakej, kom:

An k'ánidhomtaláb in paxk'iyal yántolom i walabtaláb.
(Pro 10:12)

9Ka t'aja'chik ti it koydhom jún k'al a xi júnakej, k'al yab i kúx t'ilabnaxtaláb. **10**K'alek'ij jant'ini' an pidhóbláb a xi in bats'uwámal, antsaná' ki in t'ojonchij a xi pílchik, jant'ini' jún i alwa' kwentalom k'áláb k'al in pílchik pidhbíl in lablidh ts'ejwalixtal a Dios. **11**Max jún jita' káw, ka káwin jant'ini' a Dios in káwintal, max jún jita' t'ojchichíl, ka t'ojchichláts jant'ini' an tsápláb a xi a Dios in bínál, abal ti k'al patal a Dios ka k'alej witsidh puwenchidh ti k'al a

3:22 *Mat 28:18; Mrc 16:19; Rom 8:28; Heb 4:14*
4:1 *Rom 6:18*
4:2 *Rom 6:2*
4:3 *Rom 13:13; Efe 2:2*
4:5 *T'aj 10:42*
4:7 *T'aj 24:25; Rom 13:11*
4:8 *Sgo 5:20*
4:9 *Rom 12:13; Flp 2:14*
4:10 *Rom 12:6, 7; 1Co 4:2*
4:11 *Rom 11:36; Efe 6:10; 1Te 2:4*

Jesucristo, a xi in k'ál an witsidh puwenchixtaláb, an ejtodh teynadh k'áláb abal ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

Ki Yajchíkna' kom pél u Belkax

12K'ánidhowalábchik, yab ki it jik'tson ti in ebál an k'amal takandhaxtaláb a xi ti takandhál, ejtíl tam jant'oj píl k'wajat ti a wat'ál, **13**po ki it kulbéj, kom it k'wajat a juntálnál a Cristo in yajchikixtal, abal tam ka japidh tejwa'méj in witsidh puwenchixtal ki it kulbéj k'al jún i pulik kulbéltaláb. **14**Ani max it tidhetál káwliyáb ti in ebál in bij a Cristo, yán ti it pidhóblidhchik; kom in witsidh puwenchidh Espíritujil a Dios k'wajat ti bá' tatá'chik. Jajá'chik in at'ax káwliyal, po ti tatá'chik, Jajá' k'wajat ti witsidh puwencháb. **15**Jaxtám, ti tatá'chik ma ni yab jita' ki in yajchíkna' ejtíl i tsemdhom o ejtíl i kwé' o ejtíl i pojkax o ejtíl jún a xi balk'ik'íl ti pílchik ju'táj ti yab in kwentaj. **16**Po max jún in yajchiknál ejtíl i Cristiano, yab ka tidhebéj, po ki in witsidh puwenchij a Dios ti k'al já'.

17Kom pél in k'ijil abal ka tujey an weladh pílmédhomtaláb ti in k'imá' a Dios; ani max tujel ti k'al wawá' ok'ox, ¿janéy walám tam ta'pantaláb ne'ets ki in ko'oy a xi yab ik'ax ots'ox k'al in Ítkáwintal a Dios? **18**Ani:

Max an bolidh inik pama'tal u k'áninal, ¿ju'táj ti ne'ets ka putun a xi yab k'ak'nax ani an waláblom?

(Pro 11:31)

19Jaxtámits, a xi in yajchiknál jant'ini' in awiltal a Dios, ki in pidha' in alma ichích an putudh Ts'ejkom, ani ki in t'aja' a xi alwa'.

Ka Ko'bitsiy in Ko'wál a Dios

5 An yejtselábchik a xi k'wajat ti ba' tatá'chik u kanátlidh tak'biyal, naná' pél neyej in yejtseláb k'al jajá'chik, ani in tejwa' tso'óblix k'al in yajchiktal a Cristo, ani in junkudh aychix neyej k'al an witsidh puwenchixtaláb a xi ne'ets ka japidh tejwa'méj. **2**Ka pijchiy in ko'wál a Dios a xi k'wajat ti bá' tatá'chik, ka beletna', yab k'al i tsápláb po k'al a kulbéltal; yab k'al i jik'lom jalbixtaláb po k'al i ik'ax kanataláb; **3**yab ki it abátixin ejtíl i amuláb ti jita' it jilchinének ka beletna', po ka t'aja' ti it t'iplab ti al an kwenél ko'wáláb. **4**Ani tam

4:13 *Mat 5:12; Rom 8:17; 2Co 1:5*
4:14 *Mat 5:11; Jn 15:21*
4:16 *T'aj 5:41*
4:17 *2Te 1:8; 1Ti 3:15*
4:18 *Luc 23:31*
5:1 *Luc 24:48; T'aj 11:30; Ap 1:9*
5:2 *Jn 21:16; 2Co 9:7; Flp 1:14; 1Ti 3:3*
5:3 *Mat 20:25-28; 1Ti 4:12*
5:4 *Jn 10:11; 1Co 9:25*

ka tejwa'méj in Ok'óxlomil an kó'bitsixchik, tatá'chik ne'ets ka bats'uw an witsidh puwenchidh petobláb a xi yab odhel.

5Aniyek'ij tatá'chik ti it dhálam (kwitól ani chidhan), ki it k'unat ts'at'ey ti k'al an yejtselábchik; ani ti a yánél ki it k'unat ots'oxin jún k'al a xi júnakej, ani ki it k'wa'chiman k'al i tsa'ataláb, kom:

A Dios in tsapik tomólnál a xi k'adhat, po in lablidh ts'ejwaliyal a xi tsa'at.

(Pro 3:34)

6Jaxtám, ki it tsa'kan ti al in tsáplidh k'ubak a Dios, abal Jajá' ti puwedha' tam ki in bajuw an k'ij. **7**Ka mo'ka' ti in yánél a t'e'pidh tsalápil ti Jajá', kom Jajá' ti t'ajt'óm ti kwentaj.

8Ka beletna' a xe'tsintal ani ki it beletnomáts, kom a tomólnáxil, an Tenekláb, ejtíl jún i dhájnal tsój, xe'ets toniníl in aliyal jita' ki in k'apuj. **9**A xi ti k'al já', ka tomól kuxuy, kublaladh ti al an belomtaláb, kom a exlál abal jayétsej an yajchiktaláb k'wajat ti putunal ti bá' a ebchalchik ti in putát an tsabál. **10**Po a Dios a xi in k'ál patal an lablidh ts'ejwalixtaláb, a xi tu kaniyámal ti bá' in ets'ey witsidh puwenchixtal ti in ebál a Cristo Jesús, talbél tam a yajchiknámalits jún i wé' i k'ij, Jajá' ti t'aja' ti it putudh, ti alwa' kublalay, ti tsápliy ani yab ki it yatsin. **11**Jajá' in k'ál an witsidh puwenchixtaláb ani an ejtodhtaláb abal ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

5:5
Mat 23:12; Efe 5:21
5:6
Sgo 4:10
5:7
Mat 6:25; Heb 13:5
5:8
T'aj 24:25; 2Ti 4:17
5:9
T'aj 14:22; Col 2:5; Sgo 4:7
5:10
Rom 8:28; 2Te 2:17; 2Ti 2:10
5:11
Rom 11:36
5:12
T'aj 5:22; 1Co 16:13; Heb 13:22
5:13
T'aj 12:12
5:14
Rom 16:16; Efe 6:23

Taltal Tak'ixtaláb ani i Lablixtaláb

12Ti in éy a Silvano, u tsalpayal jajá' pél jún i putudh ebchaláb, tu dhuchunchámal jún i wé', tu kanat tak'biyalchik ani tu tejwa' tso'óbliyal abal axé' já'its in chubax lablidh ts'ejwalixtal a Dios ju'táj ti it k'wajatchik.

13An Iglesia a xi k'wajat ti Babilonia, takudh junax k'al tatá'chik, a Marcos u tsakámil ti tsapnédhál. **14**Ki it tsapnédháxinchik jún k'al a xi júnakej k'al i k'ánidhax ts'uts'baxtaláb.

Koyataláb patal tatá'chik a xi k'wajat al a Cristo Jesús. ♦Amén.

In Tsáb Abadh Dhuchlábil a
PEDRO

An Dhuchum: A Pedro
An Báts'ul: An belomchik ti tsay'lél ti Asia
An Tamub: 66-67 TC

Ma yab owat ti tujenek an kulbéltaláb jawa' wat'ey ti Pentecostes (30 TC, ka met'a' an T'aj 2), yán i janam exóbchix ts'akiy abal ki in exa' ki in tala'bédha' in t'ojlábil an Ajátik. A Jesús in ok'xidh ólna' abal ne'etsakchik ka chích (Mat 7:15; 24:4-5, 11, 24-26; Mrc 13:22-23), ani a Pablo in ólchámalakits jayej an belomchik abal ne'etsak ka chich (T'aj 20:29-30). An apóstol Pedro in dhucha' an 2 Pedro, abal ki in t'ojojoy an belomchik abal an janam exóbchixchik ne'etsakits ka chích (2:1). In dhuchlábil a Judas in juntálnál ti k'al yán jant'ok'ij a 2 Pedro, po a Judas in t'ila' abal an janam exóbchixchik k'wajatakits ti bá an belomchik (Jud 4). Tám, a Pedro walám ok'xin ki in ts'ejka' axé' xi Dhuchlab.

A Pedro in ulal abal axé' já'its an tsabchíl Dhuchlab a xi in dhuchunchámal axé' xi belomchik (3:1). An k'a'ál Dhuchlab pélak abal an belomchik a xi k'wajatak in wat'anchal i ájaxtaláb ti in tsay'lélil an Asia Menor, jaxtám jayétsejchik an Báts'ul k'al an 2 Pedro. Xó', kom a Pedro in ts'ejka' axé' xi Dhuchlab talbél ti in dhucha' an 1 Pedro, walám in dhucha' ti 66-67 TC. In exlál abal utatakits ka tsemets (1:13-14), jaxtám in lé'ak ki in ts'ejka' júnakej i Dhuchlab abal ki in t'ojojoychik k'al an k'ak'adhtaláb a xi k'wajatak ti utel (1:15).

A Pedro in dhucha' abal jant'odha' in t'ajtal éy an puweltaláb espiritual, ani wé' ti in ebál an janam exóbchixchik (1:1-11). In abatnál abal ka puweychik ani in uchál jale' ti yejentál ki in tsapik áyna'. In putundhál in dhuchlábil antsé'; an exlomtaláb k'al an Dhuchlab in t'ajál an puweltaláb espiritual. A Pedro in kaniyal abal ki t'aja' ti kwentaj an Dhuchlab, kom junkats já'its a xi éylidh ani chubax (1:12-21). Ti tsáb kidhél a Pedro in eyendhál an Dhuchlab ani i biyál t'iplab abal ki in japidh ólna' an janam exóbchixchik ani an telax te'chikix a xi in lé'na' ki in k'ambiy an belomchik ani ki in tala'bédhanchij in t'ojlábil a Dios (2:1-3:13). Ti in taltal an Dhuchlab in kaniyalchik abal ka puwey espiritualmente abal ka t'ojojon ti k'al a Dios in weladh pílmédhomtal ani abal ki in ata' an at'ax bichówlom (3:14-18).

In bínadh káwintal a Pedro in lej kwa'al in jalbil abal an belomchik ti patal an k'ij. I ejtowal ku k'wajiy tsapik kubat ti in tomól in k'iblontal an at'ax, expidh biyat u: Puwey ti al an lablidh ts'ejwalixtaláb ani ti in exlomtal i Ajátik ani i K'ánix Jesucristo (3:18).

An óx pejach ti 2 Pedro

Ok'xidhkáw (1:1-2)
I. Lej yejentál abal an belom ka puwey espiritualmente ani ne'ets ka puwey expidh ti in éy an •Dhuchlab (1:3-21)
II. Lej yejentál abal an belom ka puwey espiritualmente abal yab ka átan k'al an janam exóbchixchik (2:1-22)
III. In tomnál k'alejk'ij ka puwey k'al in belkaxtal, kom an Ajátik ne'ets ka wichiy (3:1-18)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' Simón Pedro, in abatwálej ani in apóstolil a Jesucristo,

Abal a xi in bajuwámal ki in ko'oy jún i belomtaláb a xi lej in jalbíl junax k'al wawá' ti in éy in bolidhtal i Diosil ani a Jesucristo i k'ánixal.

2 Lablidh ts'ejwalixtaláb ani koyataláb ka dho'ey ti tatá'chik, ti al in exlomtal a Dios ani i Ajátik Jesús.

An Cristiano Kanidh ani Takudh

3 Jant'ini' patal a xi in k'ál an ejataláb ani an k'ak'naxtaláb u pidhnének ti k'al in ejtodhtal a Dios, já'its tam k'wajat a exlál Jajá', a xi tu kaniyámal ti in witsidh puwenchixtal ani ti in putudh alwa'tal. 4 Já'its ti k'al já' u pidhámej i lej púlik ani in lej jalbíl i ♦ok'xidh uludhtaláb, abal k'al já' ka bajuw ka juntálna' in t'ajtal éytal a Dios, kom it kalenekits ti al an odheltaláb a xi k'wajat ti k'wajchidh tsabál ti in éy an padhaytaláb, 5 tám, tatá'chik teyej, ka punchij patal an ik'axtaláb, ka punk'unchij a belomtal i putudh alwa'taláb, ani an putudh alwa'taláb, i exlomtaláb; 6 ani an exlomtaláb i ejét xe'tsintaláb; ani an ejét xe'tsintaláb an kuxudhtaláb, ani an kuxudhtaláb, an k'ak'naxtaláb; 7 ani an k'ak'naxtaláb, i k'aya' ja'úbnaxtaláb, ani an k'aya' ja'úbnaxtaláb, i k'ánidhomtaláb. 8 Kom max a axé'chik k'wajat ti al tatá'chik ani k'wajat ti dho'el, yab ne'ets ti jila' ti it óbej ma ni yab k'al i walíláb ti in exlomtal i Ajátik Jesucristo. 9 Po jita' yab in kwa'al axé'chik pél i jok'tsej ani yab tsu'ux ów, ani in uk'chiyámal in t'okeltal in biyál walab.

10 Jaxtám, ebchalábchik, ka ik'áxna' abal ka kublalay más a kanixtal ani a takuxtal; kom tam a t'ajál axé'chik, yab jayk'i' ne'ets ki it kwajlan. 11 Kom antsaná' ne'ets ki it pidhan jún i pulik otseltaláb ti in ets'ey ts'álejlábil i Ajátik ani an k'ánix Jesucristo.

12 Jaxtám, naná' yab ne'ets ku óbetna' tu t'ilchij ets'ey axé'chik, ma anákej a exlálits, ani it k'wajat tsapik kublaladh ti al an chubaxtaláb a xi i kwa'al ti axé' xi k'ij. 13 Kom u tsalpayal abal pél in bolídh, biyat in k'wajat ti axé' xi anam t'u'lek, abal tu ejédha' k'al i t'iltómnanchixtaláb, 14 u exlál abal k'al wé' u yajinchal ku jila' u anam t'u'úl, jant'ini'

1:1 *Rom 1:1; 3:21-26; Ti 2:3; 1Pe 1:1*
1:2 *Rom 1:7; Flp 3:8*
1:3 *Rom 8:28; 1Pe 1:5*
1:4 *2Co 7:1; Efe 4:24; Heb 12:10; Sgo 1:27; 1Jn 3:2*
1:5 *Col 2:3*
1:6 *T'aj 24:25; Heb 10:36*
1:7 *Rom 12:10; 1Te 3:12*
1:8 *Jn 15:2; Col 1:10; Ti 3:14*
1:9 *Mat 1:21; Efe 5:26; 1Jn 2:11*
1:10 *Jud 1:24*
1:11 *2Ti 4:18*
1:12 *Flp 3:1; 1Jn 2:21; 2Jn 1:2; Jud 1:5*
1:13 *2Co 5:1,4*
1:14 *Jn 13:36; 2Ti 4:6*

i Ajátik Jesucristo ti in ólchámal. 15Aniyek'ij ne'ets ku ik'áxna' abal an k'ij a xi a kwa'alchik, talbél ki in tsemets, ka ejtow ets'ey ka tsalápna' axé'chik.

In Witsidh Tejwa'médhomtal a Jesucristo

16Kom tam tu pidha' abal ka exla' in ejtodhtal ani in che'éltal i Ajátik Jesucristo, yab i ts'at'énchij i alk'idh ts'ejkadh t'ilab, po i tsu'uw k'al i tsu'uxtal in púlik éy. 17Kom Jajá' in bats'uw ti k'al a Pay'lóm Dios i lét'edh k'ak'naxtaláb ani i witsidh puwenchixtaláb, abchin ma tiwa' ti yetsej pulik witsidh puwenchixtaláb jún i káw a xi in uluw: Axé' já'its u k'ánidhowál Tsakámil, ti k'al Jajá', Naná' u kwa'al u kulbéltal. 18Ani wawá' i ats'a' axé' xi káw a xi chích ti k'ay'lál, tam tu k'wajatak k'al Jajá' ti bá' an santo bolchal.

19Wawá' i kwa'al jayej an Tsu'bidh káwintaláb a xi más chubax kublaladh, ju'táj ti ne'ets ka t'aja' alwa' max a t'ajál ti kwentaj ejtíl jún i tajbaxtaláb a xi tajk'anal ti yik'wáx, ma an chudhéltaláb ka tajk'an ani an chudhél ót ka tajk'an ti a ichíxchik. 20I exlál ok'ox axé', kej ma ni jún i tsu'bidh káwintaláb ti al an ♦Dhuchlab yab pél i tsinat wiladh káw, 21kom an Tsu'bidhkáw yab jayk'i' chi'dháj k'al in awiltal i inik, po an santo inikchik a xi k'álnadh k'al a Dios, káwinchik ixák'lidh k'al an Espíritu Santo.

I Janam Exóbchixchik ani i Tsu'bidh Káwlómejchik

2 Po wa'tsin jayej i janam tsu'bidh káwlómejchik ti al an bichówlom, jant'ini' ti ne'ets ka wa'tsin jayej ti al tatá'chik i janam exóbchix, a xi ne'ets ki in tsinat ódha' i píl exóbchixtaláb a xi tala'bédhax, ani ma in k'e'atnál an T'ek'at éylidh Ajátik a xi k'al ti ts'a'iyat, ani ki in chi'dha' ti jajá'chik i adhik tala'bédhaxtaláb. 2Ani yántolom ne'ets ki in áyna' in ódhil bélil, ani k'al ti in ebál jajá'chik, in bélil an chubaxtaláb ne'ets ka at'ax káwliyat, 3ani k'al i jik'lomtaláb ne'ets ti janamkáw abal ti wenk'ol tumína'chik. Abal axé'chik, ma biyálits in yajchik welaxtal yabáts ne'ets ka owey ani in tala'bédhomtal yab wayal.

4Kom max a Dios yab in yajnanchij an ♦ángelchik a xi walbin, po in jolow ti jól yajchiktaláb ani in bína' ti

1:15 *Luc 9:31*
1:16 *Mat 17:1-8; Mrc 13:26*
1:17 *Mat 3:17*
1:18 *Mat 17:6*
1:19 *Luc 1:78; 2Co 4:6; 1Pe 1:10, 11; Ap 22:16*
1:21 *T'aj 1:16; 2Ti 3:16; 1Pe 1:11*
2:1 *Mat 7:15; 1Co 6:20; 1Ti 4:1; Jud 1:4*
2:2 *Jud 1:4*
2:3 *2Co 2:17; 1Te 2:5*
2:4 *1Ti 3:6; Jud 1:6; Ap 20:1,2*

yik'wáx wik'axte'chik, abal ka ko'komiyat ma ti yajchik welaxtaláb. **5**Ani max yab in yajnanchij an biyál k'wajílom ti tsabál, po in k'ániy a Noé, an waxik atikláb, jún i ólnom bolidhtaláb; in chi'dha' an uk'eltaláb ti in k'wajchidh tsabálil an yab k'ak'naxchik. **6**Ani max in weladh yajchikiy an bichow Sodoma ani a Gomorra, in wenk'ow ti pakw, in punuw ti t'iplab abal nixé'chik a xi ne'etsak ka xe'tsin ti yab k'ak'nax, **7**ani in jek'ondha' a bolidh Lot, lej it'ixbédhach ti bá' an k'ibel tidhetaltaláb a xi in xe'etsna' an pojkaxchik **8**(kom axé' xi bolidh inik k'wajílak ti ba' jajá'chik, chudhél ani chudhél in yajbédhálak in bolidh alma ichích, kom in tsu'tal ani in ats'ál in jek'om t'ajnélilchik); **9**an Ajátik in exlál jant'odha' ki in jek'ondha' an k'ak'naxchik ti ba' an tilibnaxtaláb, ani ki in ko'komay an yab bolidhchik abal ka yajchikiyat ti in k'ichájil an weladh yajchiktaláb, **10**po más nixé'chik a xi in áykóm an anam t'u'lek in padhay lé' an at'ax odheltaláb ani in pojkál i éyal amuláb. In t'ajál jawa' ki in lé'na'chik, k'adhat k'al in tsinejtal ani yab jik'élchik ki in at'ax káwliy an winat ejtodhtalábchik. **11**Biyat an ♦ángelchik, a xi más pulík in tsáp ani in ejtodhtal, yab in ulal i weladh jolbixtaláb k'al i at'axkáw ti in tamét an Ajátik.

12Po axé'chik in kwi'badh káwliyalchik a xi yab in exbayal, jant'ini' i dhimalón ko'nél a xi yab maxubél, yak'wáb abal ka tala'bédháj, ne'ets ka tala' tsemetschik ti in kwetém odheltal, **13**ne'ets ki in bats'uw in jalbíl in yab bolidhtal, kom in tsalpóm abal lej k'ijidh ki in alwátna' chudhél ani chudhél. Axé' pél i mink'odhtaláb ani i at'axtaláb, a xi k'ijidhbél ti al in kwetém k'ambixtal, biyat k'apul k'al tatá'chik. **14**In kwa'al in tsu'uxtalchik t'uchat ti tsáblix k'al in tomkíl, yab koyolchik ti walbinal, in k'ambiyal an atiklábchik a xi yab k'wajlelnalk'ij, in ujundhámal in ichích ti jik'lom, ani pél i tsakamlábchik k'al i kwi'badh káwílaxtaláb. **15**In joltiyámal an bolidh bél, ani k'iblonénekchik ki in ayokna' in bélil a Balaam, kwitólil a Beor, a xi in kulbétna' in jalbixtal an yab bolidhtaláb, **16**ani k'alej wi'idh tawnadh ti in ebál in k'ibts'ontal, kom ma jún i mó' ch'uri', káwin k'al in káwintal i inik, abal ki in oybiy in olmantal an tsu'bidh kawlómej.

2:5 *Heb 11:7; 1Pe 3:20*
2:6 *Mat 10:15; Rom 9:29; Jud 1:7*
2:8 *Mat 10:15; Rom 15:31; Ap 3:10*
2:10 *Jud 1:8, 16,18*
2:11 *Jud 1:9*
2:12 *Jud 1:10*
2:13 *Rom 13:13; 1Co 11:20, 21; 1Te 5:7; Jud 1:12*
2:14 *Efe 2:3; Sgo 1:8*
2:15 *Jud 1:11; Ap 2:14*

17Axé'chik pél i wayenek mom, i tokow a xi nixoknadh
k'al i bájchik', abal jajá'chik k'wajat t'ojojodh an t'unu'
yik'wáx abal ets'ey.
18Kom alk'idh káwchik k'al i k'adhataláb, in eyendhál
ti dhapich in padhay lé'nomtal an t'u'lek k'al i k'ibel
tidhetaltaláb, abal nixé'chik a xi chubax ówmének ti
bá' an k'iblontaláb. 19Biyat jajá'chik in ok'xidh ólchal i
walkantaláb, ani lej jajá'chik pél in abatnanélil i odheltaláb.
Kom tam jún átanal k'al jún jita', nixé' wenk'onal ti
abatnanél k'al jita' ti átáb. 20Kom max talbél ti pílménekits
ti in at'ax odheltal an k'wajchidh tsabál ti in éy in exlomtal
an Ajátik ani an k'ánix Jesucristo, ani axé'chik junílek'ij ka
ts'alk'uyatchik ani ka átan, in taltal éy k'alchinal kej a xi
ti k'a'ál. 21Kom más alwa'ak max t'ajat yabák in exlámal
in bélil an bolidhtaláb, kej tam ti in exlámalits, ka pílméj
ani ki in jila' an santo abatnadhkáw a xi pidhanchik. 22Po
wat'enek ti jajá'chik jant'ini' an chubax Tsalpadhkáw:

An pik'o' in wichénchal in xá',

ani:

An achídhach olom ki in t'ulí'na' an lukuk.

(Pro 11:22; 26:11)

2:17 *Jud 1:12,13*
2:18 *Jud 1:16*
2:19 *Rom 6:16*
2:20 *Mat 12:45*
2:21 *Heb 6:4-6*
3:1 *1Co 10:14*
3:2 *Luc 1:70; T'aj 3:21; Efe 4:11*
3:3 *1Ti 4:1; 2Ti 3:1; Jud 1:18*
3:4 *Mat 24:48; Mrc 10:6; Luc 17:30*
3:5 *Heb 11:3*
3:7 *Mat 10:15; 2Te 1:7*

In K'ichájil an Ajátik Ta't'tál

3 K'ánidhowálchik, axé' pél in tsabchíl an abadh ♦Dhuchlab
a xi tu dhuchunchal, ani ti tsablom, tu ejédhanchal a
chubax tsalápil k'al i t'ilt'ónchixtaláb, 2abal ka t'ilpa' an káw
a xi k'alej ok'xidh uludh k'al an santo tsu'bidh káwlómejchik,
ani i abatnadh káwintal, wawá', in apóstolil an Ajátik ani an
K'ánix. 3Ok'ox ka exla' axé', abal ne'ets ka chích ti in ta'pantal
an k'ij i telax te'chikix, a xi ne'ets ka xe'tsinchik ti in kwetém
padhay lé'nomtal, 4ani ne'ets ki in uluwchik: ¿Ju'táj ti k'wajat
in ok'xidh uludhtal abal in wichéltal? Kom ma ti a k'icháj tam
ti an pay'lómlábchik wayits, patal jawámakits k'wajat antsaná'
jant'ini' ti in tujtal an ts'ejkadh tsabál. 5Axé'chik k'al in t'ajchíl
yab in lé' ki in exla'; abal ti biyál an k'ay'lálchik t'ajan k'al
in káwintal a Dios ani jayej an tsabál a xi k'wajat ti ja' ani
ti ba' an ja'. 6Jaxtám, an tsabál ti nixé' xi k'ij talan, uk'dhach
k'al i ja'; 7po an k'ay'lálchik ani an tsabál a xi xowé', k'wajat
ko'komadh k'al jayétsej an káwintaláb, beletnadh abal ti an

k'amal ti nixé' xi k'ij, ti in k'ichájil an welax takuxtaláb ani ti in tala'bédhomtal an yab k'ak'nax atiklábchik.

8Po k'ánidhowálábchik, yab it k'wajat abal yab ka exla' abal k'al an Ajátik, jún a k'icháj já'its ejtíl jún xi' i tamub, ani jún i xi' i tamub ejtíl jún a k'icháj. **9**An Ajátik yab in owedhál ki in putuw in ok'xidh uludhtal, jant'ini' talchik in tsalpayal owat; po nakat aychix abal ti k'al wawá', yab in lé'nanchal ma ni jita' ka tala'béj, po ti in yánél ka chích ki in joltiy in biyál xe'tsintal.

10Po in K'ichájil an Ajátik ne'ets ka chích ejtíl jún i akal otsax kwé', ti ju'táj an k'ay'lálchik ne'ets ka wat'ey k'al jún i pulik ts'ilíy, ani an k'a'ál ts'ejkanélchik ne'ets ka xo'kan k'al i pulik k'ak'ém, ani an tsabál ani an t'ajnél a xi wa'ats taná' ne'ets ka t'a'iy. **11**Jaxtám xó', kom patal axé'chik ne'ets ka paklun, ¿awxe' yab yejentál tatá'chik ki it xe'tsin k'al i santo xe'tsintaláb ani k'al i k'ak'naxtaláb, **12**ti it aychix ani ti it dhubchix abal ti in che'éltal in k'ichájil a Dios, ju'táj ti an k'ay'lálchik, tam ka jok'pan, ne'ets ka paklun, ani an k'a'ál ts'ejkanélabchik, ne'ets ka xo'kan k'al an yetsej k'ak'ém? **13**Po wawá', i aychal, jant'ini' in ok'xidh uludhtal, jún i ít k'ay'lál ani jún i ít tsabál, ju'táj ti k'wajíl an bolidhtaláb.

14Jaxtám, k'ánidhowálchik, kom it k'wajat ti it aychix k'al patal axé', ka ik'áxna' abal ti ela' ti al an koyataláb, yab k'al i mink'odhtaláb ani yab k'al i punk'udh jolbintaláb. **15**Ani ka pulik tsalpay abal in nakat aychixtal i Ajátik já'its abal ti k'ánixtaláb, jant'ini' jayej i k'ánidhowál ebchal Pablo, jant'ini' an tsalpadhtaláb a xi pidhámej, ti dhuchunchámal jayej. **16**Aniyek'ij ti patal in abadh dhuchlábil, in t'ilál patal axé'chik, ju'táj ti wa'ats junchik k'ibat ka exbay, ju'táj a xi yab exóblámadhchik ani a xi yab alwa' kubat in jalpiyal, jant'ini' ti in jalk'uyal an pílchik ♦Dhuchlab abal ti in kwetém tala'béltal.

17Jaxtám k'ánidhowálchik, kom a ok'xidh exlálits, ka t'aja' an kwentaj yabák tatá'chik teyej ki it ne'dháj ti k'al in k'iblontal an at'axchik, ani ki it ijkan ti bá' a tsapik kublantal. **18**Po anákej, ki it puwey ti al an lablidh ts'ejwalixtaláb ani ti in exlomtal i Ajátik ani i K'ánix Jesucristo.

Jajá' ki in k'álna' an witsidh puwenchixtaláb xowé' ani ti ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

3:9
Rom 2:4; 1Ti 2:4; Heb 2:3; 10:37; Ap 2:21
3:10
Mat 24:35; Luc 12:39; 2Te 1:7; Heb 12:27; Ap 21:1
3:12
1Co 1:7; Ap 21:1
3:14
1Te 3:13
3:15
Rom 2:4; Efe 3:3
3:16
Sgo 1:8
3:17
1Co 10:12; Ap 2:5
3:18
Rom 3:24; 11:36

In K'a'ál Abadh Dhuchlábil a
JUAN

An Dhuchum: A Juan
An Báts'ul: An belomchik ti Asia Menor
An Tamub: 80-95 TC

An apóstol Juan pélak jún a xi lajuj tsáb in apóstolil a Jesús. Já'its walám an apóstol a xi más tsakamej, jita' a Jesús in lej k'anidha'. Expidh a Juan, a Jacobo ani a Pedro k'wajiy k'al a Jesús ti timk'ontaláb ani ti t'ayabláb Getsemaní. Expidh a Juan k'wajiy tam ti a Jesús k'et'an. Tam ti a Jesús k'wajat ti tsemel, in ⁺dhakatna' a Juan abal ka beletnanchat in mím. Ti al an k'a'ál tsé'lom an verso a Juan tejwa' tso'óblix abal k'wajiy utat, ani lej junkun k'al a Jesucristo. Walám ti 80-95 TC, a Juan in ts'ejka' axé' xi dhudhlab abal an iglesiachik ti Asia Menor. Jajá' in lé'ak abal an belomchik ki in tso'obna' an kulbéltaláb a xi jajá' in kwa'al, já'its an junkudhtaláb k'al a Cristo.

Ti in taltalits an k'a'ál siglo, an iglesiachik payenekakits k'al yán jant'oj. Yán i k'ak'nadh t'ojnal k'wajatak ti in akniyal yan i iglesiachik ani an belomchik k'wajatak ti puwel k'al in belkaxtal, po wa'atsak i odheltaláb a xi yejentálak ki in t'aja' ti kwentaj. An k'a'ál ajumchik k'al an 1 Juan in tamuwalakchik i k'ak'adhtaláb; já'its i janam exóbchixtaláb ani kom yab exlomchik k'al an Dhuchlab. A Juan in ólchal axé' xi k'ak'adhtaláb ani in bolchal an belomchik ti al an chubax exlomtaláb a xi in exlálakitschik o in tomnálak ki in exla'. In ts'ejka' axé' xi Dhuchlab abal ki in dhakatbédha' an belkaxchik ti k'al in belomtal (5:13).

Abal ki in pidha' axé' xi dhakataláb, a Juan in beldhál tsé' i áyláb ti in putát axé' xi Dhuchlab. In ódhál axé' xi áyláb k'al an káw ejtíl, axé' tu dhuchunchalchik (1:4). An áyláb já'its an junkudhtaláb (1:3-4), an bolidhtaláb (2:1), an janam exóbchixtaláb (2:26), an belomtaláb (5:13). Lej t'iladh jayej an k'ánidhomtaláb ti axé' xi ⁺Dhuchlab.

A Juan in lé'nanchalak an ajumchik ka k'wajiy ⁺dhakat abal in kwa'al i ets'ey ejataláb (5:13). K'al an chubaxtaláb axé' chubax tam i belál an chubaxtaláb, ku xe'tsin ti al an tajaxtaláb, ani ku k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej. Jún i bolidh belomtaláb kwa'al ki in kó'oy i bolidh t'ajnél.

An óx pejach ti 1 Juan

Ok'xidhkáw (1:1-4)
I. An bolidh belomtaláb in kwa'al i bolidh t'ajnél (1:5-2:17)
II. An chubax exóbintaláb in takandhál i janam exóbchixtaláb, ani an bolidh exóbchixtaláb tejwa'mél ti bolidh xe'tsintaláb (2:18-4:6)
III. An tsapik dhakataláb che'el tam an belkax in k'ánidhál a xi pílchik, ots'nidh k'al a Dios, ani in belál an Dhuchlab (4:7-5:21)

An Ejat Káwintaláb

1 A xi já'its ma ti in tujtal, a xi i ats'ámal, a xi i tsu'úmal k'al
i tsu'uxtal, a xi i met'ámal ani a xi i takámal k'al i k'ubak,
ti in ebál an ejat Káwintaláb 2(kom an ejataláb tejwa'méj,
ani i tsu'uw, ani u tejwa' tso'óblix, ani wawá' xó' i ólnaxnál
an ets'ey ejataláb, a xi k'wajatak k'al an Pay'lóm ani u
tejwa'médhanchat). 3Jawa' a xi i tsu'úmal ani i ats'ámal,
já'its a xi i ólnál, abal tatá'chik teyej ka ko'oy i junkudhtaláb
k'al wawá'; ani k'al an chubaxtaláb i junkudhtal já'its k'al an
Pay'lóm, ani k'al in Tsakámil Jesucristo. 4Ani a axé'chik tu
dhuchunchal abal ka kidhban a kulbéjintalchik.

A Dios Pél i Tajaxtaláb

5Axé' já'its an ólchixtaláb a xi i ats'ámal ti k'al Jajá', ani
tu ólchalchik, abal a Dios pél i tajaxtaláb, ani ti al Jajá'
yab wa'ats ma ni jún i yik'wáx. 6Max i ulal abal i kwa'al
i junkudhtaláb k'al Jajá', po u xe'ets ti al an yik'wáx, u
janamkáw, ani yab i t'ajál an chubaxtaláb; 7po max u xe'ets
ti al an tajaxtaláb, jant'ini' Jajá' k'wajat ti al an tajaxtaláb,
tám, i kwa'al i junkudhtaláb jún k'al a xi júnakej, ani in
xits'ál a Jesucristo in Tsakámil tu t'okedhál k'al patal i
walabtaláb.

8Max ki uluw abal yab u walbinének, i k'ambiyal i
kwetém bá', ani an chubaxtaláb yab k'wajat ti al wawá'.
9Max ki lujuw i walab, Jajá' lej putudh ani bolidh abal tu
ku pakwlanchij i walab, ani tu ku t'okedha' ti k'al patal an
yab bolidhtaláb. 10Max ki uluw abal yab u walbinének,
i t'ajál Jajá' ti janamkáw ani in káwintal yab k'wajat ti al
wawá'.

A Cristo pél i K'ánix Káwlómejil

2 Tsakam tsakámilchik, axé'chik tu dhuchunchal abal yab
ki it walbin, ani max jita' walbinének, i kwa'al i K'ánix
káwlómej abal k'al an Pay'lóm, a Jesucristo an bolidh. 2Ani
Jajá' pél i ts'akchix kulbédhax k'al i walab po yab expidh
abal wawá' i walab, po jayej abal patal an k'wajílom ti
tsabál.

3Ani k'al axé' i exlál abal wawá' u exlom k'al Jajá', max i
t'ajál in abatnadh káwintal. 4A xi ki in uluw: Naná' in exlom

1:1 *Jn 1:2; 20:27; 2Pe 1:16*
1:2 *Jn 15:27; 1Ti 3:16; 1Pe 1:20*
1:3 *1Co 1:9*
1:4 *Jn 3:29*
1:5 *1Ti 6:16*
1:6 *Jn 3:19-21; 2Co 6:14; Efe 5:8*
1:7 *Heb 9:14; Ap 1:5*
1:8 *Jn 8:44; Rom 3:9-19; Sgo 3:2*
1:9 *Heb 10:22*
1:10 *Jn 5:38*
2:1 *Rom 8:34; 1Ti 2:5*
2:2 *Jn 3:17; Rom 3:25*
2:3 *Jn 14:15*
2:4 *Ti 1:16*

k'al Jajá', ani yab in t'ajál in abatnadh káwintal, nixé' pél i janamkáw, ani an chubaxtaláb yab k'wajat ti al jajá'; 5po a xi in t'ajchal in káwintal, ti al jajá' lej chubax in k'ánidhomtal a Dios kidhbanének; ti k'al axé' i exlál abal u k'wajat k'al Jajá'. 6Jita' in ulal abal k'wajat ti al Jajá', yejentál ka xe'tsin jant'ini' Jajá' xe'tsin.

An Ít Abatnadhkáw

7Ebchalchik, yab tu dhuchunchal i ít abatnadhkáw, po i biyál abatnadhkáw a xi a kwa'al ma ti in tujtal; axé' xi biyál abatnadhkáw já'its an káwintaláb a xi a ats'ámal ma ti in tujtal. 8Junílek'ij, tu dhuchunchalchik jún i ít abatnadhkáw, a xi lej chubax ti k'al Jajá' ani ti k'al tatá'chik, kom an yik'wáx wat'elits, ani an chubax tajaxtaláb tajk'analits.

9Jita' in ulal k'wajat ti al an tajaxtaláb, ani in at'ál in ebchal, jajá' k'wajatej bá' an yik'wáx. 10Po a xi in k'ánidhál in ebchal, k'wajat bá' an tajaxtaláb ani yab wa'ats i t'idhk'wantaláb ti jajá'. 11Po jita' in at'ál in ebchal k'wajat bá' an yik'wáx, ani xe'ets ti yik'wáx, ani yab in exlál ju'táj ti ne'ets, kom k'al an yik'wáx ti jok'tsemének in tsu'uxtal.

12Tu dhuchunchal tatá'chik, tsakam tsakámil,
Kom a walab pakwladhits k'al Jajá' in bij.
13Tu dhuchunchal tatá', pay'lómlábchik,
Kom a exlámalits a xi já'its ma ti in tujtal.
Tu dhuchunchal tatá'chik, kwitól inik,
Kom a átámalits an at'ax.
Tu dhuchunchal tatá', tsakam tsakámilchik,
Kom a exlámalits an Pay'lom.
14Tu dhuchunchámal tatá'chik, pay'lómláb,
Kom a exlámal Jajá' a xi ma ti in tujtal.
Tu dhuchunchámal tatá'chik, kwitól inik,
Kom it tsáplidh, ani in Káwintal a Dios k'wajat ti al tatá'chik, ani a átámalits an at'ax.

15Yab ka k'án lé'na' an walab tsabál, ma ni a xi wa'ats ti walab tsabál. Max jún jita' in k'án lé'nál an walab tsabál, in k'ánidhomtal an Pay'lóm yab k'wajat ti al jajá'. 16Kom patal a xi wa'ats ti walab tsabál, in padhay lé'nomtal an anam t'u'lek, in padhay lé'nomtal a tsu'uxtal, ani in alk'idh

2:5 *Jn 14:15*
2:6 *Mat 11:29*
2:7 *1Co 10:14*
2:8 *Jn 1:9; 13:34; Rom 13:12; Efe 5:8; 1Te 5:5; Heb 10:25*
2:11 *Jn 11:9*
2:13 *Mat 5:37; Jn 1:1; 16:33*
2:14 *Jn 1:1; 5:38; Efe 6:10; Heb 4:12*
2:15 *Rom 12:2; Sgo 4:4*
2:16 *Rom 13:14; Efe 2:3*

k'adhatal an ejataláb, yab tál ti k'al an Pay'lóm, po ti k'al an walab tsabál. 17Ani an walab tsabál wat'elk'ij ani in padhay lé'nomtal; po a xi in t'ajchal in awiltal a Dios ne'ets ka k'wajiy abal ets'ey.

Ólchixtaláb ti in ebál an Anticristo

18Tsakam tsakámilchik, xó' pélits in taltal an k'ij; ani jant'ini' ti a ats'ámal abal an anticristo ne'ets ka chích, antsaná' xowé' wa'atsits yán i anticristo; jaxtám i exlál abal pélits in taltal an k'ij. 19Kalejchik ti k'al wawá', kom yabák i juntal yanél; kom max pélak i juntal yanél, k'wajinekak k'al wawá'. Po kalej abal ka tejwa'méj abal yab patal pél i juntal yanél.

20Po tatá'chik a kwa'al in majuxtal an Espíritu Santo, ani a exlál patal. 21Yab tu dhuchunchámal jant'ini' max yabák a exlál an chubaxtaláb, po kom a exlál, ani yab wa'ats i janamtaláb ti an chubaxtaláb.

22¿Jita'xe' já'its a xi janamkáw, yab já'its a xi in k'e'atnál a Jesús abal já'its a Cristo? Axé' já'its an anticristo, a xi in padhál an Pay'lóm ani an Tsakamláb. 23Patal a xi in k'e'atnál an Tsakamláb, yab jayej in kwa'al an Pay'lóm; a xi in tejwa' ólnaxnál an Tsakamláb, in kwa'al jayej an Pay'lóm.

24Jawa' a xi a ats'ámal ma ti in tujtal, ka k'wajiy ti al tatá'chik. Max a xi a ats'ámal ma ti in tujtal k'wajat ti al tatá'chik, antsaná' jayej ne'ets ki it k'wajiy k'al an Tsakamláb ani k'al an Pay'lóm. 25Ani axé' já'its an ʻok'xidh uludhtaláb abal Jajá' tu pidhámal an ets'ey ejataláb.

26Tu dhuchunchámal axé' k'al ti in ebál a xi ti k'ambiyalchik. 27Po max an majuxtaláb a xi a bats'uwámal ti k'al Jajá' k'wajat ti al tatá'chik, tám, yab a yajinchal jita' ti exóbchij; po jant'ini' an majuxtaláb ti exóbchal patal, ani pél chubax, ani yab i janamtaláb, jant'ini' ti exóbchámal, antsaná' ki it k'wajiy k'al Jajá'.

28Ani xowé', tsakam tsakámilchik, ki it k'wajiy k'al Jajá', abal tam ka tejwa'méj, ki ko'oy i ʻdhakataláb, abal yab ku kalej tidhetál ti in wichéltal. 29Max a exlál abal Jajá' pél i bolidh, a exlálchik jayej abal patal a xi in t'ajál i bolidhtaláb wa'tsinének ti k'al Jajá'.

2:17 *Mat 12:50; Heb 12:27*
2:18 *Rom 13:11*
2:19 *T'aj 20:30; 1Co 11:19*
2:20 *Mat 13:11; Mrc 1:24; Jn 14:26; 2Co 1:21*
2:21 *1Pe 1:12; Jud 1:5*
2:22 *2Jn 1:7*
2:23 *Jn 8:19; 2Jn 1:9*
2:24 *Jn 14:23; 2Jn 1:9*
2:25 *Mat 25:46*
2:27 *Jn 15:4; 1Co 2:12*
2:28 *Efe 3:12; Col 3:4; 1Te 2:19*
2:29 *Jn 1:13*

In Tsakámilchik a Dios

3 Xó', ka met'a', janéy tam k'ánidhomtaláb a xi tu
pidhámal an Pay'lóm, abal ku bijiyat tu tsakamláb k'al
a Dios; jaxtám an k'wajílom ti tsabál yab tu exlál, kom yab
in exla' Jajá'. 2K'ánidhowálchik, xowé' pélits u tsakamláb
k'al a Dios, ani yabáyej tejwamének janéy ne'ets ki éyna';
po i exlál abal tam Jajá' ka tejwa'méj, ne'ets ki éyna' ejtíl
Jajá', kom ne'ets ki tsu'uw jant'ini' já'its Jajá'. 3Ani patal a xi
in kwa'al axé' xi aychixtaláb ti in ál Jajá', in t'okál ti in bá',
antsaná' jant'ini' jajá' t'okat.

4Patal jita' a xi in t'ajál i walabtaláb, in jek'omnál jayej
an ♦Éylidhkáw; kom an walabtaláb pél i jek'omtaláb k'al
an ♦Éylidhkáw. 5Ani a exlálchik abal Jajá' tejwa'méj abal
tu ku tixk'anchij i walab, ani yab wa'ats i walabtaláb ti k'al
Jajá'. 6Patal a xi k'wajat ti al Jajá' yab walbinal; patal a xi
walbinal, yab in tsu'úmal, ma ni in exlámal Jajá'.

7Tsakam tsakámilchik, yab jita' ti k'ambiy; a xi in t'ajál
i bolidhtaláb nixé' pél i bolidh, jant'ini' Jajá' pél i bolidh.
8A xi in t'ajál i walabtaláb k'álnadh k'al an Tenekláb, kom
an Tenekláb walbinal ma ti in tujtal. Jaxtám ti tejwa'méj
in Tsakámil a Dios, abal ki in paklunchij in t'ojlábil an
Tenekláb. 9Patal a xi wa'tsinének ti k'al a Dios, yab in
t'ajál i walabtaláb, kom in iyalábil a Dios k'wajat ti al
jajá'; ani yab in ejtowal ka walbin, kom wa'tsinének ti k'al
a Dios.

10K'al axé' tejwa'mél in tsakámilchik a Dios, ani in
tsakámilchik an Tenekláb; patal a xi yab in t'ajál an
bolidhtaláb, ani a xi yab in k'ánidhál in ebchal, yab
k'álnadh k'al a Dios. 11Kom axé' já'its an ólchixtaláb a xi a
ats'ámalchik ma ti in tujtal, abal ku k'ánidháxin jún k'al a xi
júnakej. 12Yab ejtíl a Caín, a xi k'álnadhak k'al an at'ax ani
in tsemdha' in inik ebchal. ¿Ani jale' ti in tsemdha'? Kom in
t'ajnélil pélak i at'axtaláb, ani in ebchal i bolidhtaláb.

13Ebchalchik k'ál a xi naná, yab ka jik'pa' max an
k'wajílom ti tsabál ti at'ál. 14Wawá' i exlál abal u wat'enekits
ti tsemláj abal ti ejataláb, kom i k'ánidhál an ebchalábchik.
A xi yab in k'ánidhál in ebchal, k'wajat ti al i tsemláj.
15Patal a xi in at'ál in ebchal pél i tsemdhom; ani a exlálchik
abal ti in al jún i tsemdhom yab k'wajat i ets'ey ejataláb.

3:1 *Jn 3:16*
3:2 *Jn 1:12; 17:24; Rom 8:29; 1Co 10:14; 2Co 3:18; Col 3:4; 2Pe 1:4*
3:3 *2Co 7:1; 2Pe 3:13,14*
3:5 *Jn 3:17; 2Co 5:21*
3:8 *Mat 4:3; Jn 8:44; Heb 2:14*
3:9 *Jn 1:13; 1Pe 1:23*
3:10 *Jn 1:12*
3:11 *Jn 13:34, 35; 2Jn 1:5*
3:12 *Mat 5:37*
3:13 *Jn 15:18,19*
3:14 *Jn 5:24*

16K'al axé' i exlál an k'ánidhomtaláb, kom Jajá' in punuw
in ejatal k'al wawá' i ebál; ani wawá' weyej i yajinchal
ki punuw i ejatal ti in ebál an ebchalábchik, **17**po a xi in
kwa'al i k'áláb ti axé' xi tsabál, ani in tsu'tal in ebchal in
kwa'al i yajinchixtaláb, ani in mapuyal in ichích abal ti
k'al jajá', ¿jant'odha' ti k'wajat in k'ánidhomtal a Dios ti al
jajá'?

18Tsakam tsakámilchik, yab ku k'ánidháxin uludhk'ij ma
ni k'al i lek'áb, po k'al i t'ajnéláb ani i chubaxtaláb. **19**Ani
k'al a axé' i exlál abal pél tu k'ál an chubaxtaláb, ani ne'ets
ki ejtidh pajámiy i ichich ti in tamét Jajá'. **20**Kom max i
ichích tu weladh jolbiyal, a Dios más púlik kej i ichích, ani
Jajá' in exlál patal. **21**K'ánidhowálchik, max i ichích yab tu
weladh jolbiyal, i ♦dhakataláb i kwa'al ti al a Dios. **22**Ani
jawámakits ki konoy ne'ets ki bats'uw ti k'al Jajá', kom i
t'ajál in abatnadh káwintal, ani i t'ajál ti in tamét, jawa' a xi
Jajá' in kulbétnál. **23**Ani a axé' já'its an abatnadhkáw, abal
ki bela' in bij in Tsakámil Jesucristo ani ku k'ánidháxin jún
k'al a xi júnakej jant'ini' tu abatnámal.

24Ani jita' ki in t'aja' in abatnadh káwintal k'wajat ti al
a Dios, ani a Dios ti al jajá', ani k'al axé' i exlál abal Jajá'
k'wajat k'al wawá', ti in éy an Espíritu a xi tu pidhámal.

Ka Takandha' an Espírituchik

4 K'ánidhowálchik, yab ka bela' patal an espíritu, po
ka takandha' an espíritu max tál ti k'al a Dios; kom
yántolom i janam tsu'bidh káwlómej kalenek ti tsabál. **2**K'al
axé' ka exla'chik in Espíritujil a Dios, patal an espíritu a xi
ki in tejwa' uluw abal a Jesucristo che'nek ti anam t'u'lek,
nixé' k'álnadh k'al a Dios; **3**ani patal an espíritu a xi yab
ki in tejwa' uluw abal a Jesucristo che'nek ti anam t'u'lek,
yab k'álnadh k'al a Dios; ani axé' já'its in espíritujil an
anticristo, a xi tatá'chik a ats'ámal ne'ets ka chích, ani xowé'
k'wajatits ti tsabál.

4Tsakam tsakámil, tatá'chik it k'álnadh k'al a Dios, ani a
átámalits; kom wat'adh púlik in éy a xi k'wajat k'al tatá'chik
kej a xi k'wajat ti walab tsabál. **5**Jajá'chik, pél i tsabálíb;
jaxtám in káwnál i tsabálíb ani k'al an tsabálíb u ats'nalchik.
6Wawá' pél tu k'ál a Dios; a xi in exlál a Dios, tu ats'ál; a

3:16 *Jn 10:11, 13,15; Flp 2:17; 1Te 2:8*
3:17 *Sgo 2:15*
3:18 *Rom 12:9*
3:21 *1Co 10:14; Efe 3:12*
3:22 *Mat 7:7; Jn 8:29; 14:15; Heb 13:21*
3:23 *Luc 24:47; Jn 1:12; 6:29; 13:34; 1Co 6:11*
3:24 *1Te 4:8*
4:1 *Mat 7:15; 1Co 10:14; 2Te 2:2*
4:2 *Jn 1:14; 1Co 12:3*
4:3 *2Jn 1:7*
4:4 *Jn 12:31; 16:33; Rom 8:31*
4:5 *Jn 15:19*
4:6 *Mrc 13:5; Jn 8:47; 14:17*

xi yab k'álnadh k'al a Dios, yab tu ats'ál. K'al axé' i exlál an chubax espíritu ani an k'ambix espíritu.

A Dios pél i K'ánidhom

7K'anidowálchik, ku k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej; kom an k'ánidhomtaláb pél in k'ál a Dios. Patal a xi k'ánidhom, wa'tsinének ti k'al a Dios, ani in exlál a Dios. **8**A xi yab k'ánidhom, yab in exlámal a Dios; kom a Dios pél i k'ánidhom. **9**Ti k'al axé' tejwa'méj in k'ánidhomtal a Dios ti k'al wawá', abal a Dios in aba' in junkats wa'tsidhach Tsakámil ti tsabál abal ti in éy Jajá' ku ejátlin. **10**Axé' já'its an k'ánidhomtaláb, yab abal wawá' i k'ánidhámal a Dios, po Jajá' tu k'ánidhámal, ani in aba' in Tsakámil ti ts'akchix kulbédhax ti in ebál i walab. **11**K'ánidhowálchik, max a Dios tu k'ánidhámal antsaná', yejentál weyej ku k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej.

12Ma ni jita' yab jayk'i' in tsu'úmal a Dios. Max u k'ánidháx jún k'al a xi júnakej, a Dios k'wajat k'al wawá', ani in k'ánidhomtal kidhbanének ti al wawá'. **13**K'al axé' i exlál abal u k'wajat k'al Jajá', ani Jajá' k'al wawá', kom tu pidhámal in Espíritu. **14**Ani wawá' i tsu'úmal ani u tejwa' tso'óblix abal an Pay'lóm in abámal an Tsakamláb, abal ki in K'ániy an k'wajílom ti tsabál. **15**Patal a xi in lujudh ulal abal a Jesús já'its in Tsakámil a Dios, a Dios k'wajat k'al jajá', ani jajá' k'al a Dios. **16**Ani wawá' i exlámal ani i belámal an k'ánidhomtaláb a xi a Dios tu ko'onchal. A Dios pél i k'ánidhom; ani a xi k'wajíl k'al i k'ánidhomtaláb, k'wajíl k'al a Dios, ani a Dios k'al jajá'.

17Ti al axé' kidhbanének an k'ánidhomtaláb ti al wawá', abal ki ko'oy i ♦dhakataláb ti in k'ichájil an weladh pílmédhomtaláb; kom jant'ini' Jajá' in éy, antsaná' weyej tejé' ti tsabál. **18**Ti al an k'ánidhomtaláb yab wa'ats i jik'éltaláb, po an kidhat k'ánidhomtaláb in kaldhál an jik'éltaláb; kom an jik'éltaláb yajchikix. Ju'táj ti a xi jik'él, yab kidhbanének ti al an k'ánidhomtaláb. **19**Wawá' i k'ánidhál Jajá', kom Jajá' tu ok'ox k'ánidha'.

20Max jita' ki in uluw: Naná' u k'ánidhál a Dios, po in at'ál in ebchal, pél i janamkáw; kom a xi yab in k'ánidhál in

4:7 *Jn 1:13*
4:9 *Jn 1:18; 3:16,17*
4:10 *Rom 3:25; 5:8,10*
4:11 *Jn 3:16; 15:12; 1Co 10:14*
4:12 *Jn 1:18*
4:14 *Luc 2:11; Jn 3:17; 15:27*
4:17 *Mat 10:15; Efe 3:12*
4:18 *Rom 8:15*
4:20 *Jn 1:18*

ebchal a xi in tsu'úmal. ¿Jant'odha' ti ne'ets ki in ejtow ki in k'ánidha' a Dios a xi yab in tsu'úmal? 21Ani wawá' i kwa'al axé' xi abatnadhkáw ti k'al Jajá'; a xi in k'ánidhál a Dios ki in k'ánidha' jayej in ebchal.

An Belomtaláb in Átál an Walab Xe'tsintaláb

5 Patal a xi in belál abal a Jesús já'its a Cristo, wa'tsinének ti k'al a Dios; ani patal a xi in k'ánidhál an wa'tsindhom, in k'ánidhál jayej a xi wa'tsindhámej k'al Jajá'. 2K'al axé' i exlál abal i k'ánidhál in tsakámilchik a Dios, tam i k'ánidhál a Dios ani i t'ajál in abatnadh káwintal. 3Axé' já'its in k'ánidhomtal a Dios, abal ki t'aja' in abatnadh káwintal; ani in abatnadh káwintal yab alchik. 4Kom patal a xi wa'tsinének ti k'al a Dios in átál an walab xe'tsintaláb; ani axé' já'its an áta'intaláb a xi in átál an walab xe'tsintaláb, já'its i belomtal. 5¿Jita' já'its a xi in átál an walab xe'tsintaláb? Já'its a xi in belál abal a Jesús já'its in Tsakámil a Dios.

In Tejwa' Tso'óblixtal an Espíritu

6Axé' já'its a Jesucristo, a xi chích k'al i ja' ani i xits'; yab expidh k'al i ja', po k'al i ja' ani i xits'. Ani an Espíritu já'its a xi in bínál an tejwa' tso'óblixtaláb; kom an Espíritu já'its an chubaxtaláb. 7Ani axé'chik xi óx in bínál an tejwa' tso'óblixtaláb ti k'ay'lál, an Pay'lóm, an Káwintaláb ani an Espíritu Santo, ani axé'chik xi óx, jún ti in éb. 8Ani óx in bínál i tejwa' tso'óblixtaláb ti tsabál, an Espíritu, an ja' ani an xits'; ani axé'chik óx, jún ti in éb.

9Max i bats'uwámal in tejwa' tso'óblixtal an inik, a Dios in tejwa' tso'óblixtal más púlik; kom axé' já'its in tejwa' tso'óblixtal a Dios, a xi in tejwa' tso'óblixnámal in Tsakámil. 10A xi in belál in Tsakámil a Dios in kwa'al i tejwa' tso'óblixtaláb ti in kwetém bá'; po a xi yab in belál a Dios, in t'ajál ti janamkáw a Dios kom yab in belál an tejwa' tso'óblixtaláb abal a Dios in binámal in Tsakámil. 11Ani axé' já'its an tejwa' tso'óblixtaláb, abal a Dios tu pidhámal an ets'ey ejataláb; ani axé' xi ets'ey ejataláb k'wajat ti al in Tsakámil. 12A xi in kwa'al an Tsakamláb, in kwa'al an ets'ey ejataláb; a xi yab in kwa'al in Tsakámil a Dios, yab in kwa'al an ets'ey ejataláb.

4:21 *Mat 5:43*
5:1 *Jn 3:15; 8:42*
5:3 *Mat 11:39; Jn 14:15*
5:4 *Jn 1:13; 16:33*
5:6 *Jn 14:17; 19:34*
5:7 *Mat 18:16*
5:9 *Mat 3:16, 17; Jn 5:32, 34,37*
5:10 *Jn 3:33; Rom 8:16; Gal 4:6*
5:11 *Mat 25:46; Jn 1:4*
5:12 *Jn 3:15, 16,36*

An Exlomtaláb k'al an Ets'ey Ejataláb

13Axé'chik tu dhuchunchámal tatá'chik a xi a belál in bij in Tsakámil a Dios, abal ka exla' abal a kwa'al i ets'ey ejataláb, ani abal ka bela' in bij in Tsakámil a Dios. **14**Ani axé' já'its an ♦dhakataláb a xi i kwa'al ti al Jajá', max ki konoy jant'ókits jant'ini' in awiltal, Jajá' tu ats'ál. **15**Ani max i exlál abal tu ats'ál k'al jawámakits a xi ki konoy, i exlál abal i kwa'al an konoxtaláb a xi i konchámal.

5:13 *Mat 25:46*
5:14 *Mat 7:7; Efe 3:12*
5:16 *Heb 6:4-6; Sgo 5:15*
5:18 *Mat 5:37; Jn 1:13*
5:19 *Jn 12:31*
5:20 *Mat 25:46; Luc 24:45; Jn 17:3*
5:21 *1Co 10:14; 1Te 1:9*

16Max jún jita' in tsu'tal in ebchal in t'ajál i walabtaláb a xi yab pél i tsemláj, ki in konoy ani ne'ets ka pidhan i ejataláb; já'its a xi in t'ajál i walabtaláb a xi yab pél i tsemláj. Wa'ats i walabtaláb a xi pél i tsemláj, k'al nixé' naná' yab u ulal abal ka konoy. **17**Patal i yab bolidhtaláb pél i walabtaláb, po wa'ats i walabtaláb a xi yab i tsemláj.

18I exlál abal patal a xi wa'tsinének ti k'al a Dios, yabáts walbinal, po a xi wa'tsinének ti k'al a Dios in beletnál in kwetém bá', ani yabáts taknal k'al an at'ax.

19I exlál abal pél tu k'ál a Dios ani ti in putát an walab tsabál k'wajat abatnadh k'al an at'ax.

20Po i exlál abal in Tsakámil a Dios che'nek, ani tu pidhámal i exlomtaláb abal ki exla' a xi chubax; ani u k'wajat ti al Jajá' a xi chubax, já'its k'al in Tsakámil Jesucristo. Axé' já'its an lej chubax Dios, ani an ets'ey ejataláb.

21Tsakam tsakámilchik, ki it kwentaj k'al an dhulkuts dioschik. ♦Amén.

In Tsáb Abadh Dhuchlábil a
JUAN

An Dhuchum: A Juan
An Báts'ul: An takudh mímláb ani in tsakámilchik
An Tamub: 80–95 TC

An imperio Romano in t'aja' ka wa'tsin i koyataláb ti mediterraneo tsabál, ani axé' in t'aja' abal an belaltaláb yab ki in kó'oy i k'ibataláb ani lej ⬩dhakat. Po anákej an biyál atáj koydhomtaláb exlantálak ti pojkadh at'adh ani ti yab t'okat, jaxtámits yabák in tomnál abal jún i ólnomkáw ka koyóts al nixé' xi atájchik. Jaxtám koyótschik ti in k'imá' an belkaxchik. An janam exóbchixchik in tabátna' an koydhom tonelchik, ani in káwintal in t'aja' ka wa'tsin yán i pulik odheltaláb. An 2 ani an 3 Juan in ólnál axé'chik.

Axé' xi tsablom ⬩Dhuchlab lej yán ti jununúl. Kom in lej t'ilál ti in ebál an báts'ul tonelchik, tsablom in t'ilál an chubaxtaláb ani an k'ánidhomtaláb. Tsablom ts'ejkáj k'al jayétsej an dhuchum, an yejtséláb. Ma anákej an dhuchum yab in ólnál in bij, an iglesia ti patal k'ij in kwa'al exladh abal an yejtseláb pél an apóstol Juan. A Juan já'its a xi in ts'ejka' axé' xi Dhuchlabchik walám ti jayétsej an k'ij tam ti in dhucha' in Ítkáwintal. Antsaná' walám in dhucha' ti 80 ani 95 TC, biyat pélak i ko'bitsix k'al an iglesia ti Éfeso.

A Juan in dhucha' 2 Juan abal: An takudh mímláb ani in tsakámilchik (1). An káw, mímláb, walám in tawnál jún i lej mímláb ti iglesia, o walám in tawnál ti in putát an iglesia. Ma jant'odhákits wawá' ki exbay, an káw a xi in dhucha' jayétsej. A Juan in dhuchunchij i belomchik a xi in yajinchalak i kanat tsápláb ti al an k'anidhomtaláb, an chubaxtaláb ani an t'okataláb.

A Juan in puwenchal an belomchik abal in t'ajál ti putudh ti an chubaxtaláb (1-4). Aniyek'ij in kaniyalchik abal ki in ik'ax ats'a' in abatnaxtal a Dios ti in éy ka k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej (5-6). An k'ánidhomtaláb jún k'al a xi júnakej a xi kubat ti an chubaxtaláb ne'ets ki in kó'oy an iglesia t'okat. Aniyek'ij ne'ets ki in kó'oy an iglesia t'okat tam ka ch'uchbidh exla' an janam exóbchixchik ani ka tsapik tomólna' (7-11). In putundhál in dhuchlábil abal in lé' ki in tsa'biychik (12-13).

A Dios in kaniyal an belomchik abal ka k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej, aniyek'ij tu abál ki tsapik ko'komay an chubaxtaláb ani ki tsapik tomólna' an janam exóbchixtaláb. Ki putuw axé' xi uchbixtaláb yab ne'ets tu xamk'uy. Axé' xi ⬩Dhuchlab in tolmiyal an belom ki in exla' jant'odha' ki in t'aja' patal k'al i putudhtaláb.

An óx pejach ti 2 Juan

Ok'xidhkáw (1-3)
I. A Juan in puwenchal an belkaxchik ti putudh ti al an chubaxtaláb (4)
II. A Juan in kaniyal an belkaxchik abal ti ots'nidh k'al a Dios in abatnaxtal ti in éy ka k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej (5-6)
III. A Juan in abátiyal an belkaxchik abal ki in kó'oy an iglesia t'okat tam ki in ch'uchbidh ólna' an janam exóbchixchik ani ki in tsapik tomólna' (7-11)
Taltalkáw (12-13)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' an yejtseláb,
Abal an takudh mímláb ani in tsakámilchik, a xi u
k'ánidhál ti al an chubaxtaláb; ani yab expidh naná', po
patal jayej a xi in exlámal an chubaxtaláb, 2ti in ebál an
chubaxtaláb a xi k'wajat ti al wawá', ani ne'ets ka k'wajiy
abal ets'ey k'al wawá'.

3Ka k'wajiy ti tatá'chik i lablidh ts'ejwalixtaláb, i
yajnanchixtaláb ani i koyataláb, xi k'al a Dios an Pay'lóm
ani xi k'al an Ajátik Jesucristo, in Tsakámil an Pay'lóm, ti al
i chubaxtaláb ani i k'ánidhomtaláb.

1:1 *Jn 8:32; T'aj 11:30; Rom 16:13; 1Ti 2:4; 1Pe 5:13*
1:2 *Jn 14:17; 2Pe 1:12; 1Jn 1:8*
1:3 *Rom 1:7*
1:4 *3Jn 1:3,4 1:5 1Jn 2:7*
1:6 *Jn 14:15; 1Jn 2:5,7*
1:7 *Jn 1:14; 1Jn 2:18, 22*
1:8 *Mat 10:42; Mrc 10:29, 30; 1Co 3:8; Heb 10:35,36*
1:9 *Jn 8:31; 1Jn 2:23*
1:10 *Rom 16:17*
1:11 *1Ti 5:22*
1:12 *Jn 3:29; 3Jn 1:13, 14*

An Chubaxtaláb ani an K'ánidhomtaláb

4In lej wat'adh kulbének, kom u elámal a tsakámilchik
xe'ets ti al an chubaxtaláb, jant'ini' ti a bats'uwámal an
abatnadhkáw ti k'al an Pay'lóm. 5Ani xowé' tu lej konchal,
mímláb, yab abal anákej naná' tu dhuchunchal jún i ít
abatnadhkáw, po já'its a xi i ko'oyámalits ma ti in tujtal,
abal ku k'ánidháxin jún k'al a xi júnakej. 6Ani axé' já'its
an k'ánidhomtaláb, abal ku xe'tsin jant'ini' in abatnadh
káwintal. Ani axé' já'its an abatnadhkáw, jant'ini' ti ats'ámal
ma ti in tujtal, abal taná' tu ku xe'tsin.

7Kom yán i k'ambix otsenek ti tsabál, a xi yab in ólnál
abal a Jesucristo che'nek ti anam t'u'lek. Axé', já'its an
k'ambix ani an anticristo. 8Ka lej met'a' ti tatá'chik, abal yab
ka k'iba' a xi a t'ajámalits, po ka bats'uw i putat jalbixtaláb.

9Jita' ki in jek'om jila', ani yab ka k'wajlelen ti in
exóbchixtal a Cristo, yab in kwa'al a Dios; a xi k'wajlelnal
ti in exóbchixtal a Cristo, nixé' in kwa'al an Pay'lóm ani
an Tsakamláb. 10Max jún ka ulits ti tatá'chik, ani yab in
chi'dhál axé' xi exóbchixtaláb, yab ka bats'uwchik ti a
k'imá', ma ni yab ka ucha: ¡It alwa' bats'udh! 11Kom a xi
ki in ucha': ¡It alwa' bats'udh! in junkunchal in at'ax t'ajbíl.

Tak'ixtaláb

12U kwa'al yán jant'oj tu dhuchunchij, po yab u lé'námal
ku t'aja' k'al i úw ani k'al i tinta, kom u ayál ki in k'alej
ti tatá'chik ani ku káwin tamtéx, abal i kulbéltal ka lej
kidhban.

13Ti tsapnédhál in tsakámilchik a takudh uxum ebchal. ♦Amén.

In Óx Abadh Dhuchlábil a
JUAN

An Dhuchum: A Juan
An Báts'ul: A Gayo
An Tamub: 80-95 TC

An Dhuchlab 3 Juan in t'ilál jayétsej a xi ti 2 Juan; ka koydháj an belal ólnomkáw. An apóstol Juan in ts'ejka' axé' xi Dhuchlab walám ti 80 ani 95 TC, biyat ko'bitsixak k'al an iglesia ti Efeso. An biyál t'ilomtaláb jayétsejak ejtíl an 2 Juan, ani an k'ánidhomtaláb ani an chubaxtaláb k'wajat ti tsablom an Dhuchlab. Po ma anákej, 2 Juan in ólnál i ólnomkáw a xi in chi'dál i janam exóbchixtaláb, po an 3 Juan in ólnál i ólnomkáwchik a xi kalej ti in ebál in bij a Jesús. Ti 2 Juan, an apóstol in wi'idh uchál an belkaxchik abal yab ki in bats'uw an janam exóbchixchik, po an 3 Juan in kanat tsápliyal an belkaxchik abal ki in bats'uw a xi in t'ojonchal an chubaxtaláb.

A Juan in dhucha' 3 Juan abal a Gayo (1). A Juan in tejwa'médhál abal a Gayo pél jún i ok'óxlom ti an iglesia k'al tsáb i káw. K'a'ál a Juan in dhuchunchal a Gayo. In dhucha' i yajchik káwílaxtaláb ti in tomól a Diótrefes ani in alwa' káwchinchal a Demetrio. Tejwa' ejtíl a Gayo in kwa'al i éyaláb ti iglesia jant'ini' ti a Juan ti in boliyal. Ti in tsabchíl, in tejwa'médhál abal a Gayo in bats'uwámal i t'ojonchix belal ti in k'imá'. An ko'bitsix ti an iglesia ets'ey in t'aja' ti kwentaj axé'chik.

A Juan in tujuwal in jamat dhuchlábil, in puwenchal a Gayo ani i ólonlaláb ti k'al jajá' (1, 2). A Gayo in kwa'alak an chubaxtaláb ani taná'its ti belal (3, 4). Kom in bats'uwal an belal ólnomkáwchik, in tejwa' ólnál in belomtal (5), ani i k'ánidhomtaláb (6). Alwa'ak ani yejenchidh t'ojláb (6, 7), ani in t'aja' abal ka wenk'on ti junax t'ojnal k'al an chubaxtaláb (8). Talbél a Juan in yajchik káwliyal a Diótrefes kom in padhál an ólnomkáwchik (9-11). A Juan in ch'uchbidh ólnál a Diótrefes in kwetém lé'nomtal ani in at'ax t'ajnélil. A Juan in putundhál in dhuchlábil ki in puwénchij a Demetrio (12) ani in ólchal in k'ánidhomtal a Gayo (13-14).

Wawá' tu belkax, u uchbidh abal ki padha' an janam exóbchixchik. Po tam an t'ojonchix in t'ojonchal an chubaxtaláb. A Dios ne'ets tu jalbinchij i k'ánidhaxtal ti jajá'chik (15).

An óx pejach ti 3 Juan
Ok'xidhkáw (1)
I. A Juan in puwenchal a Gayo (2-8)
II. A Juan in yajchik káwliyal a Diotrefes (9-11)
III. A Juan in puwenchal a Demetrio (12)
Taltalkáw (13-14)

Tsapnédhomtaláb

T'aj 11:30; 2Jn 1:1

1:1 1 Naná' an yejtseláb,
Abal an k'anidhowaláb Gayo, a xi u k'ánidhál ti al an chubaxtaláb.

2K'ánidhowál, tu konchinchal abal ki it dho'ey ti k'al
patal, ka ko'oy i lubachtaláb, jant'ini' a alma ichích dho'el;
3kom in lej kulbéj tam ti chích an ebchalábchik ani tejwa'
tso'óblixin abal an chubaxtaláb ti tatá', ja'its, jant'ini' it xe'ets
ti al an chubaxtaláb. **4**Yab u kwa'al i wat'k'adh kulbéltaláb
kej ku ats'a' abal u tsakámilchik xe'ets ti al an chubaxtaláb.

5K'ánidhowál, it xe'ets lej putudh tam a t'ajál yán
jant'ókits abal k'al an ebchalábchik ani ti k'al an ówelábchik;
6a xi in tejwa'médhálchik a k'ánidhomtal ti bá' an iglesia;
ani ne'ets ka t'aja' alwa', tam ka aba'chik ti in bélil jant'ini'
ti in tomnál a Dios, **7**kom jajá'chik kalej k'al ti in ebál in
Bij, yab in bats'uw ma ni jant'oj ti k'al an yab belomchik.
8Jaxtám, wawá' yejentál ki bats'uw nixé' xi atiklábchik,
abal ku tolmíxin ti k'al an chubaxtaláb.

A Diótrefes ani a Demetrio

9Naná' u dhuchunchámal an iglesia, po a Diótrefes, a
xi in kulbétnál ki in xija' ti ok'óxlom ti jajá'chik, yab tu
bats'uwal. **10**Jaxtám, ti k'al axé', max ki in k'alej ne'ets
ku t'ilchij in t'ajnélil a xi in t'ajál, janam t'ilabnax ti k'al
wawá', k'al i at'ax káw; ani yab kulbél k'al axé', ma ni yab
in bats'uwal an ebchalábchik, ani in k'ánchal a xi in lé' ti
bats'ux, ani in kaldhálchik ti iglesia.

11K'ánidhowál, yab ka jumbay a xi yab alwa', po a xi
alwa'. Jita' in t'ajál a xi alwa' k'álnadh k'al a Dios, po a xi
yab in t'ajál alwa', yab in tsu'úmal a Dios.

12A Demetrio in kwa'al i alwa' tejwa'médhomtaláb ti k'al
patal an inik, ani ma an chubaxtaláb; ani i bínál weyej i
tejwa'médhomtaláb, ani a exlálchik abal i tejwa'médhomtal
lej chubax.

Tak'ixtaláb

13Naná' u kwa'alak yán jant'oj tu dhuchunchij; po yab u
lé' tu dhuchunchij k'al i dhuchumtaláb ani k'al i tinta, **14**kom
u ayál tu tsu'uw dhubat, ani ne'ets ku t'ilmáts tamtéx.

15An koyataláb ka k'wajiy k'al tatá'. An ja'úblábchik ti
tsapnédhál. Ka tsapnédha' an ja'úblábchik k'alek'ij ti in bij.

1:3 *T'aj 1:16; 2Jn 1:4*
1:4 *1Jn 2:1*
1:5 *Rom 12:13; Heb 13:2*
1:6 *T'aj 15:3; 1Co 16:11; 2Co 1:16; Efe 4:1*
1:7 *Jn 15:21; T'aj 20:33, 35*
1:10 *Jn 9:22,34; 2Jn 1:12*
1:11 *1Jn 2:29; 3:6,9,10*
1:12 *Jn 19:35; 1Ti 3:7*
1:14 *Jn 10:3; Rom 1:7; Efe 6:23; 2Jn 1:12*

In Abadh Dhuchlábil a
JUDAS

An Dhuchum: A Judas
An Báts'ul: An belomchik
An Tamub: 67-80 TC

2 Pedro dhuchan ti jayétsej an k'ij tam ti ts'ejkan axé' xi •Dhuchlab. Jaxtámits, an yab k'ak'nax atiklábchik in otsanchámal an iglesiachik (4). Jaja'chik in xalxúm an belkaxchik, po an belkaxchik yabák in exlál jita' ani janéy tam k'ak'adhtaláb a xi in xalxúm. Ma anákej a Judas in tsu'uw abal in lej yajinchal ki in ts'ejkanchij jún i •Dhuchlab axé' xi belkaxchik. Jajá' in dhuchunchij ti in ebál i junkudh k'anixtal, po in pelandha' jún i wé' abal ki in t'aja' ti kwentaj a xi más yejentál ki in tsu'uw (3). Xó' kom in eyendha' in 2 a Pedro, in ts'ejka' axé' xi •Dhuchlab talbél ti 2 Pedro. In dhucha' walám ti 67 ani 80 TC. Yab in ólnál jita'chik an báts'ul k'al an •Dhuchlab, expidh in uluw abal pélak i belkaxchik (1).

A Judas in ólnál ti in kwetémtal abal pél: In abatwálejil a Jesucristo, ma anákej pél i taltaláb in tsejel ebchal a Jesús. A Santiago pélak jayej in ts'ejel ebchal a Jesús. Talbél tam ti a María in ko'oy a Jesús, in ko'oyej i tsakam k'al a José, a Judas pélak i tatajláb k'al axé' xi tsakamchik (Mrc 6:3). Tejwa' ejtíl in ebchalchik a Jesús, yabák in bela'chik, tam ti in tujuw in t'ojlábil (Jn 7:3-8). Po talbél in bela'chik, kom k'wajiy k'al an apóstolchik ti k'icháj Pentecostés (1:14). A Judas in t'aja' talbél ti belal ólnomkáw (1Co 9:5).

Ti axé' xi Dhuchlab a Judas in tsapik kaniyal an belkaxchik abal ki in k'ániy an belomtaláb, nixé' xi mudhe' i chubaxtaláb a xi a Jesús in dhakat jilchij an iglesia. In uchálchik abal yejentál ki in dhubátna', ani in wi'idh uchál abal k'wajatits an yab k'ak'nax janam exóbchixchik (3-4). In bínál óx i t'iplab ti Biyál Testamento, in ólchalchik abal a Dios ne'ets ki in lej yajchik jolbiychik (5-7). In t'ilchalchik jale' an belkaxchik in tomnál ki in k'ániy an belomtaláb (8-16). In tejwa'médhanchal an belkaxchik in uchbixtal ti axé' xi pextaláb (17-23). An belomchik in yajinchal ki in t'ilpadh t'ila' in káwintal an apóstolchik, ki in beletna' ti in bá' ti al in k'ánidhomtal a Dios, ani ki in k'ániy an odhnanél ti k'al an yab k'ak'nax atiklábchik. Ani ti in taltal an Dhuchlab in puwenchal a Dios a xi in beletnál an belkax ti k'al an at'ax atiklábchik. Expidh Jajá' in ejtowal tu beletna' abal yab ku ijkan ani tu utuw k'al ma ni jún i mink'ontaláb ti in tamét in witsidh puwenchixtal k'al jún i wat'k'adh kulbéltaláb (24-25).

An tsé' pejach ti Judas

Ok'xidhkáw (1-2)
I. A Judas in kaniyal an belkaxchik abal ka tomól pejéxin ti in ebál an belomtaláb kom wa'ats i yab k'ak'nax atikláb (3-4)
II. A Judas in ólnál in at'axtal axé' xi yab k'ak'nax atiklábchik ani a Dios in yajchik káwílaxtal lej chubax ti jajá'chik (5-19)
III. A Judas in abál an belkaxchik abal ki in beletna' ti in kwetém bá' ti al an pejextaláb (20-21)
IV. A Judas in kanátliyal an belkaxchik abal ki in k'ániy an odhnanélchik ti k'al axé' xi yab k'ak'nax atiklábchik (22-23)
Taltalkáw (24-25)

Tsapnédhomtaláb

1 Naná' a Judas in abatwálejil a Jesucristo, ani in ebchal a Jacobo,

Abal a xi kanidhchik ani a xi santo t'okedhámejchik ti al a Dios an Pay'lóm ani kó'bitsidh ti al a Jesucristo.

2 Yajnanchixtaláb ani koyataláb ani k'ánidhomtaláb ka dho'ey ti tatá'chik.

An Janam Exóbchix ani an Exóbintaláb

3 K'ánidhowálchik, tam tu lej ik'áxna' abal tu dhuchunchij ti in ebál i dhéy k'ánixtal, u yajinchij tu dhuchunchij ani tu kanátlidh tak'biy abal ki it tomól pejéxin ti in ebál an belomtaláb a xi ti jún kalat u pidhámej an santo belomchik. **4** Kom wa'ats junchik i inik a xi tsinat otsenek, a xi ma biyálits ok'xidh k'wajat dhuchadh abal k'al axé' xi yajchikidh jolbintaláb, inikchik a xi yab k'ak'nax ani in wenk'owal in lablidh ts'ejwalixtal i Diosil ti k'ibeltaláb k'al in tidhéj, ani in k'e'atnál an junkats Dios a xi já'its an T'ek'at éylidh Dios, ani i Ajátik Jesucristo.

5 Jaxtám, u lé' tu t'ilpanchijchik ma anákej a exlálits, abal ti júníl an bichówlom a xi an Ajátik in k'ániy ani in kaldha' ti tsabál Egipto, in tala'bédha' talbél a xi yab in bela'chik. **6** Ani an ♦ángelchik a xi yab in ko'komay in k'a'ál éytal, po in jila' in kwetém k'wajtal, k'wajat ko'komadhchik ti al an ets'ey wik'axtaláb bá' i yik'wáx abal ti yajchik welaxtaláb ti nixé' xi pulik k'icháj; **7** jant'ini' a Sodoma ani a Gomorra ani an bichowchik a xi k'al ti tonidh, já'its jant'ini' nixé'chik, in bína' ti in bá' ti alk'idh ko'óxchik k'al i at'axtaláb ani in aynámal i k'e'at anam t'u'lek, punuwatchik ti t'iplab, in yajchíkna' an odhnaxtaláb já'its an ets'ey k'amal.

8 Aniyek'ij jayej axé'chik xi alk'idh wachbibíl in at'axbédhál an anam t'u'lek, in pojkál i éyal amuláb ani in at'ax káwliyal an witsidh puwenchidh éyaláb. **9** Po tam ti an lej ok'óxlom ♦ángel Miguel, tomólnáxak k'al an Tenekláb, in tamat k'ánchixnál in iniktal a Moisés, yab k'adhat káwin abal ki in weladh jolbiy k'al i at'ax káwílaxtaláb, po in uluw: An Ajátik ti pikchidh tomólna'. **10** Po axé'chik at'ax káwílax k'al jawá' a xi yab in ejtiyal, ani jawa' ti in t'ajtal éy in exlálchik, ejtíl i ko'nélchik a xi yab tsalpadh, ti taná'

1:1 *Mat 13:55; Jn 14:22; 17:12*
1:2 *Rom 1:7; Gal 6:16*
1:3 *T'aj 6:7; 9:13; 1Co 10:14; 1Ti 6:12; Ti 1:4*
1:4 *Gal 2:4; Ti 1:16; 2Pe 2:1; 1Jn 2:22*
1:5 *1Co 10:1-5; Heb 3:16; 2Pe 1:12,13; 1Jn 2:20*
1:6 *2Pe 2:4,9*
1:7 *Mat 10:15; 25:41; 2Pe 3:7*
1:8 *2Pe 2:10*
1:9 *1Te 4:16; Ap 12:7*
1:10 *2Pe 2:12*

k'ibélnalchik k'al an odheltaláb. 11¡Ay abal jajá'chik! Kom in áynanchámal in bélil a Caín, ani in bína' ti in bá' ti in k'iblontal a Balaam ti in ebál an jik'lom jalbixtaláb, ani tala'béjchik k'al in tomólnadh káwintal a Coré.

12Axé'chik pél i mink'ontaláb ti al an k'ak'nadh k'apútstaláb, tam k'apul k'al tatá'chik k'apul ma ni k'al yab i k'ak'naxtaláb, in kwentanál expidh in kwetém bá', tokowchik yab k'al i ja', a xi juchuyáb tiwa'k'ij k'al i ik'; akante'chik a xi yab xekedh ani yab walidh, tsábíl ti tsemnek, la'udh ma ti iblab, 13in dhimalón lank'intal an pulik lejem, a xi pudhél in kwetém tidhéj, ótchik a xi k'ibélnal, abal jajá'chik k'wajat dhayach an ets'ey pulik yik'wáx.

14A Enoc jayej, bukchiláb ma ti a Adán, tsu'bidh káwin abal axé'chik, in uluw jayej: Xó' ka tsu'uw, an Ajátik ta'tál k'al yántolom i lajuj xi' in santo abatwálejilchik, 15abal ki in weladh yajchikiy ti in yanél, ani ki in weladh jolbiy patal a xi yab k'ak'nax ti jajá'chik ani k'al patal in yab k'ak'nax t'ajnélil a xi in t'ajámal k'al i yab k'ak'naxtaláb, ani patal i tsapik káw a xi in káwnámalchik nixé' xi yab k'ak'nax waláblom ani tomólnadh káwnének.

16Axé'chik pél i kúx t'ilabnax, tsakúl káwílax, xe'ets jant'ini' in kwetém padhay lé'nomtal; káwchik k'al i k'adhataláb, in jik'padh t'ilbayal an atiklábchik abal ki in átlomna'.

1:11 *Heb 11:4; 2Pe 2:15; 1Jn 3:12*
1:12 *Mat 15:13; Efe 4:14; 2Pe 2:13,17*
1:13 *Flp 3:19; 2Pe 2:17*
1:15 *1Ti 1:9; 2Pe 2:6-9*
1:16 *1Co 10:10; 2Pe 2:18*
1:17 *Efe 4:11; Heb 2:3; 2Pe 3:2*
1:18 *1Ti 4:1; 2Ti 3:1*
1:19 *1Co 2:14, 15*
1:20 *Efe 6:18; Col 2:7*
1:21 *Mat 25:46; Heb 9:28; 2Pe 3:12*

Tak'bixtaláb

17Po tatá'chik, k'ánidhowáláb, ka t'ilpa' an káw a xi ok'xidh k'alej uludh ti k'al in apóstolilchik i Ajátik Jesucristo; 18a xi ti ucha'chik abal ti in taltal an k'ij ne'ets ka wa'tsin i telax te'chikix a xi ne'ets ka xe'tsin ki in ayokna' in yab k'ak'nadh padhay lé'nomtal. 19Axé'chik já'its a xi in t'ajál i lewáxtaláb, in tsalpóm ki in kulbédha' in anam t'u'úl, a xi yab in kwa'al an Espíritu.

20Po tatá'chik, k'ánidhowáláb, ka puwedha' ti a kwetémtal ti eblim a wat'k'adh santo belomtal, ki it aykidh ólon ti al an Espíritu Santo. 21Ki it k'wajlelen ti in k'ánidhomtal a Dios, ka aychij in yajnanchixtal i Ajátik Jesucristo abal k'al an ets'ey ejataláb.

22Ani talchik ka yajnanchij, po takudhk'ij. **23**A xi pílchik
ka k'ániy k'al i kwentaj, ka kaldha' ti k'amal, ka at'anchij in
k'wa'chímal a xi at'axbének k'al in t'u'úl.

Witsidh Puwenchidh Káw

24Xó', a xi winat ejtodh abal ti beletna' abal yab ki it
ijkan,
Ani ne'ets ti utuw k'al yab i mink'ontaláb
Ti in tamét in witsidh puwenchixtal, k'al yán i
kulbéltaláb,
25Xó', abal an junkats tsalpadh Dios, i Jek'ondháxil,
Ki in k'álna' an witsidh puwenchixtaláb an pulik
k'ak'naxtaláb,
An winat éyaláb ani i ejtodhtaláb,
Xowé' ani patal an ets'eytaláb.
♦Amén.

1:23
1Co 3:15;
Ap 3:4
1:24
Jn 5:44;
Rom 11:36;
1Ti 1:17;
Heb 13:8

In Japidh Olchixtal a Juan a xi Bijidh
APOCALIPSIS

An Dhuchum: A Juan
An Báts'ul: An búk iglesiachik ti Asia Menor
An Tamub: 95 TC

A Juan in ko'oy an alwa'taláb ki in dhucha' ma bó' i ʻDhuchlab ti Ít Testamento. Já'its in Ítkáwintal a Juan, a 1 Juan, a 2 Juan, a 3 Juan ani an Apocalipsis. Jant'ini' ti apóstol, beláts k'al an Ajátik Jesús tam ti in t'aja' in t'ojlábil tejé' ti tsabál. In dhucha' kom in tejwa' tsu'uw a Jesús in ejtodh káwintal ani in t'ajnélil. Walám ti 95 k'wajatak ti wik'nél ti jún i isla tsabál bijidh Patmos. Ti axé' ti in k'ibat xe'tsintal in bats'uw jún in witsidh japidh ólchixtalábil a Jesucristo. An Apocalipsis in ólnál jawa' a xi a Cristo in ucha' a Juan ti axé' xi tejwa'médhomtaláb.

Axé' xi japidh ólchixtaláb in lej kanat kulbédha' a Juan ani patal a xi pílchik an belkax ti k'a'al an siglo. K'wajiy tam ti a Domiciano pélak i ts'alej. Ma anákej an ts'alej Romano yab in tsapik aba' ka ajayat patal an belkax k'al a Cristo ma ju'támk'ij, po in uluw ka pojkáj. An ʻDhuchlab abal an iglesiachik ti al an Apocalipsis 2 ani 3 kidhél, in tejwa'médhál axé' xi k'wiyaxtaláb. Axe' xi Dhuchlabchik in tejwa'médhál abal max an belomchik ne'ets ki in t'aja' ti putudh, in yajinchalakchik ki in boliy in xe'tsintal, ka exóbchin, ani ka kanat kulbédháj. Jaxtám a Jesús in aba' a Juan ki in dhucha' in káwintal ti al axé' xi tsu'bidh káwintaláb abal an iglesiachik ki in ajiy, ki in ats'a' ani ki in putuw (1:3).

A Juan in bínál jant'odha' ti pejadh axé' xi ʻDhuchlab ti 1:19. Ti k'a'ál kidhél in ólnál an labidh tsu'bixtalábil abal a Cristo in k'adhíltal a xi wat'enekits. Ti 2 ani 3 kidhél in tejwa' ólnál a xi xowé', já'its, an búklom iglesia ti Asia Menor. Ti 4 ma ti 22 in ólnál a xi ta'tálej ka wat'ey. Já'its, an ni'ax yajchiktaláb (4 ma 19 kidhél), an jún xi' tamub (20 kidhél), ani an ets'ey k'wajtaláb (21-22 kidhél).

A Juan in ts'ejka' axé' xi Dhuchlab ejtíl jún i tsu'bidh káwlómej a xi in bats'uw i labidh tsu'bixtaláb. Jaxtám, in bijiyal ti tsu'bidhkáw (1:3; 22:7, 10, 18, 19). Utat ti in putát an Dhuchlab in tsu'bidh ólnál an weladh yajchiktaláb a xi ne'ets ka chích ti tsabál ani ti k'al in tomólnáxil a Dios. A Cristo ne'ets ki in áta' patal in tomólnáxil. Antsaná' an Apocalipsis in ok'xidh ólnál in kidhtal witsidh puwenchidh t'ojlábil a Cristo ani in ts'a'idh wichbandhomtal. Po ma anákej an Apocalipsis ok'oxek'ij pél i tsu'bidhkáw, a Juan in ts'ejka' ejtíl jún i abadh ʻDhuchlab abal an Iglesiachik. In dhucha' ki in kanatbédha' abal ka ik'ax ots'nidhbéj ani ki in t'aja'chik ti putudh ma ti in taltal an k'ij.

An Apocalipsis in japiyal in puwenchidh átaxtal a Cristo ani in ts'alejlábil a Dios ti tsabál: An Cordero a xi k'alej tsemdhach in tomnál (5:12).

An óx pejach ti Apocalipsis

Ok'xidhkáw (1:1-8)
I. A Juan in ólnál in tsu'bixtal a Cristo a xi k'adhiy ti k'ay'lál (1:9-20)
II. A Juan in bínál in olchixtal a Cristo abal in iglesiajilchik (2-3 kidhél)
III. A Juan in pejál a xi ne'ets ka wat'ey a xi ta'tál an k'ij (4-22 kidhél)

a. An ni'adh yajchiktaláb (4-19 kidhél)
b. An jún xi' tamub (20 kidhél)
c. An ets'ey k'wajíltaláb (21:1-22:5)
Taltalkáw (22:6-21)

In Japidh Tejwa'médhomtal a Jesucristo

1 In japidh tejwa'médhomtal a Jesucristo, a xi k'al a Dios
ti pidhan, abal ki in tejwa'médhanchij in abatwálejilchik
jawa' a xi yejentál dhubat ka wat'ey, ani in aba' ka ólnáj
ti in éy jún i ♦ángel abal a Juan, in abatwálej, **2**a xi tejwa'
tso'óblixnének k'al in káwintal a Dios, ani in tejwa'
tso'óblixtal a Jesucristo ani patal a xi in tsu'uw. **3**Yán ti
pidhóblidhchik a xi ajum, ani a xi in ats'ál in káwintal axé'
xi tsu'bidh káwintaláb, ani in t'ajál a xi taná' dhuchadh; kom
an k'ij k'wajat utat.

Tsapnédhomtaláb abal an Búk Iglesia

4Naná' a Juan,
Abal an búk iglesiachik a xi k'wajat ti Asia tsabál.
Lablidh ts'ejwalixtaláb ti tatá'chik ani koyataláb xi
k'al Jajá' a xi k'wajat, ani a xi k'wajiy ani a xi ne'ets
ka chích, ani xi k'al an búk Espírituchik a xi k'wajat
ti in tamét in ts'alat koytal, **5**ani xi k'al a Jesucristo,
an putudh tejwa' tso'óblix, an ok'ox wa'tsinél ti
tsemélom ani an lej ok'óxlom ti k'al an ts'álejchik ti
tsabál.
A xi tu k'ánidha' ani tu t'okámal k'al i walab ti al in
xits'ál, **6**ani tu t'ajámal tu ts'álej ani tu pale' abal k'al a Dios
in Pay'lóm, ¡Jajá' ki in k'álna' an witsidh puwenchixtaláb,
ani an winat tsápláb abal ets'ey an ets'eytaláb! ♦Amén.
7Xó' ka tsu'uw, Jajá' ta'tál ti tokowlom ani patal an
tsu'uxtaláb ne'ets ki in tsu'uw, ani jita' k'al ti ts'o'owat. Ani
patal an ♦kwenél k'wajílom ti tsabál ne'ets ki in lej yajna'
k'al Jajá' ti in ebál. Lej aníts. ♦Amén.
8Naná' já'its in ♦Alfa ani an Omega, in tujtal
ani an taltaláb, in ulal an Ajátik: Já'its a xi k'wajat
ani a xi k'wajiy ani a xi ne'ets ka chích, an Winat
Ejtodh.

1:1 *Jn 12:49*
1:2 *1Co 1:6; Heb 4:12*
1:3 *Luc 11:28; Rom 13:11*
1:4 *Rom 1:7*
1:5 *Jn 18:37; Rom 3:25; 8:37; Col 1:18; 1Ti 6:15*
1:6 *Rom 11:36; 15:6; 1Pe 2:5*
1:7 *Mat 16:27; Luc 17:30; Jn 19:34, 37; 1Co 1:7; 1Te 2:19*

In Labidh Tsu'bixtal an Ajátik

9Naná' Juan, a ebchal ani jayej a at juntal ti in ni'adh yajchiktal ani in ts'álejlábil ani in kuxudhtal a Jesucristo; in k'wajatak ti isla tsabál bijidh Patmos, ti in ebál in káwintal a Dios ani in tejwa' tso'óblixtal a Jesucristo. **10**Naná' in k'wajatak ti al an Espíritu ti in K'ichájil an Ajátik ani u ats'a' tu kúx jún i janidh káwintaláb, ejtíl jún i trompeta, **11**in ulal: Naná' já'its an ♦Alfa ani an Omega, an ok'ox ani an taltaláb. Ka dhucha' ti jún i t'ulidh ♦Dhuchlab a xi a tsu'tal, ani ka aba' ti an búk iglesiachik a xi k'wajat ti Asia tsabál, já'its an bichowchik, ti Efeso, ti Smirna, ti Pérgamo, ti Tiatira, ti Sardis, ti Filadelfia ani ti Laodicea.

12Ani in wilk'in abal ku met'a' jita' in káwintal a xi káw k'al naná'; ani tam ti in wilk'inénekits, u tsu'uw búk in oro akníl i tajabláb, **13**ani ti ts'ejel an búklom akníl an tajabláb, jún ejtíl in Tsakámil i inik, k'wa'chimadh k'al jún i jodhat k'wa'chim a xi ulelak ma ti in akan, ani wik'at in ichích k'al jún i oro wík'láb. **14**In ók' ani in xi'íl dhakniníl ejtíl i dhakni' lana, ejtíl i kwiním tsám; ani in tsu'uxtal ejtíl i k'amal a xi julelél; **15**ani in akan ejtíl i mak'idh bronce, ejtíl tam tsajujúl ti al an jól k'amal, ani in káwintal ejtíl in janídh yán i ja'; **16**ani ti in winab k'ubak in kwa'alak búk a ót, ani ti in wi' kalelak jún i wi'idh nakat kutsíl a xi tsáb in wi'ídh, ani in wal ejtílak a k'icháj tam tajk'anal k'al in tsápík. **17**Ani tam tu tsu'uw, in ijkan ti in akan ejtíl tam in tsemnek, ani Jajá' in punuw in winab k'ubak ti naná', ani ti in ucha': Yab ki it jik'ey, Naná' já'its an ok'ox ani an taltaláb; **18**a xi k'wajat ejat, ani k'wajiy tsemnek; po xó' ka tsu'uw, in ejat abal ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén. Ani u kwa'al in japixtal an tsemláj ani an ♦Tamtsemláj. **19**Ka dhucha' patal jawa' a xi a tsu'úmal, ani patal jawa' k'wajatej, ani patal jawa' ne'ets ka wat'ey talbél axé'chik. **20**An tsinkadhkáw abal an búk ót a xi a tsu'uw tu winab k'ubak, ani an búklom oro akníl an tajabláb. An búk ót pél in ♦ángelilchik an búk iglesia, ani an búklom akníl an tajabláb a xi a tsu'uw pél búk i iglesia.

1:9 *T'aj 14:22; 2Co 1:7; Flp 4:14; 2Ti 2:12; Heb 4:12*
1:10 *T'aj 20:7*
1:11 *T'aj 16:14; 18:19; Col 2:1*
1:16 *Mat 17:2; Heb 4:12*
1:17 *Mat 14:27*
1:18 *Rom 6:9*
1:19 *Heb 2:2*
1:20 *Mat 5:14, 15*
2:1 *T'aj 18:19*

Abal an Iglesia ti Efeso

2 Ka dhuchunchij an ♦ángel a xi ti iglesia ti Efeso:
"A xi in teykóm an búk ót ti in winab k'ubak, a xi

xe'ets ti al an búklom oro akníl an tajabláb, in ulal antsé':
2-U exlál a t'ajnélil, a tsekéltal, a tsapik áynaxtal, ani yab a
kwa'al a kuxudhtal k'al a xi yab alwa', ani a takandhámal
nixé'chik a xi in ulal pél i apóstolchik ani yab chubax, ani a
elámal abal pél i janamkáw; **3**ani a yajchik kuxuyámal ani a
áynanchámal ani it tsapik t'ojonének ti in ebál u Bij, ani yab
it it'ixbének. **4**Po anákej, tu ko'onchal jún i tomólnadhkáw
abal a jilámal a k'a'ál k'ánidhowál. **5**Jaxtám, ka t'ilpa' ti ju'táj
ti it ijkanének, ani ka joltiy a biyál xe'tsintal ani ka t'aja' an
k'a'ál t'ajnél, max ibáj, ne'ets ki in chích dhubatk'ij ti tatá'
ani ne'ets ku tixk'a' in akníl a tajablábil ju'táj ti k'wajat, max
yab ka joltiy a biyál a xe'tsintal; **6**po axé' a kwa'al, abal a
at'anchal in t'ajnélil an Nicolaítas, a xi Naná' neyej u at'ál.

7Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a' a xi an Espíritu in
uchál an iglesiachik. A xi ki in áta' ne'ets ku pidha' ki in
k'apuj jawa' in bínál in akante'il an ejataláb, a xi k'wajat
ts'ejel ti in witsidh k'wajtal a Dios."

2:2
2Co 11:13; 1Jn 4:1
2:3
Jn 15:21
2:4
Mat 24:12
2:7
Mat 11:15; Luc 23:43; Jn 16:33
2:9
Mat 4:10; 2Co 6:10; Sgo 2:5
2:10
Mat 10:22; 1Co 9:25
2:13
Mat 4:10

Abal an Iglesia ti Smirna

8Ka dhuchunchij an ♦ángel a xi ti iglesia ti Smirna:

"An Ok'ox ani an Taltaláb, a xi k'wajiy tsemnek ani ejtsin
in ulal axé'chik: **9**-Naná' tu exlanchal a t'ojlábil ani a ni'adh
yajchiktal ani a ts'ejwantáltal (po tatá' pél it ts'alat), ani u
exlál an at'ax káwílax a xi in ulal pél i Judíochik ani yab
chubax, po pél in sinagogajil a Satanás. **10**Yab ka ts'ejna'
jawa' a xi ne'ets ka wat'a'. Xó', ka tsu'uw, an Tenekláb ne'ets
ki in jolow junchik ti tatá'chik ti wik'axte' abal ki it k'alej
takandhach, ani ne'ets ka ko'oy i ♦ni'adh yajchiktaláb ma
lajuj a k'icháj. Ka t'aja' ti it putudh ma ti tsemláj, ani ne'ets
tu pidha' in ts'alat petbíl an ejataláb.

11Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a' jawa' an Espíritu in
uchál an iglesiachik. A xi ki in áta' yab ne'ets ka ts'ojbédháj
ti k'al an tsáb tsemláj."

Abal an Iglesia ti Pérgamo

12Ka dhuchunchij an ♦ángel a xi ti iglesia ti Pérgamo:

"A xi in kwa'al an wi'idh nakat kutsíl a xi tsáb in
wi'ídh in ulal axé'chik: **13**-U exlál a t'ojlábil ani ju'táj ti
it k'wajíl, ju'táj ti k'wajat in ts'alat koytal a Satanás; po a

ko'komiyámal u Bij ani yab a k'e'atnámal u belomtalábil, ma anákej ti an k'ij tam ti a Antipas u putudh tejwa' tso'óblixal tsemdháj ti ba' tatá'chik, ju'táj ti k'wajíl a Satanás. **14**Po u kwa'al jún wé' i tomólnadhkáw ti k'al tatá', abal a kwa'al taná' a xi in ko'komiyal in exóbintalábil a Balaam, a xi in exóbchij a Balak abal ki in punchij an tsakamláb Israel i t'idhk'wantaláb, ki in k'apuj jawa' a xi tsemdhach ts'akchixnámej k'al i dhulkuts, ani ti alk'idh ko'óx, **15**ani a kwa'al jayej a xi in ko'komiyalchik in exóbintalábil an Nicolaítas, a xi Naná' u at'ál. **16**Jaxtám, ka joltiy a biyál xe'tsintal, kom max ibáj, ne'ets ki in wichiy dhubat ti tatá' ani ne'ets ti in tomólnadh pejéx ti k'al jajá'chik, k'al an nakat kutsíl tu wi'.

17Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a' jawa' a xi an Espíritu in uchál an iglesiachik. A xi ki in áta' ne'ets ku pidha' ki in k'apuj an tsinkadh maná, ani ne'ets ku pidha' jayej jún i tsakam dhakni' t'ujub, ani ti nixé' xi tsakam t'ujub jún i ít bijláb dhuchadh, a xi yab jita' in exlál expidh jita' in bats'uwal."

2:14 *T'aj 15:20; 1Co 6:13; 2Te 2:8; 2Pe 2:15*
2:17 *Jn 6:49,50; 16:33*
2:18 *Mat 4:3; T'aj 16:14*
2:20 *T'aj 15:20*
2:21 *Rom 2:4,5; 2Pe 3:9*
2:23 *Mat 16:27; Luc 16:15; Rom 8:27; 1Te 2:4*

Abal an Iglesia ti Tiatira

18Ka dhuchunchij an ♦ángel a xi ti iglesia ti Tiatira:

"Axé' in ulal in Tsakámil a Dios, a xi in tsu'uxtal julelél ejtíl i k'amal, ani in akan ejtíl i mak'idh bronce: **19**-Naná' u exlál a t'ojlábil, ani a k'ánidhomtal, ani a belomtal, ani a t'ojonchixtal ani a kuxudhtal; ani a taltal t'ojlábil más wat'k'adh kej a xi ti k'a'ál. **20**Po anákej u kwa'al jún i wé' i tomólnadhkáw ti k'al tatá'; abal a kuxunchal nixé' xi uxum Jezabél, a xi in kwetém bijnál ti tsu'bidh kawlómej, ani in exóbchal ani in k'ambidh k'iblondhál u abatwálejilchik abal ka alk'idh ko'óxin ani ki in k'apuj a xi tsemdhach ts'akchixnámej k'al an dhulkuts. **21**Ani u pidhámal i k'ij abal ki in joltiy in biyál xe'tsintal, po yab in joltiyámal in alk'idh ko'óxtal. **22**Xó' ka tsu'uw, Naná' ne'ets ku ijka' ti ya'ul waytaláb, ani jita' in t'aja' ki in tsábliy in tomkíl k'al jajá', ti jún i pulik ♦ni'adh yajchiktaláb, max yab in joltiyalchik in biyál t'ajnélil. **23**Ani ne'ets ku tsemdhanchij in tsakámil k'al i tsemláj, ani patal an iglesiachik ne'ets ki in exla' abal Naná' já'its a xi in ts'olix k'al an tsalapchik

ani k'al an ichichláb, ani ne'ets ku pidha' k'alek'ij jant'ini' a t'ajnélilchik.

24Po tatá'chik, ani patal a xi ti Tiatira, patal jáyits a xi yab in kwa'al axé' xi exóbchixtaláb, ani a xi yab in exlanchámal a xi in bijiyalchik in lupudhtal a Satanás, Naná' tu uchálchik yab ne'ets tu punk'unchij júnakej i kitáláb; **25**po jawa' a kwa'al ka ko'komay ma ki in wichiy. **26**A xi ki in áta', ani ki in kwentana' u t'ojlábil ma ti in ta'pantal, ne'ets ku pidha' i éyaltaláb ti eblim an ♦kwenél k'wajílomchik; **27**ani:

Ne'ets ki in ts'alat abatna' k'al i pat'ál kwayabláb,
Ani ne'ets ka pok'lachikin ejtíl in eyextal i dhakúm anam,

(Sal 2:9)

jant'ini' Naná' neyej u bats'uwámal ti k'al u Pay'lóm, **28**ani ne'ets ku pidha' an dhajuw ót.

29Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a' jawa' a xi an Espíritu in uchál an iglesiachik."

Abal an Iglesia ti Sardis

3 Ka dhuchunchij an ♦ángel a xi ti iglesia ti Sardis:
"In ulal axé' a xi in kwa'al in búk Espíritujil a Dios, ani an búk ót: -Naná' u exlál a t'ojlábil, a kwa'al a bij abal it ejat, ani it k'wajat tsemnek. **2**Ki it beletnomáts ani ka tsapik kublalay jawa' a xi jilk'onének ani k'wajat utat ka tsemets; kom yab u elámal putat a t'ojlábil ti in tamét a Dios. **3**Jaxtám ka t'ilpa', janéy a xi a bats'uwámal ani a ats'ámal; ka teynanay ani ka joltiy a biyál xe'tsintal. Jaxtám, max yab ki it beletnomáts, ne'ets ki in wichiy ejtíl jún i otsax kwé', ani yab ne'ets ka exla' janéy tam k'ij ne'ets ki in wichiy ti tatá'. **4**Po a ko'onchal junchik in bij ti Sardis a xi yab in at'axbédhámal in k'wa'chímal, ani jajá'chik ne'ets ka xe'tsin k'al Naná' k'al i dhakni' k'wa'chim, kom in kwa'al in tomnáltal. **5**A xi ki in áta' ne'ets ka k'wa'chimyat k'al i dhakni' k'wa'chim, ani yab ne'ets ku pakwchij in bij ti ejat t'i'at ♦Dhuchlab; ani ne'ets ku lujudh ólnanchij in bij ti in tamét u Pay'lóm ani ti in tamét in ♦ángelilchik.

6Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a' a xi an Espíritu in uchál an iglesiachik."

2:24 *T'aj 15:28*
2:25 *Mat 16:27*
2:26 *Mat 10:22; Jn 16:33*
3:1 *1Ti 5:6*
3:3 *Luc 12:39*
3:4 *Jud 1:23*
3:5 *Mat 10:32; Jn 16:33*

Abal an Iglesia ti Filadelfia

7Ka dhuchunchij an ♦ángel a xi ti iglesia ti Filadelfia:

"In ulal axé' a xi já'its santo ani a xi chubax, a xi in ko'onchal in japixtal a David, a xi tam in japiyal yab jita' in mapuyal, ani tam in mapuyal yab jita' in japiyal: 8-U exlál a t'ajnélil. Xó' ka tsu'uw, tu punchámal ti a tamét jún i japidh wi'leb a xi yab jita' in ejtowal ki in mapuy, ma anákej a kwa'al wé' a tsáp, ti in t'ajchámal u káwintal ani yab ti in k'e'átnanchámal u Bij. 9Xó' ka tsu'uw, Naná' ne'ets ku bína' nixé'chik a xi ti in sinagogajil a Satanás, a xi in ulal pél i Judío ani yab chubax, po janamkáwchik. Xó', ka tsu'uw, Naná' ne'ets ku t'aja' ka uteychik ani ka pak'lun ti a akan, ani ki in exla'chik abal Naná' tu k'ánidhámal. 10Kom ti in beletnanchámal u kuxudh káwintal, Naná' neyej ne'ets tu beletna' ti in k'ijil an takandhaxtaláb a xi ta'tál ti in putát an tsabál abal ka takandháj a xi in k'wajnómchik an tsabál. 11Xó' ka tsu'uw, Naná' in wichél dhubatk'ij; ka ko'komay jawa' a xi a kwa'al, abal yab jita' ti k'álnanchij a ts'alat petbíl. 12A xi ki in áta', ne'ets ku t'aja' ti akanláb ti in ♦tiyópanil u Diosil, ani yabáts jayk'i' ne'ets ka kalej ti taná'; ani ne'ets ku dhuchunchij in bij u Diosil ti jajá', ani in bij in bichówil u Diosil, já'its an ít Jerusalén, a xi pa'íl ti k'ay'lál ti k'al u Diosil, ani u ít bij.

13Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a' jawa' a xi an Espíritu in uchál an iglesiachik."

3:7 *Mat 16:19; Mrc 1:24; Jn 5:20*
3:8 *T'aj 14:27*
3:9 *Rom 8:37*
3:10 *Mat 24:14; 2Pe 2:9*
3:11 *Mat 16:27; 1Co 9:25*
3:12 *Jn 16:33; Gal 2:9; 4:26*
3:14 *Jn 1:3; 18:37; Col 1:16,18; 2:1*
3:15 *Rom 12:11*
3:17 *1Co 4:8*
3:18 *1Pe 1:7*

Abal an Iglesia ti Laodicea

14Ka dhuchunchij an ♦ángel a xi ti iglesia ti Laodicea:

"An ♦Amén, an Putudh ani an Chubax Tejwa' tso'óblix, in Tujtal in ts'ejkanélábil a Dios, in ulal axé': 15-Tu exlanchal a t'ojlábil, abal yab it ts'uk'uw ma ni yab it k'ák', Naná' tu lé'nanchalak ti it ts'uk'uw o ti it k'ák'; 16po xó', kom it k'idhim, ani yab it ts'uk'uw ma ni it k'ák', Naná' ne'ets tu xa'aj tu wi'; 17kom a ulal: Naná' in ts'alat tumínladh ani in ts'alatbének, ani yab u kwa'al ma ni jún i yajinchixtaláb. Ani yab a ejtiyal abal tatá' it k'wajat k'al i ni'adh odhnaxtaláb, a t'a'ich wat'ál, it ts'ejwantál, it jok'tsej ani it k'ot'idh; 18tám, Naná' tu tak'bidh uchál abal ka ts'a'iy ti k'al Naná' i oro a xi wat'badh ti k'amal, abal ki it ts'alatbéj, ani i dhakni'

k'wa'chim abal ki it k'wa'chiman, abal yab ka tejwa'méj a k'ot'idh tidhetáltal, ani ka k'uwiy a tsu'uxtal k'al i colirio abal ki it tsu'uxin. **19**Naná' u tsapik tawnál ani u yajchikiyal patal a xi u k'ánidhál; jaxtám, ki it ijchím lé'nomáts ani ka joltiy a biyál xe'tsintal. **20**Xó', ka tsu'uw, Naná' in kubat ti wi'leb ani in tsapnédhom; max jún jita' in ats'ál u káwintal ani ki in japiy an wi'leb, ne'ets ki in otsits ti jajá', ani ne'ets ki in tsa'xaláts k'al jajá', ani jajá' k'al Naná'. **21**A xi ki in áta', ne'ets ku pidha' abal ka koyóts k'al Naná' tu ts'alat koytal, jant'ini' Naná' neyej u átámal, ani in koyómadh k'al u Pay'lóm ti in ts'alat koytal.

22Jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a' jawa' a xi an Espíritu in uchál an iglesiachik."

An K'ak'naxtaláb ti K'ay'lál

4 Talbél axé'chik u tsu'uw, ani jé'itsk'ij jún i wi'leb japidh ti k'ay'lál, ani an k'a'ál janídh a xi u ats'a', já'its ejtíl jún i trompeta a xi káwin k'al naná', in uluw: Ki it k'adhiy tejé', ani ne'ets tu ólchij jawá' a xi yejentál ka wat'ey talbél axé'chik.

2Ani wi'pachk'ij in k'wajiy ti al an Espíritu ani jé'itsk'ij jún i ts'alat koytaláb k'wajatak punudh ti k'ay'lál ani jún ketél ti ts'alat koytaláb. **3**Ani a xi k'wajat ketél tejwa' ejtílak i jaspe ani sardio t'ujub, ani ti in tonídh an ts'alat koytaláb jún i pits'al tejwa'mél ejtíl jún i esmeralda t'ujub. **4**Ani ti in tonídh an ts'alat koytaláb wa'atsak jún inik tsé' i ts'alat koytaláb, ani ti ts'alat koytalábchik u tsu'uw ketechik jún inik tsé' i yejtselábchik, k'wa'chimadh k'al i dhakni' k'wa'chim, ani ti in ók'chik in kwa'alak i oro ts'alat petobláb. **5**Ani ti ts'alat koytaláb kalelak i léychik, i janidhtaláb ani in tumlá'intal a muxi'; ani ti in tamét an ts'alat koytaláb k'wajatak búk i k'amal tajbaxtaláb a xi t'a'íl, a xi já'its pél in búk Espíritujil a Dios.

6Ani ti in tamét an ts'alat koytaláb wa'atsak jún i lam lejem ejtíl i cristál; ani utat ani ti in tonídh an ts'alat koytaláb, tsé' i ejat ko'nél t'uchat k'al i tsu'ux walek ti in tamét ani ti in kúx. **7**An k'a'ál ejat ko'nél ejtílak jún i tsój, in tsabchíl an ejat ko'nél ejtílak jún in t'ám an pakax, in óxchíl an ejat ko'nél in kwa'alak in wal ejtíl i inik, ani in tsé'chíl an

3:19 *1Co 11:32; Heb 12:5,6*
3:20 *Mat 24:33; Luc 12:36; Rom 8:10; Sgo 5:9*
3:21 *Mat 19:28; Jn 16:33*
4:1 *Mat 3:16*

ejat ko'nél ejtílak jún i t'iw jumumúl. 8Ani tsé'lom an ejat
ko'nél, k'alek'ij in kwa'alak akak in okbíl, ani toniníl ani ti
in ál k'wajatak t'uchat k'al i tsu'ux walek, ani yab koyolchik
k'icháj ani akal ki in uluw:
Santo, Santo, Santo,
An Ajátik Dios Winat Ejtodh,
A xi k'wajiy ani a xi k'wajat, ani a xi ne'ets ka chích.
9Ani ets'ey, tam an ejat ko'nél ki in bína' i witsidh
puwenchixtaláb ani i lét'edh k'ak'naxtaláb ani i
k'ak'námaltaláb a xi ketél ti ts'alat koytaláb, a xi ejat abal
ets'ey an ets'eytaláb, 10an jún inik tsé' i yejtselábchik
pak'lunal ti in tamét a xi k'wajat ketél ti ts'alat koytaláb, ani
in k'ak'nál a xi k'wajat ejat abal ets'ey an ets'eytaláb, ani in
mo'kál in ts'alat petobchik ti in tamét an ts'alat koytaláb, in
ulal:
11Tatá' Ajátik, in tomnál
Ka bats'uw an witsidh puwenchixtaláb ani an lét'edh
k'ak'naxtaláb ani an ejtodhtaláb,
Kom Tatá' a t'ajámal patal,
Ani k'al a awiltal k'wajat ani k'alej t'ajadhchik.

4:11 *T'aj 14:15*
5:5 *Rom 15:12; Heb 7:14*
5:6 *Jn 1:29*

An T'ulidh Dhuchlab ani an Cordero

5 Ani u tsu'uw ti in winab k'ubak a xi k'wajatak ketél ti
ts'alat koytaláb jún i t'ulidh ♦Dhuchlab, dhuchadh ti in
ál ani eléb ts'o'omadh k'al búk i ts'o'om. 2Tám, u tsu'uw
jún i tsapik ♦ángel dhájanal k'al jún i janidh káw: ¿Jita' in
tomnál abal ki in japiy an t'ulidh ♦Dhuchlab ani ki in wilchij
in ts'o'omálchik? 3Ani yabák wa'ats jita' ma ni ti k'ay'lál, ma
ni ti tsabál, ma ni alál tsabál, abal ki in ejtow ki in japiy an
t'ulidh ♦Dhuchlab, ma ni ki in waxa'.
4Ani naná' in lej uk'nalak, kom yabák elnal jún a xi in
tomnál abal ki in japiy an t'ulidh dhuchlab ma ni ki in ajiy,
ma ni ki in waxa'. 5Ani jún nixé' xi yejtselábchik ti in ucha':
Yab ki it uk'nal, xó' ka tsu'uw, an Tsój a xi ti kwenchal
Judá, in Ibíl a David, in átámal abal ki in japiy an t'ulidh
dhuchlab ani ki in wilchij in búk ts'o'omál.
6Ani u waxa', ani u tsu'uw, ti ts'ejel an ts'alat
koytaláb ani ti an tsé'lom ejat ko'nélchik, ani ti ts'ejel
an yejtselábchik, jún i Cordero, bochól a xi ejtíl tam

tsemdhach, in kwa'al búk in its'ám ani búk in tsu'uxtal,
a xi já'its búklom in Espíritu a Dios, a xi abadh ti in
putát an tsabál. 7Ani Jajá' utey ani in uma' an t'ulidh
dhuchlab ti in winab k'ubak a xi k'wajatak ketél ti ts'alat
koytaláb.
8Ani tam ti in umámalits an t'ulidh dhuchlab, tám, an
tsé'lom ejat ko'nélchik ani an jún inik tsé' yejtselábchik
pak'lun ti in tamét an Cordero. K'alek'ij in kwa'alak jún i
arpa ani i oro tima'chik t'uchat k'al ikbaxtaláb, a xi já'its pél
in ólontal an santo belomchik; 9ani in ajatnálchik jún i ít
ajatláb, in ulal:

Tatá' in tomnál abal ka uma' an t'ulidh dhuchlab,
Ani ka japchij in ts'o'omál,
Kom Tatá' it k'alej tsemdhach,
Ani k'al a xits'ál tu wichbadh ts'a'iyámal
Abal k'al a Dios já'its ti patal i kwenchaláb, ti patal
i káwintaláb, ti patal i bichowáb ani ti patal i
♦kwenél k'wajílom,

10Ani tu t'ajámal tu ts'álej ani tu pale' abal k'al a Dios,
Ani ne'ets ku ts'álejlomáts ti tsabál.

11Ani u waxa', ani u ats'a' in káwintal yántolom i ♦ángel
ti in tonídh an ts'alat koytaláb ani k'al an ejat ko'nélchik ani
k'al an yejtselábchik; ani in ajidh yánél pélak i yántolom
millon, 12in ulalchik k'al i janidh káw:

An Cordero a xi k'alej tsemdhach in tomnál
Abal ki in bats'uw an ejtodhtaláb, an ts'alataláb, an
tsalpadhtaláb,
An tsápláb, an lét'edh k'ak'naxtaláb, an witsidh
puwenchixtaláb ani an lablinchixtaláb.

13Ani patal an ts'ejkanéláb a xi k'wajat ti k'ay'lál, a xi
k'wajat ti tsabál, ani alál tsabál ani ti pulik lejem, ani patal a
xi k'wajat taná', u ats'a' in ulalchik:

A xi k'wajat ketél ti ts'alat koytaláb ani an Cordero,
Jajá' in k'ál an lablinchixtaláb, an lét'edh k'ak'naxtaláb,
An witsidh puwenchixtaláb, an ejtodhtaláb abal ets'ey
an ets'eytaláb.

14Ani an tsé'lom ejat ko'nél in uluwchik: ♦Amén. Ani an
jún inik tsé'lom yejtselábchik pak'lun ani in k'ak'na' a xi
k'wajat ejat abal ets'ey an ets'eytaláb.

5:9
1Co 6:20; Heb 9:12
5:10
1Pe 2:5
5:11
Heb 12:22; Jud 1:14
5:13
Rom 11:36; Flp 2:10

An Búklom Ts'o'om

6 Ani u tsu'uw tam ti an Cordero in japiy jún i ts'o'om, ani u ats'a' jún, ti a xi tsé'lom ejat ko'nél in ulal, k'al in janidhtal a muxi': Ki it chích ani ka waxa'. **2**Ani u met'a' ani jé'itsk'ij jún i dhakni' bichim, ani a xi punat in kwa'alak jún i puláb, ani pidhan jún i ts'alat petobláb, ani kalej ki in áta' ani abal ti átax.

3Ani tam ti in japiy an tsabchíláb ts'o'om, u ats'a' an tsabchíláb ejat ko'nél a xi in ulal: Ki it chích ani ka waxa'. **4**Ani kalej júnakej i bichim a xi tsakni', ani a xi punat, pidhan abal ki in tixk'a' an koyataláb ti tsabál, ani an inikchik ka tsemdháxin; ani pidhan jún i yetsej nakat kutsíl.

5Ani tam ti in japiy an óxchíláb ts'o'om, u ats'a' in ulal an óxchiláb ejat ko'nél: Ki it chích ani ka waxa'. Ani u met'a', ani jé'itsk'ij jún i t'unu' bichim, ani a xi punat in kwa'alak jún i balanza ti in k'ubak, **6**ani u ats'a' jún i káwintaláb ti ts'ejel an tsé'lom ejat ko'nél in ulal: Jún litro i trigo abal jún denario tumín ani óx litro i ♦cebada abal jún i denario tumín, ani yab ka odhna' an aceite ma ni an bók.

7Tam ti in japiy an tsé'chíláb ts'o'om, u ats'a' in káwintal an tsé'chíláb ejat ko'nél, in ulal: Ki it chích ani ka waxa'. **8**Ani u waxa' ani jé'itsk'ij jún i mants'adh bichim, ani a xi punat in bij Tsemláj, ani ts'at'k'ómtej k'al an ♦Tamtsemláj; ani pidhanchik i uchbixtaláb ki in tsemdha' in tsé'chíl pejách an tsabál k'al i nakat kutsíl, k'al i jayil, k'al i tsemláj ani k'al i alte' ko'nélchik a xi ti tsabál.

9Ani tam ti in japiy an bo'chiláb ts'o'om, u tsu'uw ti in alam an ♦altar an alma ichich a xi tsemdhámej k'al ti in ebál in káwintal a Dios ani k'al in tejwa' tso'óblixtal a xi in k'oko'maychik, **10**ani dhájnalakchik k'al jún i janidhtaláb in ulal: ¿Ma jayk'i', Tatá' Santo ani Chubax T'ek'at éylidh Ajátik, ne'ets ka aychij abal ka weladh jolbiy ani ka wichbadh yajchikiy a xi k'wajatchik ti tsabál ti in ebál i xits'ál? **11**Ani pidhanchik k'alek'ij i dhakni' k'wa'chim; ani uchan abal ka koyótsej jún i wé' i k'ij, ma ka kidhban in yánél in at abatnanélchik ani in ebchalchik a xi ne'ets ka tsemdháj ejtíl jajá'chik.

12Ani u tsu'uw tam ti in japiy in akakchíl an ts'o'om, ani jé'itsk'ij, wa'tsin jún i pulik ejeltsabál; ani a k'icháj t'unk'un

6:4 *Mat 10:34*
6:9 *Rom 1:2; Heb 4:12*
6:10 *Luc 2:29; 2Pe 2:1*
6:11 *Heb 11:40*
6:12 *Mat 24:29*

ejtíl jún i t'unu' manadh toltom, ani a íts' tsakninílbéj ejtíl i
xits', 13ani a ótchik ti k'ay'lál jolan ti tsabál, jant'ini' jolnal
in chijóm walíl an higo te', tam ka dhiyandháj k'al jún i
tsapik ik'. 14Ani an k'ay'lál ts'ibk'aláts ejtíl tam t'uliyáb
jún i t'ulidh dhuchlab, ani patal an ts'én ani patal an isla
tsabálchik tixk'áj ti in k'wajtal. 15Ani an ts'álejchik ti
tsabál ani an pulik éylidh inikchik, ani an ts'alat inikchik,
ani an ♦capitánchik, ani an ejtodh inikchik, ani patal an
abatnanelábchik ani an walkadh inikchik, tsink'on ti
jólchik ani ti t'ujub ti ts'énchik, 16ani in uchál an ts'énchik
ani an t'ujublomchik: Ki it jolan ti wawá' ani tu ku tsinka'
ti in tamét a xi k'wajat ketél ti ts'alat koytaláb ani ti in
k'ák' tsakúltal an Cordero, 17kom an pulik k'icháj in k'ák'
tsakúltal ulenekits; ¿ani jita' ne'ets ki in ejtow ka k'wajiy
kubat?

An 144,000 Ts'o'omadh Israel Inikchik

7 Ani talbél axé'chik, u tsu'uw tsé' i ♦ángelchik kubat
ti in tsé'lom in ts'upk'intal an tsabál, in teykómchik
an tsé'lom ik' a xi ti tsabál, abal an ik' yab ka juchun ti
tsabál, ma ni ti pulik lejem, ma ni ti jún i akante'. 2Ani u
tsu'uw júnakej i ♦ángel a xi k'adhíl ju'táj ti kalel a k'icháj,
in ko'onchal in ts'o'ómil an Ejat Dios; ani in dhájay k'al
jún i janidh dhajal an tsé'lom ♦ángelchik, a xi pidhámej
abal ki in ts'ojbédha' an tsabál ani an pulik lejem, 3in ulal:
Yab ka ts'ojbédha' an tsabál, ma ni an pulik lejem ma ni i
akante'chik, ma ki ts'o'omanchij in pík'ib in abatwálejilchik
i Diosil. 4Ani u ats'a' in ajidh yánél a xi k'alej ts'o'omadh,
144,000 k'alej ts'o'omadh ti patal an kwenchaláb xi pél in
tsakámilchik a Israel.

5Ti Judá kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti Rubén kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti Gad kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000;
6Ti Aser kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti Neftalí kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti Manasés kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000;
7Ti Simeón kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti Leví kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti Isacar kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000;

6:13 *Mat 24:29*
6:14 *2Pe 3:10*
6:16 *Luc 23:30*
7:1 *Mat 24:31*
7:2 *Mat 16:16*

8Ti Zabulón kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti José kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000,
Ti Benjamín kwenchaláb k'alej ts'o'omadh 12,000.

In Dhakni' K'wa'chímal an Mulkunél

9Talbél axé'chik u waxa', ani jé'itsk'ij jún i pulik mulkunél a xi ma ni jita' in ejtowalak ki in ajiy, ti patal an ♦kwenél k'wajílomchik, kwenchalábchik, bichowábchik, píl i káwintalábchik, kubatchik ti in tamét an ts'alat koytaláb ani ti in tamét an Cordero, k'wa'chimadh k'al i dhakni' k'wa'chim, ani k'al i apats' ti in k'ubakchik. 10Ani dhájnalak k'al i janidh dhajal, in ulal: ¡An k'ánixtaláb in k'ál i Diosil a xi koyómadh ti ts'alat koytaláb ani an Cordero! 11Ani patal an ♦ángelchik k'wajatak kubat in tomtsím an ts'alat koytaláb, ani an yejtselábchik ani an tsé'lom ejat ko'nélchik; ani pak'lunchik k'al in wal ti in tamét an ts'alat koytaláb ani in k'ak'na'chik a Dios, 12in ulal:

7:12 *Rom 11:36*
7:14 *Heb 9:14; 1Jn 1:7*
7:16 *Jn 6:35*
7:17 *Jn 10:11*

♦Amén. An lablinchixtaláb, ani an witsidh
puwenchixtaláb, ani an tsalpadhtaláb,
Ani an k'ak'námaltaláb, ani an lét'edh k'ak'naxtaláb, an
ejtodhtaláb, ani an tsápláb,
In k'ál i Diosil abal ets'ey an ets'eytaláb. ♦Amén.

13Tám, jún i yejtseláb káwin, ani ti in ucha': Axé'chik a xi k'wa'chimadh k'al i dhakni' k'wa'chim, ¿jita' já'its jajá'chik ani ju'táj ti che'nekchik?

14Ani naná' u ucha': Ajátik, tatá' a tso'ób.

Ani jajá' ti in ucha': Axé'chik já'its a xi kalenek ti al an pulik ♦ni'adh yajchiktaláb, ani in t'akámal in k'wa'chímalchik ani in dhakni'bedhámal ti al in xits'ál an Cordero. 15Jaxtám k'wajatchik ti in tamét in ts'alat koytal a Dios, ani t'ojchichíl abal Jajá' k'icháj ani akal ti in santo k'wajtal; ani a xi koyómadh ti ts'alat koytaláb ne'ets ka dhéy junkudh k'wajiy k'al jajá'chik. 16Ani yabáts más ne'ets ka k'a'iychik, ma ni chikénib; ma ni in k'ak'alíl a k'icháj, ma ni jún i k'ak'ém, 17kom k'al an Cordero a xi k'wajat ti in ts'ejelíl an ts'alat koytaláb ne'ets ka kó'bitsiyatchik ani ne'ets ka ne'dháj ti ejat elelja'chik. Ani a Dios ne'ets ki in k'wit'iy patal in ja'líl in tsu'uxtalchik.

An Búk Ts'o'om

8 Ani tam ti an T'ele' Oveja in japiy an bukchiláb
ts'o'om, wa'tsin jún i piklantaláb ti k'ay'lál walám
ts'ejel oraj. 2Ani u tsu'uw búk i ♦ángelchik a xi k'wajat
kubat ti in tamét a Dios, ani pidhanchik búk i trompeta.
3Ani chích júnakej ♦ángel ani kubiy ti in tamét an ♦altar,
in kwa'alak jún i oro ikob, ani pidhan yán i ikbaxtaláb
abal ki in punk'uy k'al in ólontal patal an santo belomchik
ti bá' an oro ♦altar a xi k'wajatak ti in tamét an ts'alat
koytaláb. 4Ani ti in k'ubak an ♦ángel k'adhiy in pawil an
ikbaxtaláb ma ti in tamét a Dios, k'al in ólontal an santo
belomchik.

5Ani an ♦ángel in uma' an ikob, ani in t'uchiy k'al an
k'amal a xi ti ♦altar, ani in bet'éna' ti tsabál; ani wa'tsin
tumlantal a muxi', i ts'ilíy, i léy'tsontaláb ani jún i tsapik ejel
tsabál.

An Búklom Trompeta

6Ani an búklom ♦ángelchik a xi in kwa'alak an búklom
trompeta t'ojojonchik abal ki in káwindha'. 7An k'a'ál ♦ángel
in káwindha' an trompeta, ani wa'tsin jún i t'ujub áb ani i
k'amal xaludh k'al i xits', ani jolowatchik ti tsabál; ani t'a'iy
jún in óxchíl pejách an akante'lom, ani t'a'iy patal an yaxu'
ts'ojól.

8In tsabchíl an ♦ángel in káwindha' an trompeta, ani ejtíl
jún i yetsej ts'én julelél k'al i k'amal bet'enáj ti pulik lejem,
ani jún in óx pejách an pulik lejem wenk'on ti xits'. 9Ani
tsemets jún in óx pejách an ts'ejkanél ti pulik lejem a xi
k'wajatak ejat; ani jún in óx yánél an pulik tanchik k'alej
pakludh.

10Ani in óxchíl an ♦ángel in káwindha' an trompeta, ani
ijkan ti k'ay'lál jún i yetsej ót, lek'wat ejtíl jún i antorcha, ani
ijkan ti jún in óx yánél an pulik itse'chik ani ti elelja'chik.
11Ani in bij a ót já'its ♦Ts'a'iktaláb; ani jún in óx pejách an ja'
ts'a'ikbéj, ani yántolom i inik tsemets ti in ebál an ja' kom
ts'a'ikbéj.

12Ani in tsé'chíl ♦ángel in káwindha' an trompeta, ani
k'alej ts'ojbédhach jún in óxchíl pejách a k'icháj, ani jún
in óxchíl pejách a íts' ani jún in óxchíl yánél a ót, abal ka

8:2 *Mat 24:31*
8:3 *Heb 9:4*

yik'wtsin ti jún in óxchíl pejách ti jajá'chik, ani yab ka tajk'an ti jún in óxchíl pejách an k'ij k'icháj aniyek'ij tam akal.

13Ani u waxa', ani u ats'a' jún i ♦ángel jumnal ti in ts'ejeltal an k'ay'lál, in ulal k'al i janidh káw: ¡Ay, ay, ay abal jita' k'wajíl ti tsabál, k'al ti in ebál in janídh an trompetachik a xi in k'ibál, a xi an óxlom ♦ángelchik k'wajat abal ki in káwindha'!

9 Ani in bo'chíl an ♦ángel in káwindha' an trompeta, ani u tsu'uw jún a ót a xi tál ti k'ay'lál ti ijkanal ti tsabál. Ani pidhan in japixtal an joltam jól. **2**Ani in japiy an joltam jól, ani i paw k'adhiy ti jól ejtíl in pawil jún i pulik jól k'amal; ani a k'icháj ani an ik' yik'wtsin k'al in pawil an jól. **3**Ani ti paw kalej i ts'ili'chik abal ti tsabál, ani pidhan i uchbixtaláb ejtíl in uchbixtal an dhiniychik ti tsabál. **4**Ani abanchik abal yab ki in odhna' an ts'ojól ti tsabál, ma ni jant'oj yaxu' o i akante', po expidh an inikchik a xi yab in kwa'al in ts'o'ómil
9:1 *Luc 8:31* a Dios ti in pík'ib. **5**Ani yab walkanchat ki in tsemdha' ma
9:2 *Luc 8:31* ni jita', po expidh ki in aykidh yajchikiychik bó' a íts'; ani
9:11 *Luc 8:31* in aykidh yajchiktal já'its ejtíl in aykidh yajchikixtal an dhiniy, tam in ts'ikál an inik. **6**Ani ti nixé' a k'ichájchik an inikchik ne'ets ki in aliy an tsemláj, po yab ne'ets ki in ela'. Ne'ets ki in lé'na' ka tsemets ani an tsemláj ne'ets ka ówméj ti jajá'chik.

7Ani in iniktal an ts'ili'chik já'its ejtíl i bichimchik tam t'ojojodh abal k'al an pextaláb, ani ts'alat petbidh in ók' ejtíl k'al i oro, ani in walchik ejtíl in wal i inikchik. **8**Ani in kwa'alakchik in xi'íl ejtíl in xi'íl i uxum, ani in kamabchik ejtíl in kamab i tsój. **9**Ani in kwa'alakchik i toraks paxik'láb ejtíl i pat'ál toraks paxik'láb ani in janídh in okbíl ejtíl in janídh yántolom i tolilíl púnláb k'al i bichimchik tam ádhil ti an pextaláb; **10**ani wéwedh ejtíl i dhiniy ani ti in wéw in kwa'alchik in ts'ik'axtal; ani in ko'oy i uchbixtaláb abal ki in odhna' an inikchik ma bó' a íts'. **11**Ani in kwa'alak ti ts'álej abal ti ok'óxlom ti jajá'chik in ♦ángelil an joltam jól, a xi in bij ti Hebreo káwintaláb, Abadón, ani ti Griego, Apolión.

12An k'a'ál ¡ay! wat'eyits, xó' ka tsu'uw, talbél axé'chik, ta'tálej tsáb más i ¡ay!

13In akakchíl an ♦ángel in káwindha' an trompeta, ani u ats'a' jún i káw ti tsé'lom in its'ám an oro ♦altar a xi k'wajat ti in tamét a Dios, **14**in uchál in akakchíl an ♦ángel a xi in kwa'al an trompeta: Ka walka' an tsé'lom ♦ángelchik a xi k'wajat wik'at ti yetsej pulik itse' Eufrates. **15**Ani k'alej walkadh an tsé'lom ♦ángelchik a xi k'wajatak t'ojojodh abal ti al an oraj, ti a k'icháj, ti a íts' ani ti tamub, abal ki in tsemdha' jún in óxchíl yánél an inikchik. **16**Ani in ajidh yánél an ♦ejército a xi punat ti bichim pél i 200 i millón. Naná' u ats'a' in ajidh yanél. **17**Ani antsaná' u tsu'uw an bichimchik ti labidh tsu'bixtaláb, ani an punélchik in kwa'alak i toraks dhibok'láb a xi pél i k'amal, i jacinto ani i azufre, ani in ók' an bichimchik ejtílak in ók' i tsój; ani ti in wi' kalelak i k'amal, i paw ani i azufre. **18**K'al axé' i óxlom yajchik odhnaxtaláb k'alej tsemdhach jún in óx yánél an inikchik, k'al an k'amal, k'al an paw ani k'al an azufre a xi kalelchik ti in wi'. **19**Kom in uchbixtal an bichimchik k'wajat ti in wi' ani ti in wéw, kom in wéw ejtílak i at'ax tsan, ók'lidh ani já'its k'al ti ts'ojbédhom.

20Ani a xi k'e'at an inikchik, a xi yab tsemdháj k'al axé'chik xi yajchik odhnaxtaláb, ma ni antsaná' yab in joltiychik in biyál t'ajnélil in k'ubak, abal yab ki in k'ak'na' an demoniochik, ani an dhulkuts dioschik a xi pél i oro, a xi pél i plata, a xi pél i bronce, a xi pél i t'ujub ani a xi pél i oktsa', a xi ma ni yab tsu'uxchik, ma ni yab ots'oxchik, ma ni yab belal, **21**ani yab in joltiy in biyál tsemdhomtalchik, ma ni in dhimantalchik, ma ni in alk'idh ko'óxtalchik, ma ni in kwé'talchik.

9:20
T'aj 7:41; 1Co 10:20
10:1
Mat 17:2

An Ángel k'al an Tsipti' T'ulidh Dhuchlab

10 Ani u tsu'uw júnakej i tsapik ♦ángel pa'íl ti k'ay'lál molk'odh k'al jún i tokow; ani jún i pits'al k'wajatak eblim ti in ók', in wal ejtílak a k'icháj, ani in akan jant'ini' i k'amal akanlábchik. **2**Ani in kwa'alak ti in k'ubak jún i tsipti' t'ulidh dhuchlab a xi japidh. Ani in kuba' in winab akan ti pulik lejem ani in k'watab akan ti tsabál, **3**ani dhájan k'al jún i janidh dhajal, ejtíl in dhájantal jún i tsój; ani tam ti dhajnénekits, a muxi' búkíl in bína' in káwintal. **4**Xó', tam ti an búklom muxi' in bínámalits in káwintal, naná' ne'etsak

ku dhucha'; po u ats'a' jún i káw ti k'ay'lál a xi in ulal: Ka ts'o'omay an káwintaláb a xi an búklom muxi' in ulúmal, ani yab ka dhucha'.

5Ani an ♦ángel a xi u tsu'uw kubat ti pulik lejem ani ti tsabál in dhaya' in k'ubak ti k'ay'lál, **6**ani lujat káwin k'al a xi ejat ti ets'ey an ets'eytaláb, a xi in ts'ejkámal an k'ay'lál ani jawa' taná' k'wajat, an tsabál ani jawa' a xi taná' k'wajat, an pulik lejem ani jawa' a xi taná' k'wajat, abal an k'ij yabáts más ne'ets ka owey, **7**po ti a k'ichájchik tam ka káwin an bukchiláb ♦ángel, tam ki in tujuw ki in káwindha' an trompeta, in tsinkadh káwintal a Dios ne'ets ka kidhban, jant'ini' ti in ólchij in abatwálejilchik, já'its an tsu'bidh káwlómejchik.

8Tám, an káwintaláb a xi u ats'a' ti k'ay'lál ti in tawna' junílek'ij ani in uluw: Ki it k'alej ani ka uma' an tsipti' t'ulidh dhuchlab a xi k'wajat japidh ti in k'ubak an ♦ángel a xi k'wajat kubat ti pulik lejem ani ti tsabál.

9Ani in k'alej ju'táj ti k'wajat an ♦ángel ani u ucha': Ti ki in pidha' an tsipti' t'ulidh dhuchlab.

10:7 Mat 24:31; Rom 16:25

Ani jajá' ti in ucha': Ka uma' ani ka k'apuj; ani ne'ets ti t'ajchij a chukul ts'a'ik, po ti a wi' ne'ets ka ats'a' tsi'ik ejtíl i tsi'ím.

11:2 Luc 21:24

10Tám, u uma' an tsipti' t'ulidh dhuchlab ti in k'ubak an ♦ángel ani u k'apuj, ani tu wi' u ats'a' tsi'ik ejtíl i tsi'ím, po tam tu k'apúmalits ti in ts'a'ikmédhanchij u chukul. **11**Ani jajá' ti in ucha': Yejentál ki it tsu'bidh káwin junílek'ij ti yán i bichówlomchik, i ♦kwenél k'wajílomchik, i káwintalábchik ani i ts'álejchik.

An Tsablom Tejwa' Tso'óblix

11 Tám, in pidhan jún i jó' pákáb ejtíl jún i te'. Ani an ♦ángel kubiy ani ti in ucha': Ki it kubiy ani ka lejbay in ♦tiyópanil a Dios, ani an ♦altar, ani a nixé'chik a xi k'ak'nax taná'. **2**Po in mapudh elébil an ♦tiyópan a xi k'wajat eléb ka jila' ani yab ka lejbay, kom k'wajat bínadh abal k'al an ♦yab Judíochik, ani jajá'chik ne'ets ki in pajabna' an santo bichow ma tsáb inik ani tsáb a íts'. **3**Ani ne'ets ku bína' tsáb u tejwa' tso'óblixal abal ti tsu'bidh káwlómej ma 1260 a k'ichájchik, k'wa'chimadh k'al i manadh toltom.

4Axé'chik já'its an tsablom olivo te', ani an tsablom aknil an tajabláb a xi k'wajat kubat ti in tamét in Diosil an tsabál. **5**Ani max jún jita' in lé' ki in odhna', ti jajá'chik in wi' kalel i k'amal ani in tala'bédhál in tomólnáxilchik, ani max jún jita' in lé' ki in odhna'chik, antsaná' jayej yejentál ka tsemets. **6**Axé'chik in bats'uwámal i éyaltaláb abal ki in mapuy an k'ay'lál, abal yab ka ában ti a k'ichájchik tam ka tsu'bidh káwin, ani in kwa'al i ejtodhtaláb abal ki in wenk'ow an ja' ti xits' ani ki in ts'ojbédha' an tsabál k'al patal i yajchik odhnaxtaláb jáyíl ki in lé'na'chik.

7Ani tam ki in putundha'chik in tejwa' tso'óblixtal, an alte' ko'nél a xi kalel ti joltam jól ne'ets ki in t'ajchij i pextaláb, ani ne'ets ki in áta'chik ani ne'ets ki in tsemdha'. **8**Ani in tsemnek iniktalchik ne'ets ka mo'káj ts'ejel ti an yetsej bichow a xi espiritual bijidh Sodoma ani Egipto, ju'táj i Ajátik jayej k'alej k'et'adh. **9**Ani an bichówlomchik, an kwenchalábchik, i káwintalábchik ani i ♦kwenél k'wajílomchik ne'ets ki in tsu'uw in tsemnek iniktalchik ma óx k'icháj k'al ts'ejel, ani yab ne'ets ki in walka'chik ka joliyat in tsemnek iniktal, **10**ani an k'wajílom ti tsabál ne'ets ka lej kulbéj k'al jajá'chik ti in ebál ani ne'ets ti k'ijidhbél, ani ne'ets ka abchíxinchik k'al i ts'ejwalixtaláb, kom axé' xi tsáb i tsu'bidh káwlómej in yajchik uwandha' an k'wajílom ti tsabál.

11Po talbél ti wat'ey óx a k'icháj k'al ts'ejel i ixak' ejataláb a xi tál ti k'al a Dios otsits ti jajá'chik ani in kuba'chik in akan, ani jún i pulik jik'éltaláb ijkan k'al jita' ti ejchikábakchik. **12**Ani in ats'a'chik jún i janidh káw ti k'ay'lál a xi in ulal: Ki it k'adhiy tejé'. Ani k'adhiychik ti k'ay'lál ti bá' jún i tokow; ani k'al in tomólnáxilchik tsu'tat. **13**Ani ti nixé' xi oraj chích jún i pulik ejel tsabál, ani jún in lajuj pejáchil an bichow paklun, ani ti ejel tsabál búk xi' i inikchik tsemets, ani an kwenél jilk'onél lej jik'ey ani in witsidh puwenchij a Dios a xi ti k'ay'lál.

14In tsabchíl an ¡ay! wat'eyits; xó' ka tsu'uw in óxchíl an ¡ay! ta'tál dhubat.

An Búk Trompeta

15Ani an bukchiláb ♦ángel in káwindha' an trompeta, ani wa'tsin i janidhtalábchik ti k'ay'lál, a xi in ulal: An

11:6 *Luc 4:25*
11:7 *Luc 8:31*
11:8 *Heb 13:12*
11:12 *T'aj 1:9*
11:15 *Mat 24:31; Luc 1:33*

ts'álejlábchik a xi ti tsabál wenk'onits abal ki in k'álna' i Ajátik ani in Cristojil; ani Jajá' ne'ets ti ts'álej abal ets'ey an ets'eytaláb. **16**Ani an jún inik tsé' yejtselábchik a xi k'wajatak ketechik ti in tamét a Dios ti in ts'alat koytalchik, pak'lun k'al in wal ani in k'ak'na' a Dios, **17**in ulalchik:

Tu pidhál i k'ak'námal Tatá' Ajátik Dios Winat Ejtodh,
Já'its a xi k'wajat ani a xi k'wajiy ani a xi ne'ets ka chích,
Kom a teynámal a winat ejtodhtal ani a t'ajámal ti it ts'álej.
18Ani an ♦kwenél k'wajílomchik k'ák' tsakunek, ani che'nek a k'ák' tsakúltal,
Ani in k'ijil abal ka weladh pílmédha' an tsemélomchik,
Ani abal ka pidha' in jalbixtal a abatwálejilchik an tsu'bidh káwlómejchik,
An santo belomchik ani a xi ti ts'ejnanchal a bij, a xi tsipti' ani a xi pakdha'chik,
Ani abal ka tala'bédha' a xi in tala'bédhálchik an tsabál.

19Ani in ♦Tiyópanil a Dios a xi k'wajat ti k'ay'lál japk'in, ani an ♦pok'te' in Junkudh Káwintal tejwa'méj ti in ♦Tiyópanil, ani taná' kalej i léychik, i ts'ilíy, in janídh a muxi', i ejel tsabál ani jún i yetsej t'ujub áb.

11:19 Heb 9:4
12:2 Gal 4:19
12:4 Mat 2:16
12:5 T'aj 8:39

An Uxum ani an Dragón

12 Ani tejwa'améj jún i pulik labidh tsu'bixtaláb ti k'ay'lál, jún i mímláb k'wa'chimadh k'al a k'icháj, ani a íts' alam in akan, ani ti in ók' jún i ts'alat petobláb k'al lajuj tsáb a ót. **2**Ani kom k'wajatak yab kwetém, dhájnalak k'al an yajal kó'ontaláb ani k'al an k'alchidh wa'tsintaláb.

3Ani tejwa'méj júnakej i labidh tsu'bixtaláb ti k'ay'lál; jé'itsk'ij, jún i yetsej tsakmak'i' dragón a xi in kwa'al búk in ók' ani lajuj in its'ám, ani búk i petobláb ti in ók'chik, **4**ani k'al in wéw in chi'dhál jún in óxchíl yánél a ót ti k'ay'lál, ani in wak'la' ti tsabál. Ani an dragón kubiy ti in tamét an uxum a xi ne'etsak ka kó'on, abal ki in k'apchij in tsakámil expidh tam ka wa'tsiláts. **5**Ani an mímláb in ko'oy jún i tsakam t'ele', a xi ne'ets ti ts'alat

kó'bitsix ti k'al patal an ♦kwenél k'wajílomchik k'al i pat'ál kwayabláb. Ani in tsakámil batsunáj abal k'al a Dios ani abal in ts'alat koytal. **6**Ani an uxum in dhubchij an bél ti joltom tsabál, ju'táj ti in kwa'al jún i jolataláb a xi t'ojojodh ti k'al a Dios, abal taná' ka pijchiyat ma 1260 a k'icháj.

7Ani wa'tsin i pextaláb ti k'ay'lál; a Miguel ani in ♦ángelilchik pejéxin ki in tomólna' an dragón, ani an dragón pejéxin junkudh k'al in ♦ángelilchik, **8**ani yab in ejtow ki in áta'chik, ma ni yabáts wa'tsin i jolát abal jajá'chik ti k'ay'lál. **9**Ani wak'láj an yetsej dragón, an biyál at'ax tsan a xi in bij Tenekláb ani Satanás, a xi in k'ambiyal in putát an ♦tsabál k'wajílom; jajá' k'alej wak'ladh abal ti tsabál ani in ♦ángelilchik k'alej wak'ladh k'al jajá'.

10Tám, u ats'a' jún i janidh káwintaláb a xi in ulal ti k'ay'lál: Xowé' che'nekits an k'ánixtaláb, an ejtodhtaláb, ani in ts'álejlábil i Diosil, ani in uchbixtal in Cristojil, kom wak'lájits an jolbix káwílax ti k'al i ebchalchik k'icháj ani akal ti in tamét i Diosil. **11**Ani jajá'chik in átámal k'al in xits'ál an Cordero ani k'al in káwintal in tejwa' tso'óblixtalchik, ani yab in k'ánidhámal in ejatal ma ti tsemláj. **12**Jaxtámits, ¡ki it lej kulbéj k'ay'lálchik ani a xi k'wajíl taná'! ¡Ay a xi k'wajílchik ti tsabál ani an pulik lejem! Kom an Tenekláb pa'inek ti tatá'chik k'al i pulik k'ák' tsakúltaláb, kom in exlál abal in kwa'al wé'its i k'ij.

13Ani tam ti an dragón in tsu'uw abal wak'lájits ti tsabál, in ájay an mímláb a xi in wa'tsindha' an t'ele' inik. **14**Po an mímláb pidhan tsáb in okób an paynek t'íw, abal ka juman ani ka ówméj ti in tamét an at'ax tsan, ma ti in k'wajtal ti joltom tsabál, ju'táj ti ne'ets ka pijchiyat jún i k'ij, k'ijchik ani ts'ejel k'ij. **15**Ani an at'ax tsan in wak'la' ti in wi', i ja' ejtíl jún i pulik itse', ti in kúx an mímláb abal ka ne'dháj k'al an pulik itse'. **16**Po an tsabál in tolmiy an mímláb, kom an tsabál in japiy in wi' ani in k'ut'uw an pulik itse' a xi an dragón in wak'la' ti in wi'. **17**Ani an dragón lej k'ák' tsakuy ti in tomól an mímláb, ani k'alej abal ki in t'ajchij i pextaláb an kwenél jilk'onél a xi pél in tsakámil, já'its a xi in t'ajál in abatnadh káwintal a Dios, ani in ko'onchal in tejwa' tso'óblixtal a Jesucristo.

12:7 *Mat 25:41; Jud 1:9*
12:9 *Mat 4:10; 25:41; Luc 10:18; Jn 12:31*
12:10 *1Pe 5:8*
12:11 *Luc 14:26; Jn 16:33*
12:17 *Jn 14:15*

An Tsablom Alte' Ko'nél

13 Ani in kubiy ba' kidhib ti an pulik lejem, ani u tsu'uw
jún i alte' ko'nél kalel ti pulik lejem, a xi in kwa'al búk
in ók' ani lajuj in its'ám, ani ti in its'ámchik lajuj i diadema,
ani ti in ók'chik i at'ax káwílax bijláb. 2Ani an alte' ko'nél
a xi u tsu'uw ejtílak jún i leopardo ko'nél, ani in akan
ejtílak jún i oso ko'nél ani in wi', ejtílak in wi' i tsój; ani an
dragón in pidha' in ejtodhtal, ani in ts'alat koytal ani i pulik
uchbixtaláb. 3Ani u tsu'chij jún in ók' ejtíl tam ts'ojbédhach
abal ka tsemets, po in ts'ojbéltal abal ka tsemets jeley; ani
ti in putát an tsabál in jik'pa' ani in ayokna' an alte' ko'nél;
4ani in k'ak'na'chik an dragón, a xi in pidha' i uchbixtaláb
an alte' ko'nél; ani in k'ak'na'chik an alte' ko'nél, in ulal:
¿Jita' já'its ejtíl an alte' ko'nél, ani jita' in ejtowal ki in pejex
tomólna'?

13:4 *2Te 2:4*
13:8 *Mat 25:34; Jn 1:29*
13:10 *Heb 6:12*
13:13 *Mat 24:24; Luc 9:54*
13:14 *2Te 2:9*
14:4 *2Co 11:2; Sgo 1:18*
14:5 *Jn 1:47; Efe 5:27; 1Pe 2:22*
14:12 *Jn 14:15; Heb 6:12*
14:13 *1Co 15:18; 1Te 4:16*

5Ani pidhan in wi' abal ki in káwna' i k'adhat káwintaláb
ani i at'ax káwlixtalábchik; ani pidhan i éyaláb abal ka
t'ojon ma tsáb inik tsáb a íts'. 6Ani in japiy in wi' abal ki in
tomólnadh at'ax káwliy a Dios, abal ki in at'ax káwlinchij
in bij ani in dhibk'odh k'wajtal, ani nixé'chik a xi k'wajat
ti k'ay'lál. 7Ani walkanchat abal ki in t'ajchij i pextaláb an
santo belomchik ani ki in áta'chik, ani pidhan i uchbixtaláb
ti k'al patal i kwenchaláb, i káwintaláb ani k'al i ♦kwenél
k'wajílomchik. 8Ani patal an k'wajílom ti tsabál in k'ak'na',
já'its a xi yab k'wajat dhuchadh in bij ti in t'ulidh dhuchlábil
an ejataláb in k'ál an Cordero a xi k'alej tsemdhach ma ti in
tujtal an tsabál.

9Max jún jita' ots'ox in ots'oxtal ki in ats'a'. 10Max
jún jita' ne'dhax ti an wik'néltaláb, jajá' ne'ets ka k'alej ti
wik'néltaláb; max jún tsemdhom k'al i nakat kutsíl, k'al
i nakat kutsíl yejentál jajá' ka tsemets. Tejé' k'wajat in
kuxudhtal ani in belomtal an santo belomchik.

11Talbél u tsu'uw júnakej i alte' ko'nél a xi k'adhíl ti
tsabál; ani in kwa'alak tsáb in its'ám ejtíl jún i Cordero, ani
káwak ejtíl jún i dragón. 12Ani in t'ajál patal in uchbixtal
an k'a'ál alte' ko'nél ti in tamét jajá', ani in t'ajál abal an
tsabál ani a xi k'wajíl taná' ki in k'ak'na' an k'a'ál alte'
ko'nél, a xi ts'ojbédháj abal ka tsemets ani jeley. 13Ani
in t'ajál i pulik labidh tsu'bixtalábchik, kej ma in t'ajál i

k'amal abal ka pa'iy ti k'ay'lál abal ti tsabál ti in tamét an inikchik. 14Ani in k'ambiyal an k'wajílom ti tsabál k'al i labidh tsu'bixtalábchik a xi walkanchámej ki in t'aja' ti in tamét an alte' ko'nél, in abál an k'wajílomchik ti tsabál abal ka t'ajchin jún in waleklábil an alte' ko'nél a xi in kwa'al in ts'ojbéltal an nakat kutsíl ani ejátlin. 15Ani walkanchat abal ki in pidha' ka ixk'aláts in waleklábil an alte' ko'nél, abal ka káwin in waleklábil an alte' ko'nél ani ki in t'aja' ka tsemdháj patal a xi yab in k'ak'nál in waleklábil an alte' ko'nél. 16Ani in t'ajál abal patal, i t'ijaxchik ani i pakdha'chik, i ts'alatchik ani i ts'ejwantálchik, i walkadhchik ani i abatnanélchik, abal ka punchin jún i ts'o'om ti in winab k'ubak o ti in pík'ib, 17abal ma ni jita' yabák ki in ejtow ti ts'a'um o ti nujul, expidh a xi in kwa'al an ts'o'om, o in bij an alte' ko'nél o in ajidhtal in bij.

18Tejé' wa'ats i tsalpadhtaláb. A xi in kwa'al i ejtidhtaláb, ki in ajiy in ajidhtal an alte' ko'nél, kom pél in ajidhtal i inik; in ajidhtal já'its 666.

In Ajatlábil an 144,000

14 Ani u met'a', ani jé'itsk'ij, an Cordero kubat ti bolchal Sion, ani k'al Jajá' 144,000, a xi in kwa'alchik in bij in Pay'lóm dhuchadh ti in pík'ib. 2Ani u ats'a' jún i káw ti k'ay'lál ejtíl in janídh yántolom i ja', ani ejtíl in janídh in tumlantal a muxi'; ani an janidhtaláb a xi u ats'a' ejtílak i t'énel arpa tam in t'eneyal in arpajilchik, 3ani in ajatnálchik jún i ít ajatláb ti in tamét an ts'alat koytaláb, ani ti in tamét an tsé'lom ejat ko'nélchik ani an yejtselábchik, ani ma ni jita' yab in wit'álak ki in exla' an ajatláb expidh an 144,000, a xi k'alej ts'a'idh wichbadh ti tsabál. 4Axé'chik pél i t'okat inik, já'its a xi yab at'axbének k'al i uxumchik, axé'chik já'its a xi ts'at'k'ol k'al an Cordero ju'támakits ka k'alej. Axé'chik k'alej ts'a'idh kaldhach ti bá' an iniklom ejtíl i k'a'ál walíláb abal a Dios ani abal an Cordero, 5ani ti in wi'chik yab elchin i k'ambixtaláb, kom yab in kwa'alchik i mink'ontaláb ti in tamét in ts'alat koytal a Dios.

In Ólnaxtal an Oxlom Angel

6Ani u tsu'uw júnakej ♦ángel jumumúl ti ts'ejel k'ay'lál a xi in kwa'al an ets'ey Ítkáw abal ki in ólchij an k'wajílom

ti tsabál, patal i ♦kwenél k'wajílom, i kwenchalábchik, i
káwintalábchik ani i bichówlomchik, **7**in ulal k'al i janidh
káw: Ka ts'ejna' a Dios ani ka witsidh puwenchij, kom an
oraj abal Jajá' ka weladh takuxin ulenekits, ani ka k'ak'na'
a xi in t'ajámal an k'ay'lál, an tsabál, an pulik lejem ani an
elelja'chik.

8Ani júnakej ♦ángel in áynanchij, ani in ulal: A
Babilonia ijkanits, ijkanits, nixé' an yetsej bichow, kom in
uts'álindhámal patal an ♦kwenél k'wajílom k'al in bókil an
k'ák' tsakúltaláb, já'its k'al in alk'idh ko'óxtal.

9Tám, an óxchíláb ♦ángel in áyna'chik, in ulal k'al i
janidh káw: Max jún in k'ak'nál an alte' ko'nél ani in
waleklábil, ani in bats'uwal in ts'o'ómil ti in pík'ib o ti
in k'ubak, **10**jajá' jayej ne'ets ki in uts'a' an bók in k'ák'
tsakúltal a Dios a xi jolk'owámej naptal k'al in timá'il in
tsakúltal, ani ne'ets ka aykidh yajchikiyat k'al i k'amal ani
azufre ti in tamét an santo ♦ángelchik ani ti in tamét an
Cordero; **11**ani in pawil in aykidh yajchiktalchik k'adhíl
14:14 *Mat 17:5* abal ets'ey an ets'eytaláb, ani yab in kwa'alchik i koytaláb
14:15 *Mrc 4:29* ma ni k'icháj ma ni akal, a xi in k'ak'nálchik an alte'
ko'nél ani in waleklábil, ani a xi in bats'uwal in ts'o'omál
in bij.

12Tejé' k'wajat in kuxudhtal an santo belomchik, tejé'
k'wajat a xi in t'ajchal in abatnadh káwintal a Dios, ani in
belomtal a Jesús.

13Ani u ats'a' jún i káwintaláb ma ti k'ay'lál a xi ti in
uchál: Ka dhucha': "Ma ti xowé' ani a xi ta'tál k'ij, yán
ti pidhóblidh an tsemélomchik a xi tsemel al an Ajátik."
Aníts, in ulal an Espíritu: Ne'ets ka koyóts k'al in tsekel
t'ojlábilchik, kom ne'ets ts'at'k'ómtej k'al in t'ajnélilchik.

An K'wajchidh Tsabál K'ojowáb

14Ani u waxa', ani jé'itsk'ij, jún i dhakni' tokow; ani
eblim an tokow ketél jún ejtíl in ♦Tsakámil an Inik, a
xi in kwa'al ti in ók' jún i oro petobláb ani ti in k'ubak
jún i wi'idh kutsmadh matsét.' **15**Ani ti ♦tiyópan kalej
júnakej ♦ángel ani in dhájayal k'al i janidh káw a xi ketél
ti tokow: Ka baliy a kutsmadh matsétil ani ka k'ojow,
kom in k'ijil ki it k'ojláts ulenekits, kom an t'udhup ti

tsabál wejnekits. **16**Ani a xi k'wajat ketél ti tokow in baliy in kutsmadh matsétil ti tsabál, ani an tsabál k'alej k'ojodh.

17Ani kalej júnakej ♦ángel ti ♦tiyópan a xi k'wajat ti k'ay'lál, in kwa'al jayej jún i wi'idh kutsmadh matsét.

18Ani ti ♦altar kalej júnakej ♦ángel, a xi in kwa'al i éyaltaláb ti k'al an k'amal, ani in dhájay tsapik a xi in kwa'al an wi'idh kutsmadh matsét, ani in ucha': Ka baliy a wi'idh kutsmadh matsétil ani ka tamkuy in boyodh walíl an t'udhup ti tsabál, kom in walíl wejeyits. **19**Ani an ♦ángel in kwi'na' in kutsmadh matsétil ti tsabál, ani in tamkuy an t'udhup ti tsabál, ani in jolow ti ál an yetsej k'atsumtaláb, já'its in k'ák' tsakúltal a Dios. **20**Ani k'etsan an k'atsumtaláb ti eléb an bichow, ani ti k'atsumtaláb kalej i xits' ma ti in méchíl an bichimchik, in ówél ma 1600 i estadio.

An Búk Yajchik Odhnaxtaláb

15 Xó', u tsu'uw júnakej labidh tsu'bixtaláb ti k'ay'lál, púlik, an jik'pandhom, búk i ♦ángel a xi in kwa'al an búk yajchik odhnaxtaláb, já'its in taltal, kom ti k'al jajá'chik u kidhbanal in k'ák' tsakúltal a Dios.

14:20
Heb 13:12
15:5
Mat 3:16

2Ani u tsu'uw jayej ejtíl jún i lejem lam xaludh k'al i k'amal; ani a xi in átámalchik an alte' ko'nél, ani in waleklábil ani in ts'o'omál ani in ajidhtal in bij, kubuchik ti lejem lam, k'al in arpajilchik a Dios. **3**Ani in ajatnálchik in ajatlábil a Moisés, in abatwálejil a Dios, ani in ajatlábil an Cordero, ani in ulal:

¡Lej púlik ani jik'pax patal a t'ajnélil,
Ajátik Dios Winat Ejtodh;
Bolidh ani chubax patal a bélil,
Tatá' in Ts'álejil an santo belomchik!
4¿Jita' yab ne'ets ti ts'ejna', Tatá' Ajátik, ani ki in
witsidh puwenchij a bij?
Kom expidh Tatá' it santo;
Kom patal an ♦kwenél k'wajílomchik ne'ets ka chích
ani ne'ets ti k'ak'nax ti a tamét,
Kom a bolidh weladh takuxtal, tejwa'mének.

5Talbél axé'chik u waxa', ani jé'itsk'ij, japk'in an santo k'wajtaláb já'its in dhibk'odh k'wajtal an k'ak'nadh tejwa'

tso'óblix ti k'ay'lál, 6ani ti ♦tiyópan kalej an búk ♦ángelchik a xi in kwa'al an búk yajchik odhnaxtaláb, k'wa'chimadhchik k'al i t'okat ani tajax lino, ani wik'atchik in ichích k'al i oro wík'láb. 7Ani jún a xi tsé'lom ejat ko'nélchik in pidha' an búk ♦ángelchik, búk i oro tima' t'uchat k'al in k'ák' tsakúltal a Dios, a xi ejat abal ets'ey an ets'eytaláb. 8Ani an ♦tiyópan t'uchich k'al in pawil in witsidh puwenchixtal a Dios ani k'al in ejtodhtal, ani ma ni jita' yab in ejtowalak ka otsits ti ♦tiyópan, ma ka kidhban in búk yajchik odhnaxtal an búk ♦ángelchik.

In K'ák' Tsakúltal a Dios Wak'lanal

16 Tám, u ats'a' jún i janidh káw a xi kalel ti ♦tiyópan in uchál an búklom ♦ángel: Ki it k'alejchik ani ka wak'la' an tima', in k'ák' tsakúltal a Dios ti tsabál.

2An k'a'ál ♦ángel k'alej ani in wak'la' in timá'il ti bá' an tsabál, ani chích ejtíl i at'ax kaxiy júts' ti bá' an inikchik a xi in kwa'al in ts'o'omál an alte' ko'nél ani a xi in k'ak'nánchámal in waleklábil.

16:6 *Luc 11:49-51*

3An tsabchíláb ♦ángel in wak'la' in timá'il ti pulik lejem, ani wenk'on ejtíl in xits'ál i tsemélom, ani tsemets patal a xi k'wajat ejat ti pulik lejem.

4An óxchíláb ♦ángel in wak'la' in timá'il ti bá' an pulik itse'chik, ani ti elel ja'chik, ani wenk'on ti xits'. 5Ani u ats'a' in ♦ángelil an ja'chik, in uluw:

Tatá' Ajátik, pél it bolidh,
A xi k'wajat ani a xi k'wajiy, Tatá' Santo,
Kom a weladh yajchikiyámal axé'chik.
6Kom in wak'lanchijchik in xits'ál an santo belomchik
ani an tsu'bidh káwlómejchik,
Ani Tatá' teyej a pidhámal ki in uts'a' i xits',
Kom in tomnál ki in bats'uwchik.

7Ani u ats'a' júnakej ma ti ♦altar in ulal: Chubax, Ajátik Dios Winat Ejtodh, a weladh yajchikixtal pél i chubaxtaláb ani bolidh.

8An tsé'chíláb ♦ángel in wak'la' in timá'il ti ba' a k'icháj, ani walkanchat abal ki in chika' an inikchik k'al i k'amal. 9Ani an inikchik t'a'iy k'al an yetsej k'ak'ém ani in at'ax káwlinchij in bij a Dios a xi in kwa'al i

éyaltaláb ti k'al axé' xi yajchik odhnaxtalábchik, ani yab in joltiychik in biyál xe'tsintal abal ki in pidha' i witsidh puwenchixtaláb.

10An bo'chiláb ♦ángel in wak'la' in timá'il ti bá' in ts'alat koytal an alte' ko'nél, ani in ts'álejlábil jilk'on k'al i yik'wáx, ani in k'at'uwalakchik in lek'áb k'al an yajal, **11**ani jajá'chik in at'ax káwílay a Dios a xi ti k'ay'lál, ti in ebál in yajálil ani k'al an júts', ani yab in joltiy in at'ax t'ajnélil.

12An akakchiláb ♦ángel in wak'la' in timá'il ti bá' an yetsej pulik itse' Eufrates, ani an ja' wayey abal ka t'ojojon in bélil an ts'álejchik a xi ti akan k'ij. **13**Ani u tsu'uw kalel ti in wi' an dragón, ani ti in wi' an alte' ko'nél ani ti in wi' an janam tsu'bidh káwlómej óx i at'ax espíritu ejtíl i k'wa'; **14**kom pél in espíritujil i demoniochik a xi in t'ajál yán i labidh tsu'bixtaláb, ani k'alej ti k'al an ts'álejchik ti tsabál ti in putát an k'wajchidh tsabál, abal ki in tamkuychik ti an pextaláb ti nixé' ti in púlik k'ichájil a Winat Ejtodh Dios.

15Xó' ka tsu'uw, Naná' in wichél ejtíl jún i otsax kwé'. Yán ti pidhóblidh a xi beletnom, ani ka'idh in k'wa'chímal abal yab ka xe'tsin k'ot'idh, ani ka tsu'chin in tidhetáltal.

16Ani in tamkuychik ti jún i jolát a xi bijiyáb ti Hebreo káwintaláb, Armagedón.

17An bukchiláb ♦ángel in wak'la' in timá'il ti bá' an ik', ani kalej jún i janidh káwintaláb ti ♦tiyópan a xi ti k'ay'lál, ti ts'alat koytaláb, in ulal: ¡K'wajatits t'ajadh! **18**Tám, wa'tsin i janidh ts'ilíychik ani tumlá'in a muxi' ani i tumlix léychik; ani i pulik ejel tsabál, jún i yetsej tsapik ejel tsabál, a xi yab jayk'i' wa'tsinének ma ti an inik in k'wajnóm an tsabál. **19**Ani an yetsej bichow pejkáj ti óx pejach, ani in bichówilchik an ♦kwenél k'wajílom ijkanchik; ani a yetsej Babilonia t'ilpanáj ti in tamét a Dios, abal ka pidhan an tima' k'al in bókil in t'a'íl k'ák' tsakúltal a Dios. **20**Ani patal an isla tsabál ts'ibk'achikin, ani an ts'énchik yabáts elan. **21**Ani jolan ti k'ay'lál ti bá' an inikchik jún i yetsej t'ujub áb, in além jún i talento, ani an inikchik in at'ax káwliy a Dios ti in ebál in yajchik odhnaxtal an t'ujub áb, kom an yajchik odhnaxtaláb lej wat'k'adh púlikak.

16:14
Mat 24:14, 24; 1Ti 4:1
16:15
Luc 12:37, 39
16:17
Efe 2:2
16:18
Mat 24:21

An Yetsej Talchíkbej ani an Alte' Ko'nél

17 Tám, chích jún i ♦ángel a xi pélak in yánél a xi búklom, já'its a xi in kwa'alakchik an búklom tima', ani ti in t'ilbay, in uluw: Ki it chích ani ne'ets tu ólchij in weladh yajchikixtal an yetsej talchíkbej a xi ketél ti yántolom i ja'; 2a xi k'al jajá' an ts'álejchik ti tsabál alk'idh ko'óxin, ani an k'wajílomchik ti tsabál uts'álin k'al an bók in alk'idh ko'óxtal.

3Ani ti in ne'dha' ti al an Espíritu ti bá' jún i joltom tsabál; ani u tsu'uw ketél jún i uxum ti bá' jún i tsakmak'i' alte' ko'nél, a xi t'uchat k'al i at'ax káwílax bijilábchik, in kwa'al búk in ók' ani lajuj in its'ám. 4Ani an uxum in k'wa'chímal pélak tsuluw' ani tsakmak'i', ani witsidh k'al i oro ani k'al i lej jalbidh t'ujubchik ani k'al i perlachik, ani in kwa'al ti in k'ubak jún i oro uts'umtaláb t'uchat k'al i at'adhtaláb ani k'al in at'axtal in alk'idh ko'óxtal; 5ani dhuchadh ti in pík'ib jún i bijláb, jún i tsinkadhkáw:

A BABILONIA, A XI LEJ PÚLIK,
IN MÍM AN TALCHÍKBJEJCHIK
ANI AN AT'ADHTALÁBCHIK TI TSABÁL.

17:8 *Luc 8:31*

6Ani u tsu'uw an uxum wilel k'al in xits'ál an santo belomchik, ani k'al in xits'ál an tsemdhanélchik ti in ebál a Jesús; ani tam tu tsu'úmalits, in jik'pan k'al i pulik jik'pantaláb.

7Ani an ♦ángel ti in ucha': ¿Jale' ti it jik'panal? Ne'ets tu ólchij in tsinkadh éy an uxum ani an alte' ko'nél a xi k'al ti chi'dháb, a xi in kwa'al búk in ók' ani lajuj in its'ám. 8An alte' ko'nél a xi a tsu'uw, k'wajatak, ani yab k'wajat; ani ne'ets ka ebk'an ti joltam jól ani ne'ets ti taldhaxtaláb; ani a xi k'wajílchik ti tsabál, já'its a xi in bijchik yab k'wajat dhuchadh ti t'i'at dhuchlab ejataláb ma ti in tujtal an tsabál, ne'ets ka jik'panchik tam ki in tsu'uw an alte' ko'nél a xi k'wajatak, ani yab k'wajat ani ma anákej k'wajat.

9Ani axé' já'its an tsalap a xi in kwa'al i tsalpadhtaláb. An búk ok' pél búk i ts'én ju'táj ti an uxum ketlenal eblim. 10Ani wa'ats búk i ts'álejchik; bó' ijkanénekits, jún k'wajat, ani júnakej yabáyej che'nek; ani tam ka chích, yejentál ka k'wajiy wé' i k'ij. 11Ani an alte' ko'nél a xi k'wajatak ani yab

k'wajat, pél jayej i waxikláb; ani já'its pél jún a xi búk ani ne'ets ti taldhaxtaláb.

12Ani an lajuj i its'am a xi a tsu'uw, pél lajuj i ts'álej a xi yabáyej in bats'uwámal i ts'álejláb, po jún i oraj ne'ets ki in bats'uwchik i éyaláb ejtíl jún i ts'álej k'al an alte' ko'nél. **13**Axé'chik in kwa'al jún i awiltaláb, ne'ets ki in pidha' in ejtodhtal ani in éyaltal an alte' ko'nél. **14**Axé'chik ne'ets ka tomólnadh pejéxin k'al an Cordero, ani k'al an Cordero ne'ets ka átan, kom Jajá' pél i Ajátik ti k'al i ajátikchik, ani pél i Ts'álej ti k'al i ts'álejchik, ani a xi k'wajat k'al Jajá', já'its a xi kanidhchik, takudhchik ani putudhchik.

15Ani ti in ucha': An ja' a xi a tsu'úmal ju'táj ti an talchíkbej ketlel pél i bichówlomchik, i mulkunélchik, i ♦kwenél k'wajílomchik ani i káwintalábchik. **16**Ani an lajuj i its'am a xi a tsu'uw ti eblim an alte' ko'nél, axé'chik ne'ets ki in at'a' an talchíkbej, ani ne'ets ki in jila' wejlaladh ani k'ot'idh, ani ne'ets ki in k'apchij in anam t'u'úl, ani ne'ets ki in chika' k'al i k'amal. **17**Kom a Dios in punchámal ti in ichíxchik abal ka t'ajchin in awiltal, abal ki in junkuw in tsalápilchik, ani ki in pidha' in ts'álejlábil an alte' ko'nél, ma ka kidhban patal in káwintal a Dios. **18**Ani an uxum a xi a tsu'úmal, já'its an yetsej bichow a xi in t'ajál ti ts'álej ti k'al an ts'álejlábchik ti tsabál.

17:14 *Mat 22:14; Jn 16:33; 1Ti 6:15*
17:17 *2Co 8:16*
18:4 *2Co 6:17*

In Ijkantal an Babilonia

18 Xó' talbél axé'chik, u tsu'uw júnakej i ♦ángel pa'íl ti k'ay'lál k'al i pulik éyaltaláb, ani an tsabál k'alej tajbadh k'al in witsidh puwenchixtal. **2**Ani janidh dhájan k'al i tsapik káw, in ulal: ¡Ijkanits, ijkanits a Babilonia a xi lej púlik in éy! Ani wenk'onének ti in k'wajtal i demoniochik, ani ti in mapudh tsíntal patal i at'ax espíritu ani ti in koytal patal an at'ax ani i at'adh ts'itsin. **3**Kom patal an ♦kwenél k'wajílom in uts'unchámal an bók k'ák' tsakúltaláb in alk'idh ko'óxtal, ani an ts'álejchik ti tsabál alk'idh ko'óxnének k'al jajá' ani an belal wenk'ol nujulchik ti tsabál tumínlanchik k'al in pulik ejtodh ts'alatal.

4Ani u ats'a' júnakej káw ti k'ay'lál, in ulal: Tatá' bichówil, ki it kalej ti al jajá', abal yab ka junkunchij in walab ani abal yab ka bats'unchij in yajchik odhnaxtalchik, **5**kom in

walab in bajuwámal ma ti k'ay'lál ani a Dios in t'ilpámal
in yab bolidh t'ajnélil. 6Ka wichbanchij jayej jant'ini' jajá'
ti pidha' ani ka wichbanchij t'i'odh jant'ini' in t'ajnélil; ti
an uts'umtaláb a xi jajá' in jolk'owámal, ka jolk'onchij
t'i'odh abal jajá'. 7Kom kwetém in witsidh puwetnámal ani
xe'tsinének k'al in k'ijidhbéltal, antsaná' ka pidha' i aykidh
yajchiktaláb ani i yajajáltaláb; kom in ulal ti in ichích:
"Naná' in ketél ejtíl i uxum ts'álej, ani yab pél in tsemchidh
uxum ani yab ne'ets ku tsu'uw i yajajáltaláb." 8Jaxtám k'al
jún a k'icháj, in yajchik odhnaxtal ne'ets ka chích ti jajá', i
tsemláj, i yajajáltaláb ani i jayil, ani jajá' ne'ets ka chikan
k'al i k'amal, kom winat tsáplidh an Ajátik Dios a xi k'al ti
weladh jolbiyáb.

9Ani an ts'álejchik ti tsabál a xi in t'aja'chik ti alk'idh
ko'óx k'al jajá' ani xe'tsin ti kulbél k'al in tidhetáltal, ne'ets
ki in uk'nanchij ani ne'ets ka yajajálbéj tam ki in tsu'chij in
pawil in chikaxtal, 10kubuchik ów kom in ts'ejnanchal in
aykidh yajchiktal, ani in ulalchik: "¡Ay, ay, nixé' an yetsej
bichow Babilonia, an pulik bichow! Kom k'al jún i oraj
18:13 *1Ti 1:10* chích a weladh yajchikixtal."

11An belal wenk'ol ti tsabál uk'nalchik ani yajajálchik ti
k'al jajá', kom yabáts jita' in ts'a'iyal in kitál nujnélilchik,
12i kitál nujnéláb i oro ani i plata, ani i lej jalbidh t'ujub ani
i perla, ani i jalbidh lino, ani i tsuluw' toltom, ani i seda,
ani i tsakni' k'wa'chim, ani patal i niwiwíl te', ani patal i
marfil eyextaláb, ani patal i eyextaláb a xi pél i jalbidh te',
ani i bronce ani i pat'ál ani i ♦marmol, 13ani i canela, ani
i ilál niwiwíltaláb, ani i ♦mirra k'uwixtaláb, ani i ♦olibano
ikbaxtaláb, i bók, i aceite, i alwa' harina, i trigo, ani i
ko'nélchik, i ovejachik, i bichimchik, i tolilíl púnlábchik,
ani i abatnanelábchik ani in alma ichích i atiklábchik.
14Ani an walíláb a xi a alma ichích in padhay lé'námal tá'
ówméj ti tatá', ani patal a xi ts'alat alabél ani a xi mak'i', tá'
ówméj ti tatá', ani yabáts jayk'i' ne'ets ka ela'. 15An belal
wenk'olchik k'al axé'chik, a xi ts'alatbének k'al an bichow,
ne'ets ka kubiy ów kom jik'él k'al in aykidh yajchiktal,
uk'nal ani yajajálchik, 16ani in ulal: "¡Ay, ay, an yetsej
bichow a xi k'wajatak k'wa'chimadh k'al i jalbidh lino, i
tsuluw', i tsakni' toltom ani witsidhak k'al i oro ani k'al i lej

jalbidh t'ujub ani k'al i perlachik! 17Kom k'al jún i oraj taná' taley yántolom i ts'alataláb.” Ani patal an beldhom, ani an dhemat belalchik ti tan, ani i t'ojnalchik ti pulik lejem, ani patal a xi átlomchik ti pulik lejem, kubiychik ów; 18ani dhájanchik tam ti in tsu'uw an paw in chikaxtal, in ulal: “¿Janéy in juntalak axé' xi yetsej bichow?”

19Ani in jolowchik i pojodh ti in ók' ani dhájnalchik ani uk'nal ani yajajálchik in ulal: “¡Ay, ay, nixé' an yetsej bichow ju'táj ti patal a xi in kwa'al i tanchik ti pulik lejem ts'alatbének k'al in ts'alatal! Kom k'al jún i oraj k'alej paklundhach.”

20Ki it kulbéj ti k'al jajá', tatá' k'ay'lál ani tatá' santo apóstolchik ani tsu'bidh káwlómejchik, kom a Dios in wichba' a yajálil ti jajá'.

21Tám, jún i tsapik ♦ángel in uma' jún i t'ujub ejtíl in yetsej t'ujúbil i tse'emtaláb ani in bet'éna' ti pulik lejem, in ulal: Antsaná' ne'ets ka paklundháj a Babilonia k'al i bik'inaxtaláb, nixé' xi yetsej bichow ani yabáts jayk'i' ne'ets ka elan; 22ani in janídh i arperochik, i ts'ejkom k'anilábchik, i tsúlimchik ani i t'énel trompetachik yabáts ne'ets ka ats'atbéj más ti tatá'; ani ma ni jún i dhakúm t'ojnal yabáts ne'ets ka elan ti tatá', ma ni in ts'ilíy i tse'emtaláb yabáts más ne'ets ka ats'atméj ti tatá'. 23In tajáx i tajab yabáts más ne'ets ka tajk'an ti tatá', ma ni in káwintal i tomkinél inik ani i tomkinél chidhan yabáts ne'ets ka ats'atbéj más ti tatá'; kom an belal wenk'olchik ti al tatá' pélak i éylidh inikchik ti tsabál; kom k'al a dhimantal k'iblondháj ti in yánél an ♦kwenél k'wajílom. 24Ani ti al jajá' elan in xits'ál an tsu'bidh káwlómejchik ani an santo belomchik, ani patal a xi tsemdhámej ti tsabál.

18:24
Mat 23:35

An K'ijidhbéltaláb ti K'ay'lál

19 Talbél axé'chik, u ats'a' in janidh káwintal jún i yetsej mulkunél ti k'ay'lál, a xi in ulal: ¡Aleluya! An k'ánixtaláb, an witsidh puwenchixtaláb, an lét'edh k'ak'naxtaláb ani an ejtodhtaláb in k'ál an Ajátik i Diosil; 2kom bolidh ani chubax in welax takuxtal, kom in weladh yajchikiyámal an yetsej talchíkbej a xi in odhiyalak an tsabál k'al in alk'idh ko'óxtal, ani a Dios in wichba' in xits'ál

in abatwálejilchik ti in k'ubak an talchíkbej. 3Ani junílek'ij in uluwchik: ¡Aleluya! Ani in pawil k'adhíl abal ets'ey an ets'eytaláb. 4Ani an jún inik tsé' yejtselábchik ani an tsé'lom ejat ko'nélchik pak'wluchikin ani k'ak'naxin k'al a Dios, a xi ketél ti ts'alat koytaláb, ani in ulalchik: ¡♦Amén! ¡Aleluya! 5Ani ti ts'alat koytaláb kalej jún i káw a xi in ulal: Ka puwenchij i Diosil, patal in abatwálejilchik ani nixé' a xi ts'ejnomchik k'al Jajá', a xi tsipti'chik ani a xi púlikchik in éy.

6Ani u ats'a', ejtíl in káwintal jún i yetsej mulkunél, ejtíl in janídh yán i ja', ani ejtíl in tsapik janídh a muxi', in ulal: ¡Aleluya! Kom an Ajátik Winat Ejtodh Dios in t'ajál ti ts'álej. 7Wanaj ku kulbéj ani ku k'ijidhbéj ani ki pidha' i witsidh puwenchixtaláb, kom ulenekits in tomkintal an Cordero, ani in tomik lé'nowál ts'ejkanénekits. 8Ani pidhnének abal jajá' ka k'wa'chiman k'al i jalbidh lino, t'okat ani mak'i', kom an jalbidh lino já'its in bolidh t'ajnélil an santo belomchik.

19:7 *Mat 22:2; Efe 5:32*
19:9 *Luc 14:15*
19:10 *T'aj 10:25, 26*
19:11 *Mat 3:16*
19:13 *Jn 1:1*

In Tomkintal an Cordero ani an Tsa'xaltaláb

9Ani jajá' ti in ucha': Ka dhucha': "Yán ti pidhóblidh a xi kanidh ti k'al an tsa'xaltaláb abal in tomkintal an Cordero." Ani ti in ucha': Axé'chik já'its in chubax káwintal a Dios. 10Ani in pak'wlun ti in akan abal ku k'ak'na'. Po jajá' ti in ucha': ¡Ka met'a', yab ka t'aja'! Naná' pél tu juntal abatwálej ani k'al a ebchalchik, a xi in kwa'alchik in tejwa' tso'óblixtal a Jesús. Ka k'ak'na' a Dios; kom in tejwa' tso'óblixtal a Jesús já'its in espíritujil an tsu'bidh káwintaláb.

An Punél ti Dhakni' bichim

11Ani u tsu'uw japidh an k'ay'lál, ani jé'itsk'ij, jún i dhakni' bichim; ani a xi in púnúm in bij Putudh ani Chubax, ani weladh pílmédhom ani pejéx k'al i bolidhtaláb. 12In tsu'uxtal ejtílak in juléltal i k'amal, ani ti in ók' in kwa'alak yántolom i diadema; ani in kwa'alak jún i bijláb dhuchadh a xi yab jita' in exlál, po expidh Jajá'. 13Ani k'wa'chimadhak k'al jún i toltom mukudh k'al i xits', ani in bij já'its, in Káwintal a Dios. 14Ani an ♦ejércitochik a xi ti k'ay'lál, in ts'at'k'óm punat k'al i dhakni' bichimchik, k'wa'chimadh k'al

i jalbidh lino, dhakni' ani t'okat. **15**Ani ti in wi' kalel jún i wi'idh nakat kutsíl abal ki in ts'ojbédha' k'al já'its an ♦kwenél k'wajílomchik, ani Jajá' ne'ets ki in k'unat abátiychik k'al i pat'ál kwayabláb; ani Jajá' in k'etsál in k'atsumtalábil, an bók in k'ák' tsakúltal ani in tsekel telomtal an Winat Ejtodh Dios. **16**Ani ti in k'wa'chímal ani ti in k'ochól ts'ejet in kwa'al dhuchadh axé' xi bijláb:

IN TS'ÁLEJIL AN TS'ÁLEJCHIK
ANI IN AJÁTIK I AJÁTIKCHIK.

In Tala'béltal an Alte' Ko'nél ani in Ejércitojil

17Ani u tsu'uw jún i ♦ángel kubat ti a k'icháj; ani in kaniy k'al i janidhkáw patal an ts'itsinchik a xi jumnal ti in ts'ejéltal an k'ay'lál, ani in uluw: Ki it chích ani ki it tamkunchik ti in tsa'xaltal an lej pulik Dios, **18**abal ka k'apuj in t'u'úl i ts'álejchik, in t'u'úl i ♦capitánchik, in t'u'úl i tsáplidh inikchik, in t'u'úl i bichimchik ani in punélilchik, ani in t'u'úl ti in yanél, a xi walkadhchik ani i abatnanélchik, a xi t'ijaxchik ani a xi pakdha'chik.

19Ani u tsu'uw an alte' ko'nél, an ts'álejchik ti tsabál, ani in ♦ejércitojilchik mulkudh abal ka pejéxin ti in tomól a xi in púnúm an bichim ani k'al in ♦ejércitojil. **20**Ani an alte' ko'nél k'alej yak'wadh, ani k'al jajá' an janam tsu'bidh káwlómej a xi in t'aja' i labidh tsu'bixtalábchik ti in tamét an alte' k'onél, a xi k'al já'its in k'ambiychik a xi in bats'uw in ts'o'ómil an alte' ko'nél, ani in k'ak'nanchij in waleklábil. Axé' tsablom bet'enáj ejat ti lejem k'amal a xi t'a'íl k'al i azufre. **21**Ani an kwenél jilk'onél, k'alej tsemdhach k'al an nakat kutsíl a xi kalel ti in wi' Jajá' a xi punat ti bichim, ani patal an ts'itsinchik ajwéj k'al in t'u'úlchik.

An Jún Xi' Tamub

20 Ani u tsu'uw jún i ♦ángel ma ti k'ay'lál pa'íl k'al in japixtal an joltam jól, ani jún i yetsej punchichik pat'ál ts'áj ti in k'ubak. **2**Ani in yak'wa' an dragón, an biyál at'ax tsan, já'its an ♦Tenekláb ani a Satanás, ani in wik'a' jún xi' i tamub; **3**ani in bet'éna' ti joltam jól, ani in mapuy, ani in ts'o'omay eblim, abal yab ki in k'ambiy más an ♦kwenél

19:15 *2Te 2:8*
19:16 *1Ti 6:15*
19:20 *Mat 24:24*
20:1 *Luc 8:31*
20:2 *Mat 4:10; 2Pe 2:4*
20:3 *Mat 27:66*

k'wajílomchik, ma ka kidhban jún xi' i tamubchik; talbél axé' yejentál ka walkan jún wé' i k'ij.

4Ani u tsu'uw i ts'alat koytalábchik, ani koyótschik taná' a xi uchbiyat ti weladh pílmédhom; ani u tsu'chij in alma ichích a xi muts'inchat in ók'chik ti in ebál in tejwa' tso'óblixtal a Jesús, ani ti in ebál in káwintal a Dios, a xi yab in k'ak'na'chik an alte' ko'nél ma ni in waleklábil, ma ni yab in bats'uwchik in ts'o'ómil ti in pík'ib ma ni ti in k'ubak; ani ejátlinchik ani ts'álejin k'al a Cristo jún xi' i tamub. **5**Po an k'e'at tsemélomchik, yab wichiy ka ejtsin ma ka kidhban jún xi' i tamub. Axé' já'its an k'a'ál ts'akíltaláb. **6**Yán ti pidhóblidh ani santo t'okat a xi in kwa'al in pejách ti al an k'a'ál ts'akíltaláb. An tsáb tsemláj yabáts in kwa'al i éyaltaláb ti axé'chik, po ne'ets ti in pale'ilchik a Dios ani a Cristo, ani ne'ets ti ts'álejchik junax k'al Jajá' jún xi' i tamub.

7Ani tam ka kidhban jún xi' i tamub, a Satanás ne'ets ka walkan ti in wik'axte'il, **8**ani ne'ets ka k'alej abal ki in k'ambiy an ♦kwenél k'wajílomchik a xi k'wajat ti in tsé'lom ts'uptal an tsabál, a Gog ani a Magog, abal ki in tamkuychik abal k'al an pextaláb, a xi in ajidh yánél já'its ejtíl an kidhib ti pulik lejem. **9**Ani k'adhiychik ti in ts'ikwél an tsabál ani in tomtsiy in k'wajchidh koytal an santo k'wajílomchik ani an k'án bichow; ani ti k'al a Dios ti k'ay'lál pa'iy i k'amal ani talanchik. **10**Ani an Tenekláb a xi k'al ti k'ambiyábakchik, k'alej bet'énadh ti ál an lejem k'amal ani k'al i azufre, ju'táj ti k'wajat an alte' ko'nél ani an janam tsu'bidh káwlómej ani ne'ets ka aykidh yajchikiyat k'icháj ani akal abal ets'ey an ets'eytaláb.

20:4
Mat 19:28; Heb 4:12
20:5
Luc 14:14; Flp 3:11; 1Te 4:16
20:6
1Pe 2:5
20:8
Heb 11:12
20:12
Mat 16:27; Luc 10:20
20:13
Mat 16:27

An Weladh Jolbixtaláb ti in Taltal an K'ij

11Ani u tsu'uw jún i yetsej dhakni' ts'alat koytaláb ani a xi ketél taná', a xi ti in tamét, an tsabál ani an k'ay'lál tá' nixk'in ani yabáts elan ma ni jún i jolataláb abal jajá'chik, **12**ani u tsu'uw an tsemélom, a xi pakdha'chik ani a xi t'ijaxchik, kubat ti in tamét a Dios; ani an dhuchlabchik k'alej japidh, ani júnakej dhuchlab k'alej japidh, já'its in dhuchlábil an ejataláb; ani k'alej weladh jolbidh an tsemélomchik ti k'al a xi k'wajat dhuchadh ti al an dhuchlabchik, jant'ini' in t'ajnélilchik. **13**Ani an pulik lejem in bína' an tsemélomchik

a xi k'wajat taná', ani an tsemláj ani an ♦Tamtsemláj in bína' an tsemélomchik a xi k'wajat taná', ani k'alej yajchik jolbidhchik, k'alek'ij jant'ini' in t'ajnélilchik. **14**Ani an tsemláj ani an ♦Tamtsemláj k'alej bet'énadh ti ál an lejem k'amal. Axé' já'its an tsáb tsemláj. **15**Ani jita' yab elan dhuchadh ti in t'ulidh dhuchlábil an ejataláb, k'alej bet'énadh ti ál an lejem k'amal.

An Ít K'ay'lál ani an Ít Tsabál

21 Ani u tsu'uw jún i ít k'ay'lál ani jún i ít tsabál, kom an k'a'ál k'ay'lál ani an k'a'ál tsabál wat'ey, ani an pulik lejem yabákits wa'ats. **2**Ani naná' a Juan, u tsu'uw pa'íl an santo bichow, an Ít Jerusalén, a xi tál ti k'al a Dios ti k'ay'lál, t'ojojodh ejtíl jún i tomkinél chidhan a xi witsidhnének abal k'al in tomkíl. **3**Ani u ats'a' jún i janidh káw ti k'ay'lál, in ulal: Xó' ka tsu'uw, in dhibk'odh k'wajtal a Dios k'wajat k'al an inikchik, ani Jajá' ne'ets ka k'wajiy k'al jajá'chik, ani an bichówlom ne'ets ti k'áláb, ani Jajá' a Dios ne'ets ka k'wajiy k'al jajá'chik abal ka Diosnáj. **4**Ani a Dios ne'ets ki in t'oka' patal in ja'líl in tsu'uxtalchik, ani yabáts ne'ets ka wa'tsin más i tsemláj, ma ni i yajajáltaláb, ma ni i uk'iltaláb, ma ni yabáts ne'ets ka wa'tsin más i yajal, kom an k'a'ál t'ajnéláb wat'eyits.

5Tám, a xi k'wajat ketél ti ts'alat koytaláb in uluw: Xó' ka tsu'uw, Naná' u t'ajál ít patal. Ani ti in ucha': Ka dhucha', kom axé' xi káwintalábchik lej putudh ani chubax.

6Ani Jajá' ti in ucha': T'ajanits. Naná' já'its an ♦Alfa ani an Omega, in tujtal ani an taltaláb. A xi chikél, ne'ets ku pidha' ts'ejwalidh in elel ja'il an ejataláb. **7**A xi ki in áta' ne'ets ti báts'ul k'al patal an k'áláb, ani Naná' ne'ets ti in Dios abal jajá', ani jajá' ne'ets ku tsakámna'. **8**Po an jik'ma'chik, an yab belomchik, an at'adhchik, an tsemdhomchik, an alk'idh ko'óxchik, an dhimanchik, an ayoknaxchik k'al an dhulkuts dios ani patal an janamkáwchik ne'ets ki in ko'oy in pejáchil ti lejem a xi t'a'íl k'al i k'amal ani k'al i azufre, a xi já'its an tsáb tsemláj.

An Ít Jerusalén

9Tám, chích ti naná' jún a xi bukchiláb ♦ángel, a xi in kwa'alak an búk i tima' t'uchat k'al an búk in taltal an yajchik

20:14 *1Co 15:26*
21:1 *2Pe 3:13*
21:2 *Heb 11:10*
21:3 *2Co 6:16*
21:4 *1Co 15:26; 2Co 5:17*
21:6 *Jn 4:10*
21:7 *Jn 16:33; Rom 8:14; 2Co 6:16*
21:8 *1Co 6:9; Heb 12:14*

odhnaxtaláb, ani káwin k'al naná', in ulal: Ki it chích, ne'ets tu ólchij an tomkinél chidhan, in tomkíl an Cordero. **10**Ani ti in ne'dha' ti al an Espíritu ti jún i yetsej t'ek'at ts'én, ani ti in ólchij an yetsej bichow, an santo Jerusalén, a xi pa'íl ti k'ay'lál ti k'al a Dios; **11**in kwa'al in witsidh puwenchixtal a Dios, ani in tajáx ejtílak jún i lej wat'k'adh jalbidh t'ujub, ejtíl i jaspe t'ujub, widhom tajax ejtíl i lam. **12**In kwa'alak jún i t'ek'at púlik t'i'badh ba'te', ani in kwa'alak lajuj tsáb i wi'leb, ani ti wi'lebchik, lajuj tsáb i ♦ángel; ani i dhuchadh bijlábchik, a xi já'its an lajuj tsáb kwenchal in tsakámilchik a Israel, **13**óx i wi'leb ti akank'ij, óx i wi'leb ti talolaj, óx i wi'leb ti tsaylél ani óx i wi'leb ti otsel k'icháj.

14Ani in t'i'badh ba'té'il an bichow in kwa'alak lajuj tsáb in akníl, ani ti taná' in lajuj tsáb bij in apóstolilchik an Cordero. **15**Ani a xi k'wajat ti t'ilom k'al naná' in kwa'alak jún i oro pákáb abal ki in lejbay an bichow, an wi'lebchik ani in t'i'badh ba'té'il. **16**Ani an bichow k'wajatak mo'kadh ti kwadro, in nakém jununúl ejtíl in ts'ikwém; ani in lejbay an bichow k'al an pákáb, lajuj tsáb xi' i estadio; ani in nakém, in ts'ikwém ani in t'ek'ém jununúl. **17**Ani in lejbay an t'i'badh ba'te', 144 i tiyikláb, in lejabil i inik, a xi já'its an ♦ángel. **18**An t'i'badh ba'te' t'ajadhak k'al i jaspe, po an bichow t'ajadhak k'al walím i oro jant'ini' i t'okat lam. **19**In akníl in t'i'badh ba'té'il an bichow k'wajatak witsidh k'al patal i lej jalbidh t'ujub. In k'a'ál akníl pélak i jaspe, in tsabchíl ♦zafiro, in óxchíl calsedonia, in tsé'chíl esmeralda, **20**in bo'chíl sardónica, in akakchíl sardio, in búkchíl crisólito, in waxikchíl ♦berilo, in belewchíl topacio, in lajuchíl crisopraso, in lajuj junchíl jacinto ani in lajuj tsabchíl ♦amatista. **21**Ani an lajuj tsáb wi'leb pélak lajuj tsáb i perla; junchik an wi'leb pélak jún i perla. Ani an bél ál an bichow pélak walím i oro widhom tajax ejtíl i lam.

22Ani taná' yabáts u tsu'uw i ♦tiyópan, kom an Ajátik Dios an Winat Ejtodh, Jajá'its pél i ♦tiyópan ani an Cordero. **23**Ani an bichow yab in yajinchal a k'icháj ma ni a íts' abal ka tajk'an, kom in witsidh puwenchixtal a Dios in tajbayal, ani an Cordero já'its in tajbaxtal. **24**Ani an ♦kwenél k'wajílomchik a xi k'alej k'ánidh ne'ets ka xe'tsinchik ti in tajáxtal; ani an ts'álejchik ti tsabál ne'ets ki in chi'dha' in

21:14 *T'aj 1:26; Efe 2:20*
21:22 *Jn 4:21*

witsidh puwenchixtal ani in lét'edh k'ak'naxtal taná'. **25**Ani in wi'lébilchik yab jayk'i' ne'ets ka mapun tam k'icháj, kom taná' yabáts ne'ets ka wa'tsin i akal. **26**Ani taná' ne'ets ki in ne'dha'chik in witsidh puwenchixtal ani in lét'edh k'ak'naxtal an ♦kwenél k'wajílomchik. **27**Ani taná' yab ne'ets ka otsits ma ni jún i at'ax ódhil o a xi in t'ajál i at'adhtaláb o janamtaláb, po expidh nixé'chik a xi in bij k'wajat dhuchadh ti in ejat t'ulidh dhuchlábil an Cordero.

In Pulik Itsé'il an Ejataláb

22 Talbél ti in ólchij jún i t'okat pulik itse' a xi in kwa'al an ja' ejataláb, tajax ejtíl i lam, a xi kalel ti in ts'alat koytal a Dios ani an Cordero. **2**Ti ts'ejel an bél bichow, ti in tsablom walte'líl an pulik itse', k'wajat in akante'il an ejataláb, a xi in bínál lajuj tsáb in walíl, walnal patal a íts'; ani in xekél an akante' pélak abal in jeléltal an ♦kwenél k'wajílomchik. **3**Ani yabáts más ne'ets ka wa'tsin i at'ax káwílaxtaláb, po in ts'alat koytal a Dios ani an Cordero ne'ets ka k'wajiy taná', ani in abatwálejilchik ne'ets ka t'ojchichláts abal Jajá'; **4**ani jajá'chik ne'ets ki in tsu'chij in wal, ani in bij ne'ets ka k'wajiy ti in pík'ibchik. **5**Ani taná' yabáts ne'ets ka wa'tsin más i akal, ani yabáts ne'ets ki in yajinchij in tajbaxtal i tajabláb ma ni in tajbaxtal a k'icháj, kom an Ajátik Dios ne'ets ki in tajbaychik, ani ne'ets ti ts'álejchik abal ets'ey an ets'eytaláb.

22:1
Jn 4:10
22:4
Mat 5:8
22:6
1Co 14:32
22:7
Mat 16:27

In Wichéltal an Ajátik K'wajat Utat

6Ani ti in ucha': Axé' xi káwintalábchik putudh ani chubax. Ani an Ajátik, in Diosil an santo tsu'bidh káwlómejchik, in abámal in ♦ángelil abal ki in japidh ólchij in abatwálejilchik a xi yejentál ka wat'ey dhubat.

7¡Xó' ka tsu'uw, Naná' in wichél dhubatk'ij! Yán ti pidhóblidh a xi in putuwal an káwintaláb, já'its in tsu'bidh káwintal axé' xi ♦Dhuchlab.

8Naná' a Juan, já'its a xi u ats'a' ani u tsu'uw axé'chik, ani tam tu ats'a' ani u tsu'uw, in pak'lun abal ku k'ak'na' ti in tamét in akan an ♦ángel a xi ti in tejwa'médhanchij axé'chik.

9Ani jajá' ti in ucha': Ka met'a', yab ka t'aja'; naná' pél tu at juntal abatnanél ani k'al a ebchalchik an tsu'bidh

káwlómej ani a xi in putuwalchik patal in káwintal ti al axé' xi t'ulidh ♦Dhuchlab. Ka k'ak'na' a Dios. **10**Ani ti in ucha': Yab ka ts'o'omay an tsu'bidh káwintaláb ti axé' xi t'ulidh ♦Dhuchlab, kom an k'ij k'wajat utat. **11**A xi yab bolidh, ki in t'aja'yej ti yab bolidh; a xi pél i at'axbelom, ki in t'aja'yej ti at'axbelom; a xi pél i bolidh, ki in t'aja'yej an bolidhtaláb; ani a xi pél i santo t'okélom, ka santo t'okeyej.

12Xó' ka tsu'uw, Naná' in wichél dhubatk'ij, ani u jalbixtal k'al Naná', abal ku jalbiy k'alek'ij jant'ini' in t'ojlábil. **13**Naná' já'its an ♦Alfa ani an Omega, in tujtal ani in ta'pantal, an ok'ox ani an taltaláb.

14Yán ti pidhóblidh a xi in putunchal in abatnadh káwintal, abal ki in ko'oy in uchbíl k'al in akante'il an ejataláb, ani abal ka otsits ti bá' an wi'lebchik ti al an bichow. **15**Po eléb ne'ets ka jilk'on an pik'o'chik, an dhimanchik, a xi alk'idh ko'óxchik, an tsemdhomchik, a xi in k'ak'nál i dhulkuts dios, ani patal nixé' a xi in kulbétnál ani in t'ajál ti janamkáw.

16Naná' a Jesús, u abámal u ♦ángelil abal ti tejwa' ts'o'óbliy k'al axé'chik ti al an iglesiachik. Naná' já'its in ibíl ani in yanél xits'ál a David, in tajax ótil an dhajuw.

17Ani an Espíritu ani an tomkinél chidhan in ulalchik: Ki it chích. Ani a xi in ats'ál, ki in uluw: Ki it chích. Ani a xi chikél, ka chích; ani a xi in kwa'al in lé'nomtal, ki in uts'a' ts'ejwalidh in ja'il an ejataláb.

18Kom naná' u tejwa' ts'o'óbliyal patal a xi in ats'ál in tsu'bidh káwintalchik axé' xi t'ulidh ♦Dhuchlab. Max jún jita' ki in punk'unchij ti axé'chik, k'al a Dios ne'ets ka punk'unchat an yajchik odhnaxtaláb a xi k'wajat dhuchadh ti al axé' xi t'ulidh ♦Dhuchlab; **19**ani max jún jita' ki in tixk'a' i káwintaláb ti axé' xi t'ulidh ♦Dhuchlab já'its axé' xi tsu'bidh káwintaláb, k'al a Dios ne'ets ka tixk'anchat in pejáchil ti in t'ulidh dhuchlábil an ejataláb ani ti an santo bichow ani ti patal a xi k'wajat dhuchadh ti al axé' xi t'ulidh ♦Dhuchlab.

20A xi tejwa' tso'óblix k'al axé'chik, in ulal: Lej chubax Naná' in wichél dhubatk'ij.

♦Amén. Antsaná'. Ki it chích Ajátik Jesús.

21In lablidh ts'ejwalixtal i Ajátik Jesucristo ka k'wajiy k'al tatá'chik ti a yanél. ♦Amén.

22:10 *Rom 13:11*
22:12 *Mat 16:27*
22:15 *1Co 6:9,10; Gal 5:19-21; Flp 3:2; Col 3:5,6*
22:16 *Mat 1:1; 2Pe 1:19*
22:17 *Jn 4:10*
22:20 *Mat 16:27; 1Co 16:22*
22:21 *Rom 16:20*

GLOSARIO
AN LEJKIXKÁW, PATAL AN K'IBATKÁW A XI EYENDHACH TI ÍT TESTAMENTO

ABBA: Pél jun i Arameo káw a xi in lé' ki in uluw, pay'lóm o tataj; pél jún i paluw k'anidhax káw (Mrc 14:36; Rom 8:15; Gal 4:6).

ABRAHAM: Pél jún i Hebreo bijláb a xi in lé' ki in uluw: In pay'lóm an pulik mudhél (Gen 17:5; Rom 4:1).

AJÁTIK (Heb. *yahweh*): Axé' xi káw pél in lej bij a Dios (Isa 42:8). K'wajat mak'wchidh k'al an Hebreo káw, ja'its, ejtíl ti Exo 3:14-15 in tejwa'médhál. Jaxtámits, axé' xi bijláb tu ólchal abal a Dios pél i ets'ey, a xi ejat ani an Ajátik a xi yab jalk'ú' (Gen 2:4; 8:20; 9:26; 15:6-7; 16:7; 18:1; Exo 3:14-15; 6:2-3; 7:5; 14:18; 15:3, 11; 18:11; 20:2; 34:6-7; Lev 20:7; Deu 4:24, 35; 6:4-5; 10:14; Jos 5:14; 1Sa 2:2; 2Sa 22:31-32; 1Cr 16:7-36; Sal 2:7; 23:1; 95:3; 110:1; Isa 6:3; 12:2; 42:8; 43:3, 11; 47:4; 53:10; Jer 10:10; Lam 3:24; Nah 1:2-3; Hab 1:12; Mal 3:6).

ALABASTRO BALIXTALÁB: Pél jún in balixtal i niwiwíl k'uwixtaláb. Axé' xi balixtaláb tsejkadhak k'al i mants'adh ts'uts'ub t'ujub, ani in kwa'alak nakat in núk' a xi k'widhpancháb tam ne'ets ka eyendháj (Mat 26:7; Mrc 14:3; Luc 7:37).

ALFA ANI OMEGA: An k'a'ál ani an taltaláb dhuche' ti Griego dhuchlab (Ap 1:8, 11; 21:6; 22:13). Pél jún i t'iplab: An ok'ox ani an taltaláb, jant'ini' ti Ap 22:13.

ALTAR: Jún i t'ekat jolát a xi t'ajadh k'al i t'ujub, anam o pat'ál, ju'táj ti t'ajnal i tsemdhanéltaláb, i ts'akchixtaláb ani i binomtaláb u t'ajnalak ejtíl in k'ak'naxtal a Dios o jún i dios a xi yab chubax (Mat 5:23-24; Ap 11:1).

AMATISTA: Jún i t'ujub a xi wé' in jalbíl; pél jún i kwarzo in juntalnál ejtíl mants'adh lila ani tsuluwlidh (Exo 28:19; 39:12; Ap 21:20).

AMÉN: Jún i Hebreo káw a xi in lé' ki in uluw, chubax lej aníts, eyendhábak abal ka pidhan in jalbíl o ka kublaliyat jant'oj tam lej chubax (Neh 8:6; Sal 41:13; ka met'a' jayej Rom 9:5; chubaxtaláb, ti Jn 3:3).

ÁNGEL: Wa'ats tsab kwenél i ángelchik. (A xi alwa') a xi a Dios in abatnál (Luc 1:26). (A xi yab alwa') in tsáp an demonio, já'it's a xi a Satanás in abatnál (Mat 25:41).

AREÓPAGO/BOLCHÁLIL A ARES: An káw in olnál jún i t'ek'at t'ujbadh jolát ti Atenas. Aniyejk'ij pél in bij jún i kwenél i juezchik ti Atenas a xi tamkunal taná' abal ki in wilk'idh t'ila' i éylidhkáw ani in t'ilabil i k'ak'naxtaláb (T'aj 17:19, 22).

BÁRBARO: Jún i káw abal ka bijiyat junjita' a xi in káwnálak i káwintaláb a xi yabák i Griego (1Co 14:11) o júnjita' a xi yabák i Romanojíb, ani tam, jún i oweláb (Rom 1:14).

BATS'UDH TSAKAMLÁB (Esp. *adopción*): Ja'its tam jún i atikláb bats'uwáb ti tsakamláb k'al Dios ani uchbinal ki in bijiy a Dios ti Pay'lóm ani ki in bats'uw i k'áláb (Rom 8:15, 23; 9:4; Gal 4:5; Efe 1:5).

BEELZEBÚ: Júnakej in bij a Satanás, in ok'oxlómil an demoniochik (Mat 10:25; 12:24; Mrc 3:22; Luc 11:15).

BERILO: Pél jún i t'ujub a xi mak'i', a xi jalk'ú' in alabéntal ti tok'i', yaxni' ani iko'. Tejwa'mél ejtíl i lam a xi in kwa'al akak in pék'líl (Exo 28:20; Eze 1:16; Dan 10:9; Ap 21:20).

CAMELLO: Jun i pulik ko'nél a xi maxubédhach a xi eynal k'al i kitaláb (Mat 19:24). Tekedh eynalak ti asia ani ti in tsaylélil an Africa. In kwa'al tsetsbadh in akan ani mukul ti in ts'ejelíl in kúx. In ejtowal ti ów belal ani yab ki in uts'a' i ja'. An éylidhkáw in bijiyalak ti at'ax ko'nél.

CAPITÁN: Jún a xi in abatnál ma 600 i soldado (Jn 18:12; T'aj 21:31-33, 37; 22:24, 26-29; 23:10; 24:22; 25:23; Ap 6:15; 19:18).

CEBADA: Axé' xi k'apnél pél i ichlab u t'aynalak ti Egipto ani ti Palestina abal k'al an ko'nél (an bichimchik, ch'uri'chik ani an pakaxchik) ani k'al an atikláb, po más k'al an ts'ejwantálchik (Jn 6:9, 13). An cebada u k'ojowáb ok'xidh in k'ijil an Pascua.

CESAR: An k'a'ál emperador Romano já'it's a Gaius Julius ani jajá' in punk'udh bijna' ti Cesar ti in ok'bijíl. Talbél an emperadorchik ti Roma in bijna' ti Cesar ti in ok'bijíl. A Cesar Augusto abatnomak tam ti a

Cristo wa'tsin (Luc 2:1). A Tiberio Cesar abatnomáts tam ti a Juan Pujax in tujuw in t'ojlábil (Luc 3:1).

DHUCHLAB: An Santo dhuchlab ti al an Judíochik (Rom 1:2); aniyek'ij ti in putát an Biblia, an Biyál ani an Ít Testamento (2Pe 3:16).

EJÉRCITO (Heb. *tsebaoth*): Ti jún i káw: An Ajátik in k'ál an ejército, ti Hebreo káwintaláb, *tsebaoth*, in bijiyal in ejercitojil a Dios, a xi a Dios in abátiyal abal ka t'ajan in tsalpadh lé'nomtal. Axé' xi ejercito pél a xi ti k'ay'lál o ti tsabál o tsablom, jant'odhákits ti ka k'wajiy a xi k'wajat ti t'ilnal (1Sa 1:3; 17:45; 2Sa 7:26; Sal 24:10; Isa 1:24; 29:6; 44:6; Jer 31:35; 50:34; Zac 4:6). Ti Ít Testamento, an káw: An Ajátik in k'ál an ejército, jayetsej (Rom 9:29; Sgo 5:4).

EUNUCO: Ti in k'a'által ani ti in aknil, jún i eunuco pélak jún i inik a xi put'idh. Ti Hebreo kaw, *saris,* ti t'iplabkáw in lé' ki in uluw, jún i oficial ani beletnom waytaláb (2Re 9:32; Isa 39:7; 56:3; Dan 1:3; Mat 19:12; T'aj 8:27).

FARISEO: In yanél an kwenél k'ak'nax Judíochik a xi tujey ti in ts'ejéltal an k'ij tam ti taley an Biyal Testamento ani an Ít Testamento ani in tomólna' an janam k'ak'naxtaláb. Axé' xi k'ak'naxchik k'wajiy ma ti pakluwat an Jerusalén. A Nicodemo (Jn 3:1), a Gamaliel (T'aj 5:34), ani a Pablo (T'aj 23:6) pélakchik i Fariseo. In kwentanál in Éylidh káwintal a Dios k'al i junkáw (Mat 5:20; Flp 3:5), po in k'adhba' an t'iladh ujnámtaláb más kej an dhuchadh Éylidhkáw. In t'aja' ti abatix eblim an Judio k'wajílom, po jolbidh káwílayat kom nits'bixchik (Mat 23).

FILACTERIAS: An Judíochik in wila' jant'ini' ti dhuchadh in abatnaxtal a Dios, abal ki in ne'dha' in káwintal a Dios ju'támk'ij (ka met'a' Deu 6:8), in dhucha' ti úw i pejechik dhuchlab, in k'wajba' ti tsakam balixtaláb, ani ts'at'a' ti in okób ani ti in pík'ib biyat ólak (Mat 23:5).

GABBATA: Hebreo, lemadh t'ujub (Jn 19:13).

GANGRENA YAW'LÁTS: Jún i yaw'láts a xi k'atsedhom ani wenk'onal ti cancer, a xi belal ani in k'apal ti pejechik a iniktal a xi paluw, ani elat ti tsemdha' (2Ti 2:17).

GÓLGOTA: Jún i Arameo káwintaláb a xi in lé' ki in uluw, ok'. Ti Latin kawintaláb já'its, *calvaria*. Axé' já'its a xi in ólnál an jolát ju'táj ti a Jesús k'alej k'et'adh (Mat 27:33; Mrc 15:22; Jn 19:17). Tam ok'.

GRIEGOCHIK (Gr. *hellenistes*): Já'its an Judiochik a xi in káwnál an Griego kawintaláb, a xi in eyendhanchal in ujnámtal an Griego k'wajílom (T'aj 6:1; 9:29; 11:20).

HEBREOCHIK: A Abram (Abraham) já'its a xi k'a'ál punchin axé' xi bijiláb, in pay'lóm an kwenél k'wajílomil a xi a Dios in takuy ti in bichówil, ani talbél patal in tsakámil a Abraham. Bijiyat jayej ti Israelíb, kom pélak in tsakámilchik ani in momob a Abraham, Israel (Jacob). Talbél ti ne'dhaxtaláb, patal an Israelíb bijiyat ti Judío, ani an bijláb Hebreo yabáts eyendháj. Ti Ít Testamento an bijláb Hebreo bijiyat an Judíochik a xi in káwna' an Hebreo káwintaláb o Arameo káwintaláb ani in aynálakchik in k'ak'naxtal an Judio, jant'ini' an Judiochik ti Palestina in t'ajálak. Axé', yabák in juntalnál an Griego-Judio a xi in aynálak in k'ak'naxtal an Judiochik po xalk'adh k'al an Griegojíb.

HISOPO: Axé' walám pél jún i tsakam ts'ojól a xi lej kakay in xek'él (Exo 12:22; Lev 14:4; Sal 51:7; Jn 19:29; Heb 9:19).

HOSANNA: In lé' ki in uluw, tolmiy o ti ki in t'ajchij i alwa'taláb, ti ki in k'aniy (ka met'a' Sal 118:25). Más talbél, wenk'on ti káw k'ak'naxtaláb, ani an bichówlom in eyendha' abal ki in káwna' i puwenchixtaláb k'al a Dios (Mat 21:9, 15; Mrc 11:9-10; Jn 12:13).

IK'OB BET'NOMTAL: Jún i itsk'ichik eyextaláb o ejtíl i pala abal ki in ts'ubadh bet'na' an k'atsudh ichlab ti ik' abal ka juchuyat píl an konlab ti bá' an ichlab (Mat 3:12; Luc 3:17).

ISRAEL: Ka met'a', Hebreochik.

JÁLUM TUMÍN: Axé' pél i inikchik a xi in jaluwal i tumín a xi in chi'dhál ti pilchik i tsabál bichow abal ts'ejel i xekels a xi éynal ka jalbinchij in impuestojil an tiyópan ti Jerusalén. A Jesús in jolbidh káwilay axé' xi inikchik kom pélak i janam t'ojnalchik (Mat 21:12; Mrc 11:15; Jn 2:15).

JUDIOCHIK: Ka met'a', Hebreochik.

JUNKUDHKÁW (Esp. *pacto*): Jun ts'ejkntaláb ju'táj ti wa'ats tsáb i a xi t'ilom (a Dios ani k'al an inik). An Ít Testamento já'its an ít junkudhkáw (Gen 9:9-16; 17:2-11; Heb 8:10, 12, 17).

K'AK'NADH K'ICHÁJ: Jún i Hebreo kawintaláb a xi in lé' ki in uluw, ka koydha' o ka koyots; an káw in bijiyal an búk k'icháj ti semana, an lej k'ichájchik tam koyolchik ti in k'ijil an pulik ajib, ani in bukchíl an tamub tam an tsabál yejentálak yab ka éyan (Exo 16:23-29; 20:8-11; 35:2-3; Lev 23:32; 25:4-8; Deu 5:12-15; 2Cr 36:21; Neh 13:15-22; Sal 92:1; Isa 1:13; 56:2-6; 58:13; Mat 12:1-12; Mrc 16:1; Col 2:16).

K'AMAL YAJCHIKTALÁB (Gr. *gehenna*): An Griego káwintaláb in lé' ki in uluw, in jo'chálil a Hinnom. Axé', pél jún i xuyat jo'chal ti in talolajil a Jerusalén, ju'táj ti chiknalak i amúl. Ti al an Ít Testamento in ólnál abal já'its an k'amal ju'táj ti aykidh yajchikiyáb a xi tsemets ti an pojkaxláb (Mat 5:22, 29-30; 10:28; 18:9; 23:15, 33; Mrc 9:43, 45, 47; Luc 12:5; Sgo 3:6).

K'ICHÁJIL AN T'OJOJONTALÁB: Já'it's a k'icháj a xi pejadh abal ka t'ojojon abal k'al an Sabado o k'al an ajib, in t'ojojontal an Sabado u t'ajnalak tam Viernes (Mat 27:62; Jn 19:14, 31, 42).

KWENÉL K'WAJÍLOM: Ka met'a', Yab Judíochik.

KWENÉL SOLDADO: In lajuchíl jún i legion, walám 600 y soladadochik (Mat 27:27; Mrc 15:16; Jn 18:3, 12; T'aj 10:1; 21:31; 27:1).

KWENÉL TAK'BIX ÉYAL: Ka met'a', Sanedrín.**LEGION**: Jún i ejercito Romano ma 6,000 i soldado (Mat 26:53; Mrc 5:9, 15; Luc 8:30).

MARMOL: Pél jún i tajax t'ujub ejtíl i may' t'ujub a xi yab wa'ats ti Palestina tsabál. Lej wat'adh dakni' o jayej dhakni' t'unu' kilmadh (1Cr 29:2; Est 1:6; Can 5:15; Ap 18:12).

MENTA (Gr. *heduosmon*): Jún i t'aynél ts'ojól a xi eyendhancháb in xekél ti ilálil k'al yán jant'ojk'ij (Mat 23:23; Luc 11:42).

MESÍAS (Heb. *mashiyach*): Jún i káw ti Hebreo a xi in lé' ki in uluw, a xi k'uwidh. Jayétsej an káw ti Griego, *cristos* (Cristo). Ti Biyál Testamento k'ij, u majuyábak i atiklábchik (an tsu'bidh kawlómej,

an pale' ani an ts'alejchik) ani i eyextalábchik a xi jiladh bínáb abal ka eyendháj abal k'al an Ajátik. Axé' xi k'uwixtaláb k'al an atikláb, u pidhnalchik i uchbixtaláb abal ki in t'aja' in t'ojlábil a Dios. A Jesús já'its an yetsej Mesías (Lev 4:3; 1Sa 16:6; 2Sa 23:1; 1Cr 16:22; Sal 2:2; Isa 45:1; Dan 9:25, 26; Jn 1:41).

MIRRA: Jún in kakay xits'ál a xi kánchinal ti in ot'ól jún i akante', a xi eyendháb abal ka majuyat junjita' (Exo 30:23), ka bolmayat júnjita' (Jn 19:39), ti niwiwílmédhax (Sal 45:8; Can 1:13), ani abal yab ka ats'a' i yajal (Mrc 15:23).

NARDO: Jún i niwiwíl aceite a xi kaldhach ti in ibíl jún i wits ts'ojól a xi kalel ti tsabál Himalaya (Mrc 14:3; Jn 12:3).

OK'LEK PALE'/OK'OX PALE': An káw in lé' ki in uluw, an pale' a xi más ebál in éy. An pale', ti al an Biyál Testamento yejentalak ka kalej ti in yanétal a Aaron (Heb 5:4). In t'ajchalak in t'ojlábil jún i pale', po expidh jajá' in ejtowalak ki in t'aja' an tsemdhanéltaláb ti in k'ijil an expiación (Heb 9:25). Xowé' pélits a Cristo an Ok'ox Pale' abal an belomchik (Heb 2:17; 3:1; 4:14-15; 5:10). Walám ti in ts'ejéltal ti in tsabchíl an siglo ok'xidh ka chích a Cristo, i inikchik a xi yabák in yanél xits'ál a Aarón in ts'ikinchij ki in eyendha' axé' xi eyláb ti ok'ox pale'. An ok'ox pale'chik in abátiy an Sanedrín (Jn 11:47-49; T'aj 23:1-2). Ma anákej wa'tsin expidh jún i inik ti axé' xi eyláb ti jún i k'ij, wa'atsak jayej a xi in bijna' ok'ox pale'chik ti jayétsej an k'ij (Mat 2:4; 16:21; T'aj 4:23; 22:30). An kalelom ok'ox pale', bijiyábak bél ti ok'ox pale', ani in abátiyalak an ok'ox pale' k'al in yanétal.

OLIBANO IKBAXTALÁB: In niwiwiíl xits'ál jún i ts'ojól, u eyendháb ti ilál ani abal ti k'ak'naxtaláb (Exo 30:34; Lev 2:1; Can 3:6; Mat 2:11; Ap 18:13).

PASCUA: An ajib a xi watk'adh pulik in ey ti an bichow Israel in t'ilaxtal jant'odha' ti an angel wat'ey eblim ti in k'imá' an Israeljíbchik ani an ok'ox kwitólchik ti Egipto tala'bedháj (Exo 12:13).

POK'TÉ'IL AN JUNKUDHKÁW: Jún i pok'te' majudh k'al i oro kubat eblim tsáb i oro kerubin, ju'táj ti dhayáb in lemadh t'ujúbil an Éylidhkáw ani k'e'atchik i eyextaláb (Deu 10:1-5; Heb 9:4).

PRETORIO (Gr. *praitorion*): In k'wajtal k'imá' an ok'lek (Mat 27:27; Mrc 15:16; Jn 18:28, 33; 19:9; T'aj 23:35) (*praetorium* tal ti Latin kawintaláb).

PROCÓNSUL ÉYAL: An Romano in punuw axé' xi éyláb abal ka abátixin ti jún i distrito o tsabál. Axé' in kó'oy i pulik eyaltaláb abal k'al a xi bolidh ani militar (T'aj 13:7; 18:12; 19:38).

PULIK WI'LEB: Bijiyáb in wilébil jún i bichow, axé' japidh ti t'i'badh ba'te', ju'táj ti k'wajat an alchik wi'leb. Axé' xi wi'leb u mapuyábak tam akal ani tam wa'ats i k'ak'adhtaláb. Axé' xi jolát eynalak k'al an wenk'olchik abal ti nújul, an juezchik ki in ats'a' an jolbintaláb ani an bichówlom k'alel ki in ats'a' an ít t'ilab.

RABÍ: Jún i káw Arameo a xi in lé' ki in uluw, tu amuj o u exóbchixal. Aniyek'ij pélak jún i k'ak'nadh bijláb abal an éylidh exóbchixchik k'al an éylidhkáw (Mat 23:7-8; 26:25, 49; Mrc 9:5; 11:21; 14:45; Jn 1:38, 49; 3:2, 26; 4:31; 6:25; 9:2; 11:8).

RABONI: Jún i káw Arameo a xi in lé' ki in uluw, tu exóbchixal o tu amuj (Mrc 10:51; Jn 20:16).

SAFIRO: Lapis lazuli, jún i tok'i' alabél t'ujub (Exo 24:10; 28:18; 39:11; Job 28:6, 16; Can 5:14; Isa 54:11; Lam 4:7; Eze 1:26; 10:1; 28:13; Ap 21:19).

SALEM: Jún i káw Hebreo a xi in lé' ki in uluw, koyataláb; exladh abal an bijiláb eyendháj ok'xidh ka bijiyat Jerusalén (Gen 14:18; Sal 76:2; Heb 7:1, 2).

SAMARIAJÍB: Ti tujey, axé' bijiyábak a xi k'wajíl ti Samaria bichow. Tam ti an Asiriajíbchik in átadh yak'wa' an ts'alejláb Israel, lej yan a xi k'wajílak ti axé xi jolát k'alej ne'dhach. An ts'alej ti Asiria in chi'dha' ti axé' xi tsabál i k'ibelom k'ak'nax po junchik in ayna' wé' in k'ak'naxtal an Judíochik (2Re 17:23-34). An Samaritanochik ani an Judíochik ets'ey tomolnáxin (Jn 4:9; 8:48).

SANEDRÍN: Jún i kwenél a xi wat'adh ebal in éy abal ti abátix taná' ti Judea. Axé' xi kwenél in kwa'alak ma 70 i yejtseláb ani jún i ok'lek pale'. Ti kwenél wa'atsak i biyál pale', o i ok'chixchik k'al i kwenchal ani k'al i altáj k'imádh, ani i bajudh exóbchixchik. An ok'lek Romano

in lejbanchij in éyaltal ki in kó'oy t'ipts'odhk'ij (Mat 26:59; Mrc 14:55; Luc 22:66; Jn 11:47; T'aj 4:15).

SICÓMORO: Pél jún i akante' a xi wa'ats ti Palestina, puwel ma 16 metros; in akan lej wits'iy ani xeknal ani k'we'nal ma ti in akan; in walíl ejtíl an higo ani yab in kwa'al in kujúw, expidh an ts'ejwantalchik in k'apalak (1Re 10:27; 1Cr 27:28; 2Cr 1:15; 9:27; Sal 78:47; Isa 9:10; Am 7:14; Luc 19:4).

SINAGOGA ATÁJ: Pél jún i jolát ju'táj ti jun kwenél i Judíochik u mulkunal ti k'ak'nax, ti exóbal, ti ól ani ka t'ilmátschik. Abal ka wa'tsin jún i sinagoga yejentálak ka wa'tsin 10 i Judio. Talbél ti wat'ey an ne'dhaxtaláb wa'tsin yantolom i sinagoga atáj. Po an k'ak'nadh tsemdhanéltaláb u t'ajnalak expidh ti Tiyópan ti Jerusalén.

TAMÉTLÁB BOK'ÓL: Ti Hebreo, antsaná' ti in exbaychik, an bok'ól a xi ti in tamét, a xi in lé' ki in uluw, an bok'ól abal ka k'wajiy, kom an bok'ól k'wajbábak ti in tamét an Ajátik ejtíl jún i ts'akchixtaláb (Exo 25:30; 1Sa 21:6; Heb 9:2).

TAMTSEMLÁJ: Axé' xi káw éynal ti tsáb. 1) In k'wajtal an tsemláj, ju'táj ti k'wajat an bolidh ani a xi yab bolidh tam tsemnekits; i jolimtaláb (Mat 11:23; 16:18; Luc 10:15; T'aj 2:27, 31; 1Co 15:55; Ap 6:8); 2) an jolát ju'táj ti an pojkax in aykidh yajchiknál ma ka jolowatchik ti k'amal lejem (Luc 16:23; Ap 1:18; 20:13-14).

TENEKLÁB (Gr. *diabolos*): Junakej in bij a Satanás. In lé' ki in uluw, at'ax t'ilabnax (Mat 4:1; Jn 8:44; Ap 20:2).

TIYÓPAN: An jolát ju'táj ti an Judíochik ti k'aknax ani in binál i k'ak'nadh tsemdhanéltaláb. An k'a'ál tiyópan pélak a Salomón in tiyópanil. T'ajan walám ti 950 OC. Ani pakluwat k'al an Babiloniajíbchik ti 586 TC. An tsabchiláb tiyópan pél a Zorobabél in tiyópanil a xi kuban talbél an ne'dhaxtaláb ti 516 OC. Axé' xi tiyópan k'alej puwedhach k'al a Herodes an Pulik Inik, in tujuw walám ti 20 OC. An Romanojíb in pakuw axé' ti 70 TC. Jilk'on expidh jún in ba'té'il a xi bijidh k'al an Judíochik, in ba'te'íl an yajbéltaláb. Axé' xowé' eyendhach k'al jún in tiyópanil (meskita) an Musulmanchik a xi bijidh ti mulul ok' t'ujub atáj.

TRIBUTO (Gr. *kensos*): An impuesto a xi koncháb patal an paynek atikláb ki in jalbinchij an ok'lek (Mat 17:25; 22:17, 19; Mrc 12:14).

T'OKAT KOTODH (Esp. *circuncision*): Jún i kwechod kotoxtaláb a xi a Dios in aba' ka t'ajchin patal an t'ele' kwitólchik ti ts'o'om abal an Israelíb pélakchik i kwenchaláb k'al a Dios (Gen 17:11; Lev 12:3; Luc 1:51; 2:21; Flp 3:5).

TSABÁL K'WAJÍLOM: Ka met'a', Yab Judíochik.

TSAKÁMIL AN INIK: An ok'bijáb a xi a Jesús wat'adh in eyendha' abal ki in bijiy in kwetém bá'. Axé' xi káw in kwa'al in aknil ti (Dan 7:13-14). Axé' xi dhuchlab in ólnál abal axé' xi inik pél já'its i lej inik: Jún ejtíl in lej tsakámil i inik, ani pél a Dios: A xi chích ti bá' i tokow. An biyál yejtsel in pidha' an ets'ey ts'alejláb a xi in abátiyal patal, ani in putuntal já'ts abal patal ne'ets ki in t'ojonchij. An ok'bijláb, in Tsakámil an Inik, in olnál axé' xi tsalapchik. Jaxtámits, in olnál abal a Jesús já'its an Mesías a xi pél i inik ani pél a Dios.

TSE'CHILÁB TS'ALEJ (Esp. *tetrarca*): An káw in lé' ki in uluw, a xi in abátiyal jún i tsé'chiláb pejach ti an ts'alejláb. Ti an Ít Testamento pél in ók'bijíl jún a xi wé in jalbíl in éylábil, jún a xi k'wajat abátidh k'al an emperador Romano (Mat 14:1; Luc 3:1, 19; 9:7; T'aj 13:1).

TSIPTI' KILODH (Esp. *tilde*): In tejwa'médhál jún i tsipti t'iko'. Jún i tsakam k'uts'úl dhuche' (Mat 5:18; Luc 16:17).

TS'A'IKTALÁB (Esp. *ajenjo*): Jún i ts'ojól a xi lej ts'a'ik (Ap 8:11).

TS'AKLAXTAL: Jún i alchik pat'ál a xi wik'áb ti tan k'al jún i ts'áj o cadena ani uk'dháb lupudh álja' abal an tan ka k'wajlelenk'ij (T'aj 27:29, 30, 40; Heb 6:19).

WENK'ONÉL TI JUDÍO (Esp. *prosélito*): Jún i yab Judío a xi wenk'onal ti k'ak'nax k'al an Judío (Mat 23:15; T'aj 2:10; 6:5; 13:43).

YAB JUDÍOCHIK/KWENÉL K'WAJÍLOM/TSABÁL K'WAJÍLOM (Esp. *gentiles*; Heb. *goy*, Gr. *ethnos*): Jún i Hebreo káwintaláb a xi in lé' ki in uluw, k'wajílomchik. Axé' já'its jitámakitsk'ij a xi yab Israelíb (Gen 10:5; 12:2; Jue 2:21; Isa 11:10; 42:1, 6; 49:6; ka met'a jayej Mat 4:15; 28:19; Luc 2:32; T'aj 14:16; 17:26; Rom 2:14; 9:24; 1Co 12:2; Gal 3:14; Efe 3:6; Ap 11:2; 19:5; 22:2).

NIK'ADHKÁW - INDICE TEMÁTICO
EXPIDH TI AN ÍT TESTAMENTO

Ok'xidh olchixtaláb: Axé' xi nik'adhkáw t'ajadh abal an ajum k'al an Biblia ki in ela dhubatk'ij ju'táj ti k'wajat an káw a xi exladh ti Ít Testamento. An versículos a xi a tsu'tal lej exbadh abal ka ejtiy an káw, an bijláb, ani an k'wajtalábchik. Po ka tso'óbna' abal axé' xi nik'adhkáw yab in kwa'al patal an káw ti Ít Testamento. Abal ka ela' pílchik i t'ilabkáw ju'táj ti k'wajat ti Ít Testamento, ka eyendha' an versículos a xi k'wajat ti in ts'ejelíl an xeklel úw ti an Ít Testamento.

A XI K'WA'CHIMNAL TI IN TEKÉDH	1Ti 2:9; 1Pe 3:3-5
A XI LEJ JÁ'ITS	Jn 1:47; Rom 12:9; 1Co 5:8; 2Co 1:12; 2:17; 8:8,24; Efe 6:5-7,24; Flp 1:10,16; 1Te 2:3-5; 1Ti 1:5; 2Ti 15; Ti 2:7; 1Pe 2:1,22; 1Jn 3:18
A XI YAB IN XIJÁL TI IN BÁ'	Luc 21:3; Jn 13:34; T'aj 4:32,34,35; 20:35; Rom 12:10; 15:1-3; 16:3,4; 1Co 9:19-23; 10:24,33; 13:4,5; 2Co 5:14,15; 8:2,9; Flp 1:18; 2:3-8; 4:17; 2Te 3:8; Flm 1:13,14; San 2:8
AARON	Heb 5:4
ABADDON *(in bij a Satanàs ti Hebreo)*	Ap 9:11
ABATNANÉL *(a xi jalbiyábk'ij)*	Mat 9:37,38; 10:10; 20:1-8; Luc 10:2,7; 13:27; Jn 12:26; T'aj 19:25; 2Co 11:13; 1Ti 5:18; 2Ti 2:15; San 5:4
ABATNANÉL *(a xi ts'a'idh)*	Mat 8:9; 10:24; 18:23; 20:27,28; 21:34; 24:45; 25:14; Luc 1:38,48; 2:29; 12:37,43; 16:13; 17:7; T'aj 2:18; 4:29; 16:17; Rom 6:16-20; 1Co 7:21,22; 12:13; 2Co 4:5; Gal 1:10; 3:28; 4:1,7; Efe 6:5-8; Flp 1:1; 2:7; Col 3:11,22; 4:1,12; 1Ti 6:1; 2Ti 2:24; Ti 2:9; Flm 1:16; San 1:1; 1Pe 2:16,18; 2Pe 1:1; 2:19; Jud 1:1; Ap 1:1; Ap 2:20; 7:3; 10:7; 11:18; 13:16; 15:3; 19:2; 22:3
ABATNAXTALÁB	Mat 5:19,20; 22:34-40; Jn 12:49,50; 13:34; 15:10,12; Rom 7:12; 13:8-10; 1Jn 2:7-11
ABBA *(in bij a Dios)*	Mrc 14:36; Rom 8:15; Gal 4:6
ABEL	Mat 23:35; Luc 11:51; Heb 11:4; 12:24; 1Jn 3:12
ABRAM, ABRAHAM	Luc 16:29; Jn 8:56; T'aj 7:2-4; Rom 4:9-22; Gal 3:6-9; 4:22; Heb 7:1-10; 11:8-10, 17-19; San 2:21
ADAN	Rom 5:12-19; 1Co 15:45; 1Ti 2:13-14

AJATLÁB	Mat 26:30; Mrc 14:26; Efe 5:19; Col 3:16; Ap 5:9,10; 14:2,3; 15:3,4
AJAXTALÁB	Mat 2:13; 5:10-12,44; 10:16-23,28; 12:14,24; 13:21; 20:22,23; 24:8-10; 26:3,4,14-16,59,67; 27:25-30,39-44; Jn 7:7-32; 8:37-59; 10:20,31,39; 15:18-25; 16:1-3; T'aj 4:16-20; 5:29,40-42; 7:52; 8:4; 13:50; 26:9-11; Rom 8:35-37; 1Co 4:9-13; 13:3; 2Co 4:8-12; 6:4,5,8-10; Gal 4:29; 5:11; 6:12; Flp 1:12-14; 1Te 2:15; 2Ti 3:10-12; Heb 10:32-34; 12:2,3; San 5:6,10; 1Pe 3:14,16,17; 4:1,3,4,12-14,16,19; 1Jn 3:1,13; Ap 6:9-11; 7:13-17; 12:11,13
AKILA	T'aj 18:1-3,18,19,26; Rom 16:3-5; 1Co 16:19; 2Ti 4:19
AKNÍL I TAJABLÁB	Heb 9:2; Ap 1:13,20
AKNIXTALÁB	Mat 7:24; 16:18; Luc 6:48; 1Co 3:10,11; Efe 2:20; 2Ti 2:19; Heb 11:10
ALK'IDH KO'OXTALÁB *(kó'oxtaláb tam yab tomkidh)*	Mat 15:19; 1Co 5:9-11; 6:9,18; Ap 17:1-5
ALK'IDH T'ILAB	1Ti 1:4; 4:7; 2Ti 4:4; Ti 1:14; 2Pe 1:16
ALMA/ESPÍRITU *(a xi yab tejwa' ti in ál an atikláb)*	Mat 10:28; 16:26; Luc 10:27; 1Te 5:23; 1Pe 2:11; Ap 6:9; 20:4
ALMÁTS	Mat 5:6; 6:33; 7:7-12; Luc 6:21; 11:9-13; 13:24; 14:26-33; 16:16; Jn 6:37; T'aj 2:21; 17:27; Rom 3:11; 10:13; Heb 7:25; 9:28; 11:6; San 4:8; Ap 3:20; 21:6; 22:17
ALWA' TAKWLÁTS *(ESPIRITUAL)*	1Co 2:6,7,14,15; Efe 4:13; 1Te 5:21; Heb 5:14; 1Jn 4:1-6
ANAM T'U'LEK *(an walabtaláb a xi k'wajat ti ál patal an atikláb)*	Rom 7:5,8,11,13,18-24; 8:1-9,12,13; 13:14; Gal 5:17,19-21,24; 6:8,12,13; Efe 2:3; 1Jn 2:15-17
ANDRÉS	Mat 4:18-20; Jn 1:35-44; 6:8,9
ANGEL	Mat 1:20,21; 4:11; 28:2,3; Mrc 13:27; Luc 1:11-20; 12:9; 20:3,35,36; Jn 5:4; 12:29; Gal 3:19; Col 2:18; 2Te 1:7; Heb 1:4,6,7,13,14; 1Pe 1:12; 2Pe 2:11; Jud 1:9; Ap 1:1; 5:2; 10:1-3; 14:18; 18:1
ANTICRISTO	Mat 24:23-26; 2Te 2:3-13; 1Jn 2:18,22; Ap 13:1,3,15,17,18; 14:9; 16:2; 17:8
ANTIOKÍA, DE PISIDIA	T'aj 13:14-52
ANTIOKÍA, DE SIRIA	T'aj 11:19-30; 13:1; 14:26-28
APOLOS	T'aj 18:24-19:1; 1Co 3:4-7; 16:12

APOSTASÍA *(joltix k'al an belkaxtaláb)*	Mat 24:9,10,12; Luc 8:13; 2Ti 4:10; Heb 10:25-31, 2Pe 2:17,20-22; 1Jn 2:19
APOSTOL, CHUBAX	Luc 6:13-16; Jn 20:21; T'aj 1:21,22,26; 5:12-42; Rom 11:13; 1Co 9:1-6; 15:9,10; 2Co 12:11,12; Gal 1:15-20; Efe 2:20; Ap 21:14
APOSTOL, JANAM	2Co 11:1-15; Ap 2:2
ARKANGEL	1Te 4:16; Jud 1:9
ARMAGEDON	Ap 16:16
ÁTA'INTALÁB	Jn 16:33; T'aj 2:29-36; Rom 7:25; 8:37; 12:21; 1Co 15:54,55,57; Gal 5:16-25; Flp 4:13; San 4:7; 1Jn 2:13,14; 5:4; Ap 2:7,11,26; 3:5,12,21; 11:7; 17:13,14
ÁTOWÁL	Mat 10:32; 16:24-27; 20:1-16; 25:34-46; Mrc 10:21; 13:13; Luc 6:22,23,35; 12:8; T'aj 26:18; Rom 2:10; 1Co 3:8; Efe 6:1-3; Heb 10:34,36; 11:26; 12:1,2,28; 1Pe 3:9-12; 2Pe 1:10,11; Ap 2:10,17,25-28; 7:14-17; 22:12
AT'ADH	Mat 5:43,44; 6:15; 10:22; Jn 15:18,19,23-25; 17:14; Gal 5:19,20; Efe 4:31; Col 3:8; 1Jn 2:9,11; 3:10,13-15; 4:20
AT'ADHTALÀB *(a xi a Dios in at'ál)*	Mat 24:15; Luc 16:15; Ap 17:4,5; 21:27
AT'AX *(ATIKLÁB)*	Mat 3:12; 5:11,12; 7:6,26; 11:16; 13:5,38,48; 15:14; 18:11-14; 22:1-14; 25:43; Luc 3:7-9; 6:22,23; Jn 3:16-20; 8:34,44; Rom 1:20-32; 2:7-9; 3:10-18; 5:8; 9:13; 1Co 10:5,11; Efe 2:1-3,12-14; 4:17-19; 5:11,12; Flp 2:15; Col 1:21; 1Te 5:5-8; 2Te 1:8; 1Ti 1:9,10; 2Ti 3:2-13; Ti 1:15,16; Ti 3:3; 1Jn 1:6,7; 3:3-17; 4:9,10; Ap 3:17,18
AT'AX KÁW	Mat 5:22,37; 12:34-37; T'aj 23:5; Rom 1:29,30; 3:13,14; 1Co 6:9,10; Efe 4:25,29,31; 5:4; Ti 1:10,11; 3:2; San 1:19,26; 3:5-11; 4:11; 1Pe 2:1; 3:9,10; 2Pe 2:7,8,10; 3Jn 1:9-11; Jud 1:8-10
AT'AX KAWILAXTALÁB	Jn 7:49; Gal 1:8,9; 3:10,13
AT'AX KAWÍLAXTALÁB *(ti in tomól a Dios)*	Mat 26:65; Luc 22:65; T'aj 6:11,13; Rom 1:28-32; 1Ti 1:13,20; Ap 16:21
AT'AX KAWÍLAXTALÁB, TI IN TOMÓL AN ESPÍRITU SANTO	Mat 12:30-32; Mrc 3:28-30
AT'AX TSAN *(i lej tsan ani a Satanás)*	Mat 7:10; 10:16; Mrc 16:18; Luc 10:19; T'aj 28:3-6; 1Co 10:9; 2Co 11:3; Ap 9:19
AT'AX UCHAX	Luc 6:28; Rom 12:14; Jas 3:19
ATS'ABLIXTALÁB, K'AL A WALAB	Jn 16:7-11; T'aj 2:37; Rom 2:15; San 2:9

AYCHIX	Mrc 15:43; Luc 12:36,37; T'aj 1:4; Rom 8:19,23; 1Co 1:7; Gal 5:5; 1Te 1:10; San 5:7
AYCHIXTALÁB	T'aj 23:6; 24:14,15; 26:7,8; 28:20; Rom 4:18; 5:2-5; 8:24,25; 12:12; 15:4,13; 1Co 13:13; 15:19; 2Co 3:12; Gal 5:5; Efe 1:18; 4:4; Flp 1:20; Col 1:5,23,27; 1Te 1:3; 5:8; 2Te 2:16; 1Ti 1:1; Ti 1:2; 2:13; 3:7; Heb 3:6; 6:11,18,19; 11:1; 1Pe 1:3,13,21; 3:15; 1Jn 3:3
BABILONIA	Ap 14:8; 16:19; 17:1-18; 18:1-24
BAJUDH EXÓBCHIX	Mat 2:4; 5:20; 7:29; 9:3; 12:38; 13:52; 15:1; 16:21; 17:10; 20:18; 21:15; 23:2,3; 26:3,57; 27:41; Jn 8:3
BARRABAS	Mat 27:16-26; Jn 18:40; T'aj 3:14
BARTIMEO	Mat 20:29-34; Mrc 10:46-52; Luc 18:35-43
BARTOLOMÉ	Mat 10:3; Mrc 3:18; Luc 6:14; T'aj 1:13
BATS'UDH TSAKAMLÁB, ESPIRITUAL	Rom 8:14-19,21,29; Gal 4:5-7
BATS'UL K'ALÁB *(T'IPODHK'IJ)*	Rom 8:14-17; Gal 3:29; 4:6,7,30; Ti 3:7; San 2:5
BATS'UL TONEL	Mat 10:40; 22:2-10; 25:34-46; Luc 10:4-8,38; 11:37,38; 14:12-14; 15:14,16; 19:1-10; T'aj 10:6,23; 16:15; Rom 12:13; 16:1,2; 1Ti 3:2; 5:10; 2Ti 1:16; Ti 1:7,8; Heb 13:2; 1Pe 4:9,11; 3Jn 1:5-8
BELEN *(bichow)*	Mat 2:1,5,6,8,16-18
BELETNOM K'ÁLÁB *(jún a xi jilchchidh in k'álábil a xi yab in k'ál)*	Mat 25:14-30; Luc 8:3; 12:42; 16:1-8; 1Co 4:1,2; 9:17; Ti 1:7; 1Pe 4:10
BELETNOMÁTS K'ALÁB *(a xi in beletnál jawa' jilchámej)*	Mat 6:19-21,24-34; 19:16-22; Luc 16:10-13; Rom 12:17; 13:8; 14:7,8,12; 1Co 6:20; 2Co 8:3-8; 9:6-8; Flp 4:19; 1Ti 6:6-10; Heb 6:12; 13:5; 3Jn 1:2
BELOMTALÁB	Mat 8:10,26; 9:21,22; 21:21; Luc 8:15; 17:5,6; Jn 1:12,50; 3:12,15,16; 6:29; 8:24; 14:1; 17:20; 20:29-31; T'aj 14:22; 15:7; Rom 1:17; 4:12; 10:6-10,17; 14:23; 1Co 15:14,17; 2Co 1:24; 5:7; Gal 5:22,23; Efe 2:8; 1Ti 1:5; 4:10; Ti 1:4; Heb 11:1,6; San 2:17,19,20; 2Pe 1:1; 1Jn 5:4
BERNABÉ	T'aj 4:36,37; 9:25-27; 11:22-24,30; 13:1,2; 14:12,14; 15:36-39; 1Co 9:6; Gal 2:1,9
BETANIA *(bichow)*	Mat 26:6-13; Luc 10:38-42; 24:50,51; Jn 11:18
BETSAIDA *(bichow)*	Mat 11:21; Mrc 6:45; 8:22; Jn 1:44; 12:22
BINADH EJATALÁB	Rom 12:1,2

BINOMÁTS, TI K'AL A DIOS	Mat 6:1-4; 1Co 9:7,9-11; 16:2; 2Co 8:11,12,14; 9:6,7
BIYÁL TESTAMENTO	Luc 24:25-44; Jn 13:34,35; 1Co 10:1-11; 2Co 3:14-16; Heb 1:1; 3:7-11; 9:1-28; 2Ti 3:16; 1Pe 1:9-12
BÓK	Mat 9:17; 26:27-29; 27:48; Mrc 2:22; 14:23; 15:23; Luc 1:15; 5:37-39; Jn 2:9,10; T'aj 2:13; Rom 14:21; Efe 5:18; 1Ti 5:23; Ti 2:3; Ap 18:13
BÓK *(alcohol)*	Mat 11:18,19; Luc 1:15; 7:33
BOLIDH ATIKLÁB *(a xi chubax ani a xi yab chubax)*	Mat 1:19; 5:45; 9:13; 10:41; 13:17,43,49; 23:28,29,35; 25:37,46; 27:19; Mrc 2:17; 6:20; Luc 1:6,17; 2:25; 5:32; 14:14; 15:7; 18:9; 20:20; 23:50; T'aj 10:22; 24:15; Rom 1:17; 3:10; 5:7,19; Gal 3:11; 1Ti 1:9; Heb 10:38; 11:4; 12:23; San 5:6,16; 1Pe 3:12; 4:18; 2Pe 2:7,8; 1Jn 3:7; Ap 22:11
BOLIDHMÉDHOMTALÁB	Rom 3:21-30; 4:3-25; 5:1,9,11-21; 6:22; 8:1,30,31,33,34; 10:1-5; 1Co 1:30; 6:11; 2Co 5:19,21; Gal 2:14-21; 3:6-24; Flp 3:8,9; Ti 3:7
BOLIDHTALÁB	Mat 3:15; 5:6,10,20; 6:33; Luc 3:10-14; Jn 3:21; 14:21-24; 16:8-10; T'aj 17:31; Rom 4:3-25; 6:19-22; 8:4-6; 14:17-19; 2Co 9:10; Gal 5:22,23; Efe 5:9; Flp 1:11; 1Ti 6:14; 2Ti 2:22; 3:16; 4:6-8; Ti 2:11,12; Heb 11:33; 12:11; San 3:18; 1Pe 3:14; 1Jn 2:29; 3:7,10
BÚK'LÁTS K'AL AN ÍTKÁW	Mat 24:14; 28:19; Mrc 13:10; 16:15; Luc 24:47,48; T'aj 10:9-20; 13:2-4,47; 26:14-18; 1Co 16:9; Ap 14:6,7
BUK'UL ÍTKÁW	T'aj 21:8; Efe 4:11; 2Ti 4:5
CAIFAS	Luc 3:2; Jn 11:49-51; 18:13,14, 24,28; T'aj 4:1-22
CAIN	Heb 11:4; 1Jn 3:12; Jud 1:11
CANA *(bichow)*	Jn 2:1-11; 4:46,47; 21:2
CAPERNAUM *(bichow)*	Mat 4:13-17; 8:5-17; 9:1-8; 11:23,24; Mrc 1:21-28; Jn 4:46-54
CESAR	Luc 2:1; 3:1; 20:22; T'aj 11:28; Flp 4:22
CESAREA *(bichow)*	T'aj 8:40; 9:30; 10:1,24; 12:19-23; 23:23-35; 21:8,9
CESAREA TI FILIPO *(bichow)*	Mat 16:13; Mrc 8:27
CLAUDIO	T'aj 11:28; 18:2
CORINTO *(bichow)*	T'aj 18:1-18; 19:1; 1Co 1:2
CHIDHAN LE'NOWÁL, A CRISTO	Ap 19:7-9; 21:2,9; 22:17

CHIPRE *(bichow)*	T'aj 11:19,20; 13:4-12; 21:3; 27:4
CHUBAXTALÁB	Jn 1:14,17; 4:24; 5:33; 8:31,32,44; 14:6,17; 16:13; 17:17,19; 18:37,38; Rom 2:2,8; 1Co 5:8; 13:6; 2Co 4:2; 6:7,8; 12:6; Gal 3:1; 4:16; 5:7; Efe 5:9; 6:14; Flp 4:8; 2Te 2:10,12,13; 1Ti 2:7; 3:15; 4:3; 6:5; 2Ti 2:15,25; 3:8; 4:4; Ti 1:1,2; 1Pe 1:22; 1Jn 4:6; 5:20; 2Jn 1:2
CHUMLINCHIDH, K'AL A DIOS	Luc 1:79; Jn 10:3,4; 16:13
DAMASCO	T'aj 9:1-22; 2Co 11:32,33; Gal 1:17
DAVID	Mat 1:1; 12:3,4; 22:42-46; Luc 3:31; T'aj 2:25-38; 13:22,23
DEMONIO, OTSADH K'AL I	Mat 8:28-34; 9:32,33; 10:1; 12:22; 15:22-29; Mrc 9:17,18,28,29; 16:9; Luc 4:41; Jn 7:20; T'aj 16:16-18
DEMONIOCHIK	Mat 8:28,29; 10:1; Mrc 1:23,24; 5:8,9; Luc 8:29; 10:17,18; T'aj 19:13-16; 1Co 10:20; 1Ti 4:1; San 2:19; Jud 1:6; Ap 12:4,7-9
DERBE *(bichow)*	T'aj 14:6,20; 16:1
DIACONO	T'aj 6:1-6; Flp 1:1; 1Ti 3:8-13
DIOS	Mat 4:10; Mrc 12:29; Jn 4:23,24; Rom 3:19-25; 1Co 11:3; 14:33; 1Ti 1:17; 6:1; Heb 6:10; 12:29; San 1:17; 2:19; 1Jn 1:5; 4:8,16; Ap 4:8; 16:9
DIOS, AN ETS'EY	Mat 25:34; Jn 10:28-30; 17:3,24; Rom 1:20,23; 2:7; 16:26; Efe 3:11; 2Te 1:9; 2:16; 1Ti 6:16; 2Ti 1:9; Ti 1:2; Heb 1:8; 4:3; 1Pe 5:10; 2Pe 1:11
DIOS, AN PAY'LÓM	Mat 5:45,48; 6:9; 11:27; Mrc 14:36; Luc 23:34,46; Jn 1:12-14,18; 5:17-23; 6:46; 8:19; 10:30; 14:6-31; Rom 8:15; 1Co 15:24; 2Co 1:2; Efe 1:2,3; 4:6; Flp 2:11; Heb 12:9; San 1:17; 1Pe 1:2,3; 1Jn 2:22-24; Ap 3:5,21
DIOS, AN PUTUDH	Mat 24:34,35; Luc 1:54,55,68-73; Jn 8:26; T'aj 13:32,33; Rom 3:3,4; 11:1,2,29; 15:8; 1Co 1:9; 10:13; 2Co 1:18,20; 1Te 5:24; 2Ti 2:13; Ti 1:2; Heb 6:10,13-19; 10:22,23,37; 1Pe 4:19; 2Pe 3:9; 1Jn 1:9; Ap 6:10; 15:3
DIOS, AN TS'EJKOM	Mrc 10:6; 13:19; Luc 3:38; Rom 1:20,25; Heb 11:3; 1Pe 4:19; 2Pe 3:5
DIOS, AN UTELTALÁB TI K'AL A *(ti éy a Jesucristo ani ti olontaláb)*	Mat 6:6; Jn 10:7,9; 14:6; Rom 5:2; Efe 2:13,18; 3:12; Col 1:21,22; Heb 4:16; 7:19,25; 10:19,22; 11:6; San 4:8; 1Pe 3:18

DIOS, IN ALWA'TAL A	Mat 5:44,45; 7:11; 19:17; Mrc 10:18; Luc 1:53; 6:35; 18:19; Rom 2:4; 8:32; 11:22; 2Te 1:11; Ti 3:4; San 1:5,17; 1Jn 4:8
DIOS, IN AWILTAL A	Mat 6:10; 12:50; 26:39,42; Mrc 3:35; 14:36; Luc 11:2; 22:42; Jn 4:34; 5:30; 6:38-40; T'aj 18:21; Rom 1:10; 12:2; 15:32; 1Co 4:19; 16:7; Efe 1:11; Heb 6:3; San 4:15; 1Pe 3:17
DIOS, IN BOLIDHTAL A	Mat 6:33; Jn 17:25; T'aj 10:34; 17:31; Rom 1:17,32; 2:2,5-16; 3:4-6,21,22,26; 9:14; 10:3,4; 11:22; Efe 6:8,9; Col 3:25; 2Te 1:4-6; 2Ti 4:8; Heb 6:10; 10:30,31; 12:22,23,29; 1Pe 1:17; 2:23; 2Pe 1:1; 2:9; 1Jn 1:9; 2:1; Jud 1:6; Ap 6:16,17; 11:18; 15:3; 16:5-7; 18:8; 19:2
DIOS, IN CHUBAXTAL A	Jn 8:26; 17:17,19; Rom 3:4,7; 1Te 1:9;Ti 1:2; 1Jn 5:20; Ap 6:10; 15:3
DIOS, IN EJTODHTAL A	Mat 3:9; 6:13; 10:28; 19:26; 22:29; Mrc 10:27; 14:36; Luc 1:37,49,51; 11:20; 18:27; T'aj 26:8; Rom 1:20; 4:21; 1Co 6:14; 2Co 13:4; Efe 1:19,20; 3:20,21; Heb 1:3; 12:26,29; San 4:12; 1Pe 1:5; Ap 4:11; 5:13; 11:17; 19:1,6; 21:22
DIOS, IN EXLOMTAL A	Mat 6:4,8,18,32; 10:29,30; 24:36; Mrc 13:32; Luc 16:15; T'aj 1:24; 2:23; 15:8,18; Rom 8:27,29; 11:33,34; 16:27; 1Co 1:25; 2:7; 3:20; 8:3; Gal 4:9; Efe 1:8; 3:10; 1Te 2:4; 1Ti 1:17; 2Ti 2:19; Heb 4:13; 1Pe 1:2; 1Jn 1:5; 3:20; Jud 1:25
DIOS, IN JÚNKUDH ÓXLOMTAL TI IN ÉB A	Mat 1:18,20; 3:11,16,17; 11:27; 12:18,28; 28:19; Mrc 1:8; Luc 1:32,35; 3:16,22; 4:1,14,18; Jn 1:32,33; 3:16,34,35; 5:26; 7:39; 10:30; 14:9-11,16,17,26; 15:26; 16:7,13-15; 20:22; T'aj 1:2,4,5; 2:33; 10:36-38; Rom 1:3,4; 8:9-11,26,27; 1Co 2:10,11; 6:19; 8:6; 12:3-6; 2Co 1:21,22; 3:17; 5:5; 13:14; Gal 4:4,6; Efe 2:18; 4:4-6; 5:18-20; 1:21,22; 3:17; 5:5; 2Te 2:13,14,16; 1Ti3:16; Ti 3:4-6; Heb 9:14; 1Pe 1:2,3; 3:18; 1Jn 5:6,7; Jud 20,21; Ap 1:4,5; 4:8
DIOS, IN JUNKUDHTALÁBIL A	Mrc 12:29,32; Jn 17:3; 1Co 8:4,6; Gal 3:20; 1Ti 2:5; San 2:19
DIOS, IN KAWINTAL A	Mat 4:4; 5:17; 7:24,25; 13:18-23; Mrc 7:13; Luc 4:16-27; 5:1; 24:27,45; Jn 5:39; 6:63; 8:32; 10:35; 12:48; 20:31; T'aj 4:29,31; 8:25; 11:1; 13:48; 15:15; 17:11; 18:11; 20:32; Rom 1:2; 2:16; 9:6; 10:17; 15:4; 1Co 2:13; Efe 5:26; 6:17; Flp 2:16; Col 1:25-27; 1Ti 4:13; 2Ti 2:15; 3:15-17; 4:2; Ti 2:5; Heb 4:12; 11:3; San 1:18,21-23; 1Pe 1:23; 2:2; 3:1; 4:11; 2Pe 1:20,21; 3:5-7; Ap 1:9; 21:5; 22:18,19
DIOS, IN KIDHATAL A	Mat 5:48; Rom 9:20; 12:2; San 1:17

DIOS, IN K'ÁK' TSAKÚLTAL A	Mat 3:7; Jn 3:36; Rom 1:18-32; 2:5; 5:9; Efe 5:6; 1Te 1:10; 5:9; Ap 6:16,17; 14:10; 19:10
DIOS, IN K'AK'NAXTAL A	Mat 4:10; Jn 4:24; Rom 12:1; Heb 12:28; Ap 14:7
DIOS, IN K'ANIDHOMTAL A	Jn 3:16; 5:20; 14:21,23; 16:27; 17:10,23,26; Rom 5:8; 9:13-16,25; 11:28; 2Co 9:7; 13:11; Efe 2:4,5; 2Te 2:16; Ti 3:4,5; Heb 12:6; 1Pe 5:7; 1Jn 3:1; 4:8-16,19; Jud 1:21
DIOS, IN KWETÉM ABATNAXTAL A	Mat 6:10,13; 11:25; 20:15; Luc 1:53; 10:21; Jn 10:29; 19:11; T'aj 1:7; 17:24-26; Rom 9:19,21; 14:11; 1Co 10:26; Efe 4:6; 1Ti 6:15,16; Heb 1:3; San 4:12; Ap 1:6; 4:11; 11:4,13,17; 19:6
DIOS, IN KWETÉM EJATAL A	Jn 5:26; T'aj 17:24,25; Rom 11:36
DIOS, IN K'WAJÁTAL A	T'aj 7:48,49; 17:24,27,28
DIOS, IN LABLIDH TS'EJWALIXTAL A	Jn 1:16; T'aj 4:33; 11:23; Rom 5:2,15,20; 1Co 1:4-9; 3:10; 2Co 4:15; 9:8; Gal 4:6; Efe 1:6; 2:8,9,13-22; 3:12; Heb 2:9; 4:16; 10:19,22; 1Pe 2:3; 5:5; 2Jn 1:3; Ap 1:5,6; 3:20; 19:9
DIOS, IN LÉT'EDH BELETNAXTAL A	Mat 4:6; 10:29-31; 24:22,31; Mrc 13:20; Luc 12:6,7; 18:7,8; 21:18; T'aj 17:28; Rom 8:28; 1Co 10:13; 2Te 3:3; Heb 1:14; San 4:15; 1Pe 3:12,13; 2Pe 2:9; Ap 3:10; 7:3; 12:6
DIOS, IN OKX'IDH EXLOMTAL A	T'aj 2:23; Rom 8:29; 11:2; 1Co 8:3; Efe 1:3-12; 2Ti 1:9; 1Pe 1:2,20
DIOS, IN OWAT AYCHIXTAL A	Mat 19:8; 21:33-41; 23:37; Mrc 12:1-9; Luc 13:6-9,34; 20:9-16; T'aj 14:16; 17:30; Rom 2:4; 3:25; 9:22,23; 15:5; 1Pe 3:20; 2Pe 3:9,15; Ap 2:21,22
DIOS, IN PULIKTAL A	Jn 5:26; T'aj 17:24,25; Rom 11:36; Efe 2:4; Col 1:27; Ti 2:13; 1Pe 1:3; Ap 11:17; 15:3
DIOS, IN SANTOLIDHTAL A	Mat 5:48; 19:17; Mrc 10:18; Luc 1:49; 18:19; Jn 17:11; Rom 1:23; Heb 1:8; San 1:13; 1Pe 1:15,16; 1Jn 1:5; 2:20; Ap 4:8; 6:10; 15:4
DIOS, IN T'OJOJODH TSALPADHTAL A	Mat 5:45; 6:26,30-33; 10:29-31; Luc 12:6,7,24-28; 22:35; Jn 6:31; T'aj 5:38,39; 7:9,10; 14:17; Rom 8:28; 2Co 9:8-10; Ap 17:17
DIOS, IN TSAKÚLTAL A	Mat 22:7,13; Luc 21:23,24; Jn 3:36; Rom 1:18; 2:5-8; Efe 5:6; 1Te 5:9; Ap 6:16,17; 14:10,11,19,20; 19:15
DIOS, IN TSALPADHTAL A	Rom 11:33; 16:27; 1Co 1:24,25; 2:7; Efe 1:8; 3:10; 1Ti 1:17; Ap 7:12
DIOS, IN WITSIDH PUWENCHIXTAL A	Luc 2:8-11; Jn 1:14; T'aj 7:55; Rom 1:23; 3:23; 1Co 11:7; Gal 1:5; Flp 1:11; Jud 1:24

DIOS, IN YAB EJTIDHTAL A *(an inik yab in putat ejtiyal)*	Rom 11:33,34; 1Co 2:10-12,16
DIOS, IN YAJNANCHIXTAL A	Mat 6:14; 18:11-14,23-27; Luc 1:50,77,78; 6:36; 15:4-7; T'aj 3:19; 17:30; 26:18; Rom 9:15,18,23; 10:12,13; 11:32; 15:9; 1Co 15:10; 2Co 1:3; 4:15; 12:9; Efe 1:6-8; 2:4-7; 1Ti 1:13; Ti 3:5; Heb 4:16; 8:12; San 2:13; 4:8; 5:11,15; 1Pe 1:3; 2:10; 5:10; 2Pe 3:9,15; 1Jn 1:9; Ap 2:21
DIOS, OWAT KUXUDH	Rom 2:4; 3:25; 2Pe 3:8-10
DIOS, YAB JALK'Ú' A	Rom 11:29; Heb 6:17,18; San 1:17
DIOS, YAB PÓK'ÓDH TSU'UX	T'aj 10:34,35; Rom 2:6,11; Gal 2:6; Efe 6:8; Col 3:25; 1Pe 1:17
DIOS, YAB TEJWA' *(pel i espíritu)*	Jn 1:18; 5:37; 6:46; Rom 1:20; Col 1:13-15; 1Ti 1:17; 6:16; Heb 11:27; 1Jn 4:12
DIOTREFES	3Jn 1:9
DIVORCIO	Mat 5:31,32; 19:3-12; Mrc 10:2; Luc 16:18; 1Co 7:10-17
DHAJALKÁW *(kom kulbél o puwenchix)*	Luc 17:15; 19:37-41; T'aj 3:8,9; Ap 5:12-14
DHAKAT KUBLADH *(an belomchik ets'ey ko'komadh k'al a Cristo)*	Jn 10:28; 17:12; Rom 8:34-39; 2Co 1:21,22; 1Pe 1:5; Jud 1:24
DHAKATALÁB *(ka exla' abal it k'anidh)*	Rom 5:1; 8:2,16,31-39; 1Co 1:8; Heb 3:14,18; 6:11-19; 10:22; 2Pe 1:10,11; 1Jn 3:2,14,19; 4:8; 5:13-15
DHAKATALÁB TI A BÁ'	T'aj 4:13-31; 9:26-29; 13:46; Efe 3:12; Flp 1:6; Heb 4:16; 10:19; 13:6; 1Jn 3:21,22; 4:17; 5:14,15
DHIBK'ODH K'WAJTALÁB	T'aj 7:44; Heb 8:5; 9:2-8,21,23; 13:10
DHIBOK' TONK'IXTALÁB	2Co 6:7; 10:3-5; Efe 6:11-17; 1Te 5:8
DHIMANTALÁB	Mat 24:24; T'aj 8:9-11; 13:8; 16:16; 19:13-15,19; Gal 5:20; 2Te 2:9
DHUCHLAB	Mat 4:6; 22:23-29; Mrc 7:9-13; Luc 4:16-21; 24:27,32,44-47; Jn 3:10; 5:39,45-47; 7:42,52; 10:35; 14:16-21; 15:7; 17:17; 20:31; T'aj 2:24-31; 17:2,11; 18:28; 20:32; 28:25-29; Rom 1:2; 3:2; 4:3; 10:17; 1Co 2:10-14; 2Co 4:2; Efe 6:16,17; Col 3:16; 1Te 2:13; 2Ti 3:15-17; 4:1-4; Heb 2:1-4; 4:12; 10:5-7; San 1:18,21-25; 1Pe 1:23-25; 4:11; 2Pe 1:20,21; 3:1,15-17
EFESO *(bichow)*	T'aj 18:18-28; 19:11-29; 20:16-38; 1Ti 1:3; 2Ti 1:18; 4:12; Ap 2:1-7
EJAT TSALAP	Rom 2:14,15; 1Co 8:7-13; 1Ti 1:19; 4:2; Heb 9:14

EJATALÁB, ESPIRITUAL	Jn 3:3-8; 5:24; 11:25,26; 14:6; T'aj 26:18; Rom 6:8; 8:9-17; 12:1,2; 2Co 5:17; Gal 2:20; 5:25; Flp 4:3; Col 3:3,4; 1Pe 2:2; 1Jn 1:1,2; 2:17; 3:9,14; Ap 17:8
EJATALÁB, ETS'EY	Mat 19:29; Luc 18:30; Jn 3:15-16,36; 4:14,36; 5:24; 6:50-58,68; 10:28,29; 12:25,50; 17:3; 20:31; Rom 5:21; 6:22,23; Gal 6:8; 1Ti 6:12,19; 2Ti 1:1,10; Ti 1:2; 3:7; 1Jn 1:2; 5:11,12
EJATALÁB, T'AJTAL ÉY	Mat 10:39; Luc 8:14; 16:13; 17:26-30; 21:34; T'aj 15:26; 17:28,29; 20:24; 27:10-31,34; 2Co 4:10-12; 2Ti 2:4; Flp 1:21,22; San 4:13-15; 1Pe 1:24; 4:1-4
EJELOMTALÁB	Mat 22:37,39; Mrc 14:11; Luc 1:14; 6:23; 7:36-50; 12:32; 15:20; 16:27-31; 18:23; 19:6; 23:8; Jn 8:56; 11:33-36; T'aj 2:26,28,37,46; 7:54,57; 14:17; 2Co 2:2; 6:12; 7:15; Rom 1:31; Flp 1:8; 2:1; 4:6,7; Col 2:1,2; 1Te 2:8; 2Ti 3:3; 2Jn 1:4; 3Jn 1:4; Ap 19:7
ELIAS	Mat 11:14; 16:14; 17:10-12; Mrc 9:4,12,13; Luc 1:17; Jn 1:21-25; Rom 11:2-4; San 5:17,18
ELIZABET	Luc 1:5-7,13,24,25,36,39-45,57-60
EMAUS *(bichow)*	Luc 24:13-18
ENOC	Luc 3:37; Heb 11:5; Jud 1:14
EPICUREO	T'aj 17:18
ESAU	Rom 9:11-13; Heb 12:16,17
ESPÍRITU SANTO	Mat 1:18,20; 3:11,16,17; 4:1; 10:20; 12:28; 28:19; Mrc 12:36; Luc 1:15,35,67; 2:25-27; 4:18; 11:13; 24:49; Jn 1: 32,33; 3:5,6,34; 4:14; 6:63; 7:38,39; 14:16,17,26; 15:26; 16:7-14; 20:22; T'aj 1:2,5,8,16; 2:2-4,33,38; 4:8,31; 5:3,9,32; 6:5; 7:51; 8:15-19,39; 9:31; 10:19,20,44-47; 11:15,16,24; 13:2,4,9,52; 15:8,28; 16:6,7; 19:2-6; 20:28; Rom 1:4; 5:3-5; 8:1-27; 14:17; 15:13,16,19,30; 1Co 2:4,10-14; 3:16; 6:11,19; 12:3-11; 2Co 1:22; 3:3-18; 5:5; 6:4,6; 13:14; Gal 3:2,3,14; 4:6; 5:5,16-25; 6:8; Efe 1:12-14; 2:18,22; 3:5,16; 4:3,4,30; 5:9,18; 6:17,18; Flp 1:19; 2:1; Col 1:8; 1Te 1:5,6; 4:8; 5:19; 2Te 2:13; 1Ti 4:1; 2Ti 1:14; Ti 3:5,6; Heb 2:4; 3:7; 6:4; 9:14; 10:15,29; 1Pe 1:2,11,12,22; 3:18; 4:14; 2Pe 1:21; 1Jn 2:20; 3:24; 4:2,13; 5:6-8; Jud 1:19,20; Ap 1:4; 2:7,11,29; 4:5; 5:6; 11:11; 14:13; 22:17
ESPIRITUAL *(a xi jumbadh k'wajat k'al in Espiritujil a Dios)*	Mat 5:6; Luc 10:42; Jn 6:27; 14:16,17; Rom 8:4-17; 14:17; 1Co 2:15; 3:1,2; 7:29-31; Gal 5:18,22,23,25; 6:1; Col 3:1-3

ETS'EYTALÁB	Mat 25:41,46; Mrc 3:29; Luc 16:9; 2Co 4:17,18; 5:1; Efe 3:11; 2Te 1:9; 2:6; 1Ti 1:16,17; 2Ti 2:10; Heb 1:10-12; 6:2; 9:12,14,15; 1Pe 5:10; 2Pe 1:11; Jud 1:6; Ap 14:6
EVA	2Co 11:3; 1Ti 2:13,14
EXLOMTALÁB	Mat 9:4; Luc 1:77; 10:14,22,27; 11:52; Jn 2:24,25; 7:15,28; 17:3; T'aj 26:24; Rom 1:21,28; 1Co 2:14; 8:1; 12:8; 13:9-12; 2Co 10:5; Flp 1:9; 3:8; Col 2:3; 2Ti 3:7,15; 2Pe 1:5,14; 3:17,18
EXÓBAL	Mat 9:14; 10:1; 20:17; Luc 10:1; T'aj 4:13; 9:26; 11:26; 21:4
EXÓBAL BELKAX	Mat 10:24,25,32-39; Luc 14:26,27,33; Jn 8:31; 13:35; 15:8; 21:15-19
EXÓBCHIX, JANAM	Mat 2:15-20, 16:12; T'aj 20:30; Gal 1:6-8; 2:4; 1Ti 4:1-3; 6:3-5; 2Ti 1:14,15; 3:8; 4:3,4; 2Pe 2:1-22; Ap 2:15
EXÓBCHIX, TEKEDH	Mat 4:23; 5:19; 7:15,29; 10:24,25; 15:2-20; 23:2-33; 28:19,20; Luc 11:38-52; Jn 14:26; T'aj 15:1; 20:20; Rom 12:7; 1Co 11:14; 12:28,29; Gal 1:12; 6:6; Efe 4:11; Col 1:28; 3:16; 1Ti 2:20; 3:2; 4:1-3,11,13; 4:16; 2Ti 1:11; 2:24-26; Ti 2:3,12; Heb 5:12; 8:11,12; 13:9; 1Jn 2:27
EXÓBCHIXTALÁB	Mat 6:25-30; Luc 4:16-21; 19:47; 20:1-18; 21:37,38; 24:27; Jn 7:14; 8:2; T'aj 22:3; Rom 2:18-20; 1Co 12:28,29; Gal 3:24,25; 4:1,2; 6:6; Efe 4:11,12; 6:4; 2Ti 3:15
EXÓBCHIXTALÁB, JANAM	Mat 5:19; 15:9,13; T'aj 15:24; Rom 16:17,18; 2Co 2:17; 11:4; Gal 1:7-9; Efe 4:14; Col 2:4,8,18-23; 1Ti 1:3,4,6,7,19; 4:1-3,7; 6:3-5,20,21; 2Ti 2:14,16-18; 3:6-9,13; 4:3; Ti 1:10-14; Heb 13:9; 2Pe 2:1-22; 1Jn 4:3; 2Jn 1:7-11; Jud 1:3-16
ÉYLIDHKÁW	Mat 5:17-45; 22:21,37-40; Luc 16:17; 20:22-25; 24:44; Jn 1:17,45; 5:46; 7:49,51; 12:34; T'aj 7:38,53; 13:39; 15:5; 20:20-25; Rom 2:14,15; 5:20; 7:1-7,12,14; 8:3; 10:4,5; 13:10; 1Co 6:12; 10:23; 2Co 3:7-15; Gal 2:3-9; 3:19; Efe 2:15; Col 2:14-23; 1Ti 1:5,8-10; Heb 2:2; 8:4-13; 9:8-24; 10:1-18; San 1:25; 1Jn 3:4; 5:3
FARISEOCHIK	Mat 3:7-10; 6:2-8,16-18; 9:11-14; 12:2-8,38,39; 15:1-9; 16:1-12; 19:3; 21:33-46; 22:15-22; 23:1-33; Luc 6:39; 7:30,36-39; 11:14-54; 12:1; 14:1; 15:1-10; Jn 3:1; T'aj 15:5; 22:3; 23:6-9; 26:5
FELIPE, APÓSTOL	Mat 10:3; Mrc 3:18; Luc 6:14; Jn 1:43,45-51; 6:5-7; 12:20-22; 14:8-13; T'aj 1:13

FELIPE, DIACONO	T'aj 6:5; 8:4-14,26-40; 21:8-10
FELIX	T'aj 24:1-27
FILADELFIA	Ap 1:11; 3:7-13
FILIPOS *(bichow)*	T'aj 16:12-40; 20:1-6; Flp 1:1; 4:10-18; 1Te 2:2
GABRIEL	Luc 1:11-19,26-29
GADARAJÍB *(k'wajílom ti Gadara)*	Mat 8:28-34; Mrc 5:1-19
GALACIA *(tsabál)*	T'aj 16:6; 18:23; 1Co 16:1; Gal 1:1,2; 1Pe 1:1
GALILEA *(tsabál)*	Mat 2:22; 4:13-25; 26:32,69; 27:55; Luc 3:1; Jn 4:45,47; T'aj 9:31
GAMALIEL	T'aj 5:33-40; 22:3
GAYO	T'aj 19:29; 20:4; Rom 16:23; 1Co 1:14; 3Jn 1:1
GETSEMANÍ *(tsabál utat ti Jerusalén)*	Mat 26:36-50; Jn 18:1-2
GOLGOTA	Mat 27:33
GOMORRA *(bichow)*	Mat 10:15
GRIEGO *(káw ani atiklábchik)*	Mrc 7:26; Luc 23:38; Jn 7:35; 12:20-23; T'aj 11:20; 14:1; 16:1; 17:2-4,12,28,34; 19:9; 20:2; Rom 2:10; 3:9; 10:12; 1Co 1:22,23; 10:32; 12:13; Gal 3:28; Col 3:11
HAGAR	Gal 4:22,24,25
HEBREO *(káwintal an bichow)*	Luc 23:38; T'aj 6:1; 21:40; 22:2; 26:14; 2Co 11:22; Flp 3:5;
HERODES *(patal an abatnom k'al jayétsej in bij)*	Mat 2:3-8,12-18; 14:3-11; Luc 1:5; 3:1; 9:7,9; 13:31,32; 23:6-12,15; T'aj 4:27; 12:1-23; 25:23; 26:27,28
HERODIANOCHIK	Mat 22:16; Mrc 3:6; 12:13
HERODIAS	Mat 14:3,6; Mrc 6:17,19,22; Luc 3:19
ICONIO *(bichow)*	
ICHÍCH	Mat 5:8,28; 12:34; 22:37; T'aj 8:21; 16:14; 28:26,27; Rom 1:21; 2:29; 6:17; 2Co 4:6; Efe 4:18; Col 3:16; 1Te 3:13; 1Ti 1:5; 2Ti 2:22; Heb 3:8,15; 4:12; 10:22; San 4:8; 1Pe 1:22; Ap 2:23
IGLESIA	Mat 16:18; T'aj 8:1; 20:28; Rom 16:4,5; 1Co 3:9,16,17; 12:13,27,28; Efe 1:22,23; 4:11,12; 5:25; Col 1:18; 1Ti 3:15; Heb 12:22,23

IJCHÍM LÉ'NOMTALÁB	Jn 2:15-17; 6:27; 9:4; T'aj 4:8-20; Rom 1:14,15; 9:1-3; 10:1-3; 11:11; 15:18-25; 1Co 9:19-23; 14:12; 15:58; 2Co 4:8-10; 7:11; 9:2; 11:7-12; Gal 4:18; Flp 2:19-22,25-30; 3:4-16; Col 4:12,13; Ti 2:14
IJKANTALÁB, AN INIK	Rom 5:12-21; 1Co 15:21,22; 2Co 11:3; 1Ti 2:14
IK'AX OTS'OX	Mat 5:19; 8:27; 12:50; Mrc 1:27; Luc 6:46-48; 8:21; Jn 13:17; 14:15,21,31; 15:14; T'aj 5:29,36,37; 26:19; Rom 5:19; 6:17; 15:18; 1Co 14:34,35; 7:15; Gal 3:10,12; 5:7; Efe 2:10; 6:1,5; Flp 2:12; 2Te 1:8; Ti 1:1; Heb 13:17; San 1:22-25; 2:10-12; 3:3; 1Pe 1:22; 2:13,14; 1Jn 2:3; 3:22,24; Ap 22:14
IK'AXTALÁB	Rom 12:8,11; Flp 3:13,14; Heb 6:10-12; 11:6; 2Pe 1:5,10
IKBAXTALÀB	Mat 2:11; Luc 1:10; Efe 5:2; Ap 5:8; 8:3,4
INIK	Mat 20:25-28; Mrc 10:6,42-44; T'aj 9:27; 10:28; 17:26; 1Co 11:7; 15:47-49; Gal 3:28; 1Te 5:23; Heb 2:6-8; 4:12; San 3:9
INIKTAL, A CRISTO	Rom 12:5; 1Co 10:17; 12:12,13,27; Efe 4:4
INIKTAL, I ATIKLÁB	1Co 3:16; 6:13,15-20; 12:14-25; 15:19-54; 2Co 5:1
ISAAC	Mat 1:2; 8:11; Luc 13:28; Rom 9:7; Gal 4:22,28; Heb 11:11,17,20; San 2:21
ÍTEJ IN INIKTAL	Mat 1:23; 25:1-13; Luc 1:26-37; 1Co 7:25-38; 2Co 11:2; Ap 14:4
ÍTKÁW	Mat 24:14; Mrc 1:1-4,14,15; 16:15,16; T'aj 15:7; 16:10; 20:24; Rom 1:1,2,16; 15:19,20; 16:25; 1Co 4:15; 9:12,16; 15:1-4; 2Co 2:12; 4:3,4; 9:13; Gal 1:7,10-12; 3:8; Efe 1:13; 3:1-6; 6:15,19; Flp 1:7,16,27; Col 1:23; 1Te 3:2; 2Te 2:13,14; 2Ti 1:10; 1Pe 1:12; Ap 14:6
IT'IXBÉLOM TI AYCHIX	Mat 27:3-5; T'aj 27:20; 2Co 1:8; 4:8; Ap 9:6
IXÁK'LIDH *(AN DHUCHLAB)*	Mat 24:35; Luc 12:11,12; Jn 10:34-36; 2Ti 3:15-17; Heb 1:1; 3:7; 1Pe 1:10-12; 2Pe 1:20,21; Ap 1:10,11
JA'	Mrc 6:49-52; Jn 2:1-11; 4:10-15; 7:37-39; 19:34; T'aj 8:36-38; Efe 5:25,26; Ap 8:11; 12:15; 16:3-5; 17:1,15; 21:6; 22:17
JACOB	Mat 1:2; Jn 4:5; T'aj 7:8,14,15; Heb 11:20; 12:16;
JACOBO, KWITÓL ALFEO	Mat 10:3; 27:56; Mrc 15:40
JACOBO, KWITÒLIL A JOSÈ ANI A MARÌA	Mat 13:55,56; Mrc 3:18; T'aj 1:13,14; 15:13-21; 1Co 15:7; Gal 1:19; 2:9,12; San 1:1; Jud 1:1
JACOBO, KWITÓLIL A ZEBEDEO	Mat 4:21,22; 10:2; 20:20-23; 26:37; Mrc 1:29; 3:17; 5:37; 13:3; 16:1; Luc 5:10; 8:51; 9:28,54; Jn 21:2; T'aj 12:2; 1Co 15:7;

JALBIXTALÁB	Mat 10:10; 20:1-15; Luc 3:14; 10:7; Rom 4:4; 6:23; Col 4:1; San 5:4
JALK'Ú´ TSALAP	Luc 1:18-20; Jn 20:24-29; 2Pe 3:4; San 1:6,7
JAPIDH TSO'OBLIXTALÁB	Mat 11:25,27; 16:17; Mrc 10:26; Jn 1:18; Rom 16:25; 1Co 2:10; 14:6,26,30; 12:1,7; Gal 1:12,16; 2:2; 2Th1:7; Heb 1:1,2; 1Pe 1:10-12; Ap 1:1
JAPIXTALÁB	Mat 16:19; Luc 11:52; Ap 1:18; 3:7; 9:1; 20:1
JA'UBNAXTALÁB	Mat 26:48-50; Jn 15:13-15; San 4:4
JEK'OM TSINEJ	Mat 11:16-24; 12:42,44; 13:15; 23:37,38; 24:38,39,48-51; 27:4,25; Mrc 3:5; Luc 7:35; 10:13; 13:1-3,5,34; 16:31; T'aj 7:51; Rom 2:4,5; 2Co 12:21; Heb 3:8; 12:17; Ap 2:5,16,21,22; 3:3; 9:20,21; 16:9,21
JEK'OMTALÁB	Luc 1:17; Rom 1:30; 5:12-19; 2Co 10:6; Efe 2:2; 5:6; 2Ti 3:2; Ti 3:3; Heb 2:2
JEK'OMTALÁB	Mat 7:23; 13:41; 23:27,28; 24:12; T'aj 2:22,23; Rom 4:7; 2Co 6:14; 2Te 2:7,8; 1Ti 1:9; Ti 2:14; Heb 8:12; 10:17; 2Pe 2:8; 1Jn 3:4
JERICÒ *(bichow)*	Mat 20:29-34; Luc 19:1-10; Heb 11:30,31
JERUSALÉN, K'AY'LÁLÍB	Gal 4:26,31; Heb 11:10,16; 13:14; Ap 21:2,10-27
JERUSALÈN, TSABALÍB	Mat 2:3; 4:5; 5:35; 23:37,38; 24:15; 27:2; Mrc 13:14-23; Luc 2:41; 13:33-35; 19:41-44; 21:20-24; 23:1-7; 24:47; Jn 4:20; 5:1; 7:1-14; 12:20-22; 18:15,28,29; T'aj 1:4; 2:14; 6:1-15; 7:1-60; 11:19-21; 12:1-23; 21:34
JESUCRISTO	Mat 1:1,16; 16:20; Mrc 14:61; Luc 2:11; 9:20; 23:2,35; 24:21; Jn 1:17; 17:3; T'aj 2:38; 4:10; 9:34; 10:36; 16:18; 19:4; Rom 1:1,3,6; 2:16; 3:24; 5:15,17; 6:3,11,23; 8:1,39; 1Co 1:1,2,4,9,24,30; 2:2; 2Co 1:19; 4:6; 13:5; Gal 2:16; Flp 1:8; 2:11; 1Ti 1:12,15; Ti 3:6; Heb 3:1; 13:8; 1Pe 5:10,14; 1Jn 1:7; 2:1
JESÚS	Mat 1:21,25; Luc 1:31; 2:21; 10:24; Jn 2:21; 7:46; 20:31; 21:13,25; T'aj 2:38; 3:6,16; 4:10,30; 5:40; 8:12,16; 10:48; 16:18; 19:17; 21:13; 26:9; 1Co 1:2,10; 5:4; 6:11; Efe 5:20; Flp 2:10; Col 3:17; 2Te 2:8; 3:6; Heb 1:4; 1Pe 2:4; 1Jn 3:23; Ap 22:16
JESÚS, A XI PELKANAL	Rom 5:6-19; Efe 2:13-18; Flp 2:6-8; 1Ti 2:5; Heb 2:14-17; 7:27; 8:6; 9:15; 10:5-22; 12:24; 1Jn 1:3; 1Pe 1:18,19
JESÚS, AN AJÁTIK	Mrc 2:28; Luc 2:26; Jn 1:41; 3:31; 13:13; T'aj 7:59; 10:36; 11:17; 16:31; 20:21; Rom 1:3; 5:1,11; 10:12; 13:14; 14:9; 1Co 15:47; Col 3:17,24; 1Te 4:1,2; Ti 1:4; San 2:1; 2Pe 1:11; 3:18; Ap 15:3; 17:14; 19:16

JESÚS, AN BOLIDH	Mat 27:19; T'aj 3:14; 7:52; 22:14; 2Ti 4:8; 1Jn 2:1;
JESÚS, AN CORDERO	Jn 1:29,36; Ap 5:6,8; 6:16; 7:9,10,17; 12:11; 13:8,11; 14:1,4; 15:3; 17:14; 19:7,9; 21:9,14,22,23,27
JESÚS, AN ETS'EY	Mrc 12:36,37; Jn 1:1,2,4,15; 6:62; 8:23,58; 12:41; 17:5,24,25; Efe 3:21; 4:10; Col 1:17; 2Ti 1:9; Heb 1:10-12; 6:20; 7:16,24,25; 13:8; 1Pe 1:20; 1Jn 1:1,2; 2:13,14; Ap 1:8,17,18; 5:13,14
JESÚS, AN EXÓBCHIX	Mat 4:23; 5:1; 7:29; 11:1; 21:23; 22:16; 23:8; 26:55; Mrc 4:1; 12:14; Luc 4:15; 6:6; 20:21; 23:5; Jn 3:2; 13:13; T'aj 1:1
JESÚS, AN KO'BITSIX	Mrc 14:27; Jn 10:1-18,27; Heb 13:20; 1Pe 2:25; 5:4; Ap 17:17
JESÚS, AN K'ANIDHOM	Mrc 10:21; Jn 11:5; 13:1,23; 19:26; 20:2; 21:7; T'aj 10:38; Rom 8:35-39; 15:3; 2Co 5:13,14; 8:9; Gal 2:20; Efe 3:17-19; 5:2,25,29,30; 2Te 2:13; Heb 2:11,18; 4:15; 1Jn 3:16; Ap 1:5; 3:9,19
JESÚS, AN K'ANIX	Mat 1:21; Luc 2:11; 9:56; 15:1-10; 19:10; Jn 3:16,17; 4:42; 12:47; 14:6; T'aj 3:26; 4:12; 5:31; 13:47; Rom 5:8-11; Gal 2:20; Efe 2:13-18; 5:23; Flp 3:20; 2Ti 1:10; Ti 1:4,15; 2:13,14; Heb 7:25; 1Pe 1:18,19; 2Pe 1:1; 1Jn 3:5,8; 4:9,10,14; Ap 5:5-14
JESÚS, AN K'ANIX KAWLÓMEJ	1Jn 2:1
JESÚS, AN MAXUJ	Mat 11:29; 12:19,20; 21:5; 26:49-63; 27:12-14; Mrc 2:6-11; Luc 22:27; 23:34; Jn 8:48-50; 13:5,14; T'aj 8:32; 2Co 10:1; Flp 2:7,8; Heb 12:2,3; 1Pe 2:23
JESÚS, AN PALE'	Jn 17:1-26; T'aj 3:26; Heb 2:17,18; 3:1,2; 4:14,15; 5:4-6; 6:20; 7:11-28; 8:1,2,6; 9:12-14,23-28; 10:12
JESÚS, AN TSA'AT	Mat 9:10; 20:28; 21:5; Luc 2:51; 9:58; 22:27; Jn 13:4-17; T'aj 8:32,33; 2Co 8:9; 10:1; Flp 2:5-8; Heb 2:10,17
JESÚS, AN TSU'BIDH KÁWLÓMEJ	Mat 11:27; 12:17-20; 13:54; 21:11,46; 24:3-35; Luc 2:40,47,52; 4:18,43; 7:16,39; 13:33; 19:41-44; 24:19; Jn 3:2,13,34; 4:19; 6:14; 7:40; 8:26,28; 9:17; 12:49,50; 14:10,24; 15:15; 17:6,8,14,26; T'aj 3:22,23; 7:37; Col 2:3; Heb 1:1,2; Ap 1:5; 3:14
JESÚS, AN TS'ALEJ	Mat 2:2,6; 12:6; 13:41; 19:28; 21:5-9; 25:31-34; 26:64; 27:11; 28:18; Luc 1:32,33; 2:11; 19:27,36-38; 22:29,30,69; 23:38,42; Jn 1:49; 12:41; 18:36,37; 19:14,15,19; T'aj 1:6,7; 2:30; 3:15; 5:31; 1Co 15:23-28; Efe 1:20-22; Flp 2:9-11; 1Ti 6:15,16; Heb 2:7,8; 10:12,13; 1Pe 3:22; Ap 1:5-7; 3:7,21; 5:5,12; 6:2,15-17; 11:15; 12:10; 14:14; 17:14; 19:11-16; 20:4,6
JESÚS, EMANUEL	Mat 1:23

JESÚS, EXLOM	Mat 9:4; 11:27; 12:25; 13:54; 22:18; 24:25; 26:46; Mrc 2:8; 5:30; 14:13-15,42; Luc 2:40,47,52; 5:22; 6:8; 9:46-48; 22:10-13; Jn 1:48; 2:24,25; 3:32; 4:16-19,28,29; 5:30,42; 6:64; 8:16; 13:1,2,10,11; 16:30,32; 17:1; 18:4; 21:17; T'aj 1:24; Col 2:3; Ap 2:18,23; 5:5,12
JESÚS, IN ABATNADH T'OJLÁBIL	Mat 1:21; 3:11,12; 4:23; 5:17; 9:13; 10:34-36; 15:24; 18:11-14; 20:28; Mrc 1:38; 10:45; Luc 1:78,79; 2:30-38; 4:18,19,43; 9:56; 12:49-53; 24:26,46,47; Jn 3:13-17; 4:25,34; 6:51; 9:39; 10:10; 12:27,46,47; 18:37; T'aj 5:31; 10:43; 26:23; Rom 5:6-8; 8:3,4; 10:4; 14:9; 15:8,9; 2Co 5:14,15; Gal 1:3,4; 4:4,5; Efe 4:10; 1Ti 1:15; Heb 2:9-18; 9:26; 1Jn 3:5,8; 4:10
JESÚS, IN EJTODHTAL	Mat 8:3,16,27; 10:1; 12:13,28,29; 28:18; Mrc 3:27; 4:39; 6:7; Luc 5:17; 6:19; 9:1; 11:20-22; Jn 2:19; 5:21,28,29; 10:17,18,28; 17:1,2; Flp 3:20,21; Col 1:17; 2Te 1:9; 1Ti 6:16; Heb 1:3; 7:25; 2Pe 1:16; Ap 1:8; 3:7; 5:12
JESÚS, IN K'ÁK' TSAKÚLTAL	Mat 21:12,13; Ap 6:16,17
JESÚS, IN K'AK'NANCHIXTAL	Mat 2:2,11; 9:18; 14:33; 15:25; 20:20; 21:9; 28:9,16,17; Mrc 3:11; 5:6,7; 11:9,10; Luc 4:41; 5:8; 23:42; 24:52; Jn 5:23; 9:38; 12:13; T'aj 1:24; 7:59,60; 1Co 1:2; 2Co 12:8,9; Flp 2:10,11; 1Ti 1:12; Heb 1:6; 2Pe 3:18; Ap 5:8,9,12-14; 7:10
JESUS, IN K'WAJATAL	Mat 18:20; 28:20; Jn 3:13; Efe 1:23
JESÚS, IN OTS'NIDHTAL	Mat 3:15; 26:39,42; Mrc 14:36; Luc 2:49; 9:51; 22:42; Jn 4:34; 5:30,36; 6:38; 7:18; 8:29,46,55; 9:4; 14:31; 15:10; 17:4; 19:30; Flp 2:8; Heb 5:8; 10:7-9
JESÚS, IN TSAKÁMIL A DIOS	Mat 14:33; 16:15-17; 26:63; 27:43,54; Mrc 1:1; 3:11; 5:7; 14:61,62; 15:39; Luc 1:32,35; Jn 1:34,49; 3:16-18,34-36; 5:19-37; 6:27-69; 8:16-54; 10:15-38; 11:4,27; 14:7-31; 15:1-24; 19:7; 20:17,21,31; T'aj 13:33; Rom 1:4; Heb 1:5; 4:14; 5:5; 1Jn 1:7; 2:22-24; 3:8; 4:9,10,14; 5:5; 2Jn 1:3; Ap 2:18
JESÚS, IN TSAKÁMIL AN INIK	Mat 8:20; 9:6; 11:19; 12:8,40; 16:28; 17:9-23; 13:41; 16:13,27; 19:28; 20:28; 24:27-37; Mrc 9:12; 13:26; Luc 7:34; 18:31; 19:10; Jn 1:51; T'aj 7:56; Heb 2:6-10; Ap 1:13; 14:13
JESÚS, IN WITSIDH PUWENCHIXTAL	Mat 25:31; Luc 2:32; 9:28-36; 24:36; Jn 1:14; 2:11; 8:50; 12:41; 17:5,22; Heb 2:9; 13:21; 1Ti 3:16; Ap 1:14; 5:12

JESÚS, IN YAJCHIKIXTAL	Mat 26:38-45; 27:24-50; Mrc 14:15; 15:34; Luc 2:34; 4:28,29; 22:23,44; 24:46; Jn 4:6; 11:33,35; 12:27; 18:11,19; 19:5,28; T'aj 3:18; 17:3; 2Co 1:5; Flp 2:7,8; 3:10; Heb 2:9; 4:15; 5:7,8; 12:2,3; 1Pe 1:11; 2:21-23; 4:1; Ap 5:6; 19:13
JESÚS, PÉL I ANAM T'ULEK	Mat 16:27,28; 18:11; 20:28,30,31; 21:9; 26:2,26-28,36-45,64; Mrc 2:28; 9:9,12; 10:33,45; 14:21,34,42,62; Luc 2:11-14,42,52; 5:24; 17:22,24; 18:31; 19:10; 21:36; 22:48,69; Jn 1:14; 5:27; 12:34; 13:31; T'aj 7:56; 17:31; Gal 4:4; Flp 2:7,8; 1Ti 2:5; Heb 2:9,10,14-18; 10:12; 1Jn 4:2,3; 2Jn 1:7; Ap 1:13; 14:14
JESÚS, PÉL I DIOS	Mat 1:23; 11:27; 12:8; 22:42-45; 26:63-67; Jn 1:3; 10:30,38; 12:41,45; 14:7-10,16; 15:26; 17:10; T'aj 3:14; 10:36; Rom 9:5; 10:11-13; 1Co 2:8; 2Co 4:5; Flp 2:6; Col 1:16,17; 2:9; 2Ti 4:1; Ti 2:13; Heb 1:3,8,10-12; 13:20; Ap 1:17; 22:13
JESÚS, PEL I SANTO	Mrc 1:24; Luc 1:35; 4:34; 23:40,41,47; Jn 5:30; 7:18; 8:46; 14:30; 16:10; 18:30,38; T'aj 3:14; 4:27,30; 13:28,35; 2Co 4:4; 5:21; Heb 1:9; 4:15; 7:26-28; 9:14; 1Pe 1:19; 2:22; 1Jn 2:29; 3:5; Ap 3:7
JESÚS, YAJNANCHIX	Mat 8:3,16,17; 9:36; 14:14; 15:32; 18:11-13; 20:34; 23:37; Mrc 6:34; 8:2,3; Luc 7:13; 19:41,42; Jn 11:34-38; 18:8,9; 2Co 8:9; Heb 4:15
JIK'LOMTALÁB	Mat 26:14,15; T'aj 5:1-10; 1Co 6:10; Col 3:5; 1Ti 6:9-11
JIK'PANTALÁB	Mat 12:22,23; 19:25; Mrc 15:5; T'aj 3:7-10; 9:19-21
JOB	San 5:11
JOLÁT	Mat 10:14,15; 11:20-24; 23:34-38; 25:1-46; Luc 12:47; 13:25-28; 14:16-24; 19:12-27
JOLÁTALÁB	Mat 6:7; T'aj 4:25; Rom 1:21; 8:20; 1Co 3:20; 13:1-3; Efe 4:17; 1Ti 1:6,7; 6:20; 2Ti 2:14,16; Ti 3:9; Heb 13:9; San 1:26; 2:14; 1Pe 1:18; 2Pe 2:18
JOLIMTAL, A JESÚS	Mat 26:12; 27:57-60; Mrc 14:8; Jn 12:7; 19:41
JOLTIXTAL A BIYÁL XE'TSINTAL	Mat 3:2; 4:17; 9:13; Mrc 1:4,15; 6:12; Luc 3:3; 5:32; 10:13; 13:1-5; 15:1-10; 18:10-14; 24:47; T'aj 2:38,40; 3:19; 5:31; 8:22; 17:30; 20:21; 26:20; Rom 2:4; 11:23; 14:11; 2Co 7:9-11; Efe 5:14; 2Ti 2:25; Heb 6:1; San 4:8-10; 1Jn 1:9; Ap 2:5,22; 3:2,3,19
JOLTIY A DIOS	Mat 26:56; Jn 6:66-70
JONÁS	Mat 12:40,41; 16:4; Luc 11:29,30
JOPE *(bichow)*	T'aj 9:36-43; 10:9-18

JORDÁN *(pulik itse')*	Mat 3:6,13; Mrc 1:5,9
JOSÉ, ARIMATEAJÍB	Mat 27:57-60
JOSÉ, IN TOMKÍL A MARÍA	Mat 1:18-25; 2:13-15,19-23; 13:55; Mrc 6:3; Luc 1:27; 2:1-5,7,22-39,41-51
JOSÉ, KWITÓL JACOB	T'aj 7:9-18; Heb 11:21,22
JOSUÉ	T'aj 7:45; Heb 4:8
JUAN, AN APÓSTOL	Mat 9:14; 17:1; 20:20-24; 26:18,19,37; Mrc 5:37; Luc 5:10; 9:49,50,54-56; ; Jn 13:23-26; 18:15,16; 19:26,27; 20:2-8; 21:1-7,20; T'aj 1:13; 3:1-11; 4:1-19; 8:14-17; Gal 2:9; Ap 1:9; 10:11
JUAN, AN PUJAX	Mat 3:15; 11:2-19; 14:1-12; 17:12,13; Mrc 1:2-11,14; 6:14-28; 11:32; Luc 1:11-20,57-65; 5:33; 7:28; 11:1; 20:4; Jn 1:6,7,15,20-40; 5:32-36; 10:41; T'aj 13:24,25; 19:4
JUDÁ, AN KWENCHAL	Heb 7:14; Ap 5:5; 7:5
JUDAISMO BELKAXTALÁB	Mat 8:11,12; 23:1-39; 27:21-25; Luc 13:34,35; 19:41-44; 20:9-20; 21:5,6; 23:28-31; Jn 3:1-4; 4:9; 11:45; 12:10,11,43; T'aj 2:5; 7:1-50; 13:16-46; 14:2-6; Rom 2:17-29; 3:1,2; 9:4-6; 10:1-3,21; 11:1-36; Flp 3:5; 1Te 2:14,15; Ap 7:1-8; 12:1-5
JUDAS, APÓSTOL	Mat 10:4; Luc 6:13,16; Jn 14:22
JUDAS, IN TS'EJEL EBCHAL A JESÚS	Mat 13:55; Mrc 6:3; Jn 7:3-8; T'aj 1:14; 1Co 9:5
JUDAS, ISKARIOTE	Mat 10:4; 26:14-16,21-25,47-50; 27:3-10; Jn 6:71; 12:4-6; 13:2,29; 17:12; T'aj 1:16-25
JUDEA *(tsabál)*	Mat 2:6; 3:1; 4:25; 19:1; Mrc 10:1; Luc 1:5,39; 5:17; 23:5; Jn 4:47,54
JUEZ, TI TSABÁL	Mat 27:11-26,57-61; Jn 8:15; T'aj 23:34,35; 24:26,27; 25:11,12
JUMBAX	Efe 5:1; 1Te 1:6; 2:14; 2Te 3:7; 1Co 4:16; 11:1; Flp 3:17; 4:9; 2Ti 1:13; 3:10
JUNINI' IN XE'ÉTS	1Co 15:58; Gal 5:1; Flp 3:12-14; Col 2:5; 2Te 2:15; 3:3; Heb 3:6,14; 10:23; 13:9; San 1:23-25; 1Pe 5:9
JUNKUDHKÁW, BIYÁL	Gal 3:10,13,16-25; Heb 8:7,9; 9:1-22
JUNKUDHKÁW, ÍT	Mat 26:28; 1Co 11:23-26; 2Co 3:6; Heb 7:19-28; 8:6,8-13; 9:15
JUNKUDHTALÁB *(AN BELOMCHIK)*	Mat 23:8; T'aj 4:32; Rom 12:16; 14:19; 15:5,6; 1Co 1:10; 12:12,25; 2Co 13:11; Efe 3:6; 4:3-6; Flp 1:27; 2:2; 3:16,17; 1Pe 3:8
JUNKUDHTALÁB, K'AL AN BELKAXCHIK	T'aj 2:44-47; Rom 1:12; 14:1-4,10,13-16,18-21; 15:1-7; Col 3:16; Heb 10:24,25; San 5:16; 1Jn 1:3,7

JUNKUDHTALÁB, K'AL DIOS	Jn 14:23; 17:21,23; 2Co 6:16; 13:14; 1Jn 1:3,5-7; 3:24; Ap 21:3,4
KA T'AJA' TI KWENTAJ	Mat 6:1; 16:6; 18:10; 24:4,42-51; 25:13; 26:40,41; Mrc 4:24; 13:9-23,32-37; Luc 8:18; 11:35; 12:15,35-40; 21:8-36; T'aj 20:28-31; Rom 11:21; 13:11; 1Co 7:29-31; 9:27; 10:12; 11:28; 16:13; Gal 6:1; Efe 5:15; 6:18; Flp 3:2; 4:5; Col 4:2,17; 1Th5:4,6,21; 1Ti 4:16; 2Ti 4:5; Heb 2:1; 3:12; 12:15; 1Pe 1:13,17; 4:7; 5:8; 2Pe 1:19; 3:17; 2Jn 1:8; Jud 1:20,21; Ap 3:2,3,11; 16:15
KALCHIX, ABAL A CRISTO	2Co 5:20
KALCHIXTALÁB	Jn 15:13; Rom 5:8; 8:32; 9:3; Efe 5:2; 1Te 5:10; Ti 2:14; 1Pe 2:21,24; 1Jn 3:16
KANATBEDHOMTALÁB	Rom 15:5; 2Co 1:4-11
KANÁTLIDH TAK'BIX	Rom 12:8; 1Te 2:3,4; 2Ti 4:2-5; Ti 2:15; Heb 3:13; 10:25; 13:22; Jud 1:3,4
KAWINTALÁB	Mat 26:73; Mrc 16:17; Jn 19:20; T'aj 2:8-11; 10:46; 14:11; 19:6; 21:37; 1Co 12:10; 14:2-40
KAWINTALÁBCHIK *(PIDHBILÁB ESPIRITUAL)*	T'aj 2:1-40; 10:46; 19:6; 1Co 12:8-10,28-30; 13:1,8; 14:1-40
KEDHMANÉL	Mat 18:15-17; Jn 9:19-23; 16:1,2; 1Co 5:1-13; 2Jn 1:10,11; 3Jn 1:9,10
KITALÁB *(espiritual)*	Mat 23:4; Luc 11:46; Gal 6:2
KO'BITSIX	Mat 25:32; Luc 2:8-20; Jn 10:1-18; T'aj 20:28; Heb 13:20; 1Pe 2:25; 5:2
KO'BITSIX *(ti an iglesia)*	T'aj 11:30; 14:23; 15:2,4,6,22,23; 16:4; 20:17,28; 21:18; Efe 4:11,12; Flp 1:1; 1Ti 3:1-7; 5:17,19; Ti 1:5-9; Heb 13:17; San 5:14; 1Pe 5:1,5; 2Jn 1:1; 3Jn 1:1
KOYATALÁB, ESPIRITUAL	Mat 11:29; Heb 4:1-11
KOYATALÁB, K'AL A DIOS	Luc 1:79; 2:14; Jn 7:38; 14:27; 16:33; 20:19; T'aj 10:36; Rom 2:10; 5:1; 8:6; 10:15; 14:17; 15:13,33; 1Co 1:3; 2Co 1:2; Gal 1:3; 5:22; Efe 2:14-17; Flp 4:7,9; Col 1:20; 3:15; 1Te 1:1; 2Te 3:16; 1Ti 1:2; 2Ti 1:2; Ti 1:4; Flm 1:3; Ap 1:4
KOYATALÁB, K'AL AN ATIKLÁB	Mat 5:9; 10:21,22,34-36; Mrc 9:50; Luc 2:14; T'aj 7:26-29; 17:7-9; 19:36,40; Rom 12:18; 14:19; 1Co 14:33; 2Co 13:11; Efe 4:3; 1Te 5:13; 1Ti 2:2; 2Ti 2:22; Heb 12:14; San 3:17,18; 1Pe 3:10,11

KUBLALADH LÉ'NOMTALÁB	Mat 10:22; 24:13; Mrc 13:13; Luc 8:15; 21:19; Rom 2:7; 5:3,4; 8:25; 12:12; 15:4,5; 1Co 13:7; 2Co 1:6; 6:4; 12:12; Col 1:11; 1Te 1:3; 2Te 1:4; 1Ti 6:11; 2Ti 2:10,12; 3:10; Ti 2:2; Heb 10:32,36; 12:1-3,7; San 1:3,4,12; 3:12; 5:11; 1Pe 2:20; 2Pe 1:6; Ap 1:9; 2:2,4,19; 3:10; 13:10; 14:12
KULBÉLTALÁB	Mat 5:10-12; 13:44; 25:21,23; Mrc 14:11; Luc 1:45-55; 2:10-14; 6:22,23; 10:17,20; 15:5-7,10,20-32; 16:25; 23:8; 24:41,52; Jn 3:29; 8:56; 15:11; 16:20-22,24; T'aj 2:26,46,47; 8:5; 1Co 7:20; 2Co 2:2; 7:4-7; 8:2; Flp 1:25,26; 4:4,11,12; 1Te 2:20; 1Ti 6:6-8; Heb 10:34; 12:11; 13:5,17; 1Pe 1:8; 2Jn 1:4; 3Jn 1:3; Ap 19:7
KULBETNAXTALÁB K'AL IN AT ÉY	Rom 1:24,26-28; 1Co 6:9; 1Ti 1:9,10
KÚX T'ILABNAX	Luc 10:40; Rom 9:19,20; 1Co 10:10; Flp 2:14; San 5:9; Jud 1:16
KUXUDHTALÁB	Mat 18:26,29; Rom 2:4; 9:22; 1Co 13:4; 2Co 1:6; 6:6; Gal 5:22; Efe 4:2; Col 1:11; 3:12; 1Te 5:14; 1Ti 1:16; 2Ti 2:24; 3:10; 4:2; Heb 6:12, 15; San 5:7,8,10; 1Pe 2:20; 3:20; 2Pe 3:9,15
K'A'ÁL WALILÁB	Rom 8:23; 11:16; 1Co 15:20,23; San 1:18
K'A'ÁL WA'TSINÉL	Rom 8:29; 9:12,13; Col 1:15; Heb 1:6; 12:16,23; Ap 1:5
K'ADHATALÁB	Mat 20:26,27; 23:6-8,10-12; Mrc 7:21,22; 10:43; 12:38,39; Luc 1:51,52; 9:46; 11:43; 14:8,9; 18:14; 20:45-47; Rom 1:22,29,30; 11:17-21,25; 12:3,16; 1Co 1:29; 3:18; 4:6-8; 5:2,6; 8:1,2; 10:12; 13:4; 2Co 10:5,12,18; 12:7; Gal 5:26; 6:3; Flp 2:3; 1Ti 2:9; 3:6; 6:3,4,17; 2Ti 3:2,4; San 3:14; 4:6; 1Pe 5:3,5; 1Jn 2:16; Ap 3:17,18; 18:7,8
K'ADHATNÁL TI IN BÁ'	Rom 1:30; San 3:5; 4:16
K'A'ÍLTALÁB	Mat 4:2-4; 5:6; 21:18; Mrc 11:12; Luc 4:2-4; 15:14,16; Jn 4:8; 1Pe 2:2; Ap 7:16,17
K'AK'NADH KÁW	Mat 5:33-37; T'aj 18:18; 23:12-15,21
K'AK'NADH K'ICHÁJ	Mat 12:1-8,10-12; 24:20; Mrc 2:23,27,28; 6:2; 15:42; Luc 4:16,31; 6:5,6; 13:10-17; 14:1-6; 23:54,56; Jn 5:5-17; 7:21-24; 9:14,16,34; 19:31; T'aj 13:14,27,42,44; 15:21; 16:13; 17:2; 18:4; Col 2:16; Heb 4:1-11

K'AK'NADH T'OJNAL	Jn 21:15-17; T'aj 1:8; 6:1-6; 11:30; 14:23; 15:2,4,6,22,23; 16:4,9,10; 20:17,28; 1Co 1:17,23-30; 2:2; 3:5-15; 4:10-13; 9:16-27; 2Co 1:4-6; 2:15-17; 3:6-11; 4:1-15; 5:18-20; 6:1; 8:23; 9:6-18; 10:12-16; 11:3-15,23-33; Efe 3:7-11; 4:11,12; Flp 1:1,15,16; Col 1:9,24-29; 1Te 5:12,13; 1Ti 3:1-15; 4:13,15; 5:17,19; 2Ti 2:25; 4:2-5; Ti 1:5-9,13,14; 2:15; Heb 5:1-3; 13:17; San 5:15; 1Pe 4:10,11; 5:1-3; 2Jn 1:1; 3Jn 1:1
K'AK'NADHTALÁB	Mat 21:37; Rom 12:10; Flp 2:3; Heb 12:9; 13:7; 1Pe 2:17
K'AK'NAMALTALÁB *(ABAL A DIOS)*	Mat 11:25; 26:27; Luc 2:28,38; 17:15,16; Jn 6:11; 11:41; T'aj 27:35; Rom 1:8,21; 2:4; 6:17; 7:23-25; 14:6,7; 15:27; 1Co 1:4; 10:30; 14:16; 15:57; 2Co 1:11; 2:14; 9:11,15; Efe 1:16; 5:4,19,20; Flp 1:3-5; 4:6; Col 1:3-6,12; 2:7; 3:15-17; 4:2; 1Te 1:2; 2:13; 5:18; 2Te 1:3; 1Ti 1:12; 2:1; 4:3-5; 2Ti 1:3; Flm 1:4; Heb 13:15; San 1:9; Ap 4:9; 7:11,12; 11:16,17
K'AK'NAMALTALÁB *(ABAL AN INIK)*	Rom 16:1-4; Efe 1:16; Flp 4:10,11,14-19; 2Ti 1:16-18
K'AK'NAX DHULKUTS	T'aj 14:13,15; 17:22,23,29; 19:24,25; Rom 1:22-27; 1Co 6:9,10; 8:1-13; 10:7,8,14,19-22; 12:2; Gal 4:8; Col 2:18; 1Pe 4:3,4; 1Jn 5:21; Ap 2:14,20-22; 9:20,21; 14:8; 21:8; 22:15
K'AK'NAX K'AL A DIOS	2Co 1:12; 7:11; 11:2; 1Ti 2:2,10; 4:7,8; 6:3,5,6,11; 2Ti 3:5,12; Ti 1:1; 2:12; 2Pe 1:3,6,7; 2:9; 3:11
K'AK'NAXTALÁB	Mat 10:28; Luc 1:50; 12:5; 23:40; T'aj 10:35; 13:16,26; Rom 11:20; 2Co 7:1; Efe 5:21; 6:5; Flp 2:12; Col 3:22; Heb 5:5,7; 12:28,29; San 2:19; 1Pe 1:17; 2:17,18; 3:2,15; 1Jn 4:16-18; Ap 11:18; 14:7; 19:5
K'AK'NAXTALÁB *(A XI BOLIDH)*	Mat 2:1-2,11; 4:10; 15:25; 28:17; Luc 24:53; Jn 4:20-24; 9:38; T'aj 17:24,25; Flp 3:3; 1Ti 2:8; Heb 1:6; 12:28; 1Pe 2:5; Ap 4:10,11; 14:6,7; 15:4; 19:10; 22:8
K'AK'NAXTALÁB *(A XI YAB BOLIDH)*	Jn 4:22; T'aj 10:25,26; 14:12; 17:23-25; Rom 1:25; Col 2:18; 2Te 2:3-12; Ap 13:4-15; 19:10; 22:8
K'ÁLÁB	Luc 15:12,25; T'aj 20:32; 26:18; Rom 8:16,17; Gal 3:15; Efe 1:11; Ti 3:7; Heb 1:14; 9:16,17
K'AMAL	Mat 3:11; 13:42,50; 25:41; Mrc 9:44; Luc 3:16; 12:49; Ap 9:2; 20:9; 21:8
K'AMAL YAJCHIKTALÁB	Mat 5:22,29,30; 8:11,12; 10:15,28; 13:30,38-43,49,50; 16:18; 18:8,9,34,35; 22:13; 23:14; 25:28-30,41,45,46; Mrc 9:43-48; Luc 3:17; 10:15; 16:23-26,28; T'aj 1:25; 2Te 1:9; 2Pe 2:4; Jud 1:6; Ap 2:11; 9:1,2; 11:7; 14:10,11; 19:20; 20:10,14,15; 21:8

K'AMBIX	Mat 2:7,8; 7:22; 22:15,16; Mrc 14:70,71; T'aj 5:1-11; Rom 3:13; 2Co 11:3-15; Col 3:9; 2Te 2:9,10; 1Ti 4:1; 1Pe 2:22; 3:10; 1Jn 4:1-6
K'ANIDHOMTALÁB, AN INIK TI K'AL A DIOS/JESUS	Mat 10:37,38; 22:37,38; Mrc 12:29,30; Luc 2:29,30; 7:47; 11:42; Jn 5:42; 8:42; 14:15,21,23; 15:9; 16:27; 17:26; 21:17; T'aj 21:13; Rom 5:5; 8:28; 1Co 8:3; 16:22; 2Co 5:14,15; Gal 5:6; Efe 3:17-19; 4:15; 6:24; Flp 1:9; Col 1:8; 2Te 3:5; 2Ti 1:13; 4:8; Flm 1:5; Heb 6:10; San 1:12; 2:5; 1Pe 1:8; 1Jn 2:5,15; 3:17,18; 4:12,16-21; 5:1-3; 2Jn 1:6; Jud 1:21; Ap 2:4
K'ANIDHOMTALÁB, AN INIK TI K'AL AN INIK	Mat 5:41-47; 7:12; Mrc 9:41; 12:31; Luc 6:31-35; 10:30-37; Jn 13:34,35; 15:12,13,17; Rom 12:9,10; 13:8-10; 1Co 8:1; 13:1-14:1; 2Co 8:7; Gal 5:13,14,22; Efe 5:2; Flp 1:9; 2:2; Col 2:2; 1Te 1:3; 3:12; 4:9; 1Ti 1:5; 4:12; 2Ti 2:22; Ti 3:15; Flm 1:12-16; Heb 10:24; 13:1; San 2:8; 1Pe 1:22; 2:17; 4:8; 2Pe 1:7; 1Jn 2:9-11; 3:11-23; 4:7-21; 5:1,2; 2Jn 1:5
K'ANILÁB	Mat 9:23; 11:17; Mrc 14:26; 1Co 14:15; Efe 5:19; Col 3:16; Heb 2:12; Ap 14:2,3; 18:22
K'ANIXTALÁB	Mat 1:21; Luc 1:69,77; 2:30; 3:6; 13:23; 19:9; Jn 4:22; T'aj 4:12; 13:47; 28:28; Rom 5:8,9; 6:23; 10:1,10; 11:11; 13:11; 1Co 1:18; 2Co 1:6; 6:2; 7:10; Efe 1:13; 2:5,8; 6:17; Flp 1:28; 2:12; 1Te 5:8,9; 2Te 2:13; 2Ti 3:15; Ti 2:11; 3:5; Heb 2:3; 5:9; 9:28; 1Pe 1:5,10-12; 2Pe 3:9; Ap 7:10; 12:10; 19:1
K'APNÉL *(a xi chubax ani a xi pél i t'iplab)*	1Co 3:2; 8:8; 10:3,27,31; Heb 5:12-14
K'ATSELTALÁB	Mat 6:19,20; Luc 6:43-45; 1Co 15:42,50; 1Pe 1:18,23
K'APTS'UTS'MA' *(lej jáyilom)*	Luc 12:19,20,45,46; 21:34; Rom 13:13,14; 1Co 15:32; 1Pe 4:3; Jud 1:12
K'AYA' ICHICH	Luc 10:33-35; Jn 11:19-33; T'aj 20:35; Gal 6:2; Flp 2:1,2; San 1:27; Heb 10:24; 13:3 1Pe 3:8
K'AYA'TALÁB	Mat 5:5,7,38-42; 11:29; 25:34-36; Luc 6:30,34,35; 7:2-6; Jn 11:19,33; 19:27; T'aj 20:35; Rom 12:15; 15:1,2,5; 1Co 4:21; 6:7; 13:4-7; 2Co 10:1; Gal 5:22; 6:1,2,10; Efe 4:1,2,32; Flp 4:5; Col 3:12,14; 1Ti 5:9,10; 2Ti 2:24-26; Ti 3:1,2; Heb 5:2; San 1:21; 3:13,17; 1Pe 3:4,8,9; 4:8; 2Pe 1:7; 1Jn 3:17,18
K'AY'LÁL *(A XI TEJWA')*	Mat 5:18; 24:29,30,35; T'aj 2:19; 4:24; 14:15; Heb 1:10-12; 2Pe 3:10,12,13; Ap 6:12-14; 10:6; 14:7; 20:11; 21:1-4

K'AY'LÁL *(ESPIRITUAL)*	Mat 5:11,12,20,34,45; 6:9; 10:32,33; 11:25; 12:50; 16:17; 18:10,14; 22:30; Mrc 11:25,26; 16:19; Luc 10:20; 13:29; 15:7,10; 20:36; 23:43; Jn 14:2; T'aj 7:49; Rom 1:18; 8:17,18; 1Co 15:42,50; 2Co 5:6,8; 12:4; Gal 5;21; Efe 5:5; Flp 1:23; Heb 8:1; 11:10,16; 1Pe 1:4; 2Pe 1:10,11; 3:12,13; Ap 2:7; 7:15,17; 8:1; 12:7-9; 14:13; 19:8; 21:2-5,10-27; 22:1-5,14,15
K'ET'ADHTALÁB	Mat 17:22,23; 21:33-39; 26:2,28; 27:46; Mrc 8:31; 10:45; 15:13,15,24,28; Luc 9:31; 18:32; 23:32,33; Jn 3:14-17; 10:17,18,22; 11:49-52; 12:31-34; 15:13; 19:15,16,30,34,36; T'aj 5:30,31; Rom 4:25; 5:6-11; 6:3-5; 8:3,32,34,39; 14:9,15; 1Co 1:17-24; 2:2; 5:7; 6:20; 8:11; 15:3,4; 2Co 4:10,11; 8:9; Gal 1:4; 2:20; 3:13; 4:4,5; Efe 1:6,7; 2:13-16; 5:2,25-27; Col 1:14,20-22; 2:14,15; 1Te 1:10; 4:14; 5:9,10; 1Ti 2:6; Ti 2:14; Heb 1:3; 2:9-18; 7:27; 10:10-20; 12:2; 13:11,12; 1Pe 1:18-21; 2:21,24; 4:1; 1Jn 1:7; 2:2; 3:16; Ap 5:12; 13:8
K'IBELTALÁB K'AL IN TIDHÉJ	Mrc 7:21-23; Rom 13:13; 2Co 12:21; Gal 5:19-21; Efe 4:17-19; 1Pe 4:2,3; 2Pe 2:2,7,18; Jud 1:4-7
K'IJ	Mat 14:25; Mrc 1:15; 6:48; Luc 12:16-23; 21:24; Jn 6:39,54; 12:48; T'aj 2:17; 7:6; 14:15-17; 2Co 6:2; Gal 4:4; Efe 1:10; 5:16; 2Ti 3:1; Heb 11:11,13-16; 2Pe 3:3,8,9,13,15; Ap 10:6
K'IJÍDHNA'	Mat 12:24; 27:28-30,41; Mrc 3:22; Luc 4:23; 11:15; 16:14; 22:63-65; 23:11,35,36; T'aj 2:13; 13:45; 17:18,32; Heb 10:29; 2Pe 3:3,4
K'OJLÁTS	Mat 9:37; 13:39; Mrc 4:28,29; Luc 10:2; 2Ti 2:6; Ap 14:15
K'UNAT OTS'OX	Mat 26:39,42; Efe 5:21,22; Heb 5:8; 13:17; San 4:7; 1Pe 2:13; 5:5
KWÉ'TALÁB	Mat 6:19,20; 15:19; 19:18; 21:13; 27:38,44; Mrc 7:21,22; 11:17; 15:27; Luc 18:20; 19:45,46; Jn 10:1; Rom 2:21; 13:9; 1Co 6:8,10; Efe 4:28; Ti 2:9,10; 1Pe 4:15; Ap 3:3; 9:21
KWETÉM BELETNA' TI IN BÁ'	Luc 8:35; Rom 12:3; 1Co 9:27; 1Te 4:3,4; 1Pe 2:11; 2Pe 1:6
KWETÉM BOLIYAL TI IN BÁ'	Mat 7:22,23; 9:10-13; 16:6; 19:16-22; 22:12,13; 23:29-31; Mrc 2:16; 8:15; 10:17-22; Luc 5:30; 7:36-50; 10:25-37; 15:2,25-32; 16:14,15; 18:9-14,18-23; Jn 8:33-59; 9:28-34,39-41; Rom 2:17-20; 3:27; 10:3; 11:19-21; 2Co 1:9; 10:17,18; Gal 6:3; 2Ti 3:2; Ap 3:17,18

KWETÉM POJKÁL IN LÉ'NOMTAL	Mat 10:38; 16:24-26; Luc 14:33; 18:28-30; T'aj 20:22-24; Rom 8:13; 12:1,2; Gal 5:24; Efe 4:22; Col 3:5; Ti 2:12; Heb 11:25,26; 1Pe 4:1,2
KWETÉM PUWEDHÁL TI IN BÁ'	T'aj 12:20-23; Luc 14:7-11; 18:14; 2Co 10:5,17,18; Gal 6:3; 2Te 2:4
KWETÉM TAKANDHA' TI IN BÁ'	Mat 26:22; 1Co 11:27,28,31; 2Co 13:5; Gal 6:3-5
KWETÉM TSALAPNÁL TI IN BÁ'	Mat 19:21,22; Luc 6:32-34; Rom 14:15; 15:1-3; 1Co 10:24; 2Co 5:15; Gal 6:2; Flp 2:4,20,21; 2Ti 3:2-4; San 2:15,16; 1Jn 3:17
KWETÉM YAJCHIK JOLBINAL	Mat 21:33-41; 23:31; 25:24-27; Mrc 12:1-12; Luc 19:21,22; Jn 8:7-9; T'aj 22:24; Rom 2:1; 1Jn 3:20
K'WAJATK'IJ	Mat 20:6,7; Luc 19:20-25; T'aj 17:21; 2Te 3:10,11; 1Ti 5:13
K'WAJTAL AN YAJNANCHIXTALÁB	Heb 4:16; 9:5
K'WETS'E'	Mat 11:5; 15:31; 21:14; Luc 7:22; T'aj 3:2-11; Heb 12:13
LABIDH TEJWA'MÉDHOMTALÁB	Mat 1:21-23; 12:38-40; 16:1-4; 24:3,30; Mrc 8:11,12; 13:4; Luc 2:12; Jn 2:11; 3:2; 4:48; 6:30; 9:16; 11:47; 12:37; T'aj 2:22,43; 5:12; Rom 4:11; 15:19; 1Co 1:22; 14:22; 2Te 2:9; 3:17; Heb 2:4; Ap 15:1
LABIDH T'AJNÉL	Mat 9:1-8,20-22; 10:1; 11:2-5,20-24; 12:28; 14:15-22,24-32; 24:24; Mrc 4:37-41; 5:29; Luc 8:43-48; 16:31; Jn 2:7-11,18,23; 3:2; 4:48; 5:2-9,36; 6:5-14,26; 9:3,15,16; 10:25-38; 11:4,40-44,47; 12:37-41; 14:12; 15:24; 20:30,31; T'aj 2:22; 4:16,30; 6:8; 15:12; Rom 15:18,19; 1Co 1:22; 2Co 12:12; 2Te 2:3,9; Ap 13:13
LABLINCHIXTALÁB	Mat 5:3-11; Luc 1:42-45; T'aj 20:35; Rom 4:7,8; Ap 1:3
LABLINCHIXTALÁB *(k'al i puwenchixtaláb)*	Luc 1:68-79; 24:50,51; 2Co 13:14; Heb 13:20,21
LAJUCHILÁB	Mat 23:23; Luc 11:42; 18:9-14; Heb 7:2-10
LAODICEA *(bichow)*	Col 2:1; 4:13,15,16; Ap 1:11; 3:14
LÁZARO	Jn 11:1-14,38-44; 12:1,2,9-11,17,18
LEJEM K'AMAL	Ap 19:20; 20:10,14,15; 21:8
LÉ'NADHTALÁB	Mat 6:1-18; Mat 16:22,23; T'aj 5:1-10; 1Jn 3:12
LEPRA YAW'LÁTS	Mat 8:3,4; 10:8; Mrc 1:40-42; 14:3; Luc 5:13,14; 17:12-14
LEVADURA	Mat 13:33; 16:6-12; Luc 13:21; 1Co 5:6-8; Gal 5:9

LEVI, KWITÓL JACOB	Heb 7:5,9; Ap 7:7
LEWADHTALÁB	Jn 7:43; Rom 16:17; 1Co 1:10-13; 3:3,4; 11:18,19; Ti 3:10,11
LIDIA	T'aj 16:14,15,40
LISTRA	T'aj 14:6-23; 2Ti 3:11
LUBCHIXTALÁB	T'aj 4:36; 11:23; 15:31,32; 16:40; 18:27; Rom 1:12; 15:4,5; Flp 2:1,19; Col 2:2; 4:8,11; 1Te 3:2; 5:11,14; Ti 2:4; Heb 3:13; 6:18
LUCAS	Luc 1:1-4; T'aj 1:1,2; 16:10-13; 20:5,6; 21:1-18; 27:1-44; 28:1-31; Col 4:14; 2Ti 4:11; Flm 1:24
LUJATKÁW	Mat 5:33-37; 14:3-12; 23:18-22; 26:63; Mrc 6:26; 14:71; Luc 1:73; T'aj 23:12-14; 2Co 1:23; Gal 1:20; Heb 3:11,18; 4:3; 6:13-17; 7:21,28; San 5:12; Ap 10:5,6
LUJUDH ÓLNA', A WALAB	San 5:16; 1Jn 1:9,10
MACEDONIA *(tsabál)*	T'aj 16:9,12; 19:22,23; 20:1-6; 27:2; 2Co 2:13; 7:5; 8:1-5
MAGDALA *(tsabál)*	Mat 15:39
MAKU'TALÁB	Mat 7:26,27; 25:1-13; Luc 12:16-20; Rom 1:21; 1Co 1:18,27; Gal 3:1,3; 1Ti 6:9; 2Ti 2:23; Ti 3:3
MARCOS *(exladh jayej ti JUAN)*	T'aj 12:12,25; 13:5,13; 15:36-39; Col 4:10,11; 2Ti 4:11; Flm 1:24; 1Pe 5:13
MARIA, EBCHAL A LÁZARO	Mat 26:7-13; Mrc 14:3-9; Luc 10:38-42; Jn 11:1,2,5; 12:3
MARIA, IN TOMKÍL A CLEOFAS	Mat 27:55,56,61; 28:1,9,10; Luc 24:9-11; Jn 19:25
MARIA MAGDALENA	Mat 27:55,56,61; Mrc 16:9; Luc 8:2,3; Jn 20:1,2,11-18
MARIA, MÍM A JESUS	Mat 1:16; 12:46,47; Luc 1:26-56; 2:5-19,35,48-51; Jn 2:1-10; 19:25-27; T'aj 1:14
MARIA, MÍM A MARCOS	T'aj 12:12; Col 4:10
MARTA	Luc 10:38-42; Jn 11:1,5; 12:2
MATEO *(exladh jayej ti LEVI)*	Mat 9:9,10; 10:2,3; Mrc 2:14,15; 3:18; Luc 5:27-29; 6:15; T'aj 1:13,14
MATIXTALÁB	Mat 5:42; Luc 6:34,35
MELKISEDEK	Heb 5:6,10; 6:20; 7:1-21; 8:1
MIGUEL	Jud 1:9; Ap 12:7
MILETO *(bichow)*	T'aj 20:15-38; 2Ti 4:20

MÍM	Mat 10:37; 15:4-6; 19:19; Mrc 7:10-12; 10:19; Luc 18:20; Efe 6:2; 2Ti 1:5
MOISÉS	Mat 17:3,4; Mrc 9:4; Luc 16:29; T'aj 3:22; 7:20,22,24-29,37,38; 2Co 3:13; Heb 11:23-28; Jud 1:9
NAÍN	Luc 7:11
NAKAT KUXUDHTALÁB	1Co 13:4,7; 2Co 6:4-6; Gal 5:22; Efe 4:1,2; Col 1:11; 3:12,13; 2Ti 3:10; 4:2; San 5:10
NAZARET	Mat 2:23; 21:11; Mrc 1:24; 10:47; Luc 1:26,27,56; 2:4,39,51; 4:16-30,34; 18:37; 24:19; Jn 1:46
NAZARETÍB	Mat 11:18; Luc 1:15; 7:33
NI'ADH YAJCHIKIXTÁB, ABAL AN POJKAXCHIK	2Te 1:6; 2Pe 2:6
NI'ADH YAJCHIKTALÁB	Mat 24:9, 21, 29; Mrc 13:19,24; Rom 2:9; 1Te 5:2; Ap 1:9; 2:9,10; 7:14
NICODEMO	Jn 3:1-12; 7:50-53; 19:39,40
NÍNIVE	Mat 12:41
NITS'BINÉLOMTALÁB	Mat 6:1,2,5,16,24; 7:5,21; 15:7-9; 22:18; 23:2-33; 24:50,51; Mrc 12:38-40; Luc 6:46; 11:39-52; 12:1,2,54-56; 13:13-17,26,27; 20:46,47; Rom 2:1,3,17-29; 2Co 4:2; 5:12; 1Ti 4:2; 2Ti 3:5,13; Ti 1:16; San 1:22-24,26; 3:17; 4:7,8; 1Pe 2:1; 2Pe 2:1-3,17,19; 1Jn 1:6,10; 2:4,9,19; 4:20; Jud 1:12,13; Ap 2:9; 3:1,9
NOÉ	Mat 24:38; Heb 11:7; 1Pe 3:20; 2Pe 2:5
OBEJTALÁB	Mat 25:26-30; Efe 5:16; 1Te 2:9; 2Te 3:10-12
ODHK'INTALÁB	Mat 17:15-20; Mrc 9:24-29; Luc 14:28-32; Heb 4:6
ODHNAXTALÁB	Mat 5:38-41; 6:15; 14:3-10; 18:28-35; 26:52; 27:18; Mrc 15:10; Luc 6:29; 9:54; Jn 8:44; 18:22,23; T'aj 16:19-24; 17:5; 23:12-14; Rom 1:29-32; 12:19; 1Co 5:8; 14:20; Gal 5:19-21; Efe 4:31; Flp 1:15,16; Col 3:8; 1Te 5:15; Ti 3:3; San 1:21; 2:13; 1Pe 2:1; 3:9; 1Jn 2:9,11; 3:10,13-15; 4:20; 3Jn 1:10
ODHOMKÁW *(jolbix)*	Mat 5:25,26; 1Co 6:1-8
ÓK'	Mat 6:17; 27:39; T'aj 21:24; 1Co 11:3-10; Efe 1:22
OK'LEK *(eyal)*	Mat 22:17-21; 27:2; Luc 2:25; T'aj 5:29; 26:32; Rom 13:1-7; 1Ti 2:1,2; Ti 3:1; 2Pe 2:13-17
OK'LEK PALE'	Mat 26:3,57-62; Heb 2:17; 4:15,16; 5:1,4,5; 9:7,11, 12,24

OK'ÓXLOM *(TI TSABÁL)* *(ti an bichow ani ti an k'ak'naxtaláb)*	Mat 2:16-19; 14:1-11; 26:57-59; 27:11-27; Luc 13:31,32; 23:6-25,35,52; T'aj 12:1-19; 13:2; Rom 12:8; 13:1-7; 1Ti 2:1,2; 1Pe 2:13,14
OK'XIDH ÓLCHIXTALÁB	Mat 25:34; T'aj 2:23; 4:28; Rom 8:29,30; 1Co 2:7; Efe 1:4,5,9,11; 3:11
OK'XIDH ULUDHKÁW	Luc 24:49; T'aj 1:4; 2:33,39; 7:5,17; 13:23,32,33; 23:21; 26:6,7; Rom 1:2; 4:13,14,16,20,21; 9:4,8,9; 15:8; 2Co 1:20; 7:1; 9:5; Gal 3:14-22,29; 4:23,28; Efe 1:13; 2:12; 3:6; 6:2; 1Ti 4:8; 2Ti 1:1; Ti 1:2; Heb 4:1; 6:12,13,15,17; 7:6; 8:6; 9:15; 10:23,36; 11:9,11,13,17,33,39,40; 12:26; San 1:12; 2:5; 2Pe 1:4; 3:4,9,13; 1Jn 2:25
ÓLCHIX	Mat 11:10; Mrc 1:2; Luc 7:27
OLIVOLOM, BOLCHAL	Mat 24:3; 26:30; Mrc 13:3; 14:26; Luc 19:29,37; 22:39
OLNOMKÁW	Mrc 1:14,15; 10:27; Luc 11:32; T'aj 17:3,16-18; Rom 1:15,16; 10:14,15; 1Co 1:17-29; 2:1-8,12,13; 9:16,18; 15:2,11; Gal 1:6-9; Col 1:23-29; 1Te 1:5; 2:3-12; 2Ti 2:15,16; 4:1,2; Ti 1:3; Heb 4:2
OLONTAL, A JESÚS	Mat 11:25,26; 14:23; 15:36; 19:13; 26:26,27,36,39,42,44; 27:46; Mrc 1:35; 6:41,46; 14:32-39; Luc 3:21; 5:16; 6:12; 9:18,28,29; 11:1; 22:32,41-44; 23:34; Jn 11:22,41,42; 12:27,28; 17:1-26; 1Co 11:24; Heb 5:7
OLONTAL, AN INIK	Mat 6:5-14; 7:7-11; 8:25; 18:19; 21:22; 23:14; Mrc 9:28,29; 11:24; 12:40; Luc 18:1-14; 20:47; Jn 14:13,14; 16:23,24; T'aj 1:13,14,24,25; 3:1; 10:2; 12:12-16; 16:25; 20:36; 21:5; Rom 8:26; 1Co 14:15; 2Co 12:8,9; Efe 3:11,12; 6:18,19; Flp 4:6; Col 4:2; 1Te 5:17,18,25; 1Ti 2:1-3,8; Heb 4:16; San 4:3; 5:14-16; Jud 1:20; 1Jn 1:9; 5:14,15; Ap 5:8; 8:3,4
ÓM *(búk'ul/óm iyaláb)*	Mat 13:3-8; Mrc 4:3-20,26-28; Luc 8:5-8; Gal 6:7,8
ONESÍFORO	2Ti 1:16,17; 4:19
ONÉSIMO	Col 4:9; Flm 1:10
OVEJA	Mat 9:36; 10:6,16; 18:11-13; 26:31; Mrc 14:27; Luc 15:4-7; Jn 10:1-16
PABLÁTS	Mat 4:1,2; 6:16-18; 9:14,15; 17:21; Mrc 2:18-22; Luc 2:36,37; T'aj 10:30; 13:3; 14:23; 2Co 6:4,5; 11:27

PABLO *(exladh jayej ti SAULO)*	T'aj 7:58; 8:1,3; 9:1-30; 11:25-30; 12:25; 16:37; 18:1,3; 20:7-10; 21:39; 22:1-21,25-29; 23:6; 24:23; 26:4,5,9-18,29; Rom 11:1,13; 9:2,3; 15:16; 1Co 9:1,5; 15:8; 2Co 1:8-11,15,16; 10:1,10; 11:6,22; 12:1-10; Gal 1:1,13-24; Flp 3:5,6; 1Ti 1:12,13; 2Ti 1:1,11; Ti 1:1,3
PADASH K'AL A DIOS	Jn 5:42,44; 15:23-25; Rom 1:21,22,28; 3:11,18; 8:6-8; Efe 4:18; Col 1:21; Heb 10:26,27; San 4:4
PADHAY K'AMBINÉL	Luc 12:19,20; 16:19,25; Rom 8:7; 1Co 15:32,33; San 5:5; 2Pe 2:13; Jud 1:18,19
PADHAYTALÁB *(at'ax le'nomtaláb)*	Mat 5:28; Mrc 4:19; Jn 8:44; 1Co 9:27; 10:6,7; Efe 4:22; 1Ti 6:9; 2Ti 2:22; 4:3,4; Ti 2:12; San 1:14,15; 4:1-3; 1Pe 2:11; 4:3; 2Pe 2:18; 3:3; 1Jn 2:16,17; Jud 1:16,18
PAKLUNTALÁB	Rom 3:16; 9:22; 1Co 5:5; Flp 3:18,19; 1Te 5:3; 2Te 1:9; 1Ti 6:9; 2Pe 2:1,12
PAKWLANCHIXTALÁB, A TOMOLNÁXIL	Mat 5:39-41,43-48; Luc 6:27-37; Rom 12:14,17,19-21; 1Co 4:12,13; 1Pe 3:9
PAKWLANCHIXTALÁB, ABAL AN WALABTALÁB	Mat 6:12-14; 26:28; Luc 1:77; 5:21-24; 6:49; 24:47; Jn 20:23; T'aj 2:38; 10:43; Rom 3:25,26; Col 1:14; Heb 9:22; 1Jn 2:12
PAKWLANCHIXTALÁB, JUN K'AL A XI JUNAKEJ	Mat 18:21,22,33; Mrc 11:25,26; Luc 17:3,4; 2Co 2:7-10; Efe 4:32; Col 3:13; 2Ti 4:16; San 5:15,16
PALE'	Mat 26:3-6,14,15,47,57-68; 27:20; Luc 10:31; T'aj 4:6-21; 5:17-41; 22:5; Heb 5:1-4,6,10; 6:20; 7:1-21; 8:3; 9:6,7,22,23; 10:11; 1Pe 2:9; Ap 1:6; 5:10; 20:6
PALUWTALÁB	T'aj 20:35; Rom 8:26; 1Co 9:22; 11:26-30; 2Co 12:9-10; 13:3,4; Heb 11:33,34; 12:12
PASCUA	Mat 26:2,15,17-20,26-28; Mrc 14:12-25; Luc 2:41-50; 22:7-20; Jn 2:13,23; 6:4; 13:1; 18:28; 19:14; T'aj 12:3; 1Co 5:7,8; 1Pe 1:19
PAXK'IX WALABTALÁB *(a Cristo)*	Jn 1:29; 11:50; Rom 3:23-26; 4:6,7; 6:10; 8:3; 2Co 5:21; Heb 5:3; 9:7-22; 1Pe 3:18
PAY'LÓM, ATIKLÁB	Mat 7:8-11; Efe 6:4; 1Te 2:11; Heb 12:7
PAY'LÓMLÁBCHIK	Mat 10:37; 12:46; Mrc 9:24; Luc 2:48; 11:11-13; Jn 2:5; 4:49; 19:25; 2Co 12:14; Efe 6:4; Col 3:21; 1Te 2:11; 1Ti 3:4,5,12; 5:8; Ti 1:6; 2:4; Heb 12:7

PEDRO	Mat 4:18-20; 8:14; 14:28-31; 16:16-19,22,23; 17:1-4; 18:21; 26:33-46,51,58,69-75; Mrc 1:36,37; 10:28; 11:20; 14:66-72; 16:7; Luc 5:1-10; 8:45; 12:41; 22:33; Jn 13:6-11,36-38; 20:2-6; 21:1-23; T'aj 1:13,15-22; 2:14-40; 3:1-26; 4:1-23; 5:1-11,17-42; 8:14-25; 9:32-43; 10:5-48; 11:1-18; 12:3-19; 15:7-11; 1Co 15:4,5; Gal 1:18; 2:9,11; 1Pe 1:1; 2Pe 1:1,16-18
PELKANTALÁB *(AN SANTOCHIK TI K'AL A DIOS)*	Mat 5:44; 6:10; 8:5-13; 15:22; Mrc 6:55,56; Luc 4:38,39; T'aj 7:60; 8:15; Rom 1:9; 10:1; 1Co 1:3; 2Co 9:10,14; 13:7; Gal 1:3; 6:16; Efe 1:15-19; 3:14-19; 6:18; Flp 1:3-5,9,10; Col 1:3,4,9; 2:1,2; 4:12; 1Te 1:2; 3:10,12,13; 5:23; 2Te 1:11; 2:16,17; 3:5,16; 1Ti 2:1,2; 2Ti 1:3,18; 2:7; 4:16; Flm 1:4-6; Heb 13:18,20,21; San 5:14-20; 1Pe 2:5; 1Jn 5:16
PELK'ODHTE'	Mat 10:38; 27:32; Mrc 8:34; 15:21; Luc 9:23; 1Co 1:17,18; Gal 6:14; Efe 2:16
PENTECOSTÉS AJIB	T'aj 2:1; 20:16; 1Co 16:8
PERGA *(bichow)*	T'aj 13:13,14; 14:25
PERGAMO *(bichow)*	Ap 1:11; 2:12-17
PEXTALÁB	Mat 24:6; Luc 14:31,32; Rom 13:12; 16:20; 1Co 9:25-27; 16:13; 2Co 2:14; 6:7; 7:5,6; 10:3-5; Efe 6:10-18; Flp 1:30; 1Ti 1:18,19; 6:12; 2Ti 2:3,4; 4:17,18; Heb 11:33-37; San 4:1-4; 1Pe 4:1-4; 1Jn 2:14; 4:4; 5:4,5; Jud 1:3; Ap 2:7,11,17,26,28; 3:5,12,21; 6:4,8; 9:15-19; 12:7,11,17; 13:7,10; 17:14; 19:17-19; 21:7
PIDHBILÁB *(jawa'k'ij ani espiritual)*	Jn 3:16; 4:10; 6:32,33; T'aj 8:18-20; 11:18; Rom 12:6-8; 1Co 12:4-31; Efe 2:8; 4:7,8; Flp 1:29; San 1:5,17; 1Pe 4:10
PILMÉLTALÁB	Luc 6:22; Rom 8:35,39; 12:2; 16:17; 1Co 5:11; 2Co 6:14-18; 2Te 3:6-15; Ti 3:10; Heb 7:26; San 4:4; 1Pe 1:14; 1Jn 2:15-17; 2Jn 1:9-11
PLATA	Mat 10:9; 26:15; Mrc 14:11; T'aj 19:19,24
POK'TÉ'IL AN JUNKUDH KÁW	Heb 9:4,5; Ap 11:19
PONCIO PILATO	Mat 27:2,24,57,58; Luc 3:1; 13:1; Jn 18:38; 19:22; T'aj 3:13; 4:27; 13:28; 1Ti 6:13
PRISCILA	T'aj 18:1-3,18,19,26; Rom 16:3-5; 1Co 16:19; 2Ti 4:19
PUJANTAL, AN CRISTIANO	Mat 28:19,20; T'aj 2:38,41; 8:12,36-38; 16:15,33; Rom 6:1-4; 1Co 1:14-17; 1Pe 3:21

PUJANTAL, AN ESPÍRITU SANTO	Mat 3:11,16; T'aj 1:8; 2:1-4; 19:6; 1Co 12:13; Ti 3:5,6
PUJAXINTAL, A JUAN	Mat 3:1-17; Jn 1:29-34; T'aj 19:1-7
PULIK KANATALÁB	T'aj 4:19,20; Gal 2:11-15; 1Te 2:4
PULIK WI'LEB	Mat 7:13,14; 16:18; T'aj 7:58; 12:10; 14:13; Heb 13:12; Ap 21:12,13,21,25
PUNK'UDH TUMÍN	Mat 17:24-27; Luc 2:1; Rom 13:6,7
PUNK'UDH TUMÍN, BATS'UL	Mat 5:46,47; 9:9,11; 10:3; 11:19; 18:17; 21:31; Mrc 2:14; Luc 3:12; 5:27; 7:29; 18:9-14; 19:2-10
PUTUDH	Rom 13:1; Ti 3:1
PUTUDHTALÁB *(fidelidad)*	Mat 25:21; Luc 16:10-12; 19:17; 1Co 4:2; 2Ti 3:14; Heb 3:1,2,5; Ap 2:10
PUTUDHTALÁB *(integridad)*	Mat 1:19; Luc 3:13,14; 6:31; 11:42; 16:10; 19:8; 23:50,51; Jn 1:47; T'aj 14:12-15; 23:1; 24:16; Rom 9:1; 13:5; 14:5,14,22; 2Co 4:2; 5:11; 7:2; 8:21; Efe 6:6; Flp 4:8; Col 3:22,23; 1Te 2:4; 1Ti 1:5; 3:9; Ti 1:7,8; Heb 13:18; 1Pe 2:12; 3:16
PUTUDHTALÁB *(perfección)*	Mat 5:6,48; 19:21; Luc 1:6; 6:40; Jn 1:47; 1Co 2:6; 2Co 7:1; 13:9,11; Efe 4:11-13; Flp 1:10; 2:15; 3:12-15; Col 1:21,22,28; 2:9-11; 3:14; 4:12; 1Te 3:10,13; 2Ti 2:1; 3:17; Heb 6:1; 10:14; 13:20,21; San 1:4,25; 3:2; 1Pe 5:10; 1Jn 2:5; 3:6-10; 4:12; 5:18
PUWEDHOMTALÁB	T'aj 20:32; Rom 14:19; 15:1,2; 1Co 8:1; 14:4-12; 2Co 10:8; 12:19; Efe 4:12; 1Te 5:11
PUWENCHIXTALÁB *(abal a Dios)*	Luc 1:46-55,67-75; 2:13,14,20; 17:15,16; 19:37,38; 24:52,53; T'aj 2:46,47; 4:24; 16:25; Rom 11:36; 16:27; 1Co 15:57; Efe 1:3; 3:20,21; 5:19; Flp 4:20; 1Ti 1:17; Heb 2:12; 13:15; San 5:13; 1Pe 1:3; 2:9; 4:11; 5:11; 2Pe 3:18; Jud 1:25; Ap 1:6; 4:8-11; 5:9-14; 7:9-12; 11:16,17; 14:7; 15:3,4; 19:1-7
PUWENCHIXTALÁB *(tam jún in puwedhál ti in bá')*	Mat 23:12; 1Co 4:6-14; 2Co 10:5; San 1:9; 1Pe 5:6
PUWENCHIXTALÁB A JESÚS *(kom ts'ubey)*	Mat 26:64; Mrc 16:19; Luc 24:26; Jn 12:32,34; 14:2-4,12,28; 16:5-28; 17:5; T'aj 2:33,34; 7:55,56; Efe 1:20; 4:8-10; 1Ti 3:16; Heb 1:3; 4:14; 9:24
RABÍ	Mat 23:7,8; Jn 1:38,49; 3:2,26; 6:25
RAHAB	Mat 1:5; Heb 11:31; San 2:25
ROMA *(bichow)*	T'aj 18:2; Rom 1:7,15; 16:5-15; Flp 1:13; 4:22; 2Ti 1:16,17; 4:19,21
SADUCEO	Mat 3:7-9; 16:6-12; 22:23-34; Luc 20:27-40; T'aj 4:1-3; 5:17-33; 23:6-8

SALMO *(puwenchix ajatláb)*	Luc 1:42-55, 68-79; 1Co 14:26; Efe 5:19; Col 3:16
SALOMÉ, IN MÍM A JACOBO ANI A JUAN	Mat 20:20,21; Mrc 15:40; 16:1,2
SALOMÓN	Mat 1:6; 6:29; 12:42; Jn 10:23; T'aj 3:11; 7:47
SAMARIA *(IN TS'EJÉLTAL A PALESTINA)*	Mat 10:5; Jn 4:1-42; T'aj 1:8; 9:31; 15:3
SAMARIAJÍB	Luc 10:29-35; 17:11-19; Jn 4:5-42; T'aj 8:5-25
SANTO BELKAX	Mat 27:52; T'aj 9:13, 32, 41; 26:10; Rom 1:7; 8:27; 12:13; 1 Cor 1:2; 6:1,2; 14:33; 2 Cor 1:1; Efe 1:15, 18; 2:19; 3:8,18; 4:12; 5:3; 6:18; Flp 1:1; Col 1:2, 4, 12, 26; 1Te 3:13; 2Te 1:10; 1Ti 5:10; Flm 1:5; Heb 6:10; 13:24; Jud 1:3; Ap 5:8; 8:3,4; 11:18; 13:7, 10; 14:12; 16:6; 19:8; 20:9
SANTO T'OKÉLTALÁB	Jn 17:17,19; T'aj 4:13; 26:17,18; Rom 15:16; 1Co 1:2,30; 6:11; 13:1-13; 2Co 1:21,22; Gal 2:20; 4:19; 6:14; Efe 1:3,4; 3:19; 4:7,12,13,15,16; 5:25-27; Col 2:11; 1Te 4:3,4; 5:23; 2Te 2:13,14; 2Ti 2:11,21; Heb 2:11; 9:14; 10:10,14; 12:10; 13:12,21; 1Pe 1:2; 2Pe 1:2-4; 1Jn 1:9; 5:18; Jud 1:24; Ap 7:14
SANTO TSA'XALTALÁB	Mat 26:26-29; T'aj 2:42,46; 1Co 11:23-34
SANTOLIDHTAL, AN BELKAXCHIK	Jn 17:17; Rom 1:4; 6:13,19; 8:29; 12:1,2; 14:18; 1Co 3:16,17; 2Co 7:1; Efe 1:4; 4:24; 5:27; Col 1:22; 2:6; 3:12; 1Te 2:10; 3:13; 4:7; 5:22; 1Ti 6:14; 2Ti 1:9; Ti 3:8; Heb 12:10; 1Pe 1:14-16; 2:5,9; 2Pe 3:11
SARA	Rom 9:9; Gal 4:22; Heb 11:11; 1Pe 3:5,6
SARDIS *(bichow)*	Ap 1:11; 3:1-6
SATANÁS	Mat 4:1; 12:24-28; 13:19,38,39; 25:41; Mrc 3:23-27; 4:15; Luc 13:16; Jn 8:44; 12:31; 13:2,27; 14:30; 16:11; T'aj 5:3; 26:18; Rom 16:20; 2Co 2:11; 4:4; 6:15; 11:3,14; Efe 2:2; 2Te 2:9; 1Pe 5:8; 1Jn 3:8; 5:19; Ap 2:9,24; 3:9; 9:11; 12:3,7-10; 20:2
SIDON *(bichow)*	Mat 15:21-28; Mrc 3:8; Luc 6:17; T'aj 12:20-23; 27:3
SILAS	T'aj 15:22-34,40,41; 16:19-40; 17:4-10,14,15; 18:5; 2Co 1:19; 1Te 1:1; 2Te 1:1; 1Pe 5:12
SIMEON	Luc 2:25-35
SINAGOGA ATÁJ	Mat 4:23; 6:2; 9:35; 13:54; 10:17; 12:9-13; 23:34; Mrc 1:39; Luc 12:11; 4:15-33; 7:5; 13:10-14; Jn 9:22,34; 12:42; 16:2; 18:20; T'aj 6:9; 9:2,20; 13:5-44; 14:1; 17:1,2,10; 18:4,19,26; 22:19; 26:11; San 2:2; Ap 2:9; 3:9

SINAI *(ts'én)*	T'aj 7:30,38; Gal 4:24,25; Heb 12:18-21
SIÓN	Mat 21:5; Jn 12:15; Rom 9:33; 11:26; Heb 12:22; 1Pe 2:6; Ap 14:1
SIRIA *(tsabál)*	Mat 4:24; Mrc 7:26; Luc 2:2,3; T'aj 9:1-31; 15:41; 18:18; 21:3; Gal 1:21
SODOMA *(bichow)*	Mat 10:15; Luc 17:29; Rom 9:29; 2Pe 2:6; Jud 1:7
SOLDADOCHIK	Mat 27:27-37,65,66; 28:12,15; Luc 3:14; 22:4; Jn 19:2,3,23,24,32; T'aj 12:4-6,19; 21:31-35; 22:24-28; 23:23,31-33; 27:1,31,42,43; 28:16; Efe 6:10-18; Flp 2:25; 2Ti 2:3,4
TAJAXTALÁB	Mat 4:16; 5:14,16; 6:22; 17:2; Luc 2:32; 11:34; 16:8; Jn 1:4,5,7-9; 3:19-21; 5:35; 8:12; 9:5; 12:35,36; T'aj 9:3; 26:18; 2Co 4:6; Efe 5:8,14; Flp 2:15; 1Te 5:5; 1Ti 6:16; San 1:17; 1Pe 2:9; 2Pe 1:19; 1Jn 1:5,7; Ap 4:5; 8:10; 21:23
TAJK'ANTALÁB	T'aj 8:30; 26:17,18; 1Co 2:10-16; 2Co 4:6; Efe 1:18; 1Jn 2:20,27
TAKANDHAXTALÁB	Mat 5:10-12; Jn 16:33; Rom 5:3; 8:18,35; 12:12; 1Co 10:13; 2Co 1:8-10; 12:7-10; 1Te 1:6; 3:3; San 1:3,4,12; 1Pe 1:6-9; 4:12-16; 5:10; Ap 2:9,10
TAKWLÁTS	Mat 24:22,31; Jn 15:16; 17:6; T'aj 9:15; Rom 9:11-16; Efe 1:4; 1Te 1:4; 2Te 2:13
TALA'BÉDHOMTAL AN WALABTALÁB	Rom 6:6,11,17-19; 7:4; 8:13; 13:14; Col 3:5
TAM OK'	Mat 27:33; Luc 23:33
TAN *(tsipti' ani púlik)*	Mrc 6:47,48; Jn 21:3-8; T'aj 20:13; 21:3; 27:1-44; 28:11
TARSO *(bichow)*	T'aj 9:11,30; 11:25,26; 21:39; 22:3
TEJWA' TSO'ÓBLIX	Mat 10:32; Mrc 1:13; 5:16,19,20; Luc 8:16,38,39; 24:48; Jn 4:28-30,39-42; 8:18; 9:17,30-33; 15:27; 19:35; T'aj 1:8,22; 2:4-11; 3:15; 4:18-20; 5:31,32; 13:31; 22:1-30; 26:12-23; 1Co 1:5,6; 12:3; 15:15; 2Co 3:2; 4:13; Gal 2:20; Flp 3:4-14; 1Ti 6:12,13; 2Ti 1:8,12; 4:7; Heb 2:3,12; 11:2; 1Pe 3:15; 5:1,12; 2Pe 1:16; 1Jn 1:1-4; 5:9; Ap 12:11
TEKEDH KÁW	Mat 12:35,37; Luc 6:45; Efe 4:25,29; Flp 1:27; Col 4:6; San 1:19,26; 3:2,13; 1Pe 2:12; 3:15,16; Ap 14:5
TEKEDH XE'TSINTALÁB	Mat 7:12; Mrc 10:19; Luc 3:12,13; 6:31; T'aj 24:16; 2Co 4:1,2; 7:2; 8:21; Flp 4:8; Col 3:22; 1Te 4:11,12; Heb 13:18; 1Pe 2:12

TELAX TE'CHIKIX	Mat 26:67,68; 27:28-31,39-44; Mrc 10:34; 14:65; 15:17-20,29-32; Luc 23:11; Jn 19:2,3,5; 1Pe 2:23; 2Pe 3:3
TESALÓNICA *(bichow)*	T'aj 17:1-13; 20:4; 27:2; Flp 4:16; 1Te 1:1; 2Te 1:1; 2Ti 4:10
TIATIRA *(bichow)*	T'aj 16:14; Ap 1:11; 2:18
TIBERIAS *(bichow)*	Jn 6:1,23; 21:1
TIBERIO CESAR *(emperador)*	Luc 3:1
TIDHETÁLTALÁB	Mrc 8:38; Luc 9:26; Rom 1:16,26,27,32; 6:21; 1Co 11:6,14,22; Efe 5:12; Flp 3:19; 2Ti 1:8,12,16; Heb 11:16; 12:2; Jud 1:12,13
TIKIKO *(i Asiajíb in junil a Pablo)*	T'aj 20:4; Efe 6:21,22; Col 4:7,8; 2Ti 4:12; Ti 3:12
TILIBNAXTALÁB	Mat 4:1-11; 13:22; 18:6-9; 26:31,41; Mrc 1:13; 4:15,17; 13:21,22; 14:38; Luc 11:4; 22:3,31,32; Jn 16:1,2; Rom 6:12-14; 7:5; 8:35-39; 12:21; 14:13,15,21; 1Co 7:5; 8:9-13; 10:13,28-32; 2Co 2:11; 11:3,14,15; 12:7; Gal 5:17; Efe 4:27; 6:11,13-17; 1Te 3:5; 1Ti 5:15; 6:9,10; 2Ti 3:13; Heb 2:18; 4:15; 12:3,4; San 1:2-4,12-16; 3:12; 4:7; 1Pe 1:6,7; 4:12; 5:8-10; 2Pe 2:9,18; 3:17; 1Jn 2:16,26; 4:4; Ap 3:10; 12:10,11,17
TIMK'ONTALÁB	Mat 17:2-9; T'aj 6:15; 2Pe 1:16-18
TIMOTEO	T'aj 16:1,2,3; 17:14,15; 18:5; 19:22; 20:1-4; Rom 16:21; 1Co 4:17; 16:10,11; 2Co 1:19; Flp 1:1; 2:19-23; Col 1:1,2; Flm 1:1; 1Te 1:1; 3:2,6; 2Te 1:1; 1Ti 1:1-3,18; 4:14; 6:12; 2Ti 1:1-6; 3:15; Heb 13:23
TITO	T'aj 15:1-29; 2Co 2:13; 7:5-7,13-15; 8:6,16-23; 12:17,18; Gal 2:1-3; 2Ti 4:10; Ti 1:1-5; 3:12
TIYÓPAN, ESPIRITUAL	1Co 3:16,17; 2Co 6:16; Efe 2:21; 2Te 2:4; Ap 3:12
TIYÓPAN, TI K'AY'LÁL	Ap 3:12; 11:1,2,19; 14:15,17; 15:5,8; 16:1
TIYÓPAN, TI TSABÁL	Mat 4:5-7; 21:12-16,23-46; 23:1-39; 24:1,2; 27:5,51; Mrc 11:17; 12:35-44; 13:1; Luc 1:5-22; 2:22-39,42-52; 4:9-12; 18:10; 21:5; 22:52; 23:45; 24:53; Jn 2:15-17,19,20,22; 5:14-17; 7:14-28; 8:1-59; 10:23-38; 18:20; T'aj 2:46; 3:1-26; 4:1; 5:12,20,21,24,26,42; 7:46-50; 21:20-30,33; 22:17-21; Heb 10:20
TOMÁS *(DÍDIMO)*	Mat 10:3; Mrc 3:18; Luc 6:15; Jn 11:16; 14:5; 20:24-29; 21:1,2; T'aj 1:13,14

TOMIKLÁB INIK	Mat 1:19; 19:5; Mrc 10:7; 1Co 7:3,4,14,16,33; 11:3; Efe 5:22-33; Col 3:18,19; 1Ti 5:8; 1Pe 3:7
TOMILKÁB *(UXUM)*	1Co 7:2-6,10-14,16,27-29,32-34,38-40; 11:3,7-9,11,12; 14:34,35; Efe 5:22-25,28,31,33; Col 3:18,19; 1Ti 2:11-15; 3:11; 5:9,10,14; Ti 2:3-5; 1Pe 3:1-7
TOMKINTALÁB	Mat 1:18; 5:31,32; 19:2-9,29; 22:2,11,12,24,29,30; 25:1-11; Mrc 6:17,18; 10:2-12; 12:19-25; Luc 16:18; 20:28; Jn 2:1-5; Rom 7:1-3; 1Co 6:16; 7:1-40; 9:5; 11:11,12; 2Co 6:14; Efe 5:25-32; Col 3:18,19; 1Ti 3:2,12; 4:1,3; 5:14; Heb 13:4; Ap 19:7-9
TOMOLNAX	Mat 5:44-48; 6:12-15; 13:19; 22:44; Luc 6:27,35; Jn 3:19-21; Rom 1:30; 5:10; 12:20; 1Co 15:26; 1Te 2:14-18; San 4:4
TOMOLNAXTALÁB *(tam wa'ats in pextaláb ti an atiklábchik)*	Mrc 9:34; Luc 12:58,59; Jn 10:19; T'aj 15:2; 15:38,39; 23:7-10; Rom 2:8; 12:18; 13:13; 14:1,19,21; 16:17,18; 1Co 1:10-13; 3:1,3,4; 4:6,7; 6:1-7; 11:16-19; 2Co 12:20; Gal 5:15,20; Flp 1:15,16; 2:3,14,15; 1Ti 1:5-7; 2:8; 3:2,3; 6:3-5,20,21; 2Ti 2:14,23-25; Ti 3:1-3,9; San 3:14-16; 4:1,2
TROAS *(bichow)*	T'aj 16:8,11; 20:5,6; 2Co 2:12; 2Ti 4:13
TROMPETA	Mat 24:31; 1Co 14:8; 15:52; 1Te 4:16; Heb 12:19; Ap 1:10; 4:1; 8; 9:1-14; 10:7; 11:15
TUMÍN	Mat 2:11; 10:9; 17:27; 22:19-21; 25:15-28; Mrc 6:8; 12:41; 14:11; Luc 9:3; 19:15,23; 22:5; T'aj 3:6; 8:18,20; 20:33; 1Ti 6:10; 1Pe 1:18
T'AJNÉLÁB, ALWA' *(po yab k'anix)*	Mat 5:20; Luc 17:7-10; 18:9-14; T'aj 13:39; Rom 3:20-31; 4:1-22; 8:3; 9:16,31,32; 11:6; 1Co 13:1-3; Gal 2:16,19,21; 3:1-29; 4:9-11; 5:2,4,6,18; 6:15; Efe 2:8,9; Flp 3:3-9; Col 2:20-23; 2Ti 1:9; Ti 3:4,5; Heb 9:1-14; San 2:10,11
T'AJNÉLIL, AN CRISTIANOCHIK	Mat 5:13-16; 10:42; 25:34-40; Jn 3:21; 15:8; 2Co 5:10; 9:8; Efe 2:10; Flp 2:13; Col 1:10; 3:12-14,17; 2Te 2:17; 1Ti 2:10; 5:10,25; 6:17,18; 2Ti 2:21; 3:16,17; Ti 2:7,14; 3:1,8,14; Heb 6:9,10; 10:24; 13:21; San 1:22-27; 2:14-20,25; 3:13; 1Pe 2:12
T'E'PIDH WALABLOM	Mat 5:4; 12:20; Luc 4:18; 15:18,21; 18:10-14; 23:39-42
T'E'PINTALÁB	Mat 6:25-34; Luc 10:40-41; Flp 4:6; 1Pe 5:7
T'IDHK'WANDHOM	Mat 13:41; 16:23; 18:6-9; Luc 17:1; Rom 14:13,21; 16:17; 1Co 8:9-13; 10:32; Ap 2:14
T'ILABNADH ÉY	Luc 6:26; T'aj 6:3; 16:2; 2Co 8:18-24; Gal 2:6; 1Jn 4:5,6; 3Jn 1:12

T'IPLAB	Jn 13:14,15; 1Co 10:6-11; Flp 3:17; 1Te 1:7; 2Te 3:7,9; 1Ti 4:12; Ti 2:7; Heb 4:11; San 5:10,11; 1Pe 2:20-22; 3:5; 2Pe 2:6
T'IPLAB BOK'ÓL	Mat 12:3,4; Heb 9:2
T'IPLABCHIK	Mat 3:11,16; 16:14; 18:3; 26:26-29; 27:51; Jn 1:29,36; 3:5,8,14; 6:31-38; 7:38,39; T'aj 21:11; 1Co 5:7; 10:4; 12:12-27; Col 4:6; Heb 3:11,12; 4:5; 8:2,5; 9:1-12,18-24; 10:22; Ap 22:2
T'IPLABKÁW	Mat 10:16; 13:10-16; 13:34-50; 15:15; 13:36; Mrc 4:10-13,26-29,30-34; 12:1-12; Luc 5:36-38; 7:40-43; 8:9-15; 10:25-37; 12:16-21; 15:11-32; 21:29-36
T'OJLÁB ÍTKÁW	Mat 28:19,20; Mrc 16:15; Luc 10:2,3; 24:47,48; T'aj 1:8; 5:42; 6:7; 12:24; 2Co 5:18-20; 6:11; 1Pe 3:15; Jud 1:23
T'OJONCHIX	Mat 20:1-15; 21:33-41; Luc 3:14; Efe 6:5-8; Col 3:22; 1Ti 5:18; 6:1; San 5:4
T'OJONDHOM	Mat 10:10; 20:10-15; Luc 10:7; Rom 4:4; Efe 6:9; Col 4:1; 1Ti 5:18; Flm 1:15,16; San 5:4,5
T'OKAT KOTODHTALÁB	T'aj 7:8; 15:1; 16:3; Rom 2:25-29; 3:1,2; 4:11; 1Co 7:19; Gal 5:1-4,11; Efe 2:11,15; Col 3:10,11
T'OKATALÁB	Mat 5:8; Jn 15:2; Flp 4:8; 1Ti 1:5; 3:9; 5:22; 2Ti 1:3; 2:21,22; Ti 1:15; Heb 9:13,14; 10:2; San 4:8; 1Pe 1:22; 1Jn 3:3
T'OKEDHOM PULIK LÁK	Ap 4:6; 15:2
T'OKELTALÁB	Mat 27:24; Jn 13:10; 1Co 6:11; Efe 5:26; Ti 3:5
T'OKELTALÁB *(ceremonial)*	Mat 15:2; Mrc 7:2-9; Luc 2:22; 11:38; Jn 11:55; T'aj 21:24,26; Rom 14:14,20,23; Heb 9:10,12-14,19-22; 10:22
T'OKMÁTS AKANLEK	Luc 7:37,38,44; Jn 13:5; 1Ti 5:10
T'ÚCHILKÁW	Mat 5:11; 12:36; 26:59,60; Mrc 14:64; Luc 6:45; 22:65; 23:2,5; Jn 5:18; 8:48,52; 10:20; 19:1-5; Rom 1:30; 3:8; 1Co 4:13; 6:10; 2Co 6:8; 12:20; Efe 4:31; 1Ti 3:11; 5:13; Ti 2:3; 3:1; San 4:11; 1Pe 2:1,12; 3:10,16; 4:4; 2Pe 2:10; Jud 1:8; Ap 12:10
T'UCHIX	Rom 1:29; 2Co 12:20; 1Ti 5:13
T'UDHUP ALEJLÁB	Mat 20:1-16; 21:28-40; Mrc 12:1-11; Luc 13:6-9; 22:18; Jn 15:1-6; San 3:12
T'UJBADH ICHICH	Mrc 3:5; 6:52; Jn 12:40; Rom 9:18; Heb 3:8-15; 4:7
T'UJUB	Mat 7:24,25; 16:18; 1Co 10:4
T'UJUB TS'UPK'INTALÁB	Luc 20:17; T'aj 4:11; 1Pe 2:6-8

TSA'ATALÁB	Mat 5:3; 11:29; 18:2-4; 20:26,27; 23:12; Mrc 9:33-37; Luc 1:52; 10:21; 14:10,11; 17:10; 18:13,14; Jn 13:14-16; Rom 12:3,16; 1Co 1:28,29; 2:1-3; 13:4; 2Co 11:30; 12:5-12; Gal 6:14; Efe 4:2; 5:21; Flp 2:3-11; Col 3:12; San 1:9,10,19; 4:6,10; 1Pe 5:3,5,6
TSAB WA'TSINTALÁB	Jn 1:13; 3:3-8; 17:2; T'aj 16:14; Rom 2:28,29; 8:2-6,9,13-16; 1Co 2:12,14-16; 2Co 3:3; Gal 2:20; 4:29; Efe 2:5; Ti 3:5,6; San 1:18; 1Pe 1:3,22,23; 2Pe 1:3,4; 1Jn 3:9,14; 4:7; 5:1,4,18
TSÁB WICHÉLTAL A JESÚS	Mat 16:27; 24:27-51; 25:31-46; Mrc 13:26; Luc 19:13-18; Jn 12:48; 14:3; 1Co 1:7; 5:5; 15:25,26,51,52; Col 3:4; 1Te 4:13-18; 5:2,3; 2Te 1:7,8,10; 2:1,2; 2Ti 4:8; Ti 2:13; 1Jn 2:28; Ap 22:20
TSABLIX, K'AL AN BELKAXTALÁB	San 4:4
TSABLIXTALÁB, K'AL A LEJ TOMK'ÍL	Mat 5:27-28; 19:9; Jn 4:17-18; 8:1-11; Heb 13:4
TSAKAMCHIK	Mat 19:14; Mrc 9:42; 10:14,15; Luc 17:2; Rom 8:16,17; 1Co 7:14; 2Co 12:14; Gal 4:27; Efe 4:14; 6:1,4; Col 3:20,21; 1Te 2:7,11; 1Ti 2:15; 3:4,12; 5:4,10,14; Ti 1:6; 2:4; Heb 12:8; 1Pe 2:2; 3:6; 1Jn 3:1,2; 2Jn 1:4; 3Jn 1:4; Ap 12:17
TSAKÚL KAWÍLAX	Luc 22:24; T'aj 15:37-40; 1Co 1:11; 2Co 12:20; Gal 5:20; Flp 2:3,14; Col 3:13; 1Ti 6:4; 2Ti 2:24-26; Ti 3:9; San 3:16; 4:1,2
TSAKÚLTAL, AN INIK	Mat 5:22; Gal 5:19-21; Efe 4:26,31; Ti 1:7; San 1:19,20
TSALAP	Mat 9:4; 12:25; 15:19; 22:37; Mrc 7:21; Luc 1:51; 2:35; 8:35; 11:17; T'aj 8:22; 17:29; Rom 1:21,28; 2:15; 7:23,25; 8:6; 12:2,16; 14:5; 1Co 2:11,13; 3:20; 2Co 2:16; 3:14; 10:5; Col 1:21; Ti 1:15; Heb 4:12; 8:10
TSALPADH INIKCHIK *(ti akan k'ij)*	Mat 2:1-12
TSALPADH XE'ÉTS	Rom 12:3; 1Te 5:6,8; 1Ti 3:2,3; Ti 1:8; 2:2,5,6,12; 3:1; 1Pe 1:13; 4:7; 5:8
TSALPADHKÁW	Mat 12:33; Luc 4:23; 6:44; 14:34; 1Co 15:33; Gal 6:7
TSALPADHTAL, AN ATIKLÁB	Mat 6:23; 7:24-27; 11:25; Luc 10:21; 16:8; Rom 1:21-23; 1Co 1:17-27; 2:1-14; 3:18-20; 8:1,2; 2Co 1:12; Col 2:8; 1Ti 6:20,21

TSALPADHTALÁB, K'AK'NADH *(a xi tál k'al a Dios)*	Mat 7:24,25; 11:25-27; 13:11; 16:16,17; 25:1-13; Luc 1:76-79; 12:11,12; 21:15; 24:32,45; T'aj 6:10; 7:10; 1Co 1:30; 2:6-16; 3:18; 12:8; 2Co 2:11; Efe 1:16-19; 3:14-19; 5:15-17; 6:18-20; Flp 1:9,10; Col 1:9,10,26-28; 2:1-3; 3:16; 4:2-5; 1Te 5:4,5; 2Ti 2:7; 3:15; San 1:5; 3:13-18
TSAPIK TAWNAXTALÁB	Mat 3:7-12; 14:3,4; 16:1-4; 18:15-17; 21:17-20; 23:1-39; Luc 9:55; 17:3,4; Jn 7:7; T'aj 7:51-53; 8:20-23; 13:9-11; 16:37-40; 23:3; Gal 4:16; Efe 4:15; 5:11,13; Flp 3:1; 1Te 5:14; 1Ti 5:1,2,20; 2Ti 4:2; Ti 1:13; Heb 3:13; Ap 11:10
TSAPLÁB, ESPIRITUAL	Luc 22:32; 2Co 12:9,10; 13:3,4; Efe 1:19; 3:16; Col 1:28,29; 2Ti 4:17; Heb 11:33,34
TSAPNÉDHOMTALÁB	Mat 5:47; 10:12; 23:7; Luc 1:41; 10:4; T'aj 18:22; Rom 16:3-23; 1Co 16:19-21; 2Co 13:12,31; Flp 4:21,22; Col 4:10-18; 1Te 5:26; 2Te 3:17; 2Ti 4:19,21; Ti 3:15; Flm 1:23; Heb 13:24; San 1:1; 1Pe 5:13,14; 2Jn 1:10,11,13; 3Jn 1:15
TSEKEDHOM T'OJLÁB	Mat 20:1-15; Luc 10:7; T'aj 20:35; 1Co 9:9; 15:58; Efe 4:28; Flp 2:16; 1Te 4:11,12; 2Te 3:7-13; 1Ti 5:17,18; San 5:4
TSEKELTALÁB	Mat 9:36; Gal 6:9; 1Te 5:14; 2Te 3:13; Heb 12:5
TSEMCHIDH UXUM	Mat 23:14; Mrc 12:40-44; Luc 2:36,37; 7:11-15; 20:47; Rom 7:3; 1Co 7:8,9,39; 1Ti 5:3-6,9-12,16
TSEMDHÁL TI IN BÁ'	Mat 4:5,6; 27:5; Luc 4:9-11; T'aj 1:18; 16:27; Ap 9:6
TSEMDHANÉL	Rom 12:1; 1Co 5:7; Flp 2:17; 3:7,8; 4:18; Heb 13:15; 1Pe 2:5
TSEMDHAXTALÁB K'AL TI IN EBÁL A BELKAXTAL	Mat 10:21,22,39; 16:25; 22:6; 23:34,35; 24:9; Mrc 6:18-28; 13:12; Luc 9:24; 11:50; 21:16,17; Jn 12:25; T'aj 7:58-60; 12:2; Rom 8:36; 11:3; 1Co 13:3; 1Te 2:15; Heb 11:32-37; Ap 6:9-11; 11:7-12; 12:11; 16:6; 17:6
TSEMDHOM	Mat 2:16; 5:21,22; 14:10; 15:19; 19:18; Mrc 7:21; 10:19, 15:7; Luc 18:20; Rom 13:9; Gal 5:19-21; 1Ti 1:9; San 2:11; 1Pe 4:15; 1Jn 3:12,15; Ap 9:21; 21:8; 22:15
TSEMTALÁB, ESPIRITUAL	Rom 5:12-21; 6:23; 1Co 15:21,22; Efe 2:1,5; Col 2:13
TSEMTALÁB, IN T'AJTAL ÉY	Mat 8:21,22; Rom 5:12-21; 6:23; 1Co 15:21,22,51-58; Flp 1:21; Heb 2:14,15; 9:27; Ap 20:13,14; 21:4
TSEMTALÁB, IN TSABCHÍL	Mat 25:41,46; 2Te 1:9; Ap 20:6; 21:8
TSINAT BÍNOM, JUDAS	Mat 26:14-16,45-50; Jn 13:21-27
TSINEJ	Mat 9:32,33; 12:22; 15:30,31; Mrc 7:37; 9:17,25,26

TSINKADHKÁW	Mat 11:25; 13:11,35; Mrc 4:11; Luc 8:10; Jn 3:8-12; Rom 16:25,26; 1Co 2:7-10; 2Co 3:12-18; Efe 1:9,10; 3:3-5,9,18,19; 6:19; Col 1:25-27; 2:2; 4:3,4; 2Te 2:7; 1Ti 3:9,16; Heb 5:11; 1Pe 1:10-12; Ap 10:7
TSÓJ	2Ti 4:17; Heb 11:33; 1Pe 5:8; Ap 4:7; 5:5; 9:8,17; 13:2
TSU'BIDH KAWLÓMEJ, CHUBAX	Mat 10:41; 13:17,57; 23:34,37; Luc 1:70; 4:24-27; 10:24; 11:47,49,50; 13:34; 16:29; Jn 4:44; T'aj 21:10; Rom 16:26; 1Te 2:15; Heb 1:1; 11:32-40; 2Pe 1:21; 3:2; Ap 11:10,18; 16:6; 18:20,24; 22:6,9
TSU'BIDH KAWLÓMEJ, JANAM	Mat 7:15-20; 24:11; 2Pe 2:1,16; 1Jn 4:1; Ap 2:20; 16:13; 19:20; 20:10
TSU'BIDHKÁW *(a xi yabáyej wat'enek)*	Mat 2:17,18; 3:3; 5:18; 24:35; Luc 3:4-6; 18:31-33; 24:26,27,44; Jn 1:51; 12:15,16; 13:18,38; 18:9; T'aj 1:16,20; 2:1,6-21; 13:27-29; 28:25-27; 1Ti 1:18; 1Pe 1:10,11; 2Pe 1:20,21; 2:1; 3:3; 1Jn 2:18; Jud 1:14,15,17,18; Ap 1:3; 2:10; 11:3,6; 19:10; 22:7,10,18,19
TSU'BIDHKÁW *(pidhbiláb espiritual)*	T'aj 19:6; Rom 12:6; 1Co 12:10,28,29; 13:2,8; 14:1-40; Efe 2:20; 3:5; 4:11; 1Te 5:20
TSU'BIXTALÁB	Mat 17:1-9; Luc 1:11-22; Jn 1:14,32-34; T'aj 2:17-18; 7:55,56; 9:3-6,10-12; 10:3,9-18; 16:9,10; 18:9,10; 22:17-21; 26:19,20; 1Co 9:1; 2Co 12:1-4; Heb 1:1-4; Ap 1:1,10-20
TSU'UDH PÓK'ÓDH	T'aj 10:28-35; 15:36-40; 1Ti 5:21; San 2:1-4
TS'A'IDH WICHBOMTALÁB	Mat 20:28; Mrc 10:45; Luc 2:38; T'aj 20:28; Rom 3:24-26; 1Co 1:30; 6:20; 7:23; Gal 1:4; 2:20; 3:13; 4:4,5; Efe 1:7,13,14; 4:30; 5:2; Col 1:14,20-22; 1Ti 2:6; Ti 2:14; Heb 9:12,15; 1Pe 1:18,19; Ap 5:9,10
TS'AKCHIDH TS'EJWALIXTALÁB	Jn 1:29; Rom 12:1; 1Co 5:7; 2Co 5:21; Efe 5:2; Flp 4:18; Heb 9:19-28; 10:1-14; 13:11-13,15; Ap 5:6
TS'AKCHIX KULBEDHOMTALÀB	Rom 3:25; 5:1,10,11; 2Co 5:18,19; Col 1:20-22; 1Jn 2:2; 4:10
TS'AKILTAL A JESÚS	Mat 12:40; 16:4,21; 17:23; 20:19; 26:32; 27:52,53,63,64; 28:6,7; Mrc 8:31; 16:6,7; Luc 9:22,31; 18:33; 24:5-7,46; Jn 2:19-22; 12:23; 16:16,22; 20:1-18; T'aj 1:3; 2:24-32; 3:15; 4:10,33; 5:30-32; 10:40,41; 13:30-34; 17:2,3,31; 26:23-26; Rom 1:4; 4:24,25; 6:4-10; 8:11,34; 10:9; 14:9; 1Co 15:3-8,12-23; 2Co 4:10-14; 13:4; Efe 1:20; Flp 3:10; Col 1:18; 1Te 4:14; 2Ti 2:8; Heb 13:20; 1Pe 1:3; 3:18; Ap 1:5,18

TS'AKILTALÁB	Mat 22:23-32; 24:31; 25:1-13; 27:52,53; Mrc 12:18-27; Luc 14:14; 20:27-38; Jn 5:21,25,28,29; 6:39,40,44,54; 11:23-25; 14:19; T'aj 2:26-31; 4:1,2; 17:18,32; 23:6,8; 24:14,15; 26:6-8; Rom 4:16-21; 8:10,11,19,21-23; 1Co 6:14; 15:12-32,35-57; 2Co 4:14; 5:1-5; Flp 3:10,11,21; 1Te 4:14,16; 2Ti 1:10; 2:18; Heb 6:2; 11:19,35; Ap 1:18; 20:4-6,13
TS'ALAT *(a xi in kwa'al yán i k'áláb ti tsabál)*	Mat 19:16-30; Luc 6:24,25; 12:15-21; 16:13,14,19-31; 1Ti 6:17-19; San 1:9-11; 5:1-6
TS'ALAT KOYTALÁB	Mat 5:34; 19:28; 23:22; 25:31; T'aj 2:30; 12:21; Heb 8:1; 12:2; Ap 1:4; 3:21; 4:2-10; 7:9-17; 14:3,5; 19:4; 21:5; 22:3
TS'ALAT PETOBLÁB	1Co 9:25; 1Te 2:19; 2Ti 2:5; Flp 4:1; Heb 2:7-9; San 3:12
TS'ALATALÁB, ESPIRITUAL	Mat 6:20,21; Col 1:27; 2:2,3; 3:16
TS'ALATALÁB, TI TSABÁL	Mat 6:19; 13:22; 19:16-30; Mrc 4:19; Luc 9:25; 12:15; 1Ti 6:8-10,19; San 2:6,7; 5:3-5; 1Jn 3:17
TS'ALEJ, ATIKLÁB	Mat 14:1-10; Luc 22:25; Jn 19:6-13; T'aj 12:1,2; 1Ti 2:1,2
TS'ALEJLÁBIL, A DIOS	Mat 8:11; 13:24-51; 18:3,4; Mrc 11:10; Luc 1:33; 2:13; 17:21; 19:11; Jn 3:3; 8:23; 18:36,37; 1Co 15:24-28; 2Co 10:3-5; Flp 2:10,11; Heb 10:13; 12:23-28; Ap 5:9-14; 6:2; 11:15; 12:10; 14:6; 17:14; 19:6,11-21; 20:1-3
TS'ALEJLÁBIL, A SATANÁS	Mat 12:26
TS'ALK'UXTALÁB	Luc 21:34,35; 1Ti 6:9,10; 2Ti 2:26
TS'EJKOM *(a Dios ani a Cristo)*	Mrc 10:6; 13:19; Jn 1:1-3; T'aj 4:24; 7:50; 14:15; 17:24-26,28,29; Rom 1:20; 11:36; 1Co 8:6; 11:12; 12:18,24,25; 15:38; 2Co 4:6; 5:5,18; Efe 3:9; Col 1:16-17; 1Ti 6:13; Heb 1:1,2; 2:10; 3:4; 11:3; 12:9; 1Pe 4:19; Ap 4:11; 10:6; 14:7
TS'EJNAXTAL AN AJÁTIK	Mat 10:28; Luc 1:50; 18:2,4; T'aj 9:31; 13:16,26; Rom 3:18; 2Co 5:11; 7:1; Efe 5:21; Heb 11:7; 1Pe 2:17; Ap 15:4
TS'EJNAXTALÁB *(tam a ts'ejnál júnakej i atikláb)*	Mat 14:27; 27:54; Luc 12:4,5,29,32; 21:26; 24:37; Jn 9:22; 20:19; T'aj 9:26; 27:17,24,29; Heb 2:15; 12:21; 1Pe 3:14
TS'EJWALIXTALÁB	Mat 6:1-4; Luc 19:8; T'aj 9:36; 10:2; 1Jn 3:17

TS'EJWANTÁL *(a xi yab in kwa'al i k'áláb)*	Mat 11:5; 19:21; 25:35,36,42,45; 26:11; Mrc 12:43,44; 14:7; Luc 3:11; 4:18; 6:30-35; 7:22; 12:33; 14:12-14; 16:20-22; 18:22; 19:8; Jn 12:6; Rom 15:26; 1Co 13:3; 2Co 8:1-4,9; Gal 2:10; San 1:9,10,27; 2:2-9,15,16; 1Jn 3:17-19
TS'O'OM *(a xi in tejwa'médhál jita' in kál)*	Jn 6:27; Rom 4:11; 15:28; 2Co 1:22; Efe 1:13; 4:30; 2Ti 2:19; Ap 7:2-4
TS'UBK'ANTAL, A JESÚS	Luc 24:51; Jn 6:62; 7:33; 8:21; 13:36; 14:2,28; 16:28; 20:17; T'aj 1:9-11
TS'UTS'BAXTALÁB	Luc 7:38; 15:20; 22:48; T'aj 20:37; Rom 16:16; 2Co 13:12; 1Te 5:26; 1Pe 5:14
UCHBIDHKÁW	Mat 28:19; Rom 13:2; 1Co 11:23-29
UCHBILTALÁB	Mat 10:11-15; 11:20-24; 12:37,41,42; 23:31-35; 25:14-30; 27:24,25; Mrc 6:11; Luc 9:5; 10:10-15; 11:31,32,49-51; 13:6-9; 19:12-27; 21:1-4; Jn 3:18,19; 9:41; 12:48; 15:22-24; T'aj 17:30,31; Rom 12:3,6-8; 1Co 3:8,13-15; Gal 6:5; Efe 4:7; 1Ti 6:20; Ap 2:23
UJNÁM T'AJBILÁB, CRISTIANO	1Co 11:1-23; 15:1-3; 2Te 2:15; 3:6,7; 1Pe 1:18; 2Pe 1:16-18
UJNÁM T'AJBILÁB, JUDIO	Mat 12:1-8; 15:2-20; Mrc 7:3-9; Luc 6:1-11; Col 2:8
UTS'ALTALÁB	Mat 11:19; 24:49; Luc 21:34; T'aj 2:13-15; Rom 13:13; Gal 5:19-21; Efe 5:18; 1Te 5:7,8
UXUM	Mat 14:6-11; 24:41; 27:55,56; Mrc 12:41-44; 14:3-9; 15:46,47; 16:1-6,9; Luc 1:26-38,41-55; 2:36-38; 23:27,28,49,55,56; 24:1-10,22; Jn 8:1-11; 11:5; 20:14-18; T'aj 1:14; 5:2-10; 8:27; 9:36,39; 12:12-14; 16:14,15; 17:4,12,34; 18:26; 21:9; Rom 1:26; 1Co 11:3-15; 14:34,35; 2Co 11:3; 1Ti 2:9-15; 5:1-16; 2Ti 3:6,7; Ti 2:3-5; 1Pe 3:1-7
UXUM TSU'BIDH KAWLÓMEJ	Luc 2:36-38; T'aj 21:9; Ap 2:20
WACHIB	Mat 1:19,20; 2:12,13,19,22; 27:19; T'aj 2:17; Jud 1:8
WALABLIDH XE'TSINTALÁB	Mat 6:25-34; 10:39; 13:22; 16:25,26; 22:2-6; 24:38,39; Mrc 4:19; 8:35-37; 9:33-36; Luc 8:14; 9:46-48; 12:19; 14:17-24; 16:1-13,19-25; 17:26-29,33; 21:34; Jn 5:44; 12:25,43; 15:19; Rom 12:2; 1Co 7:29-31; 10:6; 15:32; Flp 3:18,19; Col 3:2,5; 2Ti 2:4,22; 3:2-7; Ti 2:12; 3:3; Heb 11:24-26; San 2:1-4; 4:4,9; 5:5; 1Pe 1:14,24; 2:11; 4:3,4; 2Pe 2:12-15,18; 1Jn 2:15-17; Jud 1:11-13,16,19

WALABTALÁB *(ka jek'ómnanchijj a Dios in éylidh káwintal)*	Mat 1:21; 9:6; 12:31,32; 15:19,20; 26:28; Jn 1:29; 3:19,20; 8:24,34,44; 9:41; 15:22,24; Rom 3:9-18; 5:12-21; 6:6,7,10-23; 7:13,23,25; 14:23; 1Co 15:3; 2Co 5:21; Gal 5:19-21; 1Ti 3:3,5-7; 5:22,24; Heb 9:28; 10:26; 12: 4; San 1:15; 4:17; 5:16; 1Pe 4:8; 2Pe 2:22; 1Jn 1:5-10; 2:1,2; 3:4,5,9; 5:17; Ap 18:5
WALABTALÁB TI IN TOMÓL AN ESPÍRITU SANTO	Mat 12:31,32; Mrc 3:29; Luc 12:10; T'aj 5:3,9; 7:51; 8:18-23; Efe 4:30; Heb 10:29; 1Jn 5:16
WALEK	Rom 8:29; 2Co 3:18; Efe 4:24; Col 1:15; 3:10; Heb 1:3; San 3:9; 1Jn 3:1-3
WALILÁB	Mat 3:8; 7:15-20; Mrc 4:20; Jn 15:1-8,16; 2Co 8:10; Gal 5:22,23; Efe 5:9; Heb 12:11
WALKADHTALÁB	Jn 8:32,33,36; Rom 6:18,22; Gal 3:28; 5:1,13; 1Pe 2:16
WAPAY	Mat 10:17; 20:19; 27:26; T'aj 16:23; 18:17; 21:32; 22:24; 2Co 11:24,25
WAT'K'ADH SANTO K'WAJTALÁB	Mat 27:51; Heb 9:3,4,5,7,8; 10:19
WAYAL	Mat 8:24; 9:24; 25:5; 26:45; Mrc 4:38; 5:39; Luc 8:23,52; Jn 11:11-14; 1Te 4:14; 5:6,7
WÉLADH PILMÉDHOTAL, A DIOS	Mat 3:12; 7:22,23; 8:29; 10:14,15; 11:22; 12:36-42; 13:30,40-43,49,50; 16:27; 21:33-41; 22:11-13; 23:14; 25:1-46; Mrc 4:22; 6:11; 8:38; 13:32; 14:21; Luc 11:31,32,49-51; 12:47,48; 13:6-9,24-29; 19:12-27; 20:45-47; Jn 3:19,20; 5:45; T'aj 10:42; 17:31; Rom 2:5-10,12-16; 8:1; 14:10-12; 1Co 3:8-15; 2Co 5:10; Gal 6:5-10; Efe 6:7,8; 2Te 1:7,8; 2Ti 4:1,8; Heb 2:2,3; 9:27; 10:26-30; San 2:12,13; 1Pe 1:17; 4:5,6,17; 2Pe 2:4,9; 3:7-12; 1Jn 4:17; Jud 1:6,14,15,24; Ap 2:27; 11:18; 20:11-15; 22:12
WÉLADH PILMÉDHOTAL, AN INIK	Mat 7:1-5; Luc 6:37,41-44; 7:39; Jn 8:15; Rom 14:10,13; 1Co 5:3,4; 10:29; 11:13; San 4:11,12
WÉLADH PILMÉDOM KOYTALÁB	Mat 27:19; T'aj 18:12; 25:10; Rom 14:10-13
WENK'ON TI ANAM T'U'LEK	Mat 1:1,16-18,23; 2:5,6; 8:20; 13:55,56; 22:45; Luc 1:26-35,38-56; 2:1-21; 3:23-38; 24:39; Jn 1:14; 7:42; 16:28; 20:27; T'aj 2:30; 3:22; 13:23,33; Rom 1:3; 8:3; 9:5; 1Co 15:47; 2Co 5:16; Gal 3:16; 4:4; Flp 2:7,8; Col 1:15; 1Ti 3:16; Heb 1:3,6; 2:9-17; 7:14; 10:5; 1Jn 1:1-3; 4:2,3; 2Jn 1:7; Ap 22:16
WENK'ONTALÁB	T'aj 3:26; 10:1-48; 15:1-31; 16:25-34; 2Co 5:17; Efe 4:20; 1Te 1:9,10

WICHBADH JA'UBNAXTALÁB	Mat 5:23-26; Luc 23:12; Rom 5:1-10; 11:15; 2Co 5:18-21; Efe 2:13-18; Col 1:20-22; Heb 2:17
WICHBANCHIXTALÁB	Mat 5:38-44; 7:1,2; Mrc 6:19-24; Luc 9:52-56; T'aj 7:54-59; 23:12; Rom 12:17,19; 1Co 6:7,8; 1Te 5:15; 1Pe 2:23; 3:9
WICHBOMTALÁB	Mrc 9:42-48; Luc 21:22; Rom 12:19; 2Te 1:6-10; Jud 1:6,7,14,15; Ap 6:17; 8:13; 18:10; 19:11-16
WICHK'ONTALÁB	Mat 26:69-75; Gal 1:6,7; 3:1-5; 2Ti 4:10; Ap 2:4,5; 3:2,3
WIK'AXTE'	Mat 11:2; 14:3-12; 25:35-46; Mrc 6:17; Luc 3:20; 23:19; T'aj 4:3; 5:17-42; 12:4,5; 16:19-40; 25:14; 2Co 6:5; 11:23,24; 2Ti 4:16; Heb 10:34
WILOMKÁW	1Co 12:10,30; 14:5,13,26-28
WIT'OM EYLIDHKÁW	Mat 22:34-40; Luc 10:25-37; 11:45-52; Ti 3:13
WITSIDH K'AMBIXTALÁB	Luc 6:26; T'aj 12:21-23; 24:2-4; 26:2,3; Gal 1:10; 1Te 2:4-6; Jud 1:16
WITSIDH PUWENCHIXTAL, A DIOS	Mat 5:16; 15:31; Jn 12:28; 15:8; 21:19; T'aj 4:21; 11:18; 12:23; 19:17; Rom 1:21; 3:23; 4:20; 11:36; 15:6,9; 1Co 1:31; 6:20; 10:31; 2Co 9:13; Gal 1:24; Flp 1:11; 2Te 1:12; 1Pe 2:12; 4:11,14,16; Ap 14:7
WITSIDH PUWENCHIXTAL, AN BELKAXCHIK	Jn 17:22; Rom 8:18,21,28-30; 9:23; Flp 3:21
WITSIDH PUWENCHIXTAL, ATIKLÁB	Heb 2:6-8; 1Pe 1:24
WITSLIXTALÁB	T'aj 8:9; 13:6-12; 16:16; 19:13,19; 2Ti 3:8
WITS'IY ICHICH	Heb 3:8,15; 4:7; Ap 9:20,21
XE'TSINTALÁB, YAB TEKEDH	1Te 4:6; San 5:4
XI' TAMUB	Ap 20:1-15
XI'ÍL	Mat 10:30; Luc 7:38; 1Co 11:3-10,14,15; 1Ti 2:9; 1Pe 3:3; Ap 9:8
XIJA'BATALÁB	Mat 27:18; Mrc 7:22; Luc 15:25-32; Rom 1:29; 10:19; 11:11; 1Co 10:22; 2Co 11:2; Gal 5:19-21,26; Flp 1:15; 1Ti 6:4,5; Ti 3:3; San 3:14,16; 1Pe 2:1
XITS'	Mat 26:28; Jn 6:53-56; Heb 9:13,14, 22,25; 10:29; 1Pe 1:19; Ap 12:11
XITS' YANÉTALÁB	Mat 1:1-17; Luc 3:23-38; 1Ti 1:4; Ti 3:9

YAB BELOMTALÁB	Mat 10:14; 11:16-19; 13:13-15,58; 17:17,19,20; 21:32; 27:64; Mrc 4:40; 6:2-6; 9:19,24; 16:14,16; Luc 8:12; 10:16; 12:46; 16:31; 18:8; 22:67; 24:11,25,36-43; Jn 1:10,11; 3:11,18,36; 5:38-47; 6:36,64-71; 8:24,45-53; 9:24; 10:25,26; 12:37-48; 16:8-11; 20:25,27; T'aj 13:40,41; 28:24-27; Rom 3:3; 9:31-33; 10:6,7,16,21; 11:7,20; 14:23; 2Te 2:11,12; 3:2; 1Ti 1:13; 2Ti 2:13; Ti 1:15; Heb 3:12-19; 4:1-11; 11:6,31; 12:25; San 1:6,7; 2Pe 3:3,4; 1Jn 2:22,23; 4:3; 5:10,12; Jud 1:5; Ap 21:8
YAB EXLOM	Luc 12:48; 23:34; Jn 13:7; 16:2; T'aj 1:7; 3:14,15,17; 17:23,30; 19:32; Rom 8:24-26; 1Co 2:7-10; 3:19; 13:9,12; Gal 1:13-16; Efe 4:18,19; 1Ti 1:12,13; San 1:5,6
YAB JA'NAX	Mat 7:1-5; Luc 7:39; 15:25-32; Jn 8:1-11; Rom 14:1-6,13; 2Co 2:6-11; Efe 5:4; San 3:14-18; 4:11,12
YAB JUDÍOCHIK	Mat 8:11; 12:17-21; 19:30; Mrc 7:27,28; Luc 21:24; Jn 10:16; T'aj 9:15; 10:45; 11:1-18; 13:2,46-48; 14:27; 15:7-9,12-31; 26:16-18; 28:28; Rom 1:5-7,23-32; 2:14; 9:22-30; 10:19,20; 11:11-13,17-21; 15:9-12; Gal 1:15,16; 2:2; 3:14; Efe 2:11,12; 3:1-8; Col 3:11; 1Te 2:16; 1Ti 3:16; 2Ti 1:11
YAB KUXUNCHIX	Mrc 9:38,39; Luc 9:49; T'aj 4:1-3,15-21; 6:9-15; 7:57-59; 8:1-3; 13:50; 17:5,13; 18:13; 21:28-31; 22:22,23; 23:2
YAB K'AK'NÁMAXIN	Luc 17:17,18; Jn 1:11; Rom 1:21; 2Ti 3:2
YAB KWENTANAX	Luc 17:26-30; Ap 3:15,16
YAB ODHELTALÀB	1Co 15:42,52,53; 1Pe 1:4,23
YAB PUTUDH	Mat 13:12; 21:33-43; 25:1-46; Luc 9:62; 19:12-27; 2Pe 1:9
YAB T'AJAT WAT'BADH	Mat 13:14,15; 15:14; 25:8-13; Luc 13:24-28; 14:24; Jn 17:12; Rom 11:7-10,17-20; 1Co 13:5-7; 2Te 2:7-12; 2Ti 3:8; Ti 1:12; Heb 6:4-8; 10:26-31; 12:15-17; Jud 1:4-13; Ap 22:11
YAB T'OKAT KOTODH	T'aj 11:3; Rom 2:25-29; Gal 5:2; Col 3:11
YAB TSALÁPNADH	Mat 6:24; 26:41; 27:11-24; Luc 9:59-62; Jn 12:42; 19:12-16; T'aj 24:25,26; Gal 3:1-5; 5:17; San 1:6-8; 4:17

YAB TSEMEL	Mat 10:28; 25:46; Mrc 8:36,37; 10:30; 12:26,27; Luc 10:25-28; 20:36-38; Jn 3:14-16,36; 5:39,40; 6:39-58; 10:28; 11:25,26; 14:19; 17:2,3; T'aj 20:32; 23:8,9; 26:7,8,18; Rom 2:7; 6:22,23; 1Co 15:12-55; Gal 6:8; Col 1:5,6; 1Te 4:13-18; 5:10; 2Te 1:7-9; 2:16; 1Ti 4:8; 6:12,19; 2Ti 1:9,10; Ti 1:2; 3:7; Heb 9:15; 10:34; 11:5,10,13-16; 1Pe 1:3-5; 1Jn 2:17,25; 5:13; Jud 1:21; Ap 1:7; 3:4; 22:5
YAB TS'É'NEJ	Mat 25:40; Luc 6:38; 8:2,3; 10:30-35; 12:33,34; 16:9; 21:2-4; T'aj 4:32-37; 20:35; Rom 12:8,13; 15:27; 2Co 8:1-9,12; 9:12; Gal 6:10; Efe 4:28; Flp 4:14-18; 1Ti 6:17-19; Heb 6:10; 13:16; 1Jn 3:17,18
YAB WALÁBIDH	Mat 27:24; Luc 23:4,13-22; T'aj 13:28; 2Co 5:21; 1Pe 1:19; 3:18; 2Pe 3:14
YAB WALNAL	Mat 3:10; 7:17,19; 13:4-7,19-22; 21:19; Luc 3:9; 13:6-9; Jn 15:2,4,6; 2Pe 1:8
YAJAJÁL UK'IL	Mat 2:17,18; 9:23; 26:65; T'aj 14:14
YAJCHIK BOLIXTALÁB *(TI IGLESIA)*	Mat 18:15-18; 1Co 5:3-5,13; 2Co 2:6-8; Gal 6:1; 2Te 3:6-15; Ti 1:13
YAJCHIK K'IJ	Mat 27:54; 28:2; Mrc 13:8; Luc 13:4; 21:25-28; T'aj 16:26; 1Te 5:3; Ap 6:8,12-14; 8:5-12; 9:1-5; 11:13,19; 16:2-12,18-21; 18:8
YAJCHIK T'E'PINTALÁB	Mat 8:12; 13:42,50; 14:9; 19:22; 26:37-44; Jn 11:19-38; 16:6,20-22; 11:19-40; Rom 9:2; 2Co 7:8-11; 1Te 4:13; 1Ti 6:10; Ap 21:4
YAJCHIK UK'IL	Mat 8:12; 22:13; 24:51; 25:30; 26:75; Luc 7:38; 19:41; Jn 11:2,25,33,35; 20:11-18; T'aj 20:19; Rom 12:15; 1Co 7:30; Flp 3:18; Ap 7:17
YAJCHIKIXTALÁB	Heb 12:5-11; Ap 3:19
YAJCHIKIXTALÁB	Mat 5:22; 10:28; 16:27; 21:33-41; 25:14-30; 27:26,35,38; Mrc 3:29; 6:16,27,28; Luc 3:17; 12:47,48; 20:47; Jn 5:29; T'aj 5:36,37; 7:59; 12:2; 22:24,29; 26:11; 2Co 2:6; 6:9; Col 3:25; Heb 2:2; 6:2; 10:28-31; 12:25; 2Pe 2:9; Ap 14:10,11; 19:3; 20:10
YAJCHIKTALÁB *(ti in ebál a Cristo)*	T'aj 9:16; Rom 8:17-23,26; 1Co 4:12,13; 2Co 1:7; 4:11-18; Flp 1:29; 2:27-30; 3:10; Col 1:24; 2Te 1:4,5; 1Ti 4:10; 2Ti 2:9,12; Heb 11:26,36-38; San 5:10; 1Pe 4:13,14; 5:10
YAJNANCHIXTALÁB	Mat 9:12,13; 11:28-30; 15:32; Mrc 9:20-22; Luc 7:13,14; 15:18-20; Flp 2:1,2; Col 3:12; Heb 2:17,18; 10:34; 1Pe 3:8; Jud 1:22

YAJNANCHIXTALÁB	Mat 5:7; 23:23; Luc 1:72,78; 6:36; Rom 12:8; Flp 2:27; Col 3:12,13; Ti 3:5; Heb 4:16; San 2:13; 1Pe 1:3; Jud 1:21
YANÉTAL	Mat 19:6; 1Co 11:3; Efe 5:22-33; 6:1-4; Col 3:18; 1Ti 3:4,5,12; 2Ti 1:5; 1Pe 3:1,6
YAW'LÁTS *(ti a anam t'u'úl)*	Mat 25:36,43; Jn 11:3,4; Flp 2:25-30; San 1:27; 5:14,15
YEJTSELÁBCHIK	Ti 2:2-5
YUGO KITÁM	Mat 11:29,30; T'aj 15:10; 2Co 6:14; Gal 5:1; 1Ti 6:1
ZABULÓN *(TSABÁL, KWENCHAL)*	Mat 4:15; Ap 7:8
ZACARÍAS *(IN PAY'LÓM A JUAN PUJAX)*	Luc 1:5-80; 3:2
ZAKEO	Luc 19:1-10
ZEBEDEO *(IN PAY'LÓM A JACOBO ANI A JUAN)*	Mat 4:21; 20:20; 27:56; Mrc 1:19,20

Abal ka exla' in nakém, in além, in puwém, in yaném ani in jalbíl a xi ne'ets ka ela' ti Ít Testamento

KA EXLA' IN NAKÉM

Expidh Jún	*Kawintaláb*	*In Nakém ti Biblia*	*Jáy ti Metro*
Tiyikláb (1Sa 17:4; Jn 21:8)	Hebreo/Griego	2 palmos	0.5 metro
Jó' (T'aj 27:28)	Griego	4 tiyikláb	1.83 metros
Estadio (Luc 24:13)	Griego	400 tiyikláb	185 metros
Jún i k'icháj koyoltaláb in owém (T'aj 1:12)	Hebreo	2000 tiyikláb	888 metros
Milion/Milla (Mat 5:41)	Griego	8 estadios	1.48 kilometros

KA EXLA' IN ALÉM

In Além ti Junchik	*Kawintaláb*	*In Além ti Biblia*	*Jáy ti Metro*
Libra (Jn 19:39)	Griego	30 xekel	450 gramos
Mina tumín (Esd 2:69; Luc 19:13)	Hebreo/Griego	50 xekel	600 gramos
Talento (Exo 25:39; Mat 25:15)	Hebreo/Griego	60 minas	34 ma 40 kilos

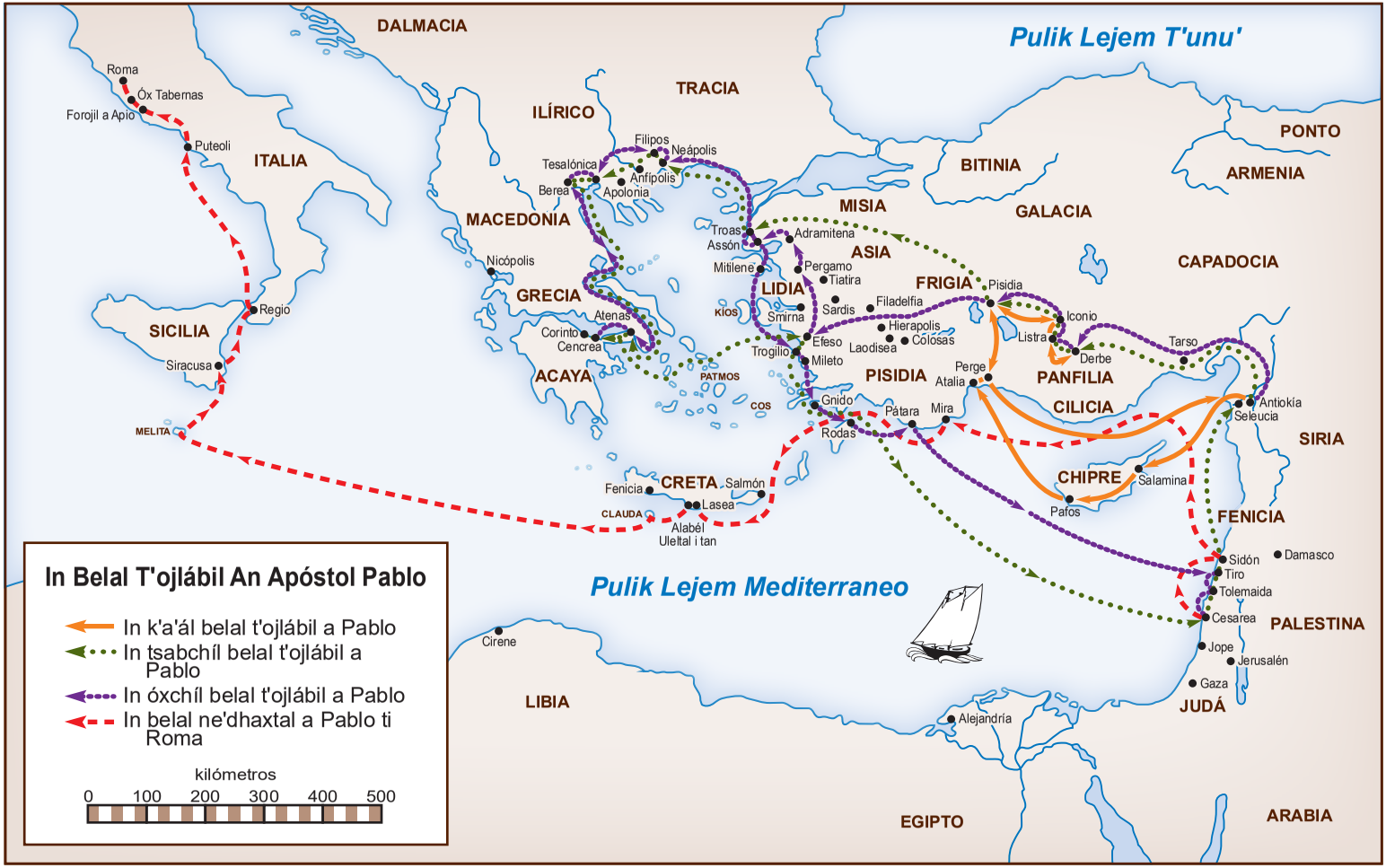
KA EXLA' JÁY IN ÁK'

In Lejbál Jún a xi Waynek	*Kawintaláb*	*Lejbadh ti Biblia*	*Jay in Ák' ti Litro*
Efa/Bato lejab (Eze 45:11; Luc 16:6) (lejab)	Hebreo	10 omer	22 litros
Seah/Saton (Gen 18:6)	Hebreo	1/3 efa	7.3 litros
Xestes (Mrc 7:4) (lejab)	Griego	1/2 cab	0.5 litro
Choinix (Ap 6:6) (lejab)	Griego	1/18 efa	1.2 litros
Metretes (Jn 2:6) (pulik mul)	Griego	10 hin	37 litros
Modios (Mat 5:15) (lejab)	Griego	4 omer	8.8 litros
Cor/Koros (Lev 27:16; Luc 16:6) (lejab)	Hebreo/Griego	10 efa	220 litros

JÁY IN JÁLBÍL

In Jalbíl ti Junchik	*Kawintaláb*	*Lejab ti an Biblia*	*In Jalbíl*
Lepton (Mrc 12:42)	Griego	1/128 denario	Wat'k'adh ti tsipti' in jalbíl. Ja'its an tumín a xi lej tsipti' ti an Griegochik.
Kwadrante (Mat 5:26)	Griego	2 lepton	An tumín a xi lej wé' in jalbil ti an Romanochik
Assarion (Mat 10:29)	Griego	1/16 denario	Griego tumín, in jalbíl tsáb i ts'itsin
Denario (Mat 18:28)	Griego		An jalbixtaláb abal jún k'icháj a xi in t'ojonchal an tsabál
Drakma (Luc 15:9)	Griego	1 denario	= denario
Estatero (Mat 17:27)	Griego	1 xekel	Jún i plata tumín in jalbíl utat 4 i denario
Maneh/Mina (Luc 19:13)	Hebreo/ Griego	60 xekel	Ka met'a' alál ani in além ti ebál
Talento (Mat 18:24)	Hebreo/ Griego	60 mina	Yán i tumín ti Griego, lej k'ibat ka jumbay in yaném ti axé' a k'icháj

Palestina
Ti In K'ijil A Cristo
kilometros
0
20
40
60
Sidón
Damasco
FENICIA
SIRIA
Tiro
Cesarea de Filipo
Pulik Lejem
Mediterraneo
GALILEA
Corazín
Capernaum
Betsaida
Caná
Magdala
Tiberias
Pulik Lejem Galilea
Nazaret
Naín
Gadara
DECÁPOLIS
Cesarea
SAMARIA
Samaria
Sikém
Sicar
Pulik Itse Jordán
Jope
Arimatea
JUDEA
Jericó
Emaús
Betfagé
Jerusalén
Betania
Belén
Kedrón Beljá'
Pulik Lejem Tsemnek
Gaza

Pulik Lejem T'unu'
Pulik Lejem Mediterraneo
DALMACIA
TRACIA
ILÍRICO
PONTO
BITINIA
ARMENIA
GALACIA
ITALIA
MACEDONIA
MISIA
ASIA
CAPADOCIA
GRECIA
LIDIA
FRIGIA
SICILIA
ACAYA
PISIDIA
PANFILIA
CILICIA
SIRIA
CHIPRE
CRETA
FENICIA
PALESTINA
LIBIA
JUDÁ
EGIPTO
ARABIA
Roma
Óx Tabernas
Forojil a Apio
Puteoli
Regio
Siracusa
MELITA
Filipos
Neápolis
Tesalónica
Anfípolis
Berea
Apolonia
Troas
Adramitena
Assón
Nicópolis
Mitilene
Pergamo
Tiatira
Pisidia
Sardis
Filadelfia
Iconio
Atenas
Corinto
Cencrea
Esmirna
Hierapolis
Colosas
Efeso
Laodisea
Listra
Derbe
Tarso
Trogilio
Mileto
Perge
Atalia
PATMOS
COS
Gnido
Pátara
Mira
Rodas
Antiokía
Seleucia
Salamina
Pafos
Fenicia
Salmón
Lasea
CLAUDA
Alabél
Uleltal i tan
Sidón
Damasco
Tiro
Tolemaida
Cesarea
Jope
Jerusalén
Gaza
Cirene
Alejandría
In Belal T'ojlábil An Apóstol Pablo
In k'a'ál belal t'ojlábil a Pablo
In tsabchíl belal t'ojlábil a Pablo
In óxchíl belal t'ojlábil a Pablo
In belal ne'dhaxtal a Pablo ti Roma
kilómetros
0
100
200
300
400
500

BULGARIA
GRECIA
Pulik Lejem T'unu'
RUSIA
GEORGIA
AZERBAYÁN
ARMENIA
TURKÍA
IRAN
CHIPRE
SIRIA
Pulik Lejem Mediterraneo
LÍBANO
IRAK
ISRAEL
JORDÁN
EGIPTO
ARABIA SAUDITA
Pulik Lejem Tsakni'
SUDÁN
ERITREA
YEMEN
ETIOPIA
Israel Ti In Ts'ejéltal An Akan K'ij Xowé'
kilómetros
0 100 200 300 400 500